

שבוע פרשת חוקת

(17 – 23 June 18)

ד' – י' תמוז תשע"ח

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמַר לָהֶם:**

**יְבָרֶכְךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲפֹץ: יֵשֹׁא
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:**

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הדיקוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטור, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הדיקוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתָ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבַת אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצִוֶּה
חַיִּים, עַל לִבְּךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנִיךָ וְדַבַּרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטַמְּפַת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ וְשָׁמְעוּ אֶל מְצֻוֹתֵי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצִוֶּה
אַתָּה בַּיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל
לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁרֶךָ
לְבִהְמֶתְךָ, וְאִכְלָתָ וְשִׂבַּעְתָּ. הַשְׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וְעִבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
אָף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבֵּה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטַמְּפַת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדוֹרָתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹד
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמּוֹךְ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

בראי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מתוורו או שקיבל כפרס ... שבתן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־יתבות "לה") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחרדו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יתקן "לחדר וביט של צדקה".

קיו.

מוזמור משני פסוקים רמז על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הִלְלוּ אֶת־יְהוָה פְּלִגְוִים שִׁבְחוּהוּ כָּל־הָאֲמִים: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסִדּוֹ וְאַמֶּת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קית.

בו יסופר גודל הבטחון שהיה לדוד והרבה תהלות להש"י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

א הוֹדּוּ לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ב וְאִמְרוּנָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ג וְאִמְרוּנָא בֵּית־אֱהֲרֹן
 כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ד וְאִמְרוּנָא יִרְאִי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ה מִן־הַמִּצֵּר קָרָאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בְמִרְחֹב יְהוָה:
 ו יְהוָה לִי לֹא אִירָא מִה־יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם: ז יְהוָה לִי בַּעֲזָרִי וְאֲנִי אֶרְאֶה בְּשִׁנְאִי: ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה
 מִבְּטַח בְּאָדָם: ט טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטַח בְּבָדִיקִים: י כָּל־גִּוִּים סִבְבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יא סִבְבוּנִי
 גַּם־סִבְבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יב סִבְבוּנִי כְּדַבְרֵיהֶם דַּעֲכוּ כְּאֵשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יג דַּחַח
 דַּחִיתַנִּי לְנֶפֶל וַיהוָה עֲזָרְנִי: יד עָזִי וְזִמְרַת יְהוָה וַיהִי־לִי לִישׁוּעָה: טו קוֹל | רָנָה וַיִּשְׁוּעָה בְּאֶהְלִי צַדִּיקִים
 יָמִין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: טז יָמִין יְהוָה רֹמְמָה יָמִין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: יז לֹא־אֲמֹת בִּירְאֻחֶיהָ וְאִסְפָּר מַעֲשֵׂי
 יְהוָה: יח יִסֹּר יִסְרֵנִי יְהוָה וְלִפְנוֹת לֹא נִתְּנִי: יט פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אֲבֹא־בָם אֲדַרְשׁ יְהוָה: כ זֶה־הַשַּׁעַר לַיהוָה
 צַדִּיקִים יָבֹאוּ בּוֹ: כא אֲוֹדֶךָ כִּי עֲנִיתַנִּי וְתַהֲיִלִּי לִישׁוּעָה: כב אֶבֶן מַאֲסוֹ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה:
 כג מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה זֹאת הִיא נִפְלְאוֹת בְּעֵינֵינוּ: כד זֶה־הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׂמַחַה בּוֹ: כה אֲנִי
 יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנִי יְהוָה תַּצְלִיחַה נָא: כו בְּרוּךְ הֵבֵא בְּשֵׁם יְהוָה בְּרִכְנוֹכֶם מִבֵּית יְהוָה: כז אֵל |
 יְהוָה וַיֵּאָר לָנוּ אִסְרוּ־חַג בַּעֲבַתֵּימ עַד־קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: כח אֵלֵי אַתָּה וְאֲוֹדֶךָ אֱלֹהֵי אֲרוֹמְמֶךָ: כט הוֹדּוּ
 לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ:

**ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
 לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל
 לקראת י"ב-י"ג תמוז, ה'תשי"ח**

התוועדות חסידותית ופעילה.

מנחם שניאורסאהן

מפתח כללי

(א) סדר הנחת תפילין	ב	(כב) מסכת זבחים עם ביאורים	כ
(ב) מזמורי תהלים קיז, קיח	ג	מדף סה עד דף עא	רי
(ג) מאמר ד"ה זאת חוקת התורה גוי		מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
שבת פרשת חוקת, י' תמוז, ה'תשמ"ח	ה	(כג) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	כג
(ד) ר"ד אור ליום וערב שבת-קודש פרשת חוקת,		אדמו"ר הזקן	רמ
ט" תמוז, ה'תשמ"י	ט	(כד) שולחן ערוך הלכות לולב/ריבית	כד
(ה) משיחות שבת פרשת חוקת, יו"ד תמוז ה'תשמ"ח	י	לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	רמא
(ו) שיחת יום ב' פרשת בלק, י"ב תמוז, ה'תשמ"י	כה	(כה) לקוטי תורה ד"ה וידבר הוי' וגו' זאת חוקת התורה	כה
(ז) משיחות ימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז ה'תשמ"ח	מז	אדמו"ר הזקן	רמג
(ח) לקוטי-שיחות י"ב-י"ג תמוז כרך יח	נח	(כו) שערי תשובה	כו
(ט) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל		אדמו"ר האמצעי	רנא
ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	סד	(כז) מאמרי הצי"צ – מאמרי הצי"צ תרי"ד-תרט"ו	כז
(י) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת חוקת	סה	אדמו"ר ה"צמח צדק"	רנב
(יא) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת חוקת	סו	(כח) תורת שמואל תרל"ב	כח
(יב) שיעורי תהלים לשבוע פרשת חוקת	פז	אדמו"ר מוהר"ש	רנב
(יג) שיעורים בספר התניא (מוגה)		(כט) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב	כט
לשבוע פרשת חוקת	פח	אדמו"ר מוהר"ש	רנג
(יד) לוח "היום יום" לשבוע פרשת חוקת	צט	(ל) ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)	ל
(טו) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	קא	אדמו"ר מוהר"צ	רנה
שיעורי רמב"ם		(לא) ספר השיחות ה'ש"ת-תש"א בלה"ק	לא
(טז) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת חוקת	קד	אדמו"ר מוהר"צ	רנז
(יז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת חוקת	קעד	(לב) אגרות קודש	לב
(יח) – ספר המצוות לשבוע פרשת חוקת	קצז	אדמו"ר מוהר"צ	רנח
(יט) נביאים וכתובים		(לג) ביאורים לפרקי אבות פרק ה	רג
ישעיה פרק סה, שיר השירים פרק ב	ר	(לד) חומש לקריאה בציבור	רסא
(כ) משניות – מסכת נדרים		(לה) קריאה התורה למנחת שבת-קודש	רסח
ביאור קהתי	רב	(לו) לוח זמנים לשבוע פרשת חוקת	רע
(כא) עין יעקב מסכת תענית	רח	(לז) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	רעא

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

אותיות החקיקה לאותיות הכתיבה כפי שהוא בתורה הוא גם בעבודת
ה' שובד האדם, שהקשר והשיכות של כל אחד ואחד
לתורה ומצות, צריך להיות לא רק באופן של כתיבה, קשר
והתחברות ברמה שדומה לקשר ולהתחברות של אותיות הכתיבה לנייר שעליו

הן כתובות שהאדם המקיים

תורה ומצות, והתורה ומצות

שהוא מקיים - נשאים שני

דברים נפרדים, אלא הקשר

והחיבור בין שני הדברים צריך

להיות באופן כזה שהתורה

והמצות יהיו חקוקות באדם

עצמו וייהפכו להיות חלק בלתי

נפרד מהמהות שלו, ויתירה מזו,

שהקיקה זו צריכה להיות

מהאדם גופא מהאדם עצמו ולא

מדבר חיצוני מעצם המציאות והמהות

שלו, כשם שאותיות החקיקה חקוקות

באבן עצמה ומתוך האבן עצמה.

ויש לומר שהנתינת כח שכל

אחד ואחד מקבל מלמעלה לעבודה

זו לעבודת ה' בבחינת חקיקה,

היא מהלוחות. שהרי

האותיות שבלוחות הן

אותיות החקיקה³, ככתוב

"לוחות כתובים משני עבריהם, מזה

ומזה הם כתובים... והמכתב מכתב

אלוקים הוא חרות על הלוחות" ופירש

רש"י "חרות - לשון חרת וחרט אחד

הוא, שניהם לשון חיקוק...", ונעשרת

הדברות שבלוחות הרי פעלו

והייתה להם השפעה בכל העולם

כלו, על כל המציאות, כמאמר

רבותינו ז"ל⁴ במדרש שבעת

אמירת עשרת הדברות היה

הקול יוצא ונשמע מכל ארבע

רוחות העולם, הינו שפחינת

החקיקה שבתורה פעלה

והשפיעה גם בכל העולם כלו,

נאמר בתחילת פרשת השבוע, לגבי מצות פרה אדומה:

זאת חקת התורה גו'¹, ומבאר על זה ב'לקוטי תורה' ספר

מאמרי אדמו"ר חזקן על פרשיות התורה של החומשים וקרא, במדבר ודברים

(ושייר השירים) פרשת חוקת (החסידי' שע פרשה כך

נקראים מאמרי החסידות על פרשיות

התורה בספרים 'תורה אור' ו'ליקוטי

תורה' בשבוע זה² השבוע של

פרשת חוקת, ש"חקת" הוא

מ'לשון חקיקה, כמו אותיות

חקוקות באבן, ו"חקת התורה"

היא בחינת התורה כמו

שהיא התורה בבחינת חקיקה,

שהיא למעלה מתורה

שבתב ותורה שבעל-פה.

שהרי בכתיבה, הדיו

שבאמצעותו מתבצעת הכתיבה

והנייר שעליו נכתבות האותיות הם

שני דברים נפרדים כי הכתיבה

היא על גבי הנייר אבל לא בתוכו ולא

נוצרת אחדות בין הדיו והנייר (וכל-

שכן וקל-וחמר שעל-דרך זה

שאין אחדות בין הדברים הוא

בבחינה שלמטה מכתבה

והיא רק בעל-פה כו') שלכן

אפשר להפריד ביניהם, בין

הדיו והנייר ולמחוק את האותיות

הכתובות על הנייר מה-שאינן

בחקיקה כמו למשל באותיות

החקוקות באבן הרי אי-אפשר

להפריד את אותיות החקיקה

מהאבן, שהרי החקיקה היא

מגיה-ויהיה ממנה ובה, פרוש,

שהחקיקה של האותיות היא

באבן עצמה (ולא חוץ

הימנה כמו באותיות הכתובות על

הנייר), ויתירה מזו,

שהחקיקה היא מהאבן

עצמה (ולא מדבר שחוץ

הימנה כלומר, אותיות החקיקה לא

נחקקות על ידי משהו שמחוץ לאבן

כמו דיו אלא חקוקות באבן עצמה).

ועל-דרך זה ההבדל האמור בין

בס"ד. שבת פרשת חוקת, י'

תמוז, ה'תשמ"ח.

(הנחה בלתי מוגה)

זאת חקת התורה גו'¹, ומבאר על זה ב'לקוטי

תורה' פרשתנו (החסידי' שע פרשה

בשבוע זה²), ש"חקת" הוא מ'לשון חקיקה,

ו"חקת התורה" היא בחינת התורה כמו

בבחינת חקיקה, שהיא למעלה מתורה שבתב

ותורה שבעל-פה. שהרי בכתיבה, הדיו והנייר

הם שני דברים נפרדים (וכל-שכן וקל-וחמר

שעל-דרך זה הוא בבחינה שלמטה מכתבה

כו') שלכן אפשר להפריד ביניהם, מה-שאינן

בחקיקה הרי אי-אפשר להפריד את אותיות

החקיקה מהאבן, שהרי החקיקה היא מגיה-

ויהיה. פרוש, שהחקיקה היא באבן עצמה (ולא

חוץ הימנה), ויתירה מזו, שהחקיקה היא

מהאבן עצמה (ולא מדבר שחוץ הימנה). ועל-

דרך זה הוא גם בעבודת האדם, שהקשר

והשיכות של כל אחד ואחד לתורה ומצות,

צריך להיות לא רק באופן של כתיבה, שהאדם

המקיים תורה ומצות, והתורה ומצות שהוא

מקיים - נשאים שני דברים, אלא צריך להיות

באופן כזה שהתורה והמצות יהיו חקוקות באדם

עצמו, ויתירה מזו, שהקיקה זו צריכה להיות

מהאדם גופא. ויש לומר שהנתינת כח לעבודה

זו בבחינת חקיקה, היא מהלוחות. שהרי

האותיות שבלוחות הן אותיות החקיקה³,

ועשרת הדברות שבלוחות הרי פעלו בכל

העולם כלו, כמאמר רבותינו ז"ל⁴ שבעת אמירת עשרת הדברות היה הקול

יוצא מכל ארבע רוחות העולם, הינו שפחינת החקיקה פעלה גם בכל העולם

(1) פרשתינו (חוקת) יט, א"ב. (2) נו, א. (3) תשא לב, טז. (4) תנחומא שמות כה. שמו"ר פ"ה, ט. הובא ברש"י יתרו כ, ב. תניא פל"ד.

ביאור בדרך אפשר

1 וּמִזֶּה נִמְשָׁךְ כֹּחַ בַּעֲבוּדַת הָאָדָם שְׁגָם
2 עֲבוּדָתוֹ בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת תְּהִיָּה בְּחִינַת חֻקִּיקָה, והקשר והחיבור
3 שלו לתורה ומצוות יהיה ברמה של התאחדות מוחלטת עד שיהפכו לחלק
4 מעצם מציאותו.

5 וְאִף שְׁעֲבוּדָה זֹה (שֶׁל קִיּוֹם

6 תורה ומצוות ברמה של בְּחִינַת

7 חֻקִּיקָה שְׁעִינָה מְבוּאָר לְעִיל) הִיא

8 עֲבוּדָה גְּדוּלָּה שֶׁהִי מְדוּבָר עַל

9 מַצֵּב בּוֹ הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת חוֹדְרִים לַתּוֹךְ

10 מִצִּיאוֹת הָאָדָם עַד שֶׁהוּא וְעֲבוּדָת ה'

11 נַעֲשִׂים מִצִּיאוֹת אַחַת וְאֵין לַהֲפִירָד

12 בֵּינֵיהֶם, עַל־דֶּרֶךְ מֵה שֶׁכָּתַב

13 הָרַמְבַּ"ם⁵ בְּנוֹגֵעַ לַעֲבוּדַת ה'

14 מִתּוֹךְ שֶׁמִּמָּה שֶׁהִיא עֲבוּדָה

15 גְּדוּלָּה, מְפַל־מְקוֹם עַל אִף

16 הַמַּעֲלָה הַגְּדוּלָּה שֶׁל עֲבוּדָה זֹה, עֲבוּדָת

17 ה' בְּרַמָּה שֶׁל חֻקִּיקָה, אֵין זֶה רְחוֹק

18 מֵהָאָדָם, שֶׁהִי נִתֵּן הַכֹּחַ עַל

19 זֶה, עַל יְדֵי הַלּוּחוֹת שֶׁנִּתְּנוּ בַּמֶּתָן

20 תּוֹרָה וְהַאֲוִיּוֹת שֶׁבְּלוֹחוֹת הֵיוּ חֻקוֹת

21 בְּנוֹכֵר לְעִיל.

22 וּבִפְרָט עֵינֵין זֶה שֶׁל עֲבוּדָת ה' בְּאוֹפֶן

23 שֶׁל "חֻקִּיקָה" מוֹדָגֵשׁ בְּמִיּוֹד בְּשִׁנָּה

24 זֹה שֶׁהִיא 'שְׁנַת הַקָּהֶל', אַחַת

25 לְשִׁבְעַ שָׁנִים, בְּחַג הַסִּיּוֹכּוֹת שֶׁל הַשָּׁנָה

26 שֶׁאַחֲרֵי שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה, מִצְוָה שֶׁל

27 יִשְׂרָאֵל, אֲנָשִׁים נָשִׁים וְטָף יִתְקַהֲלוּ

28 בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ (כְּנֵאמֶר בְּתוֹרָה בְּפִרְשַׁת

29 וַיֵּלֶךְ) שֶׁבָּהּ בְּשַׁנַּת 'הַקָּהֶל' מְדֻגָּשׁ

30 בְּיוֹתֵר עֵינֵין הַחֻקִּיקָה, שֶׁהִי

31 אֲזִי יִשְׁנֹו עֵינֵין "הַקָּהֶל אֶת

32 הָעָם, הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים

33 וְהַטָּף"⁶ וְהַמְלִיךְ קוֹרָא

34 לְפָנֵיהֶם בַּמַּעֲמָד כָּל יִשְׂרָאֵל

35 הַפְּרָשִׁיּוֹת פְּרָשִׁיּוֹת מִסֻּיִּימוֹת שֶׁבְּתוֹרָה⁷, שֶׁשְּׁמִיעַת הַפְּרָשִׁיּוֹת

36 מִפְּיֹו שֶׁל הַמֶּלֶךְ בְּהַקָּהֶל הִיא כְּאֵלּוֹ שׁוֹמֵעַ מִפִּי הַגְּבוּרָה⁸,

37 מִהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ בַּמֶּתָן תּוֹרָה, כְּדִבְרֵי הַרַמְבַּ"ם בְּעֵינֵין זֶה (וַיֵּשׁ

38 לִזְמֶר, שֶׁמִּשְׁמַע זֶה מֵאַחַר שֶׁהִשְׁמִיעָה שֶׁל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה מִפִּי הַמֶּלֶךְ

39 בְּהַקָּהֶל נִחְשָׁבַת כְּאֵילוֹ שׁוֹמְעִים מִפִּי ה', הִרִי אֶחָדוֹת יִשְׂרָאֵל בְּהַקָּהֶל

40 הִיא בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת, לֹא רַק מֵה שֶׁ"הַנְּשִׂא הוּא הַפֶּל"⁹,

41 בְּפִרְשַׁת חוֹקֵת נֶאֱמַר "וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמּוֹרִי...",

42 וּפִירֵשׁ רַשִׁי: "וּבְמִקּוֹם אַחֵר תּוֹלָה הַשְּׁלִיחוֹת בְּמִשָּׁה שֶׁנֶּאֱמַר וַאֲשַׁלַּח מַלְאָכִים

43 מִמִּדְבַּר קְדֻמוֹת... הַכְּתוּבִים הֵלְלוּ צָרִיכִים זֶה לָזֶה, זֶה נּוֹעַל וְזֶה פּוֹתַח, שֶׁמִּשָּׁה

44 הוּא יִשְׂרָאֵל וְיִשְׂרָאֵל הֵם מִשָּׁה, לִזְמֶר לֶךְ שְׁנֵי אֵלֶּי הָדוֹר הוּא כָּל הָדוֹר כִּי הַנְּשִׂא

ביאור בדרך אפשר

45 הוּא הַכֹּל", וְעַל כֵּךְ מְבוּאָר כֵּאֵן כִּי הַאֲחָדוֹת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּתוּבָה מִכֵּךְ
46 שֶׁ"הַנְּשִׂא הוּא הַכֹּל" וּמֵאַחַד אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל הִיא עֵדִיין לֹא אַחֲדוֹת בְּתַכְלִית
47 הַשְּׁלֵמוֹת אֲלָּא הַאֲחָדוֹת שֶׁבְּקִרְיָת פְּרָשִׁיּוֹת הַתּוֹרָה מִפִּי הַמֶּלֶךְ שֶׁהִיא כְּמוֹ
48 שְׁמִיעָה מִפִּי הַגְּבוּרָה הִיא הַאֲחָדוֹת הַשְּׁלֵמָה שְׁמֵת־אֲחָדִים בְּאֲחָדוֹת

49 מַחְלָטָה), וְהִרִי עֵינֵין זֶה

50 ("כְּאֵלּוֹ שׁוֹמֵעַ מִפִּי

51 הַגְּבוּרָה") הוּא אֲמִתִּית עֵינֵין

52 הַחֻקִּיקָה כִּי הַשׁוֹמֵעַ מִפִּי הַגְּבוּרָה

53 מִתְבַּטֵּל אֶל הַגְּבוּרָה וּמֵאַחַד עִם

54 הָאֲלוֹקוֹת לְגַמְרֵי וּדְבָרֵי הַתּוֹרָה נִחְקָקִים

55 בּוֹ עַד שֶׁאֵין כֵּאֵן שְׁנֵי דְבָרִים אֵלָּא

56 הַתַּאֲחָדוֹת מִחוּלָּט.

57 וְהִנֵּה מְבָאָר בְּלִקּוּטֵי תוֹרָה

58 שֶׁם, בְּמֵאמְרֵי הַנּוֹכַח לְפִרְשַׁת הַשְּׁבוּעַ,

59 פְּרִשַׁת חוֹקֵת, שֶׁמָּה שֶׁכָּתוּב בְּתוֹרָה

60 בְּפִסּוֹק זֶה בְּפִרְשָׁה אֲדָמָה "זֹאת

61 חֻקַּת הַתּוֹרָה" וּמִשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים

62 הִיא שְׁמִדּוּבָר עַל כִּלּוֹת הַתּוֹרָה

63 וְהַמִּצְוֹת (וְלֹא "זֹאת חֻקַּת

64 הַפֶּה" וְאֵילוֹ הִיא כְּתוּב כֵּךְ

65 הַמִּשְׁמַעוֹת הֵייתָה שְׁמִדּוּבָר עַל מִצְוֹת

66 פְּרָה אֲדוּמָה בְּלִבֵּד) הִרִי זֶה מִשְׁוֵם

67 שֶׁפְּרָה אֲדָמָה הִיא "חֻקַּת" כֹּל

68 הַתּוֹרָה כְּלָה וְהַתּוֹכֵן הַרוּחִי שֶׁל

69 מִצְוֹת פְּרָה אֲדוּמָה קִיּוֹם, בַּעֲצֵם, בְּכָל

70 הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, כְּפִי שֶׁמִּשְׁמִיךְ וּמְבָאָר.

71 וּמְבָאָר בְּזֶה בְּלִקּוּטֵי תוֹרָה שֶׁם,

72 דְּכִלְלוֹת עֵינֵין הַמִּצְוֹת הַתּוֹכֵן

73 הַכֹּלְלִי שֶׁל כָּל הַמִּצְוֹת, וְלֹא רַק מִצְוֹת

74 פְּרָה אֲדוּמָה בְּלִבֵּד, הוּא שְׁעַל־יְדֵי־

75 זֶה נִמְשָׁךְ לְאָדָם בְּחִינַת

76 וּמִדְּרַגַּת רְצוּא־וְשׁוּב, בְּמַעֲשֵׂה

77 הַמִּרְכָּבָה, בְּנִכּוּחַת יַחְזָקָל, נֶאֱמַר לְגַבִּי

78 מַלְאָכִים עֲלִיּוֹנִים הַנִּקְרָאִים 'חַיּוֹת

79 הַקּוֹדֶשׁ', 'וְהַחַיּוֹת רְצוּא וְשׁוּב', כְּלוּמֶר, יֵשׁ בָּהֶם גַּם רִצּוֹן וְתִשְׁוּקָה לְהִתְבַּטֵּל

80 וּלְהִיכָל בְּאֲלוֹקוֹת, 'רְצוּא', וְגַם חוֹזֵר לְמִלּוֹי תַּפְקִידִם, 'שׁוּב', וּמְבוּאָר

81 בְּחִסּוּדוֹת שְׁעֵינֵין זֶה קִיּוֹם גַּם בְּעֲבוּרָת ה' שֶׁל כָּל אֶחָד שִׁישׁ בֵּה 'רְצוּא', תִּשְׁוּקָה

82 שֶׁל הַנִּשְׁמָה לְדַבּוֹק בְּאֲלוֹקוֹת וּלְהַתְעַלּוֹת מֵהַגְּבּוּלוֹת הַגּוֹף וְהַעוֹלָם הַגִּשְׁמִי, עַד

83 כִּלּוֹת הַנֶּפֶשׁ, וְשׁוּב' הַגְּבּוּלָה שֶׁל 'תְּנוּעָה' נִפְשִׁית זֹה וְחוֹזֵר לְמִלּוֹי תַּפְקִידִם שֶׁל

84 קִיּוֹם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי וְכִמְבָּאָר פְּרָשִׁי הַעֲנִינִים

85 שֶׁבָּהּ בְּלִקּוּטֵי תוֹרָה שֶׁם (לְחַלּוֹק קֶטַע מֵהַמְּבוּאָר שֶׁם: "שְׁכִלּוֹת עֵינֵין

86 הַמִּצְוֹת הוּא שְׁעַל־יְדֵי־הַ נִמְשָׁךְ לְאָדָם בְּחִינַת וּמִדְּרַגַּת מֵה שְׁכָתוּב בְּחַיּוֹת

87 הַקּוֹדֶשׁ וְהַחַיּוֹת רְצוּא וְשׁוּב... הַרְצוּא וְהַתְשׁוּקָה אֵלָיו יִתְבַּרַךְ מִמֶּשׁ לְהִיכָל

88 וְלְהִיכָל בּוֹ יִתְבַּרַךְ... רְצוּא... בְּחִינַת יִסּוּד הָאֵשׁ שֶׁכָּל... [וְאַחֵר כֵּן]... בְּחִינַת

(5) ה' לולב פ"ח הט"ו. (6) וילך לא, יב. (7) שם, יא. סוטה מא, א. (8) רמב"ם סוף הל' חגיגה. (9) פירש"י חוקת כא, כא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שוב והוא בחינת יראה וביטול שלמעלה מבחינת אהבה והוא בחינת יסוד
2 המים שבמחנה... אך איך יבא האדם לבחינה זו הוא על ידי קיום המצוות
3 דכתיב מימינו אש דת, ימינו הוא בחינת מים וגם אש דת שכלולים מב'
4 בחינות אלו ועל ידי זה יבא האדם לבחינת רצוא ושוב שהן בחינת אש ומים
5 כו' שהן כללות התורה... מצוות פרה
6 אדומה הוא כללות עניין זה דבחינת
7 הרצוא ושוב, הרצוא זהו עניין שריפת
8 הפרה לאפר. והשוב זהו עניין ונתן
9 עליו מים חיים אל כל... הגם שבכל
10 מצווה יש בחינה זו אך לא בא בחינה
11 זו בביאור וגילוי גמור בכל המצוות
12 כמו במצוות פרה אדומה. שכל ענינה
13 הוא כ' בחינות אלו דרצוא ושוב שזהו
14 עניין האפר והמים חיים, ולפיכך הוא
15 נקרא חוקת התורה".
16 ויש לומר, שזהו גם-כן הטעם
17 הפנימי על מה שפ' כללות ענין
18 המצוות המצוות באופן כללי
19 נחלקות לשתי חלוקות, שני
20 סוגים מצוות-עשה ומצוות לא-
21 תעשה, שמקורן והתחלתן של
22 שני סוגי המצוות הם שני דברות
23 הראשונות שבפ' שריפת
24 הדברות, "אנכי" גו' שתוכנו
25 מצוות האמונה בה' "לא יהיה
26 לך" גו', שתוכנו האיסור לעבוד
27 עבודה זרה כפי הדבור "אנכי"
28 כולל כל רמ"ח מצוות-עשה,
29 "לא יהיה לך" כולל כל
30 שס"ה מצוות לא-תעשה¹⁰.
31 וגם שני סוגי המצוות הן עניין זה של
32 'רצוא' ו'שוב' מצוות לא-תעשה
33 הן בבחינת 'רצוא' שעניינו רצון
34 ושאפה להתרחק מהגשמיים ולהתקרב
35 לאלוקות והבדלה והתרחקות
36 ופרישות מן העולם, ומצוות
37 עשה הן בבחינת 'שוב'
38 והמשכה של האלוקות בעולם
39 בתוך המציאות הגשמית.
40 ומטעם זה, כיוון שענין 'רצוא
41 ושוב' קיים למעשה בכל המצוות
42 פרה אדמה הוא "חקת" של כל התורה ולא רק של מצווה
43 מסוימת זו (פמבאר ב'לקוטי תורה' וחלק מהביאור נעקף לעיל),
- 44 כי בפרה אדמה ישנם שני הענינים רצוא-ושוב באפן גלוי,
45 ה'רצוא' הוא ענין שריפת הפרה באש המסמלת צימאון ותשוקה,
46 וה'שוב' הוא ענין "ונתן עליו מים חיים אל כלי" ¹¹ והמים
47 מסמלים רוגע ומנוחה.
48 ויש להוסיף בזה, שענין
49 רצוא-ושוב שבמצוות פרה
50 אדמה, הוא לא רק בשני
51 הענינים שריפת הפרה ענין
52 ה'רצוא' ונתנינת מים חיים אל
53 כלי ענין ה'שוב', אלא שבשרפת
54 הפרה עצמה (גם ללא ענין המים)
55 ישנם שני ענינים. ענין אחד,
56 מה שהפרה נשרפת, שזהו
57 בחינת 'רצוא' ועליה של
58 הגשמיים מלמטה למעלה,
59 להתקרב לאלוקות, וה'רצוא' בשרפת
60 הפרה הוא בשני היבטים הן מצד
61 זה שהיא נשרפת באש,
62 שהאש עצמה בתנועה
63 ד'רצוא' מלמטה למעלה כי
64 בניגוד לטבע כל הנבראים שנמשכים
65 מלמעלה למטה ונופלים לארץ, טבע
66 האש הוא להיות עולה מלמטה
67 למעלה, והן מצד ענין שריפת
68 הפרה, שזה שהפרה נשרפת
69 ויש כיליון של מציאות גשמית הרי
70 זה ענין של 'רצוא' ועליה
71 מלמטה למעלה. והענין
72 השני שישנו בשריפת הפרה, הוא
73 מה שאפר הפרה נשאר קים,
74 ויש לומר שזה שהאפר
75 נשאר קים ואינו נשרף כמו
76 הפרה עצמה שנשרפת באש, הרי זה
77 בחינת 'שוב' והמשכה
78 בעולם.
79 וזהו גם-כן הטעם על כך
80 שבאפר הפרה מטהרים
81 טמאת מת, ויתרה מזו
82 (פמבאר במקום אחר¹²)
83 בשיחות של הרבי בארקה) לא רק
84 שמטהרים טמאת מת
85 (המסוכב הבאה כתוצאה ממיתה), אלא עוד זאת שעל-ידי-זה
86 בעקבות הטהרה של טומאת המת מתבטל גם כללות ענין המיתה,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (סבת טמאת מת), כי אפר פרה אדמה הוא בחינת 'שוב' שטובלות בו הנשמות בעלותן מגן-עדן התחתון לגן-עדן
2 והמשכה למטה מטה גם למקום הנחות ביותר בעולם לטהר אפילו
3 אותו מטומאה ולהביא לעולם טהרה והארה אלוקית.
4 והנה ענין זה של המשכת טהרה והמשכת אלוקות בעולם יהיה
5 בתכלית השלמות לעתיד-
6 לבא, בימות המשיח שאז יתבטל כללות ענין המיתה¹³,
7 גם כללות ענין המיתה¹³, ומה שישאר מענין המיתה (שהרי לא
8 והחיים יהיו נצחיים, ומה שישאר מענין המיתה (שהרי לא
9 מענין המיתה (שהרי לא
10 ברא הקדוש-ברוך-הוא בעולמו דבר אחד לבטלה וגם
11 את ענין המיתה עשה הקדוש-ברוך-
12 (הוא) הוא רק ענין הטוב והעליה שבה וזה יהיה לעתיד-
13 לבוא אפילו שענין המיתה לא יהיה.
14 ויש לומר, שזהו על-דרך המבאר במקום אחר¹⁴ בתורת
15 המבאר במקום אחר¹⁴ בתורת
16 החסידות בענין העליה מגן-
17 עדן התחתון לגן-עדן העליון, שצריך להיות הפסק ביניהם, וכמבאר גם-כן
18 ב'שער היחוד והאמונה' בהקדמה, בענין "שבע
19 יפל צדיק וקם"¹⁵. שבהפסק זה ישנם שני
20 דברים. בחינת נהר דינור, שטובלות בו הנשמות
21 בעלותן מגן-עדן התחתון לגן-עדן העליון. וכן
22 יש צמוד בין גן-עדן התחתון לגן-עדן העליון,
23 שבו עולות הנשמות לגן-עדן העליון¹⁶. והחלוק
24 ביניהם הוא, ש'נהר דינור' הוא הבטול דמהות
25 הראשון, שלכן הרי-זה נעשה על-ידי נור (אש)
26 ונהר. מה-שאין-כן העמוד, ענינו הוא רק
27 העליה וההתפללות במדרגה העליונה, שלכן
28 הרי-זה נעשה על-ידי העמוד. ועל-דרך-זה יש
29 לומר בנדון-דין, שלעתיד-לבא לא יהיה כלל
30 ענין המיתה (פי מיתה הוא דגמת נהר-דינור) וישאר רק ענין הטוב והעליה
31 שבה (שהעליה הוא דגמת העמוד). ו'כן תהיה לנו', במהרה בימינו ממש.
32
33
34
35

(13) ישע"י כה, ח. משנה סוף מו"ק. ח"א קטז סע"א. וראה סה"מ תרכ"ח ע' מ ואילך. קונטרס כ"א אדר תשמ"ח. (14) ראה לקו"ת שמע"צ פד, ד. ובכ"מ. (15) משלי כד, טז. (16) תניא פל"ט (נב, א).

בס"ד. ר"ד אור ליום ועש"ק פ' חוקת, ט' תמוז, ה'תשח"י

— להמדריכות הנוסעות למחנה"ק "אמונה", בחדרו הק' —

בלתי מוגה

הנכן נוסעות למחנה "אמונה", שענינו הוא לחנך בנות ישראל בדרך התורה והמצוה במשך חדשי הקיץ.

לפי חוקי המדינה לומדים במשך השנה גם לימודי חול, ובתקופת הקיץ מפסיקים את לימודי החול, ובמילא, הרי זה זמן מסוגל להוסיף בלימודי קודש, כיון שיכולים להקדיש את כל הזמן עבור לימודי קודש.

ובפרט ש"מחנה קיץ" הוא מקום של חופש, ובמילא, גם הלימוד אינו מתוך הכרח [והרי טבע האדם הוא שכאשר מכריחים אותו לעשות דבר מסוים הרי זה מעורר אצלו איזו־שהיא התנגדות], שהרי כל הענינים ב"מחנה קיץ" הם בעלי אופי של נופש ועונג ("פלעזשער"), כך, שגם הלימוד מתקבל אצל הילדים כחלק מהנופש והעונג, וכאשר הלימוד הוא באופן כזה, הרי זה מתקבל באופן אחר, ויש לו השפעה חזקה יותר.

וזוהי המעלה של "מחנה קיץ", שמבחינה מסוימת יכולים לפעול בו בחינוך הילדים יותר מאשר במשך השנה.

*

אתן זכיתן להיות מחנכות של בנות ישראל, בנות שרה רבקה רחל ולאה, שכל אחת מהן, אם רק תרצה, יכולה להיות כמו שרה רבקה רחל ולאה. והזכות שלכן — שאתן השלוחות להנהיג את בנות ישראל בדרך היהדות.

השי"ת יעזור לכן למצוא בעצמכן את הכחות למלא את שליחותכן, ולקיימה בפועל, ועל־ידי־זה תזכו להמשכת ברכתיו של הקב"ה עבורכן, בכל הענינים.

כל אדם צריך תמיד לגדול ולהתעלות למעלה יותר, ולכן זקוק הוא לברכותיו של הקב"ה שיוכל לגדול ולהתעלות בעילוי אחר עילוי בעבודת ה'.

*

השי"ת יתן לכן קיץ בריא ומוצלח, שתצליחו בעבודתכן.

וכאשר תחזרו העירה בחודש אלול, חודש החשבון — תוכלו להגיש חשבון טוב, שמילאתן מה שדרש מכן הקב"ה, ואז תוכלו לבקש מהקב"ה למלא את דרישתכן, ליתן לכן כתיבה וחתומה טובה.

תמסרו פרישת שלום לכל החניכות, שיהי' להן קיץ בריא ושנה בריאה, בגשמיות וברוחניות.

המשך ביאור למס' זבחים ליום רביעי עמ' ב

דברי המשנה מובנים לרבי יוחנן הסובר שמליקת זר אינה מטמאת בבית הבליעה, 'כל' לאיתו'י ו-לרבותן זר שמלק, ולומר שאף מליקתו מליקה היא לענין שאם עלתה לא תרד, ולכך אינה מטמאת בבית הבליעה, אלא לרוב הסובר שמליקת זר אינה מליקה כלל, 'כל' לאיתו'י מאי, שהרי לא מצינו מליקה פסולה מלבד מה שזכר במשנה שאינה מטמאת בבית הבליעה.

מקשה הגמרא: שְׂמָאֵל וְלִילָה בְּהָרְיָא קְתָנִי – נאמרו במשנה במפורש, ולמה הוצרכה המשנה לכוללם בכלל שאמרה. מתרצת הגמרא: התנא במשנה קְתָנִי ו-שונה את דינן בכלל זה, וְהָרַד ו-ולאחר מכן מְפָרֵשׁ את דינן בפרטות. הגמרא דנה עוד בדברי רב כיצד יפרש את משנתו: תָּא ו-בוא שְׂמָע קושיא אחרת על דברי רב, שנינו במשנתנו, וְהָ הַכֹּל כֹּל שְׁהָה פְּסוּלוֹ בְּקוֹדֶשׁ אֵינוֹ מְטַמֵּא בְּגָדִים אֲבִית הַבְּלִיעָה. בְּשִׁלְמָא –

בס"ד. משיחות שבת פרשת חוקת, יו"ד תמוז ה'תשמ"ח.

- תרגום מאידיש -

מפריעים לו בהרבצת התורה והיהדות בו עצמו
ובסובבים אותו. ולכן צריך כל יהודי להיזכר
ולתבונן מחדש בפרשת הגאולה, על-מנת שעי"ז
ומזה יהי' "ונעשים" - במעשה בפועל.

ואדרבה - בכל שנה ושנה צריך להוסיף בזה
הוספה ועלי' (מעלין בקודש⁸), עד לאופן של
תוספתו מרובה על העיקר⁹.

ב. וצריך להבין:

'בעל הגאולה' כותב, שהגאולה היא גם עבור
מי שהוא "בשם ישראל יכונה" ("כי כל איש
ישראל, מבלי התחשב עם מצבו הפרטי בשמירת
וקיום המצוות, לבו תמים עם ה' ותורתו"), ז.א.
יהודי כזה שלדידו השם "ישראל" הוא כינוי בלבד,
כי בגלוי אין לו (לע"ע) שום שייכות לתורה
ומצוות.

נשאלת השאלה: מה בעצם פעלה בו
הגאולה¹⁰?

אצל מרביצי תורה (בכל מקום¹¹) - הרי הגאולה
נתנה להם כח חדש להרביץ תורה כנ"ל, אך אחד
שהוא "בשם ישראל יכונה", הרי אין לו שייכות
כלל להרבצת התורה, וא"כ מה פעלה¹² בו
הגאולה¹³?

(8) ברכות כח, א.

(9) שהרי נצטוו ישראל "והלכת בדרכיו", ודרך הנהגתו
(ברכתו) של הקב"ה הוא באופן דתוספתו מרובה על העיקר (ב"ר
פס"א, ד).

(10) כי מה שנאמר במכתב "כי כל ישראל כו' לבו תמים כו'"
- ה"ז רק ביאור השייכות דגאולה בהרבצת התורה, למי "אשר
בשם ישראל יכונה"; אבל אינו מבאר לכאורה פעולת הגאולה במי
"אשר בשם ישראל יכונה". וראה הערה 14.

(11) כמובן מלשון המכתב שיי"ב תמוז הוא "יום חג גאולת
ישראל העוסקים בהרבצת התורה כו'", לא רק של מרביצי תורה
במדינה ההיא (ששם נתברר ש"מותרת היא על פי חוקי
המדינה"), כ"א גם מרביצי תורה בכל העולם.

(12) דאף שברור הוא שגאולת נשיא הדור (שהנשיא הוא הכל
- פירש"י פרשתנו כא, כא) שייכת לכל א' מישראל, אבל מ"מ
מהי הפעולה בפועל של הגאולה, במי "אשר בשם ישראל
יכונה"?

(13) ואף שע"י הגאולה בהרבצת התורה והיהדות נעשה
אפשרי (גם ע"פ חוק המדינה) להרביץ תורה ויהדות גם למי
"אשר בשם ישראל יכונה" (ע"י יסוד חדרים, שיעורי תורה

א. שבת זו היא בין ג' תמוז¹ וי"ג תמוז² -
חג הגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר, כאשר שוחרר
(בשנת תרפ"ז) מהמאסר והגלות³ בו הי' בגלל
עבודתו ב"הרבצת התורה וחיוזק הדת"⁴ במדינה
ההיא.

וזו לא היתה גאולה פרטית עבורו בלבד, אלא
כפי שכותב במכתבו⁵ המפורסם (לחגיגת י"ב תמוז
הראשונה)⁶ ש"לא אותי בלבד גאל הקב"ה ביי"ב
תמוז, כ"א גם את כל מחבבי תורתנו הקדושה,
שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה".

ולכן כותב 'בעל הגאולה' שראוי לקבוע את
היום הזה, "יום חג גאולת ישראל העוסקים
בהרבצת התורה", עבור כלל ישראל "ליום
התועודות והתעוררות לחיוזק התורה והיהדות בכל
אתר ואתר לפי ענינו כו', להוסיף אומץ בהרבצת
התורה והחזקת היהדות כו'".

והימים האלה נזכרים ונעשים⁷ - כשבאים ימי
הגאולה האלו מדי שנה בשנה, מתעורר שוב
מחדש הכח שהגאולה החדירה לכל יהודי בעבודתו
בהרבצת התורה והמצוות וחיוזק היהדות, ואזי כל
יהודי מקבל כוחות חדשים כדי להגאל מה'מאסר'
הפרטי שלו ומה'גלות' הפרטית שלו, אשר

(1) ובפרט ששבת זו היא שבוע שלם, שבעת ימי ההיקף לאחר
ג' תמוז (שהי' בשבת שעברה), ששבוע כולל כל שינויי הזמן
(מיום ראשון עד יום השבת), כמובן גם מזה שביום השבת היא
העלי' (של כל ששת ימי השבוע) לבחי' שלמעלה מהזמן, ואזי כ'
מתחיל היקף חדש. ולכן אומרים היום יום ראשון בשבת, יום שני
וכו', אף שכבר עברו רבבות ימים מששת ימי בראשית עד עתה
(לקו"ת שה"ש כה, סע"א, ועוד).

(2) דמשהבית זו מיני' מתברכין כולו יומין (זח"ב סג, ב. פת,
א), ובפרט הימים זכאין דשבעה הבא.

(3) ביום ג' תמוז יצא כ"ק מו"ח אדמו"ר מבית האסורים
על-מנת ללכת בגלות לעיר מקלט, וביום י"ב תמוז נתבשר
שחופשה ניתנה לו (גם מגלות בעיר מקלט), וניתנה לו תעודת
השתחרר למחרתו - יום י"ג תמוז.

(4) ל' המכתב שבהערה הבאה.

(5) נדפס בסה"מ תרפ"ח ע' קמו. תש"ח ע' 263. אגרות קודש
אדמו"ר מהוריי"צ ח"ב ע' פ.

(6) בשנת תרפ"ח - לפני ששים שנה. - ולהעיר מחנוכה שלשונה
אחרת קבעום כו' (שבת כא, ב).

(7) ל' הכתוב - אסתר ט, כח. וראה ס' תיקון שובבים להרמ"ז
הובא בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

33 אך בשעה שישנה גזירה וכיו"ב אשר יכולה
34 לערער ח"ו את האמונה של היהודי, הרי מבאר
35 אדמו"ר הזקן בתניא¹⁷, שאז אפילו קל שבקלים
36 מוסר נפשו, מכיון שהנסיון של קידוש השם מעורר
37 את עצם הנפש שלו.

38 ד. עד"ז מובן גם בנוגע למאסר והגאולה של
39 י"ב תמוז:

40 הגזירה והמאסר והגלות בשנת תרפ"ז, העמידו
41 בסכנה את המשך קיום היהדות ר"ל, כי זה הי'
42 העלם על כללות קיום והפצת התורה והיהדות של
43 נשיא הדור, ובמילא של כל היהודים (כי "הנשיא
44 הוא הכל"), אשר בזה תלוי הקיום של עם
45 ישראל¹⁸.

46 ומזה מובן, שע"י הגאולה - שגילתה "נודע גלוי
47 לעין כל"¹⁹ הנצחון של האמת של אלקות, יהודים
48 ותורה ומצוות¹⁹, ועד כדי כך ש"מותרת היא ע"פ
49 חוקי המדינה", ז.א. שזוהי אמת (לא רק מצד
50 התגברות הקדושה, אלא) גם מצד גדריו וחוקי
51 העולם - הרי עי"ז נתגלה העצם של היהודים, כפי
52 שהם קשורים והם דבר אחד עם הקב"ה. ועי"י
53 הקשר העצמי, נעשים הם נצחיים בכל זמן ובכל
54 מקום, כמו הקב"ה כביכול שהוא נצחי, כמ"ש²⁰
55 "אני ה' לא שנית, ואתם בני יעקב לא כליתם".

56 וזהו התוכן האמיתי של גאולה בכלל: ענינה
57 של גאולה הוא, שנגאלת ומתגלה מציאותו האמיתי
58 של האדם שהי' בגלות. בגלות, האדם לא נמצא
59 במקום ומעמד ומצב (הרגיל) שלו, ובמילא הוא
60 מוגבל ואינו יכול להתפשט ולהתנהג כפי טבעו
61 ורגילותו (מצד העצם והפנימיות שלו), כמו שהוא
62 נוהג בבית שלו. וגאולה פירושה שהוא משתחרר
63 מכל ההגבלות, וחוזר למעמדו ומצבו האמיתי,
64 ולכן יכול הוא להתבטא ולהתנהג בהתפשטות
65 ובהרחבה, כפי שנראה לו.

1 אלא מזה גופא מובן, שהגאולה פעלה [נוסף
2 לפרט חזיון הרבצת התורה (התוצאה של (אבל
3 אחרי) הגאולה), השייך רק לאלו שמרביצים תורה
4 - גם] ענין כללי בכל היהודים - הן במרביצי תורה
5 (בנוגע לעבודתם בהרבצת התורה) והן במי
6 ש"בשם ישראל יכונה".

7 לאידך גיסא מובן: מכיון שהגאולה היא בענין
8 הרבצת התורה והיהדות (כפי הלשון במכתב: "חג
9 גאולת ישראל העוסקים בהרבצת התורה"), מובן
10 איפוא שהפעולה הכללית של הגאולה (גם לזה
11 אשר "בשם ישראל יכונה") הוסיפה במיוחד
12 בעבודת הרבצת התורה, ועד שזה פעל והכניס כח
13 גם לאלו שהם "בשם ישראל יכונה" שגם הם יעשו
14 סו"ס למרביצי תורה.

15 ג. ויובן זה - ע"פ מה שכתב 'בעל הגאולה'
16 במכתב, ש"כל איש ישראל, מבלי התחשב עם
17 מצבו הפרטי בשמירת וקיום המצוות, לבו תמים עם
18 ה' ותורתו" (ולכן שייכת הגאולה לכל יהודי)¹⁴:

19 העצם של כל יהודי - נקודת היהדות - קשורה
20 תמיד עם הקב"ה. כי יהודי אינו רוצה ואינו יכול
21 להתנתק מאלקות¹⁵, כפס"ד הרמב"ם¹⁶, שיהודי
22 בטבעו רוצה לקיים את רצון ה'.

23 אך בגלל ירידת הנשמה בגוף גשמי, ובעולם
24 הזה התחתון שאין תחתון למטה הימנו, נעשה
25 לפעמים (לפי שעה) העלם על מציאותו ורצונו
26 האמיתי של היהודי - הקשר העצמי שלו עם
27 הקב"ה.

28 וכל זמן אשר "עולם כמנהגו נוהג", יכול הדבר
29 להישאר בעולם, ועד שגם בנוגע לשומר תומ"צ,
30 יכול אז להיווצר מצב שהוא מקיים תומ"צ מצד
31 כחותיו הגלויים כו', אבל לא-ודוקא עם עצם הנפש
32 שלו.

וכיו"ב) - הרי מלשון המכתב ("לא אותי בלבד גאל כו' כי-אם גם כו") מובן, שכל אחד נגאל בגאולה זו (ולא רק שהגאולה פועלת עליו באמצעות (הרבצת תורה של) אחרים).

(14) ע"פ הביאור דלקמן יש לומר, שההוספה "כי כל איש ישראל כו' לבו תמים עם ה' ותורתו" היא לא רק הסברה על זה שהגאולה (דהרבצת התורה כו') שייכת גם למי "אשר בשם ישראל יכונה" (כבהערה 10), כ"א גם הסברה בפועל הגאולה בכל ישראל (גם במי "אשר בשם ישראל יכונה" - לגלות את אמיתות מציאותו, שגם בכחות ובחיצוניות שלו יהי' ניכר פנימיות לבבו, שלבו תמים עם ה' ותורתו).

(15) "היום יום" כא סיון.

(16) הל' גירושין ספ"ב.

(17) פ"י ח"י ט.

(18) וכמאמר הרס"ג (האמונות והדעות מ"ג פ"ז) "אומנתו איננה אומה כי-אם בתורתה".

(19) ומובן שנוסף להצד השהו שבכל הגאולות (שע"י כולם נתגלה אמיתות הדבר), הרי כל גאולה מגלה בפרט האמת בענין זה שבו הי' המאסר והגלות. ובנו"ד - ע"י גאולת י"ב תמוז נתגלה ("נודע גלוי לעין כל") האמת בדרך העבודה שחידש בעל הגאולה בהרבצת התורה וחזיון היהדות.

(20) מלאכי ג, ו.

עד"ז מובן גם בנוגע לענין הגאולה - שענינה
גילויי ההתקשרות העצמית שבין ישראל להקב"ה -
שאם אפילו יהודי אחד נשאר בגלות, ה"ז מורה
שהגאולה אינה גאולה אמיתית:

בחיי עם ישראל, היו גאולות של איש פרטי,
של שבט או של חלק מבני ישראל. אשר להיותה גאולה,
ה"ז גילה את האמת של האיש הפרטי או השבט,
או חלק - גאולה בתפקידים המסויים, שיוכלו
לקיים את שליחותם בעולם באופן של חירות,
ובמילא בשלימות.

אעפ"כ, אי"ז נקרא גאולה אמיתית, כי היא לא
נגעה, עכ"פ לא גאלה את כל בני ישראל, משא"כ
הגאולה העתידה נקראת "גאולה האמיתית
והשלמה", כי היא תהי' גאולת כל בני ישראל (ושל כל
העולם כולו).

ויש לומר, שמעין זה הי' גם בגאולת י"ב
תמוז²³, שהיא גאולה עבור ושל כל ישראל ("לא
אותי בלבד גאל כו' כי-אם את כל כו'") - זה גילה
את האמת דאלקות ותומ"צ אצל כל ישראל, ועד
גם אצל זה שהוא "בשם ישראל יכונה" - "כי כל
איש ישראל, מבלי התחשב עם מצבו הפרטי
בשמירת וקיום המצוות, לבו תמים עם ה' ותורתו".

ויש לומר, שכמו"כ הוא גם בנוגע לכל יהודי
בפרט - שהגאולה חדרה בו כל נדון, בכל הדרגות
שבו, ועד גם הדרגה שבו, אשר "בשם ישראל
יכונה", ובכללות - גופו (הנדמה בחומריותו לגופי
אוח"ע²⁴) שבו נמצאת הנשמה ב"גלות ממש"²⁵, -
פעלה הגאולה, שגם בדרגה זו (הגוף) תיגאל
ותתגלה אמיתית מציאותו, איך שהוא כלי לנפש
האלוקית שבו, ועד"ז גם בנוגע לשאר הדרגות שבו,
כך שלא נשאר שום פרט ונקודה שאינו חדור
בקדושתה של הנשמה האלוקית ע"י תומ"צ (ע"ד
המדובר לעיל בנוגע לגאולת כל היהודים ללא יוצא
מהכלל, ובנוגע לגילוי אמיתת המצאו ב"כ
הנמצאים").

וכאשר מדובר אודות גלות של יהודי, ועאכו"כ
של נשיא בישראל בנוגע לעבודתו הכללית כמנהיג
ישראל בהרבצת התורה ויהדות, מובן שהגלות
מעלימה ומסתירה (לפי שעה) על האמת של
יהודים, תורה ומצוות ואלקות, ועל הקשר האמיתי
שבין ישראל והקב"ה (כי מצד האמיתיות
והנצחיות שלהם, היו צריכים להיות בגלוי בכל זמן
ומקום, בלי שינויים); וע"י הגאולה - נתגלה הקשר
העצמי בין ישראל להקב"ה, כנ"ל.

ה. עפ"ז מובן גם מדוע גאולה זו היא גאולתם
של כל ישראל, "לא אותי בלבד כו' כי-אם את כל
כו'", ועד גם את אשר "בשם ישראל יכונה":

כאשר ישראל עובדים את עבודתם ע"ד הרגיל,
ישנם חילוקים ביניהם בדרגת העבודה שלהם:
מרבצי תורה, מחבבי תורתנו הקדושה, שומרי
מצוה, ועד "בשם ישראל יכונה":

אבל בנוגע לעצם של יהודי, בזה כל ישראל
שוים.

עד"ז מובן גם לאידך גיסא: אם הגאולה אינה
פועלת על כל ישראל, וישנם יהודים (כגון מי
ש"בשם ישראל יכונה") שנשארים בגלות - אי"ז
גאולה אמיתית (באמת לאמיתתו) הקשורה בעצם
ההתקשרות בין הקב"ה וישראל (כי מצד קשר זה,
הרי "אני ה' לא שנית ואתם בני יעקב (כל יהודי,
ללא יוצא מהכלל) לא כליתם").

ע"ד כביכול כמו שזה בנוגע להאמת של
הקב"ה עצמו - "אמיתת המצאו (ובפרט ש"כל
הנמצאים לא נמצאו אלא מאמיתת המצאו"²¹):

כשם שהאמת של הקב"ה היא "לא שנית",
ושלימות גילוי האמת ד"אמיתת המצאו" בכל
הנמצאים, היא דוקא כאשר הוא מתגלה וחדור בכל
פרט ופרט מכל נמצא (ובלשון הכתוב²² - אין עוד
מלבדו), כי אם ישנה מציאות (אמיתית) נוספת
אשר בה לא ניכר (האמת) שהיא מ"אמיתת
המצאו", אפילו אם היא מציאות נוספת, ה"ז מורה
על "שינוי" באמת ד"אמיתת המצאו" (שאי"ז אמת
בכל מקום ("מקום" גם מלשון מעלה) וענין, כי
ישנו דבר נוסף שהוא כביכול "חוץ" מ"אמיתת
המצאו" ח"ו),

(23) ולהעיר שכל עניני גאולה שייכים זל"ז - "כיון דשם
גאולה עלה" (פירש"י ד"ה אתחלתא - מגילה יז, ב). ועאכו"כ
גאולת י"ב תמוז שהיא גאולה של כל בני ישראל, ככפנים.

(24) תניא פמ"ט (ע, א).

(25) תניא פל"ז (מח, א).

(21) הרמב"ם בריש ספר היד.

(22) ואתחנן ד, לה.

39 ויש לומר הביאור בזה:
 כל גלות משתלשלת מה"גלות" (העלם)
 הראשונה - שזהו כללות ענין בריאת העולם,
 שנברא ע"י ריבוי השתלשלות מדרגה לדרגה וריבוי
 צמצומים והעלמות כו', עד שנברא "עולם" מלשון
 העלם והסתתר²⁷, ועד יתירה מזה - עולם הזה
 הגשמי ה"מלא קליפות וסט"א"²⁸, ו"כל מעשה
 עוה"ז קשים ורעים והרשעים גוברים בו", אשר
 בהם נמצא האור האלוקי בגלות, "בבחי" גלות תוך
 אותו דבר הנפרד להחיותו ולקיימו מאין ליש
 כו"²⁹, העולם מעלים ומסתיר על מציאותה
 האמיתית ועל האמת האלוקית - ש"כל הנמצאים
 כו' לא נמצאו אלא מאמיתת המצאו" - הכח
 האלוקי המח' ומהווה ומקיים כל נברא בכל רגע
 מחדש³⁰.
 [ואח"כ ובפרטיות יותר, ירידת הנשמה בגוף
 של כל יהודי, הוא ענין של "גלות ממש"ש"²⁵, כי
 הגוף והנפש החיונית מעלימים ומסתירים על
 הנשמה (העיקר והאמת של היהודי), כך שהנשמה
 אינה יכולה להאיר בשלימות כפי שהיא במקומה
 למעלה].
 ו"גאולה" פירושה, שבעולם הזה [ובפרטיות -
 בגוף ונפש החיונית] מתגלה האמת, שמציאותו
 האמיתית הוא רק כלי להאור האלקי [ולנשמה]
 שמח' אותו, כך שבכל פרט ופרט מהבריאה ניכר
 "אמיתת המצאו".
 וזהו התוכן של "אין עוד מלבדו", שאין שום
 מציאות בעולם ("אין עוד") "מלבדו", ז.א.
 שבמציאות העולם נרגש איך שכל מציאותו היא
 ("לא נמצאו אלא מ)אמיתת המצאו"³¹, שמציאות
 העולם גופא היא אלקות - כפי שיתגלה בשלימות
 לעתיד-לבוא.

1 ו. ע"פ הנ"ל, מובן החידוש של הגאולה
 2 בשייכות לכל היהודים, הן מרביצי תורה, והן עד
 3 למי אשר "בשם ישראל יכונה":
 4 נוסף לזה שכל יהודי נגאל בגאולה ביחד עם
 5 נשיא הדור, הרי הגאולה פעלה גם בכל יהודי
 6 בפרט (לא רק אצל מרביצי תורה בנוגע לחיזוק
 7 בעבודתם, אלא גם במי ש"בשם ישראל יכונה"):
 8 הגאולה גאלה וגילתה את המציאות האמיתית
 9 של כל יהודי - עצם נשמתו, אשר מצד זה "לבו
 10 תמים לה' ולתורתו": ובאופן כזה שיהי' לו הכח
 11 להשתמש ולהביא לפועל את גילוי פנימיות נפשו
 12 ולבכו לה' ולתורתו בכל הכחות והלבושים שבו,
 13 ועד למעשה בפועל בהרבצת התורה והיהדות (כפי
 14 שמדגיש 'בעל הגאולה' במכתבו, איך שהגאולה
 15 קשורה עם הרבצת התורה והיהדות) - מכיון
 16 שגילוי העצם באמיתיות הוא דוקא כאשר חודר בכל
 17 פרט ופרט מהאדם (כנ"ל סוס"ה).
 18 ולכן פעלה הגאולה (גילוי העצם של היהודי)
 19 חידוש, הן בנוגע למי ש"בשם ישראל יכונה" -
 20 שיהי' לו אח"כ הכח להוריד לפועל את גילוי
 21 פנימיות נפשו ולבו, גם בעבודתו במעשה בפועל
 22 מצד הגוף ונה"ב שלו, עי"ז שמגלה את רצונו
 23 האמיתי לקיים את רצונו של הקב"ה ע"י לימוד
 24 התורה וקיום המצוות, ועד שסו"ס יהי' הוא עצמו
 25 מרביץ תורה ויהדות; והן בנוגע למרביץ תורה -
 26 שהרבצת התורה שלו (שנתחזקה כתוצאה
 27 מהגאולה) תהי' לא רק עם הכחות הגלויים שלו
 28 (שאז אי"ז לגמרי דבר אחד אתו), אלא גם עם עצם
 29 הנפש שלו, עם מסירת נפש וכו', שזה מוסיף
 30 בעבודת הרבצת התורה וחיזוק הדת בנוגע אליו
 31 אישית ובמקומו הוא (בכל אתר ואתר לפי ענינו).
 32 ז. ע"פ ביאור הנ"ל (ס"ה), יובן סיפור בקשר
 33 לגאולה²⁶: בשעה שהגיעה בשורת הגאולה ב"ב
 34 תמוז, הי' חסיד ששר ניגון ברוסית שתוכנו הי'
 35 "אין עוד מלבדו" ("ניעט ניעט ניקאווא, קראמע
 36 יעווא אדנאווא"), וזה נתפרסם. כל דבר ה"ה
 37 בהשגחה פרטית. וצלה"ב: מהי שייכות הגאולה
 38 בפרט, עם "אין עוד מלבדו"?

(27) לקו"ת שלח לו, ד. ביאורו"ז להצ"צ ע' שנה.

(28) תניא פל"ו.

(29) תניא ספ"ו.

(30) שעהיה"א פ"א.

(31) כמבואר במ"א (לקו"ש חכ"ה ע' 202 הערה 86) החילוק

בין "אין עוד" (ואתחנן שם, לט) ו"אין עוד מלבדו" - ש"אין עוד" שולל לגמרי מציאות הנבראים שאין שום מציאות כלל. משא"כ "אין עוד מלבדו" פירושו ש(רק) בלעדו "אין עוד", אבל "עמו" ישנה מציאות, ובמציאות זו גופא נרגש שאינה מציאות "מלבדו". וראה לקמן הערה 42.

(26) שיחת י"ב תמוז תשכ"ה. נעתק בס' התולדות אדמו"ר

מהור"י צ"ח ג' ע' 221.

הנפש בכל יהודי בפרט (כנ"ל ס"ו) - הרי היא 36
גילתה גם גלוי לעין כל את האמת של התורה 37
ואלקות בעולם, אשר מבלי הבט על הגזירות 38
והמאסר והגלות, הרי אפילו מצד חוקי המדינה של 39
אוה"ע הכירו בכך שהרבצת התורה מותרת. 40

שזה נותן כח חדש לכל יהודי להיגאל מהגלות 41
בה הוא שרוי, בין אם זה גלות של מי ש"בשם 42
ישראל יכונה", או הגלות של מרביץ תורה, שגם 43
הוא נמצא בגלות בכלל, ובפרט מצד גלות הנשמה 44
בגוף, ובכללות - הגלות בעוה"ז בכלל (שמעלים 45
על אלקות), ונוסף לכ"ז - יש לכל יהודי הגלות 46
הפרטית שלו בענינים מסויימים אשר מעלימה 47
ומסתירה על מציאותו האמיתית - הקשר שלו עם 48
הקב"ה ע"י תורה ומצוות. 49

ט. ענין הנ"ל מובן יותר ע"פ הביאור בדרושי 50
חסידות בפרשתנו (הפרשה החסידית) עה"פ "זאת 51
חוקת התורה" (שקוראים בשבת זו³⁷, שבת שממנו 52
מתברך חג הגאולה): 53

"חוקה" הוא מלשון חקיקה ("חוקה 54
חקקתי"³⁸). שזה מורה שעבודת ה' בתומ"צ צריכה 55
להיות באופן של חקיקה - שזה חקוק במציאותו, 56
מיני' ובי', ועד מעבר לעבר³⁹: 57

החילוק שבין אותיות הכתיבה לאותיות 58
החקיקה הוא: כאשר כותבים אותיות על קלף, אזי 59
האותיות של הדיו הן דבר נפרד (דבר זר) מן 60
הקלף, וגם אחרי כתיבת האותיות הם נשארות 61
נפרדות, ששייך למחוק את האותיות וכו'. משא"כ 62
כאשר חוקקים אותיות באבן, אזי הם מיני' ובי' 63
מהאבן עצמה, הם דבר אחד עם האבן, ועאכ"כ 64
כאשר זה כמו בלוחות הברית שהאותיות הן מעבר 65
לעבר. 66

וכמו"כ הוא גם בנמשל בעבודה ובנפש האדם: 67
מצד העצם שבו, הרי היהודי הוא דבר אחד עם 68

ויש לומר, שמכיון שכל העולם נברא בשביל 1
ישראל³², מובן שע"ז שהגאולה ב"י-י"ג תמוז 2
גילתה את האמת בכל ישראל (ובכל הדרגות 3
שבישראל), ההתקשרות העצמית של העצם של 4
יהודי, עם העצם של הקב"ה ("אמיתת המצאו") - 5
ע"ז ניתן הכח לגאול את כל העולם כולו, שיתגלה 6
שם אמיתת מציאותו - "אמיתת המצאו". 7

ובפשטות - שע"י הגאולה נעשה "נודע גלוי 8
לעין כל" שהעבודה בהרבצת תורה וחיזוק הדת 9
"מותרת היא על-פי חוקי המדינה", שגם העולם 10
מכיר את האמת של אלקות ותורה. ועד"ז גם 11
לאחרי הגאולה - נפתחה דרך חדשה (כדלקמן 12
ס"ט) בהפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות 13
חוצה בכל קצוי תבל, כולל גם הפצת שבע מצוות 14
בני נח³³, כהכנה לגאולה האמיתית והשלימה, שאז 15
יהי' שלימות הגילוי בעולם ש"אין עוד מלבדו". 16

ויש לומר הטעם שגאולת י"ב תמוז היא דוקא 17
באופן כזה, כי המאסר והגאולה הוא בדור האחרון 18
של הגלות (כמובן מהסימנים המובאים בגמרא, 19
וכפי שהעיד 'בעל הגאולה' כו"כ פעמים), שאז 20
צריכים רק לסיים את השיריים האחרונים של 21
העבודה, ואין המצוה נקראת אלא על שם 22
הגומרה³⁴ - לכן הגאולה (האחרונה) בזמן הגלות 23
(על הרבצת התורה וחיזוק הדת) היא גאולה לכל 24
היהודים ובכל פרטיהם, והיא נותנת גם את הכח 25
לסיים את העבודה בעולם, ולגלות שם איך ש"אין 26
עוד מלבדו", כפי שיהי' בגלוי לעתיד-לבוא, שאז 27
יראו איך שכל העולם כולו הוא דירה לו יתברך 28
בתחתונים, שבדירה נמצא עַצְמוֹת הדר בה בגלוי³⁵. 29

ונוסף לזה: הגאולה היא הענין האחרון 30
ב"פוצו מעיינותיך חוצה", שע"ז אתי מר - דא 31
מלכא משיחא³⁶. 32

ח. ועפ"ז נוסף גם בנוגע לפעולת הגאולה כפי 33
שמתבטאת בעבודתו של כל יהודי: 34

כשם שהגאולה גילתה את האמת ואת עצם 35

(37) ולהעיר, שביום השבת מאיר גילוי האמת בעולם, עד למטה מטה, שגם עמ"הארץ (מלשון ארציות וחומירות, ע"ד הדרגה ד"בשם ישראל יכונה") אומר אמת בשבת, ועד שת"ח מותר לאכול מתבואתו (ירושלמי דמאי רפ"ד), היינו לא רק שמאיר האמת בע"ה עצמו, אלא זה נוגע לפועל בנוגע אכילת אחרים.

(38) תנחומא ריש פרשתנו.

(39) בנוגע לב' מדריגות אלו בחקיקה - ראה ד"ה אין עומדין תרס"ז (בהמשך תרס"ו). ד"ה בסוכות תש"י. לקו"ש ח"ח ע' 127 ואילך.

(32) פירש"י ר"פ בראשית.

(33) ראה רמב"ם הל' מלכים ספ"ח.

(34) תנחומא ופירש"י עקב ח, א. וראה סוטה יג, ב.

(35) ראה אוה"ת בלק ע' תתקצו. המשך תרס"ו בתחילתו (ע' ג). ועוד.

(36) אג"ק דהבעש"ט הידועה - נדפסה בכש"ט בתחילתו. ובכ"מ.

ועד"ז בנוגע לירידת וגלות הנשמה בגוף. שהיא 41
ירידה צורך עלי, עד לדרגה חדשה לגמרי, ויתירה 42
מזו - עי"ז מתגלה מעלת הגוף, כח העצמות 43
הנמצא בגוף, ובלשון הידוע⁴¹ - היש הנברא הוא 44
"דבר אחד" כביכול עם היש האמיתי⁴², ועד שגם 45
הנשמה מקבלת עי"ז את החיות שלה⁴³, כפי שיהי' 46
בגלוי לעת"ל, שהנשמה ניזונית מן הגוף⁴⁴. 47

ועד"ז מובן גם בנוגע לגאולת י"ב תמוז (שבאה 48
לאחרי המאסר והגלות בגלל העבודה בהרצת 49
התורה וחזוק הדת): נוסף לכך שזה גילה את 50
האמת כאן למטה, הנה עי"ז נוסף חידוש גדול, 51
שגם בכל העולם כולו נתקבל ענין הרצת התורה 52

(41) ביאור"ז לאדהאמ"צ בשלח מג, ג.

(42) שענין זה הוא בעיקר בנוגע לגוף ישראל (כדמשמע
בביאורי הזוהר שם. וראה ד"ה להבין ענין כתיבת ס"ת תש"ל),
דגופא דילהון קדישא (זח"ג ע, ב) ואתם קרויים אדם על שם
אדמה לעליון (שקאי בעיקר על הגוף) - אף שבכללות כן הוא
בנוגע לכל הבריאה כולה, שיש הנברא' חד הוא עם י"ש האמיתי'
(ראה ד"ה ולקחתם תרס"א).

וראה לקו"ש ח"ב ע' 75 הערה 30 שהכוונה בזה שאמיתית
מציאותו של יש הנברא דעולמות הוא יש האמיתי, היא -
שהעצמות "הוא המהווה אותם" . ומבלעדו אין שום מציאות
כלל" (ד"ה ולקחתם שם), משא"כ בישראל - מציאותם גופא הוא,
כביכול, העצמות. ואולי י"ל תירה מזה (שגם) יש הנברא
(העולמות) הוא כולא חד עם יש האמיתי*.

אלא שאמיתית הענין שהיש הנברא אמיתית מציאותו הוא יש
האמיתי, קאי על ישראל (כנ"ל), כי השאר נברא בשבילים - ועד
החילוק דמציאות עבד כנעני לגבי האדון - ומציאות נכסיו.

והחילוק בין עולם ישראל (באופן ההתאחדות עם יש
האמיתי) אולי אפ"ל: זה גופא שיש הנברא' חד הוא עם י"ש
האמיתי, הוא בכח העצמות שהוא כל יכול ונושא הפכים (אבל
מצד הנברא - ה"ה מציאות הפכית מאלקות): משא"כ בישראל
מציאותם גופא (גם מצד בריאתם) הוא, כביכול, העצמות.

(43) ויש לקשר זה עם השיעור יומי ברמב"ם בהל' מנחות -
ע"פ המבואר בתו"א וישלח, ד"ה ויקח מן הבא לידו מנחה לעשו
אחיו, שיעקב שלח מנחה (ר"ת מ"ן מיין נוקבין, ח' חכמה, ומזל
הח' נוצר חסד*) ומשפיע בה' כו', היינו המשכה למטה מבחי'
נוצר חסד שלמעלה מהשתלשלות - ראה ד"ה ויקח בתו"ח וישלח
מט, ד. סה"מ תקס"ה ע' סט ואילך. אוה"ת וישלח רלג, ב ואילך)
בכדי לקבל אורות דתוהו משרשו של עשו, ועי"ז נעשה
"וישקוהו", בכל לבו - עבודת התשובה, שזהו החידוש שנעשה
ע"י ירידת הנשמה בגוף בעוה"ז. נת' בארוכה בהתוועדות.

(44) ד"ה לכל תכלה תרנ"ט.

(*) אין זה סתירה למשנ"ת במ"א דח"ו לומר "איהו והבריאה חד"
(ראה הקדמת תקו"ז ג. טע"ב). לקו"ש חכ"א ע' 443) - כי: "איהו"
וחיורו חד כו' ולא "איהו והבריאה חד" ח"ו - מצד בחי' הנילוים;
אבל מצד העצמות גם הבריאה (יש הנברא) כולא חד עם יש האמיתי.
וצע"ג ואכ"מ.

(**) ואולי י"ל שבמ"ש אדה"ב בתו"א שם "מזל הח' נוצר חסד" מוסיף
רמז בר"ת ד"מנחה, "מזל נוצר חסד" (או מזל נוצר שהוא מזל הח').

הקב"ה ("לבו תמים עם ה' ותורתו", כנ"ל), באופן 1
של חקיקה מיני' ובי', ומעבר לעבר. כאשר נשמתו 2
יורדת למטה בגוף גשמי שמעלים על הנשמה, 3
נראה (בחיצוניות) איך שהגוף (והדרגות הנמוכות 4
שבנשמה, הן) דבר נפרד מן הנשמה; הנשמה אמנם 5
מתלבשת בגוף, אבל הם נשאים שני ענינים 6
נפרדים: הנשמה נמשכת למעלה לרוחניות ועבודת 7
ה', ואילו הגוף בטבעו נמשך למטה, לארציות 8
וגשמיות. 9

הכוונה בירידה היא, שה"חקיקה" בפנימיות 10
ועצם שלו ("לבו תמים לה' ולתורתו") לא תישאר 11
בעצם שלו, אלא שיגלה זאת בכחות נפשו, עד 12
למחשבה דיבור ומעשה שלו, ועד לגוף ונה"ב 13
שלו, בשיא חיצוניותו - באופן של חקיקה, שזה 14
חודר בו לגמרי, כך שקיום התומ"צ שלו אינו כדבר 15
הנוסף אליו, אלא חקוק במציאותו, ולא נשאר שום 16
פרט ממציאותו שאינו חודר עם הקדושה של 17
תומ"צ ("אין עוד מלבדו"), ועד שזה נהי' חקוק 18
ממנו. 19

ועי"ז - יהודי פועל גם בחלקו בעולם, ועד בכל 20
העולם כולו, שאף שמצד טבע הבריאה העולם 21
מעלים על אלקות, הרי היהודי מגלה שם אלקות, 22
עד - באופן של חקיקה, שרואים איך שכל פרט 23
מהבריאה אינו דבר נוסף, אלא רואים שמציאותו 24
האמיתית של העולם גופא, מיני' ובי', היא 25
"אמיתת המצאו" - "אין עוד מלבדו". 26

י. ויש להוסיף בכל זה - ענין עיקרי נוסף:

נוסף לזה שענין הגאולה (שבאה לאחרי הגלות 28
וההעלם) מגלה בעולם את האמת של אלקות ותורה 29
(שעד אז הי' בהעלם בעולם), נוסף עי"ז גם חידוש, 30
שנפעל דבר חדש שקודם לכן לא הי' (גם לא 31
בהעלם), כפשטות הפירוש ב"גאולה" - חידוש 32
לגבי המעמד ומצב שלפני-זה. 33

כמבואר בכ"מ⁴⁰, שע"י הירידה והעבודה 34
בעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו, 35
מלא קליפות וסט"א, אשר שם אלקות הוא בבחי' 36
גלות (כנ"ל ס"ז) - נפעל חידוש, שנמשך אור אלקי 37
נעלה יותר מהאור שהי' לפני-זה, ועד שהעולם 38
נעשה דירה לו יתברך בתחתונים, דירה לעצמותו 39
40 ית'.

(40) המשך תרס"ו בתחילתו. ובכ"מ.

(כי לולא הירידה למטה, לא היתה מעלת התשובה 28
שזדונות נעשו לו כזכיות⁴⁹, ובמקום שבעלי- 29
תשובה עומדים אין צדיקים יכולים לעמוד שם⁵⁰) 30
- הן מצד תוכן המצוה, שפרה אדומה מטהרת 31
מטומאת מת, אשר בעבודה זוהי טהרה מן הפירור 32
ממקור החיים, "אתם הדבקים בה' אלקיכם (שאו 33
הוא) חיים כולכם היום"⁵¹, והן מצד סיבת המצוה, 34
שפרה אדומה באה לכפר על מעשה העגל⁵², שזה 35
הביא מיתה בעולם⁵³. 36

וגם מצד תוצאת המצוה, הרי דוקא ע"י הירידה 37
בחטא העגל וטומאת מת, בא הצייוי החדש של 38
"זאת חוקת התורה", ובעבודה - העבודה בדרך 39
חקיקה, כנ"ל. 40

יב. בהמשך לכל הנ"ל, מובן הלימוד לפועל 41
לכל יהודי - "והחי יתן אל לבו"⁵⁴: 42
גאולת י"ב תמוז, ובהוספה בזה בכל שנה 43
ושנה, נותנת ליהודי כחות חדשים כדי להשתחרר 44
מכל הענינים המבלבלים והעלמות והסתרים 45
שיכולים להפריע לו בתורה ומצוות, הן מצד 46
הגלות הכללית, והן מצד כל מיני מניעות ועיכובים 47
שיכולים להיות אצל כל אחד בפרטיות. 48

והגאולה נותנת לו כח לגלות מיהו ומהו באמת - 49
שהוא יהודי אשר "לבו תמים לה' ולתורתו" - 50
ומגלה זאת בכחות שלו ובלבושים מחשבה דיבור 51
ומעשה, ועד לגוף ונה"ב שלו, באופן של חקיקה 52
מיני' ובי', מעבר לעבר - שכאשר מסתכלים עליו 53
(אפילו בחיצוניות), רואים שהולך "יהודי של 54
תורה", "יהודי של קדושה", וגם גופא דילהון 55
קדישא⁵⁵, כל חיותו והתעסקותו היא בלימוד 56
התורה וקיום המצוות, וגם בעניני רשות - "כל 57
מעשיך יהיו לשם שמים"⁵⁶ ו"בכל דרכיך דעהו"⁵⁷, 58

1 וחיזוק הדת, בתור הכנה לגאולה האמיתית
2 והשלימה, כאשר כל העולם יהי' בגלוי דירה לו
3 יתברך.

4 והגאולה הביאה גם חידוש בעבודה גופא של
5 הרבצת התורה וחיזוק הדת - כפי שראו בפועל,
6 ומעשה רב: שאחרי הגאולה נתחזקה יותר שלא
7 בערך עבודת הרבצת התורה וחיזוק היהדות והפצת
8 המעיינות חוצה, ועד שהמאסר והגאולה הביא לידי
9 כך ש'בעל הגאולה' יצא מהמדינה ההיא, ואח"כ
10 הגיע לחצי כדור התחתון, שזה איפשר שעבודתו
11 בהפצת היהדות והפצת המעיינות חוצה, תהי' שלא
12 בערך יותר בהתחזקות ובהפצה, ועד בכל קצוי
13 תבל, ובאופן של פעולה נמשכת - הולך
14 ומתפשט⁴⁵.

15 יא. ויש לקשר זה עם המסופר בזוהר
16 בפרשתנו⁴⁶ (משבת זו שממנה מתברך חג
17 הגאולה)⁴⁷, שרבי פינחס בן יאיר ביקש מרשב"י
18 שיאמר "מלה חדתא", והוא פתח ב"זאת חוקת
19 התורה", וכפי שמבאר אאמו"ר בהערותיו⁴⁸
20 השייכות של פרה אדומה לרפב"י ולרשב"י וכו'.

21 אבל עדיין צריך ביאור: אף שרפב"י יש לו
22 שייכות עם פרה אדומה, אך מדוע ביקש שיאמרו
23 דוקא "מלה חדתא"?

24 ויש לומר, מפני שכל ענין פרה אדומה הוא
25 ענין של חידוש, "מלה חדתא":

26 ענינה של פרה אדומה ("זאת חוקת התורה")
27 קאי על עבודת התשובה, שהיא עבודה בדרך חידוש

(45) ראה בארוכה קונטרס משיחת ש"פ שלח תשמ"ז.

(46) זח"ג קצט, ב.

(47) ויש לקשר זה גם עם הקביעות דשבת זו בימי החודש -
בעשירי* בתמוז** כידוע שמספר עשר הוא מספר השלם
(ראב"ע שמות ג, טו. פרדס שער ב'), וממנו מתחיל סדר חזש
במספרים דעשיריות (הכולל - י"ב וי"ג (תמוז)), וגם הסדרים
שלאחרי זה (מאות אלפים ורבבות) - כולם הם במספר עשר (עשר
עשירות, עשר מאות, עשר אלפים). ובהלכה - ע"י עשרה
מישראל נעשה מציאות חדשה של ציבור ועדה קדושה (ולהעיר
שהלכה כדעת רבי עקיבא (ברכות מט, ב במשנה), ששינוי בנוסח
ברכת המזון הוא רק בעשרה).

(48) לקוטי לוי"צ לזוהר שם, ע' שפט ואילך.

(*) ולהעיר שפירקי אבות בשבת זו מתחיל, הולך ומונה ענינים של
(עשרה) מאמרות, עשרה נסים וכו'.

(**) ולהעיר שבשינוי תהלים דיום זה בחודש (נה, יט) אומרים "פדה
בשלום נפשי כו'", שכתוב זה קשור עם גאולה (דברותינו נשיאנו -
בי"ט נסלו וי"ד נסלו).

(49) יומא פו, ב.

(50) רמב"ם הלכות תשובה פ"ז ה"ד.

(51) ואתחנן ד, ד.

(52) תנחומא פרשתנו ח (בסופו). במדב"ר פ"ט, ח (בסופו).

פירש"י פרשתנו יט, כב.

(53) ראה מפרשי התורה פרשתנו (כלי יקר, אלשיך, ש"ך

עה"ת, עץ הדעת הטוב (להרח"ו) ועוד).

(54) קהלת ז, ב.

(55) זח"ג ע, רע"ב.

(56) אבות פ"א מ"ב. וראה רמב"ם הל' דיעות ספ"ג. טושו"ע

או"ח סרל"א.

(57) משלי ג, ו. וראה רמב"ם וטושו"ע שם. וראה בארוכה

קונטרס משיחות ש"פ אמור וכו' שנה"ז.

כל אחד ואחת מישראל (וגם טף - השייכים לזה) יעשו חשבון-הנפש בנוגע לפעולות טובות שהוא או היא עשו במעשה בפועל במשך השנה שעברה (מ"ב תמוז תשמ"ז עד י"ב תמוז שנה-זו), ובכדי שיהי' זה חשבון אמיתי בכל התוקף - שיכתוב בכתב עכ"פ שלוש פעולות חדשות, שלושה דברים חדשים, שעשה במשך השנה במעשה בפועל (לא רק במחשבה והחלטה, או בדיבור בתור הצעה לזולת וכיו"ב) - פעולות טובות ברוחו של 'בעל הגאולה', ענינים שעליהם מסר את נפשו ותבע שיעסקו בהם, ובכללות - הפצת התורה והיהדות, והפצת המעיינות חוצה, ובמיוחד - בקשר עם חג הגאולה, אשר קשור במיוחד עם הרבצת התורה והיהדות בין כל היהודים, גם אלו אשר "בשם ישראל יכונה".

ובכדי להוסיף יותר תוקף בזה - יכול כל אחד שרוצה, לשלוח בכתב שלושת המעשים החדשים שהוא עשה, בצירוף שמו ושם אמו. ובכדי שזה יהי' בסדר מסודר, ושיהי' קל יותר לסדר השמות וכו' - יכתבו ע"ג המעטפה (הסגורה) שמו ושם משפחתו (וגם את האות ח"ת, ר"ת חדש, בסימן שהמעטפה קשורה עם 'הדבר החדש').

ולהוסיף, שכדאי לפרסם כל זה. אשר נוסף לתועלת שבזה, שיוכלו לראות מה פעלו אישית, הרי זה יורז גם, שבשנה הבאה יוסיפו עוד יותר בעשיית דברים חדשים בכל הפעולות הנ"ל.

יד. ויה"ר שחג הגאולה הזה יהי' השלב האחרון בעבודה של הדור האחרון בגלות זה האחרון, שיסיים כבר את השיריים האחרונים של בירורי הגלות.

ועי"ז (שיסיימו את העבודה שבגללה נמצאים כעת בגלות) - הרי בדרך ממילא תתבטל הגלות, ויתירה מזו - הגולה תיהפך לגאולה (עי"ז שמכניסים, ע"י מעשינו ועבודתינו, בגלות - את הא' של אלופו של עולם)⁶¹.

ואז יקויים בדרך ממילא, בנוגע ל"צום הרביעי" הבא - ש"כל הצומות האלו עתידים ליבטל לימות המשיח, ולא עוד אלא שהם עתידים להיות ימים

1 וזה ניכר בכל ענינו - במאכלו ובמשקו ובטילו
2 ובמשאו ומתנו וכו'⁵⁸.

3 ויתירה מזו: אם ישנו בלבול מצד חושך הגלות
4 - הרי זה מעורר אותו כדי להתגבר בהתגברות
5 חדשה בעבודתו, ועד שע"ז נוסף חידוש ("מלה
6 חדתא") בעבודת התשובה וכו"ב, שלא הי' עד אז.

7 יג. מובן מאליו, שהלימוד מחג הגאולה, צריך
8 להיות לכל-לראש בנוגע לקיום הוראת 'בעל
9 הגאולה' במכתבו הנ"ל - שחג הגאולה "ראוי הוא
10 לקובעו ליום התועדות והתעוררות לחיזוק התורה
11 והיהדות בכל אתר ואתר לפי ענינו".

12 ש"בכל אתר ואתר" לפי ענינו (בכל קצוי תבל)
13 ובכל זמן האפשרי, לעשות התועדות, באופן של
14 "הקהל את האנשים הנשים והטף", ולעשות שם
15 חשבון-הנפש בנוגע לעבודה בשנה שעברה, מאז
16 ימי הגאולה שלפני-זה, ולקבל החלטות טובות על
17 להבא, בנוגע לכללות העבודה בחיזוק התורה
18 והיהדות, לימוד התורה וקיום המצוות, כולל גם -
19 הרבצת התורה והמצוות והפצת המעיינות חוצה,
20 אצל יהודים אחרים, עם כל הפרטים המדוברים
21 לעיל.

22 ומצוה לפרסם זה בכל מקום ומקום, ובוודאי
23 שדברים היוצאים מן הלב (ועאכ"כ כשזה בא
24 מהעצם, כנ"ל בארוכה) נכנסים אל הלב⁵⁹ ופועלים
25 פעולתם.

26 וע"פ הנ"ל, שע"י הגאולה נוסף "מלה חדתא"
27 (נוסף לכך שהגאולה גילתה את האמת שבתורה) -
28 יש להוסיף בתור הצעה, שאת חגיגת חג הגאולה
29 בשנה זו (ההתועדויות וכיו"ב) יקשרו עם "מלה
30 חדתא" בפשטות, חידוש בדברי תורה ודברי
31 התעוררות בעת ההתועדות, ובעיקר - חידוש
32 במעשה בפועל, שכל אחד יוסיף ענין חדש
33 בפעולות שלו בהרבצת התורה והיהדות והפצת
34 המעיינות חוצה.

35 וע"פ הביאור של אדמו"ר האמצעי⁶⁰, שכל
36 התבוננות כללית צריכה לרדת ולבוא בפרטים
37 ופרטי פרטים - מציעים "מלה חדתא" בפרטיות:

(58) ראה רמב"ם הל' דיעות רפ"ה.

(59) ס' הישר לר"ת שי"ג. הובא בשל"ה סט, א.

(60) שער היחוד פ"ד.

(61) ראה לקו"ת בהעלותך לה, ג. ס' הליקוטים - דא"ח צ"צ,

ערך גולה. וש"נ. המשך מים רבים תרל"ו פקל"ד.

14 ושם גופא - בירושלים עיר הקודש, בבית-
 15 המקדש השלישי, בקודש הקדשים, ושם יתגלו
 16 הארון ולוחות הברית (החקוקות) שנגזרו
 17 במטמוניות עמוקות⁷²,
 18 וע"פ כלל הנ"ל שירידה צורך עלי', יש לומר,
 19 אשר נוסף לגילוי הארון, יתווסף גם החידוש של
 20 יתרון האור מן החושך (של "מטמוניות"), בחי'
 21 ישת חושך סתרו⁷³.
 22 ויביאו את הפרה העשירית אשר "יעשה מלך
 23 המשיח"⁷⁴, שיש בה מ(אפר) פרת משה (אודותה
 24 מדובר בפרשתנו) ומכל ט' הפרות שלפני⁷⁵
 25 (מעשינו ועבודתינו⁷⁵ לפני הגאולה),
 26 במהרה בימינו ממש, אמנן כן יהי רצון⁷⁶.

1 טובים וימי ששון ושמחה⁶², יהפכו⁶³ ימים אלו
 2 לששון ולשמחה ולמועדים טובים⁶⁴,
 3 ויתבטל הענין של טומאת מת ומיתה בכלל,
 4 ויתירה מזו - יתהפך ל"טוב מאוד"⁶⁵ - ונראה את
 5 המעלה והעילוי שישנו בזה - העליות מדרגה
 6 לדרגה עד אין קץ⁶⁶ (אשר בין כל עלי' ועלי'
 7 עוברים דרך עמוד וכו'⁶⁷), והקיצו ורננו שוכני
 8 עפר⁶⁸,
 9 וכולנו יחד נלך לארץ הקודש, שהיא "מקודשת
 10 מכל הארצות"⁶⁹, ויש לומר הפירוש הפנימי בזה,
 11 שהקדושה היתירה שלה נלקחת מ"כל הארצות",
 12 מעבודת הבירורים בחוץ לארץ⁷⁰ [וי"ל שלכן
 13 עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות⁷¹],

(62) רמב"ם סוף הל' תעניות.

(63) ע"פ ירמ' לא, יב.

(64) זכרי' ח, יט.

(65) כמו שנאמר בתורתו של רבי מאיר "טוב מות" (ב"ר פ"ט,

ה).

(66) ראה אה"ת פרשתנו ע' תתטז ואילך. ד"ה זאת התורה
 עטר"ת. ועוד.

(67) ראה תו"א כב, ד. פא, ג. צב, א. צו, א. ועוד.

(68) ישעי' כו, יט.

(69) רמב"ם הל' ביהב"ח פ"ז הי"ב.

(70) וכן הוא בנוגע לארץ ישראל עצמה, שגם לאחר כיבוש
 הארץ וקביעת קדושתה, נקראת גם בשם "ארץ ננון". ויש לומר
 הטעם - כי קדושת ארץ ישראל נעשית גם ע"י העבודה דכנען
 מלשון סוחר כו', שמורה על בירור התחתון כו' (תו"א ר"פ וישב).
 (71) יל"ש ישעי' רמז תקנ. פסיקתא רבתי פ' שבת ור"ח. וראה
 לקו"ת מסעי פט, ב.

(72) רמב"ם הל' ביהב"ח פ"ד ה"א.

(73) תהלים יח, יב.

(74) רמב"ם הל' פרה אדומה ספ"ג.

(75) ראה תניא רפ"ז.

(76) סיום הרמב"ם בהל' פרה אדומה שם.

המשך ביאור למס' זבחים ליום שישי עמ' ב

8 בקדושת קרבן חטאת שפסולות להקרבה ודינם במיתה, או
 9 שנתערבו בַשּׁוֹר הַנֶּסֶקֶל - שור שיש עליו עדים שהרג אדם ונגמר
 10 דינו בבית דין להסקל, שהוא אסור בהנאה, אִפְּלוּ נִתְעַרְבָה בַּהֶמָּה
 11 אֶחָת פִּסּוּלָה בְּרִיבּוֹא - בעשרת אלפים בהמות כשרות, יָמוּתוּ
 12 בּוֹלָן, משום שבעלי חיים חשובים ואינם בטלים ברוב, ושמן
 13 יקריב את הבהמה הפסולה להקרבה.
 14 נִתְעַרְבוּ זִבְחִים כְּשֵׁרִים בַּשּׁוֹר הַפִּסּוּל לַהֲקָרְבָה מִשּׁוּם שֶׁנִּתְעַרְבָה בּוֹ
 15 עֲבִירָה, דהיינו או בשור

1 הכשרים והפסולים להקרבה, תערובת קרבנות, תערובת דברים
 2 המותרים והאסורים באכילה ובהנאה.

משנה

3 המשנה שלפנינו עוסקת בבהמות קדשים הראויות להקרבה
 4 שנתערבו בבהמות שאינן ראויות להקרבה, באיזה אופן נפסלת
 5 כל התערובת, ובאיזה אופן שייך פדיון: קָל הַזִּבְחִים הָרְאוּיִם
 7 להקרבה שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּחַטָּאוֹת הַמֵּתוֹת - בבהמות הקדושות

השלמות לשיחות דלעיל

בסעיף י, בחידוש של י"ב תמוז:

וּיש לומר, שעל-ידי גאולת י"ב תמוז נוסף בהפצת היהדות והמעיינות חוצה, עוד יותר מאשר על-ידי
גאולת י"ט כסלו!
ובפשטות – שעל-ידי גאולת י"ב תמוז, ובפרט לאחר בוא 'בעל הגאולה' לחצי כדור התחתון, נוסף
בהפצת היהדות והמעיינות אצל כל בני ישראל ממש, "גם את אשר בשם ישראל יכונה".
וכל זה - באופן של "שלום", ויתירה מזה - "שלום רב", לא רק ל"בניך" (תלמידי חכמים), "רב
שלום בניך"¹, "אל תקרי בניך אלא בוניך"², אלא "בניך" סתם, "וכל בניך לימודי ה'¹", כל בני ישראל
ממש.

בסעיף יא, בענין "מלה חדתא":

וּיש לקשר זה עם רבי שמעון בן יוחאי ורבי אלעזר בנו – שרבי פנחס בן יאיר ביקש שרבי שמעון
בן יוחאי יאמר "מלה חדתא", ורבי שמעון בן יוחאי אמר שרבי אלעזר בנו יאמר "מלה חדתא":
רבי שמעון בן יוחאי ורבי אלעזר בנו, היו בדרגת "בני עליה" ("ראיתי בני עליה והן מועטין כו' אם
שנים הן, אני ובני הן")³, ועבודתם היתה באופן של חידוש. שהרי סדר העבודה בדרך הרגיל הוא באופן
של "שש שנים תזרע שדך גו"⁴, ואילו עבודתם היתה באופן ש"תורתן אומנתן"⁵.
וחידוש זה - פעלו גם בעולם, החל מאלו השייכים אליהם, "רשב"י וחבריו"⁵, ויתירה מזה, "כל היכא
דהוה מחי רבי אלעזר, הוה מסי רבי שמעון"⁶, ולא עוד אלא שרבי שמעון בן יוחאי אמר "יכול אני
לפטור את כל העולם כולו מן הדין", ומכיון ש"תורת אמת" אומרת ש"יכול כו' לפטור את כל העולם
כו'", הרי בוודאי שכן הוא באמת⁷, שעל-ידי רשב"י נעשה זיכוכ כו' בעולם, אפילו בהיותו במעמד ומצב
שצריך לפטרו מן הדין.

שם, הערה 47, בחידוש של מספר עשר:

ולהעיר שאחד מהאופנים בסדר הא"ב הוא - אי"ק בכ"ר כו', כלומר, מספר אחד ביחידות (א'), מספר
אחד בעשיריות (י'), ומספר אחד במאות (ק'), ולאח"ז מספר שני של יחידות עשיריות ומאות, בכ"ר, וכן
הלאה.
ובנוגע למספר אלף ורבבה - הרי: מספר אלף, מלבד היותו עשר מאות, יש בו הענין דאל"ף כו'.
ומספר רבבה - מלבד היותו עשר אלפים, יש בו גם ענין הריבוי, שלכן נכללים בו גם המספרים שלמעלה
מעשרת אלפים כו'.
ומכיון שבמספרים אלו (אלף ורבבה) ישנו ענין נוסף (מלבד החידוש על-ידי שלימות העשר
שלפני-זה), לכן אינם נכללים ביחד עם שלושה סוגי המספרים שלפני-זה, יחידות עשיריות ומאות (אי"ק
בכ"ר כו').

(5) שבת יא, א.

(6) שם לג, ב.

(7) ראה גם שיחת ש"פ אחו"ק ס"י.

(1) ישעי' נד, יג.

(2) ברכות בסופה. וש"נ.

(3) סוכה מה, ב.

(4) בהר כה, ג.

בסעיף יג, אודות עריכת התוועדות בכל מקום ומקום:

1 ויהי-רצון, אשר כל ריבוי ההתוועדות, בריבוי מקומות ובריבוי זמנים, "כל המרבה הרי זה משובח",
2 ובמיוחד התוועדות חג הגאולה במקום זה, בארבע אמותיו של 'בעל הגאולה' (כולל גם ההליכה
3 ל"אוהל", על ה'ציון' של 'בעל הגאולה') - יצטרפו להתוועדות גדולה אחת, בקיום היעוד⁸ "קהל גדול
4 ישובו הנה".

בסעיף יד, בענין הכניסה לארץ ישראל:

5 ובפרטיות יותר - לא רק ארץ שבעה אומות, אלא גם ארץ עשרה אומות, שלימות של עשרה, כמרומו
6 גם בקביעות שבת זו בעשירי לחודש הגאולה, היינו, שלימות הגאולה.
7 ובארץ ישראל עצמה - באים לירושלים עיר הקודש, לבית-המקדש עד לקודש הקדשים, שבו נמצאת
8 "אבן שתייה" ש"ממנה הושתת העולם"⁹, היינו, היסוד לכל העולם כולו, ולכן הגילוי שבקודש הקדשים
9 נמשך וחודר בכל העולם כולו, עדי קיום היעוד¹⁰ "והיתה לה' המלוכה", "כשם שאני נכתב, כך אני
10 נקרא"¹¹ קריאה בגילוי ממש בכל העולם.
11 ולא עוד, אלא שעל-ידי-זה נעשה עילוי בכל העולמות כולם, כמבואר בענין "ושקל בפלס הרים"¹²
12 על-פי המשל מהגבהת הבנין מתחתיתו (מן היסוד) דוקא, שעל-ידי-זה מגביהים את הבנין כולו. ודוגמתו
13 בנמשל, שעל-ידי-זה שהעולם התחתון שאין תחתון למטה ממנו, נעשה דירה לו יתברך, אזי נעשה עילוי
14 גם בעולמות העליונים כו'.

שם, הערה 70, בענין ארץ כנען:

15 ולהעיר, שבירור "כנען" נעשה באופן של מרמה - "כנען בידו מאזני מרמה"¹³, מרמה דקדושה, כי
16 "כנסת ישראל נמשלה בגלות לסוחר זה, כדכתיב¹⁴ בא אחיך במרמה גו".
17 ויש לומר, שענין ה"מרמה", שנעשה שלא בידיעתו כו', הוא על-דרך המבואר במקום אחר¹⁵ במעלת
18 המצוות שנעשות דוקא שלא בידיעתו, כמו מצות שכחה וכהאי גוונא, ועל-דרך-זה בענין הכבוד, שנעשה
19 באופן של "הבורח מן הכבוד כו"¹⁶, שלא ברצונו דוקא - ששרשן מבחינת מקיף דמקיף, שהוא למעלה
20 מן הרצון, ולכן נמשך ומתגלה למטה באופן שלמעלה מן הדעת ורצון האדם.

* * *

21 טו. מאמר דיבור-המתחיל "זאת חוקת התורה" גו'.

* * *

22 טז. בנוגע לביאור בפירוש רש"י בתחילת הפרשה - "זאת חוקת התורה, לפי שהשטן ואומות העולם
23 מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת, ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה חוקה. גזירה היא מלפני,
24 אין לך רשות להרהר אחריה" - כבר נתבאר בארוכה במקום אחר¹⁷, ונדפס ונתפרסם זה-עתה, אבל ישנם
25 כמה פרטים שלא נתבארו עדיין, כדלקמן.

(13) הושע יב, ח.
(14) תולדות כז, לה.
(15) לקו"ת ברכה צט, ב ואילך.
(16) ראה עירובין יג, ב.
(17) לקו"ש ח"ח ע' 123 ואילך.

(8) ירמ' לא, ז.
(9) יומא נד, רע"ב.
(10) עובדי' בסופו.
(11) ראה פסחים נ, א. וש"נ.
(12) ישע' מ, יב. וראה תו"א ד, רע"א. לקו"ת נצבים מה, א.

"השטן (ואחר-כך) ואומות העולם":

הבלבול שמצד "השטן", "הוא שטן הוא יצר-הרע"¹⁸, הוא ענין השייך (יותר) לבחירתו של האדם, מה-שאין-כן הבלבול שמצד "אומות העולם", אשר בהיותו בגלות בין אומות העולם, אין הדבר תלוי בבחירתו (כל-כך). ועל-פי-זה, מתאים יותר להקדים "אומות העולם" ל"שטן", מכיון שהבלבול של אומות העולם קרוב ורגיל יותר?

והביאור בזה - שגם הבלבול של אומות העולם אינו שייך כ-אם לאחרי שישנה מציאותו של "השטן":

ישראל ואומות העולם - אין קשר ושייכות ביניהם כלל, "המבדיל . . בין ישראל לעמים". ולכן, גם כאשר בני ישראל נמצאים בגלות, לא שייך שאומות העולם יבלבלו אותם מקיום התורה ומצוות ("מונין את ישראל"), מכיון שאין קשר ושייכות ביניהם.

אמנם, מכיון שישנה מציאותו של "השטן", הוא היצר-הרע, הרי מצד בלבול "השטן", נעשית האפשרות שיוכל להיות גם הבלבול שמצד "אומות העולם" (ובזה גופא - עד לבלבול אומות העולם שהם באופן של עוממות, מלשון "עומות (העולם)" בעי"ן, כידוע¹⁹ שאותיות אל"ף ועי"ן מתחלפות כו). ובהתאם לכך מדייק רש"י בסדר הדברים - "השטן (ואחר-כך) ואומות העולם".

יז. ורש"י ממשיך ש"השטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת, ומה טעם יש בה":

"מה המצוה הזאת":

"מצוה" - היא תואר פרטי, הקרוב ומתייחס יותר לאחד מהסוגים הפרטיים "עדות חוקים ומשפטים". ולכאורה, היה מתאים יותר לכתוב לשון כללי - "מה הציווי הזה", או בלשון כללי עוד יותר, "מה הדבר הזה", "מה האמירה הזאת", וכיוצא בזה?

ויש לומר הביאור בזה - על-פי המבואר לעיל ש"חוקה" הוא ענין החקיקה:

"מצוה" - הוא ענין של צוותא וחיבור²⁰, שעל-ידי קיומה נעשה האדם במצב של צוותא וחיבור עם הקב"ה מצוה המצוות.

ועל זה נשאלת השאלה (של השטן ואומות העולם) - "מה המצוה הזאת": מהו הצורך בצוותא וחיבור - שני דברים בפני-עצמם שצריכים לחברם יחדיו - בה בשעה שעניני התורה ומצוות הם כמו אותיות החקיקה, שהן מציאות אחת עם האבן שעליה חקוקות, מיניה וביה!

ולאידך גיסא - "מה טעם יש בה":

למרות עילוי ענין החקיקה מצד עצם הנשמה כו', "נשמה שנתת כי טהורה היא" - ירדה הנשמה למטה דוקא, "אתה בראתה, אתה יצרתה, אתה נפחתה ב", בגוף גשמי כו', ובמילא, צריכים להיות עניני התורה ומצוות באופן המובן בשכל דוקא, שזוהי מעלת האדם, ובפרט בני-ישראל, שמעלתם לגבי אומות העולם מתבטאת גם בענין השכל - "עם חכם ונבון"²¹.

ובמילא נשאלת השאלה (של השטן ואומות העולם) - "מה טעם יש בה": כיצד יכולים להשתמש בענין זה - שאין בו טעם והסברה שכלית - לצורך עבודת ופעולת האדם בעולם!

כלומר, שתי השאלות הן בשני קצוות הפכיים: מחד גיסא - אין צורך ב"מצוה" (צוותא וחיבור), מכיון שנמצאים במצב של חקיקה: ולאידך גיסא - אין תועלת בענין שאין בו טעם והסברה שכלית.

יח. והנה, כל האמור אינו אלא מצד טענת השטן ואומות העולם, אבל מצדו של כל אחד ואחד מישראל, עד לקטן שבקטנים, אין מקום לשאלות כו', לא השאלה "מה המצוה הזאת", ולא השאלה "מה

(18) ב"ב טז, א. (20) לקו"ת בחוקתי מה, ג. מז, ב. ובכ"מ.

(21) ואתחנן ד, ו.

(19) ראה תשובות וביאורים (קה"ת תשל"ד) סי"ג. וש"נ.

- 1 טעם יש בה", כי "המצוה הזאת" - מכיון שהנשמה ירדה למטה ונתלבשה בגוף גשמי כו', לכן צריך
- 2 להיות קיום המצוות שעל-ידן יהיה ניכר הצוותא וחיבור עם הקב"ה בפועל ממש (כפי שמבין גם "בן
- 3 חמש למקרא" שעל-ידי-זה שמקיים ציווי אביו ורבו כו' נעשה באופן של צוותא וחיבור עמהם), ועד
- 4 לאופן של חקיקה מינייה וביה, שזוהי כל מציאותו ממש.
- 5 ובנוגע לענין ה"טעם" - אינו מחפש טעם והסברה בשכל (אלא-אם-כן אומרים לו שבענין פלוני יש
- 6 גם טעם שכלי), כי בידעו שזוהי כל מציאותו (חקיקה מינייה וביה), הרי כשם שאינו זקוק לטעם והסברה
- 7 על מציאותו, כך אינו זקוק לטעם והסברה על ענין המצוות.
- 8 ובפרט שענין זה נעשה אצלו באופן ש"זאת חוקת", באופן גלוי לעין כל, "מראה באצבעו ואומר
- 9 זה".
- 10 יט. הביאור בפרקי אבות ובלקוטי לוי-יצחק - נכלל בשיחות דלעיל.
- 11 כ. כאן המקום להזכיר גם אודות התוועדויות ומסיבות בקשר עם פעולות הרבצת תורה וחיזוק
- 12 היהדות, כולל ובמיוחד - בתי חב"ד, שיש בהם כל שלושת הקוין, תורה עבודה וגמילות-חסדים,
- 13 וכרגיל בכגון-דא - יעלו אלו שהכינו קנקני משקה עבור ההתוועדויות והמסיבות, וכיריזו פרטי
- 14 הדברים, ויזמינו את המסובים כו'.
- 15 ויהי-רצון שפעולות אלו תהיינה בהצלחה רבה ומופלגה, ויומשכו בהן ברכות ה' בריבוי, החל
- 16 מהמשכת הברכה באופן ד"דיים . . והותר"22, ועד להמשכת הברכה באופן ד"והריקותי לכם ברכה עד
- 17 בלי די"23, בלי גבול ממש.
- 18 ויש להוסיף - בהמשך להמדובר לעיל בנוגע לשלימות ענין המספר, מספר עשר - שאף שאמרו
- 19 חכמינו ז"ל24 "אין הברכה מצויה כו' בדבר המנוי כו'", הרי מצינו ביצחק ש"ויוזע גו' מאה שערים
- 20 ויברכהו ה"25, ברכה הקשורה עם שלימות המספר, עד לעילוי של "מאה ברכות"26.
- 21 ולהעיר מהשייכות ל'בעל הגאולה' - ששמו (השני) יצחק. וקשור גם עם שמו (הראשון) יוסף (כמודגש
- 22 גם באופן הכתיבה בשטרות על-פי תורה שצריכים לכתוב שני השמות בשיטה אחת) - על שם "יוסף
- 23 ה' לי בן אחר"27, תוכן עבודת הפיכת "אחר" ל"בן"28, על-ידי הפעולות בהרבצת התורה וחיזוק היהדות.
- 24 ועל-ידי מעשינו ועבודתינו בכל הענינים האמורים, ומתוך שמחה - זוכים בקרוב ממש לקיום היעוד29
- 25 "אז ימלא שחוק פינו", לעתיד-לבוא, כשיאמרו ליצחק דוקא "כי אתה אבינו"30, בגאולה האמיתית
- 26 והשלימה על-ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.
- 27 [לאחרי חלוקת המשקה, התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "והריקותי לכם ברכה"].

* * *

- 28 כא. בשיעור היומי ברמב"ם לומדים אודות ענין המנחות - "מצות-עשה לעשות כל מנחה כמצותה
- 29 האמורה בתורה"31, והולך ומפרט פרטי דיני סוגי המנחות.
- 30 והנה, מנחות הוא ענין כללי בעבודת ה' (על-דרך המבואר לעיל (במאמר) בענין "זאת חוקת התורה"
- 31 שפרה אדומה הוא ענין כללי בתורה ומצוות, שתוכנן שתי התנועות "רצוא-ושוב" שבאות לידי ביטוי
- 32 בפרה אדומה), שלכן השייכות גם בזמן הזה צריכה להיות בהדגשה יתירה, במכל-שכן וקל-וחומר מכל

(27) ויצא ל, כד.

(28) אוה"ת עה"פ. ועוד.

(29) תהלים קכו, ב.

(30) שבת פט, ב.

(31) הל' מעשה הקרבנות רפי"ג.

(22) ויקהל לו, ז.

(23) מלאכי ג, יו"ד.

(24) תענית ח, ב.

(25) תולדות כד, יב.

(26) ראה בארוכה המשך חייב אדם לברך תרל"ח.

פרטי עניני התורה ומצוות, שמכיון ש"התורה היא נצחית"³² ישנם גם בזמן הזה, ועל-אחת-כמה-וכמה¹ בענין כללי בתורה.

והענין בזה: מבואר ב'תורה אור' פרשת וישלח³³ דיבור-המתחיל "ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו אחיו", ש"כל הקרבנות נקראים בשם מנחה.. וכן תפילה שכנגד הקרבנות כל התפילות בכלל נקראות מנחה", והרי ענין התפילה ישנו גם בזמן הזה.

ומבאר ש"הקרבנות הם העלאת מיינ-נוקבין להיות ריח ניחוח.. ולכן נקראים בשם מנחה, מנחה ראשית-יבנות מ"ן, מיינ נוקבין³⁴, ח' חכמה, ומזל הח' נוצר חסד ומשפיע בה' כו", ואולי יש לומר, שבכתבו "מזל הח' נוצר חסד", מוסיף רמז בראשית-יבנות "מנחה", "מזל נוצר חסד" (או מזל נוצר שהוא מזל הח', מזל השמיני).

וממשיך לבאר בענין המנחה לעשו - ש"לעתיד-לבוא יתברר גם עשו שמעולם התהו בחינת המקיף, שיהיה בחינת מקיף דקדושה ויוכלל הכל ביעקב. . ולכן כשראה יעקב את עשו למטה קם עליו, הקריב מנחה היא העלאת לעשו אחיו שלמעלה מעולם התהו. . להמשיך בחינת המקיף עליון, ואז יהיה עשו שלמטה ממילא בטל, ואז יקויים אז אהפוך אל עמים כו".

ומובן, שמכיון ש"מזליה חזי"³⁵, נפעל גם אצל עשו שלמטה, עד ש"וירץ עשו לקראתו ויחבקו גו' וישקו"³⁶.

[ולהעיר, שאף-על-פי ש"יש שדרשו נקודה זו לומר שלא נשקו בכל לבו"³⁷ - הרי, מכיון שענין זה נאמר ב"תורת אמת", מסתבר יותר להדגיש את הפירוש השני, ש"נשקו ככל לבו". היינו, שהניקוד מורה על מעלת הנשיקה, למעלה מהרגיל, שזהו ענין "אתהפכא" בתכלית השלימות.

ועל-דרך המבואר בענין "זדונות נעשו לו כזכיות"³⁸, "כזכיות", בכ"ף הדמיון - שהם למעלה מ"זכיות" ע"ד הרגיל³⁹. ועל-דרך-זה בנידון-דידן, שהניקוד אינו גורע אלא מוסיף במעלת הענין].

ועל-פי-זה מובנת השתדלותו של יעקב בענין המנחה לעשו, חמש-מאות ושמונים קרבנות⁴⁰ - דלכאורה: היתכן שלאחרי שיעקב שמע מהמלאכים, "מלאכים ממש"⁴¹, שעשו אינו במעמד ומצב כפי שחשב יעקב ("שהיית אומר אחי הוא"), אלא נשאר במעמד ומצב של "עשו הרשע", "וגם הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו"⁴² - לא זו בלבד ששלח מנחה כדי לפייסו, אלא יתירה מזה, שכאשר עשו סירב לקבל את המנחה, באמרו "יש לי רב"⁴³, הפציר בו עד שהסכים לקחת, כמו שכתוב⁴⁴ "ויפצר בו ויקח"? ! ועל-כרחך צריך לומר, שכוונתו היתה לפעול בו הבירור והשלימות דלעתיד-לבוא כו', כנ"ל.

ואף-על-פי-כן, כשעשו הציע ליעקב "נסעה ונלכה ואלכה לנגדך"⁴⁵, דחה יעקב את הצעתו מכל וכל, באמרו: "יעבר נא אדוני לפני עבדו, ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה גו' עד אשר אבוא אל אדוני שעירה"⁴⁶, וכפי שמפרש רש"י "הרחיב לו הדרך.. ואימתי ילך בימי המשיח, שנאמר⁴⁷ ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו" - כי עבודת ההכנה לשלימות דלעתיד-לבוא שייכת אך ורק לבני-ישראל בלבד, לא⁴⁷ לכם ולנו לבנות בית לאלקינו" !

ונקודת הענין בנוגע לעבודה בפועל - שתכלית הכוונה היא לפעול בירור המטה, עד לתחתון שאין למטה ממנו, החל מכללות ירידת הנשמה למטה כדי לברר את הגוף הגשמי, עד לבירור באופן של חקיקה

(32) תניא רפי"ז. לקו"ת ויקרא א, ד. נשא כג, ד. ובכ"מ.

(33) כה, ג ואילך.

(34) ומצינו דוגמתו (תיבה ארמית בר"ת תיבה בלה"ק) -

יהבית בתיבת אנכי (שבת קה, א).

(35) מגילה ג, סע"א. וש"נ.

(36) וישלח לג, ד.

(37) פירש"י עה"פ.

(38) יומא פו, ב.

(39) ראה דרמ"צ קצא, א ואילך. שיחת עשרה בטבת תשמ"ז

הערה 17.

(40) ראה אוה"ח עה"פ וישלח לב, טו.

(41) פירש"י ר"פ וישלח.

(42) שם, ז ובפירש"י.

(43) שם לג, ח.

(44) שם, יא.

(45) שם, יב.

(46) שם, יד.

(47) עזרא ד, ג.

1 מיניה וביה, "גופא דילהון קדישא"⁴⁸, ויתירה מזה, שמתגלה מעלת הגוף מצד שרשו כו', עד כדי כך,
2 שלעתיד-לבוא הנשמה ניוזנית מן הגוף⁴⁹, ועל-דרך-זה בנוגע לכללות העולם, שנעשה דירה לו יתברך
3 בתחתונים, אשר כל זה רצה יעקב לפעול עוד בזמנו... ובימינו אלו, לאחר כללות מעשינו ועבודתינו
4 במשך כל הדורות - בוודאי ובוודאי שכבר הגיע הזמן שכל זה יקויים בפועל ממש, בגאולה האמיתית
5 והשלימה על-ידי משיח צדקנו.

6 כב. ישנו ענין נוסף בקביעות שבת זו (השבת שבין ג' תמוז ל"ב-י"ג תמוז) ביום העשירי של חודש
7 הגאולה - שבשיעור תהלים של יום העשירי בחודש, נאמר הפסוק⁵⁰ "פדה בשלום נפשי", השייך לענין
8 הגאולה.

9 ולפלא הכי גדול - שלאחרי שכל אחד ואחד (הגדולים עם הקטנים) אמר את הפסוק "פדה בשלום
10 נפשי" ביום זה, ולא עוד, אלא שאמירתו היתה "כאילו אמרם דוד מלך ישראל בעצמו", כפי שמבקשים
11 בתפילת ה"יהי רצון" שלאחרי אמירת תהלים, אשר עצם הבקשה על זה מוכיחה שאין זה בגדר של נס,
12 ולאחרי כל אריכות הדיבור באופן "אז ק'רייטס זיך אויס די הארץ" אודות עניני הגאולה - מנגנים כמה
13 וכמה ניגונים, ולא עולה על דעתו של אף אחד לנגן ה"קלאץ-ניגון": "פדה בשלום נפשי".

14 ועל-כל-פנים - ישתדלו לחטוף ("אריינכאפן") ולנגן בסיומה של ההתוועדות, לפני תפילת מנחה
15 וקריאת התורה כו', והעיקר, שמהדיבור והניגון נזכה תיכף ומיד (עוד לפני סיומה של ההתוועדות) לקיום
16 בפועל - שיהיה (כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן) "פדה בשלום..."

17 אחר-כך צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן את ניגון "הבינוני". ואחר-כך התחיל לנגן "ניעט ניעט
18 ניקאווא".

19 כ"ק אדמו"ר שליט"א פנה לכל הקהל ואמר "לחיים", ואחר-כך אמר: הלואי שממנו יראו וכן יעשו.

20 לאחר שכל הקהל אמרו "לחיים" - הזכיר כ"ק אדמו"ר שליט"א אודות אמירת ברכה אחרונה.

(48) זח"צ ע' רע"ב.

(50) נה, יט.

(49) נסמן בלקו"ש ח"כ ע' 44. חכ"א ע' 88.

המשך ביאור למס' זבחים ליום ראשון עמ' א

23 סמוכה למקום הקטרה. ואילו לדעת רבי נחמיה ורבי אליעזר בן
24 יעקב אי אפשר לעשות מערכה על גבי הסובב, ואינו נחשב מקום
25 הקטרה, ולכן אין לעשות את העולה באמה הסמוכה לסובב,
26 ועושה אותה רק בקיר המזבח שמעל הסובב.
27 שנינו במשנה: **בא לו לגוף ב' והסיר את המוראה ואת הנוצה ואת**
28 **בני המעים היוצאים עמם והשליכן לבית הדשן.**
29 הגמרא מביאה ברייתא אודות דין זה: **תנו רבנן בברייתא, נאמר**
30 **בפסוק (ויקרא טו) 'והסיר את מוראתו בנזותה', 'מוראתו זו זפק,**
31 **ובל הייתי לומר שיקדיר ויחטוף וינקוב' פסבין במקום הזפק**
32 **וישליכו לבדו בלא עורו והנוצות שעליו, תלמוד לומר 'בנזותה',**
33 **ללמדה שנופל את הנוצה עמה, והיינו שמסירו עם העור והנוצות**
34 **שעליו. אמא יוסי בן חנן אומר, נושלה למוראה, היא הזפק, ונופל**
35 **קורקנה עמה, ואינו נוטל את הנוצה, שהנוצה האמורה בפסוק**
36 **אינה נוצת העוף אלא הכוונה לפרשו שבקורקב, והיא לשון**
37 **מיאוס.**
38 הגמרא מביאה ברייתא נוספת אודות דרך הסרת המוראה
39 בנזותה: **רבי רבי ישמעאל תנא - כך שנו בבית מדרשו של רבי**
40 **ישמעאל, 'בנזותה' היינו בנזותה שלקח ולא יתור, שלא יטול יותר מן**
41 **הנוצה והעור שכנגד הזפק, ועל כן קוררה וחותכה' פסבין סביב**
42 **הזפק כמין ארובה ובעיגול, ומסיר את העור והנוצה שסביב הזפק**
43 **עם הזפק, שאילו לא היה קורר היה העור נמשך אחר הזפק ויוצא**
44 **ממנו גם מה שאינו כנגדה.**

1 **בבבש ופוחת לפוכב** שהוא בחציו העליון של המזבח, **ובא לו לקרן**
2 **דרומית מזרחית, היה מולק את ראשה מכול ערפה ומכריל וממצה**
3 **מדמה על קיר המזבח.**
4 הברייתא מביאה מחלוקת אודות מקום עשיית עולת העוף: אף
5 שמקום עשיית עולת העוף הוא למעלה ולשם כך עלה הכהן על
6 הסובב, מכל מקום אם בעומדו שם עשה הכהן למטה מרגליו,
7 כלומר למטה מהסובב, אפילו אפה, כשיהיה, שחציו העליון של
8 המזבח מתחיל באמה שתחת הסובב, ולכן יכול הוא לעשות את
9 העולה גם באותה אמה. **רבי נחמיה ורבי אליעזר בן יעקב אומרים,**
10 **כל עשה של עולת העוף אין נעשית אלא בראש המזבח, ואין יכול**
11 **לעשותה תחת הסובב, שכיון שנאמר 'ומלק והקטיר וגמצה דמו',**
12 **הוקשה עשיית העולה להקטרה הנעשית בראש המזבח דווקא.**
13 הגמרא מבארת את מחלוקת תנא קמא עם רבי נחמיה ורבי
14 אליעזר בן יעקב. שואלת הגמרא: **מאי ביניהו - במה תלויה**
15 **מחלוקתם, והרי הכל מודים שהמליקה והמיצוי נעשים בראש**
16 **המזבח כנלמד מן ההיקש, ואם כן מה הם צדי המחלוקת אם**
17 **ממצה תחת הסובב או שאינו ממצה שם.**
18 משיבה הגמרא: **אפי' ורבא דאמרי תרויהו - אמרו שניהם, עושה**
19 **מערכה על גבי סובב איבא ביניהו - מחלוקתם תלויה בנידון האם**
20 **אפשר לעשות מערכה על גבי הסובב ולהקטיר עליו. שלדעת תנא**
21 **קמא אפשר לעשות מערכה על גביו, ועל כן הוא נחשב מקום**
22 **הקטרה, ואפשר לעשות את העולה באמה שתחתיו כיון שהיא**

בס"ד. שיחת יום ב' פרשת בלק, י"ב תמוז, ה'תשח"י.

בלתי מוגה

- 1 ניגנו ניגון התוועדות. אחר-כך התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן ניגון שמחה, כשהוא מעורר בחוזק
2 במשך כל זמן הניגון.
- 3 א. כל ענין של גאולה שקשור עם תורה ומצוות – אפילו גאולה של יחיד, ובמיוחד כאשר מדובר
4 אודות חג הגאולה שביום זה, שזוהי גאולה של נשמה כללית, ובשייכות לענין כללי, כפי שכותב כ"ק
5 מו"ח אדמו"ר בעל השמחה במכתבו לפני שלושים שנה, בשנת תרפ"ח¹, שאין זו שמחתו הפרטית בלבד,
6 אלא זהו ענין כללי –
- 7 הרי זה נעשה בכח הגאולה הראשונה, שהיא היציאה ממצרים; ומשמש גם הכנה והקדמה וצעד נוסף
8 לקרב ולמהר את שלימות הגאולה העתידה לבוא על-ידי משיח צדקנו.
- 9 ב. ובפרטיות יותר:
- 10 כדי שיוכל להיות ענין של גאולה – צריך להיות הענין ד"פתח"², התחלה ו'נתינת כח' על זה, כמו
11 בכל הענינים.
- 12 וענין זה נעשה ביציאת מצרים – כדאיתא במדרש³ ובילקוט⁴ שמצרים היתה ארץ כזו שאפילו עבד
13 אחד לא היה יכול לברוח משם, היינו, שבדרך הטבע לא היתה נתינת מקום שאפילו אדם אחד יוכל
14 לצאת משם אפילו בהחבא, ואף-על-פי-כן היתה יציאת מצרים היפך מדרך הטבע לגמרי – שיצאו משם
15 שש מאות אלף רגלי, מלבד הנשים והטף, ויצאו "בעצם היום הזה"⁵, "ביד רמה"⁶.
- 16 וזו היתה פתיחה וסלילת הדרך על כל ענינים של גאולות שהם למעלה מדרך הטבע – שהרי ישנן
17 גאולות שנראים רק בדרך רמז בעלמא, וישנן גאולות שרואים בעיני בשר שהם היפך דרך הטבע לגמרי
18 – כמו הגאולה שעליה נקבע יום שמחה זה, שהיתה היפך דרך הטבע לגמרי.
- 19 זאת ועוד: מצינו בנגלה שישנו דין של דבר שחוזר וניעור⁷, היינו, שכאשר ניתוסף עוד ענין כמותו,
20 הרי זה מעורר את הענינים הקודמים, אף-על-פי שמאיזו סיבה שתהיה בטלו כבר. וכל זה אפילו בענינים
21 של לעומת-זה, וכיון ש"מרובה מדה טובה ממדת פורעניות"⁸, הרי על-אחת-כמה-וכמה שכן הוא בענינים
22 של קדושה וטוב.
- 23 ומזה מובן שכאשר ניתוסף ענין של גאולה, אזי "חוזר וניעור" כללות ענין הגאולה – כל הגאולות
24 שהיו מגאולת מצרים עד עתה.
- 25 ועל-פי המבואר בתניא⁹ ש"מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות" הם הכנה שעל-ידם ממשיכים
26 את כל הענינים שיהיו בימות המשיח בגאולה האמיתית והשלימה,
- 27 – ובפרטיות יותר: יש ענינים שפועלים זאת בעקיפין (היינו, שממשיכים את הנקודות שאינן עיקר
28 הגאולה), ויש ענינים שפועלים זאת במישרין, כבנידון-דידן, שהוא ענין של גאולה –
- 29 הרי מובן, שכאשר חוזר וניעור ענין הגאולה, אזי כל הגאולות שהיו עד עתה, כולן ביחד, מתחילות
30 עוד פעם לפעול בכל תקפם – להביא את שלימות הגאולה, שהיא הגאולה העתידה לבוא על-ידי משיח
31 צדקנו.

(6) בשלח יד, ח.

(7) ראה אנציק' תלמודית ערך חוזר וניעור (כרך יג ע' כג ואילך). וש"נ.

(8) ראה יומא עו, א. וש"נ.

(9) רפ"ז.

(1) אג"ק שלו ח"ב ע' פ. וש"נ.

(2) ראה אמרי בינה שער הק"ש פנ"ז (נה, א). סה"מ תרע"ח ע' רפג. תפר"ח ע' קב. ובכ"מ.

(3) מכילתא יתרו יח, יא.

(4) יל"ש שם (רמז רסט).

(5) בא יב, מא. נא.

- 1 ג. והנה, מהחילוקים בין תחילת הגאולה, שהיא גאולת מצרים, ובין שלימות הגאולה, שהיא הגאולה
- 2 האחרונה על-ידי משיח צדקנו – שהגאולה ממצרים היתה "בחפזון"¹⁰, ואילו על שלימות הגאולה נאמר
- 3 "כי לא בחפזון תצאו"¹¹, אלא דוקא "בשובה ונחת"¹², כמבואר בחסידות (בהמשך וככה¹³ ובכמה
- 4 מקומות¹⁴) רוחניות הענינים שבוה.
- 5 והענין בזה: בגאולת מצרים נאמר¹⁵ "כי ברח העם", וטעם הדבר¹⁶ – דכיון שהיה צורך להוציא אותם
- 6 ממ"ט שערי טומאה¹⁷, והיה זה עדיין קודם מתן-תורה, לכן הוצרכו לברוח כו'.
- 7 וכיון שכל הענינים הם "בשביל ישראל שנקראו ראשית"¹⁸, לכן, הנה ה"חפזון דישאל" פעל גם את
- 8 ה"חפזון דמצרים", וגם את ה"חפזון דשכינה" כביכול – כדאיתא בגמרא ברכות¹⁹ ובמדרש²⁰ שהיו ג' ענינים של חפזון: חפזון דשכינה, חפזון דישאל וחפזון דמצרים.
- 9 ומזה מובן גם בנוגע למה שכתוב בגאולה העתידה "כי לא בחפזון תצאו" – שענין זה יפעל גם
- 10 בעולם, וגם למעלה כביכול, הענין ד"בשובה ונחת", ועד לדרגא ד"מנוחה לחיי העולמים"²¹, שלמעלה
- 12 מהענין ד"לכו מחיל אל חיל"²² (כמבואר בדרושי חסידות בארוכה²³).
- 13 וכן הוא גם בפשטות הענינים:
- 14 ביציאת מצרים הוצרכו לברוח – כיון שהגלות היתה צריכה להיות "ארבע מאות שנה"²⁴, אלא
- 15 שהקב"ה היה "מדלג על ההרים"²⁵, ש"דילג על הקץ", מארבע מאות שנה למאתיים ועשר שנה (כדאיתא
- 16 במדרש²⁶), ולכן הוצרך להיות החפזון לברוח ממצרים, לפי שהיתה עדיין אחיזה להמשך הגלות (ס"איז
- 17 נאך געווען אין וואָס אָנצוהאַלטן זיך").
- 18 מה-שאיין-כן לעתיד לבוא – כיון שאיתא בגמרא²⁷ ש"כלו כל הקיצין", ו"אין הדבר תלוי אלא
- 19 בתשובה", שהיא "בשעתא חדא וברגעא חדא"²⁸, הרי אין עוד אחיזה להמשך הגלות, ולכן אין צורך
- 20 בענין של חפזון.
- 21 ד. אמנם, לאידך גיסא, מובנת מזה נקודה הפכית:
- 22 כאשר בני ישראל היו במצרים, הרי כיון שלולי זה שהקב"ה "דילג על הקץ" היו צריכים להשאר
- 23 במצרים עוד כמה וכמה שנים, אזי היה מקום שלא יהיה אצלם יוקר הזמן לנצל בשביל העבודה שבזמן
- 24 הגלות (כידוע שענין הגלות אינו רק עונש בלבד, אלא יש בזה גם הענין ש"צדקה עשה הקב"ה בישראל
- 25 שפזון לבין האומות"²⁹), כיון שעדיין יש להם זמן.
- 26 מה-שאיין-כן עכשיו, לפני הגאולה העתידה לבוא – הרי כיון ש"כלו כל הקיצין", צריכים לייקר ולנצל
- 27 כל רגע קודם שיבואו "שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ"³⁰, דקאי על ימות המשיח, כאשר "את רוח
- 28 הטומאה אעביר מן הארץ"³¹, שאז לא יהיה הענין ד"לפום צערא אגרא"³², ולא יהיו שני דרכים כדי
- 29 שיהודי יקיים הציווי "ובחרת בחיים"³³, ועל-ידי בחירתו החפשית יתקשר עם עצמותו ומהותו יתברך,
- 30 שזהו ה"מקום" של בחירה חפשית, והמקור של בחירה חפשית בכל מקום ומקום³⁴.

(22) תהלים פד, ח. וראה ברכות ומו"ק בסופן.

(23) ראה המשך תרס"ו ע' יב ואילך.

(24) לך לך טו, יג.

(25) שה"ש ב, ח.

(26) שהש"ר עה"פ. הובא בפרש"י עה"פ.

(27) סנהדרין צו, ב.

(28) זח"א קט, סע"א.

(29) פסחים פז, ב.

(30) קהלת יב, א. וראה שבת קנא, ב.

(31) זכרי' יג, ב.

(32) אבות פ"ה מכ"א.

(33) נצבים ל, יט.

(34) ראה לקו"ת אמור לח, ב. ובכ"מ.

(10) בא יב, יא. פ' ראה טז, ג.

(11) ישע' נב, יב.

(12) שם ל, טו.

(13) תרל"ז – בתחלתו (פרקים א-ג) ובסופו (פק"ט ואילך).

(14) ראה לקו"ת אמור לה, ב. במדבר א, ג. אוה"ת בא ע' רצא

ואילך. סה"מ תש"ח ע' 151 ואילך.

(15) בשלח יד, ה.

(16) ראה תניא פל"א. מקומות שבהערות 13-14.

(17) ראה זו"ח ר"פ יתרו. ועוד.

(18) פרש"י ר"פ בראשית.

(19) ט, סע"א.

(20) מכילתא בא שם.

(21) תמיד בסופה.

וכפי שכ"ק מו"ח אדמו"ר, בעל השמחה, אמר כמה וכמה פעמים, שצריכים לייקר כל רגע בזמן הגלות³⁵ למלא אותו בתוכן המתאים של תורה ומצוות ועבודת ה' בכללותה, כיון שיכול להיות ("ס'איז רעכט") שבשעתא חדא וברגעא חדא תהיה "תשועת ה' כהרף עין"³⁶, שהרי אין מונע כלל, מלבד ה"שעה אחת" – "אין קער"³⁷ – של בני ישראל לשוב בתשובה לאביהם שבשמים.

וכשם שהוא בכללות הדברים, מובן, שכן הוא גם בעבודתו של כל אחד ואחד – שאין זמן לומר "לכשאפנה אשנה"³⁸, ו"לכשאפנה" אעשה את הענין שהוטל עלי, שהרי יתכן שאלו הם הרגעים האחרונים של זמן הגלות, ולאחרי-זה יבואו ה"שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ" – "לילה כיום יאיר"³⁹, בשלימות הגאולה על-ידי משיח צדקנו.

ה. ומזה מובן גם בנוגע לענינו ולנידון-דין:

כאשר מתאספים יחדיו כמה פעמים עשרה מישראל, מתוך התעוררות להתדבק עם בעל השמחה ביום גאולתו, ו"בתר רישא גופא אזיל"⁴⁰ – הרי כל רגע יקר הוא כדי לנצלו ולמלאותו בתוכן של התעוררות ללימוד התורה וקיום המצוות, וביחוד לעבודת התפילה, שזהו "חוט השדרה" של כל התורה והמצוה (כמבואר ב'לקוטי תורה' דפרשה זו⁴¹), ולקחת מרגעים אלו תוספת כח – מכחות הגלויים הפנימיים והנעלמים ועד להיוליים העצמיים – על כל השנה כולה, שתהיה שנת גאולה מיצר-הרע, ועל-ידי-זה תהיה שנת גאולה משעבוד מלכיות ומכל הענינים המבלבלים, ויפעלו ביאת המשיח למטה מעשרה טפחים, בעגלא דידן.

ובהנוגע לפועל – שלא יחלמו ולא יחשבו... אלא יעשו ענינים של פועל בנוגע להתעוררות בתורה ומצוות, במשך אותן שעות אחדות שמתוועדים יחדיו בהתוועדות חג הגאולה של בעל השמחה, כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו.

* * *

ו. כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר פעם בחגיגה של י"ב תמוז⁴² – בקשר עם דברי ימי חיו – אודות שנת תרנ"ה, בהיותו בן חמש עשרה שנה.

היה זה בתקופה שאביו, כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן, היה כבר בנאות-דשא (כפי שנקרא כאן "קאנטרי"), והסדר היה, שביום שני בשבוע היה נוסע העירה, לליובאוויטש, מפני כמה ענינים, גם כדי לקבל אנשים ל"יחידות".

גם ביום שני בשבוע שבו חל י"ב תמוז, היה כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן בליובאוויטש. ואחר-כך, ביום רביעי י"א תמוז, קרא לכ"ק מו"ח אדמו"ר, ואמר לו, שלמחרת, בי"ב תמוז, יקום בהשכמה, לפנות בוקר, ויכנס אליו (מבלי לבאר לו סיבת הדבר).

וסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר, שבשעה הרביעית לפנות בוקר כבר טבל כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן בנהר, וצוה גם אותו לטבול, ואמר, שיסעו עתה לליובאוויטש.

הנסיעה לליובאוויטש היתה במשך כמה שעות, ובשעה השמינית, שמינית ומחצה, הגיעו לליובאוויטש. במהלך הנסיעה אמר כ"ק מו"ח אדמו"ר לאביו, שכיון שהסבתא (אמו של אדמו"ר נשמתו-עדן) יודעת שבאים ביום שני, ולפתע יבואו לאחר ששלושה ימים עוד פעם, אזי תיבהל. והשיב לו אדמו"ר נשמתו-עדן, שאמו לא תיבהל, כיון שהיא יודעת.

(38) אבות פ"ב מ"ד.

(39) תהלים קלט, יב.

(40) עירובין מא, א. וראה סוטה מה, ב.

(41) בלק ע, ד.

(42) שיחת י"ב-י"ג תמוז תש"ה ס"ד (סה"ש תש"ה ע' 111 ואילך). וש"נ. וראה גם מכתב ט"ו תמוז שנה זו (אג"ק ח"ז ע' רמד): "וכמסופר גם בהתוועדות די"ב תמוז זה כאן כו".

(35) ראה סה"ש תש"ב ע' 9. לקו"ד ח"א קלג, ב (נעתק ב"היום יום" ג מנחם אב).

(36) ראה בהמציין בנרות שבת (ירושלים תש"ה) כרך ג ע' מב; נא; סו. מנחה ליהודה (ירושלים תש"י) ע' 8-27.

(37) ראה לקו"ת דרושי ר"ה סא, א. סג, ד. סה"מ קונטרסים ח"ב שצו, ב. ח"ג ע' קד. ד"ה פדה בשלום די"ב תמוז תש"ט פ"ז (סה"מ תש"ט ס"ע 192).

- 1 כשבאו לליובאוויטש נכנס אדמו"ר נשמתו-עדן אל אמו, וכ"ק מו"ח אדמו"ר נשאר להמתין לו.
- 2 אחר-כך יצא אדמו"ר נשמתו-עדן, ואמו ליוותה אותו בברכות לבכיות ופנים מאירות, ואז נסעו (או הלכו)
- 3 "לאוהל" – מקום מנוחת אבי אדמו"ר נשמתו-עדן, אדמו"ר מהר"ש, וכן אביו, הרבי ה'צמח-צדק'.
- 4 בבואם לאוהל, פתח אדמו"ר נשמתו-עדן את ארון הקודש (בבית המדרש שלפני האוהל), ואמר:
- 5 הנני מביא היום את בני לעקידה. בעקידה ישנו עוקד ונעקד. אברהם אבינו עליו-השלום עקד את
- 6 יצחק בנו כדי שלא יהיה בו פסול חס-שלום⁴³. כמו כן ברצוני שהעקידה תהיה כפי הרצוי.
- 7 ואחר-כך למד אדמו"ר נשמתו-עדן חצי הפרק ב'אגרת הקודש'⁴⁴ דיבור-המתחיל חגרה בעוז מתניה,
- 8 ואמר בפני כ"ק מו"ח אדמו"ר, שעכשיו, במעמד האבות הקדושים, רצונו לכרות ברית עמו, והעמידו
- 9 כנגדו, וסמך שתי ידיו עליו, ואמר, שמוסר לו – בדברו בלשון נוכח – את העבודה בעסקנות הכלל
- 10 בענינים גשמיים וענינים רוחניים.
- 11 והוסיף לבאר בענין "חגרה בעוז מתניה" – שראשית העבודה התחלתה מה"מתניים", ואחר-כך באים
- 12 השכל והמדות. וכדי שהמתניים יפעלו עבודתם, יש צורך בחגורה, והחגורה היא – "עוז" (כלשון
- 13 הכתוב⁴⁵ "חגרה בעוז מתניה"), ומהו "עוז"? – מסירת נפש, ומהי מסירת נפש? – "כך ולא אחרת"
- 14 ("אזוי און ניט אַנדערש"). והוסיף לבאר הענין ד"חגרה בעוז מתניה" בכמה ביאורים.
- 15 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) וזו היתה ההתחלה למסור לכ"ק מו"ח אדמו"ר את העבודה בעסקנות
- 16 הכלל בענינים גשמיים וענינים רוחניים!
- 17 ז. האמור לעיל הוא לכאורה סיפור בנוגע למינוי שקיבל נשיא אחד ממשנהו. אבל, כיון שאין ענין
- 18 בעולם שהוא לבטלה⁴⁶, הרי מובן בפשיטות, שכאשר הנשיא מספר סיפור, אין זה סתם כדי שישמעו
- 19 סיפור נאה, אלא הדבר נוגע לאלו שמספרים להם זאת⁴⁷.
- 20 והענין בזה: הן אמת שענין העבודה מתחיל מהנשיא, שהוא בבחינת הראש ומוחין של כל הדור⁴⁸,
- 21 אבל אף-על-פי-כן, כללות עבודת בני ישראל היא באופן שעיקרה הם המצוות שבגופו, שכל אחד צריך
- 22 להתייגע בזה.
- 23 ובפרט לפי שיטת חסידות חב"ד – כידוע⁴⁹ שרבינו הזקן אמר שביכולתו לוותר על שאר התנאים
- 24 שהעמידו ודרשו ממנו, אבל אינו יכול לקבל בשום אופן את התנאי לצאת ידי-חובתו בעבודתו של
- 25 הצדיק,
- 26 – כשיטת חסידי פולין ש"צדיק באמונתו יחיה"⁵⁰, אל תקרי יְחִיָּה אלא יְחִיָּה, היינו, שהצדיק, ביגיעתו
- 27 בלימוד פנימיות התורה ובעבודת התפילה "עד מיצוי הנפש" (כלשון הספרי⁵¹), יְחִיָּה את כל המתקשרים
- 28 אליו –
- 29 באמרו, ששיטתו, שיטת חב"ד, היא – שכל אחד צריך להתייגע בעצמו, אף-על-פי שמקבל על זה
- 30 'נתינת כח', עזר וסיוע שיש בו ממש, מבחינת הראש ומוחין, שזהו נשיא הדור.
- 31 ומזה מובן גם שכשם שמבואר בתניא⁵² "מה שכתוב בגמרא⁵³ על פסוק⁵⁴ ועתה ישראל מה ה' אלקיך
- 32 שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך, אטו יראה מילתא זוטרתא היא, אין, לגבי משה מילתא זוטרתא
- 33 היא", ואף-על-פי-כן "שואל מעמך כתיב", כיון ש"כל נפש ונפש מבית ישראל יש בה מבחינת משה
- 34 רבינו עליו-השלום", "שמץ מנהו"⁵⁵, ניצוץ והתפשטות ממה רבינו – על-דרך-זה הוא בכל נשיא שבכל
- 35 דור, שלכן קובע הוא צורת ונוסח העבודה הנדרשת בתקופה ובדור שלו.

(50) חבוקק ב, ד.

(51) ואתחנן ו, ה.

(52) רפמ"ב.

(53) ברכות לג, ב. וש"נ.

(54) עקב יו"ד, יב.

(55) תניא פמ"ד (סג, א).

(43) ראה ב"ר פנ"ו, ח.

(44) ס"א.

(45) משלי לא, יז.

(46) שבת עז, ב.

(47) ראה גם תו"מ חכ"א ע' 260. וש"נ.

(48) תניא פ"ב.

(49) ראה – עד"ז – לקו"ד ח"א קמא, ב. ועוד.

ולכן: כדי שכל אחד ידע מה שצריך לפעול, בעזר וסיוע נשיא הדור, בעל השמחה – צריך נשיא הדור לספר לו כיצד נקבעה עבודתו מעת התחלת נשיאותו (עד כמה ששייך ענין הנשיאות בחיי הנשיא שלפניו⁵⁶), כדי שיהיה אצלו מעין זה, "שמץ מנהו", בבחינת זעיר-אנפין.

ח. וזהו מה שנמסר לנו אודות כללות העבודה: התחלת העבודה בדורנו זה צריכה להתחיל מה"מתניים".

כלומר: אין לקבוע סדר שלכל לראש צריכים להבין את הענינים על-פי שכל – שכל דקדושה, כמובן, אבל אי-אפשר שהמתניים והרגליים יהיו רצים בשמחה גדולה לעשות ענינים אלו, כיון שעדיין אין אצלו ענין הראש והמוחין, ההבנה וההשגה שבענין, ועדיין אין לו ההרגש במדות שבלב.

על כך ביארו לנו, שבעקבתא דמשיחא, הנה גם תחילת העבודה היא בבחינת "עקביים" – ה"עקביים" של כללות הגוף שהם ה"מתניים" (שהרי ה"שוקין" הם כבר "לבר מגופא"⁵⁷), ורק אחר-כך יכולים להגיע גם לענין השכל ומדות שבלב.

ט. אמנם, יכולים לטעון: העבודה בבחינת "מתניים" – להיות רק המבצע ומביא לידי פועל ("מערניט ווי אַן אויספירער") כל מה שמצווים עליו, ולעשות זאת בשמחה ובטוב לבב, ובכל הכוחות שלו, לא רק בכח הרצון, אלא גם בכח התענוג – עבודה גדולה היא!

והמענה על זה – שחוזק המתניים הוא "בעוז" ("חגרה בעוז מתניה"), כלומר, לא על-ידי הבנה והסברה לעצמו שצריך לעסוק בעבודת המתניים, אלא על-ידי תוקף: לא נוגע לו שום דבר; הוא מוכרח ליישם ("דורכזעצן") זאת!

וממשיכים לבאר: מהו ענין העוז? – מסירת נפש.

ואין הכוונה שיהיו דוקא גזירות חסוֹשֵׁלֹם ויצטרכו למסירת־נפש כפשוטה, אלא מספיק "מסירת נפש" כענינה – מסירת הרצון⁵⁸, אבל, מסירת הרצון צריכה להיות בשלימות, וזהו שמסיים: מהי מסירת נפש? – "כך ולא אחרת" ("אַזוי און ניט אַנדערש").

וכל זה נדרש ממנו עוד לפני ההבנה וההשגה בראש ומוחין, ולפני ההרגש שבלב.

י. ועדיין נשאלת השאלה: כיצד יכולים להגיע לעבודה זו? – הרי יהודי הוא שכלי, ועל-אחת־כמה וכמה מצד זה שלכל אחד מישראל יש חלק בתורה, שהיא "חכמתכם ובינתכם"⁵⁹; ולפתע דורשים ממנו מסירת הרצון, עוז ותוקף, "אַזוי און ניט אַנדערש"!!

הנה על זה מספרים לנו הסיפור – שהוא ענין של גילוי בדיבור – אודות הכח שניתן לנשיא וראש הדור, שממנו נמשך כח זה לכל המקושרים והשייכים אליו, ואפילו אלו שבאים במגע עם אלו שרק שייכים אליו,

– בדוגמת הדין ד"גדי שצלאו בחלבו . . . אסור לאכול אפילו מראש אזנו (שאין שם חלב) שכיון שהוא שמן מפעפע בכולו⁶⁰. וכן הוא גם בענין ה"שמץ" בעבודה, דקאי על פנימיות התורה, וענינים שהם למעלה מן השכל, שמפעפע בכל דבר⁶¹, אפילו כאשר הנגיעה בשמן היא בקצה הענין בלבד, שלכן מספיק גם המגע עם המקושרים או אפילו השייכים בלבד –

שלכן יש לכל אחד היכולת והכח לעבוד עבודתו בשלימות באופן ד"חגרה בעוז מתניה", מתוך עמידה איתנה "כך ולא אחרת", ובמילא, יוכל למסור רצונו בשלימות, ועל-ידי־זה יחגור את המתניים, כך, שבנוגע למעשה ופועל יהיו אצלו כל הענינים בשלימות.

(59) ואתחנן ד, ו.
(60) חולין צו, סע"ב ואילך (ובפרש"י). שו"ע יו"ד סק"ה ס"ה.
(61) ראה קונטרס ענינה של תורת החסידות ס"ז.

(56) ראה גם שיחת י"ב תמוז דאשתקד ס"ז (תו"מ ח"כ ס"ע).
(57) ראה תקו"ז בהקדמה (יז, א).
(58) ראה תו"א מקץ לו, ב. לקו"ת שלח מח, סע"ד. ובכ"מ.

- 1 וכיון שענין המעשה (מעשה המצוות) בכחו לברר ולזכך את הגוף, עד לראש ומוחין – על-דרך
2 המבואר ב'תורה אור'⁶² שעל-ידי מצות הצדקה [שזהו ענין של מעשה ופועל, ובקומת העבודה הרי זה
3 נקרא בשם "רגל" ו"מתניים"⁶³] "נעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה" –
4 הרי על-ידי-זה יהיה אצלו גם הרגש הלב, וגם הבנה והשגה במוחין, כך, שיהיו אצלו לא רק
5 נצח-הוד-יסוד-מלכות, אלא גם חסד-גבורה-תפארת, וגם חכמה-בינה-דעת בשלימות.
6 וכאשר יהיה כן אצל כל ישראל, שיהיו כל האברים בשלימות – אזי ימשיכו "באתר שלים"⁶⁴ את
7 שלימות הגאולה, על-ידי משיח צדקנו, במהרה ממש.

* * *

- 8 יא. כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "אבינו מלכנו". ואחר-כך צוה לנגן, ואמר מאמר 'דיבור המתחיל'
9 מי מנה עפר יעקב.

* * *

- 10 יב. בהמשך להמדובר לעיל (במאמר⁶⁵) בענין "ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה"⁶⁶ – הרי לכאורה
11 יש בזה שני הפכים: ההתחלה היא בענין של "ופרצת", ללא הגבלות, אבל מיד לאחר-יזה באה ההגבלה
12 ד"ימה וקדמה וצפונה ונגבה"?
13 אך הענין הוא – כמדובר לעיל (במאמר⁶⁷) שתכלית הכוונה היא, שב"עפר" עצמו, בענין ד"אל-
14 מסתתר"⁶⁸, יהיה ניכר ונרגש ה"אתה", לא רק בהעלם, כפי שעצמותו ומהותו יתברך יכול להעלים את
15 עצמו, אלא כפי שהוא בגלוי, אפילו לעיני בשר, ואפילו הבשר דאומות העולם, ועד שגם הבשר של
16 החיות והבהמות יראה זאת (כמו שכתב אדמו"ר האמצעי בדרושי חסידות⁶⁹).
17 וכפי שהיה גם ב'אות ומופת' די"ב-י"ג תמוז (כמדובר לעיל⁷⁰) בענין האותות ומופתים שעל-ידי
18 הצדיקים) – שבהגבלות ד"ימה וקדמה וצפונה ונגבה", הגבלות המקום, ועד למקום צר ולחץ ביותר,
19 הנה שם גופא היה הענין ד"ופרצת", שה"מסתתר" עצמו הכריז וזעק שזהו "אתה".
20 ועל-דרך-זה נדרש גם מכל אחד ואחד מאתנו בעבודתו לקונו – לפעול הענין ד"ופרצת" בהגבלה
21 ד"ימה וקדמה וצפונה ונגבה" של הגוף ונפש הבהמית, ועל-ידי-זה יפעל גם בחלקו בעולם,
22 – כמבואר במאמר של כ"ק מו"ח אדמו"ר⁷¹, בעל השמחה, בפירוש הפסוק⁷² "את העולם נתן בלבם",
23 דקאי על לבו של כל אחד מישראל, שחלק העולם השייך לו, נתן בלבו, שניתן לעבודת הלב שלו, וכפי
24 שמעמיד את עצמו בעבודתו לקונו, כך נראה חלקו בעולם, בעיני גשמיים, בנוגע לבני חיי ומזוני –
25 והיינו, שכאשר עומד בתנועה של "ואתהלכה ברחבה"⁷³ בעיני עבודתו לקונו, אזי נעשה גם חלקו
26 בעולם באופן של יציאה מהגבלה, כך, שבהיותו בהגבלה ד"ימה וקדמה וצפונה ונגבה", הנה שם גופא
27 מכריז וזועק כל צעד, את הענין ד"ופרצת".
28 וענין זה מתבטא בכל עשיותיו – כמדובר לעיל (במאמר⁶⁷) שלא זו בלבד שהעשייה היא מתוך כוונה
29 "לשם שמים"⁷⁴, אלא העשייה עצמה היא באופן ש"בכל דרכיך דעהו"⁷⁵, היינו, שהדרך עצמה מקשרת
30 אותו עם "אלקי אביך"⁷⁶.

(70) במאמר פי"ג (לעיל ע' 133).
(71) ראה ד"ה תשורי מראש אמנה די"ב-י"ג תמוז תרפ"ט
פ"ב (סה"מ תרפ"ט ס"ע 210). סה"מ קונטרסים ח"ב שכא, א.
תרפ"ז ע' פב. תרצ"ט ע' 43. ועוד.
(72) קהלת ג, יא.
(73) תהלים קיט, מה.
(74) אבות פ"ב מי"ב.
(75) משלי ג, ו.
(76) דברי הימים א כח, ט.

(62) בראשית א, ב.
(63) ראה גם תניא אגה"ק סוס"ה. סוס"ט.
(64) ראה זח"ג צ, ב.
(65) ס"ע 117 ואילך.
(66) ויצא כח, יד.
(67) פ"ט (לעיל ע' 128 ואילך).
(68) ישע' מה, טו.
(69) תורת חיים תצוה תפכ, א (בהוצאה החדשה – ח"ב שכט, ב.).

- 1 יג. היכן נראה ענין זה בגלוי אפילו בתחילת העבודה? – הרי זה בבית-הכנסת ובית-המדרש:
- 2 בית-הכנסת ובית-המדרש הוא בהגבלת המקום – בנין עם מחיצות מסביבו, שדוקא שם יכולים
- 3 להתפלל וללמוד תורה, שהרי אסור להתפלל בביקתא⁷⁷, מקום שאינו מגודר במחיצות; ועל-דרך-זה בנוגע
- 4 ללימוד התורה, דכיון ש"הלכתא בעי צילותא"⁷⁸, צריך להיות הלימוד בבית דוקא, שלכן, גם בחג הסוכות
- 5 לומדים תורה בבית דוקא⁷⁹, ולא בסוכה, שהיא דירת עראי.
- 6 ועם היותו בית עם מחיצות – הרי המחיצות עצמן מכריזות וזועקות: "זה שער השמים"⁸⁰,
- 7 – כפי שנאמר בהמשך למה שכתוב⁸¹ "ויפגע במקום", שזהו המקום של בית-המקדש, שהיו בו שני
- 8 הענינים: (א) ענין הקרבנות, הקשור עם עבודת התפילה, (ב) לשכת הגזית ששם יושבים הסנהדרין
- 9 (בסמיכות מקום למזבח)⁸², "שממנו יוצאת תורה לכל ישראל"⁸³, ודוגמתו משחרב בית המקדש – "מקדש
- 10 מעט"⁸⁴, "אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות"⁸⁵, שלכן מצינו כמה דעות⁸⁶ שגם בבית הכנסת ובית המדרש
- 11 ישנו הציורי "ומקדשי תיראו"⁸⁷ כמו בבית המקדש –
- 12 כך, שבמקום ד"ימה וקדמה וצפונה ונגבה" ישנו הענין ד"ופרצת", שהמקום עצמו מכריז וזועק
- 13 ש"אינו מן המקום".
- 14 יד. והנה, ביום זה, י"ב"ג תמוז, חוגגים חנוכת בית-כנסת חדש בכפר חב"ד שבארצנו הקדושה⁸⁸
- 15 – בית-כנסת שהוא גם בית-מדרש, שבו יקבעו שיעורים בנגלה דתורה ובנסתר דתורה, תורת החסידות,
- 16 יחד עם עבודת התפילה, כדאיתא בגמרא⁸⁹ על הפסוק⁹⁰ "אוהב ה' שערי ציון", "שערים המצויינים
- 17 בהלכה".
- 18 – לפי השעון הגשמי, הרי עכשיו שם לפנות בוקר. אבל: לכל לראש, לא מופרך שעדיין נמצאים שם
- 19 באמצע ההתוועדות...
- 20 והעיקר: אדמו"ר הזקן כותב ב'שולחן ערוך'⁹¹ (ואדמו"ר האמצעי מבאר זאת בחסידות באיזהו
- 21 מקומן)⁹² לענין קדושת שבת ויום טוב, ש"אף שהימים והלילות משתנים לפי האקלימים וריחוק
- 22 המדינות זו מזו . . אין בכך כלום . . כי עת רצון שלמעלה ויחודים עליונים . . הוא למעלה מגדר המקום
- 23 והזמן כו'".
- 24 ומזה מובן גם בנוגע להתוועדות שנערכת עתה כאן קודם חצות לילה, וחנוכת בית-הכנסת
- 25 ובית-המדרש שנערכה שם קודם חצות לילה – שמצד הקדושה שבדבר הרי הם מתאחדים יחדיו.
- 26 ובכן: יעזור להם השם-יתברך שבית-הכנסת ובית-המדרש זה יהיה באופן ד"ופרצת ימה וקדמה
- 27 וצפונה ונגבה"⁹³,
- 28 שאכן יהיה זה בנין נאה, שלזה יש צורך במחיצות "ימה וקדמה וצפונה ונגבה", אבל, באופן שכל
- 29 מחיצה בפני-עצמה תכריז שענינה הוא "מחצתי ואני ארפא"⁹⁴, היינו, שמשמשים במחיצה לענין של
- 30 רפואה, כך, שהסתר המחיצה מכריז וזועק שענינו הוא ה"אתה" שנמצא בו ופועל את מציאותו; ובמילא
- 31 יהיה זה באופן ד"ופרצת",

77 ראה ברכות לד, סע"ב. טושו"ע ואדה"ז או"ח ס"צ ס"ה. ויש"נ.

78 עירובין סה, א.

79 ראה טושו"ע ואדה"ז שם סתרל"ט ס"ד.

80 ויצא כח, יד.

81 שם, יא.

82 ירושלמי מכות פ"ב ה"ו. מכילתא ס"פ יתרו. משפטים

כא, יד. פרש"י ר"פ משפטים.

83 סנהדרין פו, סע"ב (במשנה).

84 יחזקאל יא, טז.

85 מגילה כט, א.

86 ראה אנציק' תלמודית ערך בית הכנסת (כרך ג ע' קצד).

87 קדושים יט, ל.

88 ראה גם מברק י"א תמוז שנה זו (אג"ק ח"ז ע' רלה).

89 ברכות ח, א.

90 תהלים פז, ב.

91 או"ח (מהדו"ב) ס"א ס"ח.

92 תורת חיים בשלח שמט, ב ואילך (בהוצאה החדשה – ח"א רמ, א ואילך).

93 ראה גם אג"ק ח"ח ריש ע' מ: "וכמדובר בהתוועדות כר".

94 האזינו לב, לט.

- 1 והיינו, שתהיה "ברכה עד בלי די"⁹⁵, בלי גבול, בענינים הרוחניים שבבית-הכנסת ובית-המדרש זה,
2 תפילה ותורה,
3 ומעבודת התפילה שנמשכת בלימוד התורה, יומשך גם בנוגע לענינים הגשמיים – כדברי כ"ק מו"ח
4 אדמו"ר, בעל השמחה, ש"את העולם נתן בלבם" – שגם הענינים הגשמיים של כפר-חב"ד יהיו באופן
5 של "ופרצת" לכל הצדדים (לכל ד' הרוחות, ובמילא גם למעלה ולמטה), על-דרך הענין ד"ופרצת" כפי
6 שהיה אצל יעקב, שגם בצאן יעקב היה פריצת גדרו של עולם באופן ה'פריה ורביה' שבהם ובאופן
7 ההצלחה שבהם⁹⁶.
8 וה"ברכה עד בלי די" תבטל את כל הענינים המעלימים ומסתירים שישנם שם מבחוץ ומבפנים,
9 ו"יעלה הפורץ לפנינו"⁹⁷ – שמשם יפוצו המעיינות של 'דברי אלקים חיים', ויחדרו בהם ובסביבתם
10 ובחלקם בעולם ובארץ הקודש כולה, כולל גם כפי שעתידה שתתפשט בכל הארצות⁹⁸, ויקויים היעוד⁹⁹
11 "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו", בעגלא דידן.

* * *

- 12 טו. כשם שבכפר חב"ד חנכו בית-הכנסת ובית-המדרש, כמו כן ישנם עוד מקומות שבהם ניתוספו
13 בנינים חדשים שיהיו מקום לתורה ולתפילה ולגמילות חסדים, כל ג' הקוין, לפעול בהם באופן ד"ופרצת
14 ימה וקדמה וצפונה ונגבה".
15 וכיון שנמצאים כאן אלו שהשתדלו בבנינים אלו – יאמרו 'לחיים', ובאופן ד"ופרצת", וינגנו ניגון
16 שמחה.
17 ואחר-כך אמר: אם ישנם כאלו שעומדים בקרוב לקנות בנינים עבור בתי-כנסיות בתי-מדרשות
18 וישיבות – יתחילו בזה עתה על-ידי אמירת 'לחיים' באופן ד"ופרצת".
19 [כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה לכמה וכמה לומר לחיים על כוס גדול, באופן ד"ופרצת"].

* * *

- 20 טז. בהתוועדות הנ"ל שבה סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר אודות שנת תרנ"ה, שכ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן
21 מסר לו (באופן של עקידה) את העבודה בעסקנות הכלל בענינים גשמיים וענינים רוחניים (כנ"ל סעיף
22 ו ואילך) – אמר כ"ק מו"ח אדמו"ר בתחילת ההתוועדות¹⁰⁰: אצל חסידים, ספר התניא הוא תורה שבכתב
23 דתורת החסידות.
24 ספר התניא לא נתגלה בבת אחת. בתחילה היה רק חלק ראשון שבתניא – ג"ן פרקים, ואחר-כך
25 נתגלה "שער היחוד והאמונה" – חלק שני שבתניא, ואחר-כך "אגרת התשובה" – חלק שלישי שבתניא.
26 כל זה נדפס בחיי אדמו"ר הזקן. ואילו "אגרות הקודש" – נדפסו בשנה הראשונה לאחר הסתלקות
27 אדמו"ר הזקן. ואחר-כך ישנו "קונטרס אחרון" שלא מחולק לפרקים.
28 והוסיף, שאפשר לומר בזה כמה ביאורים, וה'צמח-צדק' אמר על זה, שכך מוסכם בישיבה של מעלה
29 ובישיבה של מטה, ופירש ה'צמח צדק': בישיבה של מעלה – במתיבתא דקודש-א-בריך-הוא בגן עדן
30 העליון, ובישיבה של מטה – בגן עדן התחתון.
31 והמשיך כ"ק מו"ח אדמו"ר: ההתחלה של אגרת הקודש היא – "פותחין בברכה". גם בחסידות ישנו
32 פרד"ס: פשט רמז דרוש סוד. והפשט ד"פותחין בברכה" – שצריכים להתחיל באמירת ברכה. וכ"ק מו"ח
33 אדמו"ר בירך ברכת שהכל על כוס יין-שרף ("משקה"), ואמר 'לחיים'.

ישיבה רמז תקג. לקו"ת מסעי פט, ב. ובכ"מ.

(99) ישיבה מ, ה.

(100) סה"ש תש"ה ס"ע 110 ואילך.

(95) מלאכי ג, יר"ד.

(96) ראה תנחומא (באבער) ס"פ ויצא.

(97) ע"פ מיכה ב, יג.

(98) ראה ספרי דברים בתחלתו. פס"ר פ' שבת ור"ח. יל"ש

- 1 (ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:) וכיון שעומדים ב"פתיחה" – הנה אמירת הברכה היתה כבר מסתמא
2 (ואולי ישנם כאלו שעדיין לא בירכו, כיון שלא אמרו "לחיים" אפילו פעם אחת) – אזי יאמרו "לחיים",
3 ועל-די-זה יהיה "פותחין בברכה",
4 וימשיכו הברכה על כל הענינים הרוחניים שבלב האדם, ומשם – בחלק העולם השייך להם (שהרי
5 "את העולם נתן בלבם"⁷²), ומשם – בכל העולם כולו, כפסק הגמרא במסכת קידושין¹⁰¹ "לעולם יראה
6 אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי . . עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם
7 לכף זכות",
8 והמשכה זו תהיה עד למטה מטה, בענינים החומריים – לבטל את חומריותם ("מאכן זיי אויס
9 חומריות"), שיהיו רק גשמיים, והגשמיים תהיה כלי לקדושה, לתורה ומצוות ולאלקות, ועד שהעולם
10 כולו יהיה דירה לו יתברך בתחתונים בגלוי.

* * *

- 11 יז. דובר לעיל בענין "חגרה בעוז מתניה" – שגילו לנו זאת, כדי שנדע כמה מתבטאת העבודה בימינו
12 אלו, עקבתא דמשיחא.
13 ובכן¹⁰²: נמצאים כאן אלו שנוסעים בקרוב לעיירות דאמריקא, ואחדים שנוסעים גם מעבר לים, כדי
14 לעסוק בענינים ד"יפוצו מעינותיך חוצה" – שזוהי עבודה שמתחילה בענין ד"חגרה בעוז מתניה", כדי
15 שיהיו הרגליים רצות לדבר מצוה.
16 וריצה זו צריכה להיות מתוך שמחה וטוב לבב, שעל-די-זה יכולים לפעול ב'מקבל' יותר, ושלא
17 בערך יותר.
18 ולכן, יאמרו כולם 'לחיים', ויקויים בהם "כי בשמחה תצאו ובשלום תובלון"¹⁰³ – לפעול ולהצליח
19 בעבודתם, ללא העלמות והסתרים וללא עיכובים, בכל מקום בואם.
20 ו"מקום בואם" כולל גם את המקומות שעוברים בדרך הליכתם – שהרי ידוע הכלל ש"מצוותיה
21 אחשביה"¹⁰⁴, והיינו, שכיון שקיים מצוה במקום זה, אזי מקבל המקום חשיבות של דבר קבוע, ולכן גם
22 ההצלחה היא באופן של קביעות – קבוע אינו בטל¹⁰⁵, ובפרט שמביאים שם עניני תורה ומצוותיה שהם
23 בבחינת "דבר המעמיד"¹⁰⁶ – "דבר אלקינו (אשר) יקום לעולם"¹⁰⁷.
24 וכאמור, שתהיה הנסיעה בהצלחה מופלגה, ויפעלו שם פירות ופירי פירות עד סוף העולם¹⁰⁸,
25 וכהפירוש בתורת החסידות¹⁰⁹ שעושים "סוף" להנהגות העולם והנחות העולם, מלשון העלם¹¹⁰ (והסתור),
26 שיהיו רואים אלקות בגלוי בכל מקום ובכל זמן, מקדש ודירה לו יתברך.
27 [כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה לכמה וכמה לומר 'לחיים', ואמר שכולם יחד ינגנו ניגון].

* * *

- 28 יח. בנוגע לנסיעות הנ"ל, הנה כאשר באים למקום מסויים, אין לבוא כמו "אורחים" שצריכים לבקש
29 רשות גם בפנימיות.

(להרא"ז סופר) על סוגיות הש"ס כלל קבוע. וש"נ.

(106) ראה אנציק' תלמודית בערכו (כרך ו' ע' תקס ואילך).

וש"נ.

(107) ישע"י מ, ח.

(108) ע"ד לשון חז"ל – כתובות רפ"ט. זבחים לז, ב. ועוד.

(109) ראה גם שיחת י"ב תמוז דאשתקד ס"ג (תו"מ ח"כ ריש

ע' 111). וש"נ.

(110) ראה לקו"ת שלח לז, ד. ובכ"מ.

(101) מ, סע"א ואילך.

(102) ראה גם שיחת י"ב תמוז דאשתקד סל"ח (תו"מ ח"כ ע'

139). וש"נ.

(103) ישע"י נה, יב.

(104) ראה ביצה כז, ב (בפרש"י ד"ה חלה). בכורות יו"ד, א.

וראה אנציק' תלמודית מע' אסורו חשבו (כרך ב' ס"ע פו ואילך).

וש"נ.

(105) ראה זבחים עג, ב ובתורה"ה אלא. ועוד. עט סופר

- 1 — מפני נימוס העולם יש ענין לבקש רשות מאלו הנמצאים במקום, אבל בפנימיות, עליהם לדעת,
- 2 שכיון שהם באים בשליחות לגלות שם את הכוונה הפנימית ולהפיץ שם עניני תורה ומצוות, הרי הם
- 3 אלו שמביאים שם את דבר המלך, מלכו של עולם, זה הקב"ה.
- 4 ורק מצד לבושי עולם הזה, וכדי שיהיה בדרכי נועם ודרכי שלום — ישנם כל הענינים דבקשת רשות
- 5 וכו' וכו'.
- 6 יט. ובמכלל-שכן וקל-וחומר בנוגע לאלו שנוסעים באופן שבכל מקום שהם אזי ביתם עמם, שמקימים
- 7 שם "מחנה כו' — הרי בודאי שהם בעלי-הבית להפיץ משם עניני תורה ומצוות בכל הסביבה כולה:
- 8 מחר ובימים הקרובים יוצאים ל"מחנות-קיץ"¹¹¹, אשר, לכאורה הרי זה ענין של מנוחה מעמל הגוף
- 9 כדי שיתוסף בבריאות הגוף, והכוונה היא, כדי שלאחרי הקיץ יוכלו לעסוק בלימוד התורה ובקיום
- 10 המצוות בכוחות נוספים, וביתר חום וחיות.
- 11 ועל-דרך-זה כל אלו שנוסעים למקומות שמכונים בלע"ז בשם "קאנטרי", שזהו ענין של עבודה באופן
- 12 שכל עשיותיו הם "לשם שמים"⁷⁴.
- 13 אמנם, עדיין אין זו תכלית העבודה; תכלית העבודה היא — "ומבלעדי אין אלקים"¹¹², היינו, שלא
- 14 די בעשיית הרשות מתוך כוונה "לשם שמים", אלא שהעשייה עצמה תהיה ענין של מצוה, שזהו ענין "בכל
- 15 דרכיך דעהו"⁷⁵, שעל-ידי "דרכיך" נעשה הענין ד"דעהו" — דעת דייקא, "לשון התקשרות והתחברות .
- 16 . יתקע מחשבתו בחזק" (כמבואר בתניא¹¹³).
- 17 ובאופן כזה צריכה להיות גם הכוונה במחנות-קיץ לאמיתתם — לא רק לנוח ולאסוף כחות כדי
- 18 שבחדשים שלאחרי-זה יוכלו להוסיף יותר בלימוד התורה ובקיום המצוות ובהנהגה טובה, אלא שגם
- 19 עצם ההשות במחנה-קיץ תהיה ענין של מצוה ועבודת השם.
- 20 ובפרט במדינה זו — שכיון שבימי הקיץ לא לומדים לימודי חול, הרי זה זמן מסוגל לכך
- 21 שבמחנות-קיץ יהיו הילדים עסוקים במשך כל היום כולו בענינים של קודש וקודש הקדשים, והדבר תלוי
- 22 בראשי המחנות והמדריכים¹¹⁴.
- 23 ועל-פי מה שכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר במכתביו¹¹⁵ ש"אין לך דבר העומד בפני הרצון", וידוע ה'פסק
- 24 דין' בתורה "פתחו לי כחוד של מחט ואני אפתח לכם כפתחו של אולם"¹¹⁶ —
- 25 יעזור השם-יתברך שהמנהלים והמדריכים, ובמילא גם הילדים של מחנות-הקיץ — הן בארץ ישראל,
- 26 בכפר חב"ד, והן בחוץ לארץ, ובמיוחד בסביבות ניו-יורק — יקבלו על עצמם לנצל תקופת הקיץ (שאו
- 27 העבודה היא בנקל יותר¹¹⁷) באופן שבזמן הקיץ עצמו "ילכו מחיל אל חיל"²² בלימוד התורה ובקיום
- 28 המצוות בהידור ובהנהגה טובה,
- 29 ומצד המצוה "ואהבת לרעך כמוך"¹¹⁸ — ישפיעו גם על מכריהם, חבריהם, ידידיהם וקרוביהם,
- 30 שיתמסרו יותר לעניני תורה ומצוותיה, וכך ינצלו את הקיץ כדבעי, במילואו, ואז יהיה — כהנוסח הרגיל
- 31 אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר¹¹⁹ — קיץ בריא וקיץ שמח, וימשיכו בריאות שמחה וטוב לבב על כל השנה
- 32 כולה.
- 33 כ. (ואחר-כך אמר:) נמצאים כאן מנהלי מחנות-הקיץ הן לבנים והן לבנות, וגם המדריכים, ואולי גם
- 34 מהילדים שיסעו לשהות שם, ומסתמא גם באי-כח דמחנות-הקיץ שבמקומות אחרים, בארץ הקודש וגם
- 35 בשאר המדינות, וביחוד אוסטרליא ודרום אמריקא.

תנה. ח"ח ע' תרלו. וראה גם סה"מ תש"ג ע' 12 (ובהערת כ"ק אדמו"ר שליט"א שם).

(116) ראה שהש"ר פ"ה, ב.

(117) ראה תו"מ ח"ט ע' 353. וש"נ.

(118) קדושים יט, יח.

(119) ראה שיחת יב"ג תמוז תש"ה בסופה (סה"ש תש"ה ע' 116).

(111) ראה גם מברק ח' תמוז שנה זו (אג"ק ח"ז ס"ע רכט ואילך. לעיל ע' 114).

(112) ישע"י מד, ו. וראה לעיל בהמאמר פ"ט (לעיל ע' 127 ואילך).

(113) ספ"ג.

(114) ראה גם ר"ד ט' תמוז (לעיל ע' 115).

(115) ראה (לדוגמא) אג"ק שלו ח"ג ע' קכד. ח"ד ע' קכ. ע' 116.

ובכן יהי-רצון שהשהות ב"מחנות" תהיה מתוך בריאות ושמחה, ואחר-כך ימשיכו זאת על כל השנה
 כולה, באופן ש"ראו כל בשר" – המורים וההורים והילדים עצמם – "כי פי הוי' דיבר"99 – שניצלו את
 הקיץ כפי רצון הקב"ה,
 ולכן נתן הקב"ה ברכתו במילואה – בריאות בגוף ובריאות בנשמה, ונחת אמיתי מכולם, שזהו נחת
 יהודי ונחת חסידותי.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה למנהלי מחנות-הקיץ לומר "לחיים"120].

* * *

כא. כל זמן ש"אוחזים" עדיין ב"פרצת" – ומסתמא ישנו עדיין איזה רושם מזה... – ברצוני להזכיר
 את המנהג שהנהיגו בשנים האחרונות121, להתנדב ב"ב-י"ג תמוז עבור המוסדות שנקראים על שם בעל
 השמחה והגאולה.

וכאמור לעיל שזוהי גאולה של ה"ראש" ומוחין, וכיון ש"בתר רישא גופא אזיל", הרי כל אלו שיש
 להם איזו שייכות לזה, עולים הם בעלייתו, ובמילא הרי זו שמחה וגאולה שלהם, ובהם תלוי הדבר
 שגאולה זו תהיה באופן שה"מסתתר" עצמו יכריז ויזעק שזהו "אתה", ובאופן שיהיה נראה בעיני בשר,
 ועד שיהיה ניכר גם בחשבון שבבנק!...

וכל אלו שרצונם שיזכירו אותם על ה'אוהל' בקשר עם ענין זה – יצינו שמם ושם אמם על פתקא
 בפני-עצמה, ונדבת לבם הטהור על פתקא בפני-עצמה (ואלו שרוצים דוקא ביחד – יוותרו להם... העיקר
 שיתנו נדבתם).

וכרגיל יעשו זאת בהעלם, כלומר, שלא יכריזו שפלוני נתן כך וכך אלפים, ופלוני כך וכך אלפים
 (ובמילא יוכל להוסיף עוד יותר...), כך שיהיה זה "דבר הסמוי מן העין"122, שאז אין שליטה לענין
 בלתי-רצוי.

וכיון שהקב"ה מבקש "ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות . . והריקותי לכם ברכה עד בלי די"95 –
 הרי על-ידי-זה תומשך ברכתו של הקב"ה באופן ד"להניח ברכה אל ביתך"123.

יחלקו עתה את הפתקאות, וכל אחד יתן כמה פעמים ככה לגבי מה שנתן בשנה שעברה, ובשמחה
 ובטוב לבב. והרי הקב"ה הוא "בטוח" שיקיים הבטחתו: "עשר בשביל שתעשר"124, כפשוטו, שלא זו
 בלבד שעל-ידי-זה לא יחסר חס-ושלום, אלא שיתוסף עוד יותר, לכל-הפחות עשר פעמים ככה, וכל
 המוסיף מוסיף לו.

כב. (ואחר-כך אמר:) "קול קורא" לכל התלמידים של תומכי תמימים: כיון שהנהלה עומדת במצב
 של "שוב הדעת" מה עליהם לעשות – אזי תתחילו כולכם לצעוק "פרצת", ועל-ידי-זה תפעלו גם פריצת
 ההגבלות של ההנהלה.

(לאחרי שהתלמידים צעקו "פרצת", אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א שינגנו תיכף ניגון).

* * *

כג. בין התקנות של בעל השמחה, ישנה גם התקנה ללמוד השיעור תניא כפי שנחלק לימי השנה,
 לומר לאחרי התפילה בבוקר השיעור תהלים' כפי שנחלק לימי החודש, וללמוד השיעור חומש' כפי

(121) ראה גם שיחת י"ב תמוז דאשתקד ס"ל (תו"מ ח"כ ע' 132) וש"נ.

(122) תענית ח, ב. וש"נ.

(123) יחזקאל מד, ל.

(124) שבת קיט, א. וש"נ.

(120) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בבית-שחוק: המאמר – צריך אני לומר, וגם את השיחה, וגם לנגן ולשתות צריך אני בעצמי; תיכף אצטרך גם לומר מוסר... הן לומר דברי-המוסר והן לקבל את דברי המוסר... לומר לעצמי: "שלום עליכם" "עליכם שלום", "א' גוטן טאג", "זייט געזונט"...

- 1 שנחלק לימי השבוע: ביום ראשון – עד שני, ביום שני – משני עד שלישי, ביום שלישי – משלישי עד
- 2 רביעי, וכן בכל ימות השבוע, כך, שביום השבת מסיימים לימוד פרשת השבוע עם פירוש רש"י.
- 3 הנני מזכיר תקנה זו לא רק לזכירה בעלמא, אלא כמדובר כמה פעמים שיום זה הוא עת-סגולה
- 4 להתחזק בקיום התקנה, ואלו שעד-עתה לא היו נזהרים כל כך בקיומה, מאיזו סיבה שתהיה, הנה
- 5 לכל-הפחות מכאן ולהבא יקיימוה בלי נדר¹²⁵.
- 6 כד. בשיעור היומי מסופר אריכות הסיפור בנוגע לבלעם – ששרי בלק ביקשו ממנו שילך עמם,
- 7 ודברי תשובתו, וכל השקלא-וטריא שביניהם.
- 8 ולכאורה אינו מובן: למאי נפקא-מינה – אפילו בזמן ההוא, ובפרט – עכשיו? והרי "התורה היא
- 9 נצחית"¹²⁶, ולא רק בתור ספר, אלא גם בתור הוראה, שהרי התורה ענינה הוראה, ונצחיות התורה היא
- 10 גם בענין ההוראה שבה, כדלקמן.
- 11 כה. מסיפור זה – שבתחילה אמר הקב"ה לבלעם "לא תלך עמם, לא תאור את העם כי ברוך הוא"¹²⁷,
- 12 ואחר-כך אמר לו "קום לך אִתָּם"¹²⁸ – למדים בגמרא שני ענינים:
- 13 (א) "בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו"¹²⁹. . דכתיב לא תלך עמם, וכתיב קום לך אתם"¹³⁰.
- 14 (ב) "חוצפא אפילו כלפי שמיא מהני, מעיקרא כתיב לא תלך עמם, ולבסוף כתיב קום לך אתם"¹³¹.
- 15 ומובן מעצמו, שיש לבחור באחד משני לימודים אלו, כי:
- 16 כאשר למדים ש"חוצפא כלפי שמיא מהני" – נמצא, שלולי זאת הרי מן השמים לא היו מוליכין
- 17 אותו בדרך זו, ורק על-ידי החוצפא פעל זאת למעלה בדרך הכרח ("מיט געוואלד") כביכול, ובמילא
- 18 אין מקום להלימוד ש"בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו".
- 19 ואילו כאשר למדים ש"בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו" – אזי לא נוגע ענין החוצפא, כי
- 20 אם, שיש לו רצון חזק ללכת בדרך זו דוקא. ושני ענינים אלו נוגעים גם בעבודת האדם, כדלקמן.
- 21 כו. כאשר יהודי מתבונן ועורך חשבון-צדק ממעמדו ומצבו, הנה לפעמים רואה שלאחרי כל העבודה,
- 22 ההתבוננות וההכנה וההשגה, אזי הדרך שרוצה לילך בה היא בבחינת "תתאה גבר", היינו, שהגוף ונפש
- 23 הבהמית גוברים על נפשו האלקית, מבלי הבט על כל ההכנה וההשגה וההתבוננות כו'.
- 24 הן אמת ששעות ספורות ביום הרי הוא לומד תורה ומקיים מצוות, אבל, זהו רק החלק הקטן של
- 25 היום, ואילו רוב היום – הלואי יהיה כ"בינוני"... והרי אפילו אצל בינוני לא נתבטל הרע, אלא הוא
- 26 "בתקפו ובגבורתו" . . כתולדתו . . ואדרבה, נתחזק יותר במשך הזמן שנשתמש בו הרבה באכילה ושתייה
- 27 ושאר עניני עולם הזה" (כמבואר בתניא¹³²), נוסף לכך ש"אקדמיה טעניתא"¹³³. וכיון שכן, הרי מסקנת
- 28 החשבון היא – שרוב היום ורוב שנותיו בהבל ילך.
- 29 ועל-פי-זה, מצד מדות שעל-פי טעם ודעת, הרי, הדרך שרוב רצונותיו לילך בה היא – לא הדרך
- 30 הישרה, דרך המלך, מלכו של עולם, אלא הדרך הבלתי-ישרה.
- 31 ואז יש חשש שתמורת הענין ש"הקב"ה עוזרו"¹³⁴ – יתנהגו עמו מלמעלה באופן שמוליכין אותו
- 32 בדרך שרוצה לילך בה חסיד-שלום. והעצה לזה – הלימוד ש"חוצפא אפילו כלפי שמיא מהני":
- 33 מבלי הבט על כך שאין לו סיוע מלמעלה חסיד-שלום, ומה גם שבאים המלאכים שמצד השמאל

(129) הובא בפרש"י עה"ת שם, לה.

(130) מכות י"ד, ב.

(131) סנהדרין קה, א.

(132) פי"ג.

(133) ראה זח"א קעט, ב.

(134) סוכה נב, רע"ב. וש"נ.

(125) ראה גם שיחת י"ב תמוז תשט"ז סכ"ט ואילך (תו"מ

חי"ז ס"ע 69 ואילך). וש"נ.

(126) לשון התניא – רפי"ז. שם קו"א סד"ה להבין פרטי ההלכות. וראה תו"מ סה"מ סיון ע' שפא הערה 17 בשוה"ג.

(127) כב, יב.

(128) שם, כ.

1 וטוענים שרצונו לילך בדרך בלתי-רצויה – הרי הוא מתעקש מתוך חוצפא שאינו מסכים על כך, בבחינת
 2 "כל מה שיאמר לך בעל-הבית עשה, חוץ מצא"135,
 3 וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר שענין ה'מסירת נפש' הוא "אזוי און ניט אנדערש", כך, שללא נפקא-מינה
 4 אם יש על זה טעם או לא, אומר הוא שלהחליף בענין אחר אי-אפשרי – כשם ש"להחליפם באומה אחרת
 5 אי-אפשר"136, כיון ש"השוכן אתם בתוך טומאותם"137.
 6 ונמצא, שהלימוד ש"חוצפא אפילו כלפי שמיא מהני", מבטל – בנוגע לענינו – את הלימוד ש"בדרך
 7 שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו".
 8 כז. ועל-דרך-זה לאידך גיסא:
 9 כאשר ישנו דין ומשפט, אזי הסדר הוא ש"באור פני מלך חיים"138, וכמובא בחסידות139 המשל
 10 שאפילו נידון למות רחמנא-ליצלן שמוציאים אותו לגרדום, הנה כאשר פוגע במלך, אזי "באור פני מלך
 11 חיים", היינו, שמצד "אור פני מלך", מתבטל לגמרי ה'גזר דין', וזוכה לחיים אמיתיים.
 12 אמנם, מצד ענין החוצפא, טוען הצד שכנגד, שכיון שנבראת בעולם מדת הדין, צריכה להיות ההנהגה
 13 על-פי דין, ועל-פי דין – כפי שקשור עם בית-דין של מעלה ובית-דין של מטה – הרי הענין ד"באור
 14 פני מלך חיים" אין לו מקום בשבעת המדות שעל-פי טעם ודעת.
 15 והמענה לזה – על-פי הלימוד ש"בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו":
 16 כל הרצונות שהם באופן בלתי-רצוי – הם רק כל זמן שנדמה לו שעודנו ביהדותו140; אבל כאשר
 17 מוליכים אותו לגרדום, ויודע שזהו מצב שנכרתת ונפסקת חיותו ממקורו ושרשו – אזי אפילו קל שבקלים
 18 ופחות שבישראל מוסר נפשו על קידוש השם140, ב'דעו שזהו ענין שנוגע בפנימיות הנפש כו'.
 19 ואז צועק שאין רצונו בלימוד ש"חוצפא אפילו כלפי שמיא מהני", כי אם בלימוד ש"בדרך שאדם
 20 רוצה לילך בה מוליכין אותו", ועכשיו, כשאנו יכול לטעות שעודנו ביהדותו – כל רצונו לחיים, ולכן
 21 דרישתו היא, שמלבד הענין ד"באור פני מלך חיים", הנה אפילו מצד מדת הדין צריך להיות ענין החיים,
 22 כיון ש"בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו".
 23 כח. וזהו מה שלמדים מהשקלא-וטריא שהיתה בין בלעם לשרי מואב ושרי מדין – על-פי הוראת
 24 חכמינו ז"ל141 "איזהו חכם הלומד מכל אדם" – שישנם שני לימודים: "חוצפא אפילו כלפי שמיא מהני",
 25 או "בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו", וביכולתו של יהודי להשתמש בכל אחד מהם במקום
 26 המתאים.
 27 ועל-ידי-זה פועלים בב' הקצוות: אפילו בנוגע לדקדוק קל של דברי סופרים ישנו הסיוע שמלמעלה,
 28 שהרי "כל מה שאומר לך בעל-הבית עשה, חוץ מצא",
 29 ואפילו אם מאיזו סיבה שתהיה מצבו ירוד ביותר ("גאָר שמאַל") – אזי פועלים הענין ד"באור פני
 30 מלך חיים", להמשיך חיים בנקודת הנפש, בעצם הנפש, ומשם יומשך ברמ"ח אברים – על-ידי רמ"ח
 31 מצוות-עשה, ובשס"ה גידים – על-ידי שס"ה מצוות לא-תעשה,
 32 והיינו, שנעשה במעמד ומצב ד"תמים תהיה עם הוי' אלקיך"142, בשלימות בקיום מצוות-עשה
 33 ושמירת מצוות לא-תעשה (כמבואר ב'לקוטי תורה'143), ועל-ידי-זה נמשכת שלימות בבריאות הגוף
 34 כפשוטו, ובבריאות כל ענינו, במזון לבוש ובית, וזוכה לשנה של בריאות והצלחה, בבני חיי ומזוני
 35 רויחא.

(140) ראה תניא פי"ד.

(141) אבות רפ"ד.

(142) פ' שופטים יח, יג.

(143) נצבים מה, ג.

(135) פסחים פו, ב.

(136) רות רבה פתיחתא ג.

(137) אחרי טז, טז ובפרש"י.

(138) משלי טז, טו.

(139) סה"מ עת"ר ע' קח. המשך תער"ב ח"ג ע' א'שכא. ועוד.

1 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ג' התנועות דהבעל-שם-טוב, המגיד ואדמו"ר הזקן].

* * *

2 כט. בהמשך להמדובר לעיל (סעיף כא) בהנוגע להתנדבות עבור המוסדות הנקראים על שם בעל
3 השמחה – יש להזכיר המדובר כמה פעמים אודות דברי אדמו"ר הזקן ב'אגרת הקודש'¹⁴⁴ בענין גודל
4 מעלת הזריות בכל המצוות, ש"זריותה דאברהם היא העומדת לעד לנו ולבנינו עד עולם, כי העקידה
5 עצמה אינה נחשבת כל כך לנסיון גדול לערך מעלת אברהם אבינו עלי-השלוש. . רק שאברהם אבינו
6 עלי-השלוש עשה זאת בזריות נפלאה להראות שמחתו וחפצו למלאות רצון קונו ולעשות נחת רוח
7 ליוצרו, וממנו למדו רבותינו ז"ל לקיום כל המצוות בכלל, ובפרט מעשה הצדקה כו".

8 ל. ומזה באים לענין נוסף שלמדים מפרשת השבוע, שלכאורה אינו מובן למאי נפקא-מינה:

9 על הפסוק¹⁴⁵ "ויקם בלעם בבוקר ויחבוש את אתונו" – איתא במדרש¹⁴⁶ (והובא בפירוש רש"י)
10 "מכאן שהשנאה מקלקלת את השורה, שחבש הוא בעצמו", ומסיים: "אמר הקב"ה, רשע, כבר קדמך
11 אברהם אביהם, שנאמר¹⁴⁷ וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו" (שענין זה הקדים ותיקן את הרעה
12 שהיתה יכולה להיות מצד פעולתו של בלעם).

13 ולכאורה אינו מובן: למאי נפקא-מינה בימינו אלו? – ועל כן צריך לומר, שגם מענין זה צריכה
14 להיות הוראה בעבודת האדם, ככל שאר עניני התורה, כדלקמן.

15 לא. ובהקדמה: כאשר מדת הדין מקטרגת על עבודת בני ישראל, לא עלינו ולא על כל ישראל, על
16 ההנהגה שמחסירים לפעמים בענינים של קום ועשה או בענינים של שב ואל תעשה, הרי ההצדקה על
17 זה היא – שזהו מפני צוק העתים, קוצר המשיג ועומק המושג.

18 ובמכל-שכן וקל-וחומר ממה שמצינו בגמרא במסכת עירובין¹⁴⁸ בנוגע לאמוראים: "אי אמרה לי אם
19 קריב כותחא, לא תנאי" (אפילו ציווי עבודה קלה היתה מבטלת אותה). ועל-אחת-כמה-וכמה בימינו אלו,
20 שלא חסרים טיידות כו', ובמילא מובנת הסיבה על העדר עבודת התפילה כו'.

21 וזוהי ההצדקה הכללית שמצד זה ש"מרוכים צרכי עמך ודעתם קצרה"¹⁴⁹, לכן יכול להיות ענין של
22 העדר וחסרון ברמ"ח מצוות-עשה ושס"ה מצוות לא-תעשה, ועל-אחת-כמה-וכמה בענינים שהם מדרבנן,
23 דקדוק קל של דברי סופרים, הידור מצוה ומנהג ישראל.

24 ועד כדי כך, שמפני קושי הגלות נעשה מצב שהוא על-דרך "שיכורת ולא מיינ"¹⁵⁰, והרי שיכור –
25 בשיעור ידוע – פטור מכל התורה ומכל המצוות¹⁵¹. וכמו כן מצינו בזהר¹⁵² ענין תמוה ביותר – שעבד
26 פטור מן המצוות.

27 ובכל אופן, בפנימיות הענינים – הנה מצד החושך הכפול ומכופל של הגלות, נעמד זה ש"מלמד
28 זכות" על בני ישראל, ואומר, שבהתחשב בכך ש"כל ישראל בני מלכים הם"¹⁵³, הנה כאשר מוציאים בן
29 מלך מהיכל המלכות, ונוטלים ממנו בגדי המלכות ותכסיסי המלכות, שרי המלך ואפילו עבדי המלך,
30 וזורקים אותו בין עמי-הארץ פשוטים ופחותים ביותר, בשביה ובבית האסורים, למטה מבן השפחה אשר
31 אחר הריחים – מהו הפלא שנטרפה בינתו, רחמנא-ליצלן, ונעשה בבחינת אינו בר-דעה, שפטור מן
32 התורה והמצוות!...

33 והרי זוהי טענה צודקת ביותר, וטענה חזקה ביותר!

ברכות כט, ב. וראה תו"א וישלח כו, רע"ג. המשך מים רבים
תול"ו בתחלתו.

(150) ישע"י נא, כא.

(151) ראה עירובין שם.

(152) ח"ג קח, א. וראה נצו"ז שם. לקו"ש ח"ז ע' 179 ואילך.

(153) שבת סז, א. וש"נ.

(144) סכ"א.

(145) כב, כא.

(146) במדב"ר פ"כ, יב (בסופו). נתבאר בלקו"ש חכ"ח ע' 157

ואילך.

(147) וירא כב, ג.

(148) סה, א (ובפרש"י).

(149) פיוט בתפלת נעילה וסליחות לערב ראש השנה, ע"פ

- ועוד זאת: איתא בגמרא¹⁵⁴ "אם ראשונים בני מלאכים או בני אנשים, ואם ראשונים בני אנשים או בני מלאכים, ולא כחמורו של רבי פנחס בן יאיר אלא כשאר חמורים", ומבואר בזה, שאין סתירה בין ב' הלשונות ("אם כו' ואם כו'"), כי אם חילוק בענין הדורות: היה דור שעליו אומרים "ראשונים בני מלאכים" והשאר היו "בני אנשים", ואילו דור האחרון הוא באופן ד"ראשונים בני אנשים", ו"אנו . . . כשאר חמורים" (לא כחמורו של רבי פנחס בן יאיר שהיה לאחר הברירה).
- וכיון שמדובר אודות כאלו שאינם בבחינת "בני אנשים", אלא כ"חמורים" – הרי לא שייך שידרשו מהם ענינים של לימוד התורה וקיום המצוות!
- ואין זו סתירה לכך שיכולים לדרוש מהקב"ה בני חיי ומזוני רויחא – כי, כשם שבאדם התחתון "אסור לו לאדם שיטעום כלום עד שיתן מאכל לבהמתו"¹⁵⁵, אף שזוהי בהמה, ולא בר־דעת, הנה על־דרך־זה צריכה להיות הנהגת אדם העליון לגבי תחתונים שהם כ"חמורים".
- לב. אמנם, על זה טוען הצד שכנגד:
- אם אמנם מדובר אודות "חמורים" – היה צריך להיות אותו אופן הנהגה גם בענינים שאינם שייכים לתורה ומצוותיה.
- ובנוגע לפועל – הנה כשמדובר אודות עניני הגוף ונפש הבהמית, אזי "וישכם . . . בבוקר ויחבוש את חמורו", דקאי על חומר הגוף¹⁵⁶, והיינו, שהוא מושקע בצרכי הגוף ונפש הבהמית עד כדי כך ש"ביום אכלני חורב וקרח בלילה"¹⁵⁷, – תמורת זה שהיתה צריכה להיות אצלו "שנאה" לעניני העולם, מצד האהבה לעניני תורה ומצוותיה, כמאמר רבותינו ז"ל¹⁵⁸ בנוגע להר סיני, "שירדה שנאה לעכו"ם עליו" –
- ואילו בנוגע לעניני תורה ומצוות – לא זו בלבד שאין זה באופן ש"ביום אכלני חורב וקרח בלילה", כפי שהיו יכולים וצריכים לדרוש ממנו, אלא עוד זאת, שההתעסקות בהם היא אפילו לא מעין ההתעסקות בענין הקשור עם הגוף ונפש הבהמית!
- וזוהי טענת הצד שכנגד: אם אין לו כח, ואין לו דעת, ואינו יכול להתמסר ("צוטרָאָגן זיך") לענין של תורה ומצוותיה – אם כן מדוע כשבא לענין של מסחר אזי יש לו כח, ויש לו דעת, וחושב שהוא החכם העולה על כולנה...
- וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר באחת משיחותיו¹⁵⁹, שאם מישאו יאמר עליו שאינו מבין במסחר, אזי יהיה שונא לו, רחמנא־ליצלן –
- ורק כשמדובר אודות לימוד התורה – אזי מודיע מעצמו ("ער שלאָגט זיך אַליין אָן") שאין ביכולתו ללמוד ענין קשה בנגלה, ועל־אחת־כמה־וכמה ענין קשה בחסידות, כיון שאינו שייך לכך...
- ועל זה שואלים אותו: כיון שישנה המציאות ד"ויקם בלעם בבוקר ויחבוש את אתונו" – מדוע אין מציאות כזו בעניני תורה ומצוותיה?!
- ועל־דרך־זה ישנו גם בדקות דקוּת, שטוענים שענין פלוני אי־אפשר לתקן, וענין פלוני אין לו תקנה מצד סיבות חיצוניות.
- כאשר מדובר אודות ענין שנוגע לבנו, חתנו או נכדיו – אזי יש זמן, ויש שכל, ומוותרים על הכבוד, מבלי להתחשב אם הזמינו אותו ישירות, או ששמע מפלוני שקיבל הודעה בטלפון; בִּדְעוּ שזהו ענין שנוגע אליו, אזי "וישכם בבוקר ויחבוש את חמורו", ואין מניעות ועיכובים כלל;
- ואילו כאשר מדובר אודות ההתעסקות בענינים הקשורים עם "ושננתם לבניך, אלו התלמידים"¹⁶⁰ –

(157) ויצא לא, מ.

(158) שבת פט, סע"א.

(159) ראה סה"ש תש"א ע' 29.

(160) ואתחנן ו, ז ובספרי ופרש"י עה"פ.

(154) שם קיב, ב. וראה לקו"ש חט"ו ע' 281 הערה 14. וש"נ.

(155) ברכות מ, א. וש"נ.

(156) ראה ש"ך עה"ת עה"פ. ספרים שהובאו ונסמנו בתורה

שלמה וירא עה"פ (אות נז), ובלקו"ש חל"א ע' 19.

- 1 אזי מתחיל לטעון שהוא "זקן ואינו לפי כבודו"; על זה אין כח, אין שכל; ענין זה לא הטילו עליו;
2 ובנוגע לענין זה אינו יכול לפגוע בכבודו של חברו מצד "ואהבת לרעך כמוך"¹¹⁸, וכו' וכו'.
- 3 לג. ועל זה אומר הקב"ה – "כבר קדמך אברהם אביהם":
- 4 על-פי שכל – אין על זה הסברה; אבל כיון שהקב"ה הוא "עובר על פשע"¹⁶¹, ככל פרטי הענינים
5 שנימנו בי"ג מדות הרחמים – אומר הקב"ה שההסברה היחידה על זה היא: "כבר קדמך אברהם אביהם,
6 שנאמר וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו".
- 7 והענין בזה: אברהם אבינו, "אחד היה אברהם"¹⁶² – היה קודם מתן-תורה, לא דרשו ממנו מאומה,
8 וכדאיתא במדרש¹⁶³ שגם "רב לא היה לו", כביכול, אלא ש"זימן לו הקב"ה שתי כליותיו כמין שני
9 רבנים, והיו נובעות ומלמדות אותו תורה וחכמה", ואף-על-פי-כן, ללא רבי וללא חסידות וללא כל
10 הענינים, היתה הנהגתו באופן ד"וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו".
- 11 וענין זה המשיך אברהם בירושה לכל הבאים אחריו, על-ידי ה"אהבה מסותרת" ש"נכלל בה גם
12 דחילו" (כמבואר בתניא¹⁶⁴), בבחינת "מה יפה ירושתנו"¹⁶⁵, והרי ענין הירושה שייך לכל מי שהוא יורש,
13 גם אם לא עשה "כלי" לזה ולא עשה מאומה בשביל זה, אפילו לא בבחינת "עביד נייחא לנפשיה"¹⁶⁶,
14 ובלשון התניא¹⁶⁷: "הון עתק שלא עמל בו"; ואף-על-פי-כן, כיון שמצד רצון העליון הרי הוא ה"יורש"
15 – אזי נותנים לו כל מה שיש אצל המוריש.
- 16 ואם אצל המוריש היה הענין ד"וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו", אפילו ללא תורה וללא
17 רבי – על-אחת-כמה-וכמה שכן הוא לאחר שניתוסף (מלבד התחלת "שני אלפים תורה"¹⁶⁸, גם) ענין
18 התורה בגלוי, ואחר-כך גם תורת החסידות, ובאופן ד"אנא נפשי כתבית יהבית"¹⁶⁹, שהרביים הכניסו את
19 עצמיותם בכתבי החסידות.
- 20 ואף-על-פי שענין זה נמצא אצלו בפנימיות בהעלם, ואילו מבחוץ אינו נראה בגלוי, ולעת-עתה אין
21 זה נוגע למעשה – הרי כיון שענין זה ישנו אצלו בפנימיות, אזי מסתכלים עליו כפי שהוא בפנימיותו,
22 ולכן הרי הוא זוכה בדיון, כיון שהענין ד"וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו" שיש בו בפנימיות,
23 קדם לפני הענין ד"ויקם בלעם בבוקר ויחבוש את אתונו".
- 24 לד. ועל-ידי-זה פועלים בנוגע לכל הענינים שבברכת בלעם – שלא יהיו כפי ש"היה בלבנו" של בלעם,
25 אלא כפי מחשבתו של הקב"ה (על-דרך "משביעין אותך כו' על דעת בית-דין"¹⁷⁰), כמו בענין "מה טובו
26 אוהליך יעקב, משכנותיך ישראל"¹⁷¹, כדאיתא בגמרא במסכת סנהדרין¹⁷² ש"כולם חזרו כו' (כמו שהיתה
27 כוונתו מתחילה) חוץ מבתי כנסיות ובתי מדרשות" (שלא יפסקו מישראל לעולם).
- 28 והיינו, שיהיה הענין ד"יגדיל תורה ויאדיר"¹⁷³, נגלה וחסידות, באופן ד"פוצו מעינותיך" עד שיומשך
29 גם ב"חוצה". ובחסד וברחמים יבואו לידי הכרה ("כאפן זין") שישנו ה"חלק היפה" – שיכולים להתנהג
30 באופן ד"וישכם בבוקר ויחבוש את חמורו" כפי שהיה אצל אברהם אבינו,
- 31 ועל-ידי-זה יקויים מה שכתוב "הרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים"¹⁷⁴,
32 ולאחרי-כן גם "כעפר הארץ"¹⁷⁵,

(169) שבת קה, א (לגירסת הע"י).

(170) נדרים כה, רע"א. וש"נ.

(171) פרשתנו כד, ה.

(172) קה, סע"ב (ובפרש"י).

(173) ישע"י מב, כא.

(174) וירא כב, יז.

(175) ויצא כה, יד. במדב"ר פ"ב, יב (הובא בתחלת המאמר).

(161) מיכה ז, יח.

(162) יחזקאל לג, כד.

(163) ב"ר פס"א, א.

(164) רפכ"ה.

(165) נוסח התפילה (לפני תפלת השחר).

(166) ראה מגילה כו, ב. גיטין נ, ב. ב"מ טז, א. ב"ב קנו, א.

(167) פל"ג (מב, רע"ב).

(168) ע"ז ט, א.

ועד שיפעלו הענין ד'ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה", גם כפשוטו – בענינים הגשמיים, שיהיו בני חיי ומזוני רויחי בכל השייך לו ולחלקו בעולם, ועל-ידי-זה – בכל העולם כולו.

* * *

לה. כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר בנוגע להמאסר, שבשולחן הכתיבה בחדרו, ב"קאבינעט", ששם קיבל אנשים ל"יחידות" וכתב מכתבים כו', היה לו מן המוכן מדור שלם של ריבוי מכתבים ו"כתבים" בעלי תוכן שלא היה בו חשש, והכוונה בזה היתה שכאשר יבואו לערוך חיפוש ("אָביסקע"), הנה אותם מכתבים ספורים שיש לחשוש מהם, יהיו נבלעים ומעורבים בתוך כמות גדולה של ענינים שהצד שכנגד לא יוכל להשתמש בהם.

וכך הוה: כאשר באו לערוך החיפוש בלילה שבין יום שלישי ליום רביעי¹⁷⁶, ורצו לערוך חיפוש גם בחדר הכתיבה, באמרם, שרצונם לחפש גם במגירות – הוציא הרבי מהמגירות מכתבים אלו והניחם על השולחן, כך, שאותם ענינים ספורים שהיו צריכים לחשוש מהם, יהיו מונחים בין כל שאר ריבוי הענינים. ואכן, בחיפוש שנערך בבית, לא מצאו ענינים שהיו יכולים להיטפל אליהם, כיון שהיו שם המון כתבים שלא היה בהם תוכן המעניין עבורם.

ובכן: זהו סתם סיפור מענינא דיומא; אמנם, מצינו שמעניני קדושה יכולה להיות יניקה לקליפת נוגה, ומקליפת נוגה למטה יותר,

– על-דרך מה שכתוב בגמרא "אוי לי מיוצרי ואוי לי מיצרי"¹⁷⁷, "אמר רבן יוחנן בן זכאי אוי לי אם אומר, אוי לי אם לא אומר (אם אומר, שמא ילמדו הרמאין. ואם לא אומר, שמא יאמרו הרמאין אין תלמידי חכמים בקיאים במעשה ידינו)"¹⁷⁸ – הנה על-דרך-זה הוא גם בענין דלקמן.

לו. ישנו עתה רעש אודות ענין מסויים שכולם עוסקים בו בלהט – ההפגנה¹⁷⁹ שאודותה דנים בכל העיתונים, ומדובר בפי כל אחד ואחת, ואפילו נערים ידברו בזה, ועד כדי כך, שגם אלו שצריכים להתעסק בלימוד התורה וקיום המצוות, חושבים, שאין דבר חשוב יותר מאשר ענין זה, שהרי זה נוגע לא רק לכלל ישראל, אלא לקדושת שמו יתברך, כביכול, ולכן, מותר לו לבטל עצמו ולבטל גם אחרים מלימוד התורה וקיום המצוות, כיון שבכך מצילים כבוד שמו יתברך, וכבוד עם ישראל!...

ובינתיים, הנה מרוב הרעש, "נקברה" נקודת הענין בתוך המון ענינים שהם טפל דטפל בערך לנקודת הענין, ועד ששכחו על מה מתנהל הסכסוך – על-דרך סיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר הנ"ל.

אינני מחוייב לחזור את כל פרטי הענינים, שמסתמא קרא אותם כל אחד, ולא רק פעם אחת, אלא כמה פעמים [(כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף על דרך הצחות): על-דרך המבואר במדרשו¹⁸⁰ שקודם שאומרים ענין בציבור צריך לאומרו בינו לבין עצמו ג' וד' פעמים, ומסתמא עוד יותר מזה – "בהידור"], וגם על חשבון לימוד התורה וקיום המצוות... ובמילא, הדבר ידוע לכל, ובפרט ל"כולי עלמא" – אלו שנמצאים ב"עולם", מלשון העלם והסתור.

ולפלא – שהנושא שאודותיו מתפלפלים הוא – האם הסגנון של כתב-האשמה נכתב על-פי כללי הדקדוק אם לאו, והאם הגישו אותו לבית-המשפט על-ידי דואר רגיל עם "בול" שהודבק כראוי, או שהדביקו את ה"בול" בצורה הפוכה, כך, שזוהי פגיעה בכבודו של ה"פרעזידענט" שדמות דיוקנו (שעל-גבי הבול) מונחת כשראשו כלפי מטה ("דער פרעזידענט ליגט מיטן קאפ אַראָפּ"...) ובמילא, לא רוצים לקרוא את המכתב עצמו!

(176) ראה סה"ש תרפ"ז ע' 179. וש"נ.

(177) ברכות סא, א.

(178) ב"ב פט, ב.

(179) באותה תקופה נערכה הפגנה בארצות-הברית בעד חופש

הדת בארץ-הקודש, וכמה עיתונים הרעישו על זה, בתואנה שאין לפרסם הדבר לעיני הגויים מחשש "חילול השם" (המור"ל).

(180) שמו"ר פ"מ, א.

1 — כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר פעם שבליובאוויטש היה יהודי בטלן גדול, שכאשר היה רואה שוטר,
2 היה בורח. שאלו אותו: יהודי כמותך שיושב כל היום ולומד ומתפלל ועורך תיקון חצות וכו' — מה לו
3 להתיירא משוטר? והשיב, שלפני משך זמן שלח מכתב לקרוב, ואת ה"בול" שעליו התנוססה דמות דיוקנו
4 של הקיסר ניקאָלאי (כפי שהיה נהוג ברוסיה), הדביק בטעות כשראשו כלפי מטה, ולא עמד על טעותו
5 עד לאחרי שזרק את המכתב לתיבת הדואר. ובודאי — המשיך בדבריו — הבחין בכך הפקיד שהוציא את
6 המכתב מתיבת הדואר, וידע מיהו שולח המכתב, שביזה את המלך ("אימפּערָאטֶאָר") של המדינה בהניחו
7 אותו כשראשו כלפי מטה. ולכן, בראותו שוטר, בא־כח של ניקאָלאי — בורח ממנו, כדי שלא יתפוס
8 אותו בגלל המרידה במלכות...

9 הסכסוך מתבטא בכך שמאשימים את פלוני בענין מסויים שהוא נגד אנושיות, או נגד התורה או נגד
10 הצדק. אלא מאי, השאלה היא אם נכתב הדבר באנגלית רהוטה או באידיש רהוטה; אם נמסר הדבר
11 לפקיד הממונה על כך, או שהשאירו ברחוב וגם "זר" קרא זאת. ובגלל זה שכחו לגמרי על נקודת הדבר
12 — שקודם־כל צריכים לברר בנוגע ל"אשמה" עצמה.

13 וממה־נפשך: אם האשמה היא שקר — הרי העלילה שבדבר היא חטא ועון גדול יותר שלא בערך לגבי
14 הדבקה ה"בול" כשראשו של ניקאָלאי כלפי מטה, או אי־מסירת כתב־האשמה לידי הפקיד המתאים; ואם
15 האשמה היא אמת — במה נחשבת מסירת כתב האשמה למשרד שאינו מתאים, ופרסום הדבר שלא בדרי
16 דאונה, לגבי הענין עצמו, שנוגע לכמה וכמה, והרבה יותר מאשר ענין של כבוד בעלמא.

17 ותמורת זה שישבו ויחשבו וידרשו תשובה ברורה במלה אחת: הן או לאו — כותבים ומדפיסים לרוב,
18 ובלשון ה"אקדמות": "גויל אילו רקיעי, קני כל חורשתא, דיו אילו ימי כו'", לא היה מספיק כדי שכל
19 אחד יוכל לשפוך את מר־לבו על כך שהאשמה נמסרה שלא למשרד המתאים, ובאיזו מדה צריכים לקנוס
20 את אלו שעשו זאת; ואילו בנוגע לעצם הענין, אם הדבר הוא אמת או לא — אין פוצה פה ומצפצף!

21 ויתכן שעושים זאת במכוון — כהעצה שנהג בה כ"ק מו"ח אדמו"ר כנ"ל — לדלל ולמהול
22 ("פֶּאָרוואַסערן") את הדבר באמצעות כמה ניירות וכתבים כדי שלא ימצאו את נקודת הדבר.

23 אמנם, למה לחשוך ביהודי? — יש להעמיד יהודי בחזקת כשרות. ובכל אופן, היתה זו "מצוה גדולה"
24 אילו היו מפסיקים לשפוך דיו בחנם, ולקלקל את הנייר,

25 — פעם בא איזה מחבר לבקש הסכמה על חיבורו, וכתב הרב המסכים, שמגיע למחבר "יישר כח"
26 על כך ש"החזיר עטרה ליושנה". וכאשר הגיע המחבר הנ"ל לעיר אחרת, ונוכחו לדעת שהוא "עם־הארץ"
27 גדול — שאלו את הרב: היתכן לכתוב עליו ש"החזיר עטרה ליושנה"? — והשיב הרב: נייר — נעשה
28 מסמרטוטים, ואילו ב"חיבור" הנ"ל החזיר המחבר עטרה ליושנה...

29 ועל־דרך־זה בנידון־דידן: די לאבד דיו ללא תועלת, ולהחזיר עטרה ליושנה בהפיכת נייר
30 לסמרטוטים...

31 ותמורת זה — יתאספו שלשה מישראל, או שנים מישראל (דאף שלכתחילה אין זה בית־דין כשר,
32 מכל־מקום, מהני בדיעבד¹⁸¹), ויבררו לכל לראש אם האשמה היא אמת או שקר. ולאחרי שיבררו עיקר
33 הדבר, אזי יתחילו לחשוב אם כתב האשמה נמסר למקום הראוי אם לאו, ומהו העונש על פעולה כזו,
34 אם יש בה משום חטא ופגיעה בכבודו של בשר־ודם או בכבודו של הקב"ה.

35 לז. האמור לעיל הוא ענין פשוט ביותר; לא חדשתי סברא שהיתה "נעלמה מעיני כל חי"¹⁸², אלא
36 זוהי סברא פשוטה ביותר, אלא שכל אחד ואחד מתיירא ביותר לומר איזה דבר — אם לא ראה עדיין
37 שני עיתונים שכותבים ברוח זה. שכן, אמירה כזו משמעותה הליכה כנגד רוח הבריות, ומה לו ולצרה
38 הזאת...

(182) לשון הכתוב — איוב כח, כא.

(181) ראה כתובות כב, א. וש"נ.

ואם הוא בר-אוריאן ובן-תורה, אזי מוסיף ואומר: מצינו ברבי חנינא בן דוסא שהיה "מלומד
בנסים"¹⁸³, כך, שבוודאי לא היה צריך להתיירא מפני בשר ודם, ואף-על-פי-כן אמר "כל שרוח הבריות
נוחה הימנו, רוח המקום נוחה הימנו"¹⁸⁴, ולכן, רצונו שתהיה "רוח הבריות" (כפי שמפרש רבינו הזקן
בתנא¹⁸⁵ התואר "בריות"... נוחה הימנו", ובמילא, בראותו ששני עיתונים כותבים כך, אזי חותם גם
את שמו על נייר זה, ומוסיף בביאור הענין כי המליצה הטובה עליו באופן שעולה עד לרקיע השביעי!...
ובכן: כיון שכבר נפרץ הגדר – הרי זה יושר גדול שיפעלו אצל אלו השייכים לדבר, שיפסיקו לפי
שעה את ה"פלפולים" אודות אופן הגשת כתב האשמה, ויתעסקו עם נקודות האשמה כשלעצמה – לברר
אם מדובר אודות ענינים שיש בהם ממש או ענינים שאין בהם ממש.
ולאחרי כן, אם ישאר זמן – אזי יעברו גם לשאלה הבאה, מתוך מנוחת הנפש, ובעזר-השם-יתברך
גם מתוך מנוחת הגוף, (כ"ק אדמו"ר שליט"א המשיך בבת-שחוק): שכן, לפי השמועות, מי שלא יתאים
את עצמו ל"רוח הבריות", עלול הדבר לפגוע גם בעניני הגוף כפשוטם!...
לח. הסיבה למצב זה היא בגלל ענין חמור יותר – ובהקדמה: איתא בהלכות דיינים¹⁸⁶ "צריך שיהיו
כל היושבים בבית-דין תלמידי חכמים וראויים, ואסור לאדם חכם שישב בדין עד שידע עם מי יושב,
שמא ישב עם אנשים שאינם הגונים כו'".
ובסמ"ע¹⁸⁷ מוסיף: "לא תשב אצל הקהל בשום דין, ידיעת שפסקי הבעלי-בתים ופסקי הלומדים הם
שני הפכים", ובדברי הנתיבות¹⁸⁸ הלשון הוא ש"פסקי בעלי-בתים ופסקי דין-תורה הם שני הפכים",
והיינו, שפסקי בעלי-בתים הם לא רק היפך "פסקי הלומדים", אלא גם היפך "פסקי דין-תורה"; לא רק
היפך דברי הרב, אלא היפך מה שכתוב בתורה בביורו.
וכיון שזוהי הוספה על מה שכתוב ב'שולחן ערוך' אודות "אנשים שאינם הגונים" – הרי משמעות
הדברים שמדובר אודות "אנשים הגונים".
כלומר: לא מדובר אודות כאלו שאינם מודים בתורה ומצוותיה, שהרי "ברשיע לא עסקינן"¹⁸⁹, ולא
מדובר אודות כאלו שאינם שייכים לענין של שכל והבנה, שהרי "לא בשופטני עסקינן"¹⁹⁰; מדובר אודות
'בעל הבית' ששייך להבנה והשגה, לומד תורה ומקיים מצוות, ואף-על-פי-כן, כיון שד' אמותיו אינן ד'
אמות של תורה ותפילה אלא ד' אמות של עולם, הנה מצד זה נשמצא בעולם, לא יתכן שלא ידבק בו
מ"הנחות העולם"... ולכן, הן אמת שלא יעשה דבר כל זמן שלא ימצא "רב" שיתיר לו לעשות דבר זה,
אבל, הוא לא מחוייב להקפיד אם הוא אכן רב כדבעי, או כפי שאמר גם הצד שכנגד: "יש¹⁹¹ לי רב"...
כך, שעלול הוא לעשות את הכל... כאשר ימצא על זה "מקור בתורה"...
ועל זה אומרים, ש'בעל הבית' צריך לידע מהו הענין שלו, ומהו ענינו של ה"רב":
ענינו של הרב – להיות בד' אמות של תורה ותפילה, ולהיות "מורה דרך", היינו, לילך לפני ה'בעלי
בתים', ולהורות להם את הדרך ילכו בה (ולא להיפך – להקשיב לדרישות של ה'בעלי בתים' ולרוץ
אחריהם).
ואילו 'בעל-הבית' – צריך לדעת שישנו כהן גדול שעליו נאמר¹⁹² "הכהן הגדול מאחיו", "גדלהו
משל אחיו"¹⁹³:

על כל בני ישראל נאמר¹⁹⁴ "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש", היינו, שכל יהודי הוא בבחינת
"כהן"¹⁹⁵, שענינו הוא שהובדל מעניני העולם לעבוד את ה' לשרתו כו' (כמו שכתב הרמב"ם¹⁹⁶); אבל

(190) ראה ב"ק פה, א. ב"מ מ, א. ב"ב ז, א. ועוד.

(191) וישלח לג, ט.

(192) אמור כא, יו"ד.

(193) יומא יח, א. וש"נ.

(194) יתרו יט, ו.

(195) ראה אגדת בראשית פ"ט [פ].

(196) סוף הל' שמיטה ויובל.

(183) ראה תענית כד, סע"ב ואילך.

(184) אבות פ"ג מ"י.

(185) פל"ב.

(186) שו"ע חו"מ ס"ג ס"ד.

(187) שם סק"ג.

(188) שם סק"ח.

(189) ראה יומא ו, א. וש"נ.

- 1 אף-על-פי-כן, בענין ה"שירות" גופא ישנם כמה אופנים: ישנו שירות מחוץ להר הבית, שירות בעזרה,
2 לפנים מן העזרה, באולם ובהיכל, ועד לשירות בקדש הקדשים. ובין הכהנים גופא נאמר¹⁹⁷ "ויבדל אהרן
3 להקדישו קדש קדשים", היינו, שישנו כהן גדול שהובדל מכל שאר הכהנים.
- 4 והדין הוא ש"כהן גדול צריך שיהיה גדול מכל אחיו הכהנים. . בכח בעושר כו'", ו"אם אין לו
5 ממון, כל אחיו הכהנים נותנין לו משלהן"¹⁹⁸ – "גדלהו משל אחיו" דוקא.
- 6 ועל-דרך-זה בנוגע לרב ו'בעלי בתים':
- 7 כאשר רואים שהרב אין לו כח כו' – צריכים ה'בעלי בתים' ליתן לו כח ועושר, ועליהם לדעת,
8 שאף-על-פי שהעשירות של הרב היא מה'בעלי בתים', הנה הרב הוא ה"כהן גדול", וה'בעלי בתים' הם
9 "ממלכת כהנים וגוי קדוש", וכאשר כהן הדיוט דוחק את עצמו לקדש הקדשים, הרי זה בדוגמת זר
10 שדוחק את עצמו לקדוש, שאין זה מקומו, ובמילא, ה'פסק' שלו הוא לא רק היפך "פסקי הלומדים",
11 אלא גם היפך "פסקי דין-תורה", וכל זה – לא בגלל שה'בעל הבית' אינו כהן, אלא בגלל שבשביל "קדש
12 הקדשים" יש צורך ב"כהן גדול", ולא רק כהן סתם,
- 13 ו"כהן גדול" זה – הרב – צריך לקבל חיזוק ועידוד בעניניו מה'בעלי בתים' עצמם, שזהו הדיוק "גדלהו
14 משל אחיו" דוקא.
- 15 לט. פעם היה (או שהוצרך להיות...) הסדר, ש'בעל הבית' היה בא אל הרב, ומספר לו השאלה,
16 ושואל: מהו ה'פסק דין'.
- 17 ולאחרי כן, בעקבתא דמשיחא, שנתרחבה הדעת... ("מ'איז געוואָרן ברייטער אין דער דעה") – נעשה
18 ה'בעל הבית' "סאַם סאַפּאָזשניק"... כך, שבד בבד עם הצגת השאלה, אומר לרב, שידע שיש בפוסקים
19 דעה כזו ודעה כזו, ועליו לעיין בסימן פלוני וכו'; ופנייתו אל הרב היא – לא בגלל שחסרה אצלו
20 "לומדות", אלא, על-דרך שמצינו בנגעים שאמירת "טמא" או "טהור" צריכה להיות על-ידי כהן דוקא¹⁹⁹,
21 וכמו כן צריך להיות פסק-דין על-ידי מי שיש לו סמיכה...
- 22 וכאשר נעשה קרוב יותר לביאת המשיח, שאז צריכה להיות הוספה בסימנים של עקבתא דמשיחא...
23 – אזי מביאים את השאלה אל הרב, ומוסיפים גם כיצד צריך להיות ה'פסק דין', ומיד מתרים בו [כ"ק
24 אדמו"ר שליט"א הפסיק ואמר בבת-שחוק: (בן-נח אינו צריך התראה, אבל איש ישראל צריך התראה)²⁰⁰
25 – אזי מתרים בו]: אם תפסוק בהתאם ל'פסק דין' שלי – הנך הרב שלי, ואם לאו – הרי תוך זמן מסויים
26 נגמר ה"חזזה" ("קאָנטראַקט") שלך, ובהיות איש טוב וחסד... אשחרר אותך קודם הזמן בתוספת מספר
27 דולרים, ולך לשלום, ואני אמצא לי רב שהוא כרצוני!
- 28 מניין באה תנועה כזו? – מהתנועה הקודמת, שהיא בבחינת "פוטר מים ראשית מדון"²⁰¹:
- 29 כאשר מאפשרים ל'בעלי בתים' לישב בקדש הקדשים, ומתייעצים עמהם כיצד צריך לפסוק את הדין
30 – הנה כתוצאה מזה נעשים "פסקי בעלי בתים", שהם היפך "פסקי הלומדים", ובמילא גם היפך "פסקי
31 דעת תורה", ומזה באים אחר-כך למעמד ומצב שה'בעלי בתים' נעשים היושבים בראש, והרבנים נעשים
32 ה"שמשים" שלהם...
- 33 – כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר²⁰² בהיותו לפני כמה שנים ב"עיר קשה", שעורר את הרבנים על היותם
34 נתונים תחת השעבוד של נשיאי הקהילות (ה"פרעזידענטן"), בהזהירו אותם שזהו הרס כל עניני הרבנות
35 –

(200) סנהדרין נז, רע"ב. וראה אנציק' תלמודית ערך התראה
(כרך יא ע' רצא ואילך). וש"נ.

(201) משלי יז, יד. וראה קידושין מ, סע"ב. וש"נ.

(202) בשנת תר"צ – ראה סה"ש תש"ג ע' 147.

(197) דברי הימים-א כג, יג.

(198) רמב"ם הל' כלי המקדש רפ"ה.

(199) משנה נגעים רפ"ג. תוספתא שם פ"א, יו"ד. רמב"ם הל'

טומאת צרעת פ"ט ה"בג. נתבאר בלקו"ש חכ"ז ע' 88 ואילך.
וש"נ.

כפי שמצינו בכמה ענינים, שכאשר פותחים "כחודה של מחט" – הנה בתחילה הרי הוא "הלך",¹
ואחר-כך נעשה "אורח", ואחר-כך נעשה 'בעל הבית'²⁰³, ועד שזורק את הרב לפרוודור של בית הכנסת
("פאָליש"), ונעשה בעצמו המנהיג של כל שאר ה'בעלי בתים' יחד עם הרב וכל הענינים שמסביבם.³

מ. וכן הוא בנוגע להענין המדובר לעיל:

לכל לראש היו צריכים לחשוב אודות נקודת הענין עצמו, אבל היו כאלו שלא מצאה חן בעיניהם
העובדה שרב פלוני אומר באופן כך, ורב פלוני אומר באופן אחר, ולכן התיישבו בדעתם והחליטו ליטול
את ה"מושכות" לידיהם... ולהעמיד "אולטימטום" בפני הרבנים:

אם רצונך להיות מעורב עם הבריות, להזהות עם עמדת העיתונים – יכול אתה לישב ב"מזרח",
ויתנו לך "שלישי", ותקבל את ה"טשעק" בראשון ובחמש-עשרה לחודש; אבל אם אין רצונך להיות
מעורב עם הבריות – אזי הכבד ושב במקומך, ולכל היותר ישלחו לך – בתורת 'חסד חנם' – מה שמגיע
לך, ה'בונס'ים" וכיוצא בזה, אבל, אין לנו צורך במנהיגים כמותך, שרצונך להנהיג אותנו; אנו מעדיפים
להנהיג אותך!...

וזוהי ההוספה לנקודה האמורה שלכל לראש צריכים לחשוב אודות נקודת הענין עצמו:

כדי שביורר הענין יהיה על-פי תורה – שאז הרי זה גם על-פי שכל, שהרי התורה "היא חכמתכם
ובינתכם"⁵⁹ – צריך להסביר ל'בעלי בתים', שהם אמנם "ממלכת כהנים וגוי קדוש", אבל אף-על-פי-כן,
ישנו "כהן גדול" שנכנס לקדשי קדשים, ואילו הם – אין מקומם שם. כך, שאין להם להתערב בתחומם
של הרבנים להורות פסקי דיני התורה.

ויתירה מזה יש לדרוש מהם – "גדלהו משל אחיו": גם אם ישנם רבנים שהם חלשים, ומצד עצמם
אין להם את ה"עשירות" בתוקף הדעת הדרושה לומר פסק התורה ללא פשרות – צריכים ה'בעלי בתים'
ליתן להם חיזוק ותוקף; להושיב את הרב במקומו, ולומר לו: משול בנו! ואז יהיה ה'פסק דין' באופן
הראוי.

מא. ובענין זה יכולים ללמוד גם מאלו שעליהם אמרו חכמינו ז"ל²⁰⁴ "אף-על-פי שחטא ישראל הוא"
– כידוע פתגם הבעל-שם-טוב²⁰⁵ בנוגע לדברי המשנה¹⁴¹ "איזהו חכם הלומד מכל אדם" – ובנידון-דין,
יהודים שנקראים בשם "רפורמים" ו"קונסרבטיבים", אשר, למרות שידוע ה'פסק דין' שלהם על-פי דברי
הרמב"ם²⁰⁶, הרי גם אודותם נאמר "איזהו חכם הלומד מכל אדם", וברצוני לעורר עתה אודות ג' נקודות
שיש ללמוד מהם:

ענין הא' – שאצלם לא מדברים בשעת קריאת התורה וחזרת הש"ץ. – (כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר
בבת-שחוק:) יתכן שהסיבה לכך היא מפני שגם לפני-זה ולאחרי-זה אינם מדברים; לא הייתי בבית-כנסת
שלהם, ויתכן שכך מנהגם. אבל בכל אופן, בנוגע להנהגתם שאינם מדברים במחצית השעה של קריאת
התורה וחזרת הש"ץ – דבר נכון שינהיגו כן בכל הבתי-כנסיות שיד ישראל תקיפה... שלא ידברו בזמנים
אלו.

ענין הב' – שנתקבלה אצלם החלטה בנוגע לגיוס כספים עבור בתי-כנסיות ובתי-מדרשות, שאפילו
כאשר יש גרעון כספי ("דעפיציט"), יש להתחשב בכבוד התורה וכבוד בית-הכנסת, ולא לערוך שם
משחקי "בינגו", "פינג-פאנג", משחקי קלפים, וכיוצא בזה בשאר ענינים שהם נגד כבוד בית-הכנסת.
ודבר נכון הוא לאמץ גם מנהגם זה.

וענין הג' העולה על כולנה – שלאחרונה נעשתה אצלם תנועה להעמיד את הרב בראש ובראשונה,
במצב של כבוד, כך שבכל הענינים הנוגעים לד' אמות שלו על-פי 'שולחן ערוך', אין ל'בעלי בתים'

סקי"ד ואילך. וש"נ.

(206) הל' תשובה פ"ג ה"ח.

(203) סוכה נב, ב.

(204) סנהדרין מד, רע"א.

(205) ראה כתר שם טוב שס"ג, ובהוספות (בהוצאת תשנ"ט)

- 1 להתערב, וכל אשר ימרה את פיו, אין לו חלק ונחלה בהנהלת בית-הכנסת ובענינים הנוגעים להנהגת
- 2 הקהל.
- 3 והיה זה יושר גדול, להסביר ל'בעלי בתים' הכשרים, שאודותם נאמרו דברי הסמ"ע הנ"ל (סעיף לח)
- 4 – שמהם נדרש הענין ד"גדלהו משל אחיו", לעשות כל הדרוש עבור החזקת בית-הכנסת ובית-המדרש;
- 5 אבל, בענינים הקשורים עם פסקי ה'שולחן ערוך' – הנה גם אם הוא למדן גדול ביותר, מותר לו לכל
- 6 היותר להראות בקיאות ולומר לרב באיזה סימנים מדובר ענין זה, אבל תו לא מידי! לא להדפיס
- 7 חוות-דעתו כיצד צריך להיות ה'פסק דין', ועל-אחת-כמה-וכמה שלא לכתוב שהוא דורש שיפסקו הדין
- 8 באופן כך וכך, בגלל ש"הוא אמר (כיצד צריך לפסוק הדין) ויהי..." שהרי "הנחה" זו היא היפך הלכות
- 9 דיינים שב'שולחן ערוך', שזהו חלק מכל ה'שולחן ערוך', חידושו של תלמיד ותיק שניתן למשה מסיני²⁰⁷.
- 10 וכאשר תהיה ההנהגה ד"גדלהו משל אחיו" – אזי יהיה הרב מנהיג כדבעי, להוליך את ה'בעלי בתים'
- 11 בדרך התורה והמצוה, ואז יקויים מה שכתוב²⁰⁸ "ונתתי גשמיכם בעתם", שעניניהם הגשמיים של ה'בעלי
- 12 בתים' יהיו כדבעי.
- 13 וכך מתנהל "בית-הכנסת" כדבעי – שיש בו רב דתי, שמש דתי, ו'בעלי בתים' דתיים, אשר ההתחלה
- 14 והיסוד, העיקר והשורש של דת הוא הענין של קבלת-עול, שזהו היפך ההנהגה ד"יעזו בהוותו"²⁰⁹, לומר
- 15 דעה לרב, ולעומד על גביו – שממנו קיבל ה'סמיכה', ולמעלה בקודש.
- 16 מב. וזהו גם הלימוד שלמדים ממה שכתוב בפרשת השבוע – "הן עם לבדד ישכון ובגוים לא
- 17 יתחשב"²¹⁰;
- 18 בהנהגות העולם ישנם חוקים שצריכים להתנהג על-פי דעת הרוב ("מאדוזאריטי רולס"), ואם-כן,
- 19 כאשר ה'בעלי בתים' פוסקים באופן מסויים, ויש להם את הרוב, אזי מוכרחים המנהיגים לעשות כמותם.
- 20 אבל אנו – כדברי משה רבינו – "אנו אין לנו אלא ה' אחד . . . תורה אחת . . . וכהן גדול אחד"²¹¹,
- 21 ישנו ה'שולחן ערוך' שממנו יכולים ללמוד ולהסיק פסק-דין רק אלו שנמצאים בד' אמות של תורה
- 22 ותפילה, ואינם מונחים בענינים שהם בד' אמות של עולם (אפילו עולם כפי שהוא בכשרות על-פי
- 23 ה'שולחן ערוך'), ולא 'בעלי בתים', והיינו, ש'בעלי בתים' צריכים לעסוק בעיקר בקו של גמילות-חסדים,
- 24 והתעסקותם בתורה ועבודה היא בהוספה לזה, ואילו תפקידו של רב ומנהיג הוא – לעסוק בעניני תורה
- 25 ועבודה, וכהוספה לזה גם בגמילות חסדים.
- 26 וכאשר כל אחד ממלא עבודתו בקודש, ולא באופן שה"שוער" עושה עבודתו של "משורר", או
- 27 להיפך, שה"משורר" עושה עבודתו של ה"שוער"²¹² – אזי עיר על תלה תקום, ובאופן כזה הוא הקיום
- 28 והיסוד של קהילה קדישא בישראל, בית-כנסת או כמה בתי-כנסיות או עיר שלימה, שהנהגתה בדרך
- 29 התורה והמסורה, ואז נקראת "קהילת קודש" ו"ממלכת כהנים וגוי קדוש".
- 30 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון מה'צמח צדק].

המשך השיחה יופיע בדבר מלכות לפרשת בלק

(210) כג, ט.

(211) פרש"י קרח טז, ו.

(212) ערכין יא, ב. רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ג ה"י.

(207) ראה לקו"ש חי"ט ע' 252. וש"נ.

(208) בחוקתי כו, ד.

(209) תהלים נב, ט. וראה סה"ש תש"ב ע' 14.

בס"ד. משיחות ימי הגאולה י"ב-י"ג* תמוז ה'תשמ"ח.

בלתי מוגה

- א. התחלת ופתיחת ימי הגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, י"ב-י"ג תמוז, בשנה זו, שנת 1
תש"מ ותש"מ, צריכה להיות בהתאם לכלל¹ "פותחין בברכה" - "גוט יום-טוב".
ברכה זו אמורה לכל אלו הנמצאים כאן, לכל אלו השומעים את הדברים, ולכל אלו שימסרו ויגיעו
אליהם הדברים, ולכל עם ישראל, לכל אחד ואחת ולכולם יחדיו - כדברי 'בעל הגאולה' במכתבו לחגיגת
י"ב תמוז הראשונה, לפני ששים שנה²: "לא אותי בלבד גאל הקב"ה בי"ב תמוז, כי-אם גם את כל
מחבבי תורתנו הקדושה, שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה", שלכן מצוה לומר "גוט
יום-טוב" לכל אחד ואחת מישראל, גם ליהודי אשר "בשם ישראל יכונה", לו ולבני ביתו כו".
ולא עוד, אלא שעל-ידי-זה נמשכת הגאולה גם בחלקו בעולם (של כל אחד ואחד מישראל) ובעולם
כולו - כשם שגאולת י"ב-י"ג תמוז היתה באופן גלוי לעיני כל השרים וכל עמי הארץ³, על-דרך מה
שכתב רבינו הזקן⁴ אודות גאולת י"ט כסלו.
ב. לאחרי הפתיחה בברכה - יש להתחיל בתורתו של 'בעל הגאולה' (תורתו בכלל, ובמיוחד תורתו)
הקשורה לימי הגאולה.
ואף שישנם כמה וכמה מאמרים של ימי הגאולה, הרי מכיון שכללות ענין הגאולה (הן גאולה כללית,
והן גאולה פרטית⁵) קשור עם ברכת הגומל.
ולכן, כמה מאמרים ב'קונטרס הגאולה'⁶ (וכן כמה ממאמרי ימי הגאולה בשנים שלאחרי-זה)
התחלתם "ברוך הגומל לחייבים טובות שגמלני טוב". או בהתחלה שלפני-זה, "ארבעה צריכים להודות
כו", ומונה ארבעה הסוגים, וממשיך בנוסח הברכה, "ברוך הגומל כו" -
יש להתחיל במאמרו של 'בעל הגאולה' בענין ברכת הגומל - "ארבעה צריכים להודות כו".
ג. מאמר דיבור-המתחיל "ארבעה צריכים להודות כו".
ד. ויש לקשר ענין זה עם המדובר במשך השנה בענין "והחי יתן אל לבו"⁷:
הארבעה שצריכים להודות הם: חולה שנתרפא, וחבוש שיצא מבית האסורים, יורדי הים כשעלו,
והולכי דרכים כשיגיעו לשוב, ראשי-תיבות "חיים" (חולה, יסורים, ים, מדבר), וסימנך וכל החיים יודוך
סלה⁸.
וענין זה קשור עם מה שכתוב "והחי יתן אל לבו":
"החי יתן אל לבו" - שנקרא "חי" עוד לפני ש"יתן אל לבו", ועל-ידי ש"יתן אל לבו" נוסף יותר
בענין החיות - מדגיש שיש שני סוגי חיות, "חיים" לשון רבים: (א) חיות שנותנים לו מלמעלה - "החי",
(ב) וחיות שנוספת על-ידי עבודתו - "יתן אל לבו".
ומובן, שגם לאחרי תוספת החיות על-ידי עבודתו אתמול, הרי בבוא היום שלאחרי-זה נחשב גם זה
לחיות שישנו כבר ("החי") לפני העבודה ביום זה, ולכן צריכה להיות הוספה יתירה ומחודשת ("יתן אל
לבו") גם לגבי תוספת החיות שעל-ידי עבודתו אתמול.

(4) אג"ק שלו סל"ח-ט. וש"נ.
(5) ולהעיר, שגם ברכת הגומל דיחיד צ"ל בעשרה מישראל,
ותרי מינייהו רבנן (ברכות נד, ב. וש"נ).
(6) סה"מ קונטרסים ח"א קפג, א ואילך.
(7) קהלת ז, ב.
(8) טושו"ע או"ח ר"ס ריט.

(* ליל י"ב, ליל י"ג, מוצאי י"ג, וליל ט"ו (ב"יחידות" כללית
לאורחים שיחיו).
(1) ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 641 בהערה.
(2) אג"ק שלו ח"ב ע' פ. וש"נ.
(3) "נודע גלוי לעין כל . . על פי חוק המדינה" (לשון מכתב
'בעל הגאולה').

1 ועל-דרך-זה בנוגע לכללות ענין הגאולה (הקשורה עם ברכת הגומל של "ארבעה שצריכים להודות",
2 שסימנם "חיים") - שבבוא ימי הגאולה של שנה חדשה, צריך להיות חידוש בכל עניני הגאולה באופן
3 של חיים חדשים. כלומר, אף שגם ברגע שלפני ימי הגאולה היה אצלו תוקף החיות, הרי ברגע התחלת
4 ימי הגאולה נוסף חידוש באין-ערור⁹, עד כדי כך שנחשב ל"חיים" לפי ערך המצב שלפני-זה, כמדובר
5 גם בהתוועדות ביום השבת-קודש¹⁰ שממנו מתברכים¹¹ ימי הגאולה¹².

6 ה. ולכן, כדאי ונכון לקשר ענין זה עם דבר חדש בנוגע למעשה בפועל.

7 ובהקדמה - שרואים במוחש שגם לאחר אריכות הדיבור מקירות הלב כו' ("מ'רעֶדֶט זִיךְ אוֹיס דִּי
8 הָאָרֶץ"), לא יודעים (או שעושים עצמם כלא יודעים) מה צריכים לעשות בפועל ממש, מכיון שלא פירשו
9 באופן ברור, "קמץ אל"ף אָ", עד שאין מקום לספק בדבר.

10 ולכן, באים בזה בהצעה חדשה, באופן מפורט בנוגע למעשה בפועל - שכל הרוצה [לא באופן של
11 הכרח, כמובן, כִּי-אם ברצון הטוב, ומתוך שמחה וטוב לבב, יכתוב על-גבי פתקא מיוחדת דבר חדש,
12 ומה טוב - שלושה דברים חדשים] ("בתלאת זימני הוי חזקה"¹³) שעשה במשך השנה (מ"ב-י"ג תמוז בשנה
13 שעברה עד י"ב-י"ג תמוז בשנה זו), שנת תְּשֻׁמָּה וְתְשֻׁמָּה וְשִׁנְתָּה הַקְהָלִי, מעשים בפועל ממש (לא רק
14 מחשבה טובה, או דיבור טוב, נתינת עצה לזולת, עד לפעולה שהזולת יעשה מעשה בפועל, אלא מעשה
15 בפועל שעשה הוא), ברוחו של 'בעל הגאולה'.

16 תכליתה ומטרתה של הצעה זו (שבוודאי אינה כדי להביא לידי גאווה וישות וכיוצא בזה) - לעורר
17 את אלו שכל הענינים שעד-עתה לא פעלו עליהם ("עַסְּ הָאֵט זִי נִיט דְּעֶרְנוּמָעֵן"), רחמנא-ליצלן, שכולי
18 האי ואולי יתביישו מעצמם, שאינם יכולים למלא הצעה פשוטה זו!

19 נשיא דורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר, "הָאֵט זִיךְ אוֹיסְגֶעֱעֶסֶן דִּי הָאָרֶץ" ומסר את נפשו שיעסקו בעניני
20 העבודה במעשה בפועל, ואילו הוא אינו יכול להמציא מתוך תקופה של שנה שלימה, שלושה מעשים
21 שעשה בפועל ממש ברוחו של 'בעל הגאולה'!

22 ואין צורך לפרט אלו מעשים הם לפי רוחו של 'בעל הגאולה' - מכיון שכל אחד ואחד יכול לשער
23 זאת בעצמו, בהכירו את 'בעל הגאולה' - הן אלו שזכו להכירו בעצמם כו', או ששמעו אודותיו והכירוהו
24 מתורתו, מאמריו ושיחותיו, שבהם הכניס את עצמותו [כשם שהקב"ה הכניס את עצמותו בתורה,
25 כמאמר¹⁴ "אנא נפשי כתבית יהבית", ועל-דרך-זה ב"צדיקים (ש)דומין לבוראם"¹⁵], ולכן יכולים לשער
26 אלו מעשים הם לפי רוחו של 'בעל הגאולה' (לאו דוקא במוסדות שלו, אבל לפי רוחו), שעליהם מסר
27 את נפשו כו', ותבע במאמריו ושיחותיו שיעסקו בהם באופן שיחדרו את כל מציאות האדם¹⁶, כולל
28 ובמיוחד - מעשים לפי רוחו של 'בעל הגאולה' בקשר ובשייכות לגאולתו, אשר כדבריו "לא אותי בלבד
29 גאל הקב"ה.. כִּי-אם גם את כל כו' וגם את אשר בשם ישראל יכונה", ועל-אחת-כמה-וכמה תלמידיו
30 ותלמידי תלמידיו וההולכים בדרכיו כו'.

31 ובנוגע לפועל:

32 כל אחד ואחד יכתוב שלושה דברים חדשים שעשה במשך השנה, ויחתום שמו ושם אמו ושם
33 משפחתו, ויכניס בתוך מעטפה מיוחדת (מבלי לערב בה ענינים נוספים), וירשום על-גבי המעטפה שמו
34 ושם משפחתו (כדי שיהיה קל למיין ולדעת ממי נתקבל וממי לא נתקבל), ויציין גם ח' גדול, ראש-תיבת

(12) ובפרט שהם תוך ג' ימים - מציאות אחת, "כלבוד דמי" (ראה רמב"ם הל' שבת פט"ז ה"ח).

(13) ב"מ קו, רע"ב. וש"נ.

(14) שבת קה, א (ע"פ גירסת הע"י).

(15) רות רבה פ"ד, ג. וראה ב"ר פס"ז, ח. ועוד.

(16) שנחלקים בכללות לד' בחינות, כנגד ד' אותיות שם הוי', כמדובר לעיל (במאמר) בענין "ארבעה צריכים להודות".

(9) ואף שגם לפני קיים הציווי "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים", ויתירה מזה, לא רק "כחדשים" (בכ"ף הדמיון) אלא "חדשים" ממש - הרי מכיון שאמיתת החידוש קשור עם הקב"ה שהוא אין-סוף, מובן שהחידוש יכול וצריך להיות באופן שלמעלה ממדידה והגבלה.

(10) קונטרס שיחת ש"פ חוקת ס"י ואילך.

(11) ראה זח"ב סג, ב. פה, א.

1 "חדש", שידעו שתוכנה של המעטפה הוא בנוגע לדברים חדשים, וגם ראש-תיבת "חשאי", מכיון
 2 שתוכנה ישאר באופן חשאי, שנועד אך ורק למסור על האוהל של 'בעל הגאולה'.
 3 ולהוסיף, שעל-פי הידוע גודל מסירת נפשו של 'בעל הגאולה' עבור כל אחד ואחת מהאנשים והנשים
 4 והטף - הרי מובן וגם פשוט, שכל האמור שייך הן לאנשים הן לנשים והן לטף, אפילו טף שזקוקים
 5 ל"מביאייהם", ובאופן של "ליתן שכר למביאייהם"¹⁷, היינו, שלא עושים זאת בתכלית השלימות "לשמה",
 6 אבל העיקר הוא, שמביאים את הטף למצב שגם הם יוכלו לכתוב שבמשך השנה, עד י"ב-י"ג תמוז
 7 בשנת תש"מח ותש"מח ו'שנת הקהל', המציאו ל'בעל הגאולה' שלושה מעשים בפועל ממש.
 8 ואם יש צורך בבקשת מחילה על ההתערבות כו' - מבקשים מחילה בכל ארבעה חלקי הנפש, אבל
 9 העיקר שהדבר יבוא לידי מעשה בפועל, כולל גם - להשתדל לפעול ענין זה אצל עוד יהודים, אנשים
 10 נשים וטף, ותבוא עליהם ברכה - על האנשים והנשים והטף שיעסקו לפעול ענין זה גם אצל אחרים -
 11 ברכת ה', מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה, ולא רק באופן של שכר, "לפום צערא אגרא"¹⁸, אלא
 12 גם באופן של צדקה, לפי הישג יד הנותן, הקב"ה.

* * *

13 ו. נוסף על האמור לעיל, יש להתבונן וללמוד הוראה - "והחי יתן אל לבו" - מתוכנם של ימי הגאולה.
 14 ובפרטיות יותר - הן בנוגע ל"ב תמוז, והן בנוגע ל"ג תמוז, כידוע¹⁹ בפרשת הגאולה ש"ביום
 15 השלישי י"ב תמוז הודיעו לו מבית הפקידות כי חופשה ניתנה לו, ותעודת החופש תינתן לו למחר ביום
 16 י"ג תמוז" (מפני שביום השלישי י"ב תמוז היה בית הפקידות סגור באופן רשמי), היינו, שהגאולה היתה
 17 במשך שני ימים, התחלת הגאולה - בי"ב תמוז²⁰, וסיומה בפועל ממש - בי"ג תמוז.
 18 ויש בזה מה שאין בזה:

19 בי"ב תמוז - מודגשת מעלת התחלת ופתיחת²¹ ענין הגאולה. ועוד ענין עיקרי בי"ב תמוז - יום ההולדת
 20 של 'בעל הגאולה'²², אשר ביום זה מזלו גובר²³.

21 ובי"ג תמוז - היתה הגאולה בפועל ממש, כשקיבל "תעודת החופש" באופן רשמי, שכן דבר בלתי-רשמי
 22 (ובפרט באותה מדינה בימים ההם) לא היה בריתוקף כו'²⁴, ועד שהיה יכול להיות שינוי שלא בערך
 23 כלל באופן שאינו למעליותא כו', ולכן מודגש יותר שעיקר הגאולה היא כשהדבר בא בפועל ממש, בי"ג
 24 תמוז,

25 ומזה מובן גם בנוגע ללימוד ההוראה מימי הגאולה - שצריך להיות מודגש גם עילוי התחלת ופתיחת
 26 הענין בי"ב תמוז, כולל גם ענין יום ההולדת (כדלקמן סעיף טו), וגם עילוי סיום וגמר הענין בפועל
 27 ממש, שבזה מודגש יותר שהלימוד וההוראה צריכים לבוא במעשה בפועל, "המעשה הוא העיקר"²⁵:
 28 ובאופן ששניהם באים יחדיו - שהרי ימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז חוברו יחדיו (על-ידי 'בעל הגאולה',
 29 ובמילא גם על-ידי החסידים ההולכים בעקבותיו) - כ"יומא אריכתא".

30 ז. והנה, בנוגע לתוכנם של ימי הגאולה, הלימוד וההוראה כו' - אין צריך לחפש, מכיון שנתפרש
 31 הדבר על-ידי 'בעל הגאולה' בעצמו:

(17) חגיגה ג, סע"א. פירש"י וילך לא, יב.

(18) אבות פ"ה מכ"א. רמב"ם הל' ת"ת פ"ג סה"ו.

(19) סה"מ קונטרסים שם קעה, א.

(20) נוסף על התחלת הגאולה - היציאה מבית האסורים בג'

תמוז, שנתברר אח"כ שהיתה זו התחלת הגאולה, כמשנת"ל

בארוכה (קונטרס משיחות ש"פ קרח). אבל בעת מעשה, הרי

בעולם דלמטה לא הי' הדבר אפילו במחשבה.

(21) ראה לקו"ש ח"כ ס"ע 74 ואילך. וש"נ.

(22) ע"ד השייכות (וההשפעה) דיום ההולדת ליום הגאולה -

ראה קונטרס משיחות ש"פ חו"ב תשמ"ו ס"ב. וש"נ.

(23) ראה ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח, ובקה"ע שם.

(24) ומזה מובן שגם בשורת הגאולה (בדיבור) לא היתה בכל

התוקף הרשמי.

(25) אבות פ"א מ"ז.

1 במכתבו לחגיגת י"ב תמוז הראשונה, כותב 'בעל הגאולה' - "לא אותי בלבד גאל הקב"ה ביי"ב תמוז,
2 כִּי-אם גם את כל מחבבי תורתנו הקדושה, שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה" (כנ"ל סעיף
3 א), שבזה מודגשת מעלתה המיוחדת של גאולת י"ב-י"ג תמוז - גאולת כלל ישראל, האנשים והנשים
4 והטף, עד לתחתון ביותר, "אשר בשם ישראל יכונה", שהרי אין לך אדם מישראל שהוא מחוץ לסוגים
5 שכללם 'בעל הגאולה' בגאולתו.

6 ובפרטיות יותר:

7 על-ידי הגאולה דיי"ג תמוז נוסף בהפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה - על-דרך
8 הידוע²⁶ שעיקר ענין "יפוצו מעיינותיך חוצה" התחיל לאחר פטבורג, לאחר גאולת י"ט כסלו.
9 ועל-דרך-זה בנוגע לגאולת י"ב-י"ג תמוז, שעל-ידי-זה ניתוסף בהפצת התורה והמעיינות חוצה, באופן
10 שלא בערך, כולל ובמיוחד - הפצה בכל ארבע כנפות הארץ, גם בחצי כדור התחתון, על-ידי-זה ש'בעל
11 הגאולה' הגיע בעצמו - "מצוה בו יותר מבשלוcho"²⁷ - לחצי כדור התחתון, שאז ניתוסף בהפצת
12 המעיינות חוצה באופן שלא בערך.

13 ועוד ענין עיקרי בנוגע לגאולה עצמה - שגאולת י"ב-י"ג תמוז פעלה מצב של גאולה אצל כל
14 בני-ישראל ממש, עד לסוג אשר "בשם ישראל יכונה", שמזה מובן מעלת גאולת י"ב-י"ג תמוז, ויש
15 לומר²⁸ שגדלה מעלתה גם לגבי גאולת י"ט כסלו - בגלל שייכותה לכל בני-ישראל ממש.

16 ולהעיר, שגם בנוגע לגאולת י"ט כסלו, ידוע²⁹ פתגם רבינו הזקן ('בעל הגאולה') שחסידות חב"ד
17 אינה מיועדת עבור חלק מסויים של בני-ישראל בלבד, אלא היא מיועדת (ולבסוף תבוא ותגיע) לכל אחד
18 ואחד מישראל, אבל אף-על-פי-כן, בנוגע לפועל ממש כפי שרואים בפשטות, הרי גם לאחר ההתחלה
19 ד"יפוצו מעיינותיך חוצה" בזמנו של רבינו הזקן, ואפילו לאחר ההוספה באופן של "רחובות הנהר"³⁰
20 בזמנו של אדמו"ר האמצעי, ועוד יותר בזמנו של ה'צמח צדק' שפעל רבות בחלק של עם ישראל שעיקר
21 עסקם היה בנגלה דתורה, ומוסיף והולך על-ידי רבותינו נשיאינו בדורות שלאחרי-זה, עד לכ"ק מו"ח
22 אדמו"ר, בזמן שלפני גאולת י"ב-י"ג תמוז - אין זה מגיע לפעולת "יפוצו מעיינותיך חוצה" שנעשית
23 על-ידי הגאולה ביי"ג תמוז, כדברי 'בעל הגאולה' שאז נגאל גם הסוג הכי תחתון שבישראל "אשר
24 בשם ישראל יכונה".

25 ח. ויש להוסיף, שהגאולה ביי"ג תמוז, גאולת כלל ישראל, היא הכנה קרובה, הכנה שהיא 'מעין'
26 ממש, לגאולה העתידה לבוא, גאולה האמיתית והשלמה:

27 החידוש העיקרי בגאולה העתידה לבוא, לגבי הגאולות שלפני-זה (הגאולה מגלות בבל, פרס ומדי
28 ויון) היא - שבגאולות שלפני-זה נגאל רק חלק מעם ישראל, ועדיין נשארו יהודים בגלות. ואילו הגאולה
29 העתידה לבוא תהיה גאולה שלמה, גאולה לכל בני-ישראל ממש, שאף אחד לא ישאר בגלות, וגאולה
30 נצחית, גאולה שאין אחריה גלות³¹.

31 וענין זה התחיל בגאולת י"ב-י"ג תמוז - כפי שמעיד 'בעל הגאולה' (שכתב וחתם, וצוה להדפיס
32 לפרסם ולהפיץ בכל העולם כולו, עד סוף כל הדורות) שבי"ב תמוז נגאלו כל ישראל ממש, גם אשר "בשם
33 ישראל יכונה", ומיני אז הולך ונוסף³² בענין הגאולה, עד לגאולה האמיתית והשלמה, גאולת כל ישראל,

(31) משא"כ הגאולה ממזרים - אף שגם בה נגאלו כל בני"מ לא היתה זו גאולה שלמה ונצחית (מכיון שנשארה האפשרות למצב ד"לא זכו" כו'). ורק הגאולה העתידה תהיה שלמה ונצחית, וביהמ"ק נצחי, "מקדש אדניי כוננו ידיך", "בנינא דקוב"ה" (לא רק מעשה ידי משה).
(32) כהציווי "מעלין בקודש ולא מורידין" (ברכות כח, א. וש"נ). ועאכ"כ בנוגע להקב"ה - "מגיד דבריו ליעקב, חוקיו ומשפטיו לישראל" (תהלים קמז, יט. וראה שמו"ר פ"ל, ט).

(26) סה"ש תורת שלום, ס"ע 112 ואילך.
(27) קידושין מא, א. וראה שו"ע אדה"ז או"ח סר"ג בקו"א (ב).
(28) וה'ברייטקייט' לומר כן - מכיון שסומכים על דבריו של 'בעל הגאולה', שהם היסוד לדברים אלו.
(29) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"י ע' דש. וש"נ. לקו"ש ח"ט ע' 334. ועוד.
(30) ראה "התמים" ח"ב ע' עח. לקוטי לוי"צ אגרות ע' שלד.

1 בכל עניניהם ופרטיהם, שתחדור גם בחלקם בעולם ובכל העולם, בכל חלקיו ופרטיו, גאולה אמיתית
2 ושלמה, גאולה נצחית שאין אחריה גלות.

3 ט. על-פי-זה מובנת ההוראה הראשונה של ימי הגאולה - "לא אותי בלבד גאל הקב"ה.. כ-אם גם
4 כו' וגם את אשר בשם ישראל יכונה":

5 ימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז, מהווים הוראה ונתינת-כח שיש לפעול מצב של גאולה אצל כל אחד
6 ואחת מישראל, גם יהודי אשר "בשם ישראל יכונה" - גאולה מכל הענינים שיכולים לבלבל ולהפריע
7 (או שמבלבלים ומפריעים) חס-ושלום למציאותו האמיתית, ש"לבו תמים עם ה' ותורתו"³³, עניני יהדות,
8 תורה ומצוותיה.

9 ויתירה מזה:

10 משמעות לשונו של 'בעל הגאולה' במכתבו, שגאולת כל ישראל, גם אשר "בשם ישראל יכונה", היא
11 לא רק תוצאה מהגאולה שלו, תוצאה שבאה לאחרי משך זמן וכו', אלא שבגאולה שלו ממש נגאלו כל
12 ישראל, גם אשר "בשם ישראל יכונה".

13 כלומר, גם יהודי אשר "בשם ישראל יכונה", שצריכים לחפש, לכאורה, את שייכותו (לא רק ל'בעל
14 הגאולה', אלא גם) ל"ישראל", מכיון שחי בטעות ונדמה לו שהמציאות שלו והמציאות של "ישראל"
15 הם שני ענינים בפני-עצמם, שצריכים לקשר ביניהם על-ידי שם שאינו אלא כינוי בלבד, דבר הטפל כו'
16 - הרי, לא זו בלבד שגם הוא נגאל כתוצאה מגאולתו של 'בעל הגאולה', אלא עוד זאת, שהגאולה שלו
17 היא באותה גאולה ממש עם 'בעל הגאולה'.

18 וההוראה מזה - שגם אצל יהודי אשר "בשם ישראל יכונה", יכולים וצריכים לפעול מצב של גאולה,
19 לא רק לפי ערך מעמדו ומצבו הקודם, אלא גם גאולה כזו שיש לה ערך ושייכות (באותה גאולה ממש)
20 לגאולת 'בעל הגאולה', נשיא הדור!

21 י. ויש להוסיף שהקשר והשייכות של כלל ישראל, עד ליהודי אשר "בשם ישראל יכונה", ל'בעל
22 הגאולה' - מודגש גם בפרשת הגאולה עצמה:

23 פרשת המאסר והגאולה, הקיפה ואיחדה את כל הסוגים שבישראל - לא רק אלו שהיו בארבע אמותיו
24 של 'בעל המאסר והגאולה', ולא רק במדינה ההיא, אלא בכל המקומות בכל החוגים וכו' - הן בנוגע
25 לשמחת הגאולה, והן בעת המאסר, בנוגע להשתדלות בפעולות ההצלה בדרכי הטבע³⁴, כידוע ומפורסם.

26 ועד כדי כך, שאחד מראשי המתעסקים בפעולות ההצלה, היה דוקא יהודי שלא היתה לו שייכות
27 (לכאורה) ל'בעל המאסר והגאולה' - יהודי שחי במדינה אחרת, בחוג אחר, ובהנהגה אחרת לגמרי מזו
28 של 'בעל המאסר והגאולה' - יהודי אשר "בשם ישראל יכונה", ואף-על-פי-כן היה הוא אחד מראשי
29 המתעסקים בפעולות ההצלה, ופעולותיו היו בהצלחה כו' - יהי זכרו³⁵ ברוך.

30 סיפור זה מוסיף הדגשה יתירה בהוראה מימי הגאולה - שיש לפעול מצב של גאולה, גם אצל יהודי
31 אשר "בשם ישראל יכונה", יהודי שמעולם לא ראהו ואינו מכירו, וגם לאחרי ששומע אודותיו, אינו יודע
32 מהו הקשר והשייכות ביניהם, ואף-על-פי-כן, כשמקבל ידיעה שבמקום פלוני נמצא יהודי במעמד ומצב
33 בלתי-רצוי, ויש צורך לגאול אותו, אזי מתמסר כולו ("עַר וְאַרְפֹּט זֶיךָ אֲרִיץ אִינְגְּאָנְצֵן") לעשות כל התלוי
34 בו להביאו למצב של גאולה, ולא רק גאולה סתם, אלא גאולה כזו שיש לה ערך ושייכות לגאולה של
35 נשיא הדור.

ובנוד"ד יותר מששים שנה, ה"ה באופן ש"הימים האלה נזכרים ונעשים", שהמאורע כולו על כל חלקיו ופרטיו, כולל גם האנשים שהשתדלו בזה כו', הוא באופן ש"נזכרים", זכרון חזק, ועד שפועל גם בנוגע למעשה בפועל, "נעשים".

(33) מכתב הנ"ל ס"א.

(34) אף שהגאולה היתה נס גלוי, מ"מ הי' צורך גם בפעולה והשתדלות בדרך הטבע.

(35) להעיר, שכל הענינים הקשורים ליהדות הם באופן ד"נזכרים ונעשים". כלומר, גם מאורע שאירע לפני ריבוי זמן,

- 1 יא. ועוד ענין בזה - שגם כאשר פועלים מצב של גאולה אצל איש פרטי, אפילו אשר "בשם ישראל
2 יכונה", יש לזה קשר ושייכות (ועד - הכנה ומעין) לפעולת הגאולה של כלל ישראל (דוגמת הגאולה
3 ב"ב-י"ג תמוז).
- 4 וההסברה בזה - דלכאורה אינו מובן: גם אם יפעל מצב של גאולה אצל יהודי אשר "בשם ישראל
5 יכונה", לגלות את מציאותו האמיתית ש"לבו תמים עם ה' ותורתו", מהי השייכות לגאולת כלל ישראל? !
6 - כי הפעולה לפעול אצל יהודי מצב של גאולה (ובפרט יהודי כזה שאינו רואה את שייכותו אליו כו'),
7 היא מצד אהבת ישראל ואחדות ישראל, אשר על-ידי ההוספה באהבת ישראל ואחדות ישראל, מבטלים
8 את סיבת הגלות³⁶, ובדרך ממילא באה הגאולה האמיתית והשלימה לכלל ישראל.
- 9 וכל זה - גם כאשר מתחילים בפעולת אהבת ישראל ואחדות ישראל ביחס ליהודי אחד,
10 ועל-אחת-כמה-וכמה בפעולת אהבת ישראל ואחדות ישראל על-ידי התכנסותם של כמה וכמה מישראל,
11 האנשים והנשים והטף, ובפרט במקום מיוחד המסוגל לאחדותם של ישראל - בית-כנסת (מלשון
12 התכנסות) ובית-מדרש שבו מתאספים כמה וכמה מישראל להתפלל וללמוד כו', ועל-אחת-כמה-וכמה
13 בארבע אמותיו של 'בעל הגאולה', שבהם התפלל ולמד ונתן צדקה כו' והנהיג נשיאותו במשך עשר
14 שנים האחרונות בחיים חיותו בעלמא דין, ובפרט בזמן סגולה, ימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז (והימים
15 הסמוכים אליהם, ובאופן של פעולה נמשכת גם לאחר שחוזרים איש איש למקומו ולעניניו הפרטיים)
16 - להוסיף ביתר שאת וביתר עוז לפעול מתוך אהבת ישראל ואחדות ישראל בכל הקשור לגאולתם של
17 ישראל, כהכנה לגאולה האמיתית והשלימה.
- 18 יב. ענין נוסף המודגש במכתבו הנ"ל של 'בעל הגאולה' - מה שכתב בהמשך וסיום המכתב (לאחרי
19 שמעורר אודות ההוספה בהרבצת התורה וחיזוק היהדות), "מצורף לזה הנני שולח.. המאמר עשרה
20 שיושבים ועוסקים בתורה", שמזה מובן, שהפעולה בענין הגאולה צריכה להיות באופן של "עשרה
21 שיושבים ועוסקים בתורה".
- 22 ובפרטיות יותר:
- 23 "עשרה" - עדה קדושה³⁷, תואר הכולל את כל עם ישראל (האנשים והנשים והטף), כפי שמיוצג
24 על-ידי עשרה מישראל כבאי-כוחם של כלל ישראל - להדגיש שאמיתית ענין לימוד התורה וכללות
25 ההנהגה בדרך היהדות על-פי התורה (ש"היינו הך"), הוא באופן שיהודי כולל את עצמו עם כלל ישראל,
26 עשרה מישראל.
- 27 "שיושבים" - מלשון התיישבות, על-דרך מה שכתוב³⁸ "וישב יעקב"³⁹, ופירש רש"י ש"וישב" הוא
28 מלשון התיישבות, "לישב בשלוה".
- 29 "ועוסקים" - עבודה באופן של עסק, כמבואר במאמריו ושיחותיו של 'בעל הגאולה'⁴⁰,
- 30 "בתורה" - מלשון הוראה⁴¹, כולל גם שהאדם עצמו נעשה תורה-הוראה חיה ("א' לְעִבְדִּיקָע
31 אָנוּיִזוּנָג") לכל הנמצאים בסביבתו, ועל-ידי-זה - גם לכל העולם, איך העולם צריך להתנהג,
32 ועל-אחת-כמה-וכמה איך בני-ישראל צריכים להתנהג בעולם - לעשות ממנו דירה לו יתברך⁴², אשר
33 אף-על-פי ש"השמים ושמי השמים לא יכלכלו"⁴³, מכל-מקום מתגלה בכל תוקף הגילוי באורח חייו
34 של יהודי בעולם-הזה הגשמי על-פי התורה.

(40) סה"מ קונטרסים ח"א רנח, א ואילך. תרפ"ח ע' קיב. קצו. ועוד.

(41) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית. זח"ג נג,

ב.

(42) ראה תנחומא נשא טז. תניא רפ"ו.

(43) מ"א ח, כז.

(36) ראה יומא ט, ב.

(37) ראה ברכות כא, ב. וש"נ.

(38) ר"פ וישב.

(39) ולהעיר, שענין זה נאמר בתחילת סיפור "אלה תולדות

יעקב יוסף" - שבזה מרומז הקשר לבעל הגאולה, ששמו הראשון - יוסף.

ולהעיר, שמספר עשרה קשור לא רק עם השלימות של ישראל, אלא גם עם שלימות התורה - עשרת הדברות, וכן עם שלימות העולם - עשרה מאמרות, הקשורים ושייכים זה לזה, כדאיתא במדרשי רבותינו ז"ל⁴⁴ על הפסוק⁴⁵ "עשרה עשרה הכף בשקל הקודש". היינו, שעל-ידי שלימות עבודתם של ישראל בתורה ("עשרה שיושבים ועוסקים בתורה") חודרת התורה (עשרת הדברות) במציאות העולם (עשרה מאמרות).

יג. ויש להוסיף, שענין "עשרה שיושבים ועוסקים בתורה" שייך גם אצל כל אחד ואחד מישראל בתור יחיד:

אצל כל אחד ואחד מישראל יש (באמת ובפנימיות) השלימות של עשרה מישראל - עשר כחות נפש⁴⁶, שבהם נרמזו שלימות עשרה המבטאת את כלל ישראל. היינו, ששלימות כלל ישראל באה לידי ביטוי בכל נפש פרטית מישראל, אשר להיותה "חלק אלקה ממעל ממש"⁴⁷, תופסים על-ידה בכל העצם, כמאמר⁴⁸ "העצם כשאתה תופס בחלקו, אתה תופס בכולו" (כפי שמבאר 'בעל הגאולה' בכמה מקומות⁴⁹). ונמצא, שגם אצל כל אחד ואחד מישראל בפרטיות, ישנו ענין "עשרה שיושבים ועוסקים בתורה" - שעשר כחות נפשו הם במצב של התיישובות ("יושבים", "לישב בשלוה") ב"עסק" ("עוסקים") מילוי תכלית הכוונה בירידת הנשמה למטה, ירידה צורך עליה, על-ידי ההנהגה על-פי התורה.

אמנם, מובן וגם פשוט, שעיקר השלימות ב"עשרה שיושבים ועוסקים בתורה" היא בעשרה מישראל בפשטות, כמבואר בהתחלת המאמר ש"גם אם רק אחד יושב ועוסק בתורה, הרי הוא ממשיך גילוי אלקות (כמו שכתוב בהמשך המשנה "עשרה שיושבים כו' ומנין אפילו אחד, שנאמר בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך"), ומכל-מקום הרי יש הפרש בין אחד שעוסק בתורה, לתורה דרבים", כמבואר שם בארוכה.

יד. וכאן המקום לעורר גם אודות לימוד המאמר "עשרה שיושבים ועוסקים בתורה", כי הדפסת מאמר זה והפצתו לחגיגת י"ב תמוז הראשונה, מהווה הוראה נצחית ללימוד מאמר זה בימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז בכל שנה ושנה, ובאופן של לימוד ברבים, "עשרה שיושבים ועוסקים בתורה".

בוודאי ישנם כאלו שכבר למדוהו, וימשיכו בזה, ויפעלו גם על אחרים (האנשים והנשים והטף) שמהם יראו וכן יעשו, ועל-אחת-כמה-וכמה אלו שמסיבה שונה ומשונה לא למדו עדיין מאמר זה - ישתדלו ללמדו במשך ימי הגאולה, וכאמור, ללמדו ברבים, בעשרה.

ולאלו מהשומעים את הדברים (ובפרט במקומות רחוקים - על-ידי ה"הוק-אפ" וכיוצא בזה) שיטענו, איך יוכלו עתה, באמצע הלילה, לקבץ עוד תשעה אנשים כדי ללמוד עמהם מאמר חסידות?

ובפרט - ממשיכים לטעון - שהלימוד צריך להיות לא רק בפסוקים מתורה שבכתב שהובאו במאמר, אלא גם לימוד תוכן המאמר, תורה שבעל-פה (שצריך להיות באופן של הבנה והשגה דוקא⁵⁰), עד לפנימיות התורה, ולכל-לראש לימוד ה'מוסר-השכל' ב"החי יתן אל לבו"!

המענה לזה - שלאחרי ההתחלה ב"עשרה שיושבים ועוסקים בתורה", ממשיך "ומנין אפילו חמשה כו', ומנין אפילו שלושה כו', ומנין אפילו שנים כו', ומנין אפילו אחד, שנאמר⁵¹ בכל המקום אשר אזכיר את שמי, אבוא אליך וברכתך", שמזה מובן, שבלי-ברירה יכולים להסתפק גם בלימוד בפחות מעשרה, עד ללימוד ביחיד.

אמנם, מובן וגם פשוט, שלכתחילה יש להשתדל ככל האפשרי שיהיה הלימוד בעשרה דוקא, כמובן מתוכן כללות המאמר והמכתב, שרצונו וחפצו של 'בעל הגאולה' הוא שילמדוהו ברבים דוקא, באופן של "עשרה שיושבים ועוסקים בתורה".

(47) תניא רפ"ב.

(48) כש"ט הוספות סקט"ז. וש"נ.

(49) סה"ש תש"א ע' 32. ועוד.

(50) ראה ה' ת"ת לאדה"ז ספ"ב. וש"נ.

(51) יתרו כ, כא.

(44) זח"ג יא, ב.

(45) נשא ד, פו.

(46) ולכן, ה"ז שייך לא רק לאנשים ונשים אלא גם לטף, שהרי משעה שנולד (עוד לפני שהגיע לחינוך) יש לו נפש בעלת עשר כחות כו'.

1 ולהעיר, שגם בפסוק "בכל המקום אשר אזכיר את שמי, אבוא אליך וברכתיך" (שהובא כראיה
2 ל"אפילו אחד") מודגש העילוי ב"עשרה" דוקא - שהרי פשטות הכתוב ("אין מקרא יוצא מידי פשוטו"⁵²)
3 קאי על ברכת כהנים, כמובא בפירושו רש"י (פשוטו של מקרא⁵³) "מכאן אתה למד, שלא ניתן רשות
4 להזכיר שם המפורש אלא במקום שהשכינה באה שם, וזהו בית הבחירה, שם ניתן רשות לכהנים להזכיר
5 שם המפורש בנשיאת כפים לברך את העם"⁵⁴. וברכת כהנים היא בעשרה דוקא⁵⁵.

* * *

6 טו. ענין נוסף הקשור עם יום ההולדת ב"ב תמוז (כנ"ל סעיף ו) - מזמור תהלים המתאים למספר
7 השנים, על-פי המנהג המקובל מהבעל-שם-טוב (שנתפרסם על-ידי 'בעל יום ההולדת' ו'בעל הגאולה'⁵⁶)
8 עד שנעשה להנהגה קבועה מדור דור, ובאופן דמוסיף והולך) לומר מזמור תהלים המתאים למספר
9 שנותיו, החל מיום ההולדת, במשך כל השנה כולה, עד ליום ההולדת הבא.

10 ובהקדמה - שהעליה במזמורי תהלים משנה לשנה, נמשכת גם לאחר ההסתלקות, כולל ובמיוחד -
11 בקשר לצאן מרעיתו, מציאות של ציבור, "שאין הציבור מתים"⁵⁷, כידוע⁵⁸ סיפור 'בעל יום ההולדת
12 והגאולה' ששמע מאמר חסידות מאביו ביום הולדתו (כ"ף חשון) הפ"ד (כמה שנים לאחר ההסתלקותו)
13 על פסוקי תהלים במזמור זה, סיפור שנתפרסם גם בדפוס ונעשה הוראה לדורות⁵⁹.

14 ובנוגע ליום ההולדת בשנה זו, שנת תש"מ ותש"מ - הרי, המזמור של 'בעל יום
15 ההולדת' ו'בעל הגאולה' [שממנו יראו וכן יעשו ההולכים בדרכיו ואורחותיו אשר הורנו⁶⁰], המתאים
16 למספר שנותיו ביום ההולדת בשנה זו (תר"ם - תשמ"ח) הוא מזמור ק"ט.

17 טז. מזמור ק"ט הוא מזמור קשה ("א שטריינגער") - כמובן מפשטות הכתובים, ועל-אחת-כמה-וכמה
18 על-פי דברי המפרשים, ולכן הרי זה חל על כל הענינים שיכולים לנגוע ("אָנְיִן") חסוֹשִׁים בהפצת
19 עניניו של 'בעל יום ההולדת והגאולה', שלא יהיה להם חלות ותוקף כלל, באופן ש"לא אשים עליך"⁶¹
20 מלכתחילה. ולכן, אין מה לדבר על זה, ועל-אחת-כמה-וכמה שאין להכנס בשקלא-וטריא כו'.

21 אמנם, בוודאי שיש במזמור זה גם עניני טוב וברכה, ולא רק ברכה סתם, אלא מרובה בברכה.
22 ואכן, קרוב לסיום המזמור, בפסוק ל' - "בן שלושים לכה"⁶² - נאמר: "אודה הוי' מאד בפי, ובתוך
23 רבים אהללנו".

24 ומזה מובן, שבי"ב תמוז בשנה זו מתחילה תקופה שעניניהם של כל בני-ישראל - הקשורים לנשיא,
25 ש"הנשיא הוא הכל"⁶³, גם אשר "בשם ישראל יכונה" - נעשים באופן ש"אודה הוי' מאד בפי, ובתוך
26 רבים אהללנו", כדברי דוד מלך ישראל, "נעים זמירות ישראל"⁶⁴. כדלקמן.

27 יז. "אודה הוי'":

28 תחילת הפסוק היא בענין של הודאה וברכה - "אודה הוי'" - מכיון שהקב"ה נותן לכל אחד ואחת
29 מישראל טוב הנראה והנגלה בגשמיות, ועל-אחת-כמה-וכמה ברוחניות, ובפרט על-ידי התעוררות רחמים
30 של 'בעל הגאולה', אשר "מה להלן עומד במרום, אף כאן עומד במרום" ומעורר רחמים על צאן מרעיתו,
31 וביתר שאת לאחר יום ההולדת בשנה זו - שלכן, נעשית עבורתם התמידית באופן ש"אודה הוי'", שכל
32 אחד ואחת מודה להקב"ה על כל הברכות שרואה בעיני בשר מדי יום ביומו.

(57) תמורה טו, ב. רמב"ם הל' פסולי המוקדשין רפ"ד.

(58) סה"מ פר"ת בהוספות ע' שנו.

(59) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' שפב.

(60) כולל גם אלו שמספרים להם על זה, בדרכי נועם ובדרכי שלום, ובדברים היוצאים מן הלב, עד לעצם הלב.

(61) בשלח טו, כו.

(62) אבות ספ"ה.

(63) פירש"י חוקת כא, כא.

(64) ש"ב כג, א.

(52) שבת סג, א. וש"נ.

(53) פירש"י בראשית ג, ח. שם, כד. ועוד.

(54) ואחר-כך "משרבו הפריצים היו מוסרים אותו לצנועים שבהונה, והצנועים שבהונה מבליעים אותו בנעימת אחיהם הכהנים" (קידושין עא, א).

(55) רמב"ם הל' נשיאת כפים פט"ו ה"ט. שו"ע אדה"ז אר"ח ר"ס קכח.

(56) במכתבו - קובץ מכתבים ע"ד אמירת תהלים, אג"ק שלו ח"י ס"ע נג.

"מאד":

לא רק הודאה ("אודה הוי") סתם, אלא באופן של "מאד" - כי גם המשכת הברכה בטוב הנראה והנגלה, אינה רק על דרך הרגיל (כפי שהיה בשנה שלפני-זה, עד יום ההולדת והגאולה בשנה זו), אלא באופן של ריבוי גדול ביותר, "מאד".

"בפי":

ההודאה לה', "אודה ה'", ובאופן של "מאד", אינה נשאת בלבד פנימה, במחשבה, אלא באה לידי ביטוי גם בדיבור "בפה" - נשמות בגופים דוקא, כי הקב"ה נותן אריכות ימים ושנים טובות, ונותן שליטה על כל הכחות, כולל גם על כח הדיבור ("בפי"), שיוכלו לנצלו במילואו ובשלימותו (ובאופן של גאולה מענינים שיכולים לפעול בו חלישות חס-ושלום) - להודות לה', "אודה ה' מאד בפי".

ועוד ענין בזה - שהדיבור ("בפי") מעורר גם את הזולת, ועוד יותר אפילו ממעשה בפועל, כי בענין של מעשה יש עדיין צורך שהזולת ירצה להביט בכיוון הנכון שיוכל לראות ולהתרשם מהמעשה, אמנם על-ידי הדיבור "בפי", ועל-אחת-כמה-וכמה דיבור חזק, מתוך "שטורעם" - הרי על-פי טבע, מוכרח הזולת לשמוע את קולו⁶⁵. ולא עוד, אלא שפונה לכיוון של המדבר, אפילו אם לפני-זה היו פניו לצד אחר, ויתירה מזה, שפנה במכוון⁶⁶ לצד אחר, כדי שלא יראה את המופתים שנעשו בפועל ממש - גם במצב כזה פועל הדיבור ("אודה ה' מאד בפי") על הזולת.

"ובתוך רבים אהללנו":

ההודאה לה' בדיבור היא - לא ביחיד, כי-אם במעמד של רבים מישראל, "בתוך רבים", ובאופן שמכניס את עצמו "בתוך (רבים)", גם מלשון בתוך (באמצע), היינו, שאינו מרגיש את עצמו מלמעלה ("א גאנצער יא-טיבע-דאס") או מן הצד, אלא בתוך וביחד עם הרבים.

ולהעיר גם מפתגם 'בעל יום ההולדת והגאולה'⁶⁷ שכאשר שני יהודים נפגשים יחדיו, צריכים להשתדל שפגישתם תביא טובה ליהודי נוסף (לכל-הפחות יהודי אחד נוסף), ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר כמה וכמה מישראל נפגשים יחדיו, ובפרט בקשר לימי גאולת נשיא הדור, "הנשיא הוא הכל", ועל-אחת-כמה-וכמה בימי הגאולה ב'שנת הקהל', "הקהל את העם, האנשים והנשים והטף"⁶⁸.

ומצד מעלת הרבים (כח הציבור)⁶⁹, ובפרט כשהרבים נמצאים בבית-הכנסת ובית-המדרש - נוסף גם בהלול להקב"ה ("בתוך רבים אהללנו").

ועוד ענין בזה - שההלול נמשך וחודר בריבוי ("בתוך רבים") שבעולם, "מה רבו מעשיך ה'"⁷⁰, הריבוי של עולם העשיה הגשמי, אשר מבין ארבעה העולמות (אצילות-בריאה-יצירה-עשיה) שהם כנגד ארבע רשויות (כמבואר בכתבי האריז"ל⁷¹), נקרא "רשות הרבים" - אזי נעשה "בתוך רבים" (אפילו רשות הרבים) אהללנו.

ויש להוסיף בכל הנ"ל כהנה וכהנה, ו"תן לחכם (כל אחד ואחד מישראל, "עם חכם ונבון"⁷²) ויחכם עוד"⁷³.

אבל, ע"ד הרגיל - האדם אינו בעה"ב על חוש השמיעה, ככפנים.

(66) ובלשון הידוע (בענין פסח שני) — "לכם" שהי' ברצונו (ראה "היום יום" יד אייר, פסח שני).

(67) ראה גם קונטרס משיחות ש"פ בשלח ש.ז. סי"ג.

(68) וילך לא, יב.

(69) ראה אגה"ק סכ"ג. קונטרס החלצו תרנ"ט. ועוד.

(70) תהלים קד, כד.

(71) ראה לקוטי הש"ס להאריז"ל ריש מס' שבת. הובא בהמשך מים רבים תרל"ו פ"ג.

(72) ואתחנן ד, ו.

(73) משלי ט, ט.

(65) ורק באברהם אבינו מצינו שעשאו הקב"ה שליט גם על חוש השמיעה "המליכו על מאתיים וארבעים ושמונה אברים (כמנין אברהם) . . שתי אונים כו'" (נדרים לב, רע"ב).

ולהעיר גם מסיפור בעל הגאולה אודות אביו, שבעת אמירת מאמר חסידות, אירע פעם שאנשים דיברו בחדר הסמוך, דבר שגרם בלבול לאמירת המאמר (אף שאמירת המאמר היתה "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך"), ופעל כ"ק אדנ"ע בעצמו שיתעלם אצלו חוש השמיעה (עכ"פ - תוקף חוש השמיעה) - כפי שהבחין בעל הגאולה בשעתו, וכששאל את אביו לפרש הרבר (בהציעו לקרוא רופא וכיו"ב), סיפר לו כל המאורע, ועד כדי כך, שמשך זמן לאחר אמירת המאמר (כמה זמן — לא סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר) נמשכה חלישות בחוש השמיעה.

- 1 יח. ויהי-רצון שתחילת אמירת המזמור (מ"ב תמוז) שבו נאמר "אודה ה' מאד בפי, ובתוך רבים
- 2 אהללנו" - תהיה הכנה קרובה לזמן שבו יקויים פסוק זה בתכלית השלימות:
- 3 "אודה ה' מאד" בתכלית השלימות, הוא על הטובה הכי גדולה - גאולה האמיתית והשלימה על-ידי
- 4 משיח צדקנו.
- 5 וגם ענין "בתוך רבים אהללנו" הוא בתכלית השלימות - כל בני-ישראל ממש, כולל גם "הקיצו ורננו
- 6 שוכני עפר"⁷⁴, 'בעל הגאולה' וכל הצדיקים שבעולם האמת, ועל-אחת-כמה-וכמה הצדיקים שחיים עמנו
- 7 בעלמא דין, וכן הצדיקים שעדיין לא ירדו למטה, בתוככי כלל ישראל, שכולם יחדיו באים לארצנו
- 8 הקדושה - "כל יושביה עליה"⁷⁵, לירושלים עיר הקודש, ולבית-המקדש, עליו נאמר⁷⁶ "ועשו לי מקדש
- 9 ושכנתי בתוכם", החל מהמשכן שעשה משה, בית ראשון ובית שני, ועד לבית-המקדש השלישי⁷⁷,
- 10 "מקדש אדני כוננו ידיך"⁷⁸, שיבנה במהרה בימינו, וכולם מודים לה' יחדיו - "אודה ה' מאד בפי, ובתוך
- 11 רבים אהללנו".
- 12 ואז נעשה גם ענין "בכל המקום אשר אזכיר את שמי, אבוא אליך וברכתך" (המשך וסיום ענין
- 13 "עשרה שיושבים ועוסקים בתורה") בתכלית השלימות - הזכרת שם המפורש על-ידי הכהנים שנושאים
- 14 כפיהם בבית-המקדש⁷⁹ (כנ"ל סעיף יד), מצות-עשה מן התורה בכל יום ויום⁸⁰, ולא רק פעם אחת ביום,
- 15 אלא אפילו כמה פעמים ביום⁸¹.
- 16 ולא עוד, אלא שיתגלה שמו של הקב"ה, "אזכיר את שמי", שם המפורש (לא רק בבית-המקדש, אלא
- 17 גם) בכל מקום - "כפי שאני נכתב, כך אני נקרא"⁸², שיהיה נקרא בגלוי בכל העולם כולו, היינו, שמאיר
- 18 את חשכת העולם (על-ידי "נר מצוה ותורה אור"⁸³) עד שנעשה בבחינת "ישת חושך סתרו"⁸⁴, ה"סתר"
- 19 של הקב"ה בדרגה הכי נעלית, בקודש הקדשים, שבו הארון והלוחות, כפי שנמשך ומאיר בגילוי, כמו
- 20 שכתוב⁸⁵ "ולא יכנף עוד מוריק, והיו עיניך רואות את מוריקך" - בראיה חושיית, כמו שהיה מעין זה
- 21 בשעת מתן-תורה⁸⁶ - שנעשים 'חד' ממש עם עצמותו ומהותו יתברך, נשמות בגופים, האנשים והנשים
- 22 והטף (כולל גם קטני קטנים, עד לתינוק שזה-עתה יצא לאויר העולם).
- 23 ויש להוסיף ולהעיר, שגם בפרשת השבוע מדובר אודות משיח צדקנו - "דרך כוכב מיעקב וגו'"⁸⁷,
- 24 והמשך הכתוב⁸⁸ "וישראל עושה חיל" - שהולכים מחיל אל חיל, בגשמיות וברוחניות וברוחניות
- 25 ובגשמיות, עד לגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו.

* * *

- 26 יט. כדי למהר ולזרז את כל הנ"ל - נסיים בענין הצדקה ש"מקרכת את הגאולה"⁸⁹, לתת לכל אחד
- 27 ואחת מהנמצאים כאן, אנשים נשים וטף, שליחות-מצוה לתת לצדקה, בהוספה משלו.
- 28 ונתינת הצדקה תהיה ביחד עם החלטה גמורה, להוסיף בתוקף יותר באהבת ישראל ואחדות ישראל
- 29 - שהרי אחד מעניני אהבת ישראל הוא ענין הצדקה, שעל-ידה נעשה קירוב ואחדות בין הנותן והמקבל,
- 30 ובפרט כשעושים זאת במעמד רבים מישראל, עשרה מישראל, ושניהם (הנותן והמקבל) מתאחדים עם

הטעם שאין נושאים כפים במנחה הוא מחשש שיכרות (שם), ומכיון שלע"ל "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ", לא יהי מקום לחשוש מענין בלתי-רצוי.
(82) ראה פסחים נ, א. וש"נ.
(83) משלי ו, כג.
(84) תהלים יח, יב.
(85) ישעי' ל, כ.
(86) תניא פל"י (מו, א).
(87) בלק כד, יז.
(88) שם, יח.
(89) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"י (מח, ב).

(74) ישעי' כו, יט.
(75) ל' חז"ל - ערכין לב, סע"ב.
(76) תרומה כה, ח.
(77) ראה רמב"ם ריש הל' ביהב"ח.
(78) בשלח טו, יז.
(79) ומכיון ש"את רוח הטומאה אעביר מן הארץ" (זכרי' יג, ב) - לא יהי צורך להבליע את השם (ראה לעיל הערה 54), מכיון שלא יהי מקום לחשש בו.
(80) ורק בגלל מצב זמן הגלות - יש מקומות שאין נושאים כפים אלא ביו"ט, או בשבת ויו"ט, וכיו"ב.
(81) "בשחרית במוסף ובנעילה" (שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס קכט). - וי"ל, שלעתידי-לבוא תהי נשיאת כפים גם במנחה, כי

הנותן האמיתי, הקב"ה, שהרי נתינת הצדקה היא בשליחותו של הקב"ה ה"זן ומפרנס לכל",¹
 ועל-אחת-כמה-וכמה לעני, שהקב"ה מעיד שנמצא עמו, "את מי אשכון, את דכא ושפל רוח"⁹⁰, ולכן
 הנותן לעני צדקה וגמילות-חסדים נמצא גם הוא יחד עם הקב"ה, "אם כסף תלוה את עמי"⁹¹ "אתה
 עימי"⁹².
 ויהי-רצון שההחלטה על נתינת הצדקה (עוד לפני הנתינה בפועל) תביא כבר את השכר (כפסק-דין
 ה'שולחן ערוך'⁹³) - ש"מקרבת את הגאולה", למהר ולקרב יותר את הגאולה, על-ידי קיצור רגעי הגלות
 האחרונים - קיצור בכמות, אבל אריכות באיכות, באופן שכל רגע נעשה מועט המחזיק את המרובה
 (להיפך מ"רגע קטן גו"⁹⁴ שלא למעליותא), על-דרך מה שכתוב בישראל "זה הקטן גדול יהיה"⁹⁵, "הקטן
 יהיה לאלף"⁹⁶,
 ובפשטות - שברגעי הגלות האחרונים, נעשה מצב של "עשרה שיושבים", ישיבה בשלוה,
 ותיכף ומיד - "בשובה ונחת תושעון"⁹⁷, שמתוך מנוחה, שמחה וטוב לבב, "שמחת עולם על
 ראשם"⁹⁸, יוצאים מהגלות כל בני-ישראל, כולל גם את אשר "בשם ישראל יכונה", "בנערינו ובזקנינו
 גו' בבנינו ובבנותינו"⁹⁹, "קהל גדול"¹⁰⁰ (לשון יחיד), ובפרט ב'שנת הקהל', ושנת תש"מח ותש"מח,
 ובאים לארצנו הקדושה, "ישובו הנה"¹⁰⁰, כפי שהיא באופן של הרחבה, "ירחיב ה' אלקיך את
 גבולך"¹⁰¹, ארץ עשר אומות¹⁰², כנגד "עשרה שיושבים ועוסקים בתורה", אשר לכל אחד ואחד מהם יש
 חלק בארץ,
 ובארץ ישראל עצמה - בכל עשר הקדושות (נוסף לכך שארץ ישראל מקודשת מכל הארצות)¹⁰³,
 קדושה למעלה מקדושה - בירושלים עיר הקודש, בהר הקודש, בבית-המקדש, עד לקודש הקדשים.
 וכל זה - בזריות הכי גדולה, "לא עיכבן אפילו כהרף עין"¹⁰⁴, תיכף ומיד ממש, למטה מעשרה
 טפחים, בפשטות ממש.

(98) שם לה, יו"ד. נא, יא.

(99) בא יו"ד, ט.

(100) ירמ' לא, ז.

(101) שופטים יט, ח.

(102) פירש"י עה"פ.

(103) כלים פ"א מ"ו ואילך. רמב"ם הל' ביהב"ח פ"ז הי"ב-ג.

(104) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.

(90) ישעי' נז, טו.

(91) משפטים כב, כד.

(92) שמו"ר ספ"א.

(93) אר"ח סו"ס תקעא.

(94) ישעי' נד, ז.

(95) נוסח הברכות בברית מילה.

(96) שם ס, כב.

(97) שם ל, טו.

אגרות קודש

[כ"ד סיון תשי"ג]

...לפלא קצת שכותב שנכדו של שלום משה הכהן שי' נקרא בשם יוסף משה. ואולי יש בזה
 פליטת הקולמוס, או שהשם משה אצל זקנו הוא שם שנשתקע. ובאם לאו, הרי כדאי - מבלי לעשות
 רעש מזה - ישתדלו ששם הנכד יהי בעיקר - יוסף. וכן בהנוגע לשמו באנגלית...

לקוטי שיחות י"ב-י"ג תמוז כרך יח

מתורגם ללשון הקודש

- 8 לקריאת מגילה⁵, וכן "משנכנס אדר מרבין בשמחה"⁶.
- 9 בדומה לכך נקרא חודש ניסן חודש הגאולה⁷, מפני
- 10 שבחמשה-עשר בו היתה הגאולה ממצרים.
- 11 לגבי חודש תמוז רואים, שהוא כולל בתוכו שני
- 12 ענינים מנוגדים:

- 13 היום המיוחד שבחודש, המוזכר בתורה שבכתב
- 14 (בנביאים)⁸, הוא "צום הרביעי", צום שבעה עשר
- 15 בתמוז⁹, שביום זה "הובקעה העיר"¹⁰. זהו ענין כללי
- 16 בחודש¹¹, כמובן מכך שהצום נקרא על שם החודש

א.

ימים מיוחדים שבחודש תמוז

- 1 כידוע, יש לכל חודש תוכן מיוחד משלו¹, ומובן²,
- 2 כיוון שהכל בהשגחה פרטית, שחודש שיש בו יום
- 3 מיוחד או ימים מיוחדים, הרי תוכנו של החודש קשור
- 4 למשמעות היום הזה או הימים האלה.
- 5 לדוגמא: בחודש אדר מביאים ימי הפורים³ לכך
- 6 שהחודש כולו הפך לזמן של שמחה – "החודש אשר
- 7 נהפך להם..."⁴, עד אשר להלכה כשר החודש כולו

(1) ראה תרגום שני לאסתר ג, ז. וכל חודש יש לו מזל מיוחד (ר"ה יא, ב ובפרש"י שם. וצ"ק בשבת קנו, א שלא הובא מזל חודש). ובכל חודש מאיר צירוף מיוחד דשם הוי' (הובאו במשנת חסידים במקומם). ועוד.

- (2) וכן מוכח בתרגום שני שם.
- (3) ולהעיר ממגילה יג, ב: נפל פור בחודש אדר.. ובשבעה באדר נולד. וראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 368 ואל"ך.
- (4) מג"א ט, כב.
- (5) ירושלמי ריש מגילה. וברמ"א או"ח סתרפ"ח ס"ז: והכי נהוג.
- (6) תענית כט, סע"א (ואיל"ך). מג"א או"ח סתרפ"ו סק"ה.
- (7) שמ"ר פט"ו, יא. ועד שאמרז"ל: בניסן נגאלו בניסן עתידין להגאל (דעת ר"י ר"ה יא, רע"א. ובשמו"ר שם סתם כות"י).
- (8) זכר"י ח, יט.

(9) כ"ה בירושלמי תענית פ"ד ה"ה. ספרי ואתחנן עה"פ שמע ישראל. תוספתא סוטה ספ"ו. רמב"ם בפיה"מ לר"ה פ"א מג"ג. ה"ל תעניות פ"ה ה"ד. טאו"ח סתקמ"ט (אבל ראה ב"י שם ד"ה ור' עקיבא). רד"ק ומהר"י קרא זכר"י שם. ולדעת כמה כ"ה הגירסא גם בבבלי ר"ה יח, ב. (הובא בחי' הר"ן וריטב"א שם. דק"ס שם).

אבל גירסת רוב הספרים בבבלי שם (וראה ראב"ע זכר"י שם, יח) "זה ט' בתמוז שבו הובקעה העיר" – והבבלי לשיטת"י או"ל ד"בראשונה הובקעה העיר בתשעה בתמוז" (תענית כח, סע"ב. וכ"ה בטושו"ע או"ח שם ס"ב), והקרא דזכר"י איירי לאחר חורבן בית ראשון. אבל ראה הערה הבאה.

הירושלמי לשיטת"י (תענית שם) ד"קלקול חשבונות יש כאן" וגם בראשונה הובקעה ב"י בו. וכן צ"ל בספרי ותוספתא שם (שהרי הוזכר שם "שבו הובקעה העיר").

והרמב"ם שכתב (ה"ל תעניות שם ה"ב) ד"הובקעה ירושלים בחורבן שני" ומ"מ מפרש הכתוב דזכר"י על י"ז תמוז כנ"ל – כי לשיטתו נקבע הצום גם בראשון ל"ז תמוז, מפני שבאותו היום** (נשתברו הלוחות

(1) בטל התמיד (ראה צפע"נ לרמב"ם שם)***.

(10) וראה טו"א לר"ה שם "דאפילו לגמ' דידן בא' נמי הובקעה ב"י כו" (אלא ששם כתב ש"מפני קלקול החשבונות לא ה' מתענין בו (ב"י) אלא בט"). והא דאמרו בתענית שם דבראשונה הובקעה העיר בט' תמוז – "איכא למימר כמו שהפסוק לא רצה לשנות ממה שהיו סבורים, הכי נמי התנא" (גבורות ארי תענית שם, עיי"ש ובטו"א שם).

[ויומתק יותר ע"פ מה שמפרש בחדא"ג מהרש"א תענית שם, דקלקול חשבונות פירושו (לא טעות בחשבון, כ"א) ש"לפי קלקול חשבונות של האויבים שמונח לחמה לא ה' רק בט' תמוז, אבל "בודאי ב"י בתמוז בחודש הלבנה נבקעה העיר גם בראשונה" (ומעולם התענו ב"י לחודש הלבנה)***]. וכן מוכח שיטת רש"י בפירושו לנ"ך, שהרי הביא (ירמ' א, יב) "כ"א יום.. שבין י"ז בתמוז שבו הובקעה העיר לתשעה באב שבו נשרף הבית" – ועה"פ (שם לט, ב. שם נב, וז') דבט' נבקעה העיר. לא העיר כלום!

ועכצ"ל שס"ל (ד(המשך) הכתוב (שם לט, ג) "ויבואו גו' וישבו בשער התוך" מוכיח****, דבט' תמוז נכבשה רק חומה החיצונה (ו"הבקעה העיר" היינו התחלת הבקיעה. ודוחק קצת) וחומה הפנימית (דהביהמ"ק) נכבשה רק אח"כ (ב"יז תמוז), פתח שערי ירושלים וגו'. ומש"פ לאח"ז בשער התוך "שער העזרה שער נקנור וכו'" [דלא כברד"ק ומצו"ד שם, שקאי על שער העיר, וברד"ק שם דוישבו בשער התוך הוא "אזור שהבקעה העיר" (וקאי על השרים)] – עכצ"ל, דכוונתו שלאחרי קיום נבואה הנ"ל נתקיים גם ההמשך שלה (ולכן הוסיף "וגו'") – ועל כל חומות" (כולל חומות ביהמ"ק שבתוכה. ועפ"ז יתורץ בירמ' (א, טז) שם דלכאורה אינו מזכיר העיקר – ביהמ"ק וחומה שלו).

[ובקאפיטל נב שם (ועד"ו במ"ב כה, גיד) אפשר לפרש, דמש"נ "בתשעה לחודש" קאי רק על "ויוחק הרעב גו'" שבפסוק זה, ולא על מש"נ בפסוק שלאח"ז "ותבקע העיר גו'*****].

וראה לקמן הערה 41. ואכ"מ.
(11) ראה תרגום שני שם.

(* ורק זה (דלא כבירושלמי שם).

(** ואין מתענין גם בט' תמוז – מפני שלא רצו הצבור לקבל (ראה צפע"נ שם, שמפרש כן דברי הירושלמי תענית שם). או דבטל התמיד חמיר מבקעת העיר. (***) ועפ"ז י"ז דאין להזכיר מ"מ "הובקעה. וכפרש"י שם "שנתקיימה כאן נבואה כו' ובאו גו' בחורבן שני" שיטתו בחורבן ראשון (ראה הערה הבאה) – כי אין מזה נפק"מ מכיון שבלא"ה נקבע הצום (גם אז) ל"ז תמוז, ומכיון דלא בירדא לי' נקט רק חורבן שני.

(****) ע"פ המבואר בפנים לתוך בין הבבלי ירוש' – מתורגם מ"ש במג"א (סתקמ"ט סק"ב) ד"בעל נפש יתענה גם בט', מיהו בירוש' איתא שבראשונה ה' ג"כ ב"יז כו" – שבפשוטו כוונתו (כמ"ש במחזק"ש שם) דלפ"ז גם בעל נפש אי"צ להחמיר, ומשמע שכו"ה מסקנתו – ודאי בבלי ירוש' הלכה כבבלי.

(*****) עפ"י מתורגם מה שבתענית שם (משא"כ בירושלמי ושו"ע שם) הובא הכתוב דקאפיטל נב – ולא דקאפיטל לט שקדמו – כי בקאפיטל לט מוזכר הזמן רק בנוגע להתחלת "ויבואו" – דקאי (לפרש"י) על נבואה העליונה "שערי ירושלים".

(*****) ועד"ו יש לתרץ במ"ש רש"י (ירמ' א שם) "תשעה באב שבו נשרף הבית" – אף שמפורש לפנ"ו (מ"ב כה, זדס) "בשבעה לחודש. וישרף את בית ה'" – כי "בשבעה לחודש" קאי רק על תאמיר בפסוק זה, ולא על "וישרוף גו'" שבפסוק שלאח"ז, שהרי אח"כ (וראה תענית כט, א: בשבעה נכנסו כו').

המשיח, זהו הזמן שבו צריך היה להתגלות ענין
הגאולה שבתמוז.

ב.

הניגודים שבשם "תמוז"

כשם שקיימים שני ימים מיוחדים בחודש תמוז,
המנוגדים בתוכנם, כך קיימים ניגודים גם בשמו¹⁸ של
החודש עצמו – "תמוז":

(א) "תמוז" הוא שמה של עבודה זרה, כנאמר בתורה
שבכתב, ביחזקאל¹⁹, "הנשים יושבות מבכות את
התמוז" ("דמות אחת שמחממים אותו..."²⁰) – שזהו
הקצה הירוד ביותר.

(ב) מצד שני, מוסבר בהרחבה בספרי חסידות,
שהחום העצום של תקופת תמוז, שנכלל במשמעות
המילה "תמוז" – "לשן היסק"²¹, הוא ענין נעלה ביותר
בפנימיות. כי כשם שכל דבר בעולם "משתלשל" ונובע
ממהותו הפנימית, משורשו הרוחני, כך משתלשל
השמש הגשמית מ"שמש הוי"²² ("שמש ומגן ה'
אלקים"²³),

ולכן²⁴ היא גם משל לאי-ההשתנות שלמעלה (אני
ה' לא שנית²⁵) ולהתבטלות העולמות²⁶ – שזהו ההיפך
מעבודה-זרה.

זריחת השמש בימי הקיץ היא בפנימיותה זריחה
של שמש הוי²⁶. וחזקו של החום בתקופת תמוז קשור
לחזקת גילוי שם הוי²⁷. כלומר, בתקופת תמוז מאיר
שם הוי, שמעל לטבע, בעוצמה רבה יותר מאשר בכל
השנה.

1 כולו¹² – "צום הרביעי" – הצום של ה"רביעי
2 לחדשים"¹³.

3 לפי זה קשור תוכנו של חודש תמוז להיפוכה של
4 השמחה – לפורענות, במיוחד כאשר משבעה עשר
5 בתמוז והלאה מתחילים ימי בין המצרים, ימי אבילות.
6 מצד שני נתגלה בדורנו עוד יום מיוחד בחודש זה,
7 שהוא בעל תוכן מנוגד – חג הגאולה – י"ב-י"ג תמוז,
8 כאשר כ"ק מורי וחמי אדמו"ר שוחרר באופן סופי
9 ממאסר ומגלות. זו לא היתה גאולה פרטית, אלא כפי
10 שהוא כותב במכתבו המפורסם¹⁴: "לא אותי בלבד
11 גאל הקדוש-ברוך-הוא ביי"ב תמוז, כי-אם גם כל
12 מחבבי תורתנו הק', שומרי מצוה, וגם את אשר בשם
13 ישראל יכונה..." וזה כולל את כל סוגי היהודים.
14 כלומר, זהו חג הגאולה לכל ישראל.

15 ולפי כל האמור לעיל מובן, שענין הגאולה הוא
16 תוכן עיקרי וכללי של חודש תמוז כולו.

17 [אין להקשות: כיצד לא ידעו במשך כל הדורות עד
18 לדורנו, שענין הגאולה הוא תוכנה של חודש תמוז, כי
19 אם להיפך, היה ידוע, לפי התורה שבכתב, רק על ענין
20 הפורענות שבו?

21 כי בתורה בכלל מוצאים, שמתגלים ומתחדשים
22 באופן תמידי ענינים חדשים בה, ויחד עם זאת "הכל
23 ניתן למשה מסיני"¹⁵, וההסבר לכך הוא, שלכל ענין
24 יש זמן ממשלו שבו הוא צריך להתגלות¹⁶, ואשר מאז
25 יש לקיימו, בדומה לימי הפורים¹⁷ וכדומה.

26 וכך גם בעניננו: דווקא עתה, בדור של עקבתא
27 דמשיחא, בסמוך ממש לביאת גואל אחרון – מלך

(19) ח, יד.
(20) פרש"י שם. מפרש"י נ"ך שם. מו"נ ח"ג פכ"ט (ועיי"ש ששייך
להזמן דחודש תמוז).
(21) לשון רש"י שם.
(22) ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 163, וש"נ.
(23) תהלים פד, יב.
(24) מלאכי ג, ו.
(25) תניא פל"ג. שער היחוד והאמונה פ"ג.
(26) סד"ה ביום השמיני עצרת תרל"ב. לקו"ש [המתורגם] ח"א ע' 3.
(27) המשך תער"ב פרק קפ.

(12) ובפרט לפמ"ש (ריטב"א ר"ה שם. תענית שם. תשב"ץ ח"ב
סרע"א) דלכתחילה נקבע הצום לחודש זה (הרביעי) סתם ולא ליום
מסויים (עיי"ש).
(13) ר"ה שם. ספרי ותוספתא שם.
(14) נדפס בסה"מ תרפ"ח ע' קמו ואילך. סה"מ תש"ח ע' 263 ואילך.
וזה עתה (תשל"ח) עוה"פ בקונטרס בפ"ע.
(15) נסמן בלקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 70. ח"ז ע' 207. ועוד.
(16) ראה בארוכה לקו"ש ח"ז שם.
(17) להעיר משבועות לט, א. וראה צפע"נ למג"א ט, כז.
(18) דשמו אשר יקראו לו כו' הוא כלי לחיות כו' (שער היחוד
והאמונה פ"א).

ומ"ש בירמיה' (נב, יב) "בעשור לחודש" וזהו היריון בתענית שם (הובא ברד"ק (ורלב"ג) מ"ב שם, מהר"י קרא ירמיה' שם) דבט' סמוך לחשיכה הצייתו כו' ונשרף (רדב"ר)
בעשור – לא נזכר ברש"י. אבל ראה רש"י איכה א, ב) – כי שם קאי גם על "זאת בית המלך.. בית הגדול" (שם, יג), ששריפת כהנ"ל נגמרה בעשור לחודש.
וזהו היריון בין הכתוב דמ"ב שם דנבחראדן בא ב' לחודש ובירמיה' שם שבא בעשור לחודש – שאין רש"י מתרצה – כי מפורש בפשט"מ: במ"ב שם נאמר שבא
לירושלים, ובירמיה' שם – ש"בא גו' עמד לפני מלך בבל" (משא"כ להרד"ק ירמיה' שם שהוכרח לטרוס הכתוב).

ח"ו, אלא שהצום יהפוך לששון ולשמחה ולמועדים²⁹
טובים"⁸, וזה מובן באופן של קל-וחומר, מן הגורם
לצום, הגלות, שתכליתה איננה הגלות עצמה ח"ו, אלא
היציאה מן הגלות והזכיה בגאולה.³²

וכדי להזכיר ליהודי אודות ענין זה, כדי לעוררו
ולהביאו לידי עשיית כל התלוי בו למען חיסול הגלות,
על-ידי ביטול הגורם לגלות – "מפני חטאינו גלינו
מארצנו..."³³,

קבע הקדוש-ברוך-הוא בחודש תמוז, שהוא זמן
של פורענות, יום של גאולה. כשם שבחודש אב קבוע
גם-כן יום-טוב של חמשה עשר באב³⁴ ושבת נחמו,
המזכירים את הנחמה³⁵ שתגיע על האבלות של תשעה
באב ועל הגבורות והדינים של חודש אב בכלל.

אך אין די בהסבר זה, כי:

(א) הסבר זה היה מתאים לו יום הגאולה היה בא
לאחר היום המדגיש את הגלות (כבחודש אב, כאשר
חמשה עשר בו ושבת נחמו באים לאחר תשעה באב).

אך יב"ג תמוז הם לפני שבעה עשר בתמוז³⁶
(ובין המצרים), ומזה מובן, שענין הגאולה שבתמוז
איננו מסוג הגאולה הבאה (מאחר יותר) כותצאה מן
הגלות, אלא גאולה שהיא הכנה לגלות.

(ב) כאשר שני ענינים אלו, גלות וגאולה, באים
ביחד, באותה תקופה, באותו חודש, מובן, שבעיקר
צריכה לבלוט המטרה – הגאולה.

אף אם נאמר שענין הגלות צריך להיות מורגש, כי
על-ידי-זה מתגברת הגאולה – שכן דוקא משום
ש"לקתה בכפליים" באה אחר-כך "נחמה בכפליים"³⁷
– אך הרי בכל זאת, הוא טפל לגאולה, שהוא הגורם
לגאולה הנעלה.

1 בכך יובן בפשטות כיצד קוראים יהודים לחודש
2 במילה שהיא שם של עבודה זרה, והרי יש איסור של
3 "ושם אלקים אחרים לא תזכירו..."²⁸?

4 אמנם, "כל עבודת כוכבים הכתובה בתורה מותר
5 להזכיר שמה"²⁹, ו"תמוז" מוזכר בתורה, כדלעיל, אך
6 בכל זאת, רק "מותר להזכיר", ואין זה הכרח – ומדוע
7 נבחר מלכתחילה שם, שצריך לקבל עליו היתר?

8 לפי האמור לעיל אין זו שאלה כלל: אנו קוראים
9 לחודש "תמוז" משום הענין הנעלה שבשם זה³⁰ –
10 שאז מאיר בתוקף החום של "שמש הוי".

11 אמנם, יש המשתמשים באותה מילה לשם של
12 עבודה זרה, אך על כך יש לומר, בדומה למאמר
13 חז"ל³¹ בענין דומה "יאבד עולמו מפני השוטים!"
14 (בתמיהה): האם משום ש"שוטים" משתמשים
15 ב"תמוז" כשם של עבודה זרה, צריך הדבר למנוע את
16 האפשרות לשבח את ה' בענין הנעלה של חודש תמוז,
17 ש"שמש הוי" מאירה בעוצמה רבה?!

18 גם במקרה זה רואים אותו חידוש ככסוף סעיף א:
19 המוזכר בתורה שבכתב, והידוע במשך כל הדורות, הוא
20 דוקא הצד הירוד ביותר של "תמוז" – שזהו שם של
21 עבודה זרה, ודוקא פנימיות התורה, כפי שנתגלתה
22 בדורות האחרונים בתורת החסידות, מגלה ומפרסמת
23 את הענין הנעלה ביותר שב"תמוז" – את העוצמה
24 הרבה של ה"חום" של "שמש הוי".

ג.

תכלית הגלות - הגאולה

25 לכאורה, ניתן היה להסביר את הענין שבאותו
26 חודש קיימים שני ניגודים – צום, מפני גלות וחורבן,
27 וחג, משום גאולה, שדוקא "היא הנותנת":

28 תכליתו של הצום³² איננה הצער והצום כשלעצמו

(32) ראה תרגום שני שם שסיבת הצום מסובב שלה הוא ג"כ ד"לא
חזי למיקם עקתא" – וצ"ע ממחז"ל דמגלגלין חובה ליום חיוב (תענית
כט, א).

(33) נוסח התפלה – מוסף דיו"ט.

(34) משנה סוף תענית.

(35) ראה (בנוגע לט"ו באב) רשימות הצ"צ לאיכה (אוה"ת לנ"ך ח"ב
ע' אצ"ו). ד"ה נחמו עת"ר. ועוד.

(36) והתחלת הגאולה – כבר היתה בג' תמוז, כדלקמן בפנים.

(37) ראה יל"ש ישעי' רמז תמה. וראה אוה"ת לנ"ך שם. ד"ה נחמו
שם רפ"ח.

(28) משפטים כג, יג. מכילתא (ופרש"י) שם. סנהדרין סג, ב.

(29) סנהדרין שם. ובראים ס' עה (ביראים השלם – ס' רמה. ובשני
לשון) "כיון שהתורה הזכירה ודאי נבטלה".

אבל להעיר מדעת זקנים בעה"ת בשלח יד, ב. וצ"ל שמחלק בין
הזכרת גרידא, להזכרת לצורך שנותן בו ממשות (שאו אסור גם אם
הוזכרה בתורה) – כמשנ"ת בלקו"ש [המתורגם] ח"ב ע' 349 ואילך.
ובפרט שבנדוד"ד הוא לא רק הזכרה כ"א קביעת שם חודש".

(30) ובפרט ע"פ הידוע דשם כל דבר הוא חיותו (ופנימיותו) – והרי
הפנימיות דתמוז הוא התוקף דשמש הוי, כדלקמן סעיף ו'.

(31) משנה וברייתא ע"ז נד, ב.

(*) ושם: אינו אסור להזכיר אלא שם הניתן לאילול לשם אלקות כ' אבל שם הדיוטות כ' שלא ניתן השם לשם אלקות ואינו נשמע אלקות ואדנות מותר.

(**) וראה בארוכה לקו"ש ח"ג ע' 167 ואילך.

תחילת החורבן של תשעה באב, חל תמיד באותו יום
בשבו, שחל בו יום ראשון של פסח. כלומר, זהו רמז
ששניהם בפנימיות הם ענין אחד, ביטוי לחסד ה'.

יתרעל: בענין ה"גבורה" מלובשת פנימיות
האהבה, אשר מתגלה יותר בענין הפכי. בדומה לאב
המעניש את בנו על שעשה מעשה אשר היה אסור לו
לעשותו, הרי אז תקיפותו של האב היא תוצאה של
האהבה הנזה שלו, שבגללה כל כך נוגעת לו התנהגות
בנו, עד שהוא פועל נגד טבע תכונותיו. פנימיות
האהבה מתבטאת בפעולות נוגדות, בתקיפות.

בכך מוסבר בספרי חסידות, שלעתיד לבוא יהפוך
תשעה באב ליום טוב, ואף ליום טוב גדול יותר מימים
טובים אחרים.

שהרי, לכאורה: אמנם, לאחר שיכנה בית המקדש
השלישי כבר לא יהיה מקום להתאבל בתשעה באב על
בית המקדש שחרב, אך מדוע יהא זה יום טוב – הלא
אין כאן אלא היציאה מן היגון, ויהיה אם כן כאילו לא
נחרב שלא יהיה ט' באב יום מר?

ההסבר לכך הוא, שתוכנו הפנימי של תשעה באב
עתה הוא פנימיות אהבתו של ה'. אך כל עוד גלויה
מידת הגבורה וה"רוגז" של הקדוש ברוך הוא, בזמן
הגלות, ופנימיות האהבה היא בהעלם, הרי יום תשעה
באב הוא צום.

אך "לאחר שעשה הדין וכלה הרוגז", כפי שיהיה
לעתיד לבוא, תישאר ותתגלה רק פנימיות האהבה
הקשורה ליום זה, ולפיכך יהיה זה יום של ששון
ושמחה וכו'.

ויש לומר שזוהי הסיבה למנהג ישראל להוסיף³⁸
לשמו של חודש אב – כמובא בתרגום³⁹ ובמשנה⁴⁰ –
את המילה "מנחם" – מנחם אב – כדי להדגיש מיד
בשמו של החודש, שעיקרו הוא הניחום על הענינים של
אב⁴¹.

ולפיכך נדרש הסבר: אם נאמר שבתמוז קיים ענין
הגאולה, כיצד ייתכן שבמשך דורות רבים כל-כך היה
ידוע רק על הטפל, על הצום, והעיקר לא היה ידוע?

ד.

שתי דרכים להסתכלות על הצום

מכל האמור מובן, שתוכנו של חודש תמוז הוא,
אכן, ענין ה"צום" שבו, אלא שבזה ישנם שני אופנים,
להבנת ענין הצום:

(א) הצום כפי שהוא בחיצוניות – נראה כדבר של
פורענות.

(ב) פנימיותו של הצום – כפי שיהיה לעתיד לבוא,
שאז יהיה "ונגלה כבוד הוי"ו"⁴² – יום של ששון
ושמחה ומועד טוב. כלומר, ההכרה לא רק בפורענות
לצורך גאולה, אלא בכך שהצום עצמו הוא בפנימיותו
"ששון ושמחה", כי⁴³ גם הפורעניות עצמן הן
בפנימיותן ביטוי לאהבת ה' לישראל⁴⁴, ולכן "כמשל
מלך גדול ונורא הרוחץ בכבודו ובעצמו צואת בנו
יחידו מרוב אהבתו" כך "רחץ ה' את צואת בנות
ציון"⁴⁵.

ויש לומר שדבר זה נרמז גם בסדר קביעת לוח
השנה – א"ת ב"ש כו' – כמצויין על-ידי גדולי ופוסקי
ישראל⁴⁶, שתשעה באב, וכן שבעה עשר בתמוז שהוא

ואולי י"ל, שלפי שיטת הירושלמי שנבקעה העיר ב"ז תמוז (כנ"ל
הערה 9) – מה שנאמר בכתוב "בתשעה לחודש" (וכקושיית מפרשי
הירושלמי שם. וראה חת"ס לירוש' שם. יפה עינים לר"ה יח, ב) הוא
מפני שהגזירה היתה על ט' תמוז, אלא שהקב"ה האריך אף (מפני תוקף
חסדו) עד י"ז תמוז שלא תבקע העיר אולי יחזור בתשובה. וע"ד שעייכב
גבריאל הנחלים (ויק"ר פכ"ד, ח. מדרש משלי א, כד. ועוד). וראה יומא
עז, א. ואכ"מ.

וע"פ משנת"ל (הערה 10) דעת רש"י, דבט' תמוז נכבשה חומה
החיצונית ומ"מ לא כבשו חומה הפנימית ונכנסו לעיר עד י"ז תמוז –
נמצא, שעכבם הוי' באמצע החומות ח' יום אולי יחזור בתשובה!

(45) ישע"י ד, ד. אגה"ק סכ"ב.

(46) טושע"ע אורח סתכ"ח ס"ג.

(47) שהרי מלובש בו פנימיות האהבה. וראה פסיקתא רבתי פ' על
נהרות בבל בסופו: אין שמחה בא אלא בתשעה באב כו'.

(48) ל' אורח"ת מסעי שם ע' אשפה בתחילתו.

(49) ל' אורח"ת שם ע' אשפו.

(38) ועד שי"א שבכתובות וכו' כותבים מנחם במקום אב (גט פשוט
סקכ"ו סקל"ה) וראה אנציקלופדיא תלמודית מע' אב הדעות בזה, וש"נ.
(39) תרגום שני למג"א שם. תיב"ע שלח יג, כה.

(40) תענית פ"ה מ"הו. ועוד.

(41) וגם שם "אב" עצמו מורה על הרחמים – יל"ש שם עה"פ (נא,
יב) אנכי אנכי. וראה ד"ה נחמו שם פ"י. וראה לקו"ש (המתורגם) ח"ד
ע' 61.

(42) ישע"י מ, ה.

(43) בכל הבא לקמן – ראה בארוכה אורח"ת מסעי ס"ע אשפד ואילך.
וראה גם תורת חיים בראשית מ, סע"ג ואילך. רשימות הצ"צ לאיכה שם
(ע' א"מ). ועוד. וראה לקו"ש (המתורגם) ח"ב ע' 66.

ולהעיר ג"כ מרשימות הצ"צ לאיכה שמפרש כו"כ פסוקי איכה
למעליותא, עיי"ש בארוכה.

(44) ונתגלה גם בעת החורבן גופא, וכמחז"ל (מדרש תהלים מזמור
עט. איכ"ר פ"ד, יד) דשפך הקב"ה חמתו על עצים ועל אבנים כו'. וראה
לקו"ש ח"ב שם.

ה.

גאולת י"ב תמוז - "טעימת" פנימיות הצום

1 ויש לומר, שזוהי הסיבה לכך שבמשך כל הדורות
2 יכול היה להיות בגלוי רק ענין הצום שבתמוז, כי,
3 כדלעיל, פנימיות האהבה, והגאולה שבחודש תמוז
4 מתבטאת דוקא במידת ה"גבורה".

5 רק בדור של עקבתא דמשיחא, כאשר כבר מתחילה
6 ה"טעימה" וה"התנוצצות" של הגאולה העתידה⁵⁰,
7 הגיע הזמן לאפשר "לטעום" גם מענין זה – להבחין
8 שפנימיותו של הצום, ושל ימי בין המצרים⁵¹, היא ענין
9 נעלה ביותר.

10 לפיכך קבע הקדוש-ברוך-הוא כהכנה לימי בין
11 המצרים את הנס של י"ב-י"ג תמוז, במיוחד כאשר
12 בגאולה זו באו לידי ביטוי שני הניגודים שבכל גלות,
13 שבתחילה צריכה להיות מידה של "גבורה", כי "יתרון
14 האור" נובע דוקא "מן החשך"⁵², אך "לאחר שעשה
15 הדין" רואים שהחושך וה"גבורה" היו בפנימיות רוב-
16 חסד ו"יתרון האור":

17 מצד אחד עבר הרבי את היסורים ועינויי המאסר
18 באופן חמור ביותר, עד לפסק-דין של היפך החיים ר"ל,

19 אך מצד שני, ראו בגאולת י"ב תמוז, שכל מהלך
20 הענינים של המאסר לא היה בפנימיותו ענין של
21 "הגבלה", כי-אם להיפך – עוצמה חזקה מאד של
22 חסד⁵³, הכנת הדרך להרחבת הפעילות של הרבצת
23 התורה באופן שונה לחלוטין ונעלה הרבה יותר,
24 ולהתפשטות בכל רחבי תבל.

25 ובלשון חז"ל⁵⁴ (כפי שהתבטא בה הרבי
26 (מוהרש"ב) נ"ע⁵⁵ לגבי מאסרו של אדמו"ר הזקן) –
27 הזית הזה כשכותשין אותו (דוקא) הוא מוציא שמנו –
28 הכתישה היא שלב בתהליך של "מוציא שמנו"⁵⁶.

(50) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"א ע' 51. ועוד.

(51) ערמשנ"ת (לקו"ש שם ע' 270 ואילך) ש"ע פנימיות התורה מאיר גם עתה הפנימיות שביסודם כו', "כצאת השמש בגבורתו" (ומשו"ז דוקא פנימיות התורה מפרש עניני התוכחה – כברכות [בלקו"ת בחוקותי מוה"א ואילך. אוה"ת תבא ע' תתצב ואילך]. וראה לעיל הערה 40). ועיי"ש שזה ענין נעלה יותר מג' האופנים המבוארים בתניא (פכ"ו. אנה"ק סי"א. אנה"ק סכ"ב) כי ע"י פנימיות התורה רואים גם עתה מלכתחילה הפנימיות שבוה.

(52) לשון הכתוב – קהלת ב, יג. וראה ספר הערכים-חב"ד ע' אור – ביחס לחשך סעיף ה' (ע' תקפא"ב), וש"נ. וראה שם סעיף ט' (ע' תקצו ואילך) וש"נ.

(53) ומטעם זה י"ל שגם הימים שבין ט"ו סיון (יום בו נאסר כ"ק מו"ח אדמו"ר) וי"ב תמוז ימי סגולה הם, כמשנ"ת כמ"פ (לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 303. ועוד).

29 יתר-על-כן: גאולת י"ב תמוז הפכה גם את אחד
30 מימי המאסר עצמם ליום של ששון ושמחה, יום זה לא
31 הפך רק להכנה והתחלה לגאולה המאוחרת יותר של
32 י"ב תמוז, אלא הוא עצמו הפך ליום של גאולה, כשם
33 שהצום עצמו הופך לששון ולשמחה:

34 ג' תמוז, שבו שוחרר הרבי ממאסר ונשלח לשלוש
35 שנות גלות, היה נראה אז, באותה שנה, כשלב נוסף
36 של המאסר – שילוח לגלות, שהיא קשה בפרטים
37 מסויימים כמוות, כפי שמסביר זאת בעל ה"חינוך"⁵⁷,
38 עד כדי כך, שלא ידעו אז אם זאת הקלה, או שזוהי
39 רק דרך כדי להיפטר מן הלחצים שבאו מחו"ל לשחרור
40 הרבי, ואחר-כך יחפשו שוב עלילה וכו', ר"ל.

41 גאולת י"ב תמוז גילתה, שיום ג' תמוז היה,
42 לאמיתו של דבר, שלב ראשון לגאולה⁵⁸, ולא תחילת
43 גלות – יום של ישועה והצלה. ויותר מכך: הישועה
44 וההצלה של יום זה, שבו שוחרר הרבי ממאסר, גדולה
45 יותר, בפרטים מסויימים, מגאולת י"ב תמוז, שהיתה
46 גאולה מגלות⁵⁹.

ו.

ההסבר לניגודים שב"תמוז"

47 בכך יובנו יותר שני הניגודים שבשם "תמוז":
48 במשך כל הדורות, כאשר בתמוז הורגש רק התוכן
49 החיצוני, הצום והפורענות שבו, היה מפורסם תמוז רק
50 כשם של עבודה זרה. כלומר, זוהי תקופה של העלם
51 והסתר מוחלט של האלקות (עד לשם של עבודה זרה).

52 אך כאשר מתקרבת הגאולה, גילתה פנימיות
53 התורה, המגלה את הפנימיות של כל דבר, גם את
54 המשמעות הפנימית של "תמוז"⁶⁰, שדוקא בחושך יש
55 "יתרון האור" עוצמה חזקה של חום "שמש הוי".

(54) ראה מנחות נג, סע"ב. שמו"ר ר"פ תצוה.

(55) ס' השיחות תורת שלום ע' 26 (ושם: והגם שקשה לומר, אבל האמת הוא כן).

(56) וראה לקו"ש ח"ג ע' 242 – די"ל שימי המאסר (כ"ט יום ומקצת יום למ"ד) היו "יום לשנה" לשנות (מוציא שמנו) נשיאותו, עיי"ש.

(57) מצוה תי.

(58) ולהעיר שג' תמוז חל לעולם ביום בשבוע שחל א' דפסח (התחלת גאולת מצרים). וי"ל, דזה שג' תמוז חל ביום בשבוע שחל י"ז תמוז, הוא להורות שגאולה זו מגלה הפנימיות של הצום (ע"ד הנ"ל בפנים סעיף ד' – לענין פסח ותשעה באב).

(59) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 297. ועוד.

(60) ראה לעיל הערה 48.

פנימיות התורה, שגילתה ופרסמה את התוכן הפנימי של ימים אלו, שבהם קיימת האהבה העזה של הקדוש-ברוך-הוא לישראל. וכהכנה לימים אלו ישנו חג הגאולה יב"ג תמוז, שהראה כיצד אפשר בזמן הזה של הגלות עצמה⁶¹ לגלות את המעלה הפנימית הזאת, כך שמתבטלים גם בחיצוניות ההעלם וההסתרה. זה מעודד ומחזק את היהודי לשים לב בימים אלו לתוכן הפנימי של הגלות, ובודאי לא להיות מושפע ממרידותה של הגלות.

אמנם, הוא צריך לקיים את כל דיני האבילות של בין המצרים לכל פרטיהם, כנדרש על-פי שולחן-ערוך, אך הוא מוצא דרכים לקיים גם בימים אלה על פי התורה עניני שמחה, לדוגמא: באמצעות עריכת סיום מסכת, ועשיית "יומא טבא לרבנן"⁶² גם בימים אלה, עד שאף מותר לאכול סעודת בשר כאשר עורכים סיום מסכת בתשעת הימים⁶³. ובכלל, לעסוק יותר בלימוד התורה, שהיא "משמחי לב"⁶⁴, ובמיוחד בלימוד הלכות בית הבחירה אודות בנין בית-המקדש וכדומה, שעל-ידי לימוד התורה בעניני "צורת הבית", הרי "אני מעלה עליהם כאילו הם עוסקין בבנין הבית"⁶⁵. והתנהגות זאת מביאה לידי גילוי⁶⁶ פנימיות ימי בין המצרים, כפי שהם יהיו לעתיד לבא, כאשר יהפכו "לששון ולשמחה ולמועדים טובים".

(משיחות ש"פ שלח וש"פ חוקת תשל"ז)

ולאחר שענין זה התגלה בתורה, הוא ירד אחר-כך לעולם, והתבטא בנס של י"ב תמוז, שבו ראו בעיני בשר את הגילוי העצום של "שמש הוי'" שמעל לטבע, שהכניע את ההעלם והחושך הנמוכים ביותר, הסמיכים ביותר, והמתנגדים החמורים ביותר לתורה ולמצוות, עד שהם עצמם הסכימו לשחרור הרבי, בידועם שזה יעודד את העוסקים בהרבצת התורה במדינה ההיא. כלומר, מי שאסרו את הרבי, עקב פעילות בהרבצת התורה, הם עצמם "הסכימו" לעידוד והרחבת פעילות זו במדינה ההיא!

ז.

ההוראה: שמחה גם בימי בין המצרים

אחת מן ההוראות הפשוטות ביותר שיש ללמוד מן הענין הנ"ל היא:

כאשר מתקרבים ימי בין המצרים, ויהודי מתחיל לחשוב על החושך העצום שבגלות בכלל, ובמיוחד בתקופה של עקבתא דמשיחא, הוא עלול ליפול לתוך יאוש ח"ו, בלי לדעת כיצד להתגבר על כל הקשיים.

אמנם, הוא יודע, שבאמצעות הסבל והיסורים של הגלות הוא יגיע אחר-כך ליתרון בגאולה, אך עתה הוא שרוי בכל זאת בגלות המרה והאפלה, וכיצד הוא יכול עתה להתגבר על כל הקשיים?

לכן באה ההוראה המלמדת ומעודדת, שלהיפך: דוקא בדור זה, דרא דעקבתא דמשיחא, ישנו הגילוי של

(61) ובוה יש עליו גם על היפוך הצומות לעתיד (לאחרי שיתבטל הגלות).
(62) שבת קיח, סע"ב ואילך. רמ"א יו"ד סרמ"ו סכ"ו. וראה באר היטב שם.
(63) דאה רמ"א או"ח סתקנ"א ס"י. ובמג"א שם (סקל"ג): דגם לגמר מצוה עושין סעודה.

המשך ביאור למס' זבחים ליום חמישי עמ' ב

באבילה ובאמור בפסוק שלא יאכל נבילה 'לטמאה בה' וללמד שאין טומאת בית הבליעה אלא במי 'שאיפורו' באבילה הוא משום 'כל תאכל נבילה' והיינו עוף טהור שבמיתתו אסור משום נבילה, ויצא זה – עוף טמא 'שאינו איפורו' באבילה משום 'כל תאכל נבילה' אלא משום 'כל תאכל עוף טמא', שבו לא נאמרה טומאת בית הבליעה. וכיון שהתיבה 'טריפה' אינה נצרכת ללמד על עוף טמא שלא יטמא, הרי בא ללמד שטריפה ששחטה מטמאת בבית הבליעה.

מניין לרבי יהודה שאין שחיטת עוף טריפה טהור מטהרתו מטומאת בית הבליעה.
דוחה הגמרא: עוף טמא שאינו מטמא לרבי יהודה, מ'נבילה' נפקא ליה ו-הוא לומד זאת, דתניא, רבי יהודה אומר, יכול תהא נבלת עוף טמא מטמאה בגדים אפית הבליעה כנבלת עוף טהור, תלמוד לומר (ויקרא כב ה) 'נבלה וטריפה לא יאכל לטמאה בה', ופסוק זה מדבר בנבלת עוף המטמאת באבילתה בבית הבליעה, וכיון שכבר נאמר פסוק אחר על טומאת בית הבליעה, על כרחך שבא פסוק זה לדרוש שאין טומאת נבילה בעוף טמא שטמאה זו תלויה

17

9

ילקוט לוי יצחק על התורה

בראשית לו, לט: וַיָּמָת בְּעַל חָנָן בֶּן־עֶכְבֹּר וַיִּמְלֹךְ
תַּחְתָּיו הָדָר וְשָׁם עִירוֹ פָּעוּ וְשָׁם אִשְׁתּוֹ מְהִיטְבָּאֵל
בְּתִמְטָר בֵּת מִי זָהָב:

קמו

רמזים בהשם מלך השמיני "הדר מהיטבאל" על עולם
התיקון, זכר ונקבה ביחד

(מלכים-א ה, י) ותרב חכמת שלמה¹, ותרב דייקא,
מחכמת כל בני קדם, רוא עלאה הוא, כמה דכתיב
(בראשית לו, לא) ואלה המלכים אשר מלכו בארץ
אדום וגו', ואלין אקרון בני קדם, דכלהו לא אתקיימו,
בר מהאי דכלילא דכר ונוקבא דאקרי הדר, דכתיב (שם
פסוק לו) וימלוך תחתיו הדר וגו'.

ספר חזקוני חלק א דף רכג ע"ב

ושם² אשתו מהיטבאל בת מטרה בת מי זהב וכו',
דאלו לא נתבטלו כשאר אחרנין, משום דהוה דכר
ונוקבא וכו', ובגין כך השתא דאשתכחו דכר ונוקבא
לא כתיב בהו מיתה כאחרנין, ואתקיימו.

ספר חזקוני חלק ג' — אדרא רבא — דף קלה ע"ב

מהיטבאל גי' מ"ה ב", שהוא דכורא⁴ ונוקבא יחד.

(1) [תרגום ללה"ק] ותרב חכמת שלמה, שפירושו ותרב דייקא,
שנתגדלה במדרגה גדולה מה שלא היתה עדיין מימות עולם. מחכמת
כל בני קדם, פירוש שגדולתו נעשה ע"י הברורים שנתבררו מז' מלכי
קדם, ואמר רוא עלאה הוא יש בזה סוד גדול כמה דכתיב, ואלה
המלכים אשר מלכו בארץ אדום וגו', ואלין אקרון בני קדם ואלו
נקראים בני קדם, לפי שמלכו קודם התיקון, דכלהו לא אתקיימו
שכולם לא נתקיימו כמ"ש וימלוך וימת, בר מהאי דכלילא דכר
ונוקבא דאקרי הדר חוץ ממלך השמיני שהי' כלול מזכר ונקבה
הנקרא הדר שבו לא נזכר וימת דכתיב וימלוך תחתיו הדר וגו' ושם
אשתו מהיטבאל.

(2) [תרגום ללה"ק] ושם אשתו מהיטבאל וכו', שאלו לא נתבטלו
כשאר ז' מלכים האחרים, משום שהיו זכר ונקבה וכו', ולכן לפי
שעתה נמצאו זכר ונקבה לא נאמר בהו מיתה כמו במלכים אחרים,
ולכן נתקיימו.

(3) מהיטבאל (בגי' 97), וכן מ"ה (45) + ב"ן (52) = 97. ראה גם
תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד שעד.

(4) פירוש: מרמו ומבאר דבהשם "מהיטבאל" מרמו דכר ונוקבא

ונוקראת מהיטבאל מהיטב אל, טוב⁵ הוא בחי' חסד,
וכן צדיק⁶ הוא בחי' טוב כמ"ש⁷ אמרו צדיק כי טוב, כי
חסד אתגלי בפומא דאמה⁸.

וכן שם אל⁹ הוא בחדס, והוא כשהנוקבא מקבלת
מהחסדים שנתפשטו ביסוד.

ומהיטבאל הוא מלשון טבילה, הוא כשאשה טבילה
שאו מותרת לבעלה, ומתייחד עמה, שאז נקרא הבעל
הדר.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד עג

(איש ואשה), בג' אופנים:

(א) הן ב"גמטריא" "מה" (זכר) ו"בן" (נקבה).

(ב) והן בפירוש אותיות השם. דבשם "מהיטבאל", יש לשון טוב —
"מהיטב", ויש השם "אל", ושם "אל" הוא חסד כמ"ש (תהלים נב, ג)
"חסד אל כל היום", ו"טוב" הוא חסד, שמשפיע טוב, וכן "טוב" הוא
ב"יסוד", דבהווג דדכר ונוקבא, ההשפעה ביסוד — בשביל היחוד
בנוקבא — באה ממדת החסד והאהבה.

נמצא דבהשם "מהיטבאל" יש בפירושו היחוד דדכר ונוקבא.

(ג) וגם "מהיטבאל" הוא לשון טבילה, ואז מותרת להתייחד, ואז יש
הדר"ו "מהיטבאל" — היחוד.

(5) ראה הערה 6.

(6) ראה מארז"ל ביומא דף ל"ח ע"ב אפילו בזכות צדיק אחד העולם
נברא שנאמר (בראשית א, ד) וירא אלקים את האור כי טוב ואין טוב
אלא צדיק שנאמר (ישעי' ג, י) אמרו צדיק כי טוב.

וראה מאמרי אדמו"ר האמצעי נביאים וכתובים עמוד קסו ואילך
וז"ל: ידוע שבחי' יסוד שנקרא צדיק עליון נקרא טוב כמ"ש אמרו
צדיק כי טוב וכן האור נקרא טוב כמ"ש וירא אלקים את האור כי טוב
וגם החסד נקרא טוב כמ"ש כי טוב חסדך אך טוב וחסד כו', וכ"ז
מטעם א' והוא לפי שכל בחי' השפלה וירידת עצמו מגבוה לנמוך
נקרא טוב כמו שמטבע הטוב מפני שהוא טוב בעצם יחפץ בטובות
לזולתו שיומשך ריבוי טוב לזולתו והיינו ענין טבע הטוב להטיב יותר
מכפי המדה, ע"ש.

ראה גם מאמרי אדמו"ר פרשיות התורה חלק ב' עמוד תתפט ובהנסמן
לשם. לקוטי שיחות חלק לט, ביאורים על לקוטי לוי יצחק אגרת
התשובה עמוד 51 ואילך.

(7) ישעי' ג, י.

(8) זוהר — אדרא רבא — פ' נשא דף קמב, א. פירוש: חסד מתגלה
בפי ובראש אבר היסוד. ראה תורה אור פרשת לך לך יא, א. תורת
חיים בראשית עמוד פ, ג (מובא בילקוט לוי יצחק עה"ת ח"א סי' קנז
הערה 12). ספר המאמרים תרמ"ג עמוד יד. ועייג"כ ילקוט שם סימן
קא, סה. (וראה גם זוהר ח"ב לו, א).

(9) כמ"ש תהלים נב, ג "חסד אל כל היום".

יום השבת – מלמעלה למטה, "לחם מן השמים", וראש-חודש – מלמטה למעלה, "לחם מן הארץ".

משיחת שבת פרשת חוקת תשכ"ז

שאהרן לא יוותר, ח"ו, על העבודה דעשיית הפרה, שכן, למרות ענוותנותו כו', ירצה שעבודת הפרה תהי' בתכלית השלימות על ידי עבודתו באופן ד"לא שינה"י¹⁰ (באופן נעלה יותר מהעדר השינוי בעבודת שאר הכהנים).

וזוכים לקיום היעוד¹¹ (בהפטר דפרשת פרה) "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם גו' אטרה אתכם", ובלשון המשנה¹² "אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם כו'", כאמור, על ידי הפרה העשירית שיעשה מלך המשיח.

תורת מנחם התוועדויות ה'תשמ"ז חלק ב עמוד 671 (הנחה בלתי מוגה)

ג. הנוגע במת וגו' הוא יתחטא בו ביום השלישי וביום השביעי יטהר וגו' (במודבר יט, יא-יב). יש בזה הפסוק רמז גדול, כי אף בזמן שאין אפר פרה יוכל אדם לטהר את עצמו כשדבק בהתמדת התורה ולומד ומלמד על מנת לשמור ולעשות ולקיים, וכבר אמרו רז"ל (בראשית רבה ח, ב) יומו של הקב"ה אלף שנים, וכוונתם כי הימים אשר היו בתחילת היצירה שברא הש"י שבעת ימי בראשית רומזים לששת אלפים שנה¹³ וחד חרוב¹⁴ הרומז לעולם שכולו שבת (ראה סנהדרין זז, א) הרי שכל יום מהימים האלה רמז לאלף שנה כמו שהארץ בזה הרמב"ן בפרשת בראשית (ב, ג) עיין שם. והנה התורה ניתנה באלף השלישי שהוא יום השלישי והמתחטא ביום השלישי כלומר שמתחטא ומטהר את עצמו מהתורה הניתנה ביום השלישי אזי ביום השביעי יטהר כי אז תגמור טהרתו בעולם הבא שהוא יום השבת יום שכולו שבת ואם חס ושלום לא יתחטא ביום השלישי אזי ביום השביעי לא יטהר כי מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת (עבודה זרה ג, א).

של"ה עה"ת

ד. ויאמר ה' אל משה עשה לך. יש ללמוד תחיית המתים מקל'וחומר מנחש הנחשת, ומה נחש הנחשת שהטילו מיתה עשה בו הקב"ה חיים שנאמר והביט אל הנחש וחי, תחיית המתים שכולו חיים על־אחת־כמה־וכמה. זוהר – ילקוט ראובני

יט, ב – זאת חוקת התורה אשר צוה ה' לאמור דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול

א. ויקחו אליך פרה אדמה. אדמה לעתיד כשיקצו ישני אדמה יטהרם באפר פרת משה, שנאמר (יחזקאל לו, כה) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם, וזהו אדמה תמימה, **תמימה** אותיות **המתים**, כשיחיו המתים. **אשר אין בה מום** ישראל שנאמר (שיר השירים ד, ז) כלך יפה רעיתי ומום אין בך. **אין בה** אותיות הנביא.

[אשר אין בה מום, בה בגימטריא שבעה, ואותיות בה שטים, הרי תשע, רמז תשע פרות נעשו, והעשירית בימות המלך המשיח שנאמר (יחזקאל לו, כה) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם.]

רמזי רבינו יואל ז"ל (מבעלי התוס')

ב. בנוגע הטהרה דפרה אדומה, על ידי הפרה העשירית שיעשה מלך המשיח², יש לומר, שמכיון שמשה ואהרן עממה³, הרי, כל פרטי העבודה דפרה אדומה יהיו על ידי אהרן הכהן⁴ – כי:

הטעם לכך שעשיית הפרה היתה על ידי אלעזר בן אהרן⁵, מצוותה בסגן⁶, הוא, מפני שיש סיבה המעכבת את עשיית הפרה על ידי אהרן, שאין קטיגור נעשה סניגור כו'⁷. אמנם, לעתיד לבוא, שאז יושלם לגמרי התיקון על חטא העגל, כמ"ש⁸ "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ", לא שייך טעם זה, ובמילא, בודאי יעשה אהרן את הפרה, שהרי, כהן גדול, "כל עת שירצה להקריב מקריב כל מה שירצה"⁹, ופשיטא – כפי שמבין גם בן חמש למקרא –

(1) **יט, ב – זאת חקת התורה...** עיין ילקוט גאולה ומשיח על התורה פרשת חוקת סימן שיז, ביאור המשך הפרשיות דספר במדבר. (ועיין פרשת משפטים סימן קצה דכתב רבינו בחיי זו"ל דרשו חז"ל לעתיד לבוא הקב"ה מגלה להם לישראל מפני מה צותה התורה בשר בחלב ופרה אדומה וכו').

(2) רמב"ם הלכות פרה אדומה סוף פרק ג. נתבאר בארוכה בלקוטי שיחות חלק כח עמוד 131 ואילך. ושם נסמך. (עיין ילקוט גאולה ומשיח על התורה פרשת חוקת סימן לו).

(3) ראה יומא ה, ב. תוס' ד"ה אחד – פסחים קיד, סוף עמוד ב.

(4) עיין ילקוט גאולה ומשיח על התורה פרשת חוקת סימן לו הערה 2. סימן קז הערה 60, דפרטי העבודה נעשה על ידי הכהן, אבל הציווי וההוראה באה לעתיד על ידי מלך המשיח, עיין שם.

(5) חוקת יט, ג.

(6) פירוש רש"י על הפסוק.

(7) פירוש רש"י שם (השני).

(8) זכרי' ג, ב.

(9) רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ה הלכה יב.

כאשר יש גזירות על בניישראל . . בכוחו של יהודי לבטל גם את הגזירות שמצד למעלה.

משיחת שבת פרשת חוקת תשכ"ז

♦ יום ראשון ד' תמוז ♦

א ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר:

יט (א) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:

ב דא גזרת אוריתא די פקיד יי למימר מלל עם בני ישראל ויסבין לה תורתא סמקתא שלממא די לית בה מומא די לא סליק עלה נירא:

(ב) זאת חקת התורה אשר-צוה יהוה לאמר דבר אל-בני ישראל ויקחו אליה פרה אדמה תמימה אשר אין-בה מום אשר לא-עלה עליה על:

(רב) לעולם היא נקראת על שמך: פרה שעשה משה במדבר. אדמה תמימה. שתהא תמימה בצדמימות, שאם היו בה שתי שערות שחורות - פסולה.

יט «זאת חקת התורה • לפי שהשטן ואמות העולם מונין את ישראל, לומר: מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה? לפיכך כתב בה "חקה", גזרה היא מלפני, אין לה רשות להרהר אחריה. ויקחו אליה • (במדבר

ספורנו

עליו הנביא באמר "הלוא אם קטן אתה בעיניך, ראש שבטי ישראל אתה" (שם טו, יח).
נאמר אם כן, שעם היות המצוה חקה, ואין להרהר אחריה, ולא להיות מספק אם היא הגונה ואם לאו, כי "כל אמרת אלוה צרופה" (משלי ל, ח), וכל טעם נשגב בלי ספק, נודע למלך שצוה אותה, ואולי גם למשה רבינו והדומים לו, הנה יש בה איזה רמז לדרך התשובה הצריכה לכל חוטא, שהיא אמנם שיטה אל קצה הפך מעשיו, המטמאים כל לב טהור, למען ישיג דרך המצוה ויטהר. וזה הדרך, עם היותו טוב ומטהר לחוטא, הוא אמנם מגנה ורע ומטמא כל לב טהור, באמרים, וכן באיזה נפש חטא זה, אלא שצער עצמו מן היין' (תענית יא, א).
אמנם מי חטאת המרכבים מעפר שרפה וממים, שהם שני קצוות אשר מהם יתחדש מצוה, יורה שבמצוה תהיה תקנת החוטא הנקראת 'טהרה', באמר "מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו" (ויקרא טו, לו).
וממה שראוי להתבונן, מה שגור אמר שהנוגע במוט מטמא את "משכן ה'" (פסוק יא), והבא אל האהל מטמא את "מקדש ה'" (פסוק כ), וזה, כי אמנם "כל הקרב הקרב" אל הכלי הנפסדות אין ספק שהוא מטמא לב טהור שהוא 'משכנו' של "מקדש ה'", שהוא הנקרא

רביעית: ראוי להתבונן, שאין דרך נאות להישיר את הנעקש דרכים ולהשיבו אל המצוה, וזלתי בהטותו אל קצה הפכו, כמו שיקרה בחלי הגוף, באמר "חברות פצע תמרוק ברע" (שם כ, לו). אף על פי שאותה ההטיה אל הקצה היא בעצמה נמאסת, ותשחית ענין מי שתהיה דרכו ממצעת, כענין התרופה המשלשלת שתועיל לחולה ותזיק לבריא.
חמשי: ראוי להתבונן, שאין ענין לאפר הפרה בטהרת שום מין ממיני הטמאות, וזלתי בטהרה מטמאת מת. וכבר נודע, שענין התורה והמצוות "חיים הם למצאיהם" (שם ד, כב) ולעוסקים בהם, באמר "כי היא חייכם" (דברים לב, מז), והנוטה מהם אל הכלי הנפסדות הולך למות או הוא מת גמור, באמרים 'רשעים אפלו בחייהם קרויים מתים' (ברכות יח, ב).
ששית: ראוי להתבונן מה שאמר ו"ל שעץ ארז יורה על הגאון והאזוב יורה על הפכה (ערכין טו, ב), ובהיות שני התולעת עם שניהם, יורה ששניהם חטא, באמרים 'בשמתא דאית ביה, ובשמתא דלית ביה' (סוטה ה, א), ובפרט למי שיצטרף לנהג נשיאות לתועלת הרבים. וכבר אמר ו"ל, שנענש שאול על שלא הקפיד על כבודו (יומא כב, ב), באמר "ויבזהו, ולא הביאו לו מנחה, ויהי במחריש" (שמואל א, כז). וכן תפש

יט (ב) זאת חקת התורה אשר צוה ה'. באמר "הנה עליהם מי חטאת" (לעיל ה, ז). והנה כבר אמר ו"ל, 'לכך כתב בה חקה, גזרה היא מלפני ואין לה רשות להרהר אחריה. ושלמה אמר עליה "אמרתיו אחקמה, והיא רחוקה ממני" (קהלת ה, ב). ומעקרי ההעלם בזה הוא, שהיא מטמאה את הטהורים ומטהרת את הטמאים. אמנם בהבינו אל כל המצוה, אולי דבר יגב ונקח שמץ מנה.
וזה כי מצאנו ראשונה: שכל העוסקים בה מעת שרפתה ואילך טמאים, והם השורף (פסוק ו) והמשליך עץ ארז ואזוב ושני תולעת בשרפתה (פסוק ו) והאוסף (פסוק ט) והנוגע (פסוק יא) והנושא. אמנם המזה והמקדש הם טהורים.
שנית: שמעקרי הפרה הוא שתהיה אדמה בשלמות. וכבר באר הנביא, שהחטא נמשל לאדם, באמר "אם יהיו חטאיכם כשנים, כשלג ילבינו" (ישעיה א, יח). ולכן אמר ו"ל (יומא טו, א) שהיו 'קושרים לשון והורית על פתחו של היכל, הלבין - היו שמחים, לא הלבין - היו עצבים'.
שלישית: ראוי להתבונן, שבהיות "כל אמרת אלוה צרופה" (משלי ל, ח), היא בלי ספק מישרת המעשים אל המצוה, כי כל אחד משני הקצוות נמאס, באמר "ונעקש דרכים יפול באחת" (משלי כה, יח).

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעוין לקו"ש כרך יח עמ' 229 – מתוך 'לקראת שבת')

זאת חקת התורה . . ויקחו אליה פרה אדמה תמימה

(יט, ב"ג)

אודות פרה אדמה, איתא במדרש (במדב"ר פ"ט, ג) שצאפילו שלמה המלך 'החכם מכל אדם' אמר: "על כל אלה עמדתי, ופרשה של פרה אדמה חקרתי ושאלתי ופשפשתי אמרתי אחקמה והיא רחוקה ממני". ואף-על-פי-כן, גבי משה רבנו עליו-השלום מצינו במדרש (במדב"ר שם ועוד): "אמר לו הקב"ה למשה, לך אני מגלה טעם פרה". וצריך באור, באם גלה הקב"ה טעם פרה למשה, מדוע לא השיגה שלמה המלך. וכן, לאחר שגלה ה' טעמה למשה, מדוע לא גלה לכלל ישראל?

והבאור בזה: כל מצוות התורה, גם אלו המובנות לנו בסברה, יסודן ומהותן הוא "חקה", שלמעלה מהשגה שכלית. שלכן נקראה הפרה, שהיא המצוה בה נכר בגלוי

יתר הפלאותה למעלה משכל – "חקת התורה". אף לאחר שנתלבשו בטעמים שכליים, יכולה להיות איזון מחשבה שבאם יכריח השכל שאין מקום חס-ונשלום לאיזה מצוה, לא ימסרו נפשם עליה. אשר על פן לא נתגלה טעם פרה אדמה לכלל ישראל, בכדי שתהיה לכל הפחות מצוה אחת שלא נתלבשה בטעמים שכליים, ועל-ידי-זה, יהיה פח המסירות-נפש בכלל ישראל בגלוי גם בשאר דברים.

רק משה רבנו עליו-השלום, להיותו בטל להקב"ה בתכלית הבטול, יכל להשיג גם מה שלמעלה מהשגה לגמרי, דכיון שמציאותו לא נפרדת כלל מהשם-יתברך, הרי אצלו המסירות-נפש להשם-יתברך דבר טבעי הוא, וזו הכוונה שהשיג טעם פרה, היינו שהניח במציאותו בהנחה פשוטה הבטול לאלוקות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ד עמ' 1061)

פחותה ביותר? על זה אומרים לו: הוי ידע, שהפרה נעשית במדבר, מקום נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים, ומאפר פרה זו מתקדשים הכהנים בעשית **כל** פרה ופרה.

פרה שעשה משה במדבר (רש"י יט, ב) מלת "במדבר" מיתרת לכאורה, שהרי הכל יודעים שמשה היה כל ימיו במדבר, ובדאי שגם את הפרה עשה שם. ויש לומר, דהנה אדם עלול לומר: איך בכחי לטהר גם יהודי שנמצא בדרגה

~ נקודות משיחות קודש ~ מהתועודות שבת קודש פרשת חוקת ה'תש"י

אדמה, שמונה על הגבורות, תקף החמימות ("קאף") בגשמימות וחקריות - ולא רק להעלות ה"פרה אדמה" עצמה, אלא עוד זאת, שבכחו של משה לעשות מה"פרה אדמה" אפר שעל-ידו תהיה הטהרה מטמאה הכי חמורה. והנה, אפר הפרה שעשה משה נחלק לג' חלקים: חלק א', לטל ממנו בני העירות וכל הצריכים להטהר. חלק ב', כהנים גדולים לפרות אחרות מקדשין הימנה. וחלק ג', נתון למשמרת. כלומר, שהטהרה של טמא מת היא לא רק מאפר הפרה שעשה משה, אלא גם מאפר פרות אחרות (תשע פרות) שנעשו לאחר זמנו של משה. אבל, לעשית הפרות האחרות הצרכו לאפר הפרה שעשה משה, שממנה מקדשין כהנים גדולים לעשית פרות אחרות, ועד שגם לעשית הפרה העשירית על-ידי המלך המשיח, יצטרכו לקדש מאפר הפרה שעשה משה, שקיים לעולם.

בפרשת השבוע מדובר אודות פרה אדמה, שעל-ידי נעשית הטהרה מטומאה הכי חמורה, טומאת מת, ש"נתפרכמו פניו של משה" כיון ש"לא היה יודע במה תהא טהרתו", עד שאמר לו הקב"ה "זאת חקת התורה ג' ויקחו אליה פרה אדומה וגו'".

וענינו בעבודה הרוחנית - שטומאת מת (העדר החיות) מורה על מעמד ומצב שנתעלמה הדביקות בה' מקור החיים, כמו שכתוב "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום", והטהרה ממעמד ומצב זה (לפעל גלוי החיות על-ידי דבקותו בה') הוא ענין של "חקה", "זאת חקת התורה", ונעשית בכחו של משה דוקא, כמו שכתוב "ויקחו אליה פרה אדמה", "לעולם היא נקראת על שמך, פרה שעשה משה במדבר", הינו, שבכחו של משה לקחת פרה אדמה - פרה גשמיית כפשוטה, ונוסף לכך, גם (פרה)

ספורנו

אמנם החכמים המורים חטאים בדרך, שהם כמו המנה והמקדש, לא תחול עליהם בזה טמאה כלל. ובכן יהיה בפרטי שמירת המצוה הזאת בכתבה, וכמו שבא בקבלה רמז לכל אלה, שהם מפגנות התורה בלי ספק. תורה ג

לא להיו, באמרו "וליהותך עם קדוש לה' אלהיך" (דברים כו, יט), ואז מטמא בטעות קנני, הפכי למכונן ולזה אין ראוי שיטמא באהל וזולתי המת הישראלי, כי אמנם חמרו בלבד הוא הנבחר ומוכן מכל וזולתו לעבודת האל יתברך, הוא לבדו החוטא בנבכד.

"צלם אלהים", וזהו טמאתו בטעות העדרי. והבא אל אהל המת, בענין "שכני בתי חמר" (איוב ד, יט), אשר אין לפניהם בלתי אם גויתם לחיי שעה רעועה, רגליה יורדות מות, הוא בלי ספק מטמא את "מקדש ה'" הנזכר, אשר בו יהיה העם והאיש קדוש

זאת ועוד:

נוסף לכך שעל-ידי אפר הפרה שעשה משה נעשית הטהרה שלו, צריכים לפעל עליו שהוא בעצמו יוכל לשרוף פרה ולעשות ממנה אפר לטהר אחרים, שיהיה בעצמו משפיע על אחרים להחיותם בעניי קדשה, "טופח על-מנת להטפוח".

וגם ענין זה נעשה בכחו של משה דוקא - שחלק מאפר הפרה שעשה משה, כהנים גדולים לפרות אחרות מקדשין הימנה, שמקדשין את עושה הפרה באפר הפרה הראשונה שעשה משה. ודוגמתו בעבודה, שגם המושף פעולתו לטהר אחרים (לאחרי שנעשה טהור בעצמו) הוא בכחו של משה. אמנם, כיון שמצד גדל הטרדה בפעלה על הזולת ("יענעם באלעבן"), לטהרו, ועד לעשותו טופח על-מנת להטפוח, יתכן שישפח על עצמו - יש צרך להזהיר גם בנוגע לעבודת עצמו ("אליין לעבן"), וכפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר "וועגן זיך אליין דארף מען אויף ניט פארגעסן" [=גם על עצמו לא צריך לשכח].

וגם ענין זה מרמז באפר הפרה שעשה משה - שחלק ממנו היה נתון "למשמרת", ללמדך, שנוסף על הפעלה עם הזולת בחלק האפר שבו מטהרים את הטמאים, ומקדשין לפרות אחרות, ישנו גם חלק שנתון למשמרת, שבזה מרומזת העבודה עם עצמו.

וההוראה מזה - שצריכים להתעסק בהשפעה על הזולת, "ניט נאר וואס מען לעבט אליין, נאר מען באלעבט אויף אנדערע", וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר בהמשך השיחה הנ"ל שכל אחד ואחד יכול להשפיע על שנים שלשה מנגינים מבני ישראל!

וענינו בעבודה - שפעולתו של משה (כולל גם אתפשטותא דמשה שבכל דרא ודרא) לגלות החיות של הדביקות בה' אצל כל אחד ואחד מישראל (גם זה שנמצא במעמד ומצב של טמא מת), הולכת ונמשכת גם בכל הדורות שלאחריו, על-ידי זה שהעוסקים בקר (כהנים גדולים שעושים פרות אחרות) חודרים בכחו של משה (שמקדשין באפר הפרה שעשה משה).

... כשפוגשים יהודי שנמצא במעמד ומצב של טמא מת, שלא רואים בו חיות הקדשה - חייבים לטהרו, להחיותו בחיות של קדשה, ודבר זה הוא בכחו וביכולתו (ובמילא גם חובתו) של כל אחד ואחד, כיון שמשה רבנו (משה שבדורנו) נתן ונותן לו מאפר הפרה שלו ("משה רבנו האט דיר געגעבן און גיט דיר, פון דעם אפר פון זיין פרה"), ובמילא, פעולתו היא בכחו של משה - "לעולם היא נקראת על שמך, פרה שעשה משה".

ויש להוסיף באור בדיק לשון רש"י "פרה שעשה משה במדבר" - שלכאורה, מאי קא-משמע-לן. הרי הכל יודעים שמשה היה במדבר, ובדאי שגם את הפרה עשה שם - שבזה מלמדנו שגם אצל יהודי שנמצא במקום ודרא של מדבר, נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים, יכולים לפעל ענין הטהרה, ועד כדי כך, שהפרה שעשה משה, שממנה מקדשין כהנים לעשית כל הפרות שלאחריו, היתה במדבר דוקא, שבו מדגש הצורך בענין הטהרה, מה שאין-כן בירושלים, שאין מלינים בה את המת, ועל-דרך זה בארץ ישראל בכללותה (ובפרט על-פי מאמר רז"ל עתידה ירושלים שתתפשט בכל ארץ ישראל), אלא בחוץ לארץ דוקא, שהיא בבחינת "מדבר" ביחס לארץ ישראל וירושלים.

(ג) ונתתם אתה אל-אלעזר הכהן והוציא אתה אל-מחויז למחנה ושחט אתה לפניו:

כש"י אלעזר • (ספרי) מצותה בסגן. אל-מחויז למחנה • (יבמא טח ספרי) חוץ לשלש מחנות. ושחט אתה לפניו • (יבמא מב) זר שוחט, ואלעזר רואה.

(ד) ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו והזה אל-נכח פני אהל-מועד מדמה שבע פעמים:

כש"י אל-נכח פני אהל-מועד • עומד במזרחו של ירושלים, ומתפוגג ורואה פתחו של היכל בשעת הנאת הדם • (יבמא כח) •

(ה) ושרף את-הפרה לעיניו את-ערה ואת-בשרה ואת-דמה על-פרשה ישרף:

ה'יוקר ית תורתא לעינוהי ית משפח וית בשרה וית דמה על אכלה יוקד:

וַיִּסַּב כַּהֲנָא אָעָא דְאַרְזָא וְאַזְזִיבָא וַעֲבַע
יְהוּדֵי וְיִרְמִי לְגוּ קִידַת תּוֹרָתָא:

(ו) וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אֲרָז וְאֲזֹב וְשָׁנִי תוֹלַעַת וְהַשְּׁלִיךְ
אֶל־תּוֹךְ שְׂרֶפֶת הַפָּרָה:

וַיַּצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי כַּהֲנָא וַיִּסְחִי בִשְׂרָה בְּמִיָּא
וּבְתַר כֵּן יַעֲלוּ לְמִשְׁרִיתָא וַיְהִי מִסָּאב כַּהֲנָא
עַד רִמְשָׂא:

(ז) וְכַכֶּם בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרַחֵץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֵר יָבֹא
אֶל־הַמִּחֲנֶה וְטָמֵא הַכֹּהֵן עַד־הָעֶרֶב:

וְטָמֵא הַכֹּהֵן עַד־הָעֶרֶב • סָרְסְהוּ וְנִרְשְׁהוּ: "וְטָמֵא
עַד־הָעֶרֶב וְאַחֵר יָבֹא אֶל־הַמִּחֲנֶה".

כַּ"י • אֶל־הַמִּחֲנֶה • לְמִחֲנֶה שְׂכִינָה, שְׁאִין טָמֵא
מְשַׁלַּח חוּץ לְשֵׁתֵי מִחְנוֹת, אֲלֵא זָב וּבַעַל קָרִי וּמִצְרַע.

ח וּדְמוּקְדָּא יְתֵה יַצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי בְּמִיָּא וַיִּסְחִי
בִשְׂרָה בְּמִיָּא וַיְהִי מִסָּאב עַד רִמְשָׂא:

(ח) וְהִשְׁרַף אֹתָהּ יַכְכֶּם בְּגָדָיו בַּמַּיִם וְרַחֵץ בְּשָׂרוֹ
בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:

ט וַיִּכְנוּשׁ גָּבֵר דְּכִי יָת קִטְמָא דְּתוֹרָתָא וַיַּצְנַע
לְמִבְרָא לְמִשְׁרִיתָא בְּאַתְרֵי דְּכִי וְתַהִי
לְכַנְשָׁתָא דְּכַנֵּי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁרָא לְמִי אַדְיִיתָא
חֲטָאָתָא הִיא:

(ט) וְאַסְףֹּי אִישׁ טָהוֹר אֶת אֶפֶר הַפָּרָה וְהֵנִיחַ מַחוּץ
לְמִחֲנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר וְהִיתָה לַעֲרֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
לְמִשְׁמֶרֶת לְמִי נֹדֶה חֲטָאָת הָוָא:

מַגְזֵרַת הַכְּתוּב, שְׁנָאֵמַר: "וְהִיתָה לַעֲרֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
לְמִשְׁמֶרֶת". לְמִי נֹדֶה • לְמִי הִזְיָה, כְּמוֹ (אִיכָּה א):
"וַיִּדְוֹ־אֶבֶן בִּי", (זְכַרְיָה ב): "לִידוֹת אֶת־קִרְנוֹת הַגּוֹיִם"
לְשׁוֹן זְרִיקָה. חֲטָאָת הָוָא • לְשׁוֹן "חֲטָאִי" כְּפִשׁוּטוֹ;
וּלְפִי הַלְכוּתִיהָ קָרָא הַכְּתוּב "חֲטָאָת", לוֹמַר שֶׁהִיא
כְּקִדְּשִׁים לְהֶאֱסֹר בְּהִנָּאָה.

כַּ"י • וְהֵנִיחַ מַחוּץ לְמִחֲנֶה • (פֶּרֶה פ"ג) לְשַׁלְשֵׁה חֻלְקִים
מִתְחַלֶּקֶת: אֶחָד נֶתַן בְּהֵר הַמִּשְׁחָה, וְאֶחָד מִתְחַלֵּק
לְכָל הַמִּשְׁמֶרוֹת, וְאֶחָד נֶתַן בַּחִיל; זֶה שֶׁל מִשְׁמֶרוֹת
הָיָה חוּץ לַעֲזָרָה, לְטַל מִמֶּנּוּ בְּנֵי הָעֲצִירוֹת וְכָל הַצָּרִיכִין
לְהִטָּהֵר. וְזֶה שֶׁבְּהֵר הַמִּשְׁחָה – כְּהֻנִּים גְּדוֹלִים לְפָרוֹת
אַחֲרוֹת מְקַדְּשִׁין הִימָנָה. וְזֶה שֶׁבַּחִיל – נֶתַן לְמִשְׁמֶרֶת

וַיַּצְבַּע דְּכַנִּישׁ יָת קִטְמָא דְּתוֹרָתָא יָת
לְבוּשׁוֹהִי וַיְהִי מִסָּאב עַד רִמְשָׂא וְתַהִי לְכַנֵּי
יִשְׂרָאֵל וּלְגִיּוּרָא דִּיתְגַּזְרִין בִּינִיכוּן לְקַנִּים
עָלֵם:

(י) וְכַכֶּם הָאֵסָף אֶת־אֶפֶר הַפָּרָה אֶת־בְּגָדָיו וְטָמֵא
עַד־הָעֶרֶב וְהִיתָה לְכַנֵּי יִשְׂרָאֵל וּלְגֵר הַגֵּר בְּתוֹכָם
לְחֻקַּת עוֹלָם:

יָא דִּיקְרַב בְּמִתָּא לְכָל נַפְשָׁא דְּאַנְשָׂא וַיְהִי
מִסָּאב שְׂבַעָא יוֹמִין:

(יא) הַנִּגַּע בְּמַת לְכָל־נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא שְׁבַעַת יָמִים:

יב הוּא יְדִי עֲלוּהִי בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה וּבְיוֹמָא
שְׂבִיעָאָה יְדִי לֹא יְדִי עֲלוּהִי בְּיוֹמָא
תְּלִיתָאָה וּבְיוֹמָא שְׂבִיעָאָה לֹא יְדִי:

(יב) הוּא יִתְחַטֵּא־בּוֹ בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי
יִטָּהֵר וְאִם־לֹא יִתְחַטֵּא בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי
לֹא יִטָּהֵר:

כַּ"י • הוּא יִתְחַטֵּא־בוֹ • בְּאַפֶּר הַפָּרָה (ס"א הִזָּה).

יג כָּל דִּיקְרַב בְּמִתָּא בְּנַפְשָׁא דְּאַנְשָׂא דִּי יָמוֹת
וְלֹא יְדִי עֲלוּהִי יָת מִשְׁכָּנָא דִּי סָאב וַיִּשְׁתַּחֲוֶי
אַנְשָׂא הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל אַרְי מִי אַדְיִיתָא לֹא
אַדְרִיקוּ עֲלוּהִי מִסָּאב יְהִי עוֹד סְאוּבְתָהּ
כַּה:

(יג) כָּל־הַנִּגַּע בְּמַת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר־יָמוֹת וְלֹא
יִתְחַטֵּא אֶת־מִשְׁכָּן יְהוָה טָמֵא וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא
מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נֹדֶה לֹא־זָרַק עָלָיו טָמֵא יְהִי עוֹד
טָמֵאָתוּ בוֹ:

כ"י • בַּמָּת בִּנְפֶשׁ • וְאִיזָה מֵת? שֶׁל נֶפֶשׁ הָאָדָם, דָּם (חולין עב). אֶת־מִשְׁפָּן ה' טָמֵא • אִם נִכְנָס לַעֲזָרָה אֶפְלוּ בְּטָבִילָה, בְּלֹא הִזָּאת שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי. עוֹד טָמְאָתוּ בּו • אֶף־עַל־פִּי שָׁטְבַל.

(יד) וְזֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי־יָמוּת בְּאֹהֶל כְּלִי־הָאֵהָל וְכִלְיָאֲשֶׁר בְּאֹהֶל יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים:

כ"י • כְּלִי־הָאֵהָל וְכִלְיָאֲשֶׁר בְּאֹהֶל • בְּעוֹד שֶׁהֵמָּת בְּתוֹכוֹ.

(טו) וְכֹל כְּלִי פְתוּחַ אֲשֶׁר אֵין־צִמִּיד פְּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא:

כ"י • וְכֹל כְּלִי פְתוּחַ • (חולין כה א) בְּכָלִי חֶרֶס הַכְּתוּב מְדַבֵּר, שְׁאֵין מְקַבֵּל טָמְאָה מִגִּבּוֹ אֶלָּא מִתּוֹכוֹ, לְפִיכָךְ אִם אֵין מְגוּפֶת צִמִּידָתוֹ פְּתוּלָה עָלָיו יָפָה בְּחִבּוּר – טָמֵא הוּא. הָא אִם יֵשׁ צִמִּיד פְּתִיל עָלָיו – טָהוֹר. פְּתִיל • לְשׁוֹן מַחְבֵּר, בְּלִשׁוֹן עֲבָרִי. וְכֵן (בראשית ל): "נִפְתְּלוּ אֱלֹהִים נִפְתְּלוּתִי", נִתְחַבְּרְתִּי עִם אַחֻוּתִי.

(טז) וְכֹל אֲשֶׁר־יָנַע עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה בַּחֲלָל־חֶרֶב אוֹ בַּמָּת אוֹ־בַעֲצָם אָדָם אוֹ בַקֶּבֶר יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים:

כ"י • עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה • (חולין עב) רַבּוּתֵינוּ דָּרָשׁוּ: לְרַבּוֹת גּוֹלָל וְדוּפֶק. וּפְשׁוּטוֹ: "עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה", שְׁאֵין שָׁם אֹהֶל – מִטְמֵא הֵמָּת שָׁם בְּנִגְיָעָה.

(יז) וְלִקְחוּ לַטָּמֵא מִעֵפֶר שְׂרָפֶת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מִיּוֹם חַיִּים אֶל־כְּלִי:

♦ יום שני ה' תמוז ♦

(יח) וְלָקַח אֵזוֹב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר וְהִזָּה עַל־הָאֹהֶל וְעַל־כָּל־הַבָּלִיּוֹת וְעַל־הַנֶּפֶשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ שָׁם וְעַל־הַנֶּגַע בַּעֲצָם אוֹ בַחֲלָל אוֹ בַּמָּת אוֹ בַקֶּבֶר:

(יט) וְהִזָּה הַטָּהוֹר עַל־הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחִטָּאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וּכְבָּס בַּגָּדִיו וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְטָהַר בַּעֲרֹב:

כ"י • וְחִטָּאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי • (ספרי) הוּא גָמַר טָהַרְתּוּ.

(כ) וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטָּא וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹךְ הַקֹּהֶל כִּי אֶת־מִקְדָּשׁ יְהוָה טָמֵא מִי נִדָּה לֹא־זֶרֶק עָלָיו טָמֵא הוּא:

כ"י • וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִטְמָא וְגו' • אִם נִאָּמַר "מִקְדָּשׁ", לָמָּה נִאָּמַר "מִשְׁכָּן" כּו? כִּדְאִיתָא ב'שְׁבֻעוֹת' (דף טז).

יִדְּא אֲוִרִיתָא אָנֹשׁ אַרְי יָמוּת בְּמִשְׁכָּנָא כָּל דְּעָלָל לְמִשְׁכָּנָא וְכָל דִּי בְּמִשְׁכָּנָא יְהִי מְסָאב שְׁבַעַת יוֹמִין:

טו וְכָל מִן דְּחֶסֶף פְּתִיחַ דְּלִית מְגוּפֶת שְׁיַיע מִקְשָׁה עֲלוּהִי מְסָאב הוּא:

טז וְכָל דִּי יִקְרַב עַל אִפִּי חֲקֵלָא בְּקָטַל חֲרָבָא אוֹ בַּמָּתָא אוֹ בַּקֶּבֶרָא דְּאָנֶשׁא אוֹ בַּקֶּבֶרָא יְהִי מְסָאב שְׁבַעַת יוֹמִין:

יז וְיִסְבִּין לְדִמְסָאב מִעֵפֶר יִקְדַּת חֲטָאתָא וְיִתְנִין עֲלוּהִי מִי מְבוּעַ לְמִן:

יח וְיִסְבִּי אֵזוֹבָא וְיִטְבֹּל בְּמַיָּא גְבֵר דְּכִי וְיִזְיַע עַל מִשְׁכָּנָא וְעַל כָּל מְנִיָּא וְעַל נֶפֶשׁתָא דִּי הָיוּ שָׁמַיָּן וְעַל דִּיקְרַב בְּגִרְמָא אוֹ בְּקָטַל אוֹ בַּמָּתָא אוֹ בַּקֶּבֶרָא:

יט וְיִזְיַע דְּכִיָּא עַל מְסָאבָא בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה וְיִדְפְּנָה בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה וְיַעֲבֹעַ לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחִי בְּמַיָּא וְיִדְכִי בְּרִמְשָׁא:

כ וְגִבְר דִּי יִסְתָּאב וְלֹא יִזְיַע עֲלוּהִי וְיִשְׁתַּצִּי אָנֶשׁא הַהוּא מִגּוֹ קְהֵלָא אַרְי יָת מִקְדָּשָׁא דִּי סָאב מִי אֲדִיזְתָּא לֹא אֲדִירִיקוּ עֲלוּהִי מְסָאב הוּא:

(כא) וְהִיְתָה לָהֶם לַחֲקֵת עוֹלָם וּמִזֶּה מִי־הַנִּדְּבָה יִכָּבֵד בְּגָדָיו וְהִנָּגַע בְּמִי הַנִּדְּבָה יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:

כא וְהִיְתָה לָהֶם לַחֲקֵת עוֹלָם וּמִזֶּה מִי־הַנִּדְּבָה יִכָּבֵד
יִצְבֵּעַ לְבוּשׁוֹהִי וְדִיקָרֵב בְּמִי אֲדִיּוֹתָא יְהִי
מִסָּבָב עַד רִמְשָׁא:

כ"א וְהִיְתָה לָהֶם לַחֲקֵת עוֹלָם וּמִזֶּה מִי־הַנִּדְּבָה יִכָּבֵד
יִצְבֵּעַ לְבוּשׁוֹהִי וְדִיקָרֵב בְּמִי אֲדִיּוֹתָא יְהִי
מִסָּבָב עַד רִמְשָׁא: (גדה ט, יומא יד) רבתינו אמרו
שְׁהִמְזָה טְהוֹר, וְזֶה בָּא לְלַמֵּד שֶׁהַנּוֹשֵׂא מִי חֲטָאת –
טָמֵא טָמֵא מֵאֵדָה חֲמוּרָה לְטָמֵא בְּגָדִים שֶׁעָלָיו, מֵה־שָּׂאִין־

(כב) וְכָל אֲשֶׁר־יִגַּע־בוֹ הַטָּמֵא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ הַנִּגְעָת
הַטָּמֵא עַד־הָעֶרֶב: פ

כב וְכָל דִּי יִקְרַב בֵּה מִסָּבָב יְהִי מִסָּבָב יְהִי
וְאִנְשׁ דִּיקָרֵב בֵּה יְהִי מִסָּבָב עַד רִמְשָׁא:

כ"ב וְכָל אֲשֶׁר־יִגַּע־בוֹ הַטָּמֵא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ הַנִּגְעָת
הַטָּמֵא עַד־הָעֶרֶב: (כ"ב) וְהַנֶּפֶשׁ הַנִּגְעָת. בּוֹ בְטָמֵא מֵת. תְּטָמֵא
עַד־הָעֶרֶב. מִכָּאן לְמַדְנֵהוּ, שֶׁהַמֵּת אֲבִי אֲבוֹת הַטָּמֵא, וְהַנּוֹגֵעַ בּוֹ אֵב הַטָּמֵא וְהַטָּמֵא אָדָם. זֶהוּ פְרוּשָׁה
לְפִי מִשְׁמָעָה וְהַלְכוּתִיָּה. וּמִדְּרַשׁ אֲגָדָה הָעֲתִיקָתִי
מִי־סוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן, וְזֶהוּ: (ב) וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ •
מִשְׁלָהֶם, כָּשֶׁם שֶׁהֵם פָּקְדוּ נִזְמִי הַזֶּה לְעֵגֶל מִשְׁלָהֶם,
כִּי יִבְיֵאוּ זֶה לְכַפֵּרָה מִשְׁלָהֶם. פָּרָה אֲדָמָה • מִשְׁלָהֶם
לְכֹן שִׁפְחָה שֶׁטָּנַף פִּלְטִין שֶׁל מֶלֶךְ. אָמְרוּ: תְּבֵא אִמּוֹ
וְתִקְנֶנָּה הַצּוֹאָה, כִּי תְבֵא פָרָה וְתִכְפֹּר עַל הָעֵגֶל.
אֲדָמָה • עַל שֵׁם (יִשְׁעִיָּה א): "אִם יֹאדִימוּ כְּתוּלָע",
שֶׁחֲטָא קְרוֹי אָדָם. תְּמִימָה • עַל שֵׁם יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיוּ
תְּמִימִים וְנִעְשׂוּ בּוֹ בְּעָלֵי מוֹמִין – תְּבֵא זֶה וְתִכְפֹּר
עָלֵיהֶם וְיִחַדְּרוּ לְתוֹמָתָם. לֹא עָלָה עָלֶיהָ עַל • כָּשֶׁם
שֶׁפָּקְדוּ מַעֲלֵיהֶם עַל שְׁמֵי: (ג) אֶל־אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן •

כָּשֶׁם שֶׁנִּקְהָלוּ עַל אֶהֱרֹן, שֶׁהוּא כֹהֵן, לַעֲשׂוֹת הָעֵגֶל.
וְלְפִי שֶׁאֶהֱרֹן עָשָׂה אֶת הָעֵגֶל לֹא נַעֲשִׂית עֲבוּדָה זֹה
עַל־יָדוֹ, שָׂאִין קְטִיגוֹר נַעֲשֶׂה סְנִיגוֹר: (ד) וְשִׁרְיָה
אֶת־הַפָּרָה • כָּשֶׁם שֶׁשִּׁרְיָה הָעֵגֶל: (ו) עַיִן אֶרֶז וְאִזּוּב
וְשִׁנֵּי תוֹלַעַת • שְׁלֹשָׁה מִינֵי הַלֵּל כִּנְגֵד שְׁלֹשֶׁת אֲלָפֵי
אִישׁ שֶׁנִּפְלּוּ בָּעֵגֶל. וְאֶרֶז הוּא הַגִּבָּה מִכָּל הָאֵילָנוֹת
וְאִזּוּב נִמּוּךְ מִכָּל, סִימֵן, שֶׁהַגִּבָּה שֶׁנִּתְגַּאֵה וְחֲטָא,
יִשְׁפִּיל אֶת עַצְמוֹ כְּאִזּוּב וְתוֹלַעַת, וְיִתְכַּפֵּר לוֹ:
(ט) לְמִשְׁמֶרֶת • כִּמוֹ שֶׁפִּשְׁעֵה הָעֵגֶל שְׁמוֹר לְדוֹרוֹת
לְפָרְעֻנוֹת, שָׂאִין לָךְ פָּקָדָה שָׂאִין בֵּה מִפְקָדֵת הָעֵגֶל,
שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת ל"ב): "וַיִּבְרֹא פָקָדִי וּפְקָדוֹתַי וְגו'". וְכָשֶׁם
שֶׁהָעֵגֶל מִטְמָא כָּל הָעוֹסְקִין בּוֹ, כִּי פָרָה מִטְמָאָה כָּל
הָעוֹסְקִין בֵּה. וְכָשֶׁם שֶׁנִּשְׁתַּהֲרוּ בְּאֶפְרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (ש"ס):
"וַיִּזְרַח עַל־פָּנָי הַמֵּיִם וְגו'", כִּי "וְלִקְחוּ לְטָמֵא מִצֶּפֶר
שְׂרֵפֶת הַחֲטָאת וְגו'".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לג ענף 128)

תְּבֵא פָרָה וְתִכְפֹּר עַל הָעֵגֶל (רש"י יט, כב) בְּאֶרֶז הַמִּפְרָשִׁים,
שְׁלֹא חָטָא הָעֵגֶל לֹא הִיְתָה מִיְתָה בְּיִשְׂרָאֵל, כִּי בְּמִתָּן תוֹרָה
זָכוּ ל"חַרוֹת מִמֶּלֶךְ הַמִּתָּן", וְהַחֲטָא גָרַם לְמִיְתָה וְלְטָמֵא
מֵת; וּמוֹכֵן אִפּוֹא, שֶׁכִּפְרַת הַחֲטָא מִבְּטֵלֶת בְּדֶרֶךְ מִמִּלָּא

כ (א) וַיָּבֵאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־הָעֵדָה מִדְּבַר־צֹן בַּחֲדָשׁ
הָרִאשׁוֹן וַיָּשֶׁב הָעָם בְּקֹדֶשׁ וְתָמַת שֵׁם מְרִים וְתִקְבֹּר
שָׁם:

א וַיָּבֵאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל כְּנִשְׁתָּא לְמַדְבָּרָא
דְּצִיִן בְּיִרְחָא קְדָמָא וַיִּתֵּב עֲמָא בְּרָקִם
וּמִיתַת תַּמָּן מְרִים וְאִתְקַבְּרַת תַּמָּן:

כ"א כָּל־הָעֵדָה • עֵדָה הַשְּׁלֵמָה, שֶׁכָּבֵד מֵתוֹ מֵתִי
מִדְּבָר, וְאֵלּוּ פָּרְשׁוּ לַחַיִּים. וְתָמַת שֵׁם מְרִים • (מ"ק
כ"ח) לָמָּה נִסְמְכָה מִיתַת מְרִים לְפָרֶשֶׁת פָּרָה אֲדָמָה?
לֹמַר לָךְ: מֵה קָרְבָּנוֹת מִכְפָּרִין (ס"א) כִּמוֹ שֶׁפָּרָה אֲדָמָה

(ב) וְלֹא־הָיָה מֵיִם לָעֵדָה וַיִּקְהָלוּ עַל־מִשָּׁה וְעַל־אֶהֱרֹן:
כ"א וְלֹא־הָיָה מֵיִם לָעֵדָה • מִכָּאן, שֶׁכָּל אֲרַבְעִים שָׁנָה הָיָה לָהֶם הַבָּאָר בְּזִכּוֹת מְרִים.

ב וְלֹא הָיָה מֵיָא לְכִנְשְׁתָּא וְאִתְקַנְשׁוּ עַל
מִשָּׁה וְעַל אֶהֱרֹן:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת יום א' פרשת חוקת, בדר"ח תמוז, ה'תשכ"ו)

ועל-אחת-פְּמָה-וְכִמָּה בְּיָמֵינוּ, שֶׁהַמֹּאֲרָעוֹת מִתְרַחֲשִׁים בְּמַהֲיֻרוֹת גְּדוֹלָה הַרְבֵּה יוֹתֵר, בְּרוּר הַדָּבָר, שָׁאֵם רַק מִתְעַסְקִים מִתּוֹךְ רָגֶשׁ, מִסִּיכָה וְנִתְיָנָה עַד לְמִסִּירָת נֶפֶשׁ (בְּאוֹפֶן חִיובִי) - מְצַלִּיחַ הַקִּבְּ"ה וְרוֹאִים פִּירוֹת טוֹבִים בְּמַהֲיֻרוֹת גְּדוֹלָה יוֹתֵר, אוֹ תִיכֵף וּמִיָּד, וּבְכָל אוֹפֶן - תּוֹךְ מִשְׁךְ זְמַן קָצֵר.

יֵשׁ כְּאֵלוּ שְׂנוּפְלִים בְּרוּחַם בְּגִלְגֵּל שְׁלֵמֵרוֹת יְגִיעָתָם, הֵן בְּנוֹגַע לְעִצְמוֹם וְהֵן בְּנוֹגַע לְזוּלָתָם, אֵינֶם רוֹאִים מִיָּד אֶת הַפִּירוֹת. וְגַם עַל זֶה יִשְׁנוֹ לִימוּד מִפְּרֶשֶׁת הַשְּׁבוּעַ - שְׁלֵמֵרוֹת שְׁבִמְשֹׁךְ אַרְבָּעִים שָׁנָה לֹא יָדְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּזָכוֹת מִי הִיָּתָה לָהֶם הַבְּאֵר שֶׁמִּמֶּנָּה שְׁתּוֹ בְּהִיּוֹתָם בְּמִדְבָּר, הִנֵּה סוּף-כֹּל-סוּף נוֹדַע לָהֶם הַדָּבָר, אִם כִּי לֹאֲחֲרֵי מִשְׁךְ זְמַן רַב.

ג וַיִּצָּא עִמָּא עִם מֹשֶׁה וַאֲמָרוּ לְמִימָר וְלִי
דְּמִתְנָא בְּמוֹתָא דְאַחְנָא קֳדָם יי:

(ג) וַיִּרְבַּ הָעָם עִם-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר וְלֹא גִּוְעֵנוּ
בְּנוֹעַ אַחֲנֵנוּ לִפְנֵי יְהוָה:

יִתְכֵּן לְפָרְשׁוֹ "כְּשִׁמְתּוֹ אַחֲנֵנוּ", שָׁאֵם כֵּן הָיָה לוֹ לְהִנָּקֵד "בְּנוֹעַ" (בְּחוֹלָם הָיָא"ו).

כז"י • וְלֹא גִוְעֵנוּ • הַלֹּאִי שְׁגוּעֵנוּ. בְּנוֹעַ אַחֲנֵנוּ • בְּמִיתַת אַחֲנֵנוּ בְּדָבָר. לְמַד שֶׁמִּיתַת צָמָא מְגַנֶּה מִמֶּנָּה. בְּנוֹעַ • שֵׁם דָּבָר הוּא, כְּמוֹ "בְּמִיתַת אַחֲנֵנוּ", וְלֹא

ה וַיִּלְמָא אַעֲלִיתוֹן יֵת קְהֵלָא דִּינִי לְמַדְבָּרָא
הַדִּין לְמִמַּת תַּמָּן אַנְחָנָא וּבְעִירָנָא:

(ד) וְלִמָּה הִבֵּאתֶם אֶת-קְהֵל יְהוָה אֶל-הַמִּדְבָּר הַזֶּה
לָמוֹת שָׁם אֲנַחְנוּ וּבְעִירָנוּ:

ה וַיִּלְמָא אַסְקִיתוּנָא מִמְּצָרִים לְאַיְתָאָה יִתְנָא
לְאַתְרָא בִּישָׁא הַדִּין לֹא אֲתֵר כְּשֶׁר לְבֵית זֶרַע
וְאַף לֹא תִינִין וְגוֹפְנִין וְרִמּוֹנִין וּמִיָּא לִית
לְמִשְׁתֵּי:

(ה) וְלִמָּה הֵעֲלִיתֵנוּ מִמְּצָרִים לְהִבֵּיא אֲתָנוּ אֶל-
הַמָּקוֹם הַרְעָה הַזֶּה לֹא מָקוֹם זֶרַע וְתִאֲנָה וְגִפְּן
וְרִמּוֹן וּמִים אֵין לְשִׁתּוֹת:

ו וַעֲלֵ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִן קֳדָם קְהֵלָא לְהַרְעָ
מִשְׁכֵּן זְמָנָא וּנְפִלוּ עַל אִפְהֵיוֹן וְאַתְגְּלִי יִקְרָא
דִּינִי לְהוֹן:

(ו) וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִפְּנֵי הַקָּהֵל אֶל-פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד וַיִּפְּלוּ עַל-פְּנֵיהֶם וַיֹּרֶא כְּבוֹד-יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: פ

♦ יום שלישי ו' תמוז ♦

ז ומליל יי עם משה למימר:

(ז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

ח סב ית חטרא ואכנש ית בנשטא את
ואהרן אחורף ותמללון עם כיפא לעיניהון
ויתן מוהי ותפק להון מנא מן כיפא ותשקי
ית בנשטא וית בעירהון:

(ח) קַח אֶת-הַמִּטָּה וְהַקָּהֵל אֶת-הָעֵדָה אֹתָהּ וְאַהֲרֹן
אֲחִירָד וְדַבְּרֶתֶם אֶל-הַפֶּלַע לְעֵינֵיהֶם וְנָתַן מִיָּמִיו
וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מִיֵּם מִן-הַפֶּלַע וְהִשְׁקִיתָ אֶת-הָעֵדָה
וְאֶת-בְּעִירָם:

כז"י • וְאֶת-בְּעִירָם • (במדבר רבה) מפאן, שחם הקדוש-ברוך-הוא על ממונם של ישראל.

ספורנו

(ח) קַח אֶת הַמִּטָּה... וְדַבְּרֶתֶם אֶל
הַפֶּלַע. כָּבֵר רַבּוֹ הַדְּעוֹת בְּעֵינֵי חֲטָא מִי
מְרִיבָה. וְהִנֵּה סָפֵק אֲצֵל רַבִּים, בְּמָה
חֲטָאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן שֶׁנִּכְתַּב עֲלֵיהֶם "לֹא

יִתְבָּרַךְ, כְּאֲשֶׁר הֵעִיד בְּאֲמָרוֹ "אֲשֶׁר
רַבּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת ה'" (פסוק יג), וְהָיָה
הִיָּה בְּאֲמָרָם "וְלִמָּה הֵעֲלִיתֵנוּ
מִמְּצָרִים" (פסוק ה). תורה ד

כ (ג) וַיִּרְבַּ הָעָם עִם מֹשֶׁה. הִנֵּה
הַמְרִיבָה עִם מֹשֶׁה הִיָּתָה בְּאֲמָרָם
"וְלִמָּה הִבֵּאתֶם אֶת קְהֵל ה' אֶל הַמִּדְבָּר
הַזֶּה" (פסוק ד). אֲמָנָם הִיָּתָה גַּם עַל הָאֵל

(ט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַמָּטָה מִלִּפְנֵי יְהוָה בְּאֶשֶׁר צִוָּהוּ:

ט וַיִּסְיב מֹשֶׁה יָת הַטָּרָא מִן הַדָּם יְיָ כְּמָא דִּי פְקָדָה:

(י) וַיִּקְהָלוּ מִשֵּׁה וְאַהֲרֹן אֶת־הַקָּהָל אֶל־פְּנֵי הַסֵּלַע וַיֹּאמְרוּ לָהֶם שְׁמַעוּנָא הַמּוֹרִים הַמִּן־הַסֵּלַע הַזֶּה נוֹצִיא לָכֶם מַיִם:

י וַאֲכַנְיָשׁוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן יָת קָהָל לְקָדָם כִּיפָא וַאֲמַר לְהוֹן שְׁמַעוּ כְעֵן סְרַבְנָא הַמִּן כִּיפָא הַדִּין נִפְק לְכוֹן מַיָּא:

כ"י וַיִּקְהָלוּ יְגו' • (שס) זֶה אֶחָד מִן הַמְקוֹמוֹת שֶׁהַחֲזִיק מַעֲט אֶת הַמְרָבָה. הַמִּן־הַסֵּלַע הַזֶּה נוֹצִיא • לִפִּי שֶׁלֹא הָיוּ מְכִירִין אוֹתוֹ, לִפִּי שֶׁהַלֵּךְ הַסֵּלַע וַיִּשָּׁב לוֹ בֵּין הַסֵּלָעִים כְּשֶׁנִּסְתַּלַּק הַבָּאָר, וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל

ספורנו

בְּאֶמְרוֹ "וַיִּדְבַּרְתֶּם אֶל הַסֵּלַע", לִמְעַן יִכְיֶירוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיָּה זֶה הַנֶּס מִן הַמִּין הַשְּׁלִישִׁי בְּאֶמּוֹר, לֹא שֶׁהִיָּה מִיָּם נִגְרִים שֶׁם מִמָּקוֹם אַחֵר. וְכֵן יִדְעוּ גְדֹל וְטוֹב הַמִּשְׁלַח, וְשִׁיבוּ אֶל לָבָם שֶׁאֵף עַל פִּי שְׁהוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם אֶל הַמִּדְבָּר, אֵין כְּוָה רָעָה כָּלֵל בְּהִיּוֹתוֹ עִמָּהֶם, אַחֵר שִׁישׁ בִּידוֹ לְשִׁים מִדְבָּר לֹאֲגַם מַיִם, וְזוֹלָת זֶה מִמָּה שֶׁלֹא יוֹכַל הַטֵּבַע עֲלָיו, וְשֶׁאֵם הוּא כָּאֵן הַכֵּל כָּאֵן, בְּאֶמְרוֹ "הַמִּדְבָּר הִיִּיתִי לִישְׂרָאֵל" (יִרְמְיָהוּ ב, לא), וְכֵן עִם זֶה, שֶׁאַחֵר שֶׁיִּהְיֶה הַסֵּלַע לְמַיִם יוֹצִיא מֹשֶׁה אוֹתָם הַמַּיִם לָהֶם בְּמִשְׁהוֹ לְשִׁבְטֵיהֶם, בְּאֶמְרוֹ "בְּמַחֲקֶךָ בְּמִשְׁעָנְתֶּם" (לֵחָד ב, יח), וְלִזֶּה הַמִּין מִן הַנֶּסִּים אָמַר "קַח אֶת הַמִּשְׁה... וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מַיִם מִן הַסֵּלַע וכו'".

וְהִנֵּה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן הִסְכִּימוּ לַעֲשׂוֹת הַמִּין הַשֵּׁנִי מִן הַנֶּסִּים, וְלִהְיֶיר הַמַּיִם אֶל הַסֵּלַע מִמָּקוֹם אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁעָשׂוּ בְּרִפְדִּים, בְּאֶמְרוֹ "וְהַכִּיתָ בַּצּוּר וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם" (שְׁמוֹת יז, ו), כִּי לֹא בְּטָחוּ שִׁיקְנֵם הָאֵל יִתְבָּרָךְ אֶת דְּבָרוֹ לַעֲשׂוֹת לִישְׂרָאֵל הַמִּין הַשְּׁלִישִׁי מִן הַנֶּסִּים, בְּחֻשְׁבָּם אֶת יִשְׂרָאֵל אֲזַ מִמֵּרִים מְאֹד עַד שֶׁהָיוּ בְּלִיתֵי רְאוּיָם אֲלָיו, וְשִׁנְחָם ה' עַל הַטּוֹבָה. וְכֵן עָשׂוּ אֶת דְּרָךְ מִין הַשֵּׁנִי מִן הַנֶּסִּים בְּמִשְׁהוֹ, אֲשֶׁר בּוֹ הוֹדִיעַ מַעֲלַת הַשְּׁלִיחַ, וְלֹא עָשׂוּ אֶת דְּרָךְ הַמִּין הַשְּׁלִישִׁי, אֲשֶׁר בּוֹ יוֹדִיעוּ לִישְׂרָאֵל מַעֲלַת הַמִּשְׁלַח וְטוֹבוֹ. וְלִזֶּה נִכְתָּב עֲלֵיהֶם "לֹא הִאֲמַנְתֶּם בִּי" (פְּסוּקִים יב), שֶׁהִרְצוּן בּוֹ: לֹא בְּטַחְתֶּם בִּי שֶׁאֲעָשֶׂה מִה שֶׁאֲמַרְתִּי, "וְנִמְעַלְתֶּם בִּי" (דְּבָרִים לב, טז) שֶׁחִלַּלְתֶּם כְּבוֹדִי וְלֹא הִרְאִיתֶם לְמִרְיָבִים אֶת סִכְלוֹתֶם, ו"מִרְיָתֶם פִּי" (פְּסוּקִים כד) בְּשֶׁלֹא שְׁמַרְתֶּם מִצְוֹתַי. תוֹרָה ט

"וְהַשְּׁלִיכְהוּ אַרְצָה" (שְׁמוֹת ד, ה) "הֵרָם אֶת מִטְרָךְ" (שִׁם יד, טז), "וְהַכִּיתָ בַּצּוּר" (שִׁם יז, ו), "וְהָאֵל יוֹר" (מַלְכִּים ב יג, יח) וְזוֹלָתָם. וְהַשְּׁלִישִׁי הוּא מִין מִן הַנֶּסִּים שֶׁלֹא יוֹכַל הַטֵּבַע לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשׁוֹם אָפֶן. וְזֶה הַמִּין יַעֲשֶׂה הָאֵל יִתְעַלָּה עַל יְדֵי עֲבָדָיו בְּדָבוֹר בְּלָבָד, שֶׁהִיא פְּעֻלָּה שְׁכִלִית וְיוֹתֵר נִכְבָּדָת מִשְׁאֵר תְּנוּעוֹתָיו הַגְּשָׁמִיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁהִיָּה הֶעָנָן בְּפִתְיִחַת פִּי הָאֶרֶץ, בְּאֶמְרוֹ "וְהִיָּה כְּכֹלּוֹתוֹ לְדָבָר... וְתִבְקַע הָאֲדָמָה" (לֵעֵל טז, לא). וְכֵן בְּעָנָן עַמִּידַת הַשָּׁמֶשׁ לִיהוֹשֻׁעַ נֶאֱמַר "אֲזַ יְדַבֵּר יְהוֹשֻׁעַ" (יְהוֹשֻׁעַ י, יב).

וְהִנֵּה בְּעָנָן זֹאת הַמִּרְיָבָה הִיָּה מִן הַהִכָּרָה לְהַעֲבִיר אֶת רַעַת תְּלוֹנוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיָּה הַנֶּס הַנֶּעֱשֶׂה מִבָּאָר מַעֲלַת הַמִּלָּךְ הַמִּשְׁלַח וְדָרְכֵי טוֹבוֹ, וּמִבָּאָר גַּם כֵּן מַעֲלַת הַשְּׁלִיחַ וְטוֹבוֹ, וְשֶׁהוּא מוֹכֵן אֶל שִׁיטִּיב הַמִּלָּךְ עַל יְדֵי לַעֲמוֹ. וְתִתְבָּאָר מַעֲלַת הַמִּשְׁלַח בְּמִין הַשְּׁלִישִׁי מִן הַנֶּסִּים, אֲשֶׁר לֹא יוֹכַל הַטֵּבַע כָּלֵל עֲלָיו בְּשׁוֹם אָפֶן וּבְשׁוֹם זְמַן. וְתִתְבָּאָר מַעֲלַת הַשְּׁלִיחַ בְּמִין הַשֵּׁנִי מִן הַנֶּסִּים הַנֶּעֱשֶׂה בְּתַנוּעַת הַשְּׁלִיחַ הִרְאוּ לָזֶה. וְכֵן צִוָּה הָאֵל יִתְבָּרָךְ שֶׁיִּהְיֶה הַסֵּלַע לְמַיִם, בְּאֶמְרוֹ "וְנָתַן מִיִּמְיֹךְ, כְּלוֹמַר שֶׁהָיוּ הַמַּיִם מִן הַסֵּלַע, לֹא נִמְשָׁכִים מִמָּקוֹם אַחֵר אֲלָיו. וְזֶה הִיָּה נִמְנָע וְזוֹלָתִי בְּהִיּוֹתוֹ נִהְיָה מִצִּוֹת סֵלַע אֶל צוֹרֵת מַיִם, בְּאֶשֶׁר הָעִיד אַחֵר כֶּךָ בְּאֶמְרוֹ "הַמּוֹצִיא לָךְ מַיִם מִצּוֹר הַחֲלָמִישׁ" (דְּבָרִים יח, טז). כִּי אִם הָיוּ הַמַּיִם מוֹבָאִים מִמָּקוֹם אַחֵר שֶׁם בָּנִס, לֹא יִהְיֶה הַבְּדֵל בֵּין צוֹר חֲלָמִישׁ לְזוֹלָתוֹ. וְזֶה הַמִּין מִהַנֶּסִּים לֹא יוֹכַל עֲשׂוֹהוּ הַטֵּבַע בְּשׁוֹם אָפֶן, וְלֹא בְשׁוֹם זְמַן. וְכֵן שֶׁהָיוּ הַמַּיִם עַל יְדֵי דָבוֹר עֲבָדָיו,

הִאֲמַנְתֶּם" (פְּסוּקִים יב), "וְנִמְעַלְתֶּם" (דְּבָרִים לב, טז) ו"מִרְיָתֶם" (פְּסוּקִים כד). וְאִם הִיָּתָה כְּנִת הָאֵל יִתְבָּרָךְ שֶׁיִּדְבָּרוּ בְּלָבָד אֶל הַסֵּלַע, מָה עָנָן לְלִקְחַת הַמִּשְׁה? וְאִם הִיָּה הַחֲטָא עַל שֶׁהָכָה מֹשֶׁה אֶת הַסֵּלַע שֶׁלֹא בְּמִצְוֹת שׁוֹלָחוֹ, בְּמָה חֲטָא אַהֲרֹן? אֲמַנָם בְּשִׁנְחָתוֹ בְּעָנָן הַמִּרְיָבָה, רְאוּיָ שֶׁנִּחְשָׁב שֶׁתִּהְיֶה מִצְוֹת הָאֵל כְּוָה עַל אָפֶן שֶׁיִּכְיֶירוּ רַשְׁעֵת מִרְיָבָתָם, וְהַתּוֹדָה אֶת חֲטָאתָם, וְשִׁבוּ וְרָפָא לָמוֹ, כִּי לֹא יִחְפֹּץ בְּמוֹת הַמֵּת. וְכֵן נִבִּין שְׁכֹזֵה הַחֲטָאוֹ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת כְּנִת הָאֵל יִתְבָּרָךְ, וְעַל זֶה הֶעָנִישָׁם. אֲמַנָם הַמִּרְיָבָה עִם מֹשֶׁה הִיָּתָה בְּאֶמְרוֹ שֶׁהִיָּתָה הַנִּהְיָתוֹ בְּלִיתֵי שְׁלָמָה, בְּמָה שֶׁהִבִּיא אוֹתָם אֶל אוֹתוֹ הַחֲלָק הָרַע מִהַמִּדְבָּר. וְעַל הָאֵל יִתְבָּרָךְ הִיָּתָה מִרְיָבָתָם בְּאֶמְרוֹ (פְּסוּקִים יח) שְׁהוֹצִיאֵם מִצְרָיִם נוֹשֶׁבֶת טוֹבָה אֶל אֶרֶץ מִדְבָּר. וְלִהְיוֹדִיעַם אֶת רַשְׁעָם כְּוָה, הַתְּחִיב שֶׁהִיָּה הַנֶּס מוֹדִיעַ שֶׁהַשְּׁלִיחַ הִיָּה מְנַהֵג בְּשִׁלְמוֹת, וְשֶׁהַמִּשְׁלַח הִיָּטִיב בְּשִׁלְחוֹתוֹ וְלֹא הָרַע כָּלֵל.

וּבִהְיוֹת מִיָּנִי הַנֶּסִּים הַמְסֻפָּרִים בְּכַתְבִּי הַקָּדֵשׁ עַל אֶחָד מִשְׁלֹשֶׁה פָּנִים: הָאֶחָד הוּא נֶס נִסְתָּר, כְּמוֹ יְרִידַת הַמִּטָּר וְהַהֲמַלְט מִן הַחֲלָאִים וּמִן הַצָּרוֹת. וְזֶה הַמִּין מִן הַנֶּסִּים יִשְׁיַגְדוּ הַצַּדִּיקִים בְּתַפְלָתָם, כְּעָנָן "וַיִּתְפַּלֵּל אַבְרָהָם אֶל הָאֱלֹהִים, וַיִּרְפָּא אֱלֹהִים אֶת אַבְיִמֶלְךְ" (בְּרַאשִׁית ב, יז). וְכֵן "וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה בַּעַד הָעָם" (לֵחָד ב, יז). וְהַשֵּׁנִי הוּא נֶס נִגְלָה, לֹא יוֹכַל הַטֵּבַע לַעֲשׂוֹתוֹ בְּאוֹתוֹ הָאָפֶן, אֲבָל יַעֲשֶׂהוּ אַחֵר תְּנוּעוֹת רְבוֹת בְּמִשְׁךָ זְמַן. וְזֶה הַמִּין מִן הַנֶּסִּים יַעֲשֶׂהוּ הָאֵל יִתְבָּרָךְ עַל יְדֵי עֲבָדָיו, עִם הַקָּדֵמַת אִיּוֹ תְּנוּעָה מְסֻדָּרַת מֵאֲתָן, כְּעָנָן

אומרים להם: מה לכם? מאיזה סלע תוציאו לנו מים? לכה אמר להם: "המרים", סרובנים, לשון יוני: שוטים – מורים את מוריהם, הזמן הסלע הזה, שלא נצטיינו עליו, נוציא לכם מים?.

(יא) וַיֵּרָם מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ וַיִּךְ אֶת־הַסֵּלַע בַּמִּטָּהוּ פַּעַמַּיִם וַיֵּצְאוּ מֵיִם רַבִּים וַתֵּשֶׁת הָעֵדָה וּבְעֵרָם: יא וארם משה ית ידה ומחא ית פיפא בחטרה תרתין זמנין ונפקו מיא סגיאי ושתיתא פנשתא ובעירהון:

כ"י פַּעַמַּיִם • לפי שבראשונה לא הוציא אלא טפין, לפי שלא צוה המקום להכותו אלא "ודברתם אל-הסלע", והמה דברו אל סלע אחר ולא הוציא.

(יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַל־תִּהְיֶה עֵינְךָ לֹא הֶאֱמַנְתָּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֵן לֹא תָבִיאוּ אֶת־הַקֶּהֱלֵל הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָהֶם: יב ואמר יי למשה ולאהרן חלף די לא המנתון במימרי לקדושי לעיני בני ישראל כן לא תעלו ית קהלל הדין לארץא די יהבית להון:

כ"י וַעַן לֹא־הֶאֱמַנְתָּם בִּי • גלה הכתוב שאלולי חטא זה בלבד היו נכנסין לארץ, כדי שלא יאמרו עליהם: כעון שאר דור המדבר שנגזר עליהם שלא יכנסו לארץ, כך היה עון משה ואהרן. וכלא (כמדבר יא) "הצאן ובקר ישחט" קשה מזו? אלא לפי שבסתר – חסד עליו הכתוב, וכאן שבמעמד כל ישראל – לא חסד עליו הכתוב, מפני קדוש השם.

(יג) הָמָּה מִי מְרִיבָה אֲשֶׁר־רָבוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־יְהוָה וַיִּקְדָּשׁ בָּם: ס יג אנון מי מציתא די נצו בני ישראל קדם יי ואתקדש בהון:

כ"י הָמָּה מִי מְרִיבָה • הם הנזכרים במקום אחר: (סנהדרין ק"א ב) את אלו ראו אצטגניני פרעה, שמושיען של ישראל לוקה במים, לכה גזרו (שמות א): "כל־הבן הילוד היארה תשליכהו". ויקדש בם • שמתו משה וְאַהֲרֹן עַל־יָדָם, (זבחים קט"ו ב) שפשקדוש־ברוך־הוא עושה דין במקדשיו, הוא יראוי ומתקדש על הבריות. וכן הוא אומר (תהילים סח): "נורא אלהים ממקדשיך", וכן הוא אומר (ויקרא י): "בקרבי אקדש".

♦ יום רביעי ז' תמוז ♦

(יד) וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה מַלְאָכִים מִקֹּדֶשׁ אֶל־מִלְכֵּי אֲדָוָם כֹּה אָמַר אַחִיךָ יִשְׂרָאֵל אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת כָּל־הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מִצַּאתָנוּ: יד ושלח משה מלאכה מן מקדש אל־מלכי אדום כה אמר אחיך ישראל אתה ידעת את כל־התלאה אשר מצאתנו:

כ"י אַחִיךָ יִשְׂרָאֵל • מה ראה להזכיר כאן אחוה? אלא אמר לו: אחים אנחנו, בני אברהם, שנאמר לו (בראשית טו): "כִּי־גַר יִהְיֶה זֶרְעֶךָ", ועל שגינו היה אותו החוב לפרעו. אתה ידעת את כל־התלאה • לפיכך פירש אביכם מעל אבינו (שם לו): "וַיִּלֶּךְ אֶל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיַּעֲבֹד אֲחֵרִים" – מפני השטר־חוב המטל עליהם, והטילו על יעקב.

ספורנו

(יג) וַיִּקְדָּשׁ בָּם. באותם המים עצמם נקדש אחר כך בענין נחל ארגון ולחל בא, יגב, שהקאה אז לישראל שאותם המים היו בלתי טבעיים, כמו שהזכיר אז בשירתם באמרם "וּמִנְחֵי־לֵיָאֵל בְּמוֹת" (לחל בא, ט), שהיו המים עולים יותר ממקום מקורם, על הפך הראוי למים הטבעיים. תורה יד

(טו) וַיִּרְדּוּ אֲבֹתֵינוּ מִצְרִימָה וַנָּשֶׁב בְּמִצְרַיִם יָמִים רַבִּים וַיִּרְעוּ לָנוּ מִצְרַיִם וּלְאֲבֹתֵינוּ:

טו ונחתו אבותנו למצרים וישבו במצרים ימים יומין סגיאין ואבאישו לנא מצראי ולאבותנא:

וַיִּרְעוּ לָנוּ • סָבְלָנוּ צָרוֹת רַבּוֹת. וּלְאֲבֹתֵינוּ • מִכָּאן, שֶׁהָאֲבוֹת מִצְטַעְרִים בְּקָבֶר כְּשֶׁפָּרַעְנוֹת בָּאָה עַל יִשְׂרָאֵל.

(טז) וַנִּצְעַק אֶל־יְהוָה וַיִּשְׁמַע קִלְנוּ וַיִּשְׁלַח מֶלֶאךָ וַיִּצְאָנוּ מִמִּצְרַיִם וַהֲנֵה אֲנַחְנוּ בְּקֶדֶשׁ עִיר קִצֵּה גְבוּלָךָ:

טז וצלינא קדם יי וקביל צלותנא ושלח מלאכא ואפקנא ממצרים והא אנחנו ברקם קרתא דבסטור תחומך:

וַיִּשְׁמַע קִלְנוּ • בְּבִרְכָּה שֶׁבִּרְכָּנוּ אֲבִינוּ (בראשית כז): זֶה מֹשֶׁה. מִכָּאן, שֶׁהַנְּבִיאִים קְרוּאִים "מֶלֶאכִים", "הַקָּל קוֹל יַעֲקֹב", שָׁאֲנוּ צוֹעֲקִים וְנִצְעִים. מֶלֶאךָ • וְאִמְרָ (ד"ה ב' ל"ח): "וַיְהִי מַלְעָכִים בְּמִלְכָּי הָאֱלֹהִים".

(יז) נַעֲבֶרְהָנָא בְּאַרְצֶךָ לֹא נַעֲבֹר בְּשַׂדֶּה וּבְכָרִם וְלֹא נִשְׁתֶּה מִי בְּאֵר דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ גִּלְךָ לֹא נִטָּה יָמִין וּשְׂמֹאל עַד אֲשֶׁר־נַעֲבֹר גְּבוּלְךָ:

יז נעבר פען בארצך לא נעבר בחקל ובכרם ולא נשתי מי גוב בארץ מלכא גזל לא נסטי לנמינא ולסמאלא עד דנעבר תחומך:

נַעֲבֶרְהָנָא בְּאַרְצֶךָ • אֵין לָךְ לַעֲוֹר עַל הִרְשָׁה שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כִּשֶּׁם שֶׁלֹּא פָּרַעַת הַחוּב, עָשָׂה לָנוּ עֲוֹן מַעַט לַעֲבֹר דֶּרֶךְ אֲרָצֶךָ. וְלֹא נִשְׁתֶּה מִי בְּאֵר • (במדבר רבה) "מי בורות" הִיָּה צָרִיךְ לִזְמֹר, אֲלֹא כֹךְ אָמַר מֹשֶׁה: אֶף־עַל־פִּי שֵׁשׁ בִּידֵינוּ מִן לֵאכֹל וּבָאֵר לִשְׁתוֹת,

(יח) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲדֹם לֹא תַעֲבֹר בִּי פֶן־בַּחֲרֵב אֶצֶא לְקִרְאָתְךָ:

יח וואמר לה אדומא לא תעבר בתחומי דילמא בדקטלין בחרבא אפוק לקדמותך:

פֶּן־בַּחֲרֵב אֶצֶא לְקִרְאָתְךָ • אַתֶּם מִתְּנָאִים בְּקוֹל שְׁהוֹרִישְׁכֶם אֲבִיכֶם, וְאַמְרַתֶּם: "וַנִּצְעַק אֶל־ה' וַיִּשְׁמַע קִלְנוּ", וְאֲנִי אֶצֶא עֲלֵיכֶם בְּמָה שְׁהוֹרִישְׁנִי אֲבִי (בראשית כח): "וְעַל חֲרָבְךָ תַחֲיָה".

(יט) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּמִסְלָה נַעֲלָה וְאִם־מִימִיד נִשְׁתֶּה אֲנִי וּמִקְנִי וְנִתְתִּי מִכָּרִם רַק אֵין־דָּבָר בְּרַגְלֵי אַעֲבֶרָה:

יט וואמרו לה בני ישראל בארץ כבישא נסק ואם מייד נשתי אנא ובעירי ואיהב דמיהון לחוד לית פתגם דביש ברגלי אעבר:

וַיֹּאמְרוּ רַק אֵין־דָּבָר • אֵין שׁוּם דָּבָר מִזִּיקָךְ.

ספורנו

(יז) דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ. בְּאוֹתָהּ הִדְרָךְ שִׁינְיָהּ הַמֶּלֶךְ שֶׁנֶּלֶךְ בָּהּ, כְּמִנְהַג כָּל מֶלֶךְ הַנּוֹתֵן מַעֲבָר לְצָבָא אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמוֹ לְשִׁלּוּחַ עִמָּהֶם מוֹרָה דֶּרֶךְ, לְמַעַן לֹא יִזְקוּ אֲנָשֵׁי הַצָּבָא אוֹ קִצְתָם בְּעִבְרָם לְיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ. תורה יח

(יח) פֶּן בַּחֲרֵב אֶצֶא לְקִרְאָתְךָ. כִּי הֵמוֹן עִם אֲדֹם אֲנָשֵׁי דְמִים, וּבִסְבָּה מַעֲטָה מִמֶּרִיבָה אוֹ וּלְתֵּת שְׁתַּפֵּל בֵּין אֲנָשֵׁי הָאָרֶץ וְהָעָם הָעוֹבֵר, יִתְעוֹרְרוּ אֲנָשֵׁי הָאָרֶץ בַּחֲרֵב גָּגֵד הָעוֹבְרִים. תורה יט

(יט) בְּמִסְלָה נַעֲלָה. הִנֵּה זֶה אוֹלֵי יָקָרָה אִם נַעֲבֹר בְּעָרִים, אֲבָל אֲנַחְנוּ נַעֲבֹר בְּמִסְלָה בְּלִבְדִּי, וְלֹא תִקְרָה שֵׁם סָבָה שֶׁתְּעוֹרֵר אֶת עַמְּךָ בַּחֲרֵב לְקִרְאָתְנוּ. רַק אֵין דָּבָר בְּרַגְלֵי. אֵין אֲתָנוּ שׁוּם דָּבָר מִכָּן לְחִרְחֹר רִיב.

אֲעֲבֶרְהָ. מֵאַחַר שֶׁאֵין מִזְמִין לְהִנְיָחוּ לַעֲבֹר אֲלֵא בְּשִׁבִּיל זֶה שְׂאִמְרָתְךָ, הִנֵּה נֹכַח לַעֲבֹר, שְׂאִין לְחוּשׁ לָזֶה כְּלָל. תורה כ

(כ) וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲבֹר וַיֵּצֵא אֱדוֹם לְקִרְיָתוֹ בְּעַם
כַּבָּד וּבִיד חֲזָקָה:

כ"י • וּבִיד חֲזָקָה • בְּהִבְטָחַת זְקֵנָנוּ (שם): "וְהַיִּדִים יְדֵי עֲשׂוּ".

(כא) וַיִּמָּאֵן אֱדוֹם נֹתֵן אֶת־יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בְּגִבּוֹלוֹ וַיִּט
יִשְׂרָאֵל מֵעַלְיוֹ: פ

♦ יום חמישי ח' תמוז ♦

(כב) וַיִּסְעוּ מִקֵּדֶשׁ וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־הָעֵדָה הָהָרָה:

כ"י • כָּל־הָעֵדָה • כָּלֶם שְׁלָמִים וְעוֹמְדִים לְהִכָּנֵס לְאֶרֶץ, שֶׁלֹּא הָיָה בָּהֶן אֶחָד מֵאוֹתָם שֶׁנִּגְזְרָה גְזֵרָה עֲלֵיהֶם, שֶׁכָּבֹד כְּלוּ מִתִּי מַדְבָּר, וְאֵלּוּ מֵאוֹתָן שֶׁכָּתוּב בָּהֶן (דברים ד'): "חַיִּים כָּלְכֶם הַיּוֹם". הָרָה הָהָרָה • הָרָה עַל גְּבִי הָרָה, כְּתוּבָה קִטָּן עַל גְּבִי תַפּוּחַ גָּדוֹל. וְאֶף־עַל־פִּי שֶׁהֵעֵנָה הוֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם וּמִשּׁוֹהָ אֶת הַהָרִים, שֶׁלֹּשָׁה נִשְׁאַרוּ בָּהֶן: הָרָה סִינִי – לְתוֹרָה, וְהָרָה נָבוֹ – לְקַבּוּרָה מִשָּׁה. וְהָרָה הָהָרָה – לְקַבּוּרָה אֲהֵרֹן.

(כג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן בְּהָר הָהָרָה עַל־גִּבּוֹל אֶרֶץ־אֱדוֹם לֵאמֹר:

כ"י • עַל־גִּבּוֹל אֶרֶץ־אֱדוֹם • מַגִּיד, שֶׁמִּפְנֵי שֶׁנִּתְחַבְּרוּ בָּאֵן לְהִתְקַרֵּב לַעֲשׂוֹ הַרְשָׁע, נִפְרָצוּ מַעֲשֵׂיהֶם וְחִסְרוּ הַצָּדִיק הַזֶּה, וְכֵן הִנָּבִיא אוֹמֵר לִיהוֹשֻׁפֹּט (ד"ה ב ט): "בְּהִתְחַבְּרֶךָ עִם־אֲחֻזָּהוּ פֶּרֶץ ה' אֶת מַעֲשִׂיךָ".

(כד) וַיֹּאסֶף אַהֲרֹן אֶל־עַמּוּיָו כִּי לֹא יָבֹא אֶל־הָאֶרֶץ
אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל אֲשֶׁר־מְרִיתָם אֶת־פִּי
לְמִי מְרִיבָה:

(כה) קַח אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־אַלְעָזָר בְּנָיו וְהַעַל אֹתָם הָהָרָה:

כ"י • קַח אֶת־אַהֲרֹן • בְּדַבְּרֵי נְחוּמִים. אָמַר לוֹ: אֲשֶׁרִיד שֶׁתִּרְאֶה כְּתוּבָה לְבָנֶךָ, מִה שֶׁאֵין אֲנִי זָכָאי לְכָד.

(כו) וְהִפָּשַׁט אֶת־אַהֲרֹן אֶת־בְּגָדָיו וְהִלְבַּשְׁתָּם אֶת־
אַלְעָזָר בְּנָיו וְאֶהְרֹן יֹאסֶף וּמֵת שָׁם:

ספורנו

(כ) וַיֵּצֵא אֱדוֹם לְקִרְיָתוֹ. עַל הַגִּבּוֹל. תוֹרָה כֹּא
(כו) וְהִפָּשַׁט אֶת אַהֲרֹן אֶת בְּגָדָיו. עַל כֵּהֶן הַדְּיוּט. וְהִלְבַּשְׁתָּם אֶת אַלְעָזָר. שֶׁהָיָה לְבוּשׁ ד' בְּגָדֵי כֵהֶן הַדְּיוּט, וַיִּכְנֶן נִשְׂאָר אַהֲרֹן בְּד' בְּגָדֵי כֵהֶן הַדְּיוּט, "לְבוּשׁ הַבָּדִים", כְּמוֹ שֶׁהָיָה עֲנִינוּ בְּהִכָּנֵס לְפָנַי וּלְפָנֵינוּ, וַיִּכְנֶנּוּ הַקְּרָאוֹת מִלֵּאכֵי אֱלֹהִים לְעַבְדֵּינוּ. תוֹרָה כו

כ"י • אֶת־בְּגָדָיו • אֶת בְּגָדֵי כְהֵנָה גְדוּלָה הִלְבִּישָׁהוּ, וְהַפְשִׁיטָם מַעֲלָיו לְתַתָּם עַל בָּנָו בְּפָנָיו. אָמַר לוֹ: "הֲכֵנָס לַמַּעֲרָה", וְנִכְנַס. רָאָה מֹשֶׁה מִצַּעַת וְנָרָה דָּלוּק. אָמַר לוֹ: "עֲלֵה לַמִּטָּה" – וְעָלָה, "פָּשֹׁט יָדֶיךָ" –

(כז) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיַּעֲלֵה אֶל־הָהָר הָהָר לְעֵינָי פַּל־הָעֵדָה:

כ"י • וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה • (במדבר רבה) אף־על־פי שֶׁהִדְבָּר קָשָׁה לוֹ, לֹא עָכַב.

(כח) וַיִּפְשְׁטֵם מֹשֶׁה אֶת־אַהֲרֹן אֶת־בְּגָדָיו וַיִּלְבַּשׂ אֹתָם אֶת־אַלְעָזָר בְּנוֹ וַיַּמֵּת אֹהֶרֶן שֵׁם בְּרָאשׁ הָהָר וַיִּרְדֵּם מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר מִן־הָהָר:

(כט) וַיֵּרָאוּ פַל־הָעֵדָה כִּי גִזַּע אֹהֶרֶן וַיִּכְבּוּ אֶת־אַהֲרֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל:

כ"י • וַיֵּרָאוּ כָל־הָעֵדָה וְגו' • (שם) כְּשֶׁרָאוּ מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר יוֹרְדִים וְאַהֲרֹן לֹא יָרַד, אָמְרוּ: הֵיכָן הוּא אֹהֶרֶן? אָמַר לָהֶם: מָת. אָמְרוּ: אֲפָשׁוּר, מִי שֶׁעָמַד כְּנֶגֶד הַמֶּלֶךְ וְעָצַר אֶת הַמַּגִּפָּה יִשְׁלַט בּוֹ מֶלֶךְ הַמָּוֶת? מִיָּד בִּקֵּשׁ מֹשֶׁה רַחֲמִים וְהִרְאוּהוּ מִלֵּאכִי הַשָּׁרֵת לָהֶם מוֹטֵל בַּמִּטָּה, רָאוּ – וְהֶאֱמִינוּ. כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל • הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים; לִפִּי שְׁהִיָּה אֹהֶרֶן רוֹדֵף שְׁלוֹם וּמִטִּיל אֶהְבָּה בֵּין בְּעָלֵי מְרִיכָה וּבֵין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ. כִּי גִרַע • אוֹמַר אֲנִי שֶׁהִמְתַּרְגֵּם "דִּהָא מִית", טוֹעָה הוּא, אֶל־אִם־כֵּן מִתְרַגֵּם וַיֵּרָאוּ – וְאֶתְחַזִּיאוּ, שְׁלֹא אָמְרוּ רַבּוּתֵינוּ

זְכוּרֹנִם־לְבָרְכָה "כִּי" זֶה מִשְׁמַשׁ בִּלְשׁוֹן "דִּהָא", אֲלֹא עַל מִדְרַשׁ שְׁנוּסִתְלָקוּ עֲנָנֵי כְבוֹד, וְכִדְאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ (ראש השנה א): אַל תִּקְרִי "וַיֵּרָאוּ" אֲלֹא "וַיֵּרָאוּ", וְעַל לְשׁוֹן זֶה נּוֹפֵל לְשׁוֹן "דִּהָא", לִפִּי שֶׁהוּא נִתְּנָת טַעַם לְמָה שֶׁלִּמְעַלָּה הִימָנּוּ. לְמָה וַיֵּרָאוּ? לִפִּי שֶׁהָרִי מֵת אֹהֶרֶן. אָבֵל עַל תְּרַגּוּם "וַיִּחַזּוּ כָל בְּנֵי־שָׂתָא" אֵין לְשׁוֹן "דִּהָא" נּוֹפֵל אֲלֹא לְשׁוֹן "אֲשֶׁר", שֶׁהוּא מְגִזְרַת שְׁמוּשׁ "אִי", שֶׁמַּצִּינוּ "אִם" מִשְׁמַשׁ בִּלְשׁוֹן "אֲשֶׁר", כְּמוֹ (איו"ב כא): "וְאִם־מְדוּעַ לֹא־תִקְצַר רֹחִי". וְהִרְבֵּה מְפָרְשִׁים מִזֶּה הַלְשׁוֹן (שם יד): "אִם חֲרוּצִים יִמְיוּ".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד ענף 253)

הָאֲנָשִׁים הָיָה חֲדוּשׁ: כָּלָם בָּכוּ, כִּפְתּוּב "כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל". וְהִינוּ: כָּל - מִרְבֵּה כָּל הַזְּכָרִים. בֵּית יִשְׂרָאֵל - מִרְבֵּה גַם הַנָּשִׁים.

כא (א) וַיִּשְׁמָע הַכְּנַעֲנִי מִלֶּךְ־עַרֵד יֹשֵׁב הַנֶּגֶב כִּי בָא יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁבֵּם מִמֶּנּוּ שְׁבִי:

כ"י • וַיִּשְׁמָע הַכְּנַעֲנִי • שָׁמַע שְׁמַת אֹהֶרֶן וְנִסְתַּלְקוּ עֲנָנֵי כְבוֹד כו', כִּדְאִיתָא בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה' (דף ג'). וְעָמַלְק מַעוֹלָם רְצוּעַת מִרְדּוֹת לְיִשְׂרָאֵל, מִזְמָן בְּכָל עֵת לִפְרַעְנוּת. יֹשֵׁב

הַנֶּגֶב • זֶה עָמַלְק, שְׁנֵאמַר (במדבר יג): "עָמַלְק יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב", וְשָׁנָה אֶת לְשׁוֹנוֹ לְדַבֵּר בִּלְשׁוֹן כְּנָעַן, כְּדִי שִׁיְהִי יִשְׂרָאֵל מִתְּפַלְלִים לְהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְתַת כְּנַעֲנִים

שֶׁנֶאֱמַר (שם): "וַיַּעֲלוּ בְּנֵגֶב". דָּבָר אַחֵר: "דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים" דֶּרֶךְ הַתִּיר הַגָּדוֹל הַנוֹסֵעַ לַפְּנִיָּה, שֶׁנֶאֱמַר (שם י'): "דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְתוֹר לָהֶם מִנוּחָה". וַיִּשָּׁב מִמָּגֶנּוּ שְׂבִי • אֵינָה אֵלָּא שִׁפְחָה אַחַת (ילקוט בשם מדרש).

בְּיָדָם, וְהֵם אֵינָם פִּנְעֵנִין, רְאוּ יִשְׂרָאֵל לְבוֹשִׁיהֶם כְּלָבוּשֵׁי עֲמָלָקִים וּלְשׁוֹנָם לְשׁוֹן פִּנְעָן; אָמְרוּ: "נִתְפַּלֵּל סִתָּם", שֶׁנֶאֱמַר: "אִם-נִתֵּן תִּתֵּן אֶת-הָעַם הַזֶּה בְּיָדִי". דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים • דֶּרֶךְ הַנֵּגֶב שֶׁהָלְכוּ בָּהּ הַמִּרְגָּלִים,

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חל"ח עמ' 83 – מותוך 'לקראת שבת)

הַדֶּרֶךְ לְהִלָּחֵם בַּעֲמָלָק

הָרַע. וְכָלֵלוּת מִלְחָמָתוֹ הִיא עַל-יְדֵי שָׂכָל, תַּכְסִּיסֵי מִלְחָמָה וְכו'.

"דֶּרֶךְ הַתִּיר הַגָּדוֹל" – עֲבוּדַת הַמִּסִּיר־נֶפֶשׁ שֶׁלִּמְעַלָּה מִטַּעַם וְדַעַת, הוּא בָטָל אֶל הַקִּבְּ"ה וְסוּמָךְ עַל "הַתִּיר הַגָּדוֹל", אַרְוֹן בְּרִית ה', שֶׁלִּפְנֵי מִתְבַּטְּלִים הַאֲוִיבִים בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא, "וְהָיָה בְּנִסְעַת הָאֲרֹן וְגו' קוֹמָה ה' וְיִפּוּצוֹ אוֹיְבָךְ וְיִנּוּסוֹ מִשְׁנְאִיךְ מִפְּנִיךְ".

ב' אופנים אלו הם בהתאם למצבו של המונגד עמלק: כְּאֶשֶׁר עֲמָלָק מִפְּחַד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלָכֵן נִלָּחֵם עַל-יְדֵי תַכְסִּיסִים וְתַחְבּוּלוֹת – שֶׁשָּׁנָה אֶת לְשׁוֹנוֹ לְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן פִּנְעָן, אִזְּ אֶפְשָׁר לְנַצְחוֹ גַּם עַל-יְדֵי עֲבוּדָה שְׁעִלְפִי טַעַם וְדַעַת.

אולם כְּאֶשֶׁר עֲמָלָק נִלָּחֵם בְּאִפֶּן שֶׁל חֲצִפָּה, לְמַעַלָּה מִטַּעַם וְדַעַת, גַּם כְּאֶשֶׁר הַדָּבָר נוגד אֶת הַשָּׂכָל – הַדֶּרֶךְ לְבָטֹל הוּא רַק עַל-יְדֵי מִסִּיר־נֶפֶשׁ וּבָטוּל שֶׁלִּמְעַלָּה מִטַּעַם וְדַעַת.

ב' וְנִסִּים יִשְׂרָאֵל קָם קָדָם יי וְאָמַר אִם מִמֶּסֶר תִּמְסָר יָת עֲמָא הָדִין בִּידֵי וְאֶגְמִיר יָת קַרְוִיהוֹן:

(ב) וַיֵּדֶר יִשְׂרָאֵל גִּדְרֵי לִיהוָה וַיֹּאמֶר אִם-נִתֵּן תִּתֵּן אֶת-הָעָם הַזֶּה בְּיָדִי וְהִחַרְמֹתִי אֶת-עֲרִיָּהֶם:

כ"י • וְהִחַרְמֹתִי • אֶקְדִּישׁ שְׁלָלָם לְגִבְעָה.

ג' וַיִּשְׁמַע יְהוָה בְּקוֹל יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֶת-הַפְּנִעָנִי וַיִּחַרֵם אֶתְהֶם וְאֶת-עֲרִיָּהֶם וַיִּקְרָא שְׁם-הַמָּקוֹם חֲרָמָה: פ

(ג) וַיִּשְׁמַע יְהוָה בְּקוֹל יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֶת-הַפְּנִעָנִי וַיִּחַרֵם אֶתְהֶם וְאֶת-עֲרִיָּהֶם וַיִּקְרָא שְׁם-הַמָּקוֹם חֲרָמָה: פ

כ"י • וַיִּחַרֵם אֶתְהֶם • בְּהִרְגָּה. וְאֶת-עֲרִיָּהֶם • חֲרָמִי גִבְעָה.

ד' וַיִּסְעוּ מִהָר הָהָר דֶּרֶךְ יַם-סוּף לְסִכְבֵּי אֶת-אַרְצָן אֲדוֹם וַתִּקְצֹר נַפְשֵׁי-הָעָם בְּדֶרֶךְ:

(ד) וַיִּסְעוּ מִהָר הָהָר דֶּרֶךְ יַם-סוּף לְסִכְבֵּי אֶת-אַרְצָן אֲדוֹם וַתִּקְצֹר נַפְשֵׁי-הָעָם בְּדֶרֶךְ:

לְאֲחֻרֵּיהֶם (עֵינִן פ' פִּנְחָס) שִׁבְעַת מַסְעוֹת, שֶׁנֶאֱמַר (שם י'): "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָסְעוּ מִבְּאֵרַת בְּנֵי-יִעֲקֹב מוֹסְרָה, שֵׁם מֵת אֶהָרֹן". וְכִי בְּמוֹסְרָה מֵת? וְהִלָּא בְּהָר הָהָר מֵת? ! אֵלָּא שֵׁם תִּזְרוּ וְהִתְאֲבָלוּ עָלָיו וְהִסְפִּידוּהוּ כְּאִלּוּ הוּא

כ"י • דֶּרֶךְ יַם-סוּף • כִּינּוֹן שְׁמַת אֶהָרֹן וּבִאָּה עֲלֵיהֶם מִלְחָמָה זו, תִּזְרוּ לְאֲחֻרֵּיהֶם דֶּרֶךְ יַם סוּף, הוּא הַדֶּרֶךְ שֶׁחֲזָרוּ לָהֶם כְּשֶׁנִּגְזַר עֲלֵיהֶם גְּזֵרַת מִרְגָּלִים, שֶׁנֶאֱמַר (דברים א'): "וְסָעוּ הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם-סוּף". וְכֵאֵן תִּזְרוּ

בפניהם. וצא וברק במסעות, ותמצא שבע מסעות מן מוסרה עד הר ההר. לסבב את-ארץ אדום. שלא נתנם לעבר בארצו. ותקצר נפש-העם בדרך. בטרח הדרך שהקשה להם. אמרו: עכשו היינו קרובים להכנס לארץ ואננו חוזרים לאחורינו, כן חזרו אבותינו ונשתהו שלשים ושמונה שנה עד היום, לפיכך קצרה נפשם בענוי הדרך. ובלשון לע"ז אנקרוטלו"ר. ולא יתכן לומר "ותקצר נפש העם בדרך" – בהיותם בדרך, ולא פירש בו במה קצרה, שכל מקום שתמצא קיצור נפש במקרא, מפורש שם

במה קצרה, כגון (זכריה יא): "ותקצר נפשי בהם", וכגון (שופטים י): "ותקצר נפשו בעמל ישראל", וכל דבר הקשה על אדם, נופל בו לשון "קצור נפש", כאדם שהטרח בא עליו ואין דעתו רחבה לקבל אותו הדבר ואין לו מקום בתוך לבו לגור שם אותו הצער. ובדבר המטריח נופל לשון גדל, שגדול הוא וכבד על האדם, כגון (זכריה יא): "וגם נפשם בחלה בי" גדלה עלי, (איוב י): "וינגאח כשחל תצודני". כללו של פרושו: כל לשון קצור נפש בדרך – לשון שאין יכול לסבלו הוא, שאין הדעת סובלתו.

(ה) וידבר העם באלהים ובמשה למה העליתנו ממצרים למות במדבר כי אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקלקל:

ה ואתרעם עמא במימרא דיי ועם משה נצו למא אסקתונא ממצרים למות במדברא ארי לית לחמא ולית מיא ונפשנא עקת במנא דרין דמיכלה קליל:

כ"י א באלהים ובמשה. השוו עבד לקונו (במ"ו). למה העליתנו. שניהם שוים. ונפשנו קצה. אף זה לשון קצור נפש ומאוס. בלחם הקלקל. (ע"ז ה)

לפי שהמן נבלע באיברים, קראוהו "קלוקל", אמרו: עתיד המן הזה שיתפח במעינו, כלום יש לילד אשה שמכנים ואינו מוציא?.

(ו) וישלח יהוה בעם את הנחשים השרפים וינשכו את-העם וימת עם-רב מישראל:

ו וגרי יי בעמא ית חוין קלן ונכיתו ית עמא ומית עם סגיי מישראל:

כ"י א את הנחשים השרפים. ששורפים את האדם בארס שניהם. וינשכו את-העם. יבא נחש שלקה על הוצאת דבה ויפרע ממוציאי דבה, יבא

נחש שכל המינין נטעמין לו טעם אחד (טעם עפר) ויפרע מכפויי טובה, שדבר אחד משתנה להם לכמה טעמים.

(ז) ויבא העם אל-משה ויאמרו חטאנו כי-ידברנו ביהוה ובך התפלל אל-יהוה ויסר מעלינו את-הנחש ויתפלל משה בעד העם:

ז ואתא עמא למשה ואמרו חבנא ארי אתרעמנא קדם יי ועמך נצינא עלי קדם יי ויעדי מננא ית חוין וצלי משה על עמא:

כ"י א ויתפלל משה. מכאן למי שמבקשים ממנו מחילה, שלא יהא אכזרי מלמחל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כז עמ' 142)

מכאן למי שמבקשים ממנו מחילה, שלא יהא אכזרי מלמחול (רש"י כא, ז) מכאן – ולא ממה שנאמר לעיל "ויתפלל אברהם אל האלקים ויפא אלקים את אבימלך". כי אברהם התפלל על בטול הענש, וממנו לומדים שיש

למחל כדי להסיר ענש מעל הנמחל. אבל משה התפלל על טובת העם ותקונם, "בעד העם" (לא רק על הסרת הנחשים), וממנו לומדים שיש למחל מחילה גמורה. כך שלא נשאר בלב קפידה כלפי הנמחל ואף רוצים בטובתו.

(ח) ויאמר יהוה אל-משה עשה לך שרף ושים אותו על-גם והיה בל-הנשוד וראה אותו וחי:

ח ויאמר יי למשה עבד לך קליא ושוי יתה על את ויהי כל דיחנכית ויחזי יתה ויתקנים:

(ח) עשה לך שרף. שהיה הנחש מחמר מורה שרפה, כדי שיכנונו על שרפת הנחש בהבל פיו, אשר כמודו היה עונם ופרענותם, ויחזרו בתשובה. תורה ט

"וְהָיָה אִם-נִשְׁפָּה הַנַּחֲשׁ אֶת-אִישׁ וְהָבִיט וְגו', שְׁלֹא הָיָה מְמַהֵר נִשְׁפָּה הַנַּחֲשׁ לְהַתְרַפְּאוֹת, אֲלֹא-אִם-בֶּן מִבֵּיט בּוֹ בְּכֻנָּה. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: וְכִי נָחַשׁ מִמִּית אוֹ מִחַיָּה? אֲלֹא בְּזִמְנֵי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְסַתְּפִלִין כָּל־פִּי מַעֲלָה וּמִשְׁעָבָדִין אֶת לִבָּם לְאַבְיָהֶם שְׂבָשְׂמִים, הָיוּ מִתְרַפְּאִים, וְאִם לֹא הָיוּ נִמְוָקִים (נ"א נִזְוָקִים).

כ"י – עַל-גַּם • עַל כְּלוּנָס, שְׁקוֹרִין פִּירֶק"א בְּלַע"ז, וְכֵן (ישעיה ל): "וְכִנָּס עַל-הַגְּבָעָה" (שם מט): "אֲרִים נָסִי" (שם יג): "שְׂאֵר-גַּם"; וְלִפִּי שֶׁהוּא גְּבֵה לְאוֹת וְלִרְאֵיהָ, קוֹרְאוֹ "גַּם". כָּל-הַנִּשְׁפָּה • (במדבר רבה) אֶפְלוּ כָּלֵב אוֹ חֲמוֹר נִזְשָׁכוּ, הָיָה נִזְוֵק וּמִתְנַנֵּה וְהוֹלֵךְ. אֲלֹא נִשְׁיַכַת הַנַּחֲשׁ מִמִּהְרֵת לְהִמִּית, לְכַף נֶאֱמַר כָּאן: "וְרָאָה אֹתוֹ", רִאֲיָה בְּעֵלְמָא. וּבְנִשְׁיַכַת הַנַּחֲשׁ נֶאֱמַר: "וְהָבִיט" –

טוּעֵבֵד מֹשֶׁה חוֹנָא דְנִחְשָׂא וְשׁוֹיָה עַל אֶת וְהָיָה כִּד נְכִית חוֹנָא יָת גְּבֻרָא וּמִסְתַּכֵּל לְחוֹנָא דְנִחְשָׂא וּמִחְמָקָם:

(ט) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה נֶחֱשׁ נִחְשֵׁת וַיִּשְׁמְהוּ עַל-הַגַּם וְהָיָה אִם-נִשְׁפָּה הַנַּחֲשׁ אֶת-אִישׁ וְהָבִיט אֶל-נֶחֱשׁ הַנִּחְשֵׁת וְחִי:

כ"י – נֶחֱשׁ נִחְשֵׁת • (שם) לֹא נֶאֱמַר לוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ שֶׁל נִחְשֵׁת, אֲלֹא אָמַר מֹשֶׁה: הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא קוֹרְאוֹ נֶחֱשׁ, וְאֲנִי אֶעֱשֶׂנוּ שֶׁל נִחְשֵׁת! לָשׁוֹן נֹפֵל עַל לָשׁוֹן.

♦ יום שישי ט' תמוז ♦

יוֹנָטָנוּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִשְׂרוּ בְּאִבְתּ:

(י) וַיִּסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּאִבְתּ:

יֹא וְנָטְלוּ מֵאִבְתּ וְיִשְׂרוּ בְּמִגִּיזוֹת עֲבָרָא בְּמִדְבָּרָא דִּי עַל אִפִּי מוֹאָב מִמִּדְנַח שְׁמִשָּׁא:

(יא) וַיִּסְעוּ מֵאִבְתּ וַיַּחֲנוּ בְּעֵי הָעֵבְרִים בְּמִדְבָּר אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מוֹאָב מִמִּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ:

שֶׁם אֶת הָר נָבוּ אֶל אֶרֶץ כְּנַעַן, שֶׁהוּא מִפְסִיק בֵּין אֶרֶץ מוֹאָב לְאֶרֶץ אֲמֹרִי. עַל-פְּנֵי מוֹאָב מִמִּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ • בְּמִזְרְחָהּ שֶׁל אֶרֶץ מוֹאָב.

כ"י – בְּעֵי הָעֵבְרִים • לֹא יִדְעָתִי לָמָּה נִקְרָא שָׁמָּם עֵיִים. וְעֵי לָשׁוֹן חֲרָבָה הוּא, דְּבָר הִטָּאוּט בְּמִטָּטָטָא, וְהָעֵיִין בּוֹ יִסוֹד לְבָדָה, וְהוּא מִלְשׁוֹן "עֵיִים" (ישעיה כח): "וַיַּעַז בְּרֹד". הָעֵבְרִים • דֶּרֶךְ מַעֲבָר הָעוֹבְרִים

~ נְקוּדוֹת מִשְׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (ע"פ 'תורת מנחם - התוועדות' תשמ"ה ח"ד עמ' 2423 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

הַנִּיחָה בְּחִרְבָּה?

וְלֹא מִצִּינוּ שִׁיפְרֵשׁ רַש"י טַעְמֵי הַשְּׁמוֹת?
וְיֵשׁ לְתַרְץ בְּפִשְׁטוֹת:
לְרַש"י הָיָה קִשְׁוֶה, הֲרִי "עֵי לָשׁוֹן חֲרָבָה הוּא" וּמִדּוּעַ קִרְאוֹ לְמָקוֹם הַחֲנִיָּה שֶׁבְּפִשְׁטוֹת הָיָה מָקוֹם יָשׁוּב, בְּשֵׁם "עֵיִים"? וְלָכֵן כּוֹתֵב "לֹא יִדְעָתִי לָמָּה נִקְרָא שָׁמָּם עֵיִים". וְק"ל.

יב מִתְקַן נָטְלוּ וְיִשְׂרוּ בְּנִחְלָא דְזָרָד:

יג מִתְקַן נָטְלוּ וְיִשְׂרוּ מִעֲבָרָא דְאַרְנוֹן דִּי בְּמִדְבָּרָא דְנֶפֶק מִתְחִים אֲמוֹרָאָה אֲרִי אֲרִינוֹן תְּחִים מוֹאָב בֵּין מוֹאָב וּבֵין אֲמוֹרָאָה:

(יג) מִשָּׁם נָטְעוּ וַיַּחֲנוּ מִעֲבָר אֲרִינוֹן אֲשֶׁר בְּמִדְבָּר הַיָּצָא מִגְּבֹל הָאֲמֹרִי כִּי אֲרִינוֹן גְּבֹל מוֹאָב בֵּין מוֹאָב וּבֵין הָאֲמֹרִי:

ספורנו

(יג) מִעֲבָר אֲרִינוֹן.. הַיָּצָא. בְּאוֹתוֹ חִלֵּק אֲרִינוֹן וּמִדְבָּר הַיָּצָא. כִּי אֲרִינוֹן גְּבֹל מוֹאָב. כִּי לֹא הָיָה גְּבֹל

מִרְאָה הַחֲמֹר וְשִׁמּוֹ וְתִבְנִיתוֹ, שֶׁעָשׂוּ מַעֲשֵׂה הַנַּחֲשׁ בְּהִבֵּל פִּיהֶם בְּדַבָּרָם נִגְדַּח וְנִגְדַּח פָּעִלוּ וְנִגְדַּח עֲבָדוּ. תוֹרַה י

(ט) נֶחֱשׁ נִחְשֵׁת. אַחֵר שֶׁהָבִין כְּנַנֵּת קוֹנוֹ, הִסְבִּים לַעֲשׂוֹתוֹ שֶׁל נִחְשֵׁת וְלֹא שֶׁל זָהָב, כִּדִּי שִׁינְפִיר לָהֶם עֲנָם מִצָּד

וְלֹא בָאוּ לְגָבוּל מוֹאָב, כִּי אֲרֻנוֹן גְּבוּל מוֹאָב וְהֵם לֹא נָתְנוּ לָהֶם רְשׁוֹת לַעֲבֹד בְּאַרְצָם. וְאַף-עַל-פִּי שְׁלֹא פִּירְשָׁה מִשָּׁה, פִּירְשָׁה יִפְתָּח, כְּמוֹ שֶׁאָמַר יִפְתָּח (שופטים א'): "וְגַם אֶל-מֶלֶךְ מוֹאָב שָׁלַח וְלֹא אָבָה". וּמִשָּׁה רָמְזָה (דברים ב'): "כֹּאשֶׁר עָשׂוּ-לִי בְּנֵי עִשׂוֹ הַיִּשְׁבִּים בְּשָׁעִיר וְהַמּוֹאָבִים הַיִּשְׁבִּים בְּעֵר". מָה אֵלּוּ לֹא נָתְנוּם לַעֲבֹד בְּתוֹךְ אֲרָצָם אֲלֹא הִקִּיפוּהָ סָבִיב, אִף מוֹאָב בֶּן.

כ"י - מַגְבֵּל הָאֱמֹרִי. תַּחֲסוּם סוֹף מִצֵּר שְׁלֵהֶם, וְכֵן (דברים ב'): "גְּבוּל מוֹאָב", לְשׁוֹן קִצָּה וְסוֹף. מַעֲבָר אֲרֻנוֹן. הִקִּיפוּ אֶרֶץ מוֹאָב כָּל דְּרוֹמָה וּמִזְרָחָה עַד שְׂבָאוּ מַעֲבָר הַשְּׁנִי לְאֲרֻנוֹן בְּתוֹךְ אֶרֶץ הָאֱמֹרִי, בְּצִפּוֹנָה שֶׁל אֶרֶץ מוֹאָב. הִיִּצֵּא מַגְבֵּל הָאֱמֹרִי. רְצוּעָה יוֹצֵאָה מִגְּבוּל הָאֱמֹרִי, וְהִיא שֶׁל אֱמֹרִיִּים, וְנִכְנָסֶת לְגְבוּל מוֹאָב עַד אֲרֻנוֹן, שֶׁהִיא גְבוּל מוֹאָב; וְשֵׁם חָנוּ יִשְׂרָאֵל

(יד) עַל-כֵּן יֹאמַר בְּסִפּוּר מִלְחָמָת יְהוָה אֶת-וְהָבָה בְּסוּפָהּ וְאֶת-הַנְּחָלִים אֲרֻנוֹן: יד על כן יתאמר בספרא קרבין דעבד יי על נמא דסוף וגבירין דעל נחלי ארנון:

יָהֵב - יָהֵב, וְהָיִי יְסוּד הוּא, כְּלוֹמַר: אֵת אֲשֶׁר יָהֵב לָהֶם וְהִרְבָּה נָסִים בְּיַם-סוּף. וְאֶת-הַנְּחָלִים אֲרֻנוֹן. כָּשֶׁם שֶׁמִּסְפָּרִים בְּנָסִי יַם-סוּף, כִּף יֵשׁ לְסִפּוּר בְּנָסִי נְחָלֵי אֲרֻנוֹן, שָׁאֵף כָּאֵן נַעֲשׂוּ נָסִים גְּדוֹלִים. וּמָה הֵם הַנָּסִים?

כ"י - עַל-כֵּן יֹאמַר. עַל חֲנִיָּה זו ונסים שנעשו בה, יאמר בספר מלחמת ה'. כשמשפטים נסים שנעשו לאבותינו, יספרו "את-יהב וגו'". את-יהב. כמו "את יהב", כמו שיאמר מן יעד - ועד, כן יאמר מן

(טו) וְאֲשֶׁר הַנְּחָלִים אֲשֶׁר נָטָה לְשִׁבְתָּ עַר וְנִשְׁעַן וְנִשְׁעַן נְחָלִים דְּמִדְּבָרִין לְקַבֵּל לַחֲמִית מִסְתַּמִּיף לַתַּחֲסוּם מוֹאָב: ונשען ונשען נחלים דמדיברין לקבל לחמית מסתמיף לתחום מואב:

הָיָה כְּנֶגֶד אוֹתָן נִקְעִים כְּמִין קִרְנוֹת וְשָׂדִים בּוֹלְטִין לַחוּץ. כִּיּוֹן שְׂבָאוּ יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹד, נִדְּעָעַז הָהָר שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּשִׁפְחָה הַיּוֹצֵאת לְהִקְבִּיל פָּנָי גְּבֻרָתָהּ, וְנִתְקַרֵּב לַצֵּד הָרָשָׁה מוֹאָב וְנִכְנָסוּ אוֹתָן הַשָּׂדִים לְתוֹךְ אוֹתָן נִקְעִים וְהִרְגוּם. וְזֶהוּ: "אֲשֶׁר נָטָה לְשִׁבְתָּ עַר", שֶׁהָהָר נָטָה מִמְּקוֹמוֹ וְנִתְקַרֵּב לַצֵּד גְּבוּל מוֹאָב וְנִדְּבַק בּוֹ, וְזֶהוּ: "וְנִשְׁעַן לְגְבוּל מוֹאָב". (בס"א אינו.) (וַעֲבָרוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַהָרִים וְלֹא יָדְעוּ הַנָּסִים הָאֵלּוּ אֲלֹא עַל-יְדֵי הַבָּאָר שֶׁנִּכְנָס לָשֵׁם).

כ"י - וְאֲשֶׁר הַנְּחָלִים. תַּרְגוּם שֶׁל "שִׁפְף" - אֲשֶׁר. שִׁפְף הַנְּחָלִים, שֶׁנִּשְׁפָּף שָׁם דָּם אֱמֹרִיִּים, שֶׁהָיָה נִחְבָּאִים שָׁם, לְפִי שֶׁהָיָה הַהָרִים גְּבוּהִים וְהַנְּחָל עֲמֵק וְקָצֵר, וְהַהָרִים סְמוּכִים זֶה לָזֶה: אָדָם עוֹמֵד עַל הָהָר מִזֶּה וּמִדְּבַר עִם חֲבֵרוֹ בְּהָר מִזֶּה, וְהַדְּרֹךְ עוֹבֵר בְּתוֹךְ הַנְּחָל. אָמְרוּ אֱמֹרִיִּים: כְּשִׁיכְנִסוּ יִשְׂרָאֵל (לְאֶרֶץ) לְתוֹךְ הַנְּחָל לַעֲבֹד, נִצָּא מִן הַמַּעְרֹת בְּהָרִים שֶׁלְמַעַלָּה מֵהֶם וְנִהְרָגָם בַּחֲצִים וְאֲבָנֵי בְּלִיסְטְרָאוֹת. וְהָיָה אוֹתָן הַנִּקְעִים בְּהָרָה שֶׁל צֵד מוֹאָב, וּבְהָרָה שֶׁל צֵד אֱמֹרִיִּים

(טז) וּמִשָּׁם בָּאָרָה הוּא הַבָּאָר אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לְמֹשֶׁה אִסְרָה אֶת-הָעָם וְאֶתְנָה לָהֶם מַיִם: ׀ וּמִשָּׁם בָּאָרָה. מִשָּׁם בָּא הָאֲשֶׁד אֶל הַבָּאָר. כִּי־צֵד? אָמַר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: מִי מוֹדִיעַ לְבָנֵי הַנָּסִים הָלָלוּ? הַמֶּשֶׁל אוֹמַר: "נִתְּנָת פֶּת לְתִינּוֹק, הוֹדִיעַ לְאִמּוֹ". לְאַחַר שֶׁעָבְרוּ - חֲזָרוּ הַהָרִים לְמִקְוָם וְהַבָּאָר

יָרְדָה לְתוֹךְ הַנְּחָל וְהַעֲלָתָה מִשָּׁם דָּם הַהָרוּגִים וְזֵרוּעוֹת וְאִי־בָרִים, וּמוֹלִיכָתָן סָבִיב הַמַּחֲנֶה, וְיִשְׂרָאֵל רָאוּ וְאָמְרוּ שִׁירָה.

כ"י - וּמִשָּׁם בָּאָרָה. מִשָּׁם בָּא הָאֲשֶׁד אֶל הַבָּאָר. כִּי־צֵד? אָמַר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: מִי מוֹדִיעַ לְבָנֵי הַנָּסִים הָלָלוּ? הַמֶּשֶׁל אוֹמַר: "נִתְּנָת פֶּת לְתִינּוֹק, הוֹדִיעַ לְאִמּוֹ". לְאַחַר שֶׁעָבְרוּ - חֲזָרוּ הַהָרִים לְמִקְוָם וְהַבָּאָר

ספורנו

לְגְבוּל מוֹאָב" הִגִּיעַ עַד הָעִיר הַנִּקְרָאת עַר שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל נִגְדָה, מִכָּל מְקוֹם לֹא הִתְפַּשֵּׁט אֶל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר עָמְדוּ שָׁם יִשְׂרָאֵל, אֲבָל "נִשְׁעַן" וְנִדְּחַק "אֶל גְּבוּל מוֹאָב". תוֹרָה טו
(טז) וּמִשָּׁם בָּאָרָה. וּמִשָּׁם הָיָה נוֹטָה אוֹתוֹ הַמִּשְׁפָּף שֶׁל נְחָלִים אֶל מְקוֹם הַבָּאָר אֲשֶׁר "אָמַר ה' לְמֹשֶׁה אִסְרָה

וְלֹא הִתְקוּמָם סִיחוּן אִז, "אֵת וְהָבָה" נָתַן לָהֶם "בְּסוּפָהּ, וְאֶת הַנְּחָלִים" שֶׁהָעֵמִיד הָאֵל יִתְבָּרַךְ אִז רוּחַ סַעְרָה וּמִשְׁפָּף נְחָלִים רַבִּים שֶׁמָּנְעוּ אֶת סִיחוּן מִלְּבֹא לְהִתְקוּמָם. תוֹרָה טו
(טז) וְאֲשֶׁר הַנְּחָלִים. נִאֲמַר כְּמוֹ כֵּן בְּאוֹתוֹ הַסִּפּוּר עֲנִין מִשְׁפָּף אוֹתָם הַנְּחָלִים "אֲשֶׁר נָטָה לְשִׁבְתָּ עַר וְנִשְׁעַן

מוֹאָב אֲלֹא בְּאוֹתוֹ הַחֲלָק אֲשֶׁר בִּינוּ וּבִין הָאֱמֹרִי. וּבַחֲלָק שֶׁנִּכְנָסוּ לֹא הָיָה לְמוֹאָב נִגְדוֹ שׁוּם גְּבוּל. תוֹרָה יד
(יד) בְּסִפּוּר מִלְחָמוֹת ה', אֵת וְהָבָה בְּסוּפָהּ. יִסְפָּר לָהּ לְדוֹר עִם שָׂאָר מִלְחָמוֹתָיו, "אֵת וְהָבָה בְּסוּפָהּ וְאֶת הַנְּחָלִים אֲרֻנוֹן". הִנֵּה אוֹתוֹ הַחֲלָק מֵאֲרֻנוֹן אֲשֶׁר עָבְרוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּשָׁלוֹם,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כג עמ' 154)

בְּאֲמָצְעוֹת ה'אִם', מִשָּׁה, הַרְעָה הַנָּאֲמָן שְׂדוּאָג לְכָל צָרְכֵי יִשְׂרָאֵל. וְהַקֵּב"ה הוֹדִיעַ לוֹ עַל כֵּן: כֹּאֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל רָאוּ אֶת הַדָּם וְאֶת הַחֲרוֹטוֹת, שָׁאֲלוּ אֶת מִשָּׁה לְפָשִׁי הַדָּבָר, כְּמוֹכֵן, וְהוּא הִסְבִּיר לָהֶם אֶת מַה שֶּׁקָּרָה.

נִתְּתָה פֶת לַתִּינוּק, הוֹדִיעַ לָאֱמוּ (רש"י כא, טז) תִּפְקִידָה שֶׁל הָאֵם לִסְפֹּק אֶת כָּל צָרְכֵי הַתִּינוּק, וְכֹאֲשֶׁר מִיִּשְׁהוּ 'מְחַלִּיפָה' וְנוֹתֵן לַתִּינוּק פֶּת, דָּבָר הַכֹּרֵחַ, עָלָיו לְהוֹדִיעַ לָהּ. וְאַף כֵּאֵן: הַקֵּב"ה נָתַן לְיִשְׂרָאֵל 'פֶּת', וְשׁוּעָה מִסְכָּנָה גְדוֹלָה, שֶׁלֹּא

(יז) **אִזּוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הָיְתָה עָלָי בָּאֵר** יוֹכֵנָן שֶׁכֵּן יִשְׂרָאֵל יָת תוֹשִׁבְתָּהּ הָיָא סְקִי בִּירָא שְׁכַחוּ לָהּ: עֲנוּיָלָה:

(שבת לה): "אִזּוּ יִשְׂרָאֵל" – הַשִּׁירָה הָיְתָה נֶאֱמָרָה בְּסוֹף אַרְבָּעִים, וְהַבָּאֵר נִתְּנָה לָהֶם מִתְחִלַת אַרְבָּעִים, וְיָמָה רָאָה לִכְתֹּב כֵּאֵן? אֲלֹא הֶעֱנִין הַזֶּה נִדְרָשׁ לְמַעַלָּה הַיָּמִינוּ.

כִּי־עָלִי בָּאֵר • מִתּוֹךְ הַנַּחֲל, וְהַעֲלִי מַה שְּׂאֵת מַעַלָּה. וּמִנֵּין שֶׁהַבָּאֵר הוֹדִיעָה לָהֶם? שֶׁנֶּאֱמַר "וּמִשָּׁם בָּאָרָה" (במ"ד). וְכִי מִשָּׁם הָיְתָה? וְהֲלֹא מִתְחִלַת אַרְבָּעִים שָׁנָה הָיְתָה עִמָּהֶם? אֲלֹא שִׁירָדָה לְפָרְסָם אֶת הַנְּסִים. וְכֵן

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חכ"ג עמ' 153 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

ה' ילחם לכם

בְּאוֹיְבֵיהֶם, וּבְאִפֶּן נָסִי גָבְרוּ עֲלֵיהֶם וְנִצְחוּם. מִה־שְּׂאִין־כֵּן בְּקִרְיַעַת יַם־סוּף, כְּתוּב "ה' יִלְחָם לָכֶם וְאַתֶּם תַּחֲרִישוּן" (בשלא יד, יז) שֶׁבָּנִי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ צָרִיכִים לַעֲשׂוֹת כְּלוּם, וְנִצְלוּ מֵאוֹיְבֵיהֶם בְּלִי כָּל מַלְחָמָה מִצָּדָם. וְגַם כֵּאֵן בְּפָרְשֵׁתֵנוּ, הָיְתָה הַהֲצָלָה כְּלִשׁוֹן הַבְּחִי "יִשְׂרָאֵל רוֹאִין . . אִיף הַקֵּב"ה נִלְחָם בְּשִׁבִּילָם . . וְהוּן אִין יוֹדְעִים בְּזֶה כְּלוּם". וְגַם בְּאִפֶּן כְּזֶה מוֹרָה עַל חֲבֵה יִתְרָה מִהַקֵּב"ה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא רַק שֶׁמִּצִּילֵנוּ מִיַּד אוֹיְבֵינוּ, אֲלֹא אִף עוֹשֶׂה זֹאת בְּאִפֶּן שֶׁלֹּא נִצְטָרֵף ל"פְּעֻלָּה" מְסִימָת. וְזֶה גֵרָם שֶׁבָּנִי יִשְׂרָאֵל יֹאמְרוּ שִׁירָה לַהַקֵּב"ה וְיִדְּוּ לוֹ עַל חֲסִדָּיו הַנִּפְלְאִים.

יח בִּירָא דְחִפְרוּיָהּ רַבְרַבִּיא כְּרוּיָה רִישִׁי עֲמָא סִפְרִיא בְּחִטְרִיהוֹן וּמִמְדַּבְּרָא אֶתְהִיבָה לְהוֹן:

(יח) **בָּאֵר חִפְרוּיָהּ שְׂרִים כְּרוּיָה נְדִיבֵי הָעָם בְּמַחֲקָה בְּמִשְׁעָנָתָם וּמִמְדַּבְּרָה מִתְּנָה:**

כִּי־בָּאֵר חִפְרוּיָהּ • זֹאת הִיא הַבָּאֵר אֲשֶׁר חִפְרוּיָהּ שְׂרִים – מִשָּׁה וְאַהֲרֹן. בְּמִשְׁעָנָתָם • בְּמִטָּה. וּמִמְדַּבְּרָה • נִתְּנָה לָהֶם.

ספורנו

כְּמוֹ שֶׁסִּפְּרוּ ז"ל. וְלִזְוָה לֹא הִתְעַרְבַּ מִשָּׁה רַבִּינוּ בְּזֹאת הַשִּׁירָה, שֶׁהָיְתָה עֲנִנָּה לְבָאֵר מִה שֶׁחָסַר בְּפִעֻלָּתוֹ מִרְצוֹן בּוֹרְאוֹ, אֲשֶׁר הִשְׁלִימוֹ הוּא יִתְבָּרֵךְ, כְּאֶמְרוּ "וַיִּקְרָא בִּם" (לעיל ב, יא), שֶׁהָרָאָה עֲנִין אוֹתָם הַמִּים שֶׁהָיְתָה בָּהֶם כַּח הַפְּכִי לְטֹבֵעַ שְׂאֵר הַמִּים, כְּמוֹ שֶׁהִתְבָּאֵר (שם). תורה יז

(יח) **בָּאֵר חִפְרוּיָהּ שְׂרִים.** שֶׁלֹּא הָיְתָה הַבָּאֵר מְלָאָה כְּמִשְׁפָּט נּוֹבֵעַ מִמָּקוֹם גְּבוּהָ.

וּמִמְדַּבְּרָה מִתְּנָה. וּבְזֶה הִתְבָּאֵר שֶׁנָּתַן מִצִּיאֻתוֹ מֵאוֹתוֹ הַסֵּלַע בְּמִדְבָּר. תורה יט

כְּבוֹדָם שֶׁל מִשָּׁה וְשֶׁל אַהֲרֹן. כִּי אִמָּנָם לֹא הִצְרִיכוּ כִּי אִם לְהִרְאוֹת לְיִשְׂרָאֵל מִה שֶׁהָיְתָה רְאוּי שִׁיחֲדִיעָה מִשָּׁה וְאַהֲרֹן, אִם הָיְתָה פְּעֻלָּתָם בְּמִצְוֹת הָאֵל יִתְבָּרֵךְ בְּשִׁלְמוֹת. וְזֶה, שֶׁיִּדְּעוּ שְׂאִיתָם הַמִּים שֶׁהוֹצִיא מִן הַסֵּלַע לֹא הָיוּ מִים טְבָעִיִּים נִמְשָׁכִים בְּפִלָּא מֵאִינוֹה מַעֲיֵן אוֹ נִהַר, אֲבָל הָיוּ בְּלִתֵּי טְבָעִיִּים שֶׁנֶּחֱפֵף הַסֵּלַע לֵאגָם מִים בְּרִצּוֹן בּוֹרְאוֹ, בְּאִפֶּן שֶׁלֹּא הָיְתָה בָּהֶם טְבָע שְׂאֵר הַמִּים שֶׁתְּנוּעָתָם נּוֹטָה אֶל הַמִּרְכּוּ, וְלִכֵּן עָלָיו עֲמָם אֶל מָקוֹם גְּבוּהָ מִמָּקוֹם מְקוֹרָם. וְכָל שֶׁכֵּן בְּהַעֲלוֹתָם אֲבָרֵי הַמֵּתִים בְּתִנוּעָתָם,

אֶת הָעָם. וְנִמְצָא, שֶׁמָּקוֹם אוֹתוֹ הַבָּאֵר, שֶׁהָיְתָה שֵׁם לְבָאֵר עֲמֹק בְּלִתֵּי עוֹלָה, הָיְתָה שְׁפֵל הַרְבֵּה יוֹתֵר מִן אוֹתוֹ הַמָּקוֹם שֶׁהָיוּ שֵׁם יִשְׂרָאֵל עֲתָה בְּעַת הַשִּׁירָה. וּבִהְיוֹת שְׂאִיתוֹ הַבָּאֵר עָלָה עִמָּם אֶל עֶבֶר אֲרִנוֹן הַגְּבוּהָ, אֲשֶׁר מִשָּׁם הָיוּ הַנִּחָלִים נִשְׁפָּכִים לְמִשָּׁה, רָאוּ שֶׁהָאֵל יִתְבָּרֵךְ נָתַן כַּח בְּאוֹתָם הַמִּים לְעֵלּוֹת. וּבְכֵן הִתְחִילוּ שִׁירָתָם וְאֶמְרוּ "עָלִי בָּאֵר" (פסוק יז). אִמָּנָם מִה שֶׁסִּפְּרוּ ז"ל מִמְלַחְמַת הָאֱמֹרִיִּים אֲזוּ, נִרְאָה שֶׁנֶּחֱמָו בְּאֶמְרוֹ "סִפְּר מַלְחָמוֹת ה'" (פסוק יד).

וְלֹא בָּאֵר הַכְּתוּב פְּרָטִי הַנְּסִים, מִפְּנֵי

(יט) וממתנה נחליאל ומנחליאל במות:

יט ומדאיתיהבת להון נחמא עמהון לנחליאל ומנחליאל סלקא עמהון לרממא:

כ"י וממתנה נחליאל • כתרגומו.

(כ) ומבמות הגיא אשר בשדה מואב ראש הפסגה

כ ומרממא לחיליאל די בחקלי מואב ריש רממא ומסתכיא על אפי בית ישימון:

ונשקפה על פני הישימון: פ

לסעדה, אמר: אם אוהבי שם – אני שם, ואם לאו – אני הולך! • ראש הפסגה • כתרגומו: "ריש רממא". פסגה • לשון גבה, וכן (תהלים מח): "פסגו ארמנותיה" – הגביו ארמנותיה. ונשקפה • אותה הפסגה על פני המקום ששמו ישימון, והוא לשון מדבר, שהוא שם. דבר אחר: ונשקפה, הבאר על פני הישימון, שנגנזה בימה של טבריה, והעומד על הישימון מביט ורואה כמין כברה בין והיא הבאר, כך דרש רבי תנחומא.

כ"י ומבמות הגיא אשר בשדה מואב • פי שם מת משה, ושם בטלה הבאר. דבר אחר: כרוה נדיבי העם – כל נשיא ונשיא, כשהיו חונים, נוטל מקלו ומושך אצל דגלו ומחנהו, ומי הבאר נמשכין דרך אותו סימן, ובאין לפני חנית כל שבט ושבט. במחקק • על פי משה שנקרא: "מחקק", שנקאמר (דברים לג): "כפי שם חלקת מחקק ספון". ולמה לא נזכר משה בשירה זו? לפי שלקה על ידי הבאר. וכיון שלא נזכר שמו של משה, לא נזכר שמו של הקדוש ברוך הוא. משל למלך שהיו מומנין אותו

♦ שבת קודש י' תמוז ♦

(כא) וישלח ישראל מלאכים אל סיחון מלך האמורי

כא וישלח ישראל אנגדין לות סיחון מלכא דאמורא דמימר:

לאמר:

(א): "וישלח ישראל מלאכים אל מלך אדום וגו'". הכתובים הללו צריכים זה לזה: זה נועל וזה פותח, שמשה הוא ישראל וישראל הם משה, לומר לך שנשיא הדור הוא ככל הדור, פי הנשיא הוא הכל.

כ"י וישלח ישראל מלאכים • ובמקום אחר תולה השליחות במשה, שנקאמר (דברים ב): "ואשלח מלאכים ממדבר קדמות", וכן (במדבר ב): "וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך אדום", ובפתח הוא אומר: (שופטים

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך י עמ' 133)

ישראל" על משלחת ששלח משה. אף עדין קשה - מדוע שנה הכתוב וכתב "וישלח ישראל". על זה מתרץ, ששנוי זה בא ללמדנו ("לומר לך") שנשיא הדור הוא ככל הדור.

לומר לך, שנשיא הדור הוא ככל הדור (רש"י כא, כא) מלים אלה מיתרות לכאורה. ויש לומר, דהנה זה שמשה הוא ישראל וישראל הם משה, מתרץ רק שנתן לכתב "וישלח

(כב) אעברה בארצך לא נטה בשדה ובכרם לא נשתה

כב אעבר בארעך לא נסטי בחקל ובכרם לא נשתי מי גוב בארץ מלכא גזל עד די נעבר תחומך:

מי באר בדרך המלך גלך עד אשר נעבר גבלך:

כ"י אעברה בארעך • אף על פי שלא נצטוו לפתח להם בשלום, בקשו מהם שלום.

כג ולא שבק סיחון ית ישראל למעבר בתחומה וכנש סיחון ית כל עמה ונפק לקדמות ישראל למדברא ואתא ליהי ואגים קרבא בישראל:

(כג) ולא נתן סיחון את ישראל עבר בגבלו ויאסף

סיחון את כל עמו ויצא לקראת ישראל המדברה

ויבא יהצה וילחם בישראל:

יכול לַכְבֹּשׁ, וְכָל־שָׂפָן שֶׁהִיָּה בְּחֻשְׁבוֹן! אָמַר הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: מָה אֲנִי מַטְרִיחַ עַל בְּנֵי כָל זֹאת לְצוּר עַל כָּל עִיר וְעִיר? נָתַן בָּלָב כָּל אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה לְצֹאֵת מִן הָעִירוֹת וְנִתְקַבְּצוּ כָּלָם לְמָקוֹם אֶחָד וְשָׁם נָפְלוּ, וּמִשָּׁם הִלְכוּ יִשְׂרָאֵל אֶל הָעָרִים וְאִין עוֹמֵד לִנְגָדָם, כִּי אִין שָׁם אִישׁ אֶלָּא נָשִׁים וְטָף.

כ"י • וְלֹא־נָתַן סִיחון וְגו' • לִפִּי שָׂפָל מַלְכֵי כְּנָעַן הָיוּ מַעֲלִין לוֹ מֵס, שֶׁהִיָּה שׁוֹמְרֵם שְׁלֹא יַעֲבְרוּ עֲלֵיהֶם גִּזְסוֹת. כִּיֹּן שָׁאֲמָרוּ לוֹ יִשְׂרָאֵל: אַעֲבֹרָה בְּאַרְצְךָ, אָמַר לָהֶם: כָּל עֲצָמֵי אִינִי יוֹשֵׁב כָּאֵן אֶלָּא לְשׁוֹמְרֵם מִפְּנֵיכֶם, וְאַתֶּם אוֹמְרִים כִּי? • וַיֵּצֵא לְקִרְיַת יִשְׂרָאֵל • אֵלֹו הִיָּתָה חֻשְׁבוֹן מִלֵּאָה יְתוּשִׁין, אִין כָּל בְּרִיָּה יִכּוֹלָה לַכְּבֹּשָׁה, וְאִם הִיָּה סִיחון בְּכָפָר חֲלָשׁ, אִין כָּל אָדָם

כד וימתחי ישראל לפתגם דחרכ וירת ית ארעה מארנונא עד יבקה עד בני עמון ארי מקיף תחומא דבני עמון:

(כד) וַיִּפְּחוּ יִשְׂרָאֵל לְפִי־חֶרֶב וַיִּירֹשׁ אֶת־אַרְצוֹ מֵאֲרָנֹן עַד־יִבְלָךְ עַד־בְּנֵי עַמּוֹן כִּי עוֹ גְבוּל בְּנֵי עַמּוֹן:

כ"י • כִּי עַז • וּמָהוּ חֲזָקוֹ? הִתְרַאֲתוּ שָׁל הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, שָׁאֲמַר לָהֶם (דברים ב): "אֶל־תִּצְרַם וְגו'".

כה וכבש ישראל ית כל קרניא האלין ויתב ישראל בכל קרני אמורא דחשבוין ובכל כפרנהא:

(כה) וַיִּקַּח יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הָעָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּכָל־עָרֵי הָאֱמֹרִי בְּחֻשְׁבוֹן וּבְכָל־בְּנֵיתֶיהָ:

כ"י • בְּנֵיתֶיהָ • כְּפָרִים הַסְּמוּכִים לָהּ.

כו ארי חשבון קרתא דסיחון מלכא דאמורא דהא הוא אגח קרבא במלכא דמואב דקמא ונסיב ית כל ארעה מידה עד ארנון:

(כו) כִּי חֻשְׁבוֹן עִיר סִיחון מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי הוּא וְהוּא נִלְחַם בְּמֶלֶךְ מוֹאָב הָרֹאשׁוֹן וַיִּקַּח אֶת־כָּל־אַרְצוֹ מִיָּדוֹ עַד־אֲרָנֹן:

מואב הייתה, כתב לנו שסיחון לקחה מהם, (גישין ל"ח) ועל־ידו טהרה לישראל. מידו • (ב"מ נ"ו) מרשותו.

כ"י • וְהוּא נִלְחַם • (חולין ס"ב) לָמָּה הִצְרֹךְ לְהַפְתֵּב? לִפִּי שְׁנֵאֲמַר (שם): "אֶל תִּצְרַם אֶת־מוֹאָב" — וְחֻשְׁבוֹן מִשָּׁל

כז על כן יימרון מתליא עולו לחשבון תתבני ותשתכלל קרתא דסיחון:

(כז) עַל־כֵּן וַאֲמָרוּ הַמִּשְׁלִים בָּאוּ חֻשְׁבוֹן תִּבְנֶיהָ וְתִכּוֹנֶנָּה עִיר סִיחון:

והלך ושכר את בלעם לקללו, וזהו שאמר לו בלק (שם כב): "כִּי יִדְעָתִי אֶת אֲשֶׁר־תִּבְרָךְ מִבְּרַךְ וְגו'". תבנה ותכונן • חשבון בשם סיחון להיות עירו.

כ"י • עַל־כֵּן • עַל אוֹתָהּ מִלְחָמָה שֶׁנִּלְחַם סִיחון בְּמוֹאָב. וַאֲמָרוּ הַמִּשְׁלִים • בָּלָעַם, שְׁנֵאֲמַר בּוֹ (במדבר כג): "וַיֵּשֶׁא מִשְׁלוֹ". הַמִּשְׁלִים • בָּלָעַם וּבַעֲזוֹר, וְהֵם אָמְרוּ. בָּאוּ חֻשְׁבוֹן • שְׁלֹא הִיָּה סִיחון יִכּוֹל לַכְּבֹּשָׁה,

כח ארי קידום מקיף פאשא נפק מחשבון עבדי קרבא פשלהוביתא מקרתא דסיחון קטילו עמא דשרו בלחית מואב כומריא דפלחין בית דחלא רמתא דארנון:

(כח) כִּי־אִשׁ יֵצֵא מִחֻשְׁבוֹן לְהִבָּה מִקְרִית סִיחון אֲכַלָּה עַר מוֹאָב בַּעֲלֵי בָמוֹת אֲרָנֹן:

המספרים באור משלים שראו בחלום חזיון, כמו שעשה בלעם, באמרו "וַיֵּשֶׁא מִשְׁלוֹ" (להלן כג ז). באו חשבון, אתם יושבי ערי מואב באו חשבון והכנעו לסיחון, כי הוא ינצח וימלך עליכם. תורה כח

(כו) כִּי חֻשְׁבוֹן עִיר סִיחון מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי הוּא. וְהִטְעַם שְׁאֲמָרוּ שָׂפָל עָרֵי הָאֱמֹרִי הֵן בְּנוֹת לְחֻשְׁבוֹן, הוּא מִפְּנֵי שֶׁחֻשְׁבוֹן הִיָּתָה עִיר מַלְכוּת לְסִיחון מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי קִדְּם שֶׁכָּבַשׁ עָרֵי מוֹאָב. תורה כז (כז) עַל כֵּן וַאֲמָרוּ הַמִּשְׁלִים.

(כה) בְּכָל עָרֵי הָאֱמֹרִי בְּחֻשְׁבוֹן וּבְכָל בְּנֵיתֶיהָ. שָׂפָל הָעָרִים שֶׁכָּבַשׁ סִיחון עִם כָּל שְׂאֵר עָרֵי מַלְכוּתוֹ, הָיוּ בְּנוֹת לְחֻשְׁבוֹן, שֶׁהִיָּתָה עִיר מַלְכוּתוֹ מִקִּדְּם עַל דֶּרֶךְ "וְנִתְּתִי אוֹתָם לָךְ לְבָנוֹת" (יחזקאל טז, טא). תורה כו

שיעור יומי לשבת קודש י' תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום – כא – פרשת חוקת פה

כ"י • כִּי־אֵשׁ יֵצֵאָה מִחֻשְׁבּוֹן • מִשְׁכַּבְשָׁה סִיחּוֹן • אָכְלָה עַר מוֹאֵב • שָׁם אוֹתָהּ הַמְדִּינָה קְרוֹי "עַר" | בְּלִשׁוֹן עִבְרִי, ו"לְחִית" בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי • עַר מוֹאֵב • עַר שֶׁל מוֹאֵב •

(כט) אוֹי־לֶךְ מוֹאֵב אֲבֹדֶתָ עִם־פְּמוֹשׁ נָתַן בְּנֵיו פְּלִיטִם | כֹּט וִי לִכּוֹן מוֹאֲבָאִי אֲבֹדֶתוֹן עֲמָא דְפִלְחִין לְפְמוֹשׁ מְסַר בְּנוֹהֵי צִירִין וּבְנִתָּהּ בְּשִׁבְיָא לְמִלְכָּא דְאַמוֹרָאָה סִיחּוֹן • וּבְנִתּוֹ בְּשִׁבְיָת לְמִלְכָּא אֲמָרִי סִיחּוֹן •

כ"י • אוֹי־לֶךְ מוֹאֵב • שֶׁקָּלְלוּ אֶת מוֹאֵב שְׂיִמְסְרוּ בְּיָדוֹ • פְּמוֹשׁ • שָׁם אֱלֹהֵי מוֹאֵב • נָתַן • הַנּוֹתֵן אֶת | בְּנֵיו שֶׁל מוֹאֵב • פְּלִיטִם • נָסִים וּפְלִטִים מִחֶרֶב, וְאֵת בְּנֹתָיו בְּשִׁבְיָת וְגו' •

(ל) וַיִּנָּרֶם אֲבֹד חֻשְׁבּוֹן עַד־דִּיבֶן וַיִּנְשִׁים עַד־נֶפֶח אֲשֶׁר | לְוַמְלִכּוֹ פִּסְקַת מִחֻשְׁבּוֹן עָדָא שׁוּלְטָן מַדִּיבּוֹן וְצִדְיָאוּ עַד נֶפֶח דְסִמְיָא עַד מִידְבָּא • עַד־מִידְבָּא •

כ"י • וַיִּנָּרֶם אֲבֹד • מַלְכוּת שְׁלֹהֶם • אֲבֹד חֻשְׁבּוֹן | עַד־דִּיבֶן • מַלְכוּת וְעַל שְׁהָיָה לְמוֹאֵב בְּחֻשְׁבּוֹן אֲבֹד מִשָּׁם, וְכֵן "עַד דִּיבֶן", תַּרְגּוּם שֶׁל "סָר" – "עַד", כְּלוּמָר סָר נִיר מִדִּיבֶן. נִיר – לִשׁוֹן מַלְכוּת וְעַל | וּמִמְשַׁלַּת אִישׁ, כְּמוֹ (מַלְכִּים א יא) : "לְמַעַן הִיֹּת־נִיר לְדוֹד־עַבְדִּי". וַיִּנְשִׁים • שִׂי"ן דְּגוּשָׁה, לִשׁוֹן שְׂמֻמָּה : כֶּף יֹאמְרוּ הַמּוֹשְׁלִים : וַיִּנְשִׁים אוֹתָם. עַד־נֶפֶח • הַשְׂמוֹנוֹם עַד נֶפֶח •

לא וַיִּשָּׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הָאֲמָרִי : | לא וַיִּתֵּב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ אֲמוֹרָאָה :

(לב) וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגֵּל אֶת־יַעְזֹר וַיִּלְכְּדוּ בְּנֵתֶיהָ | לִב וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְאֶלְלָא יָת יַעְזֹר וּבְכֶשׁוּ בְּפִרְנָהָ וּתְרִיף יָת אֲמוֹרָאָה דִּי תַמָּן : וַיִּזְרַשׁ אֶת־הָאֲמָרִי אֲשֶׁר־שָׁם :

כ"י • וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגֵּל אֶת־יַעְזֹר • הַמְּרַגֵּלִים לְכַדוּתָּהּ, אָמְרוּ : לא נַעֲשֶׂה כְּרָאוּשׁוֹנִים, בְּטוּחִים אָנוּ בְּכַח תִּפְלֹתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה לְהַלְחֵם •

(לג) וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ דֶרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עֹג׃ מִלְּךְ־הַבָּשָׁן | לִג וַאֲתַפְּנִיאוּ וּסְלִיקוּ לְאַרְחַ מַתָּנָן וּנְפִק עֹג מִלְכָּא דְמַתָּנָן לְקַדְמוּתָהוֹן הוּא וְכָל עַמָּה לְאַנְחָא קְרָבָא לְאַדְרַעִי :

(לד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אַל־תִּירָא אֹתוֹ כִּי בִידִי | לִד וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה לֹא תִדְחַל מִגֵּה אֲרִי בִידֶךָ מִסְרִית יָתָה וְיָת כָּל עַמָּה וְיָת אֶרְעָה וְתַעֲבֹד לָהּ כְּמָא דִּי עַבְדְּתָ לְסִיחּוֹן מִלְכָּא דְאַמוֹרָאָה דִּי יָתֵב בְּחֻשְׁבּוֹן : נָתַתִּי אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וְאֶת־אֶרְצוֹ וְעַשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר עַשִׂיתָ לְסִיחּוֹן מֶלֶךְ הָאֲמָרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֻשְׁבּוֹן :

כ"י • אַל־תִּירָא אֹתוֹ • (נדה סא) שְׁהָיָה מֹשֶׁה יָרָא לְהַלְחֵם, | כְּדִלְעַמְר וּחִבְרִיו בְּעֶשְׂתֹּרוֹת קִרְנִים, שְׁנַאָמֶר (דברים ג) : שְׂמָא תַעֲמֹד לוֹ זְכוּתוֹ שֶׁל אֲבִרְהָם, שְׁנַאָמֶר (בראשית יד) : "וַיָּבֹא הַפְּלִיט" – הוּא עֹג שֶׁפִּלַּט מִן הָרְפָאִים שְׁהִכּוּ "רַק־עֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן נִשְׂאָר מִיָּתֶר הָרְפָאִים".

ספורנו

(ל) וַיִּנָּרֶם אֲבֹד • וַיִּנָּרֶם וּמַלְכוּת סִיחּוֹן | (לא) וַיִּשָּׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הָאֲמָרִי • וּמִכָּל וְאִשׁוֹ וְלִהְבָּתוֹ, שְׁהֵם שָׂרִי צְבָאוֹתָיו, יֹאבֵד, כִּי אַחֲרַי שֶׁסִּפְרוּ נִצְחוֹנוֹ שֶׁל סִיחּוֹן, סִפְרוּ כְּמוֹ כֵּן אֲבָדוֹן מַלְכוּתוֹ עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל. תּוֹרָה לֹא | וְהַשְׂפָּר הַתְּבַאֵר שִׁישְׂרָאֵל אִזְּלוּ לֹא יִשְׁבּוּ בְּאֶרֶץ מוֹאֵב, אֲבָל יִשְׁבּוּ בְּאֶרֶץ הָאֲמוֹרִי, כְּמוֹ שֶׁבָּאֵר יִפְתָּח בְּאִמְרוֹ "לֹא לָקַח יִשְׂרָאֵל אֶת אֶרֶץ מוֹאֵב וְאֵת אֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן" (שופטים יא, טו). תּוֹרָה לֹא | (לב) וַיִּלְכְּדוּ בְּנֵתֶיהָ • הַמְּרַגֵּלִים שֶׁשְׁלַח מֹשֶׁה לְכַדּוֹ אֶת בְּנוֹת יַעְזֹר. וַיִּזְרַשׁ • מֹשֶׁה אַחֲרַי כֶּף הוֹרִישׁ אֶת הָאֲמוֹרִי אֲשֶׁר בִּיעְזֹר. תּוֹרָה לֹא

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ח עמ' 136)

שְׁהִיָּה מֹשֶׁה יֵרָא לְהִלָּחֵם (רש"י כא, לד) תִּבֶּת "מֹשֶׁה" | מִפְּנֵי, כִּי הָיוּ בְּטוּחִים בְּכַח תְּפִלָּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה. אֲבָל מֹשֶׁה, נִרְאִית כְּמִיִּתֶרֶת. וַיֵּשׁ לִזְמֹר, שֶׁבָּאָה לְהַדְגִּישׁ שֶׁרַק מֹשֶׁה הָיָה יָרֵא. שֶׁפֶן, כָּל יִשְׂרָאֵל, שֶׁרָאוּ בַּעֲזוֹג גּוֹי בַּעַל קוֹמָה, לֹא יָרֵאוּ זְכוֹת ז'. |

וַיִּכּוּ אֹתוֹ וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ עַד־בִּלְתִּי הַשְׁאִיר־לּוֹ שְׂרִיד וַיִּירָשׁוּ אֶת־אֲרָצוֹ: (לה) | לֵה וּמָחָר יָתֶה וְיָת בְּנוֹהֵי וְיָת כָּל עַמָּה עַד דִּלָּא אֲשַׁתָּאָר לֵה מְשֻׁזֵּיב וְיִרִיתוּ יָת אֲרָעָה:

כֹּה־יִכּוּ אֹתוֹ • מֹשֶׁה הִרְגוּ, כְּדֹאִיתָא ב'כְּכֻכּוֹת' (דף נד) ב'הִרְוָאָה', עָקַר טוֹרָא בַּר תְּלָתָא פְּרָסִי וְכו'.

כב (א) וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבֹת מוֹאָב מַעְבַּר לִירְדֵּן יֶרֶחוֹ: | א וּנְטָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּשְׂרָוּ בְּמִשְׁרֵיָא דְּמוֹאָב מַעְבְּרָא לִירְדֵּנָא דִּירְחוֹ: ס ס ס

פ"ז פסוקים, למידב"א סימן. חסלת פרשת חוקת

הפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רסה - רסה

ב"ה. נוסח הברכה שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח למחנות קיץ "גן ישראל" בקשר עם פתיחתן שנה זו

ב"ה, ח' תמוז, ה'תשח"י

ברוקלין, נ.י.

לבני ישראל אשר ב"גן ישראל"

ובראשם המדריכים, ההנהלה

וכל המתעסקים שליט"א

שלום וברכה!

בנועם ובשמחה קבלתי הידיעה ע"ד פתיחת שני המחנות "גן ישראל" והמחנה היומי ביום
הבחיר חג הגאולה י"ב תמוז הבע"ל.

ויהי רצון שתהי' הפתיחה וההתחלה בשעה טובה ומוצלחת ולהמשיך ההצלחה והברכה בכל
עניני גן ישראל הגשמיים והרוחניים, אשר הא בהא תליא. וגן ישראל יתאים לשמו להעמיד אילנות
טובים נושאים פירות טובים ויקויים בהם הכתוב, יבא דודי (זה הקב"ה) לגנו — דירה לו יתברך, על
ידי השפעה טובה על חניכיו בהתמדה ושקידה בלימוד תורתנו תורת חיים וקיום מצוותי' בהידור באור
וחום חסידותי'.

וזכות כל המשתדלים והמסייעים בזה והמדריכים בראשם — וכדרשת רז"ל על הכתוב
ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד — תעמוד להם ולכל בני ביתם שי' בהמצטרך להם בגשמיות
וברוחניות.

בברכת הצלחה מופלגה.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת חוקת

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראווי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ד' תמוז מפרק כג עד סוף פרק כח	יום רביעי - ז' תמוז מפרק לט עד סוף פרק מג
יום שני - ה' תמוז מפרק כט עד סוף פרק לד	יום חמישי - ח' תמוז מפרק מד עד סוף פרק מח
יום שלישי - ו' תמוז מפרק לה עד סוף פרק לח	יום שישי - ט' תמוז מפרק מט עד סוף פרק נד
שבת קודש - י' תמוז פרק כ מפרק נה עד סוף פרק נט	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהלים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ד' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 176, אבל באמת בחי' אותיות... עד עמ' פט, כמ"ש במ"א:

הנמשכות בענין החכמה והשכל של נבראים, ולא נקראו בשם
"אותיות" לגבי הנבראים, — מה שקוראים להן "אותיות",
שלמטה מחכמה ושכל, אין זה לגבי נבראים. שכן, כאמור, הן
למעלה מעלה מענין החכמה והשכל, אלא לגבי מדותיו
ותכונותיו כמבואר ונמצא.

— הן נקראות בשם
"אותיות", כפי שהן לא
יותר מאשר אותיות
וגילויים הנמשכים
ממדות. והנה, — האותיות
שלמעלה, הן כ"ב מיני
המשכות חיות ונחות
שונים זה מזה, שבהן
נקראו כל העולמות
עליונים ותחתונים וכל
הנבראים שבתוכם,
שבהן עלה ברצונו
וחכמתו ותכונותיו
העולם כב"ב מיני
המשכות — כחות,
שונות ונקא, לא פחות
ולא יותר. — מאשר כ"ב,
והן הן כ"ב אותיות
הקבועות בפה ולשון, —
בפיו ובלשונו של האדם,
בדתן — כמו שלמדנו
בספר יצירה — שהקב"ה
קבע את האותיות בפה

ולשון. ותמונתן ככתב — תמונת האותיות בכתב, כפי שהן
מופיעות בתורה (במאמר) בצורתן המקובלת — כגון: "ו" היא
"ו"ד" מלמעלה וקו הנמשך מה"ו"ד, היא מורה על ציור
המשכה, — באיזה אופן ההמשכה, כמו שיתבאר לקמן] —
שגם אותיות הדבור והמשכה שגנפוש האדם, הן
המשכות מהשכל והמדות שגנפוש, מהותן ועצמותן, —
של השכל והמדות, כמו שיתבאר במקום אחר:

אבל באמת, בחינת אותיות הדבור של מעלה — היא
למעלה מעלה ממדרגת ומהות חכמה ושכל הנבראים, —
שלא כאותיות האדם שהן ענין של דומם ולמטה מהשכל,
שהרי — ראייה שאותיות הדבור שלמעלה הן למעלה בהרבה
משכל הנבראים היא מה

שבמאמר ואותיות
נעשה אדם בצלמנו
וגו' — נברא האדם בעל
חכמה ושכל, — וביון
שמאותיות הדבור באים
חכמה ושכל, הרי שהן
למעלה מעלה מחכמה
ושכל, או אפילו —
שהאדם וחכמה ושכל
נתייחסו כחלק העליון
לבר, בדתתו: — כמו
שכתוב: "וישם באפיו
נשמת חיים", —
ומה"הבל" זה, שנופח
באדם, נתייחסו יצור בעל
שכל וחכמה. ואם כן —
שמהדבור וההבל נתייחסו
אדם בעל חכמה ושכל,
הרי, הדבור והכל
העליון, הוא מקור
החכמה והשכל
שגנפוש אדם הראשון,
הכוללת — נשמתו של

אדם הראשון כוללת כל נשמות הצדיקים, שהם גדולים
ממלאכי השרת. — וממילא השכל שלהם הוא מדרגה עליונה
יותר גם משכל המלאכים — וכל זה התייחסו מהדבור וההבל
העליון, והנה, לפי שאותיות דבורו ותכונותיו הן בחינת
המשכות כחות וחיות ממדותיו ותכונותיו, המיוחדות במהותו
ועצמותו בתכלית היחוד, שהוא — יתברך, למעלה מעלה
לאין קץ ממדרגת חכמה שגנפוש נבראים. — ולכן גם האותיות

שער היחוד והאמונה

אבל באמת בחי' אותיות הדבור
של מעלה היא למעלה מעלה ממדרגות ומהות חכמה
ושכל הנבראים שהרי במאמר ואותיו נעשה אדם בצלמנו
וגו' נברא האדם בעל חכמה ושכל או אפי' בחבל העליון
לבר כדכתי' ויפח באפיו נשמת חיים וא"כ הדבור והכל
העליון הוא מקור החכמה והשכל שבנשמת אדם
הראשון הכוללת כל נשמות הצדיקים שהם גדולים
ממלאכי השרת והיינו לפי שאותיות דיבורו ית' הן בחי'
המשכות כחות וחיות ממדותיו ית' המיוחדות במהותו
ועצמותו בתכלית היחוד שהוא למעלה מעלה לאין קץ
ממדרגת חכמה שבנבראים ולא נקראו בשם אותיות
לגבי הנבראים אלא לגבי מדותיו ית' בכבודו ובעצמו
והנה הן כ"ב מיני המשכות חיות ונחות שונים זה מזה
שבהן נבראו כל העולמות עליונים ותחתונים וכל
הנבראים שבתוכם שבהן עלה ברצונו וחכמתו ית' לברוא
העולם כב"ב מיני המשכות שונות דוקא לא פחות ולא
יותר והן הן כ"ב אותיות הקבועות בפה ולשון כדתן
בס' יצירה [ותמונתן בכתב היא מורה על ציור ההמשכה
כמ"ש לקמן] שגם אותיות הדבור והמשכה שבנפש
האדם הן המשכות מהשכל והמדות שגנפוש ממדות
ועצמות כמ"ש במ"א:

יום שני ה' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פט, פרק יב רק שהנבראים... עד עמ' 178, מהאותיות עצמן.

אותיות, מתייחסו מהן ענין החכמה והשכל של נבראים. כלומר, אותיות
עשרה מאמרות הן למעלה מעלה מענין החכמה והשכל של נבראים;
הן נקראות "אותיות" רק לגבי המדות הקדושות מהן הן נמשכות, אך

71 פרק יב. בפרק הקודם, פרק יא, הסביר רבנו הזקן שאותיות ה"עשרה
72 מאמרות" הן המשכות ממדותיו הקדושות של הקדוש-ברוך-הוא
73 המיוחדות בתכלית היחוד עם הקב"ה עצמו ולכן, למרות שהן נקראות

1. בראשית ב, כ. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מדקאמר "אפילו" מוכח שזהו מדר' דלמטה מ"מאמר ואותיות" ובח"א
רפ"ב דויפה גו' הוא מתוכיותו ופנימי' כו' ממו' וחכמתו ית' ! — והבי' עפ"ש באגה"ת פ"ד שתחלה נמשכת מבחי' פנימי' ואח"כ
ירדה כו'. עיי"ש". 3. ראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א להלן.

עליון וחיות כללית הכוללת ושקולה כנגד כל מיני הכחות
והחיות פרטיות של האותיות ועולה על גביהן, — של
הכוחות הפרטיים, והיא — המשכה זו מהכוח והחיות הכללי,
מחברתן ומצרפתן — מחברת ומצרפת את הכוחות הפרטיים,

יחד, להשפיע בה
וחיות לעולם הנברא
בתבה זו, לכללו —
לעולם באופן כללי,
ולפרטיו. — לנבראים
הפרטיים שבועולם. הנהגה
(ולפי שכל אות ואות
מכ"ב אותיות התורה,
היא המשכת חיות ובה
מיוחד פרטי שאינו
נמשך באות אחרת,
לכך גם תמונתן בכתב
— כל אות היא בתמונה

מיוחדת פרטית, — בציר
פרטי מיוחד, המורה —
תמונת האור מראה על
ציר תהמשכה — באיזה
ציר ואופן ההמשכה,
והתגלות האור והחיות
והבה התגלה ונמשך
באות זו, איך הוא
נמשך ונתגלה מיוחדתיו
של הקדוש-ברוך-הוא

ורצונו והכמתו וכו'): — להלן מביא רבנו הזקן, בפנים הספר,
דוגמה איך נבראים ממאמר אחד ("יהי רקיע" למשל) הנבראים
הפרטיים והכלליים של העולמות. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
"וגודל ענין היחוד גם כמו שהענינים הם בעוה"ז, דכל ז'
הרקיעים וכל צבא השמים — חיות כו' ממאמר האחד ויהי רקיע
וגו'". בגון דרך משל, כתבות שפמאמר: "יהי רקיע וגו'",
שנבראו בהן — במלים "יהי רקיע", ו' רקיעים וכל צבא
השמים — הנבראים שבשמים, אשר בהם, כמאמר רבותינו
זכרונם לברכה: "שחקים", — הרקיע שנקרא "שחקים", שבו
רחים עומדות וטוחנות מן לצדיקים וכו', וכו', — הרקיע
שנקרא "זבול", שבו ירושלים ובית המקדש ומזבח וכו',
מבון, — הרקיע שנקרא "מכון", שבו אוצרות שלג ואוצרות
פרד וכו', — הרי יש לכל אחד משבעת הרקיעים, ענינו הכללי
מה שהוא רקיע, והענינים הפרטיים הנמצאים בו: ב"שחקים" —
"רחים וכו'", ב"זבול" — "ירושלים וכו'" וכך הלאה. שכללות
הרקיעים — מהותם הכללי בתור רקיעים, נבראו וחיים

1 לא לגבי הנבראים) והם דוקא כ"ב סוגי המשכות (לא פחות ולא יותר)
2 ואלו הן כ"ב האותיות. שכן, כך עלה ברצונו וחכמתו של הקב"ה לברוא
3 את העולם בכ"ב סוגי המשכות.

4 ברם, בהתאם לכך, יכולה להתעורר שאלה: כיוון שישנם רק כ"ב סוגי
5 המשכות בלבד, כיצד

6 מתהווה מהם ריבוי עצום כל
7 כך של נבראים שונים אחד
8 מהשני — יסביר זאת רבנו
9 הזקן בפרק זה, פרק י"ב.

10 הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
11 "ועד" (ועפ"ז תובן אריכות
12 הבה' לקמן בזה — דלכאורה
13 שייך לס' יצירה וכיו"ב הדנים
14 בס' ההשתל' ואופנה — ולא
15 בשער המוקדש לבי' ענין
16 היחוד — אלא) שמדגיש ענין
17 היחוד עוד יותר ובפועל: דכל
18 הנבראים הם רק כ"ב

19 המשכות וכו'.
20 רק — מזה, שהנבראים
21 מתחלקים למיניהם —
22 השונים, בכללות — כגון
23 מין ה"מדבר" או מין ה"חי"
24 — ההבדל הכללי נבראי
25 העולם הזה, ובפרטות, —
26 ובמינים פרטיים. במין
27 כללי אחד, כמו: במין החי

28 עצמו ישנם כל סוגי מינים — בהמות וחיות, עופות וכדומה, —
29 הבדלים רבים מספור, אלה של כל כך הרבה מינים, נעשה:
30 על-ידי שניו הצדופים — של אותיות. בשעה שהאותיות
31 מצטרפות לצירוף מסוים — מתהווה מין כזה, וכשהן מצטרפות
32 לצירוף אחר — מתהווה מין אחר, והלופים ותמורות, כגון
33 לעיל. — כנזכר בפרק א', שישנו הענין של חילופים ותמורות,
34 שאות אחת מתחלפת באות אחרת, והנבראים ששמותיהם אינם
35 נזכרים ב"עשרה מאמרות", נמשך חיותם מעשרה מאמרות
36 על-ידי שאותיות העשרה מאמרות מתחלפות באותיות אחרות,
37 כי כל אות היא המשכת חיות ובה מיוחד פרטי, והערת
38 כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולכאורה קשה — כיון דמובדלים וכו' מי
39 מחברם, ואיך בכחו לחברם? ומתריך": וכשנצטרפו אותיות
40 הרבה להיות תבה — כלומר, כוחות שונים רבים ביחד, איך
41 מלבד רבוי מיני כחות וחיות הנמשכים בפי מקסר
42 האותיות שבתבה, עוד זאת — ישנו עוד כוח, העולה על
43 כללם — העולה על כל הכוחות הפרטיים, והוא: המשכת בה

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: " (מחברתן) מלשון חבר — שנעשים שייכים זה"ז. (ומצרפתן יחד) נעשים דבר ונברא ותיבה א'. וכל' רש"י מצרף — חתיכה אחת חגיגה כ. ב. ובלא כף הדמיון. ובכ"מ ולהלכה למעשה". 2. בראשית א, ו. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כפסק הוזהר (י. ב. ובכ"מ) במחלוקת ר' יודא ור"ל (חגיגה יב, ב). ובזו"א (לב, ב) משמע דגם ר' יודא ס"ל ד' רקיעים הם ומוזה סיוע להמפרשים בחגיגה דלא פליגי ומר אמר חדא כו'. וראה מפרש לרמב"ם ה' יסוה"ת רפ"ג. 4. חגיגה יב, ב. ראה ביאור כ"ק אדמו"ר שליט"א לסוף הפרק.

שער היחוד והאמונה

7	וּתְמוּרוֹתֶיהֶן, שֶׁהֵן -	הַרְקִיעִים נִבְרְאוּ וְחַיִּים וְקִיּוּמִים בְּכֻלָּוֹת תִּיבוֹת אֱלוֹ
8	הַצִּירִפִּים וְחִלּוּפֵיהֶם	שֶׁבַמֶּאֱמָר יְהִי רָקִיעַ וְכוּ' וּפְרָטֵי הַבְּרֹאִים שֶׁבּו' רָקִיעִים
9	וּתְמוּרוֹתֵיהֶם, כִּפִּי בְּחִינָה	נִבְרָא כָל פֶּרֶט מֵהֶם וְחַי וְקִיּוּם מֵאִיזֵה צִירּוֹף אוֹתוֹת
10	חַיּוֹת הַנִּבְרָא הַפְּרָטִי	מִתִּיבוֹת אֱלוֹ אוֹ חִלּוּפֵיהֶן וּתְמוּרוֹתֵיהֶן שֶׁהֵן כִּפִּי בְּחַי'
11	הַהוּא. - שְׁבֹאוֹת צִירּוֹף	חַיּוֹת הַנִּבְרָא הַפְּרָטִי הַהוּא כִּי כָל שִׁינוֵי צִירּוֹף הוּא
12	מִסּוּיִים מִתְּהוּוֹה בְּמִדּוּיִק	הַרְכֵּבָה וְאִרְיָגָה הַכּוֹחוֹ' וְהַחַיּוֹת בְּשִׁינוֵי שֶׁכָּל אוֹת
13	הַכּוֹחַ וְהַחַיּוֹת הַמֵּתֵאִמִּים	הַקּוֹדֶמֶת בְּצִירּוֹף הִיא הַגּוֹבֶרֶת וְהִיא הָעֵיקָר בְּבִרְיָאָה
14	וְנִדְרָשִׁים לַחַיּוֹת שֶׁל אוֹתוֹ	זוֹ וְהַשָּׂאֵר טְפִילוֹת אֵלֶיהָ וְנִכְלָלוֹת בְּאוֹרָה וְעִי"ז נִבְרָאת
15	נִבְרָא. כִּי כָּל שְׁנוֵי	בְּרִיָּה חֲדָשָׁה וְכֵן בְּחִלּוּפֵי אוֹתוֹת אוֹ תְּמוּרוֹתֵיהֶן
16	צִירּוֹף, הוּא הַרְכֵּבָה	נִבְרָאוֹת בְּרִיאוֹת חֲדָשׁוֹ' פָּחוֹתֵי הַמַּעֲלָה בְּעֶרְךְ הַנִּבְרָאִים
17	וְאִרְיָגָה הַכּוֹחוֹת וְהַחַיּוֹת	מִהֶאֱוֹתוֹת עֲצֻמָּן
18	בְּשִׁנּוּי, - לְמַשֵּׁל,	
19	הָאוֹתוֹת אִי־בִן, הַמְּצַטְרֶפֶת לְמִלָּה "אֵבֶן" (הַשֵּׁם, הַחַיּוֹת וְהַכּוֹחַ	
20	שֶׁל אֵבֶן) - הִרִי זֶה דּוֹקָא כִּשֶׁהַצִּירּוֹף הוּא לְפִי סֹדֵר זֶה: אִי־בִן;	
21	אֵךְ בְּשַׁעָה שֶׁסֹּדֵר הָאוֹתוֹת מִשְׁתַּנָּה, מִתְקַבֵּל צִירּוֹף אַחֵר שֶׁל	
22	שֶׁלֹּשׁ אוֹתוֹת - לְמִרּוֹת שְׂכִיּוֹן שֶׁהֵן אוֹתוֹן אוֹתוֹת, וּמִמִּילָא,	
23	לְכֹאוֹרָה, גַּם אוֹתוֹן כּוֹחוֹת - אֵךְ כִּיּוֹן שִׁזֵּה בְּאוֹפֵן הַרְכֵּבָה אַחֵר	
24	שֶׁל כּוֹחוֹת, מִתְּהוּוֹה מִזֵּה סוּג אַחֵר שֶׁל כּוֹחַ וְחַיּוֹת, שֶׁכָּל אוֹת	

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 178, כי הן ד"מ דוגמת... עד עמ' צ, יתברך ויתעלה.

שער היחוד והאמונה

72 כי הן ד"מ דוגמת אור המאיר בלילה 12 וּבָרָא בְּהֶן - ב"תולדות",
 73 בארץ מן הירח ואור הירח הוא מהשמש ונמצא אור 13 שהם החילופים והתמורות
 74 שעל הארץ הוא אור האור של השמש וככה ממש 14 של האותיות, בְּרֹאִים
 75 ד"מ האותיות שבמאמרות הן כללות המשכת החיות 15 פְּרָטִים שְׂכָכְל עוֹלָם. וְכֵן
 76 והאור והכה ממדותיו של הקב"ה לברוא העולמו' 16 הָאִיר ה' עוֹד, - באופן
 77 מאין ליש ולהחיות ולקיימן כ"ז משך רצונו ית' 17 נוסף (מהאותיות) וְהַמְשִׁיךְ
 78 ומכללות המשכה והארה גדולה הזו האיר ה' והמשיך 18 וְהוֹרִיד הָאֶרֶץ דֵּהָאֶרֶץ
 79 ממנה תולדותיה כיוצא בה וענפיה שהן תולדות 19 דֵּהָאֶרֶץ - לעיל דובר,
 80 המשכת האור מהאותיות והן הן חילופי אותיות 20 שזה כמשל אור הלבנה
 81 ותמורותיהן וברא בהן בְּרֹאִים פְּרָטִים שְׂכָכְל עוֹלָם 21 המאיר על הארץ, אור
 82 וכן האיר ה' עוד והמשיך והוריד הארה דהארה דהארה 22 שהוא הארה מהארה

5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וי"ל הדיוק בזה, כי פרט הרקיע (דשחקים וכו') נקרא ונתהווה משמו שיקראו לו בלה"ק (שחקים וכו'). עיין לעיל ספ"א". 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כולל הרקיע עצמו. כנ"ל". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"ז יובן ענין הר"ת ועד שאחז"ל שהוא מן התורה (שבת קה, א)".

שער היחוד והאמונה

מהארות האותיו וכן המשיך עוד והוריד עד למטה
מטה בבחי' השתלשלות עד שנברא הדומם ממש
כאבנים ועפר ושמותיהן אבן ועפר הם חילופים דחילופים
כו' ותמורות דתמורות כו' כנ"ל:

נשלם חלק שני בעז"ה יתברך ויתעלה

ועפר, ושמותיהן "אבן"
ו"עפר" - שהשם הוא
חיותו של החפץ, כנזכר
בפרק הראשון, הם
חלופים דחילופים כו'
ותמורות דתמורות כו',
- כלומר, שהאותיות
מתחלפות פעם שניה
יותר, כנזכר לעיל: -
הרי, שחיותו ומציאותו
של כל נברא, הן האותיות של "דבר ה'", והנברא בטל במציאות
ל"דבר הוי", כך שכל הבריאה בטלה ומאוחדת אתו יתברך.
נשלם חלק שני בעז"ה יתברך ויתעלה

1 מהשמש, ואילו כאן
2 מדובר שזה יורד למדריגה
3 ולצמצומים נמוכים עוד
4 יותר, והוא הארה דהארה
5 דהארה - הארה שלישית,
6 מהארות האותיות. -
7 מהאור המאיר מהאותיות
8 - זהו הארה דהארה
9 דהארה. וכן המשיך עוד,
10 - את ההארה מההארה
11 וכו' והוריד עד למטה מטה בבחינת השתלשלות, -
12 כשלשלת, שכל טבעת נמוכה מקודמתה, עד שנברא הדומם
13 ממש - הדברים הדוממים שלא נראה בהם כל חיות, פאבנים

יום רביעי ז' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 180, אגרת התשובה... עד עמ' צא, עכ"ל הברייתא:

שענין ה"קידושין" בא אחרי "גיסין", וממילא מובנת השייכות ל"תשובה".
שכן, כיצד יכול היה להיות קידושין אחרי גירושין - אלא שמן ההכרח
שיהיה בינתיים ענין התשובה, כפי שאומר בפרק י"ב ב"תניא", שאי אפשר
שיהיה ענין עבודת הוי' מבלי שיהיה לפני זה ענין התשובה.

זאת ועוד: על-ידי חטא -

7 "שולחן אמכם" (ככתוב: -

פרק א תניא בסוף יומא שלשה חלוקי כפרה

הם ותשובה עם כל אחד. עבר

על מ"ע ושב אינו זו משם עד שמוחלין לו עבר על

10 "שולחן מביתו", ועל-ידי
תשובה, הרי "כה אמר ה'

איוה ספר כריתות אמכם", שספר הכריתות, ענין הגירושין, שהיה לפני

זו - מתבטל. ובנגלה ממש: גם מהגמרא ראייה מפורשת על שייכות ענין

התשובה לקידושין שאחרי גירושין, כפי שהגמרא (יומא פו, ב) אומרת

שרבי יוחנן אומר, שתשובה דוחה לא-תעשה שבתורה, ומביא מהפסוק

(ירמיה ג, א) "לאמר הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו לאיש אחר

הישוב אליה עוד, ואת זנית רעים רבים ושובי אלי" - אומר הקדוש

ברוך-הוא. כלומר, שענין התשובה דוחה הענין של "לא יוכל בעלה

הראשון לשוב לקחתה". הרי ברור מהגמרא, שענין התשובה הוא ענין

הקידושין שאחרי גירושין. ברורה, איפוא, מכאן שייכות החלק השלישי

של ספר ה"תניא", - "אגרת התשובה", לחלק השלישי של ה"שולחן

ערוך" - "אבן העזר" - הענינים של "נשים".

פרק א. תניא - למדנו בברייתא, בסוף - מסכת יומא:

שלשה חלוקי כפרה הם, - באופן הכפרה הניתנת לאדם על

חטא שחטא, ישנן שלש דרכים שונות: אם עבר עבירה מסוג

מסויים, קיים אופן מסויים של כפרה, ואם העבירה היא מסוג

אחר, גם אופן הכפרה הוא אחר, ותשובה עם כל אחד: -

בשלשת אופני הכפרה. יחד עם כל אופן של כפרה, נדרש ענין

התשובה: עבר על מצות-עשה - לא קיים מצות-עשה שהיה

מחוייב לקיימה, ושב - וחזר בתשובה אינו זו משם עד

27 לקומי אמרים חלק שלישי הנקרא בשם אגרת התשובה

28 בתור הקדמה קצרה לחלק השלישי, של ספר ה"תניא", הוא "אגרת

29 התשובה", ראו לציין: רבנו הזקן נקרא "בעל התניא והשולחן-ערוך",

30 והרבי שליט"א מפרש: "בעל התניא" - פוסק בפנימיות התורה, ו"בעל

31 השולחן-ערוך" - פוסק בנגלה

32 דתורה.

33 ישנה אימרה בשיחותיו

34 הקדושות של הרבי הקודם

35 שנמתר-ערך (ספר השיחות

36 ה"תש"א עמוד 142 ואילך).

37 שארבעה חלקי ה"תניא" הם כנגד ארבעה חלקי ה"שולחן ערוך".

38 את שייכותו של החלק השלישי, "אגרת התשובה", לחלק השלישי

39 שב"שולחן ערוך" ("אבן העזר"), מסביר הרבי שליט"א גם על פי חסידות

40 וגם על פי נגלה:

41 על-פי חסידות, הרי זה לפי מה שאנו רואים להלן בפרק ד' שב"אגרת

42 התשובה", ששני האופנים בתשובה, תשובה תתאה ותשובה עילאה

43 (תשובה תחתונה ותשובה עליונה), הכוללות בתוכן כל ענין התשובה, הן

44 שתי האותיות "ה" שבשם הוי', ה' תתאה, ה' האחרונה, וה' עילאה, ה'

45 הראשונה, ואם כן - הרי זה הסדר "נשים", "מלכות" ו"בינה".

46 וכשם שהסדר בש"ס הוא, שבתחילה בא מסכת גיטין, ולאחריה - מסכת

47 קידושין, שזהו (כפי שהרמב"ם אומר בהקדמתו לפירוש המשניות) מפני

48 שבפסוק נאמר "ויצאה והיתה" ("ויצאה מביתו והיתה לאיש אחר").

49 בתחילה "ויצאה" - גירושין, גיטין, ואחר כך "והיתה", קידושין; ועל-דרך

50 זה בסדר דברי הימים, שבתחילה היה "ויגרש את האדם", ובמדרש רבה

51 בראשית פרשה כ"א פסקא ח' כתוב ש"ויגרש" מלשון גירושין "כבת ישראל

52 שנתגרשה", שיכולה עדיין להתחתן, ולאחר מכן, בשעת מתן תורה, היה

53 "קדשנו במצוותיו", מלשון "קידושין", כפי שכתוב ב"תניא" חלק ראשון,

54 פרק מ"ו, שזה כמו קידושין שהמקדש אומר "הרי את מקודשת לי" (וכפי

55 שהוא אומר להלן בפרק י') - כך הרי גם הסדר בנוגע ל"נשים" ברוחניות -

1 שְׁמוֹתָיִן לוֹ; – כלומר, מוחלים לו מיד, עֵבֶר עַל מַצּוֹת
2 לֹא־תַעֲשֶׂה – עשה דבר שהתורה מצווה שלא לעשותו, וְשָׁב –
3 תְּשׁוּבָה תוֹלָה, יוֹם הַכִּפּוּרִים מִכֶּפֶר – התשובה עצמה אינה
4 מספיקה ביחס למידה המרובה של כפרה הנדרשת לגבי אותה

5 עבירה, התשובה משפיעה

6 שלא יענישו אותו – עד

7 לזמנה של הכפרה, והוא 1
8 יום הכיפורים, בו הוא 2
9 מתכפר על העבירה 3
10 שעבר. (פְּרוּשׁ, דְּאֶתְעֵלֶּה 4
11 נֶבֶל דְּלִעְנִין – למרות 5
12 שלגבי קיום, מַצּוֹת־עֲשֶׂה 6
13 גְּדוּלָּה, שְׁדוּחָה אֶת לֹא־

14 תַּעֲשֶׂה; – : כשמדמין ענין שיש בו הניגודים של עשה ולא־
15 תעשה, כלומר, עלידי שיעבור על לא־תעשה יקיים מצות־
16 עשה – דוחה אז ה"עשה" את ה"לא־תעשה", ומותר לו לקיים
17 את הדבר כדי לקיים את ה"עשה". לדוגמה: כלאים בציצית; הרי
18 שקיום מצות־עשה הוא למעלה מקיום לא־תעשה, ואילו כאן
19 אנו אומרים, שעל עבירת מצות־עשה מספיקה תשובה בלבד
20 כדי לכפר על כך. ועל עבירת לא־תעשה אין תשובה בלבד
21 מספיקה, אלא מן ההכרח להזדקק ליום כיפור לשם כפרה? –
22 שאלה זו עומד רבנו חזקן לפתור. ומזהפתרן נבין גם פנימיות
23 הענינים המתעוררים עלידי קיום מצות־עשה והפגם המתחולל
24 עלידי עבירה חסוישלו על לא־תעשה, ובהתאם לפנימיות
25 הענינים בא פסק ההלכה בנוגע לקיום מצות־עשה כיצד עליה
26 לדחות לא־תעשה, ואופן הכפרה הנדרשת על עבירת לא־
27 תעשה. תוכן התירוץ בקצרה הוא: בקיום מצות־עשה, הרי נוסף
28 על כך שהוא מקיים ציווי הקב"ה לעשות את הדבר, גם נמשך
29 על־ידיזוה אור ושפע בעולמות העליונים ובנפשו, כי כל מצוה
30 היא כמו אבר (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכל" רד"ל³ רמ"ח
31 איברין כנגד רמ"ח מ"ע"), כלומר, כשם שאבר הוא כלי וממשיך
32 חיות מהנפש, כך כל מצות־עשה היא כלי וממשיכה שפע חיות
33 מאור איך־סוף ברוך הוא, וכמו שאבר מתלבשת החיות מהנפש
34 – כך מתלבשת (כלומר, נמשכת בפנימיות) החיות הנמשכת
35 על־ידי קיום מצות־עשה – בעולמות; ואילו בלא־תעשה הרי
36 למרות שבשעה שהוא מקיים לא־תעשה – עלידי שאינו עובר
37 עליה – שבענין קיום ציווי הקב"ה הוא גם כאן מקיים הציווי
38 שלא לעשות, כמאמר חכמינו ז"ל: "ישב ולא עבר עבירה
39 נותנים לו שכר (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: אבל רק) כאילו
40 עשה מצוה", היות שאין זה דרך פעולה ועשיה, כמו שהדבר
41 במצות־עשה, אלא על־ידי שלילה – על־ידי אי־עשיה – הוא
42 מקיים ציווי ה', ותורה ומצוות הן הרי כדי להמשיך אור על־ידי
43 רמ"ח מצוות־עשה, ולהעביר את "רוח הטומאה" על־ידי שס"ה
44 מצוות לא־תעשה (כפי שאמר בחלק הראשון פרק ל"ו, דף מה,
45 א), וכאן בענינו, כשנפגשים יחד 'עשה' ולא־תעשה,
46 ומתעוררת שאלה איזו מוקן לדחות, הרי שלא שייך כאן לומר

אגרת התשובה

מל"ת ושב תשובה תולה ויוה"כ מכפר. (פי' דאע"ג,
דלענין קיום מ"ע גדולה שדוחה את ל"ת. היינו משום
שע"י קיום מ"ע ממשיך אור ושפע בעולמות עליונים
מהארת אור א"ס ב"ה (כמ"ש בזהר דרמ"ח פקודין
אינון רמ"ח אברין דמלכא) וגם על נפשו האלקית כמ"ש
אשר קדשנו במצותיו. אבל לענין תשובה אף שמוחלין

שעלידי שיעשה את הדבר תישאר "רוח הטומאה", שכן, הוא
הרי עושה בהתאם לציווי התורה, שהתורה מצווה עליו לדחות
את מצות הלא־תעשה. ואילו גם אם התורה תצווה עליו לדחות
מצות־עשה – הרי סוף סוף אין כאן מעשה שימשיך את האור,
והאור הרי יחסר אז. לכן
דוחה ה'עשה' את הלא־
תעשה: החסרון שישנו
באופן רגיל כשמקיימים
לא־תעשה – אין כאן,
והריוח של עשיית מצות־
עשה – המשכת האור –
ישנו. בהתאם לכך, הרי
לכאורה, שגם בנוגע

לעבירה על מצות־עשה, שאז חסרה המשכת האור והשפע
בעולמות ובנפשו – תהיה הכפרה הנדרשת גדולה יותר, כפי
שהדבר בעבירה על לא־תעשה, ולפי דברי הגמרא ב"יומא",
כאמור, הרי להיפך – שעל עבירה על לא־תעשה, נדרשת כפרה
גדולה יותר? – אלא, ההסבר הוא שהעליונות שישנה בקיום
מצות־עשה, בהמשכת אור בנפש האלקית – לא ניתנת לחיקון
עלידי הכפרה, כי האור שהחסיר להמשיך, אין הכפרה
משלימה. הכפרה באה רק כדי לכפר על שעבר על ציווי ה' ולא
קיים את המצוה – ועל כך מספיקה תשובה בלבד. ואילו,
בעבירה על לא־תעשה, באה הכפרה כדי לתקן את כל מה
שהעבירה קלקלה, וכיוון שעלידי העבירה – בפעולה – על
הלא־תעשה, נגרם פגם בנפשו וגם למעלה, לכן אין די בתשובה
בלבד לתקן את הדבר, אלא מן ההכרח להזדקק לכפרה של יום
כיפור, שדוקא הוא בכוחו לתקן ולהסיר את הפגם שנגרם
בנפשו ולמעלה. וזאת אומר רבנו חזקן: הִיָּנו – לכן בענין של
קיום – גדולה מצות־עשה מלא־תעשה, והיא דוחה את הלא־
תעשה, מִשּׁוּם שְׁעַל־ידי קיום מַצּוֹת־עֲשֶׂה מִמְּשִׁיךְ אֹר
וְשֹׁפֵעַ בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים מִהֶאֱרַת אֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא
(כְּמוֹ שִׁכְתוּב בְּזֵהר, דְּרַמ"ח פְּקוּדִין – 248 מצוות ה'עשה',
אֵנוּן רַמ"ח אֲבָרִין דְּמִלְכָּא – הן 248 אברי "מלכא") – מדות של
עולם האצילות הנקראות "מלכא", כלומר, כשם שאבר הוא כלי
לכוח הנפש וממשיך בתוכו הכוח מהנפש אליו הוא משמש כלי,
כך כל מצוה היא אבר וכלי להמשכה מיוחדת מהמדות
שלמעלה, הנמשכת על־ידי קיום אותה מצוה. הרי, שעלידי
קיום מצוה, ממשיכים אור ושפע בעולמות העליונים, וְגַם עַל
נַפְשׁוֹ הָאֱלֹקִית, – הוא ממשיך אור ושפע מהארת איך־סוף
ברוך־הוא – עלידי קיום המצוה, כְּמוֹ שְׁאוּמְרִים: – כמו שאנו
אומרים בברכה שאנו מברכים על קיום מצוה: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו"; – שעלידי מצוות, נמשכת קדושה על הנפש. ומפני
טעם זה, שעלידי מצות־עשה נמשך אור ושפע, – ישנה
העליונות של מצות־עשה לגבי לא־תעשה, ו"עשה" דוחה "לא
תעשה", אֲבָל לְעִנְיַן תְּשׁוּבָה, – לגבי ענין התשובה, כדי לתקן
כשעבר על מצות־עשה, אֵף – למרות שהתשובה עצמה

44 ליום כיפור: "וכפר על הקדש מטמאות בני ישראל
45 ומפשעיהם וגו'", "לפני ה' תטהרו"10 - "לפני ה'" דיקא. -
46 לפני ה' דוקא. "לפני" היינו למעלה, למעלה משם הוי', משם
47 תבוא טהרתכם. הרי שהטהרה של יום כיפור, באה ממקום
48 וממדריגה שלמעלה משם
49 הוי', אשר לכן הוא
50 למעלה מהמקום
51 והמדריגה בהם פוגע
52 הפגם המתהווה על-ידי
53 שעוברים על לא-תעשה -
54 ולכן ישנה אז הכפרה על
55 עבירה זו. על-כל-פנים
56 יוצא, שבעבירה על
57 מצות-עשה ישנו דבר
58 חמור יותר מאשר בעבירה
59 על לא-תעשה. ולכן אין
60 ללמוד מכאן - מהברייתא
61 האומרת שבמצות-עשה -
62 כשעושים תשובה מוחלין
63 לו במקום, ואילו בלא-
64 תעשה באה הכפרה רק
65 ביום כיפור - אי אפשר
66 ללמוד שום קלא חס'
67 ושלום במצות-עשה,
68 ובכפרת - שאסור ללמוד
69 שום קולא בתלמוד

70 תורה, - במצות ה'עשה' של לימוד תורה, ואדרבה אמרו
71 רבותינו וברונים-לברכה11: ותר הקדוש-ברוך-הוא -
72 בנסיבות מסוימות, על - עבירות חמורות כמו עבודה-זרה
73 וכו', אף שהן - אף שעונשן כריתות ומיתות בית-דין, ולא
74 ותר על כפול תלמוד תורה). - להלן אומר בברייתא: עבר
75 על כריתות ומיתות בית-דין - על עבירות שעונשן כרת או
76 מיתה על-ידי בית-דין - תשובה ויום הכפורים תולין, - שלא
77 להיענש מלמעלה על עבירות אלו, ויסורין ממקדן (פרוש, -
78 "ממקדן" הוא, גומרין הכפרה, והוא מלשון מריקה ושיטיפה
79 לצחצח הנפש, כי כפרה היא לשון קנוח, שמקנה לכלוך
80 החטא), - הרי שבעבירות של כריתות ומיתות בית-דין, לא
81 מספיק הניקוי שנעשה על-ידי ענינים של תשובה ויום כיפור, אלא
82 נדרש גם הניקוי והמירוק על-ידי יסורים רחמנא-ליצלן,
83 שנקאמר12: "ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם". - הרי
84 שישנן עבירות כאלו שעליהן נדרש הניקוי על-ידי יסורין ר"ל -
85 וזן, העבירות שעונשן כריתות ומיתות בית-דין. עד כאן לשון
86 הקרייתא - שבסוף מסכת יומא.

1 מספיקה על כך שמוחלין לו העונש על שמרד במלכותו
2 ותברך ולא עשה מאמר המלך, - הקב"ה. את זאת מתקנת
3 תשובה בלבד, אך, בכל זאת, אין היא מתקנת כליל את העבירה
4 על מצות-עשה, שהרי מכל-מקום האור - שהיה ממשיך
5 על-ידי קיום מצות
6 העשה, נעדר - גם אחרי
7 שחזר בתשובה, וכו',
8 וכמאמר רבותינו
9 וברונים-לברכה על
10 פסוק: "מענות לא יוכל
11 לתקן" - "זה שבפול
12 קריאת-שמע של ערבית
13 או וכו'", - לא ניתן לתקן
14 זאת, גם כשעושים
15 תשובה, דאף שנקר
16 מעתה לקרות קריאת-
17 שמע של ערבית
18 וישרית לעולם - היינו,
19 שהוא חזר בתשובה על
20 מה שהחסיר מקודם
21 לקרוא קריאת שמע, אין
22 תשובתו מועלת לתקן
23 מה שבפול פעם אחת; -
24 קריאת-שמע. שכן,
25 המשכת האור והשפע
26 שהיה ממשיך על-ידי

27 אותה קריאת-שמע - חסרה. על-כל-פנים, הרי מה שאפשר לו
28 לתקן - הוא מתקן בתשובה בלבד, ולכן מספיקה תשובה בלבד
29 לשם כפרתו, ואין דבר נוסף כדי לסיים את הכפרה. והעוקב על
30 מצות לא-תעשה, על-ידי שנדבק הרע בנפשו - כשעושה
31 פעולה של רע על-ידי מעשה או על-ידי דיבור או על-ידי
32 מחשבה, הנה על-ידי זה, עושה פגם למעלה בשרשה ומקור
33 חצקה - של הנשמה, (בלבושים דעשר ספירות דעשה, -
34 בלבושי עשר ספירות שבעולם העשיה, כמו שכתוב ב'תקוני
35 ותר'13: "לבושין תקינת לון, דמניהו פרחין נשמתין לבני
36 נשא וכו'" - לבושים התקנת להן, ל"ספירות", שמהם פורחות
37 נשמות לבני אדם). רואים אנו מ"תיקוני זוהר" זה, שישנו ענין של
38 לבושים ל"ספירות" שמהם באות הנפשות, וכשעל-ידי עבירה
39 נעשה פגם בנפש - נעשה על-ידיה פגם גם בשורש הנפש,
40 לכך - לכן, אין כפרה לנפשו ולא למעלה - כפי שיאמר
41 להלן, משמעותה של "כפרה" היא הסרת וניקוי הפגם, הנה
42 תשובה בלבד אין בכוחה לנקות את הפגם בנפש ולמעלה, עד
43 יום הכפורים, - שהיום עצמו מכפר. כמו שכתוב: - בנוגע

אגרת התשובה

לו העונש על שמרד במלכותו ית' ולא עשה מאמר
המלך. מ"מ האור נעדר וכו' וכמארו"ל ע"פ מעוות לא
יוכל לתקן זה שביטל ק"ש של ערבית או וכו'. דאף
שנוהר מעתה לקרות ק"ש של ערבית ושחרית לעולם
אין תשובתו מועלת לתקן מה שביטל פ"א. והעובר
על מל"ת ע"י שנדבק הרע בנפשו עושה פגם למעלה
בשרשה ומקור חוצבה (בלבושי' די"ם דעשי' כמ"ש
בת"ז לבושין תקינת לון דמניהו פרחין נשמתין לב"נ
וכו') לכך אין כפרה לנפשו ולא למעלה עד יוה"כ
כמ"ש וכפר על הקדש מטומאות בני' ומפשעיהם וכו'
לפני ה' תטהרו לפני ה' דייקא ולכן אין ללמוד מכאן
שום קולא ח"ו כמ"ע ובפרט בת"ת. ואדרבה ארו"ל
ויתר הקב"ה על ע"ז וכו' אף שהן כריתות ומיתות
ב"ד ולא ויתר על ביטול ת"ת. עבר על כריתות
ומיתות ב"ד תשובה ויוה"כ תולין ויסורין ממקדן (פי'
גומרין הכפרה והוא מלשון מריקה ושיטיפה לצחצח
הנפש. כי כפרה היא לשון קינוח שמקנה לכלוך
החטא) שנאמר ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם.
עכ"ל הברייתא:

אותה קריאת-שמע - חסרה. על-כל-פנים, הרי מה שאפשר לו
לתקן - הוא מתקן בתשובה בלבד, ולכן מספיקה תשובה בלבד
לשם כפרתו, ואין דבר נוסף כדי לסיים את הכפרה. והעוקב על
מצות לא-תעשה, על-ידי שנדבק הרע בנפשו - כשעושה
פעולה של רע על-ידי מעשה או על-ידי דיבור או על-ידי
מחשבה, הנה על-ידי זה, עושה פגם למעלה בשרשה ומקור
חצקה - של הנשמה, (בלבושים דעשר ספירות דעשה, -
בלבושי עשר ספירות שבעולם העשיה, כמו שכתוב ב'תקוני
והר'13: "לבושין תקינת לון, דמניהו פרחין נשמתין לבני
נשא וכו'" - לבושים התקנת להן, ל"ספירות", שמהם פורחות
נשמות לבני אדם). רואים אנו מ"תיקוני זוהר" זה, שישנו ענין של
לבושים ל"ספירות" שמהם באות הנפשות, וכשעל-ידי עבירה
נעשה פגם בנפש - נעשה על-ידיה פגם גם בשורש הנפש,
לכך - לכן, אין כפרה לנפשו ולא למעלה - כפי שיאמר
להלן, משמעותה של "כפרה" היא הסרת וניקוי הפגם, הנה
תשובה בלבד אין בכוחה לנקות את הפגם בנפש ולמעלה, עד
יום הכפורים, - שהיום עצמו מכפר. כמו שכתוב: - בנוגע

יום חמישי ח' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צא, והנה מצות התשובה... עד עמ' 182, כ"א מיראה:

- 1 והנה, מצות התשובה¹³ מן התורה היא עזיבת החטא
2 בלבד - עזיבת החטא בלבד, היא ענין התשובה מן התורה,
3 (כראיתא - כפי שכתוב בנמרא פ'ק ג דסנהדרין¹⁴ וז'חשן
4 משפט' סוף סימן לד'¹⁵ לענין עדות¹⁶), - שאם הוא עזב את
5 החטא בלבד ואינו חוזר
6 על אותו חטא שעשה
7 אותו פסול לעדות - 1
8 הריהו כשר לעדות¹⁷, 2
9 דהינו ש'יגמר בלבו בלב' 3
10 שלם, לבל ישוב עוד 4
11 לבב'ה, למד' 5
12 במלכותו יתברך¹⁸, ולא 6
13 יעבר עוד - על מצות' 7
14 המלך - מלכו של עולם, 8
15 הקב"ה חסיד'שלו, הן 9
16 במצות'עשה¹⁹ הן 10
17 במצות' לא-תעשה²⁰, 11
18 וזהו עקר פירוש לשון' 12
19 "תשובה", - כלומר, 13
20 לשוב אל ה' בכל לבו
21 ובכל נפשו, לעבדו ולשמר כל מצותיו, כמו שכתוב²¹:
22 "עזב רשע דרכו ואיש און מחשבתי, וישב אל ה' וגו'"; - כנזכר לעיל מהבריתא במסכת יומא, ה'ינו
- 23 - הפסוק אומר: במה מתבטא שובו אל הקב"ה - במה שהרשע
24 עזב את דרכו הקודמת, והחוטא עזב את מחשבות החטא שלו.
25 ובפרשת נצבים²² כתיב: - כתוב²³: "ושבת עד ה' אלקיך
26 ושמעת בקלו וגו', בכל לבבך וגו'".²⁴ - הרי²⁵ שענין התשובה
27 הוא, לשוב אל ה', על-ידי
28 השמיעה בקולו, דבר
29 שצריך להיעשות בכל
30 הלב. וכך גם כתוב²⁶:
31 "שובה ישראל עד ה'
32 אלקיך וגו'"; - וכן
33 כתוב²⁷: "השיבנו ה'
34 אליך וגו'".²⁸ - מכל
35 הפסוקים האמורים, ברור
36 שענין התשובה הוא לשוב
37 אל ה', לקיים את מצותיו
38 ולא לעשות שום עבירות.
39 ולא פדעת ההמון,
40 שהתשובה היא
41 התענית. - על העבירות
42 שעבר, ואפלו מי ש'עבר
43 על פ'יתות ומיתות בית-דין, שגמר כפרתו היא על-ידי
44 יסורים, - כנזכר לעיל מהבריתא במסכת יומא, ה'ינו

אגרת התשובה

והנה מצות התשובה מן התורה

היא עזיבת החטא בלבד (כראי' בגמ' פ"ג דסנהדרין
ובח"מ סס' ל"ד לענין עדות) דהיינו שיגמור בלבו
בלב שלם לבל ישוב עוד לכסלה למרוד במלכותו
ית' ולא יעבור עוד מצות המלך ח"ו הן במ"ע הן
במל"ת. וזהו עיקר פי' לשון תשובה לשוב אל ה'
בכל לבו ובכל נפשו לעבדו ולשמור כל מצותיו
כמ"ש יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישוב
אל ה' וכו'. ובפ' נצבים כתיב ושבת עד ה' אלקיך
ושמעת בקולו וכו' בכל לבבך וכו' שובה ישראל עד
ה' אלקיך וכו' השיבנו ה' אליך וכו'. ולא כדעת
ההמון שהתשובה היא התענית. ואפי' מי שעבר על
כריתות ומיתות ב"ד שגמר כפרתו היא ע"י יסורים.

13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כותב "מצוה" (ולא "ענין" או "והנה התשובה" וכיו"ב. וע"ד ל' הרמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב)
- דפשטות הל' מורה דס' דתשובה בתוכן דעזיבת החטא מצוה מה"ת וגם להרמב"ם והסמ"ג שהרי אליב"י קאי כאן (וראה סהמ"צ
להצ"צ מצות וידי ותשובה בתחלתה) - ולא רק להרמב"ן (נצבים ל, יא. הובא בלקו"ת עה"פ שם). ובס' היד לפני ה' תשובה,
(שכנראה גם "הקדמות" אלו להרמב"ם הם): מ"ע א' והוא שישבו החוטא מחטאו לפני ה' ויתודה. ואולי ג"ז מקור דברי הצ"צ שם.
ובסהמ"צ להרמב"ם: "מצוה ע"ג היא שצונו להתוודות כו' ולומר אותם עם התשובה". ראה במפורט להלן עמוד 1118 ואילך. 14.
כה, ב. 15. סעיף כט ואילך. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לא הביא מקדושין (מט, ב) ושר"ע אה"ע סל"ח סל"א לענין קדושין
ובפרט דקדמו לסנה' וחור"מ (וראה מנ"ח מצוה שס"ד) - וי"ל דעדיפא ל' הוכחה מדיני ממונות דלא אזלינן בתר רובא, ז.א. שלא רק
ע"ד הרוב מספיקה עזיבת החטא". 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עיקר הכוונה כאן - דלא התענית וכמשל"ק. אבל מהל' מובן
דגם בלא וידי דברים - תשובה היא (וכדמוכח גם מהראיות משר"ע מחור"מ שלא הוזכרו שם וידי דברים), אלא שוידוי ובקשת מחילה
- כשעושים - הם חלק התשובה ומוסיפים בתשובה - ולכן הזכירו הרמב"ם כו' משא"כ התענית, הוא ענין בפ"ע, וכמשנ"ת בסוף
הפרק ורפ"ב - "ולכן לא הזכירו הרמב"ם והסמ"ג שום תעניות כלל". ועיין זח"ג קכב, א. סמה"צ להצ"צ מצות וידי ותשובה. מנחת
חינוך מצוה שסד". 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כל המשך הדברים - להקל עשיית התשובה, לבד ענין זה, דבכל תשובה צ"ל
ענין כללי "דלא ישוב למרוד במל' ית'". ולכאורה הוא חידוש גדול. וצ"ע המקור ע"ז בפוסקים [והוא בדוגמא שבקיום המצות ג"כ
צ"ל הקדמת ענין הכללי בתחלה יקבל עליו עומ"ש ואח"כ עול מצות - ברכות רפ"ב] - וכ"ה גם בהכתובים שמביא לראי': יעזוב
רשע דרכו (ל' יחיד - דרכו בכלל, שהוא רשע ואח"כ) מחשבותיו (ל' רבים, ענינים ועברות פרטיות); ושבת (בכלל, בקולו וגו' ("פרט")
(ציווי - פרטי המצות). וכן שצ"ל ב' החלטות "הן במ"ע הן במל"ת". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שבה צ"ל קום ועשה -
ובכ"ז מקבל עליו". 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שבעבירה על מל"ת - ניכרת המרידה, משא"כ בהעדר עשיית מ"ע". 21. ישעיה
נה, ז. 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מפרש הסדרה ולא כדלקמן "בתורה" לשלול ואתחנן, ד ל - דשם הוא רק סיפור דברים,
וכהתחלתה העידותי בכס גו'. ועוד ועיקר (כי לכאורה גם מסיפור יש ללמוד מהו ענין התשובה) - כי שם אינו מפרט דצ"ל 'בכל
לבבך". 23. נצבים ל, ב. 24. הטעם מדוע מביא רבנו הזקן בתחילה פסוק מנביא (ישעיה) ולאחר מכן פסוק מן התורה, כותב הרבי
שליט"א, ש"יש לומר" שזה מפני שבנביא מפורש שהתשובה היא עזיבת החטא. והרבי שליט"א מוסיף: "וראה הרמב"ם הל' תשובה
פ"ב ה"ב". 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ואף דכנ"ל כאן קאי (גם) להרמב"ם, ולדידי' פ' זה הבטחה היא (הל' תשובה פ"ז ה"ה)
- עיין רמב"ן (שם) דתרווייהו איתנהו ב". ומר חפץ אלוף בסהמ"צ שלו מנה במנין העשין עשה ושבת עד ה' אלקיך (הובא בפ'
הרי"פ לסהמ"צ להרס"ג פרשה מ"ב) וכ"ה בסמ"ק במצוה נג' "לשוב דכתיב ושבת עד ה' ושמעת בקולו". 26. הושע יד, ב. 27.
איכה ה, כב. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הכרח כל ד' הפסוקים ודיק סדרם (הקדים נביא לתורה וכו'): לקמן רפ"ג דע"י

בדיבור את החטאים שחטאו, וּבְקִשְׁת מְחִילָה, – על העבירות, 34
כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה³¹: "וְהִתְדוּ אֶת הַמַּאֲתָם וְגו'³²". – את 35
היודי ובקשת מחילה כן מזכירים הרמב"ם והסמ"ג במצות 36
התשובה, שכן, זהו חלק מהתשובה. טעמו של דבר (כתוב) הוא, 37
כי בעבירה ישנו "גוף" 38
ו"נשמה". מעשה העבירה 39
הוא ה"גוף", והרצון 40
והתאוה לעשות את 41
העבירה, הוא ה"נשמה". 42
בשעה שהוא עושה 43
תשובה, עליו הרי לבטל 44
גם את ה"גוף" וגם את 45
ה"נשמה" של העבירה. 46
הנה את ה"נשמה" – את 47
הרצון והתאוה – מבטלים 48
עלידי החרטה על העבר, 49
שחורה לו והוא מצטער 50
על שעשה את העבירה. 51
צער הוא הרי ההיפך 52
מתענוג, והצער על העבירה מבטל את התענוג שבסיבתו היו בו 53
הרצון והתאוה באותה עבירה. אבל הרי צריכים לבטל גם את 54
ה"גוף" של העבירה, ובכך להימנע להבא מלעשות עבירה זו – 55
והרי אין כאן מעשה שיבטל את מעשה העבירה, שהוא "גוף" 56
העבירה. הנה היודי שהוא מוציא בפיו, ו"עקימת שתינו הרי 57
מעשה" – זה מבטל את "גוף" העבירה. על כל פנים, זהו ענין 58
היודי שהוא חלק מהתשובה. ואילו תעניות אינן חלק 59
מהתשובה. ומה שֶׁכָּתוּב בְּיוֹאֵל³³: "שׁוּבוּ עַדִּי כָּל־לִבְכֶּם 60
בְּצֹם וּבִבְכֵי גו'", – כתוב הרי כאן ענין התענית כחלק מ"שובו 61
אלי", הִינֵנּוּ – הרי זה כדי לְכַפֵּל – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: 62
ענין של עתיד (ותשובה – עזיבת העבר). הַגִּזְרָה שֶׁנִּגְזְרָה – אז, 63
לְמַרְק עֲזֹן הַדּוֹר עֲלֵי־יְדֵי יִסּוּרִים בְּאַרְבָּה. – שכדי לבטל את 64
הגזירה, נדרש ענין התענית. אך אין התענית חלק מתשובה. 65
וְהוּא הַמַּעַם כָּל־תַּעֲנִיּוֹת שֶׁמִּתְעַנִּין עַל כָּל צָרָה שְׁלֹא תָבֹא 66

שֶׁהַקְדוֹשׁ־בְּרִוך־הוּא מְבִיא עָלָיו יִסּוּרִים – ויסורים אלה הם 1
גמר כפרתו, (וכמו שֶׁכָּתוּב¹¹: "וּפְקַדְתִּי בְּשֹׁכֵט וְגו'" – 2
"וּפְקַדְתִּי" דִּיקָא), – שהקב"ה מביא את היסורים, וְהִינֵנּוּ²⁰ – 3
מתי מביא הקב"ה יסורים לגמר הכפרה, הרי זה כְּשֶׁתְּשׁוּבָתוֹ 4
רְצוּיָה לְפָנָיו יְתִבְרָךְ, 5
בְּשׁוּבוֹ אֶל ה' כָּל־לֵב 6
וְנִפְשׁוֹ מֵאַהֲבָה, אִין 7
בְּאַתְעֵרוּתָא דְּלִתְתָא 8
וְכַמִּים הַפְּנִים וְכו'" – 9
אַתְעֵרוּתָא דְּלַעֲלִיא, 10
לְעוֹרֵר הָאֲהָבָה וְחֶסֶד ה' 11
לְמַרְק עֲזֹנוֹ בְּיִסּוּרִים 12
בְּעוֹלָם הַיָּה, – עלידי 13
התעוררות מלמטה, 14
ו"כמים הפנים", כפי 15
שהאדם מבטא את רצונו 16
העז לשוב אל ה' מצד 17
אהבתו אל ה' – דבר זה 18
פועל התעוררות מקבילה 19
למעלה, שגם אליו יתייחסו באהבה וחסד, למרק אותו כליל 20
מעוונותיו עלידי יסורים בעולם הזה, וְכַמִּי שֶׁכָּתוּב³⁰: "כִּי אֶת 21
אֲשֶׁר יֵאָהֵב ה' יוֹכִיחַ וְגו'". – כדי למרק אותו מעוונותיו – 22
בעולם הזה. יסורים אלה, שהקב"ה מביא, מצד אהבתו, למי 23
ששב אל ה' מתוך אהבה – אלה הם היסורים המסיימים כפרת 24
הנפש, בעבירות שגמר כפרתו הוא עלידי יסורים. אך, אין 25
הכוונה לתעניות ויסורים שאדם מקבל על עצמו. וְלִבְנֵי לֹא 26
הַזִּכִּירוֹ הַרְמַב"ם וְהַסְמ"ג – מ"ע טז, שוֹם תַּעֲנִית כָּל־לֵב בְּמַצּוֹת 27
הַתְּשׁוּבָה, אִין – לא, בְּכָרִיתוֹת וּמִיתוֹת בִּית־דִּין, – גם 28
בתשובה על עבירות שעונשן הוא כרת או מיתת בית דין, שגמר 29
כפרת עבירות אלו הוא הרי ענין היסורים – כפי שהגמרא 30
אומרת – אף על פי כן, אין הרמב"ם והסמ"ג מזכירים גם 31
בעבירות אלו את ענין התענית – מפני שהיסורים האמורים 32
אינם מכוונים לתעניות, רק הַיּוֹדִי – שמתוודים ומפרטים 33

החטא מוריד השפעת שם הוי' ב"ה (דחלק הוי' עמו גו' חבל גו' – כמשל החבל כו') – שמוזה מובן שהתיקון (התשובה) צ"ל העלאת 34
הנש"ל. ובפ"ד מבוארים פרטי שם הוי' – ה' (אחרונה) מעשה – ועז"נ יעזוב רשע דרכו גו' וישוב גו'. ו' – קול וששה מדות (שכלב) 35
כו' – ועז"נ ושבתי גו' בקולו גו' לבבך גו'. ה' (ראשונה) התבוננות (רק בזה חסרוננו) – ועז"נ שובה ישראל (שם המעלה). י' – שכל 36
הנעלם שבכחו כו' שרש ועיקר חכ' שבה מלוכש ה' (ח"א פ"ט ושמ, אשר כשנוגע לשם – פונה בכל הכחות כו'). – ועז"נ השיבנו ה' 37
גו'. וזהו ג"כ הענין והסדר, שנאמר: סור מרע (יעזוב רשע – מל"ת) ועשה טוב (ושמעת גו' בכל לבבך – דפליג לרמ"ח איברין, רמ"ח 38
מ"ע) בקש שלום (לאחרי סומ"ר וע"ט – שלכן נק' ישראל – ויכול להיות שלום ושלמות כו' – מתחלה מלמטלמ"ע, ואח"כ מלמעלמ"ט 39
– שובה ישראל, השיבנו ה') וכמובן כ"ז מלקו"ת ס"פ בלק ד"ה מה טובו בבי' ד' תשובות – אלא ששם מבארם כאו"א בפ"ע – וכאן 40
– כמו שכאו"א מהן (אפילו תש"ת) כלולה מכולן. וק"ל. ע"ד הקבלה – ראה ש' הגלגולים הקדמה כא וְלַהֲעִיר דָּשֵׁם מִפְּרֵשׁ ד' חלקי 41
כפרה – וכפרה הדי' חלול ה' וראה חדא"ג יומא (פו, א). 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מוסיף בזה בי' – דבכ"ז כל מצות 42
התשובה גם על כריתות תלוי' באדם. ויכול למלאותה ולגמרה כי כששב מאהבה כו' מעורר כו'". 30. משלי כז, יט. 31. נשא ה, ז. 43
32. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה ה' צ"ל זה בתחילת הבי' – מהו תשובה מה"ת – אלא עיקר הכוונה כאן – דלא התענית 44
וכמשל"ק. אבל מהל' מובן דגם בלא יודי דברים – תשובה היא (וכדמוכח גם מהרירות משו"ע מחו"מ שלא הזכירו שם יודי דברים), 45
אלא שוידוי ובקשת מחילה – כשעושים – הם חלק התשובה ומוסיפים בתשובה – ולכן הזכירו הרמב"ם כו' משא"כ התענית, הוא 46
ענין בפ"ע, וכמשנ"ת בסוף הפרק ורפ"ב – "ולכן לא הזכירו הרמב"ם והסמ"ג שום תעניות כלל". ועיין זח"ג קכב, א. סהמ"צ להצ"צ 47
מצות וידוי ותשובה. מנחת חינוך מצוה ססד". – ראה לעיל הערה 17. 33. ב, יב.

- 1 על הצבור, – שהתענית באה כדי לבטל את צרת הגזירה.
 2 וכמו שכתוב במגילת אסתר³⁴ – שאסתר ביקשה להטיל
 3 תענית כדי לבטל גזירת המן. ומה שכתוב בספרי המוסר,
 4 ובראשם ספר הרוקח וספר חסידים, הרבה תעניות
 5 וסגופים לעובר על
 6 כריתות ומיתות בית
 7 דין³⁵, וכן – הם מביאים
 8 הרבה תעניות, למוציא
 9 ידו לבטלה, שכתב
 10 מיתה בידי שמים, כמו
 11 שכתוב בתורה³⁶ גבי ער
 12 ואונן, – בהם היה חטא
 13 זה, וזה אשר הביא את
 14 העונש של מיתה בידי
 15 שמים, ודינו – של
 16 המוציא זרע לבטלה, כחייבי כריתות לענין זה – ולכן מביאים
 17 ספרי המוסר האמורים הרבה תעניות למי שעבר על חטא זה.
 18 הרי לכאורה, שהתעניות באות בתור יסורים לגמר הכפרה,
 19 שבחייבי כריתות נדרש ענין היסורים דוקא, ואילו לעיל, נאמר
 20 הרי שהיסורים הגומרים כפרתם של חייבי כריתות, הם דוקא
- היסורים שמביאים על האדם מלמעלה, ולא התעניות שהוא
 מקבל על עצמו בתור יסורים? – מסביר רבנו חזקוני: הִינוּ, כְּדִי
 לַנָּצַל מֵעֲנֹש וְיִסּוּרִים שֶׁל מַעֲלָה חֲסִידֵי שְׁלֹמֹה; – (הערת כ"ק
 אדמו"ר שליט"א: ענין דלעתיד (כנ"ל) – ולא תשובה – שהוא
 על העבר), שמא נגזר
 עליו חסיד שלום מלמעלה
 עונש של יסורים, יינצל
 מכך על-ידי התעניות, וְגַם
 כְּדִי לְזַרְזוּ וּלְמַהֵר גָּמַר
 כְּפֶרֶת נַפְשׁוֹ; – שבוה יש
 בכח התעניות לעזור, וְגַם
 אוֹלֵי אֵינוֹ שָׁב אֶל ה'
 כָּבֵל לָבוֹ וְנַפְשׁוֹ
 מֵאַהֲבָה, כִּי־אֵם מִירָאָה:
 – שאז אין ה"כמים הפנים"
 שלמעלה, עוזר לגמור כפרתו על-ידי יסורים, ולכן הוא מקבל
 על עצמו יסורים בענין התעניות³⁷. אך בעצם, ענין היסורים
 הגומרים את הכפרה (בחייבי כריתות ומיתות בית-דין) אין
 הכוונה ליסורי תעניות, אלא ליסורים שמביאים על האדם
 רחמנא-ליצלן מלמעלה, כדי לגמור את כפרתו.

אגרת התשובה

כל צרה שלא תבא על הצבור וכמ"ש במגילת אסתר.
 ומ"ש בספרי המוסר ובראשם ספר הרוקח וס' חסידים
 הרבה תעניות וסגופים לעובר על כריתות ומיתות
 ב"ד וכן למוציא זרע לבטלה שחייב מיתה בידי שמים
 כמ"ש בתורה גבי ער ואונן ודינו כחייבי כריתות לענין
 זה. היינו כדי לינצל מעונש יסורי' של מעלה ח"ו.
 וגם כדי לזרז ולמהר גמר כפרת נפשו. וגם אולי אינו
 שב אל ה' בכל לבו ונפשו מאהבה כ"א מיראה:

יום שישי ט' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 182, פרק ב אך כל זה... עד עמ' צב, יום רצון:

- 41 פֶּרֶק ב. בפרק הקודם, פרק א', הסביר רבנו חזקוני, שתשובה אינה ענין
 42 התענית, צום על עבירות שנעשו, אלא תשובה היא "עזיבת החטא",
 43 לעזוב את החטא ולא לעשותו עוד. ואפילו בעבירות שגמר כפרתן הוא
 44 על-ידי יסורים (וחן העבירות שעונשן כרת או מיתת בית-דין) – אין
 45 הכוונה ליסורי תעניות
 46 שהאדם גוזר על עצמו, אלא
 47 הכוונה היא, ליסורים
 48 שמביאים עליו מלמעלה, כדי
 49 לגמור כפרת נפשו.
 50 אִךְ כָּל זֶה לְעֵנֵן כְּפֶרֶת
 51 וּמְחִילַת הָעוֹן, – פועלת
 52 התשובה ולא נדרשות על
 53 כך שום תעניות, שְׁנִמְחַל
 54 לוֹ לְגַמְרֵי מַה שֶּׁעָבַר עַל
 55 מִצְוֹת הַמֶּלֶךְ – מלכו של
 56 עולם, בְּשִׁעֲשֵׁה תְשׁוּבָה
 57 שְׁלֵמָה, וְאֵין מְזַכְרִין לוֹ
 58 דְּבָר וְחֲצִי דְּבָר בְּיוֹם הַדִּין לְעֵנֵן עַל זֶה – על חטאו,
- חֲסִידֵי שְׁלֹמֹה בְּעוֹלָם הַבָּא, וְנַפְטָר לְגַמְרֵי מִן הַדִּין בְּעוֹלָם
 הַבָּא. אֲמַנָּם – כִּדִּי שִׁיחִיָּה לְרִצּוֹן לִפְנֵי ה' וּמִרְצָה וְחִיב
 לִפְנֵי וְתַבְרָד בְּקֶדֶם הַחֲטָא, לְהִיּוֹת נַחַת רוּחַ לְקוֹנֵנוֹ
 מֵעֲבֻדָּתוֹ – לשם כך, הִיָּה צָרִיד לְהִבְיָא קֶרְבֵּן עוֹלָה אֲפִלּוּ
 עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה קִלְחָה
 שְׂאֵין בָּהּ כְּרַת וּמִיתָה
 כְּפֶרֶת וּמְחִילַת הָעוֹן⁹ בִּית־דִּין, – גם כשמשיהו
 שְׁנִמְחַל לוֹ לְגַמְרֵי מַה שֶּׁעָבַר עַל
 מִצְוֹת הַמֶּלֶךְ כְּשִׁעֲשֵׂה תְשׁוּבָה שְׁלִימָה וְאֵין מְזַכְרִין
 לוֹ דְּבָר וְחֲצִי דְּבָר בְּיוֹם הַדִּין לְעֵנֵן ע"ז ח"ו בְּעוֹה"ב
 וְנַפְטָר לְגַמְרֵי מִן הַדִּין בְּעוֹה"ב. אֲמַנָּם שִׁיחִי לְרִצּוֹן
 לִפְנֵי ה' וּמִרְצָה וְחִיב לִפְנֵי ית' כְּקוֹדֶם הַחֲטָא לְהִיּוֹת
 נַחַת רוּחַ לְקוֹנֵנוֹ מֵעֲבֻדָּתוֹ. הִיָּה צָרִיד לְהִבְיָא קֶרְבֵּן
 עוֹלָה אֲפִי עַל מ"ע קִלְחָה שְׂאֵין בָּהּ כְּרַת וּמִיתָה ב"ד
 כְּמוֹ שֶׁדִּרְשׁוּ רז"ל ב"ת כ"ע פ"ע וְנַרְצָה לוֹ וּכְדֹאִיתָא בְּגַמ' פֶּסוּקִי "וְנִרְצָה לוֹ"; –
 פ"ק דּוּבָחִים דְּעוֹלָה מִכְּפֶרֶת עַל מ"ע וְהִיא דוֹרוֹן לְאַחֵר
 שֶׁעָבַר עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה,
 וְכִדֹּאִיתָא בְּגַמְרָא פֶּרֶק קַמָּא דְּזִבְחִים, – וכמו שהגמרא

אגרת התשובה

פרק ב אך כל זה לענין כפרה ומחילת העון

34. ד, טז. 35. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וביותר תגדל הקושיא מ"סיגופים" דלכטל גזירה לא מצינו רק תענית, כנ"ל ביולא ואסתר כו'. ועכצ"ל שכאן הכוונה אחרת. 36. וישב לח, ז-ו. 37. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"ז קשה למה לא הזכירו הרמב"ם (שהרי מדבר גם בעושה תשובה מיראה)? ואולי כוונת ב"י אדה"ז – שתעניות וסיגופים הנ"ל (מיעוט חלב ודם) הם ענין (קרבת-תפלה על העתיד: לינצל מעונש וגם – שתמהר כפרתו וגם אולי – להגיע לתשובה מעולה ויותר. אלא שעפ"ז ג"כ ק"ק – חילוקי מספר התעניות כו' לכאור"א בפ"ע. אבל ראה פ"ב כיו"ב. ועיין ח"א פכ"ט ע"ד בטוש הגוף (אלא ששם נח' ענין הביטוש דסיבת חומריות הגוף – הקליפה וע"י התבוננות)". 1. ויקרא א, ד.

קל. היו מתענים תעניות הרבה מאד, כמו⁵ רבי אלעזר בן
עזריה שהיה מתיר שתהא פרה יוצאה ברצועה שבין
קרניה בשבת, וחכמים אוסרים, ופעם אחת יצאה בן
פרתו של שכנתו ולא מחה ביה, — שתימנע מכך, והשחרו
שניו מפני הצומות, —
שצם, על שלא קים
דברי חבריו; — החכמים
שאסרו דבר זה. וכן רבי
יהושע שאמר: "בושני
מדברכם בית שמאי",
והשחרו שניו מפני
הצומות; — שצם על
שהתבטא כך על בית
שמאי, ורב הונא פעם
אחת נתהפכה לו
רצועה של תפילין,
והתענה מ' צומות;
ובהנה רבות — בתנאים
שונים. — תעניות אלו לא
היו ענין של תשובה, וגם
לא ענין של יסורים כדי
לגמור את הכפרה —
שהרי לא היו אלה חטאים
כאלו הדורשים גמר
כפרה על-ידי יסורים,
אלא התעניות באו במקום
קרוב, כדי להיות מרוצה
וחביב לפני הקב"ה כמו
לפני החטא. ועל יסוד זה
— שיש ענין של תעניות גם
על חטאים קלים שאינם
דורשים גמר כפרה על-
ידי יסורים, אלא התעניות הן במקום קרוב, הנה על יסוד זה,
למד הא"י ו"ל לתלמידיו על-פי חכמת האמת, — כפי
שנקראת תורת הקבלה, מספר הצומות לכמה עונות
וחטאים, אף שאין בהן כרת ולא מיתה בידי שמים, —
שבהם נדרש גמר כפרה על-ידי יסורים, כמו על הפעם קנ"א
— מאה חמישים ואחת, תעניות וכו'; ואפילו על איסור דרבנן
כמו סתם יינם — יין של גוי, יתענה ע"ג — שבעים ושלש
תעניות וכו'; וכן על בטול מצות-עשה דרבנן כמו תפלה⁸
— יתענה ס"א — ששים ואחת תעניות וכו'. ודרך כלל, סוד
התענית היא סגולה נפלאה להתגלות רצון העליון
ברוך-הוא, כמו הקרבן שנאמר בו: "ריח ניחוח לח", —

אומרת בפרק ראשון של מסכת זבחים² העולה מכפרת על
מצות-עשה, והיא דורון לאחר שעשה תשובה ונמחל לו
העונש, וכאדם שסרח במלך ופיסו על-ידי פרקליטין —
שתרלנים, ונמחל לו, — המלך, אף-על-פי-כן שולח — זה
שסרח במלך, דורון
ומנחה לפניו — לפני
המלך, כדי שיתרצה לו
לראות פני המלך — כך
גם ענינו של קרבן עולה,
שאחרי שעשה תשובה
ומחלו לו על חטאו —
מהווה הקרבן מתנה כדי
שיהיה מרוצה וחביב לפני
הקב"ה כמו שהיה לפני
שחטא. (ולשון — הגמרא
שאומרת על ה"עולה"
שהיא "מכפרת", וכן
מה שכתוב בתורה
"ונדצה לו לכפר עליו"
— אין זו כפרת נפש, —
אין הכוונה לכפרת נפשו
הבאה על-ידי התשובה,
אלא — הכוונה היא:
לכפר לפני ה' להיות
נחת רוח לקונו, —
שתימחה לפני הקב"ה כל
השפעה עקב החטא,
והחוטא יהיה שוב אהוב
על הקב"ה כמו לפני
שחטא, כדאיתא שם
בנמרא, — כפי שהגמרא
אומרת שם, שאחרי
שהיה כבר הכפרה, באה ה"עולה" בתור דורון, וכמו
שכתוב: "תמים יהיה לרצון"). — כל ענינו של קרבן
ה"עולה" הוא לרצות, שכן הכפרה כבר היתה לפני זה. כל זה
היה כשהיו יכולים להקריב קרבנות, שאחרי שעשו תשובה, היו
צריכים להביא קרבן כדי להיות מרוצה וחביב כמו לפני החטא,
ועכשו שאין לנו קרבן להפיק רצון מה' — התענית הוא
במקום קרבן, כמו שכתוב בנמרא — שתפלת המתענה
היא: "שיהא מעוט חלבי ודמי שנתמעט — על-ידי הצום,
כאלו הקרבתי לפניך וכו'" — הרי, שענין התענית הוא ענין
של קרבן, להיות מרוצה לפני הקב"ה כמו לפני החטא. ולכן
מצינו בכמה תנאים ואמוראים, שעל דבר קל — על חטא

אגרת התשובה

2. ד. ב. 3. אמור כב, כא. 4. ברכות יז, א. 5. ירושלמי ביצה פ"ב ה"ח. 6. חגיגה כב, ב. 7. מועד קטן כה, א. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אין להוכיח מכאן דאדה"ז ס"ל דתפלה מדרבנן נראה שו"ע דאדה"ז סק"ו, תניא רפ"ח, לקו"ת בלק (ג, ע). ובמכ"א אדה"ז הידוע (בית רבי ח"א כ, א) בפשיטות דתפלה מה"ת וראה משנת יואל שקו"ט וביאורו, כי לכ"ע זמני התפלה הם דרבנן וכשביטל זה ציווה האריז"ל להתענות ס"א כו". 9. ויקרא א, ג.

אגרת התשובה

רצון לה' מכלל - הרי, 4
שהצום הנרצה הוא יום 5
רצון: 6

וכמ"ש בישעי' הלזה תקרא צום ויום רצון לה' מכלל
שהצום הנרצה הוא יום רצון:

1 נחת רוח לקב"ה. וכמו
2 שכתוב בישעי' 1:1
3 "הלזה תקרא צום ויום 2

יום שבת קודש י' תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צב, פרק ג והנה חכמי... עד עמ' 184, ג"פ וכו'.

הבאה על מצות עשה, דאפלו עבר על פמה מצות עשה 42
- מתכפר - ומתרצה לפני הקב"ה, בעולה אחת, בדאיתא 43
בגמרא פ"ק קמא דזבחים² - כמו שהגמרא אומרת בפרק 44
ראשון של מסכת זבחים. והכרעה המקבלת בזה, - בין שתי 45
הדיעות של חכמי המוסר, 46

היא להתענות ג' פעמים

כפי מספר הצומות

דחמא זה, דהינו - כגון: 48

רנ"ב - מאתים חמשים 50

ושנים, שלש פעמים 51

שמונים וארבעה צומות 52

על הוצאת שבת זרע 53

לבטלה, וכן בשאר 54

חמשים ועונות - שעבר 55

עליהם הרבה פעמים, 56

יצום שלש פעמים כמספר 57

הצומות הקבוע לאותו 58

חטא. והטעם - מדוע 59

שלש פעמים דוקא, הוא 60

עליפי מה שכתב בזהר 61

הקדוש סוף פרשת נח: 62

"בין דחב בר נש קמי 63

קדשא בריך הוא, - 64

כשאדם חוטא לפני 65

הקב"ה, זמנא חדא 66

בפעם הראשונה שחוטא 67

אותו חטא, עבד רשימו בו, - זה עושה רושם למעלה. אם 68

חטא פעם שניה אותו חטא - אומר שם בזהר - מתחזק הרושם, 69

זמנא תליתאה - אם חטא פעם שלישית אותו חטא, אתפשט 70

ההוא כתמא מסטרא דא לסטרא דא בו", - מתפשט 71

הכתם והפגם בעקבות החטא מצד אל צד, כלומר: אין זה רושם 72

בלבד, או רושם חזק בלבד, אלא פגם החודר מצד אל צד, לךך 73

צריך מספר הצומות נס"ב ג' פעמים וכו'. - כיוון שעלידי 74

חטאו בפעם השלישית אותו חטא, מתהווה ההתפשטות 75

הגדולה ביותר של הפגם למעלה. 76

7 פרק ג. בפרק הקודם, פרק ב, הסביר רבנו הזקן, שלמרות שלעצם ענין
8 התשובה לא נדרשות שום תעניות, הרי כשם שבשעה שביט המקדש
9 היה קיים היו צריכים, אחרי החזרה בתשובה, להקריב קרבן עולה על
10 החטא, גם בעבירה על מצות עשה קלה, וענינו של הקרבן היה כדי

11 שיהיה "נרצה לו", שיהיה

12 החזור בתשובה רצוי וחביב

13 לפני הקב"ה כמו לפני החטא,

14 הרי כעת, שאין לנו קרבנות

15 להביא עליהם את ה"נרצה

16 לו" - בא התענית במקום

17 הקרבן. על יסוד זה לימד

18 האריז"ל, בהתאם לחכמת

19 הקבלה, את מספר הצומות

20 על מספר רב של עונות

21 וחטאים, גם כאלה שאין

22 עליהם עונש כרת ומיתה בידי

23 שמים.

24 והנה, חכמי המוסר

25 האחרונים - שאחרי

26 האריז"ל, נחלקו -

27 בדעותיהם, כפי שחמא

28 חמא אחד פעמים

29 רבות: ד"ש אומרים,

30 שצריך להתענות מספר

31 הצומות לאותו חטא

32 פעמים רבות כפי

33 המספר אשר חמא; כגון המוציא זרע לבטלה, שמספר

34 הצומות המפרש - על חטא זה, בתקוני תשובה מהאר"י ו"ל

35 הן פ"ד - שמונים וארבע, תעניות, ואם חמא בזה עשר או

36 עשרים פעמים על-דרך משל, צריך להתענות עשר או

37 עשרים פעמים פ"ד, וכן לעולם, - שתמיד מספר התעניות

38 לכל חטא, הוא לפי מספר הפעמים שעבר על אותו חטא, דומיא

39 - כמו, דקרבן חמאת - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: כל

40 החטאות, שחייב להביא על כל פעם ופעם; - שחטא. ויש -

41 בין חכמי המוסר, מדמין - משווים, ענין זה לקרבן עולה

יום ראשון	יום רביעי	ד תמוז	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: חוקת, רביעי עם פירש"י. תהלים: כג"כח. תניא: פרק י. אך . . . 174" מדרכנו.			
חסיד אָחד, או תלמיד אָחד, כּאָשר נוֹתֵן לְבוֹ דַּעְתּוֹ וְנִפְשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה וְחֻזְקָה, פּוֹעֵל יְשׁוּעוֹת בְּעִיר גְּדוֹלָה בְּכָל עֲנִיֵּי הָעִיר, וְהוּא בְּדֶרֶךְ מְלַמֵּעַלָּה מְדַרְךָ הַטֵּבֵעַ בְּזָכוֹת אַבּוֹת הָעוֹלָם.			

יום שני	יום חמישי	ה תמוז	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: חוקת, חמישי עם פירש"י. תהלים: כט"לד. תניא: ומ"מ . . . 174" אתכסיאת כו'.			
רַבְּנוּ הַזֶּקֶן שָׁאַל אֶת אֶחָד הַחֲסִידִים הַגְּדוֹלִים הַמְּקַרְבִּים בְּיוֹתֵר, בְּהִיּוֹתוֹ אֶצְלוֹ בִּיחִידוּת, לְמַצְבוֹ. וַיִּתְּאוּנֵן הַחֲסִיד כִּי יֵרֵד מִנְּכֶסֶיו וכו'. וַיַּעֲנֶהוּ רַבְּנוּ: לָךְ זְקוּקִים – שְׁתֵּאִיר סְבִיבְתָךְ בְּתוֹרָה וְעִבּוּדָה שְׁבִלֵב. פֶּרְנִסָּה וּמָה שְׁאֵתָה צָרִיךְ – זֹאת צָרִיךְ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לָתֵת לָךְ. עֲשֵׂה מָה שְׁאֵתָה צָרִיךְ, יַעֲשֵׂה ה' יִתְבָּרֵךְ אֶת מָה שֶׁהוּא צָרִיךְ.			

יום שלישי	יום שישי	ו תמוז	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: חוקת, ששי עם פירש"י. תהלים: לה"לח. תניא: עד"מ . . . מדות כלל.			
הַמִּצְוֹת נִמְשְׁכוֹת עַל-יְדֵי הַמְּקִיף שֶׁבַּמִּצְוֹת עֲצָמָם. מִצְוֹת צָדָקָה, עַל דֶּרֶךְ מְשָׁל, הִיא מִצְוָה כּוֹלֵלָת, אֲשֶׁר כָּל הַמִּצְוֹת נִקְרְאוֹת בְּשֵׁם צָדָקָה. וּמֵהָאֵי טַעְמָא [=מְסִיבָה זוֹ] נִכּוֹן בְּמֵאֹד לָתֵת קֶדֶם כָּל מִצְוָה פְּרוּטָה לְצָדָקָה, שֶׁהוּא הַמְּשַׁכֵּת הַמְּקִיף בְּפָנִימִי. וּמִכָּל-מְקוֹם הָיָי [זֶה] מְקִיף הַקְּרוֹב, מֵהַ שְׁאִין-כֵּן תּוֹרָה שֶׁהִיא מְקִיף הֶרְחוֹק וּפְעֻלָּתוֹ נַעֲלָה יוֹתֵר.			

יום רביעי	שבת	ז תמוז	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: חוקת, שביעי עם פירש"י. תהלים: לט"מג. תניא: פרק יא. והנה . . . 176" בלבו.			
אֲאִמּו"ר אָמַר: חֲסִידוֹת אִיזוּ נְעוּץ תַּחֲלָתָן בְּסוּפֵן וְסוּפֵן בַּתְּחִילָתָן, דִּי דְרָגָא פּוֹן עֵיגוּלִים מִבְּלִי אֲשֶׁר יִמְצֵא רֹאשׁ וְסוּף, אֲבַעַר אַחֵר כָּל זֶה אִיזוּ דְּעַר עֵיקָר אִיזוּ סֹדֵר.			
דְּעַר בַּעַש"ט אִיזוּ גַעוּוּעַן אַ מְסוּדֵר, דְּעַר מַעֲזִיטְשַׁעַר הָאֵט מִדְּקֹדֶק גַּעוּוּעַן אוּיף סֹדֵר, אֹוֹן דְּעַר עֵלְטֵעַר זִיידֵעַ – רַבִּינוּ הַזֶּקֶן – הָאֵט גַּעֲלַעֲרַעֲנֵט חֲסִידִים זִיִּי זְאָלֶען זִיִּין מְסוּדֵרִים, דָּאָס זַעֲהֵט מַעַן אִיִּן זִיִּינַע מֵאֲמָרִים, בְּרִיף, נִיגוּנִים. דִּי חֲסִידִים וּוְאָס הָאָבַעַן גַּעֲהָאָט אַ זִמֵּן קְבוּעַ אוּיף קוֹמַעַן אִיִּן לִיאָזנָא – דַּעֲרַנְאָךְ אִיִּן לִיאָדִי – הָאָבַעַן גֵּיט גַּעֲהָאָט קִיִּין רְשׁוֹת בִּיטַעַן דַּעַם זִמֵּן אָן אַ רְשׁוֹן פּוֹן רַבִּי'ן, אוּיף בְּאִקוֹמַעַן אַ רְשׁוֹן הָאֵט מַעַן גַּעֲדֵאֲרַפֵּט זְאָגַעַן אַ טַעַם.			
בֵּאֵם רַבִּי'ן אִיזוּ גַעוּוּעַן אַ וַעַד מִיּוֹחַד אוּיף פִּיהֲרַעַן סֹדֵר הַחֲסִידִים וּבִרְאֵשׁוֹ מֵהֲרִי"ל אַחֵי רַבִּינוּ, אֹוֹן אַ בִּאָזוֹנְדֵּעַר וַעַד אוּיף אָנְפִּירַעַן מִיט חֲסִידִישַׁע יוֹנְגַעֲלִיט וּבִרְאֵשׁוֹ אַדְמו"ר הָאֲמַצְעִי.			

אֲדַנִּי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [ה'רש"ב] אָמַר: חֲסִידוֹת הַיָּא בְּכַחֲנִינָת נַעֲוִץ תַּחֲלָתָן בְּסוּפָן וְסוּפָן בְּתַחֲלָתָן, דְּרַגְתָּ הַעֲגוּלִים, מִבְּלִי אֲשֶׁר יִמָּצֵא רֹאשׁ וְסוּף – אֲכַל אַחֵר כָּל זֶה הָעֵקֶר הוּא סֹדֶר.

הַבְּעַל-שֵׁם טוֹב הָיָה מְסֹדֶר, הַמַּגִּיד מִמַּעֲזְרִיטֵשׁ דְּקָדֵק בְּסֹדֶר, וְהַסְבָּא רַבָּא – רַבְּנֵי הַזֶּקֶן – לְמַד אֶת הַחֲסִידִים שֶׁהֵם יֵהְיוּ מְסֻדָּרִים. זֹאת רוֹאִים בְּמַאֲמָרָיו, מִכְּתָבָיו, נִגּוּנָיו. הַחֲסִידִים שֶׁהָיָה לָהֶם זְמַן קְבוּעַ לְבֹא לְלִיאָזְנָא – אַחֲר־כֵּךְ לְלִיאָדִי – לֹא הָיְתָה לָהֶם רְשׁוּת לְשַׁנּוֹת אֶת הַזְמַן לֵלֵא רִשְׁיוֹן [=הַתֵּר] מִהֶרְבִּי. כְּדִי לְקַבֵּל רִשְׁיוֹן הָיָה צָרִיךְ לְנַמֵּק.

אֲצֵל הֶרְבִּי הָיָה וְעַד מִיָּחָד לְהִנְהֻגַת סֹדֶר הַחֲסִידִים, וּבְרָאשׁוֹ מִהֲרִ"ל [=מִוִּרְנֵי הָרֵב יְהוּדָה לִיבֵי] אַחֲרֵי רַבְּנֵי, וְעַד מִיָּחָד לְהִנְהֻגַת הָאֲבָרְכִים הַחֲסִידִיִּים, וּבְרָאשׁוֹ אֲדַמּו"ר הָאֲמָצְעִי.

יום חמישי

יום ראשון

ח תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בלק, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: מדר"מ.
תנאי: אבל האמת . . . כמ"ש במ"א.

מְצִינֵנו דְּעֵקֶר חֲבָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְאַבְרָהָם אָבִינוּ עַל-יְהִי-שְׁלוֹם הָיָה "לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה" – כְּפִרּוּשׁוֹ יַחֲבֵר – "אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ". הֵינּוּ, דְּכָל גָּדֵל עֲבוּדָתוֹ בְּהִנְסִיוֹנוֹת, אֵינּוּ בְּעֶרְךָ לְגַבִּי הָא [=זֶה] דִּיצְוֶה וַיַּחֲבֵר אַחֲרֵים, מֶה שִׁיזְכֶּה אַחֲרֵים.

יום שישי

יום שני

ט תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בלק, שני עם פירש"י.
תהלים: מט"ד.
תנאי: פרק יב. רק . . . 178" עצמן.

אֵלֶּע אִידִישֶׁע עֵלְטֶערן וועלכע באַדאַרפֿען האָבען א ספּעציעלע יִשׁוּעָה און הצלָה פֿאַר זייערע קינדער, איז דער זיכערסטער מיטעל צו שטיצען תורה לערנער.

כָּל הַהוֹרִים בְּיִשְׂרָאֵל הַזִּקְוִקִים לִישׁוּעָה וְהַצָּלָה מִיָּחָדָת לִילְדֵיהֶם, הָאֲמָצְעִי הַבְּטוּחַ בְּיִתְרָא לְכָךְ הוּא לְתַמְךָ בְּלוּמֵדֵי תוֹרָה.

שבת קודש

יום שלישי

י תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בלק, שלישי עם פירש"י.
תהלים: נה"ט.
תנאי: כי הן ד"מ . . . כו' כנ"ל.

רַבִּינוּ הַזֶּקֶן בְּתַחֲלִילַת נְשִׂאוֹתָיו אָמַר תוֹרָה: מֶה' מַצְעָדִי גִבֵּר כּוֹנֵנוּ, אִזּוּ אִיד קוֹמַט אֵין אֶרֶט, אִזּוּ עַס צוֹלִיב אֶ כּוֹנֵנָה טָאָן אֶ מִצְוָה, הֵן אֶ מִצְוָה שְׂבִין אָדָם לְמָקוֹם וְהֵן אֶ מִצְוָה שְׂבִין אָדָם לְחִבְרֹו. אִיד אִזּוּ אֶ שְׁלִיחַ שֶׁל מַעֲלָה, אֶ שְׁלִיחַ וּוּאוּ עַר אִזּוּ, אִזּוּ עַר דְּעַר כַּח הַמַּשְׁלַח, דְּעַר יִתְרוֹן הַמַּעֲלָה אֵין נִשְׁמוֹת לְגַבִּי מִלְּאָכִים – וּוּאָס בֹּא נִשְׁמוֹת אִזּוּ דָאָס עַל פִּי הַתּוֹרָה.

רַבְּנֵי הַזֶּקֶן בְּתַחֲלִילַת נְשִׂאוֹתָיו אָמַר "תּוֹרָה": "מֶה' מַצְעָדִי גִבֵּר כּוֹנֵנוּ". כֹּאֲשֶׁר יְהוּדִי מַגִּיעַ לְמָקוֹם, הָרִי זֶה בִּשְׁל כּוֹנֵנָה לַעֲשׂוֹת מִצְוָה, הֵן מִצְוָה שְׂבִין אָדָם לְמָקוֹם וְהֵן מִצְוָה שְׂבִין אָדָם לְחִבְרֹו. יְהוּדִי הוּא שְׁלִיחַ שֶׁל מַעֲלָה. שְׁלִיחַ הֵיכָן שְׁנַמְצָא, הוּא כַּח שֶׁל הַמַּשְׁלַח. יִתְרוֹן הַמַּעֲלָה בְּנִשְׁמוֹת לַעֲמַת מְלָאכִים – שְׂבִינְשְׁמוֹת זֶהוּ עַל פִּי הַתּוֹרָה.

קנין סודר - כמה צריך לאחוז? יום ראשון ד' תמוז ה'תשע"ח

הכלי" לאו דווקא שהרי די בתפיסה כדי שיעור כלי (כגון שלוש אצבעות בבגד), וגם לענין שיכול להביאו אליו אין צריך שיכול להביא את כל הכלי אלא די שיכול למשוך כשיעור הראוי לקנין.

אך ה'חידושי הרי"ם' (ש) כתב כי מלשון הרמב"ם משמע ש"כל הכלי" דווקא ואין מועיל שבאפשרותו למשוך אליו כשיעור שלש אצבעות, משום שגם כשאוחז שלש אצבעות אחיזתו מועילה ואין אחיזת השני פוגעת בה כי בידו לחתוך את החלק שאוחז ולהשאירו אצלו. ומאידך, כאשר אוחז בפחות מכשיעור ובידו למושכו אליו, האחיזה מועילה כי בידו למשוך אליו הכל, אך כאשר אוחז בפחות מכשיעור, ואין בידו למשוך אליו הכול אלא רק שיעור כלי, אין להרחיק לכת ולומר פעמיים 'בידו' - שבידו למשוך אליו שיעור כלי ובידו לחתכו, אלא הקנין חל רק כשיכול למשוך אליו את הכל ואין צריך להגיע לכך שבידו לחתכו.

הלכות מכירה פרק ה, הלכה ז: אָחוּ מִקְצָתוֹ... קָנָה הַלֹּקֵחַ; וְהוּא שִׁאֲחוּ מִמֶּנּוּ כְּדִי שְׁעוֹר כְּלִי, אוּ יִאֲחֲזֶנּוּ אַחִיזָה שְׁהוּא יָכוֹל לְנַתֵּק אֶת כָּל הַכְּלִי מִיַּד הַמִּקְנָה לוֹ.

הרמב"ם מחדש שאף אם המוכר אינו תופס בידו שיעור כלי, אם באפשרותו למשוך אליו את כל הכלי, תפיסתו מועילה.

והקשה על זה הש"ך (חרי"מ סי' קצה סק"ו): אמרו בגמרא (ב"מ ט, א) שהמגביה טלית של הפקר מצדה האחד וצדה השני נשאר מונח, לא קנה אע"פ שיכול למשוך אליו את הכול. ומדוע כאן האפשרות למשוך אליו את הכל מועילה? ותירץ: כשרוצה לקנות את החפץ עצמו האפשרות למושכו לא מועילה, אך כאן המוכר קונה את הסודר רק על מנת להקנות את החפץ לקונה, ובזה מועילה גם אחיזה פחותה.

ונחלקו האחרונים בביאור דברי הרמב"ם "אחיזה שהוא יכול לנתק את כל הכלי": לדעת הסמ"ע (חרי"מ שם סק"ג) "כל

אין קונים אתרוג?

יום שני ה' תמוז ה'תשע"ח

צריכין לבשר". ומשמע שהטעם הוא מפני תקנת השוק, כדי לספק לקונים את צורכם. וכן כתב הטור (חרי"מ סי' קצט).

ולפי זה כתב ה'צמח צדק' (פסקי דינים לחו"מ סי' קצט שם) שיש לדון בכל מקרה לגופו ובחפץ של מצוה שאין רגילות כל כך לקנותו אין הכסף קונה, אך דבר שהרגילות לקנותו, כגון יין לקידוש, נקנה על ידי נתינת הכסף בלבד. ולפי זה גם אתרוג שהרגילות לקנותו נקנה בכסף, ולאחר שהקונה שילם בעבורו אין אחד מהצדדים יכול לחזור בו. וכן דעת חלק מהפוסקים (ראה שדי חמד מערכת הלמד כלל קמא, כד).

מאידך, יש שכתבו שחז"ל תיקנו שהמעות יקנו רק לגבי בשר בהמה, כי חששו שהמוכר לא ירצה לשחוט שור ששווי רב כאשר אין לו די לקוחות עבור כל בשר השור ולכן תיקנו שאם הלוקח נתן מעות למוכר, זכה בחלק מהשור ויכול לכפות את המוכר לשחוט, אך באתרוג שאין סיבה לחשוש שהמוכר יחזור בו, לא תיקנו חז"ל שהמעות יקנו ללא משיכה ואם אחד הצדדים רוצה לחזור בו לאחר נתינת המעות, הוא יכול לעשות כן (להורות נתן י, סי' קכ).

הלכות מכירה פרק ט, הלכה ז: בְּאַרְבַּעַת פְּרָקִים בְּשִׁנְתָּה, הַעֲמִידוּ דְבָרֵיהֶם עַל דִּין תוֹרָה בְּבִשְׂרָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵעֵם בְּלֵן צְרִיכִין לְבִשְׂרָה... בִּיצֵד? הִנֵּה לְמַפְּחָ שׁוֹר, אֶפְלוּ שׁוֹהַ מֵאָה דִּינָר, וְלִקַּח דִּינָר אֶחָד מִן הַלֹּקֵחַ כְּדִי לְתַן לוֹ בְּשֹׁר בְּשִׁישְׁחַמְתָּ, וְלֹא נִתְקַבְּצוּ לוֹ כָּל דְּמֵי הַשׁוֹר - אֵינּוּ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ, אֲלֵא מִשְׁחִיטָתוֹ אֶת הַמַּפְּחָ בְּעַל פְּרָחוֹ.

מי ששילם עבור אתרוג אך עדיין לא לקחו מהמוכר – האם אחד מהצדדים יכול לחזור בו?

בהלכה זו מבואר כי אף שתיקנו חכמים שנתינת כסף אינה יוצרת קנין כל עוד הקונה לא משך את החפץ (לעיל פ"ג, ה"א), בארבעה ערכי חג בהם "העם כולו צריכין לבשר" נתינת הכסף מהווה קנין אף שהלוקח עדיין לא משך.

ובטעם הדבר נחלקו ראשונים. יש אומרים שמפני כבודם של ימים אלו שמצווה לאכול בהם בשר תיקנו שהכסף יקנה, כדי שהקונה יוכל לכפות על המוכר לספק לו את הבשר ששילם עליו (מאירי ורבינו גרשום חולין פג, א).

אך הרמב"ם כתב שהטעם הוא "מפני שהעם כולם

קנין 'אודיתא'

יום שלישי ו' תמוז ה'תשע"ח

לטובתו (כתובות קמט, א).

ושלש שיטות נאמרו בדבר:

א. לדעת רש"י (שם קא, ב ד"ה לעולם, וראה ב"י חרי"מ סי' מ ד"ה האומר) מדובר בהודאה שחייב לו מכבר והודאת בעל דין כמאה עדים, אבל אינו יכול להתחייב התחייבות חדשה אלא על ידי קנין.

ב. לדעת רבינו תם, הרמב"ן והרשב"א (כתובות שם) יכול

הלכות מכירה פרק יא, הלכה טו: אָמַר לוֹ בְּפָנֵי עֲדִים: 'הֲרִינִי חֵיב לְךָ מִנָּה בְּשִׁמְרָה, אֲפֹה עַל פִּי שֶׁלֹּא אָמַר 'אַתָּם עֲדִי' - הוֹאִיל וְאָמַר בְּשִׁמְרָה, הֲרִי זֶה כְּמִי שֶׁאָמַר 'הוּא עָלֵי עֲדִים, וְחֵיב לְשַׁלֵּם... שְׁחָרִי חֵיב עֲצָמוֹ, וְנִמְר וְשִׁעָבַד עֲצָמוֹ כְּמִי שֶׁיִּשְׁתַּעֲבַד הָעָרֶב.

'אודיתא' היא הודאת אדם שחייב הוא לפלוני או שהחפץ שבידו הוא של פלוני, בכוחה זוכה האדם בדבר שנאמר

להתחייב לחברו התחייבות מעכשיו (אף שלא היה חייב קודם) אך לא בדיבור בלבד אלא על ידי קנין או שטר שכתב בו 'חייב אני לך מנה'.

ג. לדעת הרי"ף (כתובות) והרמב"ם, יכול להתחייב התחייבות חדשה באמירה בעל פה 'חייב אני לך מנה בשטר' (מבלי לכתוב זאת בשטר), כי כיון שהזכיר בדבריו 'שטר', הרי זה כאומר 'אתם עדי' ויכול לחייב את עצמו (מגיד משנה). וכתב הרמב"ם, "חייב לשלם אף על פי ששניהם מודים, והעדים יודעים שלא היה לו אצלו כלום, שהרי חייב עצמו וגמר ושעבד את עצמו כמו שישתעבד הערב". והקשה ה'לחם משנה', הרי ערב משתעבד רק בקנין ואיך תועיל התחייבות על ידי 'אודיתא' בדיבור בעלמא?

ומבאר ה'קצות':
'אודיתא' היא קנין (כמו משיכה וכסף) שעל ידו זוכה האדם בדבר שלא היה חייב לו קודם, אך זהו רק אם יאמר בלשון הודאה, אבל אם יאמר בלשון התחייבות, אינו מתחייב אלא אם יעשה קנין. וכך כתב ב'שולחן ערוך' (חור"מ ס"ס ט"ו):
"אמר הו' עלי עדים שאני מתחייב... חייב, והוא שקנו מידו".
ולכן, ערב שאומר בלשון התחייבות ולא בלשון הודאה צריך קנין, ואילו 'אודיתא' בלשון הודאה הוא עצמו קנין. וכן דייק ה'נודע ביהודה' (מהר"ק סי' ל סק"ז) שמשמעות לשון הגמרא (ב"ב קמט, א - 'ולקנינהו באודיתא') היא "שההודאה הוא הקנין בעצמו... והוא הקנין הגדול שבכל הקנינים".

(קצות החושן סי' נ סק"א)

בין אונאה למקח שנמצא בו מום יום רביעי ז' תמוז ה'תשע"ח

גבוה מדי, הרי גם הקונה מעוניין בו שהרי הוא צריך את החפץ שקנה וגם המוכר רוצה למכור, והויכוח ביניהם הוא רק על גובה המחיר. וכיון שהעסקה כשלעצמה רצויה והיתה לו אפשרות להראות את החפץ לאדם מבין בדבר, ובכל זאת המתין ולא תבע את אונאתו, אמדוהו חז"ל שהוא מוכן לוותר על התוספת במחיר ששילם, כי המעוניין בחפץ מוכן לפעמים להוסיף על המחיר, ולכן אינו יכול לחזור ולתבוע.

אך כשהקונה טוען למקח טעות מחמת מום בחפץ, עיקר תביעתו היא על עצם הקניה ולא על המחיר, כי אף אחד אינו מוכן לקנות דבר פגום. ולכן גם אם שהה זמן רב ולא תבע את כספו מהמוכר, אין זו ראייה שמחל, כי מאחר שתביעתו ברורה ומוחלטת ביכולתו להשהות את תביעתו "אפילו לאחר כמה שנים".

(גליא מסכת חור"מ סי' י)

הלכות מכירה פרק טו, הלכה ג: וכן המוכר לחברו קרקע... ונמצא במקח מום שלא ידע בו הלוקח - מחזירו אפילו אחר כמה שנים, שזהו מקח טעות הוא.

בדיני אונאה כתב הרמב"ם (לעיל פ"ב הלכות ד"ה) שאם הונה המוכר את הקונה יתר על שתות, יכול הקונה לבטל את המקח וזאת בזמן קצוב, "עד כדי שיראה (את החפץ שקנה) לתגר או לקרובו". ולאחר זמן זה אינו יכול לבטל את המקח, כי כבר "מחל על אונאתו" (רש"י בבא מציעא מט, ב ד"ה עד).

מדוע אם כן כאן, כשמצא הקונה מום במקח, "מחזירו אפילו לאחר כמה שנים", ולא קבעו זמן בו יוכל לתבוע ולבטל את המקח, כמו באונאת ממון?

ויש לחלק בין מקח שנעשתה בו אונאת ממון למקח טעות מחמת מום שמצא הקונה בחפץ: מקח שיש בו אונאת ממון, גם אם התשלום עברו היה

מנה רגילה במחיר מנת 'מהדרין' יום חמישי ח' תמוז ה'תשע"ח

המאכל האסור, אין המוכר צריך להחזיר את ההפרש, כי מדין תורה המאכל מותר וחז"ל הם שאסרוהו ותקנתם מתייחסת רק לגבי דיני איסורים, אך לגבי דיני ממונות קבעו שדינו ישאר כדין תורה לפיו אין הבדל בינו למאכל כשר (ש"ך י"ד שם, כז).

ומאחר והדבר שנוי במחלוקת הפוסקים, הרי כאשר המוכר כבר קיבל את התשלום מראש ואחר כך מתעוררת השאלה האם עליו להחזיר את ההפרש – מאחר והוא המוחזק בכסף לכאורה אין להוציא ממנו.

אך יתכן לומר שמחלוקת הפוסקים היא לגבי מכירת חתיכות בשר מטוימות, שכן בפועל הלוקח קיבל לידי את הדבר שעליו סוכם (אלא שחשבו שהוא כשר והתברר שאינו כזה), אך בהזמנת מנות לאירוע הסיכום אינו על מנה ספציפית אלא על מנת אוכל בהכשר מהדרין, ומאחר ולמעשה הוגשה מנה בכשרות אחרת, הלוקח לא קיבל כלל את הדבר שהזמין ולא יצטרך לשלם יותר משווי המנה שקיבל (אבני משפט, ע' קפט).

הלכות מכירה פרק טז, הלכה יד: אכל המוכר דבר שאסור אכילתו מדברי סופרים... אם אכלו אכלו, ואין המוכר מחזיר לו כלום.

אדם הזמין לאירוע מנות בכשרות מהדרין, אך לאחר האירוע התברר שהמנות שהוגשו היו בכשרות רגילה – האם עליו לשלם עליהן?

הנה, בהלכה זו מבואר שהקונה מאכל ולאחר שאכלו התברר שהיה אסור באכילה מדרבנן, אין המוכר צריך להחזיר את הכסף.

ונחלקו הפוסקים בדבר:

יש אומרים שמדובר רק אם מחיר המאכל האסור שווה למחירו של מאכל כשר, אך אם מחירו של מאכל כשר גבוה ממחיר האסור (כגון בשר כשר שמחירו גבוה ממחיר בשר שאינו כשר) צריך המוכר להחזיר לו את ההפרש, שהרי למעשה קיבל מוצר זול ואין הצדקה למחיר היקר ששילם (פרי חדש יו"ד קיט, ד).

אך יש סוברים שאף אם מחיר המאכל הכשר גבוה ממחיר

ממון המוטל בספק - מתי חולקים? יום שישי ט' תמוז ה'תשע"ח

שהמוציא מחבירו עליו הראיה אף שהמוכר טוען טענת 'שמא' ('איני יודע'), ולדעת סומכוס אף באופן זה - יחלוק, אבל כאשר הפרה אינה עומדת בחזקת בעליה אלא 'עומדת באגם', במקום הפקר, והוא טוען טענת 'שמא', הרי אף שיש לו חזקה קודמת ('חזקת מרא קמא'), גם חכמים סוברים שיחלוקו.

ולכן כתב הרמב"ם כאן (בהל' יא) "זה אומר 'איני יודע' וזה אומר 'איני יודע', ואינה ברשות אצד מהם - יחלוקו", להדגיש שבזה אף חכמים מודים שחולקים.

ומה שכתב בהלכה הקודמת (ה"ה) "אפילו אמר המוכר 'איני יודע' על הלוקח להביא ראיה, אף על פי שהפרה עומדת באגם", כוונתו ללמדנו כי אין לומר שאם המוכר טוען טענת 'שמא' והלוקח טוען טענת 'ברי' יכול הלוקח לקבל את הוולד בלי להביא ראיה לטענתו, אלא וודאי שעל הלוקח להביא ראיה, ואם לא הביא ראיה יחלוקו בוולד (מגיד משנה ה"ה).

הלכות מכירה פרק כ, הלכה יא: זה אומר: 'איני יודע', וזה אומר: 'איני יודע', ואינה ברשות אצד מהן - יחלוקו.

המחליף פרה בחמור וילדה הפרה, ולא ידוע אם ילדה קודם הקנין והוולד של בעל הפרה, או ילדה לאחר שהפרה נקנתה לבעל החמור והוולד שלו - אומרת המשנה (בבא מציעא ק. א): יחלוקו בעל הפרה ובעל החמור בדמי הוולד. ואמרו בגמרא שהמשנה היא כדעת סומכוס האומר "ממון המוטל בספק - חולקין", אבל לדעת חכמים, המוציא ממון מחבירו עליו להביא ראיה.

והקשה ה'מגיד משנה': הרמב"ם (הל' נזקי ממון פ"ט הל' ב"ג) פסק כחכמים שהמוציא מחבירו עליו להביא ראיה, ואם כן מדוע פסק כאן כסומכוס שיחלוקו? וביאר:

מחלוקת סומכוס וחכמים היא כאשר הפרה והוולד נמצאים ברשות בעל הפרה ('המוכר') ובעל החמור ('הקונה') רוצה להוציא את הוולד מחזקתו, ובזה סוברים חכמים

כיצד מכר עשיו ליעקב 'דבר שלא בא לעולם'? שבת קודש י' תמוז ה'תשע"ח

שנה שהוא יותר מכדי מחיית יום אחד, אבל מחיית יום אחד בכל מציאות שיהיה - קיים" (אור החיים, תולדות, כה, לא). לפי זה מבאר ה'אור החיים' איך מכר עשיו ליעקב את הבכורה אף ש"יש בה פרטים שאינם במציאות אלא במות אביו, והם דברים שלא באו לעולם. וכפי תורתנו הקדושה אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם?"

אלא התשובה טמונה בדברי יעקב "מכרה כיום את בכורתך לי" (תולדות שם) ומשמעו 'כדין כיום', היינו כצייד שיכול למכור דבר שלא בא לעולם בכמות של יום אצד כאשר מדובר בכדי חייו, וכן כאן - עשיו בא מן השדה "והוא עיין" (שם, שם כט), ויתרה מזו, אמר "הנה אנכי הולך למות" (שם, שם לב) - "ואין לך תקנת משום כדי חייו גדולה מזו" ולכן היה יכול למכור את הבכורה, למרות שהיא 'דבר שלא בא לעולם', כי אצלו הרי זה 'כדי חייו' כמו צידת יום אחד אצל הצייד העני שאין לו מה לאכול.

הלכות מכירה פרק כב, הלכה ו: וכן ציד עני שאין לו מה שיאכל, שאמר: 'מה שתעלה מצודתי מן היום היום מכור לך' - ממכרו קיים, משום כדי חייו.

למרות ש"אין אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם" (לעיל ה"א) - מכיון שהצייד עני שאין לו מה לאכול, תקנו חכמים שיוכל להקנות מה שעדיין לא ניצוד, 'משום כדי חייו'.

וכתבו הגאונים (הובא בנמוקי ב"מ טז, א) שתקנת חכמים הייתה דווקא כשמוכר את "מה שתעלה מצודתי מן היום היום" שהוא דבר מועט, ואת זאת התירו 'משום כדי חייו', אבל אם אמר "מה שתעלה מצודתי של חודש או של שנה, אין כאן משום כדי חייו" ואינו יכול למכור.

לפי זה, אין הכוונה שמוכר את מה שתעלה מצודתו דווקא באותו יום, אלא יכול למכור גם מה שיעלה ביום אחר, "ולא אמרו היום אלא לשלול מה שיעלה במצודתו שלשים יום או

אגרות קודש

ב"ה, ימי הגאולה תמוז ה'תשכ"א

ברוקלין, נ. י.

ל"גן ישראל"

ברכתי לפתיחת גן ישראל בהצלחה וכן - לכל זמנו, ובזה - שרושם השהות בגן יוכר כל השנה בתוספת בריאות הגוף והנפש נפש האלקית בהקמת דברי התורה ועשייתם בחיות ואור, עדי נזכה ליעוד פרשתנו וקם שבט מישראל, זה מלך המשיח, וישראל עושה חיל. בברכת הצלחה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ד"י תמוז תשע"ח

יום ראשון ד' תמוז ה'תשע"ח

הלכות מכירה

פרק רביעי

(1) נתבאר בו איכות הרשויות (הקנויות) [שקניות] המטלטלין נעשות בהן ומשפטיהן וחילוקיהן והנמשך אחריהן.

- 1 א. פליו של אדם, כל מקום² שיש לו רשות להניחו³
- 2 קנה לו. פיון שנכנסו המטלטלין⁴ בתוך הפלי אין
- 3 אחד מהן יכול לחזור בו. והרי זה כמו שהגביהו⁵
- 4 או כמו שהנחו בתוך ביתו⁶. לפיכך, אין פליו של
- 5 אדם קונה לו ברשות הרבים⁷ ולא ברשות המוכר,
- 6 אלא אם אמר לו המקנה 'לך וקנה בכלי זה'. וכן
- 7 אם קנה הפלי תחלה והגביהו, ואחר כך הניחו שם
- 8 ברשות המוכר, ויחזר וקנה ממנו הפרו⁸ - פיון
- 9 שנכנסו בתוך פלי זה קנה אותם. מפני שהנאת⁹
- 10 המוכר במקירת הפלי, אינו מקפיד על מקומו¹⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כליו של אדם כל מקום שיש לו רשות להניחו קונה לו".

בפנימיות העניינים: כליו של 'אדם העליון' זה הקב"ה, הם ישראל שהקב"ה הניחם בעולם כדי שיקנו עבורו את כל ענייני העולם, לעשות מהם דירה בתחתונים ולכן צריך לתת להם כל המצטרך להם כדי שיוכלו לקנות עבורו בשלימות ע"ז שעבודתם תהיה מתוך מנוחה, שמחה וטוב לבב.

ומה שכליו של אדם אינם קונים ברשות הרבים (עלמא דפרודא) יכול הקב"ה להפוך את רשות הרבים לרשות היחיד - יחידו של עולם ולקנות גם משם.

(על פי טה"ש תשמ"ז ח"א ע' 62 הע' 92)

- (2) מימרא של רבי יוחנן בבבא בתרא פה. (3) אף הסמטה בכלל זה (שם), ולא נתמעטה אלא רשות הרבים כמו שכתב רבינו בסמוך, כי הדגש הוא על "רשות להניח", אבל אין הכרח, שיהיה מקום ההנחה קנוי ללוקח (תוספות שם: דיבור המתחיל כגון, והגהות מיימוניות להלן הלכה ו. (4) שאותם הוא עומד לקנות. (5) שאינו יכול לחזור בו. (למעלה פרק ג הלכה א. (6) שקונה מטעם חצר, ובוודאי אינו יכול לחזור בו (ראה בפרק י"ז מהלכות גזילה ואבידה הלכה ח. (7) מימרא של רב ושמואל (שם פה). (8) מסקנת הגמרא שם. והטעם: שאין צורך בבעלות הלוקח על המקום, אלא ברשות להניח שם כלים, כמו שכתבנו למעלה הלכה א, ומכיוון שנראה שאינו מקפיד על הנחת כליו שם בחצירו, הרי הוא קונה לו (ועיין מגיד משנה). (9) בדפוס רומי: שמפני שהנאת, וצריך לומר "שמפני

הנאת"']. (10) בבבא בתרא פה: על מה ששינונו: "זרקו לה [הגט] לתוך - קלתה [הסל שלה] הרי זו מגורשת" שאלו: והרי קלתה ברשות הבעל והרי זה "כלי של לוקח ברשות מוכר"? ותימצו בזה: "כגון שהיה בעלה מוכר קלתות" ופירש ר"י מגאש שמכיוון שקנתה ממנו את הסל ונהנה ממנה - אינו מקפיד עליה על שהיא מניחה את הסל ברשותו, והרי זה כאילו השאיל לה את מקום הסל. וזוהי דעת רבינו (מגיד משנה).

- 11 ב. פשם שאין פליו של לוקח קונה לו ברשות
- 12 מוכר, כך אין פליו של מוכר קונה ללוקח, אף על
- 13 פי שהוא ברשות הלוקח¹¹.

(11) שלעולם אינו קונה אלא אם כן היו שניהם, גם הכלי וגם הרשות, של הלוקח. ומה שאמרו שם: שכליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה - לכל הדיעות אמרו כן ואין בזה פלוגתא כלל (רמב"ן במלחמות שם - לחם משנה, ועיין מגיד משנה וכסף משנה).

- 14 ג. מסירה אינה קונה אלא ברשות הרבים ובהצטר
- 15 שאינה של שניהם¹². והמשיכה אינה קונה אלא
- 16 בסמטא או בחצר של שניהם. והגבהה קונה בכל
- 17 מקום.

(12) ובלי קבלת רשות מבעל החצר, שלא מועיל כאן שום קניין אחר ולפיכך תיקנו קניין מסירה, אבל אם קיבל רשות הרי הוא כברשות המופקדין אצלו, שיש תקנה לשכור מקומו כדלהלן הלכה ו. ומסירה אינה מועילה כאן (מגיד משנה לפי ביאורו של הט"ז חושן משפט סימן קצח סעיף ט).

- 18 ד. דבר הנקנה במשיכה, אם היה ברשות הרבים
- 19 ומשכו הלוקח לרשותו או לסמטא - פיון שהוציא
- 20 מקצת החפץ מרשות הרבים קנה¹³.

(13) [כתב הראב"ד: נראה לי שאין זה הדין בחפץ, דהא קיימא לן בספינה כשמואל דאמר: עד שימשוך את כולה (למעלה פרק ג הלכה ג). אבל בבהמה וודאי סגי לה (=בוודאי מספיק לה) ביד וברגל כתנא קמא (למעלה פרק ב הלכה ו: "כיוון שעקרה יד ורגל קנאה"). וייתכן כי הראב"ד לא בא לחלוק על דברי רבינו אלא לפרש דבריו במשיכת בהמה. ומשמיע לנו רבינו בזה שלא רק אם הבהמה עומדת בסימטה, מקום שהמשיכה קונה בו, מספיקה משיכה חלקית כזו, אלא אפילו אם עמדה ברשות הרבים, מקום שאין המשיכה קונה בו - גם שם אם הוציא מקצתה, כגון שעקרה יד ורגל, קנה אותה. ומקור לזה מה שאמרו במסכת שבת צא: שהמושך מקצת כיס שיש בו מעות מרשות היחיד לצידי רשות הרבים (שהוא כסימטה לעניין קניין משיכה) - קנה אותן המעות הנמצאות בצידי רשות הרבים אף על פי שרוב הכיס עודנו ברשות היחיד, וכמו כן בבהמה כנ"ל. ועיין במגיד משנה שפירש דברי

(26 כלומר, ובקנין. (27 כגון במשיכה או בהגבהה (נימוקי יוסף).

ז. הן הפרות²⁸ בסמטא או בחצר של שניהם²⁹, ואפילו היו ברשות לוקח, והיו בתוך פליו של מוכר³⁰, וקבל עליו המוכר למכור, והתחיל המוכר למדד בתוך פליו של מוכר: אם אמר לו: כור בשלשים סלע אני מוכר לך - יכול לחזור בו אפילו בסאה אחרונה; הואיל ועדין הפרות בפליו ולא גמר כל המדה, ופליו של מוכר אינו קונה ללוקח אף על פי שהוא ברשות הלוקח. ואם אמר לו: כור בשלשים, סאה בסלע - ראשון ראשון קנה; שפנין שפסקו הדמים על כל סאה וסאה, כל סאה שנגביה המוכר ויערה אותה נגמרה מכירתה, הואיל ואין הפרות ברשות המוכר³¹ ולא ברשות הלוקח³². ואילו לא היה הפרות בפליו של מוכר, כיון שהן ברשות לוקח קנה משפסק, אף על פי שלא מדד, כמו שבארנו.

(28 מימרת רב ושמואל (שם פו): "כור בשלושים - יכול לחזור - כור בשלושים סאה בסלע - ראשון ראשון קנה" וכמו שכתב הרי"ף: "משכחת לה בסימטא וכליו של לוקח - ב"ח. אי נמי ברשות לוקח והוא דאיתנהו בכליו דמוכר. דאי ברשות הרבים, הא קיימא לן דאין כליו של לוקח קונה ברשות הרבים. [למעלה הלכה א] ואי ברשות מוכר הא קיימא לן נמי דכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח [למעלה שם] ואי ברשות לוקח וליתנהו בכליו דמוכר [אלא מונחים על הארץ] הא קאמר ברשות לוקח כיוון שקיבל עליו מוכר קנה לוקח ואף על פי שלא מדד [למעלה הלכה ו], הילכך לא משכחת לה אלא כדאמרינן." (29 והיו הפירות בכליו של לוקח (ב"ח שם וסמ"ע סימן ר, סעיף קטן טו). (30 שאם לא כן קנה מיד כנ"ל ואף על פי שכליו של מוכר אינם קונים ללוקח אף ברשותו של לוקח (למעלה הלכה ב) - כיוון שמדד לו המוכר הרי זה כאילו הקנה לו כליו, ועיין ראב"ד וסמ"ע משנה. (31 שאם הם ברשותו הלא קיימא לן שאין כליו של לוקח קונים לו ברשות המוכר (למעלה הלכה ב). וכלשון הרי"ף שהובא למעלה. (32 שאם היו ברשותו ואינם בכליו של מוכר - קנה מיד כשפסק אף על פי שלא מדד כמו שמבאר רבינו בהמשך דבריו וכלשון הרי"ף שם.

ח. וכן המוכר יין³³ או שמן לחברו בסמטא או בחצר של שניהם או ברשות לוקח, והיתה המדה של סרסור: עד שלא נתמלאת המדה³⁴ - הרי הן של מוכר; משנתמלאת המדה³⁵ - הרי הן ברשות לוקח, ואין אחד מהן יכול לחזור בו.

(33 משנה בבבא בתרא פז. ולפי מסקנת הגמרא שהמדובר במידה של סרסור ולפי מה שפירשו הר"י מיגאש והרי"ף שהמדובר בסימטא וכו' וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. (34 מפני שזה הנוהג בין הסרסורים, שהוא, הסרסור, דרכו להשאיל את המידה למוכר וללוקח; לראשון - לזמן

רבינו גם בספינה, "שכיוון שכבר משכה כולה, אלא שהייתה ברשות שאין המשיכה מועילה בו, כיוון שהכניס מקצתה ברשות שהמשיכה קונה בו, די בכך". וראייה לדבריו מהא דכתובות פה. שתפסו ספינה של בעל חוב שמת והניח יורשים, ואמרו שם: "מחריפותא דנהרא תפיסנא" (=מאמצע הנהר תפסנו) והוא רשות הרבים (שם). והקשה המאירי שם, הרי אין משיכה קונה ברשות הרבים (עיי' שם), ועל כרחנו שהכניסו הספינה לשפת הנהר שהוא כסימטה (רש"י שם), ואם לא קנה אותה עד שיכניסנה כולה לסימטה, הרי היא ברשות היתומים ו"מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב" - אלא על כורחך שקנו אותה מאז הכניס מקצתה לסימטה, שעדיין לא הייתה ברשות היתומים].

ה. טעון של פרות שהיה מנח ברשות הרבים¹⁴, ומשכו לוקח לרשותו¹⁵ או לסמטא¹⁶ אחר שפסק הדמים¹⁷ - קנה, אף על פי שעדיין לא מדד¹⁸. וכן אם מדדן הלוקח¹⁹ ברשות הרבים - קנה ראשון ראשון²⁰ בהגבהה.

(14 כלומר, משא שמונח על הארץ ממש בלי שיימצא בכליו של מוכר. וראה להלן. (15 קונה מטעם משיכה ומטעם חצר. (16 מטעם משיכה. ולפי זה דעת רבינו שאפילו משיכה לא מועילה בכליו של מוכר (מגיד משנה. וראה למעלה פרק ג הלכה י"ד). ואין כן דעת הר"י מיגאש (בבא בתרא פה): וראה בשולחן ערוך חושן משפט סימן ד, סעיף ו. (17 קביעת המחיר, כי בלעדי זה אין עדיין סמיכות דעת גמורה, לא של מוכר ולא של הלוקח, כי כל אחד עדיין מהסס, שמא לא יוכלו להשתוות, ולכן הקניין רופף הוא. (18 כי המדידה באה רק לגלות את כמות הסחורה לצרכי קביעת התשלום. אבל אינה מהווה חלק מהקניין. ומקור הדברים במשנה (בבא בתרא פד:). (19 שהרי עם המדידה הוא ממילא גם מגביה את הפירות. (20 ייתכן שכאן מדובר, שמכר לו את הטעון ללא קביעת כמותו. ולפיכך קונה ראשון ראשון, או שיאמר לו "כור בשלושים, סאה בסלע" שקנה ראשון ראשון, להלן הלכה ז, ועיין באבן האזל.

ו. היה מוכר מודד²¹ לתוך פליו של לוקח - לא קנה; שאין פליו של לוקח קונה לו ברשות הרבים²². היו הפרות ברשות הלוקח - כיון שקבל עליו המוכר למכור קנה לוקח²³, ואף על פי שעדיין לא מדד²⁴. היו ברשות המוכר או ברשות המפקדין אפילו²⁵ - לא קנה הלוקח עד שנגביה הפירות, או עד שיוציאם מרשותו בשכירות מקומן²⁶ וכיוצא בו²⁷, כמו שבארנו.

(21 שם. ואם לוקח מודד, כבר אמר לעיל, שקנה מטעם הגבהה. (22 למעלה הלכה א. (23 שחצרו קונה לו. וכן הוא שם פו. "פרקן והכניסן לתוך ביתו, פסק עד שלא מדד אין שניהם יכולים לחזור". (24 אבל פסק את הדמים, כנ"ל (כסף משנה). וראה להלן הלכה י"ג. (25 ברשות אדם, שהמוכר הפקיד בידו, מקודם את הפירות.

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַדְּמִים - לֹא קָנָה⁴⁸ בְּאוֹתָהּ הַגְּבִיחָה⁴⁹, עַד שֶׁיִּגְבֶּיחָהּ¹⁵
אֲחֵר שֶׁפָּסַק, אוֹ יִמְשֹׁף דָּבָר שֶׁאֵין דִּרְכּוֹ לְהַגְבִּיחָהּ.¹⁶

(45) שם פה: פו. בברייתא. והטעם בגמרא (שם) "פסק, סמכא דעתיה. לא פסק, לא סמכא דעתיה". (46) קבע את מחיר החפץ. (47) נגמרה ההגבהה. (48) מכיוון שלפני קביעת המחיר, אין אצל שניהם סמיכות דעת גמורה ביחס לקניין, כי שמא לא יוכלו להשתוות במחיר. (49) שהייתה לפני פסיקת הדמים, אם הלוקח הניח או הפסיק אותה, אבל אם לא הניח והוא אוהז המטלטלין בידו גם אחר פסיקת הדמים, נראה מכאן, שקנה.

יב. הִיָּה דָּבָר הַנִּמְכָּר⁵⁰ דָּמִיו קְצוּבִין וִידוּעִין⁵¹
וְהַגְבִּיחוּ - קָנָהוּ⁵², אִף עַל פִּי שֶׁפָּסַק אֲחֵר שֶׁהַגְבִּיחָהּ.¹⁷
וְהוּא הִדִּין בְּשָׂאָר דְּבָרִים⁵³ שֶׁקּוֹנִין בָּהֶם אֶת
הַמְטַלְטְלִין⁵⁴, שֶׁצָּרִיךְ לִקְנוֹת בָּהֶם אֲחֵר שֶׁפָּסַק¹⁸
הַדְּמִים, אֲלֵא אִם כֵּן דָּמִיו קְצוּבִין, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.¹⁹

(50) יוצא מתוך העובדה הבאה (מובאה שם פח.): אחד הביא ירקות העירה על מנת למכור, באו אנשים וחטפו ממנו את הירקות - מתוך כוונה לקנות, ולא לגזול - ומכיוון שהמוכר לא ידע ממי לחבוע את כספו, הקדיש את כל מטען הירקות לשמים, בכדי למנוע את הבריות ליהנות מהם, אחרי שאין בידו להוציא מהן את תשלומם. כשהביאו את העניין לפני רב כהנא, החליט שאין הקדשו הקדש, מכיוון שהקונים קנו אותם מכבר על ידי הגבתם או משיכתם, וסיימו שם בגמרא: "דווקא דקייצו דמי" (=דווקא שפסוק הוא המחיר של הירקות); ומוכח כן גם מתוך ההלכה להלן בהלכה יד. וכן כתב הר"י מיגאש. (51) היינו, שמחיר החפץ קבוע ועומד בשוק, אבל אין צורך שהמוכר עצמו יקבע את המחיר, וזהו בניגוד לשיטת כמה ראשונים (הרי"ף, הרמב"ן והרשב"א, שהביא המגיד משנה), הסבורים, שצריך שדמי המחיר יהיו קבועים על ידי המוכר עצמו כלומר שיקצוץ דמים פעם אחת לכל מי שיבוא לקנות ממנו. (52) יש לציין, כי רבינו לא הזכיר כאן, מה שהזכיר להלן הלכה יד, שצריך שיהיה החפץ חביב על הלוקח, וראה מה שכתבנו שם. (53) אף על פי שבמקור של הלכה זו (בברייתא שם פו.) לא נזכרה אלא הגבהה - הוא הדין לקניינים אחרים, שהרי הטעם שווה בכלם, שכל זמן שלא פסקו דמים, אין דעתם סומכת. (54) כגון משיכה ומסירה.

יג. לְפִיכָף⁵⁵, הַמּוֹשֵׁף חֲמִירִים⁵⁶ וּפּוֹעֲלִים וְהַכְּנִיסָן
לְתוֹךְ בֵּיתוֹ⁵⁷, אִם מֵדֵד עַד שֶׁלֹּא פָּסַק הַדְּמִים, אֲפֹלוּ²³
הָיָה הַלּוֹקֵחַ הוּא הַמּוֹדֵד⁵⁸, אוֹ שֶׁפָּסַק הַדְּמִים וְאַחֵר²⁴
כִּף מֵדֵד הַמּוֹכֵר⁵⁹ - שְׁנֵיהֶם יְכוּלִין לְחַזֵּר בָּהֶן⁶⁰. פֶּרָקָן
הַלּוֹקֵחַ וְהַכְּנִיסָן לְתוֹךְ בֵּיתוֹ⁶¹: אִם פָּסַק הַדְּמִים
וְאַחֵר כִּף מֵדֵד הַמּוֹכֵר⁶² - אֵין שְׁנֵיהֶם יְכוּלִין לְחַזֵּר
בָּהֶן, שֶׁהָיָה סְמִכָּה דַעְתוֹ לְמַכֵּר; וְאִם מֵדֵד עַד שֶׁלֹּא
פָּסַק - שְׁנֵיהֶם יְכוּלִין לְחַזֵּר בָּהֶם, שֶׁהָיָה לֹא סְמִכָּה
דַעְתוֹ עַדִּין לְמַכֵּר. וְאַפִּלוּ מֵדֵד הַלּוֹקֵחַ.²⁵
²⁶

(55) כלומר, הואיל ופיסוק הדמים הוא תנאי קודם לכל קניין. (56) מוליכי החמורים. ואינם חמרים של הלוקח.

המדידה, ולשני - אחרי המדידה, עד שישים את המקח במקומו, ויוצא, מתוך כך, עד שנתמלאה הסאה המידה היא של המוכר ונחשבת כ"כליו של מוכר", ואחרי שנתמלאה, היא כ"כליו של לוקח". ודווקא כשהשאיילה לשניהם (ט"ז) חושן משפט סימן ר סעיף ט. (35) ודווקא שנתמלאה כל המידה, אבל לא מספיק אם נתמלאה רק עד הרישומים שבתוכה (כמו בהלכה י), מפני שכאן הדבר תלוי בהסכמת הסרסור, וזה דרכו להשאל למוכר עד שנתמלא כל המידה (סמ"ע שם סעיף קטן כז).

ט. וְכֵן פְּרוֹת שֶׁהָיוּ צְבוּרִין³⁶ בְּסִמְטָא³⁷ אוֹ בְּחֶצֶר שֶׁל
שְׁנֵיהֶם, וְהַמֵּדָה אֵינָה שֶׁל אֶחָד מֵהֶן³⁸, וְהָיָה הַמּוֹכֵר
מוֹדֵד³⁹: עַד שֶׁלֹּא נִתְמַלְאֵת הַמֵּדָה - הָרִי הִיא פְּרִשּׁוֹת
הַמּוֹכֵר; וּמִשְׁנַתְמַלְאֵת הַמֵּדָה - הָרִי הִיא פְּרִשּׁוֹת
לִלְקָח.⁴

(36) נלמד ממה שנאמר למעלה בהלכה ח. והמגיד משנה ציין: "בריייתא שם". (37) כאן לא הזכיר "ברשות לוקח" (כמו שהזכיר למעלה בהלכה ח גבי יין) - שמכיוון שהם מונחים על הקרקע, קנויים הם לו מיד, בתורת חצר. (38) כלומר, אלא של סרסור. (39) אבל אם הלוקח מודד, הרי הוא ממילא מגביה אותם במדידה זו, וקונה בהגבהה זו (פירוש המשניות לר"מ).

י. הִיתָה הַמֵּדָה⁴⁰ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן⁴¹, וְהָיוּ בָּהּ רִשְׁמִין
לִידַע חֲצִיחָה⁴², שְׁלִישָׁה וּרְבִיעִיָּה, וְכִיּוּצָא בָּהֶן - פִּינִין
שֶׁהִגִּיעַ לְרִשֶּׁם מִן הָרִשְׁמִים קָנָה רֹאשׁוֹן רֹאשׁוֹן⁴³,
וְאִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְמַלְאֵת הַמֵּדָה; שֶׁכָּל רִשֶּׁם מֵהֶם
כְּמֵדָה בְּפָנֶי עֲצָמָה, שֶׁהָיָה שֶׁל אֶחָד מֵהֶן הִיא הַמֵּדָה,
וְהוּא סוּמָךְ עַל הָרִשְׁמִים שֶׁבָּהּ⁴⁴.⁶

(40) ברייתא שם, לפי מה שפירשו בגמרא (שם פו): לדעת רב ושמואל, שאם אמר לו: כור בשלושים יכול לחזור בו אפילו בסאה האחרונה (למעלה הלכה ז), שכאן מדובר, שיש "שנתיות" (=רשמים) בתוך המידה לחלקי המידה, שכל ציון וציון נחשב ככלי מיוחד. [ונכונה מדברי רבינו והרי"ף, שמכיוון שהיו רשמים במידה - אף על פי שלא אמר לו כלום הרי זה כאומר לו: "הין בשניים עשר סלעים, לוג בסלע" (ראה למעלה הלכה ז בדין "כור בשלושים, סאה בסלע"). וכן פירש רבינו גרשום שם. וראה בדקדוקי סופרים בשם דפוס פיזור]. (41) של לוקח או של מוכר, והטעם הוא, שמכיוון שמדד המוכר בעצמו, הרי זה כאילו הקנה לו את הכלי. והראב"ד חולק על זה וכתב שהמידה של לוקח. ועיין מגיד משנה. (42) שיש ציונים בתוך המידה: לחצי המידה, לשליש המידה, לרביע המידה וכיוצא בזה: ליטרא, חצי ליטרא, רביע ליטרא וכו'. (43) "ואפילו בסימטא" (ראב"ד). וכן הוא בבבא בתרא פה: פו: (44) ובניגוד לזה, אם היא של סרסור, אינו מקנה ללוקח אלא אם נתמלאה המידה (למעלה הלכה ח).

יא. זֶה פָּלַל גְּדוּלָּה⁴⁵ יְהִיָּה בִּדְרָךְ: הַקּוֹנֶה אֶת
הַמְטַלְטְלִין, אִם פָּסַק הַדְּמִים⁴⁶ וְאַחֵר כִּף הַגְּבִיחָה -
קָנָה; וְאִם הַגְּבִיחָה תִּחְלָה וְהִנִּיחָהּ⁴⁷ וְאַחֵר כִּף פָּסַק¹²
¹³
¹⁴

בין זכייה שלא מדעתו לבין זכייה על ידי שליחות, שבזכייה שלא מדעתו, אף על פי שהנותן אינו יכול לחזור בו - המקבל יכול לחזור בו (שם הלכה ג), ואילו בזכייה על ידי שליחות גם המקבל אינו יכול לחזור בו אחר שזכה לו שלוחו.

פרק חמישי

(1) נתבאר בו דיני חילופי המטלטלין זה בזה ודיני קניין סודר לקנות הקרקעות והבהמות והעבדים והמטלטלין, ואי זה דבר אין צריך קניין (ובאידי) [ובאידיה] דבר אינו מועיל.

- א. כָּל הַמְטַלְטֵלִין קוֹנִין זֶה אֶת זֶה.² פִּיּוּצָהּ? הַחֲלִיפָה³
- פָּרָה בְּחֵמּוֹר אוֹ יֵין בְּשִׁמְן,⁴ אֵף עַל פִּי שְׁמֻקְפִּידִין עַל
- הַדָּמִים, וְשִׁעְרוֹ כְּמֵה שְׁוֶה זֶה וְכְמֵה שְׁוֶה זֶה וְאַחֵר כֶּף
- הַחֲלִיפָה⁵ - בֵּין שְׁמֻשֶׁף הָאֶחָד אוֹ הַגְּבִיּהוּ קִנְיָה הַשְּׁנִי
- הַמְטַלְטֵלִין הָאֲחֵרִים בְּכָל מְקוֹם שֶׁהֵם, וְנִעְשָׂה
- בְּרִשּׁוֹתוֹ⁶, וְאֵף עַל פִּי שְׁעִדִּין לֹא מְשָׁכָן.

(2) "בחליפין", משנה בבבא-מציעא מד. כלשון רבינו. ומבואר בתוך הסוגיא שם מו: שהמדובר בקנין חליפין (הגר"א חו"מ סימן רנ סק"א). (3) קנין חליפין אנו לומדים מבועז (רות ד, ז): "וזאת לפנינו בישראל, על הגאולה ועל התמורה לקיים כל דבר: שלף איש נעלו ונתן לרעהו". "לפנים בישראל" - קנין חליפין הוא קנין עתיק; "על הגאולה" - זו מכירה; "ועל התמורה" - זו חליפין, וכן הוא אומר: לא יחליפנו ולא ימיר (בבא-מציעא מז.). (4) להלן (הלכה ו) כותב רבינו מפורש: "אין קנין אלא בכלים - ולא בפירות" - הרי שפירות אינם נעשים חליפין, וכאן כתב "יין בשמן" - הרי שפירות נעשים חליפין? - שני מיני חליפין הם: האחד, כשהחפץ הנמסר למוכר בתורת חליפין, אינו שוה כמחירו של החפץ הנקנה, וזה הוא "קנין סודר" היסודי אשר מתנאיו העיקריים, שה"סודר" - נושא החליפין - צריך להיות כלי דוקא ולא פירי. והשני, כשהחפץ הנ"ל שווה בערכו לחפץ השני הנקנה, בזה קונים אף בפירות (מגיד-משנה לפי שיטת רבינו-תם ב'תוספות' שם מו: ד"ה ופירי). (5) אין אנו אומרים שזהו קנין כסף ואינו קונה עד שימשוך החפץ השני, אלא קנין חליפין הוא וקנה הלוקח את החפץ שביד המוכר (שם מז.). (6) שאם נתקלקל החפץ, או שנשבר, או שחל שינוי במחיר החפץ, הכל על חשבון זה שקנהו בחליפין.

- ב. הַחֲלִיפָה חֵמּוֹר בְּפָרָה וְטֹלָה,⁷ וּמִשֶּׁף הַפָּרָה וְעִדִּין
- לֹא מִשֶּׁף אֶת הַטֹּלָה - לֹא קִנְיָה; שְׁאִין פֶּאֶן מְשִׁיכָה
- גְּמוּרָה⁸. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּהֵן.

(7) ברייתא שם, לפי פירושו של רבא. (8) כיון שאמר לו מפורש: הא לך פרה וטלה עבור החמור, לא נגמר הקנין עד שימשוך שניהם. והרי זה דומה ליוצא ונכנס ותובע כספו (להלן פ"ח ה"א). אבל להלן פ"ז ה"א כשהסכים לקבל מקצת מעות בתור קנין כתחילת פרעון, קנה הכל.

- ג. דָּמִים⁹ שְׁאִין מְקַפִּידִין עֲלֵיהֶם¹⁰ - הָרִי הֵן כְּשֶׁאָר
- מְטַלְטֵלִין וְקוֹנִין¹¹. פִּיּוּצָהּ? הָרִי שְׁחַפֵּן¹² מְעוֹת פֶּלֶא
- מִשְׁקָל וּבִלֵּא מִנֵּן, אֶלֶּא נִטְלָן אַכְסָרָה¹³, וְאָמַר לוֹ:

והוא הדין ל"פועלים" דלהלן, שאינם פועלים של הלוקח, שאם כן למה אין הלוקח קונה במשיכת פועליו-שלוחיו ולמה צריך דווקא "פרקם הלוקח"? וראה בתוספות שם דיבור המתחיל משך. (57) ואף על פי כן אינו קונה מטעם חצר, מכיוון שהמשא עדיין על החמורים, ועל הפועלים. וגם קניין משיכה אין כאן, כיוון שלא משך את המטלטלים עצמם אלא את הפועלים, וכמו כן בחמרים - החמרים הם שמשכו את החמורים. וראה למעלה פרק ג הלכה יד שאפילו אם משך הלוקח בעצמו את החמור אינו קונה את החפצים שעליו. (58) ונמצא שעשה הגבחה. (59) על החמורים או על הפועלים, ראה בחושן המשפט סימן ר סעיף ח. (60) ואף על פי שאמרנו למעלה (הלכה ז): שאם מדד המוכר בכליו של מוכר קנה, שזהו גילוי דעת שמקנה את כליו ללוקח - זה לא שייך כאן: לא בפועלים, שאינם כלים, וגם לא בחמורים, מפני שחצר מהלכת אינה קונה (למעלה פרק ג הלכה יג). (61) והפירות נמצאים על גבי הקרקע ברשות הלוקח. (62) יש מפרשים שאפילו לא מדד לבסוף קנה הלוקח, מטעם חצר (מגיד משנה).

- י. הַנּוֹטֵל פְּלִים מִן הָאֶמְן⁶³ עַל מִנֵּת לְבָקָרָן⁶⁴, אִם
- הָיוּ דָמָיו קְצוּבִין וְנֶאֱנַס בִּדְוִי⁶⁵ - חֲבִיב בְּדָמָיו; הוֹאִיל
- וְדָמָיו קְצוּבִין, מִנֵּת שֶׁהִגְבִּיהוּ נִעְשָׂה בְּרִשּׁוֹתוֹ⁶⁶.
- וְהוּא שֶׁיִּגְבִּיהֵנוּ פְּדִי לְקִנּוֹת אֶת פְּלוֹ⁶⁷, וְיִהְיֶה אוֹתוֹ
- חֲפֵץ הַנִּמְכָּר חֲבִיב עַל הַלּוֹקֵחַ; אֲבָל חֲפֵץ שֶׁהוֹמָכָר
- קָץ בּוֹ⁶⁸, וְהוּא מְבַקֵּשׁ וְרוֹדֵף לְמָכְרוֹ - הָרִי הוּא
- בְּרִשּׁוֹת הַמוֹכֵר, עַד שִׁפְסָק הַדָּמִים⁶⁹ וְיִגְבִּיהֵנוּ
- הַלּוֹקֵחַ אַחֵר שְׁפָסָק.

(63) בעל המלאכה העושה את הכלים. (64) לבדוק אותם, ואם ייטב בעיניו יקנה אותם. (65) שנפל מידו באונס ונשבר. (66) כמו שכתב למעלה (הלכה יב): "היה הדבר הנמכר דמיו קצובין וידועין והגביהו - קנהו" וכדעת רש"י (שהביאו התוספות שם פז: דיבור המתחיל הלוקח כלי) שיש לנוטל זה דין של לוקח. ואין המוכר יכול לחזור בו, אבל הלוקח יכול לחזור בו כיוון שלקחו על תנאי (עין מגיד משנה בשם ר"י מיגאש). (67) כלומר, אם ימצא חן בעיניו (לחם משנה) - יקנהו בסך דמים כדי קצבתו ושווי (סמ"ע סימן ר סעיף קטן כט). (68) ולא הזכיר רבינו מהו הדין של דבר אמצעי, שאינו חביב על הלוקח במיוחד, וגם אינו שנוא על המוכר, וראה לחם משנה. (69) ומה שכתב למעלה (הלכה יב) שאם דמיו קצובין, הרי זה כאילו פסק, ולא הזכיר שהמכר חביב על הלוקח - לפי ששם הגביה לקנות בלי תנאי (לחם משנה).

- טו. אֶחָד הַמוֹשֵׁף אוֹ הַמְּגַבִּיּה אוֹ הַמְּחַזֵּק בְּעֵצָמוֹ,
- אוֹ שְׁאָמַר לְאַחֵר לְהַגְבִּיּה אוֹ לְמִשֶּׁף לוֹ אוֹ לְהַחֲזִיק
- לוֹ - הָרִי זֶה זָכָה לוֹ⁷⁰. וְכֵן בְּשֶׁאֵר דְּרָכֵי הַקִּנְיָה.

(70) שהרי אף שלא מדעתו של אדם זכין לו, כמו ששינונו: "זכין לו לאדם שלא בפניו" (משנה בגיטין יא: ופסקה רבינו להלן בפרק ד מהלכות זכייה ומתנה הלכה ב) ועל אחת כמה וכמה אם אמר לו להגביה עבורו - שהוא שלוחו לקנות ו"שלוחו של אדם כמותו" (קידושין מא.). אלא שיש הבדל

- 1 מְכַר לִי פְּרִתָּךְ אוֹ יֵין זֶה בְּאֵלָיו, וְנָתַן לוֹ אֶת הַדָּמִים
2 - קָנָה, וְאֵין אֶחָד מֵהֶם יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ¹⁴; שָׁזָה דָּבָר
3 שְׁאֵינוֹ מְצוּי הוּא, וְלֹא הֶצְרִיכוֹ בּוֹ מְשִׁיכָה¹⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"דמים שאין מקפידין עליהן בו".

מעיקר הדין מעות קונות אבל במטלטלין גזרו חכמים והצריכו גם משיכה, שמה אחר שישלם הלוקח יאבד החפץ באונס כגון שנפלה דליקה ונשרף או שבאו לסטים ליטול אותו. וכיון שאינו עוד ברשותו יתמהמה המוכר ולא יצילנו, לפיכך העמידוהו חכמים ברשות המוכר והצריכו גם משיכה - "גזירה שמה יאמר לו נשרפו חטיף בעליה" כדי שישתדל להציל את החפץ.

אבל בדברים שאינם שכיחים לא גזרו חכמים להצריך גם משיכה, ולכן בדמים שאין מקפידים עליהם כגון שחפן מעות ונתנו למוכר הרי זה קניין ואין צריך משיכה.

עניין הקניין ברוחניות (כמבואר ב'לקוטי תורה' עקב טז, ג.) הוא מה שהקב"ה שהוא "קונה שמים וארץ" קונה את ענייני העולם בכסף ובמשיכה (על ידי שמושכם מרשות הרבים לרשות יחידו של עולם, ונותן כסף מלשון כיסופים שהוא בחי' אהבה רבה) מהנבראים התחתונים ובפרט מעם ישראל כפי שנפעלו על ידם. והנה ידוע שהגזירות שגזרו חכמים הן מצד ירידת הדורות אבל במילתא דלא שכיחא גם אם יש מיעוט אנשים שעבורם זקוקים לגזירה, העמידוהו על דין תורה שמעות קונות גם בלא משיכה וגם על ידי הרוב (ללא המיעוט) יוגמר הקניין (קונה שמים וארץ) בשלימותו, וזוכים תיכף ומיד ליעוד "לעולם ירשו ארץ" - ירושת ארץ ישראל ברוחניות ובפשטות ולתחיית המתים שהרי "עמך כולם צדיקים" ו"כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא" ועד שפועלים בכל העולם קיום היעוד "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר".

(משיחת ש"פ וארא תשמ"ה)

9) מימרא של רבה בשם רב הונא (שם מר"מ). 10) לדעת מנינים המדויק. 11) כלומר בתורת דמים, ולא בתורת חליפין, כי הרי אין מטבע נעשה חליפין (להלן הלכה ו). 12) אסף מלוא חפניו. מפשטות דברי רבינו משמע, שאף הלוקח אינו יודע את כמות הכסף. אך הכסף-משנה כתב שיתכן שגם רבינו מסכים לדעת רש"י, שאף אם המוכר בלבד אינו יודע את הסכום, הרי זה דבר שאינו מצוי, וכן כתב הראב"ד. 13) לפי האומד. מילה זו נמצאת במסכת דמאי פ"ב מ"ג. 14) אף-על-פי שדרך כלל, עקרו חכמים את קנין המעות, וכל זמן שלא משך - יכולים לחזור בהם (למעלה פ"ג הלכה ד). 15) שמכירה וקנין במעות שלא נודע מנינם אינו שכיח, ובדבר שאינו שכיח לא גזרו חכמים שמה יאמר לו: נשרפו חטיף בעליה (סמ"ע סימן קצט סק"ב).

16) אף ההלכה הבאה טעם אחד לה עם זה של ההלכה הקודמת. 17) משנה בקידושין כת. ולפי אחד הפירושים בגמרא שם. ואף-על-פי שלפי ההלכה אין המשנה מתפרשת כן (ראה למעלה הלכה א) - כתב הרי"ף שסברא זו, מכיון שהובאה בתלמוד לפירוש המשנה - הלכה קבועה היא, שהרי כלל הוא בידינו בכל מקום: דבר שאינו מצוי לא גזרו בו חכמים (תוספות המיוחסים לר"י הזקן בקידושין כח:). ורב האי גאון כתב שאין הלכה כן (הגהות מיימוניות). 18) [=עבד כנעני. וצריך להבין, שהרי עבד כנעני דינו כקרקע ונקנה בכסף (למעלה פ"ב ה"א), וברור שלא גזרו בו חכמים כבמטלטלין, שמה יאמר לו: נשרפו חטיף בעליה (ראה להלן פרק ו הלכה יג, ובהערה כב שם), ואם כן למה כתב רבינו "עבד", שהרי כל החידוש כאן הוא, שבמלוה הבאה מחמת מכר, שאין זה דבר מצוי, לא תיקנו חכמים משיכה כבמטלטלין?]. 19) המפרשים התלבטו כאן מאוד: הטעם שנותן הרמב"ם אינו מספיק אלא למה קונים כאן בדמים ללא משיכה, אבל עדיין יש להבין הרי אמרו (קידושין מז:): "המקדש במלוה אינה מקודשת כי מלוה להוצאה ניתנה", כלומר, כסף המלוה אינו נחשב כבעין, והוא-הדין שאין קונים בו (שם)? ומסקנת המפרשים שלדעת רבינו אין לסמוך על אותה סוגיא בקידושין אלא על סוגיא זו בבבא-מציעא שלפיה יש קנין במלוה לענין מכר, וכן פסק להלן פ"ז ה"ד (ראה בתוספות המיוחסים לר"י הזקן בקידושין שם, ובכסף-משנה). ויש מסבירים: שיש הבדל בין קידושין למכר, שבקידושין אין האשה מסכימה להתקדש כיון שאינה מקבלת עתה בשעת הקידושין, שום דבר ממשי. אבל לענין מכר לא איכפת לו למוכר אם אינו מקבל דבר בעין, ולפיכך נחשבת מחילת המלוה "כמי שנתן הדמים עתה" (לשון רבינו להלן פ"ז ה"ד). באופן שמלוה עדיף מכסף בעין - שהרי כסף בעין אינו קונה בלי משיכה, ואילו מלוה מחמת מכר, קונה בלי משיכה. 20) שאף-על-פי שמלוה הרי הוא ככסף בעין לענין מכירה, כנ"ל - הרי גם כסף אינו קונה עד שימשוך או יגביה (למעלה פ"ג ה"ד), וכמו כן גם מלוה, ורק במלוה הבאה מחמת מכר שאינה מצויה - לא גזרו, כנ"ל.

הלוקח; שהמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה³⁶.
אף על פי שלא תפס המוכר³⁷ כל הפלי שהקנהו
חלף ממכרו, אלא אחז מקצתו, ואחז המקנה לו
מקצתו - קנה הלוקח. והוא שאחז ממנו כדי שיעור
פלי³⁸, או יאחזנו אחיזה שהוא יכול לנתק את כל
הפלי³⁹ מיד המקנה לו. לפיכך, אם הקנה לו במקצת
הבגד⁴⁰ - צריך שיאחז מן הבגד שלש אצבעות⁴¹,
שאם יפסק ממקום שאחז - הרי הוא פלי בפני
עצמו; ששלש אצבעות מבגד קרוי פלי, כמו
שבארנו בענין טמאת בגדים⁴². וכן אם אחז פחות
משלש, והיה יכול לנתק כל הפלי⁴³ - קנה.

(35) מקור הלכה זו בקידושין ז. "הילך מנה והתקדשי
לפלוגי, מקודשת מדין עבד כנעני" וכן פסק רבינו בפה
מהלכות אישות הלכה כב. הרי שאע"פ שהקנה בעצמו לא
נתן מאומה למקנה - קנה, כיון שאחר נתן עבורו (אבן
האזל). וכן נראה בגמרא (ב"ב קנב:) שאמר: "וקנינא
מיניה", כלומר וקנינו ממנו, הרי שהעדים נתנו את הסודר
למקנה, וכן כתב רב עמרם גאון (הובא בהגהות מיימוניות
כאן אות ב). (36) מסקנת הגמרא בקידושין ו: שהאומר
הילך מנה על-מנת שתחזירהו לי, שקנה במכר. וכן כתבו
הגאונים (מגיד-משנה) [וראה בנדרים מח:]. (37) בבא-
מציעא ז. (38) יבואר להלן כמה שיעורו. (39) מעין סברא
זו נזכרה בתלמוד (שם ט.) בשם רבי אבהו, לענין מציאה:
אם אחד רכוב על החמור ואחד תופס המסירה (=החבל),
הרכוב על החמור קנה החמור, ותופס המסירה קנה את כל
המסירה, אף-על-פי שאינו אוזח את כולה, מאחר שיכול
לנתקה ולהביאה אצלו. ואף-על-פי שנדחתה סברא זו (שם),
סובר רבינו שלא יתכן שכל עיקר סברת רב אבהו בדויה,
אלא עיקר הסברא נכונה ונאמרה לענין מכירה, שדעת אחרת
מקנה לו, ורבי אבהו רצה לדמות מציאה למכירה, ודמיון
זה הוא שנדחה, אבל עיקר הסברא שנאמרה לענין מכירה
לא נדחתה, ועיין ש"ך סימן קצה, ס"ק ו. (40) נקט בגד
לדוגמא, שכרגיל לוקחים סודר, אבל הוא-הדין שאר כלים
(סמ"ע, שם, ס"ק יב). (41) היינו, שלש על שלש (סמ"ע,
שם). (42) בפרק כב מהלכות כלים הלכה א. (43) לדעת
הסמ"ע (שם ס"ק יג) הכוונה שיכול לנתק שיעור כלי,
דהיינו שלש אצבעות על שלש אצבעות.

ח. זה שפותבין בפטורות⁴⁴ וקנינא מפלוגי בפלי
הפשוט לקנות בו: 'בפלי' - להוציא פרות וכיוצא
בהן; 'הפשוט' - להוציא אסורי הנאה; 'לקנות בו'
- להוציא פליו של מוכר⁴⁵.

(44) בבא-מציעא מז. (45) [בבא-מציעא שם: "אמר רב
ששת בריה דרב אידי - במנא (=בכלי) לאפוקי (=להוציא)
מדרב ששת דאמר קונין בפירות, דכשר, למעוטי איסורי
הנאה (שם לדעת רב זביד) למיניא, לאפוקי מדלוי דאמר
בכליו של קונה, ביה (=בו), למעוטי מטבע". ורבינו השמיט
"למעוטי מטבע", והעיר על זה הראב"ד. ונראה שרבינו גרס
שם כגירסת רבינו חננאל: "רב פפא אמר במנא לאפוקי
מטבע וכו'" ו"ביה" לא דרשו כלל. ורב פפא לשיטתו (שם)

ה. הקרקעות²¹ והעבדים²² והבהמה ושאר כל
המטלטלין, כל אחד מהן נקנה בחליפין. והוא
הנקרא קנין²³. ועקר הדרך הזאת: שיתן הקונה
למקנה²⁴ פלי כל שהוא²⁵ ויאמר לו²⁶: קנה פלי זה
חלף החצר או היין או הבהמה או העבד שמכרת
לי בכך וכך. כיון שהגביה²⁷ המוכר את הפלי וקנהו
קנה הלוקח אותו הקרקע או אותן המטלטלין, אף
על פי שעדין לא משכן ולא נתן הדמים²⁸, ואחד
מהן אין יכול לחזור בו.

(21) מתוך השקלא-וטריא בגמרא (בבא-מציעא מז.) שתמהו
לדעת האומר שקונים בכליו של מקנה, - "נמצא שמקנה לו
קרקע אגב מטלטלין" - נראה ברור שקרקע נקנית בחליפין
(כסף-משנה). (22) קידושין כב: (23) היינו קנין סתם,
ראה להלן הלכה ט. (24) כרב, ולא כלי (בבא-מציעא
שם). וכחכמים דרבי יהודה (שם) הסוברים שמה שכתוב
"שלף איש נעלו ונתן לרעהו", היינו, שבועז הקונה שלף
ונתן לגואל שהיה המקנה. (25) ו"נעל" שנאמר במקרא
אינו דוקא, והוא רק לציין שצריך כלי, אבל לא חשוב איהו
כלי (ועיין סמ"ע, קצה, אות א). (26) כמו שכתוב (רות ד,
ח): "ויאמר הגואל לבועז קנה לך" (הגר"א קצ"ה, ס"ק ב).
(27) [כיון שהמדובר ב"כלי כל שהוא", כמו שכתב רבינו
למעלה - כתב "שהגביה", שכל דבר שדרכו להגביה אינו
נקנה אלא בהגבהה (למעלה פ"ג) וראה בשו"ע חו"מ סימן
קצה, סעיף א.]. (28) כן היא בהלכות גדולות (הלכות
הלואה, דפוס וורשא קט ע"ד). והרשב"א (בקידושין כו.)
הוכיח כן מהגמרא בבא-מציעא טז: .

ו. אין קונין אלא בכלים²⁹, ואף על פי שאין בו
שוה פרוטה³⁰. ואין קונין בדבר שאסור בהנאה³¹,
ולא בפירות³² ולא במטבע³³. ואין קונין בכליו של
מוכר³⁴, אלא בכליו של לוקח.

(29) כרב נחמן, בניגוד לרב ששת (ב"מ מז.). ולמד כן ממה
שנאמר: "שלף איש נעלו" - דוקא נעל וכל הדומה לו,
דהיינו כלי ולא פרי. (30) ברייתא שם (ועיין שם
ב'תוספות' ד"ה קונים בכלי). (31) שם מז: (32) להלן
הלכה ח, כתב רבינו: "בכלי, להוציא פירות וכיוצא בהן".
ומדבריו למעלה הלכה א נראה שפרה וחמור הם בכלל פרי
בענין זה, וראה בכסף-משנה. וכן נראה בגמרא (שם מז:):
"ופירי נמי עבדי חליפין, כיצד החליף שור בפרה או חמור
בשור". אלא שיש גורסים שם "החליף בשר שור בפרה",
עיין שם ברש"י וב'תוספות'. (33) הלכה מפורשת (שם מז.
ומז:). והטעם בגמרא (שם מה:): מפני שדעתו של אדם על
הצורה שישנה במטבע, וצורה עשויה להבטל, שלפעמים
נפסל המטבע על-ידי המלכות. וראה להלן הלכה ח.
(34) כרב שם מז. ומז: וכנ"ל בהלכה ה. שבועז שלף נעלו
ונתן לגואל.

ז. הקנה אחד פלי למוכר פרי שיקנה הלוקח אותו
הממכר - זכה הלוקח³⁵. ואף על פי שהקנה לו
הפלי על מנת להחזירו - נקנה המקח, וזכה בו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

54) אלו דברים פשוטים, שלא מצינו בהם קנין בשום מקום, שבאמירה גמר הדברים (מגיד-משנה). (55) ראה להלן פרק א מהלכות שלוחין ושותפין הלכה א. (56) ראה בפרק יז מהלכות אישות הלכה יט. וב'תוספות' לסנהדרין ו. ד"ה צריכה. (57) להלן בפרק ג מהלכות זכיה ומתנה הלכה ב, כתב רבינו: "מחל לחבירו חוב שיש לו עליו, או נתן לו הפקדון שהיה מופקד אצלו, הרי זו מתנה הנקנית בדברים בלבד". הרי שדעת רבינו כהרא"ש שבדבר שהוא בעין, לא שייך לשון מחילה אלא לשון מתנה, וראה בחושן-משפט סימן רמא סעיף ב, ובהג"ה שם (וראה בלחם-משנה ומשנה-למלך שם).

יב. נהגו רב המקומות⁵⁸ להקנות למקצת אלו
הדברים או פיוצא באלו, ואומרים: וקנינו מפלוני
שעשה פלוני שליח, או שמחל לפלוני חוב שיש לו
אצלו, או שבטל המודעה שמסר על גט זה, וכיוצא
באלו, אף על פי שאינו צריך.

(58) וכן דעת הגאונים (מגיד-משנה).

יג. קנין זה שנהגו להקנות באלו הדברים אינו
מועיל כלום, אלא להודיע שאינו אומר דברים אלו
במשחק ומתהלל⁵⁹, אלא שגמר בלבד ואחר כך אמר.
לפיכך, אם אמר: בלב שלם אני אמרת וגמרת
לעשות דבר זה - אין צריך דבר אחר כלל.

(59) ראה מה שכתב רבינו בהלכות אישות שם.

יד. הדברים שאין בהם ממש⁶⁰ אין הקנין מועיל
בהן⁶¹. כיצד? הרי שכתב בשטר: וקנינו מפלוני
שאלף בסחורה עם פלוני⁶², או שייחלקו השדה
שביניהם, או שישתתפו שניהם באמנות⁶³, וכיוצא
בדברים אלו פלן⁶⁴ - הרי זה קנין דברים, ואינו
מועיל כלום; שהרי לא הקנה לחברו דבר ממש
ודוע⁶⁵, לא עקר ולא פרוט עקר⁶⁶ הדוע.

(60) כלומר, שאין בהם התחייבות של ממון. (61) בבא-
בטרא ג. על המשנה: "השותפין שרצו לעשות מחיצה",
כלומר להתחלק ביניהם, שמדובר שעשו ביניהם קנין על זה,
ולכן מחוייבים לקיים את דבריהם, ועל זה שאלו: "וכי קנו
מידם - קנין דברים בעולם הוא?!" (62) כלומר, אין כאן
התחייבות של ממון אלא התחייבות הליכה בלבד.
(63) [ההתחייבות היתה שיעשו ביניהם שותפות, וזהו דבר
שאינו בו ממש. אבל השיתוף עצמו, כלומר התניית התנאי
שיעבדו שניהם ולכל אחד חלק שווה בשכר העבודה
- זהו דבר שיש בו ממש, ואף-על-פי-כן אין זה קנין טוב
מפני שזהו דבר שלא בא לעולם, כמו שכתב רבינו להלן
פ"ד מהלכות שלוחין ושותפין הלכה ב. ולדעת הראב"ד שם
בשם רבותיו, אין זה דבר שלא בא לעולם אלא כל אחד
ואחד קונה בגוף ידי חברו למה שהן עושות ופועלות. וזהו
מה שכתב כאן הראב"ד: "אבל השיתוף עצמו נקנה בקנין".
(64) כגון: ידור פלוני בביתי, יאכל פלוני פירות דקל שלי
(להלן פ"ד מהלכות זכיה ומתנה הלכה טו). שמכיון שאינו

מה: שמטבע לא נעשה חליפין מפני שצורה עלולה
להבטל, ולעולם הוא כלי. אבל לדעת רב ששת בריה דרב
אידי שלמד מהמילה "במנא" להוציא פירות, ולא למדו
להוציא מטבע, היינו מפני שמטבע הוא בכלל פירות ואינו
כלי כלל. וזהו שהביא רבינו "בכלי להוציא פירות וכיוצא
בהן" דהיינו מטבע, וכנ"ל].

ט. זה הקנין⁴⁶ אין צריך להיות בפני עדים, אלא אם
היה בינו ובין חברו⁴⁷ - קנה. שלא הצריכה תורה
עדים בדיני ממונות אלא לכופר⁴⁸; אבל המוכר או
הנותן או השוכר או המשאל וכיוצא בהן - אין
צריך עדים, וכיון שקנה הקונה בדרך אחד מן
הדרכים שקונין בהן: בין בהגבהה, בין במשיכה,
בין במסירה, בין בקנין⁴⁹, בין בכסף, בין בשטר⁵⁰ או
בתורה - קנה, ואף על פי שאין שם עדים.

(46) קידושין סה: (47) כלומר, ושניהם מודים, כמו שכתב
להלן: "שלא הצריכה כו' עדים כו' אלא בכופר".
(48) בגמרא (שם): "לא איברו סהדי אלא לשקרי", כלומר:
לא נבראו העדים אלא בגלל השקרנים. אין העדים מהווים
חלק אורגאני מפעולת הקנין, תפקידם אינו אלא
אינפורמטיבי בלבד, לברר את העובדות. (49) קנין סתם
הוא חליפין, למעלה הלכה ה. והראב"ד כתב: "אין הכל
מודים בקנין". שהרי אמרו (בבא-בטרא מ.): "קנין בפני
שנים ואין צריך לומר כתובו" (מאירי ומגיד-משנה).
ולדבריו אין סתירה מכאן למה שאמרו בקידושין סה: "לא
איברו סהדי אלא לשקרי" - יש חילוק בין יתר הקנינים שהם
בגוף הדבר הנקנה, וכסף הוא שווי של החפץ, אבל קנין
חליפין שאינו בגוף החפץ הנקנה ואינו שווי של החפץ אינו
נגמר אלא בעדים. ועיי' ב"ח בתחילת סימן קצה, ולהלן
הלכה י. (50) שהרי הלכה כרבי אלעזר, שעדי מסירה כרתי
ואין צריך עדי חתימה (ראה בפ"א מהלכות גירושין הלכה
טו, וב'שיטה לא נודע למי' לקידושין שם, ובר"ן שם).

י. המוכר או הנותן⁵¹ שקנו מידו - יש לכל אחד
מהן לחזור בו כל זמן שעוסקין באותו ענין⁵², ואף
על פי שהקנין בפני עדים; ואם הפסיק הענין - אין
אחד מהם יכול לחזור, אף על פי שאין ביניהן
עדים. וכשם שחוזר המוכר והנותן, כך חוזר הלוקח
והמקבל כל זמן שעוסקין באותו ענין; מה שאין כן
בשאר דרכי הקנינה⁵³.

(51) בבא-בטרא קיד. (52) (שם), כרב יוסף ולא כרבה.
(53) שהרי הזכירו שם רק "קנין". וטעם ההפרש בין קנין
סודר ושאר דיני הקנאה, כמו שכתבנו למעלה, ששאר
הקנינים כגון חזקה ומשיכה הם בגוף החפץ, ובכסף, מפני
שהמוכר מסתלק מיד עם קבלת המעות.

יא. יש דברים הרבה⁵⁴ שאינם צריכין קנין, ואין
לקנין בהם טעם. כגון המשתחרר את עבדו והמגרש
אשתו, או עושה שליח⁵⁵, או המוסר מודעה או
המבטל מודעה, או המוחל לחברו⁵⁶ חוב או
פקדון⁵⁷ שיש לו בידו. וכל פיוצא בדברים אלו.

מקנה לו אלא את האכילה או את הדיר - אין זה כלום, שהם דברים שאין בהם ממש. (65) ראה להלן פרק כא הלכה ג. (66) שאילו אמר לו פירות דקל זה מכורים לך - קנה, שהרי הפירות דבר שיש בו ממש הוא, אלא שאם עוד לא צמחו, הרי זה דבר שלא בא לעולם ולא קנה, אלא באופן שמכר את העץ לפירותיו (להלן פ"י מהלכות זכיה ומתנה שם).

פרק עשירי

(1) נתבאר בו דיני קניית המטבע ודיני קניית השטרות וההלוואות שבעל-פה וכל הנמשך אחר זה.

א. הפירות, אף על פי שאין קניין בהן² כמו שפארנו³, הרי נקנין⁴ בקנין פשאר המטלטלין. אבל המטבע - כשם שאין קניין בו⁶, כך אינו נקנה בקנין⁷. נמצא המטבע אינו נקנה בקנין, ואינו נעשה הוא עצמו קנין לקנות פשאר דברים.

(2) אם מחליפים פירות בדבר אחר, ומשך אחד את הפירות, לא נקנה הדבר המקביל לשני. (3) לעיל, פ"ה הלכה ו. (4) בבא-מציעא מה: (5) אם החליפו פירות בכלי מסויים, ומשך בעל הפירות את הכלי - נקנים הפירות לבעל הכלי. (6) לעיל פ"ה, הלכה ו. (7) מסקנת הגמרא (שם מו.). והטעם: כל ערכו של המטבע היא הצורה, והיא עלולה להבטל ולהפסל, והרי המטבע כמו שטר שאינו נקנה בחליפין (סמ"ע סימן רג ס"ק ד, וכן כתב הרמב"ן בבבא-מציעא מה:).

ב. לשונות⁸ של זהב ושל כסף - הרי הן בעששיות⁹ של פרזל או של נחשת; והכל פשאר המטלטלין¹⁰ הן, ונקנין¹¹ בקנין¹², וקונין זה את זה בהחלפה¹³, כמו שפארנו¹⁴. אבל המטבעות של כסף או דינרין¹⁵ של זהב¹⁶ או המעות של נחשת - הרי הן פלן דמים כנגד שאר המטלטלין¹⁷; והנותן את אחד מהן דמי המטלטלין¹⁸ - לא קנה, עד שימשך או יגביה, כמו שפארנו¹⁹; ואין אחד מהן נקנה בקנין²⁰, ולא נעשה קנין.

(8) חתיכות ללא צורת מטבע. וכן הוא בדברי רבינו בפ"ד מהלכות מעשר שני הלכה ט: "... בלשון של כסף - והוא הנקרא אסימון". ובפירוש המשנה בתחילת פ"ד דבבא-מציעא כתב רבינו: "חתיכות כסף שאינן מצויירות והם הנקראים אסימון". (9) רוצה לומר, שאין דינם כמטבעות שאינם נקנים בחליפין, אבל אין הכוונה שהם כעששיות שהם כלים ועושים בהם קנין חליפין, שהרי כתב בסמוך: "וניקנין בקנין וקונין זה את זה בהחלפה" - הרי שאינם עושים חליפין, ראה להלן. ועיין מגיד-משנה ולחם-משנה. (10) כלומר, ודינם כפירות ולא בכלי כמו שכתבנו למעלה. (11) אבל לא קונים, כדין פירות בהלכה א. (12) סתם "קנין" זה חליפין, ומקור הלכה זו בגמרא (ב"מ מו.) "בפרוטטות (=מעות) של נחושת שהם עדיין בלא צורה, כעין אסימון של כסף - רש"י) - דליכא עליהו טבעא (=שאינן עליהם צורה) - פירא הו (דינם כפירות) ומשום

הכי נקנו בחליפין" (הגר"א סימן רג, ס"ק טו.). (13) כלומר, שזה נהוג אף בפירות (למעלה פ"ה הלכה א. ועיין מה שכתבנו שם). ומקור הלכה זו במשנה (שם מד.). (14) פרק ה שם. (15) היחידה של מטבעות-זהב היתה: דינר, ושורו - עשרים וחמשה דינרים של כסף (ראה להלן הלכה ד.). (16) הרמב"ם רואה את ה"זהב" כ"מטבע" ביחס לשאר מטלטלין, וכ"פירות" ביחס ל"כסף" (בהלכה הבאה), הרי"ף (פרק הזהב) האריך מאוד להוכיח את הדראנפיות זו של ה"זהב" ביחס ל"כסף" ול"מטלטלין", אך רב האי גאון, ומביא הרי"ף שם, סובר ש"זהב" תמיד נחשב כ"פירות", אף ביחס לשאר מטלטלין. (17) הדגש על "מטלטלין", אבל זהב ונחושת הם כפירות ביחס לכסף, כמו שיבואר להלן. (18) כלומר, בתורת קנין כסף. (19) למעלה פרק ג הלכה א. (20) חליפין. כנ"ל בהלכה א. שהמטבע אינו נקנה בחליפין ואינו נעשה חליפין.

ג. במה דברים אמורים²¹? בזמן שקונה שאר מטלטלין²² באחד ממניי מטבעות אלו, או עבדים וקרקעות²³; אבל הדינרין של זהב לגבי מטבעות של כסף²⁴ - הרי הן כפירות²⁵. וכן המעות של נחשת²⁶ - כמו פירות לגבי מטבעות של כסף²⁷.

(21) כלומר, שאף זהב ונחושת נחשבים כדמים. (22) שאז היחס הוא כמו בין כסף ומטלטלין, שאין קונים אלא עם משיכת המטלטלין. (23) ואז הם קונים לגמרי, שהרי עבדים וקרקעות נקנים בדמים (מ"מ). [וראה למעלה פרק ה הלכה ד והערה יז]. (24) שאף-על-פי שהזהב יותר חשוב מהכסף, - האחרון יותר חריף וקל יותר להוצאה, ו"כל דבר מהכסף, - האחרון יותר חריף קרוי מטבע" (נמוקי-יוסף פרק הזהב). (25) משנה (בבא-מציעא מד.), שנוסתתה הבבליה, בניגוד לירושלמית, היא לפי העריכה האחרונה של רבי. (26) שם. (27) ועל היחס בין זהב ונחושת לא דיבר רבינו, כי אין זה מפורש בתלמוד, אבל נחלקו בזה רבותינו הראשונים: לדעת הרשב"א, ומצטטו המ"מ, זהב נחשב כפירות לגבי נחושת, מפני שזה האחרון הוא יותר בשימוש, אך הנמוקי-יוסף (שם) מביא בשם הירושלמי, שנחושת נחשב כפירות לגבי זהב; את הדעה האחרונה מסביר יפה הסמ"ע (סימן רג ס"ק יב) ומיציזי דבריו: המרחק בחשיבות בין זהב ונחושת הוא הרבה יותר גדול מזה שבין זהב וכסף, וחשיבות זו עושה את הזהב מטבע לגבי נחושת, למרות שזה האחרון הוא יותר חריף. לעומת זה, אין מרחק כזה קיים בין זהב וכסף, וזה האחרון אינו הרבה פחות חשוב מן הראשון, ולכן מכריעה כאן החריפות של הכסף, שיחשב מטבע כלפי הזהב. בש"ע (שם) מביא את שתי הדעות ללא הכרעה.

ד. פיצד²⁸? נתן לו²⁹ דינר של זהב בעשרים וחמשה דינר של כסף - נקנה הכסף³⁰, אף על פי שעדיין לא בא הכסף לידי, וחיוב³¹ לתן לו עשרים וחמשה דינר של כסף כמו שפסק³² עמו: אם חדשים - חדשים³³, אם ישנים - ישנים³⁴. אבל אם נתן לו עשרים וחמשה כסף בדינר זהב - לא קנה, עד שימשך הדינר של זהב³⁵, וכל אחד יכול לחזור בו³⁶.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בחליפין. הש"ע כותב בזהירות: "ומתחייבין לתת מעות שפסקו" (סימן רג, סעיף ח). (49) אם נתן מעות טובות ולא משך את הרעות. (50) כלומר, כדרך שאין המעות קונות שאר כל הפירות.

13 ז. המטבע אין לו דרך⁵¹ שיצקה בו⁵² מי שאינו
14 ברושות⁵³ אלא על גבי קרקע⁵⁴. כגון שקנה הקרקע
15 ועל גבו המעות, או שישפך את מקום המעות⁵⁵.
16 כיון שצקה בקרקע בכסף או בשטר או בחזקה או
17 בקנין צקה במעות. והוא שיהיו אותן המעות קנין,
18 כגון שיהיו מפקדין⁵⁶ במקום אחד⁵⁷. אבל ראובן
19 שהיה לו חוב⁵⁸ על שמעון, והקנה ללוי קרקע ועל
20 גבה חוב שיש לו אצל שמעון - נראה⁵⁹ שלא
21 קנה החוב.

51 בכמה מקומות בגמרא (כגון בבא מציעא מו. ובבא בתרא קמט:) יש משא ומתן ארוך כיצד להקנות כסף, והמסקנא - אחרי שדחו שורה של קנינים שאן להם מקום בכסף כגון חליפין - שאין רק האפשרות הזאת שמביאה רבינו. (52) היינו, בכסף מסויים, שיזכה בו ויהיה ברושות, אבל להטיל עליו חוב שישלם לו תמורת החפץ, אפשר עלידי משיכה בחפץ (כסף-משנה). (53) שאם הוא ברושותו - חצרו קונה לו. (54) כלומר, בקנין אגב, ראה למעלה פרק ג הלכה ח. (55) המקום, שבו מונחים המעות. (56) ואין לנפקד הרשות להחליפם. (57) וכל-שכן אם נמצאים ביד הנותן. (58) היינו, מלוה על פה, ודין מלוה בשטר מתברר להלן לפנינו. (59) כי בגמרא יש פנים לכאן ולכאן. במקום אחד (בבא-קמא קד:) הביאו עובדא של הקנאת מעות בקנין אגב, ויש גורסים שם: "רב פפא הוה מסיק תריסר אלפי זוזי בי חזא". כלומר, שהנותן היה לו עליהם מלוה בסכום זה, ויוצא שגם מלוה אפשר להקנות בקנין אגב. אבל במקום אחר (ב"ב עז:): "רב פפא הוה ליה תריסר אלפי זוזי בי חזא", ואפשר שהיה לו פקדון אצלם (ויש ספרים שגורסים כן גם בב"ב שם, עיין 'תוספות' בבא-בתרא שם ד"ה רב פפא).

22 ח. היינו⁶⁰ עומדים לשלשתן⁶¹, ואמר לו: מנה שיש לי
23 בידך, בין פקדין בין מלוה⁶², תנהו לזה - קנה לוי⁶³,
24 ואין אחד משלשתן⁶⁴ יכול לחזור בו. ודבר זה⁶⁵
25 אמרו חכמים, שהיה הלכה שאין לה טעם⁶⁶. לפיכך
26 אין למדין ממנה לדין אחר⁶⁷.

(60) גיטין יג: ויד. (61) ראובן (המלוה או המפקד) המקנה, שמעון (הלוח או הנפקד) הנותן, ולוי המקבל. (62) אף-על-פי שאין הכסף בעין, שהרי מלוה להוצאה ניתנה, ובכל זאת קונה במעמד שלשתן - שם, במסקנת הגמרא. (63) ראה בפרק ה מהלכות אישות הלכה יז, שגם לענין קידושין מועיל קנין זה. (64) אף לוי המקבל אינו יכול לחזור בו, שאם מקבל זה הוא בעל חוב של הנותן, אין המקבל-המלוה יכול לחזור בו ולתבוע שוב את הלוח (מגיד-משנה), וכמו כן אין ראובן (המלוה-המקנה) יכול לתבוע חובו משמעון (הלוח-הנותן), כמבואר בהלכה ט (כסף-משנה). (65) שם (יד). אחרי שקלא-וטריו ארוכה

(28) ברייתא (בבא-מציעא מה:). (29) בתורת קנין כסף, אבל בתורת חליפין אינו מועיל כי פירות אינם נעשים חליפין (לחם-משנה). (30) כלומר, במשיכת הזהב נתייב בעל הכסף לשלם תמורתו בכסף לבעל הזהב, אבל אין הכוונה שכסף מסויים נקנה תמורתו, שהרי אין כסף נקנה בחליפין. (31) בעל הכסף ליתן לבעל הזהב. (32) כמו שקבעו את המחיר; קביעת המחיר - תנאי קודם לכל קנין שהוא, וראה לעיל פ"ד הלכה יא. (33) אם התנו שיתן לו מטבעות חדשים, חייב ליתן לו חדשים, ואמנם "סתם ישנם עדיפים מחדשים" (סמ"ע שם אות יא), אבל לפעמים רוצה הלוקח לשמור את המטבעות לזמן ארוך, ואז יותר טוב לו חדשים. (34) שהרי, כאמור, סתם ישנים עדיפים מחדשים. (35) כדין כל המטלטלין שאינם נקנים בכסף אלא בהגבהה או במשיכה (לעיל פ"ג ה"א). (36) כדין הנותן כסף בעד מטלטלין (שם הלכה ד). אבל חייב ב"מי שפרע" (להלן פרק ז הלכה א).

ה. נתן לו³⁷ שלשים אסר³⁸ של נחשת בדינר של
2 כסף - נקנה הדינר³⁹ של כסף, וחיב לתן לו כמו
3 שפסק עמו: אם דינר חדש - חדש, אם ישן - ישן.
4 אבל אם נתן לו דינר של כסף בשלשים אסר - לא
5 קנה, עד שיקח האסרות של נחשת, וכל אחד מהן
6 יכול לחזור בו.

(37) תוספתא בבא-מציעא פרק ג, והובאה ברי"ף וברא"ש. (38) המחיר הרגיל היה עשרים וארבעה איסרים עבור הדינר (קידושין יב). וכאן המדובר כשהחולו האיסרים (פילפולא חריפתא להרא"ש פ"ד אות א). (39) במשיכת הנחושת, שהוא פרי ביחס ל"כסף", ואף כאן, בקנין דמים ולא בקנין חליפין, כנ"ל בהלכה ד.

7 ו. וכן⁴⁰ מעות הרעות⁴¹ שפסלתן⁴² מלכות⁴³ או
8 המדינה⁴⁴, או דינרין שאינן יוצאין⁴⁵ באותה מדינה
9 ואין נושאין ונותנין בהן עד שמשנין אותן למטבע
10 אחר - הרי הן כפרות⁴⁶ לכל דבר, ונקנין בקנין⁴⁷,
11 וקנין את המעות⁴⁸, ואין המעות קונות אותן⁴⁹,
12 כשאר כל הפרות⁵⁰.

(40) כלומר, עוד מקרה שמטבע יש לו דין של פירות. (41) משנה (בבא-מציעא מד). "מעות הרעות קונות את היפות". (42) בטלתן; כך מפרש הרמב"ם את ביטוי המשנה: "מעות רעות", שהם מעות שנפסלו, ועיין במגיד-משנה מה שכתב בשם הרשב"א. (43) שם (מו:). מלכות כוללת הרבה מדינות; ונחשבות כ"פירות" אף אם האזרחים ממשיכים בחשאי להשתמש עדיין במטבע זו. למרות הביטול הרשמי (בגמרא שם). (44) אזור אחד בתוך המלכות, ועדיין המטבע יוצא באזורים אחרים של אותה מלכות. (45) הרי"ף (פרק הזהב), והיינו שלמעשה חדלו להשתמש בהם, אם כי לא ביטלו אותם עדיין רשמית. (46) אבל לא ככלי, ועיין פ"ה הלכה ו, והלכה ח. (47) כלומר, בקנין סודר. אבל לא קונים כמו פירות. (48) בתורת קנין כסף. כלומר, מחייבין את הצד השני לשלם מעות, אבל לא שקונים מעות מסוימות, שאין מעות נקנין

ואחרי שנדחו הטעמים, בהם רצו לבסס הלכה זו. (66) כלומר, אין לה בסיס משפטי, והיא כאילו "קבלה למשה מסיני, שאין לתת בה טעם" (רש"י). אבל יש טעם וסיבה למה עשו חכמים תקנה זו, והיא להקל על המשא-ומתן: "משום תקנת השוק, שמי שקונה סחורה, ואין בידו מעות, מעמידו אצל בעל חובו ואינו צריך להמתין עד שיקנה לו הקניין" ('תוספות' שם ד"ה כהילכתא). (67) באופן שהנותן אינו חייב כלום למקנה, וכמו שביאר להלן הלכה ט.

ט. הִיָּה⁶⁸ רְאוּבֵן חַיִּב לְשַׁמְעוֹן מֵאָה זָזוּ, וְאָמַר לְלוֹי: תֵּן לְשַׁמְעוֹן מֵאָה זָזוּ אֵלּוּ שְׁאֵנִי חַיִּב לוֹ עַד שְׁאֲתָן לִּי⁶⁹ או עַד שְׁאֲעִשֶׂה עִמָּךְ חֲשֹׁבֹן, וְאָמַר לוֹ: הֵן! וְקָבַל שַׁמְעוֹן - כֹּל אֲחָד מִשְׁלָשְׁתָּן יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ, וְאָפְלוּ פָּרַע לְלוֹי לְשַׁמְעוֹן מִקְצַת חֹבּוֹ. לְפִיכָךְ, אִם לֹא פָּרַע לְלוֹי לְשַׁמְעוֹן - חֹזֵר שַׁמְעוֹן⁷⁰ וְתוֹבֵעַ אֶת רְאוּבֵן בְּשָׂאָר חֹבּוֹ⁷¹.

מקור הלכה זו בבבא-מציעא (קיא). במשנה, וכדעת רבה (שם קיב). שאם המחזיר (=שלח את הפועל שלו) אצל חנוני (=שאמר בעל הבית לחנוני: תן לפועל בדינר, פירות שאני חייב לו, ואני אשלם לך) - יכול לחזור בו, שמכין שאין הנותן חייב למקנה, אין כאן קנין מעמד שלשתן (רי"ף שם). (69) שהרי אין לוי חייב לראובן כלום, בניגוד למעלה בהלכה ח, שהנותן חייב למקנה. (70) ומכאן שאם הנותן חייב מעות למקנה (שקנה המקבל, כנ"ל מהלכה ח), שאין המלוה-המקנה, חוזר ותובע חובו מהלוה-הנותן, כיון שהמקבל קנה החוב במעמד שלשתן (כסף-משנה למעלה הלכה ח, עיין שם). (71) אבל המקצת שפרוע אינו יכול לחזור ולתבוע (משנה-למלך).

י. הַמּוֹכֵר שֵׁטֶר חֹב לַחֲבֵרוֹ, או נָתַנוּ לוֹ בְּמִתְנָה - אֵינוֹ נִקְנֶה⁷² בְּמִסִּירַת הַשֵּׁטֶר לִידּוֹ; שֶׁלֹּא מִסֵּר לוֹ אֶלֶּא הִרְאָהּ שְׁבוּ⁷³, וְאִין הִרְאָהּ נִתְפַּסֶּת בִּיד⁷⁴.

(72) בבא-בטרא (עז). ושם: "אמר אממר, הילכתא: אין אותיות נקנות במסירה" (כן היא גירסת רב האי גאון, הר"ח והרי"ף, אבל גירסת הרשב"ם: "הילכתא: אותיות נקנות במסירה"). (73) שהרי השטר אין גופו ממון אלא ראייה או תעודת-אישור על תביעת ממון. (74) שהראייה שבשטר אינה דבר ממש, ולעולם אין קנין חל אלא על דבר שיש בו ממש.

יא. וְכִיצַד יִקְנֶה הַשֵּׁטֶר? שֶׁיִּכְתֹּב לוֹ⁷⁵ הַמִּקְנֶה: קֵנָה שֵׁטֶר פְּלוֹנִי וְכָל הַשְּׁעֲבוּד⁷⁶ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, וְיִמְסֹר לוֹ הַשֵּׁטֶר. וְנִמְצָא שְׁנִקְנָה בְּכִתְיָבָהּ וּמִסִּירָהּ. וְאִין צְרִיךְ עֵדִים לְעֻנֵּן קִנְיָתוֹ⁷⁷, אֲבָל צְרִיךְ עֵדִים לְעֻנֵּן תְּבִיעָתוֹ⁷⁸; שֶׁהִרְי הַנִּתְבָּע אוֹמַר לוֹ: מִי יֹאמַר שֶׁפָּעַל דְּבָרִים שְׁלִי קָתַב וּמִסֵּר לִי?⁷⁹

(75) לחזק את קנין השטר עושים קנין כפול, כי המסירה לבדה אינה נחשבת, באופן יחסי, אלא כדיבור, אבל הכתיבה היא כפעולה ('תוספות' בבא-בטרא עז. ד"ה

יב. קֵנִין הַשְּׁטָרוֹת בְּדִרְךָ הַזֹּאת⁸⁰ - מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁸¹; אֲבָל מִן הַתּוֹרָה אֵין הִרְאָיוֹת נִקְנֹת, אֶלֶּא גּוֹף הַדְּבָר⁸² בְּלִבָּד קִנְיִי. לְפִיכָךְ⁸³, הַמּוֹכֵר שֵׁטֶר חֹב לַחֲבֵרוֹ - צָרִיךְ יָכוֹל לְמַחֵל⁸⁴, וְאָפְלוּ יוֹרְשׁוֹ מוֹחֵל⁸⁵.

(80) של מסירה וכתיבה, ויש דרך אחרת שהשטר נקנה בה מן התורה, ראה להלן בדברי הראב"ד ובהערה פג. (81) מתקנת חכמים. זו היא שיטת הרי"ף בכתובות פרק הכותב, והוכיח כן מתוך הסוגיא בבבא-בטרא קמז: ויש חולקים על זה וסוברים שקנין שטרות מן התורה, ראה ב'תוספות' בבא-בטרא קמז: ויש חולקים על זה וסוברים שקנין שטרות מן התורה, ראה ב'תוספות' בבא-בטרא עז: ד"ה קני לך. ועיין בש"ך לחושן-משפט סימן ס"ק א. (82) ואף השעבוד נחשב כדבר בלתי ממשי. (83) מכיון שכל הקנין אינו אלא מתקנת חכמים, אין לו תוקף מלא. (84) כתובות (פה:), ברם המוכר-המוחל חייב לשלם ללוקח השטר פיצויים מדין מזיק (פרק ז מהלכות חובל ומזיק הלכה י). וכתב הראב"ד בהשגה, שאם כתב הלוה בשטר חובו הריני משועבד לך ולכל הבאים מכוחך - אינו יכול למחול. וכתב הכסף-משנה שכן הוא גם לדעת רבינו. ובאופן זה קנוי השטר ללוקח, מדין תורה, ועיין לעיל הערה עט.

יג. הָאִשָּׁה⁸⁵ שֶׁהִכְנִיסָהּ⁸⁶ שֵׁטֶר חֹב לְבַעְלָהּ - אֵינָה יְכוֹלָה לְמַחֵל אֶלֶּא מִדַּעַת בַּעְלָהּ; מִפְּנֵי שְׂיָדָה פְּדוּדָה⁸⁷.

(85) שם. (86) בנכסי מלוג, או בנכסי צאן ברזל, ראה בחושן-משפט שם סעיף כח. (87) נכסי אשה שייכים לבעל, ואין קנין לאשה בלי בעלה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

עד שיגיע לידו, כי אף-על-פי שנתן לו השדה - אינו רוצה שיכתבו עליה שטר, לפי שעל-ידי השטר ניתן פומבי לדבר, וערכו הכלכלי יורד על-ידי הידיעה בדבר הפחתת הרכוש הקרקעי שלו ('תוספות' שם ד"ה חוזר בשטר). אולם, כל זמן שלא ידוע שהמוכר חזר בו - יכולים השלוחים למסור את השטר לצד השני, ואין צריכים לחשוש שמא חזר בו (רשב"ם שם, ד"ה חוזר בשטר). (102) שהרי כבר החזיק בה, ואף-על-פי שאין הקרקע נקנית אלא בשטר, במקום שכותבים את השטר (למעלה פ"א הלכה ד), ואם חוזר בשטר, למה לא יחזור גם בשדה? - הרי כבר כתבנו למעלה (שם הלכה ח) שבקנין חזקה אין השטר מעכב, והרי דקדק רבינו לכתוב: "והחזיק הזוכה לו" (וראה למעלה הערה צח). ועיין נמוקייסוף בב"ב שם.

טז. אָמַר לָהֶם¹⁰³: זָכוּ לוֹ בְּשָׂדֶה עַל מְנַת שְׁתַּחֲבֹבוּ לוֹ אֶת הַשֹּׁטֶר - אִף עַל פִּי שְׁהִחֲזִיקוּ לוֹ בְּשָׂדֶה, חוֹזֵר מִזֶּה וּמִזֶּה¹⁰⁴ עַד שְׁגִיעֵי¹⁰⁵ שֶׁטֶר הַמִּתְנָה לִידֵי מְקַבֵּל הַמִּתְנָה.

(103) בבא-בבא שם. (104) שהרי התנה שאינו רוצה להקנות אלא אם יקיים התנאי, והרי לא קיים. (105) ואף-על-פי שאין תנאי זה דומה לתנאי בני גד ובני ראובן, ששם היה המעשה (נתינת עבר הירדן להם) לטובת בני גד ובני ראובן, והתנאי היה לטובת המתנה (הוא משה רבינו בשם כל ישראל, שיעברו חלוצים) וכאן התנאי לטובת המקבל - אף-על-פי-כן יש לתנאי תוקף שצריך לקיימו (מגיד-משנה בשם רמב"ם). [ולדעת רבינו בפ"ו מהלכות אישות הלכה יז שבאומר "מעכשיו" או באומר "על מנת" אין צריך שיהא דומה לתנאי בני גד ובני ראובן - דברי רבינו מוסברים על נכון].

יום שני ה' תמוז ה'תשע"ח

פָּרָק שְׁבִיעִי

(1) נתבארו בו הדברים שאין המקח נגמר בהם אבל יש בין הקונה והמוכר דין מי שפרע, או שהחזיר מחוסר אמנה, ונמשך אחר זה מי שנתן מעות לאחר לקנות לו ולא קיים אמנתו וקנה לעצמו, והנמשך אחר זה.

א. מִי שֶׁנָּתַן הַדָּמִים² וְלֹא מִשָּׁן הַפְּרוֹת - אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִקְנוּ הַמַּטְלָלִין, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵנוּ, כָּל הַחוֹזֵר בּוֹ, בֵּין לֹקְחָם בֵּין מוֹכְרָם, לֹא עָשָׂה מַעֲשֵׂה יִשְׂרָאֵל⁴, וְחֵיב לְקַבֵּל⁵ מִי שֶׁפָּרַע. וְאִפְלוּ נָתַן הָעֶרְבוֹן⁶ - כָּל הַחוֹזֵר מְקַבֵּל מִי שֶׁפָּרַע⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי שנתן הדמים ולא משך הפירות ... כל החוזר בו ... לא עשה מעשה ישראל"

כמבואר, עניין הקניין ברוחניות הוא מה שהתחתונים (ובפרט ישראל) בעבודתם, מקנים את ענייני העולם לקב"ה שהוא "קונה שמים וארץ" בכסף ובמשיכה. כסף מלשון כיסופים והוא הבא בהמשכה מלמעלה למטה ואילו

יד. הַמִּקְנָה⁸⁸ לַחֲבֵרוֹ קִרְקַע כָּל שֶׁהוּא, וְהִקְנָה לוֹ עַל גִּבָּה שֶׁטֶר חוֹב⁸⁹ - הֲרִי זֶה קִנְיַן הַשֹּׁטֶר בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא⁹⁰ בְּלֹא קְתִיבָה וּבְלֹא מִסִּירָה⁹¹. וְנִרְאֶה לִי, שֶׁגַּם זֶה יָכוֹל לְמַחֲלֵל⁹² אַחֵר שֶׁמְּכָרוֹ. וְכֵן הַמוֹכֵר⁹³ קִרְקַע וְכָתַב הַשֹּׁטֶר וְאֵין הַלֹקֵחַ עֲמוּ⁹⁴ - פִּינִין שְׁהִחֲזִיק⁹⁵ הַלֹקֵחַ בְּקִרְקַע נִקְנָה הַשֹּׁטֶר בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא.

(88) בבא-בבא עז: (89) ויש אומרים (הרא"ש, נמוקייסוף בשם רב האי גאון), שדווקא שטר מכירה של אותה הקרקע הנמכרת, נקנה ב'קנין אגב', והיא הדוגמא המובאת בענין זה בגמרא - אבל לא שטר אחר. (90) כן כתב רבינו למעלה פ"ג ה"ט: "כיון שקנה הקרקע נקנו המטלטלין, אע"פ שאינן צבורין בתוכה". (91) שכיון שמקנה אגב קרקע דינו כקרקע שנקנית בכסף, בשטר ובחזקה ואין צריך יותר (סמ"ע חו"מ סימן סו ס"ק כה). וכתב הכסף-משנה שצריך לומר לו בעל-פה שהוא מקנה לו את השעבוד. ברם רבינו חננאל סובר, ש'קנין אגב' אינו עומד אלא במקום מסירה, ולכן צריך עוד להוסיף קנין כתיבה. (92) בגמרא לא הזכירו מפורש דין המחילה בקנין שטר ע"י 'קנין אגב'. ברם הדבר הוא הגיוני, אחרי שגם 'קנין אגב' הוא רק מדרבנן, וכמו שכתבו ה'תוספות' בבבא-קמא יב, ד"ה אנא, וראה בלחם-משנה. (93) בבא-בבא שם. (94) שמותר לעשות כן (ב"ב שם, ולהלן פרק כד מהלכות מלוה ולוה ה"א), שהרי לא יכול להיות כאן שום הפסד אלא למוכר בלבד, אם ימצאנו הלוקח (שהשטר נכתב על שמו) וינצלו טרם שקנה את השדה, ואין לנו לחשוש יותר מהמוכר עצמו (רשב"ם שם עז: ד"ה כאותה ששנינו). (95) הראב"ד הוסיף כאן, שצריך לומר מפורש: קנה אגב קרקע. [ויתכן כי דעת הרמב"ם היא ששטר שנכתב על אותה קרקע שהוא "אפסרא דארעא" (= "רסן האדמה"), כמו שאמרו בקידושין כז. הרי הוא כאילו צבור בתוך הקרקע (וכן נראה בגמרא קידושין שם), ובצבורין אין צורך לומר קנה אגב קרקע, כמו שכתב רבינו למעלה פ"ג ה"ט, ועיין ראב"ד שם].

טו. הָאוֹמֵר⁹⁶: זָכוּ בְּשָׂדֶה זֹאת⁹⁷ לְפָלוֹנִי, וְכָתַבוּ לוֹ אֶת הַשֹּׁטֶר⁹⁸; וְהִחֲזִיק הַזּוֹכֶה לוֹ⁹⁹ בְּקִרְקַע - יֵשׁ לְנוֹתָן¹⁰⁰ לַחוֹזֵר בְּשֶׁטֶר¹⁰¹ עַד שְׁגִיעֵי לֵיד בְּעַל הַמִּתְנָה, וְאִף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַחוֹזֵר בְּשָׂדֶה¹⁰².

(96) בבא-בבא עז. וקידושין כז. (97) אומר לשלוחים, שיעשו קנין בקרקע מתוך כוונה לזכות בה בשביל המקבל. (98) וגם מצוה עליהם לכתוב לו שטר. (99) השליח עשה קנין חזקה בשביל המקבל. ולדעת רשב"ם (שם) המדובר בקנין חליפין. וראה להלן. (100) דקדק לכתוב "לנותן", וכן להלן: "בעל המתנה", ולכאורה אפשר להסיק מזה, שסובר רבינו כדעת רבינו-רם (ב'תוספות' שם ד"ה חוזר), שרק במתנה הוא חוזר בשטר, אבל במכירה אינו יכול לחזור בשטר, שוודאי על דעת כן נמכר שיהא ללוקח שטר. אבל המגיד-משנה והלחם-משנה סוברים שמתוך זה שהביא רבינו הלכה זו בהלכות מכירה, נראה שהמדובר גם במכירה. (101) אינו יכול לחזור בקרקע, אחרי שנעשה כבר הקנין, אבל יכול לחזור בשטר, שהרי לא נקנה למקבל

4 **וּמִמַּצְרִים שֶׁשִּׁטְבְּעוּ בָּיָם, הוּא יִפְרַע מִמִּי שֶׁאֵינּוּ עוֹמְדִים**
5 **בְּדִבְרוֹרָא¹³. וְאַחֵר כֶּן יִחְזֹר הַדָּמִים.**

8) מקללין. כרבא ולא כאביי (בבא מציעא שם). וראה למעלה הלכה א. וכתבו התוספות (שם, דיבור המתחיל בעושה מעשה עמך), שאף על פי שהחזור אינו עושה מעשה עמך ומותר לקללו - אין זה אלא לקללו על המקח הזה, אבל לא לקללו סתם. 9) הביטוי "אותו" לאו דווקא, שהרי, לדעת רבינו, לא מכוונים את הקללה ישר אליו (ראה להלן), אלא הכוונה: בנוכחותו (ועיין סמ"ע סימן רד, סעיף קטן ז). 10) אבל בפירושו המשנה כתב רבינו: "יש לו לצעוק אותה צעקה במעמד האיש ההוא שהוא צועק עליו, ובאיזהו מקום שירצה - מי שפרע כו". 11) "נקט אלו מפני שבהם נתבאר לעניינים ההשגחה הפרטית של השם יתברך ומשום הכי נקט שטבעו בים ולא שאר מכות לפי שטביעתם בים היה מורה על ההשגחה פרטית של השם יתברך וכו'". (סמ"ע שם אות ח). 12) מכאן ואילך אינו במשנה, אבל בברייתא שהובאה בגמרא (ב"מ מח). 13) כלומר, בדיבור שיש בו ליווי של מעשה קצת, כגון מתן דמים. שאילו בדיבור בלבד אין מי שפרע כמו שכתב רבינו להלן הלכה ח (כסף משנה) אבל אין מקללים אותו בלשון נוכח.

6 **ג. הַנּוֹתֵן¹⁴ דָּמֵי הַמִּטְלָטְלִין אוּ מִקְצַת הַדָּמִים¹⁵, וְחִזֹּר**
7 **בּו הַלּוֹקֵחַ¹⁶, וְאָמַר לוֹ הַמּוֹכֵר: בּוֹא וְטֹל מִעוֹתֶיךָ -**
8 **הָרִי הַמְּעוֹת אֲצִלּוֹ כְּמוֹ פְקֻדוֹן¹⁷, וְאִם נִגְנְבוּ אוּ אָבְדוּ**
9 **- אֵינּוּ חַיִּב בְּאַחֲרֵיתוֹן¹⁸. אֲבָל אִם חִזֹּר בּו הַמּוֹכֵר¹⁹**
10 **- הָרִי הַמְּעוֹת בְּרִשּׁוֹתוֹ, וְחַיִּב בְּאַחֲרֵיתוֹן²⁰, וְאָף עַל**
11 **פִּי שֶׁחִזֹּר בּו וְאָמַר לַלּוֹקֵחַ: בּוֹא וְטֹל אֶת שְׁלֶךְךָ, עַד**
12 **שֶׁיִּקְבֹּל עָלָיו מִי שֶׁפָּרַע, וְיֹאמַר לוֹ²¹ אַחֵר כֶּן: בּוֹא**
13 **וְטֹל אֶת שְׁלֶךְךָ²².**

14) החלק השני של הלכה זו: חזרת המוכר, אין לו מקור מפורש בגמרא, אבל יסודו בדברי הגאונים שהובאו ברי"ף שם. ואילו החלק הראשון: חזרת הלוקח אין לו שום מקור לא בגמרא ולא בדברי הגאונים, וראה להלן. 15) כמבואר בהלכה א שגם הנותן עירבון קנה לעניין מי שפרע. 16) וחייב הוא, כאמור, ב"מי שפרע". 17) והרי הוא כשומר חנם. 18) כמו כל שומר חנם. וראה להלן למה דינו כשומר חנם. 19) בבבא מציעא מט. הביאו עובדה באחד שנתן כסף למוכר שומשומין עבור שומשומין ולפני שעשה משיכה בשומשומין, הוקרו, והמוכר חזר בו ואמר ללוקח שיבוא לקחת בחזרה את כספו ועד שבא לקחת את כספו, נגנב אותו הכסף. ופסק רבא שאין המוכר חייב באחריות כלל לא כשומר שכר ולא כשומר חנם, אבל חכמים אחרים שאלו לפניו: והלא לא קיבל עוד מי שפרע, ואולי לא יקבל והמקח יישאר מקח ונמצא שהכסף ברשותו? והודה להם רבא על זה. ואף על פי שנתברר שכל העובדה הזאת וההוראה של רבא וחזרתו על ידי שאילת החכמים - לא היו במציאות כלל והעובדה הייתה באופן אחר, בכל זאת פסק רב האי גאון (הובא ברי"ף) שהלכה כדעת חכמים וכחזרתו של רבא כמו שהובא שם, באופן שכל זמן שלא קיבל המוכר "מי שפרע" הרי הוא באחריותו של המוכר.

משיכה עניינה העלאה מלמטה למעלה. והנה, כל גילוי האור - כסף - אהבה רבה, הוא בכדי שהאדם יעלה את ענייני העולם למעלה ולכן אם "חזר בו" היינו שקיבל את הכסף ולא משך, היינו לא העלה את ענייני העולם למעלה, צריך לקבל "מי שפרע" כדי שיבין את חומר העניין. ומה שמזכיר "מי שפרע מדור המבול ... כו'" שהיה לפני מתן תורה, הוא מכיון שכל עניין המשיכה הוא מצד גדרי העולם שלא יתברר אם לא שימשכוהו ויעלוהו למעלה, אבל מצד ישראל שהם למעלה מהעולם ונמצאים בו רק מצד ציווי ה' לצאת ממקומם ודרגתם ולירד למטה, יכולה העבודה להיעשות בדרך של מנוחה ושלוש על ידי ריבוי גילוי אור כבימי שלמה המלך שאז נתקבצו ובאו כל ניצוצות הקדושה למקומו ודרגתו של שלמה שעליו נאמר "וישב שלמה על כסא ה'" (דברי הימים-א כט, כג). אבל מצד החטא והגלות יש צורך בעבודת האדם בדרך מלחמה דווקא. ומכיון שהירידה בגלות היא מצד אומות העולם ומצד גדרו של העולם מזכירים לו ש"מי שפרע מדור המבול" כי הפרעון הוא על העדר העבודה של בירור העולם.

(ספר"ש תשנ"ט ח"ב ע' 683)

2) בתור קניין כסף. 3) שניהם יכולים לחזור בהם, כמו שכתב רבינו למעלה פרק ג הלכה ד. 4) ואינו בכלל מה שאמרה תורה (שמות כב, כז) "ונשיא בעמך לא תאור" (=לא תקלל), לפי שזה אינו עושה מעשה עמך, מעשה ישראל, שהרי נאמר (צפניה ג, יג): "שארית ישראל לא יעשו עוולה ולא ידברו כזב". ולפיכך מותר לקללו ולאוררו במי שפרע (בבא מציעא מח: ורש"י ורי"ף שם). ושניהם, המוכר והלוקח, כל אחד מהם החזור בו מן המקח חייב ב"מי שפרע". 5) משנה בבבא מציעא מד. "אבל אמרו, מי שפרע מאנשי דור המבול כו'", ולפי המבואר בגמרא (שם מח:): אין זה סיפור דברים בלבד, אלא שחייבים להטיל עליו קללת "מי שפרע" "לעשות חזיון לדבר, לפי שבהמון העם קל לחזור כל זמן שלא נגמר המקח" (הרא"ש פרק הזהב). ואף על פי שעקרו חכמים קניין כסף, ולא נקנו המטלטלין לקונה - מכיון שמן התורה הוא קונה, ויש רשות למוכר להשתמש בכסף (להלן הלכה ג), הואיל וכן יש לו קללת מי שפרע אם הוא חוזר בו (קצות החושן סימן רד, סעיף קטן ב). וראה להלן הלכה ה והערה שם [אבל לפי זה יש להבין למה חייבו את הלוקח, שאין לו שום הנאה, במי שפרע]. 6) כלומר: נתן מקצת דמים לקניין בתורת פירעון חלקי, ואת השאר הוא מתחייב להוסיף ולשלם בתאריך יותר מאוחר. 7) לפי שהלכה כרבי יוחנן, לגבי רב (בבא מציעא מח:), שעירבון קונה כנגד כולו. והרי זה כאילו נתן כל הדמים.

1 **ב. וְכִיצַד מְקַבֵּל מִי שֶׁפָּרַע? אוֹרְרִין⁸ אוֹתוֹי בְּבִית**

2 **דִּין¹⁰ וְאוֹמְרִין: מִי שֶׁפָּרַע מֵאֲנָשֵׁי דוֹר הַמִּבּוֹל¹¹**

3 **וּמֵאֲנָשֵׁי דוֹר הַפְּלָגָה וּמֵאֲנָשֵׁי¹² סְדָם וְעַמּוּרָה**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(לפי נוסחת נימוקי יוסף בבא מציעא שם). "הנותן עירבון טבעת לחבירו ורצה לחזור בו חוזר בו ואינו מקבל עליו מי שפרע". והטעם בזה: שלא חייבו "מי שפרע" אלא באופן שהוא קונה מן התורה ויש לו רשות להשתמש בכסף (למעלה הלכה א ועיין שם בהערה) וכן נראה בגמרא (בבא מציעא מז:): שאמרו: "... מי שפרע, אי אמרת בשלמא מעות קונות, משום הכי קאי באבל [אמרו מי שפרע], אלא אי אמרת מעות אינן קונות, אמאי קאי באבל [אמרו מי שפרע]". וראה להלן הלכה ו בדבר קניין "רושם".

- ו. מִכָּר לוֹ בְּדָבָרִים בְּלִבָּד, וּפְסָקוֹ הַדְּמִים³¹, וְרָשָׁם¹¹
הַלּוֹקֵחַ רָשָׁם³² עַל הַמִּקְחָהּ פָּדִי שְׂהִיָּהּ לוֹ סִמֵּן יָדוֹעַ¹²
שֶׁהוּא שָׁלוֹ - אָף עַל פִּי שְׁלֹא נָתַן מִהַדְּמִים כְּלוּם,¹³
כָּל הַחֲזוֹר בּוֹ אַחֵר שֶׁרָשָׁם מִקְבָּל מִי שֶׁפָּרַע³³. וְאִם¹⁴
מִנְהַג הַמַּדִּינָה הוּא שְׂהִיָּהּ הַרָשָׁם קִנְיָן גָּמוּר - נִקְנָה¹⁵
הַמִּקְחָהּ³⁴, וְאִין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ, וַיְהִיָּה זֶה¹⁶
חֵיב לָתֵן דְּמִים³⁵.¹⁷

(31) תנאי הכרחי הקודם לכל קניין, וראה לעיל פרק ד הלכה יא. (32) זה פירוש המלה "סיטומתא", המובאת בגמרא (שם). (33) כך מסקנת הגמרא (שם), ופירש הסמ"ע: "חז"ל תיקנו [אף במקום שאין המנהג שהרושם קונה קניין גמור] להיות לרושם דין נתינת מעות על המקח [שיקבל מי שפרע]". (34) בבא מציעא שם. ומכאן "שהמנהג מבטל הלכה בכל כיוצא בזה, שבכל דבר שבממון על פי המנהג קונין ומקנין" (מגיד משנה בשם הרשב"א). "ובזמן הזה שנהגו הסוחרים שמוסרים לקונה את המפתח וסוגרים בו - קונה בעניין שכירות בית כשסור לו המפתח" (הגהות מיימוניות כאן אות ה בשם ספר המקצועות). (35) [בקניין הגבחה שהיא מן התורה ואף בקניין משיכה שהיא מדרבנן, כתב רבינו (למעלה פרק ג הלכה ה) ש"כופין את הלוקח ליתן הדמים", ואילו "סיטומתא" שאינה אלא מנהג, סובר רבינו, שאין מנהג לכופו ולהוציא ממנו ממון. ועיין רש"י לכתובות צא: דיבור המתחיל מצוה, שסובר שאין כופין אלא במצוה המפורשת בתורה, ובתוספות שם פו. דיבור המתחיל "פריעת" חלקו עליו וכתבו שאף במצוה דרבנן כופין אותו, עיין שם].

- ז. דָּבָר בְּרוּר³⁶ הוּא, שְׁאִין דִּין זֶה אֵלָּא בְּשֶׁרֶשֶׁם בְּפָנֵי¹⁸
הַמוֹכֵר, אוֹ שְׁאֵמַר לוֹ הַמוֹכֵר: רָשָׁם מִקְחָךְ; שְׁהִי¹⁹
גָּמַר לְהַקְנוֹתָן, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בַּחֲזָקָה וּבִמְשִׁיכָה.²⁰

(36) "זה פשוט, שלא עדיף משאר קניות" (מ"מ).

- ח. הַנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּדָבָרִים בְּלִבָּד³⁷ - הָרִי זֶה רָאוִי²¹
לְעֵמֶד לוֹ בְּדַבְרוֹ, אָף עַל פִּי שְׁלֹא לָקַח מִן הַדְּמִים²²
כְּלוּם, וְלֹא רָשָׁם, וְלֹא הִנִּיחַ מִשְׁכּוֹן. וְכָל הַחֲזוֹר בּוֹ,²³
בֵּין לִקְחָהּ בֵּין מוֹכֵר - אָף עַל פִּי שְׁאִינוֹ חֵיב לְקַבֵּל²⁴
מִי שֶׁפָּרַע, הָרִי זֶה מִמַּחְסְרֵי אֲמָנָה³⁸, וְאִין רוּחַ²⁵
חֲכָמִים נוֹחָה הֵימָנוּ³⁹.²⁶

(37) בלי פעולת קניין, כמבואר בסמוך בדברי רבינו. (38) לשון הגמרא: "דברים יש בהם משום מחוסרי אמנה"

וראה להלן. (20) הרי"ף אומר מפורש, שדינו כשואל, לפי שיש לו רשות להשתמש בכסף הזה, וחייב אף באונסין, ברם מתוך דברי הרמב"ם - ובפרט בהצעת הראב"ד (מ"מ) - נראה שהוא סובר שדינו כשומר שכר, שאף על פי שיש לו רשות להשתמש - כל עוד שלא השתמש בהם אינו כשואל אלא כשומר שכר (ראה בבא מציעא מג. לרב נחמן). (21) הכסף משנה מדגיש כאן, שאחרי שקיבל "מי שפרע", צריך הוא עוד פעם לפנות ללוקח, שייקח את מעותיו, ואז, ורק אז, הוא פטור מאחריות. (22) ואז דינו כשומר חנם, שמכיוון שלפני שקיבל "מי שפרע" היה חייב באחריות כשומר שכר - בזה שאמר לו קח בחזרה את כספך אינו בא להפקיע את כל האחריות אלא להקל על עצמו ולפיכך נשאת עליו קצת אחריות כשומר חנם. ואף על פי שבגמרא (בבא מציעא שם) נראה שאינו חייב באחריות כלל - זהו מפני שרבא סובר שאסור לו להשתמש בכסף, וגם לפני קבלת "מי שפרע" אינו אלא שומר חנם. ואף על פי שבגמרא (בבא מציעא שם) נראה שאינו חייב באחריות כלל - זהו מפני שרבא סובר שאסור לו להשתמש בכסף, וגם לפני קבלת "מי שפרע" אינו אלא שומר חנם, אבל אנו שפוסקים להלכה כרבי יוחנן שמעות קונות מן התורה - מותר לו להשתמש בהם, כמו שכתב הרא"ש בבבא מציעא פרק ד סימן יג. ומאותו הטעם כתב רבינו גם בהלכה הראשונה, בחזרת הלוקח, ששם אין "מי שפרע", שהרי הוא כשומר חנם.

- ד. מִי שְׂהִיָּהּ לוֹ חוֹב אֶצְל חֲבֵירוֹ, וְאָמַר לוֹ: מִכָּר לִי¹
חֲבִית שֶׁל יַיִן בְּחוֹב שֶׁשֶׁל לִי אֶצְלָךְ, וְרָצָה הַמוֹכֵר -²
הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁנָּתַן הַדְּמִים עֲתָדָה²³, וְכָל הַחֲזוֹר בּוֹ³
מִקְבָּל מִי שֶׁפָּרַע²⁴. לְפִיכָף²⁵, אִם מִכָּר לוֹ קֶרֶקַע⁴
בְּחוֹבוֹ - אִין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ²⁶, וְאָף עַל פִּי⁵
שְׁאִין מְעוֹת הַמִּלְוָה מְצוּיֹת בְּשַׁעַת הַמִּכָּר.⁶

(23) הראב"ד השיג ממה שאמרו חכמים (קידושין מז.) מלווה להוצאה ניתנה והמקדש במלווה אינה מקודשת והמוכר במלווה אינו קונה - אבל רבינו סמך על סוגיית הגמרא בבבא מציעא מז: שמלווה קונה במכר, וראה למעלה פרק ה הלכה ד ובהערה שם. (24) כדין כל קונה בכסף וחזור בו (למעלה הלכה א). (25) הואיל ומלווה הוא ככסף בעין. (26) והמדובר במקום שאין כותבין את השטר, שהקרקע נקנה בכסף בלבד (למעלה פרק א הלכה ד).

- ה. הַלּוֹקֵחַ מִחֲבֵירוֹ קֶרֶקַע אוֹ עֲבָדִים²⁷ אוֹ שְׁאָר⁷
מִטְּלָטְלִין, וּפְסָקוֹ הַדְּמִים, וְהִנִּיחַ מִשְׁכּוֹן²⁸ עַל⁸
הַדְּמִים - לֹא קִנְיָה²⁹; וְכָל הַרוֹצֶה לַחֲזוֹר מִשְׁנִיָּהֶם -⁹
חֲזוֹר, וְאִינוֹ חֵיב לְקַבֵּל מִי שֶׁפָּרַע³⁰.¹⁰

(27) שנקנים בכסף קניין גמור [וראה למעלה פרק ה הלכה ד והערה שם]. (28) שאם יחזור בו מן המקח יוחלט (=ישאר לחלוטין) המשכון ביד המוכר. וראה להלן פרק י"א הלכה ד. (29) "מנה אין כאן - משכון אין כאן (קידושין ח:). כלומר, מנה (=כסף מנה) לא נתן לו וגם המשכון לא נתן לו במתנה ולפיכך אין כאן שום קניין. וכן אין האשה מתקדשת בנתינה זו (שם). וכן פסק רבינו בפרק ה מהלכות אישות הלכה כג). (30) כן מפורש בירושלמי סוף מסכת שביעית

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ה' תמוז - ספר קנין - הלכות מכירה קיז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ברבין חסידא בעניין קידושין וברבה בר בר חנה בעניין מקח וממכר. (47) שהמוכר לא רצה למכור למשלח אלא לשליח ובוזה יוציא את עצמו מן החדש (סמ"ע שם סעיף קטן ד).

יב. הורו מקצת המורים, שאם קנה לעצמו במעות 16 חבירו אחר שזקפן עליו מלוה⁴⁸ - הרי קנה לעצמו⁴⁹, 17 ומקבלין ממנו⁵⁰ כשאמר 'זקפתי אותם המעות על 18 עצמי במלוה'. ואני אומר, שאין דין זה דין אמת, 19 אלא המקח של משלח⁵¹, כמו שיתבאר בדין העסק.

(48) "שחושב בנפשו: מעות הללו שנתן לי המשלח, אקנה לי בהן לעצמי, ויהיו מעותיו לי בידי בתורת הלוואה, ואשלם לו היום או מחר" (סמ"ע, סימן קפג, סעיף קטן ב). (49) אחרי ששינה, קנה בשינוי כמו שמצאנו בבבא קמא קב: שאם אמר לו המשלח לקנות חיטים וקנה שעורים, שקנה לעצמו (מגיד משנה). (50) כלומר, נאמן הוא עלינו. וראה במגיד משנה. (51) רבינו לשיטתו, שפסק בפרק א מהלכות שלוחין ושותפין הלכה ה כרבי יהודה, שאפילו אמר לו לקנות חיטים וקנה שעורים, קנה המשלח.

יג. שלשה שנתנו מעות לאחד לקנות להם המקח: 21 אם היו המעות מערבכות⁵² וקנה במקצת הדמים, אף 22 על פי שהיתה פונת השליח שזה שקנה לאחד מהן 23 - הרי המקח של כלן, וחולקין אותו לפי מעותיהן. 24

(52) הטור (חושן משפט סימן קפד) מדייק כאן: "אפילו ערבן השליח", ומביא דעה החולקת על זה.

יד. היו מעות של אחד מהן צוררין⁵³ וחתומין⁵⁴, 25 אף על פי שהיה בלב השליח הנה שיקנה המקח 26 לכלן - לא קנה אלא זה שנקנה המקח במעותיו 27 בלבד. 28

(53) קשורים. וגם כאן סובר הטור: אפילו צררם השליח (סמ"ע סימן קפד סעיף קטן א). (54) שיש להם החותם של בעליו.

פרק שמיני

(1) נתבאר בו דיני ביטול המקח מפני שהלוקח לא השלים הדמים, ודיני שומת הדמים בעניין המכר.

א. המוכר² שדה לחבירו באלף זוז, ונתן לו מקצת 29 הדמים³, והיה יוצא ונכנס⁴ ותובע שאר הדמים⁵, 30 אפילו לא נשאר לו אלא זוז אחד⁶ - לא קנה הלוקח 31 את כללה⁷, אף על פי שכתב השטר⁸ או החזיק⁹. 32

(2) בבא-מציעא עז: (3) שאילו לא היה המוכר יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים היה קונה את כל השדה (כמו שכתב רבינו להלן הלכה ב, וכמו שכתב למעלה פ"ז ה"א גבי מטלטלין), ועכשיו שיוצא ונכנס ותובע אינו קונה עד שישלם כל הדמים. (4) בגמרא שם: "עייל ונפיק" (= נכנס ויוצא), והרמב"ם שינה וכתב "יוצא ונכנס". ומכאן שכבר נכנס פעם אחת יוצא ונכנס שוב לבית הלוקח לתבוע ממונו, וכן כתב הרא"ש (בבא-מציעא פ"ו סימן ז), וראה ביאורי הגר"א לסימן קצ, ס"ק כז. (5) ריצה זו אחרי הכסף

(שם מט. כדעת רבי יוחנן לגבי רב). כלומר, אנשים המושגים את דבריהם הם נעדרים אמונה, מחוסרי אמן. ומסתמית לשון רבינו נראה שלעולם הרי הוא מחוסר אמונה אף אם הוקר או הוזל (וכדעת הראב"ד והרשב"א שהביא המגיד-משנה). (39) שם מח. "והחזור בו אין רוח חכמים נוחה הימנו".

ט. וכן⁴⁰ מי שאמר לחבירו לתן לו מתנה, ולא נתן 1 - הרי זה ממהחסי אמונה. במה דברים אמורים? 2 במתנה מועטת, שהרי סמכה דעתו של מקבל 3 כשהבטיחו; אבל במתנה מרבה - אין בה חסרון 4 אמונה, שהרי לא האמין זה שיתן לו⁴¹ דברים אלו, 5 עד שיקנה אותו בדברים שקונים בהן. 6

(40) שם מט. כרבי יוחנן. (41) אבל במכירה יש סמיכות דעת שימכור לו, שהרי הבטיח לו דמי המקח ואף אם הוקר או הוזל - שיוקר וזול הם בכלל מתנה מועטת וסמך דעתו (תוספות שם דיבור המתחיל מודה, ונימוקי יוסף שם וראה למעלה הלכה ח). ויש אומרים שאם רבים אמרו לאחד שיתנו לו מתנה מרובה - אם חזרו בהם הם מחוסרי אמונה, לפי שסמכה דעתו של היחיד שהרבים בוודאי לא יחזרו בהם ויתנו לו. ועוד, שלכל אחד מגיע סכום קטן והרי זו כמתנה מועטת (שולחן ערוך חושן משפט סימן רד סעיף ט וסמ"ע שם סעיף קטן יד).

י. הנותן מעות⁴² לחבירו⁴³ לקנות לו קרקע או 7 מטלטלין, והניח מעות חבירו אצלו והלך וקנה 8 לעצמו במעותיו - מה שעשה עשוי⁴⁴, והרי הוא 9 מכלל הרמאין. 10

(42) משנה בקידושין נח: לעניין קידושין, ובגמרא (שם נט.) מובא דין זה גם בעניין מקח וממכר. וכן דברי רבינו בפרק ט מהלכות אישות הלכה י"ז: "העושה שליח לקדש לו אשה והלך וקדשה לעצמו - ואסור לעשות כן. וכל העושה דבר זה וכיוצא בו בשאר דברי מקח וממכר נקרא רשע". (43) וכל-שכן לשליחו, שדעת המשלח סומכת עליו יותר, שוודאי נקראת רמאות (שם). (44) קידושין נט. ובתוספתא (בבא מציעא פרק ד): "הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות כו' אם יש עדים שלקח ומכר מוציאין ממנו בעל כורחו" וכן הוא בירושלמי (בבא מציעא פרק ה הלכה ג) - הרי שהמקח שייך למשלח ולא לשליח? כתב בספר המתיבות שהתוספתא עוסקת באופן שהשליח קנה במעותיו של המוכר. וזהו שדקדק רבינו וכתב "וקנה לעצמו במעותיו" (ראה במגיד משנה).

יא. היה יודע⁴⁵ שזה המוכר אוהב אותו ומכבדו, 11 ומוכר לו ואינו מוכר למשלחו - הרי זה מתר לקנות 12 לעצמו⁴⁶; והוא שיתחזר ויודיעו. ואם מפחד שמא 13 יבוא אחר ויקדמו לקנות - הרי זה קונה לעצמו 14 ואחר כך מודיעו⁴⁷. 15

(45) בשעת המקח (ט"ז סימן קפג סעיף ב). (46) ואינו מחוייב להשתדל אצל המוכר שיסכים למכור למשלח - כיוון שידוע שאינו רוצה למכור לו. קידושין שם. מעשה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מן העידית, ולפי שחזר בו המוכר קנסוהו ונתנו ללוקח מן העידית, וראה בכסף-משנה. (16) שם בגמרא.

ג. **מכר שדהו¹⁷ מפני רעתה¹⁸, אף על פי שהוא יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים - קנה הפל, ואין הלוקח¹⁹ יכול לחזור בו; שזה שתובע²⁰ ורודה, לא מפני שעדין לא גמר והקנה, אלא כדי שלא יחזור בו הלוקח.**

(17) מסקנת הגמרא שם עת. (18) שהקרקע היא רעה, והמוכר מעוניין להפטר ממנה. (19) גם המוכר אינו יכול לחזור, אלא שכאן, מן הסתם, אין הוא מעוניין בזה. (20) לשון הרי"ף (שם).

ד. **וכן הדין²¹ במוכר משלשלין: אף על פי שמשך²² הלוקח הפירות והוציאן לרשותו, והמוכר נכנס ויוצא על שאר הדמים - לא קנה, ויד החוזר בו על התחתונה, כמו שבארנו; אלא אם כן מכר מפני רעת ממכרו, והרי זה קנה הפל.**

(21) כן הוא בגמרא (שם עז): במכירת חמור, ופסק רבא שאינו קונה מכיון שיוצא ונכנס ותובע. (22) כן דעת ה'תוספות' (שם ד"ה עייל ונפיק אזוזי). אבל דעת 'בעל המאור' היא, שאם משך, שוב לא מתבטל המקח. ופסקו של רבא (שם) היה באופן שהיתה רק נתינת דמים בלא משיכה, והשאלה עמדה בקשר לקבלת 'מי שפרע'.

ה. **לקח שוה מאה במאמים²³, והמוכר יוצא ונכנס לתבע שאר הדמים - הרי זה ספק אם הוא פמוכר שדהו מפני רעתה, ואינו תובע אלא מפני שמכר ביותר, או אינו פמוכר שדהו מפני רעתה, וזה שתובע - מפני שעדין לא גמר להקנותו עד שייקח פל הדמים. לפיכך, הרוצה לחזור משיניהם - אינו יכול לחזור²⁴; ואם תפס המוכר²⁵ ממקח שמכר פגגד²⁶ הפעוה ששפארו²⁶ לו²⁶ - אין מוציאין מידו.**

(23) כן גרס רבינו בגמרא בבא-מציעא שם (מגיד-משנה). ואין אונאה לקרקעות (להלן פרק יג הלכה ח). (24) היינו, לא הלוקח יכול לעכב שאר הדמים, שעדיין לא נתן, ולא המוכר יכול לעכב את מכירת הקרקע, מפני שהקנין עצמו היה ללא ערעור, והספק נולד רק אחרי כן - אין לבטלו (ט"ז לסימן קצ סעיף יג, ועיין משנה-למלך). (25) רק הוא יכול לתפוס, לפי שהוא אומר: ברי לי שתבעתי מפני שעדיין לא גמרתי להקנות עד שאקבל כל הדמים, אבל הלוקח אינו יודע מה כוונת המוכר, ולפיכך אינו יכול לתפוס (נתיבות המשפט). (26) [לפי דברי המוכר, שלא גמר להקנות לא קנה הלוקח כלל ואף כנגד מעותיו (ראה למעלה הלכה א והערה ו) - כן יכול לתפוס כל המקח, אלא שאם יעשה המוכר כן תהיה ידו של הלוקח על העלינה ויבקש בחזרה את מעותיו (למעלה הלכה ב). והמוכר שהאנה את הלוקח: "שוה מאה במאמים" לא כדאי לו לבטל את כל המקח, ולפיכך אינו תופס אלא חצי השדה כנגד המאה שעור לא נתן לו הלוקח].

מוכיחה שסיבת המקח היתה הצורך הדחוף של המוכר בכסף, ורק לשם זה קיים אותו, ומכיון שמטרה זו לא הושגה, מתבטל המקח (נימוקי-יוסף בבא-מציעא פרק השוכר את האומנין). (6) מימרא של רבא, שהושמעה על רקע של עובדה מסוימת. (7) רוצה לומר, בניגוד למה שאמרנו למעלה (פ"ה ז"א) שעירבון קונה כנגד כולו (וכן הוא בהלכה ב כשאנו יוצא ונכנס ותובע) - כאן אין הדין כן אלא אינו קונה את כולה, אבל לעולם אינו קונה אפילו כנגד מעותיו (ראה הגר"א סימן קצ, ס"ק יב), וכן נראה בסמוך. ראה הערה יד. (8) שהרי שטר אינו קונה עד שיתן את הדמים (למעלה פרק א הלכה ז). (9) [אף-על-פי שחזקה קונה בלי שטר, אינו קונה עד שיתן את הדמים (למעלה שם הלכה ח והערה לא) - אין זה אלא באופן שאינו יוצא ונכנס ותובע הכסף, אבל אם יוצא ונכנס ותובע אינו קונה עד שיתן דמים - מגיד-משנה למעלה פרק א הלכה ב]. וכתב המגיד-משנה כאן, שהמדובר בין אם החזיק בפניו ובין אם החזיק שלא בפניו ואמר לו "לך חזק וקנה" (ראה למעלה פ"א ה"ח). אבל הרשב"א (הובא בנמוקי-יוסף פרק ו דבבא-מציעא) סובר שאם אמר לו "לך חזק וקנה" - אע"פ שיוצא ונכנס ותובע - קנה, שבאמירתו בוטלה הקפדתו.

ב. **חזר בו הלוקח - יד המוכר¹⁰ על העליונה; רצה אומר לו: הילך מעותיך, או קנה מן הקרקע¹¹ פגגד הפעוה שנתת לי. ונותן לו מן הזבורית שבה¹². ואם חזר המוכר - יד הלוקח על העליונה; רצה אומר לו: תן לי מעותי, או תן לי קרקע פגגד מעותי. ונוטל¹³ מן היפה¹⁴ שבה¹⁵. ואם לא היה¹⁶ יוצא ונכנס ותובע - קנה הלוקח את פלה, ואין אחד מהן יכול לחזור בו, ושאר הדמים עליו כשאר החובות.**

(10) ברייתא (שם). (11) בגמרא שם הנוסח "הילך קרקע", ורבינו שינה וכתב "קנה", להורות כי עד עכשיו לא קנה גם כנגד מעותיו. (12) כלומר, מן החלק הגרוע ביותר בשדה שקנה. ואף-על-פי שדין בעל חוב לגבות מן הבינונית (פ"ט מהלכות מלוה ולוה ה"א) - כאן קנסוהו חכמים כיון שחזר בו מן המקח ('תוספות' בבא-מציעא שם ד"ה מעידית). (13) לפי המחיר של עכשיו (מגיד-משנה בשם רמב"ן). (14) מן העידית. (15) כדעת רב נחמן בר יצחק בגמרא (בבא-מציעא שם). בניגוד לדעה אחרת שם, שנוטל מן היפה שבכל נכסי המוכר. הרי דעת רבינו, כמו שכתבנו למעלה, שאין המקח חל אפילו כנגד מעותיו, ולפיכך הוא כותב "תן לי קרקע כנגד מעותי ונוטל מן היפה" (וכן כתב בפירוש המשנה בבא-מציעא שם). אבל יש מפרשים שמה שאמר בגמרא "מהיכן מגביהו מן העידית" - לא מוסב על סוף הדברים "תן לי קרקע", אלא על ראש הדברים "תן לי מעותי", לפי שהם סוברים שכנגד מעותיו המקח קיים, ואם כן הרי זה כ"אומר לחברו חצי שדה אני מוכר לך - שנותן לו מן הכחוש שבה" (להלן פכ"א הכ"ב), ולמה יקח כאן מן העידית? - אלא הדברים מוסבים לראש הדברים כשאומר "תן לי מעותי", שאז הרי הוא כבעל-חוב שלוקח

ו. הַקֹּנֶה²⁷ דָּבָר מִחִבְרוֹ וְנָתַן לוֹ הַדְּמִים וְשָׁעָה בְּמִנְיָן
הַמְּעוֹת, וְיֵלְאֵחֶר זְמַן תִּבְעוּ הַמּוֹכֵר וְאָמַר לוֹ: מָאָה
שָׁנִיתָ לִּי אֵינָם אֵלָא תַשְׁעִים - נִקְנָה הַמֶּקַּח²⁸,
וּמִחֲזִיר לוֹ הָעֶשְׂרֶה אִפְּלוּ אַחֵר כְּמָה שָׁנִים. בֵּין
בִּקְרָעָה²⁹, בֵּין בְּמִשְׁלַטְלִיךְ³⁰.

6 ז. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרָיו³¹: כִּשְׁאֶמְכֹּר שָׂדֶה זֶה הָרִי הִיא
7 מְכֹרֶה לָךְ מַעֲכָשׁוֹ³² בְּמֵאָה זֹזוֹ, וְקִנּוּ מִיָּדוֹ³³ עַל כָּךְ,
8 וְלֹא־חָר זִמָּן מְכֹרֶה לְאַחֵר בְּמֵאָה - קִנְיָה הָרָאוּשׁוֹן.
9 מְכֹרֶה בִּיּוֹתֵר עַל מִנֶּה³⁴ - קִנְיָה אַחֲרָיו³⁵, שֶׁלֹּא אָמַר
10 לוֹ אֶלָּא 'כִּשְׁאֶמְכֹּר', שֶׁיְהִיָּה מוֹכֵר מִדַּעְתּוֹ תַּחֲלָה³⁶,
11 וְזֶה לֹא הִיא רוּצָה לְמֹכֵר, וְלֹא מְכָר אֶלָּא מִפְּנֵי
12 הַתּוֹסֶפֶת שֶׁהוֹסִיף זֶה עַל שְׁוִיוֹ, וְנִמְצָא כְּמִי שֶׁנֶּאֱמַר
13 וּמֹכֵר.

14 ח. אָמַר לוֹ³⁷⁴: כְּשֶׁאִמְכְּרָהּ הָרִי הִיא קְנוּיָה לָךְ
15 מֵעַכְשָׁו בְּמָה שִׁישׁוּמוֹ אוֹתָהּ בֵּית דִּין שָׁל שְׁלֹשָׁה³⁸ -
16 אָפְלוּ עַל פִּי שְׁנַיִם³⁹ מִן הַשְּׁלֹשָׁה. אָמַר לוֹ: כְּמוֹ
17 שִׁיאִמְרוּ שְׁלֹשָׁה⁴⁰ - עַד שִׁיאִמְרוּ הַשְּׁלֹשָׁה⁴¹. וְכֵן אִם
18 אָמַר לוֹ: כְּמוֹ שִׁישׁוּמוֹ אוֹתָהּ בֵּית דִּין שָׁל אַרְבָּעָה -
19 עַד שִׁישׁוּמוֹ הָאֲרָבָעָה כָּלָן⁴² וְיִסְפְּימוּ, וְיִמְכְּרוּ⁴³ לְאַחֵר
20 כְּמוֹ שִׁסְפְּימוּ⁴⁴, וְאַחֵר כֶּף יִקְנֶה הָרִאשׁוֹן. שָׁמוּ
21 אוֹתָהּ שְׁלֹשָׁה אוֹ אַרְבָּעָה, וְאָמַר הַמוֹכֵר: עַד שִׁיבֹאוּ
22 שְׁלֹשָׁה אַחֲרֵים אוֹ אַרְבָּעָה וְיִשׁוּמוּ - אֵין שׁוּמְעִין
23 לוֹ⁴⁵; שֶׁהִי קְנוּ מִיָּדוֹ⁴⁶ תַּחֲלָה שִׁמְכַר מֵעַכְשָׁו.

1) נתבאר בו דיני מקח וממכר בהקדשות וביתומים שדינם דומה להקדשות בקצת צדדין, וכן נתבאר בו שיש דבר שאם ניקח בזמן מיוחד שרין כל אדם שווה להקדש שהמקח נגמר מבלתי שלמות תנאיו.

(2) בבא־בִּתְרָא קִלְג: וּשְׁם הַבֵּיָא עוּבְדָּא, בְּבִנּוּ שֶׁל יוֹסֵף בֶּן יִיעֻזֹּר, שֶׁמֶצָא מִרְגְּלִית וְרָצָה לְמוֹכְרָהּ לַהֲקֵדֵשׁ, וְאָמְרָה לוֹ אִשְׁתּוֹ, שֶׁהוּא לֹא יִהְיֶה הָרָאשׁוֹן לְשׁוֹם מִפְּנֵי שֶׁלֹא יוּכַל לְהִתְחַרֵּט יוֹתֵר, שֶׁהִרְיָ "אִמְרִיהָ לִגְבוּהָ כְּמִסִּירָה לְהִדְיֹט", אָף אִם הַשׁוֹם בְּטֻעוֹת, וְהַחֲפֵץ שׁוֹה יוֹתֵר, מְכִיזִין אֶת הַחֲפֵץ פְּחוֹת מִשְׁוִוִּי, הִרִי הַתְּכוּזִין לוֹוֹתֵר מִשְׁלוֹ לַהֲקֵדֵשׁ ('תּוֹסֶפֶת') קִידּוּשִׁין כֹּט. ד"ה מִשְׁכוֹ). וְרָאָה לְהֵלֵךְ הַלְכָּה ב. (3) בְּלִי כֹל פְּעוּלֹת קִנְיָן וּבְלִי מִתֵּן מַעוֹת. (4) כְּלוּמֵר: אִם הִיא שׁוֹה עֶשְׂרָה, בְּוֹדָאֵי קִנְיָה הַקֵּדֵשׁ, אֲלֵא אִפִּילוֹ הִיא שׁוֹה מָאָה - קִנְיָה. וְעֵינֵי 'אֲבָן הָאֲזֵל'. (5) שֶׁאֵזָא אֲצֵל הַדְּיוּט הַמִּקָּח מִתְּבַטֵּל, כְּדִין בִּיטוּל הַמִּקָּח בְּאוֹנָאָה שֶׁל יוֹתֵר מִשְׁתּוֹת. (6) מִשְׁנָה בְּקִידּוּשֵׁין כֹּח: וְנִזְכֵּר בְּגִמְרָא כְּמָה פְּעָמִים. (7) הָאִמְרִיהָ גִּידָא לַהֲקֵדֵשׁ, הִרִי הִיא כֵּאִילוֹ מִסֵּר בְּקִנְיָן לְהִדְיֹט.

ב. הַגִּזְבֹּר שֶׁקֵּנָה לְהַקְדֵּשׁ אוֹ שְׁמֹכֵר - יָדוֹ עַל
הָעֲלִיּוֹנָה⁸. כִּיצַד? נָתַן דָּמִים⁹ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, אֶף עַל פִּי
שֶׁלֹא מִשֵּׁן הַפְּרוֹת, אִם הוּקְרוּ - קֵנָה, כְּדִין תּוֹרָה¹⁰.
וְאִם הוֹזְלוּ הַפְּרוֹת - חֲזוּר; שֶׁהָיָה לֹא מִשֵּׁן, וְלֹא יֵהָא
פֶּתַח הַדְּיוּט חֲמוּר מִפְּנֵי הַהִקְדָּשׁ¹¹. וְכֵן¹² אִם מִכֹּר
חֶפֶץ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, וּמִשְׁכּוֹ הַלּוּקָח וְלֹא נָתַן דָּמִים,
וְהוֹזַל הַחֶפֶץ - קֵנָה¹³; שֶׁלֹא יֵהָא פֶּתַח הַדְּיוּט חֲמוּר
מִפְּנֵי הַקֹּדֶשׁ. וְאִם הוּקָר הַחֶפֶץ - חֲזוּר בּוֹ; שֶׁהָיָה לֹא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

7 יתומים נקנין אלא בכסף, פהקדש. הוזלו הפירות¹⁸
8 - לא יהיה פח הדיוט¹⁹ יותר חמור מפתח.

(15) מימרא של שמואל, בגיטין נב. ובמגיד-משנה הביא: "נכסי יתומים קטנים", וכ"ה בכ"י תימן. (16) שם. (17) ואין לחשוש שמא יאמרו הלוקחים ליתומים: "נשרפו חייטנים", כמו שאנו חוששים כן ביחס למוכר ליתומים (להלן הלכה ו), - שכל זמן שלא חזרו היתומים, הפירות ברשות הלוקחים והם חייבים עליהם אף באונסין (ר"ן בגיטין שם). ולאחר שחזרו - עליהם לקבל הפירות לרשותם, ואם לא קיבלו - הם הפסידו בעצמם. ואין לומר כאן, כמו בהלכה הסמוכה, שזו רעה ליתומים, שמתוך שידם תמיד על העליונה, שהם יכולים לחזור תמיד, ולא הלוקחים, לא ימצאו קונים - שכאן בא העיכוב מצד הלוקח, שלא נתן הדמים. אבל בהלכה הסמוכה, בא העיכוב מצד היתומים, ולא מצד הלוקח, שהרי הוא נתן דמים והם לא נתנו לו עוד את הפירות (משנה-למלך). (18) שם. (19) שהקונה ממנו אינו יכול לחזור בו אחרי שמשך.

9 ד. וכן אם לקחו²⁰ הדמים וצדין לא נמשכו
10 פרותיהן. והוקרו - חוזרין, פשאר ההדיוטות²¹. אכל
11 אם הוזלו²² הפירות, ורצו הלוקחות לחזור בהן -
12 חוזרין, ומקבלין²³ מי שפרע, פדינם עם שפאר
13 העם²⁴. שאם נחייב אותם לקח הפירות פדין תורה -
14 הרי זה רעה ליתומים; שאם יהיה דינם פך,
15 פשיצטרכו למכור לא ימצאו מי יתן להם דמים.

(20) שם. (21) שיכולים לחזור לפני המשיכה, ואע"פ שההדיוט מקבל 'מי שפרע' כשחוזר בו, הרי שאם הוזלו הפירות 'מי שפרע'. (22) שם. (23) יכולים הם לחזור, אלא שעליהם לקבל 'מי שפרע'. (24) הדין הרגיל בכל מקח וממכר.

16 ה. וכן יתומים²⁵ שלקחו פרות, ומשכו הפירות ולא
17 נתנו הדמים, והוקרו - לא יהיה פח הדיוט גדול
18 מפתח²⁶. ואם הוזלו²⁷ הפירות - אינן חוזרין; שזו
19 רעה להם²⁸, פשיצטרכו לקנות פרות לא ימצאו מי
20 שימכר להם.

(25) שם. (26) אלא כשם שהדיוט קונה במשיכה, כמו כן היתומים קונים במשיכה, ואין המוכר יכול לחזור. שהרי התקנה שהיתומים יקנו בדמים היתה לטובתם, ולא לרעתם. (27) ולכאורה הרי כאן זכות היא להם, אם נאמר שיכולים לחזור, כל זמן שלא נתנו הדמים. (28) אבל בהקדש אינו כן, אלא אם הוזלו חוזר בו ההקדש (למעלה הלכה א). ולא חששו שם לטעם זה, מפני שציבור הלוקחים לא יפרוש ממשא ומתן עם הקדש בגלל זה, שהרי מצוה היא להנות את ההקדש (לחם-משנה, בהלכה ג).

21 ו. נתנו הדמים²⁹ ולא משכו הפירות, והוזלו הפירות
22 - חוזרין³⁰; לא יהיה פח הדיוט³¹ גדול מפתח.
23 והוקרו³², אם רצו המוכרים לחזור בהן - חוזרין³³,
24 ומקבלין מי שפרע. שאם יהיה דינם שיקנו בנתינת

1 לקח הגזבר דמים, וההקדש אינו נקנה אלא בכסף,
2 שנאמר: ונתן הכסף וקם לו. ואין הגזבר חייב לקבל
3 מי שפרע¹⁴.

(8) שקלים פ"ד ט. וכן הוא בגמרא קידושין כט. (9) אף-על-פי ש"אמירה לגבוה כמסירה להדיוט" (הלכה א) הצריכו כאן קנין כסף, משום ש"אמירה לגבוה" אינה אלא מדרבנן, ואילו קנין כסף הוא מן התורה (מגיד-משנה וכסף-משנה). ויש אומרים, שאמירה גרידא אינה אלא נדר והתחייבות, אבל אין זה נחשב כקנין בגוף החפץ, ברם מתן דמים מהווה קנין בגוף החפץ ('אבן האזל'), אך הלשון: "אמירה לגבוה כמסירה להדיוט", מוכיח ש"האמירה" מקבילה ל"מסירה", ועושה את אותה הפעולה כמו "מסירה". וראה ב'תוספות' המיוחסות לר"י הזקן בקידושין כט. שמיישב דברי הגמרא שם באופן שלא דיבר המוכר מאומה. (10) כן הוא במשנה שקלים שם: "המקבל עליו לספק סלתות [להקדש] - משלש [שלשה סאים בסלע] ועמדו מארבעה, יספק מארבעה". וראה להלן. (11) במשנה שקלים, שם: "המקבל עליו לספק סלתות מארבעה, עמדו משלש יספק מארבעה". ואע"פ שבהדיוט יש 'מי שפרע' כשחוזר בו, הרי שאם הוזלו הפירות יד ההקדש על העליונה, והמוכר צריך לספק כשער הזול. ואע"פ שבהדיוט, באופן זה, אסור למוכר לחזור, ואם הוא חוזר מקבל 'מי שפרע' (למעלה פרק ז ה"א), והרי כתב רבינו בפרק ז מהלכות ערכין ה"ב: "פדהו במנה (=נתן) ההדיוט דמים לגזבר לפדות ההקדש) ולא הספיק למשכו עד שעמד במאתיים, מה שפדה פדוי ואינו נותן אלא המנה שכבר נתן. ואין אומרים כאן לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש, שאפילו הדיוט אינו יכול לחזור בו עד שיקבל 'מי שפרע' - ואין הקדש ראוי לקבל 'מי שפרע' " (וכן הוא בקידושין כט.). וכבר העירו על סתירה זו הר"ן בקידושין שם, והמגיד-משנה כאן. והכסף-משנה מתרץ, שאין בהקדש קנין כסף מן התורה, אלא בהדיוט הקונה מן ההקדש, שעל זה נאמר 'ונתן הכסף - וקם לו', אבל בהקדש הקונה מן ההדיוט אין קנין כסף מן התורה. ואין קבלת 'מי שפרע' אלא באופן שכסף קונה מן התורה. ולפיכך יפה כתב רבינו שהקדש הקונה בכסף והוזלו הפירות - חוזר [ולפיכך כתב למעלה: "קנה כדין תורה" ולא "מדין תורה", שקנין זה אינו מן התורה. ויתכן כי המלים "ואין הגזבר חייב לקבל מי שפרע", שבסוף ההלכה, שאין מקומן שם, אלא כאן אחרי המלים "מכח ההקדש", וכדברי הכסף-משנה, שאין הגזבר חייב כאן 'מי שפרע' כיון שאין הכסף קונה כאן מן התורה]. (12) קידושין כט. בברייתא. (13) אף שאין קונים מהקדש אלא בדמים. (14) כלומר, שאין כאן לגמרי 'מי שפרע', אף שהרי משיכה או שקונה לגמרי או שלא קונה כלל, אף לחייב ב'מי שפרע' (מגיד-משנה). [וראה למעלה הערה י, שיתכן כי מלים אלה שייכות למעלה אחרי המלים "מכח הקדש"]. שאר הדינים שבכרייתא, שאותם השמיט רבינו כאן, הביאם בפ"ז מהלכות ערכין הלכה יב.

4 ג. נכסי יתומים¹⁵ - הרי הן פהקדש. פיצד? יתומים
5 שמוכרו¹⁶ פרות. ונמשכו מהן הפירות וצדין לא לקחו
6 הדמים, והוקרו הפירות - חוזרין בהן¹⁷; שאין נכסי

בהמה (תוספות' שם). (43) שלא מצא קונים בשביל שאר הבשר. (44) אף-על-פי שלא עשה שום קנין חוץ מקנין כסף. (45) מכריחים אותו לשחוט. (46) אחרי שאנו אומרים שהלוקח קנה. (47) היינו שהלוקח מפסיד את הדינר שנתן (הגהות מיימוניות בשם רש"י).

יום שלישי ו' תמוז ה'תשע"ח

פרק עשירי

(1) נתבארו בו דיני אונסי המכירה והמוסר מודעה במכירתו והדומה לזה.

- א. מי שאנסוהו²⁴ עד שמכר³, ולקח דמי המכר⁴,¹⁴
- אפלו תלוהו⁵ עד שמכר - ממכרו ממכר, בין¹⁵
- במשלולין⁶ בין בקרקעות⁷; שמפני אנסו גמר¹⁶
- ומקנה⁸. אף על פי שלא לקח הדמים בפני העדים⁹.
- לפיכך, אם מסר מודעה¹⁰ קדם שמכר, ואמר לשני¹⁷
- עדים¹¹: דעו, שזה שאני מוכר חפץ פלוני או שזה¹⁸
- פלוני לפלוני, מפני שאני אנוס - הרי המכר בטל.²⁰
- ואפלו החזיק כמה שנים - מוציאין אותה מידו²¹,²²
- ומחזיר הדמים.

(2) בבא בתרא מז: מימרא של רב הונא: "תליוהו וזבין - זביניה זביני" (=תלו את המוכר והכריחוהו למכור ומכר, מכירתו מכירה). ושם מח. פסק רבא הלכה כרב הונא. (3) דווקא במכירה מועיל האונס, ולא כן במתנה, ראה להלן הלכה ג. (4) מיד, כלומר בעת המכירה. ויש אומרים שאפילו אם לקח אחר כך, מכירתו מכירה (הראב"ד, לדעת הרי"ף) וראה במשנה למלך. (5) כלומר, הלוקח תלה את המוכר על העץ, כדי לאנסו למכור. (6) כן נראה בבבא קמא סב. (7) הוזכר מפורש בשקלא וטרייא של הגמרא (בבא בתרא מח:). (8) בגמרא (בבא קמא סב). אמרו, שאין מכירתו מכירה אלא אם אמר "רוצה אני", אבל סובר רבינו שכל שלא אמר בפירוש שאנינו רוצה, אלא שתק, הרי זה כאומר "רוצה אני" (לחם משנה בשם בית יוסף ועיי' פרק ד מהלכות אישות הלכה א). (9) אלא הודה בפני העדים שקיבל המעות, ומקור הלכה זו בגמרא בבא בתרא מח: "והלכתא בכולהו דהו זביניה זביני ואפילו בשדה זו". כלומר, בכל האופנים, מכירתו מכירה בין הרצה לפניו את המעות ובין לא הרצה לפניו את המעות אלא הודה לו על כך (ראה בתוספות שם דיבור המתחיל ואפילו), ואף על פי שהגזול שדה וחזר ולקחה מהבעלים והודו הבעלים שלקחו ממנו מעות, יכול הנגזל לטעון "מחמת יראה הודיתי" ונאמן (פרק ט מהלכות גזילה הלכה ט"ו) - אין זה אלא מפני שהוחזק גזול, אבל כאן שלא הוחזק גזול אין המוכר נאמן בטענה זו (כסף משנה ועיי' ראב"ד), וברור הדבר שמי שאנסוהו לתת מתנה אין מתנתו מתנה כיוון שלא קיבל מעות (ראה בבא בתרא מח. בתוספות דיבור המתחיל אמר). [ומה שכתב רבינו בפרק ב מהלכות גירושין הלכה כ' "עד שמכר או עד שנתן" אין כוונתו אלא להביא דוגמא של "אונס", ולא שתהא מתנתו מתנה]. (10) "שמודיע לעדים איך היה העניין" (סמ"ע סימן רה סעיף קטן ו), היינו, שנתן

1 המעות, יאמר להם המוכר: נשרפו הפרות³⁴
2 שלקחתם או אבדו באנס, וכבר נעשו ברשותכם
3 משצעת נתינת המעות.

(29) שם. (30) בלי 'מי שפרע', שאין 'מי שפרע' ביתומים, כנ"ל. (31) שגם הדיוט יכול לחזור לפני המשיכה. (32) שם. (33) אף כי היה זה לטובת היתומים להפעיל כאן את תקנת החכמים, שהמשא והמתן נגמר בנתינת הדמים, ולא יוכל המוכר לחזור. (34) ואין לומר שאף לענין זה נפעיל את הכלל: "לא יהא כח הדיוט וכו'", ונאמר שאם קרה אסון של שריפה, שהיתומים לא יסבלו כאילו היו הדיוטות, שאינם קונים בכסף? - מפני שיש תלות הדדית בין שני הדינים האלו "שכיוון שלענין חזרה לא ברשות מוכר הוא, לענין דליקה נמי לא ברשותיה" (רש"י ד"ה נשרפו חיטיך, שם), והטעם הוא עקרוני: שהרי מן התורה קנה הלוקח במתן דמים, ואין המוכר יותר אחראי לחפץ, אף תמורת ההנאה שיש לו למוכר שהוא יכול לחזור, הוא משעבד את עצמו לשאת באחריות, ומתוך כך אם ניטלה ממנו אפשרות החזרה, אין לנו זכות להטיל עליו חובת השמירה (מתוך דברי רש"י שם). אבל בהקדש, אף אם הוקרו הפירות קנה הקדש, ואין המוכר יכול לחזור בו (למעלה הלכה א), ואין אנו חוששים לטענה זו, שלא יאמרו המוכרים: "נשרפו חיטיך וכו'", מפני שבהקדש החמור הטילו אחריות המקח על המוכר, אף שנטולה ממנו ההנאה של אפשרות לחזרה (ראה לחם-משנה).

- ז. בארבעה³⁵ פרקים³⁶ בשנה העמידו דבריהם³⁷ על⁴
- דין תורה³⁸ בפשר³⁹, מפני שהעם פלן צריכין לבשר.⁵
- ואלו הן: ערב יום טוב האחרון של חג⁴⁰, וערב יום⁶
- טוב הראשון של פסח⁴¹, וערב העצרת, וערב ראש⁷
- השנה⁴². כיצד? היה לטבח שור, אפלו שנה מאה⁸
- דינרין, ולקח דינר אחד מן הלוקח כדי לתן לו בשר⁹
- פשישט, ולא נתקבצו לו כל דמי השור⁴³ - אינו¹⁰
- יכול לחזור בו⁴⁴; אלא משחיטין את הטבח בעל¹¹
- קרחו⁴⁵, וכופין אותו לשחט ולתן הבשר ללוקח.¹²
- לפיכך⁴⁶, אם מת השור - מת ללוקח⁴⁷.¹³

(35) משנה, בחולין פג. (36) זמנים. (37) שם לפי פירוש רבי יוחנן, וכן הביאו גם הרי"ף. (38) שקונים בכסף בלי משיכה (למעלה פרק ג הלכה א). (39) ורק בבשר, ולא בחפצים אחרים. (40) אבל לא בערב יו"ט האחרון של פסח. מפני שיו"ט האחרון של חג הוא רגל בפני עצמו, ועל כן היה חביב על הציבור, ומתוך כך הרבו בו בשמחה, ואכלו בו הרבה בשר, משא"כ יו"ט האחרון של פסח, שהוא רק חלק של החג, ולא חג נפרד לעצמו (רש"י שם ד"ה ביו"ט האחרון של חג). (41) ובערב יו"ט הראשון של סוכות, אין פנאי להרבות בשחיטה, מפני שהציבור טרוד במצוות רבות: סוכה, וארבעה מינים (תוספות' שם ד"ה וכדברי). [וגם אין חיוב שמחה בלילי יום טוב ראשון של חג הסוכות - סוכה מח.]. (42) "מפני שהוא תחילת השנה, מרבים בשמחה שיהיה סימן טוב" (תויר"ט), אבל לא בערב יוה"כ, מפני שאז מרבים באכילת עופות ודגים ולא בבשר

(סמ"ע, סעיף קטן טז). (19) שאז יכול המחזיק לטעון שקנה הקרקע מהבעלים ושטרו אבד (פרק יא מהלכות טוען ונטען הלכה ב). (20) שהרי צפוי למוכר, הפסד כל המקח. (21) היינו כל אונס ממון, ואפילו על ידי הפחדה. (22) הרמב"ם מתכוון בהמשך הדברים להסביר לנו כיצד נתרבר האונס בעובדא דלעיל. (23) כלומר, שהפחדה זו נודעה על ידי זה, שהשוכר קיים את איומו וכפר באמת בשכירות, וטען שלקוח הוא בידו, וכך יצאו הדברים לאור. (24) והעדים שמעו את הטענה הזאת, אבל לא שמעו את ההפחדה, שהרי אם שמעו את ההפחדה, אין זה אונס, שהרי המוכר יכול להביאם לבית דין, ואם לא יעשה זאת, סימן שהשלים בסוף עם המכירה (מגיד משנה). (25) שהמוכר אומר לבית דין, שהוא יכול לברר את אי-אמינות הטענה של הלוקח, שכל הכפירה באה רק לשם הפחדה כדי שימכור לו, שהרי זה הלוקח מוכן לשלם לו כל הדמים, אם ימכור לו מעכשיו, והרי זה סימן שעדיין לא קנה, והוא מודיע בזה שהוא ימכור רק בכדי לגלות את האיום, אבל אין בדעתו כלל למכור (סמ"ע שם סעיף קטן יז). (26) שאם כי לא שמעו את ההפחדה, אבל שמעו את הכפירה שלו בשכירותו וטענתו שהיא לקוחה, וזהו אונס גמור, שהרי אלמלי לא מכר לו אחרי הכפירה, היה מפסיד הכול על ידי כפירה זו. (27) לכאורה נראה דעת הרמב"ם, שצריך שעדי המודעה ידעו גם את האונס, אבל המגיד-משנה מביא, שמספיק אפילו אם יש עדים אחרים שידעו על האונס. (28) כלומר, כל אונס על ידי הפחדה.

הודעה מוקדמת לעדים על הרקע האמיתי של המכר. (11) בבא בתרא מ. "מודעה בפני שניים". (12) לפי שגזלן אין לו חזקה (פרק י"ג מהלכות טוען ונטען הלכה ב והלכה יא).

ב. וצריכין העדים לידע שהוא מוכר מפני האנס ושהוא אנוס ודאי, לא שישמכו על פיו. וכל מודעה שאין פתוב בה: ואנו העדים ידענו שפלוני זה אנוס ה"ה - אינה מודעה.

ג. במה דברים אמורים? במוכר או בעושה פשרה¹³; אבל במתנה או במחילה, אם מסר מודעה קדם מתנה, אף על פי שאינו אנוס - הרי המתנה בטלה. שאין הולכין במתנה אלא אחר גלויה דעת הנותן; שאם אינו רוצה להקנות¹⁴ בכל לבו - לא קנה המקבל מתנה. והמחילה מתנה היא¹⁵.

(13) שבאה על ידי טענת התובע וכפירת הנתבע, וכל אחד ואחד מוותר קצת לחבירו תמורת זה שחבירו מוותר לו קצת והרי זה כמכר (סמ"ע סימן רה סעיף קטן ט). (14) והודעה כל שהיא שאינו רוצה במתנה מספיקה לנו, ולא צריך שיהיה בה אונס, אבל במכירה, מכיוון שמקבל כסף, - אף על פי שמסר מודעה, וודאי נתרצה אחר כך ובטלה המודעה. (15) שהרי אינו מקבל שום תמורה עבורה.

ה. במה דברים אמורים?²⁹ באנס; שהרי הוא³⁰ חסן, מפני שפופה את המוכר למכור שלא ברצונו³¹. אבל הגזל³² והחזק בגזלן ואחר כך לקח שדה שגזל - אין המוכר צריך למסר מודעה, כמו שבארנו בהלכות גזלה.

ד. אחד האונס את חברו בשהפיה¹⁶ או תלאהו עד שמכר, או שהפחידו בדבר שאפשר לו לעשות, בין בידי עפ"ם¹⁷ בין בידי ישראל¹⁷ - הרי זה אנס. ומעשה באחד ששכר פרדס מחברו לעשר שנים, ולא היה שטר חוב¹⁸ ביד המשפיר, ואחר שאכלו השוכר שלש שנים¹⁹ אמר לו: אם לא תמכרנו לי, אקבש שטר שכירות ואטען שהוא לקוח בידי; ואמרו חכמים, שזה אנס²⁰. וכן כל פיוצא בזה²¹. לפיכך, אם²² תבעו המשפיר בבית דין, וכפר בו²³ וטען שהפרדס שלו²⁴, ואחר כך מסר המשפיר מודעה²⁵, ואחר כך מכר לשוכר שכפר בו - הרי הממכר בטל; שהרי יש לו עדים שהוא אנוס. והם העדים שפפר בפניהם²⁶ בבית דין, והם עדי המודעה²⁷. וכן כל פיוצא בזה²⁸.

(29) שצריך מודעה. (30) אין זו נתינת טעם למה צריך מודעה, אלא קביעת העובדא כאילו אמר "שהוא" (סמ"ע סימן רה סעיף קטן יח) והמגיד משנה, אמנם, העתיק דברי רבינו "שהוא". וראה להלן פרק יז הלכה ח. (31) שאף על פי שאמר לו: "רוצה אני" או לפי מה שכתבנו למעלה בהלכה א שכל שלא אמר בפירוש שאינו רוצה הרי זה כאילו אמר "רוצה אני" ובאופן זה מכירתו מכירה (למעלה הלכה א) ואינו נקרא חסן (בבא קמא סב). - כיוון שמסר מודעה בפני עדים. גילה בזה שכל המכירה ואף אמירתו "רוצה אני" - כל זה היה באונס, ויפה קראו רבינו "חסן". וראה בלחם משנה פרק ד מהלכות אישות הלכה א. (32) בבא בתרא מז: ושם מימרא של רב הונא, שגזלן, אף אם הביא שטר מכירה על השדה שגזל, אין לשטר זה כל משקל; וסובר רבינו שרב ביבי שמסיים בה משמיה דרב נחמן "קרקע אין לו, אבל מעות יש לו" - לא בא לחלוק על רב הונא, אלא להוסיף על דבריו. ולפי זה מפורש בדברי רב הונא שגזלן אין קנייתו קניין, אף שנתן מעות, אף על פי שלגבי חסן אמר רב הונא: "תליוהו וזבין זביניה זביני" (שם). אבל דעת הרשב"ם שם, שרב ביבי חולק על רב הונא, וכן דעת הר"ף שם. ומה שאמר רב הונא שגזלן אין קניינו

(16) בגמרא הביאו: תליה, וזה רק לדוגמא, והוא הדין: יסורים אחרים, ואף אונס ממון, כפי שיוצא מהעובדה להלן. (17) ואין אומרים שאין זה אונס, לפי שהוא יכול לתבוע את הישראל לדין (סמ"ע סעיף קטן טו) - מכיוון שלא תמיד ניתן לביצוע, כמו שאמרו בגמרא, שכותבים מודעה אפילו על אנשים רמי-מעלה (כגון, "עלי ועליך", אבי ורבא על עצמם), כלומר, שבדודאי מצייתים לדין, מפני שלא תמיד הבית-דין מזומן מייד (רשב"ם דיבור המתחיל עלי ועליך). (18) היינו שטר שכירות, הנקרא אף הוא שטר חוב, שכתוב בו זכותו של המשכיר וחובתו של השוכר

התוספות (שם), הנוהג להשתמש בנוסח זה, אך לדעת הרשב"א אין זה מספיק, שהרי הנותן יכול לטעון, שבמודעה האחרונה ביטל גם את הביטול בנוסח זה, אך אף הרשב"א נותן עצה לביטול המודעה, והיא: לכתוב בנוסח ביטול המודעה, שהוא פוסל את עדי המודעה, שהרי אז אין ערך למודעה, אחר שפסל את העדים שלה. וכן הוא הנוהג היום בעצת הרשב"א (אם-כי יש חולקים גם על זה), וגם במתנה אפשר להשתמש בנוסח זה (משנה למלך), אך ייתכן שצריך צו מפורש של הנותן לכתוב את הנוסח הזה (שהיום כבר הפך לשיגרה) של פסול העדים. (43) כלומר, אם כי אין קניין לדברים. אבל יש לו ערך לקניין זה, עד כמה שהוא מגלה שהדברים נאמרו ברצינות, ואין בהם משום היתול, ובכל זאת אחרי שנתן מודעה על ביטול המודעה לא מועיל גם הקניין.

פרק אחד עשר

(1) נתבאר בו משפטי התנאין שהן אסמכתא והדומה לזה מחיובים שאינן קיימין מפני שהן אסמכתא.

- 18 א. המִקְנָה בֵּין קָרָקַע בֵּין מִשְׁלֹטְלִין, וְהַתְנָה תְּנָאין
- 19 שְׁאֵפְשֵׁר לְקַיְמָן², בֵּין שְׁהַתְנָה הַמִּקְנָה בֵּין שְׁהַתְנָה
- 20 הַקּוֹנֵה: אִם נִתְקַיְמוּ הַתְנָאין - נִקְנָה הַדָּבָר שְׁהַקְנָה;
- 21 וְאִם לֹא נִתְקַיְמוּ הַתְנָאין - לֹא קָנָה. וְכָכָר בְּאַרְנוֹ
- 22 מִשְׁפָּטֵי הַתְנָאִים בְּהִלְכוֹת אִישׁוֹת³.

(2) כדברי ר' יהודה בן תימא (בבא-מציעא צד.) והכריעו בגמרא שם כמותו, שהרי כל דיני התנאים אנו לומדים מתנאי בני גד ובני ראובן (במדבר לב), ושם היה אפשר לקיים את התנאי (סמ"ע סימן רז, ס"ק א). (3) פרק ו.

- 23 ב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁴? בְּשִׁקְנָה⁵ בְּדִרְוֹ מִן
- 24 הַדְּרָכִים שְׁקוֹנִין בָּהֶן⁶, וְהָרִי יֵשׁ עָלָיו לְקַיֵּם אֶת
- 25 הַתְנָאין. אֲבָל אִם לֹא קָנָה עֲתָה⁷, וְהַתְנָה עִמּוֹ: שְׁאִם
- 26 נִתְקַיְמוּ הַתְנָאין זֶה יִקְנָה, וְאִם לֹא נִתְקַיְמוּ לֹא יִקְנָה -
- 27 אָף עַל פִּי שְׁנִתְקַיְמוּ הַתְנָאין, לֹא קָנָה; שְׁזוֹ אֲסַמְכְּתָא
- 28 הִיא⁸, שְׁהָרִי סִמְךָ קִנְיָתוֹ לַעֲשׂוֹת כָּךְ וְכָךְ⁹, וְכָל
- 29 אֲסַמְכְּתָא אֵינָה קוֹנָה, שְׁהָרִי לֹא גָמַר בְּלָבוֹ לְהַקְנוֹתוֹ.

(4) שאם נתקיימו התנאים - נקנה הדבר שהוקנה (למעלה הלכה א). (5) שעשה עכשיו פעולת הקנין. (6) כגון שאמר לו קנה מעכשיו ולכשתקיים את התנאי, או שאמר לו קנה על-מנת שתעשה כך וכך, ש"האומר על-מנת כאומר מעכשיו", שבאופן אחר לא מועיל הקנין כלל, כמו שכתב רבינו למעלה פרק ב הלכה ט לענין משיכה, מפני שכלתה משיכתו. והוא הדין לקנין חזקה (חושן-משפט סוף סימן קצא). ומקור דברי רבינו, שבאומר מעכשיו אין דין אסמכתא, הוא בבבא-מציעא סו: וכן הוא בספר המקח והממכר, לרב האי, שער יז (ועיין ביאורי הגר"א סימן רז ס"ק ה, וכן הביא המחבר שם שכאן מדובר באומר מעכשיו). (7) לא עשה עתה פעולת הקנין, וראה להלן בסמוך. (8) "אף-על-פי שהחזיק בבית אחר שקיים התנאי" (להלן הלכה ג) ואילו עשה רק עתה פעולת הקנין - לא קנה, מטעם אחר: - מפני שכלתה חזקתו (ראה למעלה הערה ה).

קניין - כשלא נתן מעות (רשב"ם ותוספות שם) או שמסר מודעה (רי"ף). ולעולם אין חילוק בין גזלן לחמסן.

- 1 ו. עֲדֵי הַמּוֹדְעָה³³ יֵשׁ לָהֶם לְחֹתָם הֵם עֲצָמָן בְּאוֹתוֹ
- 2 הַמִּמְכָּר שֶׁנִּמְסְרָה לָהֶם הַמּוֹדְעָה עָלָיו, וְאִין בְּכֹךְ
- 3 כָּלֹם. וְאֵפְלוֹ אָמַר לָהֶם³⁴ בְּפָנֵי הָאֹנֶס: בְּרִצּוֹנִי
- 4 מִכְרִיתִי בְּלֹא אֹנֶס - הָרִי הַמּוֹדְעָה קִיַּמְתָּ; כִּשְׁם שְׁאֲנָסוּ
- 5 שְׁמִכְרִי בְּלֹא רִצּוֹן, כֹּךְ אֲנִסוּ עַד שְׁאָמַר: בְּרִצּוֹנִי אֲנִי
- 6 מוֹכֵר.

(33) בבא בתרא מח: ושם עובדא שרבה בר בר חנה חתם על המודעה ועל המכירה, ורב הונא אישר את המודעה. (34) יוצא מתוך ההלכה הבאה.

- 7 ז. וְכֵן אִם הוֹדָה³⁵ בְּפָנֵיהֶם³⁶ שְׁלָקַח הַדָּמִים אַחֵר
- 8 שְׁמִסֵּר מוֹדְעָה עַל כֹּךְ - אֵינּוּ חַיִּב לְהַחְזִיר כָּלֹם;
- 9 שְׁהָאֹנֶס אֲנִסוּ עַד שִׁיּוּדָה, וְהָעֲדִים כָּכָר יִדְעוּ שְׁהוּא
- 10 אֲנִסוּ. אֲבָל אִם מָנָה הַדָּמִים בְּפָנֵיהֶם - חַיִּב לְהַחְזִיר.

(35) דין זה מפורש בגזלן (שם מז:). והרמב"ם משווה בעניין זה מוסר מודעה לגזלן (מגיד-משנה וכסף משנה), שטעם אחד לשניהם: שנתפרסם האונס לפני המכירה, ולא כמו באונס סתם שהוא מקרה ראשון, "שעדיין לא גזלו" (לשון הרמב"ם בהלכות גזילה פרק ט, הלכה ט"ז). (36) כלומר, שראו העדים נתינת הכסף (כבא בתרא שם).

- 11 ח. הַעֲיִדוֹ עָלָיו³⁷ עֲדֵי הַמִּמְכָּר³⁸ שֶׁבִטֵּל הַמּוֹדְעָה³⁹ -
- 12 הָרִי הַמּוֹדְעָה בְּטִלָּה. וְאִם אָמַר⁴⁰ לְעֲדֵי הַמּוֹדְעָה:
- 13 הֵיוּ יוֹדְעִין, שֶׁכָּל קוֹנֵן שְׁאֵנִי לוֹקֵחַ לְבִטֵּל הַמּוֹדְעָה,
- 14 וּמוֹדְעֵי דְמוֹדְעֵי⁴¹, שֶׁהִכָּל בְּטֵל, וְאֵינִי אוֹמֵר כֹּךְ אֶלָּא
- 15 מִפְּנֵי הָאֹנֶס שְׁאֵתָם יוֹדְעִין, וְאִין בְּדַעְתִּי לְהַקְנוֹת לָזֶה
- 16 הָאֹנֶס לַעֲלוֹלָם - הָרִי הַמִּמְכָּר בְּטֵל⁴². וְאָף עַל פִּי שְׁקִנְיָ
- 17 מִיָּדוֹ⁴³ לְבִטֵּל הַמּוֹדְעָה, עַל הַדֶּרֶךְ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

(37) ערכין כא: ב"גט", ו"כל שכן במכר" (מגיד-משנה). (38) אבל במתנה, אם יש אונס, אף אם בטל את המודעה, אין המתנה מתנה (רמ"א, סימן רה, סעיף יא), שהרי במתנה אם יש אונס, אף בלי המודעה אין המתנה מתנה. אבל אם אין אונס ויש רק מודעה, אם ביטל אחרי זה את המודעה, המתנה קיימת (הגהות מיימוניות בשם התוספות, ורמ"א שם בשם הרבה ראשונים). (39) לדעת הכסף-משנה אם יש אונס על ביטול המודעה, יש תוקף לביטול המודעה, שהרי כשם שהוא מחליט למכור מתוך אונס, ועל כן קיים המקח אף שיש אונס, כן הוא מחליט לבטל את המודעה בגלל האונס, והביטול קיים אף שנעשו מתוך אונס. (40) כשם שאפשר לעשות מודעה על עצם המכירה, כך אפשר לעשות מודעה על ביטול המודעה. (41) היינו, שמקבל קניין לבטל את המודעה, ואף את המודעה על ביטול המודעה. (42) אך לדעת התוספות (שם דיבור המתחיל האי מאן דמסר מודעה) יש אפשרות לבטל את המודעה על ביטול המודעה (בגט שהבית דין מעוניין לבטל את המודעה) על ידי נוסח מיוחד של ביטול המודעה, והוא: שמבטל כל המודעות והמודעות היוצאות מתוך המודעות עד עולם, וכן, ואומרים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דין אסמכתא, והטעם הוא מפני שהערכון תחת ידו של מוכר. וכמו שאמרו בנדרים כו: "שאני הכא [במשליש שטר זכויותיו] דאמר לבטלן זכותיה", ופירש הר"ן שם: "דכיון דמחילה היא לית בה אסמכתא, דמיד זוכה בה חברו - דליכא אסמכתא אלא באומר אתן או אשלם וכיוצא בהן, וכן דעת הרמב"ם ז"ל". וראה להלן הלכה יג (ועיין מגיד-משנה וספד-משנה וביאור הגר"א סימן רז ס"ק כו).

ה. וכן מי שפטר¹⁸ מקצת חובו, והשליש את השטר¹⁹, ואמר לו: אם לא נתתי לך עד יום פלוני, תן לו שטרו; והגיע זמן ולא נתן לו - לא יתן השליש את השטר, שזו אסמכתא היא²⁰.

משנה בבא בתרא קסט. כרבי יהודה, ולא כרבי יוסי. (18) הלכה פרע מקצת החוב, ודאג שמא יחזור המלוה ויתבענו כל החוב, ולפיכך דרש מהמלוה שישליש את השטר ביד אחר, וכן עשה המלוה שהשלישו ביד שלישי. (20) שכיון שאין השטר ביד המלוה, אין זה אלא כאומר: "אתן לך, אשלם לך", ראה למעלה הערה טז. ואמנם אם היה השטר ביד המלוה, שיכול לגבות בו כל החוב, המקצת שכבר שילם, הרי הוא כ"ערכוני מחול לך" (מגיד-משנה).

ו. וכן כל תנאין שמתניין בני אדם ביניהן, אף על פי שהן בעדים ובשטר: אם יהיה כף או אם תעשה כף - אתן לך מנה או אקנה לך בית זה, ואם לא יהיה או לא תעשה - לא אקנה לך ולא אתן לך; אף על פי שעשה או שהיה הדבר - לא קנה. שכל האומר "אם יהיה אם לא יהיה", לא גמר והקנה²¹; שהרי דעתו עדין סומכת שפא יהיה או שפא לא יהיה.

(21) בבא מציעא סו: מימרא של רבה: "כל דאי, לא קני".

ז. כל האומר²² קנה מעכשיו²³ - אין פאן אסמכתא כלל, וקנה; שאלו לא גמר להקנותו, לא הקנה מעכשיו. פיצד? "אם פאתי מפאן ועד יום פלוני, קנה בית זה מעכשיו", וקנו מידו על כף - הרי זה קנה, אם פא בתוך הזמן שקבע. וכן כל פיוצא כזה.

(22) ואין כאן דין בפני עצמו, אלא מפרש והולך מה שכתב למעלה בהלכה ב"ג (הגר"א סימן רז ס"ק ה). (23) והוא הדין "על מנת" שהוא כמו "מעכשיו", כמו שכתוב למעלה הלכה ג (עיין שם בהערה ט).

ח. מי שמכר חצרו או שדהו, ופרש²⁴ בשעת המכירה²⁵ שהוא מוכר פדי לילך למקום פלוני²⁶, או מפני המטר שנמנע פדי לקנות²⁷ חטים בדמי חצרו²⁸ - הרי זה כמוכר על תנאי²⁹. לפיכך, אם נרד המטר אחר שמכר, או פאו חטין והוזלו, או נמנע הדבר³⁰ לילך לאותה הארץ, או שלא נסתייע לו להעלות³¹ או לקנות חטים - הרי זה מחזיר אותן הדמים, ויתחזר לו קרקע; שהרי פרש שאינו מוכר אלא

(9) בלשון רב האי, שם: "לפי סמך קנין הקרקע לזמן אחר לאחר שהתנה, ואינו קנין בשעתו". ולהלן הלכה ו בלשון רבינו: "לא גמר והקנה שהרי דעתו עדיין סומכת, שמא יהיה (= יתקיים התנאי) או שמא לא יהיה".

ג. פיצד? המוכר בית לחברו או נתנו לו במתנה על מנת¹⁰ שילך עמו לירושלים ביום פלוני, והחזיק זה בבית - הרי זה קנה כשילך עמו לירושלים באותו היום¹¹; ואם עבר אותו היום ולא הלך - לא קנה. אבל אם התנה ואמר לו: אם תלך¹² עמי לירושלים ביום פלוני או אם תביא לי דבר פלוני, אתן לך בית זה או אמכרנו לך בכך וכך; והלך עמו באותו היום או שהביא לו, אף על פי שהחזיק בבית אחר שקיים התנאי¹³ - לא קנה, שזו היא אסמכתא. וכן כל פיוצא כזה.

(10) ש"האומר על-מנת כאומר מעכשיו דמי" (למעלה פ"ב הלכה ט), וכן כתב רב האי שם, שבאומר על-מנת אין דין אסמכתא, וכל דברי רבינו לקוחים מדברי רב האי שם (הגר"א בבאורי שם). וב"טור" שם העתיק בדברי רבינו "על תנאי", וכתב שם ב"בית יוסף" שאפשר שכן היה כתוב בנוסחת הרמב"ם שהיה בידי בעל ה"טור". וכן הוא אמנם ברמב"ם כ"י תימן. אבל הנוסחא שלפנינו עיקר, שאם לא אמר: "על מנת" - לא קנה מחמת שני טעמים: א' שכלתה חזקתו; ב' שזוהי אסמכתא. (11) כלומר: מאז ולמפרע, משעת פעולת החזקה. (12) ואין כאן אמירת מעכשיו. (13) שאילו החזיק קודם - אין זו חזקה כלל וכלל, שהרי בשעת חלות הקנין, כלומר בעת קיום התנאי, כבר כלתה החזקה ואיננה.

ד. לפיכך¹⁴, הנותן ערבון¹⁵ לחברו, ואמר לו: אם אני חוזר פי, ערבוני מחול לך, והלה אומר: ואם אני חוזר פי, אכפל לך¹⁶ ערבונך; אם חזר בו הלווקח - קנה זה הערבון, שהרי הוא תחת ידו¹⁷; ואם חזר בו המוכר - אין מחזיקין אותו לכפל הערבון, שזו אסמכתא היא, ואסמכתא לא קנה.

(14) בבא מציעא מח. כרבי יהודה, ולא כרבי יוסי. (15) בתורת משכון ולא בתורת פרעון כמו בפרק ח הלכה א. (16) אתן לך קרקע שוה כפליים מהסכום שנתת לי (סמ"ע רז, ס"ק כד). (17) שהרי כבר ייתא שם נאמר: "הנותן ערבון לחבירו, ואמר לו: אם אני חוזר בי - ערבוני מחול לך, והלה אמר לו: אם אני חוזר בי, אכפול לך ערבונך - נתקיימו התנאים, דברי רבי יוסי [רבי יוסי לטעמיה דאמר אסמכתא קניא]. רבי יהודה אומר, דיו שיקנה כנגד ערבונו". נראה מזה, שרבי יהודה אינו חולק על כל דברי רבי יוסי שאמר נתקיימו התנאים, בין אם המוכר חוזר בו שמכפיל לו ערבונו, ובין אם הלווקח חוזר בו שערבונו מחול - אלא אך ורק באופן שהמוכר חוזר בו, ועל זה אמר רבי יהודה שאינו צריך להכפיל ערבונו אלא דיו ללווקח שיקנה כנגד ערבונו. אבל באופן שהלווקח חוזר בו, על זה לא דיבר רבי יהודה - שגם הוא מודה לרבי יוסי שערבונו מחול, ואין כזה

1 לַעֲשׂוֹת דְּבַר פְּלוֹנִי, וְהָרִי לֹא נַעֲשֶׂה³². וְכֵן כָּל פְּיוּעָא
2 בְּהֵן.

(24) ולא בלשון תנאי, ראה להלן. (25) דוקא בשעת מכירה, אבל אם פירש לפני המכירה ובשעת מכירה לא אמר כלום - אין זה כתנאי (מ"מ להלן הל' ט). (26) קידושין ג. (27) בכ"י תימן: "או כדי לקנות". (28) כתובות צז. (29) אף-על-פי שלא אמר בלשון תנאי, וכל-שכן שלא כפל תנאו - "לפי שאין דרך אדם למכור קרקעותיו שהוא מתפרנס מהן - אם לא היה בדעתו לעבור דירתו מכאן" (כסף-משנה). ולפי זה, אין הדברים אמורים אלא בחצירו או בשדה. אבל לא במטלטלין, שלפעמים אדם מוכר מטלטליו אפילו דעתו להשאיר בכאן (שם). (30) קידושין ג. וזהו הפירוש של "אונס בדרך" וכלישנא בתרא שם. וכן כתב בתוספות המיוחס לר"י הזקן. (31) נכן גם בלחם-משנה ומשנה-למלך. אולם, בכ"י תימן ובדפוס רומי: "לעלות", וכן במגיד-משנה. ולפי הנוסח "להעלות", פירוש הדברים: שלא הצליח להעלות לכאן את החטים ממקום פלוני. "או לקנות חטים", כלומר: או שלא הצליח לקנותם כלל. ואילו לפי הנוסח "לעלות" קשה, שהרי זהו מה שכתב למעלה "או נמנע הדרך לילך לאותה הארץ", ועיין מגיד-משנה ולחם-משנה ומשנה-למלך. (32) ודוקא אם נתעכב הדבר מחמת אונס, אבל אם מרצונו הטוב לא עלה - המקח קיים, שגילוי דעת אינו כתנאי גמור. ואילו בתנאי גמור, היינו אם התנה מפורש בלשון של תנאי, שהוא מוכר רק אם יעלה, או אפילו אם נמנע מלעלות מרצונו - בטל המקח (מגיד-משנה).

3 ט. אָבֵל הַמוֹכֵר סֵתָם³³, אָף עַל פִּי שְׁהִיָּה בְּלוֹ
4 שְׁמַפְנִי כֶּף וְכֶף הוּא מוֹכֵר, וְאָף עַל פִּי שְׁמַרְאִין
5 הַדְּבָרִים³⁴ שְׁאִינוּ מוֹכֵר אֶלָּא לַעֲשׂוֹת כֶּף וְכֶף, וְלֹא
6 נַעֲשֶׂה - אֵינוֹ חוֹזֵר; שְׁהָרִי לֹא פָּרַשׁ, וְדְבָרִים שְׁבֻלָּב
7 אֵינֶן דְּבָרִים.

(33) קידושין מט: שם: עובדא באדם שהיה בדעתו לעלות, אבל הוא לא הזכיר כוונתו זו בשעת המכר, ואמרו ש"דברים שבלב אינם דברים".

8 י. מִי שְׁהִקְנֶה³⁵ לַחֲבֵרוֹ, וְהִתְנֶה עָלָיו 'עַל מְנַת שְׁתַּתֵּן
9 מְקָח זֶה אוֹ תַּמְכְּרֶנּוּ לְפְלוֹנִי': אִם נִתְּנוּ אוֹ מְכָרוּ
10 לְאוֹתוֹ פְּלוֹנִי - קָנָה; וְאִם לֹא קָנִים הִתְנָא, וּמְכָרוּ
11 לְאַחֵר³⁶, אוֹ שְׁלָא מְכָרוּ וְלֹא נִתְּנוּ בְּזִמְן שְׁקֻבַּע לוֹ -
12 לֹא קָנָה. וְכֵן הַמוֹכֵר אוֹ הַלּוֹקֵחַ³⁷ שְׁהִתְנוּ שְׁיִחְזֹר לוֹ
13 הַמְּקָח בְּזִמְן פְּלוֹנִי אוֹ פְּשִׁיתָן לוֹ הַמְּעוֹת³⁸ - הָרִי
14 הַמְּכָר קָנִים³⁹, וְיִחְזֹר פְּשִׁיתָנָה⁴⁰.

(35) מקור דברי רבינו בהלכה זו, הוא בספר המקח והממכר לרב האי, שער יז. ולמד זאת שם מדברי הגמרא בנדרים מח: בענין "קני על-מנת להקנות". ועיין מגיד-משנה. (36) שאף-על-פי שיחזור ויקנה ממנו ואחר-כך יתן או ימכור לאותו פלוני, שעליו התנה תנאו, - אין זה קיום התנאי. שהמקנה מקפיד שלא ימכור בינתיים לאחר, שמה לא ירצה

ואותו אחד למכרו ולא יבוא הדבר לאותו פלוני (משנה-למלך). וכן דעת רבינו בפ"ט מהלכות גירושין הלכה יג, באומר הרי זה גיטך על-מנת שתנשאי לפלוני - שאם נשאת לאחר קודם שתנשאי לאותו פלוני, שהגט בטל והוולד ממזר ולא מועיל שתתגרש מהאחר ושוב תנשאי לאותו פלוני ויהיה הגט הראשון קיים למפרע - לפי שהבעל מקפיד שלא תנשא בינתיים לאחר שמה לא ירצה אחר זה לגרשה ולא תוכל להנשא לאותו פלוני. ועיין אבן-האזל. (37) ואילו בהלכה יא, יש הבדל בין אם התנה המוכר לבין אם התנה הלווקח. וראה להלן. (38) גם זה מוסב על "בזמן פלוני", שכתוב למעלה (סמ"ע רז ס"ק א). וראה להלן. (39) נשכיון שהתנה עמו שיחזיר לו לזמן קצוב - הרי זו מכירה גמורה, כדין המוכר קרקע לזמן קצוב (להלן פרק כג הלכה ה) ומשתמש הלווקח בגוף הקרקע כחפצו, ואוכל הפירות כל זמן המכירה (שם) ואין זו ריבית כיון שקצב לו זמן. וכן כתב בביאור הגר"א לחושן-משפט סימן ריב סק"י, והביא ראייה לכך מדין שדה אחוזה (ערכין כט:). שזמנו קצוב לשנתיים ואין בו איסור ריבית. מה-שאין-כן בהלכה יא, שהתנה שיחזיר לו "כשיהיה לו מעות" ולא קצב לו זמן, ראה להלן. (40) כלומר המכר קיים, והלווקח צריך להחזיר, אבל אין החזרה זו תנאי במקח כמו במתנה על-מנת להחזיר, שאם לא החזיר אין המתנה קיימת והרי הוא כגזול (פ"ח מהלכות לולב הלכה י) - אלא אף-על-פי שלא החזיר לא נתבטל המקח למפרע].

15 יא. מְכָר קֶרְקַע⁴¹ לַחֲבֵרוֹ, וְהִתְנֶה הַמוֹכֵר וְאָמַר
16 לְלוֹקֵחַ: כְּשִׁיחְזִיר לִי מְעוֹת⁴² תִּחְזֹר לִי הַקֶּרְקַע זֶה -
17 הָרִי הַפְּרוֹת שֶׁל מוֹכֵר⁴³. מְכָר לוֹ סֵתָם, וְאָמַר לוֹ
18 הַלּוֹקֵחַ⁴⁴ מִדְּעָתוֹ: כְּשִׁיחְזִיר לִי מְעוֹת תִּבְיֵאם לִי וְאֵנִי
19 אֲחִזִּיר לִי קֶרְקַע זֶה - הָרִי הַתְּנָאִי קָנִים, וְהַלּוֹקֵחַ אוֹכֵל
20 פְּרוֹת. וְאֵין בְּזֶה אֲבָק רִבִּית, שְׁהָרִי מִדְּעָתוֹ חֵיב עֲצָמוֹ
21 בַּתְּנָאִי זֶה⁴⁵.

(41) בבא-מציעא סה: (42) ולא קצב לו זמן. (43) [אף-על-פי שגוף הקרקע מכור - אסור הלווקח לאכול הפירות, שזוהי ריבית (פ"ו מהלכות מלוה ולוה הלכה ה). וכן הוא במוכר בית בבתי ערי חומה, לפי שיכול לגאול ביתו מיד (ערכין לא. - ביאור הגר"א שם). אבל אם מכר לו בתנאי מפורש על-מנת שיחזירה לו - אפילו התנה שיחזיר לו מיד, אין על הלווקח איסור ריבית ('ערוך השלחן' סימן רז ס"ק י) וראה להלן פ"ג מוכיה ומתנה ה"ט]. (44) בבא-מציעא שם. (45) כלומר, כיון שהמוכר לא התנה כן - אין זו הלואה לשם ריבית (סמ"ע רז ס"ק ג). ודעת רש"י שם שאין כאן תנאי כלל. ועיין 'טור' שם.

22 יב. מַעֲשֶׂה⁴⁶ בְּאִשָּׁה, שֶׁשְּׁלַחָה רְאוּבֵן לְקָנוֹת לָהּ חֲצֵר
23 מִשְׁמַעוֹן, שְׁהִיָּה קְרוּבָה⁴⁷, וְאָמַר שְׁמַעוֹן הַמוֹכֵר
24 לְרְאוּבֵן הַשְּׁלִיחַ: אִם יִהְיֶה לִי מְעוֹת, תִּחְזֹר לִי
25 פְּלוֹנִית קְרוּבָתִי קֶרְקַע זֶה; וְהִשְׁבִּיבוּ רְאוּבֵן וְאָמַר לוֹ:
26 אִתָּה וּפְלוֹנִית קְרוּבִים כְּמוֹ אֲחִים. פְּלוֹמֵר, הַדְּבָר
27 קְרוֹב שְׁהִיא תִּחְזֹר לִי, וְאֵינָה מְקַפֶּדֶת עַל זֶה. וְכָא
28 מַעֲשֶׂה לְפָנֵי חֲכָמִים, וְאָמְרוּ: הָרִי זֶה הַשְּׁלִיחַ לֹא

(57) כתובות קא: שהאומר לחבירו: "חייב אני לך מנה" – חייב, וכשיטת הרי"ף שכאן מדובר בהודאה של התחייבות חדשה ולא בהודאה שלוה ממנו מקודם (ודלא כפירש"י שם). וכן מצאנו בבבא-בטרא קמט. בענין איסור גיורא שיש קנין אודיתא (= הודאה), אף-על-פי שלאמיתו של דבר לא

67) [כלומר, פסק לה מזוונות מרצונו הטוב מבלי שאשתו תדרוש זאת ממנו. והרי זה כנותן מתנה דבר שאינו קצוב. וראה להלן]. 68) להלן פ"ו מהלכות זכיה ומתנה הלכה יז. ושם אין זה אלא בשעת קידושין, ולפיכך אין צריך קנין.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ו' תמוז - ספר קנין - הלכות מכירה קכז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

א. אָסור לְמוֹכֵר אוֹ לְקוֹנֶה² לְהוֹנוֹת אֶת חֲבֵרוֹ;⁹
שְׁנֵי אֲמָרָה³: וְכִי תִמְכְּרוּ מִמֶּכֶר לְעִמִּיתְךָ אוֹ קִנְיָה מִיָּד¹⁰
עִמִּיתְךָ, אַל תּוֹנוּ⁴. וְאִם עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹבֵר בְּלֹא¹¹
תַּעֲשֶׂה - אֵינוֹ לוֹקָה, מִפְּנֵי שֶׁנֶּתַן לְהַשְׁבוּז¹². וְכִין¹³
שֶׁהוֹנֶה בְּמִזִּיד, בֵּין שֶׁלֹּא יָדַע שֶׁיֵּשׁ בְּמִכְרָו זֶה הוֹנִיָּה¹⁴
14 - חֵיב לְשַׁלֵּם.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אסור למוכר או לקונה להונות את חברו"

ובהמשך: "עד מתי יהיה לו לחזור ולתבוע ההוניה או לבטל המקח, עד כדי שיראה לתגר או לקרובו" ובנוגע למטבעות: "... עד כדי שיראה לשולחני ... ובכפרים שאין שם שולחני עד ערב שבת" שאז הולך לשוק לקנות צורך סעודת שבת. ועניינו בעבודת האדם: לפעמים יכול להיות חיסרון בעבודתו של יהודי מצד חשבונות של "לא לשמה" ועלול להתעורר אצלו ספק שמא יש בקניין זה - עבודתו בעולם לפעול את "קונה שמים וארץ" - ענין של הונאה. הנה כשנמצאים ב"ערבי שבתות" באלף השישי אחר חצות היום וצריכים למהר "לקנות צורך סעודות שבת" אזי אין מקום לעניין של הונאה והמקח קיים. ובפרט שישנו גם העניין ש"יראה לקרובו" - העבודה באופן של אהבת ישראל "איש את רעהו יעזורו" הרי בוודאי שאין מקום להונאה ובמילא נגמר הקנין בשלימות.

(משיחת ש"פ ו' ארא תשמ"ה)

(2) משנה בבא-מציעא נא. ושם: "אחד הלוקח ואחד המוכר, יש להם אונאה". (3) ברייתא שם. (4) ועל זה אמרו ב"תורת כהנים" (פ' בהר פרשה ג ה"ד): "זו הניית (=הונאת) ממון". (5) שהרי אפשר להשיב את האונאה, ומתוך כך יתוקן העול, ובגלל זה, שייך "לאר" זה לסוג של "לאר הניתק לעשה", כלומר "לאר" שהמעשה השלילי שעליו מזהיר ה"לאר" ניתן לחיקוק ע"י עשייה חיובית, ולפיכך אין בהם מלקות, וראה בפ"א מהלכות גזילה ואבידה הלכה א. (6) המקור לזה בגמרא (שם, נא). שביארו שם שלכן הזהירה התורה את שניהם, גם את המוכר וגם את הלוקח, שאפשר היה לחשוב שרק למוכר אסור להונות ש"קיים ליה בדובינתיה" (= ש"יודע כמה נתן בה ובמזיד הוא עושה" - רש"י), אבל לוקח שאינו יודע, לא. לכן, מסיימת הגמרא, הדגישה התורה, ששניהם ב"בל תונו", כלומר המזיד והשוגג - שניהם בדין אונאה.

ב. וְכִמָּה תִּהְיֶה הוֹנִיָּה? וְיִהְיֶה חֵיב לְהַשְׁבִּיב? שְׁתּוּתָה⁸
בְּשִׁוְהָ⁹. בְּצִיד? הֲרִי שְׁמִכְרָ שְׁוֶה שֶׁשׁ בְּחִמְשָׁה¹⁰, או
שְׁוֶה שְׁבַע בְּשִׁשָּׁה¹¹, או שְׁוֶה חֲמֵשׁ בְּשִׁשָּׁה¹², או שְׁוֶה
שֶׁשׁ בְּשִׁבְעָה - הֲרִי זֶה הוֹנִיָּה; וְנִקְנָה הַמֶּקֶחַ¹³, וְחֵיב
הַמֶּאֱנֶה לְשַׁלֵּם אֶת הַהוֹנִיָּה וּלְהַחְזִירָה כְּלָה¹⁴
20 לַמֶּתְאַנֶּה.

(7) משנה בבא-מציעא מט: ומימרת סיכום של רבא שם ג:

אבל כאן שמדובר בשעת נישואין צריך קנין, ולפיכך כתב רבינו ש"הדבר דומה לדברים הנקנין באמירה". כלומר, אין זה אלא "דומה" בלבד. ונהמקור לזה בסוגיית הגמרא בכתובות שם, שהקשו לריש לקיש מהמשנה: "הנושא את האשה ופסקה עמו כדי שיוון את בתה חמש שנים - חייב לזונה", ואילו לרבי יוחנן לא הקשה אע"פ שזהו דבר שאינו קצוב, - שכאן אין זה כמו מתנה אלא כמו מכר, כיון שפסקה עמו, וכנראה שלא הסכימה לנישואין אלא על דעת כן, ולפיכך גמר ומקנה (ראה במשנה-למלך), ומתוך שגם לריש לקיש שאיראפשר להתחייב, מודה ב"שטרי פסיקתא". ואע"פ שמדובר בשעת נישואין - מפני שהם כדברים הנקנים באמירה. ושוב אין צריך לדחוק שכאן מדובר דוקא באופן שפסקה אשתו עמו על דעת כן, אלא אפילו לא התנתה הנישואין בזה - חל הקנין. ולפיכך העתיק רבינו: "הפוסק עם אשתו" כלומר, פסק מדעתו, ולא כבמשנה: "ופסקה אשתו עמו", שמשמע שהיא דרשה זאת. ובפכ"ג מהלכות אישות הלכה יז שהביא: "הנושא אשה ופסקה עמו" - כתב באמת: "שלא בשעת הקידושין עד שיקנו מידו", ובכלל זה גם שלא בשעת נישואין - שמכיון שהיא פסקה עמו הרי זה כמקח וממכר, שגם דבר שאינו קצוב - נקנה, כנ"ל. ועיי"ש בלחם-משנה, וראה למעלה הלכה טז והערה סב].

1 יח. כְּשֶׁהָיוּ חֲכָמֵי סִפְרֵי רוֹצִים לְהַקְנוֹת בְּאַסְמַכְתָּא⁶⁹,
2 כֶּף הָיוּ עוֹשִׂין: קוֹנִין מֶזֶה שֶׁהוּא חֵיב לְחַבְרָה⁷⁰ מֶאֱה
3 דִּנְרִין, וְאַחֵר שֶׁחֵיב עֲצָמוֹ קוֹנִין מִבְּעַל חוֹבּוֹ⁷¹, שְׁכָל
4 זְמַן שִׁיְהִיָּה כֶּף אוֹ שִׁיעֲשֶׂה כֶּף - הֲרִי הַחוֹב זֶה מְחוּל
5 לִי⁷² מִעֲכָשׁוֹ⁷³, וְאִם לֹא יִהְיֶה אוֹ לֹא יַעֲשֶׂה - הֲרִינִי
6 תּוֹכְעוֹ בְּמִמּוֹן שֶׁחֵיב עֲצָמוֹ בּוֹ. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ⁷⁴ הָיִינוּ
7 עוֹשִׂין בְּכָל הַתְּנָאִין שֶׁבֵּין אָדָם לְאִשְׁתּוֹ בְּשִׁדּוּכִין,
8 וּבְכָל הַדְּבָרִים הַדּוּמִין לָהֶם.

(69) מחמירים היו על עצמם, שהרי בקנין מעכשיו אין "אסמכתא", כמו שכתב רבינו למעלה הלכה ז (הגר"א ח"מ סימן רז ס"ק נג). (70) והתחייבות זו, אחרי שהיא ללא תנאי, אין בה משום "סמיכות". (71) כלומר, מזה שאליו התחייב, ואף-על-פי שמחילה אינה צריכה קנין, כמו שכתב רבינו למעלה (פ"ה הלכה יא) - עשו כן ליתר תוקף, שלא יוכל לטעון כי התכוון לשם היתול (לחם-משנה). (72) והרי במחילת דבר הנמצא ביד הצד האחר, אין משום סמיכות (למעלה הלכה ד). (73) כלומר, שכוונתו היא, שהתחייבות תהיה מעכשיו, אבל לא שאמר כך מפורש, שהרי אז לא היה צורך בשום התחייבות קודמת, כי ב"מעכשיו" אין משום סמיכות (לחם-משנה, המסלק בזה את קושיית הכס"מ) או אף שאמר מפורש "מעכשיו" ולצאת את כל הדעות, אף של אלו הסוברים שלא מועיל מעכשיו. (74) ויש אומרים, שב"שדוכין" ובכל המקרים, שאחר גורם הפסד לשני, אין חשש לאסמכתא (שו"ע חושן-משפט סימן רז, סעיף טז).

פרק שנים עשר

(1) נתבארו בו דיני האונאה ושיעורה והזמן שהיא חוזרת ובאי זה מקום.

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

7 בָּטַל מִקָּח, וְהִמָּתְאָה יָכוֹל לְהַחְזִיר הַחֶפֶץ וְלֹא יִקְנֶה
8 כָּלָל; אֲבָל הִמָּתְאָה אוֹתוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לְחַזְרֵהּ, אִם רָצָה
9 זֶה וְקִבְּלָהּ. ²⁴ וְאִם עַל פִּי שֶׁבָטַל הַמִּקָּח ²⁵, אֵין
10 הִמָּתְאָה ²⁶ חַיֵּב לְהַחְזִיר עַד שֶׁתִּהְיֶה הַהוֹנָה יָתֵר עַל
11 פְּרוּטָה ²⁷. הֵיתָה פְּרוּטָה בְּשׂוּהָ - אֵינוֹ מִחְזִיר, שְׂאִין
12 הוֹנָה לְפְרוּטוֹת ²⁸.

(21) בבא-מציעא נ: (22) שבין מצד המקח ובין מצד הכסף, יש כאן אונאה יותר משתות. (23) משנה בבא-מציעא נא. "מי שהוטל עליו (= שנתאנה) ידו על העליונה, רצה אומר לו תן לי מעותי וכו'". ואע"פ שמשנה זו עוסקת באונאת שתות, ואין הלכה כמותה בזה (ראה למעלה הלכה ב והערה יב) - הלכה כמשנה זו לגבי עיקרון זה, שרק למתאנה יש זכות לחזור בו, אבל המתאנה אינו יכול להרויח על-ידי העבירה שעשה, וראה להלן הלכה יג. וכן דעת הרי"ף בבא-בבא-בבא-בבא: לפי דברי רב חסדא שם. ועיין שם דף פד. בתוספות ד"ה אי לאו. (24) ואינו תובע האונאה. אבל אם רוצה שהמקח יהא קיים ותובע שהמוכר יחזיר לו האונאה - גם המוכר יכול לחזור בו (מגיד-משנה וכסף-משנה לפי שיטת הרי"ף ורבינו). (25) בכ"י תימן: "אם רצה זה יקבל אע"פ שבטל המקח". ואח"כ מתחילה הלכה ה' "אין המונה וכו'". וגם בדפוס רומי וקושטא יש רווח ניכר אחרי המילים שבטל המקח. וכן נראה במגיד-משנה ובשו"ע חו"מ רכז סעיף ה' שהחל מהמילים "אין המתאנה" מתחיל ענין חדש. ואח"כ המילים "ואע"פ שבטל המקח" שייכים למעלה. (26) כרב כהנא (בבא-מציעא נה). שאין אונאה לפרוטות, ושכן מוכח מהמשנה שם. (27) אפילו אם היא רק קצת יותר מפרוטה כגון פרוטה וחצי - נחשב אונאה, אבל רש"י מפרש שאין אונאה בכלל לפרוטות (שהן של נחושת) אלא למטבעות של כסף, אף לפחותה ממטבעות הכסף כגון איסר, אבל לא למטבע שאינה מכסף (בבא-מציעא שם ד"ה אין אונאה לפרוטות). (28) זהו לשון הגמרא (שם), וכוונתה: לכל הקניות שההונאה שלהן עולה פרוטה, ומכאן לשון הרבים: "לפרוטות", במקום "לפרוטה".

13 ה. עַד מָתִי? ²⁹ יִהְיֶה לוֹ לְחַזְרֵהּ ³⁰ וְלִתְבַּעַ הַהוֹנָה ³¹ או
14 לְבָטַל הַמִּקָּח? ³² עַד פְּדִיָּה ³³ שִׁירָאָה ³⁴ לְתַגְרֵהּ ³⁵ או
15 לְקִרְבּוֹ ³⁶. וְאִם שָׁהָ יוֹתֵר ³⁷ מִזֶּה, אָפְלוּ לָקַח שְׂוֵהוּ
16 מִזֶּה בְּמֵאֲתָיִם - אֵינוֹ חוֹזֵר ³⁸.

(29) משנה בבא-מציעא מט: (30) במשנה (שם) כתוב: "מותר", ומזה דייק רש"י (שם ד"ה עד מתי מותר להחזיר), שאף "מי שפרע" אין כאן. (31) בשתות. וכן הוא בשו"ע (רכז סעיף ז). (32) ביתר משתות. וכו"ה בשו"ע שם. (33) משנה (שם). וכמו שפסק רבא (שם נ:): "זה וזה (= שתות ויותר משתות, כלומר, אונאה וביטול מקח) בכדי שיראה לתגר או לקרובו". (34) את המקח. (35) סוחר בעל מקצוע. (36) הבקי בענינים אלו. (37) שאז "מחל על אונאתו" (רש"י שם). (38) שאין חילוק באונאה של "יותר משתות" בין חומש לשליש או חצי (סמ"ע רכז, ס"ק טז).

(8) ששית. (9) כלומר שתות בדיוק, חלק ששי של ערך המקח, או חלק ששי של הסכום שנתן, ראה להלן. (10) שאז נתאנה המוכר בשתות משויו של המקח, וזה מוסכם לכל הדעות. (11) שאז שוב נתאנה המוכר, אך הפעם אין כאן שתות ביחס לערך המקח, אבל יש כאן שתות ביחס לסכום הכסף שנתן, ודבר זה שנוי במחלוקת רב ושמואל (ב"מ שם). והכריע הרמב"ם כשמואל, מפני שהביאו בגמרא (שם) רביה לדבריו (מגיד-משנה). וגם בהתאם לכלל המקובל, שהלכה כשמואל בדיני ממונות (הגהות מיימוניות). (12) כאן נתאנה הלוקח, ושוב אין כאן שתות ביחס למקח. אבל יש שתות ביחס לכסף התמורה, וכדעת שמואל הנ"ל. (13) ואף המתאנה אינו יכול לחזור בו, אלא לדרוש את האונאה בחזרה, כרבי נתן ולא כרבי יהודה הנשיא, ולא כסתם משנה (נא), וכמימרת הסיכום של רבא. (14) כלומר, ולא אומרים שמכיון שפחות משתות הוא מחילה, שיחזיר רק את ההפרש, זאת אומרת את הפרוטה האחרונה, המשלימה לשתות (סמ"ע סימן רסז, ס"ק ד).

1 ג. הֵיתָה ¹⁵ הַהוֹנָה פְּחוֹת מִזֶּה ¹⁶ כָּלָל שְׂוֵהוּ ¹⁷, כְּגוֹן
2 שֶׁמִּכְרֵה שְׂוֵה שְׂשִׁים דִּינָר בְּחִמְשִׁים וּפְרוּטָה ¹⁸ - אֵינוֹ
3 חַיֵּב לְהַחְזִיר כָּלוּם ¹⁹; שֶׁכָּל פְּחוֹת מִשְׁתּוֹת דֶּרֶךְ הַכָּל
4 לְמַחֵל בּוֹ ²⁰.

(15) מימרת הסיכום של רבא (בבא-מציעא נ:). (16) פחות משתות. (17) כלומר, כל שהוא במובן האחוז המספרי, ביחס למקח, אף כי הסכום כשהוא לעצמו הוא גדול. (18) המגיד-משנה מגיה בדברי רבינו: "שוה שבעים דינר בששים ופרוטה", שבזה אין אונאה שתות לא ביחס לשויו של המקח ולא ביחס לסכום הכסף שנתן, שהרי האונאה היתה עשרה דינרים פחות פרוטה. ואילו "מכר שוה ששים דינר בחמשים ופרוטה", כפי הנוסח שלפנינו, שביחס לסכום הכסף שנתן יש אונאה יותר משתות, שבזה אפשר לבטל את המקח, וביחס לשויו של המקח יש פחות משתות שהוא בגדר מחילה - מכיון שישנם כאן שני קצוות: מצד אחד ביטול מקח ומצד שני מחילה, יש ללכת בדרך ממוצעת ולפסוק "קנה ומחזיר אונאה" כאילו יש כאן אונאה שתות (עיין לחם-משנה), וגם בשו"ע חו"מ סימן רכז סעיף ג, העתיק כנוסחת המגיד-משנה. (19) ואף מיד אינו יכול לדרוש בחזרה את הסכום שנתאנה בו, שיש לאלתר דין מחילה באונאה זו, וראה להלן הלכה ה, שגם באונאת שתות או יותר משתות אינו חייב להחזיר, אם שהה יותר מכדי שיראה לתגר או לקרובו. (20) שכן הוא דרך מקח וממכר, שאין הלוקח והמוכר יכולים לכוון דמי המקח בצמצום, ו"דרך העולם למחול עד שתות במקח או במעות, אף שהוא עולה הרבה, כל שאין שם שתות עליו" (טור בשם הרא"ש. הובא בסמ"ע שם ס"ק ב). ויש אומרים שגם לכתחילה התירו להשתכר בפחות משתות מפני תיקון העולם, שימצאו בני אדם צרכיהם מוכנים בכל מקום (חינוך סוף מצוה שלז, ועיין שו"ע חו"מ שם סעיף ו שנסתפקו בזה).

5 ד. הֵיתָה הַהוֹנָה ²¹ יָתֵרָה עַל הַשְּׁתּוֹת כָּלָל שְׂוֵהוּ, כְּגוֹן שֶׁמִּכְרֵה שְׂוֵה שְׂשִׁים בְּחִמְשִׁים פְּחוֹת פְּרוּטָה ²² -

שקלים (פ"ב, מ"א) "מצרפין שקלים לזכונות", וירושלמי (מעשר שני פ"ב): "המצרף סלע", וירושלמי (פ' הכסף ה"ה): "חזקיה אמר לצורפה בירושלים". (57) שזה כמו "שוה שש בחמש", שיש כאן אונאה של שותות משווי של המקח, ונתאנה המוכר. (58) שזה כמו "שוה שש בשבע", היינו, שותות מהמקח, אלא שהפעם נתאנה הלוקח. (59) יתר על שותות. (60) כדין ביטול מקח. (61) פחות משותות. (62) כדעת רבי שמעון במשנה (שם נא: נב.), וראה להלן הלכה י.

י. וכן⁶³ אם היתה הסלע חסרה⁶⁴ שותות⁶⁵, והיו¹⁹ מוציאי⁶⁶ הסלעים במנין⁶⁷ ולא במשקל⁶⁸ - מחזיר²⁰ ההוננה.²¹

(63) משנה, שם נא: (64) ממשקלה "כי מטבע היוצא תמיד הוא שוחק (נשחק) וחסר" (רש"י שם ד"ה כמה תהא הסלע חסרה). (65) כרבי שמעון, ולא כשאר התנאים שנתנו שיעורים אחרים. והכריע כמותו, מכיון שבגמרא השוה רבא (לפי גירסת הרי"ף) דין מטבע עם דין שאר הדברים, שהוא: שותות. (66) שבמקום זה היו מוציאי וכו'. (67) לפי מנין הסלעים בלי להקפיד על משקלם (פירוש המשניות פרק הזהב). (68) שבמקום שמקפידין על משקל המטבעות, אף בטעות כל שהיא - חוזר, ראה להלן פט"ו הלכה א.

יא. עד מתי חייב להחזיר הדינר⁶⁹ או הסלע? בפפרים⁷⁰ - עד כדי שיראה לשלחני⁷¹; בפפרים⁷², שאין לשלחני מצוי שם - יש לו להחזיר עד ערבי שבתות⁷³. שאין מפיר הסלע וחסרונה ודמיה⁷⁴ אלא לשלחני. והוא הדין⁷⁵ למוכר ספרים, אכנים טובות ומרגליות, שיש ללוקח לחזר עד שיראה אותם לתגרים הבקאים בהן בכל מקום שהן; שאין הפל בקיאים בדברים אלו. לפיכך⁷⁶, אם לא היה מפיר⁷⁷ באותה מדינה, והולך המקח למקום אחר, או שבא הבקי לאחר זמן מרבה והודיעו שטעה - הרי זה חוזר⁷⁸.

(69) המאנה חייב להחזיר למתאנה. והמגיד-משנה העתיק: "עד מתי יש לו להחזיר" (כמו שכתב רבינו למעלה ה"ה), והמדובר במתאנה. (70) משנה, שם נב. (71) האיש שמקצועו להחליף מטבעות. והטעם מיד בהלכה זו. (72) בשאר הדברים (חוץ ממטבע) אין הבדל בין כרכים לכפרים (למעלה הלכה ה), שבכל מקום מצויים מומחים לדבר, אבל במטבע אין מומחים חוץ מהשולחנים (שם נב: לדעת רבא). (73) שאז דרכם של הכפריים לבוא לשוק (גמרא שם) לקנות צרכי סעודת שבת (רש"י ד"ה דסלקין לשוקא), ואז יש להם הזדמנות להפגש עם השולחנים. (74) כמה שוויה האמיתי בדמים. (75) זה הוציא הרמב"ם מההלכה הקודמת, ממנה התברר, שהתאריך הוא דבר יחסי, והכל תלוי באפשרות הבירור אצל מומחה לדבר. (76) גם זה מסקנה מהעיקרון הקודם. (77) אדם שמכיר ובקי בטיב המקח המסוים. (78) כלומר, יכול המתאנה לחזור בו מהמקח.

וראה להלן פרק כז הלכה ה, שאם היתה האונאה בכדי שאין הדעת טועה, אין זו בכלל אונאה, אלא מתנה היא.

ו. במה דברים אמורים?³⁹ בלוקח, שהרי המקח בידו⁴⁰ ומראהו⁴¹; אבל המוכר⁴² חוזר בהוננה לעולם⁴³, ואין צריך לוומר בבטול מקח⁴⁴, שאינו יודע דמי זה שמכר⁴⁵ עד שיראה כמותו שנמכר בשוק. לפיכך⁴⁶, אם היה המקח דבר שאין במינו שנוי והוא פלו שוה⁴⁷, כגון פלפלין⁴⁸ וכיוצא בהן - הרי זה אינו חוזר אלא עד כדי שישאל על שער שבשוק בלבד.

(39) בבא-מציעא נ: מימרא של רב נחמן. ושם (נא). עובדא, שבה הורה כן רב נחמן, הלכה למעשה. (40) טעם זה הביאו בגמרא (שם) בקשר עם עובדא מסויימת. (41) שהלוקח רגיל ללכת ממקום למקום ולהראות את מקחו, ומתוך כך מעירים לו על האונאה. (42) שאין המקח תחת ידו. (43) ללא כל הסתייגות בזמן. (44) בעבודא שהורה בה רב נחמן (שם נא). שהמוכר לעולם חוזר, היתה האונאה יותר משותות, שהרי אמרו לו לחזור (הגר"א סי' רסז, ס"ק טז). (45) שוויו האמיתי של המקח. (46) מסקנא הגיונית, שהוציא הרמב"ם מהדין הקודם, והסכים לו הרמב"ן, אך הרשב"א חולק עליו וסובר שמוכר תמיד חוזר, ללא כל הסתייגות שהיא "שלא תחלוק בשיעורין" (מגיד-משנה). (47) שכל בני המין יש להם מחיר אחד, ללא יוצא מן הכלל. (48) שאין כל הפרש בין פלפל אחד לחבירו.

ז. וכן⁴⁹ אם נודע⁵⁰ שבא לידו כממכרו, וידע שטעה ולא תבע - אינו יכול לחזור ולתבע, שהרי מחל.

(49) אף הלכה זו היא מסקנא הגיונית מן ההלכה הקודמת. (50) = בבירור גמור (סמ"ע, שם ס"ק ב).

ח. כשם⁵¹ שהוננה להדיט, כך הוננה לתגר, אף על פני⁵² שהוא בקי⁵³. וכשם שהוננה בפירות ובבהמה⁵⁴, כך יש דין הוננה במטבעות⁵⁵.

(51) משנה בבא-מציעא נא. כחכמים ולא כרבי יהודה. (52) בזה מסבירה הברייטא את שיטת רבי יהודה (שם), שתגר אין לו הונאה. (53) ואפשר היה על כן לחשוב שידע על האונאה, ויותר עליה. (54) משנה, שם נו: כחכמים ולא כרבי יהודה. (55) משנה, שם נא: [כלומר: כשם שיש דיני אונאה בפירות ובבהמה, ש"אם היתה פחות משותות אינה אונאה", ואם שהה יותר מכדי "שיראה לתגר או לקרובו", אינו חוזר, כמו כן במטבע. ועיין לחס-משנה].

ט. כיצד? הרי שהיה דינר של זהב בעשרים וארבעה דינר של כסף, וארפה⁵⁶ בעשרים דינר⁵⁷ או בעשרים ושמונה⁵⁸ - הרי זה מחזיר את ההוננה. היה יתר על זה⁵⁹ - בטל הצרוף⁶⁰. פחות מכאן⁶¹ - מחילה⁶².

(56) החליפה, ועיין 'ערוך השלם' (לקאהוט ד"ה "צרף"), ושם: "הושאל לחילוף מעות גדולות בקטנות", ועיין מס'

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 יב. הנותן סלע חסרה לחברו, אם היה מכירה⁷⁹,
2 אפלו לאחר שנים עשר חדש⁸⁰ - הרי זה מחזירה⁸¹.
3 ואם היה אפשו להוציאה על ידי הדחק - אינו
4 יכול⁸² להחזירה⁸³ לאחר זמן, אלא אם כן קבלה⁸⁴.
5 ממנו במדת חסידות.

(90) גם זה שם. (91) שזה יותר משות לרעת המוכר.
(92) שאז יוצא שהלוקח-המאנה, הוא שהתאנה. (93) כאן
לא הזכיר תאריך, שהרי במוכר אין כל הגבלה בזמן לחזרתו
(למעלה הלכה ו).

- 17 טו. המוכר שנה חמש בשש⁹⁴, ולא הספיק
18 להראותו עד שהוקר ועמד בשמונה⁹⁵ - הרי המוכר
19 חייב להחזירה⁹⁶ האחת של הוניה⁹⁷; שהרי נקנה
20 המקח⁹⁸ וחייב להחזיר, וכשהוקר ברשות לוקח
21 הוקר. וכן אם מכר שנה שש בחמש, והוזלו ועמדו
22 על שלש - הרי הלוקח חייב להחזיר סלע אחת של
23 הוניה; שהרי נקנה המקח, ובכרשות הלוקח הוזל.

(94) שאז יש אונאה של שתות (למעלה הלכה ב).
(95) שזהו הנושא במימרת רב חסדא, אלא שזה האחרון
סובר שיש דין ביטול מקח אף באונאת שתות, ובהתאם לזה
הוא קובע, שאף במקרה זה שבא שינוי במחיר, ויוצא
שהמאנה חזר להיות מתאנה כביכול, בכל זאת רק המתאנה
(הראשון) יכול לחזור בו ולא המאנה, כדין כל ביטול מקח,
ומטעם האמור: שלא יהא חוטא נשכר, וכל-שכן לשיטתנו,
שבאונאת שתות המקח קיים, ואין אחד מהם, לא המאנה
ולא המתאנה, יכול לחזור בו - שוודאי יש למתאנה הזכות
לתבוע את חזרת אונאתו. ואין צורך בנימוק שכתב רבינו
למעלה - "שלא יהא חוטא נשכר". (96) אף שעכשיו יוצא
שלא התאנה הלוקח כלל. (97) את האחת המהווה את
ההפרש שבין שווי של המקח וסכום הכסף שנתן בעבורו.
(98) שהרי בשתות נשאר המקח קיים (למעלה הלכה ב).

(79) את המטבע, שזו היא שהחליפה לו. (80) [אף-על-פי
שכן הוא לשון המשנה (נב). - אין מקור דין זה ממשנה זו,
שהרי בגמרא אמרו על זה, שחובה זו לקבל בחזרה אינה
אלא מצד מידת חסידות (ראה להלן) - אבל מקור דברי
רבינו מהסוגיא בקידושין ח. שאמרו שם: "התקדשי לי
במנה זו, ונמצא של נחושת - אינה מקודשת. דינר רע - הרי
זו מקודשת, ויחליף". ומקשה הגמרא: "האי דינר רע, היכי
דמי, אי דלא נפיק (אינו יוצא כלל בהוצאה), היינו דינר של
נחושת. אמר רב פפא, כגון דנפיק על-ידי הדחק". הרי שאם
אינו יוצא כלל, אין זה מקח, ודינו כמוצא מום במקח,
שחוזר בו לעולם, להלן פט"ו ה"ג, שלא אמרו חכמים
שיעור שיראה לתגר או לקרובו אלא באונאה ולא במומים
(מגיד-משנה שם בשם רב האי). וראה באבן-האזל].
(81) הלוקח לשולחני, ומקבל בחזרה את מעותיו.
(82) הלוקח. (83) ולתבוע בחזרה את מעותיו.
(84) שהסכים המחליף לקבלה בחזרה. משנה (שם נב.): "אם
היה מכירה, אפילו לאחר שנים עשר חודש מקבלה הימנו,
ואין לו עליו אלא תרעומת - שאינו אלא נפש רעה". וביארו
בגמרא (שם): שמקבלה הימנו במדת חסידות, ולפיכך אם
אינו מקבלה הימנו, אין לו עליו אלא תרעומת. ושם מפורש
בסוף הסוגיא: "והני מילי הוא דסגי להו" (שיצאה
בהוצאה). ובכתב-יד אחד (בדקדוקי סופרים): "והני מילי,
דנפיק על-ידי הדחק" וכן הוא ברי"ף.

- 6 יג. המוכר לחברו שנה ארבע בחמש⁸⁵, שהרי
7 המקח⁸⁶ בטל כמו שבארנו, ולא הספיק⁸⁷ להראות
8 לתגר או לקרובו עד שהוקר ועמד בשבע - לוקח
9 יכול לחזור בו, ולא המוכר; שהרי הלוקח אומר
10 למוכר⁸⁸: אלו לא הוניתני לא היית יכול לחזר,
11 ועתה שהוניתני תחזר?! היאך יהיה החוטא
12 נשפך⁸⁹?

(85) שאז יש אונאה יותר משתות. (86) כלומר: "שהמקח".
וראה להלן פ"ו הלכה ח. (87) שזה הוא התאריך האחרון
של חזרת הלוקח (למעלה הלכה ה). (88) מימרת רב חסדא
(בבא-בטרא פג"ד) באונאת שתות - לשיטתו שיש בשתות
משום ביטול מקח. והוא-הדין לשיטתנו ביותר משתות שיש
בו משום ביטול מקח (הרי"ף שם). (89) ולפיכך, אף
שעכשיו יוצא שהמוכר נתאנה, אין הוא יכול לבטל את
המקח בגלל זה, וכל-שכן אם לא נתאנה המאנה, שאין הוא
יכול לחזור כל זמן שהמתאנה אינו תובע אונאתו (למעלה
הלכה ד).

- 13 יד. וכן⁹⁰ מוכר שמוכר שנה חמש בארבע⁹¹, וזל
14 ועמד בשלש⁹² - מוכר יכול לחזר בו⁹³, ולא לוקח;

יום רביעי ז' תמוז ה'תשע"ח

פרק שלשה עשר

(1) נתבארו הצדין שאין בהם אונאה והדברים שאין
במכירתן אונאה, והנמשך אחר זה.

- א. המחליף² כלים בכלים או בהמה בבהמה, אפלו
מחט בשיריים או טלה בסוס - אין לו הוניה; שנה
רוצה במחט יותר מן השיריים. אבל המחליף פרות
בפרות³, בין ששמו אותם קדם המכירה בין ששמו
אותם אחר מכירה - יש להן הוניה.

(2) בבבא מציעא מז. אמר רב אבא בשם רב הונא שאם אמר
לו "מכור לי באלו" - אין לו עליו אונאה, לפי שהוא כחליפין
ואף רבה לא נחלק עליו אלא מפני שאמר "מכור לי" ולפיכך
דינו כמכירה. ובירושלמי שם פרק ד הלכה א אמרו: אמר
רבי יוחנן לא שנו אלא שור בפרה או חמור בשור, הא ציבור
[פירות] בציבור [פירות] לא קנה". ומפרשה רבינו לעניין
אונאה, ועיין ראב"ד. (3) ראה למעלה פרק ה הלכה א
שחליפין של "שווה בשווה", ישנם גם בפירות.

- ב. הלוקח בדמים⁴ אכסרה⁵, כגון שחפץ ממעות⁶

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ז' תמוז - ספר קנין - הלכות מכירה קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 וְאָמַר לוֹ: מָכַר לִי פְּרִתָּךְ בְּאֵלֶיךָ - אָף עַל פִּי שְׁקוּנָה⁸
- 2 בְּחִלְפִי⁹, קָנָה וּמִחְזִיר הוֹנָא, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹנִי¹⁰. וְהוּא
- 3 הָדִין לְלֹקַח פְּרוֹת אֲכָסְרָה¹¹ בְּסָלַע אוֹ בְּשִׁתִּים,
- 4 שְׁקָנָה וּמִחְזִיר אוֹנָא. בְּעַל הַבֵּית שְׁמֹכַר כְּלֵי
- 5 תְּשֻׁמִּישׁוֹ¹² - אֵין לוֹ הוֹנָה; שְׁאֵלֻלִי לֹא הִרְפוּ לוֹ
- 6 הַדָּמִים¹³ לֹא הָיָה מוֹכֵר לוֹ כְּלֵי תְשֻׁמִּישׁוֹ.
- (4) בבא מציעא (שם), כרבה בשם רב הונא ולא כרב אבא בשם רב הונא, וכהכרעת הרי"ף. (5) ללא מידה, מניין ומשקל; וראה למעלה פרק ה הלכה ג. ולהלן פרק כא הלכה א והערה ב. (6) שלקח מלוא חפניו מעות ללא הבחנה כמה מספרם. (7) דווקא אם אמר בלשון זה של מכירה, אבל אם אמר בלשון של חליפין אין בו דין אונאה כמו בחליפין (כסף משנה). (8) והזכיר כבר הרמב"ם דין זה לעיל (פרק ח), אבל שם לעניין הקניין, שזה נושא הפרק שלעיל, וכאן לעניין שלפנינו: אונאה. (9) כלומר, לא בחליפין ממש כי אין מטבע עושה חליפין, אלא מעין חליפין שלא הקפיד על כמות המעות - והלחם משנה תיקן: "בחליפין". ובגמרא (שם) הסיקו, שאף על פי, שעקרו חכמים קניין כסף במטלטלין - מכיוון שצורת קנייה זו היא בלתי שכיחה, ושוב לא גזרו בה חכמים, כי כלל הוא שגזירות חכמים ותקנותיהם אינן כוללות אלא דברים שכיחים. וכן נראה בדברי רבינו למעלה (פרק ה הלכה ג) שאין קניינו מטעם חליפין אלא מדין כסף ומהטעם הנ"ל. (10) לפי דיני אונאה שביאר הרמב"ם בפרק הקודם. (11) נלמד מההלכה הקודמת, אלא ששם הכסף הוא "אכסרה" - והחפץ מסויים, וכאן להיפך: הכסף הוא מסויים: סלע או שתיים, והחפץ אינו מסויים. (12) ודווקא כלי תשמישו אבל כלים העומדים לסחורה אף אצל "בעל הבית" יש דין אונאה. (13) טעם זה מובא בגמרא (שם). ורש"י מוסיף על זה: "והוה ליה כמפרש: יודע אני שיש בו דין אונאה, אבל על מנת שאין לך עלי אונאה" (שם בשם שאלתות דרב אחאי). ודווקא אם נתאנה הלוקח, אבל אם נתאנה המוכר, הרי הוא כשאר המוכרים ויש בו דין אונאה (כסף משנה).
- 7 ג. האומר לחברו: על מנת שאין לך עלי אונאה -
- 8 יש לו עליו הונאה. במה דברים אמורים? בסתם¹⁴;
- 9 שאין יודע במה הונאה יש בו כדי שימחל¹⁵. ואין
- 10 צריך לומר, אם אמר לו: על מנת שאין בו הונאה¹⁶;
- 11 שהרי יש בו¹⁷. אבל במפרש¹⁸ - אין לו הונאה; שפך
- 12 תנאי שבממון - קיים¹⁹.
- (14) חילוק זה העלה רבא (שם) מתוך השוואת שיטת רב עם תוכן ברייתא אחת. (15) [רש"י שם פירש שסבור שאין בו אונאה כלל. אבל רבינו לשיטתו למעלה (פרק יא הלכה טז) שאי אפשר להתחייב או לתת במתנה אלא דבר ידוע וקצוב - והוא הדין שאי אפשר למחול דבר שאינו ידוע. ועיין שולחן-ערוך חושן משפט סימן רלב סעיף ז]. (16) שלא אמר בלשון: "אין לך עלי", אלא "שאיין בו", ולביטוי זה משמעות הפוכה מזה הקודם. (17) כלומר, ביטוי זה לא רק שאינו מכיל מחילת האונאה, אלא להיפך יש בו משום

הדגשת התביעה שלא יהיה בו אונאה (רש"י דיבור המתחיל שאין בו אונאה). ומתוך כך, כפי שמציין רש"י, אם יש רק אונאה כל שהיא, הרי זה מקח טעות - שהרי הותנה מפורש על העדר אונאה - והמתאנה יכול לחזור בו. (18) שמתנה במפורש את כמות האונאה, כדלהלן בהלכה ד. (19) כרבי יהודה בבבא מציעא שם. מפני שממון ניתן למחילה (שם).

- ד. ביצד²⁰? מוכר שאמר ללוקח: חפץ זה שאני נותן במקאתים, יודע אני שאינו שווה אלא מנה, על מנת שאין לך הונאה אני מוכר לך - אין לו עליו הונאה. וכן לוקח שאמר למוכר: חפץ זה שאני לוקח ממך במנה, יודע אני ששווה מאתיים, על מנת שאין לך עלי הונאה אני לוקח ממך - אין לו עליו הונאה.

(20) כל ההמשך הוא לשון הברייתא המצוטטת בבבא מציעא שם.

- ה. הנושא והנותן באמונה - אין לו עליו אונאה. ביצד? חפץ זה בכך וכך לקחתי, כך וכך אני משתכר בו²¹ - אין לו עליו הונאה²².

(21) ודבריו מתאימים למציאות שבאמת קנה בסכום שאמר. (22) לפי שלא סמך משעה ראשונה על שווי האמיתי של החפץ - אלא על המחיר שקנה זה (מגיד משנה).

- ו. והנושא והנותן באמונה, אם לקח גלים רבים או בגדים בממכר אחד²³ - לא יחשב²⁴ את הרע באמונה²⁵ ואת היפה בשוה²⁶, אלא זה וזה באמונה²⁷ או זה וזה בשוה²⁸. ויש לו להעלות²⁹ על המקח שכר הפתח³⁰, ושכר החמיר³¹, ושכר פנדק³²; אבל שכר עצמו, מפני שהוא כפועל³³ - אינו מוסר³⁴ אותו על המקח, אלא מפרש³⁵ ואומר לו: כך וכך אני משתכר.

(23) בקנייה אחת, היינו שקנה בבת אחת סך מסויים של חפצים, בהם יפים, ששווים יותר, ובהם רעים, ששווים פחות, והלוקח הסכים לתת את המחיר הממוצע, בעד הטובים והרעים בשווה, כגון, שקנה עשרה דברים, חמישה מהם יפים ושווים דינר וחצי כל אחד, וחמישה מהם רעים ושווים כל אחד חצי דינר והלוקח מסכים לתת בממוצע דינר לכל חפץ (פירוש הר"ח, והביאו התוספות שם דיבור המתחיל לא יחשב). (24) אין המוכר יכול לחשוב. (25) כלומר, שישלם בשביל הרעים את הממוצע - היינו דינר, למרות שהם שווים פחות. (26) ובעד היפים ידרוש כפי מחירם האמיתי ולא הממוצע, היינו דינר וחצי. (27) היינו, שישלם מחיר ממוצע לכולם, שהרי לא הסכים להעלות על המחיר בשביל הרעים אלא על מנת שגם הטובים ימכור לו במחיר ממוצע זה. (28) מחיר ממוצע לכל היחידות, הטובות והרעות בשווה. (29) על ריווח זה, שהמוכר קבע באמונה שאותו רוצה להרוויח, והלוקח הסכים לו, יכול המוכר עוד להוסיף את ההוצאות דלקמן. (30) הסבל שנשא את הסחורה בכתפו. (31) בעל החמור,

14 בַּאֲפֹטְרוֹפּוֹס⁵⁸ שְׁטַעַה בְּכָל שָׁהוּא, בֵּין בְּמִטְלָטְלִין
15 בֵּין בְּקִרְקָעוֹת - חֲזֹר⁵⁹. וְאִינוּ דוֹמָה לְבֵית דִּין⁶⁰,
16 מִפְּנֵי שֶׁהוּא יָחִיד⁶¹.

(53) ולא על ידי שליח. (54) לדעת רוב המפרשים הכוונה גם לשליח בית דין (מגיד משנה). (55) אפילו פחות משתות, כך מובן מתוך הסוגייה בכתובות ק. ששם הסיקו: "שליח דינו כאלמנה", כלומר, כאלמנה שמכרה אפילו "שווה מנה ודינר במנה, מכרה בטל", וזהו פחות משתות. (56) שהמשלח יכול לטעון: "לתיקוני שדרתיך ולא לעויתי" (לתקן שלחתיך ולא לקלקל), ובטלה השליחות. (57) סברת עצמו. (58) ממונה על פי בית הדין לפקח על נכסי יתומים; רש"י (בכמה מקומות) מסביר: "אפוטרו" בלטינית: "אב", ו"פוס" - בן, היינו, אבי הבנים - היתומים. (59) לדעת המפרשים ש"השליח" שלמעלה הוא גם שליח בית-דין, פשוט הוא שאפוטרופוס דינו כשליח. ואף לפי הפירוש, ששם הכוונה לסתם שליח, אבל שליח בית דין דינו כבית דין צריך לומר שאפוטרופוס אין כוחו יפה מסתם שליח (מגיד משנה), מפני ששליח בית דין נשלח על ידי בית הדין באופן מיוחד למכירה זו, ואילו האפוטרופוס לא נשלח על ידי בית הדין אלא לפקח על נכסי היתומים אבל לא מלאו ידו באופן מיוחד למטרת "מכירה זו" (לחם משנה). (60) שאם טעו בפחות משתות, הרי זו מחילה (להלן הלכה י). (61) בטענה זו נימקו בגמרא (כתובות שם) את השוני בין בית דין לבין שליח.

17 י. בֵּית דִּין שֶׁמָּכְרוּ נִכְסֵי יְתוּמִים וְטָעוּ, בֵּין בְּקִרְקָעוֹת
18 בֵּין בְּמִטְלָטְלִין: אִם טָעוּ בְּפָחוֹת מִשְׁתוֹת⁶² - הֵרִי זֶה
19 מְחִילָה, בְּהִדְיוּט; טָעוּ בְּשִׁתּוֹת - בָּטֵל הַמִּקָּח. וְאִם
20 רָצוּ שְׁלֹא לְבָטֵל הַמִּמְכָּר וְיִחְזְרוּ הַהוֹנָה⁶³ -
21 מְחִיזִין; לֹא יִהְיֶה כֹחַ הַדְּיוּט⁶⁴ חֲמוּר מֵהֶן⁶⁵.

(62) שהרי במשנה הזכירו: "שתות", משמע שבפחות משתות דינם כשאר בני אדם. (63) יפעלו, שתחזור להם האונאה, כלומר יתבעו ההונייה מהלוקח (לחם משנה להלן הלכה יא). (64) שאף על פי שהאונאה יותר משתות ובטל המקח - אם רצה המתאנה לקיים את המקח, אין המאנה יכול לעכב, כמו שכתב רבינו למעלה פרק יב הלכה ד. (65) מדין יתומים ששקדו חכמים על תקנתם, וראה למעלה פרק ט הלכה ג.

22 יא. נִרְאֶה לִי, שֶׁבֵּית דִּין שֶׁמָּכְרוּ קִרְקָע אוֹ עֲבָדִים⁶⁶
23 שֶׁל יְתוּמִים שָׁוֶה מְנָה בְּמֵאֲתָם⁶⁷ - אֵין הַלּוֹקֵחַ יֹכֵל
24 לְחֹזֵר בָּהֶן; לֹא יִהְיֶה כֹחַ הַדְּיוּט⁶⁸ חֲמוּר מִכֶּן
25 הַיְתוּמִים⁶⁹. וְכֵן הַדִּין בַּאֲפֹטְרוֹפּוֹס⁷⁰ שֶׁמָּכְרָה קִרְקָע
26 וְעֲבָדִים, שֶׁאֵין הַלּוֹקֵחַ יֹכֵל לְחֹזֵר בְּהוֹנָה, בְּדִין
27 הַהִדְיוּט.

(66) שאין בהם דיני אונאה וביטול מקח. ואילו במטלטלין אין הדין כן. (67) שהלוקח נתאנה. (68) שאינו יכול לחזור באונאת קרקעות ועבדים (למעלה הלכה ח). (69) ששקדו חכמים על תקנתם כדלעיל. והראב"ד סובר,

שהעביר את הסחורה על חמורו. (32) המלון, שאליו נזדקק המוכר בעת העבירו את סחורתו. (33) שכר טירחתו כפועל. (34) אינו יכול להכניס במסגרת ההוצאות גם שכר טירחתו. (35) והשכר שהוא מתנה עליו, כולל גם את טירחתו. ועיין תוספות (שם) דיבור המתחיל לא יחשב).

1 ז. הַעֲפוֹמִים³⁶ אֵין לוֹ הוֹנָה³⁷; שְׁנֶאֱמַר: אִישׁ אֶת
2 אֶחָיו³⁸. וְעַפּוֹמִים שֶׁהוֹנָה³⁹ אֶת יִשְׂרָאֵל - מְחִיזֵר הוֹנָה
3 בְּדִינָן שְׁלָנוּ⁴⁰; לֹא יִהְיֶה זֶה חֲמוּר מִיִּשְׂרָאֵל⁴¹.

(36) בכורות יג: (37) אינו יכול לתבוע את האונאה מישראל, שהונה אותו. (38) וגוי אינו אחיו של ישראל. וראה להלן הלכה ח. (39) בגמרא בכורות שם, מפורש שישאל יכול לחזור בו ממקחו שקנה אצל גוי, אם היה מקח טעות והוא הדין לאונאה (מגיד משנה). (40) לפי דיני אונאה בין ישראל לישראל. (41) שישאל מישראל יכול לתבוע אונאה.

4 ח. אֵלּוּ דְּבָרִים⁴² שֶׁאֵין לָהֶם הוֹנָה⁴³: הַקִּרְקָעוֹת⁴⁴,
5 וְהָעֲבָדִים, וְהַשְּׁטָרוֹת⁴⁵, וְהַקְדָּשׁוֹת⁴⁶. אֲפִלּוּ מָכַר
6 שָׁוֶה אֶלֶף בְּדִינָר⁴⁷ אוֹ שָׁוֶה דִּינָר בְּאֶלֶף - אֵין בָּהֶן
7 הוֹנָה. שְׁנֶאֱמַר: אוֹ קָנָה מִיַּד עַמִּיתָךְ - דְּבַר הַנִּקְנָה
8 מִיַּד לֵיד⁴⁸. וְצֵאוּ הַקִּרְקָעוֹת; וְיֵצְאוּ עֲבָדִים, שֶׁהִקְדָּשׁוֹ
9 לְקִרְקָעוֹת⁴⁹; וְיֵצְאוּ שְׁטָרוֹת⁵⁰. שֶׁאֵין גּוֹפֵן קְנוֹי אֶלָּא
10 לְרֵאשִׁיָּה שֶׁבָּהֶן⁵¹; 'עַמִּיתָךְ' - וְלֹא הַקְדָּשׁ⁵².

(42) משנה בבבא מציעא נו. (43) שהמאנה אינו יכול לתבוע בחזרה את האונאה. (44) במשנה שם, הסדר: "העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות" (ועיין תוספות יום טוב שם). [ובגמרא כ"ר (בדקדוקי-סופרים שם): "השטרות והקרקעות והעבדים וכו'" וזהו לפי סדר הלימודים מהפסוק: "ממכר ולא שטר", "מיד ולא קרקעות ועבדים", "עמיתך ולא הקדש"]. (45) שמכר את השטר לגבות בו את החוב הכלול בו. (46) כגון, אם הגזבר מכר נכסי הקדש או אפילו אדם פרטי שמכר קרבן שהקדישו להקריב ונפל בו מום. (47) כרבי אמי ולא כרבי יוחנן (שם נז). שלא רק דין אונאה אין להם, אלא אף ביטול מקח אין בהם, ואפילו אם האונאה היא ביחס מופרז כזה של דינר אחד ואסף דינר - ולא כדעת הירושלמי שיש דין אונאה בקרקעות אם מכר שווה מנה במאתיים. (48) נכסים העוברים מיד ליד, והיינו מטלטלין. (49) שנאמר בהם (ויקרא כה, מ): "והתנחלתם אותם - לרשת אחוזה", כלומר, שדה אחוזה (רש"י שם). (50) בגמרא למדו זאת מהביטוי בתורה: "ממכר". ורבינו לא הזכירו. (51) לעדות ולהוכחה, שיש חוב לגבות. (52) בגמרא מיעטו הקדש מ"אחיו" - "אחיו ולא הקדש". ואם כן, על כורחנו שדין הגוי נלמד מעמיתך - עמיתך ולא גוי (ראה בכורות יג:), ואילו רבינו הפך את הדרשות הנ"ל. ראה למעלה הלכה ז (לחם משנה).

11 ט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמוֹכֵר נִכְסֵי עַצְמוֹ⁵³; אֲבָל
12 הַשְּׁלִיחַ שְׁטַעַה⁵⁴ בְּכָל שָׁהוּא⁵⁵, בֵּין בְּמִטְלָטְלִין בֵּין
13 בְּקִרְקָעוֹת - חֲזֹר⁵⁶. וְנִרְאֶה לִי⁵⁷, שֶׁכֵּן הַדִּין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ז' תמוז - ספר קנין - הלכות מכירה קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במטלטלין - אין לו הונָה; מפני שהוא פְּקוּדָה אֹתוֹ 16
לְזִמְנוֹ 77, וְעֲבָדִים אֵין בָּהֶם הוֹנָה 78.

77) ודין מכירה לזמן כדן מכירה לעולם. כנ"ל בהלכה יד.
78) למעלה הלכה ח. ואף על פי ששם מדובר בעבדים
כנענים וכאן מדובר בעבד ישראל - גם עבד ישראל דינו
כקרקע, כמפורש בקידושין כח.

טז. שְׁכָרוֹ 79 לְזַרְעַ לוֹ קֶרֶקַע, וְאָמַר: זֶרְעִי בָּהּ זֵרִיעָה 18
הָרָאוּי בָּהּ 80, וְכָאוּ עֲדִים 81 שֶׁזֶרַע בָּהּ פְּחוֹת מִן הָרָאוּי
לָהּ - הָרִי זֶה סֶפֶק אִם יֵשׁ לוֹ הוֹנָה, מִפְּנֵי הַזֵּרַע 82,
אוֹ אֵין לוֹ הוֹנָה, מִפְּנֵי הַקֶּרֶקַע 83. לְפִיכָךְ 84 אֵין
מוֹצִיאִין 85 מִיָּד נִתְבָּע. וְכֵן אֵין מְשַׁבְּעִין 86 אֹתוֹ אֲלָא
שְׁבוּעַת הַסֵּת 87, מִפְּנֵי צַד הַקֶּרֶקַע שֶׁיֵּשׁ בָּאָן. 23

79) בעייה בגמרא (שם נו:). והמדובר כששכרו בקבלנות
והקבלן יש בו דין אונאה במטלטלין (להלן הלכה יח), אבל
בשכיר יום כתב רבינו למעלה שאין בו דין אונאה (כסף
משנה). 80) שהוא מודה בסכום הזרעים שזרע, אלא
שלדעתו היא זריעה מספקת, אבל אם הכניס פחות מכדי
זריעה כפי שהותנה, הרי זו טעות במידה, ואז המקח בטל
כולו אף בכל שהוא (להלן פרק ט"ו הלכה א). 81) ואין
אפשרות לזרוע עוד פעם, מפני שהזריעה השנייה עלולה
לקלקל יותר מלתקן, שאם יפול הזרע החדש למקום שנפל
הראשון, יתקלקל שניהם (מגיד משנה בשם הראב"ד).
82) שהוא מטלטלין ויש בו דין אונאה. 83) ובקרקע אין
דין אונאה. 84) אחרי שהבעיה לא נפתרה, ונשאר כאן
ספק. 85) כדן כל ספק, שבו שולט העיקרון: "המוציא
מחבירו עליו הראייה", ואין כאן עניין של מוזק וניזק שהרי
הקרקע השביחה אלא שלא השביחה כראוי (כסף משנה).
86) היינו, שבועה מן התורה ("דאורייתא"), שאינה בקרקע,
וכאן הרי יש לנו ספק אם זה נחשב כקרקע, וכשם שאין
מוציאין ממון מספק, כך אין משביעין על ספק.
87) כמפורש להלן פרק ה מהלכות טוען ונטען הלכה א
שנשבעין שבועת היסט על הקרקע.

יז. הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפְּלִים אוֹ אֶת הַבֶּהֱמָה - יֵשׁ לָהֶם 24
אוֹנָה; שֶׁהַשְּׂכִירֹת מְכִירָה בֵּת יוֹמָה הִיא. וְאִם יֵשׁ 25
בָּהּ הוֹנָה שְׁתּוֹת אוֹ יוֹתֵר, בֵּין שְׁנֵתָאָה שׁוֹכֵר בֵּין 26
שְׁנֵתָאָה מְשַׁכֵּר - הָרִי זֶה מַחְזִיר הוֹנָה 88, וְאִפְּלוּ 27
לְאַחֵר זִמְנוֹ מְרַבָּה 89.

88) אבל ביטול מקח לא שייך כאן, שהרי אי אפשר להחזיר
את המלאכה שכבר נעשתה (סמ"ע סימן רכו, סעיף קטן סד
בשם תרומת הדשן, ועיין כסף משנה). 89) שלא נתנו זמן
מסוים לתביעת חזרת האונאה (למעלה פרק י"ב הלכה ה),
אלא במקח, שדרכו של לוקח להראות מקחו לתגר או
לקרובו. אבל בשכירות אין דרכו של שוכר להראות (מגיד
משנה).

יח. נִרְאָה לִי, שֶׁהַקֶּבֶלָן יֵשׁ לוֹ הוֹנָה 90. פִּיצַד ? קִגּוֹן 29
שֶׁקֶבֶל עָלָיו לְאַרְגָּ פָּגַד זֶה בַּעֲשָׂרָה זוּזִים, אוֹ לְתַפֵּר 30
חֶלֶק זֶה בִּשְׁנֵי זוּזִים - הָרִי זֶה יֵשׁ לוֹ הוֹנָה; וְכָל 31

שאף הלוקח יכול לחזור בו, שלא כשאר לוקחים. הוא
מסתמך על המשנה שהזכירה מפורש ששני הצדדים יכולים
לחזור: "פחתו שתות או הותירו שתות" - במקרה האחרון
רק הלוקח מעוניין לחזור, ובגמרא פירשו, שהכוונה במשנה
לקרקע, הרי ששניהם: גם בית-הדין וגם הלוקח יכולים
לחזור בהם, והוא גם מנמק הלכה זו, מפני שסתם מי שקונה
על פי בית-דין סומך עליהם שהקניין נעשה בצורה מושלמת
ללא פגם ואין בדעתו לוותר על שום אונאה קטנה שהיא,
ואף בקרקעות שכרגיל אין בהם אונאה. ברם הרמב"ן
(מביאו המגיד משנה) מסביר, שבמשנה לא מדובר בלוקח,
אלא בבעל חוב שנכנס לשדה הלווה לפי הוראת בית דין
(הלכות מלווה ולווה), ואז יכול אף הוא לחזור, שהרי עושה
מכוח בית דין, מה שאין כן בלוקח סתם, שעושה מדעתו
(עיין מגיד משנה המסלק גם טענות אחרות נגד שיטת
רבינו). 70) מדברי הטור (סימן רכו) שמביא בשם רבינו
יונה נראה שגם בשליח, הדין כן.

יב. הָאֲחִין וְהַשְּׁתֵּפִין שֶׁחָלְקוּ הַמִּטְלָטְלִין 71 - הָרִי הֵן 1
פְּלֻקוֹתוֹת: פְּחוֹת מִשְׁתּוֹת - נִקְנָה מִקָּח, וְאֵין מַחְזִיר 2
כָּלִים; יוֹתֵר עַל שְׁתּוֹת - בָּטֹל מִקָּח; שְׁתּוֹת - קִנְיָה 3
וּמַחְזִיר אֲוֹנָאָה. וְאִם הִתְנוּ בִּיגִיהֶם שֶׁיַּחֲלִקוּ בְּשׁוֹם 4
הַדִּנְיָן 72, וְטָעוּ בִּשְׁתּוֹת - בָּטֹלָה חֲלָקָה; שֶׁהַדִּנְיָן 5
שֶׁשָּׁמוּ וּפְחוֹתוֹ שְׁתּוֹת אוֹ הוֹתִירוֹ שְׁתּוֹת - מִכָּרְן בָּטֹל. 6

71) דווקא מטלטלין, כי בקרקע, כאמור, אין דין אונאה
כלל. 72) שלחלוקה שלהם יהיה תוקף כמו לשום
הדיינים.

יג. הַבֶּהֱמָה וְהַמְרָגְלִית וְהַסִּיף 73 וְסִפְרָה - הָרִי 7
הֵן כְּשֶׁאֵר מִטְלָטְלִין, וְיֵשׁ בָּהֶן הוֹנָה. אֵין לָהּ דָּבָר 8
שֶׁאֵין בּוֹ הוֹנָה חוּץ מֵאַרְבָּעָה דְּבָרִים שֶׁמִּנּוּ חֻכְמָם; 9
וְהוּא שִׁינְיָה מוֹכֵר קוֹנֶה בְּנִכְסֵי עֲצָמוֹ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. 10

73) החרב. ודלא כרבי יהודה בן בתירא בברייתא שם נח:
שאמר "המוכר סוס וסייף וחטיטים (= מגן) במלחמה אין
להם אונאה מפני שיש בהן חיי נפש". ופלא שרבינו לא
הזכיר את שאר הדברים, שהזכירו בברייתא זו.

יד. כְּשֶׁמֶ 74 שֶׁאֵין לְקֶרֶקַעוֹת הוֹנָה, כֶּף שְׂכִירֹת 11
קֶרֶקַע אֵין לוֹ הוֹנָה. אִפְּלוּ שֶׁכָּר טְרַקְלִין גְּדוֹל בְּדִינָר 12
בְּשָׁנָה 75, אוֹ רֶפֶת קֶטַנָּה בְּדִינָר כָּל יוֹם 76 - אֵין לוֹ 13
הוֹנָה. 14

74) בגמרא (שם נו:). יש בעייה: אם בשכירות של מטלטלין
יש דין אונאה, והסיקו ששכירות היא כמכר ויש בה דין
אונאה. ומזה למד רבינו שהוא הדין לגבי הדברים שאין
להם דין אונאה, כגון בקרקע, שדין השכירות כדין המכר.
75) שהאונאה היא מופרזת, ורבינו לשיטתו, שאף במכר
אינו מבחין בשיעור האונאה ואף אונאה מופרזת אינה
חוזרת (למעלה הלכה ח). 76) גם כאן אונאה מופרזת,
אלא שכאן השוכר נתאנה.

טו. הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לַעֲשׂוֹת עֲמוֹ, בֵּין בְּקֶרֶקַע בֵּין 15

90) שרק פועל דינו כעבד (למעלה הלכה טו), אבל קבלן אין דינו כעבד, שהרי הוא עושה מלאכתו בזמן שהוא רוצה. ראה בתוספות לבבא מציעא מח. דיבור המתחיל והא ובתרומת הדשן סימן שיח. 91) שחוזר לעולם (למעלה פרק י"ב הלכה ו).

1) נתבארו בו משפטי קציבת השערים והדברים שאסור לעשות מהן סחורה וכיוצא בהן ודיני הונאת דברים, ומצוה זו.

א. כָּבֹד בְּאַרְנֹנִי, שֶׁהַנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּאַמּוּנָה, וְאָמַר: כִּי
יִכְף אֲנִי מִשְׁתַּכֵּר - אֵין לוֹ הוֹנִיָּה. וְאָפְלוּ אָמַר: זֶה
לִקְחָתִי בְּסֻלֶּעַ, וּבְעֶשֶׂר אֲנִי מוֹכֵר³ - מִתֵּר⁴. אָכַל⁵ בֵּית
דִּין חִיבִי⁶ לִפְסֵק הַשְּׁעָרִים⁷ וְלִהְעֲמִיד שׁוּטְרִין⁸ לְכָף.
וְלֹא יִהְיֶה כָּל אֶחָד וְאֶחָד⁹ מִשְׁתַּכֵּר כָּל מֶה שְׂיִרְעָה,
אֶלָּא שְׁתּוֹת בְּלִבָּד וּפְסֻקָּה¹⁰ לָהֶם בְּשֻׁכְרָם, וְלֹא יִשְׁתַּכֵּר
הַמּוֹכֵר¹¹ יֵתֵר עַל שְׁתּוֹת¹².

2) פייג הלכה ה. (3) אף שההבדל בין ערך החפץ והכסף (ששולם תמורתו) - הוא גדול, אחרי שהוא מודיע על זה ומתנה על זה מראש. (4) שהרי נתרצה הלוקח בכך. (5) בבא-בבא פט. כרמי בר חמא בשם רב יצחק וכקנא, "מעמידים אגרדמין (= ממונים) בין למידות (ראה פ"ח מהלכות גניבה הלכה כ) בין לשערים, מפני הרמאים" - המוכרים ביוקר ואומרים שהוסיפו במידה, או שנתן חיטים יפות למעלה כו' או כל מיני רמאות" (רשב"ם שם). ודלא כברייתא ושמואל שם שאין מעמידין אגרדמין לשערים. וכן פסק הר"י מיגש, והוכיח כן ממה שאמרו (יומא ט.) "שפרהדין (= פקיד המלך) הללו חובטים אותם (= מכים את בעלי החנויות) ואומרים להם מכרו בזול" (ועיין רשב"ם שם). (6) ב"ב שם: "[אבן שלמה וצדק] יהיה לך, מלמד שמעמידין אגרדמין כו'" "שלבית-הדין קא מזהיר להו רחמנא (= מזהירה התורה) שימנו אדם ממונה כו'" (ר"י מיגש). ודרשו כן, מפני שנראה להם לחכמינו שפסוק זה מיותר, שהרי כבר צוה על היחיד ואמר "לא יהיה לך אבן ואבן" (רשב"ם). וכל זה במידות והוא-הדין בשערים. (7) לקבוע המחירים. (8) זהו פירוש ל"אגרדמין" שהובא שם. (9) כלומר, בית-הדין צריך לדאוג לזה. (10) הבית-דין. (11) בבא-בבא פט. צוהיה אזהרה למוכר עצמו, שאסור לו להשתכר יותר משתות. (12) וכל זה אם שער המחירים עומד בעינו, אבל אם עלו המחירים, מותר גם למוכר לדרוש כפי השער החדש, אף אם זה יהיה כפליים מהמחיר הקודם (הגהות מיימוניות בשם ר"ש, וכ"ה ברשב"ם, ובמ"מ בשם ש"י).

ב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים¹³ בְּדָבָרִים שְׁלֹשׁ בָּהֶם חָיִי
נַפֶּשׁ, בְּגֹזֶן יִינוֹת שְׂמָנִים וּסְלִחוֹת; אֲבָל הָעֶקְרִינִי¹⁴,
בְּגֹזֶן הַקֶּשֶׁט וְהַלְבוּנָה¹⁵ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - אֵין פּוֹסְקִין
לָהֶם שְׁעַר, אֲלֵא יִשְׁתַּכַּר כָּל מֵה שְׂרִיצָה.

ג. ואין משתכרין¹⁶ פַּעַמִּים בְּבִיצִים; אֲלֵא הַתָּגֵר
הָרֵאשׁוֹן הוּא מוֹכֵרָן בְּשֹׁכֵר, וְהַלּוּקָה מִמֶּנּוּ מוֹכֵרָן
בְּקָרָן בְּלִבָּה.

16) ברייתא שם צא. "אין משתכרים פעמים בביצים".
ונחלקו שם רב ושמואל, חד אמר על חד תרי (= מה ששוח
דינר למכור בשני דינרים), וחד אמר תגר לתגרא (שלא
ימכור סוחר אחד לסוחר שני, שאף הוא ישתכר בהן). ופסק
רבינו כדעיה השניה.

ד. אָסור¹⁷ לַעֲשׂוֹת סְחֻרָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל¹⁸ בְּדִבְרִים
שֶׁאֵשׁ בָּהֶן חַי נֶפֶשׁ, אֲלֵא זֶה מֵבִיא מִגְּרָנוֹ וּמוֹכֵר,
וְזֶה מֵבִיא מִגְּרָנוֹ וּמוֹכֵר, כְּדִי שֶׁיִּמְכְּרֵנוּ בְּזוֹל.
וּבמָקוֹם שֶׁהָשֵׁמֶן מֵרַבָּה¹⁹, מֵתֵר לְהַשְׁתַּכֵּר בְּשֵׁמֶן.
20

(17) שם צא. (18) כן מפורש שם בברייא: "אין משתכרין בארץ ישראל בדברים שיש בהם חיי נפש". ולפיכך לא כתב רבינו שגם בחוצה לארץ אסור במקום שרובו ישראל (סמ"ע ולא ס"ק מב, וראה להלן הלכה ה הערה כ). (19) שם: אמרו עליו על רבי אלעזר בן עזריה שהיה משתכר בשמן, משום שבמקומו היה השמן מצוי.

ה. אין אוצרינו²⁰ פרות שלוש ביהן חיי נפש בארץ
 ישראל, וכן בכל מקום שרבו ישראל²¹, שהרי מגיע
 מדבר זה צער לישראל. במה דברים אמורים?
 בלוקח מן השוק; אבל המכנים משלו - מתר
 לעשות לו קבור²² אוצר.

(20) אוגרים. שם צ: (21) בברייתא שם: "אין אוצריין פירות דברים שיש בהם חיי נפש וכו'" ולא נזכר כאן "ארץ ישראל" (וראה ברי"ף). וכתב שם רשב"ם: "ונראה לי דבעיר שרובה ישראל מיירי". וכן דעת רבינו. וכן נראה בגמרא (ב"ב שם) במעשה של שמואל ואביו שהיו בחוצה לארץ. וראה למעלה הלכה ד והערה יז. (22) מונח תלמודי ידוע, הבא לסמן את המעט שיש לו לאדם משלו, כגון: "רוצה אדם בקב שלו" (בבא-מציעא לח.).

ו. מִתֵּר לְאַצֵּר²³ פְּרוֹת שְׁלֹשׁ שָׁנִים²⁴ עָרֵב לְשִׁבְעִית,
וּשְׁשִׁבְעִית, וּמוֹצְאֵי לְשִׁבְעִית. וּבִשְׁנֵי²⁵ בְּצֻרֶת²⁶ - אָפְלוּ
קֵב חֲרוּבִין לֹא יֵאָצֵר, מִפְּנֵי שֶׁמִּכְנִסִּים מְאֹרָה²⁷ בְּשָׁעֲרִים.
וְכָל הַמִּפְקִיעֵה²⁸ שָׁעֲרִים, אוֹ שֶׁאֵצֵר פְּרוֹת בְּאֶרֶץ אוֹ
בְּמִקוֹם שֶׁרָבוּ יִשְׂרָאֵל - הִרִי זֶה כְּמִלּוֹה בְּרַבִּית.

(23) בבא-בתרא ז: (24) לאגור בשנה ששית בשביל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ז' תמוז - ספר קנין - הלכות מכירה קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 הַתְּנָאי שֶׁלֹּהֶן מוֹעִיל פְּלוּם⁴⁵, וְאִין יִכּוּלִין לַעֲנֹשׁ
19 וְלִהְפָּסִיד עַל מִי שֶׁלֹּא קָבַל הַתְּנָאי⁴⁶, אֲלֹא אִם בֶּן
20 הַתְּנָה עִמָּהֶם וַעֲשׂוּ מִדַּעַת הַחֶכֶם. וְכָל מִי שֶׁהִפְסִיד
21 לְפִי הַתְּנָאי שָׁאִינוּ מִדַּעַת הַחֶכֶם - מִשְׁלֵם.

43 שרשאים בעלי אומניות לפסוק ביניהם. בבא-בבא שם.
בעובדא בשני טבחים שעשו תנאים מסויימים ביניהם, ורבא
שלל את תקפם של תנאים אלו, בשביל שנעשו בלי הסכמת
חכם העיר. (44) כלומר לא סתם חכם, אלא חכם ממונה
רשמית על תיקון ענין הציבור (מ"מ בשם הר"י מיגש).
(45) ממה שהביא רבינו תנאי זה של "אדם חשוב", אחרי
ההלכה של בעלי אומניות ולא הביאה אחרי ההלכה של בני
העיר - נראה שלא נאמר תנאי זה אלא בבעלי אומניות, אבל
בני העיר אינם זקוקים להסכמת חכם העיר (מגיד-משנה
בשם ריב"ש). (46) כלומר: לא קיים התנאי (וכן העתיק
בשו"ע סימן רלא, סעיף כח), אף-על-פי שקיבלו - כיון
שלא קיבלו לפני החכם (כסף-משנה).

22 יב. כְּשֶׁם⁴⁷ שְׁהוֹנִיָּה בְּמִקָּח וּמִמְכָּר, כִּף יֵשׁ הוֹנִיָּה
23 בְּדִבְרֵיהֶם⁴⁸; שְׁנֵאמַר⁴⁹: וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ
24 וִירֵאתֶם מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יוֹי⁵⁰ - זֶה הוֹנִיָּה דְּבָרִים⁵¹.

47 משנה (בבא-מציעא נח:) ככתבה וכלשונה.
48 לצערו בדברים, כמו שמבאר רבינו להלן הלכה יג.
49 ברייתא (שם). (50) בפסוק: "כי אני ה' אלקיכם",
וראה להלן הלכה יח. (51) שאלו הונאת ממון, נאמרה
בפסוק שני (ויקרא כה, יד): "וכי תמכרו ממכר לעמיתך או
קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו", והביאו רבינו
למעלה פי"ב ה"א בדין אונאת ממון. ועיין ברייתא ב"מ שם.

25 יג. בִּיצֵד? הִיָּה בַּעַל תְּשׁוּבָה⁵² - לֹא יֹאמַר לוֹ: זָכָר
26 מַעֲשֵׂיךָ הָרָשׁוֹנִים! וְאִם הִיָּה בֶן גֵּרִים - לֹא יֹאמַר
27 לוֹ: זָכָר מַעֲשֵׂה אֲבוֹתֶיךָ⁵³! הִיָּה גֵר וְכָא לְלַמֵּד תּוֹרָה
28 - לֹא יֹאמַר לוֹ: פֹּה שְׂאָכָל נְבִלּוֹת וּטְרָפוֹת יָבוֹא
29 וְיִלְמַד תּוֹרָה שְׁנִתְּנָה מִפִּי הַגְּבוּרָה? ! הִיָּה חֲלָאִים
30 וְיִסְוִירִים בְּאִין עָלָיו, אוֹ שְׁהִיָּה מְקַבֵּר אֶת בְּנָיו - לֹא
31 יֹאמַר לוֹ כְּדִרְךָ שְׂאִמְרוּ חֲבָרֵינוּ לְאִיּוֹב: הֲלֹא יִרְאֶתְךָ
32 פְּסָלְתָּךְ⁵⁴, זָכַר-נָא מִי הוּא נָקִי אָבֵד.

52 ברייתא שם, כלשון רבינו. (53) אף שמגנה אותו לא
במעשיו הוא כ"אם במעשי אבותיו, אף זה אסור (תוספות
שם ד"ה אם הוא בן גרים). (54) בטחונך (תוספות שם,
ד"ה הלא יראתך).

33 יד. הִיָּה חֲמָרִין⁵⁵ מְבַקְשִׁין תְּבוּאָה - לֹא יֹאמַר לָהֶם: 33
34 לָכוּ אֲצֹל פְּלוּנִי! וְהוּא יוֹדֵעַ שֶׁלֹּא מְכַר תְּבוּאָה⁵⁶
35 מַעוּלָם. נִשְׁאַלָה שְׂאֵלָה⁵⁷ עַל דְּבַר חֶכְמָה - לֹא יֹאמַר
36 לְמִי שָׂאִינוּ יוֹדֵעַ אוֹתָהּ חֶכְמָה: מָה תִּשְׁיב בְּדָבָר זֶה?
37 אוֹ: מָה דַּעְתָּךְ בְּדָבָר זֶה? וְכֵן כָּל פִּיוּצָא בְּדִבְרֵים
38 הִלְלוּ⁵⁸.

55 מובילי סחורות על חמורים. ברייתא שם. (56) ויש בזה
משום בושה לפלוני זה או לחמרים אלו. (57) בבא-בבא

הששית, השביעית שהיא שנת השמיטה, והשמינית (רשב"ם
שם ד"ה לאצור פירות), שהרי בשביעית לא זורעים ואין
תבואה נמצאת, והתבואה של השנה השמינית בשלה רק
בסוף השנה. (25) שם. (26) רעב גדול. (27) קללה.
(28) שם (צ:): נכללו יחד: "אוצרי פירות ומלווי בריבית".

1 ז. בְּמָה דְּבָרִים אָמורִים²⁹? בְּפִרוֹת שֵׁישׁ בֶּהֶן חֲיִי
2 נֶפֶשׁ; אֲכָל הַתְּבִלִּין³⁰, כְּגוֹן כַּמּוֹן וּפְלִפְלִין - מִתָּר
3 לְאַצֵּר אוֹתָן בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל³¹, וְלִהְיוּצִיא אוֹתָן³² מִמָּקוֹם
4 לְמָקוֹם, כְּשֶׁאֵר הַעֲקָרִין³³.

(29) שם. (30) דברים שמתבלים בהם את הקדירה, ליתן
טעם בתבשיל. (31) וכן במקום שרובו ישראל בחוצה
לארץ (ראה למעלה הלכה ה). (32) ראה להלן הלכה ח.
(33) אף שכמון ופלפלין הם מכשירי אוכל נפש יותר משאר
העיקרין.

5 ח. אִין מוֹצִיאִין³⁴ פִּרוֹת שֵׁישׁ בֶּהֶן חֲיִי נֶפֶשׁ, כְּגוֹן
6 יֵינּוֹת שְׂמָנִים וּסְלִתוֹת, מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְחוּצָה לְאַרְץ
7 אוֹ לְסוּרְיָא³⁵, וְלֹא מִרְשׁוֹת מְלָךְ זֶה³⁶ לְרְשׁוֹת מְלָךְ
8 אַחֵר בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל.

(34) שם (צ:). (35) סוריא היא מארצות שכבש דוד חוץ
לארץ כנען, וירדו ממעלת ארץ ישראל מפני שכבש אותן
קודם שיכבוש כל ארץ ישראל (פ"א מהלכות תרומות ה"ג).
(36) כן הוא בתוספתא (עבודה זרה פ"ה): "כשם שאין
מוציאין לסוריא, כך אין מוציאין מהפרכיא להפרכיא, ורבי
יהודה מתיר מהפרכיא להפרכיא" (וכן הנוסחא ברי"ף לפי
דברי המגיד-משנה, ועיין ב"דק"ס בשם רי"ף דפוס קושטא).
ופסק רבינו כתנא-קמא. ובגמרא ב"ב שם נוסחא אחרת,
ולפי זה פירש רשב"ם שם פירוש אחר, עיין שם.

9 ט. וְשֶׁאִין³⁷ בְּנֵי הָעִיר לָקֵץ לָהֶם שְׁעָרָם³⁸ לְכָל דְּבַר
10 שִׁיעוּצוֹ, וְאִפְּלוּ בְּשַׁר וְלֶחֶם³⁹, וְלִהְתַּנוֹת בֵּינֵיהֶם⁴⁰ לְכָל
11 מִי שֶׁיַּעֲבֹר יַעֲנֶשׁוּ אוֹתוֹ כִּף וְכָף.

(37) מותרים. ברייתא בבא-בבא ח: (38) לקבוע מחירים.
(39) שהם מצרכים ראשונים לחיי האדם, בכל זאת יש רשות
לבני העיר לקבוע להם מחיר, ואפילו מחיר יקר מכפי
הרגיל, אם יש להם צורך בכך. (40) ויתכן שכאן לא צריך
אפילו הסכמת חכם העיר, ראה להלן הלכה יא.

12 י. וְשֶׁאִין⁴¹ אֲנָשִׁי אֲמִנִּיּוֹת⁴² לְפִסֵּק בֵּינֵיהֶם, שֶׁלֹּא
13 יַעֲשֶׂה אֶחָד בָּיוֹם שִׁיעוּשָׁה חֲבֵרוֹ, וְכִיּוּצָא בְּזֶה, וְכָל
14 מִי שֶׁיַּעֲבֹר עַל הַתְּנָאי יַעֲנֶשׁוּ אוֹתוֹ כִּף וְכָף.

(41) תוספתא (בבא-מציעא פ"א) וכן הוא בגמרא בבא-
בבא ט. (42) היינו כל בעלי אותה אומנות (מ"מ בשם
רמב"ן), שכל האומנים באומנותם הרי הם כבני העיר בעיני
העיר, למעלה הלכה ט (ביאור הגר"א לחו"מ סימן רלא,
ס"ק יג).

15 יא. בְּמָה דְּבָרִים אָמורִים⁴³? בְּמִדִּינָה שֶׁאִין בָּהּ חֶכֶם
16 חָשׁוּב לְתַקְנָא⁴⁴ מַעֲשֵׂה הַמִּדִּינָה וְלִהְצִלִּיחַ דִּבְרֵי
17 יוֹשְׁבֵיהָ; אֲכָל אִם יֵשׁ בָּהּ אָדָם חֶכֶם חָשׁוּב - אִין

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אף בהונת ממון, ועל לאו של הונת ממון אף
בהונת דברים? מפני שהוציא הכתוב את שניהם
בלשון הונת סתם⁶⁶, וכפל לאוין בגר בשני הדברים
בפרוש: לא תונה ולא תלחץ⁶⁷.

[ואם שיש באונאת ממון בגר גם אונאת דברים,
ובאונאת דברים יש גם אונאת ממון כנ"ל - למה אינו עובר
גם על שני הלאוין שבגר "וגר לא תונה ולא תלחצנו" גם
באונאת ממון וגם באונאת דברים, שהרי שניהם כוללים שני
הדברים יחד, כמבואר במכילתא דרשב"י הנ"ל. ועוד, למה
אינו עובר על שני לאוין באונאת דברים "לא תונה" - "ולא
תוננו", ועל אונאת ממון "ולא תלחצנו" - "ולא תלחץ".]
[ומתוך זה יש לראות שלא חילקה התורה אותם לשני
ענינים נפרדים, ולפיכך אם יש באונאת ממון גם אונאת
דברים, עובר גם על לאו של "ולא תוננו". ואם יש באונאת
דברים גם אונאת ממון, עובר גם על לאו של "אל תוננו".]
[69] "לא תוננו" בויקרא יט, לג - "ולא תלחץ" בשמות כג,
יט. כלומר אינו עובר על אונאת ממון שיש בה גם אונאת
דברים, על לאו ד"לא תונה" - כיון שכתבה התורה באונאת
דברים לאו מפורש בשינוי לשון, ומתוך זה אתה למד שאינו
עובר על לאו זה אלא באופן שאונאת הדברים היתה באופן
ישר ולא בעקיפים כתוצאה מאונאת ממון. והוא הדין גם
באונאת ממון היוצאה מתוך אונאת דברים שאינו עובר
עליה על "ולא תלחצנו" - שכיון שכתבה התורה בשינוי
לשון, מוכח מזה שאינו עובר על זה אלא באונאת ממון
באופן ישיר. ומה שאינו עובר באונאת ממון גם על "לא
תונה" וגם על "לא תוננו", הוא מפני שאין זה אלא כפל
לשון בלבד. וראה ב"מ קיא.].

יח. גדול⁷⁰ הונת דברים מהונת ממון; שזה נתן
להשבין⁷¹, וזה לא נתן להשבין⁷², וזה בממונו, וזה
בגופו⁷³. והרי הוא אומר⁷⁴ בהונת דברים: ויראת
מאלהיה, לפי שהדבר מסור ללב⁷⁵. הא למדת⁷⁶: כל
דבר שהוא מסור ללב, נאמר בו: ויראת מאלהיה⁷⁷.
וכל הצועק מהונת דברים - נענה מיד⁷⁸; שגאמר:
כי אני יי.

(70 שם נח: 71) אפשר להשיב את האונאה. וזהו הטעם
שנתן רבי שמואל בן נחמני (שם). (72) אי אפשר לתקן את
הצער שנגרם לחברו בדיבורו. (73) שם, בשם רבי אלעזר.
(74) שם, בשם רבי שמעון בן יוחאי. (75) ברייתא שם. לפי
שאינן זה נראה לעין אלא סמוי בלב, אם נתכוון לצער או
לא, וכל זה נתון להבחנה רק לעין העליונה הצופיה.
(76) סיכום שסיכמו בגמרא (שם). (77) "שאינן דייני בני
אדם יכולים לעמוד עליו" (פירוש המשניות, שם). אף-על-
פי שהמשפט האנושי אינו יכול להשיג, אבל יש עין רואה,
והוא: האלוקים בשמים. (78) מימרא שם נט. "כל
השערים ננעלו חוץ משערי אונאה"; השערים פתוחים
תמיד, ולכן נענה מיד (מ"מ). מקור חדש לרברי רבינו אלה,
מראה הגר"א ("חידושי הגר"א על הרמב"ם"), והוא בבבא
קמא (צג): "אחד הצועק ואחד שאינו צועק, אלא שממהרין
לצועק" (כן הוא לפי גירסת התוספות שם ד"ה אחד, בשם

פא: "אמר לו: דבר שהראשונים לא אמרו בו טעם, תשאלני
בבית המדרש, כדי לביישני?" (אור שמח). [וכן אמרו
בחולין ו. "אם יודע תלמיד ברבו שידוע להחזיר לו טעם -
בין (= שאל), ואם לאו - תבין את אשר לפניך" (= תבין
מעצמך, "ואל תשאל ותביישנו" - רש"י שם). ועיין
במגיד-משנה]. (58) במשנה שם שנינו: שלא לשאול על
המקח, אם אין ברעת השואל לקנות, והביאה רבינו ב"ספר
המצוות" (ל"ת רנא).

טו. כל המאנה את הגר, בין בממון בין בדברים -
עובר בשלשה לאוין⁵⁹. שגאמר: וגר לא תונה - זה
הונת דברים; ולא תלחצנו - זה הונת ממון⁶⁰. הא
למדת, שכל המאנה את הגר - עובר בשלשה לאוין:
משום לא תונה איש את עמיתו⁶¹, ומשום אל תונה
איש את אחיו⁶², ומשום וגר לא תונה⁶³.

(59 שם נט: 60) מכילתא משפטים פרשה יח, הובאה
ב"ספר המצוות" ל"ת רנב-רנג. (61) זה אינו מיוחד לגר,
אלא מופנה לכל ישראל, אבל כולל גם את הגר (ב"מ שם).
(62) זה נאמר על אונאת ממון בכל ישראל. אבל גם הגר
בכלל "אח" (פ"ט מהלכות גניבה ה"ו). אבל ראה מה שכתב
רבינו להלן הלכה יז. ודברי רבינו כאן תמוהים, שהרי
בגמרא (ב"מ שם) מנו במקום פסוק זה, שלא נאמר בגר
ושלא נאמר באונאת דברים - פסוק הנאמר בגר ובאונאת
דברים, והוא מה שנאמר (בויקרא יט, לג) "וכי יגור אתך
גר בארצכם לא תוננו אותו", וכן מפורש ב"ספרא" קדושים
פרק ח הלכה ב, שפסוק זה מדבר באונאת דברים. וכן הביא
רבינו ב"ספר המצוות" ל"ת רנב פסוק זה לענין אונאת
דברים. וראה במגיד-משנה ובלחם-משנה, ולהלן פרק ח
מהלכות עבדים הלכה יא. [אבל דברי רבינו מיוסדים על
דברי מכילתא דרשב"י (משפטים כב, כ, הוצאת ר"נ
אפשטיין עמוד 210): "וגר לא תונה שתי אונאות בדבר,
אחת אונאת ממון ואחת אונאת דברים. ולא תלחצנו שתי
לחיצות בדבר, אחת לחיצת ממון ואחת לחיצת דברים".
והדברים מוסברים היטב ע"פ דברי ה"אור שמח" כאן שבגר
ישנה גם אונאת דברים כתוצאה מאונאת ממון שמרגיש
בנפשו שכל האונאה באה לו רק מפני שהוא גר ונחות
דרגא, ובאונאת דברים ישנה גם אונאת ממון שע"י הזלזול
בו יבוא לידי הפסד ממון, ואילו באדם מישאל - במקום
שיש אונאת ממון אין אונאת דברים, ובמקום שיש אונאת
דברים - אין אונאת ממון]. (63) שהוא באונאת דברים
(מכילתא משפטים פרשה יח).

טז. וכן אם לחצו⁶⁴ והונתו בממון - עובר בשלשה
לאוין: משום אל תונה איש את אחיו, ומשום ולא
תונה איש את עמיתו⁶⁵, ומשום ולא תלחצנו⁶⁶.

(64) שם. (65) בגמרא שם אמרו, שעובר על שלשה לאוין
להלן: ולא תלחצנו (שמות כב, כ), וגר לא תלחץ (שם כג,
ט) ולא תהיה לו כנושה (שם כב, כד), ששני הפסוקים הנ"ל
של "לא תלחצנו" "לא תלחץ" נאמרו בגר. (66) שהוא
באונאת ממון (מכילתא שם).

יז. ומפני מה עובר בגר על לאו של הונת דברים

כלום, וכי קיבל ממנו כל מה שהיה צריך לקבל. (18) לתבוע שיחזיר לו הטעות, אבל המקח קיים (ב"ח סי' רלב). (19) אותו קנין שקיבל שאין לו על חבריו כלום, אינו קנין - שבטעות הוא. ומקור הדברים בגיטין טו.

ה'ספרי') ומשמעות הביטוי "שממהרין לצעוק". היינו, שהצועק, נענה מיד.

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי¹

(1) נתבארו בו משפטי הטעות שיש במקח וממכר מחמת מום.

ג. וְכֵן הַמּוֹכֵר²⁰ לַחֲבֵרֵי קֶרֶקַע אוֹ עֶבֶד²¹ אוֹ בַּהֲמָה
אוֹ שָׂאֵר מִטְּלָטְלִין, וְנִמְצָא בַּמָּקָה מוֹם שְׁלֹא יָדַע²²
בּוֹ הַלּוֹקֵחַ - מִחֲזִירוֹ אֶפְלוּ לְאַחֵר כַּמָּה שָׁנִים²³; שְׁגָה
מָקָה טְעוּת הוּא²⁴. וְהוּא שְׁלֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בַּמָּקָה אַחֵר
שֶׁיָּדַע בָּמוֹם; אֲבָל אִם נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ²⁵ אַחֵר שֶׁרָאָה
הַמּוֹם - הֵרִי זֶה מַחֵל, וְאֵינוֹ יְכוּל לְהַחֲזִיר.

א. המוֹכֵר לַחֲבֵרוֹ בְּמַדָּה², בְּמִשְׁקָל אוֹ בְּמִנְיָן, וְטַעַם
בְּכָל שֶׁהוּא³ - חוֹזֵר⁴ לְעוֹלָם⁵; שְׂאִין הוֹנִיָּה⁶ אֶלָּא
בְּדַמִּים⁷, אֲבָל בְּחֻשְׁבוֹן - חוֹזֵר⁸.

(2) מימרא של רבא, מצוטטת בכמה מקומות, כגון קידושין מב: ושם נסמן. (3) אף בפחות משתות, בניגוד לאונאה בדמי המקח שפחות משתות הוא מחילה (למעלה פ"ב ה"ג). (4) היינו, שיכול לדרוש את ההפרש, אבל לא לבטל את המקח, ועיין להלן הלכה ב. (5) בניגוד לאונאה בדמים שקבעו זמן להחזרת האונאה (למעלה פ"ב ה"ה), וראה להלן הלכה ב. (6) דיני אונאה, הכוללים גם את הדין שפחות משתות הוא מחילה. (7) ששילם יותר או פחות משוויו האמיתי של המקח, הואיל ואי־אפשר לצמצם בדיוק את המחיר, ודרכו של אדם לוותר על פחות משתות. (8) כי כאן הטעות היא ברורה, ואין מקום לויתור ומחילה.

ב. פִּיזֵד? מָכַר לוֹ מֵאָה אֲגוּזִים בְּדִינָר, וְנִמְצְאוּ מֵאָה
 דָּאָהָר⁹ אוֹ תִשְׁעִים וְתִשְׁעָה¹⁰ - נִקְנָה הַמֶּקֶחַ¹¹, וּמִחֲזִיר
 אֶת הַטְּעוֹת, וְאָפְלוּ לְאַחֵר כַּמָּה שָׁנִים¹². וְכֵן¹³ אִם
 נִמְצְאוּ¹⁴ הַמְּעוֹת חֹסֵר אוֹ יֹתֵר מִן הַמִּנְיָן שֶׁפָּסְקוּ¹⁵ -
 חוֹזְרִים¹⁶. וְאָפְלוּ לְאַחֵר שָׁקֵנוּ מִדְּרוֹ¹⁷ שֶׁלֹּא נִשְׁאָר לוֹ
 אֶצֶל חֲבֵרוֹ כָּלֵים - חוֹזְרִים¹⁸, שֶׁקִּנְיָן בְּטֻעוֹת הוּא¹⁹. וְכֵן
 כָּל פִּיזָּא בִּזְה.

20) כלומר, כשם שטעות במידה ובמשקל ובמנין חוזר לעולם, כמו כן אם נמצא מום במקח - חוזר הוא לעולם (מגיד-משה). 21) כשאין בהם דין אונאה (למעלה פי"ג ה"ח), אעפ"כ יש בהם דין מקח טעות, אם נמצא בהם מום. 22) שאם ידע, הרי קיבל עליו. 23) וכן כתב הרי"ף (פרק הזהב) בשם רב האי, שבמזמין לא קבעו זמן כמו שקבעו באונאת דמים בכדי שיראה לתגר או לקרובו (למעלה פי"ב ה"ה). 24) בבא-מציא פ. 25) כלל זה למד רבינו ממה שאמרו בכתובות עה: "חזקה אין אדם שותה בכוס אלא-אם-כן בודקו". וכן פסק בפכ"ה מהלכות אישות ה"ו, שהבא על אשתו ושהה כמה ימים וטען שמום זה לא נראה לו - אין שומעין לו, חזקה שאין אדם שותה בכוס אלא-אם-כן בודקו יפה, וחזקתו שידע ורצה.

ד. אין מִחֻשְׁבִּין פֶּתַח הַמּוֹם²⁶. אִפְלוּ מִכֹּר לוֹ כְּלֵי
שָׁוָה עֲשָׂרָה דִּנָּרִין, וְנִמְצָא בּוֹ מוֹם הַמִּפְחִיתוֹ מִדְּמִיו
אֶסְרִי²⁷ - מִחֲזִיר אֶת הַכֶּלִי²⁸, וְאֵינוֹ יוֹכֵל לִזְכֹּר לוֹ:
הֵילֵךְ אֶסְרִי פֶתַח הַמּוֹם; שְׁהִלּוּקָהּ אוֹמֵר: בַּחֲפֶז שָׁלַם
אֲנִי רוֹצֶה. וְכֵן אִם רָצָה הִלּוּקָהּ²⁹ לָקַח פֶּתַח הַמּוֹם
- הִרְשׁוֹת בֵּינֵי הַמוֹכֵר; שֶׁהוּא אוֹמֵר לוֹ: אוֹ תִקְנָה
אוֹתוֹ כִּמּוֹ שֶׁהוּא, אוֹ טַל דְּמִים שֶׁלֹךְ וְלֵךְ.

9) ונתאנה המוכר. 10) ונתאנה הלוקח. 11) שהרי אמר רבא (קידושין שם): "כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפילו פחות מכדי אונאה נמי חוזר", ולא אמר: "אפילו פחות מכדי אונאה בטל מקח" - הרי שלעולם המקח קיים אלא שמחזיר האונאה אפילו בפחות משתות (רשב"א בקידושין שם). וכן דעת ר"י מיגש רבו של רבינו בחידושו בבבא-בבא ז' 3. שהרי זה כמי שיש לו אצל חברו חוב מנה והחזיר לו פחות דינר - שעליו להשלים לו עד סילוק חובו, שהרי אין כאן טעות בעיקר המקח. ובאופן שאפשר להשלים ולתקן את הטעות, אבל אם לא נתן להשלים, בטל המקח כולו (כסף-משנה בהלכה א). ואם אמר לו שק זה של אגוזים, שיש בו כך וכך אגוזים אני מוכר לך, ונתברר שאין בו סכום זה שאמר לו - הרי זה מקח טעות (ראב"ד לפי סוגיית הגמרא בקידושין ח. ולפי דעת הכסף-משנה גם רבינו מודה לו בזה). 12) שדבר זה דומה להחזרת גזילה שאין לה זמן, ולעולם חייב הוא להחזירה (סמ"ע רלב ס"ק ג). 13) אותו הדין שיש בטעות במקח, הוא גם בטעות במזון. 14) קידושין מז. 15) והיתה הטעות בכדי שהדעת טועה, שאם לא כן - מתנה היא שנתן לחבירו, כמו שכתב רבינו בפ"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה י' (לחם-משנה). 16) לתבוע החסר לו. 17) זה, שנתברר שהוטעה, קיבל בקנין מחברו מקודם שאין לו על חברו

26) שיחזיר לו רק את ההפרש, מה שהחפץ שוה פחות בגלל המום. 27) שהוא אחד מעשרים וארבעה בדינר, ונמצא שהאונאה קטנה עד מאד. 28) שהרי זה מקח טעות ואינו מקח (עיי'ן ביצה ז.). 29) אף-על-פי שבאונאה יותר משתות אין למאנה הזכות הזאת (ראה למעלה פרק יב הלכה יד) - כאן שהיתה טעות בעיקר המקח, ולא חלה המכירה כלל, יכולים שניהם לחזור (וראה בתוספות בבא-מציעא נ: ד"ה ואילר).

ה. כל שֶׁהִסְכִּימוּ עָלָיו בְּגֵי הַמְּדִינָה³⁰ שֶׁהוּא מוֹם
שֶׁמִּחְזִיר בּוֹ מִקֶּחַ זֶה - מִחְזִירִין ; וְכָל שֶׁהִסְכִּימוּ עָלָיו
שֶׁאִינוֹ מוֹם - הָרִי זֶה אִינוֹ מִחְזִיר בּוֹ³¹, אֲלֵא אִם
פֶּרֶשׁ³². שָׁקֵל הַנּוֹשֵׂא וְנוֹתֵן סֶתֶם, עַל מִנְהַג הַמְּדִינָה
הוּא טוֹמֵף³³.

(30) דבר שבהגיון הוא. (31) כן הוא בכתובות עב: "מידי דקפדי בה אינשי - הוה קפדיה קפידא, מידי דלא קפדי בה אינשי - לא הוו קפדיה קפידא". (32) ראה ב'תוספות' שם

ד"ה ומיד. (33) כלל מובא בהרבה מקומות בתלמוד, כגון משנה בבבא-מציעא פג. ובבא-בבא-בבא. כגון

שְׁאוֹתָן הַמוֹמִין שְׁמִנָּה⁵³ נִרְאִין, וְנִמְצְאוּ בָּהּ פֶּלֶן אוֹ
מִקְצָתָן - אֵין זֶה מִקַּח טְעוֹת.

(50) בגמרא שם: "מום זה ומום אחר - אין זה מקח טעות", וכפירוש הרי"ף. (51) "שהוא ניכר ונראה לעיניים" (רי"ף). (52) מלבד מום זה שהראה לו, אמר לו שיש עוד מומים גלויים, ומלבד זה גם המום הבלתי גלוי. וכן נוסף: "[ומום פלוני]" בכ"י תימן. (53) כ"ה בדפוס רומי. ובדפוס ווילנא חסרה המילה "אין" בטעות. ואף-על-פי שכבר למדנו, שאם היה בה אפילו מום אחד גלוי, אין זה מקח טעות - כאן כשהראה לו המום הגלוי, יש מקום-טעות לקונה שרק מום זה, שהראה לו, נמצא בה, ולא מום אחר, שלא הראה לו. ומשמיענו שאף-על-פי שהמומים האחרים לא ראה, בכל זאת אין זה מקח טעות, וראה בכסף-משנה.

י. וְכֵן⁵⁴ הַמוֹכֵר שֶׁפָּחָה לַחֲבֵרוֹ, וְאָמַר לוֹ: גְּדֻמָּת⁵⁵
הִיא, חֲגֵרֶת הִיא, סוּמָא הִיא, שׁוּטָה הִיא, נִכְפִּית⁵⁶
הִיא, וְלֹא הִנֵּה בָּהּ מוֹם מֵאֵלּוּ הַמוֹמִין⁵⁷ שְׁמִנָּה,
וְנִמְצְאוּ נִכְפִּית⁵⁸ - הֲרִי זֶה מִקַּח טְעוֹת. וְכֵן כָּל
פִּיּוּצָא בְּזָה.

(54) ברייתא שם. (55) בעלת יד אחת. ומום שבגלוי הוא. (56) סובלת מחולי נופל. ומום שבסתר הוא (כתובות עז.). (57) הגלויים. (58) מום בלתי גלוי.

יא. מִפְּאֵן אֲנִי אוֹמְרָא⁵⁹, שֶׁהַמוֹכֵר חִפֵּץ לַחֲבֵרוֹ
בְּמִאָּה דִּנְיָרִין, וְאָמַר לוֹ: חִפֵּץ זֶה אֵינוֹ שׁוֹהֵ אֶלָּא
זוֹ אֶחָד, עַל מִנְתָּ שְׁאִין לֵף עָלֵי אוֹנָאָה - הֲרִי זֶה
יֵשׁ לוֹ עָלָיו אוֹנָאָה. שֶׁהֲרִי אוֹמְרָא: כִּינֵן שְׁרָאִיתִי
שְׁאֹמֵר שְׁאִינוֹ שׁוֹהֵ אֶלָּא זוֹ, יַדְעָתִי שְׁאִינוֹ מִתְּכֻן
אֶלָּא לְהַשְׁבִּיחַ דְּעָתִי. עַד שִׁיפְרֵשׁ כְּדִי הַהוֹנֵה שִׁישׁ
בְּמִקְחוֹ בּוֹדֵאִי⁶⁰, אוֹ קְרוֹב לֵה⁶¹ בְּכִדִּי שֶׁהִדְעַת
טוֹעָה⁶²; שֶׁהֲרִי יָדַע בּוֹדֵאִי הַדְּבָר שֶׁמְחַל בּוֹ. וְכֵן
רְאוּי לְדוֹן.

(59) רבינו מדמה דין אונאה לדין מומים, אם כי יש לחלק ביניהם (מגיד-משנה). (60) כגון, אם היה שוה שש, ואמר לו חפץ זה אינו שוה אלא שש - ומכרו בשבע. (61) כגון, שאומר על חפץ שאינו שוה אלא שש: הרי הוא שוה חמש, ומוכרו בשבע. (62) אונאה במידה כזאת, שאפשר לחשוב שהמתאנה התעלם ממנה, ולא ידע. וראה להלן פרק כז הלכה ה.

יב. הַמוֹכֵר עֶבֶד⁶³ אוֹ שֶׁפָּחָה - אֵין הַלּוּקָח יָכוֹל
לְהַחֲזִירוֹ מִפְּנֵי מוֹמִין שְׁאִין מִבְּטָלִין אוֹתוֹ מִמְּלֹאכְתּוֹ.
וְהֵן⁶⁴ הַנִּקְרָאִין סִמְפּוֹן. שְׁאֵם הִנֵּה זֶה סִמְפּוֹן גָּלוי -
כְּבִר רְאָהוּ⁶⁵; וְאֵם אֵינוֹ נִרְאָה⁶⁶, כְּגוֹן שׁוּמָא בְּפֶשֶׁר⁶⁷
אוֹ נְשִׁיכַת כְּלָב⁶⁸, אוֹ רִית הִפָּה אוֹ הַחֹטֵם וְכִיּוּצָא
בְּהֵן⁶⁹ - הוֹאִיל וְאֵינוֹ מִבְּטָלוֹ מִמְּלֹאכְתּוֹ, אֵינוֹ
מִחֲזִיר; שְׁאִין הַעֲבָדִים לְתַשְׁמִישׁ הַמְטָה⁷⁰, אֶלָּא
לְמִלְאכָּה.

(63) קידושין יא. וכתובות נז. (64) כלומר, מומים אלו

1 ו. קַל הַלּוּקָח סִתָּם³⁴, אֵינוֹ לּוֹקָח אֶלָּא הַדְּבָר הַשְּׁלֵם
2 מִכָּל מוֹם. וְאֵם פֶּרֶשׁ הַמוֹכֵר וְאָמַר: עַל מִנְתָּ שְׁאִין
3 אֶתָּה חוֹזֵר עָלֵי בְּמוֹם - הֲרִי זֶה חוֹזֵר, עַד שִׁיפְרֵשׁ
4 הַמוֹם שִׁישׁ בְּמִמְכְּרוֹ וְיִמְחַל הַלּוּקָח; אוֹ עַד שִׁיאֹמַר
5 לוֹ: קַל מוֹם שִׁימְצָא בְּמִקַּח זֶה, הַפּוֹחֶת דְּמִי³⁵ עַד
6 כֶּף וְכֶף, קִבְּלָתִי אוֹתוֹ. שֶׁהַמוֹחֵל צָרִיף לִידַע הַדְּבָר
7 שִׁימְחַל לוֹ בּוֹ וְיִפְרֵשׁ אוֹתוֹ, כְּמוֹ הַמְּפָרֵשׁ בְּהוֹנֵה³⁶.

(34) למד זאת מדין מקדש את האשה ונמצאו בה מומין שאינה מקודשת (כתובות נז: ורא"ש שם עג:). אלא שמצד חומר איסור אשת איש, הצריך רבינו גט במקרה זה, עיין בפ"ז מהלכות אישות ה"ח ובמ"מ. (35) שהלוקח מקבל עליו כל המומים שהם מפחיתים את המקח עד סכום ידוע. (36) למעלה פרק יג הלכות ג-ד.

ז. הַמוֹכֵר פֶּרָה לַחֲבֵרוֹ³⁷, וְנִמְנָה בָּהּ מוֹמִין גָּלויִים
וּמוֹמִין שְׁאִין נִכְרִין³⁸, וְלֹא הִנֵּה בָּהּ מֵאֵלּוּ הַמוֹמִין
הַגָּלויִין שְׁמִנָּה, וְנִמְצָא בָּהּ מוֹם מֵאֵלּוּ שְׁאִין נִכְרִין -
הֲרִי זֶה מִקַּח טְעוֹת, וְחוֹזֵר, וְאָף עַל פִּי שֶׁפֶּרֶשׁ הַמוֹם
שֶׁנִּמְצָא. שֶׁהֲרִי הַלּוּקָח אוֹמְרָא³⁹: כְּשֶׁרָאִיתִי שְׁאִין בָּהּ
אֵלּוּ הַמוֹמִין שֶׁנִּרְאִין שְׁמִנָּה, אֲמַרְתִּי: כֶּף אֵין בָּהּ אֵלּוּ
שְׁאִין נִרְאִין שְׁמִנָּה, וְאֵינוֹ מְפָרֵשׁ מוֹמִין אֵלּוּ אֶלָּא כְּדִי
לְהַשְׁבִּיחַ דְּעָתִי⁴⁰.

(37) בבא-מציעא פ. (38) לפי פירוש הרי"ף, ולרש"י שם - פירוש אחר. (39) מדברי הרי"ף שם. (40) שלא יהיה עליו תרעומת אחר-כך (רש"י שם).

ח. פִּיּוּצָא⁴¹? פֶּרָה זוֹ עוֹרֶת הִיא⁴², חֲגֵרֶת הִיא⁴³,
נִשְׁכָּנִית הִיא⁴⁴, רִבְצָנִית הִיא⁴⁵, וְנִמְצְאוּ רִבְצָנִית
בְּלָבָד אוֹ נִשְׁכָּנִית⁴⁶ - הֲרִי זֶה מִקַּח טְעוֹת⁴⁷; הִיוּ בָּהּ
כָּל הַמוֹמִין⁴⁸ שְׁמִנָּה - אֵין זֶה מִקַּח טְעוֹת. וְכֵן אֵם
הִנֵּה חֲגֵרֶת⁴⁹ וְנִמְצְאוּ נִשְׁכָּנִית, אָף עַל פִּי שְׁאִינָה
עוֹרֶת - אֵין זֶה מִקַּח טְעוֹת.

(41) כן הוא בגמרא שם. (42) מום גלוי. (43) צולעת או בעלת רגל אחת, אף היא מן המומים הגלויים. (44) רגילה לנשון בני אדם או בעלי חיים - מום בלתי ניכר. (45) רובצת תמיד תחת משאה (בבא-מציעא לג.), ואף זה מן המומים הבלתי-ניכרים. (46) כלומר, היו בה מומים בלתי גלויים, אבל לא היתה לא עיוורת ולא חגרת. (47) כמו שהסביר רבינו למעלה. (48) בעיא בגמרא (שם) שנפתרה, והחידוש בהלכה זו, שאין הלוקח יכול לטעון, שמכיון שלא הראה לו המומים הגלויים - לא הרגיש בהם כלל, ומתוך זה חשב שאין בה גם מומים שבסתר (ראה בכסף-משנה). (49) היינו, אפילו שיש בה רק אחד מן המומים הגלויים שמנה המוכר, ואין בה כולם.

ט. הֲרָאָה לוֹ הַמוֹם⁵⁰ שִׁישׁ בָּהּ, וְאָמַר לוֹ: מוֹם זֶה
יֵשׁ בָּהּ⁵¹ וּמוֹם פְּלוֹנִי [וּמוֹם פְּלוֹנִי]⁵², אָף עַל פִּי

18 שְׁלֹא צָמְחוּ מִחֲמַת עֶצְמוֹ; אֲבָל אִם לָקְחָהּ הָאָרֶץ
19 בְּכָרֶד וְכִיּוּצָא בּוֹ - אֵינוֹ חֵיב בְּאַחֲרִיּוּתָּהּ; שְׁמָא מִחֲמַת
20 הַכָּרֶד לֹא צָמְחוּ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(2) משנה בבבא בתרא צב. כרבן שמעון בן גמליאל.
(3) כגון זרע כרוב וקפלוט (רשב"ם שם). (4) אבל אינו חייב להחזיר את ההוצאות שהוציא הלוקח, כדעת התנא קמא בברייתא (שם צג:), לפי שאינו אלא גרם בנזק ("גרמא בנזיקין") מה שאינו גורר אחריו תגמול משפטי (רשב"ם שם) דיבור המתחיל דמי זרע). ולא כדעת יש אומרים (שם) שחייב לשלם דמי ההוצאה. ואין המוכר יכול לנכות מן החשבון את הזרעים, שהשתמש בהם הלוקח ונרקבו והלכו לאיבוד - מכיוון שידע מראש מה צפוי להם, לזרעים אלו (סמ"ע סימן רלב, סעיף קטן מו) והלוקח לא הייתה לו כל הנאה מזרעים אלו (רשב"ם שם). (5) שאף שלא התנה במפורש שקונה אותם לזרעים - כיוון שאינם עומדים לאכילה, הרי זה כאילו התנה שהוא קונה לזרעים. (6) שמן הסתם, כל זמן שלא ידועה לנו על סיבה אחרת אנו מניחים שסיבת אי הצמיחה היא בזרעים עצמם (סמ"ע בשם הרא"ש והטור, שם סעיף קטן מז). (7) אינו חייב להחזיר את הדמים.

21 ב. מִכָּר לֹא⁸ זֵרְעִים הִנָּאֵלִין⁹, כְּגוֹן חֲטִימִים¹⁰
22 וּשְׁעוּרִים, וְזֵרְעָן וְלֹא צָמְחוּ - אֵינוֹ חֵיב בְּאַחֲרִיּוּתָּהּ¹¹.
23 אֲפִלּוּ הָיָה זֵרַע פֶּשֶׁתָּן, שָׂרֵב בְּנֵי אָדָם¹² קוֹנִין אוֹתָהּ
24 לְזִירְעָה; הוֹאִיל וְאוֹכְלִין¹³ אוֹתָהּ, אֵינוֹ חֵיב בְּאַחֲרִיּוּת
25 זִירְעָתוֹ. וְאִם הוֹדִיעוּ שֶׁהוּא קוֹנֶה לְזֵרַע - חֵיב
26 בְּאַחֲרִיּוּתָּהּ¹⁴. וְהוּא הִדִּין לְדִבְרֵים הַנִּמְכָּרִים לְרִפּוּאָה¹⁵
27 וְלַצְבִּיעָה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(8) משנה בבבא בתרא צב. כדברי תנא קמא. (9) שעומדים במידה שווה לאכילה כמו לזריעה. (10) לשון הטור (רלב): "שעומדים רובם לאכילה". (11) שכיוון שלא התנה במפורש שקנה אותם לזריעה - ודאי נתכוון לאכילה. (12) ואף על פי כן לא מתחשבים עם הרוב, בהתאם לכלל: "אין הולכים בממון אחרי הרוב". (13) כלומר, מקצת בני אדם אוכלים אותו. (14) כמו כל תנאי במקח, שביטולו מביא לביטול המקח. (15) שאם נמכרים רק לרפואה דינם כמו בהלכה א, ואם גם לאכילה וגם לרפואה, דינם כלפנינו.

28 ג. מִכָּאֵן¹⁶ אִתָּה לְמַד, שֶׁפֶל הַלֹּקֵחַ מִתְּכַרְו מִקָּח,
29 וְהוֹדִיעוּ שֶׁהוּא מוֹלִיכוֹ לְמַדִּינָה פְּלוֹנִית לְמִכְרוֹ שָׁם,
30 וְאַחֵר שֶׁהוֹלִיכוֹ לָשֵׁם נִמְצָא בּוֹ מוֹם - אֵינוֹ יָכוֹל
31 לֵאמֹר: הַחֲזֵר לִי מִקָּחִי לְכָאן! אֲלֹא מִחֲזִיר לּוֹ אֵת
32 הַדָּמִים, וְהַמּוֹכֵר מְטַפֵּל¹⁷ לְהֵבִיא מִמֶּכְרוֹ אוֹ לְמִכְרוֹ
33 שָׁם. וְאֲפִלּוּ אֲבָד אוֹ נִגְבַּח אַחֵר שֶׁהוֹדִיעוּ¹⁸ - הָרִי הוּא
34 בְּרִשּׁוֹת מוֹכְרָה¹⁹. אֲבָל אִם לֹא הוֹדִיעוּ שֶׁמוֹלִיכוֹ
35 לְמַדִּינָה אַחֶרֶת, וְהוֹלִיכוֹ, וְנִמְצָא שָׁם בּוֹ מוֹם - הָרִי
36 זֶה בְּרִשּׁוֹת לֹקֵחַ, עַד שֶׁיִּחְזֹר הַמִּקָּח בְּמוֹמּוֹ
37 לְמוֹכְרָה²⁰.

(16) מהנאמר בהלכה ב שאם הודיע למוכר שהוא קונה לזרע

שאינם מבטלים אותו ממלאכתו. (65) ואם כן אין זה מקח טעות כלל, אפילו אם היה מום המבטלו ממלאכתו. (66) כלומר, לפעמים נראה ולפעמים אינו נראה, ראה להלן. (67) גידול שעל המצח, קרוב למקום השיער שבראש, שפעמים נראית ופעמים אינה נראית, ובאשה הרי זה מום (פ"ז מהלכות אישות הלכה ז). ואילו שומא שלמעלה במקום השיעור בראש, אין זה מום אפילו באשה (שו"ע אבן-העזר סימן לט סעיף ד). (68) ונעשה המקום צלקת, ובאשה הרי זה מום (הלכות אישות שם). (69) גבי מומי אשה, כתב רבינו (שם): "ריח רע וזיעה וריח הפה". (70) באשה, שכל אלה הם מומים אצלה, כנ"ל.

1 יג. נִמְצָא בּוֹ שְׁחִין רַע⁷¹ או חֲלִי הַמַּתִּיש אֶת כָּחוֹ,
2 או שְׁהִיָּה נִכְפָּה⁷² או מְשַׁעֲמָם⁷³ - הָרִי זֶה מוֹם,
3 מִפְּנֵי שֶׁמִּבְטְלוֹ מִמֵּלֶאכְתּוֹ. וְכֵן אִם נִמְצָא בּוֹ צָרַעַת
4 וְכִיּוּצָא בָּהּ מִדְּבָרִים אֵלּוּ הַמִּגְאָלִים - הָרִי זֶה מוֹם;
5 מִפְּנֵי שֶׁנִּפְשׁוּ שָׁל אָדָם אוֹנֶנֶת מֵהֶם, וְנִמְצָא שְׁאִינוֹ
6 מִתְּעַסֵּק לוֹ בְּמִלְאכַת אֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה. וְכֵן אִם נִמְצָא
7 לְסִטִּים מְזִין⁷⁴ - הָרִי זֶה מוֹם הַמֵּאֲבֵד אֶת כָּחוֹ;
8 מִפְּנֵי שֶׁהַמֵּלֶךְ תּוֹפֵס אוֹתוֹ וְהוֹרְגוֹ. וְכֵן אִם נִמְצָא⁷⁵
9 מִתְּכַב לְמַלְכוּת⁷⁶ - הָרִי זֶה מוֹם וּמִחֲזִירוֹ; מִפְּנֵי
10 שֶׁהַמֵּלֶךְ תּוֹפֵשׁוֹ לְמִלְאכְתּוֹ כָּכָל עַת שִׁירְצָה. אֲבָל
11 אִם נִמְצָא גִנְבָּה⁷⁷ או חוֹטֵף או גוֹנֵב נִפְשׁוֹת⁷⁸, או
12 בּוֹרֵחַ תְּמִיד⁷⁹, או זוֹלֵל וְסוֹבָא, וְכִיּוּצָא בְּדִבְרֵים אֵלּוּ
13 - אֵינוֹ יָכוֹל לְהַחֲזִיר; שֶׁפֶל הַעֲבָדִים פְּחֻזָּקָת שִׁישׁ
14 בָּהֶן כָּל הַדְּעוֹת הָרְעוֹת. אֲלֹא אִם כֵּן פִּרְשׁ.

(71) גיטין פו. ושם נמנה בין המומים, שצריך להזכיר בשטר המכר, שהם אינם. (72) ברייתא בבבא-מציעא פ. נמנה בין המומים בעבד. (73) משוגע (שם). (74) גזול עם כלי זין עליו, בבא-בתרא (צב:). ושם: "ליסטים מזויין או מוכתב למלכות, אומר לו הרי שלך לפניך", היינו שהלוקח יכול להחזירם למוכר ולומר לו קח את שלך, וכן מפורש בתוספתא (ב"ב פ"ד): "ליסטים מזויין או מוכתב למלכות - הרי זה מקח טעות" (מגיד-משנה). ועיין בהשגות הראב"ד וברש"י כתובות נח. ותוס' שם ד"ה הנהו קלא. (75) שם. (76) נראה מן ההמשך, שהכוונה היא: מוכתב לעשות מלאכה מסוימת למדינה. (77) שם. (78) זה פירושו למילה: "קוביוסטוס" (שם), וכן מפרש רשב"ם (שם ד"ה קוביוסטוס), ויש מפרשים: משחק בקוביא (תוספות ד"ה קוביוסטוס). (79) דוגמאות נוספות של הרמב"ם, שאינם במקור שלפנינו, ודבר שבהגיון הוא.

יום חמישי ח' תמוז ה'תשע"ח

פֶּרֶק שְׁעִיָּה עֶשְׂרִי

(1) נתבארו בו משפטי המקח שיש בו מום ונשתנה ברשות הלוקח, וכל הנמשך אחר זה.

15 א. הַמּוֹכֵר² זֵרְעוֹנֵי גִבְהָ³, שְׁאִין עֶצְמָן שֶׁל זֵרְעוֹנִים
16 נִאָּכָל לְחִבְרוֹ, וְלֹא צָמְחוּ - חֵיב בְּאַחֲרִיּוּתָּהּ, וּמִחֲזִיר לּוֹ
17 אֵת הַדָּמִים⁴ שֶׁלָּקַח מִמֶּנּוּ; שֶׁחֻזְקָתָן לְזִירְעָה⁵. וְהוּא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על מחצה, והמוציא מחבירו עליו הראייה" ובגמרא שם שאלו: "ולחזי דמי היכי ניהו" (=נראה כמה דמים נתן, אם נתן כסף בשיעור שוויו של שור לחרישה בוודאי מקח טעות הוא), ומתוך שהמדובר בזמן ששור לשחיטה שווה לשור העומד לחרישה. ורבינו השמיט כל זה אולי משום שסובר כחכמים למעלה (עו: שאין הדמים ראייה) (ראה להלן פרק כז הלכה ג) ועיין ברשב"ם ותוספות בבא בתרא צב. ובמגיד משנה כאן. (28) שיכול לטעון: "לשחיטה מכרתי לו". (29) בבא בתרא שם, והיינו שהוא טבח [=קצב] ועובד אדמה (רשב"ם) שם דיבור המתחיל ומשני בגברא דזבין להכי ולהכי. (30) שהם מכירים זה את זה (רשב"ם שם דיבור המתחיל לנכסתא). (31) שהוא עובד אדמה (רשב"ם שם). (32) כאילו הותנה במפורש שקונה לחרישה.

- 12 ו. המוכר³³ בהמה לחברו לטביחה³⁴, ושחטה³⁵
- 13 ונמצאת טרפה³⁵, אם נודע בודאי³⁶ שהיתה טרפה³⁷
- 14 כשלקחה - הרי זה מחזיר לו את השחיטה, ונחזיר
- 15 המוכר את הדמים. מכאן אפוא למד³⁸, שהמוכר דבר
- 16 שהיה מום בממכרו, ועשה בו הלוקח מום אחר³⁹
- 17 קדם שינדע לו⁴⁰ המום הראשון: אם עשה דבר
- 18 שדרפו לעשותו, כגון זה ששחט⁴¹ את הטרפה -
- 19 פטור; ואם שנה ועשה מום אחר קדם⁴² שינדע לו
- 20 המום [הראשון] - מחזיר המקח לבעליו, ומשלים
- 21 דמי המום⁴³ שעשה.

(33) חולין נ"א, וכתובות עו: (34) ודווקא שהותנה מפורש לשחיטה, כי אחרת לא היה הלוקח צריך לשוחטה, שהרי הוא יכול להשתמש בה לחרישה, ברם הטור השמיט המלה: "לטביחה", ודעתו, כמו שמסביר ה"נתיבות" (סימן רלב, אות ג), שטריפה אינה ראוייה אף לחרישה. (35) כל מיני טריפות, אפילו טריפות של סירכא, אף שהיא דבר שכיח ואפשר היה לומר, שזה לא מקח טעות, שהלוקח חייב היה להעלות על הדעת דבר זה ולהתנות על זה מראש (באר הגולה סימן רלב, יב ועיין נתיבות המשפט שם אות ג). (36) כגון, שהוגלד פי המכה, שאז ברור שהטרפות נולדה כבר שלושה ימים לפני השחיטה, ובאופן שהלוקח קנה תוך שלושת ימים אלו, ראה להלן פרק כ הלכה טו. (37) ואפילו ספק טריפה (רמ"א בשם הר"ן, שם סעיף יב), ואפילו רק חומרות הגאונים (סמ"ע בשם הר"ן, סעיף קטן כח), שהרי ביחס לדיני מקח וממכר, אחרי שאי אפשר לאכול בהמה זו, יהיה מחמת הספק, או מאיזה טעם שהוא, סוף סוף הרי זה מום. (38) מהדין הקודם. (39) כגון כאן, ששחט הבהמה, שעל ידי כך אינה ראוייה אף לחרישה שלזה הייתה ראוייה לפני השחיטה, והרי זה הוא כמו מום. (40) אבל אם עשה בו מום לאחר שנודע לו - הרי זה כנשתמש בו (למעלה פרק ט"ו הלכה ג, ראה לחם-משנה). (41) אחרי שעמדה לשחיטה. (42) בדפוס רומי: "אחר במקום קודם". וזה סותר למה שכתב למעלה פרק ט"ו הלכה ג? והכסף משנה פירשה בדוחק: "ואם שנה ועשה מום אחר (כלומר קודם שנודע) - אחר שייודע לו מחזיר המקח". וכו'. (43) ה"נתיבות" (רלב, סעיף יד סעיף קטן ה)

ולא צמחו, חייב המוכר להחזיר את הכסף שקיבל, ללא ניכוי הפסד הזרעים, ואין הלוקח אחראי לזה שמתוך פעולת הזריעה הנסיונית, נרקבו הזרעים בקרקע. (17) לדעת הראב"ד יש הבדל בין הדין שבהלכה א, ששם ידע המוכר מראש, שהזרעים יירקבו בקרקע, מה שאין כן כאן. אבל המגיד-משנה כתב שלדעתו, הדין כאן הוא יותר הגיוני מאשר בהלכה א, שהרי שם מפסיד המוכר לגמרי את הזרעים, וכאן כל ההפסד שלו הוא שהוא זקוק למאמץ יתר להחזיר את המקח למקומו. ועוד ייתכן, כי גם כאן צריך המוכר להעלות על הדעת, שצפוי לו הפסד לרגל שיבוש הדרכים וכדומה ("מגדל עוז"). (18) שיש בו מום (כסף-משנה לפירוש ראשון, ולזה הסכים הלחם-משנה). ואם לא הודיעו הרי הוא ברשות לוקח, ראה להלן הלכה ד. (19) [כדין אומן שגמר עבודתו ומודיע על זה לבעל הכלי, ראה בפרק י מהלכות שכירות הלכה ג]. (20) שהרי זה כקונה זרע פשתן ולא הודיעו שקונה אותו לזריעה (למעלה הלכה ב) - אף כאן: לא היה לו להוליכו למדינה אחרת.

- 1 ד. הלוקח מקח ונמצא בו מום, ואחר כך אבד או
- 2 נגנב - הרי הוא ברשות הלוקח²¹, עד שיחזיר המקח
- 3 למוכר. ואם התליע ונפסד מחמת ארץ הזמן²² - הרי
- 4 זה ברשות המוכר. ואם היה לו להודיע למוכר²³ ולא
- 5 הודיעו - הרי זה ברשות לוקח.

(21) [שבכל מקח טעות דין הלוקח כשוכר, שהרי משתמש בו ומעלה לו שכר למוכר, להלן הלכה ח]. והמדובר כשלא הודיע לו על המום, ואף על פי שלא היה בידו ובכל זאת הוא באחריותו לעניין גניבה ואבידה, ראה למעלה הלכה ג. (22) בכתב-יד תימן: "מחמת הזמן" ובטור (סימן רלב): "מחמת המום". [וכמו שכתב רבינו להלן הלכה ט שאם אבד מחמת המום, הרי המוכר מחזיר לו הדמים]. (23) שאז היה המוכר מציל את המקח.

- 6 ה. המוכר²⁴ שור לחברו ונמצא²⁵ נגחן²⁶ - יכול
- 7 לומר לו: לשחיטה מכרתיו לך²⁷. במה דברים
- 8 אמורים²⁸? בשהיה הלוקח קונה לשחיטה
- 9 ולחרישה²⁹; אבל אם היה יודע³⁰ שהוא קונה
- 10 לחרישה בלבד³¹ - הרי זה מקח טעות³², וחוזר. וכן
- 11 כל פיוצא בזה.

(24) בבא בתרא צב. כשמואל ולא כרב. (25) היינו, שנתברר אחרי המכירה שעוד לפני המכירה היה נגחן. ועיין רשב"ם (שם דיבור המתחיל ונמצא שהיה נגחן). (26) רגיל להתנפל על בעלי חיים ולהכות בהם בקרניו ואינו ראוי אלא לשחיטה. (27) לשון המימרא של שמואל. ואף שרוב האנשים קונים לחרישה - אך כיוון שיש מיעוט אנשים שקונים לשחיטה, יכול המוכר לטעון טענה זו, בהתאם לכלל הידוע של שמואל: "אין הולכים בממון אחר הרוב. ובשוננו של הרשב"ם (דיבור המתחיל יכול לומר לו): "שבממון אין הולכין אחר הרוב, כי אם אחרי טענה טובה", ולהלן (דיבור המתחיל לשחיטה מכרתיו לך), שמכיוון שאין הולכים אחרי הרוב, נשאר הרי ספק שקול: מחצה

58) וכגון, שמכר מפורש לחרישה, אחרת יוכל המוכר לטעון שמכרו לשחיטה, ואולי אף במוכר לשחיטה צריך שהבהמה תחיה ימים מספר (הגהות מיימוניות).

19 יא. הנה המוכר סרסור, שלוקח מזה ומוכר לזה
20 ואינו משהה המקח עמו, ולא ידע במום זה - הרי
21 הסרסור נשבע שבועת הסת שלא ידע במום זה,
22 ויפטר⁵⁹. מפני שהיה על הלוקח לבדק השור⁶⁰ בפני
23 עצמו ולהחזירו לו קדם שימות, ויהיה הסרסור
24 מחזירו על המוכר הראשון; הואיל ולא עשה⁶¹,
25 הוא הלוקח הפסיד על עצמו⁶². וכן כל פיוצא בזה.

59) כן הוא בפירוש רבינו חננאל שם. ויש אומרים שהסרסור חייב להחזיר שאם "אמנם הוא נתאנה, אין לו להונות אחרים" (רמ"א רלב סעיף יח). ודעות אלו תלויות בפירוש הסוגייה. 60) אחרי שהוא יודע שלא היה זמן לסרסור לבדוק. 61) את פעולת הבדיקה. 62) אבל במקום שלא היה על הלוקח לבדוק ולא פשע בדבר כלל, כגון שמכר לו טבעת בחזקה שהיא של זהב ושברו הלוקח ונמצא שהוא של בדיל, חייב הסרסור להחזיר ללוקח את הכסף, אף על פי שגם הוא נתאנה (רמ"א שם), ואולי גם רבינו יסכים לזה.

26 יב. השוחט את הבכור⁶³ ומכרו, ונודע לו⁶⁴ שלא
27 הראה⁶⁵ לממחה⁶⁶: מה שאכל - אכל, ויחזיר לו את
28 הדמים⁶⁷; והנשא⁶⁸ מן הבשר ביד הלוקחות -
29 יקבל⁶⁹, ויחזיר להם את הדמים. וכן השוחט את
30 הפרה ומכרה, ונודע שהיא טרפה: מה שאכל -
31 אכל⁷⁰, ויחזיר לו את הדמים; ומה שלא אכל -
32 יחזיר את הבשר לטבח⁷¹, ויחזיר לו את הדמים.

63) ודין הבכור בזמן הזה הוא, שאין אוכלים אותו אפילו הכהן, כל זמן שהוא תם, אלא משהין אותו עד שייפול בו מום, ואז מותר אף לישראל. ברם צריך להראות את המום למומחה (ראה פרק ג מהלכות בכורות). 64) ללוקח. 65) המוכר. 66) ודין הוא שהשוחט את הבכור ואחר כך הראה את מומו אף על פי שהוא מום גלוי - הואיל ונשחט שלא על פי מומחה הרי זה אסור וייקבר כבכור שמת (הלכות בכורות שם הלכה ד כרבי מאיר בבכורות כח.). 67) המוכר חייב להחזיר ללוקח את הדמים, אחרי שהאכילו בדבר האסור בהנאה מדרבנן, וראה להלן בהלכה יד. 68) מכאן עד "מה שאכל אכל ויחזיר לו את הדמים" היה חסר בספר שהיה לפני הראב"ד, וראה במגדל עז. 69) במגיד משנה ובמגדל עז "יקבר". וכן העתיק בשולחן ערוך חושן משפט סימן רלד סעיף א וכן הוא במשנה שם. כלומר, הלוקח בעצמו חייב לקבור את בשר הבכור ואסור למסור למוכר, שמה ימכרנו לישראל - שזה אסור לו, אבל טריפה שמותרת בהנאה מותר להחזירה לטבח (להלן בסוף ההלכה) - סמ"ע שם סעיף קטן ב. 70) כלומר, אם בינתיים אכל הלוקח את בשר הבכור - אין הוא מפסיד כלום. 71) והוא ימכרנו לגוים. וראה למעלה בדין בכור.

33 יג. מכר הלוקח⁷² בשר זה של טרפה לנכרים, או

מהסס בדבר, ולדעתו, המוכר שידע את המום למפרע - הוא חייב לשאת באחריות ולא הלוקח.

1 ז. קנה⁴⁴ בגד וקראו לעשות ממנו חלוק⁴⁵, ואחר כך
2 נודע המום מחמת הקריעה⁴⁶ - מחזיר לו את
3 הקרעים⁴⁷. תפרו ואחר כך נודע המום, אם השפית⁴⁸
4 - נוטל שבת התפירה⁴⁹ מן המוכר. וכן כל פיוצא
5 בזה.

44) גם זה נלמד מראש ההלכה הקודמת (מגיד משנה). 45) כתונת. 46) שהקריעה איפשרה לגלות את המום. 47) אחרי שהבגד עמד לקריעה מלכתחילה, שיש הכרח בקריעה למען התפירה שלאחריה. 48) שלרגל התפירה עלה ערך הבגד. 49) היינו, למשל, שאם שילם בעד המקח עשר ל"י, ולרגל המום הוא שווה רק שמונה, אך בגלל התפירה הוא שווה תשע, מקבל הלוקח בחזרה את העשר לירות שלו, ונוסף לזה עוד לירה אחת שהעלתה התפירה על הבגד (סמ"ע שם סעיף קטן לב).

6 ח. המוכר קרקע⁵⁰ לחברו, ואכל פרותיה, ולאחר
7 זמן נראה לו בזה מום, אם רצה להחזיר קרקע
8 לבעלים - מחזיר כל הפרות שאכל⁵¹. ואם היה
9 חצר⁵² ודר בה - צריך להעלות לו שוקר.

50) בבא מציעא (סו"ט) ושם שורה של עובדות ומימרות, שנושאן: "ביטול המקח" והסיכום: אם קרקע חוזרת, אף הפירות חוזרים, שהלוקח צריך להחזיר למוכר את הפירות שאכל שלא כדין. 51) שהרי הלוקח מקבל בחזרה את כספו ונמצא כסף זה דומה להלוואה, והפירות שאכל כריבית (סמ"ע שם סעיף קטן לג) וראה בדברי רבינו בפרק ו מהלכות מלוה ולוה הלכה ד. 52) משנה שם סד. על נושא דומה.

10 ט. המוכר⁵³ דבר שיש בו מום שאינו נראה, ואבד
11 המקח מחמת אותו המום⁵⁴ - הרי זה מחזיר את
12 הדמים.

53) נלמד מתוך העובדה המובאת בבבא מציעא מב: והשקלא וטריא מסביב לה. 54) שאחרי שהלוקח לא ידע עליו, לא היה זהיר במידה מספקת, ומתוך כך אבד המקח.

13 (י). [פיעד⁵⁵?] המוכר שור לחברו שאין לו
14 טוחנות⁵⁶, והניחו הלוקח עם הבקר שלו, והיה
15 מניח המאכל לפני כלן ואוכלין, ולא היה יודע⁵⁷
16 שהיה אינו אוכל, עד שמת ברעב - הרי זה מחזיר
17 לו את הנבלה⁵⁸, ויחזיר זה את הדמים. וכן כל
18 פיוצא בזה.

55) היא תמצית ההלכה, המוסקת על רקע העובדה הנזכרת. 56) שיניים, ועיין פירוש הרמ"א לשולחן ערוך (רלב סעיף יח). 57) ואף על פי שהלוקח חייב היה לבדוק מקודם (כמפורש להלן הלכה יא) - אחרי שהמוכר ידע מן המום (כי מן הסתם אנו אומרים שידע - סמ"ע שם סעיף קטן מ), כל האחריות מוטלת עליו. וראה להלן הלכה יא.

דברים שאסורים בהנאה מדרבנן, שהרי בכלל "יין נסך" גם סתם יינם של גויים שאסור מדרבנן בהנאה, כמו שכתב רבינו בפרק י"א מהלכות מאכלות אסורות הלכה ג (מגיד משנה). (83) לפי שאיסור דרבנן בשוגג אינה עבירה כלל (נתיבות המשפט סימן רלד משפט האורים סעיף קטן ג). (84) ש"יין נסך" שהוזכר בברייתא כולל גם "סתם יינם" (מגיד משנה). (85) כלומר, אין המוכר יכול למכור איסור הנאה, שאינו שלו.

פרק שבעה עשר

(1) נתבאר בו משפטי חילוף המכר מחמת איזה דבר או שנתקלקל אחר המקח כמוכרי (יין והחילוקין שיש בזה ונתבאר בו הדומה לזה והנמשך בו.

- 15 א. ארבעה מדות במוכרין: מוכר לו חטים ופות
- 16 ונמצאו רעות - הלוקח יכול לחזור בו ולא המוכר.
- 17 רעות ונמצאו פחות - המוכר יכול לחזור בו ולא
- 18 הלוקח. רעות ונמצאו רעות, ופות ונמצאו פחות,
- 19 אף על פי שאין פחות שאלו למעלה מהן, ולא
- 20 רעות שאלו למטה מהן, והרי יש שם הונאה שתות
- 21 - אין אחד מהם יכול לחזור בו, אלא קנה ומחזיר
- 22 אונאה.

(2) משנה בבא-בבא פג: (3) דינים נפרדים. (4) במקח וממכר. (5) ואף-על-פי שבדמים לא היתה כאן אונאה (חושן-משפט סימן רלג סעיף א) - הפרש זה בטיב המקח נקרא אף הוא אונאה. (6) אף שנתייקר המקח, ומתוך כך רוצה המוכר לחזור. שאף-על-פי ש"המוכר חטים שחמתית ונמצאת לבנה - כל אחד מהם יכול לחזור בו" (להלן הלכה ב) - כאן ביפות ורעות אין זה שינוי גמור אלא שינוי קצת, ולפיכך נתנו לזה דין של "אונאה בשתות", שרק המתאנה יכול לחזור בו, כמו שכתב רבינו למעלה פי"ב הלכה ד (רשב"ם ומגיד-משנה). (7) שהלוקח הטעה את המוכר שפירות אלו הם רעות, ונתברר שהם יפות. (8) שהוא המתאנה. (9) שהוא המתאנה. (10) במשנה, שם. (11) זה פירושו של רבינו לבבא זו שבמשנה: "רעות ונמצאו רעות, יפות ונמצאו יפות", שהיא לכאורה מיותרת, שאם אמנם לא היה שום שינוי, מה חידוש הוא שאינם יכולים לחזור בהם? ולפיכך פירשה רבינו שהיפות אינן היפות ביותר, וכן הרעות אינן הרעות ביותר. (12) אף-על-פי שעל-ידי שינוי זה ישנה אונאה עד שתות, אין המקח בטל, ואם יש יותר משתות - המתאנה יכול לחזור בו (למעלה פי"ב ה"ד).

- 23 ב. אכל המוכר חטים שחמתית ונמצאת לבנה,
- 24 לבנה ונמצאת שחמתית; עצים של זית ונמצאו של
- 25 שקמה, של שקמה ונמצאו של זית; יין ונמצא
- 26 חמץ, חמץ ונמצא יין - כל אחד מהן יכול לחזור
- 27 בו; שאין זה המין ונמצא שחמץ ונמצא יין. וכן כל
- 28 פיוצא בזה.

(13) משנה, שם. (14) אדומה, מלשון חמה, המאדימה את הכל (בבא-בבא פד). (15) שזה מין אחר לגמרי, והרי זה מקח טעות ממש. (16) היא עץ תאנה מדברית, ונקראת

- 1 שְׁהֶאֱכִילוּ לְכָלֶיבִים - יִחַשְׁבֵּם עִם הַטֶּבַח עַל דְּמֵי
- 2 הַטֶּרֶף⁷³, וְיִחְזֹר לוֹ הַטֶּבַח אֶת הַמוֹתָר⁷⁴. וְכֵן כָּל
- 3 פִּיּוּצָא בְּזֶה⁷⁵.

(72) גם זה משנה שם. (73) במשנה שם: "ישלמו דמי הטריפה", היינו, שהלוקח צריך לשלם בעד הבשר הזה רק את המחיר ששווה בשר טריפה, שכרגיל נמכר בזול יותר מבשר כשר (רש"י שם דיבור המתחיל מכרוהו). ורבינו העתיק "יחשב עם הטבח" היינו שיבדוק ויעשה איתו חשבון על זה, שאם מכרו במחיר הרגיל אין המוכר מפסיד כלום (תוספות יום טוב שם). (74) הלוקח יעצור בידו את הדמים שקיבל בעד מכירת הטריפה, ואם יש הפרש בין הדמים שקיבל הוא, ובין הדמים שנתן, יחזיר לו המוכר את ההפרש הזה, אחרי שהטעהו בזה. (75) בדבר שמוחר בהנאה, אבל בבכור שאסור בהנאה - אף אם מכרו הלוקח לגוי או שהאכילו לכלבים, צריך המוכר להחזיר לו דמיו, שכיוון שאסור הוא בהנאה למוכר, לא הפסידו הלוקח כלום (סמ"ע שם סעיף קטן ו, וראה ברע"ב ותוספות יום טוב שם).

- 4 יד. המוכר בשר לחברו ונמצא בשר בכור, פרות
- 5 ונמצאו טבילים⁷⁷, יין ונמצא יין נסך⁷⁸ - מה שאכל
- 6 אכל, ויחזיר לו את הדמים. וכן כל המוכר דבר
- 7 שאסור לאכלו מן התורה כף הוא דינו⁷⁹, בין שהיה
- 8 אסורו בכרת⁸⁰ בין שהיה אסורו פלאו פלג⁸¹. אכל
- 9 המוכר דבר לחברו שאסור אכילתו מדברי
- 10 סופרים⁸²: אם היו הפרות קמין - מחזיר את
- 11 הפרות, ונוטל את דמיו; ואם אכלן - אכל, ואין
- 12 המוכר מחזיר לו כלום⁸³. וכל אסורי הנאה, בין
- 13 מדברי תורה בין מדבריהם⁸⁴ - מחזיר את הדמים,
- 14 ואין בהן דין מכירה כלל⁸⁵.

(76) ברייתא (בכורות שם) וכתנא קמא. (77) [לפי מה שכתב רבינו בסמוך שאין הלכה זו אלא בדברים האסורים באכילה מן התורה, צריך לומר שכאן מדובר בזמן שאיסור טבל מן התורה (ראה בפרק א מהלכות תרומות הלכה כו) ורבינו לשיטתו (פרק א מהלכות מעשר הלכה ט) שתורמת פירות מן התורה]. (78) ובעניין סתם יינם של גויים, ראה להלן. (79) שרק אם הכשיל את חברו באיסור תורה - קנסוהו. או מפני שאכילת דבר האסור מן התורה אף על פי שהיא בשוגג - אינה מביאה הנאה ללוקח, אלא אדרבה גורמת לו צער (סמ"ע שם סעיף קטן ד). (80) כגון מכר שומן ונמצא חלב. ולמדו רבינו מדין "מכר פירות ונמצאו טבילים", שחייבים עליהם מיתה בידי שמים. [ולא הזכיר רבינו איסור שחייבים עליו מיתה בידי שמים, מפני שאין חיוב כזה אלא בתרומה, בתרומות ומעשרות, בחלה ובביכורים (ראה בפרק י"ט מהלכות סנהדרין הלכה א) ושם יש חיוב תשלומי קרן וחומש על האוכל, ודין זה כתב רבינו בפרק י מהלכות תרומות הלכה י]. (81) כגון, נבילה וטריפה. (82) מקור דברי רבינו הוא מזה שבשורת הדברים המובאים כדוגמאות במשנה ובברייתא, לא הוזכרו אלא דברים האסורים באכילה מן התורה כמו בכור וטבל או

מוכר³⁵, וְהִחְמִיצָהּ: בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים הָרְאוּשִׁימִים³⁶
- הָרִי זֶה בְּרִשּׁוֹת הַמוֹכֵר, וּמַחְזִיר אֶת הַדְּמִיָּם; מִכָּאן³⁷
וְאֵילָף - בְּרִשּׁוֹת הַלּוֹקֵחַ³⁸.

(34) בבא-בבא צו. וכדעת רב. ורב יוסף פסק הלכה למעשה
כמותו. (35) אבל אם הוערה לכליו של הלוקח, אין המוכר
אחראי יותר (מגיד-משנה). (36) שזה סימן שהיה מקולקל
לפני המכירה. (37) [כשלא אמר לו "למקפה" - כן נראה
בר"ף שם].

ה. המוכר³⁸ חֲבִית שֶׁל יֵין לְחִבְרוֹ פְּדִי לְמַכְרָה מְעֵט³⁹
מְעֵט³⁹, וְהִחְמִיצָהּ בְּמַחְצִיתָהּ⁴⁰ אוּ בְּשְׁלִישָׁה - חוֹזֵרֶת
לְמוֹכֵר. וְאִם שָׁנָה⁴¹ הַלּוֹקֵחַ הַנֶּקֶב שְׁלֹשָׁה⁴², אוּ
שְׁהִיגִיעַ⁴³ יוֹם הַשּׁוּק וְשָׁהָה וְלֹא מָכַר - הָרִי הִיא
בְּרִשּׁוֹת הַלּוֹקֵחַ. וְכֵן⁴⁴ הַמִּקְבֵּל⁴⁵ חֲבִית שֶׁל יֵין מִחִבְרוֹ
פְּדִי לְהוֹלִיכָהּ⁴⁶ לְמָקוֹם פְּלוֹנִי לְמַכְרָה שָׁם, וְקֹדֶם
שֶׁהִגִּיעַ שָׁם הוֹזִל⁴⁷ הַיֵּין אוּ הִחְמִיצָהּ⁴⁸ - הָרִי זֶה
בְּרִשּׁוֹת הַמוֹכֵר; מִפְּנֵי שֶׁהַחֲבִית וְהַיֵּין שְׁלֹשָׁה⁴⁹. וְכֵן פֶּלֶא
פִּיּוּצָא כְּזֶה⁵⁰.

(38) מימרא של רבא (בבא-בבא צח.). (39) והרי זה דומה
לתנאי של "למקפה" (למעלה הלכה ג). וכשהיין בחביתו
של מוכר, וכנ"ל. (40) אחרי שנשאר מן היין רק מחצית.
(41) שם. (42) שעשה נקב אחר להוציא את היין, שאז
אפשר לתלות את הקלקול בשינוי זה, שעשה הלוקח. ויש
לעייין מדוע הוזכר תנאי זה רק כאן, ולא בהלכה ג. (43) גם
כאן הזנחה זו של הלוקח היא שגרמה לקלקול. (44) כשם
שהמוכר חבית של יין לחבירו כדי למכרה מעט מעט - היא
עומדת ברשות המוכר, אם החמיצה, כמו כן אם קיבלה
להוליכה למקום פלוני (בבא-בבא שם). (45) "מקבל"
נקרא זה שעושה עסק למחצה שכן ולמחצה הפסד, היינו,
שהלוקח - הקמעוני, אינו משלם מיד למוכר - הסיטונאי,
אלא אחרי שהוא מוכר בקמעונות, הוא מחלק עם הסיטונאי
את הרווח מחצה על מחצה. (46) שהתנה המוכר, שהלוקח
יכול למכור את היין רק כשיגיע למקום מסוים, אבל לא
לפני זה, אפילו אם בינתיים יעלה מחיר היין. (47) בכל
המקומות, אף במקום שעליו הותנה ביניהם כמקום למכירה.
(48) הכריע כנוסחא האחרונה בגמרא. (49) אף-על-פי שכל
"מקבל" נושא באחריות למחצה, - כאן נושא המוכר
באחריות כל ההזולה, אחרי שמנע מהמקבל למכור, קודם
שהגיע למקום מסוים, אף אם יעלה המחיר, וכשם שהיין
ברשותו של המוכר לענין היוקר, היינו, שהוא יכול למנוע
מהלוקח למכור את היין קודם שיגיע למקום המסויים, אף
אם יתייקר היין - מכיון שבמקום ההוא היין נמכר עוד יותר
ביוקר (הדגשת הסמ"ע, סי' רל, ס"ק טז) - כך הוא ברשותו
אם הוזל היין, קודם שהגיע הלוקח למקום (רשב"ם ד"ה
דינא הוא דמקבל). (50) לדעת רבינו חננאל: אף בלוקח
הקונה לגמרי - הדין כן, ולא דוקא ל"מקבל" - הדין כך,
שאם התנה שבדעתו למוכרו במקום מסוים, והוזל לפני
שהגיע, שהוא יכול לחזור בו מהמקח.

בערבית גמיו (רבינו בפירוש המשניות בבא-בבא פרק ב
משנה יא). (17) אף-על-פי שלענין הפרשת תרומה, פסק
רבינו כדעת חכמים, בניגוד לשיטת רבי, שיין וחומץ הם
מין אחד, ומותר לתרום מיין על חומץ (פ"ה מהלכות
תרומות הלכה כא) - לענין מקח וממכר הם שני מינים שיש
רוצה ביין ואינו מעוניין בחומץ, וכן להיפך (גמרא שם
פד:). (18) שזה מקח טעות גמור. (19) וכל אחד יכול
לטעון: לא למין זה התכוונתי למכור או לקנות. (20) כגון
זהב ונמצא כסף (הגהות מיימוניות).

ג. המוכר²¹ יֵין לְחִבְרוֹ, וְנָתַנו הַלּוֹקֵחַ בְּקִנְיָנוֹ²²,
וְהִחְמִיץ מִדֶּרֶךְ²³ - אֵינוֹ חַיֵּב בְּאַחֲרִיתוֹ²⁴. וְאֵף עַל פִּי
שְׁאֵמַר לוֹ²⁵: לְתַבְשִׁיל אֲנִי צָרִיךְ לוֹ²⁶. וְאִם יָדַע²⁷
שִׁינּוּ מִחֲמִיץ - הָרִי זֶה מִקַּח טְעוּת²⁸. מָכַר לוֹ יֵין,
וְהָרִי הוּא²⁹ בְּקִנְיָנוֹ שֶׁל מוֹכֵר, וְהִחְמִיץ: אִם אָמַר
לוֹ³⁰ 'לְמַקְפָּה' אֲנִי צָרִיךְ, וְהִחְמִיץ - מַחְזִיר, וְאִם
לוֹ: הָרִי יֵינֶךָ וְנִקְנִינֶךָ³²! שְׁאֵנִי לֹא קִנֵּיתִי לְשִׁתוֹתִי,
אֶלָּא לְבִשְׁל מְעֵט מְעֵט. וְאִם לֹא אָמַר 'לְמַקְפָּה הוּא'
- אֵינוֹ יָכוֹל לְהַחְזִיר; שֶׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ: לְמָה לֹא שָׁתִיתָ
אוֹתוֹ, וְלֹא הָיָה לְךָ לְשִׁתוֹתֶיךָ עַד שִׁחְמִיץ³³.

(21) משנה בבא-בבא צז: (22) שאז יכול המוכר לטעון,
שהקנקנים של הלוקח הם שגרמו לקלקול (שם צח. כדעת
רבי יוסי ברבי חנינא). (23) אחרי המכירה, ולכאורה היה
אפשר לומר שהיה מקולקל כבר בשעת המכירה. (24) אין
המוכר חייב להחזיר את דמי הקנין, כאילו היה זה מקח
טעות. (25) יוצא מתוך השקלא-וטריא (שם) (26) לא
לשיתו בבת אחת. אלא לשומו לאט לאט לתוך התבשיל,
שזו רגילים להשהות את היין לזמן ארוך יותר, בכל זאת
אין המוכר אחראי יותר, אחרי שהיין הוערה לכליו של
הלוקח. (27) במשנה (שם צז): הנוסח: "ידוע", וכן העתיק
בשו"ע (חו"מ סימן רל סעיף ה), כלומר, שידוע ברבים
שיינו של מוכר זה דרכו להחמיץ, ו"שכן היה בשנים
שעברו" (סמ"ע שם ס"ק יא). (28) ודוקא שהלוקח התנה
מראש שהוא לוקח את היין להשתמש בו לתבשיל, כלומר,
להשהות לזמן ארוך, אבל אם לא התנה שום דבר ולוקחו
סתם - יכול המוכר להשתמש מאחריות ולטעון, שהלוקח
לא היה צריך להשהות את היין, כמו שאמרו בגמרא שם
צח. (מגיד-משנה). (29) בשו"ע (סי' רל סעיף ו) הנוסח:
"ונשאר בקנקניו", ואולי כוונתו לציין דוקא שנשאר היין
באותם הכלים שבהם נמכר יין זה, ולא שהלוקח עירה אותו
לכלים אחרים, אף כי אלו האחרונים הם של המוכר (ר"י,
הביאו המגיד-משנה). (30) מתוך השקלא-וטריא שם.
(31) לתבשיל ששמים בו יין מעט מעט. והוא-הדין אם אמר
לו מפורש: "לשיתו מעט מעט" (מ"מ בשם הרשב"א).
(32) שיין שנחלקל היה מראשיתו מקולקל (מ"מ בשם
הרשב"א). (33) כרבי יוסי בר חנינא (שם). וכן סובר
שמואל שם צו: שיין מתקלקל במזלו של בעליו (כלומר
הלוקח). ואף שמואל מדבר באופן שלא אמר לו "למקפה"
(ר"ף).

ו. האומר לחבירו⁵¹: יֵין מִבְּשָׁם⁵² אֲנִי מוֹכֵר לְךָ - חַיֵּב⁵⁴

ד. המוכר³⁴ חֲבִית שֶׁל שֶׁכַּר לְחִבְרוֹ, וְהִחְמִיץ שֶׁל

68) כאן הכל לטובת הלוקח: העדר הביטוי הממעט: "זה", ולעומתו הביטוי המרבה "למקפה". (69) אפילו לא אמר: "למקפה", אחרי שהחבית היא כלי אחד, אין לחלקה ולומר שבכלי אחד תשעה חלקים ממנו יהיו טובים, וחלק אחד ממנו רע (שם צה.). (70) וכאן הכל לדעת הלוקח: הביטוי הממעט: "זה", ולעומתו העדר הביטוי המרבה "למקפה", ובכל זאת עדיין עדיף מהדין הבא אחריו, אחרי שבכל זאת הוזכר המונח "יין". (71) לשון הברייתא (שם צה.).

(72) כלומר, "שהוא". וראה למעלה פרק י הלכה ה, ופרק יב הלכה יג. (73) זה פירושו של רבינו למשפט הקודם, המובא בברייתא. (74) ה'טור' (סימן רל) מפרש שהוא: "יין שמתחיל קצת להחמיץ", ובהגהות מיימוניות כתוב שהוא יין שריחו חומץ וטעמו יין, ולדעת הרשב"ם (שם ד"ה נותן לו) - "קוססות" ו"יין הנמכר בחנות" - היינו הך. ודעת רבינו בזה לא ברורה. ועיין בפירושו למשנה שם. (75) שכאן הכל לדעת הלוקח: שחזן מהביטוי הממעט "זה" והעדר הביטוי "מקפה" - לא הזכיר אפילו "יין", ומכאן התוצאה דלהלן. (76) ואי-הזכרה זו אומרת, שהוא מקבל את המרתף כמו שהוא, אפילו יהיה הנמצא בו - חומץ. (77) ביטוי הנמצא בברייתא, ופירושו: המקח נשאר אצל הלוקח, על אף גריעותו, בלי יכולת לתבוע בחזרה את תמורתו. (78) ואם הזכיר "למקפה", היינו שאמר "מרתף זה למקפה" בלי "יין", יש אומרים שדינו כאילו אמר "מרתף זה של יין למקפה" (הגהות מיימוניות בשם רשב"ם). ואם אמר: "מרתף אני מוכר לך למקפה" (בלא "זה"), דינו כאילו אמר: "מרתף של יין למקפה", שיש בו הכל לטובת הלוקח, והוא מקבל יין שכולו טוב (מגיד-משנה בשם רשב"ם ורמב"ן), ובדברי רבינו אין הכרע בזה (מגיד-משנה).

- ט. האומר⁷⁹ לחברו: ערכה של עץ אני מוכר לך, או: קורת⁸⁰ בית הפד⁸¹ אני מוכר לך - אינו נותן לו עץ שראוי לחפור בו ערכה, או קורה שראוי לקרות בית הפד, אלא ערכה בצורתה⁸² או קורות בית הפד בצורתם, שפל הרוצה אומר 'זו ערכה' או 'זו קורת בצורתה' בית הפד. וכן כל פיוצא בזה.

(79) מקור דברי רבינו הוא בדברי רב האי, שכתב בספרו "המקח והממכר" (שער כד אות ט"ז): "במכירת המטלטלין מאיזה מין שימכור מן המטלטלין, אין עליו להביא כייאם בפחות שבכלים. ובלבד שיקרא אותו השם מאותו המין שהתנה לו, אבל אין עליו אותו השם שהתנה עליו - אין ללוקח ליטול אותו, וכגון שאמר לו קורת בית הפד אני מוכר לך, אם הביא קורה מתוקנת, בזמן שהיא ראויה לקורת בית הפד, וקורין אותה בשם שהיא קורת בית הפד יש על הלוקח ליטלה, אבל אם אין עליה שם קורת בית הפד - אין לו ללוקח ליטלה". והוא מסתמך שם על הגמרא בנדרים כה. שאמרו שם: "המוכר קורת בית הפד לחבירו, אם גבו טרוף ("שמשווין ומרובעין פניה" - ערוך ע' טרף ה, בשם רב שריא) אין, ואם לא - לא", היינו שמוכר קורת בית הפד לחבירו אם יש בו תכונה זו של "טרוף", המאפיין את בית הפד, נקרא הוא בית הפד, והמכר

- 1 להעמיד לו עד עצרת⁵³. אמר לו: יין ישן אני מוכר לך - נותן לו משל שנה שעברה. מישן - משל שלש שנים⁵⁴. וצריך שיעמד⁵⁵ ולא יחמיץ עד הצג⁵⁶. ובמקום שיש מנהג⁵⁷ ידוע - הכל כמנהג המדינה.

(51) משנה בבא-בבא צ"צ: צח. (52) יין טוב, המתקיים זמן ארוך. (53) כלומר: צריך שיהא עומד בבישומו עד חג השבועות, שמאז מתחיל השרב בארץ, ואף יין טוב ומבושם עלול להתקלקל אז. (54) היינו, ביחד עם השנה שעומדים בה (רשב"ם שם). (55) היין המיושן (ר"י מיגאש). (56) חג הסוכות, שהוא זמן הבציר (ברייתא שם צח:). ואז נגמרות שלוש שנים של ימות (רשב"ם שם). (57) הכלל הזה ידוע ונזכר כמה פעמים במשנה.

- ז. האומר⁵⁸ לחברו: מרתף⁵⁹ זה⁶⁰ של יין אני מוכר לך למקפה⁶¹, או שמכר לו מרתף של יין סתם⁶² - הרי הלוקח מקבל עליו עשרה קנקנים⁶³ בכל מאה⁶⁴ שלא יהיה יינם טוב אלא ככר התחיל להשתנות⁶⁵; יתר על זה⁶⁶ - לא יקבל⁶⁷.

(58) משנה בבא-בבא צ"צ: לפי מסקנת הגמרא שם צה: (59) מקום שמחזיקים בו יין. (60) הביטוי "זה" ממעט את התביעה של הלוקח, ש"זה" משמעו כמו שהוא, בין רע ובין טוב. (61) לתבשיל, שצריך יין טוב שיהא ראוי להתקיים זמן ממושך, והביטוי "למקפה" מעלה את תביעת הלוקח ליין טוב, ויש על כן בנוסח התנאי, ביטוי אחד: "זה" לרעתו של הלוקח, וביטוי אחד ל"מקפה" לטובתו, ומכאן הדין הממוצע שלהן. (62) בלי התוספת "זה", שזה לטובת הלוקח, אך חסר גם הביטוי "למקפה" שהוא מפורש לטובתו, ושוב דבר אחד לטובת הלוקח, ואחד לרעתו. (63) כדים. (64) ודבר זה היה ידוע לחז"ל, שעל מאה קנקנים רגיל להיות עשרה, שכבר התחילו להשתנות (סמ"ע ס"ק ד'). (65) להחמיץ קצת, וכן כתב רבינו בפירושו למשנה, למה שאמרו שם: "מקבל עליו עשר קוססות למאה" - "קוססות - מחמיצות". ולדעת רשב"ם (ב"ב צה. ד"ה נותן) זהו יין שנמכר בחנות, הנזכר להלן בהלכה ח (ועיין בדברינו שם). (66) אם יש יותר מעשר. (67) את אלו היתירים על העשר. [להלן פ"ח הלכה יא, כתב רבינו: "נמצא מהן (מהפסולות שבפירות) יתר על השיעורים - ינפה את הכל ויתן לו פירות מנופים וברורים שאין בהם כלום". ומאחר שדין "עשר קוססות" שנוי במשנה (ב"ב צג:) ביחד עם הדין של "רובע טינופות" ו"עשר מתולעות", נראה שגם בהלכה שלנו - הדין כן, ועיין הגהות מיימוניות כאן ושם].

- ח. אמר לו: מרתף של יין אני מוכר לך למקפה⁶⁸, או שאמר לו: חבית של יין⁶⁹ אני מוכר לך - נותן לו יין שפלו יפה וראוי לתבשיל. אמר לו: מרתף זה⁷⁰ של יין - נותן לו יין הנמכר בחנות⁷¹, שהרי הוא⁷² פינוי⁷³, לא רע ולא יפה⁷⁴. אמר לו: מרתף זה⁷⁵ אני מוכר לך, ולא הזכיר יין⁷⁶ - אפלו פלו חמץ⁷⁷, וכן כל פיוצא בזה⁷⁸.

קיים. ואם אין בו - אין זה נקרא בית הבר, ואין קיום למכר זה (אברהם-אזול. והאור-שמש ציין מעצמו את המקור בגמרא, מבלי שיביא דברי רב האי. ועיין מגיד-משנה ויחידושי הגר"א על הרמב"ם). (80) מכשיר בצורה של "קורה", המשמש לעצירת הזיתים. (81) מקום שעוצרים בו זיתים. (82) שיש לה צורה של עריבה.

פרק שמונה עשר

(1) נתבאר בו משפטי הרמאות ותערוכות דבר בדבר, רע בטוב או טוב ברע וכל מה שנמשך אחר זה.

א. אסור לרמות² את בני אדם³ במקח וממכר או לגנוב⁴ את דעתם⁵. ואחד עובד פוכבים⁶ ואחד ישראל שוים בדבר זה. היה יודע שיש ממכרו מום - יודיעו ללוקח. ואפילו לגנוב דעת הבריות בדברים⁷ - אסור.

(2) אין הכוונה כאן לרמאות ביחס לשווי של המקח, שזוהי: אונאה, שכבר הזכיר אותה רבינו (למעלה פי"ב ה"א), אלא הכוונה לרמאות שבהעלמת מום במקח - כמו שמסיים רבינו להלן - ואף שאין בזה משום הפרש דמים, ואין בה אונאת ממון (סמ"ע סימן רכח ס"ק ז). ומקור הלכה זו בחולין צד. שאסור לגנוב דעת הבריות. (3) באונאה כתב הרמב"ם (שם פי"ב ה"א): "אסור להונות את חבריו". לפי שאין אסור אונאה אלא בישראל ולא בגוי (פי"ג הלכה ז), אבל כאן שגם גוי בכלל, כמבואר להלן, כתב: "בני אדם" [וראה ב'תוספות' יבמות סא. סוף ד"ה ואין, ש"בני אדם" כולל גם גוים]. (4) חולין שם, מימרא של שמואל. (5) ראה בפרק ב מהלכות דעות ה"ו. (6) כן בדפוס רומי. והיא מימרא של שמואל שם. [ואע"פ שבאונאת ממון אין הגוי בכלל (פי"ג ה"ז), וכן אינו בכלל אסור אונאת דברים (וכן נראה ב'חינוך' מצוה שלה) משום שנאמר בהן "עמיתו" - גניבת דעת הרי היא כגניבת ממון שאסורה גם בגוי (פ"א מהלכות גניבה הלכה א) ורמאות על-ידי העלמה של מום הרי היא כרמאות במשקל, שגם לגוי אסור (פ"ז מהלכות גניבה הלכה ח) שכל שהוא מחסיר אותו הרי הוא בכלל גניבה וגזילה, כמו שכתב המגיד-משנה שם]. (7) "שמראה שעושה בשבילו ואינו עושה" (שו"ע רכח, סעיף ו), היינו, שעושה פעולות ואומר דברים לחבירו לעשות רושם עליו כאילו הוא טורח בשבילו או מתכוון לכבד אותו במיוחד, ולאמיתו של דבר הוא לא מתכוון לזה כלל. ובהלכות דעות (שם) הביא רבינו: "ולא יסרהב (יפציר) בחבירו שיאכל אצלו והוא יודע שאינו אוכל, ולא ירבה לו בתקרובת (מתנה, הגשת מנחה) והוא יודע שאינו מקבל וכו' ואפילו מילה אחת של פיתוי ושל גניבת דעת אסור".

ב. אין⁸ מפרסין⁹ את האדם¹⁰ ולא את הבהמה ולא את הפלים הישנים כדי שיראו¹¹ פחדשים; אבל מפרסין החדשים¹², כגון¹³ שישוף¹⁴ ויגהץ¹⁵ ויפפה¹⁶ כל¹⁷ צרכיו¹⁸.

(8) משנה (בבא-מציעא דף ס) וגמרא (שם). (9) יפוי ותיקון (פירוש המשנה). (10) שאם היה שיער זקנו לבן, צובעו

ג. אין¹⁹ משרבטין²⁰ את האדם²¹ במים²² של חזירין²³ וכיוצא בהן, כדי שיתפח²⁴ ויראו פניו שמנים²⁵, ולא צובעין²⁶ את הפנים בשרק²⁷ וכיוצא בו, ולא נופחים את הקרבים²⁸, ולא שורין את הפשר במים²⁹. וכן כל כיוצא בדברים אלו אסורין. ואין מוכרין³⁰ פשר נבלה לנכרי בכלל שחוטה³¹, אף על פי שהנבלה אצלו פשחוטה.

(19) מלשון "שרביט" שהשיער נזקף כשרביט, ועיין רש"י (ד"ה משרבטין). (20) בגמרא שלפנינו הגירסא: "את הבהמה", אך ברי"ף יש גירסא אחרת: "לא משרבטין לא את האדם ולא את הבהמה". (21) שמשקין את האדם במים. (22) מים של סובין. (23) המים האלו נופחים את בני מעיו של השוטה אותם, ונראה בעל גוף יותר וגם שערו נזקף. (24) וזו היא גניבת דעת. (25) בגמרא (שם): מעשה בעבד שצבע את פניו ואת זקנו כדי לרמות את לוקחיו שהוא צעיר. (26) "צבע המאדים את הפנים" (רש"י כתובות יז. ד"ה ולא שרק). (27) בני המעיים הנמכרים באיטליז, שיראו יותר שמנים ורחבים. (28) שהמים מלבינים את הבשר, ואף הכחוש נראה על-ידי זה שמן (רש"י שם ד"ה ואין שורין את הבשר במים). (29) חולין צד. ושם עובדא בשמואל, שהקפיד על שמשו, שעשה כן. (30) שהגוי יחשוב, שהישראל מכבד אותו ואינו מוכר לו אלא דבר שראוי גם לו לאכילה, ומתוך כך מחזיק לו טובה (ועיין רש"י חולין שם ד"ה משום דגונב דעתו) ויש בזה משום גניבת דעת, שהגוי מחזיק לו טובה חנם. (31) משנה בבא-מציעא ס. וכחכמים ולא כאבא-שאל.

ד. מתיר³² לבר³³ את הגריסין³⁴, אבל לא³⁵ על פיו³⁶ המגורה³⁷; שאינו אלא פגונב את העין, וידמה שהוא הפל פרוור³⁸. ומתיר³⁹ לחנוני לחלק קליות⁴⁰ ואגוזים לתינוקות ולשפחות⁴¹, כדי להרגילן לבוא אצלו; ופוחת משער שפשוק⁴², כדי להרבות במקיפין⁴³ ממנו; ואין בני השוק⁴⁴ יכולין לעכב עליו, ואין בזה גניבת הדעת⁴⁵.

(32) לברור, להוציא את הפסולת מתוך הגריסין, וכן לשון השו"ע (שם סע' יז): "מותר לברור הפסולת מתוך הגריסין", בפירוש המשניות מביא הרמב"ם פירוש מקורי למונח זה, והוא: בקליפת הפול יש סימן, על פיו אפשר להכיר אם הוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מישנים. אבל במשנה שלפנינו: "ואין צריך לומר חדשים בישנים". ולפי זה יוצא, שישנים יותר טובים, ועיין רש"י שם. (48) כן גירסת הר"ף בגמרא שם. והנוסחא שלפנינו בגמרא, מתאימה לנוסחתנו במשנה שם. (49) משנה, שם. (50) חזק בחלש. (51) מימרא של רב נחמן, שם. גת הוא מקום שדורכים בו הענבים, ובזמן עשיית היין, כל זמן שהוא עוד תוסס, מותר לערב שני המינים יחד, שאחד קולט את הטעם השני ללא פגם הדדי, אבל אחרי תהליך התסיסה שלכל אחד יש כבר טעם משלו, עירוב יין ממין אחר פוגם אותו (רש"י שם ד"ה ובין הגיתות שנו). (52) לדעת רש"י (ד"ה מפני שמשיבתו) רק קשה ברוך מותר לערב בזמן הגיתות, אבל רך בקשה לעולם אסור. אך לדעת ה'טור' להיפך: רק קשה ברוך אינו מותר אלא בזמן הגיתות, אבל רך בקשה מותר תמיד לערב לפי שהוא יותר טוב (סמ"ע שם ס"ק יט). (53) היינו שעירבו בו כליכך הרבה יין, עד שמורגש טעם היין השני (לחם-משנה). (54) כרבי אחא, והדין שלמעלה מדובר כשמערבין מעט יין, שאז לא ניכר הטעם החדש, והלוקח יוצא מרומה. (55) אף שלא בין הגיתות. (56) ויכול היה לטעום אותו. ובשו"ע (סימן רכח סעיף יד): "במקום שנהגו, שכל מי שקונה דבר טועמו תחילה, מותר לערב בו לעולם". (57) [בדפוס רומי: "הלוקח מותר לערב". וכן הוא בכסף-משנה (ד"ו של"ד). ועל זה הקשה הכסף-משנה למה כתב "הלוקח", ובכ"י תימן הנוסחא כלפנינו].

- ו. אין מערבין⁵⁸ מים ביין. ומי שנתערב לו מים⁸
ביינו - לא ימכרנו⁵⁹ בהנות⁶⁰ אלא אם כן מודיעו⁶¹,
ולא לתגר⁶² אף על פי שמודיעו⁶³, שמתגר⁶⁴ בו
אחרים⁶⁴. ומקום שנתגר⁶⁵ להטיל מים ביין - יטיל⁶⁶,
והוא שיתיה בין הגתות.

(58) משנה בבא-מציעא ס. "מי שנתערב מים ביינו, לא ימכרנו בהנות כו" - הרי שהמדובר רק בנתערב, ומכאן שאסור לערב בידים, ועיין מגיד-משנה. (59) הוא עצמו. (60) בכמויות קטנות כדרך הקמעונאים. (61) לקונה היין. (62) חנווני. (63) שהמוכר הודיע לתגר, שעירב מים ביין, כדי שזה האחרון יודיע זאת ללקוחותיו. (64) כן הוא במשנה, שם: "שאינו אלא לרמות בו" משום "שמורה לנפשו היתר כיון שלא נעשה [העירוב] בביתו ולא ראה עירוב המים" (סמ"ע רכח, ס"ק כא). ועצם קנייתו, יין מעורב במים, מוכיחה שדעתו לרמות בה אחרים. ובשו"ע (שם סעיף יב): "שלא ירמה בו אחרים". (65) משנה, שם. (66) כשיעור שדרכם להטיל (שו"ע שם סעיף יג).

- ז. התגר⁶⁷ נוטל מחמש גתות ונותן לתוך פיתס⁶⁸
אחד; מחמש גרנות⁶⁹ ונותן לתוך מגורה⁷⁰ אחת;
ובלבד שלא יתפון לערב⁷¹.

(67) משנה, שם כלשונה (מגיד-משנה). (68) "גיגית גדולה" (פירוש המשניות לרמב"ם). (69) מקומות שדשים וזורים בהם תבואה. (70) מקום שאוצרים בו תבואה, "שהכל יודעים בו שלא גדלו בשדותיו, ומבני אדם הרבה לוקח, ובחזקת כן לוקחין" (רש"י שם). אבל אחר אסור

יתבשל מהר או רק אחרי מאמץ גדול, ו"לבור", היינו להסיר את הקליפה הזאת שאי-אפשר יהיה לעמוד על הסימן. (33) פולין, שטחנו או גרסו אותם ברחיים לשניים. ומותר לעשות כן אף-על-פי שעל-ידי-זה הם נראים יותר יפים "שזהו דבר הנראה לעין, ויכול הלוקח לראות ולהבין כמה שוים יותר בשביל שהוציא מהם הפסולת" (סי' רכח סעיף יז). (34) משנה שם, שבזה גם חכמים מודים לאבא שאול - שאסור. (35) רק למעלה על פני השטח - על הפה - ולהשאיר את הפסולת בפנים. (36) אוצר התבואה. (37) שכשארם רואה שעל פני השטח הכל ברור, נוטה הוא לחשוב, שמן הסתם הוברר הכל, והרי הדבר אינו כן, ויש כאן משום גניבת דעת. (38) גם זה במשנה (שם) וכחכמים, ולא כרבי יהודה. (39) שבולים, שמייבשים אותם בתנור בעודם לחים, והם נעשים מתוקים (רש"י כתובות טו: ד"ה קליות). (40) מילה זו אינה במשנה. (41) מוריד מן המחיר הקבוע בשוק. וכחכמים ולא כתנא-קמא במשנה שם. (42) לוקחין ממנו בהקפה. [שכן דרך החנונים למכור בהקפה, כמו ששינו במסכת אבות (פ"ג משנה טז): "והחנוני מקיף"]. (43) כלומר, יתר החנונים המוכרים בשוק. (44) [בגמרא (בבא-מציעא שם) אמרו בטעם היתר שני הדברים הנ"ל: בחלוקת אגוזים וכו' - "אני מחלק אגוזים, חלק אתה שישקים". ובהורדת השער - שהרי הוא קוצץ ידיהם של מפקיעי שערים ואוצרי פירות. ורבינו השמיט כל זה, מפני שלא נאמרו טעמים אלו אלא לדעת רב הונא (בבא-בבא-בבא: כא): שאמר: בן מבוי שהקים ריחיים, ובא שכנו בן אותו מבוי ורוצה להקים ריחיים על ידו - יכול הראשון לעכב על ידו. אבל לשיטת רב הונא בריה דרב יהושע שאינו מעכב על ידו, וכדעת תנא-קמא של רבן שמעון בן גמליאל (שם) ש"עושה אדם חנות בצד חנותו של חבירו ומרחץ בצד מרחצו של חבירו ואינו יכול למחות בידו מפני שיכול לומר לו אתה עושה בתוך שלך ואני עושה בתוך שלי" (וכן פסק רבינו בפ"ו מהלכות שכנים הלכה ח) - לפי זה, אין צורך באותם הטעמים הנ"ל. ורבינו יצחק אלפסי, שאף הוא פסק בבבא-בבא-בבא שם כרב הונא, ואעפ"כ הביא הטעמים הנ"ל - סובר הוא כדעת ר"י בן מיגש שם שזה מועיל לבן עיר אחרת, שלולא כן אסור אף לדעת רב הונא]. (45) משנה בבא-מציעא נט"ס.

- ה. אין מערבין פרות בפרות⁴⁷, אפלו חדשים¹
בחדשים, ואין צריך לומר ישנים בחדשים⁴⁸. אפלו
הישנים ביקר והחדשים בזול⁴⁹; מפני שהלוקח
רוצה לישון. ביין⁵⁰ הוא שהתירו לערב קשה ברוך⁵¹,
בין הגתות בלבד, מפני שמשביח⁵². ואם היה טעמו
נכר⁵³ - מותר לערב⁵⁴ בכל מקום⁵⁵; שפך דבר הנכר
טעמו מרגיש הלוקח⁵⁶, ולפיכך מותר לערב⁵⁷ אותו.

(46) אם מכר לו פירות שדה מסויים, לא יערב בהם פירות של שדה אחר (רש"י ד"ה אין מערבין). והרא"ש שם פירש: "אין מערבין - מעט פירות רעים בהרבה פירות יפים, כדי למכרם בחזקת יפים". וכן הביא בשולחן-ערוך (סימן רכח סעיף י). (47) כן צריך להיות במשנה שם לפי דעת הר"ף (דקדוקי סופרים). ולפי זה יוצא, שחדשים יותר טובים

ומקבל עליו שמן עבור העולה למעלה". ונוסחתנו "ומקבל בשאר שמרים וכו'" - דחוקה. ועיין בסמ"ע שם סעיף-קטן כז. ויתכן כי צריך להגיה "בשאר שמנים", כלומר בשמן סתם, פרט לשמן מזוקק, שכשם שאינו מקבל שמרים, כן אינו מקבל שמן עכור, וכן הנוסחא ברמב"ם כ"י תימן]. (85) היינו, לוג ומחצה הנזכרים. (86) כי השיעור של "לוג ומחצה" שיעור חז"ל לפי מקומם הם, ובכל מקום יש לשער כפי החשבון הידוע באותו מקום. וראה להלן הלכה יב.

- י. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? ⁸⁷ פְּשָׁנָה לֹא מְעוֹת ¹⁰
- בְּתִשְׁרִי, ⁸⁸ שֶׁהַשֶּׁמֶן עֲכוּר, ⁸⁹ וְלִקַּח הַשֶּׁמֶן בְּנִיסָן ⁹⁰
- בְּמִדַּת תְּשִׁירִי, שֶׁהִיא גְדוּלָּה, מִפְּנֵי אוֹתוֹ הַשֶּׁמֶן ¹²
- הַקּוֹפָה לְמַעַלָּה; אָבֵל אִם לָקַח בְּמִדַּת נִיסָן, שֶׁהִיא ¹³
- קִטְנָה, מִפְּנֵי שֶׁכָּבֵד צָלַל הַשֶּׁמֶן ⁹¹ - אֵינוֹ מְקַבֵּל אֶלָּא ¹⁴
- הַשֶּׁמֶרִים ⁹² בְּלֶבֶד. ¹⁵

(87) כן הוא בגמרא שם. (88) שאז זמן מסיקת הזיתים. (89) שבעונה זו, השמן הוא עדיין בלתי מזוקק. והמידה גדולה וגדושה מחמת השמן העכור הצף למעלה. (90) שאז, בעונת ניסן, השמן הוא כבר מזוקק, וממילא מידתו פחותה מזו של תשרי. (91) ושוב אינו עכור. (92) אבל לא את השמן העכור, שהרי הוא לקח פחות מהמידה שהזמין.

- יא. הַמוֹכֵר ⁹³ חֲטִיִּם ⁹⁴ לְחִבְרוֹ - מְקַבֵּל עָלָיו רִבְעָה ⁹⁵
- קִטְנִית ⁹⁶ לְכָל סָאָה ⁹⁷. שְׁעוּרִים ⁹⁸ - מְקַבֵּל עָלָיו רִבְעָה ¹⁷
- נְשׁוּבוֹת ⁹⁹ לְכָל סָאָה. עֲדָשִׁים - מְקַבֵּל עָלָיו רִבְעָה ¹⁸
- עֲפְרוֹרִית ¹⁰⁰ לְסָאָה. תְּאֲנִים ¹⁰¹ - מְקַבֵּל עָלָיו עֶשְׂרִי ¹⁹
- מִתְּלִיעוֹת ¹⁰² לְכָל מָאָה ¹⁰³. מָכֵר לֹא ¹⁰⁴ שָׂאָר פְּרוֹת - ²⁰
- מְקַבֵּל עָלָיו רִבְעָה ¹⁰⁵ טְנוּפוֹת ¹⁰⁶ לְכָל סָאָה. נִמְצָא מִהֵן ¹⁰⁷ ²¹
- יָתֵר עַל הַשְּׁעוּרִים הָאֵלֶּה כָּל שֶׁהוּא - יִנְפֹּה אֶת הַפֶּל ¹⁰⁸, ²²
- וְיִתֵּן לוֹ פְּרוֹת מִנִּפְזִין וּבְרוּרִין שָׂאִין בְּהֵן כָּלוּם ¹⁰⁹. ²³

(93) ברייתא בבבא-בבא צד. (94) במשנה שם צג: אמרו בצורה כללית: "המוכר פירות הרי זה מקבל עליו רובע טינופת לסאה", אך לא פירשו מה היא טינופת זו. אך בברייתא פירשו מה היא הטינופת הרגילה בכל מין ומין. (95) רובע של קב (רשב"ם במשנה ד"ה מקבל עליו רובע), שהוא אחד מעשרים וארבעה בסאה. (96) שדרך הקטנית לצמוח בין החיטים (מדברי הרשב"ם שם צד. ד"ה חטיטין מקבל עליו), או להתערב עמהן בגרנות (סמ"ע סי' רכט ס"ק א). (97) סאה היא בת ששה קבים. (98) ברייתא (שם). (99) קשים שבאים בנשיבת הרוח בתוך השעורים, וזו היא הפסולת הרגילה אצלם. (100) עפר וצורות, הרגילים להמצא בעדשים שעוקרים אותם בידים ולא קוצרים אותם (גמרא שם). ונראה מדברי רבינו שבחטים ושעורים וכיוצא בהם שאין עוקרים אלא שקוצרים אותם ואין עפר וצורות מצויים בהם - אינו מקבל עליו עפירות. וכדיעה זו הביא הסמ"ע (סי' רכט ס"ק א, ועיי"ש בש"ך ס"ק א). אבל מסוגיית הגמרא בבבא-בבא צד. לא נראה כן. ועיין להלן הלכה יג, והערה קיג. (101) משנה, שם צג: (102) תאנים שנמצאים בהם תולעים. (103) היינו עשרה אחוים, והוא-הדין לפי אחוז זה: אחד

לערב פירות בפירות ויין ביין (למעלה הלכה ה"ו). (71) כלומר "שלא יכוון לקנות הרוב ממקום הטוב כדי שיצא עליו קול שהוא קונה הכל ממקום הטוב, וקונה גם ממקום הרע ומערבו עמו" (שו"ע שם, סעיף טז).

- ח. אֲסוּר לְעֵרֵב שְׁמֵרִים, בֵּין בֵּינֵי ⁷² בֵּין בְּשִׁמְזוֹן ⁷³, ¹
- וְאֶפְלוּ כָּל שֶׁהוּא ⁷⁴. וְאֶפְלוּ שְׁמֵרִים שֶׁל אֶמֶשׁ ²
- בְּשִׁמְרִים שֶׁל יוֹם ⁷⁵ - אֲסוּר. אָבֵל אִם עָרָה הֵיין ⁷⁶ ³
- מִפְּלִי אֶל פְּלִי - נוֹתֵן שְׁמֵרִי לְתוֹכוֹ ⁷⁷. ⁴

(72) משנה בבא-מציעא ס. (73) [נלמד ממה שאמרו שם במשנה מ. שמקבל עליו לוג ומחצה שמרים לכל מאה לוג (ראה להלן הלכה ט), הרי שרק מקבל עליו, כלומר נותן לו השמרים לחוד, אבל לערב בתוכו אסור אלא אם עירה מכלי אל כלי ונותן שמריו מיד אל תוכו. ראה להלן]. (74) להלן הלכה יג כתב רבינו: "הרי אמרו אסור לערב כל שהוא". ובוודאי מקורו ממה שאמרו בירושלמי (כלאים פ"ב ה"א) אם לערב אפילו כל שהוא אסור לערב, "רבי יעקב בר אחא כו' הבורר צרורות מתוך כיריו (= כרי התבואה שלו) של חברו חייב להעמיד לו חטיטין יפות תחתיהן. אמר רבי יוסי, זאת-אומרת שהוא אסור לערב". (75) [כן הנוסח בכתב-יד ה' בבא-מציעא ס. (לפי דקדוקי סופרים שם) וכן הוא בספר "המקח והממכר" לרב האי (שער נט), והיינו שלא יערב שני מיני שמרים אלו על-מנת לתתם בתוך היין, כי אע"פ ששמרים של היום אינם מזיקים כדלהלן, שמרים של אמש המעורבים בתוכם - מזיקים]. (76) [בלשון רבינו שהובא ב'טור' (חושן-משפט סימן רכח) חסרה מילה זו. ולפי"ז גם "שמן" בכלל]. (77) בבא-מציעא שם. ששמרים אלו אינם מזיקים.

- ט. הַמוֹכֵר לְחִבְרוֹ שֶׁמֶן מְזֻקָּק ⁷⁸ - אֵינוֹ מְקַבֵּל ⁵
- שְׁמֵרִים ⁷⁹. מָכֵר לוֹ שֶׁמֶן סֶתֶם ⁸⁰ - מְקַבֵּל לֹא ⁸¹ וּמִחֲצֵה ⁶
- שְׁמֵרִים לְכָל מָאָה לֹא ⁸². וּמְקַבֵּל ⁸³ בְּשָׂאָר שְׁמֵרִים ⁷
- שֶׁמֶן עֲכוּר ⁸⁴ הַעוֹלָה לְמַעַלָּה עַל פְּנֵי הַשֶּׁמֶן, יָתֵר עַל ⁸
- הַשְּׁמֵרִים ⁸⁵ הַיְדוּעִים בְּאוֹתוֹ מְקוֹם ⁸⁶. ⁹

(78) בלי שמרים. (79) אין הלוקח מקבל הפסד השמרים, היינו, שאין המוכר יכול לפחות לו ללוקח מן המידה שקנה זה תמורת השמרים שלא קבלם. [מקור הדברים במשנה בבא-מציעא מ. וכדעת חכמים של רבי יהודה. וטעמם הוסבר שם בגמרא (מ:); שאסור לערב שמרים, כלומר כיון שמכר לו שמן מזוקק אסור לערב לו שמרים אף באופן שעירה מכלי אל כלי, שבמוכר שמן סתם מותר לערב באופן זה (למעלה הלכה ח) - כאן במוכר מזוקק - אסור]. (80) ונתן לו שמן מזוקק. (81) מידה של נזולים. (82) משנה (שם). [והטעם בזה הוא משום שבשמן סתם מותר לערב שמרים כשעירה מכלי אל כלי (למעלה הלכה ח) - ולפיכך מכריח המוכר את הלוקח לקבל עליו לוג ומחצה, אע"פ שעכשיו אסור לו לערב השמרים - כיון שאתמול היה מותר לו, אומר לו: אם הייתי רוצה הייתי מערב אתמול, ועכשיו לא תקבלם ממני? ראה בבא-מציעא מ:]. (83) ברייתא שם מ: (84) היינו "פקטים" שבברייתא שם. [וה'טור' (סימן רכח) מביא דברי רבינו בלשון זו:

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאז לא יקבל הלוקח אף אחת מהן, אלא שהן נאות כמו שאר הכדים, והיו רעועות ושבורות ותיקנום בגפרית, שסתמה את הנקבים.

יום שישי ט' תמוז ה'תשע"ח

פרק תשעה עשר

(1) נתבארו בו דיני המקח שיש עליו ערעור או שיארע בו דבר אונס או שהוציאוהו מיד הלוקח וחזרו על המוכר מחמת האחריות וכן אם קנהו שלא באחריות.

א. אסור למוכר למכור לחברו קרקע או מטלטלין
שיש בה עוררין ויש בה דין, עד שיודיעו.¹⁶ שאף
על פי שהאחריות עליו,¹⁷ אין אדם רוצה שיתן
מעותיו ויזדר לדין ויהיה נתבע מאחרים.¹⁸

(2) שהדבר נתון בדין ודורש בירור משפטי. (3) מקור הדברים בשבועות שם: "ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו וכו' ושמאל אמר זה הלוקח שדה שיש עליה עסיקין" [=כלומר עוררין. מלשון עסק או עשק כמו: "כי התעשקן עימור" (רש"י שבועות לא. דיבור המתחיל עוררין). שיש מתעשקים ומתעסקים על המקח ותובעים משפט עליון. - "וכיוון שהלוקח לא טוב עשה, נראה שאסור למוכר למכור אותם בסתם" (מגיד משנה). כלומר, אין לך מום גדול מזה כיוון שללוקח יש עוון בזה (וראה שם בהמשך הפסוק ביחזקאל שהוא מת בעוון זה). ואמרו עוד בבבא מציעא יד. שהמוכר קרקע לחבירו ויצאו עליה עסיקין עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו "שאיין לך מום גדול מזה" (להלן הלכה ב). אם כן על אחת כמה וכמה שלכתחילה אסור לרמות אותו. (4) שאם יוצאו מהלוקח יוכל זה האחרון לתבוע את שלו בחזרה מהמוכר, וכן נראה מגמרא בבבא מציעא הנ"ל, שהלוקח יכול לחזור בו אפילו אם קנה באחריות, כל זמן שלא החזיק, ראה להלן הלכה ב, ואם כן הרי זה מום, וכנ"ל.

ב. המוכר קרקע לחברו, ואחר שקנה הלוקח
באחד מן הדרכים שקונין בהן,¹⁹ קדם שישתמש
בה, יצא עליו מערערין²⁰ - הרי זה יכול לחזור בו;
שאין לך מום גדול מזה, שעדיין לא נהנה בו ובאו
התובעין. לפיכך יבטל המקח, ויחזיר המוכר את
הדמים, ויעשה דין עם המערערין. ואם נשתמש
בה הלוקח כל שהוא, ואפילו דש המצר שלה
וערבו עם הארץ²¹ - אינו יכול לחזור בו, אלא
עושה דין עם המערערין.²² ואם הוציאו מידו
בדין²³ - יחזיר על המוכר, בדין כל הנטרפין.²⁴

(5) כתובות צב: ובבא קמא ח: ובבא מציעא יד. מימרא של אביי: "ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות - וללשון השנייה: אף באחריות - עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו, ומשהחזיק בה אינו יכול לחזור בו." (6) כסף, שטר וחזקה (למעלה פרק א הלכה ג). (7) אף על פי שבגמרא שם מפורש "עד שלא החזיק בה יכול לחזור, משהחזיק בה אינו

לעשרה (רשב"ם שם). (104) משנה, שם. (105) בשו"ע שם: "רובע", והיינו רובע הקב. (106) מטונפות בעפר (פירוש המשניות להרמב"ם) וכן נראה להלן הלכה יג: "שהיו בפירות מחצה עפר וכו'". (107) מימרא של רב הונא, שם צד. (108) ראה למעלה פרק יז הלכה ז. (109) אף פחות מרובע. ובגמרא שם: "אמרי לה דינא, ואמרי לה קנסא", כלומר: יש אומרים שזהו על-פי הדין, שיותר מרובע אין אדם מוחל. ויש אומרים שאפילו ביותר מרובע הוא מותר, וזה אינו אלא קנס על שעירב בידיים.

יב. ואין כל אלו הדברים אומרים²⁵ אלא במקום
שאיין להם מנהג; אבל במקום שיש להם מנהג -
הכל כמנהג המקדינה.²⁶

(110) כן כתבו רב האי גאון (ספר המקח והממכר שער נז) והרי"ף בפ"ו דבבא-בתרא. (111) עיקרון ידוע, והובא כמה פעמים במסכת בבא-מציעא.

יג. יש מקומות²⁷ שנהגו, שיהיו כל פירות מנקים
ובוררים מכל דבר, ויהיו היינות והשמינים צלולין,
ולא ימכרו השמרים כלל.²⁸ ויש מקומות שנהגו:
אפילו היו בהן מחצה שמרים, או שהיו בפירות
מחצה עפר או תבן או מין אחר - ימכר כמות
שהוא. לפיכך²⁹, הבורר צרור³⁰ מתוך גרנו של
חברו - נותן לו דמי חטים כשעור צרור שפרר³¹;
שאלו הניחו - הנה נמכר במדת חטים. ואם תאמר:
יחזירנו!³² הרי אומרים³³: אסור לערב כל שהוא.

(112) מדברי רב האי, שם. (113) אף שמוכר שמן סתם, שמן הדין אם עירה מכלי אל כלי נותן שמריו לתוכן (למעלה הלכה ח). (114) היינו, אחרי שיש מנהג שמותר לערב עפר בתוך התבואה. אבל במקום שאין מנהג, אין מציאות להלכה זו. לפי שדעת רבינו שבחיים אין הלוקח מקבל שום עפרורית, ראה למעלה הלכה יא והערה צט. וה'טור' (סימן רכט) השמיט מילת-הקשר "לפיכך". וראה לחם-משנה. (115) אבן או עפר. (116) דעת רשב"ם (ב"ב צד. ד"ה נותן) שחייבו מטעם "דינא דגרמי" (ראה פ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה ז). ויש אומרים, כי זהו מדין "גורם לממון" לפי שיטת רבי שמעון, הסובר שגורם לממון הוא כממון (תוספות שם ד"ה נותן בשם ריב"ם). ויתכן שכאן גם חכמים מודים בזה, לפי שזה דומה כאילו גזל החיטים עצמן (תוס' בשם ר"י). (117) יחזיר את הצרור לתוך החטים, ויוצא שלא הפסיד כלום. (118) ירושלמי פ"ב דכלאים הלכה א. וראה למעלה הלכה ח והערה עג.

יד. המוכר³⁴ קנקנים³⁵ בשרון במקום שאין
מנהג³⁶ - מקבל לכל מאה עשרה פיסות.³⁷
והוא³⁸ שיהיו נאות ועשויות בגפרית.³⁹

(119) משנה בבא-בתרא צג: כדים (רשב"ם שם). (120) כדים (רשב"ם שם). (121) שבמקום שיש בו מנהג, הכל לפי המנהג, כמו שכתב למעלה הלכה יב. (122) כדים רעים (רשב"ם שם). (123) ברייתא שם צז: ולא שבורות ורעועות ממש,

מציא יד. ועוד בכמה מקומות. (20) לפי שאין אדם מפקיר את מעותיו, ובוודאי דעתו של הלוקח הייתה, שאם יתפסו את מקחו, שיתבע את מעותיו בחזרה מהמוכר, ולא היה צורך אפילו להתנות על זה, והסופר חייב היה להבין מעצמו ולכתוב אחריות בשטר, אף ללא הוראה מפורשת של הלוקח, ואם לא עשה כן - זוהי טעות מצידו (סמ"ע שם) סעיף קטן ד לפי דברי רש"י בבבא מציעא שם).

- ד. במה דברים אמורים? בשהוציא המקח מיד הלוקח בבית דין של ישראל. כגון שהיה המקח מטלטלין, והיו גנובים או גזולין²¹, או שהיתה הקרקע גזולה, או שבא בעל חוב של מוכר וטרפה מיד הלוקח, והפלל בבית דין של ישראל. אבל אם העובד פוכבים²² הוא שהוציא המקח מן הלוקח, בין בדין המלך בין בערכאות שלהן²³ - אין המוכר חייב באחריותו. ואף על פי שהעובד פוכבים טוען שהמוכר גנב²⁴ חפץ זה או גזלה ממנו, והביא עדי עמו²⁵ על כך - אין המוכר חייב פלוס; שזה אנס הוא, ואין המוכר חייב באחריות אנס.

(21) כי במטלטלין אין אפשרות אחרת של תביעה לאלו שבאים לתפוס אותם, שהרי אין בעל חוב גובה מהם, ראה למעלה הלכה ג. (22) כאמימר בבבא בתרא מה. ולא כרב פפא שם, לפי שאמימר היה אחרי רב פפא וכלל הוא בדינו הלכה כבתראי (רשב"ם שם). ובגמרא (שם) נימקו את זה, "שסתם גוי אנס הוא", כלומר, לוקח, שלא כדן, והרי זה אונס, שאין המוכר אשם בו, ואינו נושא באחריותו. (23) מקור דברי רבינו בבבא בתרא שם שלדעת רבא ורב פפא חייב המוכר באחריות גם אם אנסו הגוי והקשו בזה התוספות (שם דיבור המתחיל דינא): הלא גם בישראל אמרו כן ואם כן על אחת כמה אם גוי הוא התופס? ומתוך כך הסיקו שכאן מדובר, כשהגוי תפס על פי דיני הגויים. הרי שלדברי אמימר, שהלכה כמותו, אין אנו סומכים גם על זה, אף שיש לומר, שהם מדייקים יותר (סמ"ע סעיף קטן ו). והוא הדין לדין המלכות. ואף על פי ש"דין המלך - דין הוא" (פרק ה מהלכות גזילה ואבידה הלכה יא) - אין זה אלא משום שיש כוח בידם להפקיע ממון ונמצא שהגוי תפס כחוק, אין לפנינו הוכחה כי הוא צודק בתפיסתו, שהרי הם דנים גם לפי עד אחד או עדים פסולים אחרים ואין זאת תפיסה מחמת המוכר אלא כאונס שקרה ללוקח, שאין המוכר אחראי לה (אור שמח). (24) ויוצא שהוא תופס מחמת המוכר. (25) אבל אם הביא עדי ישראל, שגם בדיני ישראל היה זוכה, הרי זו נקראת תפיסה כדן, והמוכר חייב באחריות (סמ"ע סעיף קטן ז).

- ה. המוכר קרקע לחבר²⁶, והתנה עמו שכל אנס שיוכל בקרקע זה יהיה חייב לשלם, אפילו בא עפ"ם וגזלה²⁷ מחמת המוכר²⁸ - חייב לשלם. אבל אם נפסק הנהר²⁹ שהיה משקה אותה, או שחזר הנהר³¹ לעבר בתוכה ונעשית ברכה, או שבאה זועה³² והשחיתה אותה - הרי זה פטור. שאלו ופלוצא בהן אנס שאינו מצוי הוא, ולא עלה על לב

יכול לחזור בו" - סובר רבינו שחזקה זו אינה חזקה של קניין, כי כאן המדובר שכבר קנה הקרקע בקניין המועיל (לפי המבואר למעלה בפרק א) וחזקה זו אינה אלא השתמשות של הלוקח בקרקע שקנה, שכיוון שיצאו המעצרים לפני שהספיק להשתמש בה - אין לך מום גדול מזה והרי זה מקח טעות, אבל אם כבר השתמש בה ונהנה ממנה, אמרו חז"ל את דעתו כי מותר הוא על ביטול המקח מאחר שכבר נהנה מקרקע זו, והוא מקבל עליו להתדיין עם המעצרים. (8) טוענים שהקרקע שלהם. (9) שימוש של הנאה. (10) המצר הוא גדר של עפר שעושים סביב השדה, והמדובר כשלוקח שדה סמוך לשדהו ודש עפר זה עד שהשווה את שטח שני השדות, שיהיו כשדה אחד, וזו היא הנאתו שצריך את שני השדות והפכם לשדה אחד, וגם חסך את כל שטח הגדר שיהיה מעתה ראוי לשימוש. (11) אף שקנה באחריות ואם יטרפוהו ממנו, חוזר הוא ותובע המעות מהמוכר, כמו שמסיים רבינו בסוף ההלכה - החובה להתדיין עם המעצרים מוטלת על הלוקח, כי כל זמן שלא הוציאו מידו יכול המוכר לטעון לפניו: "אחויי טירפך ואשלם לך" כלומר: ראה לי כתב-אישור מבית דין שטרפו (תפסו) ממך את השדה ואשלם לך. (12) אבל אם תפסו שלא כדן, אינו יכול הלוקח לחזור לתבוע את המוכר. (13) וזה דווקא שיש קרקע למוכר, שיכול לשמש מקור כספי ללוקח לגבות ממנו את שלו, אבל אם אין לו קרקע למוכר, יכול הלוקח לתבוע מיד את כספו מבלי לחכות עד שיתפסו המעצרים את השדה ממנו, מתוך טענה, שבינתיים יאכל המוכר את כספו, ולא יהיה לו ממה לגבות (כסף משנה).

- ג. כל המוכר¹⁴ קרקע או עבד או שאר מטלטלין - הרי זה חייב באחריותו¹⁵. כיצד? אם הוציא¹⁶ המקח מיד הלוקח מחמת המוכר¹⁷ - חוזר הלוקח ונוטל כל הדמים שנתן מן המוכר; שהרי נלקח המקח מחמתו. כך הדין בכל ממכר, אף על פי שלא פרש הלוקח דבר זה, אלא קנה סתם. אפילו מוכר הקרקע בשטר¹⁸, ולא הזכיר בו האחריות - הרי זה חייב באחריותו; שאחריותו¹⁹ שלא נזכר טעות סופר הוא²⁰.

(14) סיכום הלכות של רבא (בבא מציעא טו:). (15) כן נראה בבבא בתרא מג: שגם בפרה וטלית שהם מטלטלים חייב המוכר באחריות. (16) מערער או בעל-חוב, ראה להלן. (17) בקרקע, כגון שהמערער טוען שהיא שלו או שבא בעל חוב לגבותה ממנו בחובו; בעבד, במערער שהוא שלו, או בבעל-חוב ובאופן שעשהו אפותקי לבעל-חובו, כי אחרת אינו גובה ממנו את העבד (פרק י"ח מהלכות מלווה ולווה הלכה ה) ובמטלטלין שאין בעל חוב גובה מהם אפילו אם עשאו אפותקי (רמב"ם שם) אין אפשרות לטרוף מהלוקח אלא אם כן מערער עליהם שהם שלו (ראה להלן הלכה ד בדברי רבינו). ואילו בא וטרף ממנו שלא בטענה אין זה מחמת המוכר ואינו אחראי לגזול הבא לגזול מהלוקח. (18) ובו כל תנאי המכירה, ועם זה לא נזכר הפרט של אחריות, ואפשר היה לראות בהשמטה זו, הוכחה שהלוקח ויתר על האחריות. (19) מימרא של שמואל (בבא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 המוכר דבר זה הפלא בעת שהתנה³³, וכל אנס
2 שאינו מצוי אינו בכלל התנאי הזה.

(26) זה דבר פשוט בהלכות תנאים, וגם יוצא מתוך השלילה שבהמשך ההלכה. (27) שהרי זה אונס מצוי וכלול בתנאי (מגיד משנה). (28) דווקא כשהאונס בא מחמת המוכר כגון שהגוי טוען שהמוכר גזל את השדה ממנו, ועל סמך זה הוא טורפה מהלוקח. אבל אם בא בטענה אל הלוקח, שהוא גזלה ממנו - כיוון שאין זה מחמת המוכר אין המוכר אחראי לזה שבוודאי לא קיבל עליו אלא אונסים שיש להם קשר איתו (כסף משנה). (29) בגיטין עג. פסק רבא הלכה במעשה שהיה, ושהעתיקה רבינו להלן הלכה ז. שאונס שאינו שכיח אינו נכלל בתנאי, שוודאי לא עלה זאת על דעת המתנה. (30) וכן אמרו בבבא מציעא עז. שיש ופסיקת נהר אינו שכיח. (31) כן הוא בגיטין שם במעשה של רבינא. (32) [בברכות נט. "מאי זוועות אמר רב קטינא גוהא" כלומר, רעידת האדמה. אבל בפרק י מהלכות ברכות הלכה יד הביא רבינו "קול ההברה שתישמע בארץ כמו ירחיים גדולים" וזהו פירוש ל"זוועות" הנ"ל (כסף משנה שם) וכן פירש רבינו במשניות שם, וזהו וודאי כרבנן בברכות שם שמפרשים שהיינו "בועט בקיע". אבל "זוועה" כאן אין לפרשה אלא רעידת אדמה]. (33) ואילו היו הדברים האלה שכיחים ומצויים היה המוכר אחראי להם, בהתאם לתנאו, ואף על פי שלא באו מחמת המוכר - אך מכיוון שלא באו גם מחמת הלוקח, הרי זה בכלל תנאו (כסף משנה).

3 ו. והוא הדין לכל תנאי ממוזן: שאומדין דעת
4 המתנה, ואין פוללין באותו התנאי אלא דברים
5 הידועין, שפכללן הנה התנאי, והם שהיו בדעת
6 המתנה בפעם שהתנה.

7 ז. מעשה³⁴ באחד ששכר מלחים³⁵ להביא שמשמין
8 למקום פלוני, והתנה עמם שהן חייבין בכל אנס
9 שיאירע להם עד שיגיעו השמשמין למקום פלוני,
10 ונפסק³⁶ הנה שהיו מוליכין בו; ואמרו חכמים: זה
11 אנס שאינו מצוי, ואין חייבין להוליך שמשמין אלו
12 על גבי בהמה עד אותו מקום. וכן כל פיוצא בזה.

(34) גיטין שם. (35) כנראה שתפקידם היה לא רק ההולכה בנהר, אלא גם ההעברה ביבשה ועליהם היה להביא את השומשמין למקומם המיועד, ולרשותם עמדו גם הספינות וגם בהמות. שאם לא כן, אין מקום לטענות אליהם שיוליכו על גבי בהמה, ורש"י שם פירש שהתנאי היה עם המוכרים ולא עם המלחים]. (36) בגמרא שם מובא שנעשה סכר בתוך הנהר, ועיין רש"י שם דיבור המתחיל איסתכר נהר מלכא.

13 ח. המוכר קרקע³⁷ לחבירו, והתנה המוכר³⁸ שלא
14 יהיה עליו אחריות, אפלו נודע³⁹ בודאי שזו הארץ
15 גזולה ויצאת מיד הלוקח - אין המוכר חייב כלום.
16 ואין צריך לומר⁴⁰ אם בא בעל חוב וטרפה, שאינו
17 מחזיר לו כלום. שכל תנאי שבממון קיים⁴¹.

(37) בבא בתרא מד: (38) ולולא התנאי, חייב המוכר באחריות, לפי שאחריות טעות סופר היא (למעלה הלכה ג). (39) כרב זכיר ולא כרב פפא (בבא בתרא שם), וכן הכריע הרי"ף שם. ובפרק ט"ז מהלכות עדות הלכה ד נראה מדברי רבינו שאם הוציאו המקח מן הלוקח בערעור של גזילה חוזר הוא לתבוע מהמוכר, וכדעת רב פפא. וכבר הרגיש בסתירה זו הכסף-משנה שם. והלחם משנה שם ניסה לפרש בדברי רבינו כאן שככה התנה המוכר: "שלא יהיה עליו אחריות אפילו נודע (כלומר, אפילו ייודע) שזו הארץ גזולה" - "ויצאת מיד הלוקח, אין המוכר חייב כלום". ולפי זה אין סתירה בדברי רבינו: הוא פוסק כרב פפא, וכאן - כשהתנה כן מפורש. אבל ראה להלן הלכה ט. (40) שהרי כאן אין הטענה הנוכרת, שמקח טעות הוא ושמוכר לו דבר שאינו שלו. (41) שהרי הלוקח קיבל את התנאי והסכים לו (גמרא שם).

18 ט. ראובן שמכר⁴² שדה לשמעון שלא באחריות⁴³,
19 ובא לוי והוציאה⁴⁴ מיד שמעון, אם רצה⁴⁵ ראובן
20 לעשות דין עם לוי - עושה⁴⁷, ואין יכול לוי לומר
21 לו: מה לי ולך? והרי אין עליך אחריות! שהרי
22 ראובן אומר לו: אין רצוני שיהיה לשמעון תרעומת
23 עלי⁴⁹, שהרי הפסיד בגללי⁵⁰.

(42) בבא קמא (ח:), בבא מציעא (יד.) וכתובות (צב-צג).
(43) כ"איכא דאמרי" שם. וכל שכן אם מכר באחריות.
(44) [בטענת גזילה. ורבינו לשיטתו למעלה (הלכה ח) שאף באופן זה אין המוכר חייב כלום (וראה למעלה הלכה ח. ובגמרא שם: "ובא בעל חוב וטרפה" ועיין באבן האזל].
(45) אבל אינו מחוייב לעשות זאת אלא הלוקח מתדיין עם המערערין, ראה למעלה הלכה ב. (46) להופיע כבעל דבר (ועיין סמ"ע סימן רכו, סעיף קטן א), ולאדם זר, כידוע אין רשות להופיע כבעל דבר, כי אם בהרשאה. (47) והוא בקי יותר בניין יודע לטעון ולסתור טענת המערער (מגיד משנה בשם רמב"ן). (48) כלומר, ומה זה עניינך, הרי אינך בעל דבר כאן. (49) שאף שהתנה מפורש: בלי אחריות, ואין הלוקח יכול לתבוע ממנו מבחינה הלכתית, - אין הוא נקי מבחינה מוסרית. (50) במתנה, אין הנותן יכול לטעון כן, שהרי לא הפסיד המקבל כלום (רמ"א רכו סעיף א).

24 י. ראובן שמכר⁵¹ שדה לשמעון שלא באחריות,
25 וחזר ולקחה משמעון באחריות, ובא בעל חוב של
26 ראובן לטרף אותה ממנו⁵² - אינו יכול לחזור על
27 שמעון⁵³; שאף על פי שלא קבל עליו אחריות
28 לשמעון, אחריות עצמו קבל⁵⁴, שלא יהיה הוא
29 המוכר והוא המוציא⁵⁵ לעצמו. אכל אם בא⁵⁶ בעל
30 חוב של יעקב אביהם⁵⁷ וטרפה מיד ראובן - חוזר
31 בכל הדמים על שמעון⁵⁸; מפני ששמעון קבל לו
32 האחריות⁵⁹, וראובן לא קבל לשמעון אחריות של
33 אחרים כלל.

(51) כתובות צא-צב. (52) מראובן. (53) כרבא, ולא כרמי בר חמא (שם). (54) כן גירסת הרי"ף שם: "נהי דאחריות

ההפקידו אצל אחד, כתב רבינו שהכסף יהא מונח אצל הנפקד עד שיוור. ובנידון שלנו, לא מבורר מתוך דברי רבינו אם מניחו אצלו או מניחו בבית הדין. וראה בש"ך סימן רכב ס"ק ה. ודעת רש"י בבבא-מציצה שם שמניחו בידו. (6) כלומר: מסתלק מהמשך הדין, והכסף מונח אצלו (כדעת רש"י) או שמסתלק מכל הענין והכסף מונח בבית-הדין (כנ"ל. 7) כי הוא יהיה מבשרו של משיח, והוא גם יבור את כל הספקות. (8) העושה לפנים משורת הדין (פ"א מהלכות דעות הלכה ה). (9) היינו מבחינה מוסרית בלבד ולא מבחינה משפטית. ומקור הדברים בבבא-מציצה (לז): "אמר לשנים גזלתי לאחד מכם מנה ואיני יודע איזה מכם, או אביו של אחד מכם הפקיד אצלי מנה ואיני יודע איזה הוא, נותן לזה מנה ולזה מנה שהודה מפי עצמו". ואמרו שם בגמרא, שהמשנה מדברת בבא לצאת ידי שמים - הרי שלא רק בגזל (כשלא תבעו ממנו) חייב לצאת ידי שמים (ראה בפ"ד מהלכות גזילה הלכה י) אלא אפילו בפקדון, צריך לתת לכל אחד ואחד כדי לצאת ידי שמים (כסף-משנה). ובבבא-קמא קנ: אמרו: "מעשה בחסיד אחד שלקח משני בני אדם ולא היה יודע מאיזה מהן לקח, ובא לפני רבי טרפון. אמר לו, הנח דמי מקחך ביניהם והסתלק. בא לפני רבי עקיבא, אמר לו אין לך תקנה עד שתשלם לכל אחד ואחד". ובתוספות שם (קד. ד"ה שכבר) כתבו שפולגתא זו ב"לצאת ידי שמים" (שהרי לפי הדין הכל מודים שמניח דמי המקח ביניהם ומסתלק) שרבי טרפון פוטרו אפילו לצאת ידי שמים, ורבי עקיבא מחייב - והלכה כרבי עקיבא (הגר"א סימן רכב ס"ק ג).

- ג. לקח מקח מאחד מחמשה¹⁰ בני אדם, וכפר בו ונשבע על שקר, ועשה תשובה¹¹ והרי הוא רוצה לשלם, וכל אחד ואחד תובע אותו ואומר: אני הוא שפפרת בי ונשבעת לי, והוא אומר: אני יודע - חייב לשלם לכל אחד ואחד, מפני שעבר עברה¹².

- 10) יוצא מתוך השקלא-טריא בגמרא (בבא קמא קג:). 11) והודה שנשבע על שקר. והוא-הדין אם נודע לב"ד על-ידי אחרים שנשבע לשקר, שגם כן מחייבים אותו לשלם לכל אחד ואחד (ש"ך שם ס"ק ז). 12) כן אמרו בבבא-קמא שם: "... דאישתבע - מה לי לקח, מה לי גזל", כלומר אם נשבע לשקר - אין הבדל בין לקח לגזל, שכשם שבגזל קנסוהו חכמים וחייבוהו לשלם לכל אחד ואחד (פ"ד מהלכות גזילה הלכה ט), כן בלקח ונשבע לשקר, קנסוהו חכמים, מפני שעבר עבירה.

- ד. נאמן¹³ בעל המקח לומר: לזה מכרתיו¹⁴ ולזה לא מכרתיו. אימתי? בזמן שהמקח יוצא מתחת ידו¹⁵; אבל אם אין המקח יוצא מתחת ידו - הרי הוא עד אחד בלבד. ודינו בעדות זו פדיון כל אדם¹⁶, שהרי אינו נוגע בעדותו. לפיכך¹⁷, אם נטל הדמים משנים, ונטל מאחד מדעתו ומאחד בעל פרוהו, ולא ידע¹⁸ ממני נטל מדעתו וממני נטל בעל פרוהו, בין שהיה המקח בידו בין שהיה שניהו תופסין בו¹⁹ - אין פאן עדות פלל, וכל אחד מהן²⁰ נשבע בתקנת

דעלמא לא קביל עליה, אחריות דנפשיה מי לא קביל עלוייה. כלומר: "אף על פי שאחריות לאחרים לא קביל עליו ראובן כלפי שמעון - אחריות של עצמו האם לא קביל עליו? - וודאי שכן קיבל. (55) כלומר, הוא עצמו מכר לשמעון ועתה כשטרפוה בעל חובו יוציא המעות משמעון ונמצא שמעון מפסיד - וודאי שאחריות כזו קיבל ראובן ואם כן צריך להחזיר המעות לשמעון. ולפיכך דין הוא שאינו יכול לחזור ולתבוע משמעון כי "אפוכי מטרתא למה לי", כלומר, למה לתבוע משמעון המעות ושוב להחזיר לו מיד? (56) בהמשך הסוגייה (שם): "ומודה רבא וכו'". (57) "אביו של ראובן" (מגיד משנה). (58) ואין אנו אומרים שבעל חוב של יעקב דינו כבעל חוב של ראובן עצמו. (59) ולכן, הוא צריך להחזיר את דמי הקנייה לראובן אחרי שהתופס לא בא מחמת ראובן עצמו.

פרק עשרים

1) נתבארו בו משפטי מחלוקת שיש בין המוכר והלוקח בדמים, והלוקח שאינו יודע (ממי מכר או) ממי לקח, וכן כל מחלוקת שיהיה ביניהם אי זה דבר נקח או נמכר, וכן אם אירע מום במקח ולא נודע אם ברשות מוכר או ברשות לוקח.

- א. המבכש² לקנות מחברו מקח, מוכר אומר: במאתים אני מוכר לך, והלוקח אומר: אני קונה אלא במנה, והלך זה לביתו וזה לביתו, ואחר כך נתקצצו ומשך זה החפץ סתם: אם המוכר הוא שתבע הלוקח ונתן לו החפץ - אינו נותן אלא מנה; ואם הלוקח³ הוא שבא ומשך זה החפץ סתם - חייב לתן מאתים.

2) תוספתא (קידושין פ"ב בסוף), ומביאה הרי"ף כצורתה (שם פרק ראשון). 3) ראה למעלה (פ"א הלכה ח) שאם עשה מעשה הקנין בפני המוכר, אין צורך שהמוכר יאמר לו: לך עשה קנין.

- ב. הלוקח מאחד מחמשה בני אדם, וכל אחד מהן תובע אותו ואומר: אני הוא בעל המקח, והוא אינו יודע ממי מהם לקח - מניח דמי המקח ביניהם⁵ ומסתלק⁶, ויהיו הדמים מנחין עד שיוורו או עד שיבוא אליהו⁷. ואם הוא חסיד⁸ - נותן דמים לכל אחד ואחד, פדי לצאת ידי שמים⁹.

4) ביבמות קיח: במשנה נחלקו רבי טרפון ורבי עקיבא בגזל אחד מחמשה ואינו יודע מאיזה גזל, וכל אחד אומר אותו גזל. ודעת רבי עקיבא שחייב להחזיר לכל אחד ואחד מהתובעים, וכן פסק רבינו בפ"ד מהלכות גזילה הלכה ט. והטעם בזה, שקנסוהו חכמים מפני שעבר עבירה וגזל. אבל במכר מודה רבי עקיבא שאינו חייב לשלם לכל אחד ואחד (יבמות שם), שהרי לא עבר עבירה. (5) כלומר: מניחם בבית-הדין לפני בעלי הדין, באופן שלא יוכלו לקחת, כי הלוקח אחראי לכסף לבל יבוא ליד זה שאינו שלו, וזה שהוא שלו יפסיד (מגיד-משנה על-פי הגמרא בבבא-מציצה לז:). ולהלן פ"ה מהלכות שאלה ופקדון הלכה ד, בשנים

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 חֲכָמִים²¹ בְּנִקִּיטַת חֲפִץ²², וְנוֹטֵל חֲצִי הַמֶּקֶחַ וְחֲצִי דָמִים.²

לענין "נקיטת חפץ" כשבועת התורה כמו שכתב רבינו בפ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ב.

ה. הָרִי שִׁטְעָן²³ עַל חֲבֵרוֹ וְאָמַר 'מִכְרָתְ לִי', וְזֶה אוֹמֵר 'לֹא מִכְרָתִי', אוֹ 'מִכְרָתִי וְלֹא נִתְּ לִי דָמִים'; אוֹ שִׁטְעָן הַלּוֹקֶחַ וְאָמַר 'שָׁנַתְּ הַדָּמִים וְעַדִּין לֹא מָשַׁךְ, אוֹ 'מִשְׁכָּתִי וְלֹא רָאִיתִי מוֹם זֶה', וְהַמּוֹכֵר אוֹמֵר לוֹ 'הוֹדַעְתִּיו לָךְ'; אוֹ שֶׁאָמַר אֶחָד מֵהֶם 'כֶּף וְכֶף תִּנְאִי הִיָּה בִּינֵינוּ', וְהָאֶחָד אוֹמֵר 'לֹא הִיָּה שָׁם תִּנְאִי כָּלִל' - בְּכָל אֵלּוּ הַטְּעָנוֹת וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן הַמוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ²⁴ עָלָיו הָרָאָה.

(23) מלוקט ממקומות שונים בש"ס, ובעיקר במסכת שבועות (פרק שבועות הדינין), וירושלמי שם פרק כל הנשבעים. (24) כלל ידוע בספרות התלמודית.

ו. לֹא הִיָּתָה שָׁם רָאָה - נִשְׁבַּע הַמּוֹכֵר²⁵ שֶׁמִּבְּקָשִׁין לְהוֹצִיא מִיָּדוֹ, שְׁבוּעַת הַסֵּת²⁶. וְאִם הוֹדָה בְּמִקְצַת הַטְּעָנָה²⁷, אוֹ שֶׁשָּׂשׁ עָלָיו עַד אֶחָד²⁸ - נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה, כְּשֶׁאָר הַטְּעָנוֹת כָּלִין.

(25) בכל התביעה, ואינו מודה כלום. (26) ביאור המלה "היסת" - עיין בפ"ב מהלכות אישות הלכה כא הערה צב. ומקור שבועה זו במסכת שבועות (מ: מ) מימרא של רב נחמן: "ומשביעין אותו (את הכופר-הכל) שבועת היסת", אף-על-פי שמן התורה הוא פטור משבועה. והוא גם נותן טעם לדבר "חזקה אין אדם תובע אלא-אם-כן יש לו". ואין בה נקיטת חפץ (פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ג). (27) כגון שטענו ממנו כך וכך דמים או חפצים, והוא הודה בחלק מהם, כתובות יח. ובבא-מציא ג. (28) שבועות מ:

ז. אָמַר לְחֻנְנִי²⁹: תֵּן לִי בְּדִינָר פְּרוֹת, וְנָתַן לוֹ³⁰, וְהָרִי הַפְּרוֹת מִנְחִין בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים³¹, וְהַחֲנֻנִי תוֹבֵעַ אֶת הַדִּינָר³², וְכַעַל הַבֵּית אוֹמֵר לוֹ: נִתְּתִי לָךְ הַדָּמִים וְהַשְּׁלֵכְתָּ אוֹתָם לְתוֹךְ כִּסֵּף - הָרִי הַלּוֹקֶחַ נִשְׁבַּע כְּתֻקָּנַת חֲכָמִים³³ בְּנִקִּיטַת חֲפִץ³⁴ וְנוֹטֵל הַפְּרוֹת³⁵, הוֹאִיל וְכֶכֶר יָצָאוּ מִרְשּׁוֹת הַמּוֹכֵר וְהָרִי הֵן בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים. וְאֵלּוּ הֵיוּ בְּרִשּׁוֹת הַלּוֹקֶחַ, הִיָּה נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת³⁶ וְנִפְטָר³⁷; וְאֵלּוּ הִיָּה³⁸ עַדִּין בְּרִשּׁוֹת הַחֲנֻנִי³⁹, הִיָּה נִשְׁבַּע הַסֵּת וְיִשְׁאָרִי פְּרוֹתֵיו אָצִלוּ.

(29) משנה (שבועות מה). לפי פירוש רבי יהודה בברייתא (מח), ובהתאם לגירסת הרי"ף ופירושו, וראה להלן את הפרטים. (30) המוכר נתן את הפירות ללוקח, וזה הגביהם וקנאם, אלא שעדיין לא הספיק להעבירם לרשותו והניחם ברשות הרבים (מגיד-משנה). (31) במשנה לא הוזכר כלל מקום הנחת הפירות, ובברייתא לפי גיסתנו - מביא דברי רבי יהודה: "אימתי, בזמן שהפירות צבורים ומונחים", אבל הרי"ף מוסיף שם: "ברשות הרבים". (32) אבל מודה שמכר הפירות ללוקח, ראה להלן הלכה ב. (33) במשנה שם: "נשבע בעל הבית", ואין לפורשה בשבועת היסת (כמו שפירש"י שם) שהרי היא נתקנה על-ידי חכמי הגמרא (פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ג), ועיין 'תוספות' שם מח. ד"ה

(13) קידושין עג"ע מדתוספתא בבא-מציא פרק א. (14) כשיש שנים המעוררים על המקח, וכל אחד טוען שלו נתרצה המוכר למכור. והמדובר כששניהם נתנו לו כסף, אלא שאחד נתן מדעת המוכר ואחד בעל-כרחו, ראה להלן. (15) "ואז הוא נאמן מטעם מגו, דאי בעי אמר (= שאם רוצה אומר) לא מכרתי, אי נמי (=או) חזרתי וקניתי" (רבינו חננאל בתוספות הרא"ש לקידושין שם, וכן הוא ב'תוספות' שם בשם ר"ת). "ואם קיבל המעות מאחד מהם, והוא אומר לא נתרציתי אלא לאחד - מגו במקום עדים הוא, דאנן שהדי (= אנחנו עדים) שלאותו שנתן המעות - נתרצה" (רבינו חננאל ור"ת שם ושם). וכן נראה להלן, שכל ההלכה הזאת עוסקת באופן שקיבל כסף משניהם. (16) כן הוא בתוספתא שם (צוקרמנדל עמוד 37218): "אם אין המקח יוצא מתחת ידו, הרי הוא כאחד מכל אדם", כלומר הרי הוא כעד-אחד אחר. ונאמנות של בעל מקח אין לו, שהרי אין המקח בידו ואין לו מגו, ראה הערה הקודמת, וכן פירשו ה'תוספות' בבא-מציא ב: מה שהקשו שם בדין שנים אוחדים במקח, זה אומר לי מכר וזה אומר לי מכר - "וליהיזי זוזי ממאן נקט" (= נשאל למוכר ממי קיבל כסף) ואע"פ שאין מקחו בידו, יהא נאמן כעד אחד ויחייב את האחד שבועה מן התורה, כדין עד אחד, והשני יפטר משבועה, לפי שהעד מסייעו. ועיין ראב"ד. (17) [כלומר, מכיון שכל הנאמנות היא ביד המוכר: או מטעם מגו (אם מקחו בידו), או מטעם עד אחד (אם אין מקחו בידו), ולכן זה שהמוכר מעיד עליו לזכותו נוטל חלקו בלי שבועה, והשני נשבע שבועת התורה - מכיון שכן אם אין כאן עדותו של המוכר, כגון שאינו יודע - נשבעים שניהם שבועת המשנה בתקנת חכמים]. (18) כגירסת רבינו חננאל בבא-מציא שם, וכן הוא ב'תוספות' שם. (19) [הרי"ף בבא-מציא שם מפרש שסוגיית הגמרא שם סוברת שבמקח וממכר מדובר כשהמקח עודנו ביד המוכר, ואילו לדעת ר"ח המדובר כשהוא ביד הלוקחים. ורבינו צירף את שתי השיטות]. (20) [אף-על-פי שכן הנוסחא גם בדפוס רומי וגם בכ"י תימן, וכן הועתק בשו"ע חו"מ (סימן רכב ס"א) - נראה שיש להגיה כאן: "...בין שהיו שניהן תופסין בו [אין כאן עדות כלל - (ו)כל אחד מהן נשבע וכו'". שלפ"ז אין הדגשת החידוש במה שאין כאן עדות כלל, שהרי דבר פשוט הוא: אם אינו יודע - אינו עד, אלא עיקר החידוש ששניהם נשבעים כתקנת חכמים, בניגוד לאופן הראשון, כשהמוכר יודע, שהאחד נשבע שבועת התורה והשני נוטל בלי שבועה, ראה למעלה הערה טו]. (21) בפ"ט מהלכות טוען ונטען הלכה ז, לגבי שנים אוחדים בכלי, זה אומר כולו שלו וזה אומר כולו שלו, כתב רבינו ש"כל אחד משניהם נשבע בנקיטת חפץ שאין לו בזה הדבר פחות מחציו ויחלוקו, ושבועה זו תקנת חכמים היא כדי שלא יהיה כל אחד תופס בטליתו של חבירו ונוטל בלא שבועה". (22) שאוחז בספר-תורה או חפץ קדוש אחר בעת השבועה. ואף-על-פי שאין שבועה זו מן התורה, דינה

15 שְׁלָקָה מִמֶּנּוּ דִּינָר עֶפְהָ, וְטוֹעֵן שְׁדִינָר זֶה דָּמִי
16 הַמְּעוֹת שֶׁכָּבֵר הוֹלִיכֵן הַלּוֹקֶה לְתוֹךְ בֵּיתוֹ - הֲרִי
17 הַשְּׁלָחָנִי נִשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת חֶפְצִי, וְיִחַזֵּיר מַעוֹתִי
18 לְחֲנוּתוֹ.

(44) המשך המשנה (שם). (45) מטבעות קטנות, שיש מהן שש בדינר כסף. (46) כלומר, שהשולחני נתן המעות ללוקח, וזה הגביהם ושמן ברשות הרבים (מגיד-משנה), ורבינו קיצר בפרטים, שאין כאן אלא חזרה על הדינים הקודמים. (47) אלא שטוען שעדיין לא נטל את הדינר. (48) כמו לעיל. ולכאורה יש כאן חזרה על הדין הקודם? ובבבא הסיבירי כפילות זו שיש בה חידוש. והוא, שאפשר היה להעלות על הדעת, שרק בפירות אומרים שהלוקח חייב שבועה, מפני שלפעמים נותן המוכר מיד את הפירות ללוקח, טרם שקיבל את המעות, מחשש שמא ירקבו הפירות, אם ישהה אותם בידו, ולכן כופלת המשנה הלכה זו, להורות לנו, שעיקרון זה קיים אף באופן שיש חשש זה. (49) וכאן הלוקח הוא התובע, שהוא תובע את הפירות, או את המעות, המונחים ברשות הרבים.

19 י. הַמְּחַלִּיף⁵⁰ פָּרָה בְּחִמּוֹר וְיִלְדָּה⁵¹, וְכֵן הַמוֹכֵר
20 שֶׁפָּחַתָּה⁵² וְיִלְדָּה, זֶה אוֹמֵר 'עַד שְׁלֹא מְכַרְתִּי
21 יִלְדָּה'⁵³, וְזֶה אוֹמֵר 'מִשְׁלָקָתִי יִלְדָּה'⁵⁴, אֶפְלוּ אָמַר
22 הַמוֹכֵר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - עַל הַלּוֹקֶה⁵⁵ לְהֵבִיא רָאִיָּה. אָף
23 עַל פִּי⁵⁶ שֶׁהִפְרָה עוֹמֶדֶת בְּאֶגֶם⁵⁷ וְהִשְׁפָּחָה עוֹמֶדֶת
24 בְּסִמְטָא⁵⁸, הֲרִי הֵן פָּחַזְתָּ הַמוֹכֵר⁵⁹ עַד שְׁיָבִיא
25 הַלּוֹקֶה רָאִיָּה⁶⁰. לֹא הֵבִיא רָאִיָּה - וְנִשְׁבַּע הַמוֹכֵר⁶¹
26 בְּנִקִּיטַת חֶפְצִי עַל וְלֹד הַפָּרָה⁶², אָכֵל עַל וְלֹד הַשְּׁפָחָה
27 אֵינוֹ נִשְׁבַּע אֲלֵא הֵסֵת; שְׁאִין נִשְׁבָּעִין⁶³ בְּנִקִּיטַת חֶפְצִי
28 עַל הַעֲבָדִים וְלֹא עַל הַקְּרָעוֹת, כְּמוֹ שְׁיִתְּבָאָר
29 בְּהִלְכוֹת טוֹעֵן וְנִטְעָן⁶⁴.

(50) משנה בבא מציעא ק. (51) בשו"ע (חור"מ רכג ס"א): "המחליף פרה בחמור, ומשך בעל הפרה את החמור, ועדיין הפרה בביתו וילדה" שכן הוא דין קנין החליפין (למעלה פ"ה ה"א). ולפיכך יתכן שזה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע (להלן הלכה יא), אבל בקנין משיכה איך יתכן שהלוקח אינו יודע, הלא משך אותה וראה אם ילדה או לא ילדה. אולם בשפחה הנקנית בכסף (למעלה פ"ב ה"א בעבד כנעני, והוא הדין בשפחה כנענית) יתכן דבר זה בקנין כסף, ראה להלן. (52) הכנענית. וכאן לא כתב "המחליף" לפי שהיא נקנית בכסף (ראה למעלה) והיא עדיין ברשות המוכר, ומתוך כך לא ראה הלוקח אם ילדה לפני המכירה או לאחריה (עיין רש"י שם). (53) לפני שמשך את החמור. ובשו"ע שם: "וטען בעל הפרה שילדה קודם שמכר החמור". ובשפחה: "המוכר אומר שילדה קודם שקיבל המעות". (54) בשו"ע: "ובעל החמור אומר, אחר משיכת החמור ילדה", ובשפחה - אחרי קבלת המעות, כנ"ל. (55) כלומר, לא רק כששניהם טוענים "ודאי", או אפילו כששניהם טוענים "שמא" - המוציא מחבירו עליו הראיה, כרבנן דסומכוס (בבא מציעא שם, וכן פסק רבינו בפ"ט

נשבע - אלא שבועת המשנה היא ככל יתר הנשבעים ונוטלים (שם במשנה), מפני שהלוקח הוא המוחזק, והחנוני רוצה להוציא ממנו הכסף, וגם הפירות שלו הם, שהרי החנוני עצמו מודה שמכרם ללוקח. ומפני שאין הפירות ברשותו ממש, נשבע הוא ונוטלם. ועיין רש"י שם. (34) כי זהו ההבדל בין שבועת המשנה שהיא כדוגמת שבועה מן התורה, לבין שבועת היסט שהיא קלה ממנו (פ"א מטוען ונטען הלכה ב). (35) הלוקח, אחרי שנשבע, נוטל את הפירות ממקום שהם מונחים ברשות הרבים, כדין כל "הנשבעים ונוטלים", ומה שלא הכניסה המשנה אף הלכה זו למסגרת של "נשבעים ונוטלים" היא מפני שהלכה זו שונה קצת מן הקודמות, שהרי כאן הלוקח אינו "נוטל" ממש, שהרי אינו לוקח ישר מן החנוני אלא מרשות הרבים, ואין זו נטילה ממש מחבירו (ר"ן), אך הרז"ה מסיק מאי-שלוה הלכה זו במסגרת זאת, שכאן לפנינו נושא רגיל של "נשבעים ולא משלמים", ובהתאם לזה הוא מפרש אחרת את כל הסוגיא. (36) היינו, רק שבועת היסט, שהרי המוכר נחשב "כמוציא מחבירו", ולכן אין כאן לא שבועת התורה ולא שבועת המשנה, אלא שבועת היסט בלבד כדין כל כופר-הכל. (37) ולא צריך לשלם את הדינר ולא להחזיר את הפירות. ברייתא בשבועות מח. וכן הוא בתוספתא (שבועות פרק ו'): "אם היתה יוצאת מתחת יד אחת מהן - המוציא מחבירו עליו הראיה". (38) בדפוס רומי: היו. (39) תוספתא (שם).

1 ח. נָתַן הַלּוֹקֶה⁴⁰ דִּינָר לְחֲנוּנִי, וְכֹא לְטַל פְּרוֹת
2 הַמִּנְחִין בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, וְאָמַר הַחֲנוּנִי: דִּינָר זֶה
3 שְׁנִתָּה לִי עֲכָשׁוּ הוּא דָּמִי פְּרוֹת שֶׁכָּבֵר נִתְּתִים לָךְ
4 וְהוֹלַכְתָּם לְתוֹךְ בֵּיתְךָ, אָכֵל פְּרוֹת אֵלוֹ הַמִּנְחִין
5 בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים לֹא מְכַרְתִּים לָךְ - הֲרִי הַחֲנוּנִי נִשְׁבַּע
6 בְּנִקִּיטַת חֶפְצִי⁴¹ שֶׁכָּף הָיָה הַדָּבָר, וּמַחֲזִיר פְּרוֹתִי
7 לְחֲנוּנִי⁴²; שֶׁהֲרִי לֹא הוֹדָה⁴³ לוֹ שֶׁמְכָרְךָ לוֹ מַעוֹלָם.
8 וְאֵלוֹ הָיוּ בְּחֲנוּתוֹ, הָיָה נִשְׁבַּע שְׁבֻעַת הֵסֵת, כְּמוֹ
9 שֶׁבָּאֲרָנוּ.

(40) המשך המשנה שם, וכרבי יהודה בברייתא, וכפירוש הרי"ף, ועיין פה"מ לרמב"ם למשנה ד. (41) כדין שבועה מתקנת חכמים, שצורתה דומה לזו של תורה. (42) אולי צריך להיות: "לחנונו" (כדלהלן בסוף הלכה ט). כלומר, החנוני מחזיר לעצמו - לחנונו, את הפירות הנמצאים ברשות הרבים. (43) אחרי שהמוכר אינו מודה במכירתם, והם אינם עדיין ברשות הלוקח, הרי זה נחשב כאילו הם עדיין ברשות החנוני (כסף-משנה). ובנוגע לכסף, הרי הלוקח הוא התובע ורוצה להוציא מהחנוני, ואם כן טענתו של החנוני עדיפה יותר, ולכן הוא נשבע ונוטל הפירות מרשות הרבים.

10 ט. וְכֵן הִדִּין⁴⁴ בְּנוֹתָ דִּינָר לְשְׁלָחָנִי לְטַל מַעוֹת⁴⁵,
11 בְּזֶמֶן שֶׁהַמְּעוֹת צְבוּרִין⁴⁶ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים: אִם
12 הַשְּׁלָחָנִי הוֹדָה שֶׁמְכָרְךָ וְעִדִּין⁴⁷ לֹא נָטַל הַדִּינָר -
13 נִשְׁבַּע הַלּוֹקֶה⁴⁸ בְּנִקִּיטַת חֶפְצִי שְׁנִתָּה וְנוֹטַל הַמְּעוֹת;
14 וְאִם לֹא הוֹדָה⁴⁹ שֶׁמְכָרְךָ לוֹ, אָף עַל פִּי שְׁמוּדָה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המשנה אינה יכולה להיות שבועת היסת - פירשו בגמרא שם בכמה אופנים.

- יג. אָמַר הַלּוֹקֵחַ ⁷⁰גָּדוֹל לְקַחְתִּי, וְהַמּוֹכֵר שׁוֹתֵק -
 זָכָה הַלּוֹקֵחַ בְּגָדוֹל. וְאִם אָמַר הַמּוֹכֵר ⁷¹אֲנִי יוֹדֵעַ ⁷²
 - עַל הַלּוֹקֵחַ לְהַבִּיא רְאִיָּה ⁷³, אוֹ נִשְׁפָּע הַמּוֹכֵר הִסֵּת ⁷⁴
 שְׁאִינוּ יוֹדֵעַ, וְאִין לָזָה אֵלָא קִטְוִן ⁷⁵.

(70) נלמד מדין שפחה שבהלכה יא. (71) משנה (שם) כנוסחתה ולא כהכרעתה. (72) והלוקח טוען "בריי", וכל-שכן אם גם הלוקח טוען איני יודע (מגיד-משנה). (73) במשנה שם אמרו שבאופן זה זוכה הלוקח, משום שהמשנה מדברת באופן שחייב שבועה דאורייתא (ראה למעלה), וכלל הוא בידינו שכל החייב בשבועה דאורייתא ואינו יודע, שאינו יכול להשבע - משלם. אבל רבינו מדבר באופן שאינו חייב אלא שבועת היסת בלבד, ובשבועת היסת לא אמרו "מתוך שאינו יכול לשבע משלם" (עיין מגיד-משנה, והגר"א סימן רכג ס"ק ט בליקוט). (74) במשנה (שם) שנינו עוד: "זה אומר איני יודע, וזה אומר איני יודע - יחלוקו". ורבינו השמיט זאת, לפי שדין זה שבמשנה אינו אלא לדעת סומכוס, כמו שאמרו בגמרא שם, אבל לדעת חכמים - על הלוקח להביא ראיה, שהרי המוכר מוחזק בלבד, וכמו שפסק רבינו למעלה בתחילת הלכה י. ועיין מגיד-משנה.

- יד. פֶּל מִי ⁷⁵שְׁנוֹלֵד הַסֶּפֶק ⁷⁶בְּרִשְׁתּוֹ ⁷⁷ - עָלִיו לְהַבִּיא
 רְאִיָּה. כִּיצַד? הַמַּחְלִיף פָּרָה בְּחִמּוֹר ⁷⁸, וּמִשָּׁן פָּעַל
 הַחִמּוֹר אֶת הַפָּרָה, וְלֹא הִסְפִּיק בַּעַל הַפָּרָה לְמִשָּׁן
 זֶה הַחִמּוֹר ⁷⁹עַד שְׁמַת הַחִמּוֹר - עַל בַּעַל הַחִמּוֹר
 לְהַבִּיא רְאִיָּה ⁸⁰שֶׁהִיָּה חִמּוֹר קָיָם בְּשַׁעַת מִשְׁיַבַּת
 הַפָּרָה. וְכֵן פֶּל כִּיצַד בְּזָה.

(75) מימרא של שמואל (כתובות עו:), והר"ף שם הביא יש מי שאומר, שאין הלכה כשמואל. אך, אחרי שקלא-וטריא הוא מסיק שהלכה כמותו. (76) אם יש לקיים את המקח או לבטלו, כגון שנמצא מום במקח, וספק הוא אם נולד לפני הקנין או אחרי הקנין וכיוצא בזה. (77) היינו, שהחפץ שעליו נתעורר הספק - נמצא בביתו, וראה להלן. (78) ואז קונה גם בעל הפרה את החמור, מדין קנין "חליפין", ראה למעלה פרק ה הלכה א. (79) אין הכוונה למשוך לשם קנין, שהרי כבר נקנה לו בקנין חליפין על-ידי-זה שבעל החמור משך את הפרה כנ"ל, אלא הכוונה שלא הספיק להכניסו לביתו, והוא נשאר בבית בעל החמור. (80) מכיון שהיה החמור בביתו בזמן שנולד הספק. ואמנם אם היה החמור בביתו של בעל הפרה, צריך בעל הפרה ראייה. ומקור הלכה זו בכתובות עו: כדעת רמי בר יחזקאל בשם שמואל, שכל שנולד הספק ברשותו - עליו להביא ראיה. ולא כפירוש רש"י שרמי בר יחזקאל חולק על רב יהודה אחיו, שאמר "על בעל החמור להביא ראיה", ואומר שעל בעל הפרה להביא ראיה, לפי שהחמור עתה קנוי לבעל הפרה - אלא כפירוש הר"ה, שמה שאמר רמי בר יחזקאל: "שנולד הספק ברשותו" היינו בעל החמור, שהחמור נמצא בביתו וברשותו, ולדעת שניהם על בעל החמור להביא

מהלכות נזקי ממון הלכות ב"ג, ו), כיון שהפרה ברשות המוכר, ומה שאמר (להלן הלכה יא) שאם שניהם, המוכר והלוקח, טוענים שמא, דינים דין חלוקה, זהו רק כשאנו ברשות אחד מהם, ואילו כאן מדובר כשהוא ברשות המוכר, שהרי רק להלן בסמוך כתב "אע"פ שהפרה עומדת באגם וכו'" - משמע שלפני כן, המדובר כשהיא ברשות המוכר (סמ"ע סימן רכג ס"ק ב) - אלא אפילו אם הלוקח טוען "ודאי" והמוכר טוען "שמא" - דין הוא שהמוציא מחבירו עליו הראיה. (56) יוצא מתוך השקלא-וטריא בגמרא. (57) מקום מרעה, והכוונה: רשות נייטרלית. (58) קרן זוית ברשות הרבים, והוא-הדין לרשות הרבים ממש, אלא שהנוהג הוא לקיים משא ומתן בסימטאות ('תוספות' שם ד"ה וליחזי ברשות דמאן קיימא). (59) שהיא "חזקת מרא קמא" - כלומר, אף שאינו מוחזק בזה עתה בשעת הדיון - אנו מתחשבים עם החזקה הקודמת טרם שנוצר הדיון. (60) כיון ששניהם טוענים "ודאי". ואם טוענים "שמא" - יחלוקו, כדלהלן הלכה יא. (61) ברייתא בבבא-קמא צו: ולדעת רש"י שם (ד"ה ישבע המוכר), שבועה זו היא שבועת "מודה במקצת", שהרי המוכר מודה בפרה ללוקח וכופר בוולד. ומכיון שהפרה עומדת באגם, אין זה "הילך" שהוא ככופר הכל (להלן פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ג) - כמו שאמרו בבבא-קמא קה: שאין זה "הילך" (ט"ז סימן רכג סעיף א). (62) שהיא מטלטלין. (63) ברייתא (שם) כחכמים, ולא כר"מ. (64) פ"ה הלכה א. ושם מבואר ששבועת היסת נשבעים עליהם.

- יא. זֶה אוֹמֵר 'אֲנִי יוֹדֵעַ', וְזֶה אוֹמֵר 'אֲנִי יוֹדֵעַ',
 וְאִינֶם בְּרִשְׁתּוֹ אֶחָד מֵהֶן ⁶⁵ - יִחְלְקוּ. זֶה אוֹמֵר ⁶⁶
 'בְּרִשְׁתִּי לָדָה', וְהָאֲחֵר שׁוֹתֵק ⁶⁷ - זָכָה הַטּוֹעֵן בְּגָדוֹל.

(65) בבא-קמא שם בברייתא. ובזה אף חכמים מודים לסומכוס, כיון שאין כאן חזקה בשעת הדיון, ושני הצדדים טוענים "שמא". ומה שאמרו בבבא-מציעא שם לדעת חכמים שאף בעומדת באגם אמרו המוציא מחבירו עליו הראיה, הוא לפי מה שחשבו לפרש המשנה בטענת "ברי וברי", אבל בטענת "שמא ושמא" לא אמרו כן (הגר"א רכז סק"ז, וכן דעת המגיד-משנה). וראה למעלה הלכה י. (66) ברייתא בבבא-קמא שם. (67) והשתיקה נחשבת כהודאה ('תוספות' ב"ק שם ד"ה והלה שותק).

- יב. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי עֲבָדִים ⁶⁸, קִטְוִן וְגָדוֹל, אוֹ שְׁתֵּי
 שְׂדוֹת, אֶחָת גָּדוֹלָה וְאֶחָת קְטָנָה, הַלּוֹקֵחַ אוֹמֵר
 'גָּדוֹלָה לְקַחְתִּי, וְהַמּוֹכֵר אוֹמֵר 'קְטָנָה הִיא שְׁלִקְחָתִי'
 - עַל הַלּוֹקֵחַ לְהַבִּיא רְאִיָּה, אוֹ יִשְׁבַּע הַמּוֹכֵר הִסֵּת ⁶⁹
 שְׁלֹא מָכַר אֵלָא קִטְוִן.

(68) משנה, בבא-מציעא ק.

(69) ולא שבועת "מודה במקצת" שהיא מן התורה, מפני שאין נשבעים לא על הקרקעות ולא על העבדים, ומפני שזה "הילך", שהרי את הקטן שהוא מודה בו הוא מוסרו ללוקח, ומפני שאינו מודה בזה שתובעו הלוקח והוא בבחינת: "טענו בחיטים והודה לו בשעורים" (גמרא בבבא-מציעא שם). ומה שאמרו במשנה שם: "ישבע המוכר", ושבועת

14 שֶׁל תַּאֲנִים אֲנִי מוֹכֵר לָךְ בְּכֶד וְכֶד, אֶף עַל פִּי שְׂאִין
15 מִמֶּדֶת הָעֶרְמָה יִדְוָעָה, וְלֹא מִשְׁקַל הַתַּאֲנִים וְלֹא מִזֶּן
16 הַסִּקָּנָנִים? יִדְוָע - הֲרֵי זֶה מִמְכְּרוֹ קָבִים. אֶף עַל פִּי
17 שְׁנִמְצָא חֶסֶד אוֹ יֵתֵר עַל הָאֵמֶד שֶׁהִיָּה בְּדַעְתָּם. וְיֵשׁ
18 לָהֶם הוֹנָה⁸ לְפִי הַשְׁעָר שֶׁבְּשׂוֹק⁹, כִּמוֹ שְׂבָאֲרֹנָה¹⁰.

(5) צבור של חפצים מסויימים (ועיין 'ערוך'). (6) מקום שבו מסודרים חביות של יין. (7) כדים או חביות. (8) כלומר, שיש כאן דין אונאה לשניהם, ללוקח ולמוכר, כמו בכל משא ומתן. ומקור דבר זה בבבא-מציעא מו: מז. כרבה בשם רב הונא, שאם אמר לו מכור לי באלו - קנה ויש לו עליו אונאה. וסובר רבינו, שאין הבדל בין אם הדמים אינם ידועים לבין אם מידת הפירות אינה ידועה, וכן כתב למעלה פ"ג הלכה ב. (9) לפי המחיר המקובל בין הסוחרים. (10) בפרק יג הלכה ב.

19 ג. אָבֶל הָאָמַר לַחֲבֵרוֹ: כָּל מֶה שְׁיֵשׁ בְּבֵית זֶה אֲנִי
20 מוֹכֵר לָךְ בְּכֶף וְכָף. וְכָל מֶה שְׁיֵשׁ בַּחֲבֵה זֶה אֲנִי מוֹכֵר
21 לָךְ בְּכֶף וְכָף, אוֹ פֶשֶׁק הִזֶּה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ בְּכֶף וְכָף,
22 וְרָצָה הַלֹּקֶת¹¹ וּמִשָּׁף - אֵין פֶּאָן קִנְיָן; שְׁלֵא סְמַכְהָ¹²
23 דַּעְתּוֹ שֶׁל לֹקֶת, שֶׁהָיָה אֵינִי יוֹדֵעַ מֶה שְׁיֵשׁ בּוֹ, אִם
24 תִּפְּן אוֹ זֶהָ, וְאֵין זֶה אֵלָא כַּמִּשְׁחָק בְּבִקְיָא¹³. וְכֵן
25 כָּל פְּיוּצָא בִּזְהָ.

(11) הסכים לקנייה בצורה סתמית זו. (12) בטחה דעתו. וסמיכות דעת היא היסוד ההכרחי בכל הקנינים. (13) שהוא כאסמכתא שאינה קונה (סנהדרין כד:), והעושה כן עם ישראל הרי הוא כגזלן (פ"ו מהלכות גזילה ואבידה הלכה ז, ועיני בכסף-משנה פ"י מהלכות עדות הלכה ד, לענין משחק בקוביא עם הגוי).

ד. וכן¹⁴ המזכיר לחברו בעשרה דינרין חטים, ולא
פסק פמה סאה מזכר לו - נותן לו בשער שבשוק¹⁵
בשעת המכירה. וכל החוזר בו מאחר נתינת החטים,
ולא רצה בשער שהיה בשוק בשעת נתינת המעות
- מקבל מי שפרע. כמו שבארנו¹⁶.

(14) כלומר, כשם שבקניית ערימה של חיטים, שאין מידתה ידועה - נקבעה האונאה לפי שער השוק (למעלה הלכה ב), כמו כן במקרה דלהלן שלא קבע לו כלל - נקבע המחיר לפי השער שבשוק. והשו"ע (סימן רט סעיף ג) מביא הלכה זו בלי מילת-החיבור "וכן". (15) בבא-מציעא עב: במשנה "יצא השער פוסקין". ואף-על-פי שהוא לא פסק עמו, הולכין אחר השער שבשוק (הגר"א שם ס"ק ה). (16) למעלה פ"ז הלכה א.

ה. המוכר¹⁷ מקום לחברו¹⁸ לעשות בית או רפת³¹
בקר¹⁹, וכן המקבל מחברו²⁰ לעשות לו בית חתנות³²
לבנו או בית אלמנות לבתו²¹ - עושה לו²² ארבע³³
אמות על עשר²³. מכר לו מקום בית גדול²⁴ - עושה³⁴
שמונה על עשר. מכר לו מקום טרילין²⁵ - עושה³⁵
עשר על עשר. תרביץ²⁶ של חצר - שתים עשרה על³⁶

ראיה, ואינם חולקים בדין אלא בטעם הדבר, וכן נראה דעת הרי"ף שהביא דברי רב יהודה ובטעמו של רמי (כסף-משנה).

טו. מַחֲטָט⁸¹ שְׁנִמְצָאָת בְּעֵבִי בֵּית הַכּוֹסוֹת⁸² וְנִקְבָּה
אוֹתוֹ נִקְבַּה מִפְּלֶשׁ⁸³, אִם נִמְצָא עָלֶיהָ קֶרֶט דָּם⁸⁴ -
בִּידוּעַ שָׁזוּ נִטְרָפָה⁸⁵ קֶדָם שְׁחִיטָהּ. לִפְיָכֵךְ, אִם
הַגְּלִיד⁸⁶ פִּי הַמֶּכָּה - בִּידוּעַ שָׁזוּ נִטְרָפָה שְׁלֹשָׁה יָמִים
קֶדָם שְׁחִיטָהּ⁸⁷. לֹא הַגְּלִיד פִּי הַמֶּכָּה - הָרִי הַדֹּבֵר
סֶפֶק, וְעַל הַטֶּפֶח לְהֵבִיא רֵאָיָה שֶׁקֶדָם לְקִיחָתוֹ
נִטְרָפָה, שֶׁהָרִי בְּרִשּׁוֹתוֹ⁸⁸ נולֵד הַסֶּפֶק; וְאִם לֹא
הֵבִיא רֵאָיָה⁸⁹ - יִשְׁלַם הַדָּמִים לְמוֹכֵר, כְּמוֹ שֶׁבִּארְנֵי.

81) ברייתא, בכתובות שם. (82) חלק של הכרס קרוב להמסס. ויש לו צורה של כוס, ומסביב לשפתו, שני כפלים דבוקים זה בזה, ומתוך זה הבשר שם עב, וזהו "עובי בית הכסות". (83) משני הצדדים, מעבר לעבר. אבל אם אין הנקב מפולש - כשרה (חולין נ.). (84) טיפת דם. (85) טיפת הדם מעידה שהנקב נעשה קודם השחיטה, והבהמה נטרפה. (86) עלה קרום דק על המכה. (87) ואם שחט הלוקח תוך שלשה ימים אלו של הקנייה, הדבר ברור שהיא היתה טריפה עוד ברשות המוכר, והוא מקח טעות. (88) כלומר, בביתו ותחת ידו. וכמו שכתב למעלה בהלכה יד. (89) יוצא מתוך השקלא-וטריא (שם).

פרק אחד ועשרים¹

1) המוכר דבר ולא ביאר שיעורו] וכן אם [לא] ביאר מהותו או שלא ביאר ערכו והדומה לזה כמי (שלא מכר) [שמכר] מקום לעשות בו אי זה דבר, או שמכר דבר ולא השלים את (מכריו) [מצריו] וכל הנמשך בזה.

9 א. הַמִּקְנָה לַחֲבֵרוֹ דָּבָר שְׁאִינוֹ מְסִיִּם²: אִם הָיָה מִינוֹ
10 יָדוּעַ, אָף עַל פִּי שְׁאִין מִדָּתוֹ וּמִשְׁקָלוֹ וּמִנִּינּוֹ יָדוּעַ
11 - הֲרֵי זֶה קִנְיָה³; וְאִם אֵין מִינוֹ יָדוּעַ - לֹא קִנְיָה⁴.

(2) שאין מדתו ומשקלו ומנינו ידוע, כדלהלן. (3) כן כתב רבינו למעלה פ"ג הלכה ב' שלוקח פירות אכסרה (=בלי מידה) קנה. וכמה מקורות לכך: א. בבבא-בתרא צה. במוכר לחבירו מרתף של יין, ודנו בפרטיו: מרתף זה ומרתף סתם, ונראין הדברים, שלא הוגדר מנין הקנקנים במרתף (מגיד-משנה). ב. בבבא-מציעא סד. אמרו: "ההולך לחלוב עזיו, ואמר לחבירו: מה שעזיי חולבות מכור לך, מותר", כלומר שאין בו חשש ריבית, ודרך אגב מתברר שמקח כזה קיים, למרות שלא ידועה מראש מידת החלב שיתנו העזים (כסף-משנה). ג. במסכת דמאי (פ"ב מ"ה): "רבי יוסי אומר, סלי תאנים וכו', כל זמן שהוא מוכרן אכסרה פטור" (מלעשר דמאי), ודרך אגב אנו רואים שיש קיום לקנין של אכסרה (ועיין מגדול-עוז). (4) "כן כתב רבינו האי ז"ל בספר "מקח וממכר" שלו, ודברי טעם הן, אבל לא מצאתי דבר בגמרא שאוכל ללמוד ממנו כן" (מגיד-משנה).

12 ב. פִּי־צֶדֶד? עֲרָמָה⁵ זֶה שֶׁל חֲטִיִּים אָנִי מוֹכֵר לָךְ בִּכְנָף
13 וְכֶנֶף, מִרְתָּפָה⁶ זֶה שֶׁל יֵיץ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ בִּכְנָף וְכֶנֶף, שֶׁהָ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לו (קבר). (32) קבלן שקיבל על עצמו לבנות לחבירו על מגרשו של זה האחרון. (33) חפירה מתחת לקרקע. (34) כחכמים, ולא כרבי שמעון (שם קא.). (35) בכותל האורך בצד אחד. (36) בכותל האורך בצד שכנגד. (37) כותל הרוחב היה מכוון נגד הפתח, שתפס אף הוא את כל הרוחב. (38) כלומר, מידת חללה. כחכמים ולא כרבי שמעון (שם). (39) לדעת הרשב"ם (ד"ה והכוכים ד' אמות): הגוף תופס רק שלש אמות, והאמה הנוספת, היא בשביל הארון. (40) הן: אמה. ואע"פ שאדם בלתי לבוש הוא פחות מאמה רוחב - כאן צריך אמה בשביל הארון (תוספות' שם קא. ד"ה ורחבן שש). (41) כדי שיוכנס הארון בהרחבה. (42) סידור הקברות היה: קבר אמה רוחב, אחריו רווח אמה ומחצה, שוב קבר אמה ואחריו רווח אמה ומחצה, ושוב קבר אמה. בסך-הכל שש אמות. וכן בכותל השני של האורך. (43) והיה הסדר: קבר אמה, רווח שתי אמות. וקבר אמה, ביחד ארבע אמות. ולדעת הראב"ד היה הסידור כדלהלן: בתחילת כותל האורך: חצי אמה רווח, ואחרי זה קבר אמה. ושוב רווח אמה, קבר אמה, רווח אמה, קבר אמה וחצי אמה רווח בזוית, בסך-הכל שש אמות. וכן בכותל הרוחב: בתחילה חצי אמה רווח, קבר אמה רוחב, רווח אמה, קבר אמה, וחצי אמה רווח בזוית, ביחד ארבע אמות. ועיין מגיד-משנה.

ז. המוכר⁴⁴ לחברו בתוך שדהו מקום⁴⁵ אמת מים⁴⁶ להשקות בה בית השלחין⁴⁷ - נותן לו בתוך שדהו אמה שרחבה שתי אמות⁴⁸, ואמה מכאן ואמה מכאן⁴⁹ לאגפיה⁵⁰. ואם מכר לו אמת המים להשקות בה בסילון⁵¹ - נותן לו אמה שרחבה אמה, וחצי אמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה.

(44) מימרא של רב יהודה בשם שמואל (בבא-בטרא צט:). (45) שבו יחפור לו הלוקח אמת מים. וראה סמ"ע (ריז, אות א). (46) תעלה שחופרים באדמה וממשיכים בה מים, ונקראת אמה, מפני שעמקה אמה (תוספות' שם ד"ה נותן לו). (47) "שדה שעומדת בה וצריך להשקותה, ואם אינו משקה נפסדת" (פירוש המיוחס לרש"י, מועד קטן ב. ד"ה שלחין), כלומר, שדה הזקוקה להרבה מים, וצריך, מלבד הגשמים, להשקותה גם בידים. (48) תעלה שהרוחב שלה שתי אמות, שהלוקח יחפור לו עד שתי אמות רוחב. (49) מלבד שתי האמות של התעלה, עוד אמה אחת קרקע בשפת התעלה מזה, ואמה מזה, ביחד - ארבע אמות קרקע. (50) כלומר, לגדות הנהר. שצריך לתת לו קרקע משתי גדות הנהר, שאמת המים צריכה כתלים שלא יזיקו המים בקרקע המוכר, ושלא יתפשטו המים לצדדים ויפסיד הלוקח, ולזה נותן לו שתי האמות האלו (כסף-משנה להלן הלכה ח). (51) צינור שמעבירים בו מים להשקות בהמות, או לכביסה, והיא אינה מנצלת הרבה מים, ולפיכך די לה באמה אחת.

ח. אלו האגפין בעל השדה נוטען⁵², אבל אינו זורען⁵³; שהזרעים מן-לחלין⁵⁴ את הקרקע ומקלקלין את אמת המים. ואמת המים זאת שפלו אגפיה⁵⁵ - בעל האמה מתקנן בעפר אותה שדה⁵⁶;

1 שְׁתֵּים עָשָׂרָה. וְרוּם²⁷ כָּל בֵּית וּבֵית - פְּחָצִי אַרְבּוֹ
2 וְחָצִי רְחֵבָו²⁸.

(17) משנה בבא-בטרא צח: וכגירסת הרי"ף שם: "המוכר מקום לחבירו לעשות לו בית, וכן המקבל מחבירו לעשות לו בית חתנות וכו'". וכן הוא במשנה כתב-יד מינכן, שם. (18) ללא הגדרת מידת המקום. (19) משנה, שם: "הרוצה לעשות רפת בקר, בונה ד' אמות על שש", וראה להלן הערה כב. (20) קבלן, שמקבל עליו לבנות על המגרש של חבירו "בית חתנות", ולא הוגדרה מידת הבית. (21) בבן, כתב "בית חתנות", ובבת - "בית אלמנות", לפי שאין הבת הנשואה גרה בבית אביה, מפני שאסרו חכמים על האיש שידור בבית חמו (גמרא שם, ועיין רמב"ם פכ"א מהלכות איסורי ביאה הט"ו). (22) המקבל צריך לעשות את הבית לפי מידה זו, וכן המוכר מקום צריך לתת לו קרקע במידה זו. (23) כרבי עקיבא (במשנה שם), ולא כרבי ישעמאל שם שהצריך שיעור יותר גדול, ואילו שיעור זה של ארבע אמות על שש, אינו מתאים אלא לרפת בקר בלבד. ולדעת רבי עקיבא "פעמים אדם עושה דירתו כרפת בקר". ומה שאמרו שם במשנה: "הרוצה לעשות רפת בקר, בונה ד' אמות על שש" - רבי עקיבא היא (גמרא שם לפי לשון א'). ואף לפי לשון ב' שם שדברי רבי ישמעאל הם - לא מצאנו שר"ע חולק על זה (מגיד-משנה ודלא כרשב"א). (24) שהזכיר לו מפורש "גדול", משנה שם. ובזה אפילו ר"ע מודה. אבל אם אומר לו "בית קטן" שהוא כאומר לו "בית סתם", כבר כתב רבינו למעלה שעושה ארבע אמות על שש. ומה שאמרו במשנה שם "בית קטן - שש על ח" - רבי ישמעאל היא (מגיד-משנה על-פי הרי"י מיוגש). (25) בית עשוי למושב שרים ולא לתשמיש, הלכך צריך להיות מרובע: עשר על עשר (רשב"ם ד"ה טרקלין). (26) ברייתא וגמרא שם: "תרבץ אפדני". והיינו גינה שליד החצר. וראה רשב"ם שם, וברש"י שם ז. ד"ה תרביצא. (27) משנה, שם. (28) כלומר, ביחד. ולפי"ז רפת או בית סתם, ששיעורם ארבע על שש - הרום הוא חמש. שחצי הרוחב הוא שתיים, וחצי האורך - שלש. וב"בית גדול", שמידתו שמונה על עשר, השיעור של הרום הוא - תשע: ארבע - חצי הרוחב, וחמש - חצי האורך.

3 ו. המוכר²⁹ מקום לחברו לעשות לו³⁰ קבורה³¹, או
4 המקבל מחברו³² לעשות לו קבורה - עושה
5 מערה³³, ופותח לתוכה שמונה קברים³⁴: שלשה
6 מכאן³⁵ ושלשה מכאן³⁶ ושנים מפנגד³⁷ הנוכנס
7 למערה. מידת המערה³⁸ - ארבע אמות על שש; וכל
8 קבר וקבר - ארבע אמות ארך³⁹, ורחב ששה
9 טפחים⁴⁰, ורום שבעה⁴¹. נמצא בין כל קבר וקבר
10 שמן הצדידין אמה ומחצה⁴², ובין השנים
11 האמצעיים שתי אמות⁴³.

(29) משנה, שם ק: (30) שהלוקח יבנה לו על מגרש זה. (31) מקום קבורה משפחתי: ש"הם לא היו רגילים ליקבר אחד אחד בפני עצמו, אלא כל בני המשפחה נקברים במערה אחת, כל אחד בכוח בפני עצמו" (רשב"ם שם ד"ה לעשות

1 שְׁעַל מִנְתָּן בֵּן קָבֵל עָלָיו הַמּוֹכֵר לְהִיּוֹת אֶמֶת הַמֵּיִם
2 בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ.

(52) נוטע אילנות, שהרי הוא מכר לו רק את הזכות להשתמש בקרקע זו, של גדות האמה, לחיזוק האמה, אבל לא מכר את הקרקע עצמה. (53) כרב נחמן בשם שמואל (בבא־בִּתְרָא שם), בניגוד לרב יהודה בשם שמואל, מפני שכלל הוא בתלמוד שהלכה כרב נחמן בדיני ממונות (הגהות מיימוניות). (54) שרשי נטיעות מעמיקים בקרקע, אך שרשי זרעים מתפשטים ברוחב תחת שפת האדמה, וחותרים תחתיה ומקלקלים אותה (רשב"ם ד"ה כ"ש נוטעו); ובשו"ע (סימן ריו סעיף ב) העתיק: "מלחלחין". כלומר, מכניסים רטיבות. (55) שהעפר על גדות האמה נתפורז וכלה. (56) לוקח עפר משאר השדה לתקן את האגפים (רשב"ם).

3 ט. הַמּוֹכֵר⁵⁷ לַחֲבֵירוֹ⁵⁸ דֶּרֶךְ בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ: אִם דֶּרֶךְ
4 יָחִיד מְכָר לוֹ - נוֹתֵן לוֹ שְׁתֵּי⁵⁹ אֲמוֹת וּמִחֲצֵה רֹחֵב,
5 כְּדִי שִׁיעָמַד חֲמוּר⁶⁰ בְּמִשְׁאֵוֹ עַל אֲדָרְךָ הַדֶּרֶךְ⁶¹. מְכָר
6 לוֹ דֶּרֶךְ בֵּין עִיר לְעִיר⁶² - נוֹתֵן לוֹ רֹחֵב שְׁמוֹנֶה
7 אֲמוֹת⁶³ בְּאֲדָרְךָ הַדֶּרֶךְ. מְכָר לוֹ דֶּרֶךְ הַרְבֵּי⁶⁴ - נוֹתֵן
8 לוֹ רֹחֵב שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אֲמָה⁶⁵.

(57) משנה (בבא־בִּתְרָא צט:): וברייתא (שם ק:.) ומימרת אמוראים. (58) פסקה זו: "המוכר לחבירו דרך בתוך שדה" היא כעין מבוא להלכה זו, והשאר כעין פירוט האפשרויות השונות. ועיין פרישה (סימן ריו אות ד). (59) כ"אחרים" ודייני גולה, שנפסקה הלכה כמותם בגמרא (שם ק:), ולא ככתוב במשנה (שם צט:): ששיעורו ארבע אמות. [ובפ"ג מהלכות מתנות עניים הלכה ג, כתב רבינו שדרך היחיד הוא ארבע אמות, וצריך עיון. ועיין להלן הערה ס]. (60) מפני שכן דרך הנכנס לשדה, לעבור בחמור ולא בעגלה (סמ"ע, ריו ס"ז). (61) וכתב הרב ר' יוסף מיגש בפירושו (הובא במגיד־משנה) שכל המדובר דוק כשאין שם מחיצות, שאז אף אם החמור טעון משא רחב, לא יצו לו הדרך, שהמשא יהיה בולט מחוץ לדרך, אבל אם יש מחיצות צריך שיעור יותר גדול [ויתכן כי במקרה זה, שיעורו ארבע אמות, כמו שכתב רבינו בהלכות מתנות עניים. וראה למעלה הערה נח]. (62) ברייתא (שם ק:.) והיא דרך מיוחדת לאנשי העיר, ואין אנשי עיירות אחרות נכנסים לשם (רשב"ם, ד"ה דרך מעיר לעיר). (63) שיעור שתי עגלות ברוחב, שאם ייפגשו שתי עגלות, אחת באה מצד זה, ואחת מצד שני, שלא יעכבו אחת את השנייה (רשב"ם שם). (64) משנה (שם צט:). והיא דרך שעוברים בה רבים, ויש לחשוש פן יפגעו בני אדם ועגלות זה בזה. (65) השיעור המקובל לרשות הרבים לענין שבת (פי"ד מהלכות שבת הלכה א).

9 י. דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ⁶⁶ וְדֶרֶךְ הַקָּבֵר⁶⁷ - אֵין לָהּ שְׁעוּרִים.
10 וְנִרְאֶה לִי, שֶׁהָ מְוֹכֵר דָּבָר שָׂאִין מֵינוּ יָדוּעָה⁶⁸.

(66) שם, כלומר שאמר לחבירו מכור לי בשדך דרך כרחבה של דרך המלך. וראה להלן הערה סח. (67) שם, והיא

הדרך בה נושאים את המת לקברו. (68) שהמלך פורץ גדרים, בתים ושאר בנינים מלפניו לסלול דרך לעצמו, ללא נטות ימין או שמאל. וכיוצא בו, יש רשות למלווי המת להתפשט על פני שדות התבואה הסמוכים לדרך, משום כבוד המת, אם כי לא באותה המידה כמו מלך, שאין להם רשות לסתור בנינים (רשב"ם שם צט: ד"ה אין לו שיעור). (69) אחרי שאין כל שיעור מסויים לדרך זו, ולפיכך לא קנה, כמו שכתב רבינו למעלה הלכה א"ג. והראב"ד כתב על דברי רבינו: "ואני אומר, שנוטל ממנו המלך כל מה שיצטרך לו" - פירש דברי רבינו במלך (ולא כמו שפירשנו למעלה (הערה סה) שהמדובר באחד שקונה מחבירו "דרך מלך"). וכן נראה מדברי רשב"ם (ב"ב ק: ד"ה שהמלך). ולכן השמיט השו"ע הלכה זו.

11 יא. מְכָר לוֹ⁷⁰ מְקוֹם לְמַעְמָד⁷¹ - נוֹתֵן לוֹ בֵּית אַרְבָּעָה
12 קָבִים⁷².

(70) משנה (שם צט:). (71) מקום סמוך לקבר, שהיו עומדים שם לנחם את האבלים. (72) הם: ארבעים אמה בריבוע בערך (רשב"ם שם ד"ה בית ארבעה קבין).

13 יב. הָאוֹמֵר⁷³ לַחֲבֵירוֹ: בּוֹר וּכְתֻלִיָּה אֵין מוֹכֵר לָךְ -
14 נוֹתֵן לוֹ רֹחֵב הַכְּתֵל שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים.

(73) ברייתא שם יז: ויוצא גם מתוך דיוק במשנה שם.

15 יג. הַמּוֹכֵר⁷⁴ שְׂדֵה לַחֲבֵירוֹ, וּמִצֵּר לוֹ⁷⁵ מְצָר אֶחָד אֲדָרְךָ
16 וּמִצֵּר אֶחָד קָצֵר⁷⁶: אִם הָיָה הָאֲדָרְךָ שֶׁל אִישׁ אֶחָד⁷⁷
17 - לֹא קָנָה מִן הָאֲדָרְךָ⁷⁸ אֲלָא כְּנֶגֶד קָצֵר⁷⁹; וְאִם הָיָה
18 שֶׁל שְׁנַיִם⁸⁰ - יִקְנֶה כְּנֶגֶד רֹאשׁ תוֹרִי⁸¹.

(74) מימרא של רב, שם סב. (75) כאן יש ציורים - אבל לא כחלק מהאותיות של הביאורים (אלא מסומנים במספרים). וכך יש בעוד מקומות בהמשך. (76) ציין לו את המצרים, הגבולות של השדה, והיינו על־ידי סימון השדות הגובלים עם השדה הזה העומד למכירה. (77) המדובר כאן שסימן לו הגבולות מכל ארבע הרוחות, אלא שאחד מהם קצר (מגיד־משנה). (78) שזה השדה הגובל הארוך הוא של איש אחד, ומתוך כך אנוס היה המוכר לציין כאן גבול ארוך, שאין רגילות לכתוב חצי מצר. (79) כרב, ולא כרב כהנא ורב אסי (בבא־בִּתְרָא שם). (80) שאנו אומרים שכוונתו היתה לתת לו רק כנגד הקצר, ומה שציין מצד השני קן ארוך, אין זה אלא מפני שהוא שייך לאיש אחד, כנ"ל בהערה עו. (81) שהשדה הארוך היה שייך לשניים, לראובן ושמעון, והשדה האחד של ראובן הוא כנגד הקצר מצד השני (כסף־משנה).

19 יד. הָיָה⁸² מְצָר רְאוּבֵן מְזֻרָח וּמַעֲרֵב⁸³, וּמִצֵּר
20 שְׁמַעוֹן⁸⁴ צִפּוֹן וְדָרוֹם - צָרִיף שִׁכְתָּב⁸⁵ לוֹ: מְצָר
21 רְאוּבֵן מְשִׁתִּי רוּחוֹת, וּמִצֵּר שְׁמַעוֹן מְשִׁתִּי רוּחוֹת⁸⁶.

(82) באלכסון, ובזה אף רב מודה (שם) שלשם כך ציין לו את המצר הארוך, בכדי לציין גם את החלק המקביל לשדה הגבול הזה, ואין פתרון אחר אלא אלכסון. (83) מימרא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(105) שוב שני גורמים בלבד לטובת הלוקח: אין עליו רכב דקלים, ואין בו תשעה קבין. (106) מסקנת הגמרא בבא בתרא שם. (107) אף-על-פי שבכל ספק בידי ממונות, כלל בדינו: "המוציא מחבירו עליו הראיה" - יש מקומות שנראה לחכמינו ז"ל לנקוט בכללים אחרים (תוספות שם, ד"ה איתמר). (108) לפי הכרתם הפנימית, איך היתה דעת הצדדים כאן, ולפיה יכריעו. כך מפרש, כנראה, רבינו, את המונח התלמודי: "שודא דדייני", וכן הוא פירושו של רשב"ם שם. אך ה'תוספות' (שם לה. ד"ה שודא) מפרשים: לפי רצונם החפשי של הדיינים, שיעשו מה שמוצא חן בעיניהם.

טז. ס"ם¹⁰⁹ לו את הַזֵּיוֹת¹¹⁰ בַּלְבָּד, וְלֹא סִים לוֹ אֶת הַמָּצֵר שֶׁלְכָל רוּחַ, אוֹ שְׁסִים לוֹ שְׁנֵי מָצָרִים כְּמִין גֹּאֲמִים¹¹¹, אוֹ שְׁסִים לוֹ חֶלֶק¹¹² מִכָּל רוּחַ וְרוּחַ - הָרִי זֶה לֹא קָנָה אֶת כָּלָם¹¹³; אֲלֹא יִקְנֶה מִמֶּנּוּ כְּפִי מַה שֶּׁמֶסֶר¹¹⁴ לוֹ, וּבִמְכָּה שְׁפִירָאוֹ הַדֵּינִין¹¹⁵.

(109) בעיות בגמרא (שם). (110) הרבה שדות מקיפים את השדה העומד למכירה, והמוכר ציין לו רק את השדות הגובלים עם הקרנות של השדה הנמכר: ארבעה שדות בארבע זוויות, והשאלה היא: אם התכוון לכל השדה, שהרי אין דרכו של אדם למכור רק קרנות, או שמא מכר לו רק שני תלמים באלכסון כציור הזה: כאן יש ציור (111) אות יונית, דומה לכף שלנו: ך, וכפירוש הרשב"ם שם: שמצר לו קרן דרומית מזרחית וקרן צפונית מערבית. וזהו יותר מ"סיים לו את הזוויות". (112) שבכל צד יש שדות לכמה אנשים, והוא ציין בכל צד רק שדה של אחד, וצדדי הספק הם: או "אין אדם מוכר לסירוגין", או שצריך בכל זאת לגזור קטעים בהתאם לגבולות שצויינו. (113) אחרי שלא הוכרעה ההלכה בגמרא. (114) בכ"י תימן: "המצר". וצריך להיות "מה שמצר". וכן הוא בשולחן-ערוך חו"מ (סימן רט סעיף ד). (115) לכאורה הכוונה ל"שודא דדייני" כמו בהלכה הקודמת. אבל הדבר תמוה, שהרי בגמרא השאירו בעיות אלו ב"תיקו", ובכל ספק בידי ממון אנו פוסקים להלכה המוציא מחבירו עליו הראיה, ואפשר שבגמרא שהיתה לפני רבינו היתה הנוסחא "שודא דדייני" במקום "תיקו" שלפנינו (כסף-משנה). ויש אומרים כי אין כוונת רבינו ל"שודא דדייני", אלא כוונתו, שאחרי שאין הכרעה, מקבל הלוקח רק את השטח הפחות במסגרת הגבולות המסומנים, וכפי מה שהדיינים יראו, עד כמה מגיע שטח זה, שאחרי שהדברים הם בלתי-בוורים צריך הבחנת הדיינים, אף במסגרת זו של הגבולות הצרים (ש"ך שם ס"ק ב).

יז. הַמוֹכֵר¹¹⁶ בֵּית לַחֲבֵירוֹ בְּבִירָה גְדוֹלָה¹¹⁷, אָף עַל פִּי שֶׁמָּצֵר לוֹ מָצָרִים חֲתִיצוֹנִים¹¹⁸, וְאָף עַל פִּי שֵׁשׁ שָׁם¹¹⁹ מְעַט¹²⁰ שְׁקוּרָאִין לְבִירָה בֵּית - לֹא קָנָה אֲלֹא הַבֵּית בַּלְבָּד; שֶׁהַמָּצָרִים הוּא שֶׁהָרֵחִיב לוֹ¹²¹, וְאֵלּוֹ מִכָּר לוֹ¹²² כָּל הַבִּירָה - הִיא כּוֹתֵב לוֹ: וְלֹא הַנִּחְתִּי לְפָנָי בְּמָכָר זֶה כָּלָם¹²³. וְכֵן הַמוֹכֵר שָׂדֶה בְּכִקְעָה גְדוֹלָה¹²⁴, וּמָצֵר לוֹ מָצָרִי הַכִּקְעָה¹²⁵ - מָצָרִים הֵם שֶׁהָרֵחִיב לוֹ¹²⁶.

סתמית (שם). (84) שדה זה העומד למכירה גובל משני צדדין, ממזרח וממערב, עם שדות של ראובן. ואותו היחס בקשר עם הגבולות של צפון ודרום. (85) שאם יכתוב סתם בין שדות ראובן ושמעון, אפשר יהיה לפרש שהוא מתכוון לאלכסון ויקנה רק חצי אחד, בין שדה אחד של ראובן ושדה אחד של שמעון, כזה: כאן יש ציור (86) שאז ברור שהוא מתכוון לכל השטח, שבין שני שדותיו של ראובן ושני שדותיו של שמעון.

טו. מָצֵר⁸⁷ לוֹ מָצֵר רֵאשׁוֹן וּמָצֵר שְׁנֵי וּמָצֵר שְׁלִישִׁי, וְלֹא מָצֵר מָצֵר רְבִיעִי - קָנָה הַשָּׂדֶה כָּלָה⁸⁸, אֲבָל מָצֵר הָרְבִיעִי⁸⁹ לֹא קָנָה⁹⁰. וְאִם⁹¹ הָיָה⁹² מְבֻלָּע⁹³ בֵּין הַמָּצָרִים, וְאִין⁹⁴ עָלָיו רֶכֶב שֶׁל דְּקָלִים⁹⁵, וְאִין בּוֹ תִשְׁעָה קַבִּין⁹⁶ - קָנָה אֵף הַמָּצֵר הָרְבִיעִי⁹⁷. וְאִם לֹא הָיָה⁹⁸ מְבֻלָּע⁹⁹, וְיֵשׁ עָלָיו רֶכֶב שֶׁל דְּקָלִים¹⁰⁰ אוֹ שֵׁשׁ בּוֹ תִשְׁעָה קַבִּין¹⁰¹ - לֹא קָנָה¹⁰². הִיא מְבֻלָּע, וְיֵשׁ עָלָיו רֶכֶב דְּקָלִים¹⁰³ אוֹ שֵׁשׁ בּוֹ תִשְׁעָה קַבִּין¹⁰⁴; אוֹ שְׁלֹא הָיָה מְבֻלָּע, וְאִין עָלָיו רֶכֶב דְּקָלִים וְאִין בּוֹ תִשְׁעָה קַבִּין¹⁰⁵ - הָרִי¹⁰⁶ הַדָּבָר מְסוּר לְבֵית דִּין¹⁰⁷, כְּפִי מַה שְׁפִירָאוֹ לְאִיזוֹ דָּרָה שְׂדַעְתָּן נוֹטָה¹⁰⁸ יַעֲשֶׂה.

(87) שם, כרב ולא כשמואל ורב אסי, וכך הוכרע בסוגיא שם סב: (88) כל השטח שבמסגרת שלושת המצרים האלו. (89) היינו, התלם של המצר עצמו (רשב"ם שם ד"ה חוץ ממצר ד), ורי' מיגאש מפרש שמחלקים את השדה לארבעה קטעים, כציור הזה: כאן יש ציור ו"מיצר רביעי", היינו קטע אחד של השדה. (90) מכיון שלא סימן את המצר הרביעי, ופרטי הדברים להלן בהלכה זו. (91) סיכום בגמרא (שם) על רקע שתי נוסחאות של מימרת רבא. (92) הכלל הוא, שאם יש שלשה גורמים לטובת הלוקח, דהיינו מובלע, אין עליו רכב, אין בו תשעה קבין - קנה הלוקח אף את המצר הרביעי בוודאות גמורה. ואם אין לו אלא גורם אחד לטובתו, לא קנה הלוקח. אבל אם ישנם שני גורמים לטובתו - הדבר נשאר בספק. (93) שהמצר הרביעי נמצא בתוך המסגרת של שאר המצרים (רשב"ם). (94) ועוד יתרון שאין עליו וכו'. (95) פירוש: "שורה של דקלים" (רבינו גרשום שם). וזה נותן חשיבות מיוחדת לשדה זה, ועושה אותו ליחידה נפרדת. (96) שיעור מינימלי של שדה (להלן פ"א מהלכות שכנים הלכה ד, וראה להלן הלכה כג) והוא-הדין בדברים אחרים כשיעור שלהם. כגון חצי קב בגינה (להלן פ"א מהלכות שכנים הלכה ד') וכו' (מגיד-משנה). שאם יש בהם שיעור שלם, יש בהם חשיבות ואינם בטלים כלפי השדה. (97) שיש כאן שלשה גורמים לטובת הלוקח, כנ"ל הערה צא. (98) שיש שני גורמים לרעת הלוקח. (99) אלא שהמצר הולך על פני המצרים. (100) ואין בו תשעה קבין - והרי גורם אחד בלבד לטובת הלוקח. (101) ואין עליו רכב של דקלים - ושוב גורם אחד בלבד לטובת הלוקח. (102) שאז, בגלל חשיבותו, הוא נחשב כשדה נפרד, וצריך היה לציינו. (103) ואין בו תשעה קבין, והרי שני גורמים לטובת הלוקח: מובלע, ואין בו תשעה קבין. (104) ואין עליו רכב דקלים. ושוב שני גורמים לטובת הלוקח: מובלע, ואין עליו רכב דקלים.

שלהלן (פי"א מהלכות זכיה ומתנה הלכה טו) כתב רבינו שכל המטלטלין והקרקעות והבגדים והעבדים והבהמה וכו' בכלל "נכסי" - שם מדובר במתנה שהנותן נותן בעין יפה (תוספות ב"ב שם ד"ה ואי, ונמוקיי"וסף שם). (136) שדינם כקרקע, אבל אינם כלולים בביטוי "שדות", או נכסים - לדעת רבינו. (137) כן ברי"ף ישן (מגיד-משנה והגהת הב"ח שם). (138) בגמרא שם לפי גירסת הרי"ף "כל נכסי, אפילו בתי ועבדי" (ב"ח שם). ולא נזכר שם שגם מטלטלין וכו' בכלל זה. אבל כן כתב רב האי גאון בספר "המקח והממכר" שער כד. וזה נלמד מדין האומר "נכסי" במתנה (להלן בהלכות זכיה ומתנה שם). (139) שם קנא, (לענין מתנה). וספר-תורה ודאי אינו בכלל, שהרי אסור למכרו (פי"א מהלכות ספר-תורה הלכה ב - אור-שמח).

יט. האומר לחברו: ¹⁴⁰בית מבתי ושור משורי אני מוכר לך - נותן לו הקטן שפיהן ¹⁴¹. מת ¹⁴²אחד מן השורים או שנפל אחד מן הפתים - מראה לו זה שמת ¹⁴³או שנפל; שיד בעל השטר על התחתונה ¹⁴⁴.

(140) ואין כן בהקדש (מנחות שם, ורמב"ם פט"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח). (141) אם אמר לו בית סתם, ודאי נותן לו את הקטן שבהם, אלא אפילו אמר "בית מבתי" או "שור משורי", שיש במשמעות הלשון: הבית החשוב מבתי, והשור החשוב בשורי (ראה בפט"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח, ומנחות קח:) - נותן לו הקטן שבהם, מפני שיד בעל השטר על התחתונה. כמסקנת הסוגיא במנחות קט. [ומה שאמרו בנדרים נו. בסוף הסוגיא, שנותן לו המעולה שבבתים (ועי"ש ר"ן שהעיר על הסתירה, וכתב שהלכה כסוגיית הגמרא במנחות שם) - אין זה אלא אליבא דרבי מאיר, שסובר שעלייה אינה בכלל בית, ולפיכך הוכרחו לפרש "מן העלייה" - "מן המעולה שבנכסיו". אבל לרבנן שעלייה בכלל בית - הפירוש פשוט "מן העלייה" מן העליה ממש, לפי שהיא גרועה. כן הוא לפי גירסת קצת ספרים ב'תוספות רי"ד' וב'שיטה מקובצת' בנדרים שם. ולפי זה, אין שום סתירה בין הסוגיות, שגם הסוגיא בנדרים סוברת יד בעל השטר על התחתונה, אליבא דרבנן, וגם סוברת ש"בית מבתי" משמע יותר חשיבות מ"בית סתם"]. (142) ברייתא, במנחות קח: (143) שהמוכר, שהוא המחזיק, ידו על העליונה, והוא יכול לומר שהתכוון לפחות בבתים, וכן הוא יכול לטעון, שהתכוון לזה שמת. (144) כלל ידוע הוא, שהמחזיק - ידו על העליונה. והמוציא - ידו על התחתונה. ובעל השטר היינו הלוקח, הוא המוציא.

כ. האומר לחברו: ¹⁴⁵שדה ¹⁴⁶דבי היא ¹⁴⁷אני מוכר לך, והיו שתי שדות הנקראים בשם זה - אינו קונה אלא הפחות שפיהן ¹⁴⁸. וכן כל פיוצא בהן ¹⁴⁹.

(145) בבא-בבא-בבא-בבא: (146) בלשון יחיד. (147) נתן לו סימן: השדה הזאת שקנה אותה מחיאי. (148) בבבא-בבא-בבא שם אמרו: "חדא אמר ליה, תרתי לא" (=שדה אחד אמר לו ולא שנים) ושם קעג. נראה שנותן הקטן שבהם, וכן פירש רשב"ם שם סא: (ש"ך סימן ריח ס"ק ג). והטעם: יד בעל השטר על התחתונה. כמו שכתב רבינו למעלה הלכה

(116) מימרא של רב נחמן בשם רבה בר אבוא (בבא-בבא-בבא-בבא: (117) בית גדול, ארמון, ואילו פתוחים הרבה בתים קטנים, והבעיא היא: המוכר והלוקח עומדים באחד הבתים הקטנים, והמוכר אומר ללוקח: בית אני מוכר לך, ונשאלת השאלה: למה היתה כוונתו? אם לבית שעמד בו, או לכל הבירה כולה. (118) שציין ללוקח את גבולות הבירה, ולא את גבולות הבית הקטן. (119) ויש כאן לכאורה צירוף של שני גורמים: הרחבת המצרים, והיא הוכחה שהכוונה היתה לבירה כולה, וכן מיעוט שקורא לארמון כולו: בית. (120) אבל אם יש רוב הקורא לבירה: בית - קנה כל הבירה (מגיד-משנה). ואף-על-פי שאין הולכים בממון אחר הרוב - כאן ישנה הוכחה נוספת שהרי הרחיב לו המצרים, ואם הכל קוראים לבירה "בית", ולבית קטן אין קוראים "בית" אלא בשם לווי - אפילו בלי הרחבת המצרים, קנה כל הבירה (רמ"א סימן ריד סעיף ז). (121) מה שרשם מצרי הבית הגדול, ולא רשם לו בצמצום את גבולות הבית שמכר - אינה הוכחה שכוונתו למכור לו הכל. (122) כלומר, שאם באמת התכוון למכור את כל הבירה. (123) משפט זה הוא נוסח רשמי שגור, שמוסיפים בשטר הקניין, למנוע כל אפשרות של טעות וסיבוכים, אשר לגבולות השטח הנמכר, ושלא לתת למוכר הזדמנות לטעון שהרחיב את הגבולות (גמרא שם). ברם, אף אם כותב לו נוסח זה, צריך בכל זאת שיהיה מיעוט, לפחות, הקורא לבירה - בית, "שאין לשון זו מועילה לכלול במכר, מה שאינו נכלל לשום אדם בעולם" (מגיד-משנה). (124) גמרא שם. והמדובר באופן שלכל שדה גבול משלה (שו"ע חו"מ סימן ריח, סעיף כב). וראה להלן פרק כד הלכה יד, והערה קסו. (125) ויש שם מעט שקוראים לבקעה שדה (שולחן-ערוך שם). (126) ולא קנה כל הבקעה, ואף-על-פי שכל המכר סוג אחד, בניגוד לבירה ובית למעלה, שאין הבירה והבית סוג אחד (גמרא שם).

יח. האומר לחברו: ¹²⁷שדות ¹²⁸אני מוכר לך - מעוט שדות שתיים ¹²⁹. אמר לו: ¹³⁰כל שדות ¹³¹אפלו שלש וארבע ¹³², חוץ ¹³³מגנות ¹³⁴ופרדסים ¹³⁵. אמר לו: ¹³⁶נכסים ¹³⁷ - אפלו גנות ופרדסים, חוץ מבתיים ועבדים ¹³⁸. ואם אמר לו: ¹³⁹כל נכסי ¹⁴⁰ - אפלו עבדים ובתיים וכל המשלשלין ¹⁴¹הידועים לו, ואפלו תפלין שפראשו ¹⁴²בכלל המכר.

(127) סיכום הגמרא (שם). (128) ללא הגדרת הכמות. (129) שיד בעל השטר - הלוקח - על התחתונה, והוא מקבל רק את המינימום שיש במשמעות לשון המכירה. (130) שהוסיף מלת הריבוי: "כל". (131) כלומר, כל השדות שישנם: ואפילו הן יותר משנים עד שלש וארבע, והוא-הדין יותר. (132) שביטוי זה "שדות" אינו כולל את אלו. (133) שמגדלים בהם ירקות, ולא תבואה כמו בשדות. (134) שמגדלים בהם פירות, כגון רימונים. (135) בכ"י תימן: "נכסי", וכן במגיד-משנה. וכן ברי"ף ישן שם: "אמר ליה נכסי, אפילו פרדסי ובוסתני לבר מבתי ועבדי" (מגיד-משנה והגהות הב"ח ברי"ף שם). ואע"פ

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והחריץ הגדול מחוצה לו. (164) כלומר, צורך זה בחריץ כפול. (165) היא חיה קטנה ('ערוך' ערך נמיה).

- 19 כג. היתה¹⁶⁶ לו חצי שדה¹⁶⁷, ואמר לחברו: חצי שיש לי בשדה מכרתי לך - קנה החצי פלו¹⁶⁸. אמר לו: חצי השדה שיש לי - לא קנה אלא רביע¹⁶⁹. אמר לו¹⁷⁰: מצר¹⁷¹ שדה שממנה נחלקת¹⁷², או שממנה נפסקת, או שממנה¹⁷³ אם אמר לו 'ואלו מצריה'¹⁷⁴ - קנה חציה¹⁷⁵; ואם לא מצר לו מצריה¹⁷⁶ - לא קנה אלא בית תשעה קבין¹⁷⁷.

(166) מימרא של רבה, בבבא-בבא-בבא: סב (167) שהיה המוכר שותף בקרקע, והיתה לו החצי של קרקע זו. (168) כלומר, כל מה שיש לו בשדה, שהרי כן אמר: "חצי שיש לי בשדה". (169) היינו, החצי מן החלק שיש לו בשדה, והוא רביע מן השדה כולו, שהרי כן אמר: "חצי השדה שיש לי". (170) מסקנת הגמרא, שם סג. (171) מכר לו חלק משדה, בלי לפרש את כמותו, וסימן לו גבולות בשני צדדים בלבד: בצד מזרח סוף השדה, ובצד מערב - חלקו הוא, הנשאר לו, בשדה זה, שממנו נחלק החלק שמכר (כסף-משנה). (172) מלשון חלק. (173) לשון חצי. (174) כלומר, אם מצר לו כל גבולות השדה. גם גבולות צפון ודרום (כסף-משנה). (175) מכיון שטרח ומצר לו כל מצריה, ליפות כחו בא, לתת לו חלק הגון בשדה, דהיינו חציה. (176) אלא גבול מזרח ומערב בלבד, כנ"ל הערה קע. (177) "שכל שדה שאין בה כדי זריעת תשעה קבים אינה קרויה שדה" (פ"א מהלכות שכנים הלכה ד).

יום ש"ק י' תמוז ה'תשע"ח

פרק שנים ועשרים

(1) נתבאר בו דיני המוכר דבר שלא בא לעולם או שאינו ברשותו, וכן המקנה למי שאינו בעולם או שאינו בן קנייה, והמוכר דבר שאין בו ממש, ודין ההקדש והעניים בדבר שאינו בעולם.

- 26 א. איך²⁷ אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. בין במוכר, בין במתנה, בין במתנת שכב²⁸ מרע²⁹. כיצד? מה שתוציא שדה זו מכור לך, מה שתוציא אילן זה נתון לך, תנו מה שתלד בהמה זו לפלוני³⁰ - לא קנה פלוני³¹. וכן כל פיוצא בה.

~ נקודות משיחות קודש ~

הכלל בקניינים הוא ש"אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם" ואם מכר פירות דקל לחברו לפני שצמחו הפירות יכול לחזור בו גם לאחר שצמחו ורק אם הקנה דקל לפירותיו הרי שהגוף מצוי ויכול להקנות את פירותיו. ובזה ישנו חילוק אם הקנה הפירות להקדש או לעניים או לנדרים, כגון שאמר כל מה שתלד בהמתי יהיה הקדש, קניינו קניין.

יט (מגיד-משנה). (149) כלומר, שתמיד נותנים ללוקח את הפחות שבמשמעות הלשון.

- 1 כא. האומר¹⁵⁰ לחברו: שדה ראובן¹⁵¹ אני מוכר לך, וכיון שבא הלוקח להשתמש בה אמר לו המוכר: אינה זו השדה שהיתה של ראובן, אלא פך היא קרויה, ולעולם לא היתה לו, אלא זו¹⁵² היא שהיתה של ראובן, ולקחתיה ממנו, והיא שמכרתיה לך - על המוכר להביא ראיה¹⁵³; ואם לא הביא - זוכה הלוקח בזו שפל העם¹⁵⁴ קוראים של ראובן. וכן כל פיוצא פזה הלך אחר השם שהוא פשוט פפי הכל.

(150) הוראה של רב נחמן, בבבא-בבא-בבא: ל. (151) והכוונה: שדה שקנה מראובן. (152) הוא מצביע על שדה אחר. (153) צריך להביא ראיה, ששדה זו רק נקראת: שדה ראובן, ולא שנקנית ממנו. וזה מספיק, כי ברור שהביטוי "שדה ראובן" משמעותו, שדה שקנה מראובן, ולא שדה שנקראת: שדה ראובן (רשב"ם שם ד"ה כיון, ועיין סמ"ע, סימן ריח ס"ק סו, ובאר הגולה שם אות צ). (154) כן בגמרא (שם).

- 9 כב. האומר¹⁵⁵ לחברו: חצי שדה אני מוכר לך - שמיין¹⁵⁶ כמה שנה פל השדה, ונותן לו מן הפחוש שבה מה ששנה חצי הדמים של פל השדה. וכן אם אמר לו: חציה בדרום אני מוכר לך - שמיין דמי פלה¹⁵⁷, ונותן לו בדרומה פחצי פל הדמים. ומקבל עליו הלוקח¹⁵⁸ לעשות בחלקו מקום הגדר¹⁵⁹, ומאחורי הגדר¹⁶⁰ סמוך לגדר חריץ קטן¹⁶¹ רחב שלשה טפחים¹⁶², וחוצה לו¹⁶³ חריץ אחד גדול רחב ששה טפחים, ובין שני החריצין רחב טפח. כל זה¹⁶⁴ כדי שלא תקפץ הנמיה¹⁶⁵ בה וכיוצא בה.

(155) משנה בבא-בבא-בבא: קז. ולפי פירושו של רבי יוחנן (בגמרא שם) ובמסקנה הסופית. (156) המוכר נותן ללוקח בחלק הכחוש של השדה, שטח ששוויו כחצי השדה כולה, על השמן ועל הכחוש שבה, וזהו לטובתו של המוכר, שידר על העליונה תמיד, ואדם מעדיף שטח קטן של עידית, על שטח גדול של זיבורית. לפי שאנו אומרים שבביטוי "חצי שדה" לא כיוון לחצי השדה בשטח, שאם כן היה לו ליתן ללוקח חצי השדה מן הכחוש וחצי מן השמן, אלא לחצי השדה בשוויה (ועיין רשב"ם ד"ה לוקח נוטל כחוש). (157) אבל לדעת רבינו חננאל והרשב"ם (שם ד"ה אמאי משמנין ביניהן), שמין רק את החצי בדרום כמה הוא שוה, ונותן לו כנגד זה שטח כחוש בכל צד שהוא. (158) [במשנה (שם): "ונוטל חצי שדהו וכו", ונוטל חציה בדרום, והוא מקבל עליו מקום הגדר וכו'". ומכיון שכל המשנה עוסקת בלוקח, ודאי ש"הוא מקבל" גם כן בלוקח. אבל לפי נוסחת כתב-יד מינכן "ומקבל עליו" (וכן הוא ברשב"ם), אין הכרח שהמדובר בלוקח. ואמנם הרשב"ם פירשה המוכר. (159) כלומר, חייב להקים את הגדר, וגם לתת את מקומו, היינו להקימו בשטחו-הוא. (160) משנה (שם) ופרטיה בבביתא (שם). (161) חפירה קטנה. (162) על פני אורך כל השדה. (163) שהחריץ הקטן הוא יותר קרוב לגדר,

- 2 **לְאַחַר שֶׁבָּאוּ הַפְּרוֹת לְעוֹלָם. וְאִם שְׁמִטָּה הָלֻקְתָּ**
3 **וְאָכַל - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ¹⁰. וְכָל הַחֲזוֹר בּוֹ מְשֻׁנְיָהֶם**
4 **- אֵין חֵיב לְקַבֵּל מִי שְׁפָרַע¹¹.**

(7) לפני שבאו לעולם. וכתב נחמן (בבא מציעא 10:): שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, כנ"ל. (8) אבל מבחינה מוסרית ראוי לו שלא לחזור בו (תוספות בבא מציעא 10: דיבור המתחיל התם) [וקל וחומר הוא: אם הנושא ונותן בדברים בלבד, ראוי לו לעמוד בדיבורו, ואם חזר בו הוא ממחוסרי אמנה (למעלה פרק ז הלכה ח) - כל שכן למכירה שלפנינו]. (9) הוריד. גמרא שם. (10) שכל זמן שלא חזרו בהם מן המקח, הוא נשאר קיים, אחרי שלא רצוי הדבר לחזור מן המקח. (11) שלא תקנו "מי שפרע" אלא באופן שקנינו קניין גמור מן התורה, ראה למעלה פרק ז הלכה א ופרק שלישי הלכה א.

- 5 **ג. אָכַל הַפּוֹסֵק¹² עַל שֶׁעָרַשׁ שְׁפָשׁוּק¹³, וְלֹא הָיָה אוֹתוֹ**
6 **הַמֵּין שֶׁשֶּׁפֶסֶק עָלָיו בְּרִשּׁוֹת מוֹכֵר - חֵיב לְקִנּוּת¹⁴ וְלִתֵּן**
7 **לְלוֹקֶת מֶה שֶּׁפֶסֶק. וְאִם חֲזָר - מְקַבֵּל מִי שְׁפָרַע¹⁵.**

(12) כלומר, פסק לו המחיר ונתן לו כסף. (13) דווקא אם יצא השער, כלומר, המחיר הקבוע, אבל אם לא יצא השער אינו חייב לקנות וליתן ללוקח אלא אדרבה אסור לעשות כן מחמת איסור ריבית (להלן פרק ט מהלכות מלווה הלכה א), שהרי נותן לו פירות במחיר של עכשיו כמו שפסק בזמן שעלה מחיר הפירות והרי זה כ"אגר נטר", כלומר, תמורת הכסף שנתן לו עכשיו ושהא אצלו כל הזמן (ש"ך סימן רט סעיף קטן יג). (14) כן כתב הר"ף בפרק ד דבבא בתרא על מה שאמרו שם (ס:): "ארעא ודיקלי: חזינן אי אית ליה דקלים יהיב ליה תרי דיקלי. ואי לא, זבין ליה תרי דיקלי" (=המוכר לחבירו שדה ודקלים: אם יש לו דקלים, נותן לו שני דקלים. ואם לאו - קונה ונותן לו שני דקלים) ועל זה כתב הר"ף: "מהא שמעינן דמאן דמזבן ליה לחבירה מידי דשכיח למיזבן אף על גב דליתיה לההיא מידי ברשותיה, מיחייב למיזבן ולמיתן ליה, וקיימא לן נמי פוסקים על שער שבשוק ואף על גב שאין לו (בבא מציעא עב:). ותניא נמי בתוספתא (בבא מציעא פרק ד הלכה א) המוכר פירות לחבירו בחזקת שיש לו ונמצא שאין לו, לאו כל הימנו לאבד זכותו של זה" (אלפס ישן בהגהות הב"ח שם, וכן הוא בכמה מקורות נוספים, ראה בתוספות ראשונים שם) [וברור הדבר שחייב זה, לקנות וליתן ללוקח הוא כדי שלא יהא מחוסר אמנה כמו שכתב הרשב"ם (בבבא בתרא שם דיבור המתחיל זבין ליה). וראה להלן]. (15) [כלומר, אם חזר לאחר שקנה, שאז קנה הלוקח כדין כל קונה בכסף בלי משיכה (למעלה פרק ז הלכה א). ואף על פי ש"דבר שאינו ברשותו של מקנה - אינו נקנה, והרי הוא כדבר שלא בא לעולם" (להלן הלכה ה) - אין זה אלא ב"שדה זו לשאקחנה", אבל האומר לחבירו: "שדה סתם לכשאקחנה קנוייה לך" - הרי זה קנה. לפי שיש כאן סמיכות דעת של קונה, שוודאי ימצא המוכר לקנות, מאחר שאותו המין נמצא בשוק, ומחירו קבוע. וראה להלן פרק כד הלכה יג בדין "קרקע ודקלים אני מוכר לך" שרבינו נטה שם מדברי

כי אע"פ שאי אפשר שיחול ההקדש על דבר שלא בא לעולם, יש חיוב גברא לקיים מה שנדר (הלכות מכירה פכ"ג ה"ב) אבל בסתם קניין אינו יכול להקנות דבר שבא לעולם. ובפנימיות העניינים התוכן הכללי של עבודת ה' הוא לעשות קניין לקב"ה שהוא "קונה שמים וארץ" היינו למסור לו את כל ענייניו ומעשיו שיהיה ניכר שהכל רכושו של הקב"ה על ידי שהנהגתו במחשבה דיבור ומעשה היא תמיד כפי רצון הקב"ה.

ובזה ישנו חילוק בין גוף ובין פירות, שהגוף הוא האדם עצמו היינו גופו ונשמתו, והפירות הם הפעולות שנעשות על ידיו בעולם.

והנה, כשמקנה יהודי את גופו לקב"ה והרי הוא בדרגת צדיק שגופו קנוי לה' כי הכניע מידותיו ויצרו עד כדי כך שאינם קיימים בו עוד (לכן נקראו הצדיקים עבדי ה' על שם שכל גופם שייך לקב"ה) אזי הפירות שלו - המחשבה דיבור ומעשה קנויים לקב"ה בדרך ממילא ואינו צריך לעשות מלחמה שלא לעשות פעולה שהיא נגד רצון ה'.

אבל צריך האדם לדעת שאם אין בכוחו ואינו בדרגת להקנות כל גופו לה' אלא רק את פעולותיו - פירותיו - יכול להקנות רק מה שמקיים עכשיו כי אינו יכול להיות בטוח שינצח בעתיד במלחמה התמידית עם היצר.

אף-על-פי-כן גם במצב שאינו יכול לפעול קניין הגוף ולשנות לגמרי את המדות שבלב והרצון במוח שיהיו קנויים לה', ישנה העצה שיקנה את הגוף לפירותיו כלומר שיעורר בשעת התפילה את אהבת ה' בהתגלות בלבו וזה פועל שהרע שבלבו יהיה כאדם שישן (תניא פרק י"ג) ואז, גם אם אינו יכול לשנות את עצם המדות שבלבו הרי בכל זאת יש בכוחו לפעול כפיה על מדותיו ואז גם פירותיו - מחשבה דיבור ומעשה שלו - קנויים לה'.

(לקר"ש חלק כו עמ' 183 ואילך)

(2) הנושא הזה אם אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם או לא, העסיק כמה דורות של תנאים ואמוראים, ובשני מקומות בתלמוד (יבמות צג. וקידושין סב:) מנו שורה של תנאים ואמוראים, שכולם ב"שיטה" אחת, שאדם מקנה לחבירו דבר שלא בעולם, וכלל הלכתי בידינו: "אין הלכה כשיטה" (מגיד משנה). (3) למתנת שכיב מרע ישנו רק יתרון אחד, שאינה זקוקה לקניין, אבל באופן שהקניין לא חל, אין עדיפות כל שהיא לשכיב מרע, ומקור הלכה זו בבבא בתרא קמז: ועיין שם ברשב"ם דיבור המתחיל אמר רב נחמן. (4) ייתכן, שבכוונה הביא רבינו את הדוגמא של מכירה - בשדה, ואת זו של מתנה - באילן, משום שהשדה מוציא הרבה, והאילן באופן יחסי מעט, ומתאים יותר להדגים מכר בשדה, ומתנה באילן (סמ"ע, סימן רט, סעיף קטן ח). (5) זוהי מתנת שכיב מרע. (6) אפילו לאחר שבאו הדברים לעולם, ראה להלן הלכה ב.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שם "אמר רבא זו צריכה לפנים" הנוסחה בכתב יד "אמר אביי".

הרי"ף שהובאו למעלה, לפי שהדקלים, שסביב קרקע זו שמכר לו, דינם כשדה זו, שהלוקח לא סמך דעתו שיוכל לקנותם].

ו. מי שהיה מוריש²⁴ גוסס²⁵ ונטוי למות, ורצה¹³ למכור מנכסיו²⁶ מעט²⁷ כדי להוציא הדמים בצרכי קבורה²⁸, הואיל והבן עניו²⁹, ואם ימתין עד שיתמך וימכר - ישתהא המת ויתבזה, תקנו חכמים, שאם מכר ואמר: מה שאירש מאבי היום מכור לך - ממכרו קים. וכן ציד עני שאין לו מה שיאכל, שאמר: מה שתעלה מן הים מצודתי היום מכור לך - ממכרו קים, משום כדי חייו³⁰.

ד. מי שפסק על שער שבשוק שיתן ארבע סאין בסלע, אם היו שבלים¹⁶ - הרי זה קנה לקבל מי שפרע. והוא שיראה¹⁷ לו בגרין, או שיאמר לו בשוק 'הריני סומך עליך'. אבל אם לא נראה בגרין ולא אמר לו 'הריני סומך עליך' - לא סמכה דעתו¹⁸ של מוכר, ואינו מקבל מי שפרע; שהרי הוא אומר¹⁹: שמה פסק עם אחר²⁰, ואין צריך לחטים אלו.

24) אביו או מוריש אחר. ואף על פי שבגמרא שם אמרו: "מה שאירש מן אבא היום מכור לך" - סובר רבינו שאביו לא דווקא, שהרי הטעם הוא משום כבוד המת. 25) רי"ף שם בשם ירושלמי. 26) של מוריש. 27) ואם אינו מוצא למכור בשיעור מצומצם, יכול למכור אף יותר מכפי הצורך (מגיד משנה). 28) בירושלמי שם, נזכרו צרכי תכריכין, ולדעת הרא"ש (הביאו הסמ"ע, סימן ריא סעיף קטן ג) אף האבן ששמים על הקבר, הוא בכלל צרכי קבורה. 29) שאם יש לו משלו, לא תיקנו חכמים שתהא מכירתו מכירה (סמ"ע שם סעיף קטן ד) [לפי שהלכה היא שאם אין לאב ויש לבן, כופין את הבן לזון את אביו (פרק ו מהלכות ממרים הלכה ג) והוא הדין שכופין אותו לכבדו אחר מותו]. 30) לדעת רב האי תיקנו כן רק לכדי חיי יום, אך מסתימות לשון רבינו שלא הזכיר פרט זה, מדויק הסמ"ע (שם סעיף קטן ו) שיכול למכור מה שתעלה מצודתו מן הים ביום אחד, אף על פי שיהיה בו חיי ימים הרבה.

16) כן פירש רבינו מה שאמרו בגמרא שם "תערא חריפא", כלומר שער מוקדם לפני הקציר, כשהתבואה בשיבוליה. 17) כלומר, מה שאמרנו למעלה (הלכה ג) שהפוסק על שער שבשוק, חייב לקנות וליתן ואם חזר אחר כך מקבל מי שפרע - אינו אלא לאחר הקציר, שאז סמכה דעתם של הלוקח ושל המוכר, אבל כשהתבואה עודה בשיבוליה אין המוכר סומך דעתו אלא בתנאים דלהלן. 18) וסמיכות דעת היא הבסיס לכל קניין, והיעדרה גורם לביטול הקניין. 19) המוכר אומר בלבו. 20) כן אמרו שם: "מאן דיהיב זוזי אתרעא חריפא, לבי תרי תלתא יהיב", כלומר, מי שנותן כסף על שער חריף, לשניים או לשלושה הוא נותן, שאם לא תצליח התבואה אצל זה ייקח אצל שני ואין כאן סמיכות דעת מצד המוכר.

ז. הבן³¹ שמכר בנכסי אביו בחיי אביו, ומת הבן בחיי האב ואחר כך מת האב - בן הבן מוציא³² מיד הלוקחות; שהרי אביו מכר דבר שלא בא עדין לרשותו, ונמצאו הנכסים ברשות האב, וזה יורש אבי אביו³³. וכן כל פיוצא בזה.

ה. דבר שאין ברשותו של מקנה - אינו נקנה, והרי הוא כדבר שלא בא לעולם²¹. כיצד? מה שאירש²² מאבא מכור לך, מה שתעלה מצודתי מן הים נתן לך, שדה זו לכשאקנה²³ קנייה לך - לא קנה כלום. וכן כל פיוצא בזה.

31) בבא בתרא קנט. 32) גם הבן עצמו יכול לבטל את המכירה. שהרי הוא דבר שלא בא לעולם, אלא שאם הוא עצמו מבטלה, חייב להחזיר את הדמים שקיבל, ואילו בן-הבן אין לו כל זיקה לחוב אביו, לפי שהוא בא מכוח אבי-אביו (מגיד משנה בשם הרשב"א). ובשולחן ערוך (חושן משפט סימן ריא סעיף ג) מביא הלכה זו כהמשך של ההלכה הקודמת, היינו, שהבן מכר כשאביו היה גוסס, ועל כן אם היה הבן קיים לא היה יכול להוציא אף את הקרקע, שהרי אז יש תוקף, מטעם תקנת חכמים לקנין זה, מה שאין כן בן-הבן. אבל אם מת הבן בחיי האב לא חלה המכירה ולא תיקנו בה חכמים משום כבוד המת, שהרי אף למאן דאמר "אדם מקנה דבר שלא בא לעולם" - אין זו מכירה באופן שמת הבן בחיי האב (ב"ח שם). 33) כך הגדירו את זכות הירושה, שכן הבן יורש באופן בלתי-אמצעי את אבי אביו, והוא עומד במקום הבן - אביו, ולכן הוא אינו חייב אף להחזיר את הדמים, אם לא השתמשו בהן לצרכי קבורת אבי אביו (סמ"ע שם סעיף קטן ז).

21) בבא מציעא טז: 22) תוספתא בנדרים סוף פרק ו והובאה בבבא מציעא שם. 23) שם בבבא מציעא מימרא של רב שקנה, מפני שסובר כרבי מאיר: "אדם מקנה דבר שלא בא לעולם" ואין הלכה כמותו. ונראה מדברי רבינו, שרק אם אמר לו: "שדה זו", לא קנה, אבל אם אמר לו: "שדה סתם, כלומר, איזו שהיא, לכשאקנה קנוייה לך" - קנה, שיש כאן סמיכות הדעת מצד הקונה, שוודאי יעלה בידו של מוכר לקנות איזו שדה שהיא. וראה למעלה הלכה ג. ומה שאמר רבא בבבא מציעא שם: "האלוקים אמר רב אפילו בשדה זו, מכדי רב כמאן אמרה לשמעתי כרבי מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כו'", שנראה מזה שגם בשדה סתם אינה קנוייה אלא לדעת רבי מאיר (ועיין מהר"ם והגהות הג"ר צבי הירש חיות שם) - דעת רבינו שבשדה סתם קנה אפילו לדעת חכמים החולקים על רבי מאיר, ומה שאמר "מכדי רב כמאן אמרה לשמעתי כרבי מאיר". אין זה מכוח הלכה זו, אלא מכוח מה שאמר למעלה (שם טז:): "חזר ולקחה מבעלים הראשונים" וסובר רבא שכל זה מפני שסובר כרבי מאיר שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם ולא כסוגיית הגמרא שם, ומה שאמרו שם טז. "אמר רבא הכא סמכא דעתיה" - בכתב יד רומי הנוסחא שם "אמר רבה" (דקדוקי סופרים שם) ומה שאמרו

ואף על פי שסברא זו ש"דעתו של אדם קרובה אצל בנו", מועילה אף באמירה בלבד (פרק כ"ג מהלכות אישות הלכה י"ג"ד) - אין זה אלא בדבר שלא בא לעולם (פרק ו מהלכות זכייה ומתנה הלכה ז'), שאין סברא זו מועילה אלא באופן שיש חיסרון אחד בלבד: דבר שלא בא לעולם, או אמירה, אבל כשישנם שני החסרונות: גם דבר שלא בא לעולם וגם אמירה בלבד - לא קנה. ועיין בהלכות זכייה ומתנה שם].

יא. האומר לאשתו: נכסי לפניי שתלדי ממני - הרי אלו לא יקנו כלום; שפיין שלא נתעברה בהן בשעת המתנה, עדין לא באו בדי להיות דעתו קרובה להם.

יב. המקנה למין ממני חיה - לא הקנה כלום. הקנה קצת נכסיו לבהמה או למי שלא בא לעולם, וחזר ואמר לחברו: קנה בבהמה זו, או בעבר זה - לא קנה כלום⁴⁵. אמר לו: קנה את ובהמה זו, או את ועבר זה - קנה מחצה⁴⁶.

(45) כשם שהבהמה או העובר לא קנו. (46) שם כרב נחמן. שכיוון שאמר "את ובהמה", וודאי כוונתו שהבהמה תקנה חצי והאדם יקנה חצי, ומכיוון שלא תלה קניית האדם בקניית הבהמה - קנה האדם חצי.

יג. אין אדם מקנה לא במקור ולא במתנה אלא דבר שיש בו ממש⁴⁷; אבל דבר שאין בו ממש - אינו נקנה.

(47) גוף, עצם.

יד. כיצד? אין אדם מקנה ריח התפוח הזה, או טעם הדבש הזה, או עין⁴⁸ הבדלח⁴⁹ הזה. וכן כל פיצא בזה. לפיכך⁵⁰, המקנה לחברו אכילת פירות דקל זה⁵¹, או דירת בית זה⁵² - לא קנה; עד שיקנה לו גוף הבית לדור בו, וגוף האילן לאכל פירותיו⁵³, כמו שיתבאר.

(48) צבע, מראה. (49) אבן טובה. (50) בבא בתרא קמז: ואף על פי שהזכירו שם שכיב מרע - הרי בארו שם: "מה שאין בבריא אין בשכיב מרע", כלומר, אין לשכיב מרע אלא יתרון אחד: שאינו זקוק לקניין. אבל אם בבריא לא מועיל הקניין - אין כוח גם במתנת שכיב מרע, שאינה עדיפה ממתנת בריא. (51) ואכילה עצמה היא דבר שאין בו ממש, אם כי הפירות הם דבר שיש בו ממש. ואף על פי שהם בעולם (סמ"ע סימן ריב סעיף קטן א) וראה ברש"ם שם דיבור המתחיל אמר רב נחמן, שנראה מדבריו שהמדובר שהפירות אינם בעולם. (52) כלומר, הדיוור בבית זה. שהדיוור אין בו ממש. (53) וכל שכן אם מוכר הפירות עצמם - כיוון שהם בעולם.

טו. דין ההקדש⁵⁴ ודין העננים ודין הנדרים אינו בדין ההדיוט בקנייתו. שאלו אמר אדם: פל מה שתלד בהמתי יהיה הקדש⁵⁵ לבדק הבית⁵⁶, או יהיה

ח. מי שנתן קרקע³⁴ מתנה לחברו, ונתן לו על גבה³⁵ מאה דינרין: אם היו הדינרין מצויין ברשותו - פיין שזכה בשדה זכה בדינרין³⁶; ואם אין לו דינר - אין מחיבין את הנותן לתן לו מאה דינרין, עד שיביא הזוכה³⁷ ראיה שהיה לזה דינרין בעת המתנה. והוא הדין לשאר מטלטלין שמקנה אדם אותם על קרקע: אם אינם ברשות המוכר או הנותן - לא קנה; שאין אדם מקנה דבר שאינו ברשותו³⁸.

(34) שלא שאלו בקידושין (כו"ז) אלא אם צריך "צבורים" בקניין אגב או אין צריך (ראה למעלה פרק ג הלכה ט) - אבל לא נסתפקו כלל אם צריך שיהיו בעין וברשותו, עיין מגיד משנה. (35) כלומר, אמר לו: "קנה אותם על גבי קרקע זו" (ראה למעלה שם). (36) בקניין אגב. (37) לפי הכלל הידוע: "המוציא מחבירו עליו הראייה" (מגיד משנה). (38) בבבא קמא ט: אמרו שאין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו. ופשוט שהוא הדין שאינו מקנה דבר שאינו ברשותו. וראה להלן.

ט. מי שהיה לו פקדון³⁹ ביד אחר - הרי זה מקנה⁴⁰ בין במקור בין במתנה; לפי שהפקדון ברשות בעליו הוא⁴¹, והרי הוא בחזקת שהוא קיים. ואם פפר בו⁴² זה שהפקד אצלו - אינו יכול להקנותו; שזה פמי שאבד, שאינו ברשותו⁴³. אבל המלוה, הואיל וילהוצאה נתנה, אינה בעולם, ואין אדם יכול להקנותה אלא במעמד שלשטן. והוא דבר שאין לו טעם, כמו שבארנו. ואם היתה מלוה בשטר - מקנה את השטר בכתיבה ומסירה; שהרי יש כאן דבר הנמסר לקנות שעבוד שבו.

(39) מקור הלכה זו: עובדה של רב פפא שהקנה לרב שמואל בר אבא פיקדון שהיה לו ביד אחרים (בבא בתרא עז: "הו ליה תריסר אלפי זוזי". ולא כנוסחת הספרים בבבא קמא קד: "הווה מסיק תריסר אלפי זוזי" שמשמע שהמדובר בהלוואה, ראה להלן). (40) בקניין אגב קרקע, ראה למעלה פרק ו הלכה ז. (41) אף שאינו בביתו ממש. (42) שמעתה הרי הוא כגולן, ראה להלן. (43) כן אמרו בבבא קמא סח: "אמר רבי יוחנן גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהם אינן יכולין להקדישו זה (=הגולן) לפי שאינו שלו, וזה (=הנגזל) לפי שאינו ברשותו" והוא הדין שאינו יכול להקנות מאותו הטעם (מגיד משנה).

י. פשם שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, כן אין אדם מקנה למי שלא בא לעולם. ואפלו עבר הרי הוא פמי שלא בא לעולם, והמזכה לעבר - לא קנה. ואם היה בנו, הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו - קנה⁴⁴.

(44) גמרא שם. ונראה מסתימת לשון רבינו שאין הברל בזה בין בריא לבין שכיב מרע, ועיין במגיד משנה שיש מחלקים בזה. [ודווקא מזכה בקניין, אבל באמירה בלבד - לא קנה.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(ומה דין מוכר עם הלוקח) [ומה בין שוכר ולוקח] והדומה לזה.

- א. מקנה² אדם הגוף לפירותיו³. בין במקרה⁴, בין במתנה, בין במתנת שכיב מרע⁵. ואין זה מקנה דבר שלא בא לעולם⁶, שהרי הגוף מצוי⁷ ומקנה לפירות⁸. הא למה זה דומה? לשוכר בית או שדה לחברו⁹, שלא הקנה לו הגוף¹⁰, אלא הנאת הגוף¹¹.

(2) כלומר, יכול להקנות, ויש תוקף לקנינו. (3) מקור דברי רבינו בבבא-בבא-בבא-בבא: קמז: "אמר רב נחמן, שכיב מרע וכו' עד שיאמר תנו בית זה לפלוני וידור בו, תנו דקל זה לפלוני ויאכל לפירותיו", וראה להלן פ"י מהלכות זכיה ומתנה הלכה טו. וכן הוא בגיטין מג. "עד כאן לא קאמרי רבנן אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, אלא כגון פירות דקל, דהשתא מיהא ליתנהו (= שעכשיו עדיין אינם בעולם), אבל הכא (= במוכר עבד לקנס, שאם יגחנו שור יהא קנסו של הלוקח) הא קאי שור והא קאי עבד (הנה השור והנה העבד)". ועיין שם ב'תוספות' מב: ד"ה עבד. (4) בגמרא שם הובאה הלכה זו במתנה, אך הוא-הדין במכר, כי אין הפרש בענין זה בין מכר למתנה. (5) הנושא במימרא הנזכרת הוא שכיב מרע, אך הגמרא מסכמת סמוך למימרא זו את העיקרון: "דבר שאינו בבריא, אינו בשכיב מרע", המשוה לענין זה, שכיב מרע ובריא כאחד. (6) כמו מקנה פירות של הדקל (ולא דקל לפירותיו). ועיין לעיל פכ"ב, הל' ב. (7) הגוף הוא דבר מצוי ובא לעולם. (8) והוא לא מקנה את הפירות, שהם דבר שלא בא לעולם, אלא את הגוף המצוי בעולם, אם כי בצורה מוגבלת - לפירותיו. (9) רבינו רוצה בהשוואה זו להדגיש את המושג של הקניית גוף להנאות ותשמישים מוגבלים על-ידי מושג דומה, אך שכיח יותר, והוא: השכירות, אם כי יש הפרש להלכה בין "גוף לפירות" לבין "שכירות" (להלן הלכה ח) [וראה להלן הלכה ט והערה נה]. (10) שהרי את הבית או את השדה הוא חייב להחזיר, כעבור זמן-מה. (11) את זכות הדירה, והיינו שהקנה לו את הגוף להנאה זו של הדירה, אבל לא שהקנה לו את הדירה או את הנאת הגוף, כי זהו דבר שאין בו ממש וגם דבר שלא בא לעולם, ולא קנה, כמבואר בגמרא בבא-בבא-בבא-בבא שם. ורבינו לא נכנס עכשיו לנושא זה, וסמך על בירורו להלן פ"י מהלכות זכיה ומתנה הלכה טו.

- ב. פיצד? בגון שמכר או שנתן שדה לפירותיה¹², בין לימן קציעב, בין כל ימי חייו של מוכר או של לוקח, והוא הדין למוכר ולנותן אילן לפירותיו¹³, או רחל לגנתה¹⁴, או בהמה ופשחה ללדוניהם¹⁵, או עבד למעשה ידיו¹⁶ - בכל מקרה או מתנותיו¹⁷.

(12) גיטין מז: "המוכר שדהו לפירות". (13) בבא-בבא-בבא שם. (14) לא ידוע לי המקור המדויק לדוגמא זו. (15) שבת קלה: "בלוקח שפחה לעובריה". (16) בכתובות נח. אמרו: "יקדשו ידיך לעושיהם", והוא-הדין למוכר עבד למעשה ידיו. (17) והוא קונה מיד, אפילו טרם בא

- אסור עלי, או אתנו לצדקה - אף על פי שאינו מתקדש לפי שאינו בעולם, הרי זה חייב לקיים דברו¹⁷; שנאמר: ככל היצא מפיו יעשה⁵⁸.

(54) כל הלכה זו הביא רבינו גם בפרק ו מהלכות ערכין הלכה לא. מסברת עצמו והקדים לה: "ויראה לי". (55) בהלכות ערכין שם כתב: "הרי עלי להקדישו". (56) [צריך עיון, הרי המקדיש בהמה טהורה תמימה לבדק הבית עובר בעשה (פרק ה מהלכות ערכין הלכה ה) והיאך יכול לקבל על עצמו נדר שיקדישו - הרי הוא מושבע ועומד מהר סיני שלא יקדישנה לבדק הבית (ראה פרק ג מהלכות נדרים הלכה ז) ובפרק ו מהלכות ערכין שם לא כתב "לבדק הבית"]. (57) הראב"ד חולק על דברי רבינו וכתב: "שאם חייב עצמו בכך שאמר אתן לעניים כך וכך - כלומר מן הפירות שיצאו בכרם שלי - הרי זה חייב עצמו וייתן. אבל אם אמר ייתן לעניים כך וכך מפירות שלא באו לעולם לא קנו עניים" וכן דעת הגאונים להלן הלכה יז והובאו דבריהם בטור שם. (58) בהלכות ערכין שם מביא רבינו שהוא עובר "משום בל תאחר ולא יחל דברו ומשום ככל היוצא מפיו יעשה". והעיר על זה הלחם משנה שם.

- טז. והואיל והדבר פן⁵⁹, אם צוה אדם פשהוא שכיב מרע ואמר: כל מה שיוציא אילן זה לעניים, או כל שכר בית זה לעניים - זכו בהן העניים⁶⁰.

(59) שיש חיוב לקיים נדר אפילו בדבר שלא בא לעולם. (60) מכיוון שבמתנת בריא חייב הנותן לקיים דברו מטעם נדר, כמו שכתב למעלה, תיקנו חכמים כן גם בשכיב מרע, כדי שלא תיטרף דעתו עליו, אף על פי שהנותן שהתחייב מתורת נדר, מת ואינו, ויורשיו לא התחייבו (אבן האזל, ועיין כסף משנה).

- יז. יש גאונים⁶¹ שחולקין על דבר זה ואומרים, שאין העניים זוכין אלא בדברים שהדייט קונה בהן, ולפיכך לא יזכו בדבר שלא בא לעולם⁶². ואין דעתנו נוטה לדברים אלו; שאין אדם מצוה להקנות, והוא מצוה לקיים דבריו בצדקה או בהקדש, כמו שהוא מצוה לקיים הנדר, כמו שבארנו בערכין⁶³.

(61) שיטתם כדעת הראב"ד, למעלה הלכה טו, והובאו דבריהם בטור שם. (62) ראייה לדבריהם מדברי הגמרא בבבא קמא לו: שאדם אחד אמר שכסף שביד אחרים יתנוהו לעניים, ונראה שם שלא קנו אותו העניים, וזהו מטעם שאינו ברשותו כמו שכתב הר"ף שם. הרי שגם מטעם נדר אין כאן שום חיוב כיוון שלא אמר "אתנהו לעניים". ולדעת רבינו יש לפרש שם כפירוש רבינו חננאל (כתוספות דיבור המתחיל יד) שזכו בו עניים עיין שם. (63) פרק ו הלכה לא-לג. אבל שם מפורש: "הרי עלי להקדישו". וצריך עיון.

פרק שלשה ועשרים

(1) נתבאר בו דיני המקנה גוף הדבר לפירותיו, והמוכר גוף דבר לזמן, והקונה פירות שובך או פירות כוורת דבורים

1 ג. מְכַר 18 עֲבָדָיו לְקָנָם 19, שָׁאֵם יָנַח 20 וַיָּמוּת 21 יְהוֹה
2 קָנָם שֶׁל לֹאֲמָה - הָרִי זֶה סִפֵּק 22. לְפִיכָף 23 לֹא קָנָה;
3 וְאֵם תִּפְשֶׁ 24 הַקָּנָם - אֵין מוֹצִיאֵין מִיָּדוֹ.

18) בגיטין (מב־מג), היא בעיא שלא נפתרה. (19) לענין קנס, אבל לא לענינים אחרים. (20) שאם שור של אדם שלישי יגח את העבד. (21) העבד ימות מן הנגיחה, שאז משלם בעל השור קנס לבעל העבד: שלשים שקלים, כמפורש בפסוק (שמות כא, לב). (22) אחרי שהבעיא נשארה תלויה ללא פתרון, וצדדי הספק הם: שמא זה דומה ל"אילן לפירותיו" (למעלה הלכה א־ב), או שמא אינו דומה לשם, שהרי הפירות רגילים לבוא, והם יוצאים מגוף האילן, ואילו הקנס אינו יוצא מגוף העבד. וגם אין זה ברור שיבוא, כי שמא בכלל לא יקרה מקרה הנגיחה, ואף אם יקרה, שמא יודה בעל השור ויפטר מקנס כדין "מודה בקנס" (גמרא גיטין שם, ו'תוספות' שם מה: ד"ה עבד). (23) כדין כל ספק משפטי, שאנו דנים בו: "המוציא מחבירו עליו הראיה". (24) רבינו לשיטתו, שבכל ספק משפטי יש תוקף לתפיסה.

(25) בעיא בבבא-בתרא קמח. (כפירוש ה'תוספות' שם ד"ה איבעיא להו) ונפתרה שם בצורת "אם תמצי לומר". (26) פירותיו של האילן - ולא גוף האילן לפירותיו, וזהו דבר שלא בא לעולם. (27) כלומר, אין אנו אומרים שהמוכר התכוון להשאיר לשני מקום באילן לפירות, כמו "דקל לפירותיו", כיון שלא הביע זאת במפורש. (28) ולא בירר רבינו, למי שייכים הפירות? הרשב"א כתב מפורש שהם ללוקח ראשון (מגיד-משנה). וכן פסק בשולחן-ערוך (חושן-משפט סימן רט סעיף ט) "וראשון קנה דקל ופירותיו". (29) שם, בעיא שנפתרה. (30) היינו, הענפים, מקום שבו גדלים הפירות (רשב"ם, ו'תוספות' שם) ושוב אינם נחשבים כדבר שלא בא לעולם. (31) שלא אמר מפורש שהוא משאיר לעצמו גם את מקום הפירות. (32) ולכן, אף שלא הזכיר את השירור בגוף האילן, אנו אומדים את דעתו, שבוודאי השאיר.

9 ה. המוכר גוף הקרקע³³ לזמן קצוב³⁴ - הרי זה
10 מכירה³⁵; ומשתמש הלוקח בגוף כחפצו³⁶ ואוכל
11 הפרות כל זמן המכירה, ובסוף תחזור לבעליה.

33) כלומר, לא רק לפירותיו, אלא את גוף הקרקע עצמו מכר לכל תשמישיו, ברם לא לצמיתות. 34) לתאריך מוגבל. 35) יש תוקף משפטי למכירה זו, והלוקח קונה

37) כלומר, אף-על-פי שלכאורה אין הפרש ביניהם, וגם בגמרא (גיטין מח.) השוו מכירה לזמן קצוב - דהיינו, מכירת קרקע בזמן שהיובל נוהג שאינה אלא עד היובל - להמוכר שדהו לפירות, שבשניהם אין ללוקח אלא קנין פירות בלבד, ועם כל זה יש הפרש בין קנין פירות למוכר הגוף לזמן קצוב, ומהו ההפרש? (ביאור הגר"א שם ס"ק יא.) 38) שהרי אין לו זכות בגוף עצמו, אלא לפירות היוצאים ממנו ולא יותר. וכן מפורש בבבא-בבארתא נ: שאין לבעל רשות לחפור בורות שיחין ומערות בנכסי מלוג של אשתו, אע"פ שקנויים לו לפירות (ביאור הגר"א שם ס"ק יב.) 39) שכאן יש לו זכות בגוף עצמו, אם כי לזמן מוגבל בלבד. 40) מקור דבריו ממה שאמרו בירושלמי סוף פ"ד דגיטין: "קנה שדה ביובל (פירוש: בזמן שהיובל נוהג - כן נראה ברשב"א לגיטין מז.) רבי אילא אמר, קנה קרקע (פירוש: כקונה קרקע לזמן קצוב), אבא בר ממל אמר, לא קנה קרקע (פירוש: לא קנה גוף הקרקע, כנ"ל, אלא יש לו בה קנין פירות בלבד). מתיב רבי אבא בר ממל לרבי אילא, על דעתך דאת אמר קנה קרקע, יחפור בה בורות שיחין ומערות. אמר לו: התורה אמרה ושב לאחוזתו - בעינינו." הרי שלולא הפסוק הזה, רשאי הקונה קרקע לזמן קצוב שיש לו בה קנין הגוף - לחפור בה בורות שיחין ומערות (וראה בראב"ד ומגיד-משנה כאן, ובמשנה למלך פ"א מהלכות שמיטה יובל הלכה א ובאבן-האזל כאן). וראה ברש"י ערכין כט: ד"ה וחדא (ביאור הגר"א לחו"מ סימן ריב ס"ק יג.)

18 ז. וימה הפֿרש יש בין המוכר שְׂדֵה זו לַפְּרוֹתֶיהָ וּבֵין
19 המוכר פְּרוֹת שְׂדֵה זו לַחֲבֵרוֹ? ⁴¹ שְׁמוֹכֵר פְּרוֹת
20 הַשְּׂדֵה - אֵין לַלּוֹקֵחַ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּשְּׂדֵה זו כָּלל, אָפְלוּ
21 לַהֲכַנֵּס, אֲלֹא בַשַּׁעַת הוֹצָאת הַפְּרוֹת⁴², וְיֵשׁ לְבַעַל
22 הַשְּׂדֵה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ כַּחֲפָצוֹ; אֲבָל הַמוֹכֵר שְׂדֵה
23 לַפְּרוֹתֶיהָ - אֵין בַּעַל הַשְּׂדֵה יִכּוֹל לַהֲכַנֵּס בָּהּ אֲלֹא
24 מַדְעַת הַלּוֹקֵחַ⁴³, וְיֵשׁ לַלּוֹקֵחַ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ כַּחֲפָצוֹ⁴⁴.

(41) הכסף-משנה תמה על זה: הרי הפרש גדול יש ביניהם, שמוכר שדה לפירות קנה, ומוכר פירות שדה לא קנה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למטלטלין. שאף הם הוזכרו למעלה הלכה ב: "רחל לגיזתה או בהמה לוולדותיה" (ראה משנה-למלך). [נאפשר שלא כתב כן רבינו שם, אלא באופן שבעל השדה נמצא בשדה, שכן כתב שם: "אבל בקרקע או בספינה, שהרי בעלה עמה, אין אומר כן (=אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר), אבל אם אין בעל השדה עמה - אין השוכר רשאי להשכיר, כמו במטלטלין].

- ט. המוכר פירות שובך⁵¹ ופרות פורת לחברו - קנה. ואין זה מוכר דבר שלא בא לעולם, לפי שאינו מוכר יונים שיולדו או דבש שיבוא לפורת, אלא הוא מוכר שובך לפרותיו או פורת לדבשה⁵²; שהרי הוא כשוכר⁵³ אמת המים לחברו⁵⁴, שהוא נהנה בכל מה שיצוד בה⁵⁵, כך זה הקנה שובך זה לפרותיו, כמו שמוכר אילן לפרותיו. ודין כלם פדין השוכר בית⁵⁶ מחברו, כמו שאמרו⁵⁷, שהוא נהנה בכל הנאות שיש בו. וכן כל פיוצא בזה.

(51) משנה בבא-בבא פ. ו.שם: "הלוקח פירות שובך. . . פירות כוורת". "שובך" הוא קן של יונים. ו"כוורת" הם הבתים שעושים הדבורים מן השעווה ויצניעו בהם הדבש" (רבינו בפירוש המשנה שם). ומכאן שקונה פירות שובך וכוורת - קנה, ואין זה דבר שלא בא לעולם. (52) הראב"ד חולק על זה, וכתב: "דוקא שאמר לו כך". כלומר, דוקא אם אמר לו במפורש "שובך לפירותיו" ו"כוורת לדבשה". ודעת רבינו, ששובך וכוורת עצמן אינן חשובות כלל, והן טפילות לגבי היונים והדבורים, ולפיכך אע"פ שאמר פירות שובך ופירות כוורת, הרי זה כאילו אמר מפורש: שובך לפירותיו וכוורת לדבשה (סמ"ע סימן ריג ס"ק א' בשם 'בית יוסף'). (53) בשו"ע חו"מ סימן ריג סעיף א' הביא: "שהרי הוא כמוכר". (54) לפי נוסחתנו "השוכר", צ"ל "מחבירו". (55) רוצה לומר, שכשם שבאמת המים קנה הדגים, אף-על-פי שאינם צומחים מהמים, כמו-כן קנה היונים והדבורים בשובך וכוורת, אע"פ שפירותיהם באים מן החוץ (סמ"ע שם, ס"ק א'). (56) [אף-על-פי שלמעלה הלכה ח, כתב רבינו שיש הפרש בין קונה שדה לפירות לבין שוכר שדה, בענינו אין הפרש ביניהם, שהרי לענין קנין היונים, הדבש והדגים, שבשובך שבכוורת ובאמת המים, אין הפרש בין שוכר לקונה, וכל ההפרש אינו אלא בזה שהקונה שדה יכול לשנות ולהנות בה כחפצו. וכמו-כן לענין "אין השוכר רשאי להשכיר", אין כאן הפרש שהרי בקרקעות אין קפידא בזה (ראה למעלה הערה ח) והשובך והכוורת ואמת המים הרי דינם כקרקע שבעלם עמהם ולא כמטלטלין שאין בעלם עמהם]. (57) למעלה הלכה א, וראה שם הערה ח.

- י. הפיוצים⁵⁸ והאפרוחין עצמן שיש בשובך - לא קנה אותם בעל שובך⁵⁹ כל זמן שלא פרחו⁶⁰. ודבר זה גזרת חכמים היא, ומשום 'לא תקח האם על הבנים' נגזר בה⁶¹. לפיכך, הרוצה להקנות אפרוחים ופיוצים אלו לחברו - מטפח⁶² על השובך שיפרחו האמהות ויגבהו מעל הארץ, ואחר כך יקנה אותן

וה'טור' שם כתב: "פירוש: אחר שבאו [הפירות] לעולם" (ועיין משנה-למלך). [אבל בדפוס רומי כתוב: "ומה הפרש יש בין המוכר שדה לפירותיה ובין המוכר פירות שדה זו לחבירו שלא קנה כמו שביארנו" וכן הוא בכ"י תימן. ולפי"ז מתפרשים דברי רבינו בפשטות, שזה עצמו הוא שואל: מה הפרש בין זה לזה, שבזה קנה ובוזה לא קנה. והוא מסביר כי במוכר שדה לפירות יש לו ללוקח להשתמש בשדה כחפצו, ובעל השדה אינו יכול להכנס בה אלא מדעת הלוקח, ואם-כן זהו קנין הגוף. ואילו המוכר פירות השדה, אף-על-פי שעדיין לא חזר בו המוכר, והלוקח אוכל פירותיה (ראה למעלה פכ"ב הלכה ב) - אין ללוקח להשתמש בשדה כלל, אפילו להכנס, לא בשעת הוצאת הפירות, ובעל השדה משתמש בה כחפצו, ואם-כן אין זה קנין הגוף, אלא קנין פירות בלבד, ולפיכך אינו קונה הפירות שאינם בעולם]. (42) [כל זמן שלא חזר בו המוכר, כנ"ל]. (43) שהרי יש לו לנטעה או לזרעה כל זמן שירצה או להובירה (להלן הלכה ח). וב'תוספות' בבא-בבא כז. ד"ה לא, כתבו שיכול לשטוח בקרקע זו פירות לייבש, עיי"ש. וכן נראה מדברי רבינו להלן. ולכן אין בעל השדה יכול להכנס בה אלא מדעת הלוקח. (44) וכנראה שיכול להפיק ממנה כל ההנאות, כמו שכתבו ה'תוספות' בבא-בבא כז, ובלבד שלא ישנה צורת הקרקע ולא יבנה ולא יהרוס, כמו שכתב למעלה הלכה ו.

- ח. ומה הפרש יש בין הקונה שדה זו לפירותיה ובין השוכר שדה מחברו? שהקונה שדה לפירותיה - יש לו לנטעה או לזרעה⁴⁵ כל זמן שיזרעה⁴⁶ או להובירה⁴⁷; והשוכר אינו כן⁴⁸, כמו שיתבאר בענין שכירות⁴⁹. ואין השוכר רשאי להשכיר⁵⁰; אבל הקונה מקנה לאחרים כל מה שקנה.

(45) למרות שהבעלים שזרעה בשנה שעברה, היו מעוניינים אולי להובירה השנה. (46) שהלוקח נעשה בעל הבית לתקופת המכירה, ואין הוא חייב לדאוג ולהביא בחשבון מה שיהיה אחריו. (47) להשאירה ריקה, בלתי חרושה וזרועה, - ועושים כן כדי שלא תנוצל הקרקע יותר מדי - ואף שהבעלים הובירו אותה בשנה הקודמת, והיו אולי מעוניינים שהיא תזרע השנה, שלא תעמוד שממה יותר מדי. ומקור הדברים נראה מכתובות פ: "בעל שמכר קרקע לפירות לא עשה ולא כלום - שמה תכסיף", ופירש"י שם: "שלא יחוש הלוקח לזבלה ולטייבה (=לחרשה) וכו'". הרי שמותר לו לעשות כן (ביאור הגר"א שם ס"ק יח). (48) שאם נוהגים הבעלים לזרעה שנה ולהובירה שנה, אין השוכר רשאי לשנות (סמ"ע, שם ס"ק טז), שהשוכר אין לו אלא זכות הנאה בלבד ולא בעלות, ולפיכך הוא חייב להזהר בשמירת החפץ ולדאוג גם לעתידו. (49) פ"ח הלכות ג, ו, ח, שאין החוכר (=השוכר) יכול לעשות בה כרצונו. (50) (גיטין כט. ופ"א מהלכות שכירות הלכה ד). לפי שאין לו בעלות על החפץ, רק זכות הנאה אישית. ואף-על-פי שבפ"ה מהלכות שכירות הלכה ה כתב רבינו שלא אמרו חכמים אין השוכר רשאי להשכיר אלא במטלטלין ולא בקרקע (ראה כסף-משנה) - יתכן כי כוונת רבינו כאן

מכר, כי הן הן השוכב, והרי מכר רק פירות השוכב ולא השוכב עצמו (סמ"ע שם). (75) כל זוג נקרא בריכה. (76) זו שנולדה להן עתה. (77) כלומר, אלו שהיו בעת המכירה, כי לדעת רבינו צריכה האם שני זוגות לחברה: האחד שהיה בעת המכירה, ועוד אחד נוסף שמשאיר הקונה, ואין כן דעת רשב"ם. (78) כשם שהאמהות צריכות צוות של שתי בריכות שנולדו להן, כן צריכות הבנות צוות של שתי בריכות, שנולדו להן. (79) כי אין הבנות מוצאות צוות בחברת אמותיהן, אלא דוקא בחברת ילדיהן הן (גמרא שם). (80) באופן שצריך להשאיר חמשה זוגות: א. זוג האמהות. ב. זוג הבנות (ושניהם היו בעת המכירה). ג. זוג נוסף שילדו האמהות. ד.ה. שני זוגות שילדו הבנות שהיו בעת המכירה. (81) ולא הזכיר רבינו מה דין הבריכות שיוולדו לבריכה הראשונה (=שילדו האמהות אחר המכירה), והבריכות שיוולדו לשתי הבריכות שנולדו לבנות, אם הן של הלוקח או הן של המוכר, ועיין סמ"ע שם.

- יג. הלוקח⁸² פרות⁸³ מִחֲבֵרוֹ - נוטל שְׁלֹשָׁה
נְחִילִים⁸⁴ זֶה אַחֵר זֶה⁸⁵; מִכָּאן וְאֵילָן⁸⁶ - נוטל נְחִיל
וּמִנֵּיחַ נְחִיל, כְּדִי לִשְׁבֹּךְ⁸⁷ אֶת הַפְּנוֹת.¹⁵
¹⁶
¹⁷

(82) משנה בבא-בבא פ. ולפי פירושה בברייתא, בניגוד לפירושים אחרים של האמוראים, וכפירוש זה הכריעו גם הרי"ף והרשב"ם. (83) דוקא שקנה את הפירות ולא את הכוורת. ולכן צריך להשאיר כדי קיום הכוורת. (84) חבורה של דבורים. (85) הדבורים מולידים כל תשעה-עשר ימים נחיל של דבורים. (86) טיב הדבורים הנולדים הולך ופוחת, והוא לוקח את שלושת הראשונים המשובחים, ומכאן ואילך רק לסירוגין. (87) שהכוורת תהיה מיושבת, מאוכלסת ולא תחרב, והיינו, שיהיה לאמהות צוותא בוולדותיהן, שהרי קנה רק פירות ולא את הכוורת, ולפיכך חייב הוא להשאיר את הכוורת על האמהות, שהן יסוד הכוורת, ואף כמה נחילים של דבורים, שיהיו צוותא לאמותיהם, שלא תברחתה.

- יד. הלוקח⁸⁸ חלות דְּבִשׁ מִחֲבֵרוֹ - מְנִיחַ בַּפְּנוֹת שְׁתֵּי
חֳלוֹת⁸⁹, כְּדִי שְׁלֹא יִפְרְחוּ⁹⁰ הַדְּבוּרִים וְיִלְכּוּ לָהֶן⁹¹.¹⁸
¹⁹

(88) משנה (שם). (89) הדבורים מייצרים חלות של שעוה, ובתוכן הדבש. (90) מחוסר מזון, כי החלות מיועדות למזון הדבורים בימות החורף שאין עושים בהם דבש. (91) והלוקח קנה רק את החלות, ולא את הכוורת, ולפיכך חייב הוא להשאיר כדי קיום הכוורת.

- טו. הלוקח⁹² זֵיתִים מִחֲבֵרוֹ לְקִץ⁹³ - מְנִיחַ הָאֵילָן⁹⁴
סְמוּךְ לְאֶרֶץ שְׁתֵּי גְרִיפִּיּוֹת⁹⁵ וְקוֹצֵץ. לָקַח בְּתוּלַת
שְׁקָמָה⁹⁶ - מְגַבִּיהַ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים וְקוֹצֵץ. סָדֵן שֶׁל
שְׁקָמָה⁹⁷ - שְׁנֵי טְפָחִים⁹⁸. וּבִשְׂאֵר אֵילָנוֹת - טְפַח
וְקוֹצֵץ. בְּקָנִים וּבִבְּנָנִים - מִן הַפֶּקֶק⁹⁹ וּלְמַעַלָּה.
בְּדָקָלִים וְאַרְזִים - חוֹפֵר וּמְשַׁרֵּשׁ¹⁰⁰, לְפִי שְׁאֵין גִּזְעוֹ
מִחֲלִיף¹⁰¹.²⁰
²¹
²²
²³
²⁴
²⁵
²⁶

(92) משנה, שם. (93) כלומר, לא מכרו אלא לקרץ אותו, אבל לא לכלותו לגמרי, ולפיכך חייב להשאיר מהגזע שלו

- 1 לְחֲבֵרוֹ⁶³ בְּקָנִין⁶⁴, או על גְּבִי קֶרְקַע⁶⁵, או בְּשֶׂאֶר
2 דְּבָרִים שֶׁהַמַּטְלָטִלִּין נִקְנִין בָּהֶן⁶⁶.

(58) חולין קמא: קמב. (59) וממילא אינו יכול להקנות לאחרים. (60) "שם היו אפרוחים מפריחים, שאינן צריכין לאמן, - אינו חייב לשלח" (פי"ג מהלכות שחיטה הלכה ט) - סמ"ע סימן ריג ס"ק ב, ועיין מגיד-משנה וכסף-משנה. (61) כלומר, גזרו חכמים איסור על לקיחת הביצים והאפרוחים כל זמן שהאם רובצת עליהם, משום שמא יקח את האם. כי דעת רבינו שדין שילוח הקן, מן התורה, אינו אלא בלקיחת האם מעל הבנים. כמו שנאמר "לא תקח האם על הבנים", אבל לקיחת הבנים מן האם אינה אסורה מן התורה, אבל דעת הראב"ד ב'שיטה מקובצת' לבבא-מציעא קב. שאף זה אסור מן התורה, משום שנאמר "שלח תשלח את האם", ואחר-כך "והבנים תקח לך". וכן נראה בגמרא שם. (62) מכה בטפחו, כלומר בידו (חולין קמא:). (63) ואז, אפילו אם חוזרת האם אינו חייב לשלחה עוד, כי דין שלוח הקן אינו אלא בקן של הפקר ולא במזומן, כמו שדרשו חכמים (בבא-מציעא קב). "כי יקרא קן צפור, כי יקרא - פרט למזומן", וכיון שזכה בקן, כלומר בביצים או באפרוחים, שהם הם ה"קן" (רש"י שם) - שוב אין עליו איסור בלקיחת האם (סמ"ע, שם ס"ק ד). (64) חליפין. (65) בקנין "אגב". (66) כלומר במשיכה או בהגבהה. [ואינו קונה מטעם חצר, מפני שהשוכב אינו אלא כמושכר לו, כמו שכתב למעלה הלכה ט, ודעת רבינו שחצר המושכרת אינה קונה לשוכר אלא למשכיר, כמו שכתב בפ"ו מהלכות שכירות הלכה ה. וראה למעלה פ"ג הלכה ו (ועיין שם הערה כט) - אור-שמח].

- 3 יא. הלוקח⁶⁷ פרות שוכך מִחֲבֵרוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לָטֹל
4 פֶּל הַגּוֹזְלוֹת שְׁיֹלְדוֹ בּוֹ מַעֲתָה⁶⁸, מִפְּנֵי שֶׁהָאֲמָהוֹת⁶⁹
5 בּוֹרְחוֹת⁷⁰, נִמְצָא שֶׁהַחֲרִיב פֶּל הַשּׁוֹכֵךְ; אֲלֵא מְנִיחַ
6 מֵהֶן⁷¹ כְּדִי לִשְׁבֹּךְ הַשּׁוֹכֵךְ.

(67) משנה בבא-בבא פ. (68) אחרי המכירה. (69) ואת האמהות לא קנה, שהרי הוא קנה פירות שוכך ולא את השוכב. והאמהות הם יסוד השוכב. (70) מתוך בדידות והעדר חברה. (71) מהגוזלות שנולדו.

- 7 יב. וְכִמָּה מְנִיחַ? אִם הָיוּ בּוֹ⁷² אֲמָהוֹת⁷³ וּבָנוֹת⁷⁴ בְּעֵת
8 מְכִירת הַפְּרוֹת - מְנִיחַ בְּרִיכָה⁷⁵ רִאשׁוֹנָה שְׁיֹלְדוֹ
9 הָאֲמָהוֹת, כְּדִי שְׁיִצְטָטוּ הָאֲמָהוֹת עִם הַבְּרִיכָה
10 הָרִאשׁוֹנָה⁷⁶ וְעִם הַבָּנוֹת שֶׁעִמָּהֶם⁷⁷; וּמְנִיחַ מִמָּה
11 שְׁיֹלְדוֹ הַבָּנוֹת שְׁתֵּי בְּרִיכוֹת⁷⁸, כְּדִי שְׁיִצְטָטוּ
12 הַבָּנוֹת⁷⁹ עִם שְׁתֵּי הַבְּרִיכוֹת שֶׁהוֹלִידוּ⁸⁰; וְכָל הַנּוֹלָד
13 מֵאַחֵר שְׁתֵּי בְּרִיכוֹת שֶׁל בָּנוֹת וְהַבְּרִיכָה הָרִאשׁוֹנָה
14 שֶׁל אֲמָהוֹת⁸¹ - הָרִי אֵלָיו שְׁלוֹ.

(72) לפי גירסת הרי"ף שם. ועיין סמ"ע (סימן רכ ס"ק כז) הדין בפרוטרוט על הגירסאות האלו, ופירוש הסוגיא לפי הגירסאות. (73) היינו הזוג, זכר ונקבה ביחד, נקרא "אמהות" (סמ"ע שם ס"ק כז). (74) אף הן זוג, - זכר ונקבה (סמ"ע שם). ואותן, כלומר האמהות והבנות - לא

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לבית סאה, ואילו אילנות גדולים הם ממוטע שלשה לבית סאה, רשב"ם שם. וכן כתבו ה'תוספות' בערכין יד. ד"ה הקדיש) - הרי הקדיש את הקרקע ואת האילנות שביניהם. הרי שדין נטיעות כדון אילנות לענין הקדש ולענין מכירה. ועיין רמב"ם פ"ד מהלכות ערכין ותרמין הלכה יז, לפי נוסחת המגיה שם בלחם-משנה[7]. בגמרא (שם פג.) "בעי רב ירמיה, מכר לו שלשה בדי אילן, מהו? ופירש רשב"ם שמכר לו אילן אחד שיש לו שלשה בדים מרוחקים זה מזה ארבע אמות (ראה להלן הלכה ג), והעלה הקרקע שירטון ונראים הבדים כאילו הם שלשה אילנות נפרדים. וצד הספק שבדבר הוא: כיון שהם יונקים מגוף האילן - הם אילן אחד, או כיון שכל אחד מהם מושרש בקרקע - הם שלשה אילנות. ונחלקו הראשונים בביאור מסקנת הגמרא: לדעת רשב"ם הם שלשה אילנות, ולדעת ר"י בן מיגש הם אילן אחד (מגיד-משנה) ודעת רבינו כדעת רשב"ם. וולפני בעל המגיד-משנה היתה, כנראה, נוסחא אחרת בדברי רבינו: "שלשה בדי אילנות" וכ"ה אמנם בכ"י תימן, והכוונה למוכר שלשה בדים משלשה אילנות, ואם כן אין זו בעיית רב ירמיה בגמרא (שהרי שם מפורש "שלשה בדי אילן" וראה ברשב"ם שם), והכריע המגיד-משנה כנוסחא שלפנינו "שלשה בדי אילן", לפי שצ"ע הנוסחא הנ"ל צריך-עיון למה השמיט רבינו את בעיית הגמרא, וראה להלן הלכה ו והערה עו. 8) שגוש של שלשה אילנות נקרא שדה אילן (סמ"ע סימן רטז, ס"ק טז), ולפיכך אף-על-פי שלא התנה במפורש שיקנה את הקרקע - קנה אותה, כי כל הקרקע הראוי להם, היינו כל השדה מסביבם, נחשב לשטח המחיה שלהם. 9) כל השטח מסביב לאילנות, הדרוש לשם הטיפול בהם, וראה להלן הלכה ב. 10) כתוצאה מזה, שהקרקע היא של הלוקח. 11) משנה (שם פא.). 12) ברייתא (שם פג.). 13) ויכול לטעת אחרים במקומם. 14) ברייתא (שם פג.). 15) הרשב"ם (שם, ד"ה ואת האילנות) מוסיף: "קטנים", וכן הביא ה'טור' (סימן רטז). וכתב ה'בית יוסף' שהדבר הוא פשוט, שאין זה הגיוני שאילנות גדולים יהיו בטלים אגב שלושת האילנות שקנה. 16) נראה שהמדובר כשיש בין כל אחד ואחד משלושת האילנות שקנה - רווח של שש עשרה אמה (ראה להלן הלכה ג) באופן שאילנות אלו, שביניהם, אינם עושים אותם רצופים, אבל אם אין בין שלושת האילנות אלא רווח מצומצם של ארבע אמות - הם נעשים רצופים על-ידי האילנות שביניהם, ומקורבים זה לזה פחות מארבע אמות ואין לו קרקע, כדלהלן הלכה ד. ועיין 'תוספות' ב"ב עב. ד"ה ואת האילנות].

בכדי שיוכל לצמות שוב אחרי שיקון אותו, אלא שבכל אילן ואילן יש מדה אחרת, הכל לפי טבעו. 94) בדפוס רומי: "מן האילן", וכעין זה בשולחן-ערוך (חושן-משפט סימן רט, סעיף יד). 95) כלומר, שני אגרופים (כסף-משנה). וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם: "ושותי גרופיות, שיעור שני טפחים על הארץ". ולא עירבם יחד עם סדן של שקמה שאף בו השיעור שני טפחים - מפני שבשקמה יש הבדל בין סדן לבתולה (כסף-משנה, ועיין מגיד-משנה). 96) גמרא שם פ: "ובתולת השקמה" היא שקמה שלא קצצו אותה מעולם, ולכן זקוקה היא לשיור גדול, בכדי שתוכל לצמות מחדש. "שקמה" הוא עץ שמגדל תאנים מדבריות. 97) שקמה שכבר קצצו פעם אחת ושוב גדלה - נקראת "סדן השקמה". 98) כיון ששכבר נקצצה פעם - די לה בשיור שני טפחים. 99) הקשר שבאילן, היינו הקשר התחתון, ואת הקשר עצמו, ומלמטה ממנו יש להשאיר למוכר (סמ"ע סימן רטז, ס"ק מב). 100) קוצץ אותו עם השרשים. 101) אחרי שקצצו אותו מראשו, אף אם ישאירו סמוך לשרשים, לא יצמח יותר, ולכן אין תועלת להשאיר בו, שהרי בין כך לא יצמח מחדש. בגמרא שם העלו שאין כל הארזים שווים בזה, וישנם כאלה שגזעם מחליף, ומובן מאליהם שאלו דינם כשאר אילנות, ויש להשאיר בהם כדי שיחזרו ויצמיחו.

פֶּרֶק אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים

1) נתבאר משפטי הקונה אילן או אילנות מה דינו עם המוכר, וכן המוכר קרקע ומשייר אילנות וכן אם מכר קרקע ואילנות כיצד צריך לכתוב לו והנמשך אחר זה רוצה לומר אם מאיכות הכתיבה אם כמשייר אי זה דבר, ונסתיים הפרק בביאור דבר שנמכר ללוקח וחוזר המוכר מפני פגם משפחה.

- 1 א. המוכר² שִׁלְשָׁה³ אֵילָנוֹת בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ⁴, וְאָפְלוּ הָיוּ
- 2 שְׁלֹשׁ נְטִיעוֹת⁵ קִטְנוֹת⁶ או שִׁלְשָׁה בְּדֵי אֵילָן⁷ - הָרִי
- 3 יֵשׁ⁸ לְלוֹקֵחַ קֶרֶקַע הָרָאוּי לָהֶם⁹. וְאָפְלוּ¹⁰ יִבְשׂוּ¹¹
- 4 הָאֵילָנוֹת או נִקְצְצוּ¹² - יֵשׁ לָיו¹³ קֶרֶקַע הָרָאוּי לָהֶם,
- 5 וְקָנָה¹⁴ כָּל הָאֵילָנוֹת¹⁵ שְׂבִינֵיהֶם¹⁶.

2) משנה בבא-בבא פא. 3) כשהם עומדים כחצובה, כדלהלן הלכה ג, הם מהווים גוש חשוב. 4) בתוך שדה שיש למוכר. 5) [לענין שמיטה, כתב רבינו (פ"ג מהלכות שמיטה הלכה ו): "אי זו היא נטיעה, זה האילן הקטן כל זמן שקוראין לו נטיעה"]. 6) שהרי שנינו "אילנות" סתם, ובין גדולים ובין קטנים במשמע (מגיד-משנה). [וכן נראה ממה ששאל רב ירמיה (שם פג.) "מכר לו שלשה בדי אילן, מהו? ועל כרחנו שכוונתו בדים צעירים, כנטיעות, שאילו בבדים זקנים יש לו קרקע, כמפורש למעלה (שם פב.) "דילמא מסקא ארעא שרטון (=שמא יתכסו ענפי האילן בעפר) ואמרית לי תלתא זבינת לי, ואית לי ארעא" (וראה ביאור הגר"א סימן רטז ס"ק יג). וכן מבואר בתוספתא בבא-בבא (פ"ד, הוצאת צוקמ. עמ' 403): "קנה שלשה, קנה קרקע - וכמה יהיו רחוקים זה מזה ממוטע עשרה לבית סאה". ובבא-בבא עב. "הקדיש שלשה אילנות ממוטע עשרה לבית סאה (כלומר, נטיעות קטנות שהן ממוטע עשר

- 6 ב. וְכִמְהָ¹⁷ הִיא הַקֶּרֶקַע הָרָאוּי לָהֶם? תַּחְתֵּיהֶם¹⁸
- 7 וּבִינֵיהֶם¹⁹ וְחוּצָה לָהֶם²⁰ כְּמִלָּא הָאוּרָה וְסִלְוָה²¹. וְזֶה²²
- 8 הַמָּקוֹם שֶׁהוּא מִלָּא הָאוּרָה וְסִלְוָה²³ אֵין אֶחָד²⁴
- 9 מְשֻׁנֵּיהֶם יָכוֹל לְזַרְעוֹ אֶלָּא מִדַּעַת חֲבֵירוֹ²⁵.

17) בעיא בגמרא (פב.) בלשון זה. 18) תחת האילנות וגופי האילנות. ברייתא (שם) ומימרא של רבי חייא בר אבא בשם רבי יוחנן, ושלא כהתקפת רבי אלעזר. 19) השטח המגולה בין גופי אילן זה לגופי אילן זה (רשב"ם).

15 לְפִיכָּךְ לֹא קָנָה⁵⁵ הָאֵילָנוֹת שְׁפִינִיָּהֶם; וְאִם⁵⁶ יָבֵשׁ
16 הָאֵילָן אוֹ נִקְצֵץ⁵⁷ - לֵלֶךְ לֹא⁵⁸.

(38) בעיית רב ירמיה בגמרא (שם פג.). (39) "מקום יציאת האילן מן הארץ" (טור). (40) בגמרא (שם) פתרו את הבעיא ממשנה בכלאים, ושם שמודדים לענין כלאים מ"העיקר השני", ופירשו ה'תוספות' (שם ד"ה הרכובה בגפן) שהראייה היא מהמילה "העיקר", כלומר, שמודדים מן העיקר, היינו מן המקום הסמוך לקרקע, שהוא רחב, ולא מגובה הגזע שהוא קצר (כסף-משנה). (41) שם פג. (42) אלא שהם עומדים בשורה אחת, מה שמאפשר הזריעה ביניהם, ואין להניח מן הסתם שהמוכר ויתר על הקרקע לטובת לוקח האילנות. (43) ברייתא שם. וראה למעלה הערה לה. (44) מכאן שאם אין אלא שש עשרה אמה בדיוק - קנה קרקע, וראה למעלה הערה לו. (45) שאז אין צירוף ביניהם. (46) ברייתא שם פג. שהרי בשעה שקנה את השנים הראשונים לא קנה קרקע, וכי יקנה את הקרקע עכשיו, שהוא קונה רק אילן יחידי? (47) מכאן ועד "רשות הרבים ביניהם" - בעיות בגמרא (שם) שלא נפתרו ונשארו בסימן שאלה ("תיקון"), וכתב הרי"ף: "וקיימא-לן דכל תיקון דמונא, חומרא לתובע וקולא לנתבע", היינו, שכל ספק בעניני ממון מחמירים ביחס לתובע המוציא, ומקילים ביחס לנתבע המוחזק, ולפיכך בספקות אלו שלפנינו אין הלוקח יכול להוציא את הקרקע מהמוכר. (48) גבול השדה, שכיון שהוא על הגבול ולא בתוך השדה, אינו מצטרף עם שאר האילנות. (49) שקנה המוכר אילן בשדה חבירו עם הקרקע סביבו, ומכיון שאין כל שלושת האילנות בשדהו - אינם מצטרפים. (50) מלא מים, וזה חשוב כהפסק בין האילנות ומונע הצטרפותם. (51) נחל או תעלה, וכאן המים צפים למעלה, וההפסק בולט עוד יותר. (52) דרך שיש רשות לרבים לעבור בו. ואע"פ שסתם רשות הרבים רחבה שש עשרה אמה - אינה מפסיקה אלא מצד היותה רשות הרבים, אבל שטח שאינו רשות הרבים ורחב שש עשרה אמה, אינו מפסיק לדעת רבינו, ראה למעלה הערה לו והערה מג. אבל הרשב"ם וה'תוספות' שם פירשו ברשות הרבים שהיא פחות משש-עשרה אמה. (53) בגמרא הוסיפו כאן עוד בעיא: "ריכבא דיקלא" - רכב דקלים, היינו גוש גדול של הרבה דקלים ביחד, אם זה חשוב הפסק? והשמיטה רבינו והרי"ף. [ונראה שהם סוברים שלפי הגמרא בבבא-בתרא סב: שמצר המובלע ויש עליו רכב דקלים, דנים בו שודא דדיינא (ראה למעלה הלכה טו) - יש לדון כן גם כאן, שהרי רכב הדקלים מובלע בתוך האילנות, והדבר מסור לבית-דין לדון שקנה אותו הלוקח, ואם כן אינו הפסק]. (54) וכאן לא מועילה תפיסה כמו בכל ספק ממון, לפי שקרקע בחזקת בעליה עומדת (מגיד-משנה). (55) שהרי את האילנות הוא קונה רק כחלק מן הקרקע, וכאן לא קנה הקרקע עצמה, וראה שם (פג.) בברייתא. (56) היינו, עד השורש, ומדובר במין אילן שאין גזעו מחליף, אבל במין שגזעו מחליף - כשחוזר וצומח מחדש מאותו הגזע עצמו, אין זה אילן חדש ונחשב לאילן הקודם (רמ"א בסימן רטז, סעיף ז בשם ה'טור'). (57) היינו שהזקין ונקצץ עד השורש כמו ביבש, וגם כאן בשאין גזעו מחליף (הרא"ש בפרק המוכר את

(20) סביב האילנות, ממקום שכלים נפותיהן ולחזן (רשב"ם). (21) שטח הדרוש לעמידת מלקט הפירות והסל בידו. [ושיעורו שתי אמות - ר"ש שירליאר בשביעית פ"א מ"ב]. "אורה" הוא מלקט התאנים. "בוצר" - מלקט הענבים. "קוצר" - בתבואה, "גודר" - בתמרים ו"מוסק" - בזיתים (רשב"ם, שם ד"ה כמלוא אורה וסלו). (22) ברייתא שם, וכמסקנת אב"י והנמקתו, ולא כרב יוסף. (23) אבל השטח שתחת האילנות ובין האילנות - כולו של הלוקח והוא זורעם (רשב"ם ומגיד-משנה). (24) בעל השדה אינו זורע, לפי שהעפר נעשה רך ורטוב על-ידי החרישה, הזריעה ומי הגשמים, ואם יפלו שם פירות האילנות - יטנפו ויפסדו, והרי השטח משועבד ללוקח לשם לקיטת הפירות. והלוקח אינו זורע, שהרי אין המקום שלו, ואין לו בעלות עליו, והוא קיבל רק זכות להשתמש בו לשם לקיטת הפירות. (25) בהסכמתו ורשותו.

1 ג. בַּמָּה דְּכָרִים אֲמוּרִים? 26²⁷ כְּשֶׁהָיוּ שְׁלֹשֶׁ הָאֵילָנוֹת
2 עוֹמְדִין 28²⁹ כְּמוֹ שְׁלֹשֶׁ פִּטְפוּטִי 29³⁰ כִּירָה 30³¹ שְׁשׁוּפְתִין 31³²
3 עֲלֵיהֶן אֶת הַקְדָּרָה, שְׁהָיָה 32³³ שְׁנִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה 33³⁴
4 וְהַשְׁלִישִׁי מִכֵּן בִּינֵיהֶן וּמִרְחָק מֵהֶן 34³⁵. וְהָיוּ 35³⁶ שְׁהָיוּ
5 בֵּין כָּל אֵילָן וְאֵילָן מְאַרְבַּע אַמּוֹת 36³⁷ וְעַד שֶׁשׁ
6 עֶשְׂרֵה 37.

(26) שקנה קרקע. (27) כשמואל - ולפי גירסת הרי"ף כרבי יוחנן - ולא כרב (בבא-בתרא פג.), וכן הכריע הרי"ף. (28) ביחס זה לזה. (29) רגלי. (30) שהיא בעלת שלש רגלים. זה פירושו של רבינו למילה: "חצובא", המובאת בגמרא שם. (31) מעמידים. (32) זה נתינת טעם להלכה זו (סמ"ע, סי' רטז ס"ק כג.), כלומר, מכיון שהם עומדים בצורה זו, אין אפשרות להעביר את המחרישה בין האילנות, ולפיכך אין הקרקע ראויה לזריעה, ומן הסתם מכר אותה ללוקח אגב האילנות (ועיין רשב"ם שם ד"ה כל-שכן כחצובא, וסמ"ע שם). (33) בשורה אחת. (34) היינו כנגד המקום הפנוי שביניהן, וזהו הציר: (35) ברייתא והכרעת הלכה של רבא (שם פג.). (36) שזו מדרת-השטח הדרושה להעביר המחרישה לטובת האילנות (רשב"ם פב: ד"ה מארבע אמות), או שזוהו השטח הדרוש ליניקתם (סמ"ע, סימן רטז, ס"ק כד), ואם אין ביניהם ארבע אמות, הרי כאילו האילנות עומדים להעקר (רשב"ם שם ד"ה וכמה יהא ביניהם, וסמ"ע שם). (37) ושש עשרה בכלל, כמו שמוכח מההלכה הבאה (מגיד-משנה). וכן היא דעת ה'תוספות' (שם, ד"ה כמה), ולדעת הרשב"ם (שם פב: ד"ה ועד ט"ז, ופג. ד"ה שש עשרה אמות). עד ולא עד בכלל.

7 ד. וּמֵהֵיכָן 38³⁹ הוּא מוֹדֵד? מִן הָעֵקֶר 39⁴⁰ הֶרְחַב 40⁴¹ שֶׁל
8 אֵילָנוֹת. אֲבָל אִם לֹא הָיוּ 41⁴² עוֹמְדִין בְּצוּרָה הַזֹּאת 42⁴³,
9 או שְׁהָיוּ מְקַרְבִּים פָּחוֹת 43⁴⁴ מְאַרְבַּע אַמּוֹת או מִרְחָקִין
10 יוֹתֵר 44⁴⁵ מִשֶּׁשׁ עֶשְׂרֵה 45⁴⁶ אָמָּה, או שְׁלֶקְחָן זֶה אַחֵר
11 זֶה 46⁴⁷, או 47⁴⁸ שֶׁמָּכַר לוֹ שְׁנִים בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ וְאֶחָד עַל
12 הַמָּצָר 48⁴⁹, או שְׁנִים בְּתוֹךְ שָׂלוֹ וְאֶחָד בְּתוֹךְ שָׁל
13 חִבְרוֹ 49⁵⁰, או שֶׁהִפְסִיק בּוֹר 50⁵¹ או אֶמֶת הַמֵּים 51⁵² או
14 רְשׁוֹת הַרְבִּים 52⁵³ בִּינֵיהֶם - הָרִי זֶה 53⁵⁴ אֵין לוֹ קֶרְקַע 54.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

את העפר, ולראות כי קיים המשך בין הענף ובין האילן – אם היה כן בשעת המכירה, יש לו ללוקח קרקע, כמו שכתב רבינו למעלה (הלכה א): "שלשה בדי אילן", וכפירוש רשב"ם שם, עיין שם הערה ו. וראה מגיד-משנה כאן.

- ז. כל העצים⁷⁸ שקוצץ בעל שני האילנות מהן: 11
העולה מן הגזעים, והוא הרואה פני החמה⁷⁹ – הרי 12
הוא של בעל האילנות⁸⁰; והעולה מן השרשים, 13
והוא שאינו רוֹאֶה פְּנֵי חֲמָה⁸¹ – הרי הוא של בעל 14
השדה⁸². ובדקלים⁸³ – אין לבעל הדקל⁸⁴ מן 15
העולה⁸⁵ פלום, לפי שאין לו גזע⁸⁶. 16

(78) משנה, שם פא. ופירושה בגמרא, שם פב. (79) והיינו כל האילן, מלבד מה שממנו מתחת לקרקע (רשב"ם פב. ד"ה כל שרואה פני החמה). (80) שהרי האילנות הם שלו, והוא-הדין לכל מה שיוצא מהם. (81) והיינו, כל מה שגדל מתחת לקרקע. (82) שאף-על-פי שהוא מסתעף מן האילן של הלוקח, – מכיון שצומח מתחת לקרקע, והקרקע היא למוכר, אף הענפים היוצאים מן הקרקע הם למוכר (וראה סמ"ע שם ס"ק לד). (83) עצי תמרים. אם מכר לחבירו דקל אחד או שני דקלים שלא קנה קרקע, כנ"ל בהלכה ו. (84) מימרת רב נחמן (שם פב). וכפי פירושו של רב פפא. (85) מן הענפים העולים מן הדקל. (86) היינו, שאין הגזע של עץ הדקל מוציא ענפים אלא הם יוצאים מהשרשים, ואלו אינם לבעל האילן, כמבואר למעלה (מגיד-משנה).

- ח. המוכר⁸⁷ קרקע ושיר⁸⁸ אילנות⁸⁹ – הרי יש לו 17
חצי הקרקע⁹⁰ פלה⁹¹; שאילו⁹² לא שיר בקרקע, הרי 18
אומרים לו הלוקח יַעֲקֹר אֵילָנָה⁹⁴. וכן אם שיר שני 19
האילנות בלבד – יש לו⁹⁵ קרקע הראוי להם⁹⁶; 20
שאילו⁹⁷ לא שיר הקרקע, הִיָּה הַלּוֹקֵחַ אוֹמֵר לוֹ יַעֲקֹר 21
אֵילָנָה וְלֹא⁹⁸. 22

(87) בבא בתרא לו. (88) לעצמו. (89) שלשה אילנות, לכל הפחות. (90) בגמרא שם נאמר סתם: "יש לו קרקע" ולא הוגדרה הכמות, אך כנראה שרבינו למד דבר זה מהדין המובא בגמרא לפניו, והוא זה שרבינו מביאו בסוף ההלכה הבאה (=מכר קרקע לאחד ואילנות לאחר), שהרי טעם אחד לשני הדינים האלו (מגיד-משנה) והם מובאים בגמרא זה ליד זה, ומן הסתם להורות שתוכן אחד להם (ביאור הגר"א, סימן רטז ס"ק כו). וחצי הקרקע שכתב רבינו, היינו חצי הקרקע הצריך לאילנות, כמו שכתב ר"י בן מיגש, והמדובר הוא כשהאילנות זקוקים לכל הקרקע (אבן-האזול). (91) היינו, מכל הקרקע הראויה לאילנות כנ"ל. (92) והוא הטעם שנתן בגמרא להלכה זו. (93) ויש להניח שיאמר לו כן, מכיון שהאילנות מקלקלים את האדמה (גמרא שם), עלי-ידי השרשים, או שהם מעכבים את המחרשה (רשב"ם שם ד"ה דקא מכחשי). (94) אפילו כשהאילן עודנו טוען פירות. שרק המוכר שני אילנות אינו יכול לומר לו כן כל זמן שהאילן חי (ראה למעלה הלכה ו), לפי שהזכיר לו במכירתו "אילנות" ולא "עצים", אבל כאן לא הזכיר בשירות "אילנות" (רמב"ן). ואם כן כששייר, כוונתו לכל הקרקע השייך לאילנות, וזה אי-אפשר שהרי מכר הקרקע ללוקח.

הספינה בשם רבינו יונה). (58) שהלוקח לא קנה אפילו את מקום האילנות, ואינו יכול לטעת אילנות חדשים באותו המקום.

- ה. כל מי שקונה שלשה אילנות ויש לו קרקע⁵⁹, 1
אם⁶⁰ הגדילו⁶¹ והוציאו חטרא⁶² – יקץ, כדי שלא 2
ימעט הדרך על בעל השדה⁶³. וכל השריגין⁶⁴ 3
והאמירים⁶⁵ היוצאים מהם, ואפלו מן השרשים⁶⁶ – 4
הרי הן של בעל האילנות, שהרי יש לו קרקע⁶⁷. 5

(59) שקנה אותם באופן שיש לו גם קרקע. (60) משנה, שם פא. (61) התפשטו. (62) [הוא ענף היוצא מן הגזע, מלשון הכתוב (ישעיה יא, א): "יוצא חטר מגזע ישי". וראה להלן]. (63) [שאף-על-פי שבעל האילנות קנה גם את הקרקע שמחוץ לאילנות (למעלה הלכה א) – סובר רבינו שיש לבעל השדה דרך בה, אבל בקרקע שתחתיהם, שבעל האילנות יכול לזרעה (למעלה הערה כא), ודאי שאין לבעל השדה דרך בה. ועכשיו שהגדילו האילנות והוציאו חוטר מגזעם, יטען הלוקח ששיעור השטח שתחתיהם הוא מהחוטר שבגזע וירחיב את גבול שטחו לזריעה וזוהו ימעט הדרך לבעל השדה. וכן יש לפרש בלשון רבינו, בפירוש המשנה שכתב: "הגדילו ישפה, לפי שיאמר לו המוכר – למה תניח הענפים שמתפשטים וממלאים שאר קרקע". וראה בכסף-משנה ובסמ"ע סימן רטז ס"ק כו]. (64) ענפים של עצי גפן. (65) ענפים שבראש האילנות. (66) שהם תחת הקרקע. וראה להלן הלכה ז. (67) ולפיכך אף הענפים שיוצאים מן הקרקע הם שלו, משא"כ בקונה שני אילנות, שאין לו קרקע, ולפיכך אין לו ענפים שיוצאים מן השורש, אלא רק מה שיוצא למעלה מן האדמה (להלן הלכה ז).

- ו. הקונה⁶⁸ שני אילנות בתוך שדה חבירו – אין לו 6
קרקע⁶⁹. לפיכך⁷⁰, אם מת⁷¹ האילן או נקצץ⁷² – אין 7
לו פלום⁷³. הגדילו שני אילנות והוציאו שריגין 8
ואמירים⁷⁴ – יקץ⁷⁵; שָׁמָּה יִצְמָחוּ בְּאֵרֶץ⁷⁶, ויאמר 9
למוכר: שלשה אילנות⁷⁷ מכרת לי ויש לי קרקע. 10

(68) משנה בבא-בתרא פא. (69) קנין גמור. אבל יש לו זכות בקרקע (שתחתיהם וביניהם וחוצה להם, כמלוא האורה וסלו) לעמוד שם וללקוט את הפירות (הרמ"א סימן רטז, סעיף ט). (70) כלשון הברייתא (שם פג). (71) לשון המשנה, ופירושה: יבש. וכן בברייתא: "יבש האילן". והיינו שאין גזעו מחליף, כי אחרת אין זה אילן חדש, אלא נחשב עולה מן הגזע (ראה למעלה הערה נה). (72) ברייתא שם. (73) לטעת אילן אחר במקומו, שהרי אף המקום שתחת האילנות אינן של הלוקח. (74) העולים מן הגזע ושייכים לבעל האילנות, כדלהלן הלכה ז. (75) מסקנת רב נחמן (שם פב.), ומה שאמרו במשנה (שם פא.) "הגדילו לא ישפה", היינו שהם של לוקח, אבל חייב הוא לקץ אותם מפני הטעם המבואר להלן (רשב"ם שם ומגיד-משנה בשם ר"י בן מיגש). (76) כלומר, יתכסו בעפר, ויצמחו בארץ, ובעבור זמן רב יתהווה מרחק רב בינם ובין האילן כשיעור ארבע אמות ויותר, ויראו כאילן חדש, ויטעון הלוקח שקנה לכתחילה שלשה אילנות. (77) ואף-על-פי שאפשר להסיר

12 ¹¹⁰ וְהָיוּ בָּהּ דְּקָלִים 109 שָׂדֶה לְחִבְרוֹ, וְיֵא.
13 ¹¹² מִדְּקָל פְּלוּנִי: אִם דְּקָל טוֹב
14 ¹¹⁴ וְיִמְשָׁקָהּ 113 הוּא - אוֹתוֹ הַדְּקָל לְבִדּוֹ הוּא שְׁשִׁיר
15 ¹¹⁵ וְהַשָּׂר לְלוֹקָהּ 115; וְאִם דְּקָל רַע 116 הוּא שְׁשִׁיר - לֹא
16 ¹¹⁷ קִנְיָה 117 מִן הַדְּקָלִים 118 כְּלוּם 119.

(109) בבא-בטרא סט: (110) טובים ורעים. (111) שאם לא אמר לו "חורץ", היה הלוקח קונה השדה על כל הדקלים שבה, אף שלא הוזכרו במפורש (להלן פרק כו הלכה ב. וראה להלן בפרק זה הלכה יד). (112) "לא הטוב שבכולן אלא מן הטובים" (מגיד-משנה בשם ר"י בן מיגש). (113) ולא בינוני (ודלא כהרשב"ם שם), אלא מן המשובחים. (114) שכיון שהוא טוב ומשובח, מסתבר שלא נתכוין לשייר אלא אותו בלבד. (115) כנראה שאף הטובים ממנו בכלל, שלא הוציא אלא דקל זה בלבד. וכן נראה מדברי הרשב"ם שם. (116) היינו, שאינו טוען קב תמרים, רשב"ם שם. ואינו רע שבכולן אלא מן הרעים (מגיד-משנה בשם ר"י בן מיגש). (117) שאנו אומרים שכוונתו היתה לא להוציא רק דקל זה אלא כל האילנות, וכאילו אמר: "אפילו זה הרע אני משאיר לי", שאחרת למה באמת השאיר לו לעצמו את הרע דוקא (רשב"ם שם). (118) כנראה שבא לציין שרק הדקלים לא קנה, אבל שאר האילניות שלא שייר - קנה. וכדעת הי"א שמביא הרמ"א (רטז סעיף ג). (119) לדעת הרשב"ם (שם ד"ה כ"ש) לא קנה את הטובים ממנו, אבל קנה את הרעים ממנו, אם ישנם כאלו, שהרי אז אין ה"כל-שכן" הזה. אך ממילת "כלום" שהדיגיש רבינו, נראה שלא קנה אף את הגרועים ממנו (מגיד-משנה וכסף-משנה). שכיון שאינו יכול ליהנות מדקל זה - ודאי כוונתו היתה להשאיר אף את הגרועים ביותר, אלא שלא שם לב לציין במפורש את הרעים שברעים (סמ"ע שם ס"ק ד).

17 יִב. מְכַרְשׁ 120 לוֹ שְׂדֵה, וְאָמַר לוֹ 'חוּץ מִן הָאֵילָנוֹת' 121 : 17
18 אִם יֵשׁ בּוֹ דְּקָלִים בְּלִבְד - שִׁיר הַדְּקָלִים ; וְאִם יֵשׁ בּוֹ
19 גִּפְּנִים בְּלִבְד - שִׁיר הַגִּפְּנִים . וְכֵן שְׁאֵר הָאֵילָנוֹת 123 . הָיוּ
20 בִּהַ גִּפְּנִים וּדְקָלִים - לֹא שִׁיר אֲלָא הַגִּפְּנִים ; 124 אֵילָנוֹת
21 וּגִפְּנִים - לֹא שִׁיר אֲלָא אֵילָנוֹת ; וְכֵן אֵילָנוֹת וּדְקָלִים -
22 שִׁיר אֵילָנוֹת 125 ; שְׁהַמוּכַר - בְּעֵין יִפְהָ הוּא מוּכַר 126 .
23 וְאִם 127 הַדְּקָלִים שִׁיר 128 - לֹא שִׁיר 129 אֲלָא כָּל דְּקָל
24 גְּבוּהָ שְׁעוּלִים 130 לוֹ בְּהִכָּל 131 , וְהַשְׁאָר 132 הָרִי הוּא שָׁל
25 לוֹמָתָה 133 . וְאִם 134 שְׁאֵר הָאֵילָנוֹת 135 הוּא שְׁשִׁיר 136 - לֹא
26 שִׁיר בִּהֶם אֲלָא כָּל שְׁאֵין הָעֵל 137 פּוּכְשׁ 138 ; וְכָל שְׁהָעֵל
27 פּוּכְשׁ 139 - הָרִי הוּא שָׁל לוֹמָתָה 140 , וּבְכָלל הַשְּׂדֵה 141
28 נִחְשָׁב .

(120) שם סט"ע. (121) ואם לא אמר כן, מכר את כל האילנות בכלל השדה, ראה להלן הערה קנט. (122)]אילנות" הוא שם כולל. ומשתמשים בביטוי זה כשישנם בשדה כמה מיני אילנות. אבל אם יש רק מין אחד או אפילו שני מינים - קוראים בשם: "דקלים" ו"גפנים". ואעפ"כ אם אמר "חוץ מן האילנות" ואין כאן אלא דקלים - ודאי כוונתו עליהם, אע"פ שלא הזכירם בשם. והוא הטעם לגפנים שבסמוך

ולפיכך חולקים בקרקע: זה נוטל חצי וזה נוטל חצי (אבן-האזל). (95 בבא-בבא עא. מימרא של רב הונא. (96) [כלומר, לא רק בשייר לו שלשה אילנות יש לו הקרקע הראוי להם (אלא שכיון שמכר ללוקח את הקרקע, יש גם ללוקח - ויחלוקו, כנ"ל), אלא גם בשני אילנות, שאע"פ שאם מכר אין ללוקח קרקע, אם מתו האילנות (למעלה הלכה ו-1) בשייר, יש לו קרקע הראוי להם, אבל מאחר שגם ללוקח יש קרקע, שהרי מכר לו הקרקע, - הם חולקים גם כאן כמו למעלה: זה נוטל חצי, וזה נוטל חצי]. (97) גמרא שם. (98) אפילו כשהאילנות עודם נושאים פירות, כנ"ל

הערה 98.

ט. המוכר⁹⁹ את האילנות¹⁰⁰ ושיר את הקרקע - יש
לבעל האילנות קרקע הראוי להם, כמו שבארנו¹⁰¹.
מכר¹⁰² את הקרקע לאחד ואת האילנות לאחר,
והחזיק זה באילנות והחזיק זה בקרקע - זה קנה
האילנות עם חצי הקרקע¹⁰³, וזה שהחזיק בקרקע
קנה חצי הקרקע בלבד.

99) בבא-בבארא לז: מחלוקת רבי עקיבא ורבנן, והלכה כרבי עקיבא. 100) שלשה אילנות. 101) למעלה הלכה ב. והשמיענו בזה, שלא רק המוכר שלשה אילנות מתוך שדה אילנות, שכיון שהשאר גם לו אילנות, ודאי מכר לו גם קרקע, שכשם שדאג לעצמו כן דאג ללוקח (ובזה לא נחלקו ר"ע וחכמים), אלא אפילו אם לא היו לו אלא שלשה אילנות, ומכרם ללוקח והשאר לעצמו רק את הקרקע, באופן שלעצמו אין כאן שיור עבור אילנות (ובזה נחלקו ר"ע וחכמים) - יש לו ללוקח קרקע הראוי לאילנות לפי שהלכה כרבי עקיבא (אור-שמה, ועיין 'תוספות' ב"ב שם ד"ה מכר). 102) שם לו. כרב פפא. 103) אף כאן מדובר כשכל הקרקע צריך לאילנות כנ"ל בהערה פט. [ומה שכתב רבינו בפ"ב מהלכות טוען ונטען הלכה יז, שאם "החזיק אחד באילנות, ואחד החזיק בקרקע, זה שהחזיק באילנות - יש לו האילנות וקרקע שצריכין לו והוא כמלוא האורה וסלו חוצה לכל אילן ואילן, וזה שהחזיק בקרקע יש לו שאר הקרקע" - שם מדובר כשאין כל הקרקע צריך לאילנות, ולפיכך אין לבעל האילנות בשאר הקרקע כלום. ולפי שיש שם קרקע חוץ מזה שלצורך האילנות, לא קנה המחזיק בקרקע בשטח שצריך לאילנות, אלא במה שחוץ מזה. ועיין במגיד-משנה כאן, ובלחם-משנה שם].

7 י. האחיזין¹⁰⁴ שחלקו, אחד נטל פֿרדס¹⁰⁵ ואַחד נטל
8 שְׂדֵה לֶבֶן¹⁰⁶ - יֵשׁ לְבַעַל הַפֿרֶדֶס אַרְבַּע אַמּוֹת¹⁰⁷ בְּתוֹךְ
9 שְׂדֵה לֶבֶן סְמוּכּוֹת לְסוֹף הָאֵילָנוֹת שֶׁל פֿרֶדֶס; שְׁעַל
10 מִנֵּת בֶּן חֶלְקִיּוֹם¹⁰⁸. וְאֵין צָרִיף לְפָרֵשׁ דָּבָר זֶה, מִפְּנֵי
11 שֶׁהוּא דָּבָר יָדוּעַ.

104) ברייתא בבבא-בבא ז. (105) סתם פרס הוא של רימונים (ראה להלן הלכה יד והערה קנה). ובברייתא שם הנוסחא "שדה כרם". וביר"ף: "שדה פרס". (106) שדה תבואה. (107) שטח הדרוש לעבודת הכרם (רש"י שם ד"ה ארבע אמות). (108) ולפיכך, אף שלא הותנה על זה מראש - כאילו הותנה.

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לו שני דקלים. והעיר על זה הראב"ד כאן, וכתב: "הרב חייב לקנות שני דקלים". וברור הדבר שאין כוונת רבינו כאן לומר שאין המוכר חייב לקנות לו ממקום אחר, אלא שכאן מדובר באופן שהלוקח מביע התנגדות למוכר, ואינו רוצה שיקנו לו ממקום אחר, בטענה כי לא התכוון אלא לקרקע שיש דקלים בתוכו, ובזה השמיע לנו רבינו שאין שומעים לו, אלא אם רצה המוכר לדחותו יכול לדחותו ולקנות לו שני דקלים ממקום אחר. אבל אם לא התנגד הלוקח, ומסכים שיקנה לו ממקום אחר - בוודאי חייב המוכר לקנות לו ממקום אחר, וכמו שכתב למעלה שם. וכדעת הר"ף בנוסחא ישנה, וכמו שכתב רבינו עצמו למעלה פרק כב הלכה ב. ועיין שם בהערה יד]. (147) שם. (148) וביטוי זה, בניגוד לביטוי הקודם: "קרקע ודקלים", משמעו, שהדקלים נמצאים בקרקע עצמה. (149) בקרקע עצמו, ולא מחוצה לו. (150) המקח מתבטל, ושניהם - המוכר והלוקח, יכולים לחזור בהם. ואע"פ שאין דין אונאה בקרקע (למעלה פ"ג הלכה ח) - יש בו דין של מקח טעות (למעלה פרק טו הלכה ג). (151) גם זה שם. (152) "קרקע של דקלים". (153) ואפילו אם יש בו דקלים, אין הלוקח מקבלם. ואין כן דעת הרשב"ם (שם ד"ה ארעא ביה דיקלי), ועיין מגיד-משנה.

יד. המוכר¹⁵⁴ פרדס¹⁵⁵ לחברו, צריך¹⁵⁶ שיתכתב לו: קנה לך דקלים ותמרים¹⁵⁷ והוציין¹⁵⁸. ואף על פי שקנה קל אלו אף על פי שלא פרש אותם¹⁵⁹, נזיי השטר הם¹⁶⁰. וכן¹⁶¹ המוכר¹⁶² קרקע¹⁶³ לחברו, צריך¹⁶⁴ לכתב לו: ולא הנחתתי¹⁶⁵ לפני במכר זה כלום¹⁶⁶; כדי להסתלק מן הדינין והטענות¹⁶⁷.

(154) שם סט: (155) בגמרא וברי"ף שם: "קרקע", ולא פרדס. ואולי הביא רבינו "פרדס" להשמיענו, שאף שפרדס כולל אילנות, בכל זאת רצוי לכתוב מפורש שקונה את האילנות, וכל-שכן אם לו שדה סתם, שוודאי צריך לציין אותם במפורש, אע"פ שגם בשדה אם לא כתב - קנה האילנות, כמפורש להלן פרק כו הלכה ב (סמ"ע סימן רטז, ס"ק א) [להלן פרק כח הלכה יד, נראה שסתם פרדס הוא מרימונים, וכן נראה מן הפסוק בשיר השירים (ד, יג) "שלחך פרדס רמונים", וכן כתב רבינו יהונתן בבבא מציעא קד. (הובא ב'שיטה מקובצת' שם) ודברי רבינו שהביא פרדס מתמרים, צריכים עיין]. (156) כן בגמרא שם. ופירושו "רצוני", וב'טור' הביא: "טוב לו". (157) הם הפירות (ביאור הגר"א שם ס"ק א). (158) הם הלולבים (ביאור הגר"א שם, וכן נראה ב'ערך' ערך הן). ובגמרא יש עוד מילה אחת: "ציצין", ורבינו השמיטה, ואינה גם ברי"ף. (159) שם בגמרא. וכן נראה במשנה (שם סח:): שלא מיעטו מכלל שדה אלא חרוב המורכב וסדן השקמה. וראה למעלה הערה קא. ולהלן פרק כו הלכה ב ובהערות לב"מ שם. (160) בלשון הגמרא שם: "שופרא דשטרא". (161) הוא הדין. (162) מימרא של אביי (שם סא:). (163) בגמרא שם: "מיד" (=דבר) והוא שם כולל לכל דבר הנמכר. אבל מכיון שמדובר כאן בשטר, על כרחנו שאין זה אלא בקרקע, שהרי מטלטלין לאו בני שטרא נינהו (בבא-קמא עט:).

שאם אין בשדה אלא גפנים - הם בכלל אילנות]. (123) כגון שיש "זיתים" לבד או "תפוחים" לבד וכו', ואמר: "חוץ מן האילנות" הם בכלל זה אע"פ שלא הזכירם בשמם, כנ"ל. וראה בסמ"ע סימן רטז ס"ק ח]. (124) טעם הדבר כמו שמבאר רבינו, ראה להלן. (125) [המוקף, חסר בדפוס רומי ובכתב-יד תימן, וכן הנוסחא בגמרא (ב"ב שם) לפי כ"י מינכן. ועיין בדקדוקי סופרים. וקצת חסר גם בכ"י רומי עיי"ש. וראה להלן בהערה הסמוכה]. (126) [ושייר לעצמו הגרוע. כי דקלים משובחים יותר מגפנים, לפי שאין בטיפולם הוצאה מרובה כמו שיש בגפנים (ראה כתובות עט. וב'תוספות' שם ד"ה אילני), אע"פ שבנוגע לפירות - הגפנים טובים יותר (בבא-קמא צב). ועיין בהשגת הראב"ד ובמגיד-משנה]. (127) מימרא של רב, ולפי סיכום הגמרא (שם סט"ע). (128) כגון שאמר מפורש: "חוץ מן הדקלים". (129) לעצמו. (130) שזה הוא קנה-המידה לגובהו של הדקל. (131) שהוא כל כך גבוה, שצריך חבל בכדי לעלות עליו ללקוט את הפירות הנמצאים בראשו. (132) היינו, כל הדקלים הנמוכים משיעור זה. לפי שסתם דקל הוא גבוה, ואם אינו כן - אינו בכלל השיור, שהרי אמר: "חוץ מן הדקלים". (133) ואם אין שם אלא דקלים נמוכים, שייר אותם לעצמו (מ"מ בשם ר"י בן מיגש, ורמ"א בשם ה'טור'), כשם שאם אמר "אילנות" ואין שם אלא "דקלים" (בן מיגש), שמכיוון שאין אחרים לא יכול היה להתכוון אלא לאלו (וכן כתב רמ"ה שם). (134) מימרא של דייני גולה, ולפי סיכום הגמרא (שם ע). (135) ובהם לא שייך השיעור של "עולים לו בחבל", שהרי יש להם ענפים הרבה, ואפשר לעלות עליו בלי חבל. (136) כגון שאמר מפורש: "חוץ מן האילנות". (137) עץ מסביב לצואר הבהמה, ובו מוסרות למשוך בהם את הבהמה. (138) כופפו. כלומר, אין השור והמחרישה כופפים אותו ועוברים עליו. ואז נחשב ל"אילן". (139) שהוא קטן ודק, והעול כופף אותו, והשור עובר עליו בלי הפרעה. (140) אבל אם אין אלא דקים, שייר את הדקים האלו (רמ"א בשם ה'טור', שם רטז, סעיף ז) הואיל ואין אחרים ולא יכול היה להתכוון אלא אליהם (כמו בדקלים, למעלה הערת קלג). (141) ואינם נחשבים כאילנות נפרדים, שיהיו בכלל תנאו: "חוץ מן האילנות".

יג. האומר¹⁴² לחברו: קרקע ודקלים אני מוכר לך, אפלו לא היו לו¹⁴³ דקלים, אם רצה¹⁴⁴ לקנות לו שני¹⁴⁵ דקלים - הרי זה נקנה המקח¹⁴⁶, ואין הלוקח יכול לומר לו: אני לוקח אלא קרקע שיש בו דקלים. ואם אמר¹⁴⁷: קרקע בידקלים¹⁴⁸ אני מוכר לך, אם היו בו¹⁴⁹ שני דקלים - קנה; ואם לאו - מקח טעות הוא, וחוץ¹⁵⁰. ואם¹⁵¹ אמר לו: קרקע של דקלים אני מוכר לך - אין לו דקלים; שאין בלשון הזה¹⁵² אלא קרקע הראוי לדקלים¹⁵³.

(142) בבא-בטרא סט: (143) לא באותו הקרקע ולא מחוצה לו. (144) ראה להלן בהערה קמו. (145) שסתם "דקלים" אינו פחות משנים. (146) כנוסחא שלפנינו ברי"ף (פ"ד דבבא-בטרא). אבל בנוסחת ר"ף ישן, כתוב שחייב לקנות

(183) "חפירה בקרקע" (פירוש המשניות), ומים מכוסים בו (רשב"ם ד"ה היינו בור והיינו דות). (184) "בנוי על הקרקע" (פירוש המשניות), וראה להלן פרק כה הלכה ב והערה כד. (185) שתשמישם נפרד מן הבית, שאינו עשוי אלא לשאוב ממנו מים (רשב"ם ד"ה אע"פ שכתב לו עומקא ורומא), ולפיכך לא קנה אלא אם כתב בנוסח זה, ולא מספיק אם כתב לו "עומק ורומ" בלבד. (186) התקרות. בכ"י תימן חסירה מילה זו. (187) חפירות, כגון מקואות (ראה ב'תוספות' שם ד"ה אהני). (188) כלומר, מחילות שעל פני התקרה, ולא אלו שמתחת לתקרה בכיוון לפני הבית. וסובר רבינו כדעת ה'תוספות' שם. אבל דעת רשב"ם, שמה שכתב "רום רקיע" אינו מוסיף כלום והוא מיותר. ודינו של גג, שיש לו מעקה עשרה טפחים, לדעת רבינו - להלן פכ"ה הלכה ב.

טז. המוכר¹⁸⁹ בית לחברו על מנת¹⁹⁰ שדיוטא¹⁹¹ עליונה שליו¹⁹² - הרי זו שליו¹⁹³. ואם רצה להוציא¹⁹⁴ בזה¹⁹⁴ זיזין¹⁹⁵ - מוציא¹⁹⁶. ואם נפלה¹⁹⁸ - חוזר¹⁹⁹ ובונה אותה¹⁹⁹. ואם רצה לבנות על גבה²⁰⁰ - בונה²⁰¹ פשהיה מקדם²⁰¹.

(189) מימרא של ריש לקיש (ב"ב סג.). (190) שהוסיף את התנאי דלהלן. והוא-הדין אם אמר "חוז", וגמרא ערוכה היא בבבא-בבא-בתרא קמח: (רשב"ם שם סג. ד"ה אמר ר"ל). (191) הרשב"ם (ד"ה אמר ר"ל זאת אומרת) מפרש: גג שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים. וכיוצא בזה מפרש במגיד-משנה. (192) ויש כאן יתור לשון, שהרי בין כך היא שלו, כמפורש להלן (פכ"ה הלכה ב) שהמוכר את הבית לא מכר את הגג שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים, ולפיכך אנו אומרים שכוונתו ביתור-לשון זה להשאיר לו זכויות שונות בקשר לגג זה. (193) לדעת הרשב"ם (שם סג. ד"ה שאם רצה) - הרי זו שלו ולא ליורשיו, כיון שלמדים דבר זה רק מיתור לשון. וכמו שאמרו שם סג. בבן לוי שמכר שדה לישראל, ואמר לו על-מנת שהמעשר שלו, שהרי הוא שלו ולא ליורשיו, וכ"ה בדברי רבינו בפ"ו מהלכות מעשר הלכה יט. ועיין משנה-למלך כאן בשם הריב"ש. (194) מהדיוטא לחצר. ובלעדי התנאי היה נטול רשות זאת (רשב"ם שם). והמדובר באופן שמכר החצר ללוקח. ויש מפרשים להיפך: להוציא זיזים מהחצר של המוכר, אל הדיוטא (מגיד-משנה, וכ"ה ב'תוספות' שם). (195) לוחות או מוטות. (196) כדעת רב זבד שם, וכן פסק הרי"ף. (197) כדעת רב פפא, וכמסקנת הגמרא (שם סד.). (198) הדיוטא הזאת. (199) את הדיוטא, שבלעדי התנאי לא היה יכול להקימה מחדש (רשב"ם ד"ה רב פפא אמר). (200) כלומר, לבנות על גבי הדיוטא. (201) כלומר, באותה מדת-בנין שהיתה על גבי הדיוטא ולא יותר. ועיין ראב"ד. ולמד כן רבינו ממה שאמרו בגמרא (ב"ב סד.) שמה שאמר רב פפא "שאם רצה לבנות על גבה - בונה" - היינו אם נפלה. ומפרש רבינו שנפלה, היינו בשני אופנים: א' שנפלה הדיוטא עצמה וחוזר ובונה אותה. ב' אם היה בנין על גבי הדיוטא ונפל, חוזר ובונה אותו. שכן מורח פשטות לשון רב פפא: "שאם רצה לבנות על גבה" - שהכוונה לבנות על גבי הדיוטא, והיינו

(164) רצוי. (165) = ולא השארתי. (166) כדי שלא תתעורר שאלת הגבולות והמצרים, ושלא יטעון המוכר, שמצרים הרחיב לו ללוקח, כלומר, שרשם מצרים רחבים, ובאמת מכר לו פחות מתחום זה (ראה למעלה פכ"א הי"ז), ואף שמן הדין, אין מקום לטענה זו, שהרי המוכר לחבירו שדה, קנה אותה כולה אפילו היא גדולה הרבה (חו"מ סימן ריט, סעיף א), אלא-אם-כן היא חלוקה באמצע וגדורה לכמה שדות (ראה למעלה פכ"א הלכה יז, והערה קכג). (167) ושמה יבוא לפני בית-דין טועים, ויפסקו לו שדה בת תשעה קבין בלבד (כמינימום של שדה) - סמ"ע סימן רטז ס"ק ג.

טז. המוכר¹⁶⁸ בית לחברו, אף על פי שכתב לו¹⁶⁹ ויהקניתי לך עמקו ורומו¹⁶⁹, צריך לכתב לו¹⁷⁰ קנה לך מקרקע¹⁷¹ התהום¹⁷² עד רום רקיע¹⁷³. שעהמק¹⁷⁴ והיום אינו נקנה בסתם¹⁷⁴; וכיון שנקנה¹⁷⁵ העמק והיום - קנה היום שהוא האויר בלבד¹⁷⁶, והעמק שהוא עבי הארץ¹⁷⁷, אבל לא קנה¹⁷⁸ הבנינות¹⁷⁹ שבמעמקים¹⁸⁰ ושכאוויר¹⁸¹; וכיון שכתב לו 'מקרקע התהום עד רום הרקיע'¹⁸² - קנה הבור¹⁸³ והדות¹⁸⁴ שבעבי הקרקע¹⁸⁵, והמעזיבות¹⁸⁶ והמחילות¹⁸⁷ שבין המעזיבות למעלה¹⁸⁸.

(168) מימרא של רב דימי, בבבא-בתרא סג: (169) ותוספת לשון זו, באה לרבות את תחום המכירה. (170) בשטר המכירה. אם מתכוון להקנות לו גם בנינים יתרים, שמתחת לבית ושעל גבו, כמבואר להלן. (171) צ"ל: "מקרקע", וכן הוא בכ"י תימן ובשו"ע (סי' ריד, סעיף ג). (172) שכתב הקרקע האחרונה שבמעמקי האדמה. כלומר, עד הסוף, והיינו: כל העומק. (173) שהוא, סוף הרום, והיינו, כל הרום. (174) כלומר, אם לא כתב מפורש עומק ורום (גמרא שם). (175) אחרי שכתב לו מפורש "עומק ורום". (176) שתהא רשות ללוקח להגביה ולבנות באויר שעל הבית, ולשלול זכות זו מאת המוכר, ואם לא כתב לו יכול המוכר לבנות למעלה מהבית על גבי עמודים (כי הרי על כתלי הבית ממש אסור לו לבנות שאותם מכר ויצאו מרשותו), ואילו ללוקח אין רשות זו (מגיד-משנה). (177) לענין זה שיכול הלוקח לחפור בורות תחת קרקע הבית, ולשלול זכות זו מאת המוכר. ואם לא כתב לו, יכול המוכר לחפור מחוץ לבית ולהמשיך בחפירה מתחת לאדמה עד שיגיע למטה מן הבית, בתנאי שלא יגרום נזק לבית עצמו על-ידי ערעור אשיותיו (רשב"ם שם, ולדעת ר"י בן מיגאש אינו יכול לחפור בקרקע מחשש שמא יזיק). ואילו הלוקח אינו רשאי לעשות כן, ואם חפר בורות, הם של מוכר (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש). (178) אף שכתב עומק ורום, כל זמן שלא כתב "מקרקע התהום וכו'" עד רום רקיע. (179) בדפוס רומי: "הבמות". וצריך להיות: "הבניות" או "הבנינות". ובשו"ע (חו"מ סימן ריד, סעיף ג): "הבנינים". (180) בעומק האדמה, היינו בור ודות, דלהלן. (181) היינו המחילות שלמעלה, דלהלן. (182) אף שלא כתב לו "עומק ורום" - שמשפט זה עצמו משמעותו גם עומק ורום, וגם הבנינים שלמטה ושלמעלה (מגיד-משנה).

קעד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון ד' תמוז – ספר קדושה – הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שהיו מספידים שם את את המת. (207) של המוכר. (208) את המוכר שמת, או את בני משפחתו. (209) של הלוקח. (210) שגנאי הוא להם שיהיו אחרים נקברים עמהם, והם ייקברו בקבורת אחרים (רש"י בכתובות שם). (211) כתובות שם. ורק בעד מקום הקבר צריך לשלם ללוקח, מפני שהקבר אסור בהנאה - ולא יוכל הלוקח שוב להשתמש במקום זה לשום דבר והרי הפסיד הכל, ולפיכך מסלקים אותו ונותנים לו בחזרה את כספו, אבל עבור הדרך ומקום המעמד ובית ההספד, שאינם נאסרים בהנאה, אין צורך לשלם ללוקח, שהרי אין צורך להוציאם מידו, אלא שירשה לבני המשפחה להשתמש במקום לצרכי המת ואחר-כך ישתמש בהם כחפצו (סמ"ע סימן ריז ס"ק טו). (212) כלומר, מכר לו בסתמא ולא פירש שמוכר לו על-מנת שיחזור וימכור למשפחתו, כשימות הוא, כדי שיקבורו בקבר משפחתו.

כשהיה בנין מקודם ונפל. ועיין ביאור הגר"א סימן ריד ס"ק לח.

- 1 יז. המוכר²⁰² קברו²⁰³, או דרך קברו²⁰⁴, או מקום מעמדו²⁰⁵, או בית הספדו²⁰⁶ - באין בני משפחה²⁰⁷ וקוברים שם²⁰⁸ בעל קברו²⁰⁹, משום פגם משפחה²¹⁰, ונותנין דמי הקבר שקברו בו ללוקח²¹¹, אף על פי שלא פרש²¹².

(202) ברייתא בכתובות פד. (203) כלומר, בית קברות משפחתי שלו. (204) הדרך המובילה לקבר. (205) היו מקומות שנהגו לעשות "מעמד" בבית הקברות אחר הקבורה, וכן היו עושים: עם שובם מקבורת המת, עומדים ויושבים שבע פעמים ואומרים לפני הקרובים דברי קינות וכיוצא בהן (ראה פ"ב מהלכות אבל ה"ד). (206) מקום

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ד"י תמוז תשע"ח

(7) שם. ואפילו שלא יצא הדם לחוץ. (8) שם מא, ב: "תלתולי בשר בתוך הרחם" (רש"י שם). (9) שם. (10) שם. ואינן מתטמאות רק ביצא לחוץ מבין השניים.

- ג. משל משלו חכמים באשה¹¹: הרחם שנוצר בו הולד, הוא הנקרא מקור, והוא שדם נדה וזבה יוצא ממנו - וקוראין אותו חדר, לפי שהוא לפני ולפנים. וצנאר הרחם פלו, והוא המקום הארץ שמתקבץ ראשו בשעת העבור כדי שלא יפל הולד, ונפתח הרבה בשעת לדה - קוראין אותו פרוזדור. כלומר, שהוא בית שער לרחם.

(11) שם יז, ב.

- ד. ובשעת גמר ביאה האבר נכנס בפרוזדור ואינו מגיע עד ראשו שמבפנים, אלא רחוק ממנו מעט לפי האצבעות¹². ולמעלה מן החדר ומן הפרוזדור, בין חדר לפרוזדור, הוא המקום שיש בו שתי ביצים של אשה והשכילים שבהן מתפשלת שכבת זרע שלה - מקום זה הוא הנקרא עליה. וכמו נקב פתוח מן העליה לגג הפרוזדור, ונקב זה קוראין אותו לול. והאבר נכנס לפנים מן הלול בשעת גמר ביאה.

(12) כינוי לאבר המין "שאין כל האצבעות שוות" (פסחים קיב:).

- ה. דם הבא מן החדר - פלו טמא; חוץ מדם טהור¹³ שהתורה טהרתו¹⁴, ודם קשי, כמו שיתבאר¹⁵. ודם העליה - פלו טהור, שהוא כמו דם מכה שבמעיים או בכבד או בפליא וכיוצא בזה. ודם הנמצא בפרוזדור: אם נמצא מן הלול ולפנים¹⁶ - הרי זה

יום ראשון ד' תמוז ה'תשע"ח

הלכות איסורי ביאה

פרק חמישי

(1) יבאר שהאשה מתטמאה באונס לנידה ולזיבות: פירוש חדר, עליה ופרוזדור: ואם מתטמאה בכל שהוא: חמישה דמים טמאים יש באשה: כיצד בודקין הדם: ואם הפילה חתיכה קרועה או דברים אחרים ודם בהם: ודין האשה שהשתינה מים ויצא דם: דם בתולים לקטנה, לנערה ולבוגרת שראו דם [נדות] או לא ראו.

- א. האשה מתטמאת באנס² בין לנדה בין לזיבות³. כיצד? כגון שקפצה ממקום למקום, או ראתה בהמה או חיה או עוף מתעסקין זה עם זה וחתמה וראתה דם⁴, וכן כל פיוצא בזה - הואיל וראתה דם מכל מקום, נטמאת. ומטמאה בכל שהוא⁵. אפילו ראתה דם טפה בחדל⁶ - הרי זו פמי שזב ממנה דמים הרבה.

(2) אפילו באונס. (3) נדה לו, ב. (4) שם כ, ב - שדם חימוד טמא. (5) שם מ, א. (6) שם: "ומטמאין בכל שהוא, אפילו כעין החרדל ובפחות מכן".

- ב. כל הנשים מתטמאות בבית החיצון⁷, ואף על פי שלא יצא הדם לחוץ, אלא נעקר מן הרחם ולא שמת, הואיל ויצא מבין השנים⁸ - הרי זו טמאה, ואף על פי שעדין הדם בבשרה; שנאמר: דם יהיה זוכה בבשרה. ועד היכן הוא בין השנים? עד מקום שיגיע אליו האבר⁹ בשעת גמר ביאה. ובין השנים עצמו כלפנים¹⁰.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ד' תמוז - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קצה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יאמר אילו היה יבש היה טמא, "דאין לדיין אלא מה שענינו רואות" (שם) ראה בש"ך ובט"ז יר"ד סי' קפת. (35) שם.
ט. ארבעה מראות³⁶ הללו³⁷, אם היה מראה הדם
במראה כל אחד מהן או עמק³⁸ מהן - הרי זה
טמא³⁹; הנה דהה⁴⁰ ממנו - הרי זה טהור⁴¹. פיצד?
היה הדם שחור יותר מכדיו⁴² היבש - טמא; הנה
פחות ממנו, כגון שהיה מראהו כעין הזית השחור
או כעין הזפת או כעין העורב - הרי זה טהור. וכן
בשאר השלשה מראות.

(36) אדום, שחור, כרכום וכימי אדמה. (37) בכתי" תימן:
האל. (38) יותר אדום או יותר שחור. (39) שם כ, א.
(40) פחות אדום או פחות שחור. (41) שם. (42) בכתי" תימן: מן הדיו.

י. פנין המזוג פיצד? חלק אחד יין, מן היין
השורני⁴³ של ארץ ישראל, חי⁴⁴ וחדש, ושני חלקים
מים⁴⁵. היה מראה הדם עמק ממנו או דהה ממנו -
הרי זה טהור⁴⁶, עד שיהיה כמזג זה בלבד. ונאמנת
אשה לומר: כמראה זה ראיתי ואפדתי, והחכם
מטמא לה או מטהר⁴⁷.

(43) יין גפנים הנטועות בשרון. (44) לא מזוג. (45) שם
יט, א. (46) שם כ, א. (47) שם, ב.

יא. פיצד מקיף ורואה? לוקח המטלית שיש בה
הדם בידו, ומביט בו ובידיו, או בעלה של פרנס,
או בדם הקנה שבכוס, או במימי אדמה, או במזוג
שבכוס, ועורף לה⁴⁸ כפי מה שענינו רואות, ומטמא
או מטהר. ואינו מביט בזכוכית של כוס מבחוץ,
אלא במשקה שבכוס. ויהיה הכוס רחב משקלו מנה
ומחזיק שני לגין⁴⁹, כדי שתפגס בו האורה ולא יהיה
אפל.

(48) משער אם יש מראה אדום הדרוש. (49) שם כא, א.
כלומר, אם הכוס מחזיקה שני לוגין, לא יהא משקלה יותר
ממנה, שהיא נעשית מזכוכית דקה וקלה במשקל, ולא תהיה
הכוס אפלה ותראה בה יותר אדמומית היין. אבל כוס עבה,
הזכוכית מאפילה ומראה היין כהה יותר (משקל המנה הוא
בערך ארבע מאות וחמשים גרם, ושני לוגין בערך, שש
מאות ושמונים גרם).

יב. אין בודקין הדם אלא על גבי מטלית לבנה
ובחמה. ועושה צל בידו על הדם, והוא עומד
בחמה, כדי שיראה עינו כמות שהיא. ולא כל
הרואה צריך לכל אלו הדברים בכל עת שיראה,
אלא טביעות עין יש לחכם בדמים, ובעת שיראה
מיד יטמא או יטהר. ואם נסתפק לו⁵⁰ במראה מן
המראות - צריך להקיף ולערוף לדין או לדם הקנה
או לשאר המראות.

(50) ראה להלן פי"א ה"ג, וב'מגיד משנה' שם.

טמא, שחזקתו מן החדר. וחיבין עליו על ביאת
מקדש¹⁷, ושורפין עליו תרומה וקדשים¹⁸; ואין
אומרים: שטמא מן העליה ירד דרך הנקב, שרב
הדמים הנמצאין פאין¹⁹ - מן החדר. נמצא הדם
בפרוזדור חוץ לנקב²⁰ - הרי טמאתו בספק, שטמא
מן החדר בא או מן העליה שנת דרך הלול. לפיכך
אין שורפין עליו תרומה וקדשים, ואין חיבין עליו
על ביאת המקדש²¹.

(13) שגם הוא בא מן המקור, כמבואר להלן פ"ו ה"א.
(14) כמבואר למעלה פ"ד ה"ב. (15) להלן פ"ו ה"ה.
(16) כלומר, לצד החדר. (17) אם נכנסה בשוגג למקדש
בטומאת דם זה, חייבת בקרבן. (18) שנגעה בהם בימי
טומאתה. (19) בכתי" תימן: הנמצאים שם. (20) שנמצא
בפרוזדור, לא לצד החדר אלא לצד חוץ. (21) כדין ספק
טומאה.

ו. לא כל משקה הבא מן החדר מטמא, אלא הדם
בלבד; שנאמר: דם יהיה זובה. לפיכך, אם שנת
מן הרחם לבן או משקה ירק²², אף על פי
שסמיכתו²³ פדס, הואיל ואין מראיו מראה דם -
הרי זה טהור²⁴.

(22) כמראה אתרוג ('תוספות'), ויש מפרשים ירוק כזהב
(מגיד-משנה, 'הגהות מיימוניות'). וכל-שכן ירוק ככרתי.
(23) מעובה כדם. (24) שם יט, א חכמים.

ז. וחמשה דמים²⁵ טמאים באשה, והשאר טהורין.
ואלו הן: האדם, והשחור, וקקרון פרנס²⁶, וכימי
אדמה, וכיין המזוג.

(25) שם. (26) "הזך שבכרכום, נגזר מן קרן עור פניו
(שמות לד, כט)" (פירוש המשנה לרבינו, שם פ"ב מ"ו).

ח. האדם פיצד הוא? עינו כעמוד²⁷ שניצא ראשון
מדם הקנה²⁸ של בני אדם. נותן הדם בכוס ומקיף²⁹
לו ורואהו. והשחור - כעין הדיו היבש³⁰. קקרון
פרנס פיצד? יביא פרנס לח בגוש אדמה שעליו,
ולוקח מן הפרור שבו הקנה האמצעי שלו. שכלו
כמו קנה הוא, ובכל אחד ואחד שלשה קנים, ובכל
קנה שלשה עלים. ומקיף הדם לעלה האמצעי
שבקנה האמצעי ורואה בו³¹. כמימי אדמה פיצד?
יביא אדמה מבקעת סיכני וכיוצא בה, שהיא אדמה,
ונותן עליה מים בכלי עד שיעלה המים על העפר
בקלפת השום³². ואין שעור למים ולא לעפר.
ומעפרין³³ בפלי ומשער בהן לשענתו ובמקומו³⁴
כשהן עכורין. ואם צללו - חוזר ומעפרין³⁵.

(27) גון שלה. (28) שם, ב. (29) וסומך לו. (30) שם כ,
א. (31) שם. (32) שם. "ומציף מים", שיהיו המים צפים.
(33) שאין בודקים בצלולים אלא בעכורים. (34) כלומר,
אפילו כשהדם עוד לח כשהיא באה לחכם לשאול, ולא

בין שהשתינה והיא עומדת בין שהשתינה והיא
יושבת - הרי זו טהורה⁶⁶. ואפלו הרגיש גופה
ונדעצעה - אינה חוששת; שהרגשת מי רגלים היא
זו. שאין מי רגלים מן החדר, ודם זה דם מפה הוא
בחלחלת⁶⁷ או בפליא.

(66 שם נט, ב. 67) "המעי האחרון שהוא שוה ואין בו
עיקום, והוא שהרעי יוצא בו" (פ"ו מהל' שחיטה הט"ז).

יח. דם בתולים - טהור הוא, ואינו לא דם נדה ולא
דם זיבה, שאינו מן המקור, אלא כמו דם חבורה.
וכיצד דין בתולה בדם? אם נשאת קטנה⁶⁸, בין
לא ראתה דם מימיה בין שראתה דם בבית אביה -
הרי זו מתרת לבעלה עד שתחיה המכה⁶⁹, שכל דם
שתראה - מחמת המכה הוא. ואם ראתה דם אחר
שתחיה המכה - הרי זו נדה.

(68 לפני שתיים-עשרה שנה ויום אחד, כי זמן ראיית דם
מתחיל מימי נערו. 69) שתתרא החבורה הבאה על-ידי
השרת הבתולים.

יט. נשאת פשהיא נערה⁷⁰: אם לא ראתה מימיה דם
- הרי זו מתרת לבעלה ארבעה ימים⁷¹ ביום ובלילה,
אף על פי שהדם שותת⁷². והוא שלא חיתה המכה.
ואם ראתה דם בבית אביה ואחר כך נשאת - אין
לו לבא עליה אלא בעילה ראשונה ופורש⁷³, ויהיה
דם בתולים זה כאלו היא תחלת נדה. ובגרת⁷⁴ שלא
ראתה⁷⁵ מימיה - נוהגין לה כל לילה הראשון.

(70 שהגיע זמנה לראות. 71 שם סד, ב. 72) שמחמת
מכה הוא. 73 שם סה, ב - כרב ושמואל, ורבינו מפרש
שמדובר בנערה, וראתה בבית אביה (מגיד-משנה).
74 אחרי עבור ששה חדשים מימי נערו. 75) אבל
ראתה, בועל בעילת מצוה.

כ. ארבעה לילות⁷⁶ שנותנין לנערה שלא ראתה דם
- אף על פי שהן בסרוגין⁷⁷. בועל לילה הראשון,
וממתיין אפלו שני חדשים או שלשה, ובוועל לילה
שני. והוא שלא חיתה המכה.

(76 כלומר, ארבעה ימים ובלילה, כמבואר למעלה הי"ט.
77) שם סה, ב.

כא. וכן קטנה⁷⁸ שנותנין לה עד שתחיה המכה,
אפלו לא חיתה שנה - הרי זה בועל כל השנה, בין
בסרוגין בין ביום אחר יום.

(78) אפילו ראתה.

כב. קטנה שנשאת, ונעשת נערה תחת בעלה, ונדעין
הדם שותת מחמת המכה - כל בעילות שבעל
פשהיא קטנה נחשבות לו כלילה אחד, ומשלימין

יג. המפלת חתיכה⁵¹, אף על פי שהיא אדמה: אם
יש עמה דם - טמאה, ואם לאו - טהורה⁵². ואפלו
נקרעה החתיכה ונמצאת מלאה דם - הרי זו
טהורה⁵³; שאין זה דם נדה, אלא דם חתיכה.

(51 של בשר. 52) שם. ואף-על-פי שנפתח הרחם
כשהפילה, מפני שאפשר לפתיחת הרחם בלא דם, ולפיכך
אינה טמאה משום נדה, ומשום יולדת אינה טמאה, שהפלת
חתיכה אינה נקראת לידה. 53) דרווקא אם יש דם עמה
טמאה, ולא דם בתוכה (מגיד-משנה).

יד. הפילה חתיכה קרועה⁵⁴, ודם אגור⁵⁵ בתוכה -
טמאה⁵⁶. הפילה כמין קלפה, כמין שערה, כמין
עפר, כמו יבחושי⁵⁷, אם היה מראה דברים אלו
אדם - תטיל למים פושין⁵⁸: אם נמוחו⁵⁹ - הרי זו
טמאה, שדם הוא וקפה, וכל הרואה דם יבש⁶⁰ -
טמאה; ואם שהו פושין מעת לעת⁶¹ ואחר כך⁶²
נמוחו - הרי זו ספק טמאה⁶³; לא נמוחו מעת לעת
- הרי אלו ממכה, וטהורה היא.

(54 שם כא, ב. ולפי גירסתנו בגמרא שם, יש לקרועה
לכתחילה ולבודקה. 55) מכונס. 56) מכיון שיש סדקים
מבחין של החתיכה והדם שם, הרי נוגע הדם ברחם דרך
הסדקין, ונקרא זה "דם יהיה זובה מבשרה" ('קריית ספר').
57) יתושים. 58) חומם כחמימות הרוק ('בית יוסף' בשם
הריטב"א). 59) לפני שעברו עליהם שתיים-עשרה שעות
(ראה רש"י שם, ומגיד-משנה כאן). 60) שם. ואפילו יבש
מעיקרו. 61) עשרים וארבע שעות. 62) המלים "ואחר
כך" אין משמעותן אחר עשרים וארבע שעות, אלא הכוונה
היא: אחרי שההו פושין במשך הזמן שנאמר למעלה,
היינו מן שתיים-עשרה עד עשרים וארבע שעות.
63) הגמרא שם מסתפקת אם גם בדם צריך מעת-לעת כשרץ
ונבלה (שמטמאין לחין ולא יבשין) וכשנמוחו תוך המעת
לעת, אפילו אחרי עבור שתיים עשרה שעות, הרי זה דם נדה
וטמאה. או שבדם שהוא רך מספיקה שהייה של שתיים-
עשרה שעות, ואם לא נימוחו אין זה דם נדה, ונשארה
הבעיה בחיך, ולפיכך היא ספק טמאה (מגיד-משנה).

טו. הפילה כמין חגבים, כמין דגים, שקצים
ורמשים: אם יש עמהן דם - טמאה, ואם לאו -
טהורה⁶⁴.

(64) ראה למעלה הערה נ.

טז. האשה שהכניסה שפופרת בפרוזדור, וראתה
הדם בתוך השפופרת - טהורה; שנאמר: דם יהיה
זובה בבשרה - עד שתראה בבשרה, כדרך שהנשים
רואות, ואין דרך האשה לראות בשפופרת⁶⁵.

(65) שם כא, ב.

יז. האשה שהשתינה מים ויצא דם עם מי רגלים,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני ה' תמוז – ספר קדושה – הלכות איסורי ביאה קעז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

25 ב. כיצד? כשתראה האשה דם תחלה⁴, או כשתראה
26 בשעת וסתה, והוא העת שקבעה לנדתה - הרי זו
27 נדה כל שבעת הימים, בין ראתה כל שבעה בין
28 שלא ראתה אלא טפה ראשונה בלבד. ראתה דם
29 ביום השמיני - הרי זה דם זיבה, מפני שהוא בלא
30 עת נדיתה⁵.

(4) בפעם הראשונה בחייה. (5) הנאמר בעניין זבה.

31 ג. וכן כל דם שתראה בתוך הימים⁶ שבין וסת נדה
32 לוסת נדה - הרי הוא דם זיבה. והלכה למשה
33 מסיני, שאין בין זמן נדה לזמן נדה אלא אחד עשר
34 יום בלבד.

(6) ואפילו ביום האחד עשר שבין נדה לנדה. וראה לקמן
בהלכה י"א ההבדל שבין יום זה לעשרת הימים שלפניו.

35 ד. כל שבעת הימים שנקבעה לה וסת בתחלתן -
36 הן הנקראין ימי נדחה, בין ראתה בהן דם בין לא
37 ראתה בהן דם⁷. ומפני מה נקראין ימי נדה? מפני
38 שהן ראויין לנדה, וכל דם שתראה בהם - דם נדה
39 יחשב.

(7) שיטת רבינו, שכל ימי האשה מהתחלת הווסת עד יומה
האחרון מונה שבעה ואחד עשר יום - זה אחרי זה - אפילו
לא ראתה בהם דם. וכל דם שהיא רואה בשבעת הימים הוא
דם נדה, ודם שהיא רואה בתקופות אחד עשר הימים
שלאחריהם, דם זיבה הוא.

40 ה. וכל אחד עשר יום שאחר השבעה - הן הנקראין
41 ימי זיבה, בין ראתה בהן דם בין לא ראתה. ולמה
42 נקראין ימי זיבה? מפני שהן ראויין לזיבה, וכל דם
43 שתראה בהן - דם זיבה יחשב. והזהר בשני שמות
44 אלו, שהן: ימי נדחה וימי זיבה.

45 ו. כל ימי האשה, מיום שיקבע לה וסת עד שתמות
46 או עד שיעקר הוסת ליום אחר, תספור לעולם שבעה
47 מתחלת יום הוסת, ואחריהן אחד עשר, [ואחריהן]
48 שבעה, ואחריהן אחד עשר. ותזהר במנין, כדי
49 שתדע בעת שתראה דם אם בימי נדה ראתה או
50 בימי זיבה. שכל ימיה של אשה כן הן: שבעה ימי
51 נדה ואחד עשר ימי זיבה, אלא אם כן הפסיקה
52 הלדה, כמו שיתבאר.

53 ז. אשה שראתה דם בימי זיבתה יום אחד בלבד או
54 שני ימים זה אחר זה - נקראת זבה קטנה, ונקראת
55 שומרת יום כנגד יום. ואם ראתה שלשה ימים זה
56 אחר זה - הרי זו זבה גמורה, והיא הנקראת זבה
57 גדולה, ונקראת זבה סתם. שנאמר: 'ואשה כי יזוב
58 זוב דמה ימים רבים. מעוט ימים' - שנים, 'רבים'
59 - שלשה.

1 לו כל ארבעה ימים⁷⁹ בימי הנערות. ואפילו היו
2 השלשה ימים שנותנין לו בימי הנערות בסרוגין,
3 ובצל בכל שני חדשים לילה אחד - הרי זה מתר.
4 והוא שלא חיתה המכה.

(79) שם. כמבואר למעלה הי"ט.

5 כג. כיצד יודעין אם חיתה המכה או לא חיתה?
6 חיתה רואה הדם בעת שתעמד, וכשתשב לא תראה,
7 ובעת שתשב על הקרקע תראה, ואם תשב על גבי
8 כרים וכסתות לא תראה - עדין לא חיתה המכה;
9 פסק הדם ולא ראתה כלל בין עומדת בין יושבת על
10 הכר - כבר חיתה המכה. וכן אם לא פסק כלל, אלא
11 תראה הדם ואפילו כשהיא יושבת על הכרים
12 והכסתות - אין זה דם מכה, אלא דם נדה⁸⁰.

(80) שם.

13 כד. חיתה רואה בעת תשמישי⁸¹ - הרי זה מחמת
14 המכה. שמשוה מטתה ולא ראתה דם, ואחר כך
15 ראתה דם שלא מחמת תשמיש - הרי זה דם נדה.

(81) ומחמת תשמיש (שם סד:).

16 כה. הבועל בתולה ולא יצא ממנה דם, וחזר ובעלה
17 ויצא דם, אפילו חיתה קטנה - הרי זה דם נדה;
18 שאלו היה דם בתולים - היה בא בתחלה. הבועל
19 פחותה מבת שלש ויצא דם - הרי זה דם בתולים⁸².

(82) שם סה, א.

יום שני ה' תמוז התשע"ח

פרק נשיי

(1) יבאר שדם הנדה והזבה והיולדת ודם טוהר הכל אחד;
ימים הנקראים ימי נדחה וימי זיבה; למה נקראו ככה זבה
גדולה וזבה קטנה; הבא על זבה גדולה ביום שביעי של
ספירה אחר הטבילה; וזבה שספירה שבעה נקיים ובשביעי
ראתה סמוך לשקיעת החמה; נדה שבדקה עצמה בשני
לנדחה ומצאה שפסק הדם ולא בדקה עד ימים רבים ומצאה
טמאה; האשה שהיא ספק נדה וספק זבה; וימי לידה אם
עולין לשבעה נקיים.

20 א. דם הנדה ודם הזבה ודם הקשי² ודם יולדת ודם
21 טוהר של יולדת - כל דם אחד הוא, ומן המקור
22 הוא בא, ומעין אחד הוא³, ובזמנים בלבד הוא
23 שישתנה דינו, ותהיה רואה דם - זו טהורה, וזו
24 נדה, וזו זבה.

(2) מעוברת שהתחילה להצטער ואחזזה חבלי לידה
והתחיל הדם לצאת קודם שתלד, אותו הדם הוא הנקרא דם
הקושי⁴. (3) מעיין אחד הוא, התורה טמאתו והתורה
טהרתו⁵.

38 טהור, ובעילתה אחר הטבילה - אין חיבין עליה
39 כלום¹³; ואם ראתה דם ביום זה אחר שטבילה -
40 נמצאת זכה למפרע, וכל שנגעה בו למפרע - טמא,
41 והיא ובעלה חיבין בקרבן¹⁴. ולפיכך היא אסורה
42 לבעלה עד לערב, שלא תביא עצמה לידי ספק¹⁵.

(13) לא כרת במזיד ולא קרבן בשוגג. (14) כבא על הזבח.
(15) "אחר תטהר, אחר מעשה תטהר, אבל אמרו חכמים
אסור לעשות כן שמה תבוא לידי ספק".

43 טו. זכה שספרה ששת ימים נקיים, ובשביעי ראתה
44 דם, אפלו סמוך לשקיעת החמה - סותרת הכל,
45 וחוזרת למנות מאחר היום הטמא שבועה ימים
46 נקיים.

47 טז. פלטה שכבת זרע בתוך ימי הספירה¹⁶ - סותרת
48 יום אחד; מפני שהוא קזב שראה קרי, שסותר יום
49 אחד¹⁷. ראתה דם בעשירי מימי זיבתה ובאחד עשר
50 ובשנים עשר, אף על פי שראתה שלשה ימים זה
51 אחר זה - אינה זכה גדולה, אלא נצאת מזיבות
52 קטנה לנדח; שיום שנים עשר מתחלת נדתה,
53 והרואה בימי נדתה - אינה זכה, כמו שבארנו¹⁸.

(16) והרי היא כאיש שיוצאת ממנו שכבת זרע. (17) ומה
שנאמר בהלכה הקודמת שצריכה להתחיל ולספור שבעה
ימים נקיים, כשהפסיקה יום טמא אפילו ביום השביעי,
היינו אם הפסיקה טומאת זיבה. אבל טומאה אחרת, כגון
קרי בזב או פולטת שכבת זרע בזבה אינה סותרת את הימים
הנקיים שעברו ויכולה להמשיך את ספירתה החל מיום
המחרת אחרי טבילתה לפליטת שכבת הזרע. (18) למעלה
הלכה ד: "וכל דם שתראה בהם, דם נדה ייחשב".

54 יז. ומה הוא זה שכתוב בתורה: או כי תזוב על
55 נדתה? שאם ראתה שלשה ימים סמוך לנדתה - הרי
56 זו זכה. כגון שראתה בשמיני לנדתה ובתשיעי
57 ובעשירי, שהן ראשון ושני ושלישי מהאחד עשר
58 יום שהן ימי זיבתה. ראתה דם באחד עשר מימי
59 זיבתה וטבילה לערב, שהוא ליל שנים עשר,
60 ושמישה מטה, אף על פי שהיא טמאה ובעלה
61 טמא ועושין משקב ומושב - אינם חיבים כרת¹⁹;
62 מפני שאין יום שנים עשר מצטרף ליום אחד עשר
63 לעשותה זכה, הועילה לה טבילת ליל זה להצילה
64 מן הקרבן.

(19) ואם היה שוגג פטור מן הקרבן כבית הלל, אבל אסורה
לשמש מדרבנן.

65 יח. טבילה ביום שנים עשר אחר שתנץ החמה -
66 הרי זו אסורה לבעלה עד לערב, פדין כל זכה
67 קטנה²⁰; ואם עבר ובעלה - שניהן פטורין מכלום.
68 ואפלו ראתה דם אחר שבא עליה ביום שנים עשר

1 ח. אין בין זכה גדולה לזכה קטנה אלא ספירת
2 שבועה והבאת קרבן: שזכה גדולה צריכה לספור
3 שבועה ימים נקיים, וזכה קטנה אינה סופרת אלא
4 יום אחד בלבד; וזכה גדולה מביאה קרבן
5 בשטטה, וזכה קטנה אינה מביאה קרבן
6 בשטטה. אבל לענין טמאה ואסור ביאה - שתייהן
7 שוות.

8 ט. ביצד? ראתה דם בימי זיבתה, בין שראתה
9 בתחלת הלילה בין שראתה בסוף היום - הרי אותו
10 היום כלו טמא, וכאלו לא פסק הדם מעת שראתה
11 עד ששקעה החמה, ומשמרת כל הלילה. ואם לא
12 ראתה כלום בלילה - משמרת למחר וטובלת אחר
13 שתנץ החמה, ומשמרת כל היום. אם לא ראתה
14 כלום - הרי זה יום אחד טהור כנגד היום הטמא,
15 והרי היא מתרת לבעלה לערב.

(8) ולפיכך נקראת שומרת יום כנגד יום.

16 י. ראתה דם גם ביום השני, בין בלילו בין ביומו
17 אחר שטבילה - הרי היום השני טמא, ומשמרת כל
18 ליל ושלישי. אם לא ראתה - משמרת למחר
19 וטובלת אחר שתנץ החמה, ומשמרת כל היום. אם
20 לא ראתה כלום - הרי זה יום אחד טהור כנגד שני
21 ימים הטמאים, ומתרת לבעלה לערב.

(9) שאם תראה דם תהא זכה למפרע.

22 יא. ראתה דם גם בשלישי, בין ביומו בין בלילו -
23 הרי זו זכה גדולה, וצריכה לספור שבועה ימים
24 טהורים¹⁰ בלא דם; שגאמר: וספרה לה שבועה ימים
25 וגומר. וטובלת ביום השביעי אחר הנץ החמה, והרי
26 היא מתרת לבעלה לערב. וביום השמיני מביאה
27 קרבנה, שתי תורים או שני בני יונה.

(10) בלשון התלמוד: שבעה נקיים.

28 יב. זכה קטנה שטבילה בלילה של יום השמור, או
29 זכה גדולה שטבילה בליל שביעי - כאלו לא טבילה,
30 והרי היא כנדה שטבילה בתוך שבועה.

31 יג. הבא על זכה גדולה ביום שביעי של ספירה
32 אחר שטבילה, או על זכה קטנה ביום השמור אחר
33 שטבילה - פטור מן הכרת; כיון שטבילה בזמן
34 הראוי לטבילתה - טהורה. ולאשה זו יהיה לה
35 תרבות רעה¹¹, שהרי בעילתה ומגעה תלוין¹².

(11) כלומר, לימוד וחינוך רע. (12) תלוי ועומד עד
שיבורר.

36 יד. ביצד הן תלוין? אם נשלם היום אחר הטבילה
37 ולא ראתה דם - הרי כל שנגעה בו אחר טבילתה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ו' תמוז - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 וּמִצָּאָה שֶׁפֶסֶק הָיָה, וְלֹא בְדָקָה בְּיוֹם רִאשׁוֹן מִיָּמֵי
2 הַסְפִּירָה, וּבְשִׁבְעֵי בְדָקָה²⁸ וּמִצָּאָה טָהוֹר - הָרִי זֶה
3 בְּחֻזְקַת טָהָרָה. וְהוּא הָדִין לְזָב כָּל אֱלוֹ הַבְּדִיקוֹת,
4 שֶׁהוּא טָהוֹר וְעָלוּ לוֹ יָמֵי סְפִירָה.

27 אף על פי שלא בדקה בשביעי בסוף ימי הספירה ורק
בתחילתם. 28 שהבדיקה הייתה בסוף ימי הספירה ולא
בתחילתם.

37 כג. כָּל אִשָּׁה שֶׁהִיא סֶפֶק נָדָה סֶפֶק זָבָה - צְרִיכָה
38 לִישֹׁב שְׁבַע יָמִים נְקִיִּים מִסֶּפֶק, וְטוֹבֵלָתָה בְּלֵיל
39 שְׁמִינִי²⁹, וְאַחֵר כֶּף תְּהִיָּה מִתְּרַת לְבַעֲלָהּ. וּמִבִּיָּאָה
40 קֶרֶבֶן זָבָה וְאִינוּ נֶאֱכָל, כִּמּוֹ שִׁיתָפֵּאֵר בְּמִקְוָמוֹ.

29 כנדה שאינה טובלת ביום.

יום שלישי ו' תמוז ה'תשע"ח

פרק שביעי

1 יבאר דם קשוי של לידה והיאך דינו; ואי זו היא יולדת
בוזב; ויולדת בזוב שלא פסק דמה; היולדת נקבה ואחר
ארבעה עשר שלא נתעברה והתחיל דם הקושי בתוך
שמונים; אם אפשר שתראה מאה וארבעה עשר יום דם מן
המקור יום אחר יום ולא תהיה זבה.

א. מַעֲבֵרַת שֶׁהִתְחִילָה לְהַצְטַעַר וְאַחֲזוּזָה חֲבִלִי לֵדָה²,
וְהִתְחִיל הַדָּם לְצֵאת קֶדֶם שְׁתֵּלֶד - אוֹתוֹ הַדָּם הוּא
הַנִּקְרָא דָם הַקָּשִׁי. וְהִיאךָ דִּינוֹ? אִם פֶּא בִימֵי נְדָתָה
הָרִי הוּא דָם נָדָה, וְהָרִי זֶה טָמְאָה נָדָה; וְאִם פֶּא
בִּימֵי זִיבָתָה - הָרִי זֶה טָהוֹרָה. שְׁנֵאֲמַר בְּזָבָה: דָּם
יִהְיֶה זֹכָה בְּבִשְׂרָהּ. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמִדּוּי: זֹכָה
מִחֲמַת עֲצָמָה, וְלֹא מִחֲמַת וָלֶד. וּבִלְבָד שְׁתֵּלֶד וָלֶד
חִי; אֲבָל אִם הִפִּילָה - אֵין קָשִׁי לְנִפְלִים⁴. אֲפֹלוּ הִיָּה
הַדָּם שׁוֹתֵת וְיֹוֹרֵד עִם הַחֲבָלִים וְהַצֶּעַר אֲרָבַעַ עֶשְׂרִי⁵
יוֹם קֶדֶם שְׁתֵּלֶד - הָרִי זֶה דָּם קָשִׁי וְטָהוֹר; אֲבָל אִם
הִתְחִיל הַדָּם קֶדֶם הַלֵּדָה בְּחֻמְשָׁה עֶשְׂרִי יוֹם אוֹ יָתֵר
הָרִי זֶה דָּם זִיבָה, וְהָרִי הִיא יוֹלֶדֶת בְּזָבָה⁶.

2 מכאובי אשה העומדת לילד נקראים חבלי לידה, "חבלי
יולדה יבאו לו" (הושע יג, ג). 3 נדה לו, ב. 4 שם
לח, ב. 5 שם "וטמאה שבועיים כנדתה (ויקרא יב, ה),
כנדתה ולא כזיבתה. מכלל דזיבתה טהורה, וכמה?
שבועיים". ואף-על-פי שתקופת זיבה היא אחד-עשר יום
בלבד (למעלה פ"ו ה"ג). ביולדת גילתה התורה שהולד
מטהר ארבעה-עשר יום. 6 כלומר, יש לה דין זבה. ואם
ראתה שלשה ימים לפני ארבעה-עשר יום קודם הלידה, הרי
היא זבה גדולה, ואם יום אחד או שנים - היא זבה קטנה
(מגיד-משנה). וראה לקמן בהלכות ה"ז שאר דיני יולדת
בזוב.

ב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֵׁלֹא פֶסֶקוֹ הַצִּירִים
וְהַחֲבָלִים וְהַצֶּעַר, אֲלֹא מִתְקַשֶּׁה וְהוֹלֶכֶת עַד שִׁילָדָה;
אֲבָל אִם רָאָתָה דָּם שְׁלֹשָׁה יָמִים אוֹ יָתֵר בִּימֵי זִיבָתָה

1 - אֵין בְּכָף פְּלוֹם²¹; שְׂזָה דָם נָדָה הוּא, וְאִינוּ מִצְטָרֵף
2 לְיוֹם שְׁלִפְנָיו.

20 אף על פי שיום אחד עשר לא צריך שימור מן התורה,
אך מדרבנן צריך שימור ודינה כשומרת יום כנגד יום
מדרבנן. 21 כלומר אינה זבה קטנה, אלא פסקה טומאת
זיבה וטמאה כנדה.

יט. רָאָתָה דָם בְּסוֹף שְׁבִיעֵי לְנְדָתָה בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת²²,
וְרָאָתָה בְּתִשְׁעֵי וּבְעֶשְׂרֵי - הָרִי זֶה סֶפֶק זָבָה²³; שְׁמָא
רָאִיָּה רִאשׁוֹנָה בְּלֵיל שְׁמִינִי הִיָּתָה, וְנִמְצָאָת שְׂרָאָתָה
שְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה אַחֵר זֶה מִתְחַלֵּת יָמֵי זִיבָתָה. וְכֵן אִם
רָאָתָה דָם בְּתִשְׁעֵי וּבְעֶשְׂרֵי מִיָּמֵי זִיבָתָה, וְרָאָתָה
בְּסוֹף יוֹם אֶחָד עֶשְׂרִי בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת - הָרִי זֶה סֶפֶק
זָבָה; שְׁמָא רָאִיָּה אַחֲרֹנָה בְּיוֹם אֶחָד עֶשְׂרִי הִיָּתָה,
וְהָרִי רָאָתָה שְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה אַחֵר זֶה בִּימֵי זִיבָתָה.

22 "משתשקע החמה עד שיראו שלושה כוכבים בינונים
הוא הזמן הנקרא "בין השמשות" בכל מקום, והוא ספק מן
היום ספק מן הלילה ודנים בו להחמיר בכל מקום".
23 גדולה, וסופרת שבעה נקיים ומביאה קרבן ואינו נאכל,
ככל קרבן הבא על הספק.

כ. נָדָה שֶׁבְּדָקָה עֲצָמָה בְּתוֹךְ יָמֵי נְדָתָה וּמִצָּאָה
שֶׁפֶסֶק הָיָה, וְאֲפֹלוּ פֶסֶק בְּשֵׁנֵי לְנְדָתָה²⁴, וְשִׁגְגָה אוֹ
הִזְיָדָה וְלֹא בְּדָקָה עַד לְאַחֵר נְדָתָה²⁵ יָמִים רַבִּים,
וּכְשֶׁבְּדָקָה מִצָּאָה טָמְאָה - אֵין אוֹמְרִים: שְׁמָא כָּל
אוֹתָן הַיָּמִים הִיָּתָה טָמְאָה וְתִהְיֶה זָבָה, אֲלֹא כָּל אוֹתָן
הַיָּמִים שְׁלֹא בְּדָקָה בְּחֻזְקַת טָהָרָה²⁶. בְּדָקָה עֲצָמָה
וּמִצָּאָה טָמְאָה, אֲפֹלוּ בְּדָקָה בְּשִׁבְעֵי לְנְדָתָה, וּבֵין
הַשְּׁמָשׁוֹת לֹא בְּדָקָה עֲצָמָה בְּדִי לְפִרְשׁ מִטְּמֵאָת נָדָה,
אֲלֹא הַמְתִּינָה יָמִים וְאַחֵר כֶּף בְּדָקָה וּמִצָּאָה טָהוֹרָה
הָרִי זֶה סֶפֶק זָבָה. וְאִם מִצָּאָה טָמְאָה - הָרִי זֶה זָבָה
וְדֹאִית; שְׁפִינֹן שֶׁבְּתַחֲלָה מִצָּאָה טָמְאָה וּלְכַסּוֹף
טָמְאָה - הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת שְׁלֹא פֶסֶק. יוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל
נָדָה, אִף עַל פִּי שְׁמָאָה בּו טָהוֹרָה - הָרִי זֶה כִּמִּי
שֶׁמִּצָּאָה טָמְאָה; שְׁיוֹם רִאשׁוֹן כָּלוּ הַחֻזֵּק הַמַּעֲנִן
פְּתוּחַ.

24 אבל לא בראשון, שיום ראשון כולו הוחזק המעיין
פתוח כמו שמסיים בסוף ההלכה. 25 לאחר שבעת ימי
נדתה. 26 כלומר, בחזקת שלא ראתה דם ולפיכך אינה
זבה, וטובלת לנדתה ותיטרה.

כא. זָבָה שֶׁבְּדָקָה עֲצָמָה בְּרִאשׁוֹן מִיָּמֵי הַסְפִּירָה
וּמִצָּאָה טָהוֹר, וְלֹא בְּדָקָה עַד יוֹם שְׁבִיעֵי וּמִצָּאָה
טָהוֹר - הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת טָהָרָה, וְכֹאֲלוּ בְּדָקָה כָּל
שְׁבַעָה וּמִצָּאָה טָהוֹר.

כב. וְכֵן אִם בְּדָקָה בְּיוֹם רִאשׁוֹן מִיָּמֵי הַסְפִּירָה
וּמִצָּאָה טָהוֹר, וּבִיּוֹם הַשְּׁמִינִי²⁷ וּמִצָּאָה טָהוֹר - הָרִי
זֶה בְּחֻזְקַת טָהָרָה. בְּדָקָה בְּיוֹם שְׁלִישִׁי לְזִיבָתָה

ימים נקיים - הרי עשרה; ועדין היא אסורה לבעלה
עד ליל חמשה עשר, שכל ארבעה עשר¹⁴ היא
בגדה¹⁵. ולמה אין מצריכין את היולדת בזוב
לספירת שבועה אחר שבועה של זכר ואחר ארבעה
עשר של נקבה? מפני שמי לדתה וימי נדתה
שאניה רואה בהן עולין לה¹⁶ לספירת שבועה, כמו
שיתבאר.

(14) ללית נקיבה. (15) כמבואר למעלה פ"ד ה"ב.
(16) שם, כרבא.

ז. יולדת בזוב שלא פסק דמה - אין לה דם טהור¹⁷,
אלא כל דם שתראה - כדם זיבה הוא. אבל אם
ספרה שבועת ימים נקיים, ושלמו ארבעה עשר של
נקבה וטבלה, ואחר כך ראתה דם בתוך ארבעים של
זכר ושמונים של נקבה - הרי זה דם טהור.

(17) שם לה, ב. שכל זמן שלא פסק הדם, הרי הוא כדם
זיבה.

ח. ספרה שבועה ימים נקיים ולא טבלה, ואחר כך
ראתה דם - הרי זו טובלת ומתרת לבעלה מיד;
שכל ימי טהר אינן ראויות לא לנדה ולא לזיבה¹⁸.
אבל עצמו של דם - טמא ומטמא¹⁹, כדין דם הנדה,
עד שתטבל.

(18) אע"פ שהדם בא מהמעין שממנו דמי נדה וזבה - אינו
סותר בימי הטוהר. (19) כבית הלל שם. שיוולדת בזוב -
בימים וטבילה תלויה טהרתה, וכל זמן שלא טבלה היא
טמאה, וממילא הדם היוצא ממנה טמא.

ט. היולדת נקבה, ואחר ארבעה עשר שלשה
נתעברה, והתחיל דם הקשי לבוא לה בתוך שמונים
- הרי הוא דם טהר, אף על פי שאין קשי
לנפלים²⁰; שכל דמים שתראה בתוך ימי טהר -
טהור הוא, עד שתפיל הולד²¹. וכשתפיל - תהיה
טמאה לדה: אם הפילה זכר - טמאת זכר, ואם
הפילה נקבה - טמאת נקבה. ומונה ימי טמאה וימי
מלאת מולד שני. אפלו היו תאומים²², והפילה
היום אחד והפילה האחר אפלו אחר כמה ימים -
מונה לשני ימי טמאה וימי מלאת.

(20) שם, שמהרים אותה לא משום דם קושי אלא מפני
שזה דם טוהר. (21) שם לה, ב. (22) שם כה, ב.

י. זבה שפסק זובה, והתחילה למנות שבועת ימים
נקיים, ובא לה דם קשי בתוך ימים נקיים - אינו
סותר²³, וימי הקשי עולים למנן שבועה²⁴. וכן אם
ילדה בשבועה ימים נקיים - אין הלדה סותרת²⁵,
וימי הלדה עולין לה למנן שבועה²⁶, אף על פי
שהיא טמאה בהן²⁷. שנאמר: ואם טהרה מזובה.
כיון שטהרה מזובה, אף על פי שהיא טמאה

בצער וחקלים, ופסק לה הצער ורוח לה מן
החקלים אחר השלשה ימים, ועמדה בנחת עשרים
וארבע שעות²⁸ או יתר, אף על פי שלא פסק הדם²⁹
ואף על פי שחזר הצער והחקלים אחר עשרים
וארבע שעות - הרי זו זבה; שאלו היה הדם מחמת
הולד - לא פסק הצער ולא החקלים. ואם ילדה
אחרי כן - הרי זו יולדת בזוב.

(7) שם לו, ב. (8) שם.

ג. ראתה יום אחד בלא צער ושנים בקשי וילדה,
או שנים בלא צער ויום אחד בקשי וילדה, או יום
בקשי ויום בלא צער ויום בקשי וילדה - אינה
יולדת בזוב. אבל אם ראתה יום אחד בקשי ושנים
בלא צער וילדה, או שנים בקשי ואחד בלא צער
וילדה, או יום בלא צער ויום בקשי ויום בלא צער
וילדה - הרי זו יולדת בזוב. זה הכלל: קשי סמוך
ללדה - אין זו יולדת בזוב; שפ"י סמוך ללדה -
הרי זו יולדת בזוב.

(9) נחה מן הצער.

ד. חל שלישי לראיתה להיות ביום הלדה, אפלו כל
היום בלו בשפי - אין זו יולדת בזוב; שהרי יום
הלדה סמוך לקשי³⁰. ראתה שני ימים ובשלישי
הפילה, ואין ידוע מה הפילה - הרי זו ספק יולדת
וספק זבה³¹.

(10) מפני שאנו צריכין שהיום השלישי - יום המביא לידי
זיבה - יהא בשופי, ומכיון שילדה באותו יום - אין לך קושי
גדול מזה, ולכן אין זו יולדת בזוב ('קריית ספר'). (11) שם
כא, ב. כלומר, ספק יולדת שמא הפילה ולד, וספק זבה,
שמא ראתה דם בפתיחת הרחם בלא לידה ונעשית זבה
גדולה, ואולי לא ראתה דם, ונשארו רק שני ימים
הראשונים.

ה. כיצד דין יולדת בזוב? צריכה לישב שבועה ימים
נקיים וטובלת לערב, ואחר כך תהיה מתרת לבעלה,
ואחר כך יהיה לה דם טהור³², ומביאה קרבן זבה
וקרבן יולדת. לפיכך, אם ילדה זכר, אפלו פסק
הדם ביום הלדה, סופרת שבועת ימים נקיים
וטובלת³³; ואם ילדה נקבה, וספרה שבועה נקיים
ושלמו עם ארבעה עשר של לדה או לאחריהן -
הרי זו טובלת ומתרת לבעלה; ואם שלמו ימי
הספירה בתוך ארבעה עשר - הרי זו אסורה לבעלה
עד ליל חמשה עשר.

(12) עד ארבעים יום לזכר, ושמונים לנקבה. (13) שם לו,
א. וימי לידתה עולין לה מן המנין, כמו שמבואר לקמן
בה"ו.

ו. כיצד? הרי שראתה דם שלשה, וספרה שבועת

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ו' תמוז - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יד. ומאחר שתהיה זוכר כל אלו העקרים, יתבאר
לך זה שאמרו חכמים³⁹: האשה שהחזקה כל ימיה
יום תראה⁴⁰ דם ויום לא תראה - בתחלה⁴¹ משמשת
בליל⁴² שמיני וביום שמיני⁴³, שהוא יום אחד אחר
ימי נדתה. ומשמשת בכל שמונה עשר יום ארבעה
לילות בלבד⁴⁴. ואינה יכולה לשמש בימים
הטהורים, שהיום הטהור הוא שומר ליום הטמא⁴⁵.
לפיכך, אם היתה רואה הדם בכל יום טמא מתחלת
הלילה - אינה משמשת אלא בשמיני בלבד⁴⁶, שהוא
יום אחד אחר ימי נדתה.

שם נד, א. (40) כלומר, רק ביום. (41) בראיה
ראשונה, שאז מתחילה לספור שבעה ימי נדה. (42) בכת"י
תימן: בלילה וביום שמיני. (43) שהרי בשביעי טבלה
לערב ולא תראה עד תשיעי, לפיכך משמשת בלילה וביום
השמיני, והיום התשיעי לראייתה הראשונה הוא כבר
בחסכון של אחד-עשר ימי זיבה, ויום העשירי הוא יום
השימור של יום התשיעי ואסורה לשמש עד הלילה. (44)
מלבד ליל השמיני ויום השמיני שאמרנו, והיינו: אור
ל"א, יג, טו ר"ז. (45) ראה למעלה פ"ו ה"ו. (46) ששאר
הימים הטהורים הם שומרים ליום הטמא, ובערב הרי היא
רגילה לראות מתחילת הלילה, ואסור לשמש פן תראה דם.

טו. היתה רואה שני ימים טמאין ושני ימים
טהורים - משמשת בשמיני ובשנים עשר⁴⁷ ובששה
עשר ובשערים.

(47) שימי ט"י - הימים שהיא רואה, הם מאחד-עשר ימי
הזיבה, והיום האחד-עשר הוא יום שימור, ולכן מותרת ביום
השנים-עשר וגם בלילה שלפניו, והימים יגיד שהיא רואה
בהם, הם ימי זיבה, ויום חמשה-עשר הוא יום שימור,
ומותרת ביום טז, וימי יזית הם ימי זיבה, ויום תשעה-עשר
הוא יום השימור, ומותרת ביום העשרים ובלילה שלפניו
כאמור למעלה.

טז. היתה רואה שלשה ימים טמאין⁴⁸ ושלשה
טהורין - משמשת שני ימים מהשלשה הטהורין
שאחר ימי נדתה; שהאחד מהן שומר לשנים
הטמאין הסמוכין לנדתה. ושוב אינה משמשת
לעולם; שהרי החזקה זכה גדולה, ואין לה שבעת
ימים נקיים.

(48) שראתה דם בימים א, ב, ג בתחילת נדתה, ואחר כן
שלשה ימים טהורים, וביום השביעי התחילו שלשה ימים
הטמאים ז, ח, ט ושני הימים האחרונים הם מימי זיבה, ויום
העשירי הוא יום שימור, ומותרת ביום יא ויב.

יז. היתה רואה ארבעה ימים טמאים⁴⁹ וארבעה
ימים טהורין⁵⁰ - משמשת יום אחד⁵¹ שאחר נדתה,
ושוב אינה משמשת לעולם⁵².

(49) בימים א, ב, ג, ד לתחילת נדתה. (50) ה, ו, ז, ח.
(51) יום שמיני. (52) שאין לה שבעה נקיים.

אחרת, כגון טמאת לדה או טמאת נדה או טמאת
צרעת - הרי זו סופרת בהן, ואין טמאות אלו
ובינצא בהן סותרין הספירה.

(23) שם לז, א. (24) מפני שדם זה טהור גמור הוא, שזבה
טמאה רק אם היא רואה מחמת עצמה, לא מחמת ולד, ולכן
עולים ימי הקושי למנין השבעה, מה-שאינ-כן דם שראתה
בתוך ימי טהרה בעודה סופרת, סותר מניינה, מפני שיולדת
בזוב אין לה דם טהור, וממילא הדם הוא טמא, ראה השגת
הראב"ד. (25) שם לד, א. אפילו שראתה דם בימי לידתה,
כמבואר להלן בהי"א. (26) כשלא ראתה דם. (27) שם
לז, א. כרבא.

יא. ימי לדתה וימי נדתה, אם לא ראתה בהן דם -
הרי אלו עולין לה לספירת שבעת ימים נקיים; ואם
ראתה בהן דם - אין עולין לה ימי הראיה ולא
סותרין כל הימים, אלא משלמת על הימים שספרה
בשפסק הדם. שאין סותר הפל אלא ראיה של זוב,
אבל אלו סותרין יומן בלבד.

יב. מאחר שתבין כל העקרים שבארנו, יתבאר לך
מה שאמרו חכמים²⁸, שאפשר שתראה האשה דם
מן המקור יום אחד יום מאה וארבעה עשר יום ולא
תהיה זכה²⁹. פיצד? שנים לפני נדתה³⁰, ושבעה ימי
נדתה, ושנים לאחר ימי נדתה³¹, וארבעה עשר
קשי³², ושמונים של נקבה, ושבעה ימי נדה, ושנים
אחר ימי נדה³³. הא למדת, שכל דם שתראה האשה
אחר יום מלאת - הוא תחלת נדתה³⁴, ואין משגיחין
על וסתות שמקדם³⁵. לפיכך, הרואה דם בסוף יום
מלאת³⁶ בין השמשות³⁷ - הרי זו ספק נדה; שטמא
בלילה ראמה הדם, שהוא תחלת ימי נדתה.

(28) שם לח, א. (29) גדולה. (30) שני ימים האחרונים של
ימי זיבה. (31) שני ימים הראשונים של ימי זיבה.
(32) כמבואר למעלה (ה"א). (33) שני ימים הראשונים של
ימי זיבה. (34) שהלידה מפסקת המנין, שבלא לידה, דעת
רבינו שהיא מונה לפי הסדר: שבעה ימי נדה ואחד-עשר
ימי זיבה כל ימי חייה, כמבואר למעלה פ"ו ה"ו, אבל
הלידה מפסקת. (35) ואם ראתה אחרי ימי הטהור שלא
בשעת וסתה (הקודם) - היא נדה. (36) שם נג, ב.
(37) ראה למעלה פ"ו, הערה לח.

יג. כבר בארנו³⁸, שהנדה שראתה דם כל שבעה -
מתרת לשמש בליל שמיני אחר שתטבל. וזכה קטנה
משמרת יום אחד טהור וטובלת, ומתרת לשמש
לערב. וזכה גדולה - סופרת שבעת ימים נקיים
וטובלת, ומתרת לשמש בליל שמיני. ואין בין זמן
נדה לנדה אלא אחד עשר יום בלבד, ובאותן האחד
עשר תהיה זכה קטנה או גדולה.

(38) למעלה פ"ד ה"ו, פ"ו הלכות ט"א.

זיבה: 8-18, 26-36, 44-54, 62-72, 80-90, 98-108, 116-126. (60 בכתב-יד תימן: שבעה ימים. 61) שם: ושבעה ימים. (62) המתחיל מיום ח [שהרי נדה, אפילו רואה כל שבעה - טובלת לערב ומותרת] וגומר ב"יד שבהם לא ראתה דם. (63) המתחיל ביום טו וגומר בכ"א, ועד יום יט הם ימי זיבה. וכשראתה בימים ט"ו-י"ח נקבעה לזבה. (64) המתחיל ביום כב, וגומר ביום כח, שבהם לא ראתה דם, הם ימי ספירה. (65) השבוע השני, מ"ח השבועות והוא הראשון לטהרה. (66) של אשה שדרכה לראות בדרך זו: שבעה ימים טמאים ושבעה טהורים. (67) המתחיל ביום כט, וכל ימי השבוע הם ימי זיבה. (68) המתחיל ביום לו. (69) המתחיל ביום מג, וביום ה"מד מתחילים ימי הזיבה. וכשראתה בהם דם היא זבה. (70) המתחיל ביום נ. (71) המתחיל ביום נז וגומר ב"סג, וימי הנדה גומרים ביום סא. (72) יום סב ו"סג. (73) לשני הימים של זיבה, כדין שומרת יום כנגד יום. (74) המתחיל ביום סד. (75) אחרי טבילתה לערב כדין זבה קטנה. (76) המתחיל ביום עא, וביום עג מתחיל ימי נדה. (77) יום עא ו"עב. (78) ששני ימים הראשונים של השבוע, משלימים לשבעת ימי נדתה ואסורה לבעלה. (79) המתחיל ביום פה וגומר ביום צא. וימי הזיבה נגמרים ביום צ. (80) המתחיל ביום צב, וגומר ביום צח. (81) המתחיל ביום צט וגומר ביום קה, שהם ימי זיבה. (82) המתחיל ביום קן וגומר ביום קיב. (83) המתחיל ביום קיג, וגומר ב"קט. וימי הזיבה מתחילים מיום קטז, וראתה ארבעה ימים בימי הזיבה, ונעשית זבה גדולה. (84) בארבעה שבועות הראשונים משמשת שבוע אחד, בשבוע העשירי - ששה ימים. ובשבוע השנים עשר, חמשה ימים. נמצא בסך-הכל שמונה-עשר יום. (85) שבהן היא טהורה אם לא ראתה דם בימי הזיבה.

32 כא. ובזמן שהיא רואה שבוע טמא ושבוע טהור -
33 משמשת שמונה עשר יום, שהם כמו רביע הימים.⁸⁶
34 וזו היא שאמרו חכמים⁸⁷: משמשת רביע ימייה⁸⁸.
(86) כלומר, בערך, שהרי חסר יום אחד ורביע, שרביע משבעים ושבעה הוא יט ימים ורבע יום. (87) נדה נד, א.
(88) כך היא גירסת רבינו בגמרא שם. ראה 'מגיד משנה'.

35 כב. היתה רואה שמונה ימים טמא ושמונה ימים
36 טהור - הרי זו משמשת חמשה עשר יום מתוך
37 ארבעים ושמונה ימים. כיצד? שמונה טמא
38 שבתחלה - שבעה מהן ימי נדתה, ויום אחד זיבות
39 סמוך לנדתה; משמרת לו יום אחד מן השמונה
40 הטהורין, ומשמשת שבעה. ואחר כך יבואו לה
41 שמונה טמאין⁸⁹ - מהן שנים תשלום ימי זיבתה⁹⁰,
42 וששה מימי נדתה. ויבואו שמונה טהורין⁹¹ - יום
43 אחד מהן תשלום ימי נדתה⁹², ומשמשת שבעה
44 שניות. ואחר כך יבואו לה שמונה טמאים⁹³ - מהן
45 ארבעה תשלום ימי זיבתה⁹⁴, וארבעה מימי נדתה.
46 נמצאת זבה גדולה, וצריכה ספירת שבעה. יבואו
47 לה שמונה טהורים - סופרת מהן שבעה, ומשמשת

1 יח. היתה רואה חמשה ימים טמאים⁵³ וחמשה
2 ימים טהורים⁵⁴ - משמשת השלשה הסמוכים
3 לנדתה⁵⁵, ושוב אינה משמשת לעולם⁵⁶.

(53) בימים א, ב, ג, ד, ה, לתחילת נדתה. (54) ו, ז, ח, ט, י. (55) שמיני. תשיעי ועשירי, הימים הטהורים. (56) שהיא כבר זבה גדולה שרואה חמשה ימים רצופים בתוך אחד-עשר ימי זיבה.

4 יט. היתה רואה ששה ימים טמאין⁵⁷ וששה ימים
5 טהורין - משמשת בחמשה⁵⁸ ימים הסמוכים לנדתה
6 תחלה, ושוב אינה משמשת לעולם.

(57) ונשאר השביעי טהור. (58) הטהורים מחוץ ליום השביעי שהיתה בנדתה.

7 כ. היתה רואה⁵⁹ שבעה⁶⁰ טמאין ושבעה⁶¹ טהורין
8 - משמשת השבוע הראשון⁶² הטהור הסמוך
9 לנדתה, ויבוא אחריו שבוע טמא⁶³ - תקבע בו זבה,
10 והשבוע הטהור שיבוא אחריו⁶⁴ - לספירה, ואסורה
11 לשמש בו. נמצאת שלא שמשה מטתה בארבעה
12 שבועות אלא שבוע אחד⁶⁵. וכל ימיה⁶⁶ משמשת
13 שמונה עשר יום בכל שמונה עשר שבועות. כיצד?
14 שבוע חמישי⁶⁷ - הרי היא זבה. שבוע ששי⁶⁸, שהיא
15 בו טהורה - לספירה. שבוע שביעי⁶⁹ - זבה. שבוע
16 שמיני⁷⁰ - לספירה. שבוע תשיעי⁷¹, שהיא רואה בו
17 חמשה ימים ממנו מימי נדה, ושנים מתחלת ימי
18 זיבה⁷²; משמרת יום אחד⁷³ מן השבוע העשירי
19 הטהור⁷⁴, ומשמשת⁷⁵ ששה. שבוע אחד עשר⁷⁶,
20 שהיא רואה בו - שנים מסוף ימי זוכה⁷⁷, וחמשה
21 מתחלת ימי נדה; ומשמשת חמשה ימים⁷⁸ משבוע
22 שנים עשר הטהור. שבוע שלשה עשר⁷⁹ - זבה,
23 ושבוע ארבעה עשר⁸⁰ - לספירה. וכן שבוע חמשה
24 עשר⁸¹ - זבה, ושבוע ששה עשר⁸² - לספירה,
25 ושבוע שבעה עשר⁸³ - זבה, ושבוע שמונה עשר -
26 לספירה. וסופרת על דרך זו לעולם. נמצאת אומר:
27 שפכל שמונה עשר שבועות משמשת שמונה עשר
28 יום⁸⁴. ואלו לא ארע לה חלי זה, והיתה שבוע נדה
29 ואחד עשר יום טהורה - היתה משמשת בכל
30 השמונה עשר שבועות אחד עשר שבועות⁸⁵, שהן
31 שבעה ושבעים יום.

(59) כל הלכה זו, על פי הסדר הקבוע המבואר למעלה פ"ו ה"ה, שכל ימיה של אשה כך: שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי זיבה. ואחר כל אחד-עשר יום, מתחיל מחדש מחזור ימי נדה, שראייתה בימים אלה אינה עושה אותה לזבה. וחשבון השבועות כאן מתאים למספר שמונה-עשר בכל מחזור, שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי זיבה. שמונה-עשרה שבועות הם מאה ועשרים וששה יום, מהם: ארבעים ותשעה ימי נדה, ושבעים ושבעה ימי זיבה. ימי הנדה: מיום 1-7, 19-25, 37-43, 55-61, 73-79, 91-97, 109-115. ימי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי ז' תמוז - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קפג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 יום אחד. נמצאת משמשת חמשה עשר יום בכל
2 ארבעים ושמונה.
30 בפעם הקבוצה לה מיום וסתה.

(3) נדה סג, א. (4) ראשה כבד עליה ורותת, שם. "כמו
שנמצא מהן מי שימצא היפוך האצטומכא לבד, ואחרת כאב
הראש, ואחרת התנודדות והיפוך נפש, ואחרת דפוקת הלב"
(פירוש המשניות לרבינו שם).

31 ג. פבר בארנ⁵⁰, שכל אשה שאין לה וסת - אסורה
32 לשמש עד שתבדק עצמה תחלה; וש"ש לה וסת -
33 אסורה לשמש בכל עונת הווסת: אם וסתה ביום -
34 אסורה לשמש כל אותו היום, ואם וסתה בלילה -
35 אסורה לשמש כל אותו הלילה. ומתחלת יום הווסת
36 תספור ימי נדתה וימי זיבתה לעולם⁸.

(5) למעלה פ"ד ה"טז. (6) שם, הלכות יבי"ג. (7) בדפוס
רומי: וכשתחיל. (8) שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי
זיבה, וכן חזור לעולם. כמבואר למעלה פ"ז.

37 ד. לפיכך צריכות הנשים להזהר בווסתות, עד שתדע
38 היום והשעה שנקבעה בה וסתה. הנה דרכה לראות
39 ביום עשרים, ובא יום עשרים ולא ראתה, ובא יום
40 שלשה ועשרים וראתה - הרי יום עשרים ויום
41 שלשה ועשרים שניהן אסורין⁹. וכן אם ראתה פעם
42 שניה ביום שלשה ועשרים, ולא ראתה ביום עשרים
43 - צדין שניהן אסורין. ראתה פעם שלישית ביום
44 שלשה ועשרים, ולא ראתה ביום עשרים - טהר יום
45 עשרים, ונעקר הווסת ליום שלשה ועשרים. שאין
46 האשה קובעת וסת עד שתקבענו שלש פעמים,
47 ואינה מטהרת מן הווסת עד שתעקר ממנה שלש
48 פעמים.

(9) שם סג, ב. יום העשרים אסור שלא נעקר הווסת שלש
פעמים, ויום השלושה-ועשרים - מכיון שלא ראתה ביום
העשרים, חוששים שמא התחיל הווסת לעבור ליום
השלושה ועשרים, וכן בפעם השנייה.

49 ה. כל וסת¹⁰ שנקבע מחמת אנס, אפלו ראתה בו
50 בפה פעמים - אינו וסת; שמפני האנס ראתה.
51 קפצה וראתה, קפצה וראתה¹¹ - קבצה לה וסת
52 לימים בלא קפיצות. פיצד? קפצה באחד בשבת
53 וראתה דם, ולאחר עשרים יום קפצה באחד בשבת
54 וראתה דם, ולאחר תשעה עשר קפצה ביום השבת
55 ולא ראתה דם, ולאחר שבת ראתה בלא קפיצה -
56 הרי נקבע אחד בשבת אחר עשרים; שהרי נודע
57 שהיום גרם לה לראות ולא הקפיצה¹², וכבר נקבע
58 יום זה שלש פעמים. וכן כל פיוצא בזה.

(10) שם יא, א. (11) בכל הספרים, הגירסא שתי פעמים
"קפצה וראתה", ואף-על-פי-כן נראה שבטעות הושטו
המלים "קפצה ולא ראתה", או יותר נכון "קפצה וראתה"

(89) מיום השבעה עשר. (90) שהמחזור נשלם ביום
השמונה-עשר. (91) מיום עשרים וחמש. (92) יום שביעי
למחזור שהתחיל ביום התשעה עשר. (93) אחרי שלושים
ושנים ימים. (94) הנגמרים ביום שלושים ושש.

3 כג. היתה רואה תשעה ימים טמאים ותשעה ימים
4 טהורין - משמשת שמונה ימים בכל שמונה עשר
5 יום לעולם. פיצד? תשעה הטמאים - שבעה מהן
6 נדתה, ושנים זיבות סמוך לנדתה; משמרת להן יום
7 אחד מן התשעה הטהורין, ומשמשת שמונה. וכן
8 לעולם.

9 כד. היתה רואה עשרה ימים טמא ועשרה טהור,
10 ומעשרה ולמעלה אפלו אלף יום טמא ואלף יום
11 טהור - יהיה ימי שמושה⁹⁵ במנין זיבתה⁹⁶. פיצד?
12 עשרה הטמאים - מהם שבעה נדה ושלשה זיבה;
13 עשרה הטהורים - סופרת מהן שבעה, ומשמשת
14 שלשה; נמצאו ימי השמוש שלשה, וימי הזיבות
15 שלשה. וכן מאה יום טמאין ומאה טהורין: ומאה
16 הטמאין - שבעה מהן לנדה, ותשעים ושלשה
17 זיבות; המאה הטהורין - שבעה מהן לספירה,
18 ותשעים ושלשה לשמוש. וכן אלף. וכן כל מנין
19 ומנין על דרך זו.

(95) בימים הטהורים. (96) כלומר, כמנין ימי טומאת
זיבתה, ששבעת הימים הראשונים מימי טהרה הם ימי
הספירה.

יום רביעי ז' תמוז ה'תשע"ח

פרק שמיני

(1) יבאר שיש אשה שיש לה וסת ויש אשה שאין לה; וסת
שנקבע מחמת אונס אם הוא וסת; אם האשה קובעת וסת
בתוך ימי נדתה או בימי זיבתה; קפצה; וסתות לדילוגין;
ודין אשה שלא בדקה עצמה משעת וסתה ולאחר ימים
בדקה ומצאה טמאה; ודין אשה שטעתה ולא ידעה עת
וסתה וכיצד היא עושה לתקן וסתה.

20 א. יש אשה שיש לה וסת, ויש אשה שאין לה וסת,
21 אלא לא תרגיש בעצמה עד שיצא הדם, ואין לה
22 יום קבוע לראתה. וזו²¹ שיש לה וסת, היא שיש לה
23 יום קבוע, או מעשרים יום לעשרים יום, או
24 מארבעה ועשרים יום לארבעה ועשרים יום, או
25 פחות או יותר.

(2) בדפוס רומי, ובכתי"י תימן: וזו.

26 ב. וקדם שיבוא הדם תרגיש בעצמה: מפקחת³
27 ומתעטשת וחוששת פי כרסה ופוללי מעיה,

26 לַהּ וְסֵת בִּימֵי זִיבְתָּהּ - הָרִי זֶה חֹשֶׁשֶׁת לְוִסְתָּהּ²⁸. וְכָל
27 וְסֵת שִׁקְבָּעָה בִּימֵי זִיבְתָּהּ²⁹, אִם נִעְקְרָה אֶפְלוּ פֶּעַם
28 אַחַת - נִעְקְרָה, וְאִינָה צְרִיכָה לְהַעֲקֹר שְׁלֹשׁ פְּעָמִים,
29 שְׁחֻזְקַת דָּמִים מְסַלְקִין הֵן³⁰ בִּימֵים אֵלּוּ.

(24 שם לט, ב. (25 שם. (26 בדפוס רומי, ובכת"י
תימן: האחד עשר. (27 כגון שראתה בראש חודש ניסן,
ובראש חודש אייר, ובעשרים וחמשה באייר, ובסוף חודש
סיון קבעה לה וסת בראש—חודש, מכיוון ששתי הראיות
הראשונות היו בימי נדוּתה שלא ראתה בהם. ואף-על-פי
שראיה שלישית היתה בימי נדה שהתחילו בעשרים וחמשה
באייר. (28 כמבואר בהלכה הסמוכה. (29 אפילו קבעה
שלש פעמים. (30 ולפיכך אין האשה קובעת וסתה בימי
זיבתה, כמבואר למעלה.

30 י. פִּיּוּצַּד חֹשֶׁשֶׁת³¹ לְוִסְתָּהּ? אִם רָאָתָה דָּם בְּוִסְתָּהּ זֹאת³²
31 אֶפְלוּ יוֹם אֶחָד - תִּשָּׁב לְנִדְתָּהּ מִסְּפִיק³³, וְאִסּוּרָהּ
32 לְשִׁמּוֹשׁ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם³⁴, וְאֶפְלוּ לֹא רָאָתָה בְּשָׂאֵר יָמֵי
33 הַוִּסְתּוֹת. וְאִם רָאָתָה שְׁלֹשָׁה יָמִים³⁵ - הָרִי זֶה זִבָּה.

(31 הנוכח בהלכה הקודמת. (32 אחרי שראתה שלש
פעמים בימי זיבתה. (33 אף-על-פי שבימי זיבה אינו
נקבע הוסת, מכל-מקום חוששת לוֹסְתָהּ. כלומר, אנו נותנין
עליה שתי החומרות, חומר נדה, שהיא טמאה שבעה אפילו
בראיה אחת, וחומר זיבה שצריכה שבעה נקיים אם ראתה
שלשה ימים. (34 אפילו לא ראתה, כדין עונה סמוך
לוֹסְתָהּ. (35 אנו נותנים לה חומר זבה, מאחר שלפי הוסת
הראשון עומדת היא בימי זיבה, והיא זבה.

34 יא. כָּל אִשָּׁה שֶׁמִּרְבָּה לְבָדֵק עֲצָמָה תָּמִיד - הָרִי זֶה
35 מִשְׁבַּחַת³⁶, וְאִף עַל פִּי שֵׁשׁ לַהּ וְסֵת קְבוּעָה;
36 שְׂאֵפֶשֶׁר שִׁיבּוֹא דָם בְּלֹא שְׁעַת הַוִּסְתָּהּ. וְכָל אֶחָד עֶשְׂרִי
37 יוֹם שֶׁל יָמֵי זִיבְתָּהּ - הָרִי הִיא בִּהְיוֹת בְּחֻזְקַת טְהוֹרָה³⁷,
38 וְאִינָה צְרִיכָה בְּדִיקָה³⁸; אֲבָל אַחֵר יָמֵי זִיבְתָּהּ³⁹ -
39 צְרִיכָה לְבָדֵק.

(36 שם יג, א. (37 שחזקת דמים מסולקים, כמבואר
למעלה ה"ט. (38 שם לט, א. (39 ששוב מתחילים ימי
נדה.

40 יב. שְׁכַחָהּ⁴⁰ וְלֹא בְדָקָה, בֵּין בְּאֵנֶס בֵּין בְּרֻצּוֹן - הָרִי
41 זֶה בְּחֻזְקַת טְהוֹרָה⁴¹, עַד שֶׁתִּבְדֹּק וְתִמָּצֵא טְמֵאָה.

(40 בדפוס רומי, ובכת"י תימן: ישבה, וכן הגירסא במשנה.
(41 שם.

42 יג. הָאִשָּׁה שֶׁלֹּא בְדָקָה עֲצָמָה בְּשַׁעַת וְסֵתָהּ, וְלֹא אַחֵר
43 יָמִים בְּדָקָה וּמִצָּאָה טְמֵאָה, אִף עַל פִּי שֶׁהִיא טְמֵאָה
44 לְמִפְרַע עַד שְׁעַת וְסֵתָהּ, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר⁴² בְּעֶנְיָן טְמֵאָה
45 וְטְהוֹרָה - הָרִי זֶה אִינָה מְטַמְּאָה אֶת בּוֹעֲזָהּ לְמִפְרָע⁴³.
46 וְאִינָה מוֹנֶה אֲלֵא מִשְׁעָה שֶׁרָאָתָה דָּם⁴⁴. וְאִם מִצָּאָה
47 עֲצָמָה טְהוֹרָה - הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת טְהוֹרָה⁴⁵.

(42 פ"ג מהל' משכב ומושב ה"ה. (43 שם ו, א. כלומר,

בשלישית. כלומר, לא ראתה בו ביום אלא למחרתו. ראה
'מגיד משה' שגם הוא גורס רק פעמיים]. (12 שם. מפני
שביום האחד בשבת האחרון, ראתה בלא קפיצה, וביום
השבת שלפני-זה קפצה ולא ראתה, הוכח שהווסת נקבע לא
מחמת אונס, ורק היום גרם לה לראות.

1 ו. רָאָתָה יוֹם חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי בְּחֹדֶשׁ זֶה, וַיּוֹם שֶׁשָּׁה
2 עֶשְׂרִי בְּחֹדֶשׁ שֶׁל אַחֲרָיו, וַיּוֹם שִׁבְעָה עֶשְׂרִי בְּחֹדֶשׁ שֶׁל
3 אַחֲרָיו, וַיּוֹם שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרִי לְחֹדֶשׁ שֶׁל אַחֲרָיו¹³ - הָרִי
4 קְבָעָה לַהּ וְסֵת לְדִלּוּג¹⁴. בָּא חֹדֶשׁ רִבְעִי וְרָאָתָה בְּיוֹם
5 שִׁבְעָה עֶשְׂרִי¹⁵ - עֲדִין לֹא נִקְבַּע לַהּ וְסֵת¹⁶, וְכָל יוֹם
6 שֶׁרָאָתָה בּוֹ חֹשֶׁשֶׁת לוֹ לְהִבָּא¹⁷. כִּינֹן שִׁנְיָעֵה אוֹתוֹ
7 הַיּוֹם וְלֹא תִרְאֶה - טְהַר אוֹתוֹ הַיּוֹם מִן הַוִּסְתָּהּ; שְׂאִין
8 צְרִיף עֲקִירַת שְׁלֹשׁ פְּעָמִים אֲלֵא יוֹם שֶׁנִּקְבַּע שְׁלֹשׁ
9 פְּעָמִים.

(13 שם סד, א. (14 כלומר, שיש לחשוש ליום תשעה-
עשר מן החודש הבא. (15 אותו היום שראתה בו בפעם
השלישית. (16 כי לדילוג אין עוד שילוש, וגם יום יז
ראתה רק שתי פעמים. (17 ליום השבעה-עשר אולי תראה
בו פעם שלישית ויקבע הווסת, אבל ימי שתי הראיות
הראשונות נעקרו על-ידי האחרונות.

10 ז. הִיָּה דְרָבָה לְהִיּוֹת רוֹאָה יוֹם חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי, וְשִׁנְיָהּ
11 לְשִׁשָּׁה עֶשְׂרִי - שְׁנֵיהֶם אִסּוּרִין¹⁸. שְׁנֵיהֶם לְשִׁבְעָה עֶשְׂרִי
12 - הִתֵּר שִׁשָּׁה עֶשְׂרִי¹⁹ וְנִאָסֵר שִׁבְעָה עֶשְׂרִי, וְחֲמִשָּׁה
13 עֶשְׂרִי בְּאִסּוּרוֹ עוֹמֵד²⁰. שְׁנֵיהֶם לְשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרִי²¹ - נִאָסֵר
14 שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרִי²², וְהִתֵּרוּ כָּלֶם.

(18 כמו למעלה ה"ד, ובהערה ח. (19 שהרי ראתה רק
פעם אחת, ואין צריך עקירת שלש פעמים אלא יום שנקבע
שלש פעמים, כמבואר בהלכה הקודמת. (20 מפני שהיה
קבוע, ולא נעקר רק שתי פעמים. (21 הרי קבעה לה וסת
לדילוג, ונעקר הוסת מיום טו. (22 אף-על-פי שקבעה לה
וסת לדילוג, ובחודש הבא תהיה אסורה ביום יט, אסורה
היא גם ביום יח שמא תחזור לראות בו, עד שיעקר פעם
אחת (כסף-משנה).

15 ח. הִיָּה דְרָבָה לְרֹאוֹת יוֹם עֶשְׂרִים, וְשִׁנְיָהּ לַיּוֹם שְׁנֵים
16 וְעֶשְׂרִים - שְׁנֵיהֶם אִסּוּרִין. הִגִּיעַ יוֹם עֶשְׂרִים וְלֹא
17 רָאָתָה, שְׁנֵים וְעֶשְׂרִים וְרָאָתָה - עֲדִין שְׁנֵיהֶם אִסּוּרִין.
18 הִגִּיעַ יוֹם עֶשְׂרִים וְרָאָתָה - טְהַר יוֹם שְׁנֵים וְעֶשְׂרִים;
19 שֶׁהִרִי חֲזָרָה לְוִסְתָּהּ הַקְּבוּעָה²³, וְנִעְקַר שְׁנֵים וְעֶשְׂרִים
20 מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִקְבַּע שְׁלֹשׁ פְּעָמִים.

(23 כל זמן שלא נעקר שלש פעמים.

21 ט. אִין הָאִשָּׁה קוֹבַעַת לַהּ וְסֵת בְּתוֹךְ יָמֵי נִדְתָּהּ²⁴
22 שֶׁרָאָתָה בֵּהֶן; כִּינֹן שֶׁרָאָתָה יוֹם אֶחָד - אִינָה קוֹבַעַת
23 לַהּ וְסֵת בְּכָל הַשָּׁבָעָה. וְכֵן אִין הָאִשָּׁה קוֹבַעַת וְסֵת
24 בִּימֵי זִיבְתָּהּ²⁵, שֶׁהֵן אֶחָד עֶשְׂרִי²⁶ יוֹם. אֲבָל קוֹבַעַת
25 הִיא וְסֵת בִּימֵי נִדְתָּהּ שְׂאִינָה רוֹאָה בֵּהֶן²⁷. וְאִם נִקְבַּע

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ח' תמוז - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קפה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24 שָׁמָּא שְׁנַיִם קָדָם יָמֵי נְדָה, וְשָׁבְעָה שָׁל נְדָה. וּמִתְחַלֵּת
25 לְמִנּוֹת אֶחָד עֶשְׂרִי יוֹם מֵאַחֵר הַתְּשָׁעָה שְׁפִסְק הָדָם.⁶³
26 וְכֵן אִם רָאִתָּה אֶחָד עֶשְׂרִי יוֹם - הָרִי זֹו סָפַק זָבָה;
27 שָׁמָּא שְׁנַיִם קָדָם הַנְּדָה, וְשָׁבְעָה שָׁל נְדָה, וּשְׁנַיִם שָׁל
28 אַחֵר הַנְּדָה. וְנִשְׁאַר לָהּ מִיָּמֵי זִבְתָּהּ תְּשָׁעָה.

(63) שכבר השלימה שבעה לנדתה מתוך התשעה.

29 כ. רָאִתָּה שְׁנַיִם עֶשְׂרִי יוֹם - הָרִי זֹו זָבָה וְדָאִית.
30 שְׁאֵפְלוּ הָיוּ מִן שְׁנַיִם לִפְנֵי הַנְּדָה וְשָׁבְעָה שָׁל נְדָה
31 - הָרִי שְׁלֹשָׁה לְאַחֵר הַנְּדָה. וְנִשְׁאַר לָהּ מִיָּמֵי זִבְתָּהּ
32 שְׁמוֹנָה. וְכֵן אִם רָאִתָּה שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִי יוֹם - יִשְׁאַר לָהּ
33 מִיָּמֵי זִבְתָּהּ שְׁבַעָה, וְהֵן יָמֵי הַסְּפִירָה.⁶⁴

(64) ואחר-כך מתחילים ימי נדתה.

34 כא. מְשַׁכָּה בְּרֵאִית הָדָם, אֵפְלוּ רָאִתָּה אֵלֶּיךָ יוֹם -
35 כְּשִׁיפְסַק הָדָם סוֹפְרַת שְׁבַעַת יָמִים נְקִיִּים, וְאַחֵר
36 הַשְּׁבַעָה יִתְחַלְלוּ יָמֵי הַנְּדָה לְזֹו שְׁטַעְתָּהּ.⁶⁵

(65) שאחרי שבעה נקיים, מתחיל המנין החדש.

37 כב. הִנֵּה לְמִדָּת, שְׁפָל הַטּוֹעָה - אֵינָה מוֹנֶה מְשִׁיפְסַק
38 הָדָם פְּחוֹת מְשַׁבְּעָה⁶⁶ וְלֹא יוֹתֵר עַל שְׁבַעָה עֶשְׂרִי,⁶⁷
39 וְיִבְאוּ יָמֵי נְדָתָה. פִּיּוֹד? רָאִתָּה יוֹם אֶחָד וּפְסַק הָדָם
40 - מוֹנֶה שְׁבַעָה עֶשְׂרִי: שֶׁשָּׁה לְתִשְׁלוּם נְדָתָה, וְאַחֵר
41 עֶשְׂרִי יָמֵי זִבְתָּהּ, וְיִבְאוּ יָמֵי נְדָתָה. וְאִם רָאִתָּה
42 שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִי אוֹ יוֹתֵר - מוֹנֶה שְׁבַעָה⁶⁸ מְשִׁיפְסַק הָדָם
43 וְיִבְאוּ יָמֵי נְדָתָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

(66) שאפילו ראתה יום אחד או שנים, שמא נדה היא ומשלמת שבעה, כמבואר למעלה. (67) שאם ראתה יום אחד ופסק הדם, מונה שבעה-עשר יום, ששה לתשלום שבעה של נדה, ואחד-עשר ימי זיבה. נמצא רווח זמן בין נדה לנדה בטועה שבעה-עשר יום, ואם ראתה יותר ימים, אז באים ימי נדתה בפחות משבעה-עשר יום, לפי החשבון. (68) נקיים, כמבואר בה"כ.

יום חמישי ח' תמוז ה'תשע"ח

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) יבאר הרואה כתם דם על בשרה או על בגדה ולא הרגישה בו; ודין הרואה דם בלא עת וסתה או בוסתה אם מתטמאה למפרע; ודין מעוברת ומניקה בתולה וזקנה אם דיין שעתן; וכל דיני כתמים; ואם [כתמים] עושין נדה או זבה; כל שיכולה לחלות כתמה בדבר טהור; ודין השאילה חלוקה; שלוש נשים שלבשו חלוק זו אחר זו ונמצא עליו כתם; שלוש נשים שעלו דרך מרגלות המטה וישנו ונמצא דם תחת האמצעית; כתם שנסתפק אם הוא צבע אדום מה יעשו להכירו.

44 א. אֵין הָאִשָּׁה מִתְטַמְּאָה מִן הַתּוֹרָה בְּנְדָה אוּ בְּזִיבָה
45 עַד שֶׁתִּרְגֵּישׁ וְתִרְאֶה דָם וְיֵצֵא בְּבִשְׂרָהּ², כְּמוֹ
46 שֶׁבְּאַרְנוֹ.³ וְתִהְיֶה טְמֵאָה מֵעַת שֶׁתִּרְאֶה וְלֹהֲבָא בְּלִבָּר.

שיטמא שבעה כנדה, שהבועל את הנדה טמא שבעה - כאן הקילו, מפני שווסתות דרבנן. (44) שם. (45) שם טז, א.

1 יד. וְכֵן אִשָּׁה שֶׁרָאִתָּה דָם מִחֲמַת מִכָּה שֶׁיֵּשׁ לָהּ
2 בְּמִקּוֹר, אֵף עַל פִּי שֶׁרָאִתָּה בְּשַׁעַת וְסִתָּה - הִיא
3 טְהוֹרָה⁴⁶, וְהָדָם טְהוֹר⁴⁷. שֶׁהוֹסְתוֹת מִדְּבָרֵיהֶם⁴⁸, כְּמוֹ
4 שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהַלְכוֹת מְטַמְּאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב⁴⁹.

(46) דתלינן במכה. (47) שאינו דם נדה ואינו מטמא. (48) כלומר, מה שהיא צריכה בדיקה מפני שהוחזקה לראות ביום וסתה, מדרבנן הוא, אבל מן התורה אין חוששים לווסת, ולפיכך אם לא בדקה - טהורה. וכן כשיש לה מכה, תולים בה ואינה טמאה. (49) פ"ג ה"ט.

5 טו. הַסּוּמָא - בּוֹדֶקֶת עֲצָמָהּ וּמִרְאָה לַחֲבֵרָתָהּ⁵⁰. אֲבָל
6 הַחֲרָשָׁת⁵¹ וְהַשּׁוֹטָה - צְרִיכוֹת פְּקָחוֹת לְבִדֵּק אוֹתָן⁵²
7 וְלִקְבֹּעַ לָהֶן וְסִתּוֹת, וְאַחֵר כָּף יִהְיֶי מִתְּרוֹת לְכַעֲלִיהֶן.

(50) נדה יג, ב. (51) שאינה מדברת ואינה שומעת, שדינה כשוטה. (52) שם.

8 טז. כָּל אִשָּׁה שֶׁשְׁטַעְתָּה וְלֹא יָדְעָה עַת וְסִתָּה, וְרָאִתָּה
9 דָם - חוֹשֶׁשֶׁת לְזִיבוֹת⁵³. לְפִיכָף, אִם רָאִתָּה יוֹם אֶחָד
10 אוּ שְׁנַיִם - יוֹשֶׁבֶת תְּשָׁלוּם שְׁבַעָה, שָׁמָּא דָם זֶה בִּיָּמֵי
11 נְדָתָה הִיא; וְאִם רָאִתָּה שְׁלֹשָׁה יָמִים - סוֹפְרַת שְׁבַעַת
12 יָמִים נְקִיִּים, שָׁמָּא בִּיָּמֵי זִבְתָּהּ הִיא עוֹמֶדֶת.

(53) מספק וגם לנדרות.

13 יז. וְכִיּוֹד הִיא עוֹשָׂה לְתֵקֵן וְסִתָּה⁵⁴, וְלִידַע אִם הִיא
14 זָבָה וְדָאִית⁵⁵ אוּ סָפַק זָבָה⁵⁶, וְלִידַע יָמֵי זִבְתָּהּ⁵⁷;
15 הַפֶּל לְפִי יָמִים שֶׁתִּרְאֶה בָּהֶן. פִּיּוֹד? רָאִתָּה יוֹם אֶחָד⁵⁸
16 אוּ שְׁנַיִם - מְשַׁלֶּמֶת עֲלֵיהֶן הַשְּׁבַעָה⁵⁹, וְתִתְחַלֵּל
17 לְמִנּוֹת⁶⁰ הָאֶחָד עֶשְׂרִי יוֹם מֵאַחֵר הַשְּׁבַעָה.

(54) שממנו יתחיל המחזור של שמונה-עשר יום, שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי זיבה. (55) מבואר לקמן ה"כ. (56) יבואר בהלכה הסמוכה. (57) להבא. (58) גמרא ערכין ח, א. (59) שמא דם זה בימי נדתה היא, כמבואר למעלה ה"ז. (60) באשה טועה שלא תשאר מקולקלת למניינה, דנו אותה חכמים כמי שעוקרת וסתה, וקובעת בהתחלת הוסת השני (מגיד-משנה). ומאז מתחיל המנין החדש.

18 יח. רָאִתָּה שְׁלֹשָׁה יָמִים - הָרִי זֹו סָפַק זָבָה; שָׁמָּא
19 יוֹם אֶחָד מִן קָדָם נְדָתָה, וּשְׁנַיִם בְּתַחֲלַת הַנְּדָה. וְכֵן
20 אִם רָאִתָּה אַרְבַּעָה - שָׁמָּא שְׁנַיִם קָדָם הַנְּדָה, וּשְׁנַיִם
21 מִתְחַלֵּת הַנְּדָה. וְיוֹשֶׁבֶת חֲמִשָּׁה תְּשָׁלוּם יָמֵי נְדָה⁶¹,
22 וְאַחֵר עֶשְׂרִי יָמֵי זִיבָה⁶² אַחֵר הַחֲמִשָּׁה.

(61) מספק שמא באו ימי נדתה אחרי ראייה אחת או שתים והיא נדה, לכן משלימה חמשה ימים לנדתה. (62) ורווח הזמן משפסק הדם עד ימי הנדה - טז יום.

23 יט. וְכֵן אִם רָאִתָּה תְּשָׁעָה יָמִים - הָרִי זֹו סָפַק זָבָה;

- 1 ואם לא הרגישו, ובדקה ומצאה הדם לפניו
2 בפרוזדור - הרי זה בחזקת שבא בהרגשה, כמו
3 שבארגו.⁴
- (2) ואפילו לא יצא לחוץ. (3) למעלה פרק ה הלכה ב
"שאם נעקר מן הרחם ולא שנת הואיל ויצא מבין השיניים
הרי זו טמאה". (4) למעלה שם הלכה ה "ודם הנמצא
בפרוזדור אם נמצא מן הלול ולפנים הרי זה טמא שחזקתו
מן המקור". והרי זו בחזקת שבא בהרגשה מן החדר.
- 4 ב. ומדברי סופרים: שכל הרואה פתם דם על בשרה
5 או על בגדיה, אף על פי שלא הרגישו, אף על פי
6 שבדקה עצמה ולא מצאה דם - הרי זו טמאה,
7 וכאלו מצאה דם לפניו בבשרה. וטמאה זו בספק,
8 שמה פתם זה מדם החדר בא.
- 9 ג. וכן מדברי סופרים: שכל הרואה דם בלא עת
10 וסתה, וכל הרואה פתם - טמאה למפרע עד עשרים
11 וארבע שעות. ואם בדקה בתוך זמן זה ומצאה
12 טהור - טמאה למפרע עד זמן בדיקה.⁵ ואף על פי
13 שהיא טמאה למפרע מדבריהם - אינה מטמאה את
14 בעלה למפרע, כמו שבארגו. ואינה מונה לנדתה
15 או לכתמה אלא מעת שתראה הדם או שמצאה
16 הפתם. וכל הרואה פתם - הרי זו מקלקלת
17 (למנינה), שמה מן החדר בא ונתקלקלה וסתה.⁶
- (5) "מעת לעת ממעט על יד מפקידה לפקידה, ומפקידה
לפקידה ממעט על יד מעת לעת". פקידה משמעותה
בדיקה. לפיכך טמאה למפרע רק עד זמן בדיקה, כשבדקה
תוך מעת לעת. (6) שאינה יודעת יום ראייתה ואינה יודעת
אם היא בתוך אחד עשר יום שבין נדה לנדה והרי היא
טועה.
- 18 ד. הרואה דם בשעת וסתה - אינה מטמאה למפרע,
19 אלא בשעתה בלבד.⁷ וכן מעברת ומניקה, בתולה
20 וזקנה - דין שעתה,⁸ ואינן מטמאות למפרע. איזו
21 היא מעברת? משיבר עברה, והוא שלשה חדשים.
22 מניקה - כל ארבעה ועשרים חדש.⁹ אפלו מת בנה
23 או גמלתו או נתנתו למניקה.¹⁰
- (7) ואינה מטמאת כ"ד שעות למפרע כאשר שאין לה וסת,
שחזקה אורח [דם הנדות] בזמנו בא, בשעת וסתה הקבוע
ולא ראתה דם קודם. (8) ואפילו אם לא בדקה קודם,
נשים אלו הדמים מסולקים מהן ולפיכך הדמים מסולקים
ממנה ודייה שעתה. (9) "אבל אחר עשרים וארבעה חודש
אף על פי שהיא מניקה והולכת הרי זו טמאה למפרע ככל
הנשים". (10) "שאינן הטעם תלוי ביניקת הוולד אלא מתוך
צער לידה אבריה מתפרקין ודמה מסתלק ואינו חוזר עד כ"ד
חודש, הילכך לא שנא מת לא שנא חי".
- 24 ה. בתולה¹¹ - כל שלא ראתה דם מימיה, אף על
25 פי שראתה מחמת נשואין או מחמת לדה. זקנה -
- כל שעברו עליה תשעים יום¹² סמוך לזקנתה. ואי
זו היא זקנה? כל שקוראין לה זקנה ואינה מקפדת.
מעברת ומניקה וזקנה - בתמן בראיתן, ואינו מטמא
למפרע. בתולה שלא ראתה דם מימיה ועדין היא
קטנה - בתמה טהור, עד שתראה דם שלש וסתות.
(11) בלשון התלמוד: "בתולת דם", כלומר, במובן זה,
בראיית דם היא עדיין בתולה אף על פי שנבעלה.
(12) והוא שלושה וסתות. שעונה בינונית - הווסת הרגיל
באשה - שלושים יום בין ראייה לראייה.
- ו. מה בין פתם הנמצא על בשרה לכתם הנמצא על
בגדה? שהפתם הנמצא על בשרה - אין לו שעור¹³,
והנמצא על הבגד - אינו מטמא עד שיהיה בגריס
הקילקילי¹⁴, שהוא¹⁵ מרבע שיש בו פדי תשע עדשות,
שלש על שלש. הנה פחות משעור זה - טהור.
נמצא טפין טפין - אין מצטרפות¹⁶; הנה ארבע¹⁷ -
הרי זה מצטרף.
- (13) "הרואה כתם על בשרה, ספק טמא ספק טהור, טמא.
על חלוקה, ספק טמא ספק טהור, טהור". וסובר רבינו,
שבבגדים, כשהכתם הוא פחות מכגריס, הוא ספק, אם זה
דם מאכולת (כנה) ולכן ספיקו טהור, אבל בבשרה, שכל
הגוף כבדוק הוא אצל דם מאכולת, אפילו בפחות מהשיעור
של כגריס הוא טמא. (14) "והוא חצי פול ואמרו שזה
הפול מהמקום הנקרא קילקילי". ודעת רבינו שכגריס האמור
בטומאת כתם גם כן פירושו גריס הקילקילי. (15) כלומר, לא
שהגריס הקילקילי הוא מרובע, אלא מוסיפין עליו הריבוע ולא
צריך שהכתם יהיה בצורה מרובעת, אלא שכל שטח הכתם
יוכל להצטרף לכגריס מרובע. וזה שכתב רבינו: ארוך
מצטרף. (16) בכתם שנמצא על בגדיה, שכתם הנמצא על
בשרה אין צריך שיעור. (17) כרצועה, אבל שיעורו בין
הכל - כגריס הקילקילי.
- ז. פתם שנמצא על דבר שאינו מקבל טמאה -
טהור, ואינה חוששת לו. פיצד? ישיבה על פלי
אבנים, פלי אדמה וכלי גללים, או על עור הדג, או
על פלי חרש מגבו¹⁸, או על בגד שאין בו שלש
אצבעות על שלש¹⁹ אצבעות, ונמצא עליהן דם -
טהורה. אפלו בדקה הקרקע וישיבה עליה, ונמצא
פתם על הקרקע פשעמדה - הרי זו טהורה. שכל
שאינו מקבל טמאה - לא גזרו על פתם שימצא בו.
ולא במקבל טמאה²⁰, אלא אם כן היה לבן; אבל
כלי צבעונין - אין חוששין לכתם הנמצא בהן.
לפיכך תקנו חכמים, שתלפש האשה בגדי צבעונין,
כדי להצילה מדין הפתמים.
- (18) שאין כלי חרס מטמא מגבו. (19) שאינו ראוי לשום
איש אפילו לעני ואינו מקבל טמאה. (20) כלומר, ואפילו
בדבר שמקבל טמאה.
- ח. לא בכל מקום שנמצא הדם על בשרה תטמא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ח' תמוז - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קפז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִשּׁוּם כֶּתֶם, עַד שִׁמְצָא כְּנֶגֶד בֵּית הַתְּרָפָה²¹. בִּיצֵד ?
נִמְצָא עַל עֵקֶבָה - טְמֵאָה, שָׁמָּה נָגַע בְּבֵית תְּרָפָה
בַּעַת שִׁיבָתָהּ. וְכֵן אִם נִמְצָא עַל שׂוֹקָה אוֹ עַל
פְּרִסוּתֶיהָ מִכַּפְּנִיָּים, וְהֵם הַמְּקוֹמוֹת הַנִּדְבָּקוֹת זֶה בְּזֶה
בַּעַת שִׁתְעַמֵּד וְתִדְבֵּק רֶגֶל לֶרְגֶל וְשׁוֹק לְשׁוֹק - הָרִי
זֶה טְמֵאָה. נִמְצָא עַל רֹאשׁ גּוֹדֵל רֶגֶלָה - טְמֵאָה,
שָׁמָּה נָטַף מִן הַחֹדֶר עַל רֶגֶלָה בַּעַת שֶׁהִלָּכָה. וְכֵן כָּל
מְקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר שִׁינָּתִז עָלָיו דָּם נִדְתָּה כְּשֶׁתִּהְיֶה,
וְנִמְצָא שָׁם דָּם - טְמֵאָה. וְכֵן אִם נִמְצָא הַדָּם עַל
יָדֶיהָ, אֶפְלוֹ עַל קֶשְׁרֶיהָ²² אֲצִבְעוֹת יָדֶיהָ - טְמֵאָה;
שֶׁהֵינִים עֲסָקָנוֹת הֵן²³. אֲבָל אִם נִמְצָא הַדָּם עַל
שׂוֹקָה וְעַל פְּרִסוּתֶיהָ מִבַּחוּץ אוֹ מִן הַצִּדְדִּין²⁴, וְאִין
צָרִיף לֹמֵר אִם נִמְצָא מִן הַיָּרֵכִים וּלְמַעַלָּה - הָרִי זֶה
טְהוֹרָה²⁵; שָׁאִין זֶה אֲלֵא דָם שֶׁנָּתַז עָלֶיהָ מִמְּקוֹם
אַחֵר.

(32) בימי זיבתה. (33) כלומר, כשלושה גריסי קילקי.
(34) ואפילו אם לבשה אותם בבית אחת. (35) ואפשר לומר
שהכל כתם אחד הוא והדם חדר דרך שלושת הבגדים.

יג. מִצָּאָה כֶּתֶם אֶחָד שָׁאִין בּוֹ כְּדִי שְׁלֹשָׁה כְּתָמִים³⁶:
אִם בְּדָקָה עֲצָמָה כָּל³⁷ בֵּין הַשְּׁמֻשּׁוֹת שֶׁל יוֹם רִאשׁוֹן
וּמִצָּאָה טְהוֹר, וְלֹא בְּדָקָה חֲלוּקָה, וּבָיִים הַשְּׁלִישִׁי
מִצָּאָה זֶה הַכֶּתֶם שָׁאִינוּ כְּשֹׁלֶשָׁה כְּתָמִים - אֵינָה
חוֹשֶׁשֶׁת לְזִיבוֹת; וְאִם לֹא בְּדָקָה עֲצָמָה כָּל בֵּין
הַשְּׁמֻשּׁוֹת, הוֹאִיל וְלֹא בְּדָקָה חֲלוּקָה וְשָׁהָה עָלֶיהָ
שְׁלֹשָׁה יָמִים בִּימֵי זִיבָתָה - חוֹשֶׁשֶׁת לְזִיבוֹת, וְאִף עַל
פִּי שָׁאִין הַכֶּתֶם כְּדִי שְׁלֹשָׁה כְּתָמִים.

(36) כשלושה גריסי קילקי. (37) כלומר, שכל הזמן של בין
השמשות לא סילקה ידה מהבדיקה.

יד. מִצָּאָה כֶּתֶם עַל חֲלוּקָה הַיּוֹם, וְרָאָתָה דָם אַחֵר
כֶּף שְׁנֵי יָמִים זֶה אַחֵר זֶה; אוֹ שָׁרָאָתָה שְׁנֵי יָמִים,
וּבָיִים הַשְּׁלִישִׁי רָאָתָה כֶּתֶם - הָרִי זֶה סֶפֶק זָכָה.

טו. הִרְוָאָה כֶּתֶם וְאַחֵר כֶּף רָאָתָה דָם - תּוֹלָה כְּתָמָה
בְּרָאָתָה כָּל מַעַת לַעֲתָ³⁸, בֵּין שְׁבִדָּקָה עֲצָמָה בַּעַת
שֶׁמִּצָּאָה הַכֶּתֶם וּמִצָּאָה טְהוֹר בֵּין שְׁלֹא בְּדָקָה. אֲבָל
הִרְוָאָה כֶּתֶם אַחֵר כֶּתֶם בְּתוֹף עֲשָׂרִים וָאַרְבַּע שְׁעוֹת
- אֵינָה תּוֹלָה כֶּתֶם בְּכֶתֶם, אֲלֵא אִם כֵּן בְּדָקָה
בִּינִיָּהם; שָׁאִם הִפְסִיקָה טְהוֹרָה בֵּין הַכְּתָמִים - אֵין
מִצְטָרְפִין לְמַנְּן זִיבוֹת.

(38) אם ראתה דם בתוך כ"ד שעות, תולים שהכתם בא
מהדם ואינה טמאה למפרע.

טז. בִּיצֵד ? רָאָתָה כֶּתֶם עָרֵב שֶׁבַת בְּשַׁעַת רִאשׁוֹנָה
מִן הַיּוֹם, אִף עַל פִּי שְׁלֹא בְּדָקָה עֲצָמָה וְלֹא יָדְעָה
אִם טְהוֹרָה הִיא אִם טְמֵאָה, וְרָאָתָה דָם אַחֵר כֶּף עַד
שַׁעַת רִאשׁוֹנָה מִיּוֹם הַשְּׁבִיט - אֵינָה מוֹנֶה לַכֶּתֶם, אֲלֵא
תּוֹלָה הַכֶּתֶם בְּרָאָתָה. וְאִם רָאָתָה בְּאַחַד בְּשַׁבָּת וּבְשַׁנִּי
בְּשַׁבָּת - תִּהְיֶה זָכָה. רָאָתָה דָם בְּיוֹם שֶׁבַת בְּשַׁעַת
שְׁנִיָּה - הָרִי זֶה טְמֵאָה שְׁנֵי יָמִים: עָרֵב שֶׁבַת שֶׁמִּצָּאָה
בּוֹ הַכֶּתֶם, וּבְשַׁבָּת שֶׁרָאָתָה הַדָּם; שֶׁהָרִי אֵין שְׁנִיָּהם
בְּתוֹף מַעַת לַעֲתָ. וְאִם רָאָתָה הַדָּם בְּאַחַד בְּשַׁבָּת -
חוֹשֶׁשֶׁת לְזִיבוֹת.

יז. לֹא רָאָתָה דָם בְּשַׁבָּת, אֲבָל רָאָתָה כֶּתֶם אַחֵר
בְּשַׁעַת רִאשׁוֹנָה מִיּוֹם הַשְּׁבִיט: אִם בְּדָקָה עֲצָמָה בְּעָרֵב
שֶׁבַת וּמִצָּאָה טְהוֹר - אֵינָה מוֹנֶה אֲלֵא לַכֶּתֶם אַחֵר,
שֶׁהוּא בְּיוֹם הַשְּׁבִיט, הוֹאִיל וּשְׁנִיָּהם בְּתוֹף מַעַת לַעֲתָ;

(21) בית הערווה. (22) גב היד. (23) ונגעו שלא בכוונה
בבית התורפה. (24) "מה שיטה אל הפנים או מה שיטה
אל השדרה". (25) שאין דם זה בא מגופה.

ט. הַכֶּתֶם הַנִּמְצָא עַל בְּשָׂרָה שֶׁהוּא אֲרָף כְּרִצּוּעָה אוֹ
עֵגֶל, אוֹ שֶׁהָיוּ טַפִּין טַפִּין, אוֹ שֶׁהָיָה אֲרָף הַכֶּתֶם עַל
רֹחֵב יָרֵכָה, אוֹ שֶׁהָיָה נִרְאָה כְּאֵלוֹ הוּא מִמַּטָּה
לְמַעַלָּה²⁶, הוֹאִיל וְהוּא כְּנֶגֶד בֵּית תְּרָפָה - הָרִי זֶה
טְמֵאָה; וְאִין אוֹמְרִים: אֵלוֹ נָטַף מִן הַגּוֹף - לֹא הָיָה
בָּזָה. שֶׁכָּל דָּם הַנִּמְצָא בַּמְּקוֹמוֹת אֵלוֹ - מִחֲמִירִין בּוֹ
אִף עַל פִּי שֶׁהוּא סֶפֶק²⁷.

(26) כלומר, נראה כאילו מתחיל למטה ונמשך למעלה
ואפשר לומר, שאילו בא מאותו מקום היה יורד למטה אף
על פי כן החמירו חכמים. (27) "על בשרה ספק טמא ספק
טהור, טמא".

י. הַכֶּתֶם הַנִּמְצָא עַל הַחֲלוּקִי שְׁלָה: מִחֲגוּרָה וּלְמַטָּה
- טְמֵאָה, מִחֲגוּרָה וּלְמַעַלָּה - טְהוֹרָה. נִמְצָא עַל בֵּית
יָד שְׁלָה: אִם מְגִיעָה²⁸ כְּנֶגֶד בֵּית תְּרָפָה - טְמֵאָה²⁹,
וְאִם לֹא - טְהוֹרָה.

(28) אפילו אם אינו מגיע אלא בזמן שהיא שוחה.
(29) שאנו חוששין שמה שחתה ונגעה בבית התורפה.

יא. הִיָּתָה פּוֹשְׁטוֹת וּמִתְפַּסָּה בּוֹ בְּלִילָה³⁰ - כָּל מְקוֹם
שִׁמְצָא בּוֹ דָם טְמֵאָה. וְכֵן הָאֶזּוֹר שְׁלָה - כָּל מְקוֹם
שִׁמְצָא בּוֹ הַדָּם טְמֵאָה³¹.

(30) ואפילו לא כסתה בו אלא ראשה. (31) מפני שעשוי
להסתובב אילך ואילך ואולי נתהפך ונגע שם.

יב. הִיָּתָה לּוֹבֶשֶׁת חֲלוּקָה אֶחָד, וְשָׁהָה עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה
יָמִים אוֹ יָתֵר בְּלֹא עֵת נִדְתָּה³², וּבְדָקָה וּמִצָּאָה עָלָיו
שְׁלֹשָׁה כְּתָמִים, אוֹ כֶּתֶם אֶחָד גָּדוֹל שִׁישׁ בּוֹ שְׁעוֹר
שְׁלֹשָׁה כְּתָמִים³³ - הָרִי זֶה סֶפֶק זָכָה; שָׁמָּה כֶּתֶם נָטַף

44) כמו שהיה נמצא על הבגד לבד, דווקא אם נמצא על בשרה לבד, אזי ספקו טמא, מפני שאם הדם הוא ממקום אחר, היה צריך להימצא על בגדה ולא על בשרה לבד, אבל כשנמצא על בשרה ועל בגדה אנו תולים בכל מה שיש לתלות. (45) ואף על פי שלא ראינו שהרגה.

כד. וכן תולה בבגדה ובבגד. אם היו עסוקין בדם, או שהיו ידיהן מלכלכות, או שהיתה בהן מכה - תולה בהן ואומרת: הן נגעו בה והיא לא ידעה, ודם זה מחמתן הוא.

כח. אין מחזיקין דם במקום למקום לתלות בו. כיצד? היתה לה מכה בכתפה, ונמצא פתם על שוקה - אין אומרים: שמא בידיה נגעו במכה ונגעו במקום זה. וכן כל פיוצא בזה - אין תולין בו, בין בגופה בין בחלוקה.

כו. שתי נשים שנתעסקו בצפור אחד, ואין בו אלא כסלע דם, ונמצא על כל אחת משתייהן פתם כסלע - שתייהן טמאות⁴⁶. נתעסקה⁴⁷ בדם שאי אפשר שהיתה ממנו פתם אלא כגריס, ונמצא עליה פתם כשני גריסין - הרי זו תולה כגריס בדם שנתעסקה בו, וכגריס במאכלת⁴⁸. נמצא הפתם יתר מכשני גריסין - טמאה⁴⁹.

46) שאי אפשר לתלות בדם ציפור שהרי בציפור יש דם רק כסלע ועל שתייהן נמצא כשני סלעים, ולתלות באחת מהן בדם ציפור, מה ראית לתלות בזו? תתלה בשנייה. 47) אשה אחת. 48) שבכגריס אנו תולים במאכולת. 49) שאין במה לתלות.

כז. נתעסקה באדם - אין תולה בו שחר. נתעסקה בעוף שיש בו מיני דם הרבה, ונמצא עליה מראה אחד מהן - תולה בו. היתה לובשת שלשה חלוקות⁵⁰: אם יכולה לתלות - תולה אף בפתחון, ואם אינה יכולה לתלות⁵¹ - אינה תולה אף בעליון. כיצד? עברה בשוק של טבחים, אף על פי שנמצא הפתם על הפתחון לבדו - תולה בדם הטבחים; לא עברה בשוק הטבחים וכיוצא בו, אף על פי שנמצא הפתם בעליון לבדו - הרי זו טמאה. ספק עברה⁵² ספק לא עברה, ספק נתעסקה ספק לא נתעסקה - אינה תולה.

50) זה על גבי זה. 51) שהדם בא ממקום אחר. 52) שספק אם יש לתלות או לא.

כח. עיר שיש בה חזירים⁵³, או שהם באין לה תמיד - אין חוששין⁵⁴ לכתמיה הנמצאין בחלוקה.

53) חזירים אוכלים שקצים ומתזים דם. 54) כי אמרים שזה בא מהחזירים.

כט. האשה שהשאילה חלוקה לנדה, בין עובדת

1 ואם לא בדיקה, ולא ידעה אם הפסיקה טהרה ביניהן
2 אם לא הפסיקה - הרי זו מונה לערב שבת, ואם
3 ראתה באחד בשבת - חוששת לזיבות.

4 יח. ראתה הפתם השני בשעה שניה מיום שבת, בין
5 בדיקה בין לא בדיקה - הרי זו טמאה שני ימים,
6 שהרי אין שניהם בתוך מעת לעת, ואם ראתה באחד
7 בשבת אחר מעת לעת - חוששת לזיבות. ראתה
8 בשעה ראשונה מיום אחד בשבת פתם שלישי: אם
9 הפסיקה טהרה ביניהן - אין מצטרפין, ואינה
10 חוששת לזיבות; ואם לא בדיקה - חוששת לזיבות.

11 יט. כל פתם שאמרנו שהיא טמאה בגללו, אם יש
12 לה דבר לתלות בו ולומר: שמא פתם זה מדבר
13 פלוני הוא - אם נמצא על הבגד - הרי זו טהורה;
14 שלא אמרו חכמים בדבר להחמיר, אלא להקל. ואם
15 נמצא על בשרה - ספקו טמא³⁹, ואינה תולה בו.
16 ואם היה לה לתלות בבשרה⁴⁰ יתר מחלוקה - אף
17 על בשרה תולה, וספקו טהור.

39) "על בשרה ספק טמא ספק טהור, טמא; על חלוקה ספק טמא ספק טהור, טהור". 40) כגון שהייתה בה מכה.

18 כ. כיצד? שחטה בהמה או חיה או עוף, או
19 שנתעסקה בכתמים, או שישבה בצד העוסקין בהן,
20 או שעברה בשוק של טבחים, ונמצא דם על חלוקה
21 - טהורה, ותולה בדברים אלו שמיהן בא הפתם.

22 כא. נמצא הפתם על בשרה בלבד, אם הפתם
23 מחגור ולמטה⁴¹ - טמאה. ואם נתהפכה וקפצה⁴² -
24 אפלו מחגור ולמעלה טמאה. שאילו היה דם זה מן
25 השחיטה או מן השוק - היה לה שיימץ גם על
26 בגדיה; והואיל ונמצא על בשרה ולא בבגדה -
27 טמאה.

41) שהוא כנגד בית התורפה. 42) "כגון דאזדקרא", "זקפה עצמה לאחוריה".

28 כב. היתה בה מכה, אף על פי שחיתה, אם יכולה
29 להתגלע ולהוציא דם, ונמצא דם על בשרה - תולה
30 במכה⁴³. וכן כל פיוצא בזה.

43) דווקא שיש אפשרות שנטף הדם מן המכה עצמה על מקום הכתם.

31 כג. נמצא הפתם על בגדיה ובשרה באחד - תולה
32 בכל שיש לה לתלות⁴⁴. ותולה במאכלת⁴⁵, שמא
33 בעת שישבה נהרגה מאכלת, ודם זה דם מאכלת
34 הוא. ועד כמה? עד כגריס. אבל אם מצאה הפתם
35 יתר מכגריס - אינה תולה במאכלת. ואפלו היתה
36 מאכלת רצוצה פתם, הואיל והוא יתר מכגריס -
37 אינה תולה במאכלת.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ח' תמוז - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קפט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

35 פֶּלֶן, וְנִמְצָא דָם תַּחַת הָאֲמָצְעִית - שְׁלֹשָׁתָן טְמָאוֹת.
36 תַּחַת הַפְּנִימִית⁶⁵ - הִיא וְשִׁבְצָה טְמָאוֹת,
37 וְהַחֲצִיזוֹנָה⁶⁶ טְהוֹרָה. תַּחַת הַחֲצִיזוֹנָה - הִיא וְשִׁבְצָה
38 טְמָאוֹת, וְהַפְּנִימִית טְהוֹרָה. וְאִם לֹא עָלוּ דֶרֶךְ
39 מְרָגְלוֹת הַמָּטָה, שֶׁהָרִי אֵין לָהֶם סֹדֶר, וְנִמְצָא דָם
40 תַּחַת אַחַת מֵהֶן - פֶּלֶן טְמָאוֹת.

(65) שאצל הקיר. (66) לצד החדר.

41 לָהּ. בְּמָה דְּבָרִים אָמֹרִים? שֶׁבִּדְקוּ פֶּלֶן וּמִצָּאוּ
42 טְהוֹר, וְלֹא תֻכַּל אַחַת מֵהֶן לְתַלּוֹת בַּחֲבֶרְתָּהּ, כְּמוֹ
43 שֶׁבִּאֲרָנוּ; אֲכַל אִם בִּדְקָה אַחַת וּמִצָּאָה עֲצָמָה
44 טְהוֹרָה, וְחִבְרָתָהּ לֹא בִּדְקָה - תּוֹלָה הַטְּהוֹרָה בְּזוֹ
45 שְׁלֹא בִּדְקָה, וְהָרִי זֶה שְׁלֹא בִּדְקָה טְמָאָה.

46 לוֹ. כָּל כֶּתֶם שֶׁנִּמְצָא עַל הַבֶּגֶד שָׁאִין לוֹ בְּמָה יִתְּלָה
47 - אֵינוֹ מְטָמָא עַד שִׁיִּדְעַע שֶׁהוּא דָם. וְאִם נִסְתַּפֵּק
48 לָהֶם שְׂמָא הוּא דָם אוֹ צֶבַע אָדָם - מַעֲבִירִין עָלָיו
49 שִׁבְעָה סָמִינִין אֵלָיו עַל הַסֹּדֶר; אִם עֶבֶר אוֹ פֶּה עֵינוֹ
50 - הָרִי זֶה כֶּתֶם דָם וְטְמָאָה; וְאִם עֶמֶד כְּמוֹת שֶׁהוּא
51 - הָרִי זֶה צֶבַע וְטְהוֹרָה⁶⁷.

(67) גם לבעלה.

52 לֹז. וְאֵלּוּ הֵן הַשְּׁבָעָה סָמִינִים עַל סֹדֶרִין: רֵק תִּפְּלִי,
53 וְלַעֲסִיסַת גְּרִיסִין שֶׁל פּוֹל, וְמִי רִגְלִים שֶׁהִחְמִיצוּ,
54 וּבִרְיָת, וְנִתְּר, וְקִימוֹנָא, וְאַשְׁלָג. וְצָרִיף לְכַסְסִּים⁶⁸
55 שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים עַל כָּל סֵם וְסֵם, וּמוֹלִיף וּמַכִּיָּא בְּכָל
56 כְּסָפּוֹס. הַעֲבִירִין שְׁלֹא עַל הַסֹּדֶר, אוֹ שֶׁהִעֲבִירִין כְּאֶחָד
57 - לֹא עֲשֵׂה כְּלוּם. הַקָּדִים הָאֲחֵרוֹנִים לְרֵאשׁוֹנִים -
58 אֵלּוּ שֶׁהִעֲבִיר בְּאֲחֵרוֹנָה, שֶׁהֵן הָרֵאשׁוֹנִים, עָלָיו לוֹ,
59 וְחוֹזֵר וּמַעֲבִיר אַחֲרֵיהֶם אַחֲרוֹנִים שֶׁהִקָּדִים, עַד
60 שִׁיעֲבִירוּ הַשְּׁבָעָה עַל הַסֹּדֶר.

(68) לשפשף שלוש פעמים "בין שתי ידי כדרך כיבוס בגדים שכוּפֵּל צִידוֹ עִם צִידוֹ וּמִשְׁפָּשֵׁף וּמוֹלִיךְ וּמַבִּיא".

61 לָח. אֵי זֶהוּ רֵק תִּפְּלִי? שְׁלֹא טַעַם כְּלוּם מִתְחַלֵּל
62 הַלֵּילָה, וְהִנֵּה יִשָּׁן מִחְצֵי הַלֵּילָה הָאֲחֵרוֹן, לְמַחֵר
63 קָדָם שִׁיאֲכַל נִקְרָא רֵק תִּפְּלִי. וְהוּא שְׁלֹא יֵצֵא רֵב
64 דְּבוּרוֹ עַד שְׁלֹשׁ שְׁעוֹת בַּיּוֹם. וְאִם הַשָּׂפִים וְשָׁנָה
65 פָּרְקוּ קָדָם שְׁלֹשׁ שְׁעוֹת - אֵין זֶה רֵק תִּפְּלִי, שֶׁהַדְּבוּר
66 מְבַטֵּל חֻזֵּק הָרֵק וּמַחֲזִירוֹ כְּמִים. וְאֵי זֶה הִיא לַעֲסִיסַת
67 גְּרִיסִין? הוּא שִׁילַעַס הַגְּרִיסִין עַד שִׁיתַּעֲרֹב עִם הַפּוֹל
68 רֵק הִרְבָּה מִפּוֹ. וְאֵי זֶהוּ מִי רִגְלִים שֶׁהִחְמִיצוּ? אַחֵר
69 שֶׁלֹּשָׁה יָמִים אוֹ יֶתֶר.

70 לֹט. כָּל אִשָּׁה שֶׁהִיא טְמָאָה מִשּׁוּם כֶּתֶם, אִם מִצָּאָה
71 הַכֶּתֶם בְּיָמֶי נִדְתָּה - הָרִי זֶה סֶפֶק נִדָּה, וְיוֹשֶׁבֶת עָלָיו
72 שִׁבְעָה יָמִים, וְטוֹבֵלָת בָּלִיל שְׂמִינִי, וְאַחֵר כָּף תִּהְיֶה
73 מִתְּרַת לְבַעֲלָהּ. וְאִם מִצָּאָה אוֹתוֹ בְּיָמֶי זִבְתָּהּ - הָרִי

1 כּוֹכְבִים וּמִזְלוֹת בֵּין יִשְׂרָאֵלִית, וְחִזְרָה וְלִבְשָׁה אוֹתוֹ
2 קָדָם בְּדִיקָה⁵⁵, וּמִצָּאָה עָלָיו כֶּתֶם - הָרִי זֶה תּוֹלָה
3 בְּנִדָּה שֶׁלִּבְשָׁה אוֹתוֹ. הַשְּׂאִילָה אוֹתוֹ לְזָכָה קִטְנָה
4 בַּיּוֹם הַטָּמָא שְׁלֹשָׁה⁵⁶, אוֹ לְיוֹשֶׁבֶת עַל דָּם טְהוֹר, אוֹ
5 לְבִתּוּלָה שֶׁדָּמֶיהָ טְהוֹרִין⁵⁷ - הָרִי זֶה תּוֹלָה בָּהּ. אֲכַל
6 אִם הַשְּׂאִילָה אוֹתוֹ לְזָכָה קִטְנָה בַּיּוֹם הַשְּׁמוֹרָה⁵⁸, אוֹ
7 לְזָכָה גְּדוּלָה בְּשִׁבְעָה יָמִים נְקִיִּים, וְחִזְרָה וְלִבְשָׁה
8 אוֹתוֹ קָדָם בְּדִיקָה, וְנִמְצָא עָלָיו כֶּתֶם - שְׁתִּיחֶיהָ
9 מְקַלְקְלוֹת⁵⁹: הַשְּׂוֹאֵלָת וְהַמְשָׂאֵלָת אוֹתָהּ, שְׂמָא מִזֹּ
10 שְׂמָא מִזֹּ. הַשְּׂאִילָה אוֹתוֹ לְיוֹשֶׁבֶת עַל הַכֶּתֶם - אֵינָה
11 תּוֹלָה בָּהּ; שָׁאִין תּוֹלִין כֶּתֶם בְּכֶתֶם.

(55) כלומר, אחרי שהשואלת החזירה את החלוק לא בדקה אותו, אבל בזמן השאלה היה בחזקת בדוק. (56) ביום ראייתה. (57) דם בתולים. (58) בשני לראייתה. (59) כלומר, שאינה תולה בשואלת לבד.

12 ל. בִּדְקָה חֲלוּקָה וּבִדְקָה עֲצָמָה וּמִצָּאָה טְהוֹר,
13 וְהַשְּׂאִילָה הַחֲלוּקָה לְחִבְרָתָהּ וּלְבִשְׁתָּהּ, וְנִמְצָא עָלָיו
14 כֶּתֶם כְּשֶׁהִחְזִירָתוֹ לָהּ - הַשְּׂוֹאֵלָת טְמָאָה; וְאֵינָה
15 תּוֹלָה בְּכַעֲלַת הַחֲלוּקָה, שֶׁהָרִי בִּדְקָה אוֹתוֹ קָדָם
16 שֶׁתְּשָׂאִילָהּ לָהּ.

17 לֹא. אֲרָפָה שֶׁלִּבְשָׁה חֲלוּקָה שֶׁל קֶצֶרָה וְנִמְצָא בּוֹ
18 כֶּתֶם: אִם מַגִּיעַ כְּנָגֵד בֵּית הַתְּרַפָּה⁶⁰ - טְמָאָה⁶¹, וְאִם
19 לָאו - טְהוֹרָה⁶²; שֶׁכֶּתֶם זֶה שֶׁל קֶצֶרָה הוּא.

(60) של ארוכה. (61) כלומר, שתיחן טמאות, שמא מזו ושמא מזו. (62) הארוכה.

20 לֹב. שְׁלֹשׁ נָשִׁים שֶׁלִּבְשׁוּ חֲלוּק אֶחָד זֶה אַחֵר זֶה וְאַחֵר
21 כָּף נִמְצָא עָלָיו כֶּתֶם, וְכֵן אִם יִשְׁנֹת בְּמָטָה אַחַת
22 בְּאַחַת⁶³ וְנִמְצָא דָם תַּחַת אַחַת מֵהֶן - פֶּלֶן טְמָאוֹת.
23 וְאִם בִּדְקָה אַחַת מֵהֶן עֲצָמָה מִיָּד וּמִצָּאָה עֲצָמָה
24 טְמָאָה - הָרִי הַשְּׁתִּים טְהוֹרוֹת⁶⁴.

(63) צפופות ודבוקות יחד. בגמרא: "משולבות". (64) ואף בחלוק אם אחת מהן בדקה ומצאה טמאה השתיים האחרות טהורות.

25 לֹג. בִּדְקוּ פֶּלֶן וּמִצָּאוּ עֲצָמִין טְהוֹרוֹת - תּוֹלָה מִי
26 שְׂאִינָה רְאוּיָה לְרֵאוֹת דָּם בְּמִי שֶׁהִיא רְאוּיָה, וְתִהְיֶה
27 שְׂאִינָה רְאוּיָה טְהוֹרָה, וְהָרְאוּיָה טְמָאָה. כִּיצַד?
28 תִּהְיֶה אַחַת מְעַבְּרַת וְאַחַת אֵינָה מְעַבְּרַת - הַמְּעַבְּרַת
29 טְהוֹרָה, וְשְׂאִינָה מְעַבְּרַת טְמָאָה. מִנִּיקָה וְשְׂאִינָה
30 מִנִּיקָה - הַמִּנִּיקָה טְהוֹרָה. זְקָנָה וְשְׂאִינָה זְקָנָה -
31 הַזְּקָנָה טְהוֹרָה. בְּתוּלָה וְשְׂאִינָה בְּתוּלָה - הַבְּתוּלָה
32 טְהוֹרָה. הָיוּ פֶּלֶן מְעַבְּרוֹת, פֶּלֶן זְקָנוֹת, פֶּלֶן מִנִּיקוֹת,
33 פֶּלֶן בְּתוּלוֹת - הָרִי פֶּלֶן טְמָאוֹת.

34 לֹד. שְׁלֹשׁ נָשִׁים שֶׁעָלוּ דֶרֶךְ מְרָגְלוֹת הַמָּטָה וְיִשְׁנֹו

17 ג. אי זה הוא שפיר מרקם?¹³ תחלת פרייתו של אדם
18 - גופו¹⁴ בעדשה, שתי עיניו כשתי טפי זבוב¹⁵
19 מרחקות זו מזו, שני חטמיו כשתי טפי זבוב
20 מקרבות זו לזו, פיו פתוח כחוט השערה, וחתוף
21 ידים ורגלים אין לו. נתבארה צורתו יתר מזה, ועדין
22 אינו נקר בין זכר לנקבה - אין בודקין אותו במים¹⁶
23 אלא בשמן, שהשמן מצחצחו. ומביא קיסם שראשו
24 חלק ומנונע באותו מקום¹⁷ מלמעלה למטה, אם
25 מסכסך¹⁸ - בידוע שהוא זכר. ואם ראה אותו מקום
26 כשעורה סדוקה - הרי זו נקבה, ואינה צריכה
27 בדיקה. וכל אלו הרקמות של נפלים - אין נותנין
28 להן ימי טהר עד שישעיר¹⁹ הולד.

(69) שעבר על דברי סופרים. (70) אם בא עליה בשוגג.

יום שישי ט' תמוז ה'תשע"ח

פרק עשירי

(1) יבאר שאין צורה לולד פחות מארבעים יום ואם הפילה ביום ארבעים; המפלת צורת אדם דקה ביותר ואינה ניכרת; ודין יוצא דופן או נחתך הולד במעיה אם טמאה לידה; ודין המפלת כמין בהמה חיה ועוף ופניו כצורת אדם; ודין המפלת דמות נחש או בעין אחת וירד אחת; ודין הפילה זכר וסנדל עמו; או הפילה שלישי ואח"כ ולד של קיימא; ודין הפילה ואינה יודעת מה; ודין כל מקום שאמרו תשב לזכר ולנקבה - כיצד.

6 א. כל יולדת - טמאה כנדה, ואף על פי שלא ראתה
7 דם². ואחד היוולדת חי או מת³ או אפלו נפל⁵. אם
8 זכר - יושבת לזכר, ואם נקבה יושבת לנקבה. והוא
9 שתגמר צורתו. ואין צורת הולד נגמרת לפחות
10 מארבעים יום, אחד הזכר ואחד הנקבה⁶.

(2) דאפשר לפתחת הרחם בלא דם (נדה כא.). (3) 'ספרא' תוריע, פרשה י' "זכר, לריבות את המת". (4) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: ואפילו. (5) 'ספרא' שם: "וילדה... כל שתלד". ואין זה דומה למפלת חתיכה אדומה שאין עמה דם, שפסק רבינו למעלה פ"ה ה"ג שהיא טהורה, כי שם מדובר בחתיכה שאין לה צורת ולד. (6) נדה ל, א.

11 ב. והמפלת בתוך ארבעים יום - אינה טמאה⁷ לדה.
12 אפלו ביום ארבעים. הפילה ביום ארבעים ואחד
13 מאחר התשמיש⁸ - הרי זו ספק⁹ יולדת, ותשב לזכר
14 ולנקבה ולנדה¹⁰. היתה צורת האדם דקה ביותר
15 ואינה נפרת פעליל¹¹ - הרי זו תשב לזכר ולנקבה.
16 וזהו הנקרא שפיר מרקם¹².

(7) שם. (8) הראשון אחרי טבילתה. (9) אולי נתעברה מהבעילה הראשונה שלאחר טבילתה, ובארבעים יום כבר נגמרה צורת הולד, ויולדת היא וטמאה. (10) שם. כלומר, נותנין עליה חומר של יולדת נקבה שהיא טמאה שבועיים, וחומר של יולדת זכר. שאם ראתה בימים 44 עד 47 הרי דם זה ספק דם נידות, ספק זיבות. וכן אם ראתה בימים 62-65, אבל אם ראתה בימים 40-43 טמאה כנדה אפילו בלי חומרת זכר, כי אלה הם ימי נדה. וגם חומר של נדה, שאם ראתה תוך ארבעים היא טמאה כנדה, ואין לה ימי טוהר כיוולדת. ראה להלן הכ"א. (11) "נגלה ומפורסם" (פירוש המשנה לרבינו, ראש השנה פ"א). כלומר, לא ניכר אם זה זכר או נקבה. (12) נדה כר, ב.

(13) שם כה, א. (14) שם. "וגויתו כעדשה", ודעת רבינו שגויתו, פירושו: גופו. וראה שם ברש"י וב'תוספות יום טוב' (נגעים פ"ו מ"ז). (15) שם. כלומר, "עיני זבוב" (רש"י). "ויש מפרשים, כשתי טיפין שמשליך הזבוב" (ר' אברהם בן הגר"א, תוספתא נדה פ"ד, ה"ד). (16) שם. "שהמים עזים וטורדין אותו". כלומר, הם ממחים את השפיר. (17) של אברי המין. (18) "שיש דבר המעכב, והיינו גיד" (רש"י). (19) שם: "עד שיהא לו שערות בראשו" (רש"י).

29 ד. הפילה חתיכה לבנה²⁰, אם נקרעה ונמצא בה
30 עצם - הרי זו טמאה לדה. הפילה שפיר מלא
31 מים²¹, מלא דם, מלא גנונים²², מלא בשר, הואיל
32 ואינו מרקם - אינה חוששת לולד.

(20) שם כא, ב. (21) שם כר, ב. (22) "מין התולעת כאילו הוא בשר חתוך, בתבנית התולעת" (פירוש המשנה לרבינו שם).

33 ה. יוצא דפן²³ - אין אמו טמאה לדה, ואין לה ימי
34 טמאה וימי טהרה; ושנאמר: אשה כי תזריע וילדה
35 זכר - עד שתלד ממקום שמזרעת. המקשה וילדה
36 ולד דרך הדפן - הרי דם הקשי הבא דרך הרחם²⁴
37 זיבות²⁵ או נדה²⁶. ודם היוצא דרך הדפן - טמא²⁷.
38 ואם לא יצא דם דרך הרחם - הרי האשה טהורה,
39 אף על פי שהדם שיוצא מדפנה טמא²⁸; שאין
40 האשה טמאה עד שיוצא מדנה דרך ערותה²⁹.

(23) שם מ, א: "והוא שישוסע חלצי האשה אם תקשה עליה הלידה ויצא העובר משם" (פירוש המשנה שם). (24) שם מא, א. (25) שם: "הרי זו יולדת בזוב". כלומר, זבה היא וטמאה, כי מה שטהרה התורה דם הקושי מטומאת זיבה - אינו אלא בלידה, אבל דרך דופן לא נקראת לידה (רש"י שם). (26) אם בימי נדה. (27) שהדם גופו טמא, ואם אחד נגע בו נטמא טומאת ערב. (28) שם: "שמקור מקומו טמא". ואף-על-פי שראיית דם דרך דופן אינה מטמאה את האשה בטומאת נדה, אכל הדם עצמו מטמא במגע, מפני שזה נגע במקור, ומקור מקומו טמא (רש"י שם). (29) שם. "שנאמר ואיש אשר ישכב את אשה דוה, וגלה את ערותה"

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי ט' תמוז - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(40) שם כד, ב. דעת רבינו, שהמפלת דמות נחש, מכיון שגלגל עין של נחש דומה לשל אדם יותר מעיניהם של בהמה חיה ועוף, חשוב ולד. מה-שאיין-כן שאר בהמה חיה ועוף שאין בהם שום אבר הדומה לשל אדם, אינו ולד עד שתהא כל הצורה כפני אדם, כמבואר למעלה בהלכה ח"ט (כסף-משנה). ראה 'השגת הראב"ד' וב'מגיד משנה'. (41) שם. (42) שם כג, ב. (43) בכת"י תימן: שהרי. (44) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: אמו. (45) "ולא יסופק בשכלך שהוא נמנע מצד הטבע שילד אדם כל מה שזכרתי, אבל זה אפשר, וכבר העידו יותר מזה. וכתבו הפילוסופים מה שהוא זר יותר מכל אלה, הענינים הטבעיים, כולם הולכים על הרוב ויפול בהם הזרות והפליאה" (פירוש המשנה, נדה פ"ג).

30 יא. נברא וְשֵׁט שָׁלוֹ אָטוּם⁴⁶, או שְׁהִיָּה חָסֵר
31 מְטַבּוּר⁴⁷ וְלִמְטָה⁴⁸ וְהָרִי הוּא אָטוּם, או שְׁהִיָּה
32 גְּלִגְלָתוֹ אָטוּמָה⁴⁹, או שְׁהִיָּה פָּנִי תוּחוֹת⁵⁰ וְאִין בְּהֵן
33 הָפֵר פָּנִים, או שֵׁשׁ לוֹ שְׁנֵי גִבִּין וְשְׁתֵּי שְׁדָרוֹת⁵¹, או
34 שְׁהִפִּילָה בְּרִית רֹאשׁ שְׁאִינוֹ תְּחוּפָה⁵², או יָד שְׁאִינוֹ
35 תְּחוּפָה⁵³ - פֶּל נָפֵל מֵאֱלוֹ אִינוֹ וְלָד, וְאִין אָמוֹ טְמֵאָה
36 לָדָה. אָבֵל אִם הִפִּילָה יָד תְּחוּכָה וְרָגַל תְּחוּכָה⁵⁴ -
37 הָרִי חֲזָקָתָהּ מִוְּלָד שָׁלֵם, וּמִצְטָרְפִין לְרֹב אֵיבָרֵיו⁵⁵.

(46) שם, כלומר, סתום. (47) שרר, השקוע בעור הבטן ככפתור. (48) שם כד, א. אבל אם חפר מלמטה מטבורו, כגון נקביו או כל הארכובה, הרי זה נקרא ולד וטמאה לידה. [דעת רבינו, שילולת טריפה אמו טמאה לידה, אף-על-פי שטריפה אינה חיה, רק במקרה שהוולד אינו ראוי לקבלת חיות כלל אינה טמאה, לכן פסק כאן שאפילו חסר למעלה מן הארכובה שהוא טריפה, אמו טמאה, ומטהר רק כשחסר מטבורו. אולם בסוגיה שם משמע שלא כדבריו]. ראה 'כסף משנה'. (49) שם. כלומר, שלמות אין קשר עם חוט השדרה. ראה שם ברש"י. (50) שם. "שאיין צורה ניכרת בהן לגמרי" (רש"י). (51) שם. (52) שם כד, ב: "שאינו ניכר החיתוך כתיקונו" (ז"ר זבב), פירוש לתוספתא נדה פ"ד ה"י. כלומר, צורת פנים יש בו, רק החיתוך שבאבריו הראש אינו ניכר כתיקונו, וכשאין לו צורת הפנים, מבואר למעלה (הלכה ח) שאמו אינה טמאה לידה. (53) תוספתא נדה פ"ד ה"ז: "יד אטומה . . . אינו ולד", שאנו אומרים מגוף אטום באה היד. (54) נדה יח, א: "מחוטכת כצורתה בחיתוך אצבעות" (רש"י שם). (55) כלומר, "שיצאו כבר רוב אברים עם היד הזאת שמשלמת לרוב (הנחשבת ללידה גמורה), ומתוך שהיא חתוכה, אין חוששין לגוף אטום" ('חכמת בצלאל' - פתחי נדה לרבי בצלאל רנשבורג, נדה כח.). רבינו מפרש מה שאמרו שם: המפלת יד חתוכה, אמו טמאה לידה, הכוונה שיצאו לפני-כן חלקי גוף אחרים, וביחד עם יד זו יהיה רוב אברים. ראה 'מגיד משנה'.

38 יב. פְּעָמִים יִקְפֶּה מִשְׁאָר הַדְּמִים שְׁנוֹצֵר מֵהֶם הָאָדָם
39 חֲתִיכָה כְּמוֹ לְשׁוֹן הַשּׁוֹר⁵⁶, וְתִהְיֶה כְּרוּכָה עַל מִקְצֵת
40 הַוּלָד. וְהִיא הַנִּקְרָאת סִנְדֵּל. וְלַעוֹלָם לֹא יַעֲשֶׂה סִנְדֵּל
41 זֶה אֱלָא עִם וְלָד⁵⁷. אָבֵל חֲתִיכָה שְׁנוֹצֵרָה לְבִדָּה בְּלֹא

(ויקרא כ, יח) מלמד שאין אשה טמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה".

1 ו. נִחְתָּף הַוּלָד בְּמַעֲיָה וְיֵצֵא אָבֵר אָבֵר, בֵּין שְׁיֵצֵא
2 עַל סֵדֶר הָאֵבָרִים, כְּגוֹן שְׁיֵצֵא הָרָגֶל וְאַחֲרֶיהָ
3 הַשּׁוֹק וְאַחֲרֶיהָ הַיָּרֵךְ, בֵּין שְׁיֵצֵא שְׁלֹא עַל הַסֶּדֶר³⁰ -
4 אֵינָה טְמֵאָה לָדָה עַד שְׁיֵצֵא רֹב. וְאִם יֵצֵא רֹאשׁוֹ
5 כְּלוֹ³¹ כְּאֶחָד - הָרִי זֶה כְּרֹב. וְאִם לֹא נִחְתָּף וְיֵצֵא
6 כְּדִרְכּוֹ - מִשְׁתַּצֵּא רֹב³² פְּדַחְתּוֹ³³ הָרִי זֶה פִּילוּד, אָף
7 עַל פִּי שְׁנִחְתָּף אַחֵר כֶּף.

(30) שם כח, א. (31) שם כט, א. ודעת רבינו, שאם הוולד יצא מחותך, לא אמרינן: רוב הראש ככולו, וצריכין כל הראש (מגיד-משנה). (32) שם כח, א. "יצא כדרכו עד שיצא רוב ראשו, ואיזהו רוב ראשו, משיצא פדחתו". ורבינו מפרש: ש"רוב" השנוי במשנה, מכיון גם על פדחתו, כלומר רוב פדחתו (כסף-משנה). (33) מצחו (פירוש המשנה, שם).

8 ז. הוֹצִיא הַעֶבֶר אֶת יָדוֹ וְהִחְזִירָה - אָמוֹ טְמֵאָה לָדָה
9 מִדְּבָרֵי סוּפְרִים³⁴. וְאִין לָהּ יָמֵי טָהַר עַד שְׁיֵצֵא הַוּלָד
10 פֶּלֹ אוֹ רֹב, כְּמוֹ שְׁאֻמְרָנוּ³⁵.

(34) שם. ומדין התורה, אינה חשובה לידה אלא עד שיצא רוב הולד. (35) בהלכה הקודמת.

11 ח. הַמַּפְלָת כְּמִין בְּהֵמָה חֲיָה אוֹ עוֹף: אִם הָיוּ פָּנָיו
12 כְּפָנֵי אָדָם³⁶ - הָרִי זֶה וְלָד. אִם זָכָר - תֵּשֵׁב לְזָכָר;
13 וְאִם נִקְבָּה תֵּשֵׁב לְנִקְבָּה; וְאִם אִינוֹ נָכָר בֵּין זָכָר
14 לְנִקְבָּה - תֵּשֵׁב לְזָכָר וְלְנִקְבָּה. אָף עַל פִּי שְׁשֻׁאָר
15 הַגּוּף דּוּמָה לְבְּהֵמָה אוֹ לְחֲיָה אוֹ לְעוֹף. וְאִם אִין
16 פָּנָיו כְּצוּרַת פָּנֵי הָאָדָם, אָף עַל פִּי שְׁשֻׁאָר הַגּוּף גּוּף
17 אָדָם שָׁלֵם³⁷, וְיָדָיו וְרָגְלָיו יָדֵי וְרָגְלֵי³⁸ אָדָם, וְהָרִי
18 הוּא זָכָר אוֹ נִקְבָּה - אִינוֹ וְלָד, וְאִין אָמוֹ טְמֵאָה
19 לָדָה.

(36) שם כא, א. (37) שם כג, ב. (38) בכת"י תימן: ידי אדם ורגליו.

20 ט. אִי זֶה הִיא צוּרַת פָּנֵי הָאָדָם? שְׁהִיָּה הַמִּצַּח
21 וְהַגְּבִינִין וְהָעֵינַיִם וְהַלְּסָתוֹת וְגִבּוֹת הַזָּקֵן כְּצוּרַת
22 הָאָדָם³⁹; אָבֵל הִפָּה וְהָאָזְנִים וְהָאָף, אָף עַל פִּי שְׁהֵן
23 כְּשֵׁל בְּהֵמָה וְחֲיָה - הָרִי זֶה וְלָד.

(39) שם. אבל אם דבר אחד מהם הוא כצורת בהמה, אינה טמאה לידה, וכן אם אחד מחלקי הפנים הזוגיים שנמנו הוא בצורת בהמה.

24 י. הַמַּפְלָת דְּמוֹת נָחֵשׁ - אָמוֹ טְמֵאָה לָדָה, מִפְּנֵי
25 שְׁגִלְגָל עֵינָיו עַל כְּשֵׁל אָדָם⁴⁰. הַמַּפְלָת דְּמוֹת אָדָם
26 שֵׁשׁ לוֹ כְּנָפִים שֶׁל בִּשְׁרִי⁴¹ - אָמוֹ טְמֵאָה לָדָה. נִבְרָא
27 בְּעֵין אַחַת וְיָרֵךְ אַחַת⁴²; אִם הָיוּ מִן הַצֶּדֶד⁴³ - הָרִי
28 הוּא פְּחָצִי אָדָם, וְאָמוֹ⁴⁴ טְמֵאָה לָדָה⁴⁵; וְאִם הָיוּ
29 בְּאֻמְצָע - אָמוֹ טְהוּרָה, שְׁהָרִי זֶה בְּרִיָּה אַחֲרָת.

- 1 וְלֹד - אֵינָהּ נִקְרָאת סְנִידָל. וְרַב הַעֲבָרִים לֹא יִהְיֶה
2 עִמָּהּ סְנִידָל. וּפְעָמִים יָכֹה הַמַּעֲבֶרֶת דְּבָר עַל בִּטְנָהּ,
3 וַיִּפְסֵד הָעֶבֶר וַיַּעֲשֶׂה כְּסְנִידָל זֶה. וּפְעָמִים יִשְׁאָר בּוֹ
4 הָכָר פָּנִים, וּפְעָמִים יִיבֹשׁ הַיֹּלֵד וַיִּשְׁתַּנָּה, וַיִּקְפְּאוּ
5 עָלָיו הַדָּמִים, עַד שֶׁלֹּא יִשְׁאָר בּוֹ הָכָר פָּנִים. לְפִיכָךְ,
6 הַמַּפְלֵת זָכָר וְסְנִידָל עִמּוֹ, אֵף עַל פִּי שְׁאִין הָכָר פָּנִים
7 לְסְנִידָל - הֲרִי זֶה תֵּשֵׁב לְזָכָר וּלְנִקְבָּהּ, שְׁמָא סְנִידָל זֶה
8 נִקְבָּה הִיא⁵⁸. וְחֻמְרָא הַחֲמִירוֹ בּוֹ לְטַמְאָה בּוֹ מִשּׁוּם
9 וְלֹד אֵף עַל פִּי שְׁאִין בּוֹ צוּרַת פָּנִים⁵⁹, הוֹאִיל וְהִיא
10 טַמְאָה לָדָה מִפְּנֵי הַיֹּלֵד שְׁעָמּוֹ.
- (56 שם כה, ב. (57 שם. (58 שם. (59 שם.)
- 11 יג. הַחוּתְלֵת⁶⁰ הַעֲבָה, שֶׁהִיא כְּמוֹ חֲמַת⁶¹, שֶׁבְּתוֹכָהּ
12 נוֹצֵר הַיֹּלֵד, וְהִיא מְקַפֶּת אוֹתוֹ וְאֵת הַסְנִידָל, אִם הִיא
13 עִמּוֹ סְנִידָל, וּכְשִׁנְיָע זָמְנוֹ לָצֵאת קוֹרֵעַ אוֹתָהּ וַיּוֹצֵא
14 - הִיא הַנִּקְרָאת שְׁלִיא. וְתַחֲלֵת בְּרִיתָהּ דּוֹמָה לַחוּט
15 שֶׁל עֶרְבָב⁶², וְתַחֲלִילָה כַּחֲצוּצָתָהּ, וְעָבָה כְּקֶרֶבָן⁶³
16 הַתְּרַנְגּוּלִים. וְאִין שְׁלִיא פְחוּתָה מִשְׁפָּח.
- (60 העוטפת וכורכת את העובר, לשון המקרא (איוב לח, ט) וערפל חתלתו. (61 נאד של מים. (62 שם כ, א. פירושו: דקה כחוט הרוחב של אריג. (63 "שהדקין יוצאין ממנה". גמרא שם.)
- 17 יד. הַמַּפְלֵת שְׁלִיא - תֵּשֵׁב לְזָכָר וּלְנִקְבָּהּ⁶⁴. לֹא
18 שֶׁהַשְׁלִיא וְלֹד, אֲלֹא שְׁאִין שְׁלִיא בְּלֹא וְלֹד⁶⁵. הַפִּילָה
19 נִפְלֵל וְאַחֵר כֶּף הַפִּילָה שְׁלִיא - חוֹשְׁשִׁין לְשְׁלִיא וְהֲרִי
20 הוּא בּוֹלֵד אַחֵר. וְאִין אוֹמְרִין: זֶה שְׁלִית הַנִּפְלֵל; שְׁאִין
21 תּוֹלִין אֵת הַשְׁלִיא אֲלֹא בּוֹלֵד שֶׁל קִמְא⁶⁶. לְפִיכָךְ,
22 אִם יִלְדָה וְלֹד שֶׁל קִמְא וְהַפִּילָה שְׁלִיא, אִפְלוּ אַחֵר
23 שְׁלִשָּׁה וְעֶשְׂרִים יוֹם⁶⁷ - תּוֹלִין אוֹתוֹ⁶⁸ בּוֹלֵד, וְאִין
24 חוֹשְׁשִׁין לְלֹד אַחֵר; שֶׁהוֹלֵד קָרַע הַשְׁלִיא וַיִּצֵּא.
- (64 שם כד, ב. (65 שם כו, א. (66 שם, ב. (67 שם כז, א: "מעשה ותלו את השליא כולה עד עשרים ושלשה ימים". וכוונת רבינו, עשרים ושלשה חוץ מיום יציאת השליא, שיצאה אחר עשרים ושלשה ימים ללידת הולד (ב"ח סי' קצד). ראה 'כסף משנה' ובי'ת יוסף' סי' קצד. 'ובספר' תפארת למשה' כתב בשם מהרש"ק, דהאי אחר שכתב הרמב"ם צריך לקרוא אחר, בצירה תחת האלף ופתח תחת החית, רוצה לומר, שנתעכבה השליא אחר הולד עשרים ושלשה יום, ומעתה יש לומר שאלה העשרים ושלשה ימים, עם יום יציאת השליא הם' ('סדרי טהרה' סי' קצד ס"ק טו). (68 בכח" תימן: אותה.)
- 25 טו. הַפִּילָה שְׁלִיא תַּחֲלָה וְאַחֵר כֶּף יִלְדָה וְלֹד שֶׁל
26 קִמְא - חוֹשְׁשִׁין לְשְׁלִיא שֶׁהִיא וְלֹד אַחֵר, וְאִין תּוֹלִין
27 אוֹתָהּ בּוֹלֵד הֵבָא אַחֲרֶיהָ⁶⁹; שְׁאִין דְּרָכָה שֶׁל שְׁלִיא
28 לָצֵאת לְפָנֵי הַיֹּלֵד. יִצְאָת מִקְצַת הַשְׁלִיא בַּיּוֹם
29 הָרִאשׁוֹן⁷⁰ וּמִקְצָתָהּ בַּשָּׁנִי - מוֹנִין⁷¹ לָהּ מִיּוֹם
- 30 הָרִאשׁוֹן⁷², וְאִין נוֹתֵנִין לָהּ יָמֵי טְהֵרָה אֲלֹא מִיּוֹם
31 שָׁנִי, לְהַחֲמִיר⁷³.
- (69 שם. (70 בדפוס רומי, ובכח" תימן: ראשון. (71 בבא-קמא יא, א. מפני שאין מקצת שליא בלא ולד, ושמא רוב מיחיו הולד יצא באותו מקצת, וחוששין להחמיר לטמא טהרות שנגעה ביום ראשון. (72 בדפוס רומי, ובכח" תימן: ראשון. (73 אבל לא להקל, ונותנים לה רק ל"ט ימי טוהר.)
- 32 טז. הַפִּילָה דְּמוּת בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף, וְשְׁלִיא קְשׁוּרָה
33 בּוֹ - אִין חוֹשְׁשִׁין לְלֹדָה⁷⁴. וְאִם אֵינָה קְשׁוּרָה בּוֹ -
34 מְטִילִין⁷⁵ עָלֶיהָ חֻמְרֵי שְׁתֵּי⁷⁶ וְלִדּוֹת. שְׁאִנִּי אוֹמֵר:
35 שְׁמָא נְמוּחַ שְׁפִיר מְרַקֵּם שְׁהִיה בְּשְׁלִיא זֶה, וְשְׁמָא
36 נְמוּחָה הַשְׁלִיא שֶׁל שְׁפִיר זֶה שְׁהוּא דְּמוּת בְּהֵמָה
37 וְחַיָּה.
- (74 נדה כו, ב. (75 שם כו, ב. ודף כז, א: "מטיל עליהן חומר שני ולדות". ורבינו גורס "שתי ולדות" (כן הוא ברוב הספרים, וראה בהערה הסמוכה) וכן היא גירסת רש"י (חולין עז:). והכוונה: שתי לידות. כלומר, לידה האחת של דמות בהמה חיה ועוף, שאינו ולד כמבואר למעלה (הלכה ח), ואין לה דין יולדת ואין לה ימי טוהר, ואנו חוששין גם ללידה שניה, שבתוך השליא היה ולד ואולי נקבה, לכן מטילין עליה חומר שתי הלידות, חומר של לידת נקבה וטמאה ארבעה-עשר יום, וחומר של לידת דמות בהמה שאין לה ימי טוהר כלל. ראה רש"י חולין עז, ב. (76 בדפוס רומי, ובכח" תימן: שני.)
- 38 יז. כָּל אֵלוֹ שֶׁחוֹשְׁשִׁין לְשְׁלִיא - אִין נוֹתֵנִין לָהֶן יָמֵי
39 טְהֵרָה⁷⁷. וְכָל מִי שֶׁהַפִּילָה דְּבָר שְׁאִינוֹ וְלֹד, אוֹ שְׁפִיר
40 בְּתוֹךְ אֲרֻבָּעִים יוֹם שְׁעֵדִין לֹא נִגְמְרָה צוּרְתּוֹ; אִם
41 יִצֵּא עִמּוֹ דָּם - הֲרִי זֶה נָדָה אוֹ זָבָה, וְאִם יִצֵּא יִבֵּשׁ
42 בְּלֹא דָם⁷⁸ - הֲרִי זֶה טְהוֹרָה⁷⁹.
- (77 שספק הוא, שמא לא ילדה ואין לה דין יולדת. (78 שאפשר לפתחת הרהם בלי דם, כמבואר למעלה (ה"א). (79 מכיוון שאין זו לידה אינה טמאה.)
- 43 יח. מִי שֶׁיִּלְדָה זָכָר וְנִקְבָּה תְּאוּמִים - תֵּשֵׁב לְנִקְבָּהּ⁸⁰.
44 יִלְדָה טְמֻטוֹם אוֹ אֲנִדְרוּגִינוֹס - תֵּשֵׁב לְזָכָר וּלְנִקְבָּהּ⁸¹.
45 יִלְדָה תְּאוּמִים, אֶחָד זָכָר וְהַשֵּׁנִי טְמֻטוֹם אוֹ
46 אֲנִדְרוּגִינוֹס - תֵּשֵׁב לְזָכָר וּלְנִקְבָּהּ. הָאֲחַת נִקְבָּה
47 וְהַשֵּׁנִי טְמֻטוֹם אוֹ אֲנִדְרוּגִינוֹס - תֵּשֵׁב לְנִקְבָּהּ
48 בְּלִבְדָּה⁸². שֶׁהַטְמֻטוֹם וְהָאֲנִדְרוּגִינוֹס סָפֵק הֵן, שְׁמָא
49 זָכָר הֵן שְׁמָא נִקְבָּהּ.
- (80 ואין נותנים לה חומרת זכר כמו בה"ב. (81 שם כח, א. כמבואר בסוף ההלכה "שהטומטום והאנדרוגיניוס ספק הם, שמא זכר הם, שמא נקבה". (82 שם. שאפילו אם הטומטום או האנדרוגיניוס הוא זכר, הרי ילדה זכר ונקבה תאומים, ותשב לנקבה בלבד, כמבואר בתחילת ההלכה.)
- 50 יט. הָאִשָּׁה שֶׁהַחֲזָקָה מַעֲבֶרֶת וְיִלְדָה, וְאִין יָדוּעַ מַה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי ט' תמוז - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קצג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 כ"א. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: תֵּשֵׁב לְזָכֹר וּלְנַקְבָּהּ וּלְנִדְהָ
19 - בְּצִדָּה דִּינָה? תִּהְיֶה אֲסוּרָה לְבַעֲלָהּ אַרְבַּעַת עָשָׂר
20 יוֹם - כִּי־לֵדָת נִקְבָּה⁹⁷. וְאִם רָאִתָּה דָם בְּיוֹם אֶחָד
21 וּשְׁמוֹנִים⁹⁸ - הָרִי זֶה סֶפֶק נִדָּה⁹⁹. וְכֵן אִם רָאִתָּה בְּיוֹם
22 אַרְבַּעַת וּשְׁבַעִים וּבְיוֹם אֶחָד וּשְׁמוֹנִים - הָרִי זֶה סֶפֶק
23 נִדָּה¹⁰⁰. וְכֵן אִם רָאִתָּה בְּיוֹם אֶחָד וְאַרְבַּעִים, אָף עַל
24 פִּי שֶׁרָאִתָּה בְּיוֹם אַרְבַּעַת וּשְׁלֹשִׁים - הָרִי זֶה סֶפֶק
25 נִדָּה¹⁰¹, וְאֲסוּרָה לְבַעֲלָהּ עַד לַיִל שְׁמוֹנָה וְאַרְבַּעִים -
26 כִּי־לֵדָת זָכָר. וְאִין נִתְּנִין לָהּ יָמֵי טְהָר כָּלָל -
27 כִּנְדָּה¹⁰², וְהָרִי הִיא כְּמִי שֶׁלֹּא יָלְדָה. וְכָל דָּם שֶׁתִּרְאָה
28 מִיוֹם שֶׁהָפִילָה עַד שְׁמוֹנִים יוֹם: אִם בָּא בְּיָמֵי
29 נִדָּתָה¹⁰³ - הָרִי זֶה סֶפֶק נִדָּה מֵאֲחֵר הַשְּׁבַעֲנָה¹⁰⁴ מִיוֹם
30 שֶׁהָפִילָה, וְאִם בָּא בְּיָמֵי זִיבָתָה¹⁰⁵ - הָרִי זֶה סֶפֶק
31 זָבָה; שֶׁכָּל יָמֵי מְלֵאת אֵין בָּהֶן וָסֵת. וְכֵן אִם רָאִתָּה
32 בְּיוֹם אֶחָד וּשְׁמוֹנִים - עֲדִין הִיא מְקַלְקֶלֶת, וְתִהְיֶה
33 סֶפֶק נִדָּה, כְּמֹו שֶׁבְּאַרְנֹו¹⁰⁶, אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָאִתָּה
34 אֶלָּא יוֹם אֶחָד. וְכִשְׁקִיבָה לָהּ הַוָּסֵת¹⁰⁷ אַחֵר הַשְּׁמוֹנִים
35 - יוֹסִיר קְלָקוּלָהּ, וְתִחְזֹר לְהִיּוֹת נִדָּה וְדֹאִית¹⁰⁸ אוֹ זָבָה
36 וְדֹאִית¹⁰⁹. וְכֵן מִיוֹם שֶׁהָפִילָה עַד שְׁבַעַת יָמִים
37 וְתִהְיֶה¹¹⁰ נִדָּה וְדֹאִית¹¹¹, אִם הָפִילָה בְּתוֹךְ יָמֵי נִדָּתָה,
38 כְּמֹו שֶׁבְּאַרְנֹו¹¹².

1 יָלְדָה, כְּגוֹן שֶׁעָבְרָה בְּנִדָּה⁸³ וְהָפִילָה שָׁם, אוֹ
2 שֶׁהָפִילָה לְבוֹר, אוֹ שֶׁהָפִילָה וּגְרָתָה חִיָּה - הָרִי זֶה
3 בְּחֻזָּקָה שֶׁהָפִילָה וְלֹד⁸⁴, וְתֵשֵׁב לְזָכֹר וּלְנַקְבָּהּ. אֲבָל
4 אִם לֹא הִחֲזִיקָה מְעַבְרָתָה, וְהָפִילָה, וְאֵין יָדוּעַ מֶה
5 הָפִילָה - הָרִי זֶה סֶפֶק יוֹלְדָתָה⁸⁵, וְתֵשֵׁב לְזָכֹר וּלְנַקְבָּהּ
6 וּלְנִדְהָ⁸⁶.

(83) בכת"י תימן: בנהר. (84) שם כט, א. מפני שרוב נשים המפילות, ולדות שלמים הן מפילות. (85) כי שמא רוח הפילה או דמות בהמה חיה ועוף, והמדובר ביצא ממנה דם. (86) שם, כמבואר להלן הכ"א.

7 כ. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: תֵּשֵׁב לְזָכֹר וּלְנַקְבָּהּ - בְּצִדָּה
8 דִּינָה? תִּהְיֶה אֲסוּרָה לְבַעֲלָהּ אַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם -
9 כִּי־לֵדָת נִקְבָּה. שְׁבַעַת הָרֵאשׁוֹנִים וְדֹאִית⁸⁷, וְהַשְּׁבַעַת
10 הָאַחֲרוֹנִים⁸⁸ סֶפֶק⁸⁹. וְאִין נִתְּנִין לָהּ יָמֵי טְהָר אֶלָּא
11 עַד אַרְבַּעִים יוֹם - כִּי־לֵדָת זָכָר⁹⁰. וְאִם רָאִתָּה דָם
12 אַחֵר הָאַרְבַּעִים עַד שְׁמוֹנִים - אֵינוֹ דָם טְהָר, אֶלָּא
13 סֶפֶק דָם נִדָּה⁹¹ אוֹ סֶפֶק דָם זִיבָתָה⁹², אִם בָּא בְּיָמֵי
14 הַזִּיבָה⁹³, כְּמֹו שֶׁבְּאַרְנֹו⁹⁴. וְכֵן אִם רָאִתָּה דָם יוֹם אֶחָד
15 וּשְׁמוֹנִים בְּלִבְדָּה⁹⁵ - הָרִי זֶה סֶפֶק נִדָּה, וְתֵשֵׁב שְׁבַעַת
16 יָמֵי הַנִּדָּה; שְׁמָא נִקְבָּה יָלְדָה, שְׁאֵין לָהּ וָסֵת נְדוּת
17 עַד אַחֵר מְלֵאתָ, כְּמֹו שֶׁבְּאַרְנֹו⁹⁶.

(87) טמאה, שהרי גם יולדת זכר טמאה שבעת ימים. (88) בכת"י תימן: השניים. (89) שמא ילדה נקבה. (90) מפני הספק, שמא ילדה זכר. (91) וספק דם טוהר, שמא ילדה נקבה. (92) ואם ראתה שלש פעמים, הרי היא ספק זבה גדולה, ודינה נתבאר למעלה פ"ו הכ"ג. (93) כגון שראתה אחר הארבעים יום, ולאחר שבעת ימי הנדה חזרה וראתה, הרי זה ספק דם זיבה, ספק דם טוהר, אבל ספק נדות אין כאן, שהרי אם ילדה זכר היא עומדת כבר בתקופת הזיבה]. (94) למעלה שם ה"ה. לפי חשבון המחזור של שמונה-עשר יום, שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי זיבה. (95) [כך היא הגירסה בכל הדפוסים, ובכתה"י שהגיעו לידינו. אבל אין שום אפשרות לקיים גירסה זו, שהרי גם אם ילדה זכר, היא ודאי נדה בראיה ראשונה שאחר הלידה, לדעת רבינו למעלה בפ"ו ה"ו ופ"ז ה"ב, ולמה כתב כאן "ספק נדה" . . . שמא נקבה ילדה? ונראה שטעות-סופר לפנינו, ויש למחוק כאן את התיבה "בלבד", ולהעבירה להלכה כא (ראה הערה צב*).] ודין זה הוא המשך הדין שלמעלה במקרה שראתה פעם אחת אחר מ' יום, ושוב ראתה ביום פ"א. ומשמיענו רבינו שאע"פ שראתה כבר פעם אחת, ולפי חשבון המחזור חל יום פ"א בימי זיבה, הרי זו ספק נדה, כמנומק בסוף ההלכה "שמא נקבה ילדה", כי אם זכר ילדה - אינה נדה אלא שומרת יום כנגד יום]. (96) למעלה פ"ז שם. שהלידה מפסקת המנין, ואחר מלאת היא תחילת נדתה, ושמא נקבה ילדה, ולכן היא נדה מספק.

(97) שמא הפילה נקבה. (98) [כאן יש להוסיף את המלה "בלבד", שנעקרה בטעות ממקומה ונשתררבה להלכה כ (ראה הערה צ*).] ולמה "ספק" ולא ודאי נדה? מפני שאפשר שלא ילדה כלל, ודם נדות ראתה לפני פ"א. ויוצא לפי חשבון המחזור שיום פ"א נופל בתקופת הזיבה (ארבע פעמים יח הם שבעים ושנים ימים, ולאחריהם שבעה ימי נדה הרי שבעים ותשעה, ולאחריהם מתחילה תקופת הזיבה) והיא טמאה רק יום אחד ככל זבה קטנה]. (99) כלומר, ספק נדה ספק זבה קטנה, שהרי אם אין לה דין יולדת כלל, אלא נדה היתה, נמצא שהיא עומדת בימי זיבה לפי חשבון המחזור. (100) כלומר, אין אנו אומרים ביום ע"ד התחילו ימי נידות, ונשלמו ביום פ'. ואם כן ביום פ"א מתחילים ימי זיבה, ודינה כשומרת יום כנגד יום. (101) שמא ילדה זכר, וביום השלושים וארבעה היתה בתוך מלאת, ויום הארבעים ואחד תחילת נדתה. ואין אנו אומרים שהיא שומרת יום כנגד יום אחרי שהיתה טמאה כספק נדה שבעת ימים. (102) שמא לא ילדה כלל. (103) לפי חשבון המחזור של שמונה-עשר יום. (104) שבתוך השבעה היא טמאה ודאי, או כיולדת או כנדה. (105) לפי חשבון המחזור. (106) למעלה הלכה כט, שמא אין כאן לידה כלל אלא נידות. ואם כן יום פ"א הוא בימי זיבה, והרי היא שומרת יום כנגד יום וטמאה רק יום אחד. (107) שלש פעמים. (108) אם תראה בתוך שבעה ימים אחרי הוסת. (109) כשתראה אחרי שבעה ימי הנדה, עד שמונה-עשר. (110) בכת"י תימן: תהיה. (111) היא טמאה ודאית, או משום יולדת או משום נדה. (112) למעלה הלכה כ.

יום ש"ק י' תמוז ה'תשע"ח

פרק אחד עשרי

1 יבאר הכרת הדמים על יד בית דין הגדול; שגזרו שכל
2 דם שתראה האשה תהיה ספק זבה; ודין מה שהחמירו בנות
3 ישראל על עצמן; ודין דם שראתה בימי טוהר אחר ספירה
4 וטבילה; ודין דם בתולים ודם חמור; ואם היה בה מכה
5 היה דם שותת ממנה; ודין מי שלא ראתה דם אלא יום אחד
6 אם (צריך) [צריכה] שבעה נקיים מלבד הראשון(נים); אם
7 האשה עולה מטומאתה עד שתטבול; המלאכות שהגדה
8 עושה לבעלה.

1 א. כל שאמרנו² בנדה וזבה ויולדת - הוא דין
2 תורה³. וכמשפטים אלו היו עושין כשהיו בית דין
3 הגדול מצויין, והיו שם⁴ חכמים גדולים שמפירים
4 הדמים, ואם נולד להם⁵ ספק בראיות⁶ או בימי נדה
5 וזיבה⁷ - יעלו⁸ לבית דין וישאלו. כמו שהבטיחה
6 תורה עליהן¹⁰, שנאמר: כי יפלא ממך דבר למשפט
7 בין דם לבין דין לדין - בין דם נדה לבין זיבה.
8 ובאותן המקומות¹¹ היו בנות ישראל נזהרות מדבר
9 זה¹², ומשמרות וסתותיהן¹³, וסופרות תמיד ימי
10 הנדה וימי הזיבה¹⁴.

2 (בפרקים הקודמים. 3) כלומר, דין התורה המקורי, קודם
3 שהחמירו החכמים, כמבואר להלן (הלכות ג'ו).
4 "כשירצו החכמים לומר שיש בעולם או בנמצא דבר
5 אחד, יאמרו שיש שם... רומזים במלה שם אל המציאות,
6 ואין זה נמצא בלשון עברי... נמשך (רבינו) אחר דברי
7 החכמים בלשון הערבי" (ר' שמואל אבן תיבון בפתיחתו
8 ל"מורה נבוכים"). וראה פ"א מהל' יסודי התורה ה"א,
9 וב'כסף משנה' שם. (5) לחכמים. (6) במראות הדמים.
7 כלומר, בדיני נדה וזבה. (8) החכמים מעלים את הספק
8 לבית-דין הגדול. (9) סנהדרין פו, א. (10) כלומר,
9 שהתורה הסתמכה ונשענה על הוראותיהן, שכל ההוראות
10 היוצאות מבית-דין הגדול נחשבות לגופי תורה. "בית-דין
11 הגדול שבירושלים הם עיקרי תורה שבעל-פה, והם עמודי
12 ההוראה, ומהם חוק ומשפט יוצא לכל ישראל, ועליהן
13 הבטיחה תורה, שנאמר (דברים יז, יא) על פי התורה אשר
14 יורוך, זו מצות-עשה, וכל המאמין במשה רבינו ובתורתו,
15 חייב לסמוך מעשה הדת עליהם ולישען עליהם" (פ"א מהל'
16 ממרים ה"א). (11) כשבית-דין הגדול היה קיים.
12 מדם נדה ודם זיבה. (13) כלומר, בדייקנות ובקביעות.
14 כל מחזור של שמונה-עשר יום.

11 ב. וטרח גדול יש במנין הימים, ופעמים רבות
12 יבואו לידי ספק. שאפילו ראתה הבת דם ביום הלדה
13 - מאותו היום מתחילין למנות לה ימי נדה וימי
14 זיבה, כמו שבארנו¹⁵. ולפיכך לא תטמא הבת בזיבה
15 אלא בת עשרה ימים. שאם ראתה ביום שגולדה¹⁶
16 - הרי זו נדה שבעת ימים; ושלשת ימים סמוך
17 לנדה - הרי עשרה ימים. הנה למדת, שמתחלת

18 ראייה מתחלת למנות ימי נדה וימי זיבה כל ימיה¹⁷,
19 ואפילו ראתה והיא קטנה.

15 למעלה פ"ד ה"ד. (16) בדפוס רומי, ובכת"י תימן:
20 שתולד. וגירסה זו היא הנכונה. (17) אחרי שבעת ימי נדה,
21 אחד עשר ימי זיבה, כמבורק למעלה פרק ו הלכה ו.

20 ג. ובימי¹⁸ חכמי הגמרא¹⁹ נסתפק הדבר הרבה
21 בראיית²⁰ הדמים ונתקלקלו הוספות²¹, לפי שלא היה
22 כח בכל הנשים למנות ימי נדה וימי זיבה. לפיכך
23 החמירו חכמים²² בדבר זה, וגזרו: שיהיו כל ימי
24 האשה כימי זיבה, ויהיה כל דם שתראה ספק דם
25 זיבות.

18 (נדה כ: 19) בדפוס רומי ובכת"י תימן: התלמוד.
20 (במראות הדמים. 21) הרי"ף (שבועות, פ"ב, הלכות
21 נדה) "וכיון דאימעוט (נתמעטו) רבנן דהוה (שהיו) בקיאי .
22 . ולא הוו יכלי (ולא היו יכולים) לאפרושי (להבדיל) בין
23 דם טמא לדם טהור . . . וחזו נמי (וראו גם) דלא ידעי נשי
24 (שהנשים אינן יודעות) תיקון וסתות (חשבון הוספות) . . .
25 חשו רבנן למילתא (חששו רבנן לדבר) ואצריכו למיתב
26 (והצריכו לישב) שבעה נקיים על כל דם". (22) נדה סו,
27 א.

26 ד. ועוד החמירו²³ בנות ישראל על עצמן חמרא
27 יתרה על זה, ונהגו כלם בכל מקום שיש ישראל:
28 שכל בת ישראל שרואה דם, אפילו לא ראתה אלא
29 טפה פחדל כלבד ופסק הדם - סופרת לה שבעה
30 ימים נקיים. ואפילו ראתה בעת נדתה, בין שראתה
31 יום אחד או שנים או השבעה כלן או יתר -
32 משפסק הדם סופרת שבעת ימים נקיים בזבה
33 גדולה²⁴. וטובלת בלילה²⁵ שמיני, אף על פי שהיא
34 ספק זבה²⁶, או ביום שמיני, אם היה שם דחק, כמו
35 שאמרנו²⁷, ואחר כך תהיה מתרת לבעלה.

23 שם. "ומפני מה החמירו בנות ישראל כך, ולא הספיק
24 להן בתקנתן של חכמים, כדי שיהיו בכל זמן מונות מנין
25 אחד, ולא תשתנה מנהגן בין ראייה אחת לשלשה ימים, הרי
26 שראתה שלשה (ימים) ונעשית זבה, התחילה וספרה עד
27 ששה נקיים, וראתה בשביעי טפה כחרדל, ודאי צריכה
28 לישב עליהן (שוב) שבעה נקיים, שהרי סתרה כל המנין.
29 ויש שאינן בקיאות בין תחילת ראייה לסתירת הספירה ויבוא
30 הדבר לכלל טעות" (מגיד-משנה בשם הרמב"ן). (24) שמן
31 התורה היא צריכה לספור שבעה נקיים. (25) שם סז, ב.
32 (26) וזבה הרי יכולה לטבול גם ביום השביעי, כמבואר
33 למעלה פ"ו ה"א, אלא שחכמים אסרו לטבול ביום השביעי
34 "שמא תשמש בו ביום, ותראה מיד לאחר תשמיש, ונמצאת
35 סותרת כל מה שלפניה, וטבילתה פסולה" (רש"י שם).
36 (27) למעלה פ"ד ה"ח.

36 ה. וכן כל היולדת בזמן הזה - הרי היא פולדת
37 בזוב²⁸, וצריכה שבעת ימים נקיים, כמו שבארנו²⁹.
38 ומנהג פשוט³⁰ בשנער³¹ ובארגץ³² ובספרד

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק י' תמוז - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25 דם טפה אחת ולא הרגיש בה. בין שהיתה האשה
26 גדולה בין שהיתה קטנה⁴⁷ - צריכה לישב שבעה
27 נקיים מאחר שרצתה, ואחר כך תטבל ותפצל.

(44) עוד יותר החמירו. (45) נדה סו, א. (46) אחר טבילה,
כמבואר בסוף ההלכה. (47) שם.

28 י. וכל הדברים האלו חמרא יתרה שנהגו בה בנות
29 ישראל מימי חכמי הגמרא⁴⁸, ואין לסור ממנה
30 לעולם. לפיכך⁴⁹, כל⁵⁰ אשה שרצתה כשתבעוה
31 להנשא - לא תנשא עד שתספור ותטבל. ואם נשאת
32 לתלמיד חכם - מתרת להנשא⁵¹ מיד, ותספור⁵²
33 מאחר שנשאתו ותטבל; שתלמיד חכם יודע שהיא
34 אסורה, ונזהר מזה, ולא יקרב⁵³ לה⁵⁴ עד שתטבל.

(48) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: תלמוד. (49) כלומר, מפני
שחומרא זו נתקבלה בכל תפוצות ישראל. (50) מאיוז ארץ
שהיא. (51) יבמות לו, ב. (52) שבעה נקיים. (53) כוונת
רבינו, שיוזהר אפילו מלהתייחד עמה (כסף-משנה). ראה
השגת הראב"ד. (54) אליה.

35 יא. דין הפתמים בזמן הזה - כמו שבארנו⁵⁵, ואין
36 בדבר חדוש⁵⁶ ולא מנהג. אלא כל כהן שזמנו
37 שהיא טהורה - הרי היא טהורה; וכל כהן שזמנו
38 טמא: (אם⁵⁷ אין פתם שעור כדי לחוש לזיבות)
39 - סופרת שבעת ימים⁵⁸ מיום שנמצא בו הפתם⁵⁹;
40 ואם היה שעור הפתם כדי לחוש לזיבות⁶⁰ - סופרת
41 שבעת ימים⁶¹ מאחר⁶² יום שנמצא בו הפתם. שאין
42 הרוצה דם פרוצה פתם⁶³.

(55) למעלה פ"ט. (56) כלומר, לא נתחדשה כל חומרא על
הכתמים, לא מתקנת חכמי התלמוד ולא מגזירת הגאונים,
וגם לא על-ידי 'קבלה' שבנות ישראל קיבלו עליהן
(כמבואר למעלה הלכה ג-ה). (57) המוקף בסוגריים, לא
נמצא בדפוס רומי ובכת"י תימן. (58) ורק ששה מהם
צריכים להיות נקיים. (59) נדה סו, א: "ראתה יום אחד,
תשב ששה והוא", ודעת רבינו, שבמציאת כהן נשארה
תקנה זו, ואינה צריכה הפסק טהרה, ויום מציאת הכהן
נחשב בכלל השבעה ימים. ראה השגת הראב"ד.
(60) כשיעור שלשה כתמים, והוא כגודל שלשה גריסין,
ולבשה הבגד שלשה ימים, כמבואר למעלה פ"ט הי"ב.
(61) נקיים כדין זבה. (62) ממחרת היום. (63) שברואה
דם אפילו טיפה כחורל, קיבלו עליהן בנות ישראל לשבת
שבעה נקיים, אבל הרואה כהן אינה צריכה רק ששה נקיים,
כתקנת רבי, שאינה צריכה הפסק טהרה, שעל הכתמים לא
היתה הקבלה.

43 יב. וכן כל מה שאמרנו ביולדת שאמו טהורה -
44 הרי היא טהורה בזמן הזה⁶⁴. וכן האשה שראתה
45 לבן או דם ירק⁶⁵ או שהשליכה חתיכה אדמה⁶⁶
46 שאין עמה דם⁶⁷ - הרי היא טהורה אף בזמן הזה;
47 שלא החמירו אלא פרוצה דם טמא, ואין זה דם
48 טמא⁶⁸.

1 ובמערב³³: שאם ראתה דם בתוך ימי מלאכת³⁴, אף
2 על פי שראתה אחר שספרה שבעת ימים נקיים
3 וטבלה - הרי זו סופרת שבעת ימים נקיים אחר
4 שיפסק הדם. ואין נותנין לה ימי טהר כלל; אלא
5 כל דם שראתה האשה, בין דם קשי בין דם טהר -
6 הפל טמא, וסופרת שבעת ימים נקיים אחר שיפסק
7 הדם.

(28) שאנו חוששין שמא ראתה טיפת דם בפתיחת הרחם
ונעשית זבה, לפי החומרא שקיבלו עליהן, והלידה אחר-כך
הוא יולדת בזוב (ראה רש"י נדה לח. דיבורה-מתחיל קמ"ל
דאפשר). (29) למעלה פ"ז ה"ה. (30) כלומר, שנתפשט.
(31) בבל. (32) ארץ ישראל. (33) מרוקו וכל צפון
אפריקה. (34) הארבעים יום לזכר והשמונים לנקבה -
נקראים ימי מלאת, לשון המקרא "ובמלאת ימי טהרה"
(ויקרא יב, ו).

8 ו. ודין זה³⁵ בימי הגאונים נתחדש, והם גזרו³⁶ שלא
9 יהיה שם דם טהר כלל. שזה שהחמירו על עצמן
10 בימי חכמי הגמרא³⁷ - אינו אלא פרוצה דם שהוא
11 טמא, שיושבת עליו שבעה נקיים; אבל דם שראתה
12 בימי טהר אחר ספירה וטבילה - אין לחוש לו, שאין
13 ימי טהר ראויין לא לנדה ולא לזיבה, כמו שבארנו³⁸.

(35) כלומר, הדין שאפילו בתוך ימי מלאת היא טמאה
וצריכה שבעה נקיים. (36) בכת"י תימן: שגורו.
(37) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: תלמוד. (38) למעלה פ"ז
ה"ז.

14 ז. ושמענו, שבצרפת בועלים על דם טהר כדין
15 הגמרא³⁹ עד היום⁴⁰, אחר ספירה וטבילה מטמאת
16 יולדת בזוב. ודבר זה תלוי במנהג.

(39) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: התלמוד. (40) שלא קבלו
עליהם חומרת הגאונים.

17 ח. וכן⁴¹ דין דם בתולים בזמן הזה: שאפילו היתה
18 קטנה שלא הגיע זמנה לראות⁴² ולא ראתה דם
19 מימיה - בועל בעילת מצוה ופורש. וכל זמן
20 שתרצה הדם מחמת המכה⁴³ - הרי היא טמאה.
21 ואחר שיפסק הדם - סופרת שבעת ימים נקיים.

(41) נאסר בימי הגאונים. ראה 'כסף משנה' (למעלה פ"ה
ה"ח). (42) שמדינה דגמרא - אפילו אם ראתה כבר בבית
אביה - מותרת לבעלה עד שתחיה המכה (למעלה פ"ה
ה"ח), והגאונים החמירו לפרוש אחר הבעילה. ובהגיע זמנה
לראות - וראתה בבית אביה - היא טמאה מדינה דגמרא, ואם
עדיין לא ראתה, מותרת היא לבעלה עד ארבעה ימים אפילו
הדם שותת (שם, ה"ט). (43) של השרת הבתולים.

22 ט. יתרה⁴⁴ על זה: כל בת שתבעוה להנשא ורצתה -
23 שוהה⁴⁵ שבעת ימים נקיים מאחר שרצתה, ואחר כך
24 תהיה מתרת להבעל⁴⁶; שמא מחמודה לאיש ראתה

- 64) ואין לא חומרת קבלת נשים ולא חומרת הגאונים.
65) בין ירוק ככרתי בין ירוק כזהב (מגיד-משנה).
66) כלומר, אף-על-פי שהיא אדומה (למעלה פ"ה הי"ג).
67) שדעת רבינו, שאפשר לפתחת הרחם בלא דם. ראה בהשגת הראב"ד וב'מגיד משנה'.
68) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: ואין זו רואה דם טמא.
- יג. וכן אם היתה בה מכה והיה הדם שותת ממנה, או שבא הדם עם מימי רגלים - הרי זה טהור. ולא נתחדש דבר⁶⁹, אלא ספירת שבעת ימים נקיים לכל רואה דם טמא, כמו שאמרנו, ושיהיו כל מראה דמים טמאים.
- 69) שום חומרא אחרת.
- יד. זה שתמצא במקצת המקומות, שהנדה יושבת שבעת ימים בנדתה אף על פי שלא ראתה דם אלא יום אחד, ואחר השבעה תשב שבעת ימים נקיים - אין זה מנהג, אלא טעות הוא ממי שהורה להם כך, ואין ראוי לפנות לדבר זה כלל. אלא אם ראתה יום אחד - סופרת אחריו שבעה (נקיים), וטובלת בליל שמיני⁷⁰, שהוא ליל שני שלאחר נדתה, ומתרת לבעלה.
- 70) כדין נדה.
- טו. וכן זה שתמצא במקצת מקומות, ותמצא תשובות למקצת הגאונים, שיולדת זכר לא תשמש מטתה עד סוף ארבעים, ויולדת נקבה אחר שמונים, ואף על פי שלא ראתה דם אלא בתוך השבעה - אין זה מנהג, אלא טעות הוא באותן התשובות, ודרך אפיקורסות⁷¹ באותן המקומות⁷², ומן הצדוקין למדו דבר זה. ומצוה לכוּפּן כדי להוציא מלבן, ולהחזירין לדברי חכמים שתספור שבעה ימים נקיים בלבד, כמו שבארנו.
- 71) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: מינות. 72) שנוהגים מנהג זה.
- טז. אין האשה עולה מטמאתה⁷³ ויוצא מידי ערוה עד שתטבל במי מקוה פשר, ולא יהיה דבר חוצץ בין בשרה ובין המים. ובהלכות מקנאות יתבאר המקוה הפשר והפסול, ודרך הטבילה, ומשפטי החיצוה. אבל אם רחצה במרחץ, אפילו נפלו עליה
- 74) שהרי נדה וזבה אם טבלו בתוך שבעת הימים אין טבילתן טבילה. 75) שאם היא זבה - הרי טבלה כדין, שזבה יכולה לטבול ביום השביעי לספירתה. ואם היא נדה, הרי יום זה אצלה, כיום השמיני או יותר, שנדה אינה צריכה לספור אלא שבעה ימים בין טמאים בין טהורים, והיא הלא ספרה שבעה ימים נקיים מלבד הטמאים, ולכן עלתה לה טבילתה.
- יח. ואסור לאדם שידיבק באשתו בשבעת ימים נקיים אלו, ואף על פי שהיא בכסותה⁷⁶ והוא בכסותו, ולא יקרב לה⁷⁷ ולא יגע בה אפילו באצבע קטנה⁷⁸, ולא יאכל עמה בקערה אחת⁷⁹. כללו של דבר: נהג עמה בימי ספירה כמו שניהג בימי נדה; שעדיין היא בקרת עד שתטבל, כמו שבארנו⁸⁰.
- 76) שבת יג, ב. 77) כלומר, לא יתקרב אליה. 78) שם. 79) שם. ראה השגת הראב"ד. 80) למעלה הט"ז.
- יט. כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה - נדה עושה לבעלה, חוץ מהחיצות פניו ורגליו⁸¹, ומזיגת הכוס⁸², והצעת המטה בפניו. גזרה שמה יבוא לדבר עברה. ומפני זה לא תאכל עמו בקערה אחת, ולא יגע בבשרה, מפני הרגל עברה. וכן בשבעת ימים נקיים לא תעשה לו שלש מלאכות אלו. ומתרי⁸³ לאשה להתקשט בימי נדתה, כדי שלא תתגנה על בעלה.
- 81) אפילו אינה נוגעת בו, שהוא רוחץ והיא מצקת מים (מגיד-משנה, פכ"א מהל' אישות ה"ח). 82) של יין, אבל של מים מותר (מגיד-משנה). 83) שבת סד, ב.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ד'י' תמוז תשע"ח

יום רביעי ז' תמוז ה'תשע"ח

מצות לא תעשה רנא.

הַמִּצְוָה הָרַנ"א — הָאֲזִיזָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהוֹנוֹת
זֶה-אֶת-זֶה בְּדָבָרִים, וְהוּא שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ דְּבָרִים הַמְּצַעְרִים
אוֹתוֹ וּמַעְלִיבִים אוֹתוֹ וְלֹא יוּכַל לַעֲמֹד מִפְּנֵי שִׁיתִּבְּשׁ
מֵהֶם, כְּגֹן שֶׁקָּדְמוֹ לוֹ מַעֲשֵׂי נְעוּרִים וְשֵׁב מֵהֶם, וְנֹאמַר
לוֹ: תוֹדָה לֵה' שֶׁהֶעֱבִירָךְ מִדֶּרֶךְ פְּלוֹנִית אֶל דֶּרֶךְ טוֹבָה זֹה,
וְכִיּוֹצֵא בְּכֶךְ מֵאֲמִירָה פּוֹנֵעַת שֶׁל מוֹמִים מְכַאֲבִים, וְהוּא
אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת-עַמִּיתוֹ וְיִרְאֶת
מֵאֲלֹהֶיךָ" (ויקרא כה). אָמְרוּ (בבא מציעא נח:): זֹה אוֹנָאֵת
דְּבָרִים. וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת בהר שם): "כִּשְׁהוּא אוֹמֵר
"וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת-עַמִּיתוֹ" — הֲרִי אוֹנָאֵת דְּבָרִים
אֲמוּרָה. בִּיצֵד? אִם הָיָה בַּעַל תְּשׁוּבָה לֹא יֵאמָר לוֹ: זְכוֹר
מַעֲשֶׂיךָ הָרָאשׁוֹנִים וְגו', הֵיוּ חֲלָאִים זְכוֹר — צְרוּת בָּאִים
עֲלֵיו — וּמַצִּידֵק עָלָיו אֶת הַדִּין בְּהוֹכִירוֹ חֲטָאִיו) רָאָה חֲמִירִים
(סוֹחֲרִים הַמַּחֲפִּשִׁים לִקְנוֹת וּמַפְנָה אוֹתָם לִמְקוֹם שְׂאִינוֹ שִׁיךְ
כִּלְלִי) זְכוֹר, לֹא יֵאמָר לוֹ בְּכִמְהָ חֲפֵץ זֶה (שׁוֹאֵלוֹ עַל מַחֲירוֹ
— וְאִינוֹ חֲפֵץ לִרְכֹּשׁ) וְגו'". וְאָמְרוּ (בבא מציעא שם):
"גְּדוּלָה אוֹנָאֵת דְּבָרִים מֵאוֹנָאֵת מְמוֹן, שֶׁבְּאוֹנָאֵת דְּבָרִים
הוּא אוֹמֵר: 'וְיִרְאֶת מֵאֲלֹהֶיךָ'". וְכִבֶּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה
זֹה בְּפֶרֶק ד' מִבְּבָא מְצִיעָא.

יום חמישי ח' תמוז ה'תשע"ח

מצות לא תעשה רנא.

הַמִּצְוָה הָרַנ"א — הָאֲזִיזָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהוֹנוֹת
זֶה-אֶת-זֶה בְּדָבָרִים, וְהוּא שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ דְּבָרִים הַמְּצַעְרִים
אוֹתוֹ וּמַעְלִיבִים אוֹתוֹ וְלֹא יוּכַל לַעֲמֹד מִפְּנֵי שִׁיתִּבְּשׁ
מֵהֶם, כְּגֹן שֶׁקָּדְמוֹ לוֹ מַעֲשֵׂי נְעוּרִים וְשֵׁב מֵהֶם, וְנֹאמַר
לוֹ: תוֹדָה לֵה' שֶׁהֶעֱבִירָךְ מִדֶּרֶךְ פְּלוֹנִית אֶל דֶּרֶךְ טוֹבָה זֹה,
וְכִיּוֹצֵא בְּכֶךְ מֵאֲמִירָה פּוֹנֵעַת שֶׁל מוֹמִים מְכַאֲבִים, וְהוּא
אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת-עַמִּיתוֹ וְיִרְאֶת
מֵאֲלֹהֶיךָ" (ויקרא כה). אָמְרוּ (בבא מציעא נח:): זֹה אוֹנָאֵת
דְּבָרִים. וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת בהר שם): "כִּשְׁהוּא אוֹמֵר
"וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת-עַמִּיתוֹ" — הֲרִי אוֹנָאֵת דְּבָרִים
אֲמוּרָה. בִּיצֵד? אִם הָיָה בַּעַל תְּשׁוּבָה לֹא יֵאמָר לוֹ: זְכוֹר
מַעֲשֶׂיךָ הָרָאשׁוֹנִים וְגו', הֵיוּ חֲלָאִים זְכוֹר — צְרוּת בָּאִים
עֲלֵיו — וּמַצִּידֵק עָלָיו אֶת הַדִּין בְּהוֹכִירוֹ חֲטָאִיו) רָאָה חֲמִירִים
(סוֹחֲרִים הַמַּחֲפִּשִׁים לִקְנוֹת וּמַפְנָה אוֹתָם לִמְקוֹם שְׂאִינוֹ שִׁיךְ
כִּלְלִי) זְכוֹר, לֹא יֵאמָר לוֹ בְּכִמְהָ חֲפֵץ זֶה (שׁוֹאֵלוֹ עַל מַחֲירוֹ
— וְאִינוֹ חֲפֵץ לִרְכֹּשׁ) וְגו'". וְאָמְרוּ (בבא מציעא שם):

יום ראשון ד' תמוז ה'תשע"ח

מצות עשה רמה.

הַמִּצְוָה הָרַמ"ה — הַצּוּרִי שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ בְּדִין מִקָּח
וּמִמְכָּר, כְּלוּמַר: הַדְּרָכִים שֶׁבָּהֶן מִתְקַיֵּם הַמִּקָּח וְהַמִּמְכָּר
בֵּין הַמוֹכְרִים וְהַקּוֹנִים, וְכִבֶּר לְמַדּוֹ עַל אִפְן (קִנְיָן) זֶה
מִמֶּה-שֶׁאָמַר יִתְעַלֶּה: "וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתְךָ וְגו'"
(ויקרא כה, יד), אָמְרוּ (בבא מציעא מז:): "דְּבָר הַנִּקְנָה מִדִּ
לֵיד, כְּלוּמַר הַמְּשִׁיכָה". וְכִבֶּר נִתְבָּרַר, שֶׁדְּבָר תוֹרָה מְעוֹת
קוֹנוֹת, וְאֵין הַמְּשִׁיכָה בַּמְּשַׁלְטִין אֲלָא תַּקְנָת חֲכָמִים: וְכֵן
הַמְּסִירָה וְהַהֲגָבָה. וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ (שם צט:): כְּדֶרֶךְ
שֶׁתִּקְנֶה מְשִׁיכָה בְּלוֹקֶחֶין כֶּף תִּקְנֶה מְשִׁיכָה בְּשׁוּמְרִין
(שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הִנֵּה
נִתְבָּאֵר לָךְ, שֶׁזֶה שֶׁהִתְנוּ מְשִׁיכָה בְּמִקָּח וּמִמְכָּר — תַּקְנָה,
כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִקְוָמוֹ: אֲכַל שֶׁאֵר הַדְּרָכִים שֶׁבָּהֶן נִקְנוֹת
הַנִּקְנָעוֹת וְזוּלָתָן. כְּלוּמַר שֶׁטֶר וְחִזְקָה — הַסְּמִיכוֹן
לְפִסְקִים. וְכִבֶּר נִתְבָּאֲרוּ מִשְׁפָּטֵי דִין זֶה, כְּלוּמַר: יִדְּעַת
הַדְּרָכִים שֶׁבָּהֶן מִתְקַיֵּם הַמִּקָּח בְּכָל-סוּג וְסוּג, בְּפֶרֶק א'
מִקְדוּשֵׁין וּפֶרֶק ד' וּפֶרֶק ח' (בבבא) מְצִיעָא וּפֶרֶק ג' וּפֶרֶק
ד' וּפֶרֶק ה' וּפֶרֶק ו' וּפֶרֶק ז' (בבבא) בְּתָרָא.

יום שני ה' תמוז ה'תשע"ח

מצות לא תעשה רנ.

הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלְיָמָה מֵאֲתִים וְחֲמִשִּׁים — הָאֲזִיזָה
שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהוֹנוֹת (לרמות) זֶה-אֶת-זֶה בְּמִסְתָּר בְּשִׁעַת
מִקָּח וּמִמְכָּר, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמְכָּר
לַעֲמִיתְךָ אוֹ קָנָה מִיַּד עַמִּיתְךָ אֶל-תוֹנוֹ אִישׁ אֶת-אֶחָיו"
(ויקרא כה, יד). וּבִסְפָּרָא (פרשת בהר) אָמְרוּ: "אֶל-תוֹנוֹ
אִישׁ אֶת-אֶחָיו — זֹה אוֹנָאֵת מְמוֹן". וְכִבֶּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי
מִצְוָה זֹה בְּפֶרֶק ד' מִבְּבָא מְצִיעָא (מט: ואילך).

יום שלישי ו' תמוז ה'תשע"ח

מצות לא תעשה רנ.

הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלְיָמָה מֵאֲתִים וְחֲמִשִּׁים — הָאֲזִיזָה
שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהוֹנוֹת (לרמות) זֶה-אֶת-זֶה בְּמִסְתָּר בְּשִׁעַת
מִקָּח וּמִמְכָּר, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמְכָּר
לַעֲמִיתְךָ אוֹ קָנָה מִיַּד עַמִּיתְךָ אֶל-תוֹנוֹ אִישׁ אֶת-אֶחָיו"
(ויקרא כה, יד). וּבִסְפָּרָא (פרשת בהר) אָמְרוּ: "אֶל-תוֹנוֹ
אִישׁ אֶת-אֶחָיו — זֹה אוֹנָאֵת מְמוֹן". וְכִבֶּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי
מִצְוָה זֹה בְּפֶרֶק ד' מִבְּבָא מְצִיעָא (מט: ואילך).

יום ש"ק י' תמוז ה'תשע"ח

מצות לא תעשה רנג.

המצוה הרנ"ג — האזהרה שהזהרנו מלהונות גר
צדק ומלהזיקו במקחו וממכרו והוא אמרו: "ולא
תלחצנו" (שמות כב, כ) ולשון המכלתא (פרשת משפטים
שם): "ולא תלחצנו — בממון" וכבר נתבאר בגמרא
בבא מציעא (כט:): שהמאנה את-הגר — עובר משום
"לא תונו איש את-אחיו", ומשום "וגר לא-תונה" (שם).
וכן הלוהצו — עובר משום "[ו]לא תלחצנו" (שם), נוסף
על הלאו (לא תעשה רז) הפוללו עם כל-ישראל, כלומר:
אונאת ממון.

1 "גדולה אונאת דברים מאונאת ממון, שבאונאת דברים
2 הוא אומר: 'ויראת מאלהיך'". וכבר נתבאר דיני מצוה
3 זו בפרק ד' מבבא מציעא.

יום שישי ט' תמוז ה'תשע"ח

מצות לא תעשה רנג.

4 המצוה הרנ"ג — האזהרה שהזהרנו מלהונות גר
5 צדק ומלהזיקו במקחו וממכרו והוא אמרו: "ולא
6 תלחצנו" (שמות כב, כ) ולשון המכלתא (פרשת משפטים
7 שם): "ולא תלחצנו — בממון" וכבר נתבאר בגמרא
8 בבא מציעא (כט:): שהמאנה את-הגר — עובר משום
9 "לא תונו איש את-אחיו", ומשום "וגר לא-תונה" (שם).
10 וכן הלוהצו — עובר משום "[ו]לא תלחצנו" (שם), נוסף
11 על הלאו (לא תעשה רז) הפוללו עם כל-ישראל, כלומר:
12 אונאת ממון.

אגרות קודש

ב"ה, ח' תמוז, תשי"ג

ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ

מוה"ר רפאל נחמן שי הכהן

שלום וברכה!

אחרי הפסק ארוך הנה בנועם קבלתי המשך רשימותי, ולפלא שלא כתב בצירוף לזה עכ"פ
ממצב בריאותו ושל זוגתו שיחיו ויה"ר שזה יהי סימן טוב שהכל שלום, ובכ"ז להבא יכתוב גם ע"ד
הני"ל וכן ע"ד הצלחתו בשיבת אחי תמימים בתל אביב, ות"ח מראש.

במ"ש ברשימתו אודות החח"ם (בעל המחבר השדי חמד) הנה כנראה שיש כאן איזה טעות,
כי השדי חמד בא לקרים מקונסטנטינ[ני]פול (ולא מירושלים ת"ו) בשנת תרכ"ז וחזר ועלה לאה"ק ת"ו
בשנת תרנ"ט, וא"כ הרי זה ל"ב שנים שהותו בקרים ולא מ"ב. וכן אודות מלחמתו בבתי ספר אליאנס,
הי' זה בחברון לאחר חזרתו מקרים, ואינו ידוע ממקום אחר שיהי ג"כ בירושלים. ובפרט שכשיצא
החח"ם מירושלים ת"ו הי' בן י"ח-כ' לערך, ואין סברא לומר שמכל רבני ירושלים ת"ו הי' הוא הלוחם
נגד הני"ל.

מוסג"פ הקונטרס שהו"ל לחג הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל ובטח יזכה בתוכנו את הרבים.

בברכה לבריאות הנכונה לו ולב"ב שיחיו ולהצלחה בגו"ר.

מ. שניאורסאהן

ב"ה, ב' תמוז, תשי"ג
ברוקלין.

הנהלת צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו,
ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם נתקבל מכתבם מכ"ה סיון עם קטעי העתונים והתמונות (וחבל אשר התמונות לא עלו כהוגן) ובטח גם להבא ישלחו הנדפס בהעתונים וכו' ופשיטא שישלחו לכאן עכ"פ איזה טופסים מהשיחות שהדפיסו או שידפיסו.

מוסג"פ הקונטרס שהו"ל לחג הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל, וכן הפרובס מהמשך רשימת המאסר, ובטח בהתאם להצעתם מאז הנה יוכלו להדפיס המשך המאסר בחוברת בפ"ע - או כמ"ש אח"כ בהבטאון.

ב"ה, ב' תמוז, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר דוד נתן שי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו מכ"ז סיון, וכבקשתו הנה כשאחי על הציון של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע אזכיר את אלו שאודותם כותב.

(ב) במענה על שאלתו, הנה אין ת"י כתב יד סופרו של הבעש"ט.

(ג) בנוגע להצעתו להדפיס אלפא ביתא האותיות עם התגים כמו שהם כתובים בתורה, הנה איני רואה הנחיצות והתועלת בזה, וכיון שדברים אלו עלולים שלא להשמר כדבעי, הרי במילא יש למעט בהפצתם, כיון שאין זה נוגע לחינוך התינוקות, כי כמו שבמקום שנוגע לחינוך הרי ידוע מרז"ל בשה"ש רבה עה"פ ודגלו עלי אהבה, אבל במקום שאין נוגע להנ"ל הפליגו רז"ל בקדושת כתב אשורי בכמה וכמה מקומות, וידוע ג"כ תשובת הרמב"ם בזה, ועיין שו"ע יו"ד סוף סימן רפ"ד.

(ד) ואחרון חביב, שחותם הנני מכתבי בברכת מזל טוב מזל טוב לקראת נשואי בת אחיו תחי', ויה"ר מהשי"ת שיבנו בית בישראל בנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות.

בברכה.

ב"ה, ט' תמוז, תשי"ג
ברוקלין.

שלום וברכה!

במה שהעיר במכתבו אודות מחיצה בבית הכנסת, הנה זה מכבר נדפס מאמר בזה בהירחון "המאור" המופיע בברוקלין, טבת תשי"א, מהרב אברהם שי' וויינפעלד דנויארק ומעיר שם מהרמב"ם פרק ח' הלכות לולב, מהלכות בית הבחירה פרק ה', פירוש המשניות בסוכה ובתוס' יו"ט, שבמקומות האחרונים משמע שצריכה להיות המחיצה באופן שלא יוכלו להסתכל ומציין ג"כ לשו"ת מהר"ם שיק חלק או"ח סי' ע"ז שהרעיש עולם נגד הרוצים לעשות מחיצה בעמודים באופן שיוכלו לראות, וסיים שפשוט הדבר שכל זה נאמר אפילו אם כל הנשים נזהרין בכיסוי ראש ובטפח מגולה, מכש"כ עאכ"כ אם הן הולכות פרועות ראש וזרועות מגולות, יש איסור כפול, ועיין באו"ח סי' ע"ה וזה פשוט. ובירחון הנ"ל דחדש אייר-סיון תשי"ג מדובר ג"כ בהנ"ל.

ישעיה פרק סה יא-יז

יֵא וְאַתֶּם עֲזֹבִי יְהוָה הַשֹּׁכְחִים אֶת־הָרָקִיעַ הָעֲרֹכִים לְגַד שְׁלַחַן וְהַמְמַלְאִים לִמְנֵי מִמָּסָךְ: יב וּמִנִּיתִי אֶתְכֶם לַחֲרֹב וְכֻלְכֶם לְטַבַּח תִּכְרְעוּ יַעַן קָרָאתִי וְלֹא עָנִיתֶם דִּבַּרְתִּי וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וַתַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינֵי וּבִאֲשֶׁר לֹא־חִפְצָתִי בַּחֲרָתֶם: (פ) יג לָכֵן פָּה־אֶמַר | אֲדַנִּי יְהוָה הִנֵּה עֲבָדִי | יֵאֵלְלוּ וְאַתֶּם תִּרְעָבוּ הִנֵּה עֲבָדִי יִשְׁתּוּ וְאַתֶּם תִּצְמָאוּ הִנֵּה עֲבָדִי יִשְׁמְחוּ וְאַתֶּם תִּבְשּׁוּ: יד הִנֵּה עֲבָדִי יִרְנּוּ מִטּוֹב לֵב וְאַתֶּם תִּצְעֲקוּ מִפָּאֵב לֵב וּמִשֹּׁכֵר רוּחַ תִּלְיָלוּ: טו וְהִנַּחְתֶּם שְׂמֵכֶם לְשִׁבְעָה לְבַחֲיָי וְהִמִּיתִךְ אֲדַנִּי יְהוָה וְלַעֲבָדָיו יִקְרָא שֵׁם אַחֵר: טז אֲשֶׁר הִמַּתְבָּרֵךְ בְּאָרֶץ יִתְבָּרֵךְ בְּאַלְהֵי אֲמֹן וְהִנְשָׁבַע בְּאָרֶץ יִשְׁבַּע בְּאַלְהֵי אֲמֹן כִּי נִשְׁכְּחוּ הַצִּרוֹת הָרָאשֹׁנוֹת וְכִי נִסְתָּרוּ מַעֲיָנֵי: ז כִּי־הִנֵּנִי בּוֹרֵא שָׁמַיִם חֲדָשִׁים וָאָרֶץ חֲדָשָׁה וְלֹא תִזְכְּרָנָה הָרָאשֹׁנוֹת וְלֹא תַעֲלִינָה עַל־לֵב:

רש"י

אירע לפלוני: והמיתך. מיתת עולם: ולעבדיו יקרא שם אחר. שם טוב וזכר לברכה: (טז) אשר המתברך בארץ. כי תהיה יראתי על כולם ומלא' הארץ דעה והמתהלל ומשתבח בארץ יתברך באלהי אמן יתהלל שהוא עבד לאלהי אמן אלהי האמת שאימן ושמר הבטחתו זאת: כי נשכחו הצרות. לכך יקראוני אלהי אמן: (ז) שמים חדשים. יתחדשו השרים של מעלה ויהיו שרי ישראל שרי עליונים ושרי האומות תחתונים, וכן בארץ; ויש אומרים שמים חדשים ממש וכן עיקר כי מקרא מוכיח כי כאשר השמים החדשים וגו' (לקמן טו):

מצודת ציון

(יא) העורכים. ענין סידור: לגד. למני. שמות כוכבים: ממסך. יין מזוג כמו לחקור ממסך (משלי כז): (יב) ומניתי. מלשון מנין ומספר: לטבח. ענין שחיטה: תכרעו. ענין נפילה על הברכים: עיניתם. מלשון עניה ותשובה: (יד) ומשבר רוח. ר"ל מצער ויגון: תלילו. מלשון יללה: (טז) המתברך. ענין התפארות כמו מברך רעהו (משלי כז): אמן. ענינו כמו אמת:

מצודת דוד

(יא) ואתם. אבל אתם העוזבים את ה' וכפרו בו: השכחים. אשר שכחו את בית המקדש ולא זכרו שבו לבד ראוי להקריב קרבנות: העורכים. אשר ערכו מאכלים על השלחן להקריב לגד והוא כוכב צדק והיו ממלאים יין מזוג לנסך למני וגם הוא שם כוכב: (יב) ומניתי אתכם לחרב. במנין אמר אתכם לחרב למען לא יפקד מי: וכולכם לטבח תכרעו. איש לא נעדר מן המנין: יען. בעבור אשר קראתי אליכם ביד עבדי הנביאים לעזוב דרך ההוא ולא עניתם לאמר נעזוב הדרך הרע

הזה: ובאשר. בהדבר אשר לא חפצתי אני בחרתם אתם: (יג) לכן וכו'. ר"ל מלבד העונש שיהיה לכם בעולם הזה עוד תקבלו עונש בעולם הבא כי עבדי הצדיקים יאכלו ר"ל יהנו מזיו השכינה וכן ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו (שמות כד) ור"ל שנהנו מזיו השכינה כאילו אכלו ושתו: ואתם. אבל אתם עוזבי ה' תהיו רעבים מזה ההנאה כי לא תזכו לזה: הנה עבדי ישתו וכו'. כפל הדבר במ"ש: ואתם תבושו. על אשר מעלתם בה: (יד) מטוב לב. מסיבת טוב לב: ומשבר. מסיבת שבר רוח תעסקו ביללה: (טז) והנחתם שמכם. לאחר שתמותון תניחו את שמכם להיות לשבועה לבחירו הצדיקים כי יאמרו בשבועתם אם עשיתי כזאת יקרני כמקרה הרשעים ההם כמו ישימך ה' כצדיקיהו וכאחאב וכו' (ירמיה כט): והמיתך. כל אחד מכם ימות מיתת עולם באבדן הנפש בעולם הבא: ולעבדיו. אבל לעבדיו שדבקו בו יקרא שם אחר לכבוד ולתפארת וכמ"ש ואתם כהני ה' תקראו וכו' (לעיל סא): (טז) אשר המתברך בארץ. ר"ל כ"כ יגדל שמם עד אשר שכל המתברך והמתהלל בפי אנשים בכל הארץ לא יתהלל בשום דבר כ"אם בזאת יתהלל לומר עליו שנדבק באלהים אמת שאימן ושמר ההבטחה ההיא לגדל שמות הדבקים בו: ישבע באלהי אמן. כי כולם יאמינו בו על שהאמין הבטחתו ולכן ישבעו בו ובמ"ש ונשבעות לה' צבאות (לעיל ט): כי נשכחו. ר"ל כ"כ חרבה הטובה עד שיהיו נשכחים כל הצרות הראשונות שסבלו בהיותם בגולה: וכי נסתרו מעיני. גם מעיני יהיו נסתרים צרות כאלה כי לא יהיה עוד בעולם א"כ לא יהיה נראה: (יז) כי הנני בורא שמים וכו'. ר"ל יהיה רוב טובה בעולם כאילו נברא עולם חדש אשר לא ימצא שם צרות, או הדברים כמשמען וכמ"ש כי כאשר השמים החדשים וכו' עומדים לפני (לקמן טו): ולא תזכרנה הראשונות. לפי רוב הטובה שיהיה אז לא תזכרנה הצרות הראשונות: ולא תעלינה על לב. כפל הדבר במ"ש:

שיר השירים פרק ב טיג

ט דומה דודי לצבי או לעופר האילים הנה זה עומד אחר פתלנו משגית מן החלונות מציץ מן החרפים:
 י ענה דודי ואמר לי קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך: יא פיהנה (הסתו) הפתיו עבר הנשם חלף
 הלך לו: יב הנצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו: יג התאנה חנטה פניה
 והגפנים | סמדר נתנו ריח קומי (לכי) לך רעיתי יפתי ולכי לך:

רש"י

התור. קול התייר הגדול. דבר אחר, קול התור קול שהגיע זמן יציאתכם ממצרים: הנצנים נראו בארץ. קרבנו ימי החמה שהאילנות מוציאים פרחים והולכי דרכים מתענגים לראותם: עת הזמיר הגיע. שהעופות נותנים זמר וקול ערב להולכי דרכים: וקול התור. כמשמעו תורים ובני יונה דרך העופות להיות משוררים ומצפצפים בימי ניסן. (יג) התאנה חנטה פניה. הגיע זמן של ביכורים ליקרב שתיכנסו לארץ: והגפנים סמדר. קרב זמן נסכי היין. דבר אחר, כשרים שבכם חנטו והנצו לפני מעשים טובים והריחו ריח טוב: קומי לך. כתיב יוד יתירה קומי לך לקבל עשרת הדיברות. דבר אחר, התאנה חנטה פניה אלו פושעי ישראל שכלו בשלשת ימי אפילה: והגפנים סמדר נתנו ריח. אלו הנשאים מהם עשו תשובה ונתקבלו, כך נדרש בפסיקתא: התאנה חנטה פניה. כמשמעו: והגפנים סמדר. כשנופל הפרח והענבים מובדלים זה מזה וניכרים כל ענבה לעצמה קרויה סמדר, כל הענין הזה פשוטו לשון חיבת פיתוי שבחור מרצה את ארוסתו לילך אחריו כן עשה לי דודי:

(ט) דומה דודי לצבי. בקלות מרוצתו שמהיר לבוא כצבי וכעופר האילים עופר איל בחור: הנה זה עומד וגו'. סבורה הייתי לישב עגונה עוד ימים רבים והנה הוא הודיע שהיה עומד ומציץ מן חלונות השמים את העשוי לי שנאמר (שמות ג) ראה ראיתי את עני עמי וגומר: (י) ענה. לשון עניה ולשון צעקה קול רם וזה בנין אב לכולם (דברים כז) וענו הלויים: ואמר לי. ע"י משה: קומי לך. (שמות ג) אעלה אתכם מעוני מצרים: ענה דודי. על ידי משה: ואמר לי. על ידי אהרן: קומי לך. זרזי עצמך (שמות יא) וישאלו איש מאת רעהו: (יא) הנה הסתיו עבר. אין עכשיו טורח בדרך, סתיו חורף תרגום סתוא. כי הנה הסתיו עבר. אלו ארבע מאות שנה דילגתים למנות משנולד יצחק: הגשם. שהוא טרחותו של סתיו חלף והלך לו, כלומר שמונים ושש שנה של קושי השעבוד נגזרו עליכם והלכו להם משנולדה מרים הקשו המצריים שעבוד על ישראל ולכן נקראת מרים על שמררם: (יב) הנצנים נראו בארץ. הרי משה ואהרן מוכנים לכם לכל צרכים: עת הזמיר הגיע. שאתם עתידים לומר שירה על הים: וקול

מצודת ציון

(ט) דומה. מלשון דמיון: לעופר. כן יקרא ילד האיל. וכן יקרא ילד הצבי. כמו שנאמר כשני עפרים תאומי צביה (לקמן ד ה): משגיח. ענין הבטה בהתבוננת רב: מציץ. מלשון נצץ והוא גלוי הפרח רוצה לומר מגלה עצמו להיות נראה ונשקף: החרכים. תרגום של חלון חרכא: (י) ענה. ענין הרמת קול. כמו וענו הלויים כו' קול רם (דברים כז יד): (יא) הסתיו. זמן החורף כי וקין וחורף (בראשית ח כב), תרגם אונקלוס וקייטא וסתוא: חלף. עבר. כמו וחלף ביהודה (ישעיה ח ח): (יב) הנצנים. ענין פרח. כמו עלתה נצה (בראשית מ י): הזמיר. מלשון זמר ושיר: התור. הוא שם עוף: (יג) חנטה. יציאת הפירות והראותן קודם גמר בישולן תקרא חנטה. ובדברי רז"ל אילן שחנטו פירותיו (ר"ה טו): פגיה. הם התאנים שלא בשלו כל צרכן. ובדברי רז"ל פגה שטמנה (שבת קנג). סמדר. הם הענבים הדקים הניכרים אחר שנפל הפרח. וכן פתח הסמדר (לקמן ז יג): לך. רוצה לומר להנאתך:

מצודת דוד

(ט) דומה דודי. בקלות מרוצתו דומה הוא לצבי או לעופר האילים, שהם קלי המרוץ. וכאילו הוא עומד כבר אחר כותל בתינו, ומשגיח בי דרך החלונות, ומגלה עצמו אלי דרך החרכים. והנמשל הוא לומר מוכן הוא להשיב שכירתו אלי וימחר את הקץ, וכאילו כבר בא ומשגיח בי בעין חמלתו: (י) ענה דודי. רוצה לומר הלא בתחלת צמיחות האהבה כאשר בא אלי בראשונה, הרים קול ואמר לי קומי ממקומך להנאתך את רעיתי יפתי, ולטובתך לך אחרי. והנמשל הוא לומר הלא ביום בחרו בי עוד הייתי במצרים, שלח שלוחי להוציאני מקושי השעבוד: (יא) כי הנה הסתיו עבר. כי כבר עבר החורף וחלף זמן הגשם, ואין טורח להולכי אורח. והנמשל הוא שאמר הנה כבר נשלם ימי השעבוד וזמן עבודת הפרך: (יב) הנצנים וגו'. כבר נראים פרחי האילן והגיע עת האביב העופות מצפצפים ומשוררים בקול ערב. ובארצנו נשמע קול התורים, ודרך הולכי אורח להתענג באלה. והנמשל הוא שהלכו במדבר בעמוד אש וענן, ואמרו שירה על הים על שטבעו המצרים: (יג) התאנה וגו'. אילני תאנה חנטו פירותיהם, ודרך האדם להתענג בראותן. והסמדר מן הגפנים נתנו ריח טוב באפי הולכי אורח. והכל הוא ענין פיתוי מה שהדרך לפתות בהם ללכת בדרך: קומי לך. רוצה לומר הואיל וכל כך תתענג בדרך, לכן קומי לך וכו'.

והסמדר מן הגפנים נתנו ריח טוב באפי הולכי אורח. והכל הוא ענין פיתוי מה שהדרך לפתות בהם ללכת בדרך: קומי לך. רוצה לומר הואיל וכל כך תתענג בדרך, לכן קומי לך וכו'. והנמשל הוא שבאכילת המן התענגה לטעום בו כל הטעמים, והגיו לה השליו ולא חסרה דבר:

י' מן הכרוב – אסור באספרגוס; מן האספרגוס – מתיר בכרוב. מן הגריסים – אסור מן המקפה, ורבי יוסי מתיר; מן המקפה – מתיר בגריסים. מן המקפה – אסור בשום, ורבי יוסי מתיר; מן השום – מתיר במקפה. מן העדשים – אסור באששין, ורבי יוסי מתיר; מן האששין – מתיר בעדשים. חטה חטים שאיני טועם – אסור בהן, בין קמח בין פת. גרים גריסין שאיני טועם – אסור בהן, בין חיון בין מבשלים. רבי יהודה אומר: קונם גרים או חטה שאיני טועם – מתיר לכם חיים.

פרק שביעי

א הנודר מן הירק – מתיר בדלועין; ורבי עקיבא אומר. אמרו לו לרבי עקיבא: והלא אומר אדם לשלוחו: קח לי ירק, והוא אומר: לא מצאתי אלא דלועין. אמר להם: בן הדבר! או שמא אומר הוא לו: לא מצאתי אלא קטנית? אלא שהדלועין בכלל ירק, ואין קטנית בכלל ירק. ואסור בפול המצרי לח, ומתיר ביבש.

פירוש ברטנורא

י' אספרגוס. מין כרוב הוא, אלא שאין כרוב נקרא בשם אספרגוס. פירוש אחר, אספרגוס, המים ששלקו בהם הכרוב: מן הגריסין אסור במקפה. שאע"פ שהם נתונים לתוך המקפה עדיין שם גריסין עליהם: ורבי יוסי מתיר. דקסבר מקפה של גריסין מקור, גריסין גרידא לא מקור: מקפה. תבשיל עב של קטנית או של ציקי קדרה: הנודר מן המקפה אסור בשום. רגילים היו לתת שום בכל מקפה כדי שיתן טעם, והשום הוא המקפה: אסור באששין. פסולת של עדשים. ואין הלכה כר' יוסי בתלאת בבי דמתניתין: חטה חטים שאיני טועם. חטה משמע פת אפורה, חטים משמע לכוס: ז' א' הנודר מן הירק, לא מצאתי אלא דלועין. ואם מין ירק הוא אמאי לא זכין ליה: כן הדבר. ומשם אני מביא ראיה. שמא אומר לא מצאתי אלא קטנית. ומדקא אתי להמלך על הדלועין אלמא מין ירק הוא. והלכה כחכמים:

משניות מבוארות – קהתי

יהודה אינו חולק על תנא קמא אלא בא להשמיענו שהנודר בלשון יחיד – "גריס", "חיטה" – אין כוונתו אלא לתבשיל ולפת.

יום ראשון

באור משנה י

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שאף על פי שהקפלות מין כרישין הם, מכל מקום הנודר מן הכרישין מותר בקפלות, והואיל ויש להם שם בפני עצמם, באה משנתנו ללמד על מאכלים אחרים, שאף על פי שיש להם שם בפני עצמם, מכל מקום כלולים הם בשם הכולל של מינם.

מן הכרוב – הנודר מן הכרוב, אסור באספרגוס – שבכלל הכרוב הוא; אבל הנודר מן האספרגוס, מתיר בכרוב – שאין הכרוב כלול בשם איספרגוס. איספרגוס – יש מפרשים: ירק ממין הכרוב (דמ"ט). הנודר מן הגריסים – פולים שנכתשו לחצאים, אסור מן המקפה – אסור לו לטעום מן התבשיל של הגריסים; ורבי יוסי מתיר – לפי שהתבשיל נקרא "מקפה של גריסין", ולא "גריסין" כפי שנדר, הלכך מותר במקפה. מן המקפה – הנודר מן המקפה, מתיר בגריסין – לדברי הכל, שלא נדר מן הגריסים אלא מן התבשיל של הגריסים. הנודר מן המקפה, אסור בשום – שהיו נותנים במקפה; ורבי יוסי מתיר – שלא אסר עליו בנדרו אלא את המקפה, ולא את השום. מן השום – אבל הנודר מן השום, מתיר במקפה – לדברי הכל. מן העדשים – הנודר מן העדשים, אסור באששין – בפסולת של העדשים (הרא"ש); ויש מפרשים: באששין – בפת שמעורב בה קמח עדשים (דמ"ט); ורבי יוסי מתיר – שלדעתו אין אששין בכלל עדשים. מן האששין – אבל הנודר מן האששין, מתיר בעדשים – לדברי הכל. האומר: חטה חטים שאיני טועם – שנדר בשני הלשונות: "חיטה חטים", אסור בהן – בחיטים, בין קמח בין פת – כלומר שאסור לו לטעום לא קמח ולא פת; בברייתא בגמרא מבואר, ש"חיטה" משמע פת אפורה מחיטים, ואילו "חיטים" משמע ללעוס גרעיני חיטים. הלכך האומר בנדרו: "חיטה חטים" אסור עליו את החיטים בכל צורה שהיא, ואסור בין בקמח בין בפת. וכן האומר: גרים גריסין שאיני טועם – שנדר בשני הלשונות: "גרים גריסים", אסור בהן, בין חיון בין מבשלים – אסור לו לטעום גריסים בין חיים בין מבשלים, מאותו הטעם שבארנו ב"חיטה חטים". רבי יהודה אומר: קונם גרים או חטה שאיני טועם – מי שנדר בלשון זה, שאמר: "קונם גרים שאיני טועם" או: "קונם חיטה שאיני טועם", ולא אמר "גריסים" או "חיטים", מתיר לכם חיים – מותר לו לאכול גריסים וחיטים חיים (אכילה שלא כדרכה קרויה "כסס"). רבי

באור משנה א

משנתנו עוסקת בלשון נדר, שמשמעותו ניתנת להתפרש על פי הבנת השליח דברי משלחו; שכן האומר לשליחו: "קנה לי ירק", והלך השליח ומצא דבר הכולל במין הירק, כגון חסה או תרד וכיוצא בזה, היה דרכו להביאו למשלח מבלי להימלך בו, שהרי ברי לו, שהדבר שמצא הוא בכלל דברי המשלח. וכן להיפך, אם לא מצא השליח ממין הירק אלא ממין אחר לגמרי, כגון קטניות או דגן, אף בכגון זה לא יבוא להימלך במשלח, אלא אינו מביאו, שהרי ברי לו, שהדבר שמצא אינו בכלל דברי המשלח. אבל אם מצא השליח דבר שהוא ספק לו, אם בכלל ירק הוא אם לא, כגון שמצא דלעת, שהיא גם ירק וגם פרי, ואינה נאכלת חיה כשאר ירקות אלא מבושלת – בכגון זה אין השליח לוקח הדלעת, אלא דרכו לחזור למשלח ולהימלך בו תחילה. משנה זו דנה בלשון נדרים, אם דבר שדרכו של שליח להימלך עליו בכלל דברי הנודר הוא אם לא.

הנודר מן הירק – שאסר הירק על עצמו, מתיר בדלועין – מותר לו לאכול דלועים, לפי שאינם בכלל הירק. ורבי עקיבא אומר – את הדלועים על הנודר מן הירק. בגמרא מבואר, שמדובר במשנתנו בכגון שאמר: "קונם עלי ירק המתבשל בקדירה", ולכן סובר רבי עקיבא, שבכלל נדרו אף ירקות שאינם נאכלים חיים כגון דלועים, כמו שבארנו לעיל. אמרו לו לרבי עקיבא – החכמים החולקים עליו: והלא אומר אדם לשלוחו: קח לי ירק, והוא אומר – והשליח אומר למשלחו: לא מצאתי אלא דלועין – ובאתי לשאול אם ליקח אותן; הרי משמע, שאין הדלועים בכלל ירק בלשון בני אדם. אמר להם – רבי עקיבא לחכמים: בן הדבר! – אמת הדבר, שדרכו של שליח לירק לבוא להימלך במשלחו אם ליקח דלועים, ודווקא מכאן ראיה לדברי, שהנודר מן הירק אסור בדלועים; או שמא אומר הוא לו: לא מצאתי אלא קטנית – שהרי כלום דרכו של השליח לירק לבוא להימלך במשלחו, כשלא מצא אלא קטנית, אם ליקח קטנית? אלא שהדלועין בכלל ירק, ואין קטנית בכלל ירק – רבי עקיבא סובר, שאין דרכו של שליח להימלך אלא על דבר שהוא בכלל אותו המין שאמר לו משלחו, ולא על דבר שאינו בכלל אותו המין, וכיון שאנו רואים שדרכו של השליח לירק להימלך במשלחו אם ליקח דלועים, הרי שהדלועים בכלל הירק הוא. אבל חכמים סוברים, שדבר שצריך שליח להימלך עליו אינו בכלל אותו המין, ולכן אין דלועים בכלל הירק. ואסור בפול המצרי לח – הנודר מן הירק אסור בפול המצרי כשהוא עדיין לח, שאז

ב הנודר מן הדגן – אסור בפול המצרי יבש; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: אינו אסור אלא בחמשת המינין. רבי מאיר אומר: הנודר מן התבואה – אינו אסור אלא בחמשת המינין; אבל הנודר מן הדגן – אסור בכל, ומותר בפרות האילן ובירק.

ג הנודר מן הקסות – מותר בשק, ביריעה, ובחמילה. אמר: קונם צמר עולה עלי – מותר להתכסות בגוי צמר; פשתן עולה עלי – מותר להתכסות באניצי פשתן. רבי יהודה אומר: הכל לפי הנודר: טען והזיע, והיה ריחו קשה, אמר: קונם צמר ופשתים עולים עלי – מותר להתכסות, ואסור להפשיל לאחוריו.

ד הנודר מן הבית – מותר בעליה; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: עליה בכלל הבית. הנודר מן העליה – מותר בבית.

ה הנודר מן המטה – מותר בדרגש; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: הדרגש בכלל המטה. הנודר מן הדרגש

פירוש ברטנורא

ב אסור בפול המצרי יבש. דגן כל מידי דמרגן משמע, כל דבר שעושין ממנו כרי, והא נמי מדגן הוא: הנודר מן הדגן אסור בכל. מיני קטניות שעושין מהן כרי. ואין הלכה כרבי מאיר:

ג בשק ביריעה ובחמילה. מיני בנדים גסים ועבים ביותר ואין בני אדם רגילים להתכסות בהם: מותר בגוי צמר. שלא נתכוין אלא לבגד צמר: הכל לפי הנודר. לפי שעת הנדר. כיון שניכר שמחמת כובד משאו נדר. מותר להתכסות. והלכה כרבי יהודה:

ד הנודר מן הבית. שלא יכנס לבית. מותר ליכנס לעליה, דלאו בכלל בית הוא: **ה** דרגש. מטה קטנה שנותנין אותה לפני מטה גדולה וממנה עולין למטה הגדולה: לתחומה של עיר. אלפים אמה לכל רוח סביבותיה. עיבורה של עיר.

משניות מבוארות – קהתי

פשתן עולה עלי, "מותר להתכסות באניצי פשתן" – בחוטים של פשתן שהוסרו מן הגבעולים, ועדיין לא הוכן מהם בגד, שלא התכוון הנודר אלא לבגד פשתן. **רבי יהודה אומר: הכל לפי הנודר** – כלל הוא בנדרים, שהולכים אחר כוונת הנודר, לפי מסיבות נדרו; כיצד? **טען והזיע** – היה אדם נושא על גבו משא של צמר או של פשתים, והזיע, והיה ריחו קשה – שהיה קשה לסבלו, ומתוך כך **אמר: קונם צמר ופשתים עולים עלי** – שנדר שלא יעלו על גופו צמר ופשתים, **מותר להתכסות** – ללבוש בגדי צמר ופשתים; **ואסור להפשיל לאחוריו** – לטעון אותם על גבו דרך משא, לפי שניכר הדבר, שלא נתכוון הנודר לאסור עצמו בלבישת צמר או פשתים אלא בטעינת צמר ופשתים, שהרי כל נדרו לא בא אלא מפני שטען והזיע.

יוס ש"י

באור משנה ד

נוהגים היו לבנות על גג הבית מבנה נוסף, שקראוהו בשם "עלייה", ונחלקו תנאים במשנתו בנודר מן הבית, אם העלייה בכלל הבית.

הנודר מן הבית – מי שנדר שלא ייכנס לבית, **מותר בעליה** – מותר לו להיכנס לעלייה שעל גג הבית, **דברי רבי מאיר** – שסובר רבי מאיר: אין העלייה בכלל הבית. **וחכמים אומרים: עליה בכלל הבית** – ולפיכך הנודר מן הבית אסור בעליה, כלומר שאם נדר מבית מסויים שיש לו עלייה, כגון שאמר בנדרו: "בית זה", הרי הוא אסור גם בעליית הבית הזה; וכן אם נדר מכל הבתים, כגון שאמר: "בית" סתם, הרי הוא אסור גם בעליות של כל הבתים (הריטבא). **הנודר מן העליה** – שלא להיכנס לעלייה, **מותר בבית** – מותר לו להיכנס לבית, שלדברי הכל אין הבית כלול בשם "עלייה".

באור משנה ה

הנודר מן המטה – מי שנדר שלא ייחנה ממיטה, **מותר בדרגש** – מותר לו ליהנות מדרגש. בגמרא מובאים שני פירושים ל"דרגש": א. "ערסא דגדא" (ערוסת זמ). שהיו עורכים ומציעים אותה לשם מזל הבית, והיתה עשויה לכבוד ולא לשימוש. ב. "ערסא דצל"א" (ערוסת עור). העשויה אמנם לשימוש, אבל אינה חשובה כמיטה ממש; ומבואר במפרשים, שהיא מיטה קטנה העשויה לפני המיטה הגדולה, כדי לעלות ממנה על הגדולה (רמב"ם; המאירי; ברטנורא); **דברי רבי מאיר** – הסובר, שאין הדרגש בכלל המיטה. **וחכמים אומרים:**

נחשב הוא לירק, **ומותר ביבש** – בפול המצרי שהתייבש; שהיו נוהגים לעשותו כרי, היינו לאספו ערימה בגורן כמו מין דגן, ולפיכך אינו בכלל ירק.

יוס ש"י

באור משנה ב

בסיפא של המשנה הקודמת למדרו, שהנודר מן הירק מותר בפול המצרי היבש, הואיל ונוהגים בו כבדגן לעשותו כרי. משנתנו דנה בנודר מן הדגן, מה דינו לגבי הפול היבש.

הנודר מן הדגן – כגון שאמר: קונם הדגן עלי, **אסור בפול המצרי יבש** – לפי שעושים ממנו כרי, היינו ערימה בגורן, כדרך שעושים במיני הדגן; **דברי רבי מאיר** – שסובר רבי מאיר: הנודר מן הדגן אסור בכל מיני קטניות שעושים מהם כרי. **וחכמים אומרים: אינו אסור** – אין הנודר מן הדגן אסור, אלא בחמשת המינין – בחמשת מיני הדגן, שהם: חיטים, שעורים, כוסמים, שכולת שועל ושיפון, שכן מינים אלו קרויים דגן בין בדיני התורה, כגון לגבי מצוות הפרשת חלה מן העיסה, ובדין חמץ ומצה וכיוצא בזה, ובין בלשון בני אדם; אבל הקטניות אינן בכלל "דגן", אף על פי שעושים מהן כרי, ולכן הוא מותר בהן. **רבי מאיר אומר: הנודר מן התבואה, אינו אסור אלא בחמשת המינין** – שמינינו אותם לעיל; שמורה רבי מאיר, שלשון "תבואה" אינו כולל אלא חמשת המינים בלבד, **אבל הנודר מן הדגן, אסור בכל** – בכל מיני קטניות, שלשון "דגן" כולל, לדעת רבי מאיר, כל דבר שעושים ממנו כרי כדגן, ולכן הנודר מן הדגן אסור בהם, **ומותר בפרות האילן ובירק** – שאף על פי שנקראים "תבואת השדה", אינם בכלל "דגן" (גמרא).

באור משנה ג

עד כה עסקנו בנודר ממאכלים מסויימים. משנתנו דנה בנודר מבגדים מסויימים. **הנודר מן הקסות** – שאסר על עצמו "כסות", **מותר בשק** – להתכסות בשק, **ביריעה, ובחמילה** – שהם מיני בגדים עבים וגסים, שאין דרך בני אדם להתכסות בהם אלא בעתים מיוחדות. לפי פירוש הרמב"ם: שק – ארוג במטווה שער; ויריעה – ארג גס ועבה שאינו תפור, חמילה – כעין שמיכה עבה להגנה ממטר. **אמר: קונם צמר עולה עלי** – שנדר שלא יעלה צמר על גופו, **מותר להתכסות בגוי צמר** – בחתיכות צמר הגזוזות מהצאן, לפי שלא נתכוון הנודר לצמר סתם אלא לבגד צמר; **פשתן עולה עלי** – וכן האומר: "קונם

— מִתֵּר בַּמָּטָה. הַנּוֹדֵר מִן הָעִיר — מִתֵּר לְפָנֶיךָ לְתַחֲוֵמָהּ שֶׁל עִיר, וְאִסּוּר לְפָנֶיךָ לְעִבּוּרָהּ. אֲבָל הַנּוֹדֵר מִן הַבֵּית — אִסּוּר מִן הָאֵגֶף וְלִפְנֵים.

ו קוֹנֵם פְּרוֹת הָאֵלוּ עָלֶי, קוֹנֵם הֵן עַל פִּי, קוֹנֵם הֵן לְפִי — אִסּוּר בְּחִלּוּפֵיהֶן וּבְגִדּוּלֵיהֶן. שְׁאֵנִי אוֹכֵל וְשְׁאֵנִי טוֹעֵם — מִתֵּר בְּחִלּוּפֵיהֶן וּבְגִדּוּלֵיהֶן, בְּדִבְרֵי שְׁזָרְעוּ בָּהֶן; אֲבָל בְּדִבְרֵי שְׁאֵין זָרְעוּ בָּהֶן — אֲפִילוּ גִדּוּלִי גִדּוּלִין אֲסוּרִין. ז הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ: קוֹנֵם מַעֲשֵׂה יָדַי עָלֶי, קוֹנֵם הֵן עַל פִּי, קוֹנֵם הֵן לְפִי — אִסּוּר בְּחִלּוּפֵיהֶן וּבְגִדּוּלֵיהֶן. שְׁאֵנִי

פירוש ברטנורא

הביתם היוצאים ממנה בתוך שבועים אמה ושיריים. כאשר מעוברת שכריסה בולט לחוץ: האגף. [מקום] נעילת הדלת. ודוגמתו, יניפו הדלתות בספר (עזרא) (נחמיה ז) ואין הלכה כר"מ בכולה מתניתין:

אסור בחילופיהן ובגידוליהן. אם החליפן לכתחלה אסור המחליף בדמיהן, דרבנן גזרו על דמי איסורי הנאה. וגידולי קונם אסורים בגידולי הקדש: שאני אוכל שאני טועם. לא אסר עליו אלא אכילה וטעימה מהם בלבד: אבל בדברי שאין זרעו כלה. כגון בצלים, וכיוצא בהן. אפילו גידולי גידולים היו כמו גוף האיסור, כיון שאין הזרע כלה:

ז קונם מעשה ידי ע. אסר כל מה שהיא עושה ומכניה לו. ואם נטעה אילן, גידולי אסורין:

משניות מבוארות — קהתי

אסור בחילופיהם ובגידוליהם, כדין הקדש, שחילופיו וגידוליו אסורים. שְׁאֵנִי אוֹכֵל וְשְׁאֵנִי טוֹעֵם — אבל האומר: "קונם פירות שאני אוכל" או: "קונם פירות שאני טועם", מִתֵּר בְּחִלּוּפֵיהֶן וּבְגִדּוּלֵיהֶן — שלא אסר על עצמו אלא גוף הפירות, וכשאוכל חילופיהם וגידוליהם אינו טועם אותם הפירות שאסר על עצמו. והוא הדין אם אמר: קונם פירות האלו שאני אוכל או שאני טועם, שאף על פי שאסור בתעורבתם וביוצא מהם, כמו שהזכרנו בהקדמה למשנתנו, מכל מקום מותר בחילופיהם ובגידוליהם, שכן הלשון "שאני אוכל", "שאני טועם", בא למעט בדברי הנודר, ולהתיר לו כל מה שאין בו מטעמם של הפירות שנדר מהם, כגון חילופין וגידולין, מה שאין כן תעורבת והיוצא מהם, שיש בהם מטעם הפירות האסורים עליו (הר"ן; המאירי). ויש מפרשים, שמה שנקטה המשנה בדברי הנודר ברישא "פירות האלו" לא דווקא, אלא עיקר ההבדל בין רישא לסיפא הוא, שברישא אסר הנודר על עצמו את הפירות בהנאה, ולפיכך אסור בחילופיהם. שגזרו חכמים על חילופי איסורי הנאה, וכן אסור בגידוליהם. שגידולי קונם אסורים בגידולי הקדש. ואילו בסיפא לא אסר הנודר על עצמו את הפירות אלא באכילה או בטעימה בלבד, הלכך מותר בחילופיהם ובגידוליהם (הרא"ש; ברטנורא). בְּדִבְרֵי שְׁזָרְעוּ בָּהֶן — כלומר, מה ששנינו בסיפא, שהאומר: "קונם פירות (האלו) שאני אוכל" או "שאני טועם", מותר בגידוליהם; וכן מה ששנינו ברישא, שהאומר: "קונם פירות האלו עלי" וכו', אסור בגידוליהם, ומשמע דווקא בגידוליהם, אבל בגידולי גידוליהם מותר, במה דברים אמורים? בדבר שזרעו כלה — בפירות שזרעם כלה משהצמיח, אֲבָל בְּדִבְרֵי שְׁאֵין זָרְעוּ בָּהֶן — כגון הבצלים וכיוצא בהם, אֲפִילוּ גִדּוּלִי גִדּוּלִין — שצמחו מזריעת הגידולים, אֲסוּרִין — על הנודר, לפי שמעורב בהם מהאיסור הראשון; ומבואר בגמרא, שהואיל והנדרים הם דבר שיש לו מתיירין, לפיכך אפילו באלף אין האיסור בטל.

באור משנה ז

משנתנו מוסיפה ללמד דין חילופים וגידולים במי שנדר שלא ליהנות ממעשה ידי אשתו. ומדובר כאן שאסר הבעל על עצמו את תוצרת מעשה ידיו של אשתו או שכר מלאכתה, או כגון שאמר לאשתו: קונם ידיך עלי למעשיהם, שבכגון זה חל הנדר (גמרא); ובאה משנה זו להשמיענו, שאף המייתח פירותיו של פלוני לאסרם עליו בנדר, דינו כאומר "קונם פירות האלו עלי", כמו שהזכרנו כבר במשנה הקודמת, ולפיכך אף כאן אסור בחילופיהם ובגידוליהם.

הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ: קוֹנֵם מַעֲשֵׂה יָדַי עָלֶי — כמו שבארנו לעיל; או הָאוֹמֵר: קוֹנֵם הֵן עַל פִּי, או קוֹנֵם הֵן לְפִי — שאסר הבעל על עצמו כל מה שאשתו עושה ומכניה לו, אִסּוּר בְּחִלּוּפֵיהֶן — אם החליף הבעל מעשה ידי אשתו בדמים או בפירות, אסור לו ליהנות מהם, וּבְגִדּוּלֵיהֶן — וכן אסור לו ליהנות מגידולים של אילן שאשתו זרעה או נטעה (הרא"ש), או מגידולי פירות שלקח מן החליפין (המאירי).

הַדִּרְגָּשׁ בְּכֻלָּל הַמָּטָה — והנודר מן המיטה אסור בדרגש. אבל הַנּוֹדֵר מִן הַדִּרְגָּשׁ — שלא ייהנה מדרגש, מִתֵּר בַּמָּטָה — לדברי הכל, שאין המיטה בכלל הדרגש. הַנּוֹדֵר מִן הָעִיר — מי שנדר שלא ייכנס לתוך העיר, מִתֵּר לְפָנֶיךָ לְתַחֲוֵמָהּ שֶׁל עִיר — בתוך "תחום שבת" של העיר, שהוא שיעור אלפיים אמה סביב לעיר לכל רוח, שמותר לבני העיר לצאת שבת; ואין שטח התחום נחשב כחלק מן העיר אלא כחוץ לעיר, כמו שנאמר (במדבר לח, ה): "ומדורתם חוץ לעיר... אלפיים באמה", וְאִסּוּר לְפָנֶיךָ לְעִבּוּרָהּ — ואסור לנודר מן העיר ליכנס לתוך עיבור העיר, שהוא שבועים אמה וארבעה טפחים סביב לעיר לכל רוח, שאם יש בתים הבולטים חוץ לעיר תוך שטח זה, הרי הם נקראים "עיבורה של העיר", ונחשבים הם כחלק מן העיר; ואין מודדים את תחום אלפיים האמה אלא מגבול עיבור העיר, כמבואר במסכת עירובין (ה, א). ויש הבדל בין הנודר מן העיר לבין הנודר מן הבית, שהנודר מן העיר אסור אף בעיבורה של העיר, אֲבָל הַנּוֹדֵר מִן הַבֵּית, אִסּוּר מִן הָאֵגֶף וְלִפְנֵים — אסור להיכנס רק ממקום הגפת הדלת, כלומר ממקום נקישת הדלת במפתח או במשקוף, ולפנים; אבל מן האגף ולחוץ, אפילו למפתח הבית עד הדלת, מותר להיכנס, אף על פי שעל עובי המפתח דומה לעיבורו של בית ("תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל").

יוסרביע

באור משנה ו

בפרק הקודם שנינו (משניות ו-ז), שהנודר מן הבשר או מן היין (סתם), מותר בתעורבתם; אבל האומר: "קונם בשר זה עלי", או: "קונם יין זה שאני טועם", אסור אף בתעורבתם ("בנותן טעם"). כן שנינו שם, שהנודר מן הענבים או מן הזיתים, מותר ביצא מהם (בין ובשמן); אבל האומר: "קונם זיתים וענבים אלו שאני טועם", אסור אף ביצא מהם. ומבואר בגמרא (נדרים נב, ב), שהוא הדין באומר: "קונם זיתים וענבים אלו", ואינו מוסיף "שאני טועם", שאסור ביצא מהם; אבל האומר: "קונם זיתים וענבים שאני טועם", ואינו אומר "זיתים וענבים אלו" — בעייה היא בגמרא, אם הנודר אסור ביצא מהם אם לא, שכן הלשון "שאני טועם" — יש בהשמעונו: שאני טועם את המאכל עצמו, ויש בהשמעונו: שאני טועם מן עצמו של המאכל, היינו אף מתעורבתו או מהיוצא ממנו. — משנתנו מוסיפה ללמד בנדר מן הפירות בלשון "אלו" ו"שאני" (שאני) טועם, מה דינם של חילופיהם וגידוליהם (עפ"י הר"ן).

הָאוֹמֵר: קוֹנֵם פְּרוֹת הָאֵלוּ עָלֶי, או הָאוֹמֵר: קוֹנֵם הֵן עַל פִּי, או: קוֹנֵם הֵן לְפִי — שאסר על עצמו פירות המונחים לפניו באחד מהלשונות הללו, והוא הדין אם אמר: קונם פירות מקום פלוני עלי, או קונם פירות פלוני עלי (כמבואר במשנה הבאה), אִסּוּר בְּחִלּוּפֵיהֶן — של הפירות, שאם החליפם וקיבל תמורתם דמים או פירות אחרים, הרי הוא אסור בהם, וּבְגִדּוּלֵיהֶן — וכן אסור בגידולים שצמחו מפירות אלו שנדר מהם, אם נזרעו או ניטעו; שהואיל והנודר פירט וייחד בנדרו את הפירות שאסרם על עצמו, עשאם כהקדש, הלכך

אוכל, שאיני טועם – מתר בחלופיהו ובגדוליהו, בדבר שארעו בלה; אבל בדבר שאין זרעו בלה – אפלו גדולי גדולין אסורים.

ח שאת עושה איני אוכל עד הפסח, שאת עושה איני מתפסח עד הפסח; עשתה לפני הפסח – מתר לאכול ולהתפסות אחר הפסח. שאת עושה עד הפסח איני אוכל, ושאת עושה עד הפסח איני מתפסח; עשתה לפני הפסח – אסור לאכול ולהתפסות אחר הפסח.

ט שאת נהנית לי עד הפסח, אם תלכי לבית אביך עד החג; הלכה לפני הפסח – אסורה בהנאתו עד הפסח; אחר הפסח – ב"לא יחל דברו". שאת נהנית לי עד החג, אם תלכי לבית אביך עד הפסח; והלכה לפני הפסח – אסורה בהנאתו עד החג, ומתרת לילך אחר הפסח.

פרק שמיני

א קונם יין שאיני טועם היום – אינו אסור אלא עד שתחשך; שבת זו – אסור בכל השבת, ושבת שעברה; פירוש ברטנורא

ח שאת עושה עכשיו איני אוכל עד הפסח, הכי משמע שאת עושה עכשיו איני אוכל עד הפסח, אבל לאחר הפסח אני אוכל. אבל כל מה שאת עושה עד הפסח איני אוכל, משמע, כל מה שאת עושה מחוץ עד שיבא הפסח איני אוכל אותו לעולם אפילו לאחר הפסח: ט שאת נהנית לי עד הפסח אם הולכת את לבית אביך עד החג. מי שהיה עומד אחר החג ואסר הנאות עליה עד הפסח אם תלך לבית אביה עד החג: לאחר הפסח בלא יחל דברו. כלומר, אם הלכה לאחר הפסח, עוברת בכל יחל למפרע על מה שנהנית ממנו קודם הפסח: פ א קונם יין עד שתחשך. שכן דרך לשון בני אדם, כשאומרים היום רוצים לומר עד השלמת היום: שבת זו. היה עומד באמצע השבוע ואמר שבת

משניות מבוארות – קהתי

אשתו שלא תיהנה מנכסיו אם תעשה דבר פלוני, ואין נדרו חל אלא אם כן נתקיים התנאי.

שאת נהנית לי עד הפסח – האומר לאשתו לאחר חג הסוכות: קונם שאת נהנית לי, היינו משלי, עד הפסח. אם תלכי לבית אביך עד החג – עד חג הסוכות, והרי זמן האיסור מסתיים לפני זמן התנאי; הלכה לפני הפסח – אם הלכה האשה לבית אביה לפני חג הפסח, אסורה בהנאתו עד הפסח – אסורה האשה בהנאה משל בעלה עד חג הפסח, שהרי נתקיים התנאי וחל הנדר. אבל אחר הפסח מותרת ליהנות משלו, שהרי זמן האיסור אינו אלא עד הפסח. אחר הפסח – הלכה לבית אביה אחר הפסח, הרי זו ב"לא יחל דברו" – כלומר אם נהנתה משל בעלה לפני הפסח, הרי היא מוזהרת שלא תלך לבית אביה עד חג הסוכות, ואם הלכה, הרי הנדר מתחלל, ונמצאת עוברת למפרע על מה שנאמר (במדבר ג, א): "לא יחל דברו, ככל היוצא מפיו יעשה". ובגמרא מבואר, שמדברכן אסורה ליהנות מבעלה עד הפסח, גזירה שמא תלך לבית אביה אחר הפסח. ואם אמר לאשתו: קונם שאת נהנית לי עד החג – עד חג הסוכות, אם תלכי לבית אביך עד הפסח – שומן התנאי מסתיים לפני זמן האיסור; והלכה לפני הפסח – לבית אביה, אסורה בהנאתו עד החג – שהרי נתקיים התנאי וחל עליה איסור הנדר, ומתרת לילך אחר הפסח – שלא התנה בנדרו שלא תלך לבית אביה אלא עד הפסח בלבד.

יום ששי

באור משנה א

פרק זה דן ברובו בנדרים שיש בהם ביטויים של הגבלת זמן, מה פירושם של ביטויים אלו לפי משמעות לשון בני אדם.

האומר: קונם יין שאיני טועם היום – שנדר לא לטעום יין, וקבע זמן לנדרו באמרו "היום"; ו"יין" שנקטה המשנה אינו אלא דוגמה לכל משקה או מאכל; אינו אסור אלא עד שתחשך – אין הנדר אסור ביין אלא עד שיהא חושך (היינו עד צאת הכוכבים – חמאירי), שכוונתם של בני אדם באומרם "היום": כל זמן שמאיר היום; שבת זו – האומר: "קונם יין שאני טועם שבת זו", היינו בשבוע זה, והוא עומד באחד מימות השבוע, אסור בכל השבת – בכל ימות השבוע, מיום שנדר, ושבת שעברה – ויום השבת, הבא בסוף השבוע, נמנה עם השבת שעברה. היינו עם השבוע שעבר, ואסור בו ביין, ויש גורסים: והשבת לשעבר; חדש זה – האומר: "קונם יין שאני טועם חודש

שאיני אוכל, שאיני טועם – אבל האומר לאשתו: "קונם מעשה ידיך שאיני אוכל", או: "שאיני טועם", מתר בחלופיהו ובגדוליהו – שהואיל והוסיף בנדרו "שאיני אוכל" או "שאיני טועם", לא בא אלא לאסור עליו טעימת המאכלים שאשתו מכינה לו, הלכך מותר הוא בחלופיהם ובגדוליהם של המאכלים הללו, שהרי אינו טועם בהם את טעם המאכלים שאסרם על עצמו. במה דברים אמורים? בדבר שארעו בלה; אבל בדבר שאין זרעו בלה, אפלו גדולי גדולין אסורים – כמו שביארנו במשנה הקודמת.

יום חמישי

באור משנה ח

כיון שעסקה המשנה הקודמת בנדר הנאה ממעשה ידי אשתו, ממיכה משנתו באותו ענין, והיא באה ללמדנו, שאם פירש הבעל בנדרו הגבלת זמן, יש לבחון לפי לשון נדרו, אם הגבלת הזמן היא לגבי איסור הנדר או לגבי הדבר שאסר על עצמו.

האומר לאשתו: קונם שאת עושה איני אוכל עד הפסח – ומשמע שאסר הבעל על עצמו עד הפסח כל מאכל שאשתו תעשה לו, או האומר לאשתו: קונם שאת עושה איני מתפסח עד הפסח – ומשמע שנדר הבעל, שלא ילבש עד הפסח כל מלבוש שאשתו תעשה לו; עשתה לפני הפסח – כל מאכל או מלבוש שעשתה לו אשתו לפני חג הפסח, מתר לאכול ולהתפסות אחר הפסח – מותר לבעל לאחר הפסח לאכול אותו מאכל או ללבוש אותו מלבוש, שהגבלת הזמן בנדרו לא באה אלא לקבוע זמן לאיסור נדרו שלא יהא חל עליו אלא עד הפסח, הלכך אינו אסור במאכל או במלבוש שעשתה אשתו לפני הפסח אלא עד הפסח בלבד. אבל האומר לאשתו: קונם שאת עושה עד הפסח איני אוכל, ושאת עושה עד הפסח איני מתפסח – שמשמעו של הנדר, שאסר הבעל על עצמו כל מה שאשתו תעשה לו עד הפסח; עשתה לפני הפסח – מאכל או מלבוש, אסור לאכול ולהתפסות אחר הפסח – כלומר אסור לבעל לעולם לאכול את המאכל או להתלבש בלבוש שעשתה אשתו לפני הפסח, שהגבלת הזמן בנדרו לא באה ליתן זמן לאיסור הנדר, אלא ליתן זמן למעשה ידיה, שיהא מעשה ידיה מאותו הזמן אסור עליו לעולם.

באור משנה ט

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה לדרון באומר לאשתו נדר שיש בו הגבלת זמן, אלא שהיא עוסקת בנדר שיש בו תנאי, כגון שהדיר הבעל את

חֲדָשׁ זֶה – אָסוּר בְּכָל הַחֲדָשׁ, וְרֹאשׁ חֲדָשׁ לְהֵבֵא; שָׁנָה זֹאת – אָסוּר בְּכָל הַשָּׁנָה, וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְעֵתִיד לָבוֹא; שְׁבוּעָה זֹאת – אָסוּר בְּכָל הַשְּׁבוּעָה, וְשְׁבִיעִית שְׁעֵבֶרָה. וְאִם אָמַר: יוֹם אֶחָד, שַׁבָּת אַחַת, חֲדָשׁ אֶחָד, שָׁנָה אַחַת, שְׁבוּעָה אֶחָד – אָסוּר מִיּוֹם לְיוֹם.

ב עַד הַפֶּסַח – אָסוּר עַד שְׁיָגִיעַ; עַד שְׁיָהָא – אָסוּר עַד שְׁיֵצֵא. עַד לִפְנֵי הַפֶּסַח – רַבִּי מֵאִיר אָמַר: אָסוּר עַד שְׁיָגִיעַ; רַבִּי יוֹסִי אָמַר: אָסוּר עַד שְׁיֵצֵא.

ג עַד הַקֶּצִיר, עַד הַבְּצִיר, עַד הַמָּסִיק – אֵינוֹ אָסוּר אֲלָא עַד שְׁיָגִיעַ. זֶה הַפֶּלֶל: כָּל שְׁזָמְנוּ קְבוּעָה, וְאָמַר: עַד שְׁיָגִיעַ

פירוש ברטנורא

זו אסור בכל השבוע; והשבת לשעבר. ואסור נמי ביום השבת, כי הוא בכלל השבוע שעבר. חודש זה אסור בכל באמצע החודש ואמר חודש זה, אסור עד תשלום החודש, ויום ר"ח להבא, ומותר ביום ר"ח כי הוא נמנה עם החודש הבא, ואפילו היה ר"ח ביום שלשים לחודש שעבר. וכן שנה זו, אם עמד באמצע השנה ואמר שנה זו, אסור עד תשלום השנה, ומותר בר"ה שהוא נמנה עם השנה העתידה לבא: שבוּעָה זֹאת, היה עומד באמצע השמיטה ואמר שבוּעָה זֹאת, אסור עד תשלום השמיטה, והשבִיעִית בכלל שמיטה שעברה: אִם אָמַר יוֹם אֶחָד, שַׁבָּת אַחַת, חֲדָשׁ אֶחָד, שָׁנָה אַחַת, שְׁבוּעָה אֶחָד, אָסוּר מִיּוֹם לְיוֹם. אם עומד באמצע היום ואומר יום אחד, אסור עד למחר כעת הזאת. וכן אם עומד בשמונה לחודש ואמר חודש עלי, אסור עד ח' לחודש הבא. וכן בשמיטה. וכן אם אמר קונם עלי יין יום סתם, או שבת, או חודש, או שנה סתם, אע"פ שלא אמר יום אחד, שבת אחת, חודש אחד, דינו מעת לעת. והאומר קונם עלי יין היום, אע"פ שהוא מותר בשתחשך, צריך שאלה לחכם, גזירה כשאמר היום שמא יבא להתיר כשיאמר יום סתם, המיחלף ליה בין יום להיום, או בין שבת זו לשבת סתם. וכן כולם:

ב עַד הַפֶּסַח אָסוּר עַד שְׁיָגִיעַ. דבִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, עַד וְלֹא עַד בְּכָלל: עַד שְׁיָהָא, אָסוּר עַד שְׁיֵצֵא. דמשמע כל זמן שהוא הווה: עַד לִפְנֵי הַפֶּסַח ר"מ אָמַר אָסוּר עַד שְׁיָגִיעַ. דלא מְעִיל אִינְשׁ נַפְשִׁיה אֲסַפְקָא, ודבר המבורר לקרות פני הפסח קאמר, והיינו עד שיגיע. ורבי יוסי סבר, מְעִיל אִינְשׁ נַפְשִׁיה לְאָסוּר בְּכָל מָה שְׁיֻכַּל לְהַסְתַּק. והלכה כר' יוסי:

ג עַד הַקֶּצִיר. שֶׁל חֲטִיט וּשְׁעוּרִים: עַד הַבְּצִיר. שֶׁל עֲנָבִים: עַד הַמָּסִיק. שֶׁל זֵיתִים: אֵינוֹ אָסוּר אֲלָא עַד שְׁיָגִיעַ. הוּאִיל וְאֵין לְקִצְר וּבְצִיר זְמַן קְבוּעָה, כְּדַמְפְּרֵשׁ

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ב

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא דנה בקבוע זמן לנדרו עד מועד פלוני; ובאה המשנה להשמיטנו משמעות "עד" בלשון בני אדם: עד ולא עד בכלל, אלא שיש הבדל בין האומר "עד" בלבד לבין האומר "עד שיהא" או "עד לפני".

עַד הַפֶּסַח – האומר: "קונם דבר זה שאני טועם עד הפסח", **אָסוּר**

עַד שְׁיָגִיעַ – הפסח, אבל בפסח עצמו מותר, שבלשון בני אדם: עד

ולא עד בכלל. **עַד שְׁיָהָא** – ואם אמר: קונם דבר זה שאני טועם

עד שיהא הפסח, **אָסוּר עַד שְׁיָגִיעַ** – כל הפסח, היינו שאסור בדבר,

שנדר ממנו, אף בפסח עצמו, שמשמעות דברי הנודר, שיחול נדרו

כל עוד יהא הפסח. **עַד לִפְנֵי הַפֶּסַח** – בנוסח אחר: עד פני הפסח

(גמרא קידושין סד, ב; וכן גירסת רש"י ורז"ה במסכתנו), היינו שאמר:

"קונם דבר זה שאני טועם עד פני הפסח", **רַבִּי מֵאִיר אָמַר: אָסוּר**

עַד שְׁיָגִיעַ – הפסח, ומותר בפסח עצמו, שדינו כאומר "עד הפסח".

רַבִּי יוֹסִי אָמַר: אָסוּר עַד שְׁיָגִיעַ – הפסח, היינו שאסור אף

בפסח עצמו, כדן האומר "עד שיהא הפסח". במסקנת הגמרא

בקידושין (סו, א) מבואר, שרבי מאיר ורבי יוסי נחלקו במשמעות

לשון בני אדם; רבי מאיר סובר: "עד פני הפסח" משמעו: עד לפני

הפסח, ורבי יוסי סובר: "עד פני הפסח" משמעו: עד שיפנה הפסח,

כלומר עד שיעבור. אבל בגמרא במסכתנו מבואר, שמחלוקת רבי

מאיר ורבי יוסי היא בכונת הנודר לגבי ביטויים שמשמעותם מוטלת

בספק, שכן משמעות הלשון "עד פני הפסח" מוטלת בספק; ואף על

פי שהמלה "פני" פירושה ברור, שהיא כמו "לפני", מכל מקום קיים

ספק לגבי כל יום מימי הפסח, שמא יהא הנודר אסור בו, הוּאִיל והוא

נחשב כ"פני הפסח", שהרי מה שבא אחריו פסח הוא, וכל שיש

אחריו פסח הרי הוא כלפני הפסח. וזהו טעם המחלוקת של רבי מאיר

ורבי יוסי, שרבי מאיר סובר: "לא מְעִיל אִינְשׁ נַפְשִׁיה לְפִיפֵקָא" – אין

דרכו של אדם להכניס עצמו בספק, וכשהוא נודר אין כוונתו לאסור

עליו אלא מה שברור בדבריו, ולפיכך אסור עד שיגיע: רבי יוסי

סובר: "מְעִיל אִינְשׁ נַפְשִׁיה לְפִיפֵקָא" – אדם מכניס עצמו בספק, היינו

שדעתו של הנודר שיחול עליו הנדר אף לגבי הספק, ולפיכך אסור

עד שיצא הפסח, שמא כוונת הדברים היא: עד לפני השעה האחרונה

של פסח (המאירי). לפי מסקנת הגמרא: "מוחלפת השיטה". כלומר

שרבי יוסי אומר: אסור עד שיגיע, ורבי מאיר אומר: אסור עד שיצא.

זה, **אָסוּר בְּכָל הַחֲדָשׁ** – מיום שנדר עד גמר החודש, וְרֹאשׁ

חֲדָשׁ לְהֵבֵא – ויום ראש חודש נמנה עם החודש הבא, ומותר בו

ביין. בגמרא מבואר, שאפילו החודש שעומד בו הוא מלא, וראש

חודש הבא הוא שני ימים, אף על פי שהיום הראשון של ראש חודש

הוא ביום השלושים של החודש שעבר, מכל מקום מותר בו ביין,

שבנדרים הולכים אחר לשון בני אדם, וכיון שבלשון בני אדם הוא

נקרא ראש חודש, לפיכך אף הוא נמנה עם החודש הבא; **שָׁנָה זֹאת**

– האומר: "קונם יין שאני טועם שנה זו", **אָסוּר בְּכָל הַשָּׁנָה** –

מיום שנדר עד גמר השנה, וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְעֵתִיד לָבוֹא – נמנה

עם העתיד לבוא, היינו עם השנה הבאה, ואינו אסור בו; משנתנו

נקטה בחודש לשון "להבא", ובשנה לשון "לעתיד לבוא", שכן לשון

העולם לומר: "חודש הבא", ו"שנה העתידה לבוא" (הרא"ש); **שְׁבוּעָה**

זֹאת – האומר באחת משנות השמיטה: "קונם יין שאני טועם שבוּעָה

זֹאת", היינו עד גמר שבע שנות השמיטה, **אָסוּר בְּכָל הַשְּׁבוּעָה** –

בכל השנים שנותרו עד שנת השמיטה, וְשְׁבִיעִית שְׁעֵבֶרָה – ואף

בשנת השמיטה עצמה, לפי שהיא נמנית עם השנים שעברו, כשנה

שביעית ואחרונה שבהן. ויש גורסים: ושבִיעִית לשעבר. וְאִם אָמַר:

יוֹם אֶחָד – קונם יין שאני טועם יום אחד, או **שַׁבָּת אַחַת**, או

חֲדָשׁ אֶחָד, או **שָׁנָה אַחַת**, או **שְׁבוּעָה אֶחָד**, **אָסוּר מִיּוֹם לְיוֹם**

– אסור ביין עד שתושלם כל התקופה שהזכיר בנדרו מיום ליום,

שאם אמר "יום אחד", אסור משעה שנדר עד למחרת באותה שעה;

ואם אמר "שבת אחת", אסור משעה שנדר עד היום השמיני הבא

באותה שעה; ואם נדר בחצות היום של חמישה עשר לחודש, ואמר

"חודש אחד", אסור עד חצות היום של החמישה עשר לחודש שלאחריו,

היינו עשרים ותשעה ימים בחודש חסר, ושלושים יום בחודש מלא.

והמאירי כותב, שיש מבארים, שאף בחודש חסר חל עליו נדרו שלוששים

יום גמורים מעת לעת (עין רמב"ם הל' נדרים י, ג, ועין ש"ך ביוזא

דעה טימן רב טעף קסן יג). ואם אמר "שנה אחת", הרי הוא אסור שנה

תמימה מיום ליום, וכן אם אמר "שבעה אחד", אסור שבע שנים גמורות

מיום ליום. בגמרא אמרו, שהאומר: "קונם יין שאני טועם היום", אף

על פי ששינו במשנתו שאינו אסור אלא עד שתחשך, מכל מקום

צריך שאלה מן החכם, גזירה שמא יאמר "יום אחד" ויבוא לשתות

משתחשך, שלא ידע להבדיל בין "היום" ל"יום אחד".

— אָסור עד שְׁיָגֵעַ, אָמַר: עד שִׁיחָא — אָסור עד שְׁיָצֵא; וְכָל שְׂאִין זְמַנּוֹ קְבוּעַ, בֵּין אָמַר: עד שִׁיחָא, בֵּין אָמַר: עד שְׁיָגֵעַ — אִינוֹ אָסור אֶלָּא עד שְׁיָגֵעַ.

ד עד הַקִּיץ, עד שִׁיחָא הַקִּיץ — עד שִׁיתְחִילוּ הָעַם לְהַכְנִים בְּכַלְפָּלוֹת. עד שִׁיעֲבֹר הַקִּיץ — עד שִׁיקְפְּלוּ הַמִּקְצוּעוֹת. עד הַקָּצִיר — עד שִׁיתְחִיל הָעַם לְקַצֹּר קָצִיר חֲטִין, אֲבָל לֹא קָצִיר שְׁעוּרִים. הַכֹּל לְפִי מְקוֹם נִדְרוֹ; אִם הָיָה בְּהָר — בְּהָר, וְאִם הָיָה בְּבִקְעָה — בְּבִקְעָה.

פירוש ברטנורא

ואילו, לא שגא אמר עד שיהא לא שגא אמר עד שגוע, אינו אסור אלא עד שגוע, שכל דבר שאין זמנו קצוב אין ברעת הנדר להכניס עצמו באיסור זמן שאין ידוע לו, ולפיכך אמרין דרואי עד שגוע קאמר:

ד עד הקיץ עד שיהא הקיץ. בין אמר עד הקיץ בין אמר עד שיהא הקיץ אינו אסור אלא עד שיתחילו העם להכניס בכלכלות, כלומר שקוצצים תאנים הרבה ומכניסים אותם בסלים: עד שיקפלו המקצועות. המחצלות שמבישים עליהם התאנים, לאחר שנתיבשו מקפלין אותן מחצלאות ומניחין אותן לשנה הבאה: **הכל לפי מקום נדרו.** אם רוב תבואות המקום חטין, עד קציר חטים. ואם שעורים, עד קציר שעורים. וכן אם היה בהר בשעת הנדר, עד שגוע זמן הקציר והבציר בהר. ואם בבקעה, עד שגוע זמן הקציר והבציר של בקעה:

משניות מבוארות – קהתי

הקציר. שכבר הוזכרה במשנה הקודמת – אימתי תחילת זמנו.

עד הקיץ – האומר: קונם דבר זה שאני טועם עד הקיץ, או: **עד שִׁיחָא הַקִּיץ** – והרי דינו שאינו אסור אלא עד שגוע הקיץ. הואיל ואין זמנו של הקיץ קבוע; הלכך אסור בדבר שנדר בו **עד שִׁיתְחִילוּ הָעַם לְהַכְנִים** – את התאנים הנלקטות, **בְּכַלְפָּלוֹת** – בסלים, כלומר שבשלו כבר הרבה תאנים, והתחיל העם ללקטן ולהכניסן בסלים. **עד שִׁיעֲבֹר הַקִּיץ** – ואם אמר: קונם דבר זה שאני טועם עד שיעבור הקיץ, הרי הוא אסור **עד שִׁיקְפְּלוּ הַמִּקְצוּעוֹת** – הסכינים המיוחדות לקציעת התאנים, לחתוך אותן ולהכין מהן עיגולי דבלה, שכן בגמר הקיץ מקפלים סכינים אלו ומכניסים אותן בתיקן כדי להצניען לשנה הבאה (רש"י; "תפארת ישראל"). ויש מפרשים: המקצועות היינו המחצלאות שהיו פרושות בשדה כדי לייבש עליהן את התאנים, וכשמקפלים את המחצלאות ומניחים אותן לשנה הבאה, הרי זה סימן שעבר הקיץ. **עד הַקָּצִיר** – האומר: קונם דבר זה שאני טועם עד הקציר, אסור בדבר שנדר **עד שִׁיתְחִיל הָעַם לְקַצֹּר קָצִיר חֲטִין**, **אֲבָל לֹא קָצִיר שְׁעוּרִים** – שסתם "קציר" בלשון בני אדם הוא קציר חיטים, שאופים מהן לחם הראוי למאכל אדם (וקציר שעורים קודם לקציר חיטים). **הכל לפי מקום נדרו** – כלל הוא בנדרים, שהולכים בפירוש לשון הנדר לפי המקום שבו נדר את נדרו, שאם באותו מקום קוראים לקציר שעורים "קציר" סתם, הרי הוא אסור עד שיתחיל העם לקצור קציר שעורים (הר"י; ברטנורא); **וכן אם הָיָה בְּהָר** – אם הנדר היה בשעת הנדר בהר, שזמן הקציר שם מאוחר מזמן הקציר בבקעה, אסור עד שגוע זמן הקציר **בְּהָר** – ואפילו הנדר נמצא עכשיו בבקעה, שכן שנו בברייתא (בגמרא): "הנדר עד הקיץ בגליל וירד לעמקים, אף על פי שהגיע הקיץ בעמקים, אסור עד שגוע הקיץ בגליל"; **וְאִם הָיָה בְּבִקְעָה** – בשעת נדרו, **בְּבִקְעָה** – אסור במה שנדר עד שגוע זמן הקציר בבקעה.

שבת קודש

באור משנה ג

במשנה הקודמת למדנו, שיש הבדל בין האומר בנדרו "עד הפסח" לבין האומר "עד שיהא הפסח", שלשון "עד" משמעו: עד שגוע, ולשון "עד שיהא" משמעו: עד שיצא. משנתנו ממשיכה בלשונות אלו, והיא באה ללמד, שיש זמנים שבהם הבדל זה אינו קיים, ואף האומר "עד שיהא" אסור עד שגוע ולא עד שיצא.

עד הַקָּצִיר – האומר: קונם דבר זה שאני טועם עד הקציר, היינו זמן קציר התבואה בשדות, או: **עד הַבְּצִיר** – זמן בציר הענבים, או: **עד הַמְּסִיק** – זמן לקיטת הזיתים, **אִינוֹ אָסור** – בדבר שנדר ממנו, **אֶלָּא עד שְׁיָגֵעַ** – זמן הקציר או הבציר או המסיק; והוא הדין באומר "עד שיהא הקציר", או "עד שיהא הבציר", או "עד שיהא המסיק", שאינו אסור אלא עד שגוע. **זֶה הַכָּלל** – אמרו חכמים: **כָּל שְׂמַנּוֹ קְבוּעַ** – כגון פסח, שזמנו שבעה ימים, וכן שאר המועדות, **וְאָמַר: עד שְׁיָגֵעַ** – או שאמר "עד" בלבד, **אָסור עד שְׁיָגֵעַ** – עד תחילת אותו הזמן; **אָמַר: עד שִׁיחָא, אָסור עד שְׁיָצֵא** – עד סוף אותו הזמן, כמו שבארנו במשנה הקודמת; **וְכָל שְׂאִין זְמַנּוֹ קְבוּעַ** – שזמן המשכו אינו ידוע, כגון הקציר, הבציר והמסיק, שפעמים זמנם נמשך פחות ופעמים יותר, לפי ברכת השנה ויכול הפירות, **בֵּין אָמַר: עד שִׁיחָא, בֵּין אָמַר: עד שְׁיָגֵעַ, אִינוֹ אָסור אֶלָּא עד שְׁיָגֵעַ** – שאנו אומרים: לא בא הנדר לקצוב לנדרו זמן שאינו קבוע, ולא היתה כוונתו אלא לתחילת זמן הקציר או הבציר או המסיק.

באור משנה ד

במשנה הקודמת למדנו, שהקוצב זמן לנדר עד לאחת העונות הקשורות בחקלאות, הואיל ואין זמן קבוע, אינו אסור אלא עד שגוע אותו הזמן. משנתנו מוסיפה ללמד בענין עונת הקיץ. היינו עונת גמר בישול התאנים ולקיטתן, וכן בענין עונת

ישנו גם העניין המיוחד של ראש-חודש תמוז – "ראש חודש של גאולה".

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

נשתברו הלוחות — בגמרא מפרש. **ובטל התמיד** — לפי שגזרה המלכות גזרה מלהקריב עוד. **והועמד צלם בהיכל** — שהעמידו מנשה, כדמפורש בתרגום ירושלמי בפרשת "השמים כסאי" וגו' (ישעיהו סו). **על אבותינו** — דור המדבר "אם יראה איש באנשים האלה הדור הרע הזה את הארץ" וגו' (דברים א). **ביתר** — עיר גדולה, והיו ישראל דרין בה, במסכת גיטין, פרק "הניקין" (נז,א): אשקא דריספק חרב ביתר. **ר' יוסי אומר בשבעה** — וטעמייהו מקרא במסכת שבת בפרק "רבי עקיבא". **בשבעה עלה משה** — לקבל הלוחות. כלומר, ודאי ליכא מאן דפליג עלה דמתניתין דקתני דבשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות — מכלל דכולהו סבירא להו דבשבעה עלה, ולא מקרא נפקא לן דבשבעה עלה, דהאי דכתיב "וישכון כבוד ה' על הר סיני ויכסו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי" — איכא מאן דדריש ליה במסכת יומא כי אחר מתן תורה הוה. משבעה בסיון עד שבעה עשר בתמוז איכא ארבעים יום: עשרים וארבעה דסיון שהוא מלא, וששה עשר בתמוז — הרי ארבעים יום שעמד משה בהר. **גמרא** — כך קיבלנו מאבותינו. **ומעת הוסר התמיד לתת שקוץ שומם וגו'** — דבעת שהוסר ונתבטל התמיד — באותו היום נתן שקוץ שומם, דהיינו הועמד צלם בהיכל. הכי

דף כו ע"א: לאחר ביאור דיני התעניות שאינן קבועות שנתקנו לתפילה על צרות, מבארת המשנה עניני הצומות הקבועים, שבעה עשר בתמוז ותשעה באב: **חֲמִשָּׁה דְּכָרִים אֵירְעוּ אֶת אַבְוֵיתָיו בְּתַקּוּפּוֹת שְׁנוֹת בְּשִׁבְעָה עֶשֶׂר בְּתַמּוּז, וְחֲמִשָּׁה דְּבָרִים בְּתִשְׁעָה בָּאָב**. ומפרטת המשנה: **בְּשִׁבְעָה עֶשֶׂר בְּתַמּוּז, נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחוֹת** על ידי משה כשירד מהר סיני וראה את ישראל עובדים לעגל, **וּבְטָל קָרְבַּן הַתָּמִיד** בגזירת המלכות, **וְהוֹבִקְעָה חֻמַּת הָעִיר** ירושלים, **וְשָׂרָה הָשָׁר הַיּוֹנִי אֶפֶסְטֶמוֹס אֶת הַתּוֹרָה**, כלומר כל ספר תורה שמצא, **וְהָעָמִיד הַמֶּלֶךְ מִנְשָׁה צֶלֶם בְּהִיכָל** של בית המקדש הראשון.

המאורעות שאירעו בתשעה באב: **בְּתִשְׁעָה בָּאָב נִגְזַר עַל אַבְוֵיתָיו** בדור המדבר **שֶׁלֹּא יִבְנוּ לָאָרֶץ, וְחָרַב הַבַּיִת בְּרֵאשׁוֹנָה** - בבית ראשון, **וּבִשְׁנִינָה** - בבית שני, **וְנִלְבְּדָה הָעִיר הַגְּדוֹלָה בִּיתָר** ונהרגו הרבה רבבות מישראל לאחר חורבן בית שני, **וְנִחְרְשָׁה הָעִיר יְרוּשָׁלַיִם**.

דף כח ע"ב: שנינו במשנה: **חֲמִשָּׁה דְּכָרִים אֵירְעוּ אֶת אַבְוֵיתָיו בְּשִׁבְעָה עֶשֶׂר בְּתַמּוּז כּו'.**

הגמרא מבררת מקור כל אחד מדברים אלו. מבררת הגמרא: **נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחוֹת, מִנְּלֵן** - מהיכן למדים שהיה בשבעה עשר בתמוז. מביאה הגמרא ברייתא למקור הדבר: **דְּתַנְיָא, בְּשִׁשָּׁה לַחֹדֶשׁ [סיון] נִתְּנוּ עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת לְיִשְׂרָאֵל. רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר, בְּשִׁבְעָה כּו'.** לפי זה מבארת הגמרא את המשך המאורעות: **מֵאַן דְּאָמַר בְּשִׁשָּׁה נִתְּנוּ סֵבֵר, שֶׁבִשְׁשָׁה נִתְּנוּ, וּבִשְׁבַע עָלָה מֹשֶׁה לְהַר סִינִי** לקבל את הלוחות. **וּמֵאַן דְּאָמַר בְּשִׁבְעָה נִתְּנוּ**, סבר שֶׁבִשְׁבַע נִתְּנוּ **וּבִשְׁבַע עָלָה מֹשֶׁה** להר סיני לקבלם. ושהה שם ארבעים יום, **דְּכַתִּיב (שמות כד טז) 'וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ הָעֶנָן, וַכְּתִיב בַּהֲמִשָּׁךְ הָעֶנָן (שם כד יח) 'וַיִּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעֶנָן וַיַּעַל אֶל תְּהֹר וַיְהִי מֹשֶׁה בְּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וָאַרְבָּעִים לַיְלָה'.** ולפי חשבון הימים עולה שארבעים היום והלילה הסתיימו בשבעה עשר בתמוז, שהרי לדברי הכל עלה משה בשבעה בסיון, ולאחר שעברו **עֶשְׂרִים וָאַרְבָּעָה יָמִים דְּסִיּוֹן** [שהוא חודש מלא בן שלשים יום] **וְשִׁיתֶסֶר** - ששה עשר ימים **דְּתַמּוּז, מְלֹו לָהּוּ [נשלמו] אַרְבָּעִין יוֹם** ולילה שהיה משה בהר. ולפי זה **בְּשִׁיבְסָר בְּתַמּוּז נִחַת וְאָתָּא** - בשבעה עשר בתמוז ירד משה מן ההר, ובא למחנה וראה את מעשה העגל, **וְתַבְרִינְהוּ לַלּוּחוֹת** - ומיד שבר את הלוחות, **(וכתיב) [דְּכַתִּיב] (שם לב ט) 'וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת הָעֵגֶל וגו' וַיִּשְׁלַף מִדָּוִד אֶת הַלּוּחוֹת וַיִּשְׂפֹּר אוֹתָם תַּחַת הַחֵר'.**

הדבר השני שהיה בשבעה עשר בתמוז, הוא **בְּטָל הַתָּמִיד**. מבארת הגמרא: המקור לכך הוא **גְּמָרָא** - לימוד שקיבלנו מאבותינו.

הדבר השלישי הוא, **הוֹבִקְעָה הָעִיר**. מקשה הגמרא: וכי הבקעת חומות ירושלים **בְּשִׁבְעָה עֶשֶׂר הָיָה, וְהַכְּתִיב (ירמיה נב ו) 'בַּחֹדֶשׁ הָרְבִיעִי בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ יִחָזַק הָרָעָב בְּעִיר, וַכְּתִיב בְּתַרְיָה (שם נב ז) 'לְתַבְּקַע הָעִיר וגו'', ומבואר שהובקעה בתשעה לחודש ולא בשבעה עשר. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבָּא, לֹא קָשִׁיָּא, כָּאֵן** - בפסוק שנאמר שזה היה בתשעה לחודש, מדובר בְּרֵאשׁוֹנָה - בחורבן בית ראשון, **וּכְאֵן** - במשנה מדובר בְּשִׁנִּינָה - בחורבן בית שני, **דְּתַנְיָא** בברייתא, **בְּרֵאשׁוֹנָה הוֹבִקְעָה הָעִיר בְּתִשְׁעָה בְּתַמּוּז וּבִשְׁנִינָה בְּשִׁבְעָה עֶשֶׂר כּו'.****

הדבר הרביעי הוא, **שָׂרָה אֶפֶסְטֶמוֹס אֶת הַתּוֹרָה**. מבארת הגמרא: המקור לכך אף הוא **גְּמָרָא**.

הדבר החמישי הוא, **הָעָמִיד צֶלֶם בְּהִיכָל**. מבררת הגמרא: **מִנְּלֵן** שזה היה בשבעה עשר בתמוז. משיבה הגמרא: **דְּכַתִּיב (דניאל יב יא) 'וּמַעַת הוֹסַר הַתָּמִיד וְלִתֵּת שְׁקוּץ שׁוֹמֵם',** כלומר שבזמן שהוסר התמיד ניתן בהיכל שקוץ שומם שהוא הצלם, ולמדנו לעיל שביטול התמיד היה בשבעה עשר בתמוז.

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

מקשה הגמרא: וְחָדָה הָיְתָה - וכי רק צלם אחד הועמד בהיכל, כלשון הפסוק 'שְׁקוּצִים שׁוּמְסִים, וְהַכְּתִיב (שם ט ז) 'וְעַל כִּנָּה שְׁקוּצִים מְשׁוּמְסִים, ומלשון 'שְׁקוּצִים' משמע שהיו שם שני צלמים. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבָּא, אֲכַן תִּרִי הוּוּ - שני צלמים העמיד מנשה בהיכל, וְנִפְּלָה חֹד עַל חֲבֵרִיהָ וְתַבְרִיהָ לִיָּה לִידֶיהָ - ונפל אחד על חבירו ושבּר את ידו, והפסוק הראשון דיבר על הצלם השלם ולא על זה שנשברו ידו, ולכן אמר שהיה אחד, וְאֶשְׁתַּכַּח דְּהָהּ כְּתִיב - ונמצא כתוב על הצלם השלם, דברי הצלם לחבירו, אֲנִי צְבִית לְחֲרוּבֵי בֵיתָא - אתה רצית להחריב את בית ה' על ידי שהטית את ישראל אחריך, לִכְן יִדָּךְ אֲשֶׁלִּימַת לִיָּה - עשיתי כך נקמה ושילמתי את ידך לה' בכך שחתכתי.

לחבירו: אתה רצית להחריב ביתו של מקום, שהטית ישראל אחריך — ואני עשיתי כך נקמה ושילמתי לך ידי. לשון אחר: אנת צבית לאחרובי ביתא וידך [אושלית] לי. לשון שאילת [כלים], כלומר: ועלה ביד.

גרסינן: והא כתיב על כנף שקוצים — כלומר הא כתיב קרא אחרינא, דכתיב ביה "שקוצים", דמשמע תרי. תרי הוו — שהעמיד מנשה בהיכל. ונפל חוד על חבירה וקמיעה לידה — והנקטע לא קא חשיב, והיינו דכתיב שקוץ אחד. אשתכח דכתיב — על ההוא צלם הכי. אנת צבית לאחרובי ביתה וידך אשלימת ליה — הצלם אומר לחבירו: אתה רצית להחריב ביתו של מקום, שהטית ישראל אחריך — ואני עשיתי כך נקמה ושילמתי לך ידי. לשון אחר: אנת צבית לאחרובי ביתא וידך [אושלית] לי. לשון שאילת [כלים], כלומר: ועלה ביד.

המשך ביאור למס' זבחים ליום שלישי עמ' ב

שמא נדרה להביא בני יונה דווקא. ד. ואם שתי הקנים שהביאה לחובתה ולנדרה היו מְשֻׁנִּי מִיָּנִין, שאחת תורים והאחרת בני יונה, ואין ידוע איזו קן קרבה ראשונה ואיזו קרבה שנייה, תְּבִיא עֹד אֶרְבַּע פְּרִידוֹת, שני תורים ושני בני יונה, וכולן לקרבנות עולה. וטעם הדבר הוא שכיון שאין ידוע איזו קן קרבה לנדרה, אם קן התורים או קן בני היונה, אין ידוע מה עליה להשלים עבור מה שנפסל, אם תור או בני יונה, וכן אין ידוע אם הקריבה לנדרה תורים ומספק היא חייבת לנדרה עוד קן של בני יונה, או שהקריבה לנדרה בני יונה ומספק היא חייבת לנדרה עוד קן של תורים, ואינה יוצאת מידי ספקות אלו עד שתביא שתי קנים, קן תורים וקן בני יונה, ותתנה ותאמר, אם מלכתחילה נתחייבתי בתורים לנדרתי, וקרבה לנדרתי קן התורים, ונפסל תור אחד, תור אחד משני התורים הללו יהיה תחתיו והתור השני הוא נדרה, ואם קרבו לנדרתי בני היונה (ונתחייבתי בתורים כאמור) יהיו לנדרתי שני התורים, ובין כך ובין כך שני בני היונה יהיו לנדרה, ואם מלכתחילה נתחייבתי בבני יונה לנדרתי, וקרבה לנדרתי קן בני היונה, ונפסל בני יונה אחד, בני יונה אחד משני בני היונה הללו יהיה תחתיו ובין היונה השני הוא נדרה, ואם קרבו לנדרתי התורים (ונתחייבתי לנדרתי בבני יונה כאמור), יהיו לנדרתי שני בני היונה, ובין כך ובין כך שני התורים יהיו לנדרה.

ה. ואם גם קָבְעָה נִדְרָה להביאנו עם חובתה, דהיינו שאמרה 'הרי עלי קן להביאנה עם הקן בה אני מחוייבת ללידתי', נתחייבה בכך להביא את נדרה עם חובתה יחד, וכיון שפירשה ואינה יודעת מה פירשה, כדלעיל, נמצא שמפני הספק נתחייבה בתחילה להביא עם קן חובתה עוד שתי קנים משני המינים, קן תורים וקן בני יונה, ועתה שהביאה שתי קנים בלבד וממין אחד, לא יצאה ידי נדרה, שמא נדרה להביא מן המין השני, ועליה להביא קן נוספת מן המין השני ולהוסיף ולהביא עמה עוד עולה אחת במקום עולת חובתה על מנת שתבוא קן זו של המין השני עם עולת חובתה, אמנם גם בזה אין די, שהלא נפסלה עולה אחת מהקן שהביאה לנדרה כיון שהבדל עשה פרידה אחת למטה כדון חטאת, ושמא הוא הקן שנתחייבה לנדרה ואין די שתשלם את אותה פרידה לנדרה, שהלא על הקן כולו לבוא עם עולת חובתה יחד, ונמצא שעליה להביא קן זו כולה ולא רק את זו שנפסלה ודווקא יחד עם עולת חובתה, ועל כך היא

עשה שתי עולות ושתי חטאות, וחסרה לה עולה אחת, ועל כן צִרְיָה שְׁתִּבִּיא עֹד פְּרִידָה אַחַת וְתִקְרֶנָּה לְמַעַלָּה לְקַרְבֵּן עוֹלָה שְׁחָסַר לָהּ. וכל זה כאשר שתי הקנים שהביאה היו מְשֻׁנִּי אֶחָד, ששתיהן תורים או שתיהן בני יונה, ועל כן תביא עוד פרידה לקרבן עולה מהמין שהביאה מקודם.

ב. ואם שתי הקנים שהביאה היו מְשֻׁנִּי מִיָּנִין, שאחת תורים והאחרת בני יונה, ואין ידוע איזו קן קרבה אחרונה, תְּבִיא עֹד שְׁתֵּי—שתי פרידות, אחת תור והאחרת בני יונה. וטעם הדבר הוא, משום ששנינו בקינן (פ"ב מ"ה) שאין מביאים תור כנגד בני יונה ולא בני יונה כנגד תור, דהיינו שקן צריכה להיות ממין אחד ולא משנים. וכיון שהביאה שתי קנים משני מינים, והקן שהקריב הכהן ראשונה ועשה בה אחד למעלה ואחד למטה עלתה לחובתה והקן האחרת באה לנדרה ונפסלה בה הפרידה שהקריב למטה ועליה להביא פרידה אחרת לעולה, הרי שאם היתה הקן השנייה קן של תורים, נפסל תור ועליה להביא תור אחר לעולה, ואם היתה קן של בני יונה נפסל בני יונה ועליה להביא בני יונה אחר. ומפני הספק עליה להביא תור ובני יונה.

ג. ואם כאשר נדרה להביא קן, פִּרְשָׁה נִדְרָה שתביאנו ממין מסוים, מתורים או מבני יונה, ואינה זוכרת איזה מין פירשה, הרי היא מחוייבת מספק להביא לנדרה משני המינים, ועל כן מתחילה היה עליה להביא שלוש קנים, אחת לחובתה ושתיים לנדרה, לחובתה מאיזה מין שתצצה, ולנדרה קן של תורים וקן של בני יונה, וכיון שלא עשתה כן אלא הביאה לנדרה מין אחד, ובאמור לעיל נפסלה פרידה אחת בקן של נדרה שהיה על הכהן לעשותה עולה ועשאה חטאת, ובאופן זה היא [צִרְיָה] לְהִבִּיא עֹד שְׁלֹשׁ פְּרִידִין, פרידה אחת לעולה מהמין שהביאה, והיא באה תחת זו שנפסלה, ועוד שתי פרידות מהמין השני מפני הספק איזה מין התחייבה. וכל זה כאשר שתי הקנים שהביאה היו מְשֻׁנִּי אֶחָד, ששתיהן היו תורים או שתיהן היו בני יונה, שעל כן תביא עוד פרידה לקרבן עולה מהמין שהביאה מקודם, שנפסלה בו פרידה אחת, דוגמא לדבר, שמלכתחילה הביאה שתי קנים של תורים, אחת לחובתה ואחת לנדרה, והרי היא חייבת מספק עוד קן של בני יונה לנדרה, ועשה הכהן ממה שהביאה אחד למעלה ואחד למטה, ונפסל תור מקן נדרה משום שנעשה כחטאת ולא כעולה, עליה להביא עוד תור ושני בני יונה, תור תחת התור שנפסל ושני בני יונה מפני הספק

הברייתא לומדת שהמליקה היא בצפורנו של הכהן ולא בסכין:
 יכול הייתי לומר שישלכנו הכהן בסכין, ודין הוא – והלא יש ללמוד
 כן מקל וחומר, שהמליקה נעשית בסכין, שכך יש לומר, ומה אם
 שחיטה שלא קבע לה הכתוב בהן ודיא כשרה בזה, קבע לה הכתוב
 בלי, מליקה שקבע לה הכתוב בהן, וכאמור, האם אינו דין שיקבע
 לה בלי, ותיעשה המליקה בכלי, תלמוד לומר 'והקריבו הכהן אל
 המזבח ומלק'. אמר רבי עקיבא, מה שנאמר 'הכהן' לא בא ללמד
 שהמליקה בבזה, שאין צריך פסוק לזה, ובי תעלה על כל ללמד
 קרב לגבי מזבח, ועל כן ודיא שמליקה בבזה, אמר מה תלמוד לומר
 'הכהן', אלא שנאמר כן משום שנאמר אחריו 'ומלק', וללמד
 שתהא המליקה בעצמו ו– בגופו של הכהן, והיינו שימלקנו בצפורנו
 ולא בסכין.

הברייתא לומדת שהמליקה בחצי העליון של המזבח: יכול הייתי
 לומר שישלכנה בכל מקום במזבח, בין מלמעלה בין מלמטה, תלמוד
 לומר 'ומלק את ראשו והקטיר המזבח', בא הכתוב להקיש מליקה
 להקטרה, מה הקטרה נעשית בראש המזבח, שהרי שם מקום
 המערכה, אף מליקה נעשית בראש המזבח, כלומר בחצי העליון.
 הברייתא לומדת שהמליקה נעשית מול העורף: 'ומלק', בא הכתוב
 ללמד שימולק מול עורף. אף אמר שהמליקה נעשית מול
 עורף, או שמא נאמר שאינו אמר אלא מן הצואר, שהרי לא אמרה תורה
 בעולת העוף מהיכן הוא מולק. ודין הוא – יש ללמוד זאת,
 שהמליקה היא מול עורף, נאמר כאן בעולת העוף 'ומלק', ונאמר
 להלן בחטאת העוף (ויקרא ה ה) 'ומלק', מה להלן בחטאת העוף
 המליקה היא מול עורף, כנאמר שם 'ומלק את ראשו מול
 ערפו', אף כאן בעולת העוף המליקה היא מול עורף.

הברייתא לומדת שמליקה בעולת העוף היא בשני סימנים, וכן
 שבהקטרה קרב הראש לעצמו והגוף לעצמו: א – האם נאמר מה
 להלן בחטאת העוף מולק סימן אחד, הקנה או הושט, ואינו מבידל
 מלוק את שני הסימנים, שנאמר (שם) 'ולא יבדיל', אף כאן בעולת
 העוף מולק סימן אחד ואינו מבידל מלוק את שניהם, תלמוד לומר
 'ומלק את ראשו והקטיר המזבח', בא הכתוב להקיש מליקה
 להקטרה, מה בהקטרה מקטיר את הראש לעצמו ואת הגוף לעצמו,
 שאין מקטירם יחד, אף במליקה מולק עד שיהיה הראש לעצמו
 והגוף לעצמו.

ומינן שהקטרת הראש בעצמו והקטרת הגוף בעצמו, שנקאמר (שם א
 י) 'ושע אתו בכנפיו לא יבדיל והקטיר אתו הכהן המזבח', הרי
 הקטרת הגוף אומרת, הא מה אני מקיים מה שנכפלה ההקטרה
 ונאמרה בפסוקים הקדומים, כנאמר שם 'ומלק את ראשו והקטיר
 המזבח', על כרחך שבהקטרת הראש הקטרת הראשון מדרב.
 ולמודנו שמקטיר את הראש לעצמו ואת הגוף לעצמו, ומליקה
 לומדת מהקטרה בהיקש, שגם היא נעשית באופן שמולק עד
 שיהיה הראש לעצמו והגוף לעצמו.

הברייתא לומדת שיש למצות את כל דם העוף: 'ונמצה דמו', ולא
 נאמר 'ונמצה מדמו', ויש ללמוד שממצה את דמו בולו.

הברייתא לומדת שגם מקום המיצוי הוא מחצי המזבח ומעלה:
 קיר המזבח, ולא על קיר הכבש ולא על קיר החיכל, ואיזה קיר הוא
 זה שממצה עליו, זה הקיר העליון של המזבח, ודיינו מחציו
 ולמעלה, או שמא נאמר שאינו הקיר העליון אלא הקיר התחתון.
 ודין הוא – והלא יש ללמוד מקל וחומר שממצה למטה, מה בהקטרה
 שדם הקטרתה ניתן במזבח למעלה, דם עולתה ניתן במזבח למטה,
 עוף שדם הקטרתו ניתן למטה אינו דין שגם דם עולתו ניתן למטה,
 תלמוד לומר 'ומלק את ראשו והקטיר המזבח ונמצה דמו על קיר
 המזבח', וקשה, ובי תעלה על דעתך שלאחר שכתב הקטיר חזיר
 וממצה את הדם, היתכן לומר כן, אלא על כרחך בא הכתוב לומר
 לך שיש להקיש מיצוי להקטרה וללמד שמה ההקטרה נעשית
 בראש המזבח, ששם מקום המערכה, אף המיצוי נעשה בראש
 המזבח, כלומר בחצי העליון.

הברייתא מסבמת את סדר עבודת עולת העוף: אחר שלמדנו את
 כל הדינים הללו הא כיצד היה עושה את העולה, הנה הכהן עולה

וכן בהפאת העוף (שמחשבת שלא לשמה פוסלת בה) ששלכן שלא
 לשמה אלא לשם קרבן אחר ומיצה את הדם במחשבת חוץ לזמנו,
 או ששלכן במחשבת חוץ לזמנו ומיצה את דמו שלא לשמה אלא
 לשם קרבן אחר, או ששלכן ומיצה את הדם שלא לשמה, והו – כל
 אלו הם אופנים שלא קרב המתיר במצותו, שמלבד שחשב 'חוץ
 לזמנו' חשב גם מחשבות פסול אחרות, כגון 'חוץ למקומו' או
 בחטאת העוף 'שלא לשמה', ועל כן בכל אלו אין הקרבן מתפגל
 אלא נפסל בלבד, והאוכל מבישו אינו חייב כרת.

המשנה מביאה את דיניו של הקרבן שחשבו בו גם מחשבת 'חוץ
 לזמנו' וגם מחשבת 'חוץ למקומו' ובאותה עבודה עצמה: החושב
 בעת עבודת הקרבן לאכול בזה (חוץ למקומו) ופגית
 נוסף ממנו לאכול לקח 'חוץ לזמנו', או שהפך את הסדר, שחשב
 לאכול ממנו בזה לקח 'חוץ לזמנו' ופגית נוסף ממנו לאכול
 בחוץ 'חוץ למקומו', או שחשב לאכול בזה חוץ ופגית וזה
 לקח, או בסדר הפוך, שחשב לאכול בזה חוץ וזה לקח ופגית וזה
 בחוץ, בכל אלו פסול הקרבן ואין בו כרת באכילתו, לפי שעירב גם
 מחשבת 'חוץ למקומו' ולא קרב המתיר כמצותו. אמר רבי יהודה,
 זה הכלל במי שחשב שתי מחשבות, מחשבת 'חוץ לזמנו' ומחשבת
 'חוץ למקומו', שאם מחשבת הזמן – חוץ לזמנו קדמה למחשבת
 המקום – חוץ למקומו, הקרבן פגית ותיבין עליו כרת, ואם
 מחשבת המקום קדמה למחשבת הזמן, הקרבן פסול ואין בו כרת,
 שלעולם הולכים אחר מחשבתו הראשונה, ואם היא 'חוץ לזמנו'
 מתפגל הקרבן, ואם היא 'חוץ למקומו' נפסל אך לא נתפגל.
 [והנכמים אומרים, זה וזה, בין שהקדים את מחשבת הזמן למחשבת
 המקום, ובין שהקדים את מחשבת המקום למחשבת הזמן, פסול
 ואין בו כרת].

דין נוסף אודות עירוב מחשבות בפחות מכזית: חשב לאכול בזה
 וזה 'חוץ לזמנו' או 'חוץ למקומו' והקטיר בזה חוץ לזמנו או
 'חוץ למקומו', כשר הקרבן, שאין אכילה והקטרה מצטרפין, שאינו
 נפסל או מתפגל אלא אם יחשוב לאכול כזית שלם או להקטיר
 כזית שלם חוץ לזמנו או חוץ למקומו.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא הדורשת מן הכתובים את דיניה של עולת
 העוף: תנו רבנן בברייתא, נאמר בפסוק (ויקרא טו) 'והקריבו הכהן
 אל המזבח ומלק את ראשו והקטיר המזבח ונמצה דמו על קיר
 המזבח', ויש ללמוד מהפסוק את דיני עולת העוף.

הברייתא לומדת שאפשר להביא בנדבה גם עוף אחד בלבד:
 'והקריבו', מה תלמוד לומר – לשם מה נאמר זאת, שלפי שכבר
 נאמר בפסוק שלפניו (שם פסוק ד) 'ואם מן העוף עלה קרבנו לה'
 והקריב מן התורים או מן בני היונה את קרבנו', לא היה צריך
 הכתוב לומר שוב שיקריבו, והיה עליו לפתוח במליקה עצמה
 ולומר 'ומלק הכהן את ראשו' וכו', אלא בא הכתוב ללמד דין זה,
 שיכול הייתי לומר שהפתח עוף לא יפחות מלהביא שני פרידן
 (גדולים), תלמוד לומר 'והקריבו', בלשון יחיד, שאם רוצה אפילו
 פרידה אחת יביא.

הברייתא לומדת שהמליקה נעשית על ידי כהן דווקא: 'והקריבו
 הכהן אל המזבח', והלא די היה לומר 'והקריבו אל המזבח', מה
 תלמוד לומר – למה נאמר 'והקריבו הכהן', אלא בא הכתוב לקבוע
 לו – לקרבן בהן, שאין המליקה כשרה בזה אלא בבזה בלבד.
 ולמה הוצרך הכתוב ללמד זאת, לפי שיכול הייתי לומר והלא דין
 ו– לקל וחומר) הוא שלא יצטרך כהן, שכך הייתי אומר, ומה בן צאן,
 כלומר קרבן הבא מן הבהמה, שהכתוב קבע לו צפון לשחיטתו,
 שאינו נשחט אלא בצפון, לא קבע לו הכתוב בהן לשחיטתו,
 ששחיטה כשירה בזה, קרבן עוף שלא קבע לו הכתוב צפון,
 שהמליקה כשירה גם שלא בצפון, האם אינו דין שלא יקבע לו בהן
 למליקתו, ותהיה המליקה כשירה בזה כשחיטה. תלמוד לומר (אל)
 'והקריבו הכהן אל המזבח', לקבוע לו בהן במליקתו.

זבחים. פרק שישי – קדשי קדשים דף סה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" ריא

נב' והקריבו מה תלמוד לומר. בשולת העוף בתיב והקריבו הבקן אל המזבח מה תל
 הא בתיב והקריבו קמן התורים וגו' וליכתוב בתריה ומלך הבקן את ראשו על המזבח:
 פיריך. גזלות: לקבנו לך בן. שלא ימלקנו זר: לא קבע לך בן. דשחיטה בור כשירה:
 קבע לך בלי. דנפקא לן מויקח את המאכלת לקמן באידך פירקין (דף צג:) ת"ל בן

1 וּמֶלֶךְ אֲמַר רַבִּי עֲקִיבָא ב'ו' כּוֹלֵה ר' עֲקִיבָא
 2 קֹאמֵר לֵהּ כַּעֲשׂוֹ שֶׁל בָּהֶן. בַּעֲפֻרְתּוֹ וְלֹא בַסִּבֵּן.
 3 בֵּין לַמַּעֲלָה מִן הַחוּץ: מִן הַצִּיאָר. מִן הַגֵּרֶן:
 4 וְנִטְרָא לֵחֵל. בַּחֲטָאֹת [וְהַעֲוָה] וְהַקְסֵיר אִתּוֹ.
 5 וְחֶסֶת בִּכְנַפֵּי לֵהּ יְכִידִל וְהַקְסֵיר אוֹתוֹ אֲנִי יוֹדֵעַ
 6 שֶׁשֶׁן שֶׁמֶמֶר הַחֲתִילָה מִמֶּלֶךְ אֵת רֹאשׁוֹ וְהִקְסֵיר
 7 בַּקְסֵרֶת הָרֹאשׁ: דִּמּוּ בִּלּוֹל. מִדְּלֵא כְּתִיב וְנִמְצָה
 8 מִדְּמֹ: מֵאַחֵר שֶׁהִקְסֵיר הוּא מִמְצָה. וְאֵת בְּמִיצֵי
 9 הַנֶּחֱץ לֹא מִקְיֵימָא דִּמּוּ כּוֹלֵה: הִזֵּן תִּל' מִמֶּלֶךְ
 10 וְהַקְסֵיר וְנִמְצָה דִּמּוּ וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעֲתָךְ
 11 מִשְׁהַקְסֵיר מִמְצָה אֵלֶּא לֹאמֵר לָךְ מִזֶּה הַקְסֵרָה
 12 בְּרֹאשׁ מִחֲזוּבָא אִף הַמִּיצֵי בְּרֹאשׁ מִחֲזוּבֵי וְכֵן
 13 לִקְרֹן דְּרִמְיָת מִדּוֹרְחֵי: רִסְטִין: לִפְשֵׁת בִּיאָר.
 14 שֶׁחֲטוּ לַמֶּשֶׁח מִן הַסּוֹבֵב אִתָּה: אֵילָא בְּרֹאשׁ
 15 הַחֲזוּבָה. דְּבַעֲיָן וְהַקְסֵיר וְנִמְצָה דִּמּוּ שִׁיחָא מִיצֵי
 16 בִּקְדִי הַסְמוּךְ לַמָּקוֹם הַקְסֵרָה: מָאי בִּינִיחוּ.
 17 כְּלוּמַר בְּמָאי קִמְפְּלִיגָא אֵת ע"כ לִתֵּךְ גִּפְיָה אֵית
 18 לֵיה וְהַקְסֵיר וְנִמְצָה דִּמּוּ דָּאי לֹאן ס"ל קִיד
 19 הַעֲלִיץ מִנָּא לֵיה: עוֹשֶׂה מַעֲרֵבָה ב'ו'. לִתֵּךְ
 20 הָרִצָה לַעֲשׂוֹת מִשְׁרָתָה עַל גְּבִי סוֹבֵב לְהַקְסֵיר
 21 עוֹשֶׂה הַלִּיכָן מִיצֵי שֶׁחֲטוּת הַסּוֹבֵב כְּמוֹ לַמָּקוֹם
 22 הַקְסֵרָה: יְכִידִל יִקְרִי אֵת הָעוֹר בַּסִּבֵּן וְיִשְׁלַן.
 23 לֹפֶק לְבַדּוֹ בְּלֹא עוֹר וְכֵן נִרְצָה כְּמוֹ שְׁצוּלִין
 24 עָף עוֹשִׂין: וְנוֹפֵל אֵת קוֹרְבָנָה. וְנִרְצָה לִשְׁוֹן
 25 פֶּרֶשׁ דְּבַר מֵאוֹס הוּא כְּמוֹ (אִכִּיָּה ד') כִּי נִצָּה גַם
 26 נֶעַר בְּנוֹתָהּ שֶׁלֹּה. וְלֹא יוֹתֵר מִמֶּה שֶׁבִּנְךָ הוֹפֵק
 27 הָא
 28 חֲטָאֹת הָעוֹף שְׁמָלְקוּ שְׁלֵ
 29 לִרְבֵּמוֹ. אוֹ שְׁמָלֶךְ חִיץ לִרְבֵּ
 30 אוֹ שְׁמָלֶךְ וּמִיצָה הָדָם שֶׁ
 31 הַמִּתִּיר כְּמִצּוֹתוֹ. לֹאֲכֹל
 32 פִּצִּית לְמַחֵר, פִּצִּית בַּחוּץ.
 33 לְמַחֵר. פִּחְצִי זִית לְמַחֵר,
 34 בּוֹ פִּרְתָּ. אֲמַר רַבִּי יְהוֹדִי
 35 הַיּוֹמָן קִרְמָה לְמַחֲשֶׁבֶת
 36 פִּרְתָּ. וְאִם מַחֲשֶׁבֶת הַפֶּקֶס
 37 פָּסוּל וְאֵין בּוֹ פִּרְתָּ. [וְהִכָּה]
 38 וְאֵין בּוֹ פִּרְתָּ. לֹאֲכֹל
 39 זִית, כֶּשֶׂר, שְׂאִין אֲכִילָה
 40 תְּנִי רִבְנָן, [וְהִקְרִיבוּ], מִה
 41 [וְהִקְרִיבוּ מִן הַתּוֹרִים אוֹ מִן
 42 עוֹף, לֹא יִפְחוּת מִשְׁנֵי פִרְיָ
 43 אֲפִילוֹ פִּרְדָּה אַחַת יִבְיִא
 44 לֹאמֵר [הַכֹּהֵן], לִקְבֹּעַ לוֹ
 45 וְכֹה פֶּן צֵאן, שֶׁקֶבַע לוֹ
 46 עוֹף שֶׁלֹּא קֶבַע לוֹ צִפּוֹן
 47 כֹּהֵן. תִּלְמָדוֹר לֹאמֵר (אֵל)
 48

יִשְׁמְרָה, וּמִצְוַת הַדָּם חוּץ
 וּמִצְוַת דָּמֹו שְׁלֹא לִשְׁמֹרָה.
 לִשְׁמֹרָה, וְהוּא שְׁלֹא קָרַב
 וְהוּא בַחוּץ, בְּצִוֵּת לְמַחֵר.
 צִוֵּת בַחוּץ, בַּחֲצִי וְהוּא
 צִוֵּת בַחוּץ, פָּסוּל וְאֵין
 וְהוּא הַפֶּלֶל, אִם מִחֲשֶׁבֶת
 קוֹם, פְּגוּל וְחִיּוּב עָלָיו
 קִדְמָה לְמִחֲשֶׁבֶת הַזֶּמֶן,
 אֲמָרִים, וְהוּא וְהוּא, פָּסוּל
 צִוֵּת וְהוּא וְהַקְטִייר בַּחֲצִי
 מִקְרָה מִצְטָרֵפִין: **גְּמָרָא**
 לְמִדּוּר לֹאמֵר. לְפִי שְׁנֵאמַר
 גִּי חִינּוּחַ, יֹכֵל הַמַּתְנֵדָב
 תִּלְמִיד לֹאמֵר 'וְהַקְרִיבו',
 אֵל הַמִּזְבֵּחַ. מִה תִּלְמִיד
 שֶׁיִּכּוֹל, וְהָאֵל דִּין הוּא.
 פֻּן, לֹא קָבַע לוֹ בְּהֵן.
 חִינּוּ דִין שְׁלֹא יִקָּבַע לוֹ
 חֵן, לְקָבַע לוֹ בְּהֵן. יֹכֵל

הא
22 לָהּ בְּהוֹן, קָבַע לָהּ כְּלִי. מְלִיקָה שֶׁקָּבַע לָהּ בְּהוֹן, אֵינִי דִין שֶׁיִּקְבַּע לָהּ כְּלִי. תִּלְמוּד לֹאמֹר
23 'בְּהוֹן וְיֹמֶלֶךְ'. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֹׁדֵר קָרֵב לְגַבִּי מִזִּבְחִי. אֲלֵא מָה תִּלְמוּד
24 לֹאמֹר 'בְּהוֹן', שֶׁתִּהְיֶה מְלִיקָה בְּעֶצְמוֹ שֶׁל בְּהוֹן. וְכֹל וְיֹמֶלֶכָהּ בֵּין מַלְמַעְלָה בֵּין מַלְמַסָּה, תִּלְמוּד
25 לֹאמֹר 'וְיֹמֶלֶךְ וְהִקְטִיר'. מָה הִקְטִירָה בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, אִם מְלִיקָה בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ. 'וְיֹמֶלֶךְ', מִמּוֹל
26 עוֹרָף. אֵתָּה אוֹמֵר מִמּוֹל עוֹרָף, אוֹ אֵינִי אֲלֵא מִן הַצְּוָר. וְדִין הוּא, נֹאמַר כָּאן 'וְיֹמֶלֶךְ',
27 וְנֹאמַר לְהֵלֵךְ 'וְיֹמֶלֶךְ', מָה לְהֵלֵךְ מִמּוֹל עוֹרָף, אִם כָּאן מִמּוֹל עוֹרָף. אִי מָה לְהֵלֵךְ מִמּוֹל וְאֵינִי
28 מִבְּדִיל, אִם כָּאן מִמּוֹל וְאֵינִי מִבְּדִיל. תִּלְמוּד לֹאמֹר 'וְיֹמֶלֶךְ וְהִקְטִיר', מָה הִקְטִירָה, הָרֹאשׁ
29 לְעֶצְמוֹ וְהַגּוֹף לְעֶצְמוֹ. אִם מְלִיקָה, הָרֹאשׁ לְעֶצְמוֹ וְהַגּוֹף לְעֶצְמוֹ. וְיִמְנֹן שֶׁהִקְטִירָה הָרֹאשׁ
30 בְּעֶצְמוֹ וְהַגּוֹף בְּעֶצְמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְהִקְטִיר אוֹתוֹ', הֲרֵי הִקְטִירָה הַגּוֹף אִמּוּרָה, הֵא מָה אֵינִי
31 מְקַיֵּים 'וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ', בְּהִקְטִירָה הָרֹאשׁ הַתָּחוּב מִדְּבַר. 'וְנִמְצָה דְמוֹ', כִּי. 'אֵל קִיר
32 הַמִּזְבֵּחַ', וְלֹא עַל קִיר הַכֶּבֶשׂ, וְלֹא עַל קִיר הַחִיכָל. וְאִיזָה זֶה, זֶה קִיר הָעֵלִיּוֹן. אוֹ אֵינִי,
33 אֲלֵא קִיר הַתַּחְתּוֹן. וְדִין הוּא, מָה בְּהִמָּה שֶׁחֲסִאתָהּ לְמַעַלָּה, עוֹלָתָה לְמַסָּה. עוֹף שֶׁחֲסִאתוֹ
34 לְמַסָּה, אֵינִי דִין שֶׁעוֹלָתוֹ לְמַסָּה, תִּלְמוּד לֹאמֹר 'וְיֹמֶלֶךְ וְהִקְטִיר וְנִמְצָה דְמוֹ'. וְכִי תַעֲלֶה עַל
35 דַּעְתְּךָ, לֵאחֲרֵי שֶׁהִקְטִיר, חֹזֵר וּמִמְצָה. אֲלֵא לֹאמֹר לָהּ, מָה הִקְטִירָה בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, אִם מִיָּצִי
36 בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ. הֵא פִּצֵּד, הִיָּה עוֹלָה בְּכֶבֶשׂ וּפְנִיָּה לְסוֹבֵב, וְכֵא לֹא לִקְרָן דְּרוּמִית מִזְרָחִית.
37 הִיָּה מוֹלֵךְ אֵת רֹאשָׁהּ מִמּוֹל עֶרְפָּה וּמִבְּדִיל, וּמִמְצָה מִדְּמָה עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ. אִם עֲשֵׂאָהּ
38 לְמַסָּה מִרְלִיּוֹ, אִפִּילוּ אִמָּה, כִּשְׂרִיָּה. רַבִּי נַחֲמִיָּה וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמְרִים, כֹּל עֲצָמָה
39 אֵין נַעֲשִׂית אֲלֵא בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ. מֵאִי בִּינְיָהּ. אֲבִי וְרַבִּי דִּאֲמָרִי תְרִוּיָהּ, עוֹשֶׂה מַעֲרָכָה
40 עַל גְּבִי סוֹבֵב, אִיכָא בִּינְיָהּ: כֵּא לֹא לְגוֹף כּו': תִּנוּ רַבָּנִן, 'וְהִסִּיר אֶת מוֹרָאָתוֹ בְּנוֹצָתָה',
41 זֶה וְזֶה, יָכוֹל, וְקִדְדִיר בְּסִפִּין וְיִסְלַג. תִּלְמוּד לֹאמֹר 'בְּנוֹצָתָה' נֹטֵל אֵת הַנוֹצָה עִמָּה. אֲבָא
42 יוֹסִי בֶן חֲנַן אוֹמֵר, נֹטְלָהּ וְנֹטֵל קוֹרְבָנָהּ עִמָּה. דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל תֵּנָא, 'בְּנוֹצָתָה' בְּנוֹצָה

והקריבו מה תלמוד לומר. וא"ת דב"פ דחולין (דף כא) (רא) דרש לדרשא אחרינא הא איצטריך לכדרשין הכא וי"ל דהבא דרש מטמסביה לתורים ובגין יונה ש"מ פרידה אחת והתם דרש מטמסביה להקטיר ואין לומר דדרשין תרתי משום וי"ו והקריבו דהא בחולין הוא רבי שמעאל דלא דריש וי"ו פ' אלמנה (בבמות דף סח):

עוֹרָה שלא קבע לו צפון אינו דין שלא קבע לו
בזמן. וא"ת קמיעה תוכיח דלא קבע לה
צפון וקבע לה בזמן ושו' לומר מה למנהג שטעונה
הגשמה ותנופה ויקדשו קומץ וכלי שרת וא"ת
מדינתאקט שחטאת למנהגו באמרינן עולת ונילה
ומסתבר ליה ללא תדעו מילקא עבדתי יותר
משחטתי: **בן** עוף שקבע לו בזמן אינו דין שקבע
לו כלי. וא"ת קמיעה תוכיח שקבע לה בזמן ולא
קבע לה כלי וי"ל מה למנהג שכן אינה מניי דמים
וא"ת א"ת מה לבן צאן שכן מזה אבל עוף לא חשיב
למין וכן בפר"ק (לעיל דף כה) וי"ל הדינן משום
לקיחין כן שהוא ברי אבל א"ת הנה בדין החשיב
מין וזבח וא"ת מה לבן צאן שכן טעון צפון על כן
נראה דמעיכא סמוך אחיקשא דזאת התורה
דילפינן מינה מה עולה טענה כלי עדופות נמי
תבייבי בהואו ענינא מדפריך ק"פ דחולין (דף כב.)
ביום מביום צוותו נפקא ובמגילה פרק הקורא
למפרש (דף כ) גרי דהוּם שכל למליקא דרשנין
במגילת ביוםיו צוותו:

תלמוד לומר חזקן ומלך בעצמו של בן-הן. וא"ת וינלך מדאיתקש לעיל חטאת העוף למנחה וי"ל חטאת איתקש עולת העוף לא איתקש ועד כיון דאיבא לאתקומי היקש לא מפקא מקו"ד דבבא ועוד דאדרבה נקיש בדיקשא דזאת התורה לעולה דבעיא כלי וכו' תעלה על ידעתך שור קרב למנחה. ואפילו מאן דלית ליה דך סברא גבי הקדש איתאא עובד קדש (דליה משה: דהא אפשר דהא איתאא איתרענא ויבא משה: מפתח:

אָפּ מליקא בראש מזבח. חטאת ועולה של מהדדי גבי מול עורף ולענין בעצמו של ה'תן בג'ש נאמר כאן ומלך ונאמר לה'תן ומלך אבל להוציך לחטאת מליקא בראש המזבח בעולה לא ילפינן משום דעולה לא ילפא אלא מהדיקא דהקטרה דבר מלך בדיקא אינה חורר ומלמד בג'ש מהדרי יוחנן כדאמר פרק איחור מקומן (לעיל דף מט:); וא"ת בפ"ק קדושים (דף לו.) דאמר ומליקא אינה כשיירה בנשים דאיתקש להקטרה ובקטרה כתיב בני אהרן ולא בנות אהרן תינח מליקא דעולה מליקא דחטאת מנלן דבר הלמד מליקא אינה חורר ומלמד בג'ש וי"ל דגזיל מלך בעלמא הוא כהן ולא כהנת וא"ת ורבי שמעון דנפקא ליה בפרק קמא דחולין (דף כא:) עולה העוף ממול עורף מהדיקא בדמשפט חטאת העוף ולית ליה ג'ש הדבא אי"כ מנא ליה בחטאת העוף דבניעין כתיב שחלה בעצמו של כהן וי"ל דחטאת: **דמו** נמי ילפא מעולה מהדיקא דבמשפט: **דמו** בולו. ר"אח דחטאת לא בעי דמו בולו מדלא קתיב בה הקף בית מליקא למזבח: **ואם** עשאה למטה מזרגילי ואפילו אמה אתות כשיירה. אף על גב דכתיב ומלך וחוקטי ונמצה לא בעי מקום הקטרה ממש כי היכי דלגבי חשיב סמוך לקרן אמה אמת:

הַבְּדִיל
שְׁלֵהָ, קוֹדֶרֶה בְּסִכּוּן בְּמִין אֲרוּכָה:
שִׁמְעַ

שנינו במשנה, שישע ולא הבדיל.
הגמרא מביאה ברייתא המדברת באופן השיטוע: תנו רבנן
בברייתא, נאמר בעולת העוף (ויקרא א ד) 'וששע אתו בכנפיו, אין
נקרא שישע אלא כשהוא נעשה פך ולא בכלי, וכן הוא אומר
(שופטים יד ו) 'וששעוהו כששע הנדי ומאומה אין בידו', והרי ששיטוע
הוא ביד ולא בסכין או בכלי אחר.
שנינו במשנה, לא הסיר את המורה כו' הבדיל בחטאת ולא
הבדיל בעולה פסול.
הגמרא מביאה דעה החולקת על דין המשנה וסוברת שאם הבדיל
בחטאת לא פסלה. אומרת הגמרא: מתניתין שאמרה שאם הבדיל
בחטאת, והיינו שמלק את שני סימניה, הקנה והושט, פסלה, היא
לא רבי אלעזר רבי שמעון, ותניא בברייתא, אמר רבי אלעזר
רבי שמעון, שמעתי שמבדילין בחטאת העוף, דהיינו שמוטר
להבדיל בה, ואם הבדיל לא פסלה.
הגמרא מעבירה במה נחלקו התנא במשנה ורבי אלעזר רבי
שמעון. מבררת הגמרא: מאי בינייהו – במה תלויה מחלוקתם של
התנא במשנה עם רבי אלעזר רבי שמעון לגבי הבדלה בחטאת
העוף.
הגמרא מביאה ארבע דעות בביאור המחלוקת: כפי שמתבאר
מתוך דברי הגמרא, שלושת האמוראים הראשונים, מתוך
הארבעה דלהן, סוברים שהאיסור להבדיל יסודו בכך שמחמתו
דומה עשיית החטאת לעשיית העולה, שהרי מליקה של עולה
היא מליקה מותרת, ואילו התורה הקפידה שעשיית החטאת
תהיה שונה מעשיית העולה על ידי שיעשו בה מעשים שאינם
כשרים בעולה. התנא במשנה, הפוסל בהבדלה, ורבי אלעזר רבי
שמעון, המכשיר בה, נחלקו ביניהם במחלוקת אחרות בעבודות
החטאת והעולה, ובזמן תלויה השאלה האם כשהבדיל בחטאת
גרם על ידי כך שנעשו בה כל מעשי העולה, ועל כן פסולה
החטאת, או שעדיין ישנן סיבות אחרות שגורמות שיש במעשה
החטאת דברים הפוסלים בעולה, ועל כן היא כשרה.
דעה ראשונה, אמר רב חסדא, הנידון אם מיצוי חטאת העוף מעכב
או שאינו מעכב, דהיינו אם בלעדיו החטאת פסולה או שאינו
פסולה, איכא בינייהו – שני במחלוקת בין התנא במשנה ורבי
אלעזר רבי שמעון, ובו תלויה מחלוקתם אם המבדיל בחטאת
העוף פסלה או לא פסלה. תנא קמא – התנא במשנה שפסל
בהבדיל בחטאת העוף, סבר שמיצוי חטאת העוף מעכב, שאם לא
מיצה דמה, פסולה, וכן דמיון – שמיצה דם החטאת, הרי שיחד
עם מה שהבדיל קעבד – עשהו כל מעשה עולה, כל עבודותיה,
בחטאת העוף, שעבודות העולה הן מליקה ומיצוי, ומליקת העולה
שונה ממליקת החטאת בכך שהוא מבדיל בה ושחותך את שני
הסימנים, ועתה שעשה בחטאת מליקה מובדלת, אין במעשה
שום דבר השונה מן העולה, ולכן פסולה החטאת. ורבי אלעזר
רבי שמעון, שאמר 'שמעתי שמבדילין בחטאת העוף, סבר
שמיצוי חטאת העוף לא מעכב, ועל כן יכול הוא להבדיל ולא
למצות, ואנמצא שלא עשה מעשה עולה בחטאת, שעולה שלא
מיצה דמה פסולה, ומה שהבדיל ומלק יותר מן הצריך, מחתך בשר
בעלמא הוא, ועל כן החטאת כשרה.
דעה שניה, רבא אמר, הנידון אם שתייה – הפסק זמן פסימן שני
– קודם מליקת סימן שני, אחר מליקת הראשון, בעולת העוף,
מעכב, כלומר פוסלת את העולה, כדן שחיתת בהמה שאם שהה
בין סימן ראשון לסימן שני, נפסלת השחיטה, או שאין שהייה
פוסלת בוה, נידון זה איכא בינייהו – שני במחלוקת בין התנא
במשנה לרבי אלעזר רבי שמעון, ובו תלויה מחלוקתם אם
המבדיל בחטאת העוף פסלה או לא פסלה. והדברים תלויים זה
בוה מפני שכל מולק חטאת העוף אינו יכול למלוק את הסימן

השני בלא שישנה קודם לכן בחיתוך הבשר המקיף את הסימנים,
שהוא קודם למליקת הסימן השני. תנא קמא סבר, שתייה פסימן
שני בעולת העוף לא מעכב – אינו פוסל, ואף על גב דשתייה
– ששהו) בחטאת בין הסימנים בחיתוך הבשר, עדיין קא עבד
– עשהו מעשה עולה בחטאת, שהרי מה שעשה בשר היה גם
לעולה, ונפסלת החטאת, שנמצא שאין מעשיה שונים ממעשי
עולה. ורבי אלעזר רבי שמעון סבר, שהייה בסימן שני בעולת
העוף מעכב, וכן דשתייה – ששהו) בחטאת העוף בין הסימנים
בחיתוך הבשר, נמצא שבאופן זה לא היה כשר לעולה שבה
שהייה פוסלת, ועל כן אין הבדלתו פוסלת, שאין כאן מעשה
עולה, ומה שהוסיף וחתך יותר על הצריך, מחתך בשר בעלמא הוא.
דעה שלישית, אביי אמר, לעולם שהייה בסימן שני בעולת העוף
מעכבת, והנידון אם חיתוך רוב הכשר המקיף את הסימנים, האם
הוא מעכב שאין החטאת כשרה בלא שיחתכוהו, נידון זה איכא
בינייהו – שני במחלוקת בין התנא במשנה לרבי אלעזר רבי
שמעון, ובו תלויה מחלוקתם אם המבדיל בחטאת העוף פסלה או
לא פסלה. דעת רבי אלעזר רבי שמעון היא כדלעיל בדברי רבא,
שכיון שהוא שווה בין הסימנים בחיתוך רוב בשר, לא עשה
מעשה עולה בחטאת, שהרי שהייה זו פוסלת בעולת העוף, וכל זה
מפני שלדעתו מוכרח הוא לחתוך את רוב הבשר. אולם תנא קמא
סובר שחיתוך רוב הבשר אינו מעכב, ונמצא שאינו מוכרח לשהות
בין הסימנים ויכול הוא למולקם בוה אחר זה בלא הפסקה. ואם
עשה כן, שמלקם בלא שהייה, עשה כל מעשה עולה בחטאת,
ונפסל הקרבן. ואפילו לא עשה כן, אלא חתך רוב בשר ושהה בין
הסימנים, גם כן יש לפסול את הקרבן, גזירה שמא לא יחתוך רוב
בשר ולא ישהה.
ומחלוקת זו של אביי ורבא בביאור דעות תנא קמא ורבי אלעזר
רבי שמעון, שנויה כבר בפלוגתא – במחלוקת דרבי ורבא ורבי
שמעון בר רב יצחק, חד מהם אמר שתייה פסימן שני בעולת העוף
מעכב איכא בינייהו – בין תנא קמא לרבי אלעזר רבי שמעון,
וכדעת רבא, וחד מהם אמר שרוב בשר מעכב איכא בינייהו, וכדעת
אביי.
הגמרא מבררת את דינו של רוב בשר. מדייקת הגמרא: ממה
שנחלקו אם חיתוכו מעכב, מכלל – יש לדייק דקעין (ד) רוב בשר
בתיחיה – שלכתחילה הכל מודים שצריך לחתוך רוב בשר.
אומרת הגמרא: אין – אכן, נכון הדבר, ותניא – וכן שנינו
בברייתא, כיצד מולקין חטאת העוף, חותך הכהן שדרה ומפרקת,
בלא שיחתוך עדיין את רוב הכשר, עד שמיניע בחיתוכו לזשט או
לגנה. הניע לזשט או לגנה, חותך סימן אחד מהם או רובו של
סימן, וחותך גם רוב בשר עמו, ובוה נשלמה עבודת המליקה.
ובקעלה, עולת העוף, עושה גם כן כנאמר בחטאת, אלא שחותך
לא רק סימן אחד אלא את כל השנים, וזה לדעת חכמים בחולין
(כא), או שחותך רק רוב שנים ולא את כל השנים, וזה לדעת רבי
אלעזר רבי שמעון (סו). ובברייתא זו מבואר כדלעיל, שיש
לחתוך בחטאת מלבד סימן אחד, גם את רוב הבשר.
הגמרא מביאה דעה רביעית החולקת על כל האמוראים
הקודמים. אומרת הגמרא: אמרוה – אמרו את דברי רב חסדא
ורבא ואביי, שנחלקו בביאור דברי רבי אלעזר רבי שמעון, קמיה
– לפני דרבי ירמיה, אמר, לא שמיע להו – האם אינם יודעים את
הא – ומה דאמר רבי שמעון בן אלעזר בשם רבי אלעזר בן פדת
בשם רבי אלעזר בן שמעון, שאמר היה רבי אלעזר רבי שמעון,
שמעתי בחטאת העוף שמבדילין, ואין בכך שום איסור, ומא
– וממנו לא יבדיל, שנאמר בפסוק, לא באה התורה לאסור
להבדיל, אלא לומר

פרק שביעי - חטאת העוף

48

פרק זה עוסק בדיני קרבנות העוף, חטאת העוף ועולת העוף. דרכי עשיית קרבנות אלו כבר נתבארו בפרק הקודם, וכן גם דיני מחשבות פסול שבהם. פרק זה מוסיף ומפרט את דיניהם של שינויים שנעשו בקרבנות אלו, אימתי הם פסולים ואימתי לא, וביניהם גם כאשר עשה מעשי חטאת בעולה ומעשי עולה בחטאת על ידי שינויים בעבודותיהן או במקומותיהן. ענין נוסף המדובר בפרק הוא טומאת בית הבליעה. קיימים פסולים שונים בקרבנות העוף המחשיבים את העוף כנבילה, ועל כן הוא מטמא בבית הבליעה, וקיימים פסולים אחרים, שהם נחשבים 'פסולו בקודש', שאף שהקרבת פסול אין עליו דין נבילה ואינו מטמא. בפרק נידונים הפסולים, אימתי הם מנבלים את הקרבן ואימתי אינם מנבלים לפי שפסולם בקודש.

המשנה פותחת בדין חטאת ששינה בה, ומפרטת בזה כמה דינים: א. חטאת העוף ששעשה ו-שעשה את עבודותיה לְמַעַל במזבח, דהיינו בחציו התחתון של המזבח, כְּמַעֲשֶׂה עבודות החטאת, שמלק סימן אחד בלבד והזהר דמה ושוב מיצהו, ועשה זאת לְשֵׁם קרבן חטאת, כְּשִׁירָה, שהרי זהו דינה וזהו מצותה.

ב. אולם אם עשה את עבודותיה למטה כְּמַעֲשֶׂה קרבן חטאת אלא שחישב שהוא עובד עבודות אלו לְשֵׁם קרבן עולה, או שעשה את עבודותיה למטה כְּמַעֲשֶׂה קרבן עולה אף שבמחשבתו חשב כהוגן שהוא עושה זאת לְשֵׁם חטאת, או שגם עשה כְּמַעֲשֶׂה עולה וגם חישב בעשייתה לְשֵׁם עולה, בכל אלו הרי זו פְּסוּלָה לגמרי, שחטאת נפסלת בין אם שינה בעבודותיה ובין אם עשאה שלא לשמה.

ג. עֲשָׂתָה לחטאת לְמַעַל, דהיינו בחציו העליון של המזבח שאין זה מקומה, כְּמַעֲשֶׂה כוֹלֶה, כלומר שהיה עם זה אחד מכל האופנים הנזכרים לעיל, כגון כמעשה עולה לשם חטאת וההיפך, ואפילו כמעשה חטאת לשם חטאת. פְּסוּלָה, ששינוי מקום פוסל בה.

המשנה מפרטת אופנים אלו בעולה ודיניהם: א. עוֹלָת הָעוֹף שְׁעָשָׂתָה ו-שעשה את עבודותיה לְמַעַל במזבח, דהיינו בחציו העליון של המזבח, כְּמַעֲשֶׂה עבודות העולה, שמלק בשני סימנים ומיצה את דמה, ועשה זאת לְשֵׁם קרבן עולה, כְּשִׁירָה, שהרי זהו דינה וזהו מצוותה.

ב. עשה את עבודותיה למעלה כְּמַעֲשֶׂה קרבן עולה כדינה אבל חישב שהוא עובד אותן לשם לְשֵׁם חטאת, גם בזה היא כְּשִׁירָה, שמחשבת שלא לשמה אינה פוסלת בעולה, ובלבד שְׁלֹא עוֹלָתָה ו-נחשבת לְבַעֲלֶיהָ כקיום חובתם, שעליהם להביא קרבן עולה אחר.

ג. עשה את עבודותיה למעלה כְּמַעֲשֶׂה קרבן חטאת אף שחישב בעשייתה לְשֵׁם עולה כדינה, או שעשה את עבודותיה למעלה כְּמַעֲשֶׂה חטאת וגם חישב שהוא עושה אותן לְשֵׁם חטאת, פְּסוּלָה, שהעולה נפסלת אם שינה בעבודותיה.

ד. עֲשָׂתָה לעולה לְמַעַל, דהיינו בחציו התחתון של המזבח, כְּמַעֲשֶׂה כוֹלֶה, כלומר שהיה זה עם אחד מהאופנים הנזכרים לעיל, כגון כמעשה חטאת לשם עולה וההיפך, ואפילו כמעשה עולה לשם עולה, פְּסוּלָה, ששינוי מקום פוסל בה.

1 שאין צריך להבדיל, ולכן כשרה גם אם הבדיל, ואפילו עשה מעשה עולה בחטאת, שאין פסול בדבר.

2 הגמרא דנה בשיטה זו שרבי אלעזר ברבי שמעון מפרש את הפסוק הכתוב בחטאת 'לא יבדיל' שלא בא ללמוד איסור הבדלה כלל: אָמַר לֵיה רַב אֱהָא בְּרִיה דְּרַבָּא לְרַב אִשִּׁי, אֵלֵּא מַעֲתָה שהאומר 'לא יבדיל' אינו אוהרה שלא להבדיל אלא הכוונה שאינו צריך להבדיל, אם כן נָפְי פותח או כורה בור או כי יכרה נזקיו, דְּכֵתִיב בו בבור (שמות כא לז) 'כִּי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אוֹ כִּי יִכְרֶה אִישׁ בַּר וְלֹא יִכְסֹנוּ וְנָפַל שָׁמָּה שׁוֹר אוֹ חֲמֹר', האם הָכֵי נָפְי – כן נפרש גם שם את כוונת התורה דָּאִין צָרִיךְ לְכַסּוֹת את הבור. מתרצת הגמרא, הָכֵי הִשְׁתָּא – וכי כך רוצה אתה לומר עתה, הלא הָתָם – שם בבור, בִּין דְּכֵתִיב לאחר מכן (שם לד) 'בְּעַל הַבּוֹר יִשְׁלַם', מוכח מכאן שְׁעוֹלָה הִיא דְּרָמִי לְכַסּוֹת – מוטל עליו לכסות את הבור, שאם לא כן למא נתחייב לשלם על נזקיו, ואין לפרש כלל שהכוונה היא שאין צריך לכסותו, אֲבָל הָכָא – כאן בחטאת העוף שנאמר בה 'לא יבדיל', מְכַד – הרי כְּתִיב בעולת העוף 'וְהִקְרִיבוּ הַכֹּהֵן אֶל הַמִּזְבֵּחַ' וממה שנאמר 'וְהִקְרִיבוּ' ווהיינו 'וְהִקְרִיבוּ אוֹתוֹ' שמשמע שיש לו הקרבה שונה משמע שְׁחָלַק הַכְּתוּב בִּין חֲטָאת הָעוֹף לְעוֹלַת הָעוֹף, וללמוד שהן שונות בדיניהן, והיינו שחטאת העוף אינו מבדיל ואילו בעולה מבדיל, וכאשר דרשו כן בחולין (כא), ובעולה הלא לדעת הכל חייב הוא להבדיל, ואם כן 'לא יבדיל' הנאמר בחטאת העוף לְמַעַל לֵי, מה נאמר בו, ודאי שְׁמַע מִיָּה ו-יש ללמוד הימנו שאין צריך להבדיל, שאם היה אסור להבדיל בחטאת לא היה לרבי אלעזר ברבי שמעון מקור שחייב להבדיל בעולה, אלא רק שמותר להבדיל בה, שאין לנו מקור לחלק עולה מחטאת עד כדי כך, אלא רק שיהיה שינוי ביניהם, דהיינו או שבחטאת אסור להבדיל ובעולה מותר להבדיל, או שבחטאת רשות להבדיל ובעולה חייב להבדיל, וכיון שדעת רבי אלעזר ברבי שמעון שבעולה חייב להבדיל, ממילא מוכח שבחטאת רשות להבדיל.

31 שנינו במשנה, מיצה דם הראש ולא מיצה דם הגוף פסולה, מִיָּצָה דֵם הָגוֹף ולא מיצה דם הראש כשרה.

32 הגמרא מבארת את מקור הדין: הָנוּ רַבֵּנָן בברייתא, נאמר בעולת העוף (ויקרא א יז) 'עולה הוא', ויש לדרוש את הפסוק 'שעולה' בא לרבות והוא' בא למעט ולהוציא, ועל כן דורשים מן הפסוק 'שעולה' מרבה שכשרה אף על פִּי שְׁמִיָּצָה את דֵם הָגוֹף וְלֹא מִיָּצָה את דֵם הָרֹאשׁ, יָבֹל הייתי אומר שכן גם להיפך, שאם מִיָּצָה דֵם הָרֹאשׁ וְלֹא מִיָּצָה דֵם הָגוֹף תהא כשרה, תִּלְמִד לומר 'הוא' למעט שאם מיצה דם הגוף בלבד יש להכשירה, ואילו אם מיצה דם הראש בלבד, פסולה.

41 הגמרא מבררת את דרך הלימוד. שואלת הגמרא: מֵאֵי תִלְמִידָא – כיצד למד התנא בברייתא דין זה שמרבים את דם הראש וממעטים את דם הגוף, ולא ההיפך. מתרצת הגמרא, אָמַר רַבִּינָא, יש להעמיד את הריבוי על דם הגוף דווקא, משום שְׁמִיָּצָה בִּין דְּרֹב דָּמִים בְּגוֹף שְׁכִיחִי ו-מצויים, ולכן ודאי שדעת התורה להעדיף את דם הגוף על דם הראש.

הדרן עלך קדשי קדשים

47

זבחים. פרק שישי – קדשי קדשים דף סו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רטו רש"י תוספות

1 אין צריך להבדיל. הילכך אם הבדיל לאו שינוי הוא: כבד. בעולת העוף והקריבו
2 ומינה נפקא לן לר"א ברבי שמעון הבדלה בעולת העוף בהכל שוחטין (חולין דף כא.)
3 ולא דרש ומלק והקטיר כדרש' לעיל מה הקטרה הראש בעצמו כו' דתיפוק ליה הבדלה
4 מזהם דרך סברא לית ליה שימלוק את כולן אלא דוקא רוב שנים ויוליף לה מקראי
5 ואפילו רבנן דפליגי עליה התם עיקר הבדלה
6 בעולה לא נפקא להו אלא מזהקריבו דמשמע
7 חלק את זה מן החטאת הילכך על ברחק ולא
8 יבדיל האמור בחטאת למא לי. כלומר מאי
9 קאמר לן שמע מינה א"צ להבדיל קאמר הילכך
10 נפקא לן העולה מזהקריבו דצריך להבדיל דהא
11 חלק ביניהן דאי אוהרה היא בחטאת שלא
12 יבדיל היכי נפקא לן בעולה מזהקריבו דצריך
13 להבדיל אינו מזהר שלא להבדיל הוא דנפקא
14 לן מחילוקיו ולא שטען הבדלה. ד"א האי למא
15 לי כמו מאי היא לשון קצר מדאיתא והקריבו
16 לחלק למדנו הבדלה בעולה שמע מינה ולא
17 יבדיל אין צריך להבדיל קאמר ואשמעי'
18 והקריבו דחלק בעולה דצריך להבדיל (דאי
19 אוהרה היא בחטאת לא שמעי' מזהקריבו אלא
20 דאינו מזהר מלהבדיל בעולה אבל מצות
21 הבדלה לא נפקא לן):

1 אין צריך להבדיל. אמר ליה רב אחא ברביה דרבא
2 לרב אשי, אלא מעתה, גבי פור דכתיב 'ולא יכסנו',
3 הכי נמי דאין צריך לכסות. הכי השתא, התם, פיון
4 דכתיב 'פעל הבור ישלם', ענינה הוא דרמי לכסויו.
5 אכל הא, מקדו כתיב 'הקריבו', חלק הכתוב בין
6 חטאת העוף לעולת העוף, 'לא יבדיל' לפה לי.
7 שביע מינה, אין צריך להבדיל: מיצה דם הגוף: תנו
8 רבנן, 'עולה', אף על פי שמיצה דם הגוף ולא מיצה
9 דם הראש, יכול, מיצה דם הראש ולא מיצה דם
10 הגוף. תלמוד לומר 'הוא'. מאי תלמודא. אמר רבינא,
11 מסתברא, דרוב דמים בגוף שכיחי:

הדרן עלך קדשי קדשים

12 חטאת העוף שעשאה למטה כמעשה חטאת,
13 לשם חטאת, פשיירה. כמעשה חטאת
14 לשם עולה, כמעשה עולה לשם חטאת, כמעשה
15 עולה לשם עולה, פסולה. עשאה למעלה, כמעשה
16 פולן, פסולה. עולת העוף שעשאה למעלה כמעשה
17 עולה, לשם עולה, פשיירה. כמעשה עולה לשם
18 חטאת, פשיירה, ובכלב שלא עולתה לבעליה. כמעשה
19 חטאת לשם עולה, כמעשה חטאת לשם חטאת,
20 פסולה. עשאה למטה, כמעשה פולן, פסולה:
נמרא

1 קיר המזבח ויש לומר דמשמע ליה דמתני' פוסלת בבל ענין אפי' לאחר הואה מדקאמר רבי
2 אלעזר בר"ש שמעתי שמבדילין והיינו דוקא לאחר הואה מכלל דרבנן פליגי עליה ואמרי
3 אין מבדילין אם כן מתני' ולא כוותיה וא"ת ריש פ' חטאת העוף עשאה כמעשה עולה
4 פסולה וקאמר בגמרא דשני במאי אילימא דשני במליקה נימא דלא כר"א בר"ש דאי ר"א
5 בר' שמעון הוא אמר שמעתי שמבדילין בחטאת
6 העוף מאי קשיא ליה לרבי אלעזר בר"ש נמי
7 משכחת לה דהבדיל קודם הואה ויל' כיון
8 דמוקמינן כמעשה עולה דשני במליקה א"כ
9 מדלא קתני כמעשה עולה קודם הואה ש"מ
10 דאיירי בן קודם הואה בין לאחר הואה ועוד דלר'
11 אלעזר בן פורת ור"ש בן אליקים ורבי ירמיה
12 מכשר רבי אלעזר בר"ש אפילו קודם החזאה
13 דמפרשים לא יבדיל דקרא אין צריך להבדיל
14 ור"ת הגיה בגליון בספרו על מילתא דרש' בן
15 אליקים ומאי לא יבדיל דמשמע בין בשעת הואה
16 בין בשעת מיצוי אינו צריך להבדיל ואם הבדיל
17 כשר וכ"ש שמתמצה כל הדם ושביקין לקרא
18 דאיתו דחוק ומוקי אנפשיה דדוקא לא יבדיל
19 בשעת הואה אבל בשעת מיצוי דלדם הוא צריך
20 אי בעי מבדיל אי בעי לא מבדיל עביל משמע
21 שרוצה לפרש דבשעת הואה אסר קרא ובשעת
22 מיצוי בעי למימר קרא דאין צריך ותרייהו
23 משתמע' מינה (וש"מ) מדאפקיה קרא בלשון
24 לאו קדריש דבשעת הואה לא יבדיל ולאסורא
25 אף בשעת מיצוי לא אתי קרא דמוהקריבו הזה
26 נפיק דרריש מינה בחולין (דף כא.) שחילק
27 הכתוב בין חטאת העוף לעולת העוף לכך יש
28 לפרש נמי דאתי קרא למימר דבשעת מיצוי אם
29 יצה לא יבדיל והא דאמר רבי ירמיה לא שמעי'
30 להו דמשמע שבא לחלוק על רב חסדא ורבא
31 ואביי והיינו משום שבא ר' ירמיה להשיענו
32 דכשמבדיל לאחר הואה אין כאן מעשה עולה
33 בחטאת שמצות חטאת נמי כך הוא דקרא אין
34 צריך להבדיל קאמר וא"ת לרב הונא דאמר
35 משמיה דרב במעילה פרק חטאת העוף (דף תז)
36 דמיצוי חטאת העוף אינו מעכב ולהכי תני במתני' דהתם הוזה דמה אמאי פסלי רבנן כשהבדיל לאחר הואה הא אין כאן מעשה עולה בחטאת דמתוך בשר בעלמא הוא כדפרישית כיון
37 דכבר נגמרו עבודת הדם דמיצוי אינו מעכב ולפי מה שפירשתי נראה דדילמא רב הונא סבר כר"ש בן אליקים דמוקי פלוגתיהו קודם הואה אבל לפירוש ר"ת קשה דאפילו לר"ש בן אליקים
38 לא פליגי אלא לאחר הואה ויש לומר דרב הונא יעמיד מתני' דקתני הבדיל פסול קודם הואה ואפילו כרבי אלעזר בר"ש שוגיא דשמעתא דקאמר מתניתין דלא כרבי אלעזר בר"ש אתיא
39 כרב אדא בר אבהו דאמר במעילה משמיה דרב מיצוי חטאת העוף מעכב ורבנן פליגי עליה דר"א בר"ש אפילו לרב הונא מדקאמר רבי אלעזר ברבי שמעון שמעתי שמבדילין משמע
40 דפליגי רבנן עליה ואע"ג דרב הונא סבר מיצוי לא מעכב מודה הוא דפליגי רבנן עליה דרבי אלעזר ברבי שמעון סבר מיצוי מעכב וה"נ איכא חד תנא במעילה דסבר הכי ומיחו מתני' לא
41 אפשר למימר לרב הונא דסבר מעכב דהא מהדר הש"ס לאוקומי כל סתמי דמתני' כוותיה דאית ליה אינו מעכב וא"ת הוא קתני מתני' חטאת העוף שמלקה לשמה ומיזה דמה שלא לשמה
42 פסול אלמא דמיצוי מעכב ויש לומר דרב הונא לא הוה תני מיצה אלא היזה כדנתני במתניתין דמעילה הוזה דמה אבל סיפא דמתני' דמייתיה התם במעילה אחד חטאת העוף ואחד עולת
43 העוף מלקן ומיזה דמן כו' לא מצי לשנויי דהוא ושהיה דהא קתני בה נמי עולה חזאה בעולה ליכא לכך צריך לשנויי דלצדדין קתני:
44 אלא מעתה גבי בור דכתיב ולא יכסנו כו'. מכל לארין שבותיה כגון לא תחסנו לא תאכלו כל נבילה לא תלכש שטענו לא קשיא ליה למאי כתביה אם לא ללאו אבל הא דמסברא הוה
45 אמנא דמבדיל לפי שצריך לדם אמרינן דכי כתיב לא יבדיל אין צריך להבדיל קאמר וגבי בור נמי מסברא הוה אמנא דחייב לכסותו וכי כתיב לא יכסנו אין צריך לכסותו קאמר:

הדרן עלך קדשי קדשים

12 חטאת העוף. כמעשה חטאת לשם חטאת כשיירה. זו היא מצותה ואגב אחריני נקטיה: למעלה כמעשה כולן פסולה. אף שעשה העובדה כתקנה והיינו באבילה אבל בעלים נחבירו
13 למטה כמעשה כולן פסולה. בסוף פירוקי דלעיל (דף סה) פירשתי דלא ידעין מנא ליה עיכובא בעולה:
נימא

כל יום ראשון בשבוע הוא כמו יום ראשון של מעשה בראשית.

נימא דלא כר"א בר"ש. לעיל (דף סה: ד"ה ורבי) פירשתי: **חטאת** העוף כמעשה עולה פסולה דשני במליקה. פי' מלק ב' סימנין והבדיל ובי קאמר שני בהזאה היינו שלא הזה אלא מיצה והכל עשה למטה כדיון חטאת ולא מצי לפרושי שני במליקה שעשאה למעלה דהא מליקה בכל מקום כשירה ובשני בהזאה ליכא לפרושי שהזאה למעלה משום

דקאי על רישא דקתני עשאה למטה וכן בבא דעולת העוף כמעשה חטאת דקאמר דשני במליקה היינו שלא מלק רק סימן אחד ובי קאמר שני במצי היינו שלא מיצה אלא הזה תחת המיצוי והכל למעלה ולא מצי לפרושי דשני במליקה ובתר הכי דשני במיצוי ובגון שעשאה למטה כדיון חטאת דהא קאי על רישא דקתני עשאה למעלה ובענין זה אחיא כולה בפשיטות: **דשני** במליקה נימא דלא כרבי יהושע דאמר אין מועלין. תימא לי טעמא דרבי יהושע משום שעשאה למטה ובסימן ראשון נפסלה מעולת העוף וגם הזה למטה כחטאת העוף לכך נמשכה להיות כחטאת כן מפרש רב אשי טעמא לקמן אבל הכא מלק סימן אחד כחטאת למעלה אין זה פסול עולה בסימן ראשון וגם לא הזה (הכא) דהשתא לא נמשכה להיות כחטאת כיון שלא הזה וגם לא נפסל בסימן ראשון ממעשה עולת העוף. בררף: **ואלא** במיצוי. משמע דכדל דהך בבא דעולה מיירי במיצוי ותימא כמעשה חטאת היכי מיתוקמא דשני במיצוי דאי עשה הזאה ואח"כ מיצוי אמאי מיפסלא עולה בכך כיון שעושה אח"כ מיצוי מדרם הנפש ואי משום דדרשינן וסוף פירקין דלעיל (דף סה:) דמו כל דמו וכיון דעבר ליה הזאה ליכא כל דמו במיצוי לא מסתבר שאם נשפך משט מדהם שתפסל בכך דה"נ מ"ש ובי תימא דלא מוקי במיצוי אלא ההיא דכולן מועלין בהן דקאי אפי' עשאה לעולת העוף למטה כמעשה חטאת לשם חטאת אבל דהך רישא מיירי דשני במליקה א"כ בלא דהך דיוקי דקריין ואילי הזה מצי לאקשווי רישא וסיפא במליקה ומציעתא במיצוי דבבא דחטאת העוף אוקמנא רישא דשני במליקה וסיפא בהזאה דהך בבא דעולה מיתוקמא דשני במליקה כדפרישית ונראה לפרש דלעולם מיירי דהך בבא דעולה דשני במיצוי וגרינא ומנשפר מעט) משום דמילי כשהוא הוגיע דם למוזב נתכפר בעלים מדרשמואל דלעיל פ"ב (דף כו:) והרי נתכפרו בפסול ולא מזהי מה שנתמצה אח"כ כיון דבבר נתכפרו ומידו תימא הוא לומר דנתכפרו כשעשה עבודה שלא כדינה דלא דמי לתנו על הכבש ועל היסוד שהעבודה במצותה אלא ששינה מקומו ונראה כפי' הקונט' בדמעשה חטאת היינו שלא עשה מיצוי אלא הזאה למ"ד מיצוי [בחטאת] לא מעכב ופסולה משום דלא

עשה מיצוי בעולה זו דליכא לפרושי דשני במיצוי שעשה המיצוי למטה דהא קאי ארישא ועוד דהיינו סיפא (עשאה למטה) דקתני עשאה למטה כמעשה כולן וה"פ [הקונטרס] לעיל גבי חטאת כמעשה עולה ומפרש דשני בהזאה היינו שלא הזה אלא מיצה גרידא ומיזהו עדיין מה לו להסי' לרקדק על ב"ב זו אלא במיצוי דמשמע שאין יכול להקשות בענין אחר רישא וסיפא במליקה ומציעתא במיצוי בלא הכי יכול להקשות דבבא דחטאת אוקמנא רישא במליקה וסיפא בהזאה ופלוגתא דר"א ור' יהושע במליקה ונראה שאין הש"ס נותמיה על סיפא דבבא דחטאת במאי דמיירי דשני בהזאה כיון דלא נמשכת בה פסול בשניו דמליקה דמליקה בכל מקום במובח כשירה וא"ת אי לא שני אלא במיצוי אמאי מועלין בהן למאן

דאמר היתר שחיטה שנינו בריש מסכת מעילה (דף ה.) וזה היה לו היתר שחיטה ויצאה מיד מעילה וכן חטאת שעשאה למעלה כמעשה כולן ואפילו כמעשה חטאת לשם חטאת וקתני סיפא דמועלין בה אמאי הרי היה לה שעת הכושר והיתר מליקה:

גמ' דשני במאי. אבמעשה עולה לשם חטאת קאי ומביעי ליה איזה דבר בחטאת עשה כמעשה עולה. אי נימא דשני במליקה. שהבדיל: נימא. הא דקתני פסולה דלא כר"א: ומהדר הש"ס מאי קשיא לך בהאי ודאי פליגי רבנן עליה ולא מי אוקמה סתמא דפירקין דלעיל דלא כר"א דקתני הבדיל בחטאת פסול: לא. כלומר דהך אפי' כר"א: דשני בהזאה. שלא הזה אלא מיצה שהמיצוי היא עבודת העולה: ה"פ פסבגרא.

דכל שניו דמתני' חטאת הוא: דשני במאי. איזהו עבודה למעלה עשה: האמר מר. גבי חטאת העוף בפירקין דלעיל (דף סג:) מליקה בכל מקום כו' ומדסיפא דאיירי בשניו למעלה בהזאה איירי רישא נמי דאיירי בשניו מעשה בהזאה מיירי: הא כדאיתא והא כדאיתא. כל דהא ודאי במה דרזיו שניו לגביה מיירי רישא דמיירי בשניו מעשה איכא למימר דבמליקה נמי איירי סיפא דמעשה דמליקה לא הוי שניו תיתוקם בהזאה: דשני במאי. הני מעשה חטאת דקתני במאי שני: דשני במליקה. שלא הבדיל: מדרקתני סיפא. כלומר דהך דקתני סיפא כולן מועלין בהן וקאי נמי אשעו כמעשה חטאת לשם חטאת: נימא דלא כרבי יהושע. דאידו אמר אין מועלין בהן במתניתין: אלא במיצוי. ובהא לא פליג ר' יהושע דטעמא כדבר דאמר דאמר אומר היה רבי יהושע עולת העוף שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת נמשכת משם עולה ונעשית חטאת העוף והאי טעמא ליכא למימר אלא כדשני במליקה כדמפרש לה רב אשי לקמן משום דעולה צריכה שני סימנין וחטאת כשירה בסימן אחד מליקת עולת העוף למטה ליתא זה שמולקה למטה ולשם חטאת בסימן ראשון השלים בה כל מעשה החטאת לפיכך יצאתה בה משם עולה ונעשית חטאת והוא חטאת העוף שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת שאין בה מעילה אבל היכא דבמליקה לא שני שמולקה למעלה וכמעשה עולה תו לא נמשכת בשניו דמיצוי שלא מיצה אלא היה כדן חטאת למטה למידי חטאת העוף. אימר דר"א ר' יהושע דשני במליקה. וטעמא כדפרישית: רישא במליקה. משום דבעית לאוקמנה דלא כר"א רבי שמעון כדאיתוקמא סתם באידך פירקין דהך סיפא פלוגתא דרבי יהושע ע"כ במליקה: מציעתא במיצוי. דתיתוקמא רבי יהושע משום דר"א שמותי הוא: פתני' וכולן. אע"פ שנפסלו מליקתן מטהרתן מידי נבלה: ואין פסמאין בבית הבליעה. כיון נבלת עוף טהור: ומועלין בהן. ואף בחטאת דהואיל ונפסלו ואין בהן שעת היתר לכהנים לא יצאו מידי מעילה שבהן: חוץ פחמאת העוף שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת. וכשירה היא ויש לה שעת היתר לכהנים ושוב אין בה מעילה אפילו לזה: רבי אליעזר אומר מועלין בה. דהא עולה היא ומי הוציאה ממעילתה שעת היתר לכהנים אין לה: רבי יהושע אומר אין מועלין. דכיון דשינה שמה ומעשיה ומקומה לשם חטאת נעשית חטאת כדמפרש בגמרא: ומה חטאת העוף שאין מועלין לשמה. שהרי נאכלת לכהנים: שינה את שמה. ופסלה ולא באה לכלל היתר מועלין בה דהא רבי יהושע גופיה לא פליג עליה: לדבר שיש בו מעילה. לשם עולה: ששחבן

מעילה שבהן: חוץ פחמאת העוף שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת. וכשירה היא ויש לה שעת היתר לכהנים ושוב אין בה מעילה אפילו לזה: רבי אליעזר אומר מועלין בה. דהא עולה היא ומי הוציאה ממעילתה שעת היתר לכהנים אין לה: רבי יהושע אומר אין מועלין. דכיון דשינה שמה ומעשיה ומקומה לשם חטאת נעשית חטאת כדמפרש בגמרא: ומה חטאת העוף שאין מועלין לשמה. שהרי נאכלת לכהנים: שינה את שמה. ופסלה ולא באה לכלל היתר מועלין בה דהא רבי יהושע גופיה לא פליג עליה: לדבר שיש בו מעילה. לשם עולה: ששחבן

מעילה שבהן: חוץ פחמאת העוף שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת וקתני סיפא דמועלין בה אמאי הרי היה לה שעת הכושר והיתר מליקה:

גמרא

שנינו במשנה שחטאת העוף ששינה בה ועשאה כמעשה עולה, פסולה. הגמרא מבארת מהו שינוי זה הפוסלה. שואלת הגמרא: **דְּשֵׁנִי בְּמֵאֵי** – במה היה השינוי, כלומר מה עשה בה בעולה, **אֵילֶמָּא דְּשֵׁנִי** [–שישנה] בְּמִלְקָה, שלא מלק בה רק סימן אחד כדינה, אלא הוסיף ומלק גם את הסימן השני כדין עולה, **נִימָא** שמשנתנו היא דלא **כְּרִבִּי אֵלְעִזָּר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן דְּאִמְרַי שְׁמַעְתִּי** **שְׁמַכְדִּילִין** [–שמולקים שני סימנים] בְּחֻמְתָּא הָעוֹף ואין היא נפסלת בכך, שהרי במשנה נאמר שבאופן זה היא נפסלת ואילו לדבריו כשרה היא. הגמרא תמזה על המקשן, וכי מה קשה לך בכך, **וְהָאֵם לֹא אִיקְיָמָא** – לא העמדנו כבר (לעיל סה) את המשנה דלעיל (סד) האומרת 'הבדיל בחטאת פסול', שהיא דלא **כְּרִבִּי אֵלְעִזָּר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן**, ואם כן גם משנה זו יכולה להיות שלא כמותו, ואין בכך קושיא. משיב על כך המקשן, לא, אין הכרח לומר שמשנה זו היא שלא כרבי אלעזר ברבי שמעון, שאפשר להעמידה באופן שאף הוא מודה שהיא נפסלת בו, כגון דְּשֵׁנִי [–שישנה] בְּהוֹאָה של החטאת, שדינה של החטאת בהואה והוא לא היה את דמה אלא מיצהו כדין עולה, ונפסלת בכך.

הגמרא דנה אם אפשר להוכיח מהמשנה שאכן השינוי היה בהואה דווקא. אומרת הגמרא: **הָכִי נִמִּי מִסְתַּבְּרָא** שהשינויים שהמשנה עוסקת בהם הם בהואה ולא במליקה, **מִדְּקִתְּנִי בְּסִיפָא** [של הרישא במשנתנו העוסקת בחטאת העוף] שאם עֲשָׂאָה לחטאת במזבח לְמַעַלָּה בְּמִלְקָה אחד מְכֻוֹן [–מכל האופנים המזכירים במשנה] דדיינו כי אם עשאה כמעשה עולה לשם עולה, או כמעשה עולה לשם חטאת, או כמעשה חטאת לשם עולה, או אפילו כמעשה חטאת לשם חטאת, כיון שעשאה מחצי המזבח ולמעלה, פְּסוּלָה, משום שעשאה למעלה ואילו מקומה הוא מחצי המזבח ולמטה, ויבבול זאת, כאמור, אִפִּילוּ עֲשָׂא **כְּמַעַשֵׁה חֲטָאת לְשֵׁם חֲטָאת**, ויש לברר דְּשֵׁנִי בְּמֵאֵי [–באיזו עבודה], **אֵילֶמָּא דְּשֵׁנִי בְּמִלְקָה**, שמלקה למעלה, **הָאִמְרַי מֵר** – הלא נאמר בברייתא לעיל (סו) שְׁמַלְיָה שחטאת בכל מקום בְּמִזְבֵּחַ בְּשִׂדְּהָ, בין למעלה ובין למטה, ואי אפשר לומר שהשינוי היה במליקה, **אֵלָּא לֹא** – האם אין מדובר כאן דְּשֵׁנִי בְּהוֹאָה, שהיה למעלה, ובכך היא נפסלת משום שמקום ההואה בחטאת הוא למטה דווקא, וקמא דְּסִיפָא [–סיפא דרישא] של המשנה, בדין שינוי מקום החטאת, מדברת שהשינוי היה בְּהוֹאָה, הֲרִישָׁא נִמִּי [–גם כן]. בדין שינוי בעבודות החטאת, מדברת שהשינוי היה בְּהוֹאָה, דהיינו שלא היה אלא מיצה וכפי שהעמדנו לעיל.

דוחה הגמרא: **מִיֵּי אִירָא** – וכי ראייתו היא מן הסיפא על הרישא, הלא יתכן שהֵא בְּדִיתָהּ וְהָא בְּדִיתָהּ – הרישא עוסקת באופן הראוי לה והסיפא עוסקת באופן הראוי לה, והשינוי ברישא הוא במליקה [ושמלק שני סימנים, ולא כרבי אלעזר ברבי שמעון], ובסיפא שאין פוסל שינוי מקום במליקה, מדובר שהשינוי הוא בהואה [שהיה למעלה ולא למטה], ואין להוכיח דבר מזה על זה. שנינו במשנה, עוֹלַת הָעוֹף כו' ששינה בה ועשאה כמעשה חטאת פסולה.

הגמרא מבארת מהו שינוי זה הפוסלה. שואלת הגמרא: **דְּשֵׁנִי בְּמֵאֵי**, כלומר מה עשה בה כחטאת ולא כדינה, **אֵילֶמָּא דְּשֵׁנִי בְּמִלְקָה**, שלא מלק בה שני סימנים כדינה, אלא שמלק סימן אחד בלבד כדין חטאת, הלא מִדְּקִתְּנִי בְּסִיפָא [ובמשנה הסמוכה] שְׁכוּלָה, כל החטאות והעולות המזכירות במשנתנו באופנים השונים שעשאן, **אֵין מְסַמְּאִין** את האוכלן בְּבֵית הַלְלִיעָה כדין האוכל מנבלת עוף טהור, שאף באופנים שנפסל הקרבן הועילה המליקה שלא יחשב כנבילה ולא יטמא, וכן בכל אלו מוֹעֲלִין בְּהֵן כיון שנפסלו ולא היתה בהן שעת היתר לכהנים, האם נִימָא שבמשנה זו היא דלא **כְּרִבִּי הוֹשֵׁעַ**, דאי היתה המשנה כְּרִבִּי הוֹשֵׁעַ איך אמרה שבכל האופנים שבמשנתנו מועלים בהם, הלא נכלל בין האופנים גם עולה שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת, ואם המשנה מדברת באופן ששינה בה באופן המליקה ומלק סימן אחד כחטאת, הָאִמְרַי רבי יהושע שאם מלק בה כמעשה חטאת למטה,

אֵין מוֹעֲלִין בה, וכאמור במשנה הבאה. ואין להעמיד את המשנה שלא כרבי יהושע אלא כרבי אליעזר, משום שרבי אליעזר מתלמידי בית שמאי הוא ואין להעמיד סתם משנה כמותו. וְאֵלָּא על כרחך שימעה חטאת' האמור במשנתנו [ובסיפא העוסקת בעולת העוף] היינו ששינה בְּמִצְוֵי בלבד, דהיינו שהיה [כדין חטאת] ולא מיצה [כדין עולה], ובאופן זה לא אמר רבי יהושע שאין מועלים בה. הגמרא מקשה על כך מהמשנה הבאה. שואלת הגמרא: העמדנו את דין עולת העוף שעשה בה מעשה חטאת, באופן ששינה בה בְּמִצְוֵי, ודיינו שהיה ולא מיצה, וקשה, **אֵימָא** [–אמור ובאר] את הִסְיָא, כלומר את המשנה הבאה, שנאמר בה, עוֹלַת הָעוֹף שְׁעֲשֵׂאָה לְמִטָּה כְּמַעַשֵׁה חֲטָאת לְשֵׁם חֲטָאת, רַבִּי אֵלְעִזָּר אָמַר, מוֹעֲלִין בָּהּ, רַבִּי הוֹשֵׁעַ אָמַר, אֵין מוֹעֲלִין בָּהּ, ויש לברר, דְּשֵׁנִי בְּמֵאֵי, **אֵילֶמָּא בְּמִצְוֵי**, שהיה ולא מיצה, אָמַר [–כל מה שתוכל לומר] דְּאִמְרַי רַבִּי הוֹשֵׁעַ שאין מועלים בזה, הוא רק באופן דְּשֵׁנִי בְּמִלְקָה, גם כן, ואילו אם שינה רק בְּמִצְוֵי, מִי [–האם] אָמַר שאין מועלים גם בזה. וְאֵלָּא על כרחך מה שאמור במשנה הבאה 'עשאה כמעשה חטאת' היינו ששינה בה בְּמִלְקָה, ואילו את האמור במשנתנו 'עשאה כמעשה חטאת' העמדנו שהשינוי היה בְּמִצְוֵי, וקשה, היתכן לומר שהֲרִישָׁא במשנתנו [לגבי חטאת העוף] וְסִיפָא [המשנה הבאה] מדברות שהשינוי היה בְּמִלְקָה, ואילו הֲמִצְוִיעָתָא [–החלק האמצעי שבניניה], דדיינו הסיפא במשנתנו העוסקת בעולת העוף [מדברת בְּמִצְוֵי. משיבה הגמרא: אֵין [–אכן], יתכן לומר כך שֲׁרִישָׁא וְסִיפָא מדברות בְּמִלְקָה ואילו הֲמִצְוִיעָתָא מדברת בְּמִצְוֵי, ואין בכך כל קושיא.

משנה

עוד בענין שינויים בעשיית חטאת ועולת העוף: וכו', כל החטאות והעולות המזכירות במשנה לעיל, באופנים השונים שעשאן, בין אם הן כשרות ובין אם הן פסולות, **אֵין מְסַמְּאִין** את האוכלן בְּבֵית הַלְלִיעָה כדין האוכל מנבלת עוף טהור, שאף באופנים שנפסל הקרבן הועילה המליקה שלא יחשב כנבילה ולא יטמא, וכל שכן באופנים שהוא כשר. וכן בכל אלו מוֹעֲלִין בְּהֵן כיון שנפסלו ולא הותרו לכהנים, חוץ מִחֻמְתָּא הָעוֹף שְׁעֲשֵׂאָה במזבח לְמִטָּה כְּמַעַשֵׁה חֲטָאת לְשֵׁם חֲטָאת, שזהו דינה, וכשרה היא, שיצאה מידי מעילה כדין כל קרבן הנאכל שאם נעשה כדינו הותר באכילה לכהנים ויצא מידי מעילה. עוֹלַת הָעוֹף שְׁעֲשֵׂאָה במזבח לְמִטָּה, כדין החטאת, כְּמַעַשֵׁה חֲטָאת, שמלק בה סימן אחד בלבד וגם היה דמה, ועשה זאת לְשֵׁם חֲטָאת, רַבִּי אֵלְעִזָּר אָמַר, מוֹעֲלִים בָּהּ גם אחר מתן דמה. רַבִּי הוֹשֵׁעַ אָמַר, אֵין מוֹעֲלִים בָּהּ. אָמַר רַבִּי אֵלְעִזָּר, יש לי ראייה לדברי שעולה שנפסלה, גם אם נעשתה לשם חטאת יש בה מעילה, וְהָא אֵם חֲטָאת, שְׁאֵין מוֹעֲלִים בָּהּ אחר מתן דמה אם עשאה לְשִׁמָּה, שהרי היא נאכלת לכהנים, בכל זאת כְּשִׁשְׁנָה אֵת שְׁמָה והקריבה לשם עולה, מוֹעֲלִים בָּהּ לפי שנפסלה, עוֹלָה שְׁמוֹעֲלִים בָּהּ גם אחר מתן דמה ואפילו כשעשאה לְשִׁמָּה, שאין לה היתר לכהנים ואינה יוצאת מידי מעילה, ועל כן כְּשִׁשְׁנָה אֵת שְׁמָה הקריבה לשם חטאת [ועשאה כמעשה חטאת ונפסלה], האם אינו דין [–קל וחומר] שְׁיִמְעִלוּ בָּהּ, ומשום כך עולה שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת, ימעלו בה. אָמַר לוֹ רַבִּי הוֹשֵׁעַ, לא תוכל ללמוד קל וחומר זה, שְׁאֵם אִמְרַת בְּחֻמְתָּא שימעלו בה, הרי זה משום שְׁשִׁנָּה אֵת שְׁמָה לְשֵׁם עוֹלָה, ומשום כך מועלים בה שְׁכֵן שִׁנָּה אֵת שְׁמָה לְדָבָר שֶׁשֶׁ בּוֹ מוֹעֲלִין גם אחר מתן דמה, וכאמור שעולה אינה יוצאת מידי מעילה גם לאחר מתן דמה, והאם מפני כן תִּאֲמַר שימעלו גם בְּעוֹלָה שְׁשִׁנָּה אֵת שְׁמָה לְשֵׁם חֲטָאת, שְׁכֵן שִׁנָּה אֵת שְׁמָה לְדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ מוֹעֲלָה, ובאמור שחטאת יוצאת במתן דמה מידי מעילה, ונמצא שאין ללמוד קל וחומר שתהיה מעילה בעולה שעשאה לשם חטאת.

אמר לו רבי אליעזר, והרי קדשי קדשים שדינם להשחט בצפון
 ושינה בהם בכך ששחטו בדרום ופסלם, ושחטן לשם קדשים קלים,
 יזכירו לנידון האמור, שכן במה ששחטם בדרום לשם קדשים קלים
 שינה את שםם ואת מעשיהם של הקדשי קדשים לשם ולמעשה
 של קדשים קלים שהוא דבר שאין בו מעלה אלא באימורים, ואף
 על פי כן מועילין בהן מפני שנפסלו בשחטת דרום ואין הוריקה
 מוציאתם מידי מעילה כיון שאין להם היתר לכהנים, ואין אומרים
 שיצאו מידי מעילה בשינוי שם ומעשה זה, אף אתה אל תתמה על
 העולה [ועולת העוף] שאף על פי שבמה שעשאה למטה כמעשה
 חטאת לשם חטאת שינה את שמה ואת מעשיה לשם ולמעשה של
 חטאת העוף שהוא דבר שאין בו מעלה, שימעלו בה, ואין אומרים
 שתצא מידי מעילה בשינוי שם ומעשה זה.
 אמר לו רבי יהושע, לא תוכל להוכיח כן, משום שאם אפרת בקדשי
 קדשים ששחטן בדרום ושחטן לשם קדשים קלים שאינם יוצאים
 מידי מעילה, שכן [הרי זה משום] ששינה את שםם ואת מעשיהם
 לשם ולמעשה של דבר שיש בו איפור והיתר, שהקדשים קלים יש
 בהם אימורים הקרבים על גבי המזבח שיש בהם איסור מעילה
 ובשר לאכילה שהוא היתר ואין בו מעילה, האם תאמר כן גם
 בעולה [ועולת העוף] שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת,
 ששינה את שמה ואת מעשיה לשם ולמעשה של דבר שבוולו היתר,
 שבחטאת העוף אין מועלים כלל שאין בה אימורים הקרבים על
 גבי המזבח, ואם כן אין להוכיח מקדשי קדשים ששחטם בדרום
 לשם קדשים קלים, לנידון זה.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא ובה משא ומתן אחר בין רבי אליעזר ורבי
 יהושע: תנא, אמר לו רבי אליעזר לרבי יהושע, אשם ששחטו בצפון
 כדינו, לשם שלמים, יזכיר, שהרי אף כאן שינה את שמו של האשם
 לשלמים, ואף על פי כן מועילין בו לפני שורק את דמו, ואף אתה אל
 תתמה על העולה [ועולת העוף] שאף על פי ששינה את שמה לשם
 חטאת, ועשאה כמעשה חטאת ונפסלה, שימעלו בה, ולא נאמר
 שכיון ששינה את שמה יצאה מידי מעילה, שאם כן גם באשם יהיה
 כן.

אמר לו רבי יהושע, לא תוכל להוכיח משם, משום שאם אפרת
 באשם שאינו יוצא מידי מעילה בשינוי השם, הרי זה משום שאף
 באשם שינה את שמו הלא לא שינה גם את מקומו, ששחטו בצפון
 כדינו, האם תאמר על פי כן מועילין בו לפני שורק את דמו, ואף אתה אל
 לשם חטאת, וגם שינה את מקומו, שעשאה למטה, ועל כן אין
 ללמוד מאשם לשם שלמים לנידון זה.

אמר לו רבי אליעזר, אשם ששחטו בדרום, שלא כדינו, ושחטו לשם
 שלמים, ופסלו בכך, יזכיר, שהרי אף כאן שינה את שמו של האשם
 לשלמים, ושינה את מקומו מצפון לדרום, ואף על פי כן מועילין בו
 לפני שורק את דמו, אף אתה אל תתמה על העולה, שאף על פי
 ששינה את שמה לשם חטאת ושינה את מקומה מלמעלה למטה
 שמועילין בה, ולא נאמר שכיון ששינה את שמה ומקומה יצאה
 מידי מעילה, שאם כן גם באשם יהיה כן.

אמר לו רבי יהושע, לא תוכל להוכיח משם, משום שאם אפרת
 באשם שאינו יוצא מידי מעילה בשינוי השם והמקום, הרי זה
 משום שאף ששינה את שמו ושינה את מקומו, ואולם לא שינה את
 מעשיו שכל עשיותיו עשה כמעשה אשם, האם תאמר כן גם
 בעולה, שבה גם שינה את שמה, שעשאה לשם חטאת, וגם שינה
 את מקומה שעשאה כמעשה חטאת, וגם שינה את מקומה,
 שעשאה למטה, ועל כן אין ללמוד מאשם ששחטו בדרום לשם
 שלמים לנידון זה.

הגמרא דנה בדברי הברייתא: אמר רבא, ונימא ליה רבי אליעזר
 לרבי יהושע, אשם ששחטו בדרום לשם שלמים בשינוי בעלים יזכיר,
 ששינה את שמו מאשם לשלמים, ושינה את מקומו ששחטו בדרום,

ושינה את מעשיו שלא שחטו לשם בעלי אלא לשם אדם אחר,
 ואף על פי כן אינו יוצא מידי מעילה, ומעתה גם עולת העוף
 שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת לא תצא מידי מעילה,
 אף ששינה את שמה ואת מקומה ואת מעשיה. כדלא קאמר ליה
 הכי, שמע מינה נחית [יריד] רבי אליעזר למעשה דרבי יהושע שהוא
 מה דאמר רב אדא בר אבהו, אומר היה רבי יהושע, עולת העוף
 ששחטה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת, כיון שמלך בה סימן
 אחר, נמשכת ונעשית [נהפכת להיות] חטאת העוף במשנה (ס) נאמר
 שייך באשם לשם שלמים כלל אפילו שינה גם את מקומו ואת
 מעשיו, ולכך לא הוכיח משם לרבי יהושע.

הגמרא מבררת אימתי נאמר דין זה שקרוב נמשך להיות קרוב
 אחר. שואלת הגמרא: אי הכי – אם זהו טעמו, מעתה בהפאת
 העוף נמי ששחטה למעלה כמעשה עולה לשם עולה, גם בה נאמר
 שלא תפסל בכך, שמכאן [מעתה] שמלך בה סימן אחר תימשך ותתנו
 [ותהפך] להיות עולת העוף כחטאת, ואילו במשנה (ס) נאמר
 שחטאת שעשאה למעלה כמעשה עולה לשם עולה, פסולה, ולפי
 דברי רב אדא בר אבהו הרי זה שלא כרבי יהושע. וכן תימא הכי
 נמי שהמשנה היא שלא כדברי רבי יהושע, והאמר רבי יוחנן משום
 רבי בנאה, כך היא הצעה [סידורה וענינה] של המצוה, מאי לאו
 – האם אין כוונתו לומר שבה היא הצעה כמות שהיא שנויה,
 שנחלקו בעולה שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת, ותו
 לא [ולא נחלקו] עוד בחטאת שעשאה למעלה כמעשה עולה.
 משיבה הגמרא: לא, וזו כוונת רבי יוחנן, אלא כוונתו לומר כך
 הצעה של בולה מושג, שכשם שנחלקו בעולה שעשאה למטה
 כמעשה חטאת לשם חטאת כך נחלקו גם בחטאת שעשאה
 למעלה כמעשה עולה לשם עולה, ולרבי יהושע גם בה נמשכת
 ונעשית לקרוב שכמותו עשאה, ועל כן נעשית עולה וכשרה,
 והמשנה האומרת שפסולה היא שלא כמותו.

הגמרא מביאה דעה החולקת: רב אשי אמר, בשלמא – מוכן הדבר
 מה שעולת העוף ששחטה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת
 נמשכת ונעשית חטאת העוף, שכן דתא [חטאת העוף] הכשירה
 [המעשה המכשיר בה], הוא במליקת סימן אחר, והא [ועולת
 העוף] הכשירה הוא במליקת שני סימנים, ועולת העוף למטה ליתא
 [ואיננה], שמליקתה למטה פוסלתה, ועל כן כיון שמלך בה סימן
 אחר למטה, עדיין לא חל עליה שם פסול עולת העוף, שלא מלך
 שני סימנים [כדין עולת העוף] למטה, ומאידך כיון שמלך סימן
 אחד למטה נחשב הדבר היכר ושינוי ממעשה עולה למעשה
 חטאת [שהוא בסימן אחד] ומכאן הרי נמשכת ונעשית חטאת
 העוף עוד קודם שתפסל משום עולת העוף. אלא חטאת העוף
 שעשאה למעלה כמעשה עולה לשם עולה, הלא כיון דאמר מר
 לעיל (ג-ס) שמליקה בחטאת העוף ככל מקום היא בשירה, וגם
 במזבח למעלה, ועל כן מבי מלך בה סימן אחר שלא לשם חטאת
 אלא לשם עולה, וסימן אחד הוא מעשה חטאת, איפסיא
 [ונפסלה] משום חטאת שלא לשמה, עוד קודם שעשה בה מעשה
 עולה שהוא בשני סימנים, וכי הדר מליק באידך סימן – כאשר חזר
 ומלך את הסימן השני לשם עולה, היכי ממשכה והויא – כיצד
 תמשך ותיעשה עולת העוף אחר שכבר נפסלה קודם לכן, במליקת
 הסימן הראשון. משום כך אין דינו של רבי יהושע אמור אלא
 בעולת העוף שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת, ולא
 בחטאת העוף שעשאה למעלה כמעשה עולה לשם עולה. ודברי
 רבי יוחנן שאמר 'כך היא הצעה של משנה' מתפרשים כפשוטם,
 שכך היא הצעה של משנה ותו לא, שרק בעולת העוף נחלק ולא
 בחטאת העוף, ובאמור.

הגמרא דנה בדברי רב אדא בר אבהו: גופא – נבוא לדרן בגוף
 הדברים, אמר רב אדא בר אבהו, אומר היה רבי יהושע, עולת העוף
 ששחטה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת, כיון שמלך בה סימן
 אחר נמשכת ונעשית חטאת העוף.

זבחים. פרק שביעי – חטאת העוף דף סז עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"

תוספות

בבב

גברי מי אמר. תימה הכי ס"ד מעיקרא שתימשך עולת לאה ותיעשה חטאת רחל ושמו ס"ד בשדהתנה אם תיפסל לגבי דירה שיתעיל לחבירתה אם יוכל ומסיק בתרי גברי מי אמר דלא מיירי כלל בדחתו ומיהו לא משמע לישנא הכי ונראה דמיירי בשחיבין כל אחת חטאת ועולה ונתנו קן אחד לכהן לעשות ממנו חטאת לזו ועולה לזו והוברר איו

לחטאת ואיו לעולה והכי פריך דנדי דהקרב

עולה למטה תימשך ותהיה חטאת והפטר מן החטאת שהיא עצמה חייבת ומשני בתרי גברי מי אמר דהיינו תרי גברי דבשנתנו שתייהן לכהן חטאת לרחל ועולה ללאה והכהן טעה להקריב עולת לאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת שהיה סבור שהיא חטאת רחל אך הפטר לאה מחטאת שהיא חייבת משום דנמשכת עולתה ונעשית חטאת הרי לשם רחל עשאה ויש כאן שינוי בעלים וא"ת אמאי לא פריך מרישא דתנן במס' קנים (פ"ג מ"א) אחת לזו ואחת לזו שתיים לזו ושתיים לזו ו' לזו ו' לזו מחצה כשר ומחצה פסול חצי למעלה וחצי למטה את שלמעלה מחצה כשר ומחצה פסול ואת שלמטה מחצה כשר ומחצה פסול פי' כל קן וקן עומד בפני עצמו ולא שעשה מכל אחת חצי למעלה וחצי למטה אלא שלשה קנים שלימים עשה למעלה ו' שלימים עשה למטה והשתא מאותן שלימים שלמעלה אין כשר אלא העולות ומאותן שלמטה החטאות ואי בהך דלמטה שתיים מון של אשה אחת לא מיפסלי מיניהו אלא פרידה א' דהא מחייבא ג' חטאות וממשיכה עולה ונעשה חטאת ואמאי תני דשלמטה מחצה כשר ומחצה פסול וי"ל דקתני הכי משום דאימר שלשתן של אשה אחת ואגב גררא יפרש סיפא דרך בבא אחת לזו שתיים לזו שלש לזו עשר לזו מאה לזו עשה כולן למעלה כ' עד חציה למעלה וחציו למטה דמברוכה כשר פירוש אותן ארבע נשים של אחת ושל שתיים ושל שלש ועל עשר לא יצאו כלל ידי חובתן דאינן יודעות אם כל קניניהן למעלה דמתין

חטאות או כל קניניהן למטה דמתין עולה אבל אותן של מאה אמרינן (קנין פ"ג) יש מן מ"ב למעלה ומ"ב למטה דבין כוליהו קט"ו קנינן וכשעשה ג' ח' למעלה ונ"ח למטה דל מיניהו ט"ו דמספקא להו בך נשי פש לחו מ"ב ומתכשרי להו לכל הפחות מ"ב חטאות ומ"ב עולות:

חטאת ועולה. לא הוה צריך למיתני אלא סתומה ומפורשת דבחטאת ועולה אין מרווח כלום:

נתנתן

תא שְׁמַע, חֲטָאת לֹזֵז וְעוֹלָה לֹזֵז, עֲשֵׂה שְׁתֵּיהֶן לְמַעַלְהָ, מִחֻצָּה פֶּשֶׁר וּמִחֻצָּה פֶּסוּל. שְׁתֵּיהֶן לְמַטָּה, מִחֻצָּה פֶּשֶׁר וּמִחֻצָּה פֶּסוּל. אֶחָת לְמַעַלְהָ וְאַחַת לְמַטָּה, שְׁתֵּיהֶן פֶּסוּלוֹת. שְׁאֵנִי אוֹמֵר, חֲטָאת קֶרֶב לְמַעַלְהָ, וְעוֹלָה קֶרֶב לְמַטָּה. נְהִי נָמִי דְעוֹלָה קֶרֶב לְמַטָּה, תִּימְשֻׁד וְתִהְיִי חֲטָאת הָעוֹף. אִימור דְּאִמֹר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, בְּחֹד גִּבְרָא. בְּתָרֵי נִבְרִי, מִי אָמַר. תֵּא שְׁמַע, חֲטָאת וְעוֹלָה, וּסְתוּמָה, וּמְפֹרֶשֶׁת, עֲשֵׂה בִּזְרָא לְמַעַלְהָ, מִחֻצָּה פֶּשֶׁר, וּמִחֻצָּה פֶּסוּל. חֲצִיִּין לְמַעַלְהָ וְחֲצִיִּין לְמַטָּה, אֵינָה פְּשִׁירָה, אֵלֶּא סְתוּמָה וּמִתְחַלֶּקֶת בִּינֵיהֶן, וְאִילוּ מְפֹרֶשֶׁת, לֹא. וְאִמְאִי. נְהִי נָמִי דְעוֹלָה קֶרֶב לְמַטָּה, תִּימְשֻׁד וְתִהְיִי חֲטָאת הָעוֹף. וְכִי תִימָא, הָא דִּלָּא פֶּרְבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְכִי מִצִּית אֲמִירַת הַכִּי. תֵּא שְׁמַע, הָאִשָּׁה שְׂאִמְרָה הִרִי עָלֶי קוֹ, אִם אֵלֶּד זָכָר. יִלְדָּה זָכָר, מְבִיאָה שְׁתֵּי קִנִּים, אֶחָת לְגִדְרָהּ, וְאַחַת לְחוּבְתָּהּ. נִתְּנָתָן לִכְהֹן, כִּפְהֹן צִירָךְ לַעֲשׂוֹתָן שְׁלֹשׁ לְמַעַלְהָ, וְאַחַת לְמַטָּה. לֹא עֲשֵׂה כֹן, אֵלֶּא עֲשֵׂה שְׁתֵּים לְמַעַלְהָ וּשְׁתֵּים לְמַטָּה, וְלֹא נִמְלָךְ, צְרִיכָה שְׁתֵּבִיא עוֹד פְּרִידָה אֶחָת, וְתִקְרִיבָהּ לְמַעַלְהָ מִמִּין אֲחֵר. וּמִשְׁנֵי מִינִין, תְּבִיא שְׁתֵּים. פֶּרֶשָׁה נִדְרָה, [צְרִיכָה] לְהִבִּיא עוֹד שְׁלֹשׁ פְּרִידוֹן, מִמִּין אֲחֵר. וּמִשְׁנֵי מִינִין, תְּבִיא אֶרְפָּעָה. קִבְּעָה נִדְרָה, צְרִיכָה

חטאת לזו ועולה לזו. משנה היא במס' קנין (פ"ג מ"ג) ולקמן אמרינן סתם קנין רבי יהושע היא: חטאת לזו כו'. רחל שהיתה צריכה חטאת ללידתה ועולתה כבר קרבה ולא היתה צריכה עולה שכבר קרבה חטאתה ולקחו קן בעירוב וקבעו פרידה אחת לחטאת רחל ופרידה אחת לעולת לאה ונתנום לכהן: עשה שתייהן למעלה. לשם עולה: מחצה כשירה ומחצה פסולה. עולה כשירה וחטאת פסולה: תימשך כו'. ותצא ידי חובתה ממה נפשך אם חטאתה קרבה למטה הרי טוב ואם לאו הרי עולת חברתה קרבה למטה ונעשית חטאת וחברתה אינה צריכה לה: בתרי גברי מי אמר. דהא קרבה של זו יעלה לזו שאין לה חלק בה: חטאת ועולה סתומה ומפורשת עשה כולן למעלה מחצה כשר ומחצה פסול כולן למטה מחצה כשר ומחצה פסול חציין למעלה וחציין למטה אין כשר אלא סתומה ומתחלקת ביניהן. ד"ג לה במסכת קנין (שם מ"ד) שתי נשים שלקחו ג' קנין בעירוב זו צריכה עולה וקן שלם א' חטאת וא' עולה דהיינו שתי עולות וחטאת זו צריכה שתי עולות ועולה ופירשו אחד מן הקנים פרידה עולה לזו ופרידה חטאת לזו ואחד מן הקנין הניחו סתומה לא פירשו איזה פרידה חטאת ואיזה פרידה עולה והג' פירשו פרידה זו עולה ופרידה זו חטאת אבל שמות בעלים לא נתפרשו הרי חטאת לזו ועולה לזו וקן סתומה וקן מפורשת צריך להקריב ב' הקנים הללו סתם על שתייהן העולות למעלה וחטאות למטה והחטאת לזו והעולה לזו צריך להקריב לשם בעלים ונתנום לכהן: עשה כולן למעלה. כסבור כולן עולות: מחצה כשר ומחצה פסול. כל החטאות פסולות וצריכות להביא כל חטאות שעליהן: כולן למטה. כסבור כולן חטאות: מחצה כשר ומחצה פסול. כל העולות פסולות וצריכות להביא כל עולות שעליהן: חציין למעלה כו'. אין כשר בכולן אלא קן

סתומה דדי מיניהו דעבד עולה ודי מיניהו דעבד חטאת כשירה דקנין שלא נתפרשו בלקיחת בעלים לא מתפרשות שוב אלא בעשית כהן כגון דפשיטא ליה דכל קן וקן היה בפני עצמו ומכל קן אחד עשה אחד למעלה ואחד למטה והיא מתחלקת ביניהם הואיל ובעירוב לקחום האחת יוצאה בה ידי חטאת והאחת יצתה בה ידי עולה ויקחו קן אחד עוד ביניהן ויקריבו בתנאי אם עולה ראשונה לרחל ולחטאת לאה תתא כהן שניה זו עולה ללאה וחטאת לרחל ואם חילוף חילוף ואילו מפורשות לא אית בה כשירה אפילו פרידה: ואמאי. בשלמא חטאת ועולה שהיו מפורשים לשם בעלים לא

קשיא לן דהוה לזו תרי גברי אלא קן מפורשת שלא היתה מפורשת לשם בעלים אלא איזו פרידה חטאת ואיזה עולה בין שתייהן היה בעירוב אמאי פסולה אותה פרידה שנעשית למטה כמעשה חטאת לשם חטאת נדי נמי דעולה הואי הואיל וקרבה למטה תימשך ותהיה חטאת ולא יזו צריכות להביא בעירוב אלא עולה אחת ויאמרו אם עולת קן הסתומה לרחל תהא זו ללאה ואם היא ללאה תהא זו לרחל: וכי תימא הא דלא כרבי יהושע ופי' מציית אמרת הכי. דקנין לאו רבי יהושע היא: תא שמע. דקנין רבי יהושע דתנן בספיא דמסכת קנין האשה שאמרה כו' וקתני סיפא אמר רבי יהושע וזו שאמר כו' אלמא סתמא דקנין רבי יהושע: הרי עלי קן כו' ואחת לחובתה. ללידתה: שלש למעלה ואחת למטה. דנדרה שתייהן עולת לחובתה אחת ללאה לחטאת: עשה שתיים למעלה ושתיים למטה. כסבור שתי הקנין חובה עליה שמא יולדת בזוב היתה הווקעה לקן לידה וקן יזבה: ולא נמלך. בה לדעת על מה היתה: צריכה שתביא עוד פרידה אחת ותקריבנו למעלה ממין אחד ומשני מינין תביא שתיים. כלומר אם הראשונה מין אחד היו שני הקנין תורין או שניהן בני יונה תביא עוד פרידה אחת מאותו המין לעולה ויצתה ידי הכל שמקן שהקריב הכהן ראשון יצתה ידי לידתה שהרי לשם חובה קרב והשני נשאר לנדרה ונפסל גזול אחד מן בעשית מטה הרי זה יצתה תחתיו ואם הראשונה משני מינין היו קן תורין וקן בני יונה תביא שתיים תור ובני יונה ויקריב שניהן למעלה משום דמספקא לן איזה קן משנים הראשונים קרב אחרון והיו לנדרה ונפסל ממנו גזול אחד וצריכה להשלימו מאותו המין דתנן במסכת קנין (פ"ב מ"ה) אין מביאין תור כנגד בן יונה ולא בן יונה כנגד תור: פירשה נדרה. כשנדרה הרי עלי קן פירשה את המין שתביא ואינה יודעת מה פירשה אם תורין אם בני יונה והיא נתנה שני קנין לכהן כדאמרינן ועשה אחת למעלה ואחת למטה צריכה להביא עוד ג' פרידין למעלה ממין אחד ומשני מינין תביא ארבע דכיון שפירשה ואינה יודעת מה פירשה מתחילתה הווקעה להביא ג' קנין שנים לנדרה אחד מן התורין ואחד מן בני יונה דהא לא ידעה מה נדרה והשלישי לחובתה מאיזה מין שתרצה והיא הביאה שנים וקרב הראשון לחובתה ובשני חשני לנדרה ונפסל הימנו גזול אחד הילכך אם ממין אחד היו הראשונים צריכה שתביא אחד מאותו המין להשלים הנפסל וקן שלם ממין אחד משום דלא ידעה מה פירשה ואם שני מינין היו צריכה שתביא ד' וכולן עולות משום דמספקא לן איזה מין קרב אחרון שצריכה להשלים מאותו המין גזול הנפסל ולהביא קן שלם ממין אחד שהרי אינה יודעת אם צריכה תור ושני בני יונה או בן יונה ושתי תורין לפיכך הביא שתי תורין ושני בני יונה ותאמר אחד מאילו ששמן הנפסל יהיה תחתיו חשני יתא ספק פירשה: קבעה נדרה. להביאה עם חובתה שאמרה הרי עלי קן להביאו עם חובתי ופירשתו ואינה יודעת מה פירשה כדאמין והביאה שתי קנין ונתתן לכהן ועשה כמו שאמרנו: צריכה שתביא עוד חמש פרידין למעלה ממין אחד ומשני מינים תביא שש. ודיכין דקבעה נדרה עם חובתה הוקבע עליה קרבן גדול שלש עולות יחד אם היתה יודעת מה פירשה וזו שלא ידעה מה פירשה הווקעה

אם אותה אחת שעשאה למעלה היא עולה ואותה אחת שעשאה
למטה היא חטאת, **אֵינָה כְּשִׁירָה** מקינים אלו, **אֵלָּא** הקן הסתומה,
ששתי הקינים המפורשות שאחת מכל קן היא עולה והאחרת היא
חטאת, נפסלו, שיתכן שהקריב את העולה למטה ואת החטאת
למעלה, ורק הקן הסתומה כשרה, שאיזה מהן שעשאה למעלה
ואיזה מהן שעשאה למטה, כשרות, אלא שאין יודעים למי עלתה
העולה ולמי עלתה החטאת, אם לזו או לזו, ועל כן קן זו **מִתְחַלֶּקֶת**
בִּיָּדֶיהָ, ויקחו קן נוספת ויתנו ויאמרו, אם העולה קרבה לי והחטאת
לך, תקרב עתה החטאת עבורי והעולה עבורך, ואם החטאת
קרבה לי והעולה לך, תקרב עתה העולה עבורי והחטאת עבורך.
וסיכום הדברים הוא שמכל שש הפרידות כשרות שנים בלבד,
אלו של הקן הסתומה, ומלבד זאת עליהן להביא עוד ארבע
פרידות, שנים עבור הקן הראשונה, עולה לזו וחטאת לזו, ושנים
עבור הקן השלישית [הקן המפורשת], ובאלו השנים האחרונות
יתנו כאמור.

מקשה הגמרא: שנינו במשנה זו שאם עשה הכהן חציין למעלה
וחציין למטה, שרק הקן הסתומה כשרה, **וְאִילוּ** הפרידות **הַמְּפֹרָשִׁין**
לֹא, ומשום החשש שמא העולות קרבו למטה והחטאות קרבו
למעלה, וקשה, **אִמָּא** – מדוע פסולים המפורשים, נתי נמי – אמנם
נכון הוא **דְּעוּלָה קִרְבָּה לְמִטָּה** ואי אפשר שתהיה עולה כשרה, אבל
הלא לרב אדא בר אהבה צריך להיות **שְׁתֵּי מִשְׁוֹן** [תמשך] העולה
וְהַיְיָ [והתפרך] ל**חֲטָאֵת** העוֹלָה, ואמנם אין לומר כן בקן הראשונה
שבה היה חטאת לזו ועולה לזו, שכבר אמרנו שלא אמר רבי
יהושע שנמשכת העולה להיות חטאת אלא כשבועלת העולה
מחוייבת גם בחטאת, ועל כן נפסלה קן זו לגמרי, אולם מדוע לא
נאמר כן בקן המפורשת, שהלא כאמור לא נתפרש למי מהן
החטאת ולמי העולה, ואף אם קרבה העולה למטה תוכל להמשיך
ולהפך לחטאת ולעלות לחובת בעלת החטאת שקרבה חטאתה
למעלה ונפסלה, ומעתה שכשרות שלוש פרידות, שתי חטאות
ועולה [וחטאת ועולה מהקן הסתומה וחטאת מהמפורשת], לא
יצטרכו להביא עוד ארבע פרידות אלא שלוש בלבד, שתי עולות
וחטאת, דהיינו קן שלמה ועוד עולה להשלמת הקן המפורשת
ושחטאתה כשרה ועתה יקריבו עבורה גם עולה, והעולות
והחטאות מתבררות שמכל אחת יש קרבן אחד לזו וקרבן אחד
לזו.

הגמרא דנה אם אפשר ליישב שהמשנה בקינים כרבי יהושע,
ומביאה משנה נוספת בקינים ממנה מוכח שמשינוי אלו נשנו
בשיטתו, ומאשר אין ליישב כן, ואמרת הגמרא: **רַבִּי יְהֹֹשֻעַ** – ואם
תרצה ליישב ולומר, **הָא** – משנה זו היא אכן **דִּלָּא רַבִּי יְהֹֹשֻעַ**,
ובאמת לשיטתו אינן צריכות להביא אלא שלוש פרידות בלבד,
וְכִי מִצִּית אֲמַרְתָּ הִכִּי – והאם תוכל לומר כן, **הָא** [בוא] ו**יִשְׁמַע**
הוכחה ברורה ממשנה אחרת במסכת קינים (שם מ"ד) שבסופה
מובאים דברי רבי יהושע ושמסכים להאמור במשניות אלו,
ומוכח שאין להעמיד משניות אלו שלא כמותו, וכך נאמר שם
במשנה, **וְהַאֲשָׁה שֶׁאֲמַרְתָּ הִרִי עָלֶי לְהִבִּיא קֹן, שְׁנֵי עוֹפוֹת, אִם אֶלֶךְ בן**
זָכֵר, וְקֹן זָכֵר נִדְבָה הִיא שְׁהִיא שְׁנֵי עוֹלוֹת, אִם אֶבֶן וְלֶדֶת בן זָכֵר,
הרי היא **מִבִּיאת שְׁתֵּי קִינִים, אֶחָת לְנִדְבָה, וְהִיא שְׁנֵי עוֹלוֹת** כאמור,
וְאֶחָת לְחֻבָּתָה, שְׂכָל יוֹלֶדֶת חֵיבַת לְהִבִּיא קֹן עַל לִידָתָה, וּבִקֹּן זָכֵר
האחד חטאת והאחד עולה. **תָּנִיתָ לְבָהּ, תִּבְהֵן צִירָה לְעֻשְׁתָּן שִׁשֵּׁשׁ**
מהן ל**מִעֻלָּה**, לפי שזו עולות, שנים לנדרה והאחת לחובתה, **וְאֶחָת**
מהן ל**מִטָּה**, לפי שהיא חטאת הבאה לחובתה.

מכאן ואילך מתארת המשנה טעויות שונות שיתכן שייעשו
בקריבות אלו, וחובתיה הגדלים והולכים בעקבות אותן טעויות:
א. אם **לֹא עָשָׂה בֶן הַכֹּהֵן, לְהַקְרִיב שְׁלֹשׁ לְמַעְלָה** ואחת למטה,
אֵלָּא עָשָׂה שְׁתֵּים מִהֶן לְמַעְלָה וְשְׁתֵּים מִהֶן לְמִטָּה, לפי שחשב ששתי
קיני חובה הן, וכגון שילדה בהיותה זבה, שנתחייבה קן לזיבתה וקן
ללידתה ובשתייהן פרידה אחת חטאת והאחרת עולה, **וְלֹא נִמְלָךְ**
בה לשאול האם כן הוא כפי מחשבתו, ונמצא שעשה חטאת אחת
תחת עולה, שהיה עליה להביא שלוש עולות וחטאת אחת והוא

הגמרא מקשה על חידוש זה, שהקרבן נהפך לחטאת העוף ממשה,
ממשניות במסכת קינים: **הָא** [בוא] ו**יִשְׁמַע** קושיא על כך ממשנה
בקינים (פ"ג מ"א), שתי נשים שהיו מחוייבות אחת חטאת העוף ואחת
עולת העוף, והביאו יחד קן אחת ובו קבעו פרידה אחת שתהיה
חֲטָאֵת לְזֹו וּפְרִידָה אחת שתהיה **עוֹלָה לְזֹו**, והביאו את הקן לכהן,
ו**עָשָׂה הַכֹּהֵן אֶת שְׁתֵּיהֶן בְּמוֹזָב לְמַעְלָה** כאילו שתיהן עולות, **מִחֻצָּה**
מן הקן **בְּשֵׁר וּמִחֻצָּה מִמְנֵה פְּסוּל, שְׁהִיא פְרִידָה שְׁהִיא חֲטָאֵת**
נפסלה למעלה, ועליה להביא קרבן אחר. ואם עשה הכהן את
שְׁתֵּיהֶן בְּמוֹזָב לְמִטָּה כאילו שתיהן חטאות, **מִחֻצָּה מִן הַקֵּן בְּשֵׁר**
ו**מִחֻצָּה מִמְנֵה פְּסוּל, שְׁהִיא פְרִידָה שְׁהִיא עוֹלָה** נפסלה למטה,
ועליה להביא עולה אחרת. ואם עשה הכהן פרידה אחת ל**מַעְלָה**
ככל דין עולה, ופרידה אחת ל**מִטָּה** ככל דין חטאת, **שְׁתֵּיהֶן פְּסוּלוֹת,**
שְׁאִי אֹמַר שְׁמָא אִירַע שְׁהַפְרִידָה שְׁהִיא חֲטָאֵת קִרְבָּה לְמַעְלָה
ונפסלה, והפרידה שהיא **עוֹלָה קִרְבָּה לְמִטָּה** ואף היא נפסלה, ועל
שתיהן להביא קריבות אחרים תחתיהן.

מקשה הגמרא: שנינו במשנה זו שאם עשה אחת למעלה ואחת
למטה שתיהן פסולות שמא עשה את העולה למטה, וקשה, נתי
נמי – אמנם נכון הוא **דְּעוּלָה קִרְבָּה לְמִטָּה** ואי אפשר שתהיה עולה
כשרה, אבל הלא לרב אדא בר אהבה צריך להיות **שְׁתֵּי מִשְׁוֹן**
[תמשך] העולה ו**הַיְיָ** [והתפרך] ל**חֲטָאֵת** העוֹלָה, וכיון שבועלת
העולה אינה צריכה את החטאת, שכבר הקריבה את חטאתה,
תוכל העולה הזאת שנמשכה ונהפכה לחטאת לעלות לשם
חברתה שהיא בספק שמא חטאתה שהביאה נעשתה למעלה
ונפסלה, ונמצא שממה נפשך קרבן אחד כשר לחטאת, ולמה
מבואר במשנה ששתיהן פסולות.

מתרצת הגמרא: **אִמָּא** – כל מה שאמרנו **דְּאִמָּר רַבִּי יְהֹֹשֻעַ** שעולת
העוף שעשאה למטה כחטאת נמשכת ונעשית חטאת, אין זה אלא
בְּהָד נִבְרָא – באדם אחד החייב עולה וחטאת, שאם עשה את
העולה למטה כחטאת, נהפכת העולה לחטאת ויצא בה ידי
חובתה, אולם **בְּרַבִּי נִבְרָא** – בשני אנשים, שהביאו אחד חטאת ואחד
עולה, **מִי** [והאם] **אִמָּר** שגם באופן זה תהפך עולתו של זה להיות
חטאתו של זה, והלא אין לו חלק בחטאת זו, ואיך תעשה חטאתו,
וכיון שאינה נמשכת לחטאת הרי היא עולה פסולה.

הגמרא מקשה ממשנה נוספת: **הָא** [בוא] ו**יִשְׁמַע** קושיא על כך
ממשנה אחרת במסכת קינים (שם מ"ד), שתי נשים שהיו מחוייבות כל
אחת להביא שלוש פרידות, אחת היתה מחוייבת בקן שלמה
ועולה [וחטאת] ועוד פרידה אחת לעולה, והאחרת היתה מחוייבת
בקן שלמה [ועולה וחטאת] ועוד פרידה אחת לחטאת, ובסך הכל
שש פרידות, ולקחו שלוש קינים, בקן הראשונה קבעו שפרידה
אחת היא ל**חֲטָאֵת** לאחת מהן והפרידה השניה היא לעוֹלָה
לחברתה, ולקחו קן נוספת והיא סתומה, דהיינו שלא פירשו מה
היא החטאת ומה היא העולה, ולקחו קן נוספת והיא **מְפֹרָשֶׁת,**
שפירשו בעת לקיחתה שפרידה זו חטאת ופרידה זו עולה, אולם
לא קבעו שמות הבעלים למי החטאת ולמי העולה, ונמצא שיש
באן שתי עולות ושתי חטאות מפורשות ועוד קן סתומה, והיה
לכהן להקריב את העולות למעלה ואת החטאות למטה, ובקן
הסתומה להקריב אחת למעלה כעולה ואחת למטה כחטאת,
אולם טעה וסבר שהן עולות ו**עָשָׂה אֶת כּוֹלָן לְמַעְלָה, מִחֻצָּה**
מהעופות שהביאו, דהיינו שתי העולות המפורשות ופרידה אחת
מן הקן הסתומה, **בְּשֵׁר, וּמִחֻצָּה אַחֵר, דְּהִינּוּ שְׁתֵּי חֲטָאוֹת**
והפרידה השניה שבקן הסתומה, **פְּסוּל, לפי שנעשו למעלה שלא**
כדין, ועליהן להביא שוב את החטאות שהיו מחוייבות בהן. ואם
טעה וסבר שהן חטאות ועשה את **כּוֹלָן לְמִטָּה, מִחֻצָּה** מהעופות
שהביאו, דהיינו שתי החטאות המפורשות ופרידה אחת מן הקן
הסתומה, **בְּשֵׁר, וּמִחֻצָּה אַחֵר, דְּהִינּוּ שְׁתֵּי חֲטָאוֹת** והפרידה השניה
שבקן הסתומה, **פְּסוּל, לפי שנעשו למטה שלא כדין, ועליהן**
להביא שוב את העולות שהיו מחוייבות בהן. ואם עשה את **חֻצִּין**
של הקינים ל**מַעְלָה וְחֻצִּין אַחֵר עָשָׂה לְמִטָּה, דְּהִינּוּ שְׂכָל קֹן וְקֹן**
עשה ממנה פרידה אחת למעלה ופרידה אחת למטה בלא להבחין

צִרְיָה שְׁתֵּיבָא עוֹד חָמֵשׁ פְּרִידִין שִׁיקְרָבוּ לַעֲוֹלָה לְמַעַלָּה, אַחַד מִמֵּין חֻבְתָּהּ, וְעוֹד שְׁנֵי תוֹרִים וּשְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה לְנִדְרָה, וְזוֹה יֵצֵאָה יָדִי כֹל הַסְפִּיקוֹת, שֶׁהֵבִיאה אֶת נִדְרָה עִם עוֹלַת חֻבְתָּהּ. וְכֹל זֶה כֹּאשֶׁר הֵבִיאה מִתְחִילָה אֶת חֻבְתָּהּ וְאֶת נִדְרָה מִמֵּין אֶחָד. דְּוֹגְמָא לְדַבְרִי, שֶׁהֵבִיאה קֵן חֻבְתָּהּ וְקֵן נִדְרָה מִתּוֹרִים, וְנִפְסַל תּוֹר אֶחָד מִקֵּן נִדְרָה. אֵין דִּי שְׁתֵּבִיָּא תּוֹר אַחֲרֵי תַּמּוּרְתּוֹ, אֲלָא עֲלִיהּ לְהֵבִיָּא אֶת הָקֵן כּוֹלָה וְלִהְיָא עוֹד תּוֹר עֲבוּר עוֹלַת חֻבְתָּהּ עַל מִנְתּוֹ שִׁיבּוּאֵי יָחִיד. וְעוֹד עֲלִיהּ לְהֵבִיָּא קֵן מִבְּנֵי יוֹנָה לְסַפֵּק נִדְרָה, שֶׁמֶת נִדְרָה לְהֵבִיָּא בְּנֵי יוֹנָה דְּוֹוָקָא, וְתֵבִיָּא אֶת כּוֹלָם יָחִיד, עַל מִנְתּוֹ שִׁיבּוּאֵי הַתּוֹרִים וּבְנֵי הַיּוֹנָה עִם עוֹלַת חֻבְתָּהּ, וְנִמְצָא שֶׁבֶסֶךְ הַכֹּל עֲלִיהּ לְהֵבִיָּא חֲמֵשׁ פְּרִידוֹת נֹסְפוֹת.

ו. וְאֵם שְׁנֵי הַקִּינִים שֶׁהֵבִיאה לְחֻבְתָּהּ וּלְנִדְרָה הֵיוּ מִשְׁנֵי מִיָּנִין, שֶׁאֶחָת תּוֹרִים וְהָאֲחֵרָת בְּנֵי יוֹנָה, וְאֵין יָדוּעַ אִיזוֹ קֵן קֶרְבָּה רֵאשׁוֹנָה לְחֻבְתָּהּ, תְּבִיָּא עוֹד שְׁשׁ פְּרִידוֹת, שְׁלוֹשָׁה תּוֹרִים וְשְׁלוֹשָׁה בְּנֵי יוֹנָה. וְטַעַם הַדְּבָרָא הוּא, שֶׁכִּיּוֹן שֶׁעֲלִיהּ לְהֵבִיָּא אֶת שְׁנֵי הַקִּינִים הַבָּאוֹת לְנִדְרָה יָחִיד עִם עוֹלַת חֻבְתָּהּ, עֲלִיהּ לְהֵבִיָּא עוֹלָה וְזוֹ מֵאוֹתוֹ מִן שְׁבֵאָה חֲטָאֵת חֻבְתָּהּ, וְכִיּוֹן שֶׁאִינָה יוֹדַעַת מֵאִיזָה מִן קֶרְבָּה קֵן חֻבְתָּהּ, אִינָה יוֹדַעַת אִיזוֹ עוֹלָה לְהֵבִיָּא לְחֻבְתָּהּ עֵתָּה יָחִיד עִם הַקִּינִים הַבָּאוֹת לְנִדְרָה, אִם תּוֹר אוֹ בֵּן יוֹנָה, וְנִסְפֵּק עֲלִיהּ לְהֵבִיָּא אֶת שְׁנֵיהֶם. נִמְצָא שֶׁשֶׁם שְׁנֵי הַקִּינִים הַבָּאוֹת לְנִדְרָה, שְׁנֵי תּוֹרִים וּשְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה, עֲלִיהּ לְהֵבִיָּא עוֹד תּוֹר וּבֵן יוֹנָה לְסַפֵּק עוֹלַת חֻבְתָּהּ וְאוֹדוֹת מִזֶּה נִדְבָה שְׁהָלָא חִיִּיבָת אַחַד בְּלַבְדָּה, וּבִסְךְ הַכֹּל שֶׁשׁ פְּרִידוֹת.

ז. וְאִם אִשָּׁה זֹה, שֶׁנִּדְרָה קֵן וּפִירִשָּׁה נִדְרָה וְאִינָה יוֹדַעַת מִזֶּה פִירִשָּׁה, נִתְּנָהּ לְנִתְּנָה אֶת הַקִּינִים לְבָנָהּ, וְאִינָה יוֹדַעַת מִזֶּה נִתְּנָהּ, אִם תּוֹרִים אוֹ בְּנֵי יוֹנָה אוֹ שֶׁקֵּן אֶחָת תּוֹרִים וְקֵן אַחֲרֵת בְּנֵי יוֹנָה, וְהָלַךְ הַבֶּהֱן וְעָשָׂה אֶת הַקִּינִים וְהַקִּרְבִּין, וְאִינָה יוֹדַעַת מִזֶּה עָשָׂה בָהֶן, אִם עָשָׂאן כּוֹלֵן לְמַעַלָּה, כְּלוּמָר שְׁכוּלֵן עוֹלוֹת, אוֹ שֶׁעָשָׂאן כּוֹלֵן לְמַטָּה, שְׁכוּלֵן חֲטָאוֹת, אוֹ מִחֻצָּה עוֹלוֹת וּמִחֻצָּה חֲטָאוֹת, נִמְצָא שֶׁמִּפְּנֵי הַסַּפֵּק אִף יָדִי חֻבְתָּהּ לֹא יֵצֵאָה, שֶׁמֶת עָשָׂה הַכֹּל חֲטָאֵת וְאֵין כֹּאן חֲטָאֵת לְהֵבִיָּא שֶׁמֶת עָשָׂה הַכֹּל עוֹלָה וְאֵין כֹּאן חֲטָאֵת, עַל כֵּן הִיא צִרְיָה לְהֵבִיָּא אֶרְבַּע פְּרִידִין עוֹלוֹת, שְׁנֵי תּוֹרִים וּשְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה, לְנִדְרָה, שֶׁמֶת נִדְרָה תּוֹרִים אוֹ שֶׁמֶת נִדְרָה בְּנֵי יוֹנָה, וְעוֹד שְׁתֵּי עוֹלוֹת חֻבְתָּהּ, תּוֹר וּבֵן יוֹנָה, שֶׁמֶת בָּקֵן חֻבְתָּהּ הִיָּתָה חֲטָאֵת כְּשֶׁרָה וְנִתְחַיִּיבָה בְּעוֹלַת חֻבְתָּהּ מֵאוֹתוֹ מִן וְכִיּוֹן שֶׁאֵין יָדוּעַ אִיזָה מִן הִיָּתָה עֲלִיהּ לְהֵבִיָּא תּוֹר וּבֵן יוֹנָה, וְעוֹד חֲטָאֵת אֶחָת מֵאִיזָה מִן שְׁתַּרְצָה, שֶׁמֶת עָשָׂה הַכֹּל לְמַעַלָּה וְנִמְצָא שֶׁלֹּא הֵבִיאה חֲטָאֵת כֹּלָל. וְזוֹה שִׁיבּוּלָה הִיא לְהֵבִיאתָה מִכָּל מִן שְׁתַּרְצָה וְאֵין אֲנוּמִים שֶׁמֶת קֶרְבָּה עוֹלַת חֻבְתָּהּ מִן הַמִּין הַשְּׁנִי וְנִתְחַיִּיבָה לְהֵבִיָּא אֶת חֲטָאֵת מֵאוֹתוֹ מִן, מִשּׁוֹם שֶׁמִּין הָקֵן נִקְבַּע בְּחֲטָאֵת וְלֹא בְּעוֹלָה. וְכִיּוֹן שֶׁנִּפְסַלָה חֲטָאֵת יִכּוּלָה לְהֵבִיָּא אֶת חֲטָאֵת מִכָּל מִן שְׁתַּרְצָה, וְהַעוֹלָה שֶׁהִיא מֵאוֹתוֹ מִן שְׁבִשְׁתִּים [תּוֹר וּבֵן יוֹנָה] שֶׁהִיא מֵבִיאה לְחֻבְתָּהּ תַּעֲלָה כֶּבֶת זֹוגָה, וְאִילוּ הַעוֹלָה הָרֵאשׁוֹנָה נִפְסַלָה מִשּׁוֹם שֶׁאֵין לָהּ בֵּן זֹוג. וְהַעוֹלָה מִכָּל זֶה שֶׁהִיא צִרְיָה לְהֵבִיָּא עוֹד שֶׁשׁ פְּרִידוֹת, שְׁלוֹשָׁה תּוֹרִים וְשְׁלוֹשָׁה בְּנֵי יוֹנָה וְעוֹד אֶחָת מִמֵּין שְׁתַּרְצָה.

הַמִּשְׁנָה מֵבִיאה דַּעַת הַחֻלְקֵת עַל הַדִּין הָאֲחֵרוֹ: קֵן עֲזָאֵי אִמְרָה, עֲלִיהּ לְהֵבִיָּא שְׁתֵּי חֲטָאוֹת, תּוֹר וּבֵן יוֹנָה. דַּעַתוֹ הִיא שֶׁמִּין הָקֵן נִקְבַּע לֹא עַל פִּי חֲטָאֵת, כְּדַעַת חֲכָמִים, אֲלָא עַל פִּי הָרֵאשׁוֹן שֶׁקֶרֶב, וְיֵשׁ לְחֻשׁוֹ שֶׁמֶת קֶרְבָּה עוֹלַת חֻבְתָּהּ מִמֵּין אַחֵר וְהִיא כְּשֶׁרָה, וְנִתְחַיִּיבָה בְּחֲטָאֵת מֵאוֹתוֹ מִן, וְעַל כֵּן עֲלִיהּ לְהֵבִיָּא שְׁתֵּי חֲטָאוֹת מִשְׁנֵי הַמִּינִים.

הַמִּשְׁנָה מְסַיֶּמֶת בְּמִשַּׁל דּוּמָה שְׁבוּ מִמַּעַט נַעֲשֶׂה הַרְבֵּה, כִּשֶּׁם שֶׁבֹאֵן מִכְמוֹת קִטְנָה שֶׁהִיָּתָה מוּסְתֵּלָה עֲלִיהּ הַגִּיעָה לִידֵי חֵיּוּב שֶׁל כְּמוֹת מְרוּבֶּה: אִמְרָה רַבִּי יְהוֹשֻעַ, וְהוּא שְׁאִמְרוּ אֹדוֹת הָאֵיל, שֶׁשְׁשָׁהוּא הָיוּ קוֹלֵי אֶחָד, וְאִילוּ כְּשֶׁהוּא מֵת קוֹלֵי שְׁבַעָה, דְּהֵינּוּ שִׁישׁ בּוֹ שְׁבַעָה קוֹלוֹת. וּבְקִינִין (שם) מוֹסִיפָה הַמִּשְׁנָה וּמִפְרִשָּׁה, כִּיִּצַּד קוֹלֵי שְׁבַעָה, [וּמִשְׁתִּי קִרְבִּי] [וְעִשְׂתִּי] שְׁתֵּי חֲצוּצְרוֹת, [וּמִשְׁתִּי שׁוֹקִי] [וְעִשְׂתִּי] שְׁנֵי חִלְצִין. עוֹרֵר [וּמִשְׁמֵשׁ] לְתוֹךְ, מַעֲזִי לְנִבְלִים, בְּנֵי מַעֲזִי לְכַנּוּרוֹת.

וְהָיָה כֹּאן שֶׁבַע כְּלֵי נְגִינָה הַנַּעֲשִׂים מִהָאֵיל אַחֲרֵי מוֹתוֹ, שְׁתֵּי חֲצוּצְרוֹת, שְׁנֵי חִלְצִים, תוֹף, נָבֵל וְכִינּוֹר. כּוֹנֵת הַמִּשְׁנָה בְּכֹל זֶה, שֶׁהָיָה זֶה דְּבַר פֶּלֶא שֶׁמִּשְׁמַת הָאֵיל מִנֵּין קוֹלוֹתָיו פִּי שֶׁבַע מֵאֲשֶׁר בַּחֲיִיו, וְכִיּוֹצֵא בְּדַבְרֵי כֹּאן, שֶׁמִּתְחִילָה הִיָּתָה מִחוּיִיבָת אֲרַבַּע פְּרִידוֹת בְּלַבְד, וְעַתָּה מִפְּנֵי כֹל הַסְפִּיקוֹת מוּסַל עֲלִיהּ לְהֵבִיָּא עוֹד וְעוֹד, עַד שֶׁלֶּבֶן עֲזָאֵי עֲלִיהּ לְהוֹסִיף וְלִהְיָא שְׁמוֹנֶה פְּרִידוֹת נֹסְפוֹת. כִּיּוֹן שֶׁמִּשְׁנָה זֹה נִשְׁנִית כְּדַעַתוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻעַ, כִּמְפֹרֶשׁ בָּהּ, עַל כֵּן אֵין לוֹמַר וְכִפִּי שֶׁהִיָּתָה הוּא אֲמוּנָא לְעִיל [הִס] שֶׁהַמִּשְׁנָה בְּמִסְכַּת קִינִין נִשְׁנָה שֶׁלֹּא כְּדַעַתוֹ לִפִּי מִזֶּה שִׁפִּירֶשָׁה רַב אָדָא בַּר אַהֲבָה שֶׁעוֹלָה הַנַּעֲשִׂית כְּחֲטָאֵת לְמַטָּה נִהְפְכָת לְחֲטָאֵת. וּמַעַתָּה חוֹזֵרֶת הַקּוּשִׁיא דְּלַעֲלִיל (שם), שֶׁבְּמִשְׁנָה בְּקִינִין שֶׁהוּבָאָה שֶׁם מוֹכַח שֶׁלֹּא כִּהְסִבּוּ שֶׁל רַב אָדָא בַּר אַהֲבָה, שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁשֶּׁם שֶׁאִשָּׁה שֶׁהֵבִיאה קֵן שֶׁנִּתְפָּרְשׁוּ בָּהּ פְּרִידָה אֶחָת לְעוֹלָה וּפְרִידָה אַחֲרָת לְחֲטָאֵת, וְהַכּוֹן עָשָׂה אֶחָת לְמַטָּה וְאֶחָת לְמַעַלָּה בְּלֹא לְהַבְחִין אִם הוּא עוֹשֶׂה כֹּל אֶחָת כְּרֹאִי לָהּ, שֶׁמִּסְפֵּק עֲלִיהּ לְהֵבִיָּא קֵן וְזוֹ שׁוֹב, כִּיּוֹן שִׁיתֵּבֶן שֶׁעָשָׂה אֶת חֲטָאֵת לְמַעַלָּה וְאֶת הַעוֹלָה לְמַטָּה וְשִׁתִּיבֵן נִפְסָלוּ. וְקוּשָׁה, שֶׁלְּדַבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻעַ הֵלָל וְדָאֵי יֵצֵאָה יָדִי חֻבְתָּהּ חֲטָאֵת, כִּיּוֹן שֶׁאֵין אִם עָשָׂה אֶת חֲטָאֵת לְמַעַלָּה וְאֶת הַעוֹלָה לְמַטָּה, נִמְשַׁכָּת הַעוֹלָה וְנַעֲשִׂית חֲטָאֵת. וְהָיָה זֶה מוֹכִיחַ שֶׁלֹּא כִּהְסִבּוּ שֶׁל רַב אָדָא בַּר אַהֲבָה בְּדַעַת רַבִּי יְהוֹשֻעַ.

הַגְּמָרָא חוֹזֵרֶת בָּהּ מִמֶּה שֶׁהֵבִינָה בְּדַבְרֵי רַב אָדָא בַּר אַהֲבָה בְּדַעַת רַבִּי יְהוֹשֻעַ שֶׁהַעוֹלָה הַנִּמְשַׁכָּת נִהְפְכָת לְחֲטָאֵת לְכָל דְּבַר. מִתַּרְצָת הַגְּמָרָא: אִמְרָה – כֹּל מִזֶּה שֶׁתּוֹכֵל לוֹמַר דְּאִמְרָה רַבִּי יְהוֹשֻעַ שֶׁהַעוֹלָה הַנַּעֲשִׂית לְמַטָּה כִּמְעַשֶׂה חֲטָאֵת לְשֶׁם חֲטָאֵת, נִהְפְכָת לְדִלּוּת חֲטָאֵת, הָיָה זֶה רֶק לְאִפְּקָהּ – [לְהוֹצִיאָהּ מִיָּדִי מַעַלָּה, שֶׁרֶק לְעֵנִין זֶה יֵשׁ בָּהּ תּוֹרַת חֲטָאֵת, אוֹלָם לְמִיָּסִין – [לְעוֹלוֹת] לֵיָּה – לְבַעֲלִיהּ לְשֶׁם חֻבְתָּהּ, שִׁיִּצָּא בָּהּ יָדִי חֻבְתָּהּ חֲטָאֵת, מִי – [הָאֵם] גַּם זֶה אִמְרָה רַבִּי יְהוֹשֻעַ. כְּלוּמָר, שֶׁגַּם לְדַעַתוֹ אֵין בַּעַל הַעוֹלָה שֶׁנִּהְפְכָה לְחֲטָאֵת יֵצֵאָה בָּהּ יָדִי חֻבְתָּהּ, וְעַל כֵּן מִבּוּאָר בְּמִשְׁנָה לְעִיל שֶׁכֹּאשֶׁר נַעֲשִׂית הַעוֹלָה לְמַטָּה לֹא יֵצֵאָה יָדִי חֻבְתָּהּ חֲטָאֵת.

משנה

הַמִּשְׁנָה דְּנָה בְּפִסּוּלִים שְׁמוֹנִים שֶׁבְּמִלְקָה, אִימִתִּי נַעֲשֶׂה הָעוֹף עַל יָדִי כֵּךְ כְּנִבְלָה גְּמוּרָה וְשׁוֹמֵם בְּבֵית הַבְּלִיעָה כְּדִין נְבֵלַת עוֹף טְהוֹר, וְאִימִתִּי אִינוּ מִטְמָא אִף שֶׁהַקֶּרֶבֶן פִּסּוּל: כֹּל הַפִּסּוּלִין לְעַבְדָּהּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שְׁמִלְקוֹן אֶת קֶרְבָּנוֹת הָעוֹף, מִלְּקִתָּן פִּסּוּלָהּ, וְאִינוּ – אֵין הָעוֹף הַנִּמְלָק מִטְמָא בְּבֵית הַבְּלִיעָה, אִף אֵין מִלְּקָה כְּשֶׁרָה. וְטַעַם הַדְּבָר הוּא, שֶׁכִּיּוֹן שֶׁמִּלְקָתָם הוֹעִילָה לְעֵנִין זֶה שֶׁאֵם עֲלָה הַקֶּרֶבֶן עַל הַמּוֹזֵב אֵין לְהוֹרִידוֹ וְהָיָה הוּא מוֹקֵט עֲלֵיו אִף שֶׁנִּמְלָק בְּפִסּוּל, הָיָה שֶׁהִיא נִחְשָׁבֶת מִלְּקָה, וְאִינָה כְּהִרְגָה בְּעֵלְמָא, וְעַל כֵּן אֵין הָעוֹף מִטְמָא בְּבֵית הַבְּלִיעָה. הַמִּשְׁנָה מְפַרֶּשֶׁת אֶת דִּינֵיהֶם שֶׁל פִּסּוּלִים שְׁמוֹנִים: מִלֵּךְ אֶת הַקֶּרֶבֶן בְּשִׁמְלָה, שֶׁמִּלְּקָה פִּסּוּלָהּ הִיא מִשּׁוֹם שֶׁעֲלִיהּ לְהִיעֲשׂוֹת בִּימִין, אוֹ שֶׁמִּלֵּךְ אֶת הַקֶּרֶבֶן בְּלִיָּהּ, שֶׁאִף הִיא מִלְּקָה פִּסּוּלָהּ לִפִּי שְׁעִבּוּדוֹת הַקֶּרֶבֶן אֵינֶן נַעֲשׂוֹת אֲלָא בְּיוֹם, וְכֵן אִם שְׁחַט עוֹף חוּלִין וְשֶׁלֹּא הוֹקֵדֶשׁ לְקֶרֶבֶן בְּפָנִים הָעוֹרָה, שֶׁהוּא אֲסוּר בְּאִכְלָהּ, וְכֵן אִם שֶׁחַט עוֹף קֶדְשִׁים [וְשֶׁהוֹקֵדֶשׁ לְקֶרֶבֶן] מִבְּחוּץ לְעוֹרָה, שֶׁאִף הוּא אֲסוּר בְּאִכְלָהּ וּמִשּׁוֹם שֶׁאֵין דִּינוֹ אֲלָא בְּמִלְּקָה, דִּין כֹּל הַשְּׁחִיטוֹת וְהַמִּלְּקוֹת הֵלָל, שֶׁאֵין מִטְמָאוֹת אֵין הָאֲסוּרִין בְּבֵית הַבְּלִיעָה מִשּׁוֹם שֶׁדִּין מִלְּקוֹת שֶׁמֶת לְעִילָה אֵין מִטְמָאוֹת בְּבֵית הַבְּלִיעָה מִשּׁוֹם שֶׁדִּין הוּא שֶׁאֵם עֲלוֹ לֹא יִרְדּוּ, וְשְׁחִיטוֹת חוּלִין בְּפָנִים וְקִדְשִׁים בְּחוּץ אֵינֶן מִטְמָאוֹת מִמַּעֲשִׂים שִׁתְּבָאֲרוּ לְהֵלֵךְ (שם) בְּבִרְיָתָא וּבְגִמְרָא. אוֹפְנִים אַחֲרֵים בָּהֶם הַמִּלְּקָה אִינָה נִחְשָׁבֶת מִלְּקָה כֹּלָל, וְהָעוֹף מִטְמָא בְּבֵית הַבְּלִיעָה כְּנִבְלָה גְּמוּרָה: מִלֵּךְ אֶת הָעוֹף בְּכִסְפִּין וְשֶׁלֹּא כְּדִינוֹ שִׁמְלָק בְּצִפּוֹרִין, אוֹ שֶׁמִּלֵּךְ עוֹף שֶׁל חוּלִין בְּפָנִים הָעוֹרָה, וְכֵן אִם מִלֵּךְ עוֹף קֶדְשִׁים מִבְּחוּץ לְעוֹרָה, שֶׁאֵין מִלְּקָתָם מִלְּקָה מִשּׁוֹם שֶׁאֵין מִלְּקָה שִׁיבָת אֲלָא בְּעוֹף קִדְשִׁים הַנִּמְלָק בְּעוֹרָה דְּוֹוָקָא,

זבחים. פרק שביעי – חטאת העוף דף סח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רש"י

הדוקקה להביא חמש עולות יחד מתחילתה אחת לחובתה וד' לנדרה וכשהביאה שני קנין אחת לנדרה ואחת לחובתה וממין אחד לא עשתה כלום לנדרה שמא אינו ממין שנדרה ובהשלמת קן שני ממין אחד לא סגי לה שהרי קובעתו לבא עם מין חובתה וא"ת תביא קן ממין אחד ופרידה ממין שהביאה שני קנין הראשונים שקרב ממנו עולות חובתה דמנמי' אם תורין נדרה הרי הביאה תורין עם מין שהביאה לחובתה ואם בני יונה נדרה הרי הביאה ב' בני יונה עם מין שקרב ממנו חובתה אם לא נפסל גזול אחד מן הראשונים ה"נ אבל עכשיו שנפסל אחד מהם אין חבירו עולה לה כלום ד' עולות הוקבעו עליה יחד הילכך אם ב' קנים הראשונים מין אחד היו צריכה שתביא עוד ה' עולות ג' מאותו המין וב' ממין אחד ב' לספק פירושא ואחד לקביעותה שקבעה להביא עולת חובתה עם נדרה וחובתה כבר קרבה ויצאה ידיה אלא שצריכה להביא מאותו המין עם נדרה מפני קביעותה: ואם משני מינין היו תביא שש. שאינה יודעת איזה מין קרב תחילה לחובתה שתביא מאותו המין עם ד' של ספק פירושא לקביעותה הילכך תביא שש שתי תורין ושני בני יונה לספק פירושא ותור ובני יונה לקביעותה והעוף היתר יא נדרה: נתנתן לבחן ואין ידוע מה נתנה. אם תורים אם בני יונה ואם קן אחד מזה וקן אחד מזה ואין ידוע מה עשה אם כולן למעלה או כולן למטה או חציין למעלה וחציין למטה נמצאת שלא יצאת אפי' (ימי לידתה) שמא כולן למעלה ואין כאן חטאת או שמא כולן למטה ואין כאן עולה: צריכה שתביא עוד ד' פרידין לנדרה. לספק פירושא משני מינין וב' לעולת חובתה תור ובני יונה שמא הראשונים כולן למטה נעשו ואינה יודעת מאיזה מין והכל הולך אחר החטאת וצריכה להביא עולה מאותו מין או שמא הראשונים חציין למעלה וחציין למטה ובקן שקרב ראשון יצאתה ידי חובתה והיא קבעה להביא עולה מאותו המין עם נדרה ואינה יודעת איזה מין היה הילכך תביא עם ספק פירושא תור ובני יונה וממה נפשך אם קן שקרב ראשון תורין היו וקרב מהן עולה למעלה והיא לחובתה הרי היא מביאה עכשיו תור עם נדרה משום קביעותה ואם מבני יונה היה הוקבע עליה להביא בן יונה עם נדרה הרי מביאותה ואם כולן למטה נעשו וצריכה להביא עולתה מאותו המין הרי משתים שהיא מביאה עכשיו לחובתה יעלה לה אחד מהן והשני נדרה: והטאת אחת. תביא מאיזה מין שתרצה משום שמא הראשונים כולן למעלה נעשו והרי לו זוג ממנין לעולה מב' שהביאה חובתה מב' מינין ואע"פ שכבר קרבה עולת חובתה אין צריכה לדקדק להביא חטאת מאותו מין הראשון לרבנן דפליגי עליה דבן עזאי דקסברי הכל הולך אחר חטאת הולך אחר חטאת וכל כרחיה וכל כרחיה אינה מביאה עכשיו ב' עולות תווג לו אותה משמתי דחיה דהיה תנן פלוגתיהו וטבא קנים (פ"ב מה) שהאשה שהביאה עולתה תור וחטאתה בן יונה תפסל וטבא עולתה בן יונה דהכל הולך אחר חטאת בן עזאי אומר הכל הולך אחר הראשון: בן עזאי אומר ב' הטאות. בן עזאי לטעמיה דאמר הכל הולך אחר הראשון וכיון דאיכא לספקא שמא הראשונים למעלה נעשו וכבר יצאת ידי עולה צריכה להביא חטאתה מאותו המין והרי אינה יודעת מאיזה מין היה לפיכך תביא שתי חטאות מב' מינין וחטאות הללו אינן נאכלות שהרי על הספק באו ואין מליקתן מליקה לתהיין באכילה שמא כבר קרבה חטאתה בראשונה: א"ר יהושע זהו שאמרו בשווא ח' קולו אחד בשווא מת קולו ד'. הנה מפרש לה ובאיל קמיידי דכשהוא חי אין לו אלא קול אחד וכשהוא מת קולו שבעה כיצד קולו שבעה ב' קרניו ב' חצוצרות ב' שוקו ב' חלילין עורו לחוף מעיים לנבלים בני מעיו לכינורות וה"נ כשנדרה תחלה ואינה יודעת מה פירשה לא צריכה אלא ד' פרידין וב' לחובתה אחת לעולה ואחת לחטאת ועכשיו שהביאה כבר ד' פרידין צריכה להביא ד' לנדרה וד' לחובתה מדאיירי ר' יהושע בהא ש"מ קנין ר' יהושע אמרה וקתני לעיל גבי קן סתומה ומפורש דאין כשר אלא סתומה ואי אמרת במשכה ונעשית חטאת העוף תמנשך ותהוי חטאת העוף: אימר דאמר' לאפוקי מידי מעילה למיסק לה לשם חובה מי אמר.

שתהא עולה נעשית חטאת בשביל ששינה בה: מהנ' כל הפסולין. בגמ' פליגי כל לאיתויי מאי: ואינן מטמאין. שמליקתן מטרתן לפי שנפסל בקדש ואהני מליקתן שאם עלו לא ירדו הילכך נמי לא הוה נבילה: ה"נ שחט חולין בפנים וקדשים בחוץ אינן מטמאין בבית הבליעה. אף על גב דבפנים אין שחיטה לעוף וכן בעוף קדשים אין שחיטה בכל מקום אין מטמאין כדילף בברייתא בגמרא ושחט קדשים בפנים דלא קתני אמרינן בגמ' דאיתא בזה הכלל: מלך בסכין. ומליקה לא היא דבעצמו של כהן בעיניו ושחיטה לא היא כדאמרין בהכל שוחטין (תולין דף כ:) מפני שהוא מחליד מפני שהוא דורס: מלך חולין בפנים וקדשים בחוץ. דלא שייכא מליקה בחולין לא בפנים ולא בחוץ והוא הדין לחולין בחוץ ובגמרא אמרינן דאיתא בזה הכלל:

נתנתן לכוון ואינה יודעת מה נתנה. בחנם דחק הקונטרס לאוקמה בשקבעה נדרה עם חובתה דרך בבא מיתוקמא שפיר בשלא קבעה: כשהוא מת קולו ד'. מפרש במסכת קנין (פ"ג מ"ו) קרניו לחצוצרות משמע דבאות שלא מן הכסף וכן משמע בפרק כל הצלמים (ע"ז דף מז. ושם) דבעי רמי בר חמא הנשתתחה לבמהה קרניה מהו לחצוצרות ותימה דבהקמין רבה (מנחות דף כח.) תניא חצוצרות היתה באה מן העשת של כסף מיהו מהחיא לא קשה כולי האי דהתם בשל משה שלא היו כשרות לדורות כדמשמע התם אבל קשה ממשכת תמיד (דף לו) דתנן ושתי חצוצרות של כסף בידם משמע דאף לדורות בשל כסף ותירץ ר"ת דשני ענייני חצוצרות היו של כהנים בשל כסף ושל לויים בשל קרני בהמה לכלי שיש ועוד י"ל דחצוצרות דקנים ודמסכת ע"ז היינו שופר כדאמר בסוף במה מדליקין (שבת דף לו.) ובפרק לולב הגזול (סוכה דף לד.) דאינשני שמהחיהו חצוצרתא שיפרא שיפרא חצוצרתא ובסוף במה מדליקין (שבת דף לו.) איכא ברייתא שקורא לחצוצרות שופר ומיהו קשה דבמסכת עבודה זה איירי במכשירי קרבן כדאמר התם ועל הקרבן לא היו תוקעין בשופר אלא בחצוצרות כדכתיב ותקעתם בחצוצרות ועל זבחי שלמים (במדבר י: אומר דא"ר יהושע (בן לוי) לאפוקי מידי מעילה למיסק לה לחובה מי אמר. תימה מ"ז שו"ז מ"ז וי"ל דכי האי גונא אשכחן פ"ק דמנחות (דף יב.) דוריקא מועלת ליצוא ושירים שחסרו בין מוציא להקטירה שאסורין באכילה והקטרתן מוציאין מידי מעילה חוריקא פיגול (ר"ל) בפ"ק דמעילה (דף ג.) דמפקא מידי מעילה אע"ג דלא עלה לשם חובה ויזיז דמזרחייתא נמשכה ונעשה חטאת גמורה ותקנתא דרבנן היא דאינו עולה לשם חובה וצ"ל דקסבר ר' יהושע אין שחיטה לעוף מן התורה וחולין בעורה לאו דאורייתא כדאמר בבביר (דף כט.) גבי מדיח בנו בבביר למד' כדי לחנוכו במצות ואי נמי קסבר חולין בעורה דאורייתא היה ועוף לאו דאורייתא כדאשכחן גבי ר"ש בפ' כיסוי הדם (תולין דף פה) דקסבר דאורייתא ואפ"ה היה ועוף לאו דאורייתא ולית ליה הוהא דרשה בפ"ב דקדושין (דף נז. נח.) דמריבה בעופות וא"ת למיד לאו דאורייתא למאי איצטרך קרא לחטאת העוף באה על הספק דא"ר יוסי בר חנינא דאמר לאו דאורייתא כדמובא בבביר ומצריך קרא לחטאת העוף באה על הספק וי"ל דאתא קרא למימר להביא על הספק כמו בבבמה אשם תלוי:

מלך בשמאל או בלילה אין מטמאין בבית הבליעה. לכאורה כולה מתניתין ר"ש היא דאמר לקמן בפרק המזבח נקדש (דף פד.) שכל שפסולו בקדש אם עלה לא ירד דאמר אמרינן בגמרא דמליקה לחטאת האיסור פי' דאם עלה לא ירד אלא מטמאה בבית הבליעה ומליקה מתרת' הוהא דאמר ר' יהודה תרד כדאמר ר' יהודה (שם) פרט לנשחטה בלילה וכן לעיל דתנן וכולן אין מטמאין בבית הבליעה מן שחיטת דרום דתנן לר' יהודה כדאמר בשמעתין קמייאת דמעילה (דף כ:) אלא מתניתין ר"ש היא ותימה אי בר' שמעון האמר דמליקה שמאל מליקה גמורה היא למאי דגרס ר"ת לעיל בפ"ב (דף כד:) מלך בשמאל פסול ורבי יהודה מכשיר וי"ל דסבר ליה כוותיה בחדא ופליגי עליה בחדא א"ר מודה ר' יהודה בעוף דכל שפסולו בקדש אם עלה לא ירד דתנן תלתא מיטעיי דלקמן בבבמה בחיבי ומיהו על כרחין חד מיניהו בעוף דגא תימא כל פסולי דעוף אם עלה לא ירד: שחט. חולין בפנים וקדשים בחוץ. בגמ' נפקא לן דמשום שחיטה אינה מטמאה בבית הבליעה אע"ג דאינה מתרת את האיסור: מלך בסכין. פירש בקונטרס דמחליד לפי שנועץ ראשו של סכין משום דאינו רוצה לחתוך רוב בשר קודם הסימין ואי אפשר לומר כן בפ' קמא דחולין (דף כ:) דהתם קרי ליה מחליד אע"ג דסלקא דעתך שחותך רוב בשר והתם פי' בקונטרס דלאחר שנתפרקו פירקי העצם נינעץ הסכין תחת העצם והוא חלדה ולפי' זה לא איירי בסכין רחבה נראה דחשיב חלדה לפי ששוחט הסימין ממטה למעלה ואפילו בסכין רחבה: ושניסמית

לכוון ואינה יודעת מה נתנה. בחנם דחק הקונטרס לאוקמה בשקבעה נדרה עם חובתה דרך בבא מיתוקמא שפיר בשלא קבעה: כשהוא מת קולו ד'. מפרש במסכת קנין (פ"ג מ"ו) קרניו לחצוצרות משמע דבאות שלא מן הכסף וכן משמע בפרק כל הצלמים (ע"ז דף מז. ושם) דבעי רמי בר חמא הנשתתחה לבמהה קרניה מהו לחצוצרות ותימה דבהקמין רבה (מנחות דף כח.) תניא חצוצרות היתה באה מן העשת של כסף מיהו מהחיא לא קשה כולי האי דהתם בשל משה שלא היו כשרות לדורות כדמשמע התם אבל קשה ממשכת תמיד (דף לו) דתנן ושתי חצוצרות של כסף בידם משמע דאף לדורות בשל כסף ותירץ ר"ת דשני ענייני חצוצרות היו של כהנים בשל כסף ושל לויים בשל קרני בהמה לכלי שיש ועוד י"ל דחצוצרות דקנים ודמסכת ע"ז היינו שופר כדאמר בסוף במה מדליקין (שבת דף לו.) ובפרק לולב הגזול (סוכה דף לד.) דאינשני שמהחיהו חצוצרתא שיפרא שיפרא חצוצרתא ובסוף במה מדליקין (שבת דף לו.) איכא ברייתא שקורא לחצוצרות שופר ומיהו קשה דבמסכת עבודה זה איירי במכשירי קרבן כדאמר התם ועל הקרבן לא היו תוקעין בשופר אלא בחצוצרות כדכתיב ותקעתם בחצוצרות ועל זבחי שלמים (במדבר י: אומר דא"ר יהושע (בן לוי) לאפוקי מידי מעילה למיסק לה לחובה מי אמר. תימה מ"ז שו"ז מ"ז וי"ל דכי האי גונא אשכחן פ"ק דמנחות (דף יב.) דוריקא מועלת ליצוא ושירים שחסרו בין מוציא להקטירה שאסורין באכילה והקטרתן מוציאין מידי מעילה חוריקא פיגול (ר"ל) בפ"ק דמעילה (דף ג.) דמפקא מידי מעילה אע"ג דלא עלה לשם חובה ויזיז דמזרחייתא נמשכה ונעשה חטאת גמורה ותקנתא דרבנן היא דאינו עולה לשם חובה וצ"ל דקסבר ר' יהושע אין שחיטה לעוף מן התורה וחולין בעורה לאו דאורייתא כדאמר בבביר (דף כט.) גבי מדיח בנו בבביר למד' כדי לחנוכו במצות ואי נמי קסבר חולין בעורה דאורייתא היה ועוף לאו דאורייתא כדאשכחן גבי ר"ש בפ' כיסוי הדם (תולין דף פה) דקסבר דאורייתא ואפ"ה היה ועוף לאו דאורייתא ולית ליה הוהא דרשה בפ"ב דקדושין (דף נז. נח.) דמריבה בעופות וא"ת למיד לאו דאורייתא למאי איצטרך קרא לחטאת העוף באה על הספק דא"ר יוסי בר חנינא דאמר לאו דאורייתא כדמובא בבביר ומצריך קרא לחטאת העוף באה על הספק וי"ל דאתא קרא למימר להביא על הספק כמו בבבמה אשם תלוי:

מלך בשמאל או בלילה אין מטמאין בבית הבליעה. לכאורה כולה מתניתין ר"ש היא דאמר לקמן בפרק המזבח נקדש (דף פד.) שכל שפסולו בקדש אם עלה לא ירד דאמר אמרינן בגמרא דמליקה לחטאת האיסור פי' דאם עלה לא ירד אלא מטמאה בבית הבליעה ומליקה מתרת' הוהא דאמר ר' יהודה תרד כדאמר ר' יהודה (שם) פרט לנשחטה בלילה וכן לעיל דתנן וכולן אין מטמאין בבית הבליעה מן שחיטת דרום דתנן לר' יהודה כדאמר בשמעתין קמייאת דמעילה (דף כ:) אלא מתניתין ר"ש היא ותימה אי בר' שמעון האמר דמליקה שמאל מליקה גמורה היא למאי דגרס ר"ת לעיל בפ"ב (דף כד:) מלך בשמאל פסול ורבי יהודה מכשיר וי"ל דסבר ליה כוותיה בחדא ופליגי עליה בחדא א"ר מודה ר' יהודה בעוף דכל שפסולו בקדש אם עלה לא ירד דתנן תלתא מיטעיי דלקמן בבבמה בחיבי ומיהו על כרחין חד מיניהו בעוף דגא תימא כל פסולי דעוף אם עלה לא ירד: שחט. חולין בפנים וקדשים בחוץ. בגמ' נפקא לן דמשום שחיטה אינה מטמאה בבית הבליעה אע"ג דאינה מתרת את האיסור: מלך בסכין. פירש בקונטרס דמחליד לפי שנועץ ראשו של סכין משום דאינו רוצה לחתוך רוב בשר קודם הסימין ואי אפשר לומר כן בפ' קמא דחולין (דף כ:) דהתם קרי ליה מחליד אע"ג דסלקא דעתך שחותך רוב בשר והתם פי' בקונטרס דלאחר שנתפרקו פירקי העצם נינעץ הסכין תחת העצם והוא חלדה ולפי' זה לא איירי בסכין רחבה נראה דחשיב חלדה לפי ששוחט הסימין ממטה למעלה ואפילו בסכין רחבה: ושניסמית

ושניסמית עיניה. היינו שנחטטה דמחוסר אבר ומעמיטין לה בפ"ק דקידושין (דף כד:)
מדכתיב מן העוף ולא כל העוף פרט לשיבש גפה ולא כמו שפירש בקונטרס
משום הקריבהו נא לפחות וא"ל ל"ל קרא למחוסר אבר הא אפילו לבני נח אסור כדדרשין
לקמן פ' בהרא (דף קטז). ופ"ק דע"ז (דף ה:) הבא בהמה שחין ראשי איברים שלה וי"ל דאי

לא דכתיב קרא בישראל הזה מוקמינן קרא דבני
נח לישראל ולא לבני נח כדאמר בפ' ד' מיתות
(סנהדרין דף טז.) כל מצוה שנאמרה לבני נח ולא
נשנית בסניי לישראל נאמרה ולא לבני נח א"נ
הזה אמינא דכיון דאישתרי בעל מום בעופות
לישראל טפי מבהמה אישתרי אפי' מחוסר אבר
א"נ הזה מוקמינן מכל החי דכתיב בבני נח דדוקא
בהמה שמיצו שנסאר בה מום לישראל:
אמר ר' שמאל ולילה כו'. כולה דף סווגא
כ"ש כדפרישית במתני' ושמאל ולילה
דאין מטמאין דאם עלו לא ירדו חור וסכין
דמטמאין[א] (ירדו) ל"ש דכיון דאירע פסול
וקדם שחטתהו כמו דחנקין דמי וירדו דאין
פסול בקודש שלא נתקדש בבלי וכל שפסולו
בקודש ולא ירד היינו שאירע פסול משנשחט
ונתקדש בקודשת כלי ולא כמו שפי' בקונטרס
לקמן בפ' המזבח מקדש (דף פד.) אין פסולו
בקודש שאירע פסול קודם ביאתו לעורה כגון
רובע ותרבע דתרבע בעורה מאי איכא למימר ועוד
דשחטת דרום ר"ל במעילה דתרד לר"ש ולא
דוקא ר"ש רובע ותרבע דהה"ז זר במליקה
ובקמיצה תרחב[ב] דעל כרחיק למאי דבעי למימר
רבה דשחטת דרום תרד לר"ש ושמאל ולילה
דאין מטמאין בבית הבליעה ואם עלו לא ירדו
טעמא בכל מקום כדמפרש הכא שמאל דאית
ליה הכשר' ביום הכפורים ולילה לאיברים
ופריים ורבי יהודה ממעט לילה אע"ג דאית ליה
הכשר' ושמאל נמי היל הכשר' וממעת דאין
לומר דשמאל אלא ג' דברים משום דתלתא
מיעוטי כתיבי דהא מלקה זר ובעל מום תרד לר'

יהודה וכן שחטת דרום וא"ת ומה בין שחטת דרום לרבי יהודה לפסח וחטאת שלא לשמוג[ג] דרום נמי כשר בשאר קדשים וי"ל דדרום דמי לנשחט בחוץ דתרייהו פסולי מקום ומהאי
טעמא היה רוצה לומר רבה לר"ש דתרד וא"ת דהבא משמע דלרב לא היו פסול זר כפסול שמאל ובפ"ק דמנחות (דף ו) משווה להו לענין אם קמץ יחזיר וי"ל דחתם אין תלוי בהכשר דהא
מכשר ר' יהודה בן בתירא בכל הפסולין כולן. הגה"ה גיל פירוש דכל שפסולו בקודש היינו כל שפסולו כשר בעלמא בקודש דהא לזו תנן לקמן בפ' המזבח מקדש (דף פד.) גבי אם עלו
לא ירדו וחתם נמי מפרש לכל אותם שלא ירדו היכן כשרים בעלמא ולעיל פ"ה (דף נא.) דפרש להו לן בדם כשר שדרי לן כשר באימורים וכן כולוהו בשעמטא נמי מפרש מ"ש שמאל
דאין מטמאין בבית הכשר' ולילה כתיב באיברים ופריים ור' וסכין מטמאין ודלית ליה הכשר' בעלמא ור' יוחנן דאין כשרים בבית מליקה זר אין מטמאין משום דאית ליה הכשרא לא בשחטת
או בבמה וכן בהמה בעלת מום דלא תרד לר"ע בדוקן שבעין דהואיל וכשר בעופות ולרבנן נמי אין משכחת ליה בבמהה הכשרא לא תרד ולרבי שמעון נמי בעי הכשרא בלמא דהיינו פסולו
בקודש ולחכי תנן גבי אתנן וכלאים ירדו דלית להו הכשרא והא דר' יהודה בעצמו אומר מפני מה לן בדם כשר שכשר באימורין ולן באימורין (ושכשר) בכשר לאורוי דשאר עבודות
ליפנין[ה] מלכתחילה או במנחה אבל עבודות דם לא ולחכי קאמר ירדו בג' דמכשירין ר"ש דאין חוששו[ו] כיון דמשבח הכשרא בשום מקום אבל עבודות דם שפיר יליף ר' יהודה מעבודות
דם אפי' מהכשירן ולחכי שלמטה שבפנים שבוין לא ירד וטרפיתו[ז] ירד אפי' לר"ש אפי' לר"ע דילין בהמה מעוף אע"ג דאשכחן הכשרא בעוף טריפה במליקה אם תתיר[ח] וחתם
מצוות בכך הא יליפין שמאל לא ירד מהכשר דיוח"ב י"ל דתרתי לא ילפי בהמה מעוף וגם שלא בהכשרו ממצוות בכך אין נמי לא יליפין פסול של קודם שחטתה כגון טריפה ממליקה
שאני דוגמתהו[ח] לא אירע קודם שחטתה ובמדרשו לי שכן פירש לנו רבינו הקדוש נ"ע ולאטו כמו שבפנים וא"כ אין מטמאין בגדים אבית הבליעה וגם אם עלו לא ירדו[י] הא בהא תליא
דהא לישנא דכל שפסולו בקודש גבי תרווייהו תנן לה ובריש מעילה (דף ב:) נמי מדמה להו לתרווייהו ושחטת עוף קדשים בפנים דאמרין בסמוך אין מטמאין אפי' דתרד כדנמכת בפרק
השוחט והמעלה (לקמן דף קיא.) דפטר ליה אם העלתו אחרי כן בחוץ ואם לא ירדו בפנים היה חייב בחוץ כדאיתא בפ' בכ"ב[י] וחתם איכא קרא בסמוך למימר אין מטמאין והא דאמרין
בשחטת דרום דירדו לרבי יהודה פ"ק דמעילה (דף ב:) אע"ג דאית ליה הכשרא דקדשים קלים ודמים שלמטה למעלה לא ירד אף לר' יהודה מ"מ כיון דשחטתו חוץ למקומן חשיבי כשוחט
חוץ וזר כמאן דתקנתו דמי ומליקת פסול דקאמר בסמוך אין מטמא[ל] אין צ"ל כפישי' שפירש בעל מום דלא אשכחן כן בעל מום שכשר לעבודה ואפילו בבמה כדאשכחן (דמכח) (דמכח)
לעיל ריש פ"ב (דף טז.) דפרץ מה להצד השוה שבוין שכן לא וחתרו בבמה אבל מליקת פסול היינו או אונן או טמא או פסול אחר דאישתרי בעלמא ונשפר דמה מן הצואר לא ירדו משום
דכבר נעשית כל השחטתה כהוון. ברר[מ]: **דאית** ליה הכשריה ביהוד' הזה מצי למימר בהולכת אברים אלא כיון דמשבח יודח' בעבודה דמעבכ כפרה נקטיה: **שחיטה** לאו עבודה
היא. פירשתי לעיל בסוף פ"ק (דף יד:).

ונילף פ"י כיון דמכשרת לילה אע"ג דאין פסולו בקודש משום דאית ליה הכשרא א"כ ר' נמי כיון דאית ליה הכשרא והוה מצי לשנוי דאיתא במ"ד (לקמן דף טז.) דאין מנחה
ועופות בבמה וברייא דהניא לקמיה כרבי יוחנן לא קשיא לרידיה דאיתא במ"ד ריש מנחה ושמא משמע ליה דאי ילפא בממה ליפנין אפי' מנחה ועופות כיון דאיכא הכשרא מידא
לזר: **ובי** תימא בממה לא יליף והתניא מנין ליוצא כו'. אע"ג דרך ברייתא כו'. יהודה בפ' המזבח מקדש (לקמן דף פד.) מ"מ כיון דר' יהודה דחמיז יליף בממה כל שכן ר"ש ומשני אותה
תורת העולה מנין דמריבין כל דבר שיש לו הכשר אע"ג דלית ליה הכשר אלא בממה מיהו עבודת הים לא יליף ר' יהודה דהא ממעט נשחטה בלילה ויצא דמה וכן שחטת דרום:
אלא מטמא לרב לאיתוי מאי. וליכא למימר לאיתוי חוץ לזמנו וחוץ למקומו ושלא לשמו דלא תני במתניתין דהא מקל דחומר אתו דמליקת לילה דלרבי יהודה תרד אינה מטמאה כל שכן דהן
דלא תרד לר' יהודה דלא מטמא:

תורין שלא הניע זמנו ובני יונה שעבר זמנו. אין ראויין לקרבן והוה להו כמליקת
חולין דתניא בהכל שחטין (חולין דף כב.) תורין גדולים ולא קטנים בני יונה קטנים
ולא גדולים דלא אישתמיט קרא וכתב מן הזונה ומן בני התורים ואימתי תורין
כשירין משיחיהו ואימתי בני יונה פסולין משיחיהו נוצה מוזהבת שסיבי הצואר:
שנפסית עיניה. דה"ל מחוסר אבר והקריבהו נא
לפחות וכי אמרינן אין תמות וזכרות בעופות
לענין דוקן שבעין הוא דקאמרין: **שפסולה**
בקדש. שבאה לעורה בהכשרה ונפסלה: **גמ'**
שמאל ולילה. מלק בשמאל או בלילה: **זה**.
והוא הדין לאונן וערל וכל הפסולין: **ביום**
הכפורים. נטל את המזחלה בימינו ואת הקפ'
בשמאלו ולילה נמי מאי שנא דאשכחן ליה
השחטתה לכתחילה באיברים ופריים: **אלעזר**
כתיב. בשחטתה וכתבי חוקה לעכב: דקדשי
כדק הכית היא. ועל כרחק אין עבודות שלה
חשובות עבודה: **ונילף** מבמה. שהור כשר
בה למלוך עופות לכתחילה דאין כידון בממה
דחתנן בפ' בהרא (לקמן דף קיג.) וכיון דאשכחן
ליה הכשרא לכתחילה בעלמא יטור כאן מיד
נבילה: מבמה לא יליפין בבקדש. דבמה כחול
היא לגבי מקדש: ורבי יוחנן אמר מלק זר
אינו מטמא בבית הבליעה. דילפנין בממה: סבין
מטמא. דלא מליקה ולא שחטתה היא ודכוחתה
לא אשכחן הכשריה: לאיתוי שחטת קדשים
בפנים. דלא מטמא דבמתני' לא תנן לה: בללא
דסיפא לאיתוי מליקת חולין. דמטמא
דלא

תורין שלא הניע זמנו, ובני יונה שעבר זמנו, שחיטה
גפה, ושניסמית עיניה, ושנקטעה רגלה, מטמא בבית
הבליעה. זה הפלל, כל שפסולו בקודש, אינו מטמא
בבית הבליעה. לא היה פסולו בקודש, מטמא בבית
הבליעה: גמרא אמר רב, שמאל ולילה, אין מטמאין
בבית הבליעה. זר וסכין, מטמאין בבית הבליעה. מאי
שנא שמאל, דאית ליה הכשריה ביום הכפורים.
ולילה, אית ליה הכשריה באיברים ופריים. זר נמי,
אית ליה הכשריה בשחיטה. שחיטה, לאו עבודה היא.
ולא, והאמר רבי יוצא, שחיטת פרה פזר, פסולה.
ומתו רב עליה, אלעזר וחוה' אוקה'. שאני פרה, דקדשי
בדק הבית היא. ולא כל דכן הוא. קדשי בדק הבית,
בעו כהונה. קדשי מזבח, מיבעיא. אמר רב שישא
בריה דרב אידי, מידו דההו אמרואות נגעים, דלאו
עבודה היא ובעיא כהונה. ונילף מבמה. מבמה, לא
יליף. ולא, והתניא, מנין ליוצא שאם עלה לא ירד,
שהרי יוצא קשר בבמה. תנא, א'זאת תורת העולה,
סמיך ליה. ורבי יוחנן אמר, זר אין מטמא אבית

הבליעה, סבין מטמא אבית הבליעה. תנן, כל הפסולין שמוקדו, מליקתו פסולה. בשלמא לרבי
יוחנן, פל', לאיתויי זר. אלא לרב, פל' לאיתויי מאי. (לאו) לאיתויי שמאל ולילה. שמאל ולילה,
בהריא קתני. תני והדר מפרש. תא שמע, זה הפלל, כל שהיה פסולו בקודש, אינו מטמא
בגדים אבית הבליעה. בשלמא לרבי יוחנן, פל' לאיתויי זר. אלא לרב, לאיתויי מאי.
ולישנא

יהודה וכן שחטת דרום וא"ת ומה בין שחטת דרום לרבי יהודה לפסח וחטאת שלא לשמוג[ג] דרום נמי כשר בשאר קדשים וי"ל דדרום דמי לנשחט בחוץ דתרייהו פסולי מקום ומהאי
טעמא היה רוצה לומר רבה לר"ש דתרד וא"ת דהבא משמע דלרב לא היו פסול זר כפסול שמאל ובפ"ק דמנחות (דף ו) משווה להו לענין אם קמץ יחזיר וי"ל דחתם אין תלוי בהכשר דהא
מכשר ר' יהודה בן בתירא בכל הפסולין כולן. הגה"ה גיל פירוש דכל שפסולו בקודש היינו כל שפסולו כשר בעלמא בקודש דהא לזו תנן לקמן בפ' המזבח מקדש (דף פד.) גבי אם עלו
לא ירדו וחתם נמי מפרש לכל אותם שלא ירדו היכן כשרים בעלמא ולעיל פ"ה (דף נא.) דפרש להו לן בדם כשר שדרי לן כשר באימורים וכן כולוהו בשעמטא נמי מפרש מ"ש שמאל
דאין מטמאין בבית הכשר' ולילה כתיב באיברים ופריים ור' וסכין מטמאין ודלית ליה הכשר' בעלמא ור' יוחנן דאין כשרים בבית מליקה זר אין מטמאין משום דאית ליה הכשרא לא בשחטת
או בבמה וכן בהמה בעלת מום דלא תרד לר"ע בדוקן שבעין דהואיל וכשר בעופות ולרבנן נמי אין משכחת ליה בבמהה הכשרא לא תרד ולרבי שמעון נמי בעי הכשרא בלמא דהיינו פסולו
בקודש ולחכי תנן גבי אתנן וכלאים ירדו דלית להו הכשרא והא דר' יהודה בעצמו אומר מפני מה לן בדם כשר שכשר באימורין ולן באימורין (ושכשר) בכשר לאורוי דשאר עבודות
ליפנין[ה] מלכתחילה או במנחה אבל עבודות דם לא ולחכי קאמר ירדו בג' דמכשירין ר"ש דאין חוששו[ו] כיון דמשבח הכשרא בשום מקום אבל עבודות דם שפיר יליף ר' יהודה מעבודות
דם אפי' מהכשירן ולחכי שלמטה שבפנים שבוין לא ירד וטרפיתו[ז] ירד אפי' לר"ש אפי' לר"ע דילין בהמה מעוף אע"ג דאשכחן הכשרא בעוף טריפה במליקה אם תתיר[ח] וחתם
מצוות בכך הא יליפין שמאל לא ירד מהכשר דיוח"ב י"ל דתרתי לא ילפי בהמה מעוף וגם שלא בהכשרו ממצוות בכך אין נמי לא יליפין פסול של קודם שחטתה כגון טריפה ממליקה
שאני דוגמתהו[ח] לא אירע קודם שחטתה ובמדרשו לי שכן פירש לנו רבינו הקדוש נ"ע ולאטו כמו שבפנים וא"כ אין מטמאין בגדים אבית הבליעה וגם אם עלו לא ירדו[י] הא בהא תליא
דהא לישנא דכל שפסולו בקודש גבי תרווייהו תנן לה ובריש מעילה (דף ב:) נמי מדמה להו לתרווייהו ושחטת עוף קדשים בפנים דאמרין בסמוך אין מטמאין אפי' דתרד כדנמכת בפרק
השוחט והמעלה (לקמן דף קיא.) דפטר ליה אם העלתו אחרי כן בחוץ ואם לא ירדו בפנים היה חייב בחוץ כדאיתא בפ' בכ"ב[י] וחתם איכא קרא בסמוך למימר אין מטמאין והא דאמרין
בשחטת דרום דירדו לרבי יהודה פ"ק דמעילה (דף ב:) אע"ג דאית ליה הכשרא דקדשים קלים ודמים שלמטה למעלה לא ירד אף לר' יהודה מ"מ כיון דשחטתו חוץ למקומן חשיבי כשוחט
חוץ וזר כמאן דתקנתו דמי ומליקת פסול דקאמר בסמוך אין מטמא[ל] אין צ"ל כפישי' שפירש בעל מום דלא אשכחן כן בעל מום שכשר לעבודה ואפילו בבמה כדאשכחן (דמכח) (דמכח)
לעיל ריש פ"ב (דף טז.) דפרץ מה להצד השוה שבוין שכן לא וחתרו בבמה אבל מליקת פסול היינו או אונן או טמא או פסול אחר דאישתרי בעלמא ונשפר דמה מן הצואר לא ירדו משום
דכבר נעשית כל השחטתה כהוון. ברר[מ]: **דאית** ליה הכשריה ביהוד' הזה מצי למימר בהולכת אברים אלא כיון דמשבח יודח' בעבודה דמעבכ כפרה נקטיה: **שחיטה** לאו עבודה
היא. פירשתי לעיל בסוף פ"ק (דף יד:).

ונילף פ"י כיון דמכשרת לילה אע"ג דאין פסולו בקודש משום דאית ליה הכשרא א"כ ר' נמי כיון דאית ליה הכשרא והוה מצי לשנוי דאיתא במ"ד (לקמן דף טז.) דאין מנחה
ועופות בבמה וברייא דהניא לקמיה כרבי יוחנן לא קשיא לרידיה דאיתא במ"ד ריש מנחה ושמא משמע ליה דאי ילפא בממה ליפנין אפי' מנחה ועופות כיון דאיכא הכשרא מידא
לזר: **ובי** תימא בממה לא יליף והתניא מנין ליוצא כו'. אע"ג דרך ברייתא כו'. יהודה בפ' המזבח מקדש (לקמן דף פד.) מ"מ כיון דר' יהודה דחמיז יליף בממה כל שכן ר"ש ומשני אותה
תורת העולה מנין דמריבין כל דבר שיש לו הכשר אע"ג דלית ליה הכשר אלא בממה מיהו עבודת הים לא יליף ר' יהודה דהא ממעט נשחטה בלילה ויצא דמה וכן שחטת דרום:
אלא מטמא לרב לאיתוי מאי. וליכא למימר לאיתוי חוץ לזמנו וחוץ למקומו ושלא לשמו דלא תני במתניתין דהא מקל דחומר אתו דמליקת לילה דלרבי יהודה תרד אינה מטמאה כל שכן דהן
דלא תרד לר' יהודה דלא מטמא:

א ונתתם אתה אל אלקיך הבהן והוציא אתה אל מחוץ למחנה
 ושחט אתה לפניו, ונאמר שם 'חוקה', שנאמר (שם פסוק ב) זאת חקת
 התורה אשר צוה ד' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליהם פרה
 אדמה תמימה, וכל מקום שנאמר 'חוקה' מלמד שהאמור שם
 מעבב, הרי שרק כהן שוחט את הפרה. ואם נאמר ששחיטה אינה
 עבודה, מדוע היא פסולה בזה. מתרצת הגמרא: שאני – (שונה)
 שחיטת פרה אדומה, שצריכה כהן דווקא, משום דקדשי פרה חבית
 היא, ואין בה קדושת הגוף למזבח.
 מקשה הגמרא: ולא כל דברן הוא – והאם אין זה קל וחומר,
 שהרי אם קדשי פרה חבית, כמו פרה אדומה, קצו – צריכים
 הם כהונה בשחיטתם, קדשי פרה חבית, שעיקר עבודתם בכהנים,
 מצינו – וכו' צריך לומר שיעצרכו כהן בשחיטתם. וכיון שכן,
 שגם קדשי מזבח היו צריכים כהן בשחיטתם, ואף על פי כן
 הקילה תורה בכך, יש ללמוד שגם במליקה שהצריכה התורה
 כהן, עדיין תהא מליקה בזה כשרה לענין שאם עלתה על
 המזבח לא תרד ולא תטמא בבית הבליעה. מתרצת הגמרא:
 אמר רב שינא פרה חבית, מה שהצריכה התורה כהן
 בשחיטת פרה אדומה, מדי דהוה אמירות נגעים – הרי זה
 בדומה לראיית נגעים קלא עובדה היא ראייה זו, ובכל זאת
 קצין – (צריכה) כהונה, ואף מה שהצריכה תורה כהן בשחיטת
 פרה אין זה משום שהיא עבודה, אלא ענין אחר הוא שצריך
 שיהיה בכוח, ואין ללמוד ממנה דבר על שחיטה בקרבנות.
 ומעתה אי אפשר ללמוד שפסול זרות הוא פסול קל ממה
 שהוכשר זר בשחיטת קרבנות, כיון שאינה עבודה.
 שואלת הגמרא: ונלף – (ונלמד) להכשיר מליקה בזה, לענין שאם
 עלתה לא תרד ושלא תטמא בבית הבליעה, מליקת עופות
 הקרבים בקמה שהיא כשרה בזה. משיבה הגמרא: מקרבנות בקמה
 לא ללף – (אין ללמוד) לקרבנות הקרבים במקדש, משום שקדושת
 הבמה אינה נחשבת קדושה כלל כלפי קדושת המקדש.
 מקשה הגמרא: והאם לא למדים מקרבנות הקרבים בבמה,
 והתניא, מנין לזיצא מאימורי הקרבנות חוץ לעזרה, שאף שנפסל
 בכך, שאם עלה למזבח לא ירד, שהרי מצינו שהיוצא מחוץ
 למקומו פשר בקמה, שאין בה פסול זה כלל, ונמצא שפסול יוצא
 במקדש הוא פסול קל, ועל כן אם עלה על המזבח לא ירד. הרי
 שלמדים זה מזה. מתרצת הגמרא: התנא בברייתא אמית תורה
 העולה פסול ליה – על הפסוק 'זאת תורת העולה' (ויקרא ב) סמך
 את דבריו, ש'תורת' בא לרבות ולתת תורה אחת לכל העולים
 למזבח, שאפילו הם פסולים, שלא ירדו, וזאת בא למעט שלא
 יהא דין זה בכלם, ועל כן יש לחלק ולומר שכל שנפסל אחר
 שחיטה ומליקה, כפסול יוצא, שנפסל אחר שכבר נתקדש בהן, או
 שנפסל בשחיטה או במליקה עצמן אך יש לו היתר במקום אחר,
 כפסול שמאל ולילה, אם עלה לא ירד, ולא נקט התנא 'במה'
 אלא כסמך בעלמא. ומליקת זר, שפסולה אירע קודם שנתקדש
 הקרבן, ואין לה היתר במקום אחר, דינה שתרד והיא מטמאת
 בבית הבליעה.
 הגמרא מביאה דעה החולקת על רב בדין מליקת זר: ורבי יוחנן
 אמר, עוף שמולק זר אין מטמא אבית הבליעה, משום שיש ללמוד
 מבמה שמליקת זר כשרה בה וואין רבי יוחנן סובר כרב שבמה
 נחשבת חול כלפי המקדש, ורק עוף שנמלק בסבין מטמא אבית
 הבליעה, כיון שאין למליקה בסבין הכשר במקום אחר.
 הגמרא דנה כיצד יפרש רב את דברי משנתנו: תנן במשנתנו, כל
 הפסולין שפולין מליקתן פסולה ואינו מטמא בבית הבליעה.
 שואלת הגמרא: בשלמא – מובנים דברי המשנה לרבי יוחנן, מה
 שאמרה המשנה 'כל', בא לאיתוי – (לרבות) זר שמלק, ולומר שאף
 מליקתו מליקה היא לענין שאם עלתה לא תרד, ולכך אינה
 מטמאת בבית הבליעה, אלא לרב הסובר שמליקת זר אינה מליקה
 כלל, 'כל' לאיתוי פאי. מתרצת הגמרא: (לא) לאיתוי מליקה
 שנעשתה בשמאל ומליקה שנעשתה בלילה, שאף שהן פסולות
 אינן מטמאות בבית הבליעה.

וכן אם הביא לקרבנו תורין קטנים שעדיין לא הניע ומנן להקרבה
 וקני יונה גדולים שעבר ומנן להקרבה, וכן פרידה – (גזול) שנחסר
 אחד מאיבריה, כגון שיכשה נפה – (כנפה), שניסמית עינה ושנקמעה
 רגלה, שאם אירע אחד מכל אלו נפסלה להקרבה, כל המליקות
 הללו אינן מליקות כלל, ועל כן העוף מטמא בבית הבליעה.
 המשנה מבארת את הכלל שבדבר: זה הכלל בדין טומאת בית
 הבליעה, כל עוף פסול שפסולו נעשה בקדוש, שמצד עצמו היה
 כשר אבל נפסל בעבודותיו, אינו מטמא בבית הבליעה, וכל עוף
 פסול שלא היה פסולו בקדוש, כלומר שפסולו הוא מצד עצמו,
 מטמא בבית הבליעה. ולכך עוף שנמלק בשמאל או בלילה, שהעוף
 כשר היה אלא שעבודותיו פסולות, אינו מטמא בבית הבליעה,
 משום שמליקתו הועילה שאם יעלה על המזבח לא ירד. ואילו אם
 היה העוף מתורין ובני יונה שלא בזמנם או שהיה מחוסר אבר,
 שרד פסול מצד עצמו, אין מליקתו מליקה ואם עלה על המזבח
 ירד, ומטמא בבית הבליעה.
 נאמר במשנה שגם עוף חולין שנשחט בפנים ועוף קדשים שנשחט
 בחוץ אינם מטמאים בבית הבליעה, ואף שאינם בכלל 'פסולו
 בקדוש' ואם עלו על המזבח ירדו, ומשום שיש על כך לימוד
 מיוחד בגמרא להלן (טו). אף עוף שנמלק בסבין מטמא בבית
 הבליעה, אף שפסולו הוא בעבודותיו, משום שמליקה בסבין אינה
 מליקה כלל ובאילו לא נמלק, ועל כן דינו שאם עלה ירד ושהוא
 מטמא ככל נבילה.

גמרא

דין מליקת זר: אמר רב, עוף שנמלק בשמאל ועוף שנמלק בלילה,
 אין מטמאין בבית הבליעה, וכאמור במשנה, ומשום שמליקתם
 מליקה שאם עלו על המזבח לא ירדו, ואילו עוף שנמלק בידי זר
 שאינו כהן ועוף שנמלק בסבין ולא בצפורנו של הכהן, מטמאין
 בבית הבליעה, שאין מליקתם מליקה ואם עלו על גבי המזבח ירדו,
 עוף שנמלק בסבין אינו מטמא בבית הבליעה כפי שכבר נתפרש
 במשנה, ועוף שנמלק בידי זר דינו כמורה.
 הגמרא מבררת את דברי רב. מקשה הגמרא: מאי שנא – מה שונה
 מליקה בשמאל שהיא נחשבת מליקה, ואם עלה העוף על גבי
 המזבח לא ירד, הלא טעם הדבר הוא משום דאית ליה – (שיש לו)
 לפסול זה של עבודה בשמאל הקשירה – (אופן שבו הוא כשר,
 והוא) כיום הפסורים, שכאשר הכהן נכנס לבית קדשי הקדשים
 להקטיר קטורת, הוא נוטל את המחטה בימינו ואת הכף בשמאלו,
 וכיון שמצינו אופן שעבודה בשמאל כשרה, נמצא שאין זה פסול
 גמור, ועל כן אם העוף שנמלק בשמאל עלה על המזבח, לא ירד,
 וכן מדוע שונה מליקה בלילה שהיא נחשבת מליקה, ואם עלה
 העוף על גבי המזבח לא ירד, הלא טעם הדבר הוא משום דאית
 ליה – (שיש לו) לפסול זה של עבודה בלילה הקשירה – (אופן שבו
 הוא כשר, והוא) פאקרים של עולות ופדרים של שאר קרבנות
 שהם קרבים בלילה, וכיון שמצינו עבודות הנעשות בלילה, יש
 ללמוד שגם מליקה שנעשתה בלילה אינה נחשבת פסול גמור,
 ועל כן אם העוף שנמלק בלילה עלה על המזבח, לא ירד, וקשה,
 הלא לפסול של מליקת זר נמי – (גם כן) מצינו שאית ליה – (שיש
 לו) לפסול זרות הקשירה – (אופן שבו הוא כשר, והוא) בשחיטה,
 שגם זר כשר לשחוט בהמות לקרבן, ולמה לא נאמר שיש ללמוד
 מזה שפסול זרות אינו פסול גמור ושעל כן אם יעלה על המזבח
 עוף שנמלק על ידי זר, שלא ירד, ואם כן מליקת זר לא תטמא
 בבית הבליעה, ולמה אמר רב שמטמאת. מתרצת הגמרא: אין
 ללמוד משחיטה הכשרה בזה שפסול זרות הוא פסול קל, משום
 שמה שזר כשר בה הרי זה משום ששחיטה לא עובדה היא, ולכן
 היא כשרה בכל אדם, כהן וזר, תמים ובעל מום.
 מקשה הגמרא: והאם לא עבודה היא, והאמר – (והלא אמר) רבי
 יירא, שחיטת פרה אדומה פה, פסולה, ופחיו רב קלה – והראה רב
 על כך שטעם הדבר משום האמור בפרשת פרה אדומה (במדבר ט

הבליעה.

הגמרא מבררת את מקור הדין שגם עוף שנמלק ונפסל, אינו מטמא בבית הבליעה: תנו רבנן בברייתא, יכול הייתי לומר שתהא מליקה ו-עוף הנמלקן שהיא נעשית לפניה העזרה מטמאה בגדים בבית הבליעה, כדין כל נבלת עוף טהור, תלמוד לומר (ויקרא יז טו) 'וְכָל נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נֶבֶלָה וְטֶרֶף בְּאֶרֶץ וּבְגֵר וּבְכֶסֶד בְּגֵדוֹ וּרְחִץ בַּמֵּיִם וְטָמְאָ עַד הָעֶרֶב וְטָהַר', ופסוק זה מדבר בנבלת עוף טהור, שהרי נבלת בהמה מטמאת במגע ובמשא אף בלא שאכלה, ובא הכתוב ללמד שנבלת עוף טהור מטמאת באכילתה, וממה שאמרה התורה 'נבלה' יש להחזיר עוף הנמלק ונפסל שאינו מטמא.

הגמרא מפסיקה את דברי הברייתא בכדי לתמוה על דבריה. שואלת הגמרא: מנין לך ללמוד מכך שעוף הנמלק ונפסל אינו מטמא, ושמה הא נמי – גם זה, עוף שנפסל, נבלה היא, שלא התירה תורה נבלת עוף שנמלק כדינו ולא עוף שנפסל.

הגמרא מגיחה את דברי הברייתא. אומרת הגמרא: אלא כך יש לתקן בדברי הברייתא, תלמוד לומר 'טרפה', וודאי שלא בא הכתוב לומר שטרפה מטמאת, וכמבואר בגמרא להלן (ע"ב), אלא בא הכתוב ללמד שרק נבילה שהיא כטרפה מטמאת ולא נבילה שאינה כטרפה, ועל כן יש לדרוש ולומר מה טרפה שאין הטרפות מותרות את האיסור, כלומר, ששום איסור לא ניתן על ידי שנעשתה טרפה, אף כל נבלת עוף טהור מטמאת בבית הבליעה בשאין מותרות את האיסור, כלומר, כששום איסור לא הותר על ידי שנעשתה, ונא מכלל זה מליקה שהיא נעשית בעוף קדשים לפניה ו-בעזרה, ואפילו היתה המליקה פסולה, שהאיל והיא מותרות את האיסור למזבח שהיה לעוף בחייו, שעל ידי המליקה דינו הוא שאם עלה על המזבח לא ירד, שאין העוף מטמא בגדים בבית הבליעה. הביא הפולק (ק"ץ) חפ"ץ הוא סימן לדינים לדלהלן) עוף קדשים מבחין לעזרה, שאין מליקתו כלום ואם עלה ירד לפי שאין מליקה אלא בעזרה, ופולק עוף חולין בין בפנים ו-בעזרה) ובין מבחין לעזרה, שאין מליקתו כלום ואם עלה ירד לפי שאין מליקה אלא בקדשים, שהאיל ואין מותרין את האיסור שאם עלו על המזבח ירדו, וכאמור, מטמאין בגדים אבות הבליעה.

הגמרא מביאה ברייתא אחרת המלמדת דינים נוספים בטומאת בית הבליעה: תניא אידך – למדנו ברייתא אחרת, יכול הייתי לומר שתהא שהיית עוף חולין הנעשית לפניה, וכן שחיטת עוף קדשים בין בפנים ובין מבחין לעזרה. מטמאה אבות הבליעה, כיון שפסולים הם, עוף החולין משום שנשחט בעזרה ועוף הקדשים משום שנעשה שלא כדינו במליקה בעזרה, תלמוד לומר (ויקרא יז טו) 'וְכָל נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נֶבֶלָה וְטֶרֶף בְּאֶרֶץ וּבְגֵר וּבְכֶסֶד בְּגֵדוֹ וּרְחִץ בַּמֵּיִם וְטָמְאָ עַד הָעֶרֶב וְטָהַר' וממה שאמרה התורה 'נבלה' יש להחזיר עוף חולין הנשחט בעזרה או עוף קדשים הנשחט בעזרה או מחוץ לעזרה, שאף שפסולים הם, מכל מקום כיון שאינם נבילה שאינם מטמאים.

הגמרא מפסיקה את דברי הברייתא בכדי לתמוה על דבריה. שואלת הגמרא: מנין לך ללמוד מכך שעוף חולין או קדשים שנשחט שלא כדינו אינו מטמא, ושמה הא נמי – גם זה, עוף שנפסל, נבלה היא, שלא התירה תורה אלא עוף שנשחט או נמלק כדינו ולא עוף שנשחט שלא כדינו, ועוף חולין שנשחט בפנים, או עוף קדשים שנשחט ולא נמלק, כיון שלא נעשו כדינם הרי הם נבילות.

הגמרא מגיחה את דברי הברייתא. אומרת הגמרא: אלא כך יש לתקן בדברי הברייתא, תלמוד לומר 'טרפה', שודאי לא בא הכתוב לגופו וכאמור לעיל, אלא בא ללמד שרק נבילה שהיא כטרפה מטמאת ולא נבילה שאינה כטרפה, ועל כן יש לדרוש ולומר, מה טרפה שאינה באיסור באופן שהיא בפנים ו-בעזרה) כבאופן שהיא מבחין לעזרה, שבין אם נטרפה בפנים ובין אם נטרפה בחוץ, אסורה, אף כל נבלת עוף טהור אינו מטמאות אלא כאשר הן שוות באופן שהן בפנים כבאופן שהן מבחין, ונא מכלל

הגמרא מקשה על דברי המקשן: ולישטתך אתה, אף שהסברת את דברי הרישא לפי רבי יוחנן, אולם הסיפא האומרת שכל שלא היה פסולו בקדש, כלומר שפסול הוא מצד עצמו, מטמא בבית הבליעה, לאיתוי מאי – מה באה לרבות, וכיצד תבאר אותה. הגמרא דוחה את דברי המקשן: אלא ודאי תאמר שהכל האמור בסיפא מרבה אופן אחר, כדלהלן, ועל כן נוכל לומר זאת גם לגבי ה'כל' האמור ברישא ושוב אין עוד צורך לומר שהוא מרבה זרות, וכך נאמר, שהכל האמור ברישא בא לאיתוי ו-לרבות) שהיית עוף קדשים בפנים העזרה, שאף שלא נתיימרה בעוף מליקה כלל ואם עלה על המזבח ירד, מכל מקום אינו מטמא בבית הבליעה, והכל' האמור בסיפא בא לאיתוי ו-לרבות) מליקת עוף חולין בחוץ, שמליקה זו אינה כלום והעוף מטמא בבית הבליעה.

הגמרא מסייעת את דברי רבי יוחנן מברייתא: תניא ביוותיה – שנינו בברייתא בדבריו דרבי יוחנן, מליקה זו או מליקה פסול, כגון בעל מום, וכן הפיגול והנותר והטמא בקרבנות העוף, אין מטמאין אבות הבליעה. עוף שמלקו זר או בעל מום אינו מטמא, משום שהם כשרים בשחיטה זור גם בבמה. פיגול בעוף אינו מטמא, משום שעבודות הקרבן נחשבות עבודות בכדי להשלים בו את דין הפיגול שיהיה אוכלו חייב כרת. נותר וטמא בעוף אינם מטמאים, משום שכבר היתה מליקתם כהוגן ויצאו מידי נבילה, ואף שאחר כך נפסל הקרבן, אינו חוזר ונאסר ונאסר למפרע.

הגמרא מביאה חילוק בין קמיצת זר לבין מליקת זר: אמר רבי יצחק, שמעתי שתי הלכות) בדין פסולים שעלו על המזבח, אחת אודות קמיצת זר במנחה, ואחת אודות מליקת זר בעוף, שאחת מהן אם עלתה על המזבח תרד, כיון שפסולה היא, ואחת מהן אם עלתה לא תרד, אף שהיא פסולה, ולא ידענא – ואינו יודע איזו היא מביניהן שתרד ואיזו היא מביניהן שלא תרד.

הגמרא מבררת את שמועתו של רבי יצחק: אמר חזקיה, מטמאין שבקמיצה של זר שמע רבי יצחק שאם עלתה על המזבח שתירד, ושבמליקה של זר שעלתה על המזבח שמע רבי יצחק שלא תרד.

מקשה הגמרא: מאי שנא – במה שונה מליקה של זר, שדינה היא שאם עלה בשר העוף שלא ירד, וישנה למליקת זר בבמה, וכאמור לעיל (סו, קמיצה של זר נמי ו-גם כן) ישנה בבמה, שהרי אין דין כהונה בבמה כלל. ואם באת לומר שמליקת זר שעלתה לא תרד ומטעם זה, אף בקמיצת זר עליו לומר כן. ובי תימא – ואם תאמר שאין ללמוד קמיצת זר ממנה, משום שדעת האומר שקמיצת זר לא תרד היא שאין מנחה קריבה בבמה כלל, ועל כן אין לנו מקור להכשיר קמיצת זר, אם כן גם מליקת זר תרד, שהלא לשיטה זו אין עופות נמי ו-גם כן בבמה, ואין לנו מקור להכשיר מליקת זר, דאמר רב ששת, לרבי האומר שיש מנחה בבמה, גם יש עופות בבמה, ואילו לרבי האומר שאין מנחה קריבה בבמה, גם אין עופות קריבים בה, מאי טעמא – מהו טעמו של האומר שאין עופות ומנחות קריבים בבמה, משום שנאמר בתורה (שמות כד כ) בבמה שבנה משח בסיני, וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עלת ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים, ויש לדרוש מהכתוב שקריבים בבמה 'זבחים' ולא מנחות 'זבחים' ולא עופות. ואם כן, מה ראה חזקיה לחלק בין קמיצה למליקה.

מתרצת הגמרא: אכן מה שמליקה לא תרד, הרי זה משום שהיא כשרה בבמה, אמנם מה שקמיצה תרד אל תאמר שטעם הדבר הוא משום שאין מנחה בבמה, שאם כך יקשה שהסובר כן סובר שגם אין עופות בבמה, אלא אימא – כך תאמר, מה שקמיצה תרד הרי זה משום שאין קידוש בכלי שרת, דהיינו מנחה הקריבה במקדש, ממנחה שאין בה קידוש בכלי שרת, דהיינו מנחה הקריבה בבמה, שזו שבמקדש כיון שנתקדשה בכלי שרת נפסלת במעשה הזר, ואין לנו מקום שמצינו שמנחה כיוצא בזה כשרה.

שנינו במשנה: מליק פסול או פסול ב' אינו מטמאות בבית

זבחים. פרק שביעי – חטאת העוף דף סט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רכז רש"י תוספות

דלא תנן לה במתני: הנותר והטמא. ולא אמרינן נפקי להו מהיתר אכילת קדשים
וחל עלייהו איסור נבילה למפרע: רישנה בבמה. בור: לדברי האומר. בפ' אחרון
(לקמן דף ק"ג.) ר' יהודה אומר אין מנחה בבמה זבחים. ויובדו זבחים שלמים
בסיני (שמות כד): אין קידוש כלי שרת במנחה בבמה. הילכך לא ילפינן זר
במקדש לענין קמיצה מזה בבמה דלא דמי חך
קמיצה לחך קמיצה בדמקדש הואיל וקדשה
בכלי שרת איפסלא בור: ה"ג בתורת כהנים
לחך מתני' יכול תהא מליקה שהיא לפנים
מטמאה בו: הא נמי נבילה היא. מאן לימא לך
דלאו נבילה היא נתי דהותרה מליקת חטאת
העוף לכהנים מגזירת הכתוב מכלל חטאתם
כדאמרן בפרק ובית שמאי (לעיל דף מד)
עלה שלא הותרה להם חטמא בבית הבליעה:
אלא תלמוד לומר טריפה. ונפש אשר תאכל
נבילה וטריפה (ויקרא יז) ונבללת עוף טהור
מיתוקמא קרא בת"כ והאי טריפה קרא יתירה
הוא לדרשא כדלקמן שאי אפשר לשומעו
במשמעו שהיא טריפה מטמא בבית הבליעה
מזדים אמר טריפה היה ואם אינה היה הרי
בכלל נבילה ממתני' לקמה מיתוקם כ"רמ
דאית ליה שחיטת עוף טהור מטהרת טריפתו
מטמאתו ולא דריש ליה להאי קרא להביא
טריפה שחיטתה שתטמא הילכך דריש ליה
למעוטי מליקה שהיא בפנים ושחיטה שהיא
לפנים ומשמע ליה קרא הכי נבילה שהיא
כטריפה ולא דמטמאה: מה טריפה. אין טריפת
המאורע בה מתיר שום איסור שהיה בה
מתחילה: אף נבילה. שאין נבילות המאורע
בה מתיר את האיסור יצא נבילות הבא לה
ע"י מליקת פנים בהכשר הואיל ומתיר את
האיסור שבחיה לא היתה ראיה לקרב לגבוה
והותרה במליקה זו: יכול תהא שחיטה שהיא
לפנים. ובת"כ נשים' לה הכי יכול השוחט
חולין בפנים וקדשים בין מכפפים בין מבחוץ
כו': הא נמי נבילה היא. מי ימר דלאו נבילה
היא הואיל ושחיטה בפנים בעוף לא שייכא וכן
בקדשים בין בפנים בין בחוץ כו': ת"ל טריפה.
כלומר נבילה שהיא כטריפה מטמאה: שחיטת
בפנים בבחיין. דכאן וכן היא אסורה: ה"ז
יצא השוחט חולין בפנים וקדשים בין בפנים בין
בחוץ הואיל ולא שוו בפנים בבחוץ אין מטמאין
ולקמן מפרש ואזיל: בשלמא חולין שוותה
שחיטתן בפנים בבחוץ. שהרי חולין שוחטין
בחוץ אין מטמאין ואפי' שלא בהכשר כגון
עוף טריפה ששחטה דהא מתנינן לקמן כ"רמ
דכתיב בקרא לחך דרשא למעוטי פנים: אידי
ואידי. בין בפנים בין בחוץ נבילה זו שווה בהם
שאין כאן תורת שחיטה: אמר רבא. שחיטת
פנים דחולין הוא דנפקא לן מזה דרשא אבל
קדשים לא צריך למילף מינה דממילא נפקא
לן דלא מטמאו עופות קדשים שוחטין בחוץ
דאם הועילה שחיטת חוץ לחיבו עליו כו'
משום שחוט חוץ כדמריבין ליה בפרק השוחט
והמעלה (לקמן דף קו.) מאז אשר יחטט לרבות שחיטת עוף אלמא שחיטה היא שמה: לא תועיל. בתמיה: ה"ג אשכחן חוץ פנים מגלן: ומשני הואיל ולא שוות
בפנים בבחיין. דהא אוקמנא דבחוץ לא מטמא ואע"ג דבאבילה אסור בטמאה מיהא לא שוו: אי הכי מלק קדשים. דקתני לעיל מיטמאין: הא לא שוו בחוץ
בכפפים. דהא בפנים הכשירו במליקה דנין דבר שלא בהכשרו. שחיטת קדשים בפנים: מדבר שלא בהכשרו. שחיטת קדשים בחוץ וכן שחיטת חולין בפנים משחיטת
חולין טריפה בחוץ: ואין דנין דבר שלא בהכשרו. מלק קדשים בחוץ: מדבר שבהכשרו. מליקת קדשים בפנים: פתני' ר"מ אומר אינה מטמאה. קל וחומר:
רבי

ולמעמיק. שלא היה פסולו בקודש לאתווי מאי. תימה דילמא לאתווי בעל מום דהא
משמע דטעמא דור לר' יוחנן משום דילין מבמה ובעל מום לא הותר בבמה
כדמוכח לעיל בריש פ"ב (דף טז.) דפרוך מה להצר השוה שבדן שכן לא הותר בבמה ואי
הוה מפרשין בטעמא דרבי יוחנן משום דילין משחיטה אע"ג דלאו עבודה היא הוה ניתא:
לאתווי שחיטת קדשים בפנים. ואע"ג דהתר
מדרגת פ' השוחט והמעלה (לקמן דף
קיא.) שחט עוף בפנים ומעלהו בחוץ פטור מ"מ
אין מטמאה בבית הבליעה דילפינן לקמן מטריפה
ויש לומר לא דמי שחוט עוף בפנים דאינו מטמא
היינו טעמא דגם בחוץ אינו מטמא ומטעמא
דהועילה השחיטה לחיוב ברת בשביל כך אין
לומר דאם עלה בהמה או עוף שחוט חוץ דיקרב
אלא פשיטא דיריד דמה ענין זה לזה חיוב ברת
לומר לא ירד פשיטא דשוחט בהמה או עוף בחוץ
דמשום שחיב ברת לא נאמר דאם עלה לא ירד
ולעולם לא נאמר לא ירד אלא דהכא שמצינו
דוגמתו כשר בפנים ובריש מעילה (דף ב:) דמשה
לדור דכל היכא דאין מטמאין אבית הבליעה הכי
נמי לא ירדו היינו דוקא דברר שיש בפנים כשר
כוותיה. ברוך:
מליקת זר לא תרד. לרבי שמעון אבל לר'
יהודה תרד כמו לילה ויצא דרום
דעבודה דם לא יליף ר' יהודה מבמה:
אין קידוש כלי שרת במנחה בבמה. תימה כיון
דתקדש בכלי שרת הוא פסולו בקודש
קרינא ביה ושמוא כיון דתחילת עבודתה ביד ולא
נתקדש בכלי שרת בתחילת עבודה לא חשיב
פסולו בקודש ולא דמי לשחיטה דסבין מקדשא
ליה:
יכול תהא שחיטה שהיא לפנים מטמאה בגדים
אבית הבליעה כו'. הא דמריבין חכא
קרא לשחיטת עוף קדשים שמטהרת מידי נבילה
ולענין איסור הנאה לא מעריבין קרא לשחיטה
שמטהרת מידי נבילה לא דמי דקדשים אין הכשר
אכילתן בשחיטתן אבל איסורי הנאה הכשר
אכילתן בשחיטתן אע"ג דהשתא מיהא אין
שחיטתם מכשרתן באבילה מ"מ מטהרתן מידי
נבילה:
ואין דנין דבר שבהכשרו מדבר שהוא
בהכשרו. פ' בקונטרס ושחיטת חולין
בפנים לאו משחיטת חולין בחוץ ילפינן אלא
משחיטת קדשים בפנים ילפינן ואם תאמר אם כן
מליקת חולין בפנים וקדשים בחוץ נילף נמי
ממליקת שמואל ולילה דהוי שלא בהכשרו משלא
בהכשרו ויש לומר כיון דאם עלה לא ירד הכשרו
קרינא ביה:
רבי

מלק קדשים בחוץ. נמי לא, דלא שוו בפנים בבחוץ. אמר רב שימי בר אשי, דנין דבר
שלא בהכשרו מדבר שלא בהכשרו. ואין דנין דבר שלא בהכשרו, מדבר שבהכשרו. ולא,
והתניא, מנין ליוצא שאם עלה לא ירד, שהרי יוצא פשר בבמה. תנא, א'זאת תורת העולה'
ר'בה, סמך ליה: משנה מלק ונמצאת טריפה, רבי מאיר אומר, אינו מטמא בבית הבליעה.
רבי

רבי יהודה אומר מטמא בבית הבליעה. תימה אפילו נבילה גמורה לא חטמא לרבי יהודה
דלא חייל איסורו קדשים כדרדשי רבי יהודה בגמרא דנבלת עוף טמא אינה מטמאה
בגדים אבית הבליעה משום דכתיב נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה מי שאסורו משום
בל תאכל נבילה יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל נבילה אלא משום בל תאכל טמא

ובפ' גיד הנשה (חולין דף ק:) דייקנן מינה לר' יהודה דאין איסור חל על איסור גבי רבי יהודה
אומר אף בטמאה וי"ל דדוקא עוף טמא שאין במינו משום בל תאכל נבלה קממעט וכן צריך
לפרש בגמרא גבי חלב נבלה דלא איצטרך טריפה לאשמועין דחלב טריפה טהור ולא
דרשין מי שאסורו משום בל תאכל נבילה יצא טריפה כי דכתיב דרדשינן גבי טמאה מי שאסורו
משום בל תאכל נבילה יצא בהמה טמאה: קל וחומר לשכינה ארבעה עשר יום. אומר ר"ת
דנקט ארבעה עשר יום משום דאמרין בפ' המפלת (גדה דף לא.) דשלשה שותפין באדם
שחקה' נותן בו עשרה דברים כנגד אביו ואמו והשאת אמרי' דיו כאביו דמנינה ליפנין הד"ר חיים
מפרש דמן הד"ר הזה ליה למימר ק"ו לשכינה לעולם הדמורה כל כך אלא נקט י"ד כנגד שתי
הסגרות דלא מצינו יותר משני הסגרות וכלשון הזה איתא בפרקי דר' אליעזר ק"ו לשכינה שתי
הסגרות וקשה דבי"א יום סגי דיום שביעי עולה לו לכאן ולכאן כדתנן במסכת נגעים (פ"ג מ"ה) אין
בשתי הסגרות פחות מ"ג יום וי"ל דלישנא דקרא נקט ארבעה עשר משום דכתיב שבעת ימים בכל
הסגר:

ובי באיזו תורה שוותה בהמה לעוף ועוף לבהמה. וא"ת והא איצטרך לכדרדשינן בחולין בריש פ"ב (דף כו:) מה בהמה בשחיטה אף עוף בשחיטה ור"א דריש מה בהמה מן הצואר אף עוף מן הצואר וי"ל דכל מלי דרשין דהיקשא הוא ואין דיקש למחצה: אי טריפה חיה. איכא אינה מטמאה עד לאחר מיתה ואו היא בכלל נבילה ואי טריפה אינה חיה היא בכלל נבילה לא מצינו לפרש לאחר מיתה דמשמע שבא לחדש טמאה טפי אם אינה חיה מאם חיה מדרהר ואמר (תלמוד) ואם טריפה אינה חיה הרי היא בכלל נבילה לכך פי' בקונטרס משנותרה ירידה לה טמאה ומהיכן תלך ממנה ותימה הוא לומר כן דלא מצינו בעלי חיים מטמאין ומילתא דפשיטא בבולי הש"ס דאין טריפה מטמאה מחיים דבסוף פ"ק חולין (ד' כ:) אמר זעירי נשברה מפרקת ורוב בשר עמה נבלה אבל בלא בשר לא ע"ג דמלק סימן אחד ומפרקת כדמשמע התם דפרק ובי מעתה עומד ומבדיל ור"מ נמי אשכחן פרק אלו טריפות (חולין דף נו:) דאמר טריפה אינה חיה דקאמר סימן לטריפה שלשים יום וקאמר לעיל דמליקתה מטהרת טריפתה מטמאתה ואי טמאה מחיים משעת טריפתה היאך תלך הטמאה ממנה ע"י המליקה ודבר רבי חיים מפרש הד"ק אי טריפה אינה חיה ומיירי בתלש ממנה בשר חי ואכלו הרי היא בכלל נבילה דבשר הפרש ממנה כפרש מן המתה ומטמא אע"ג שהבהמה עצמה אינה מטמאה לפי שהיא בחייה עתה ויש לפרש אי טריפה חיה כלומר מיירי שטריפה שערין חיה ותלש ממנה בשר ואכלו הרי נבילה דוקא אמורה ולא איירי כלל בפלוגתא דטריפה חיה ואי טריפה אינה חיה כלומר דמיירי בטריפה שאינה חיה שמתה שנתבלה הרי היא בכלל נבילה ובתי"כ גרס אי טריפה אינה מתה והלשון מגומגם קצת דהוה ליה למימר אי בטריפה חיה ב' ועוד הוה למימר חיה היא נבילה:

רבי יהודה אומר מטמא. אמר רבי מאיר, קל וחומר. אם נבלת בהמה, שמומאה במגע ובמשא, שחיטתה מטהרת טריפתה מטמאתה. נבלת העוף שאינו מטמא במגע ובמשא, אינו דין שתהא שחיטתו מטהרת טריפתו מטמאתו. מה מצינו בשחיטתו, שהיא מכשירתה לאכילה, ומטהרת טריפתו מטמאתו. אף מליקתו שהיא מכשירתו באכילה, תטהר טריפתו מידי טומאתו. רבי יוסי אומר, דיה נבלת בהמה, שחיטתה מטהרתה ולא מליקתה: גמרא ורבי מאיר, לא דריש 'דיו'. והא 'דיו' דאורייתא הוא, דתניא, מדין קל וחומר, פיצה. 'ויאמר ה' אל משה ואביה ירם ירם בפניה וגו'. קל וחומר לשכינה, ארבעה עשר יום. אלא, דיו לבא מן הדיו להיות פגודין. אמר רבי יוסי ברבי אבין, רבי מאיר קרא אשפה וקדרש. זאת תורת הבהמה והעוף, וכי באיזו תורה שוותה בהמה לעוף ועוף לבהמה. בהמה מטמאה במגע ובמשא, עוף אינו מטמא במגע ובמשא. עוף מטמא בגדים אבית הבליעה, בהמה אינה מטמאה בגדים אבית הבליעה. אלא לומר לה, מה בהמה, דבר שמכשירה לאכילה, מטהר טריפתה מטמאתה. אף עוף, דבר שמכשירו לאכילה, מטהר טריפתו מטמאתו. ורבי יהודה, מאי מעמא. קרא אשפה וקדרש, 'נבלה וטריפה'. אמר רבי יהודה, 'טריפה' למה נאמרה. אם טריפה חיה, הרי נבילה אמורה. אם טריפה אינה חיה, הרי היא בכלל נבילה. אלא להביא טריפה ששחטה, שמומאה. אמר רבי שזיבי, אלא מעתה, דכתיב 'וחלב נבלה וחלב טריפה', התם נמי גימא, אם טריפה חיה, הרי נבילה אמורה. אם טריפה אינה חיה, הרי היא בכלל נבילה. אלא, להביא טריפה ששחטה, שחלפה טהור. מכלל דהיא מטמאה, והאמר רבי יהודה אמר רב, ואמרי לה במוניתא תנא, 'וכי ימות מן הבהמה, מקצת בהמה מטמאה, מקצת בהמה אינה מטמאה, ואיזו זו זו טריפה ששחטה. אלא, 'טריפה' כיבועי ליה למעוטי ממואה. מי שיש במינה טריפה, יצתה זו שאין במינה טריפה. הכא נמי, למעוטי עוף טמא שאין במינו טריפה. עוף טמא לרבי יהודה, מ'נבילה' נפקא ליה. דתניא, רבי יהודה אומר, 'כול תהא נבלת עוף טמא, מטמאה בגדים אבית הבליעה. תלמוד לומר 'נבלה וטריפה לא יאכל', מי שאסורו משום 'בל תאכל נבילה'. יצא זה שאין איסורו משום 'בל תאכל נבילה' אלא משום 'בל תאכל טמא'.

האי

רבי יהודה אומר מטמא. דלא מהניא מליקה לטריפה וד"ה נמי דבשחיטת חולין טריפה פליג ר' יהודה וכן שנינו במסכת טהרות בפ' י"ג דברים לרבי יהודה אחת מלוקות ואחת שחוטות ולר"מ שתייהן מטהרות ולרבי יוסי שחיטה מטהרת טריפה אבל לא מליקה: ומה בהמה נבלתה מטמאה במגע ובמשא שחיטתה מטהרת טריפתה מטמאתה. כדילפינן בגמרא מוכי ימות מן הבהמה: עוף שאינו מטמא במגע ובמשא. אלא באכילה ובבית הבליעה כדכתיב (ויקרא כב) לא יאכל לטמאה בה אין לך אלא האמור בה: אינו דין כו'. ובין דק"ל בשחיטה מק"ו ליפנין מליקה דקדשים מינה בבנין אב מה מצינו בשחיטה בחולין שמכשרתה באכילה כשאינה טריפה ומטהרת טריפתה מטמאתה: אף טריפה בקדשים המכשרתה באכילה כשאינה טריפה. תסור: דיה כנבלת בהמה. דהואיל ולא יליף עוף אלא מבהמה לטהר טריפה מטמאתה דיו לבא מן הדיו להיות כגדון: גמ' מדין ק"ו כיצח. מנין שהתורה ניתנה לידרש ק"ו: הלא תבלם. לשון תימה הוא ולשון ק"ו: אלא דיו לבא מן הדיו להיות כגדון. הכתוב למדך שאיך רשאי להטיל על האב מן הדיו יותר מן הדיו דכתיב תסור שבעת ימים: עוף אינו מטמא במגע ובמשא. דכתיב לא יאכל לטמאה בה אין לך אלא האמור בה: בהמה אינה מטמאה בבית הבליעה. אם תתב לו חבירו כוית בשר נבילה דתניא במסכת נדה (דף מב:) יכול היא נבלת בהמה (טמאה) מטמאה בבית הבליעה, תלמוד לומר לא יאכל לטמאה בה מי שאין לה טמאה אלא אכילתו יצתה זו שיש לה טמאה קודם שיאכלנו: דבר שפכשיר. ואפילו מליקת קדשים דאי לטריפה כו' איתא לך: טריפה למה נאמרה. אלא ללמדנו בא שמשעת טריפה חלה עליה טמאה אם אבל ממנה מיד או ששחטה ואכל ממנה דאי בטריפה שמתה לאחר ששחטה קאמר למה נאמרה: אם טריפה חיה. פלוגתא היא באלו טריפות (חולין דף מב.) איכא למיד טריפה חיה ואיכא למיד אינה חיה אם טריפה חיה ועד שמתה היתה בחזקת חיה: הרי נבילה אמורה. בפסוק כיון שמתה מתנבלת במיתתה ואם טריפה אינה חשובה חיה הרי היא משעת ששחטה בכלל נבילה: אלא להביא טריפה ששחטה. לאשמועין טריפה (אינו) חיה ואינו בכלל נבילה ולפיכך הוצרך לומר שטריפתה מביא עליה טמאה זו מיד אם תלש ואכל ממנה בשר אפי' אינו אבר של בשר גידין ועצמות וכיון דשם טריפה מביא לה טמאה מחיים אין שחיטה מועלת בה שאין שחיטה מטהרת משום טריפה אלא משום נבילה: חלב נבילה וחלב טריפה יעשה לכל מלאכה. בא הכתוב להשמיענו על חלב נבילה שאינה מטמאה ודכתיב אמרין בפסחים פ' כל שעה (דף כב.). טריפה למה נאמרה. אם בטריפה שמתה מדבר אם טריפה חשובה חיה דרי נבילה אמורה וזו במיתתה נתנבלה ואם טריפה אינה חיה הרי היא בכלל נבילה מטורפת אלא להביא טריפה ששחטה שחלבה טהור אבל הבשר טמא בתמיה: אלא האי טריפה כו'. מסקנה דקושיתא היא כלומר אלא ע"כ האי טריפה לא תדרשיה להכי דמיכיעי ליה למעוטי טמאה דאין חלבה טהור וד"ה טריפה דכתיב גבי טומאת בית הבליעה למעוטי עוף טמא דריש ליה לא טריפה ששחטה: האי

דְּבַר שְׁמִיכָשִׁיר בְּאִיכָלָה, דְּהִינּוּ שְׁחִיתוּ בְּחֻלִּין וּמְלִיקְתוּ בְּקִדְשִׁים, 58
מִטְהָר אֶת טְרִיפְתּוֹ מִטּוֹמָאֲתוֹ. וְנִמְצָא שֶׁמְקוּרוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר אִינוֹ 59
מִקָּל וְחוֹמֶר, שִׁישׁ לְשֹׂאֵל עָלָיו יְדִיו לֵבָא מִן הָרִין לְהִיּוֹת כְּנִידוּן, 60
אֵלָּא מִדְּהִקֵּשׁ שָׁאִין לְדוּחוֹתוֹ בִּסְבָּרָא זֹו. 61
הִגְמָרָא מִבְּאֵרֶת אֶת טַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הַחֹחֶלֶק עַל רַבִּי מֵאִיר. 62
מִבְּרֵרֶת הִגְמָרָא: וְרַבִּי יְהוּדָה, הַסּוֹבֵר שֶׁעוֹף טְרִיפָה שֶׁנִּשְׁחַט אוֹ נִמְלָק 63
מִטְמָא בְּבֵית הַבְּלִיעָה וְאִין הַשְׁחִיטָה אוֹ הַשְׁחִיטָה מִטְּהוֹרֹת אוֹתוֹ, 64
מֵאִי טַעְמָא. אוֹמֶרֶת הִגְמָרָא: אִמֵּר רַבָּה, קָרָא אֲשֶׁכֶּה וְקִדְרֵשׁ, נִאֵמַר 65
בִּפְסוּק (ויקרא יז טו) וְכָל נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נִבְלָה וְטְרִיפָה בְּאֶרְצְךָ וּבְגֵר 66
וְכֶסֶם בְּגִדֶיךָ וְרֹחֶץ בְּמִים וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב וְטָהוֹר, וּפְסוּק זֶה עוֹסֵק 67
בְּנִבְלָת עוֹף טְהוֹר וְבֵא לִלְמֹד שֶׁהִיא מִטְמָא בְּבֵית הַבְּלִיעָה, אֲמַר 68
רַבִּי יְהוּדָה, 'טְרִיפָה' הָאִמּוּרָה בִּפְסוּק, לָמָּה נִקְרָא, הֲלֹא אִם טְרִיפָה 69
נִחְשָׁבֶת שֶׁהִיא חַיָּה [–בְּחַיִּים], וְאִין בֵּה טוֹמָאָה עַד שְׁתֻּמוֹת, וּבִאֵה 70
הַתּוֹרָה לֹמֵר שֶׁכֵּן, חֲרִי נִבְלָה אֲמוּרָה כִּבֵּר, וּכְיוֹן שְׁמֵתָה אֲפִילוֹ לֹא 71
נִטְרָפָה מִחַיִּים הִרִי הִיא מִטְמָא, וְאִם טְרִיפָה אֵינָה חַיָּה וְמוֹעַת 72
שֶׁנִּטְרָפָה הִיא נִחְשָׁבֶת כְּמוֹתָהּ, חֲרִי הִיא כְּכֹל נִבְלָה הָאִמּוּרָה 73
בִּפְסוּק, שֶׁהִרִי מִיד שֶׁנִּטְרָפָה הִפְכָּה לְנִבְלָה, וּדְאִי שֶׁשְׁחִיתָהּ 74
לְחֵבִיא טְרִיפָה בְּעוֹף שֶׁשְׁחָתָהּ, שְׁמִטָּמָא בְּבֵית הַבְּלִיעָה, וְאִין 75
אוֹמְרִים שֶׁשְׁחִיתָהּ מִטְּהוֹרָתָהּ, וּמִשּׁוּם שֶׁאֲפִילוֹ אִם נִאֵמַר שֶׁטְרִיפָה 76
חַיָּה, מִיד יֵרְדָּה עָלֶיהָ טוֹמָאָה בֵּית הַבְּלִיעָה, וְשׁוּב לֹא תוֹעִיל 77
שְׁחִיתָהּ לְטַהֲרָה, שָׁאִין הַשְׁחִיטָה כְּמִקְוֶה וְאֵינָה מִטְּהוֹרֶת נִבְלֹת 78
מִטְּמוֹאֲתוֹן. 79
הִגְמָרָא דִּנָּה בְּדַבְרִים אֵלּוּ: אֲמַר לִיה רַב שִׁינּוּי לְרַבָּה, אֲלֹא מַעֲתָה 80
מִה דְּכֵתִיב בִּפְסוּק (ויקרא יב כד) וְחֹלֶב נִבְלָה וְחֹלֶב טְרִיפָה יַעֲשֶׂה לְכֹל 81
מִקְלָבָהּ וְאָכַל לֹא תֹאכְלֶהוּ, וּבִאֵה הַתּוֹרָה לִלְמֹד שֶׁאֵף שֶׁנִּבְלָה 82
מִטְמָא מִכָּל מְקוֹם חִלְבָּה אִינוֹ מִטְמָא, הֲתָם נִמִּי נִימָא – הָאִם גַּם 83
שֶׁם יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת שָׁאִין טְרִיפָה חַיָּה, וְהַנִּידוּן בִּפְסוּק הוּא עַל טְרִיפָה 84
שְׁמֵתָה, חֲרִי נִבְלָה אֲמוּרָה כִּבֵּר שֶׁחִלְבָּה טְהוֹר, וְאִם טְרִיפָה אֵינָה 85
חַיָּה חֲרִי הִיא כְּכֹל נִבְלָה הָאִמּוּרָה בִּפְסוּק, שֶׁהִרִי מִיד שֶׁנִּטְרָפָה 86
הִפְכָּה לְנִבְלָה, וּמִדּוּעַ כְּתוּבָתָהּ הַתּוֹרָה, אֲלֹא נִאֵמַר מִכָּח קוּשִׁיא זֹו, 87
שֶׁבֵּא הַפְּסוּק לְחֵבִיא טְרִיפָה שֶׁשְׁחָתָהּ שֶׁחִלְבָּה טְהוֹר, אִם כֵּן נִאֵמַר 88
וְכַפִּי שֶׁאִמֶּרֶת לְעִיל עַל הַפְּסוּק בְּנִבְלָת עוֹף טְהוֹר, יִקְשֶׂה עַל כֵּךְ, 89
שֶׁאִם בִּאֵה הַתּוֹרָה לִלְמֹד שֶׁטְרִיפָה שֶׁשְׁחָתָה חִלְבָּה טְהוֹר, מְכַלֵּל – 90
יֵשׁ לְדִיּוּק מִכָּן דְּהִיא עֲצָמָה מִטְּמָאָה וּרְק חִלְבָּה טְהוֹר, וְהִיתָכֵן לֹמֵר 91
כֵּן, וְהָאֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר רַב, וְאֲמַר לֵה בְּמִנְיָתָא תָּנָא – וְיֵשׁ 92
אוֹמְרִים שֶׁכֵּן שֶׁנוּ בְּבִרְיָא, נִאֵמַר בִּפְסוּק (ויקרא יא טז) וְכִי יָמוּת מִן 93
הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הָיָה לָכֶם לֹאכְלָה הִנֵּגַע בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד הָעֶרֶב, 94
וּבִאֵה הַתּוֹרָה לִלְמֹד שֶׁבְּהֵמָה שְׁמֵתָה מִטְמָאָה בְּטוֹמָאָה נִבְלָה, 95
וּמִמָּה שֶׁאִמֶּרֶת תּוֹרָה 'מִן הַבְּהֵמָה' יֵשׁ לְדִרוֹשׁ שֶׁמְקַצֵּת בְּהֵמָה 96
מִטְּמָאָה וּמְקַצֵּת בְּהֵמָה אֵינָה מִטְּמָאָה, כְּלוֹמַר שִׁישׁ בְּהֵמָה שֶׁמִּטְמָאָה 97
טוֹמָאָה נִבְלָה וְיֵשׁ בְּהֵמָה שֶׁאֵינָה מִטְמָאָה טוֹמָאָה נִבְלָה, וְאִיזוֹ זֹו 98
הַבְּהֵמָה שָׁאִין מִטְמָאָה, זֹו טְרִיפָה שֶׁשְׁחָתָהּ, שָׁף שֶׁטְרִיפָה הִיא 99
הוֹעִילָה שְׁחִיתָהּ לְטַהֲרָה מִיד נִבְלָה. וְמוֹעַתָה שֶׁלְּמִדּוּנָה שֶׁטְרִיפָה 100
שֶׁשְׁחָתָה אִין בֵּה טוֹמָאָה, וְדִאִי שֶׁגַם חִלְבָּה טְהוֹר וְלֹא הוֹצֵרֶכָה 101
הַתּוֹרָה לְטַהֲרָה, וְלֹא לִכְךָ בֵּא הַכְּתוּב 'חֹלֶב טְרִיפָה'. 102
אֲלֹא עַל כְּרַחֵךְ שֶׁחֹלֶב טְרִיפָה מִיֵּבֶנֶי לִיה [–נִצְרָן] לְמַעֲוֵי חֹלֶב 103
בְּהֵמָה מִטְמָאָה מִטְּהוֹרָה זֹו, וְלִדְרוֹשׁ שֶׁרֶק מִי שִׁישׁ בְּמִינָה אִיסוּר 104
טְרִיפָה הִיא זֹו שֶׁטְהִירָה תּוֹרָה אֶת חִלְבּוֹ מִטְּמוֹאָה, יִצְתָה זֹו נִבְלָת 105
בְּהֵמָה טְמָאָה שָׁאִין בְּמִינָה אִיסוּר טְרִיפָה, שֶׁלְּעוֹלָם הִיא אִיסוּרָה וְאִין 106
בְּטְרִיפָתָה אִיסוּר נוֹסֵף עַל אִיסוּר טוֹמָאָתָהּ. וְמוֹעַתָה יֵשׁ גַּם לְדוּחוֹת 107
אֶת דְּבָרֶיךָ שֶׁאִמֶּרֶת שֶׁמִּמָּה שֶׁנִּאֵמַר 'טְרִיפָה' בְּנִבְלָת עוֹף טְהוֹר שִׁי 108
לִלְמֹד שֶׁטְרִיפָה שֶׁשְׁחָתָה מִטְמָאָה בְּטוֹמָאָה בֵּית הַבְּלִיעָה, מִשּׁוּם 109
שֶׁהָבָא נִמִּי [–גַּם כֵּאֵין] יֵשׁ לֹמֵר שֶׁבֵּא הַפְּסוּק לְמַעֲוֵי עוֹף טְמָא שָׁאִין 110
בְּמִינָה אִיסוּר טְרִיפָה, וְכֵן כּוּוֹנֵת הַפְּסוּק, שֶׁטוֹמָאָה נִבְלָת עוֹף בְּבֵית 111
הַבְּלִיעָה אֵינָה נִדְהַגְתָּ אֵלָּא בְּעוֹף טְהוֹר שִׁישׁ בְּמִינָה אִיסוּר טְרִיפָה, 112
וְאֵינָה נִדְהַגְתָּ בְּעוֹף טְמָא שָׁאִין בְּמִינָה אִיסוּר טְרִיפָה, שֶׁהִרִי הוּא 113
אִיסוּר בֵּין נִטְרָף וּבֵין לֹא נִטְרָף. וְשִׁבְּה אִיפּוֹא הַשְּׁאֵלָה הָרִאשׁוֹנָה, 114
אִיסוּר בֵּין נִטְרָף וּבֵין לֹא נִטְרָף. 115
אִיסוּר בֵּין נִטְרָף וּבֵין לֹא נִטְרָף. 116

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, מִטְמָא בְּבֵית הַבְּלִיעָה, שָׁאִין מְלִיקָה מוֹעִילָה 1
בְּטְרִיפָה [וְאֵף לֹא שְׁחִיטָה], וְהִרִי הִיא כְּנִבְלָה הַמִּטְמָאָה בְּבֵית 2
הַבְּלִיעָה. 3
הַמִּשְׁנָה מִבִּיאָה אֶת טַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר: אֲמַר רַבִּי מֵאִיר, יֵשׁ לִלְמֹד 4
קָל וְחוֹמֶר, אִם נִבְלָת בְּהֵמָה, שְׁטוֹמָאָתָהּ חִמּוּרָה שֶׁהִיא מִטְמָאָה 5
בְּמִנְעַ וְכַמְּשָׁא, שְׁחִיטָתָהּ שֶׁל הַבְּהֵמָה מְטַהֵרֶת טְרִיפָתָה מִטְּמוֹאָתָהּ, 6
שָׁף בְּבֵהֶמָה טְרִיפָה מוֹעִילָה הַשְׁחִיטָה שֶׁלָּא תִטְמָא טוֹמָאָה נִבְלָה, 7
נִבְלָת הָעוֹף שֶׁטוֹמָאָתוֹ קֹלָה שָׁאִינוֹ מִטְמָאָה בְּמִנְעַ וְכַמְּשָׁא, הָאִם אִינוֹ 8
דִּין שְׁתֵּהֵא שְׁחִיטָתוֹ שֶׁל הָעוֹף מְטַהֵרֶת טְרִיפָתוֹ מִטְּמוֹאָתוֹ – שְׁתוּעִיל 9
שְׁחִיטָתוֹ עוֹף שֶׁהוּא טְרִיפָה, שֶׁלֹּא יִטְמָא טוֹמָאָה נִבְלָה בְּבֵית 10
הַבְּלִיעָה. וְמוֹעַתָה לְמֹד מִשְׁחִיטָה לְמִלְיקָה בְּבִנְיָן אֵב, מִה מְצִינוֹ 11
[–כִּשֶׁם שֶׁמִּצְאָנוּ] בְּשְׁחִיטָתוֹ שֶׁל עוֹף שֶׁהִיא מְטַהֵרֶת [–מִתִּירָה אֶת 12
הָעוֹף] לֹאכְלָה, וְהִיא מְטַהֵרֶת טְרִיפָתוֹ מִטְּמוֹאָתוֹ, כִּאֲמוֹר, אֵף 13
מְלִיקָתוֹ שֶׁהִיא מְטַהֵרֶת [–מִתִּירָתוֹ] בְּאִיכָלָה, תִּטְהַר אֶת טְרִיפָתוֹ 14
מִיד מִטְמָאָתוֹ, וְעוֹף שֶׁנִּמְלָק לֹא יִטְמָא בְּבֵית הַבְּלִיעָה. 15
הַמִּשְׁנָה מִבִּיאָה דְּעָה שְׁלִישִׁית: רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, דְּהִיא לְנִבְלָת הָעוֹף 16
שִׁיחִיהָ דִּינָה נִבְלָת בְּהֵמָה מִמָּנָה הִיא לְמִדָּה, שֶׁכִּשֶׁם שֶׁבְּבֵהֶמָה 17
טְרִיפָה שְׁחִיטָתָה מְטַהֵרֶת מִיד נִבְלָה וְלֹא מְלִיקָתָהּ, מִשּׁוּם שָׁאִין 18
מְלִיקָה בְּבֵהֶמָה, כֵּךְ בְּעוֹף טְרִיפָה שְׁחִיטָתוֹ מִטְּהוֹרָה מִיד נִבְלָה וְלֹא 19
מְלִיקָתוֹ. 20

גמרא

שִׁנּוּי בְּמִשְׁנָה שֶׁרַבִּי מֵאִיר לֹמֵד שֶׁשְׁחִיטָתוֹ שֶׁל עוֹף מִטְּהוֹרָתוֹ מִידִי 21
טוֹמָאָה נִבְלָה, מִקָּל וְחוֹמֶר מִבְּהֵמָה, וְשׁוּב הוּא לְמַד זֹאת גַּם עַל 22
עוֹף שֶׁנִּמְלָק. רַבִּי יוֹסִי עוֹנֶה עַל כֵּךְ שָׁאִין לִלְמֹד טְהוֹרָה לְעוֹף 23
בְּמִלְיקָה מִשּׁוּם שָׁאִין הַמְלִיקָה קִיּוּמָה בְּבֵהֶמָה שֶׁמִּמָּנָה הוּא לְמַד, 24
שֶׁכֵּן יְדִיו לֵבָא מִן הָרִין לְהִיּוֹת כְּנִידוּן. 25
הִגְמָרָא מִבְּאֵרֶת אֶת טַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר. מִקְשָׁה הִגְמָרָא: וְהָאִם רַבִּי 26
מֵאִיר לֹא דִרִּישׁ מִדּוּעַ זֹו שֶׁל יְדִיו לֵבָא מִן הָרִין לְהִיּוֹת כְּנִידוּן, שָׁאִין 27
לִלְמֹד מִחֻמּוֹר לְקַל לְהַקֵּל בּוֹ יוֹתֵר מִכְּחֻמּוֹר [וּכֵן מִקָּל לְחֻמּוֹר 28
לְחֻמּוֹר עָלָיו יוֹתֵר מִכְּקָל] שֶׁל כֵּן לְמַד מִבְּהֵמָה לְעוֹף לְהַקֵּל בּוֹ 29
בְּמִלְיקָה יוֹתֵר מִבְּהֵמָה שֶׁבֵּה אִין מְלִיקָה מִטְּהוֹרָה, וְהָאִם [–וְהֵלֵךְ] 30
מִיד 'יְדִיו' דְּאִירִיָּתָא הוּא, דְּתֵינָא בְּבִרְיָא [וְהִמְפְּרִישׁ אֶת שְׁלֹשׁ 31
עֶשְׂרֵה הַמִּידוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת בָּהֶן] שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת גַּם מִדִּין 32
קָל וְחוֹמֶר, וּמִפְּרִשְׁתָּ הַבְּרִיָּא, מִה שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת בְּדִין קָל 33
וְחוֹמֶר, בְּיָצִיר לְמִדּוּנָה, שֶׁנִּאֵמַר לִגְבִּי מִיָּמִים שֶׁנּוּף בֵּה הַקֶּבֶ"ה [בְּמִדָּה 34
יב ד'] 'וְאֲמַר ה' אֵל מִשָּׁה וְאָבִיךָ יִרְךָ יִרְךָ בְּפִנֵּי ה' וְהָאִם תִּכְלֹם 35
שְׁבַעַת יָמִים', וְהִינּוּ שָׁאִם הִיא אֲבִיָּה נּוּף בֵּה הָאִם הִיא תִּכְלֹם 36
שְׁבַעַת יָמִים, קָל וְחוֹמֶר לְנוֹיֶפֶת הַקֶּבֶ"ה, וְנִאֵמַר שֶׁם בְּהַמֶּשֶׁךְ שֶׁל כֵּן 37
תִּסְגֵּר שְׁבַעַת יָמִים מִחוּץ לְמִנְחָה וְאַחֵר תִּסְאֵף, שֶׁתִּנְהַג נִזִּיפָה 38
שְׁבַעַת יָמִים. וְיֵשׁ לְשֹׂאֵל, שֶׁהֲלֹא אִם נִזִּיפָה אֵב מְכַלִּימָתָה שְׁבַעַת 39
יָמִים, קָל וְחוֹמֶר לְנוֹיֶפֶת הַשְּׁכִינָה שֶׁתְּכַלִּימָה אֲרֻכָּה עֶשֶׂר יוֹם, 40
שׁוּדָאִי שְׁנוֹיֶפֶת הַשְּׁכִינָה חִמּוּרָה הִרְבָּה יוֹתֵר מִנִּזִּיפָה אֵב, וּמִדּוּעַ 41
לֹא לְמַד מִן קָל וְחוֹמֶר אֵלָּא לְשְׁבַעַת יָמִים כְּנִזִּיפָה אֵב. אֲלֹא 42
מִכּוּחַ מִכָּאֵן שֶׁדִּי לֵבָא מִן הָרִין לְהִיּוֹת דִּינוֹ בְּנִידוּן שֶׁמִּמָּנָה הוּא לְמַד, 43
וְאִין לְחֻמּוֹר בְּנִזִּיפָה הַקֶּבֶ"ה יוֹתֵר מִנִּזִּיפָה אֵב מִמָּנָה הִיא נִלְמַדֶּת. 44
מַעֲתָה קֶשֶׁה מִדּוּעַ אִין רַבִּי מֵאִיר דּוֹרֵשׁ 'דִּיר' זֹה, וְהוּא מִקָּל בְּעוֹף 45
יוֹתֵר מִבְּהֵמָה שֶׁמִּמָּנָה הוּא לְמַד. 46
מִתְרַצָּת הִגְמָרָא: אֲמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי אֲבִין, רַבִּי מֵאִיר קָרָא אֲשֶׁכֶּה 47
וְקִדְרֵשׁ – פְּסוּק מִצָּא וְקִדְרֵשׁ, שֶׁנִּאֵמַר לְאַחַר פְּרִשְׁתָּ טוֹמָאָה נִבְלָה 48
וּשְׂרָצִים [ויקרא יא מז] 'זֹאת תוֹרַת הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף, וְיֵשׁ לְשֹׂאֵל, וְכִי 49
בְּאִיזוֹ תוֹרָה שְׁנוּיָה [–דּוּמָה] בְּהֵמָה לְעוֹף וְעוֹף לְבְּהֵמָה, הֲלֹא נִבְלָת 50
בְּהֵמָה מִטְמָאָה בְּמִנְעַ וְכַמְּשָׁא וְאִילוֹ נִבְלָת עוֹף אִינוֹ מִטְמָאָה בְּמִנְעַ 51
וְכַמְּשָׁא, וּכֵן נִבְלָת עוֹף מִטְמָאָה בְּגִדִּים אֲבִית הַבְּלִיעָה וְאִילוֹ נִבְלָת 52
בְּהֵמָה אֵינָה מִטְמָאָה בְּגִדִּים אֲבִית הַבְּלִיעָה, הִרִי שָׁאִין בְּהֵמָה וְעוֹף 53
דּוּמִים זֶה לָזֶה, אֲלֹא בִּאֵה הַתּוֹרָה לֹמֵר לָךְ שִׁישׁ לְהַקִּישׁ עוֹף 54
לְבִהֵמָה וּלְלֹמֵד הִימָנָה, מִה בְּהֵמָה, דְּבַר שְׁמִיכָשִׁירָה [–שְׁמִתִּירָה] 55
לֹאכְלָה, דְּהִינּוּ שְׁחִיטָתָהּ, מִטְהָר אֶת טְרִיפָתָה מִטְּמוֹאָתָה, אֵף עוֹף, 56
לֹאכְלָה, דְּהִינּוּ שְׁחִיטָתָהּ, מִטְהָר אֶת טְרִיפָתָה מִטְּמוֹאָתָה, אֵף עוֹף, 57

הגמרא מקשה שמעתה גם אין צורך ללמוד מ'חלב טריפה' שחלב
בהמה טמאה אינו טהור. מקשה הגמרא: אם כדברך שמה שעוף
טמא אינו מטמא בבית הבליעה נלמד מ'נבילה' האמורה בפסוק
(ויקרא כב ח) 'נבילה וטריפה לא יאכל לטמאה בה' שרק עוף טהור
שאיסורו משום נבילה בלבד מטמא, אם כן 'חלב טריפה' – גם דין זה
שחלב בהמה טמאה אינו טהור, תיפוק לי' – יש ללמוד מ'חלב
נבילה', האמור בפסוק (ויקרא כד) 'חלב נבילה וחלב טריפה יעשה
לכל מלאכה ואכל לא תאכלוהו', שכיון שהפסוק מדבר על חלב
שאסור באכילה, אין לנו מקור לומר שטהרת חלב כוללת גם חלב
של בהמה טמאה, שהלא יש לומר שטיהרה התורה רק חלבו של
מי שאיסורו משום 'כל תאכל חלב נבילה' בלבד ואילו נשחט היה
בשרו מותר, ויצאתה זו – חלב בהמה טמאה שאין איסורו משום
'כל תאכל חלב נבילה' אלא משום 'כל תאכל חלב טמא', ואין צריך
ללומדה מ'טריפה'.

הגמרא מתרצת שאכן 'חלב טריפה' לא בא ללמד על חלב בהמה
טמאה אלא בא ללימוד אחר. מתרצת הגמרא: אכן דין זה שחלב
בהמה טמאה טמא נלמד מ'נבילה' ועבורו לא היה צורך שתכתוב
התורה גם 'טריפה', אלא 'חלב טריפה' האמורה בטהרת
חלב, מ'פני' לאיתנו – נצרך לרבות לטהרה זו גם חלב חיה טהורה
שמתה, שאף הוא טהור, ומה שהוצרכה התורה לרבותו זהו
משום ששלקא דעתך אמינא – שהיה עולה על דעתך לומר שכיון
שהפסוק מדבר על חלב שנאסר באכילה, כאמור לעיל, יש
ללמוד מכך שלא טיהרה התורה מטמאה אלא רק חלב של מי
שחלקה אסור באכילה וקשרה מותר באכילה, יצאת זו – חיה
שחלקה וקשרה מותר, ועל כן לא טיהרה בה התורה את חלבה,
קא משמע לן – משמענו הפסוק 'טריפה' שאין הדבר כן, אלא כל
שיש במינו איסור טריפה, הותר חלבו, וכיון שחיה טריפה אסורה
באכילה, אף חלבה טהור ואינו מטמא.

הגמרא דוחה שחלב חיה שמתה אינו טהור: אמר ליה, כיצד אתה
אומר שחלב חיה שמתה טהור, מאי שטא – במה שונה בהמה
טמאה שאין חלבה טהור, ומשום דאין חלקה חלוק בדינו מ'פני' אינה
אלא שניהם דין אחד להם שהם אסורים באכילה, ולפיכך אינה
בכלל הפסוק המטהר את החלב העוסק רק במי שחלבו אסור
משום 'כל תאכל חלב בלבד', וכאמור לעיל, חיה נמי – גם כן אין
לטהר את חלבה, ומשום שאין חלקה חלוק בדינו מ'פני' אלא
שניהם דין אחד להם שהם מותרים באכילה, ולפיכך אף היא
שכמתה אינה בכלל הפסוק המטהר את החלב. ועוד יש לדרושה
את דברך, חתים – הלא נאמר בפסוק 'ואכול לא תאכלוהו', ואם
כן מפורש בו שאינו מדבר בחיה שחלבה מותר באכילה. ונמצא
ש'חלב טריפה' לא בא ללמד על חלב חיה טהורה, וקשה למה
נאמר.

הגמרא מיישבת באופן אחר ש'חלב טריפה' בא לגופו וללמד שגם
חלב טריפה טהור: אלא אמר אביי, מה שאמרה התורה 'חלב
טריפה' לגופיה איצטרך – בא הדבר לטריפה עצמה, ולומר
שכשמתה חלבה טהור, ומה ששאלת (לעיל טז) שאם טריפה חיה
הרי נבילה אמורה, תשובתך היא שהוצרכה התורה ללמד זאת
בכדי שלא תאמר שהחלב טמא ובהמה טמאה אסורה באכילה כבר
מ'פני', כלומר שאין שחיטה מתירתה, וכן בהמה שהיא טריפה
אסורה באכילה כבר מ'פני', ואין שחיטה מתירתה, על כן היה
לנו ללמוד זו מזו בבנין אב ולומר, מה בהמה טמאה חלקה טמא
אף בהמה שהיא טריפה חלקה טמא, ומשום כך הוצרכה התורה
לכתוב חלב טריפה במיוחד, לומר שאף הוא טהור.

הגמרא דוחה שחלב טריפה אינו צריך לימוד מיוחד לטהרו.
מקשה הגמרא: אי קמי' – אם כך שהיה מקום להשוות בהמה
שנטרפה לבהמה טמאה, אם כן נאמר שהיא נמי – גם מה שנאמר
'טריפה' בטומאת נבלת עוף טהור, מ'פני' – נצרך לגופו ללמד
שגם עוף שנטרף ומת מטמא בבית הבליעה, שלא תאמר ותלמוד
עוף שנטרף מעוף טמא בבנין אב, שהחליל ועוף טמא אסור
באכילה וכן טריפה בעוף אסורה באכילה, מה עוף טמא אינו

טמא בבית הבליעה אף טריפה בעוף אינה מטמאה בבית
הבליעה, ונמצא שאין לרבי יהודה מקור ללמוד שגם טריפה
ששחטה מטמאת בבית הבליעה. ועוד קשה על עצם הדברים
שדמית טריפה לטמאה ומתוך כך הוצרכה ללימוד מיוחד
שחלבה של טריפה טהור, מי איכא למילף – האם אפשר ללמוד
טריפה מטמאה, הלא יש לחלק ביניהן ולומר, טמאה לא היתה לה
שעת הכושר – שעה שבה היתה ראויה וכושרה, שמעודה היתה
אסורה, ואילו טריפה היתה לה שעת הכושר קודם שנטרפה, ועל
כן אין ללמוד את טריפה הקלה, שהיתה מותרת בעבר, מטמאה
החמורה שהיא אסורה מאז ומעולם, ואין צורך ללימוד מיוחד
ללמוד הימנו לטהר חלב טריפה. וכי תימא – ואם תאמר שאכן
כדברך ואין ללמוד בהמה ועוף שנטרפו מבמהה ועוף טמאים,
משום החילוק האמור, אמנם עדיין טריפה מ'פני' – שנטרפה עוד
קודם לידתה! מאי איכא למימר – מה נאמר שם, הלא אותה ודאי
יש לדמות לטמאה, ועל כן הייתי אומר שטריפה מבטן חלבה
טמא כחלב בהמה טמאה ולכן אמרה התורה שגם 'חלב טריפה'
טהור, אם תאמר כך, אשיב על דברך שגם טריפה כזו אין ללמוד
מטמאה, משום שיש לפרוק ולומר מה לטריפה מבטן שאף שלא
היתה לה שעת הכושר, אבל מ'פני' מ'חיה איכא – בבין טריפה
מצאנו שיש בו שעת הכושר כשנטרפה לאחר שנולדה, ולפיכך
אין ללומדה מטמאה שהיא ללמוד טריפה מטמאה כלל, ולא
הכשר. ונמצא שאי אפשר חל ללמוד טריפה מטמאה כלל, ולא
הוצרכה התורה לרבות חלב טריפה שמתה שאינו טמא, ושוב
שבה השאלה 'חלב טריפה' שכתבה התורה למה לי.

הגמרא מתרצת ש'חלב טריפה' וכן 'חלב נבילה' נצרכים ללימוד
אחר: אלא אמר רבא, מה שריבתה התורה 'חלב טריפה', אין זה
בכדי לומר שחלבה טהור, אלא נאמר כן משום שבסופו של
הפסוק הוזכר איסור אכילת חלב 'ואכול לא תאכלוהו', ותתורוה
שהזכירה בתחילתו 'חלב נבילה' ו'חלב טריפה' אסורה בכך ש'חלב
איסור אכילת נבילה וחלול על איסור אכילת חלב, וכן ש'חלב איסור
אכילת טריפה וחלול על איסור אכילת חלב, שלא נאמר שאין
איסורי אכילת נבילה וטריפה חלים על איסור חלב שקדם להם,
והאוכל חלב נבילה או חלב טריפה יעבור רק על איסור אכילת
חלב, שלכך הוזכרו 'חלב נבילה' ו'חלב טריפה' בפסוק זה האומר
'ואכול לא תאכלוהו', ללמד שהאוכלם עובר גם על איסורי
נבילה וטריפה.

וצריכי – צריכה התורה להשמיע שגם איסור נבילה וגם איסור
טריפה חלים על איסור חלב, ואין די להשמיע זאת באחד מהם
וללמוד הימנו לשני, דאי אשמינן – שאם היתה משמיעה התורה
רק שאיסור נבילה חל על איסור חלב, הייתי אומר שהרי זה משום
שנבילה חמורה, דמ'פני' – שיש בה טמאה, אכל איסור טריפה
שאינו חמור כאיסור נבילה, שטריפה אין בה טמאה, איכא –
הייתי אומר שלא יחול על איסור חלב. ואי אשמינן – ואם היתה
משמיעה התורה רק שאיסור טריפה חל על איסור חלב, הייתי
אומר שהרי זה משום שטריפה חמורה דאיסוריה הוא כבר מ'פני',
אכל איסור נבילה שאינו אלא לאחר מיתה, איכא – הייתי אומר
שלא יחול על איסור חלב. צריכא – הוצרכה התורה לומר בפירוש
שגם איסור נבילה וגם איסור טריפה חלים על איסור חלב.

הגמרא שבה לדון בעוף שנטרף, שנחלקו בו רבי מאיר ורבי יהודה
אם שחיטתו מטהרתו מידי טומאת בית הבליעה כמבואר לעיל
(טז), והגמרא ביארה בדעת רבי יהודה שסובר שעוף טריפה
שנשחט מטמא בבית הבליעה, שלמד זאת ממה שאמרה תורה
(ויקרא יז טז) 'וכל נפש אשר תאכל נבילה וטריפה וגו' וכיבס בגדי
ורחץ במים וטמא עד הערב וטהר', שמפסוק זה למדים את דין
טומאת בית הבליעה שבעוף, שמה שאמרה תורה 'וטריפה' בא
לומר שאפילו טריפה שנשחטה מטמאת בבית הבליעה.

הגמרא מבררת את דעת רבי מאיר החולק על רבי יהודה, שואלת
הגמרא: ורבי מאיר, הסובר ששחיטת עוף מטהרת טריפתו מידי
טומאת בית הבליעה, האי 'טריפה' שאמרה תורה מאי עביד ליה –

ואפילו

באוזן ותרנגולין. ומתני' דמסכת טהרות (פ"א מ"א) מוכחא קצת דקתני י"ג דברים נאמרו בנבלת עוף טהור וקתני סיפא ר"מ אומר מליקתה ושחיטתה מטהרתה משמע בכל עופות דומיא דרישא ודומיא דשחיטה: אבל עו לא מינא דעגלה נינהו. אע"פ דאוזן ותרנגולין לאו מינא דתורים ובני יונה ומטהרין לא דמי דהכא עגלה בהמה גסה

ועו בהמה דקה אבל בעופות לא שייך למימר מין גסה דוקא אע"ג דמצנינו בלשון משנה עוף הדק ועוף הגס בפרק אלו טריפות (חולין מ"ב) וקשה משילי' אותו ואת בנו (שם דף פ"ב) הדרן עלך חטאת העוף

כל הזבחים שנתערבו בחטאות המתות בו. ואם תאמר תנינא חדא זימנא במס' קינין (פ"ב מ"ג) ואם פרח מבין המתות לכולם הרי כולם ימותו וצריך לעשות צריכותא דבגמרא פרק תנינא חדא זימנא במתני' דכל האסורים לגבי מבחב ומשני צריכא ושמא אי מהתם הוה אמנא ה"מ עופות דהפסד מועט אבל זבחים דהפסדין מרובה אימא לא נפסדינהו לכולהו:

אפילו אחת בריבוא ימותו כולן. הקשה ה"ר יצחק ברבי מרדכי דבפרק דהשריץ (סנהדרין דף ע"ט) תנן רצח שנתערב באחרים כולן פטורין ר' יהודה אומר כונסין אותן לכיפה ומפרש בגמרא בשור שלא נגמר דינו שנתערב בשורים אחרים שנגמר דינו קמילציג ופטרי רבנן משום דאין גומרים דינו של שור אלא בפניו והשתא הכא דרובא דהיתירא ופסידא דקדשים אמרינן ימותו כולן והם דרובא דאיסורא וחדיות לא כ"ש ונראה לרבינו יצחק דגרסינן כמו שמצא בספר אחד ישן בשור שלא נגמר דינו שנתערב בשורים אחרים ול"ג שנגמר דינו אלא (אידי) בשורים מעליא עסקינן והשיב לו ר"ת דמתניתין דקתני כולן פטורים משמע שהאחרים בני חיובא ואע"ג דברישא דשמתעין אמרינן מאי אחרים אלימנא אחרים כשירין פשיטא ולא פריך פטורים פטור מיבעי ליה התם כיון דמצוי למיפרך מגופה לא חש למידק ועוד דריש לקיש אדריב אבדו קאי דמשני הכא ברובא שלא נגמר דינו שנתערב ברובא אחרים עסקינן ועלה קאי ר"ל ומשני באדם כ"ע א"ר פליגי דפטרי אלא הכא בשור שלא נגמר דינו בו ומשמע דבההוא עניינא דאוקמה רבי אבדו באדם מוקי לה ריש לקיש בשור שנגמר דינו אבל נתערב בשורים מעליא היה אומר ר"ל ניכבשינהו דניידן וכל דפריש מרובא פריש ומותנין דשילי' מסכת ע"ז (דף ע"ד). דשור הנסקל אוסר בכל שהוא מיירי בשנסקל דליכא למימר ניכבשינהו ותעד דלא קתני שנגמר דינו ומתני' דהכא דקתני ימותו כולן בנתערב בזבחים מיירי ולגבהו וגויה שמא יבואו כהנים בבת א' (לקמן דף ע"ג) ומסקי מן הקבוע למחבב אבל בעלמא אמרינן ניכבשינהו דניידן ומשמע לו היה אומר רבינו הם דנראה לו לחתיר דרוסת הואב ברוב דמעשים בכל יום דואבין

טורפים וגושאין שה מן העדר ורועה מצילן וישרא להו דאע"ג דבעלי חיים חשיבי וכן רוב עופות דרוסין אוזין ותרנגולין מוותרין והכא דנתערב ברובא שנגמר דינו דפטרינהו אפילו נייד ולא אמרינן כל דפריש מרובא פריש לאו פטורין דלישתרו בהנאה קאמר אלא פטורין דלא אטרו בו כי דינא להורגם דכמינת בעלים כך מיתת השור ועוד דלא ליחי לאחלוף באדם דאדם

ה"ג בשאתה בא בדרך זו היא כטהורה וכשאתה בא בדרך זו היא בטמאה. הילכך מדינא לא נפקא ת"ל טריפה בו. אלא מעתה בו. אמתי' פריך דקתני מה כשהור מכלל נבילה בטמאה ולא כטהורה: כמה סבי שבישתו בה. חמיה אני על זקנים מרובין שכמותכם שנשתבשתם בה: סיפא. דקתני טיהר מכלל נבילה: אתאן לנבלת עוף טמא. שטיהרה

הכתוב מלטמא בבית הבליעה: לא טיהר רבי מאיר. במליקת טריפה אלא בתמימים דשייכא בזה מליקת ואפי' באוויים. ולאו בני מוחב חן ובלבד שיהו קדשים בפנים דהא טריפה נמי לא חויא בתורין ובני יונה וטיהרה הואיל ומליקה הכשר קדשים בפנים היא: ע"פ ע"ז. על החלל במקום עגלה ערופה: מהו. לר"מ מי אמרינן כי היכי דמטהר מליקת אווזין קדשים בפנים הואיל ומליקת שום עוף בפנים הוא ה"נ עריפה הכשר טהרת עגלה היא מידי נבילה כדאמרי' לקמן: ה"ג אבל עו לאו מינא דעגלה הוא. שזו מין גסה וזו מין דקה: אין לי. שטהור מידי נבילה אלא חלב שאסור באבילה ומותר בהנאה כדכתיב (ויקרא ז) יעשה לכל מלאכה: חלב שור הנסקל ועגלה ערופה. שאסור בהנאה מנין שטהור: ת"ל כל חלב. דסמין ליה כי כל אוכל חלב ואי סיד עגלה ערופה טהורה ואיצטרך קרא לטהר חלבה וכי היא טהורה וחלבה טמא: להיכא דשחיטה מישחט. משנאסרה בהנאה מחיים כדמפרש לקמיה דמחיים נאסרה: ותיגני לה שחיטה. אע"פ שאינה מתירתה לא באבילה ולא בהנאה טהורה מלטמא דאין לך שחיטה בבהמה טהורה שמטמאה: שפתה. דהשתא בשרה טמאה ואיצטרך לטהר חלבה שלא תאמר לא טיהר אלא חלב שאתה קורא בו יעשה לכל מלאכה: ככלל דמחיים אסורה. ואע"פ שלא נעפרה מדקתני חלב עגלה ערופה מנין ואוקימתה בשמתה: נבול שפעת. בה מאימתי: ונפכין חביריא. וסבורין התלמידין מרעתם לומר: ידידתה בו. ובקידושין יליף לה דנאסרה מחיים:

הדרן עלך חטאת העוף

כל הזבחים. אפילו אחת בריבוא. השתא משמע אחת כשירה ברבוא של חטאות המתות הילכך פריך בגמרא מאי אפילו הא הוו מתות רובא דקתני שנתערבו בחטאות המתות חמש חטאות מתות נינהו וולד חטאת וחטאת שמתו בעליה ותמורת חטאת ושכיפרו בעליה ושאבדו ושנמצא בעלת מום: נתערכו. זבחים כשרים בשור שנעבדה בו עבירה אחד באחד ומפרש ואזיל מאי היא כגון שהמית

ה"ג בשאתה בא בדרך זו היא כטהורה וכשאתה בא בדרך זו היא בטמאה. הילכך מדינא לא נפקא ת"ל טריפה בו. אלא מעתה בו. אמתי' פריך דקתני מה כשהור מכלל נבילה בטמאה ולא כטהורה: כמה סבי שבישתו בה. חמיה אני על זקנים מרובין שכמותכם שנשתבשתם בה: סיפא. דקתני טיהר מכלל נבילה: אתאן לנבלת עוף טמא. שטיהרה הכתוב מלטמא בבית הבליעה: לא טיהר רבי מאיר. במליקת טריפה אלא בתמימים דשייכא בזה מליקת ואפי' באוויים. ולאו בני מוחב חן ובלבד שיהו קדשים בפנים דהא טריפה נמי לא חויא בתורין ובני יונה וטיהרה הואיל ומליקה הכשר קדשים בפנים היא: ע"פ ע"ז. על החלל במקום עגלה ערופה: מהו. לר"מ מי אמרינן כי היכי דמטהר מליקת אווזין קדשים בפנים הואיל ומליקת שום עוף בפנים הוא ה"נ עריפה הכשר טהרת עגלה היא מידי נבילה כדאמרי' לקמן: ה"ג אבל עו לאו מינא דעגלה הוא. שזו מין גסה וזו מין דקה: אין לי. שטהור מידי נבילה אלא חלב שאסור באבילה ומותר בהנאה כדכתיב (ויקרא ז) יעשה לכל מלאכה: חלב שור הנסקל ועגלה ערופה. שאסור בהנאה מנין שטהור: ת"ל כל חלב. דסמין ליה כי כל אוכל חלב ואי סיד עגלה ערופה טהורה ואיצטרך קרא לטהר חלבה וכי היא טהורה וחלבה טמא: להיכא דשחיטה מישחט. משנאסרה בהנאה מחיים כדמפרש לקמיה דמחיים נאסרה: ותיגני לה שחיטה. אע"פ שאינה מתירתה לא באבילה ולא בהנאה טהורה שמטמאה: שפתה. דהשתא בשרה טמאה ואיצטרך לטהר חלבה שלא תאמר לא טיהר אלא חלב שאתה קורא בו יעשה לכל מלאכה: ככלל דמחיים אסורה. ואע"פ שלא נעפרה מדקתני חלב עגלה ערופה מנין ואוקימתה בשמתה: נבול שפעת. בה מאימתי: ונפכין חביריא. וסבורין התלמידין מרעתם לומר: ידידתה בו. ובקידושין יליף לה דנאסרה מחיים:

הדרן עלך חטאת העוף

משנה כל הזבחים שנתערבו בחטאות המתות, בשור הנסקל, אפילו אחת בריבוא, ימותו כולן. נתערכו בשור שנעבדה בו עבירה, או שהמית

כל עניין בפנימיות התורה משתקף גם בנגלה דתורה ועד להלכה בפועל.

זה יש ללמוד שהיה פשוט לו דַּעְגָּלָה עֲרוּפָה מְהוּרָה הִיא, אף שלא
נשחטה והרי היא נבילה. אָמַר לִיה רב דימי לאביי, אֵין – אכן כך
הוא, שעגלה ערופה טהורה היא, וטעם הדבר, אָמַר רַבִּי – אמרו
חכמי בית מדרשו של רַבִּי יֵאָאֵר, 'בַּפֶּרֶה' כְּתִיב בָּהּ בעגלה ערופה,
שנאמר (דברים כא ח) 'כִּפּוּר לַעֲמֹק יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ ה' – כְּקָדָשִׁים
שגם הם מכפרים, ולפיכך אין בה טומאה, שעריפתה היא מעשה
הכשרה כשחיטה ומליקה בקדשים, ומוציאה מידי טומאת נבילה.
הגמרא דנה בדברי רב דימי שעגלה ערופה טהורה היא: מֵתִיב
וּמִקְשָׁהוּ רַב נֶתָן אָבוֹת דְּרַב הוּנָא (בבבא בתרא), שנינו בבביתא, נאמר
בפסוק (ויקרא י כד) 'וְחָלָב נִבְלָה וְחָלָב טְרֵפָה יַעֲשֶׂה לְכָל מִלֻּאכָה
וְאִכּוֹל לֹא תֹאכְלוּהוּ', שחלב בהמה טהורה שמתה אין בו טומאת
נבילה, אֵין לִי ללמוד מפסוק זה לטהר אֵלֶּה חֶלֶב שְׂאֵסוֹר בְּאִבְלָהָ
כאמור 'אִכּוֹל לֹא תֹאכְלוּהוּ', וּמוֹתֵר בְּהִנָּחָה, כאמור 'יעשה לכל
מלאכה', אולם חֶלֶב שֶׁל שׁוֹר הַנֶּסְקֵל וְעֵגְלָה עֲרוּפָה שהם אסורים
בהנאה ואין חלביהם דומים לחלב שבו דיבר הכתוב, מֵנִין שאף
הם טהורים, תְּלִמּוֹד לִזְמֹר בפסוק הסמוך מלפניו (שם יב) 'כֹּל חֶלֶב
שׁוֹר וְכֶשֶׁב וְעֹז לֹא תֹאכְלוּ', והרי זה בא לרבות גם חלב האסור
בהנאה, שאף בו דיבר הפסוק שלאחריו וטיהרו מטומאת נבילה.
ומעתה קשה, וְאֵי קִלְקָא דַּעְתָּה – אם עולה על דעתך לומר שֶׁעֵגְלָה
עֲרוּפָה מְהוּרָה הִיא ואין בה כלל טומאת נבילה, וכי הוצרך הכתוב
ללמדנו שחלבה טהור, הלא היא עצמה טהורה היא, והיתכן
שהיא מְהוּרָה וְחִלְקָה מְטָא, ומוכח שעגלה ערופה יש בה טומאת
נבילה, ועל כן הוצרך הפסוק לטהר את חלבה.
מתרצת הגמרא: הִיא דַּעְתָּה מֵעֵרָה – באופן שערף את העגלה, לֹא
אֵיצְטְרִיכָא לִיה – אכן לא הוצרך הפסוק לטהר את חלבה, שמאחר
שהיא עצמה טהורה ודאי שגם חלבה טהור. כִּי אֵיצְטְרִיכָא הִיא
– מה שהוצרך הפסוק הוא באופן דַּעְתָּה מֵעֵרָה – ששחט את
העגלה, שכיון שלא נערפה כדינה, לא נטהרה מידי נבילה, ובאה
התורה לומר שחלבה טהור אף שהיא מטמא.
מקשה הגמרא: אף שאין לטהרה מידי נבילה משום עריפה, שהרי
לא נערפה, אך עדיין קשה וְתִיגְמִי לִיה – שתועיל לה הַשְׁחִיטָה
שנשחטה לַמֶּהֱרָה מִיַּד נִבְלָה, ואף שלא התירתה שחיטה זו לא
באכילה ולא בהנאה, וטעם הדבר, שלא מצינו בהמה טהורה
שחוטת שיש בה טומאת נבילה, ושבה הקושיא שכיון שהיא
טהורה ודאי גם חלבה טהור ואין צורך פסוק לטהרו. מתרצת
הגמרא: לֹא צְרִיכָא – לא הוצרכנו לטהר חלב עגלה ערופה אלא
באופן שְׂמִיתָה, שלא נערפה ולא נשחטה, שאין מה שיטהרנה מידי
נבילה, ועל כן הוצרכה תורה לומר שחלבה טהורה אף שהיא
אסורה בהנאה.
הגמרא מבררת מאימתי עגלה ערופה אסורה בהנאה. שואלת
הגמרא: מאחר שאמרת שעגלה ערופה שמתה אסורה בהנאה
ושלפיכך הוצרכה תורה לרבות שאף על פי כן חלבה מותר, וְלֹא
מִקְלָל – יש לדייק מכך דְּכַבֵּר מִתִּיבִים העגלה אֲסוּרָה בהנאה, ולא
העריפה היא שאוסרתה, שאם העריפה היא זו שאוסרתה הרי
כאן שלא נערפה היתה צריכה להיות מותרת בהנאה, והאם אכן
כך הוא הדבר שנאסרת מחיים. אומרת הגמרא: אֵין – אכן מחיים
היא נאסרת.
אָמַר רַבִּי יֵאָאֵר, גְּבוּל זִמְנָא מאימתי היא נאסרת בחייה, שְׂמִיעִית,
וְשִׁכְחִיתָ מַה שִּׁמְעִיתָ, וְנִסְכִּין חֲכָרִיא לְמִימֵר – וסברו התלמידים
לומר שִׁירִידָתָהּ של העגלה הערופה לְנַחַל אֵיתָן הִיא אוֹסְרָתָהּ
בהנאה.

הדרן עלך חמאת העוף

פרק שמיני – כל הזבחים

הפרק שלפנינו נקרא 'פרק התערובות', לפי שכולו עוסק בדברים
המותרים והאסורים שנתערבו זה בזה. כתערובת בעלי חיים

הלא בַּשֶּׁמֶן וְכַשְלָמִידִים] בְּדֶרֶךְ זו נמצא שהיא – הלכה זו שחלב
בהמה טהור, נאמרה בַּהֲמָה מְהוּרָה ולא בבהמה טמאה, ואילו
בַּשֶּׁמֶן וְכַשְלָמִידִים] בְּדֶרֶךְ זו, נמצא שהיא נאמרה בַּהֲמָה מְטָא
ולא בבהמה טהורה, ואם כן אין ללמוד מכך דבר. תְּלִמּוֹד לִזְמֹר,
מִיַּרְפָּה, לא דיברה תורה אלא במִי שֵׁשׁ בְּמִינָה אִסוּר אכילת
מִיַּרְפָּה, והיינו בהמה טהורה שכשהיא טריפה היא אסורה משום
אִסוּר אכילת טריפה, ובה דיבר הכתוב שחלבה טהור, וְאִיצְטְרִיכָא
מכלל דין זה אֵת חֶלֶב הַבְּהֵמָה הַמְטָא שֶׁאֵין בְּמִינָה אִסוּר אכילת
מִיַּרְפָּה, ועל כן חלב בהמה טמאה לא טיהרו הכתוב והוא טמא.
וְעִדִּין לֹא אוֹצִיא מכלל טהרת חלב האמורה בפסוק אֵת חֶלֶב
הַחֵיָה שְׁמֹתָהּ, משום שֵׁשׁ בְּמִינָה אִסוּר מִיַּרְפָּה, תְּלִמּוֹד לִזְמֹר
'אִכּוֹל לֹא תֹאכְלוּהוּ', לא דיבר הכתוב אלא במִי שֶׁחֶלְקָה אִסוּר
באכילה וּבְשִׁירָה מוֹתֵר באכילה (אם נשחטה כדינה), והיינו בהמה
טהורה, וְיֵאָאֵר חֶלֶב חֵיה שְׁמֹתָהּ, שֶׁחֶלְקָה וּבְשִׁירָה מוֹתֵר (אם נשחטה
כדינה) ואין אִסוּר בחלבה, שאם מתה חלבה טמא, ואינו כחלב
בהמה טהורה שמתה שהיה טהור.
הגמרא מבארת את האמור בבביתא שטיהר טמאה מכלל נבילה:
אָמַר לִיה רַב יַעֲקֹב בְּרַם אָמַר לְרַבָּא, כִּיּוֹן שִׁנְאֵמַר בְּבִרְיִיתָא שְׁטִיהַר
מכלל נבילה בטמאה, אֵלֶּה מַעֲשֵׂתָּה נִאֲמַר שֶׁנִּבְלָה בַּהֲמָה מְהוּרָה הִיא
הַמְטָא טומאת נבילה, ואילו נִבְלָה בַּהֲמָה מְטָא לֹא מְטָא, וְהִתְכַּן
לומר כן. אָמַר לִיה רבא לרב יעקב בר אבא, תמה אני, מִמָּה
כִּי שִׁבְשִׁיתוּ בָּהּ – וכי בה הרבה זקנים שכמותכם טעו בפירוש
בריתא זו, הלא הִסְתָּא האומרת כן אֵתָּאן (בבבא) לַעֲנִין נִבְלָה עוֹף
מְטָא, שטיהרה התורה עוף טמא נבילה מטומאת בית הבליעה ולא
טיהרה עוף טהור, שעוף טמא שמת אינו מטמא בבית הבליעה
ואילו עוף טהור שמת מטמא בבית הבליעה.
שנינו במשנה מֶלֶךְ וְנִמְצָאָה טְרִיפָה, רבי מאיר אומר אינו מטמא
בבית הבליעה. הגמרא מביאה מחלוקת בפרטי דין זה: אָמַר רַבִּי
יוֹחָנָן, לֹא מוֹתֵר רַבִּי מֵאִיר בְּמִלִּיקָה בְּעוֹף הַפֶּסוּל לַהֲקָרְבָה משום
טהור, אֵלֶּה בְּעוֹפֹת תְּמִימִין שֶׁשִּׁיכְחָה בְּהֵם מִלִּיקָה, אֵכָל בְּעוֹפֹת
כְּעֵלִי מוֹמִין, שאינם כשרים לקרבן, לֹא טִיהַר, שאם העוף הוא בעל
מום הרי הוא מטמא בבית הבליעה. וְרַבִּי אֱלֵעָזָר אָמַר, אִפְּלוּ
בְּעוֹפֹת כְּעֵלִי מוֹמִין טִיהַר רבי מאיר. אֵיתָּמַר נָמִי – נאמר בבית
המדרש עוד דברים הללו, אָמַר רַב יִבְיִי אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, מְטָהר
הֵיךְ רַבִּי מֵאִיר בְּעוֹפֹת כְּעֵלִי מוֹמִין שֶׁנִּמְלָקוּ, וְאִפְּלוּ בְּאִוּוּן
וְתִרְגוּלוּן שֶׁנִּמְלָקוּ, שאינם מטמאים בבית הבליעה, ואף שאינם
קרבים על המזבח כלל אף על פי כן מליקתם מוציאתם מידי
טומאת בית הבליעה.
הגמרא דנה אם כשם שמליקה מועילה לטהר באווים ותרנגולים
כך תועיל עריפה לטהר בעו: בְּעֵי – (נסתפק) רַבִּי יִרְמְיָה, עָרָה עו
בנחל איתן על חלל שמת, מִהוּ שְׁעִרְפָה זו תועיל לפי רבי מאיר
לטהרו מידי טומאת נבילה, כשם שעריפת עגלה על החלל בנחל
מועילה לטהרה מטומאת נבילה. טעם הספק הוא שכיון שנתבאר
לדעת רבי אלעזר שרבי מאיר מטהר במליקת אווים ותרנגולים
משום שמצאנו מליקה המועילה בעוף, שכמו כן יש לומר בדעתו
שיטהר בעריפת עו משום שמצינו עריפת עגלה המטהרת. וצדי
הספק הם, שיש לומר שמה שטיהר רבי מאיר במליקת אווין
וְתִרְגוּלוּן וסבר שהיא במליקה המטהרת בתורים ובני יונה, מְטָא
מֵאִיר – טעם הדבר הוא, דְּמִינָא דְּעוֹפֹת נִינְהוּ – שהם מין עוף, וכיון
שמצאנו מליקה המטהרת בתורים ובני יונה שהם עופות, יש
לטהר גם בשאר עופות, אֵכָל עו אפשר שאינו סובר שיש לטהר
בעריפתו, אף שעריפת עגלה מטהרת, שהרי לֹא מִינָא דַּעְגָּלָה הוּא
– שאין העו מין עגלה, שהעו הוא מין הבהמות הדקות והעגלה
היא מהבהמות הגסות, ואין ללמוד זה מזה. והצד השני של הספק
הוא, אִי דִּילָמָא – (שמה) עו מִינָא – (מין) דְּבַהֲמָה הוּא כעגלה,
ואפשר ללמוד זה מזה, ואין לחלק בין גסות לדקות.
הגמרא מבארת את דין טהרת העגלה הערופה עצמה: וְתִיב
(יִשָּׁב) רַב דִּימִי וְקָאָמַר לָהּ לָהּ שְׂמִיעָתָא – ואמר סוגיא זו, כלומר
את ספיקו של רבי ירמיה, אָמַר לִיה אֲבִי לרב דימי, מִקְלָל – מספק

שְׁהִיטָת אֶת הָאֵדָם, וְהִדְרִיעָה עַל כֶּךָ הִיטָה עַל פִּי עַד אֶחָד, אוֹ עַל פִּי
הוֹדָאת הַפְּעִלִים, שָׂא אֵין הַשּׁוֹר בִּסְקִילָה וּמוֹתָר בְּהִנָּה, אֵלָא
שִׁסְסוֹל לְהִקְרִיבָהּ. אוֹ נִתְעַרְבוּ זִבְחִים בְּשִׁרִים בְּרוֹבָע – בְּשׁוֹר שְׂרַבַּע
אֵדָם, וְאוֹ בְּהֵמָה שְׁנִרְבַּעָה אֵדָם, אוֹ בְּמִקְרָא – בְּהֵמָה
שִׁיחֻדָּה בְּעֵלִים לְהִקְרִיבָה לְעִבְרֻדָּה זָרָה וְעִיָּין עַל הָאִקְרִיבָה אוֹ
הַשְׁתַּחֲוֹו לָהּ, וְנִשְׁכַּר, אוֹ בְּהֵמָה שֶׁשְּׂעָשָׂא עֲלֶיהָ עֲקוּדָה זָרָה

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13

מה הוא למד מכך ולשם מה כתבה זאת התורה? משיבה הגמרא:
מה שאמרה תורה 'טריפה', מִיָּעַץ לָהּ [וְנִצְרָךְ] לְמַעַנְי שְׁחִיטָה
בעוף באופן 'שְׁחִיטָה נעשית לָפָנִים העזרה, שאינו מטמא בבית
הבליעה, וכמו שהובא מברייתא לעיל (טו).
הגמרא מבטאת מנן למד רבי יהודה שעוף שנשחט בפנים אינו
מטמא. שואלת הגמרא: וְהִיא הִלְזָה הַלּוּמָד מִטְרִיפָה? לרבות עוף
טריפה שנשחט שמטמא בבית הבליעה, מהיכן הוא למד למעט
עוף שנשחט בעזרה שאינו מטמא בבית הבליעה. משיבה הגמרא:
'מִיָּיִחָא' אֲתֵרֵינָא בְּתִיב - פעם נוספת נאמרה 'טריפה' בנבלת עוף
טהור, שמלבד הפסוק האמור לעיל קיים פסוק שני אודות טומאת
בית הבליעה, ובו נאמר (ויקרא כב ח) 'בְּעִילָה וטריפה לא יאכל
את הטמאה בו אני ה'/' ומה שנאמר בו 'טריפה' בא ללימוד זה, למעט
עוף הנשחט בעזרה מטומאת בית הבליעה.

14 הגמרא מבארת מה לומד רבי מאיר מ'טריפה' שנאמרה בפסוק
15 השני. שואלת הגמרא: ורבי מאיר הלומד זאת מ'טריפה' שנאמרה
16 בפסוק הראשון, מה הוא דורש מ'טריפה' שנאמרה בפסוק השני.
17 משיבה הגמרא: חד 'טריפה' בא למעושי שחיטה בעוף באופן שהיה
18 נעשית לפנים העזרה, שאינו מטמא בבית הבליעה, וכאמור, וחד
19 'טריפה' בא למעושי נבלת עוף שם, שטומאת נבלת עוף בבית
20 הבליעה אינה נוהגת אלא בעוף טהור שיש במינו איסור טריפה,
21 ואינה נוהגת בעוף טמא שאין במינו איסור טריפה, שהוא אסור
22 בין נטרף ובין לא נטרף.

23 הגמרא מבארת מנין למד רבי יהודה שעוף טמא אינו מטמא בבית
24 הבליעה. שואלת הגמרא: ורבי יהודה, הדורש את שתי הפעמים
25 שנאמר 'טריפה' כנבלת עוף טהור, אחת לרבות עוף טריפה
26 שנשחט שהוא מטמא בבית הבליעה, והשנייה למעט שחיטת עוף
27 בעזרה שאינו מטמא בבית הבליעה, מהיכן הוא לומד לשמט
28 עוף טמא מטומאת בית הבליעה. משיבה הגמרא: רבי יהודה מן
29 הפסוק 'נבלה וטריפה לא יאכל לקטמא בה' נקטא ליה –הוא לומד
30 זאת, שלא יהיה צריך לומר שנבילה מטמאת באכילתה, אחר
31 שכבר למדנו את דין טומאת בית הבליעה בעוף טהור מהפסוק
32 'וכל נפש אשר תאכל נבילה וטריפה' וגו', וכאמור, ולומד ממנו
33 רבי יהודה דין זה, וכאמור משמו בברייתא המובאת לעיל (טז,
34 רבי יהודה אומר יכול תהא נבלת עוף טמא מטמאת בגדים אבית
35 הבליעה, תלמוד לומר נבילה וטריפה לא יאכל, מי שאיסורו
36 משום בל תאכל נבילה, יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל
37 נבילה אלא משום בל תאכל טמא'.

הגמרא מבארת מה לומד רבי מאיר מהפסוק השני בנבלת עוף
טהור. שואלת הגמרא: וְרַבִּי מֵאִיר הַדּוֹרֵשׁ לִמְעַט עוֹף טָמֵא
מִטּוֹמָאֵת בֵּית הַבְּלִיעָה מִמָּה שֶׁאִמְרָה תוֹרָה 'טְרִיפָה', הֲאֵי – פֶּסוּק
זוֹ 'נִבְלָה וְטְרֵפָה לֹא יֵאָכֵל לְטָמְאָהּ בָּהּ', יֵשׁ בּוֹ יִתְרוֹ, שֶׁלֹּא הִיְתָה
צְרִיכָה הַתּוֹרָה לִזְכֹּר שֶׁנִּבְלָה מִטּוֹמָאֵת בִּאֲכִילָתָהּ, וְכֵאמֹר, מֵאִיר
עֲבִיד לָהּ – מִה הוּא לִמַּד הֵימֵנוּ. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָה: פֶּסוּק זֶה בֵּא לִלְמַד
לְשִׁיעוּר אֲכִילָה שְׁטָמָא בְּבֵית הַבְּלִיעָה שֶׁהוּא בְּכִנְיָהּ, שְׂכִין
שֶׁאִמְרָה תוֹרָה הֵלֵךְ יֵאָכֵל נִבְלָה לְטָמְאָהּ בָּהּ, לִמְדֵנוּ שֶׁשִּׁיעוּר

זבחים. פרק שמיני - כל הזבחים דף עא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רלה רש"י תוספות

שחמית את האדם על פי עד אחד או על פי הבעלים דשור שחמית על פי הבעלים איפטר ליה מסקילה דמורה בקנס פטור וכן רובע ונרבע ע"פ עד אחד או ע"פ הבעלים דהשתא לאו שור הנסקל הוא וליכא למימר מיתו שדורי מותרין להדיט אם לא מפני חובב המערב בן ואי איפשר למכור את כולו לצורכי מין אותה זבח להקריבם שדרי פסולים להקריבה כדאמרין בתמורה (דף כח.) מן הבמה להוציא הרובע והנרבע מן הקבר להוציא את הנרבע מן הצאן להוציא את המוקצה ומן הצאן להוציא את הגוגל מוקצה שהקצה לצורך (תקורב) עבודה זרה ולא הקריבו ונעבד שנעשו עבודה זרה והשתתחו לו ואמרין בפרק כל האסורין במסכת תמורה (דף כט.) דמותרין להדיט:

כלאים

ביניהם אלא אמר רבא שנים שהיו עומדין ויצא חץ מבניהם פטורין ואפילו אבא חלפתא דלא תלינן ביה שדורג אבל בשוורים אותן שיהיו ללכות בן חייבין משום מוכרין דערע דערע ופירש ר' דשור הנסקל אינו נאסר מחיים ופירש ר' דבולא הדיא שמעתא (ב"ק דף מא.) דמשמע שנסאסר סקל יסקל השור איני יודע שהיא נבלה ונבילה אסורה באבילה ומוכתה כן דאסור דפרק שני קדושין (דף נו.) הכי פריך כל צפור טהורה תאכלו לרבות המשוכלת וזה אשר לא תאכלו מהם לרבות את השחוטת ופרין איפוך אנא ומשני לא מצינו בעלי חיים שאסורין שלא יהו מותרין כששחטן בר מאלו שעומדין ומוקצין למצותן ולכן אין לאסור משולחת לומר דהל עליה איסור לאחר שילוח לאסורה באבילה כדן שאר עופות טמאין דכתיבי בקרא ופרין (ויהי רובע ונרבע) דאסורין פירוש דמחיים אסורין לשחוטן ולהקריבן לגובה ומשני הני מילי לגובה אבל להדיט שרי והרי רובע ונרבע בעדים דמחיים אסורין פי' דמחיים אסורין לישחט ואם שחטן אסורין אף אני אביא משולחת ומשני רוב בעלי חיים קאמרין אם כן דאין שור הנסקל נאסר כל זמן שהוא חי שור שלא נגמר דינו שנתערב באחרים שנגמר דינו כולן פטורין דמותרין בגיהא ועבודה ואין כאן עיני הדין כיון דפטורין מסקילה מיהו לכשישחטו או מיתו יהו אסורין בהנאה וזה דאמר בסוף פרק שור שנגנ' ד' (דף נה.) ושם ד"ה (מכור) דשור שנגמר דינו מכור אינו מכור אפילו לירידא היינו משום דאסור לענות דינו ומצוה לסוקלו ועוד דאין לו מכר דאין לו בעלים והלוקח אינו יכול לזכות בו יותר משאר אדם אבל כי לא נגמר דינו מכור מכור לשחיטה אי נמי לירידא דמצי לאערזקה לאנמא וכי שחט ליה ולאחר שנגמר דינו אסור באבילה כן נראה לר"ת כמו שפירשנו וקשה דבסוף פרק קמא דערכין (דף ז:) משמע דשור הנסקל נאסר מחיים גבי האשה שמתה נהנין בשערה דמפרש התם זו מיתתה אסורתה וזו גמר דינה אסורתה ויש לומר גמר דינה דמחיים גורם לה להיות חל עליה איסור שאסורה אפילו שחטה דעבודה כעין בשר וזו מיתתה אסורתה אי עליה שום איסור מחיים ויש להביא ראיה דלא נאסר מחיים מהא דתניא בפרק מרובה מדת (ב"ק דף עא.) ובפרק אלו נערות (כתובות דף לג.) (גבי) גגב שור הנסקל וטבחיו משלם תשלומי ד' ח' דברי רבי מאיר ואמאי הא ליתא במכירה ושמעינן ליה לר"ש לקיש בפרק מרובה מדת (ב"ק דף עא.) דכל שישנו בטביחה ישנו במכירה וכל שאינו בטביחה אינו במכירה וזה דכל שאינו במכירה אינו בטביחה אבל אי שרי בהנאה נוחא שיכול למכורו לרובע עליו עד בית הסקילה או ליהנות בו מעט עד אותה שעה או אם היו בית דין מתעצלין בסקילתו ומיהו מה שאמר ר"ת דאין לו מכר דאין לו בעלים זה לא נוכל לקיים ומה שפסק ר"ת בעד שיש בו שור אחד ספק דרוסה דשרי מטעמא דכל דפריש מרובא פריש לא יתכן דיש לאסור גזירה שמא יקח מן הקבוע אפילו היכא דפריש מאליו רק בדבר שלא נאסר בתערובת כגון ט' תנויות (אחת) מוכרות בשר שחוטת ואחת נבילה (פסחים דף טו.) התם שרינן אי פריש אחת ולא גזרינן שמא יקח מן הקבוע שדרי האיסור ניכר וידוע היכן הוא ולכן שרינן היכא דפריש או כגון דנמצא ביד גוי אבל אם נאסר בתערובת ופריש לא אמרינן דפריש מרובא פריש ואם יש בעד ספק דרוסה אפילו אחד בריבוא כולן אסורות ובפריש אחת מהן פליגי רב ושמואל בגמרא (לקמן דף עז.) אי אסרת השאר אי לא אבל בהדיא נופא אותה שפירשה לא פליגי וכולי עלמא דאסרא וכל איסורי הנאה שפירשו מתערובתן אסורין ולא אמרינן מרובא פריש וטעמא משום גזירה שמא יקח מן הקבוע ולא שזא חולין ולא שזא קדשים ויש להחיר הבמה שנושא חובב וחזרונה מצילה ונתערבה בעד משום דאין דרוסה אלא ביד ושזא טרפה בשנים והוה ליה ספק ספקא וכן הנין שנושא אוז שזא נשאה בחרטום או בין רגליו ולא הכה ביד מיהו יש ליישב דברי ר"ת דלא דמי לטבעת של עבודה זרה דשאני בעלי חיים כיון דאפשר ע"י דנבששניהו דנינידין ואם תאמר אמאי תנן מיתו נימא ירעו עד שישתאבו ויפדו ואחר כך נימא כל דפריש מרובא פריש דהשתא להדיט חזו שדרי כמה קדשים אמרינן בהו ירעו ולא חיישינן לתקלה ובסיפא אמרינן ברובע ונרבע ירעו ולכשישתאבו יפדו וישחטם ויאכלם מטעם דפריש מרובא פריש ויש לומר דלא עבדינן תקנה ברעיה כיון דלאחר רעיה לא מישתרי נמי אלא מטעם כל דפריש ועוד שאל הרב רבי יצחק מר"ת דקאמר רבי שמעון (סנהדרין דף עט.) הנסקלים בגשרים ידונו בסקילה שהשריפה חמורה גזיל בתר רובא להחמיר בדיני נפשות בדאיתא פרק קמא דחולין (דף יא.) דלא חיישינן שמא במקום סייף נקב היה ותיקין ולא אולנין בתר רובא להחמיר כיון שנהרג בלאו הכי במיתה אחרת אי נמי לא אולנין בתר רובא לחייב אותו שהוא ודאי בסקילה ומהאי טעמא לא תקשי לן הא דאמר פרק אלו ח' הנשרפין (סנהדרין דף עט.) דאדם נרצח שלא נגמר דינו שנתערב עם אחרים שנגמר דינו כולן פטורים דמשום רובא לא נעביד דבר שהוא שקר ודאי דודאי יש אחד שאינו בר מיתה כלל לפי שלא נגמר דינו ולא דמי לאותו שדורג ודאי אלא דלא ידיענן אי טריפה הוה אי שלם הוה ועוד יש לומר דהוה ליה קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ופטור מדאורייתא דספק נפשות להקל וכי תימא שניכשניהו ונימא דכל דפריש אי אתה רשאי למושבן להחמיר עליו ועוד גזירה שמא יקח מן הקבוע וזה דפריך מעיקרא אי תני הגשרים בנסקלים תיפוק לי דרובא נסקלים ניהו הכי פירושא לכל הפחות לא גרע משום דרובא נסקלים:

על

פי עד אחד או על פי הבעלים. פירש בקונטרס דפטר ליה מסקילה משום דמודה בקנס פטור וכן פירש במכות (דף ו.) דאין אדם נהרג על פי עצמו מטעם קנס ונראה דאפי' אמרי שנגמר דינם בבית דין פלוגי אין נהרגים על פיהם ואע"ג דכי האי גוונא מחייב בקנס כדמוכח בפרק קמא דמכות (דף ד.) וגבי פלוגי רבע שורי בפרק קמא דסנהדרין (דף י.) מפרש משום דאדם קרוב אצל ממונו לא אמרינן ונהרג שורי ולא פלגינן דיבורא אלא הדורב והשור נהרגין ואי קנס מיקרי כי נמי אמת הוא שרבע שורו אמאי נהרג שור על פי זהא מודה בקנס פטור כמו אם אמר גנבתי וטבחתי דפטור מכפל דו' וזה ונראה לי טעמא דאינו נהרג על פי הבעלים אם אין עד אחד עמו כדאיתא פרק כל האסורין (תמורה דף כט.) זה הוה מותרות באבילה מנולן אי ס"ד להדיט אסיירי למה לי למעטיניהו לרובע ונרבע לגובה ואע"ג דחתם לא מזכיר ברובע ונרבע על פי הבעלים מכל מקום על כל ענין שפסול גבוה ומותר להדיט קאי מנהני מילי. ברוך: **ברובע** ונרבע. פירש בקונטרס על פי עד אחד או על פי הבעלים שנאסר לגובה ולא להדיט דבשני עדים היה נאסר אפילו להדיט וכן משמע בריש פ' בתרא דכריתות (ד' כד.) דאמר רבי יוחנן שור הנסקל שהחזיקו עדי כל המחזיק בו וזה אמר רבא מסתברא טעמיה דרבי יוחנן כגון דאמר ליה נרבע שורי ואי לא ליתסר בהנאה אמאי מייאש הלא העור מותר בהנאה והבשר לכלבים וכן נמי משמע בפרק האיש מקדש (קדושין דף נו.) דפריך דהרי רובע ונרבע בעדים דאסיירי מחיים להדיט ואם תאמר ומנולן הא כי כתיב קרא בגוגל כתיב ולא יליף מהדרי דאמרין פרק שור שנגנ' ד' (דף נה.) (ב"ק דף מ.) שיש בגוגל שאין ברובע ויש ברובע שאין בגוגל ושזא איכא שום דרש:

ובטרופה

אגרות קודש

[כ"ט סיון תשי"ג]

...נהניתי למי"ש ע"ד המקוה שהכל בטוב, ולפלא שלא הזכיר באיזה אופן נקוו המים, אם מי גשמים או כ' - ובהתאם למה שכתבתי לכת"ר ש' מכבר. ובודאי ימלא במכתבו הבא...

ובמציאות, בג'ו' דייק האי טריפה היכי דמי אי ידע לזיל ולישקלה ומפרש רבי ימימה כגון שנתערבה בחולד טריפה ורבי אליעזר היא ורבי ינאי מפרש כגון דאיתערבה נקבות הקוץ בדרוסת הזאב וריש לקיש מפרש כגון דאיערב בנפולא והקשה ה"ר אפרים כיון דלא ידיעה מה מועלת כאן רעייה דלמיכלא א"א משום ספק טריפה ולגנים

לכלבים אי איפשר דאן פוּדן את הקדשים
להאכילן לכלבים ומחיים נמי לא איפשר ליתנות
פסולִי המוקדשים אסורים בגיזו ובדודה מיהו
למדי דאיערבר בדוּרסה יש לה בדיקה לאחר
שחיתת אם האויזמה בשר כנגד נמי מעיים אם
כנגד הסימנים דאפי' ודאי דרוסה יש לה בדיקה
ולמדי דאיערבר בנפולה נפולה יש לה בדיקה אבל
למדי בודלי טריפה קשה ושטא קסבר פוּדן את
הקדשים להאכילן לכלבים כאיבא דאמרי בפרק
שני דבבכורות (דף סז) אי נמי דבבבארינן (פסחים
דף א) פוּדן את הקדשים להאכילן לכלבים אם
מילי היבא דלא חזו אלא לכלבים בגון קדשי
שמתו או נטרפו אבל הני אסורים מתמת טריפות
חולין שנתערבו בהן אבל קדשים גופייהו אם היה
מכירן דחזו לדידיה שרי להאכילן לגוים ולכלבִּים
ומיתרנא בחכי פירכא פסילי שהיה מקשה ה"ר
אפרים בבכורות פ' כל פסולי המוקדשים (דף לב)
בכור מותר ר"ע אפי' לגוי ולקמן בפ' טבול יום (דף
קג) אמר ר"ע מדבריהם למדנו שהמפשיט את
הבכור ונמצא טריפה שיארתו הכהנים בעזרו
משמע דחוקא בעזרו אבל בכשרו לא דאסור
להאכילו לכלבים ולגוים ולפי מה שפירשתי נראה
דמידי ולא חזי לשריטא אסור להאכילו לכלב
ולגוים אבל מידי דחזי לישראל כיון שנפדו
ליתן לכלב הדיינו טעמא דרדישנין ואבלת ולא
לכלבין כלומר דבר שאין עומד אלא לכלבין
אבל היבא דחזי לדידיה אישחרו לגמרי דאיתקש
לצבי ואיל וא"ת בפרק הבה (ב"ק דף גג) דפטרנין
עזי פסולי המוקדשים שנפל לבור משום דרובתי
ומתני דילה ירו מי שמתו שלו הרי גומל
שלו

כרתנן (לִקְחֶנָּה דָּף קנ): ראייתו הכהנים בעיור ומשום עור לחודיה אִיצְטְרִיךְ שור ולא אדם
 יהיה מחייבנא באדם דחשיב חמת שלו משום עור דשרי בהנאה מדארייתא ולא אסור אלא
 משום גזירה שמא יעשה עורות אביו ואמו שטחין (חולין דף קכב). וי"ל דסוגיא דב"ק (דף
 נג:) אתיא ממקנא דפרק טביל עור (לִקְחֶנָּה ד' קד). דפסקי כרבנן שר כקבורה ועור שריפה:
ויבא ברמי היפה שבוך. פירשי ויקח מעות כשיעור דמי היפה שבוכלן ויאמר כל משום
 שהוא הובח יאה מחולל על מעות הללו משמע לפירושו שהובח מעורב בריבוא
 של רובע וערבע והלשון משמע כן ואי אפשר לומר כן דרומיא דרישא קתני שהנסקל תעבר
 ברוכ וביחוס וכן מוכח בגמרא ובדמי היפה שבוך הנינו נמי היפה של כל אחד ואחד ומניח
 הגרע עליו שכל היפה יחולל:

לשם זה שהוא. פירש בקונטרס (כדי) כשיקריבנו יאמר הרי הוא לשם בעלים שלו וזשה
דהא אמר בריש מביילתן (דף כ) אתנו בית דין דלא לימא לשמן דילכא אתי למימר
שלא לשמן אלא לשם מי שהוא דיינו סתמא ודסתמא נמי כלשמן דמי: **מ**י קתני בכמה. בפרק
כל האסורין (תמורה דף כח), משני בענין אחר ולא פריך היתם וליתני הא ולא בעי אה
כדפריה: וזל

דהדיוט נמ תנא ליה ואלו אסורין בר'. מכמה משניות הוה מצי לאתויי ממתני' דאפה בר את הפת במסכת עבודה זרה (דף מט:; וממתני' דערלה (פ"ג מ"ה ו) בערלה ובכלאי הכרם:

וּלְיָבֹטָלוֹ

לדחוס ברעיה ובפרייה דלא איירי התם בנתעברו באיסורי הנאה: אבל חני. דלהדיוט נמי אלא ידעו וימכרו דלא חמיר דין הדיוט כולי האי קמ"ל מיתת: **אי מהבא.** אשמעינן דאפי' באיסורי הנאה אבל הך דתמורה דלא איערבו בהו איסורי הנאה אימנא לא לאסרינהו איסוריהו וינטלו ברובא ואפילו לגבות: **הא תנא** לית. דהך במתני' דלא טעיל לגבות דקד' במתני' גבי רובע ונרבע בכמה דן אוסרין: כל שוה התם קתני. במסכת תמורה הוא דקתני עלייהו קאי: וינתינא **הא** דתמורה. דהא דאובחסי: **הא תנא** **איצטריבי** ליה. דהתם אלא במסכת עירובי דהא דאסריהו קתנינא דלא טעיל ברובא ומיחסר

1 **כלאים וזריפה ויוצא דופן:** שור או כשב פרט לכלאים כי יולד פרט ליוצא דופן טריפה
2 התם אמרינן כשדורא אמר מן הבקר למטה שאין ת"ל להוציא את הטריפה ולהדיוט
3 מותרת בהנאה להשליכה לכלבים: **ירעו עד שיסתאבו:** דמחמת הובח המעורב בקן נאסר
4 בולן להדיוט ולחלו על המעות בעודו תם אי אפשר הילכך ירעו עד שיסתאבו ויביא

דמי דיפה שבדן מאותו המין ממין הקרבן אם
עולה הוא יביא מעות כנגד דמי דיפה שבכולן
רשומא הובח חולל דיפה ויאמר כל מקום שהוא
הובח יתא מחולל על מעות הללו וביא מן
המעות עולה ואם שלמים שלמים: נתעברו
בחולין תמישין. או אחד בלחם או זבח אחד
בחולין הרבה ימכרו כל החולין לצרכי מין אותו
הקרבן(א) ונמצאת דהי כולן קדשים של מין
אחד אלא שאין ידוע כל אחד של מי האובן
ויקרב בכולן כל אחד ואחד לשם מי שהוא
בדקתני חזק: קדשים קדשים מין בטיני. אלא
שבעליהן מוחלקות יקרב כל אחד לשם מי
שחוא: מין בשאני מיני. עולה בשלמים שאין
מתן דמן ואימוריהן שוה: ויפטר. נמצאו דמי
עולה עולה דמי שלמים שלמים ואינו יודע איזו
עולה ואיזו שלמים היכלך יטול מעות (ומביתו)
כנגד דמי דיפה ויאמר כל מקום שדן ממונות
עולה יתחלל על אלו וגו(ואלו מעות כיצא
בחן) לפי שאינו יודע איזו מין היה יפה וריבא
מעות כיצא בחן ויאמר כל מקום שדן מעות
שלמים יהיו מחוללין על אלו ונמצא מפסיד
אותו ערך מביתו ול"נ דלא גרסין וימכרו אלא
יעו עד שיתאבדו ויביא בדמי דיפה כל
ובתחילת חילולן יאמר כל מקום שהיא עולה
תהא מחוללת על אלו וכל מקום שדן שלמים
יהיו מחוללין על אלו וביא מאלו עולה ומאלו
שלמים ותדע דלא גרסין ליה דלא נתעברו
בבכור ומעשר(ד) דאמר נמי וימכרו אי אפשר
דלא תנן במעשר נאמר לא יאלא ואינו נמכר לא
חי ולא שחוט לא חם ולא בעל מום וילפנין לה

בבכורות (דף לב) דהאי לא ינאל לא ימכר הוא אלא הכי גרסינן ידעו עד שיסתאבו
ויראבלו כמעשר וכבכור: **תעריבו**: וזכדים כגון עולה בבכור או במעשר בהמה שאין תופסין
בדמיון בקדושתו ולהקריבין אי איפשר שזה כליל וזה נאכל או אפילו הוא שלמים זה טעון
מתן ארבע עה מתן אחת וכן סמיכה וזכבים: **ידעו עד שיסתאבו**: ויבאי מעות בדמי היפה
ואמר כל מה שהוא הזבח תחפס את דמיו לא מחולל על מעות הללו נמנא אולתא
במעות בבכור ומעשר על מומין ויראבלו מעורבים כולן תורתהו בכור ומעשר בעלי מומין
שלא ישחטו באיטילוי ולא ימכרו באיטילוי ולא ישקלו בליטרא כדתנן במנחות דף ע"א) כל
פסולין מוקדשים הנאתן להקדש לפיכך נשחטין באיטילוי לאחר שנפדו ונמכרים באיטילוי
ונשקלים בליטרא וכמה דמשכיר במכירתן טפי ופריך לזה מעיקרא דחין מן הכבור
והמעשר שהנאתן לבעלים שאין מביאין בדמיהן קרבן וכן א"ר השתא איכא בהאי זבח
המעורב פסולא דהקדש דכין דאין נשקל בליטרא לא טפי ופריך ליה אין ה"נ אי משום
פסולא דידעא דמקדשין בבכור ומעשר נתי דאי לא הוה מערב דליכא זילותא אלא
בדידה מולולין ביה משום דרווחא נמי ידידה הוא אבל באחרני משום אידו לא
מולולין: **הכל יכולין להתערב**: בכל שני מיני קדשים אפשר ליה שידו מעורבין: **חזין מן**
ההפאות ואשם: שאין מתערבין זה בזה לפי שניכרין זה מזה כדמפרש בגמרא: **במ' מא**
אפילו: כל שכן כיון דרובא למיתא זמותה שנתערבו בהן **הפאות המתות**: חד דאיסורא
והרובא דהיתרא: **כל האסורין כו'**: משנה היא בסכת תמורה: **אסורין בכל שוק**: כל
המעורבין בהן ואפי' אחד בריבוא: **הני מילי לזבות**: מכלל המעורבין אסורין לגבוא המותר
חול לפרייה דהא באיסורי תנאה תערבה: **אימא**: ניטביל איסורי תנאה ברובא שאין ימותר
קדשים נמי מפסדינן ולא תנא ההיא בתמורה: **ה"א הני הוא דמפסדינן משום דאיעורב**
לזו אלא ניטביל ברובא וקריבו צריכא: אבל תנא דלאו **איסורי תנאה** ניהו: **אימא קיל**
במנותינן תערבו בשור שנעבדה בו ולמה לי למיחד ולמיתנייהו התם: ומשני **מי קתני**:
ין בכל שוק דאי ממתני' דילמא טבלי במאוא כי במאתים ואחד ברבוא דקתני מתני' לאו
בכל שוקא תני ולא תתקנא וזאת תתקנא ידעו עד שיסתאבו כו': **הדרישו**: נמי תנא
שדלמה לי למיתני הכא בחסאת חסותהו ושור וטביל:

בריבוא, הלא כאשר רוב הבהמות דינם במיתה יותר פשוט שאף
המיעוט יהיה במיתה, ומה החידוש בכך. מתרצת הגמרא: **הכי**
קאמר, כל הוֹכְחִים הכשרים שֶׁנִּתְעַרְבוּ בָהֶן – בתוכם חֲטָאוֹת הַמִּתּוֹת
או שור הנסקל, אפילו אחד פסול בריבוא זבחים כשרים ימותו
בָּהֶן, ומעתה התחדש בדברי המשנה, שאף על פי שהיו ריבוא
בהמות כשירות, הואיל והתערב בהם פסול אחד דין כולם במיתה.
הגמרא מביאה משניות נוספות שנשנה בהם כעין דין משנתנו,
ודנה איזה חידוש יש בכל אחת מהן. מקשה הגמרא: מה חידש לנו
התנא במשנתנו שפסול אחד שנתערב בהרבה כשרים פסול את
כולם, הלא כבר תנינא **חדא זמנא** – שנינו זאת פעם אחת במסכת
תמורה (כתב), **כל הבהמות האסורות לנבי מִזְבֵּחַ שנתערבו בבהמות**
הראויות לגבי מזבח, אסורין אותם אפילו בכל שָׁחַח – בתערובת
אחת פסולה באלף כשירות, כגון **הַרְבֵּעַ וְהַנְּרֵקֶעַ** והמוקצה והנעבד
והאתנן ומחיר והכלאים והטרפה ויוצא דופן שנתערבו באלף
זבחים כשרים, שכולם אסורים. ומאחר וכבר שנינו כן במסכת
תמורה מה בא התנא של משנתנו לחדש.
מתרצת הגמרא: **אמר רב אשי, אמריה לְשִׁמְעָתָא** – הקשיתי את
הקושיא קמיה **דְּרַב שִׁמְי, ואֲצִירֵהּ** – והשיב לי ששתי המשניות
נצרכות, **דאי מִתְקַתֵּם** – שאם היה רבי שונה לנו רק את המשנה
בתמורה, הֲוֵה אֲמִינָא, מה שהחמירו חכמים ואמרו שבתערובת
קדשים אין דין ביטול, **הני מילי** – דברים אלו דווקא כשנתערבו
בהם בהמות האסורות רק לְנִבְיָה, כרובע ונרבע שאסורים
בהקרבה ומותרים בהנאת הדיוט, לפיכך אסרו חכמים את כל
התערובת ואמרו שירעו הבהמות עד שיפול בהם מום ויפדו ויהיו
כל הבהמות שנפדו מותרים להדיוט, אֲבָל כשנתערבו בהם בהמות
האסורות גם לְהַדְיוֹט, כחטאות המתות ושור הנסקל האסורים
בהנאה, שאין להם תקנה ברעיה ופדיה, **אִימָא לא** – שמא תאמר
שלא החמירו חכמים בתערובת זו שימותו כולם, לא יתבטל
האיסור הנאה ברוב זבחים כשרים וירעו ויפדו. לפיכך באה
משנתנו להשמיענו שגם באופן זה אין האיסור בטל ברוב וכולם
ימותו. **ואי מִתְקַתֵּם** – ואם היתה נשנית דין משנתנו ולא המשנה
בתמורה, הֲוֵה אֲמִינָא – הייתי אומר, הֲנִי – חטאות המתות ושור
הנסקל הוא דאינם בטלים ברוב, משום **דאִיסוּרֵי הַנֶּהֱא נִינְהוּ**,
ובדבר האסור גם באיסור הנאה להדיוט החמירו חכמים יותר,
אֲבָל הני – רובע ונרבע וכיוצא באלו השנויים בתמורה שאינם
אסורים בהנאה להדיוט, **אִימָא לא** – שמא תאמר שלא החמירו
בהם חכמים שיאסרו את כל התערובת, לפיכך צִירִיבִי גם את
המשנה בתמורה להשמיענו שגם בהמות שאינם אסורות בהנאה
אינם בטלות ברוב.
מקשה הגמרא: כיצד אפשר לבאר שהמשנה בתמורה נצרכה
להשמיענו שדברים וְלֹא אִיסוּרֵי הַנֶּהֱא נִינְהוּ, כרובע ונרבע אינם
בטלים ברוב להתיירם בהקרבה, **הא תנא ליה** – הרי כבר שנה זאת
התנא בהמשך משנתנו. מתרצת הגמרא: **מי קִתְּנִי (בְּכֶמֶה) – האם**
בהמשך כשמדברת המשנה על הדברים שאינם אסורים בהנאה
היא מפרשת בכמה הם אסורים את התערובת, הלא את זה שהם
אסורים בכל שָׁחַח הֵם – במסכת תמורה קִתְּנִי ולא במשנתנו,
ולכך נצרכה המשנה בתמורה.
מקשה הגמרא: מאחר ובמשנה בתמורה נשנו כל הדינים, וְנִתְּנִי
הא – שישנו את המשנה בתמורה בלבד וְלֹא בְּעֵי הָא – ולא צריך
להשמיע דין זה בהמשך משנתנו. מתרצת הגמרא: **תִּתְּנָתָא**
אֲצִירִיבָא ליה – המשך משנתנו נצרכה כדי להשמיענו מהי
התקנה שישנה לתערובת זו, וכפי ששנינו ירעו עד שיתאבדו
ויפדו.
הגמרא חוזרת למה שביארה לעיל בחידוש משנתנו. מקשה
הגמרא: כיצד נתפרש לעיל שהחידוש ברישא של משנתנו שלא
הקילו חכמים גם באופן שהבהמה שהתערבה אסורה בהנאה
להדיוט, הלא **דְּהַדְיוֹט** – שבמהה האסורה בהנאה להדיוט אסורת
את כל התערובת נִמִי תִנָּא ליה – גם שנינו כבר במסכת עבודה זרה
(עד), וְלֹא דברים אסורין בהנאה וְאִיסוּרֵינָא את התערובת **בְּכָל שָׁחַח**,
כגון **יין נֶסֶךְ וְעִבּוּדֵי חֲנֻכָּים וכו'**, ומאחר וכבר שנינו כן במסכת
עבודה זרה מה חידש התנא בהמשנתנו.

או שנתערבו הזבחים הכשרים בְּכִלְאִים – בבהמה שנולדה מתיש
ורחל, שפסולה להקרבה, וּבְפִרְיָהּ – או בבהמה טריפה. וּבִיּוֹצֵא
דוֹפֵן – או בולד בהמה שיצא ממעי אמו דרך דופן הבטן, שפסול
להקרבה. בכל האופנים הללו ירעו בהמות התערובת עַד שִׁיסְתָּאבוּ
– שיפול בהם מום ולא תהיה בהמת הקדשים שבתערובת ראויה
להקרבה, וּפְקִירוֹ, ועל ידי כך תצא בהמת הקדשים המעורבת
לחולין ויתפס קדושתה במעות, והיא מותר ליהנות מן התערובת.
לאחר מכן יקח הבעלים כנגד שווי הבהמה שהיו דריה
מרובים ביותר, כי שמא היא היתה הזבח, ויאמר, המעות שנתפסו
בקדושת הזבח הרי הם מחוללים על המעות הללו, וּבִיּוֹא בְּדָמִי
הִיפָה שָׁבָחֵן – בדמי המעות המרובים הללו יקנה קרבן מאותו הַמִּין
שהתערב.

המשנה מביאה אופנים נוספים של תערובת זבחים עם בהמות
הכשרות להקרבה: **נִתְעַרְבוּ זבחים בְּבהמות חולין תְּמִימִים** הראויות
להקרבה, ולא ידוע מי מביניהם היא הבהמה שהוקדשה דרך,ן,
וּפְקִירוֹ בהמות החולין שבתערובת לְצוּרִיבִי אותָּ הַמִּין – לאנשים
הצריכים להקריב קרבן מאותו המין שהתערב, ויקריב הכהן כל
קרבן וקרבן לשם בעליו.

נתערבה בהמת קְדָשִׁים של ראובן בְּבהמת קְדָשִׁים של שמעון, אם
היתה התערובת מִין כְּמִינוֹ, כגון שנתערבה עולה בעולה, [וְהָיָה יִקְרַב
– כשמקריב הכהן את הבהמה האחת, יאמר שמקריבה לְשֵׁם מִי
שָׁהוּא בעליה, וְהָיָה יִקְרַב – וכן כשמקריב את השנייה יאמר
שמקריבה לְשֵׁם מִי שָׁהוּא בעליה.

נתערבה בהמת קְדָשִׁים בְּבהמת קְדָשִׁים מִין בְּשָׂאִינוֹ מִינוֹ, כגון
שנתערבה בהמת עולה בבהמת חטאת שאין דמן ואימוריהן
על המזבח שוה, ולכך אי אפשר להקריב כל אחת מהם עד שיוודע
מה היא. ירעו שתי הבהמות עַד שִׁיסְתָּאבוּ – שיפול בהם מום
(וּפְקִירוֹ), והמעות שיקבל המוכר ממורתם יתפסו בקדושת
הקרבנות, ונמצא שבידי מעות שעל חלקם נתפסה קדושת עולה
ועל חלקם נתפסה קדושת שלמים, ולכן צריך המוכר לקחת מעות
אחרות מביתו כשיעור המעות שקיבל עבור הבהמה היפה ביותר,
שמא היא היתה של עולה, ויאמר המעות שנתפסו בקדושת עולה
בכל מקום שהם יהיו מחוללים על המעות האלו, ויצאו הראשונות
לחולין ונתפסו אלו תחתיהם, וּבִיּוֹא בְּדָמִי הִיפָה שָׁבָחֵן – באותם
דמים מרובים, בהמה לקרבן מִמִּין זֶה – ממין העולה. ושוב יקח
מעות אחרות מביתו כשיעור המעות שקיבל עבור הבהמה היפה
ביותר, שמא היא היתה של שלמים, ויאמר המעות שנתפסו
בקדושת שלמים בכל מקום שהם הרי הם מחוללים על מעות אלו,
ויצאו הראשונות לחולין ונתפסו אלו תחתיהם וּבְדָמִי הִיפָה שָׁבָחֵן
– ובאותם דמים מרובים יביא בהמה לקרבן מִמִּין זֶה – ממין
השלמים, ונמצא שִׁיסְתָּאבוּ הבעלים את הַפְּוִרִי – המעות שהוסיף
על שווי הקרבן השני מִבֵּיתוֹ.

נִתְעַרְבוּ זבחים כגון עולה או שלמים בְּכִבּוֹר וּבְפִעֶשֶׁר בהמה,
אסורים במכירה ובפדיון גם אחר שיפול בהם מום, אלא הבכור
נאכל לכהנים והמעשר בהמה לבעלים. ירעו בהמות התערובת עַד
שִׁיסְתָּאבוּ, ויקח מעות מביתו ויאמר כל מקום שנמצא זבח העולה
או השלמים ידא מחולל על מעות אלו, ויצאו העולה או השלמים
שבתערובת לחולין, ונמצא שחולין ובכור או מעשר מעורבין,
ועתה יֵאָבְלוּ כל בהמות התערובת בקדושה בְּכִבּוֹר וּבְפִעֶשֶׁר,
הדינו שלא ישחוטם ולא ימכרום באיטליו ולא ישקלום בליטרא.
מסיימת המשנה: **הַכֹּל יוֹבֵלִין לְהִתְעַרְבֵי**, כלומר, כל סוגי הקרבנות
שייך שיתערבו באופן שלא ידא איזהו הקרבן ממין זה ואיזהו
הקרבן ממין אחר, חוץ מן הַחֲטָאוֹת וְהָאֵשֶׁם שבהם לא שייך
תערובת, לפי שניכר איזהו החטאת ואיזה האשם, שהחטאת אינה
באה מן האיל, ואילו האשם לעולם בא מן האיל.

גמרא

שנינו במשנה: כל הזבחים שנתערבו בחטאות המתות אפילו אחת
בריבוא ימותו כולם. ומפשטות לשון המשנה משמע שמדובר
בנתערב זבח אחד כשר בהרבה בהמות פסולות להקרבה. מקשה
הגמרא: אם כן מֵאִי אֲפִילוֹ – מהו לשון המשנה 'אפילו' אחת

ב"ה, ח' תמוז, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו - אחרי הפסק ארוך - מיום כ' סיון, ובטח בינתיים נתקבל מכתבי בברכת מזל טוב להולדת בנם שי' ובטח יודיע ג"כ מהשם אשר קראו לו בישראל.

ומה שלא עניתי על שאלתו בקריאת השם, הוא ע"פ הידוע מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, שהי' עונה "אז אין דערוף מיש איך זיך ניט" ומובן זה ע"פ המבואר בכתבי האריז"ל אשר להחורים נותנים מלמעלה הדיעה הישרה לקרות השם מכוון לנשמת וגוף הנולד, כי הרי השם הוא צנור החיים שלו. ואכפול ברכתי שיגדלוהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים ביחד עם בנם אחיו שי' ומתוך הרחבת הדעת אמיתית.

מוסג"פ הקונטרס ורשימה שהו"ל לחג הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל וכן העתק מכתבי כללי לאגודת נשי ובנות חב"ד, אשר בטח יפרסמו תוכנם בחוגים היותר רחבים ובאופן המתאים והשי"ת יצליחם.

בברכת הצלחה.

ב"ה, ח' תמוז, תשי"ג

ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מוה"ר סעדי' שי' שד"ר

שלום וברכה!

זה עתה נתקבל מכתבו מכ"ז סיון - אחר השתיקה הארוכה - ות"ל שכנראה ממכתבו רואה הוא פרי טוב בעמלו, ויה"ר מהשי"ת שגם בעיני בשר יראה איך שכ"ק מו"ח אדמו"ר ממשיך הצלחה למעלה מן הטבע ועפ"י המבואר בכ"מ בדא"ח בענין דזריעה ונטיעה, הנה אין פלא אם כמה ענינים יש לחכות עד שנראה הפרי בפועל ואדרבה וכמבואר בענין הנ"ל.

לפלא שאין מזכיר מאומה ע"ד השיחה דל"ג בעומר לפני התלמידים הצעירים כאן, שנשלח העתקה ממנה בלשון הקדש להרה"ח הר"ש מטוסאף ע"מ להשתמש בזה באופן המתאים במרוקו.

מוסג"פ הקונטרס והמשך רשימת המאסר שהו"ל בקשר עם חג הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל, ובטח יפרסם תוכנם באופן המתאים.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש ובעני' הפרי'

ב"ה, כ"ג תמוז, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

... בטח ידוע לו שבנוגע לנשים הרי ע"פ מרז"ל (בכורות מה, א) שנר"ב אברים להן, ולכן נוהגים לכתוב, לכל אברי' וש"ס גידי', ואמאן דל קפיד - לא קפדין. והכל שלום.

ב"ה, יו"ד תמוז, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נוי"כ כו' מוה"ר אברהם סענדער שי
וזוגתו מרת שיינא שרה תחי'

שלום וברכה!

...הנה יהי"ר מהשי"ת שכתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, זאלט איר האבען
א געזונטען פרייליכען זומער.

ועי"פ מרז"ל בסוטה דף יו"ד ע"א שמשון על שמו של הקב"ה נקרא שנא' כי שמש ומגן ה"א -
שזהו ג"כ הרמז שלע"ל הקב"ה מוציא חמה מנרתקה, - והשמש בגבורתה בגשמיות ה"ה בימי הקיץ,
שזהו ג"כ הוראה שכן הוא ברוחניות שדברים הגשמים משתלשלים מהם ולכן מבואר בחסידות אשר
עבודת ה' בימי הקיץ קלה יותר מאשר בימות החורף.

הנה יהי' להם א געזונטער פרייליכער זומער בגשמיות וברוחניות גם יחד ומטובו לפרוש בשלום
בנם וב"ב שיחיו וכן לחתנם וב"ב שיחיו.

בברכה לאריכות ימים ושנים טובות עם כל הפירושים.

נ"ב. נהניתי ממה שמשדל לעורר אודות הנחיצות בקו העבודה, ואף שע"פ מכתבו לא קבל
מענה בכתב, אבל בטח כל ענין של קדושה ובודאי דברי התעוררות בכלל זה, חזקה שפועלים בין אם
נראה לעיני בשר או שלמשך זמן נשאר בהעלם, ויעויין בקונטרס עץ חיים מכ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב)
נ"ע הוספה ג' אשר בזמננו זה עיקר השתדלותו של היצה"ר הוא למנוע בני ישראל מקו העבודה, ומזה
גופא מובן גודל הנחיצות בזה.

מוסג"פ הקונטרס והרשימה שהו"ל בקשר חג הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל וכן העתק מכתבי
כללי לאגודת נשי ובנות חב"ד, אשר באמת תוכנו שייך לכל בנות ישראל, ובודאי ינצל את הני"ל
בהמקומות שם יבקר באופן המתאים.

ב"ה, ט"ז תמוז, תשי"ג
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום ט' תמוז, בו כותב שקבל קבלה על שחיטת עופות (ובטח ישנו אצלו גם
הודעה) ושואל אם יתעסק בזה.

הנה נכון הדבר והי' ג"כ מהראוי שיחפש דרך איך להשתלם גם בשחיטת גסות, והשי"ת יצליחו
לקיים מרז"ל אין ושחט אלא ומשך לקיים גם ברוחניות היינו להמשיך את נה"ב שלו וגם בסביבתו
לרשות היחיד יחידו של עולם שתוכל להתהפך לדם ובשר כבשר האדם אתם קרויים אדם על שם
אדמה לעליון אדם העליון שעל הכסא.

במענה על שאלתו - אם נזהר בטבילת עזרא ויש לו שיעורים קבועים בתורת החסידות יתחיל,
בל"כ, להניח תפלין דר"ת.

בברכה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 **כמ**. ואם הרופא אבד את המחאתו מלחש זה, פגון שאחר שרפא ג' בני אדם בלחש אחד פתב עוד ג'
- 2 אגרות מלחש זה לג' בני אדם קא ולא הועילו כלום, מכאן ואילך אסור לצאת באגרותיו שיכתוב
- 3 עוד, או אפלו באגרות שכתב כבר בעודו ממחה.
- 4 במה דברים אמורים באגרות שלא רפאו אלא פעם או שתיים, אבל אגרת שריפאתה כבר ג' פעמים פיון
- 5 שנעשית קמיע ממחה מצד עצמה, מתר לכל אדם לצאת בה לעולם אף לאחר שאבד הרופא שכתבה את
- 6 המחאתו.
- 7 במה דברים אמורים שנעשית אגרת זו קמיע ממחה קדם שנעשה הרופא ממחה, או אפלו אם באו ב'
- 8 המחאות באחד, פגון שכתב ב' אגרות לב' בני אדם, כל אחת מהם רפאה לאדם אחד מהן לבדו פעם או
- 9 שתיים בלבד קב ואחר כך כתב אגרת שלישית לאחד מהם ורפאה אותו אדם ב' פעמים, ואז עדין לא נעשה
- 10 הרופא ממחה, פיון שלא החזק עדין בג' אנשים, וכן אגרת זו השלישית אינה קמיע ממחה עדין, פיון שלא
- 11 רפאה אלא ב' פעמים, ואחר כך רפאה אגרת זו השלישית פעם ג' לאדם אחר, נעשה רופא שכתבה ממחה
- 12 ללחש זה, פיון שהחזק בג' אנשים, וגם אגרת זו השלישית נעשית קמיע ממחה לעולם, אף לאחר שיאבד
- 13 הרופא המחאתו.
- 14 אבל אם נעשה הרופא ממחה קדם שנעשית אגרת זו קמיע ממחה, דהיינו שרפא כבר ג' אנשים בג' אגרות
- 15 קדם שרפא אגרת זו פעם ג', אף אם אגרת זו היא משני אגרות שנתחזק בהן הרופא לממחה, אסור לצאת
- 16 בה אחר שאבד הרופא המחאתו, כי שמא אין אגרת זו קמיע ממחה מצד עצמו, ומה שרפאה פעם ג' הוא
- 17 מחמת שפתבו רופא שנתברר לנו כבר המחאתו עלידי שרפא כבר ג' פעמים בג' אגרות. ואם כן לאחר
- 18 שאבד הרופא המחאתו, שמא אברה גס כן המחאת אגרת זו:

חלק ב, הלכות שבת סימן שא, האיך יהא הילוכו בשבת ובאיזה מקומות לא ילך
ובאיזה כלים או חפצים ילך ובאיזה לא ילך ואם נשרו כליו, סעיף כט

ביאורי הלכה

- קא** לג' בני אדם - אבל אם כתב ג' קמעין הללו לאדם אחד ולא הועיל - עדיין לא אבדה המחאתו²⁵⁶.
קב שתיים בלבד - משמע שאם אחת מב' האגרות ריפאה שלוש פעמים - המחאת האגרת השלישית תהיה בספק²⁵⁷.

צינונים והוספות

נתברר (על ידי חולה שלישי) שהרופא מומחה, אין לתלות את רפואת החולה ראשון באגרת אלא ברופא, וכיון שריפאו ג' פעמים מתברר למפרע שכבר התמחה, משא"כ כשריפאו ב' פעמים - לא נתמחה עד הפעם השלישית בקמיע הג'. ואין להקשות שאם כן מתברר למפרע שכשאגרת הג' ריפאה את החולה הב' (לאחר שכבר נתרפא פעמיים באגרת הב') היה זה בזכות מזל הרופא, ואילו המחאת האגרת הג' נעשית רק כשריפא בה אדם אחר, כיון שכשנתבררה למפרע המחאת הרופא, נתבררה עמה גם המחאת האגרת אפילו בפעם הראשונה (ע"פ המבואר לעיל על סעיף כח שבאגרת ישנה המחאה כבר בפעם הראשונה, אך אינה מתבררת עד שתרפא ג' פעמים).

(256) דכיון דכבר אתמחי גברא, אין מוציאין אותו מחזקתו אלא בראיה ברורה. ואמרין דילמא מזל דהאי גברא הוא דלא מקבל כתביה. וזה נראה כונת הרב ז"ל שכתב וז"ל: כתב עוד ג' אגרות מלחש זה לג' ב"א ולא הועילו (תהל"ד סק"כ, והיינו אף על פי שבג' אגרות שלא הועילו לאדם אחד אפשר להסתפק שמא לא הועילו מחמת הרופא). (257) בתהל"ד ס"ק יט, תמה על-פי הנפסק לעיל שאגרת אחת ג' פעמים לאדם אחד לא אתמחי גברא, וכן בג' אגרות לאדם אחד לא אתמחי גברא ולא קמיע, ואם כן אף אם כבר ריפא כל אחד מב' הראשונים ג' פעמים באגרת אחת או בג' אגרות - נחשב שבאו ב' המחאות כאחד בקמיע הג', והביאור בזה, דהטעם שג' פעמים באדם אחד לא אתמחי גברא הוא מחמת שתולין הרפואה באגרת, אבל אם אחר כך

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות לולב/ריבית - לפי לוח "רב יומי"

ראשו של בד זה בצד עיקרו של בד זה וגם לפעמים כופפין
ראשי הבדין:
ג צריך ליטול הלולב ומיניו בידו הימנית ואתרוג בידו
השמאלית לפי שהלולב יש בו שלש מצות דהיינו לולב
הדס וערבה והאתרוג הוא מצוה אחת ואם היפך יצא ידי
חובתו ומכל מקום טוב לחזור וליטול כדינו בלא ברכה.
אפילו אם כבר יצא ידי חובת נטילה ורוצה לחזור וליטלו
לשם מצוה כגון בשעת אמירת הושענות צריך ליטול הלולב
בימין והאתרוג בשמאל:

יד איטר יד נוטל הלולב בימינו שהוא שמאל של כל אדם
והאתרוג בשמאלו שהוא ימין של כל אדם אבל מי
שהוא שולט בשתי ידיו נוטל הלולב בימינו והאתרוג
בשמאלו ככל אדם:

טו מי שנקטעה ידו הימנית יטול הלולב בזרועו הימנית
שהרי לא נאמר בתורה ולקחתם ביד ולקחה בזרוע
שמה לקחה ואם אי אפשר ליטול הלולב בזרועו הימנית
יטול הלולב בידו השמאלית שהיא חשובה לו כימין ואתרוג
בזרועו השמאלית אבל לא יטול שניהם בידו אחת בכת אחת
כמו שנתבאר ואם אי אפשר לו ליטול האתרוג בזרועו
השמאלית יטול הלולב והאתרוג בידו השמאלית בזה אחר
זה כמו שיתבאר:

טז וכן מי שנקטעה ידו השמאלית יטול האתרוג בזרועו
השמאלית ואם אי אפשר יטול בזרועו הימנית ואם גם
זה אי אפשר יטול שניהם בידו הימנית בזה אחר זה:

יז כל המצות מברכין עליהם עובר לעשייתן דהיינו סמוך
וקודם לתחלת עשייתן כמ"ש בסימן כ"ה.

ומה הוא מברך על מצות נטילת ארבעה מינים אלו אשר
קדשנו במצותיו וצונו על נטילת לולב לפי שהלולב גבוה
מכולן חשוב הוא ונקראת כל האגודה על שמו:

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם

חלק ד סימן תרנא דין נטילת לולב וברכתו:

*

א מאוד מאוד צריך לזהר באיסור ריבית בין מלוה לעני
בין מלוה לעשיר שכמה לאוין ואזהרות הזהיר הכתוב
אפילו על הלוה מה שאין כן בשאר דיני ממונות שאם אדם
רוצה להניח לגזולו רשאי וברבית מפני חומר העון הזהיר
גם הלוה שנאמר לא תשיך לאחיק כלומר לא תתן נשך
לאחיק נשך כסף נשך אוכל נשך כל דבר אשר ישך אפילו
עצים ואבנים בין שהרבית היא ממין ההלוואה בין שהיא
דבר אחר ואפילו אין בה שוה פרוטה:

ב וכל המלוה ברבית כאלו כופר באלהי ישראל וביציאת
מצרים ואינו קם בתחיית המתים ואף בעולם הזה נכסיו
מתמוטטים וכלים:

ג ואסור להתעסק בין לזה ולמלוה ברבית וכל מי שהיה
סרסור ביניהם או שסייע את אחד מהם או הורהו מקום

ה ואפילו אם נשרו מעלי הלולב או מעלי ההדס וערבה
ונשארו העלין בתוך האגוד בענין שעלין הללו חוצצין
ומפסיקין בין ידו ללולב אין בכך כלום כיון שדבר החוצץ
הוא ממינים שבלולב ומין במינו אינו חוצץ אבל אם דבר
שאינו ממינים הללו מפסיק ביניהם לידו בשעת נטילה לא
יצא ידי חובתו בנטילה זו לכך צריך לזהר מאד להסיר
החוט שרגיל להיות כרוך סביב ההדס כשמביאין אותו
ממרחקים.

אבל מותר לכרוך ההדס בעלי הלולב או בעצי ערבה דקים
כיון שהכרך הוא ממינים שבלולב אינו חוצץ:

ו יש נוהגים לעשות האגוד בדרך זה שכורכין סביבות
שלשה מינים אלו עד שיהיו מהודקין היטב ותוחבין
ראשי הכרך לתוך עיגול הכרוך סביב שלשה מינים אלו ויש
מחמירים וקושרים שני ראשי הכרך בשני קשרים זה על גבי
זה ובי"ט שאי אפשר לקשרן בענין זה שהרי הוא קשר של
קיימא שאינו חושש להתירו עולמית אוגדין אותו בעניבה
דהיינו שעושים שתי עניבות זו על גבי זו (אבל אסור לעשות
עניבה על גבי קשר כיון שאינו חושש להתירו עולמית עיין
סימן (שמ"א) [שי"ד]) או שתוחבין ראשי הכרך לתוך עגול
הכרך כמו שנתבאר:

ז יש נוהגין להגביה ההדס בתוך האגוד למעלה מן הערבה
מעט מטעם הידוע להם:

ח יש נוהגין לאגוד ההדס מימינו של הלולב והערבה
בשמאלו והלולב באמצע:

ט ויש נוהגין לאגוד שלשה הדסים אחד מימין הלולב
דהיינו מימין האדם ואחד משמאלו ואחד באמצע נוטה
לצד ימין ושתי הערבות אחד בימינו ואחד בשמאלו:

י וטוב להשפיל ההדס וערבה תוך אגוד הלולב דהיינו
שיאגוד אותם בתחתית הלולב בענין שכשיטול הלולב
בידו לשם מצוה יהיו בידיו ג"כ ההדס וערבה (ואם לא
השפיל ונטל הלולב לבדו בידו וההדס וערבה אגודין בו
למעלה הרי זה מותר אע"פ שאינו נוטל ההדס והערבה בידו
אין בכך כלום דלקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה כמו
שיתבאר):

יא נוהגין לעשות בלולב שלש אגודות כנגד שלשה אבות
דהיינו שמלבד האגוד שאוגד שלשה מינים אלו ביחד
עושים בלולב עצמו עוד שתי אגודות לאגוד העלין בשדרה
וצריך לזהר מאד שיהא שדרו של לולב יוצא למעלה מאגוד
העליון טפח כדי נענוע כמו שנתבאר בסימן תר"נ:

*

יב כל ארבעה מינים הללו צריך ליטלן דרך גדילתן דהיינו
שיהא ראשיהם למעלה ועיקריהם למטה ואם הפך
בשעה שנטלן לא יצא ידי חובתו בנטילה זו והאתרוג אע"פ
שהוא תלוי באילן עוקצו למעלה מכל מקום דרך גדילתו
נקרא עוקצו למטה וצריך לזהר מאד בהדס שבא ממרחקים
להתיר אגודתו ולראות אם מונח כתיקונו דלפעמים נותנים

מדברי סופרים לכתחלה לזה ליתן ולזה לקבל אבל אם עבר
ונטל אינו צריך להחזיר אפילו לצאת ידי שמים.

כיצד נתן ענינו ללות ממנו ומשגר לו דורון בשביל שילוהו
זו היא רבית מוקדמת לזה ממנו והחזיר לו מעותיו ומשגר
לו דורון בשביל מעותיו שהיו בטלות אצלו זו היא רבית
מאוחרת.

ואם היה רגיל לשלוח לו דורון קודם לכן מותר ובלבד שלא
יתכוין עכשיו לשלוח בשביל ההלואה. ויש מתירין ליתן
דבר מועט בסתם שאינו מפרש לו בשביל ההלואה אף על
פי שהוא מתכוין לכך ואפילו לא היה רגיל ליתן לו קודם
לכן לפי שמתנה מועטת רגילין הרבה בני אדם לשלוח איש
לרעהו ואין ניכר שהוא רבית. ולא אסרו רבית מוקדמת
ומאוחרת אלא במפרש לו בשביל ההלואה על ידי שלוחו
או בעצמו או במתנה מרובה שניכר שאינה מתנת חנם אלא
בשביל ההלואה כי אין העולם רגילין ליתן מתנה מרובה על
חנם. ואפילו אם זה היה רגיל ליתן מתנה מרובה קודם לכן
אין לו ליתנה לפני ההלואה ואחר הפרעון בסמוך לו קצת
אפילו בסתם מפני שיש לה קול ופרסום ואסור משום
מראית העין שנראית כרבית. אבל מופלג הרבה אחר
הפירעון אינה נראית כרבית אפילו היא מתנה מרובה ואפילו
לא היה רגיל ליתן לו שום מתנה מעולם ואף על פי שהוא
מתכוין בשביל רבית רק שנותנה לו בסתם ואינו מפרש לו
בשביל ההלואה מותר לפי סברא זו. ויש להחמיר לעצמו
כסברא הראשונה.

ואף לסברא האחרונה אין להתיר אלא מתנה מועטת שאינה
ידועה לכל ואף היודעה אינו יודע שלא היה נותן לו בלא
ההלואה אבל לילך בשליחותו או לעשות לו איזה דבר כל
מה שידוע לכל שלא היה עושה כלל בלא ההלואה הרי זה
כמתנה מרובה ואסור בין לפני ההלואה בין לאחר הפרעון
בסמוך לו קצת.

ובשעת הפירעון לדברי הכל אסור לזה ליתן ולזה לקבל
אפילו דבר מועט יותר מחובו בין מעות בין דבר אחר אפילו
בסתם ואפילו אינו מתכוין כלל בשביל ההלואה ואפילו
רגיל ליתן לו מתנות קודם לכן שכל מה שנותן בשעת
הפירעון יותר מחובו נראה כרבית:

*

ח וכל זה בהלואה אבל במקח וממכר מותר לדברי הכל
אם נותן לו סחורה מעט יותר ממה שחייב לו ואפילו
מתכוין בשביל שהמתין לו רק שאינו מפרש לו כן אלא
נותנה לו בסתם מפני שאין הדבר ניכר שהוא בשביל
שהמתין לו אלא נראה כאלו מוזיל לו הסחורה מעט וכל
שאינו ניכר שהוא רבית לא גזרו במקח וממכר לדברי הכל.
אבל אם מוסיף לו הרבה שניכר שהוא בשביל שהמתין לו
הרי זה כמפרש לו ואסור לקבלו הימנו:

ט וכל זה ברבית מוקדמת ומאוחרת אבל כל זמן שהלוה
חייב למלוה לדברי הכל אסור ליתן לו או לעשות לו
שום טובה בשביל ההלואה אפילו בסתם ואפילו דבר מועט.

ואפילו הוא דבר מצוה כגון ללמוד עם בן המלוה תורה

ללות או להלוות הרי זה עובר משום לפני עור לא תתן
מכשול אם לא היה האיסור נעשה בלעדו ואם היה נעשה
בלעדו אסור מדברי סופרים מפני שמחזיק ידי עוברי עברה.

ומי שנעשה עד ביניהם או ערב וכן הסופר עובר בלא תעשה
של תורה שנאמר לא תשימון עליו נשך ואפילו היה מלוהו
בלעדו (ואפילו אינו ערב אלא בעד הקרן בלבד אם לא היה
מלוהו בלעדו עובר משום ולפני עור וכו') ואם היה מלוהו
בלעדו אסור מדברי סופרים כמו שנתבאר):

ך וכללו של רבית הוא כל שנוטל מחבירו איזה שכר בעד
המתנת החוב שהוא חייב לו אם הוא נוטל בעד המתנת
החוב בלבד שלא על ידי מקח וממכר הרי זו רבית של תורה
אפילו לא פסק לו בשעת ההלואה אלא אחר כך כשבא לתבעו
נותן לו להרחיב לו הזמן וכן אם תובעו חוב אחר שאינו
מחמת ההלואה ונותן לו להרחיב לו הזמן. ואם הוא נוטל
שכר על ידי מקח וממכר הרי זה אבק רבית ואסור מדברי
סופרים.

ואם עבר או טעה ונטל אבק רבית צריך להחזירו אם בא
לצאת ידי שמים:

*

ה וכל רבית אפילו של דבריהם אין מתנה ומחילה מועלת
בה להחזירה שאפילו אומר הלוה אני נותנה במתנה
אסור לזה ליתן ולזה לקבל שכל רבית שבעולם מחילה
ומתנה היא שהסוחרים ועובדי האדמה שצריכים תדיר ללות
נותנים הרבית במתנה גמורה בלב שלם כדי שימצאו תמיד
ללות אבל התורה לא מחלה ואסרה מחילה ומתנה זו וכן
חכמים אסרוהו ברבית של דבריהם.

ואפילו נותן הרבית במתנה על מנת להחזיר אסור.

ומכל מקום אם כבר נטל רבית מועלת מחילה אפילו ברבית
של תורה שאין צריך להחזירה אפילו לצאת ידי שמים:

ו יש רבית במלאכה כגון לומר לחבירו עשה עמי מלאכה
קלה ואני אעשה עמך מלאכה כבדה מזו או עשה עמי
יום קצר ואני אעשה עמך יום ארוך ממנו.

וכן אסור לומר הלוני מנה על חדש ואני אלוך מנה על יותר
מחדש או יותר ממנה על חדש. ויש אומרים שאפילו לומר
הלוני מנה על חדש ואלוך מנה על חדש אחר הרי זו רבית
גמורה של תורה שהלואה אינה דומה למלאכה שנוטלים
עליה שכר ומה לי פורע במעות ומה לי פורע במלאכה כל
שהיא שוה לראשונה מה שאין כן ההלואה כל שנוטל שכר
עליה אפילו בהלואה שוה לה הרי זו רבית של תורה אם
פסק עמו כן בשעת ההלואה או בשעה שהוריה לו זמן (ואם
עושה כן מעצמו לחזור ולהלוותו ואינו עושה כן אלא
בשביל שהלוהו מתחילה הרי זה אסור מדברי סופרים משום
רבית מאוחרת שיתבאר). ולענין הלכה בשל תורה הלך אחר
המחמיר (ובשל סופרים הלך אחר המיקל והמחמיר תבא
עליו ברכה):

*

ז יש רבית מוקדמת ויש רבית מאוחרת ושתייהן אסורות

אף על פי ששאר בני אדם אין רגילין כן כגון להשאילו סוס
אף על פי שמתקלקל בדרך ואין צריך לומר שאר כלים שאין
מתקלקלין שמותר להשאילו אם היה רגיל להשאילו קודם
לכן.

אבל אסור להשאילו בית לדור בו אפילו הוא בענין שזה
לא חסר וזה לא נהנה כגון שהבית אינו עומד להשכירו
והמלוה יש לו בית אחר שיוכל לדור בו בחנם ולא יצטרך
לשכרו ואפילו הם אוהבים זה לזה מעולם בענין שהיה
משאילו בית אם היה צריך לו לפני ההלואה אסורים אחר
ההלואה מפני שהוא דבר של פרהסיא ונראה לכל ואין הכל
יודעים שהיו אוהבים כן זה לזה מקודם ונראה להם כרביית.
וכן להשתמש בעבדו הוא דבר פרהסיא כדירה בבית. וכן
לכבדו במצוה בבית הכנסת כגון לקרותו לספר תורה או
ליתן לו מצות גלילה וכל כיוצא באלו אף על פי שהיה
מכבדו באלו בלא ההלואה אסור מפני שהוא דבר של
פרהסיא. אלא אם כן ידוע לכל שאינו עושה כן בשביל
שהלוהו כגון שהיה רגיל לכבדו קודם לכן וכן בבית אם דר
בו לפני ההלואה בחנם מדעת בעל הבית מותר גם אחר
ההלואה:

יב וכל זה כשהלוה מהנהו למלוה מדעתו אבל אסור
למלוה להנות מהלוה שלא מדעתו אפילו הנאה קלה
שהיה מהנהו בלא ההלואה ואפילו היה רגיל בה לפני
ההלואה מדעתו שכיון שעכשיו עושה בלי רשות נראה
כעושה בשביל ההלואה שהלוהו שסומך עליה שבשבילה
יסבלו הבעלים (ואם אוהבים זה לזה בענין שהיו רגילים
להנות זה מזה בלא רשות הנאה זו לפני ההלואה יש להתיר
גם אחר ההלואה כי אינו נראה כלל שסומך על הלוואתו כיון
שהיה רגיל לעשות כן קודם לכן):

הלכות רבית והלכות עיסקא

שבכתב או אפילו תורה שבעל פה כל זמן שהאב היה פורע
שכר למלמד אחר ואף על פי שאינו חייב מן הדין לשכור
לו מלמד לתורה שבעל פה מכל מקום כיון שנהגו הכל
לשכור וגם המלוה היה שוכר הרי זה מהנהו במה שמלמד
בנו חנם.

ואפילו לדבר דבור טוב בשביל ההלואה או בשביל הרחבת
זמן אסור כגון להקדים לו שלום אם לא היה רגיל מתחלה
להקדים לו ואין צריך לומר לקלוט בפניו או להודות
ולהחזיק לו טובה או לברכו בפניו על שהלוהו או על
שהרחיב לו זמן שנאמר נשך כל דבר אשר ישך אפילו דבור
אסור. ואם צריך לבקש ממנו שילוהו או שירחיב לו זמן
יבקש בדברי תחנונים בלבד ולא בדברי שבח וקילוס או
חניפות דברים אחרים:

וכן המלוה מוזהר על ריבית דברים כגון שלא יאמר לו
הודיעני אם יבא פלוני ממקום פלוני אף על פי שאינו
מטריחו אלא באמירה לבדה אם לא היה רגיל עמו בזה
קודם לכן ועתה סומך על הלוואתו לצוות עליו מפני שהוא
נכנס לו הרי זו רבית. ולא נאמר עבד לזה לאיש מלוה אלא
לענין שאם המלוה אומר נלך לבית דין הגדול לדון שם
והלוה אומר לדון כאן כופין את הלוה לילך אחר המלוה
לילך לבית דין הגדול והלוה אינו יכול לכוף את המלוה
לילך אחריו לבית דין הגדול משום שנאמר עבד לזה לאיש
מלוה:

*

יא וכל זה במה שלא היה רגיל לפני ההלואה אבל כל מה
שהיה רגיל בו מתחלה מותר ובלבד שלא יתכוין
עכשיו בשביל ההלואה. ואפילו ללמד את המלוה עצמו
בחנם מותר אם היה רגיל ללמדו קודם לכן. ואפילו בזה
נהנה וזה חסר מותר להנהותו בכל מה שהיה רגיל להנהותו

לְקוּטֵי תוֹרָה פֶּרֶשֶׁת חוֹקֶת – הַפְרָשָׁה הַחֲסִידִית

זֹאת חוֹקֶת הַתּוֹרָה

וַיְהִי הַתּוֹרָה נִקְרָאת "תּוֹרָה־שֶׁבִּכְתָּב", הַקְדוּשׁ
בְּרוּךְ־הוּא אֹמֵר, וּמִשָּׁה פוֹתֵב (בְּכָא בְּתָרָא טו, א); וְדַבְרֵי
סוֹפְרִים נִקְרָא "תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה". אֲמַנָם "חֻקֵּי הַתּוֹרָה"
– לְשׁוֹן חֻקִּיקָה (כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּרִבּוֹת רִישׁ פָּרָשָׁה זו: "חֻקָּה
חֻקִּיקָתִי") – וַיְהִינִי כְּמוֹ שֶׁהַתּוֹרָה הִיא בְּשֶׁרֶשָׁה וּמִקּוּרָה,
שֶׁשֶּׁם הִיא בְּבִחִינַת "אוֹתִיּוֹת הַחֻקִּיקָה", שֶׁהוּא מִדְּרָגָה
עֲלִיּוֹנָה מִבְּחִינַת הַתְּלַבְּשׁוּתָהּ בְּמִדְּרַגַּת שֶׁנִּקְרָא "אוֹתִיּוֹת
הַכְּתָב" לְהִיּוֹת נִקְרָא "תּוֹרָה־שֶׁבִּכְתָּב".
כְּמוֹ עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל בְּגִשְׁמִיּוֹת, בְּאוֹתִיּוֹת הַנִּכְתָּבִים עַל

"וַיְדַבֵּר ה' וַיְהִי־ה' וְגו'; זֹאת חֻקֵּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' וְהָיָה
לְאִמֹּר":
וְצִרִיךְ לְהַבִּין, דִּהָא כְּתִיב תַּחֲלָה: "וַיְדַבֵּר ה' וְהָיָה",
שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא, הוּא הַמְּדַבֵּר לְמִשָּׁה: "זֹאת חֻקֵּי
הַתּוֹרָה", וְאִם כֵּן, מִהוּ "אֲשֶׁר צִוָּה ה' וְהָיָה" – הִיָּה לוֹ לִומר
"אֲשֶׁר אֲנִי מַצִּיָּה".
גַּם לְהַבִּין קֶצֶת עֲנִין פְּרָדָה־אֲדוּמָה – שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ: "חֻקֵּי
הַתּוֹרָה".
אֵף הָעֲנִין:

אֲשֶׁר צִוָּה ה' לְאִמֹּר, דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיְחַזְּקוּ אֵלֶיךָ פֶּרֶה אֲדָמָה תְּמִימָה, אֲשֶׁר
אֵין בָּהּ מוּם, אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עֵל."

1. (נֶאֱמַר שֶׁבֶת פֶּרֶשֶׁת חֻקֵּי, ב' סִינן תַּקְסָה).

2. (בְּמִדְבָּר יט, א-ב: "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר. זֹאת חֻקֵּי הַתּוֹרָה

וזהו ירידת הנשמות בגוף – "ירידה צורך עליה",
ועשיה והמשכה זו היינו על ידי אתערותא דלתתא,
וכמו שכתוב (דברים ו, ח): "ואהבת [.] בכל לבבך כו", ועל
ידי זה אחר כך (שם, ו): "והיו הדברים האלה אשר אנכי
מצוך כו".⁷

ולזהבין איך יהיה ביכולתם להמשיך המשכה עליונה
וז?

וגם, מה שייכות ענין זה, שהוא כללות התורה,
למצות פרה אדומה דוקא?

והענין: דהנה מבואר במקום אחר,⁸ שכללות ענין
המצות הוא, שעל ידי זה נמשך לאדם בחינת ומדרגת
מה שכתוב בחיות הקדש (ויקרא א, יד): "והחיות רצוא
ושוב". וזהו מה שכתוב באברהם (בראשית יב, ט): "הלך
ונסוע".

והוא מה שכתוב ב"ספר יצירה": "ואם רץ לבך – שוב
לאחד".

"רץ לבך" – כי "בינה – ליבא"⁹, שעל ידי ההתבוננות
בגדולת ה', איך כי "ביו"ד נברא העולם הבא"¹⁰,
שאפילו עולם הבא שהוא תענוג אין קץ, וכמאמר:

גבי הקלף לבן, הרי האותיות הם דיו, שהוא דבר זר
ונפרד מהקלף, שלא היה לו שום שייכות מקודם אל
הקלף, רק שאחר כך בשכותב הספר בדיו על גבי קלף
נתאחדו והיו לאחדים. אבל "אותיות החקיקה" הם
מיניה וביה, והן דבר אחד ממש עם האבן שנחקקו בו.¹¹

וזהו "זאת חקת התורה": כלומר, שעל ידי מצות
פרה אדומה, שהיא חוקה,¹² תמשיכו למעלה בחינת
"אותיות החקיקה" של התורה, להיות משם ממש יורד
ונמשך בבחינת "אותיות הכתב", דהיינו בתורה שבכתב,
ומתורה שבכתב יומשך גילוי זה בתורה שבעל-פה.
והיינו לפי שמצות פרה אדומה הוא כללות התורה, כמו
שיתבאר.

ולזאת ירדה הנשמה ממקום כבודה בגן עדן,
ונתלבשה בגוף החומרי – כדי לעשות את התורה. וזהו
"יצונו ה' לעשות את כל החקים האלה כו" (דברים ו, כד);
וזהו "ועשיתם אותם"¹³, וכתביב: "ושמרתם את חקתי כו",
אשר יעשה אתם האדם" – שהאדם הוא העושה אותן
למצות וחוקים, שממשיך אותן מבחינת "אותיות
החקיקה" בבחינת "תורה שבכתב", ועל ידי זה "וחי
בהם".¹⁴

3. (ועיין מה שנתבאר מענין זה, בדבור המתחיל "אם בחקתי תלכו"
(לקמן בחקתי מה, ד).

ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "שחורה אני ונאווה" (לקמן שיר
השירים, ב). בענין שהתורה ניתנה באש שחורה על גבי אש
לקנה, וזהו ענין תורה שבכתב. וממה שכתוב שם יוכן גם כן
ענין פירוש "אותיות החקיקה", דהיינו על דרך מושל
ה"אותיות שבנפש". עיין שם.

4. (עיין בקהלת דבה סוף פסוק (ח, א) "מי כהחכם" (זה משה... על כל
דבר ודבר שהיה הקדוש ברוך הוא אומר למשה, היה אומר לו טמאתו וטהרתו,
וכיון שהגיע לפרשת (ויקרא כא, א): "אמר אל הכהנים", אמר לפניו: רבונן של
עולם, ואם נטמאו אלו במה הוא טהרתו? לא השיבו דבר, אותה שעה נשתנו
פניו של משה, וכיון שהגיעו לפרשת פרה אדמה, אמר לו הקדוש ברוך הוא
למשה: משה, אותה אמירה שאמרתי לך: "אמר אל הכהנים", ואמרתי לך: אם
נטמאו במה היא טהרתו? ולא אמרתי לך דבר, זו היא טהרתו (במדבר יט, יז):
"ולקחו לשמא מעפר שרפת החטאת". אמר לפניו: רבונן של עולם, וכי טהרה
היא אמר הקדוש ברוך הוא: משה, חקת היא וגזרה גזרתי ואין ברירה יכולה
לעמד על גזרתי, דכתיב: "זאת חקת התורה").

וברבות: בא, פ'שה י"ט (דבר אחר, "יהי לבי תמים בחקך" (תהלים קיט, פ),
זה חקת הפסח וזאת פרה אדמה. למה? ששנינו דומין זה לזה, כזה נאמר: "זאת
חקת הפסח" (שמות יב, מג), וכזה נאמר: "זאת חקת התורה", ואי אתה יודע איזו
חקת גדולה מזו).

תצוה, ריש פרשה ל"ח (כשהוא רוצה הוא קוראה לשון נקבה, שנאמר:
"והקח אליך פרה אדמה תמימה").

אמור, סוף פרשה ל' ("ולקחתם לכם ביום הראשון" (ויקרא כג, מ)...) הרבה
קחות צייתי אתכם בשביל לזכותכם, אמרתי אליכם: וקחו אליך פרה אדמה
תמימה).

נשא: פרשה י"ב, דף רמ"ט, עמוד ד' ("ויהי ביום כלות משה" (במדבר ז,
א)...) ישראל נתקדשו בפרת חטאת, שנאמר: "דבר אל בני ישראל וקחו אליך
פרה אדמה וגו'").

פ'שה י"ג, דף רנ"ג, עמוד ד' (ביום השני הקריב נתנאל... "הקרב את קרבנו"
(במדבר י, יח); אמר רבי פינחס בן יאיר: למה הוסיף הקרב, וחסר יו"ד, אלא
כנגד פרה אדמה שעשו באותו היום)).

5. (ויקרא כ, ח): "ושמרתם את חקתי ועשיתם אתם" ועוד).

6. (ויקרא יח, ה): "ושמרתם את חקתי ואת משפטי, אשר יעשה אתם האדם וחי
בהם. אני ה'").

7. (וזהו על דרך שנתבאר סוף דבור המתחיל "זכור את יום השבת
לקדשו", וכתב "שמור כו", גבי: "וכדי להעלות התורה ולקשרה
באור אין-סוף ברוך הוא ממש, שלמעלה מבחינת אדם כו".
עיין שם. (תורה אור עא, א).

גם, כמו שנתבאר סוף דבור המתחיל "נר חנוכה כו" מזוהה מימין"
(תורה אור מג, ב): שאותיות התורה שרשן למעלה מעלה
מבחינת התורה, ונמשך משם בחינת תוספת אור באור
התורה. והיינו על ידי ההעלאה של "נר מצוה", ועל ידי
אותיות התפלה כו. עיין שם. וענין האותיות שלמעלה
מהתורה עצמה – היינו בחינת "אותיות החקיקה").

8. (בפרשת יתרו, בדבור המתחיל "וקל העם רואים את הקולות" (תורה
אור עג, ד)).

9. (תקוני זוהר בהקדמה, "פתח אליהו").

10. (מנחות כט, ב).

34 – דהיינו את ערותא דלתתא, ו'המשכת מ"ד' – בחינת
35 את ערותא דלעילא.

36 והנה מצות פרה אדומה הוא כללות ענין זה דבחינת
37 ה"רצוא ושוב": ה"רצוא" זהו ענין שריפת הפרה לאפר,
38 וה"שוב" זהו ענין "ונתן עליו מים חיים אל כלי" (במדבר
39 יט, יז) ולכן נאמר בה דייקא: "זאת חקת התורה".

40 ⁽¹³⁾ והיינו כמו שכתוב בזהר חלק ג' (האזינו, דף רפ"ח, עמוד
41 ב'): "ועל האי אקרי כו' והחיות רצוא ושוב".

42 והנה הגם שבכל מצוה יש בחינה זו, אף לא בא בחינה זו
43 בביאור וגילוי גמור בכל המצוות כמו במצות פרה אדומה,
44 שכל ענינה הוא ב' בחינות אלו ד"רצוא ושוב", שזהו ענין
45 האפר וה'מים חיים', ולפיכך הוא נקרא "חקת התורה".

46 וזהו על דרך מה שנתבאר במקום אחר, על פסוק (בראשית
47 כד, כא) "והאיש משתאה לה" (סדור צא, ב), בענין מאמר רז"ל¹⁴:
48 "פה שיחתן של עבדי בתי אבות מתורתן של בנים, שהרי
49 פרשה של אליעזר כפולה בתורה – והרבה גופי תורה לא נתנו
50 אלא ברמיזה".

51 והיינו, לפי ש'פרשה של אליעזר' הוא ענין התחברות שם
52 ב"ן לשם מ"ה, והיינו תורה שב'על'פה עם תורה שבכתב, והוא
53 כללות החיבור ד'מ"ה וב"ן. ובכל המצוות הוא דרך פרטי,
54 שיחיד זה במצוה זו הוא בחינה פרטית כל. עיין שם.

55 וכענין זה יובן גם כן בפרה אדומה, שעליה נאמר "חקת
56 התורה", שהיא גם כן כללות התורה. דהיינו, שעל ידי האפר
57 ומים חיים הוא כללות חיבור הרצוא ושוב, שזהו ענין יחוד
58 מ"ה וב"ן. והוא גם כן כענין התחברות הלב והמוח: ש'יסוד
59 האש הוא בלב – וזהו "אם רץ לברך", ו'יסוד המים הוא במוח –
60 והוא בחינת "שוב", ושיתחברו יחד – זהו ענין חיבור הרצוא
61 ושוב¹⁵.

62 והנה בכל המצוות יש גם כן בחינת אש ומים. ולכן על ידי
63 קיום כל מצוה יבא האדם לבחינת "רצוא ושוב", כי גם כל אבר
64 כלול מהלב ומוח. אמנם שם הוא בחינה פרטית, אבל במצוות
65 פרה אדומה הוא כללות יחוד זה, וכמו חיבור יחוד המוח
66 והלב עצמן כו'¹⁶. :

1 "מוטב דלידייניה כו'¹¹ – נמשך רק מאות אחד, דכלא
2 חשיב ממש לגבי עצמות אינ סוף ברוך הוא.

3 וזהו "כי עמך מקור חיים" (תהלים לו, י), שבחינת "מקור
4 חיים" – גן עדן ועולם הבא, הוא רק "עמך", בחינת טפל
5 כו, ובטל לגבי מהותו ועצמותו יתברך. ועל ידי זה
6 יומשך הרצוא והתשוקה אליו יתברך ממש, ליכלל
7 וליבטל בו יתברך.

8 וכמו שכתוב (תהלים עג, כה): "מי לי בשמים, ועמך לא
9 חפצתי כו'", פירוש: אפילו בחינת גן עדן, שנקרא "עמך
10 מקור חיים" – לא חפצתי, רק אליו יתברך ממש;
11 ו"רצוא" זה נקרא "רץ לברך", שהוא בחינת "יסוד האש
12 שבלב".

13 ואחר כך "שוב לאחד", ונמשך מחמת ההתבוננות
14 ב'סובב כל עלמין', אשר אין לפניו מעלה ומטה,
15 ועולמות העליונים עם העשייה גשמיות שוין אצלו
16 יתברך, כמו שכתוב (רמיהו כג, כד): "את השמים ואת הארץ
17 אני מלא", אם כן לא שייך "רצוא" ועליה, כי הוא נמצא
18 למטה כמו למעלה;

19 וכל העליות "ילכו מחיל אל חיל" (תהלים פד, ח) – וזהו
20 שייך רק בבחינת מ'מלא כל עלמין' כו, ואדרבה, בחינת
21 גילוי זה, ד'סובב כל עלמין', יהיה לעתיד לבא, למטה
22 דוקא. וזהו "ולא תוסיף קום" (ישעיהו כד, כ, עמוד ה, ב), שאין
23 צריך עליות, כי יהיה הגילוי למטה על ידי קיום התורה
24 ומצוות בעשייה. ולכן נמשך מזה בחינת "שוב", והוא
25 בחינת "יראה" וביטול – שלמעלה מבחינת "אהבה".
26 והוא בחינת "יסוד המים שבמוח", חכמה – "בחימ"ה" –
27 שלמעלה מבחינת "בינה – ליבא כו'¹².

28 אף איך יבא האדם לבחינה זו? הוא על ידי קיום
29 המצוות. דכתיב (דברים לג, ב): "מימינו אש דת": "ימינו" –
30 הוא בחינת מים וגם "אש דת" – שכלולים מב' בחינות
31 אלו, ועל ידי זה יבא האדם לבחינת "רצוא ושוב", שהן
32 בחינת אש ומים כו, שהן כללות התורה, שעל דרך זה
33 הוסדו כל המצוות, שהוא רק שיהיה בחינת 'העלאת מ"ן'

קבלת השמחה הגדולה ורוב התענוג המתגלה למעלה מעלה מאשר תוכל
הנפש שאחז".

14. (בראשית רבה פרשה ס, פסקה ח, רש"י בראשית כד, מב).

15. ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "הקלצו מיאתכם כו'" ולקמן משות
פ, א).

16. ועיין מה שנתבאר עוד בפ'קשת שלח, בדבור המתחיל "והיה לכם
לציצית" (לעיל שלח מד, ד), בענין 'אש יו"ד', 'אש ה"א' – ד'שם מבואר
גם כן, איך על ידי המצוות נמשך יחוד זה כל. עיין שם.

11. ("וליתי לעלמא דאתי" (תגיזה טו, ב). "לפי שכל יסורי גיהנם כדאי לו,
בשביל שיקבל אחר כך עונג העליון הנמשך מ'זיו השכינה" – לעיל בהעלותך
לג, ד).

12. ועיין מה שנתבאר מזה, בדבור המתחיל "וידעת היום" (לקמן ואתחנן
ד, א ואלקך).

13. ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "וקבל היהודים" (תורה אור צו,
א, גבי: "ש'אין כל בנפש להכיל כל' ואת אור האהבה זו כי אם בבחינת
רצוא ושוב. וחו היתה מעלת ומדרגת אברהם – 'הלוקח וטועה' אף לעתיד לבא
כתיב: 'כי עין בעין יראו', לפי שאז נאמר 'בבכי ובאור', שהבכיה היא מחמת

והוא גם כן ענין "חומר וצורה" – שבכל דבר יש
 "חומר וצורה": והחומר הפשוט של העץ הוא "יסוד
 העפר"; וג' היסודות אר"מ הן רק הצורה של העץ, ועל
 ידי שריפת העץ נשאר רק עצם החומר שלו הפשוט כו'.
 והנה כך על דרך משל בעבודת ה' יש בחינה על דרך
 זה והוא:
 כי הנפש-הבהמית נשתלשלה גם כן מ"פני שור
 מהשואל", כמו בחינת "פרה דקבילת משואל". וכמו
 שמבחינת פרה נמשך אחר כך ההשפעה לחיצונים, כך
 מן המדות הנפש-הבהמית נמשך החשק והתאוה
 לתענוגי עולם-הזה, בהיתר או באיסור חס ושלום.
 והנה כשהאדם חושק וחפץ לדבר מעניני עולם-הזה
 הגשמי, הנה אותו הדבר הוא פלי להרצון והתשוקה
 שבלב האדם; וכן "אותיות" המחשבה והדבור, שמהרהר
 ומדבר איך להשיג הדבר – הן גם כן כלים להרצון
 ההוא; וכל שכן המעשה – שהן כולם בחינת כלים
 ולבושים להרצון, גם הם כמו צורה לחומר, לעצם
 הרצון, שהוא על דרך משל כמו החומר הפשוט, והם
 הם הצורה – להיות רוצה כך וכך כו'.
 והנה 'עצם הרצון', אף ששנחלבש בתאוה רעה
 הוא רע גמור, מכל מקום אין מהות כח הזה – חטא ורע
 מצד עצם עצמותו, שהרי עצם מהותו הוא רק כח
 המתאוה, והרי הוא יכול להיות כח-המתאוה לטוב כמו
 שהוא עכשיו מתאוה לרע; אלא שהרע הוא מה שהטוה
 והמשיך כח המתאוה להיות מתאוה לרע, ונעשה בו
 ה'צורה' רע מאד, ונתלבש ב"לבושים צואים", עד
 שנמשך לסור ממצות-עשה או להתאוות לאיסור; אבל
 מצד כח המתאוה בעצמו, הרי יש בכח זה להפוך לבבו
 מן הקצה אל הקצה: להיות מתאוה ואוהב וחפץ לרבקה
 בה, וכמו שכתוב (ישעיהו כו, ט): "נפשי אויתוך" – כמו
 שאוהב ומתאוה לחיי נפשו כו'.
 כי באמת, כח המתאוה שבנפש-הבהמית מצד עצמו,
 שרשו ויסודותו בקדושה עליונה, מבחינת "פני שור"
 שבמרכבה כנ"ל²², אלא שבידידות המדרגות ונפילתן
 ב'שבירת-הכלים' נמשך שיהיה כח המתאוה גם לדבר
 עבירה; ולזאת, כשישוב אל ה' יוכל להפוך לבו מן
 הקצה אל הקצה, שגם כח המתאוה שהיה מלובש
 בתאוה רעה ישוב לאהבת ה', כמו שהיה בשרשו

ב. ועתה יש להבין ענין שריפת הפרה – איך שזהו
 בחינת "רצוא":
 והענין, דאיתא בזהר (פרשת חקת, דף ק"פ, עמוד ב'):
 פרה דקבילת מן שואל, ומאן הוא לשואל?17
 שור – כמה דאת אמר (יחזקאל א, י): "ופני שור מהשואל".
 כי "שואל דוחה וימין מקרבת" (סוטה מז, א וְשֵׁם נִסְמָן), ויש
 למעלה בחינת "ימין ושואל תפרוצי" (ישעיהו נד, א):
 שמבחינת ימין נמשך ההשפעה בהתגלות אור, וזהו
 "ימין מקרבת", ולכן אי אפשר להחיצונים לקבל יניקה
 מבחינת ימין, כי ההשפעה הבאה בבחינת ההתקרבות
 והחיבה, אינו – רק לסטרא-דקדושה, וכמו שכתוב (מלאכי
 א, ב): "אהבתי אתכם אמר ה'", וכתיב (תהלים סו, ב): "צאר
 פניו אתנו";
 מה שאין כן הקליפות, אינם מקבלים – רק מבחינת
 "אחוריים", דהיינו "כמאן דשדי בתר בתפיד", ולזאת אין
 להם יניקה מבחינת "ימין מקרבת", כי אם אדרבה,
 "ימינה ה' תרעץ אויב" (שמות טו, ו) כתיב¹⁸, כי אם יניקתם
 הוא מבחינת שואל.
 כי הנה "שואל דוחה" – שההשפעה שממן השואל
 אינו בבחינת ודרך ימין שמקרבת, כי אם בבחינת דחייה,
 שדוחה את ההשפעה. ולכן על ידי רבוי הצמצומים,
 דחייה אחר דחייה, יוכל להיות שיקבלו גם כן החיצונים.
 וזהו ענין "פרה דקבילת משואל"¹⁹.
 וזהו ענין מצות פרה-אדומה – לתקן ענין זה:
 ושבוע היות "נכח פני אהל מועד"²⁰, היינו להעלות
 פנימיותה, שהוא בחינת הטוב שנמשך ונתפשט בתוכה
 מבחינת "פני שור" שבמרכבה, ולהחזירו ולהעלותו
 לשרשו;
 ואחר כך שריפת הפרה לעשותה אפר²¹ – הענין:
 דהנה על דרך משל, כששורפים עצים ועל ידי זה
 נעשים אפר – שהאפר הוא מהותו ועצמותו של העץ
 הנשרף, כי "הכל היה מן העפר" (קהלת ג, ב), רק שנרכבו
 בו עוד ג' יסודות – אש, רוח, מים – אל העפר שהוא
 עצמותו, ועל ידי השריפה באש, איז ג' יסודות אמר"ר =
 אש, מים, רוח שהיו בהעץ חלפו וכלו בעשן המתהווה
 מהרכבתן, ויסוד ה' שהיה בעץ, שזהו עצמותו, שהוא
 העפר שבו, הוא הנשאר קיים, והוא האפר.

17. (פרה שמקבלת מהשואל, ומי הוא לשואל?).

18. (ולכן בחורבן בית-המקדש כתיב (איכה ג, א): "השיב אחור ימינו כו'". וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ואהיה אצלו אמון" (לעיל במדבר יח, ד), בענין (תהלים עז, יא): "ימינה מקרב חיקך כל"ה).

19. (וענין בפירוש הרמ"ז שם. וב'לקוטי תורה' סוף פרשת חקת. וענין בזהר חלק ב', פקודי, דף רכ"ד, עמוד ב'. ובפירוש הרמ"ז שם. ובזהר

בפרשת אחרי, דף ע"ט, עמוד ב'. מענין "יניקת החיצונים מקו השואל").

20. (במדבר יט, ד: "והיה אל נכח פני אהל מועד מדמה שבע פעמים").

21. (במדבר יט, ה: "ושרף את הפרה". שם, ט: "ואסף איש טהור את אפר הפרה").

22. וכמו שנתבאר במקום אחר, על פסוק "כי תצא כו'" (לקמן תצא לה, ג ואילך).

[. . .] וַיָּמָת כו' (בראשית לו, לב ואילך), נִתְּהוּ מִזֶּה הַמִּדּוֹת־רְעוֹת
– גַּם בֵּן ע' בַּחֲנִינּוֹת. וְצָרִיךְ לְבַרֵּר הַמִּדּוֹת־רְעוֹת וּלְהַעֲלוֹתָן
לְשֶׁרֶשֶׁן, לְבַחֲנִינָת "ע' רַבְתִּי"²⁵, וְזֶהוּ "שֵׁם־ע'".

דִּהְנָה כְּתִיב²⁶: "וּבִקְשֶׁתָם מִשֵּׁם אֵת ה' כו'" – "מִשֵּׁם"
דִּיִּיקָא, כְּמוֹ שִׁכְתּוּב (יִרְמְיָהוּ מו, יז): "קִרְאוּ שֵׁם פְּרָעָה מֶלֶךְ
מִצְרַיִם", בִּי לְשׁוֹן "שֵׁם" הוּא מְקוֹם הַסְטֵרָא־אֲחָרָא. בִּי
לְשׁוֹן "זֶה" – הוּא דָּבָר שֶׁיִּכּוֹל מִמֶּשׁ לְהִרְאוֹת בְּאַצְבָּעוֹ,
אֲשֶׁר יֹאמַר עָלָיו "כִּי הוּא זֶה"²⁷, וְאִי אֲפָשָׁר לִזְמַר בֶּךְ –
רַק עַל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שִׁכְתּוּב (שְׁמוֹת טו, ב): "זֶה –
אֵלֵינוּ וְאַנְהוּ כו'", בִּי "מֵלֵא כָל הָאֶרֶץ כְּבֹדוֹ" (יִשְׁעִיָהוּ ה, ג)
אֲבָל מְקוֹם וּמִשְׁכַּן הַקְּלִיפּוֹת הוּא רְחוֹק מְאֹד, לָכֵן נִקְרָא
שֵׁם, כְּלוּמָר עֲמוּק מְאֹד לְמִשְׁה. וְזֶהוּ שִׁכְתּוּב (בְּמִדְבָּר יד,
לח): "וְשֵׁם יְמוֹתָיו" – שְׁהוּא מְקוֹם הַמִּיתָה וּשְׁבִירַת־הַכְּלִים
כו'.

וְזֶהוּ "וּבִקְשֶׁתָם מִשֵּׁם אֵת ה' אֱלֹקֶיךָ וּמִצָּאָתָ כו'": בִּי
לִית אֲתֵר פְּנוּי מִיָּנִיָּה, וְלָכֵן גַּם מִבְּחִינַת "שֵׁם" יוֹכְלוּ
לְמִצּוֹא אֵת ה', עַל יְדֵי "וּבִקְשֶׁתָם אֵת ה'", לְצַעֲוֹק אֶל ה'
בְּצֵר לוֹ²⁸ מְעוּמָקָא דְּלִיבָא וּבַחֲנִינָת תְּשׁוּבָה²⁹. וְאַיִן
אֲתַהֲפָכָא חֲשׂוֹכָא לְנוֹהָרָא, וּמִבְּחִינַת "שֵׁם" נַעֲשֶׂה "שֵׁם
ע", שִׁמְתַּעֲלָה הַחַיּוֹת לְשֶׁרֶשׁוֹ. וְזֶהוּ עֵינֵן שְׂרִיפַת הַפֶּה
לְאַפֵּר כו' כְּכ"ל.

(וְהֵינּוּ כְּמוֹ שִׁכְתּוּב ב'פְּרִי עֵץ חַיִּים" שֵׁם: רַפ"ח נִיצוּצִין וְשֵׁם
ב"ז – בְּגִימַטְרִיא "שֵׁם", וְהֵם מִתְעַלִּים לְשֶׁרֶשֶׁן בְּע' רַבְתִּי – ז'
תַּחְתּוֹנוֹת דַּס"ג³⁰).

וְזֶהוּ שֶׁהַפֶּה בָּאָה לְטַהֵר טוֹמָאֹת מֵת, הֵינּוּ בַּחֲנִינָת שְׁבִירַת־
הַכְּלִים ד'ז' מַלְכִּין הַנ"ל, שֶׁנִּקְרָא "וַיָּמָת כו'" – "מֵאֵן דְּנָפִיל
מִדְּרָגָה אֶקְרִי מִית"³¹.

וְזֶהוּ שְׁקוּרִין פְּרֶשֶׁת פְּרָה קוֹדֶם רֹאש־חֹדֶשׁ נִיסָן³² – לִישְׁתַּר
וְלֵבֵא לְבַחֲנִינָת יְצִיאַת־מִצְרַיִם כו'³³):

ג. וְהִנֵּה בַּחֲנִינָת שְׂרִיפַת הַפֶּה לְאַפֵּר, הוּא לְהִיּוֹת
"וְאַהֲבַת" – "בְּכָל לִבְכֶּךָ", "בְּשֵׁנֵי יְצָרֶיךָ". וְהוּא בַּחֲנִינָת
רְצוּאָא, "אִם רָץ לִבְכֶּךָ", "יִסּוֹד הָאֵשׁ שְׁבָלֵב".

בְּבַחֲנִינָת "פְּנֵי שׁוֹר" כו'. מֵה שָׂאִין בֶּן הַמַּעֲשֵׂה־רַע אֲשֶׁר
מִתְאַוֶּה לוֹ, מִחֲמַת שְׁהוּא בְּאֵמַת רַע גָּמוּר מִצַּד עֲצָמוֹ, אִי
אֲפָשָׁר לוֹ לְהִתְפַּלֵּל בְּקִדּוּשָׁה, וְאִין לָהּ תִּקְנָה אֲלָא
בִּישׁוּלָהּ וְהַעֲבָרָתָהּ מִן הָעוֹלָם²².

וְזֶהוּ עֵינֵן שְׂרִיפַת הַפֶּה: שִׁישָׁאֵר רַק הָאֲפֵר, שְׁהוּא
עֵינֵן עֲצָם הַמִּדּוֹת דְּנִפְש־הַבְּהֵמִית, דִּהְיִינוּ בַּחֲנִינָת כַּח־
הַמִּתְאַוֶּה עַל דְּרָךְ מִשָּׁל כְּנ"ל, שְׁהוּא ה'חֹמֶר הַפְּשׁוּט';
אֲבָל הַצּוּרָה וְה'לְבוּשִׁים צוּאִים" שְׁהִיָּה כַּח־הַמִּתְאַוֶּה
מְלוּבָשׁ בְּהֵן יְהִי חוֹלָפִים וְכָלִים לְגִמְרִי. דִּהְיִינוּ שְׁלֵא יְהִיָּה
כַּח־הַמִּתְאַוֶּה מְלוּבָשׁ בְּהֵן עוֹד, לֹא בְּמַחֲשָׁבָה – שִׁישִׁיחַ
דַּעְתּוֹ לְגִמְרִי מְלַחֲשׁוּב וּלְדַבֵּר בְּזֶה, וְכָל שֶׁן בְּמַעֲשֵׂה
חֲסִינְשׁוּלֹם; וְלִהְיוֹת "עוֹצֵם עֵינָיו מִרְאוֹת בְּרַע" (יִשְׁעִיָהוּ לג,
טו) וְכִדּוּמָה, "לְאַכְפִּיָּא לְסִטְרָא אֲחָרָא", לַעֲשׂוֹת הַהֶפֶךְ
וְנִגְדַּת תְּאוֹת נִפְש־הַבְּהֵמִית – בְּכָל הַחוּשִׁים, רִאִיָּה וּשְׁמִיעִיָּה
כו', וּבְמַחֲשָׁבָה, דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה.

וְהִנֵּה עַל יְדֵי אֲתַכְפִּיָּא זֶה, שֶׁמִּבְטֵל הַכְּלִים שְׁבָהֵם
מְלוּבָשׁ הָרָצוֹן זֶה, וְלִהְיוֹת דּוּחָה אוֹתָן מִמֶּנּוּ לְגִמְרִי, הָרִי
זֶה עַל דְּרָךְ מִשָּׁל כְּמוֹ שְׂרִיפַת הַפֶּה, שְׁהֵג' יִסּוּדוֹת אר"מ
שְׁהִיָּה בְּדֶרֶךְ הַרְכָּבָה בֶּה חֲלָפּוֹ וְכָלוֹ עַל יְדֵי הַשְׂרִיפָה,
וְנִשָּׂאֵר רַק עֲצָמוֹתָהּ שְׁהוּא הָאֲפֵר;

כֶּךָ בְּשֹׁנְפֶרְדּוֹ ה'לְבוּשִׁים צוּאִים" – מַחֲשָׁבָה, דְּבוּר
וּמַעֲשֵׂה דִּהְאִיסוּר – מִן הַנִּפְש־הַבְּהֵמִית, וְנִשָּׂאֵר רַק עֲצָם
כַּח־הַמִּתְאַוֶּה דְּנִפְש־הַבְּהֵמִית, כְּאֲשֶׁר הוּא בְּעֲצָמוֹתוֹ,
וְאִינוּ מוֹרְכָב וּמְלוּבָשׁ בְּמַחֲשָׁבָה, דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה דִּהְאִיסוּר,
וְזֶהוּ בַּחֲנִינָת הָאֲפֵר, וְאַיִן יוֹכֵל לְהַפּוֹךְ אַחֵר כֶּךָ כַּח־
הַמִּתְאַוֶּה זֶה – מִהַקְצָה אֶל הַקְצָה, מֵאֲהַבְה־רַעָה לְאַהֲבַת
ה'. וְכְמוֹ שִׁכְתּוּב: "וְאַהֲבַת" – "בְּכָל לִבְכֶּךָ" – "בְּשֵׁנֵי
יְצָרֶיךָ"²⁴, שְׁגַם הַיְצָר־הַרַע יֵשׁוּב לְאַהֲבַת ה' מִמֶּשׁ, וְהֵינּוּ
שְׁמִבְחִינָת "אֲתַכְפִּיָּא" יבֵּא לְבַחֲנִינָת "אֲתַהֲפָכָא חֲשׂוֹכָא
לְנוֹהָרָא".

וְזֶהוּ עֵינֵן "שֵׁמַע יִשְׂרָאֵל" – "שֵׁם־ע'": דִּהְנָה "ע' רַבְתִּי",
זֶהוּ ז' מִדּוֹת דְּקִדּוּשָׁה הַכְּלוּלִים מִיז"ד – וְהֵן ע' נִפְשׁ
דִּיעֶקֶב, וְעַל יְדֵי שְׁבִירַת־הַכְּלִים, שְׁהִיָּה בּו' מִדּוֹת הַנ"ל,
בַּחֲנִינָת ז' מַלְכִּין קְדֻמָּאִין דַּתְהוּ, ד'אֶרֶץ אֲדוּם" – "וַיִּמְלֹךְ"

23. וְכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר כָּל זֶה בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "לְהִבִּין פִּירוּשׁ הַפְּסוּק מִי אֵל
כְּמוֹךָ", גְּבִי עֵינֵן "נִשְׂא עוֹן וְנוֹכַר עַל פְּשָׁע" (לִקְטָן רֹאשׁ הַשָּׁנָה ס, ד
ואילך).

24. (דְּרָבָנָם ו, ה). בְּרִכּוֹת פֶּרֶק ט מִשְׁנָה זח).

25. וְעֵינֵן מֵה שֶׁנִּתְבָּאָר מִזֶּה, בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "וְכָל בְּנוֹךְ לְמוֹדִי", גְּבִי עֵינֵן
"וְיָב שְׁלוֹם" (לִקְטָן רֹאשׁ ל, ב).

26. (דְּבָרִים ד, כט): "וּבִקְשֶׁתָם מִשֵּׁם אֵת ה' אֱלֹקֶיךָ וּמִצָּאָתָ, כִּי תִדְרָשׁוּ בְּכָל
לִבְכֶּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ".

27. (עַל פִּי שְׁמוֹת כב, ח): "אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה".

28. (תַּחֲלִים קו, ו, כ): "וְיַעֲקֹב אֵל ה' בְּצֵר לָהֶם".

29. וְעֵינֵן מֵה שֶׁנִּתְבָּאָר מִעֵינֵן זֶה: עַל פְּסוּק "וַיִּשָּׁב יַעֲקֹב" (תּוֹרָה אור כ,
ד). וְעַל פְּסוּק "אֲנִי לְדוֹדִי" (לִקְטָן רֹאשׁ ל, ג).

30. וְעֵינֵן מֵה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּפֶרֶשׁת וַיִּשְׁלַח, סוּף דְּבוּר הַמִּתְחִיל "וַיֹּאבֵק אִישׁ
כו'" (תּוֹרָה אור כו, ג ואילך).

31. וְעֵינֵן מֵה שֶׁנִּתְבָּאָר עַל פְּסוּק "וַיֹּאכִלְךָ אֵת הָקֶן כו'" (רֹאשׁ לִקְטָן עֲקֵב
יג, א).

32. (טוֹר שְׁלָחַן עֲרוּךְ סִימָן תרפ"ה).

33. וְעֵינֵן בְּרְבוּת בֵּא, פְּרָשָׁה י"ט. (וְכְמוֹ שִׁכְתּוּב שֵׁם: שְׁאוּכְלֵי פֶסַח צְרִיכִין
לָהּ – גּוֹף כְּתִב יֵד קוֹדֶשׁ 11102).

וְלִכְּנָן צָרִיךְ לִהְיוֹת נְתִינַת הָאִפֶּר עַל גְּבֵי הַמַּיִם³⁷, כִּי גַם
אֲחֵר בַּחֲנִינַת "שׁוּב", מִכָּל מְקוֹם צָרִיךְ לִהְיוֹת נִיכָר רִישׁוּמוֹ
שֶׁל ה"רְצוּא". כִּי צָרִיךְ לִהְיוֹת תָּמִיד "רְצוּא וְשׁוּב"³⁸.
בְּשֶׁגֶם, כִּי הָאִפֶּר וְהָרְצוּא הוּא הַגּוֹרֵם הַמְשָׁכַת ה"מַיִם
חַיִּים" מ"מְקוֹר מַיִם חַיִּים" כִּנ"ל³⁹.

וּבִזֶּה יוֹכֵן גַּם כֵּן מֵה שְׁכָתוֹב: "וְלִקַּח הִכְהֵן עֵץ אֲרֹז
וְאֵזוֹב וְשָׁנִי תוֹלַעַת, וְהִשְׁלִיךְ אֶל תוֹךְ שְׂרֶפֶת הַפָּרָה":

דִּהְיָה כְּתִיב (יִשְׁעִידוּ מֵא, יד): "אֶל תִּירָאִי תוֹלַעַת יַעֲקֹב
מִתִּי יִשְׂרָאֵל", וְאָמְרוּ רַ"ל⁴⁰: "מֵה תוֹלַעַת זֶה אֵינָה מִכָּה
אֲרִיזִים אֱלֹא בְּפִיָּה, כִּי יִשְׂרָאֵל אֵין לָהֶם אֱלֹא תַפְלָה כִּי".
וְכֵן בְּדִבּוּר הַתּוֹרָה, וְכַמֵּאֲמָר רַ"ל (בְּמוֹעֵד קָטָן, דָּף ט"ז, עֲמוּד
ב') גְּבִי דוֹד, כְּשֶׁהִיָּה יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה הִיָּה מַעֲדֵן עֲצָמוֹ
בַּתּוֹלַעַת. וְכַמֵּאֲמָר רַ"ל⁴¹ עַל פְּסוּק "הַקֵּל קוֹל יַעֲקֹב
כִּי"⁴².

וְהַעֲנֵן: כִּי עֵסֶק הַתּוֹרָה, הַנִּקְרָא "מַיִם חַיִּים", צָרִיךְ
לִהְיוֹת בְּדַבּוּר דּוֹקָא, וְכַמּוֹ שְׁכָתוֹב (דְּבָרִים ה, ז): "וְדַבַּרְתָּ בָם",
וְלֹא סִגִּי בְּהִגִּיוֹן, בְּמַחֲשָׁבָה לְבָד. וְכַנּוּדָע גַּם כֵּן, שֶׁכָּל
הַמִּצְוֹת צָרִיךְ לְקִיּוֹן בְּמַעֲשֵׂה וְדַבּוּר וּמַחֲשָׁבָה. וְגַם
הַמִּצְוֹת שֶׁאֵינָן נִוְהָגוֹת אֱלֹא "בְּפִנֵּי הַבַּיִת", שֶׁאֵי אִפְשָׁר
לְקִיּוֹן בְּמַעֲשֵׂה – אֲבָל בְּדַבּוּר אִפְשָׁר לְקִיּוֹן, וְכַמֵּאֲמָר
רַ"ל: "כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה עוֹלָה, כְּאֵלּוּ הַקְּרִיב עוֹלָה כִּי".

וְהַעֲנֵן הוּא, שֶׁעַל יְדֵי הַדַּבּוּר בְּדַבְרֵי תּוֹרָה נִמְשָׁךְ
וּמִתְלַבֵּשׁ כַּח ה"דַּבּוּר הָעֲלִיּוֹן" בְּפִי הַמְדַּבֵּר. וְכַמּוֹ שְׁכָתוֹב
(יִשְׁעִידוּ נֹט, כֵּא): "וְדַבְּרִי אֲשֶׁר שְׁמִתִּי בְּפִיךָ". וְכַמּוֹ שְׁנֵתָבָר
בְּמִקּוֹם אֲחֵר, בְּכַמּוֹ דּוֹכֵת⁴³.

וְאֲחֵר כִּי צָרִיךְ לִהְיוֹת בַּחֲנִינַת "שׁוּב", וְהוּא עֲנֵן מֵה
שְׁכָתוֹב³⁴: "וְנָתַן עָלָיו מַיִם חַיִּים אֶל כָּלִי": דְּכַמּוֹ "מַיִם
חַיִּים" הֵם הַנוֹבְעִים מִתַּחַת הָאָרֶץ, שֶׁמְקוֹרָם הוּא בְּהַעֲלֵם
בְּתוֹךְ הָאָרֶץ, וְנִמְשָׁכִים מִהַעֲלֵם אֶל הַגִּילּוֹי – כִּי הֵנָּה
הוּא יִתְבָּרֵךְ נִקְרָא (יִרְמְיָהוּ ב, יג): "מְקוֹר מַיִם חַיִּים", כִּי הוּא
סְתִימּוֹ דְּכָל סְתִימִין וְטִמְיָהוּ דְּכָל טִמְיָרִין, "אֲנֹכִי" – מִי
שֶׁאֲנֹכִי, וּמִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ נִמְשָׁךְ בַּחֲנִינַת "מַיִם חַיִּים", הִיא
הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בַּחֲנִינַת חֻכְמָה-עִילָאָה, שֶׁנֶּאֱמָר בָּהּ (קֹהֶלֶת ה,
יב): "וְהַחֲכָמָה תַּחֲיָה". וְלִכְּנָן נֶאֱמָר (אִיּוֹב ה, כא): "יָמוּתוּ וְלֹא
בְּחֻכְמָה", כִּי הַחֲכָמָה הִיא בַּחֲנִינַת "עֵץ חַיִּים".

אִךְ הֵנָּה הַמְשָׁכָה זֶה, ד"מַיִם חַיִּים", הוּא "אֶל כָּלִי"
דּוֹקָא, שֶׁהֵם מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת, שֶׁהֵם בַּחֲנִינַת "כָּלִים". כִּי
רַמ"ח מִצְוֹת-עֲשֵׂה נִקְרָאִים "רַמ"ח אֲבָרִים דְּמִלְכָּא" –
שֶׁכָּל מִצְוָה וּמִצְוָה הִיא בַּחֲנִינַת כָּלִי מִיּוֹחַד לְגִילּוֹי אֹר.
כַּמּוֹ בַּתְּפִילִין – הַגִּילּוֹי בְּבַחֲנִינַת מוֹחִין, וּבְצִדָּקָה – בְּבַחֲנִינַת
חֶסֶד כִּי³⁵, וְכֵן "אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה" הֵם גַּם כֵּן בַּחֲנִינַת כָּלִים
כִּי³⁶.

וְכָל זֶה הוּא בַּחֲנִינַת "שׁוּב לְאֶחָד". וְהִינּוּ, שְׁלֹאֲחֵר
בַּחֲנִינַת ה"רְצוּא", שֶׁהוּא עֲנֵן "אִפֶּר הַפָּרָה", צָרִיךְ לִהְיוֹת
בַּחֲנִינַת "שׁוּב" – לְהַמְשִׁיךְ גִּילּוֹי אֹר אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא
מִלְמַעְלָה-לְמַטָּה עַל יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת. וְהַמְשָׁכָה
זֶה הִיא מ"מְקוֹר מַיִם חַיִּים" מִמֶּשֶׁ, שֶׁהוּא בַּחֲנִינַת "מְקוֹר
הַתּוֹרָה" – אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא. כִּי "רוּחַ אֵייתִי רוּחַ
וְאִמְשִׁיךְ רוּחַ", שֶׁעַל יְדֵי "אֵם רַץ לִבִּי כִי", וְ"אֶתְהַפְּכָא
חֲשׂוּכָא לְנֹהָרָא" דְּנַפְשֵׁי-הַבְּהֵמִית, שֶׁזֶּהוּ בַּחֲנִינַת תְּשׁוּבָה,
עַל יְדֵי זֶה מִמְשִׁיךְ מִבְּחִינַת "מְקוֹר מַיִם חַיִּים" כִּי³⁷.

40. (זֶהר חֶלֶק א' קַטָּה, א. תַּחֲנוּמָא בְּשַׁלְח ט).

41. (גִּישׁוֹן נו, ב): "הַקֵּל קוֹל יַעֲקֹב" (בְּרַאשִׁית כו, כב) – אֵין לָהּ תַפְלָה שְׁמוּעֶלֶת
שֶׁאֵין בָּהּ מוֹרָעוֹ שֶׁל יַעֲקֹב.

42. וְעֵינִין מִזֶּה בְּזֶהר סוֹף פְּרָשֵׁת וַיִּשְׁלַח (דָּף קע"ח, א'). וּבְפִרְשֵׁת תְּרוּמָה
(דָּף קל"ט, א').

43. (וְעֵינִין מֵה שְׁנֵתָבָר בְּפִרְשֵׁת יִתְרוֹ (תּוֹרָה אור סו, ב). בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל
בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי, "כִּפְּרִישׁ לְאִמּוֹר" דַּתְחַלֵּת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת. וְעֵינִין מֵה
שְׁנֵתָבָר שֵׁם סוֹף דַּבּוּר הַמִּתְחִיל "מֹשֶׁה יְדַבֵּר" (שֵׁם סו, ג).

וְעֵינִין מֵה שְׁנֵתָבָר: סוֹף דַּבּוּר הַמִּתְחִיל "בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת", גְּבִי
וְ"אֲשִׁים דְּבָרִי בְּפִי וּבְצֵל יְדִי כְּסִיתִיךָ" (לִקְמֵן שְׁמִינִי עֲצֶרֶת פה, ב). וּבְדַבּוּר
הַמִּתְחִיל "וְאִדְרָשְׁתִּיךָ לִי", בְּעֵנִין פִּירוּשׁ "אֶת ה' הָאֱמֶרֶת הַיּוֹם כִּי" (לְעִיל
בְּמַדְרָה ד, ד). וְמֵה שְׁנֵתָבָר סוֹף דַּבּוּר הַמִּתְחִיל "לְהַבִּין מֵה שְׁכָתוֹב בַּיּוֹם
הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת", גְּבִי "תַעֲן לְשׁוֹנֵי אִמְרָתְךָ" (לִקְמֵן סְכוּת פֹּא, ג).

וְעֵינִין מֵה שְׁנֵתָבָר מַעֲנֵן "הַדַּבּוּר בְּדַבְרֵי תּוֹרָה": בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "קָא
מִיפְלִי בְּמִתְבָּרָא דְרַקִּיעָא אִם בְּהֶרֶת קִדְמָה כִּי" (לְעִיל תּוֹרָע כב, ב
וְאִילָף). וְעֵינִין בְּזֶהר סוֹף פְּרָשֵׁת מִשְׁפָּטִים (דָּף קכ"ג, א') בְּעֵנִין "דַּעַת גְּנִיז
בְּפִימָא כִי". וְמֵה שְׁכָתוֹב עַל זֶה בְּסִפֶּר "מְבֹאָה שְׁעָרִים" (שַׁעַר שְׁלִישִׁי,
חֶלֶק ב' פֶּרֶק ג').

34. (בְּמַדְרָב יט, ריז): "וְלִקַּח הִכְהֵן עֵץ אֲרֹז וְאֵזוֹב וְשָׁנִי תוֹלַעַת, וְהִשְׁלִיךְ אֶל תוֹךְ
שְׂרֶפֶת הַפָּרָה" . . וְלִקְחוּ לְטִמָּא מִעֵפֶר שְׂרֶפֶת הַחֲטָאֵת, וְנָתַן עָלָיו מַיִם חַיִּים אֶל
כָּלִי.

35. וְעֵינִין מֵה שְׁנֵתָבָר: בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "רְאִיתִי וְהֵנָּה מְנוֹרַת זָהָב" (תּוֹרָה
אור לז, ד). וּבְדַבּוּר הַמִּתְחִיל "וְקַבֵּל הַיְּהוּדִים" (תּוֹרָה אור מְגִלַּת אֶסְתֵּר ז,
ד).

36. (וְעֵינִין מֵה שְׁנֵתָבָר בְּפִרְשֵׁת מִקֵּץ, בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "נֹר חֲנוּכָה כִי
וּמִזְנוּחָה מִקִּימִין כִּי" (תּוֹרָה אור מִקֵּץ מֵב, ב)).

37. (רַמְבַּ"ם הַלְכוֹת פָּרָה פֶּרֶק ט, חֲלָקָה א).

38. וְכַמּוֹ שְׁנֵתָבָר בְּמִקּוֹם אֲחֵר – בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "וְכָל הָעָם רֹאִים
כִּי" (תּוֹרָה אור עז, ד).

39. (וְעֵינִין מֵה שְׁנֵתָבָר בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "וְאֶהְיָה אֲצִלוֹ אֲמוֹן", בְּעֵנִין "אֵנִי
תּוֹרָתְךָ שֶׁשְּׁעִתִּי" (תּוֹרָה אור יט, א). וְעֵינִין מֵה שְׁנֵתָבָר בְּמִקּוֹם אֲחֵר
(בְּאֹרֵי הַזֶּהר לְכַבּוֹד קְדוּשַׁת אִמְרוֹר" הָאֲמָצְעִי עג, א וְאִילָף) עַל פִּי הַזֶּהר
פְּרָשֵׁת תִּזְרִיעַ (דָּף מ"ט א'), בְּעֵנִין "הֵנָּה עֲלֵיהֶם מִי חֲטָאֵת" (בְּמַדְרָה ח,
ז) – "שִׁיּוּרֵי טֵלָא דְּבִדּוּלָאָה כִי". וְעֵינִין מֵה שְׁנֵתָבָר בְּבִיאֹר עַל פְּסוּק
"שְׁשִׁים הָמָּה מְלָכוֹת כִּי, אַחַת הִיא יוֹנִתִּי כִי" (לִקְמֵן שִׁיר הַשִּׁירִים לט, ג
וְאִילָף).

27 "קרע שטין", וכמו שכתוב (תהלים ע"א, ג'): "יכלו שוטיני
28 נפשיי"⁴⁸.

29 ולכן השליכו לתוך שרפת הפרה "עץ ארז, ואזוב,
30 ושני תולעת כי" (במדבר יט, ו), כי בחינת ה"מדות עליונות"
31 נקרא צומח, ובנודע מענין "עץ החיים" ו"עץ הדעת" כי,
32 יש בהם בחינת קטנות וגדלות. והו "עץ ארז – הגדול
33 שבצמחים, ואזוב – היותר קטן שבצמחים".

34 והנה עיקר שבירת הכלים היה ב'ז' מדות, שמה
35 נשתלשלו 'ז' מדות דקליפה, ויניקתם מ'ז' מדות
36 עליונות. "ושני תולעת" הוא מרקיב העץ דקליפה,
37 ומפריד יניקת החיצונים מבחינת המדות דקדושה, שהן
38 הן בחינת צומח שבקדושה כי⁴⁹.

39 והו גם כן פירוש "תולעת יעקב מתי ישראל",
40 פירוש: על ידי שמשים אדם את עצמו בעסקו בתורה
41 ותפלה כתולעת, להיות "נבזה בעיניו נמאס" (תהלים טו, ד),
42 דהיינו ש"משים את עצמו בשיריים"⁵⁰, הנה על ידי זה
43 ידעה בחינת "מתי ישראל": תרגום אונקלוס על פסוק
44 (דברים לו, ד) "כל עיר מתם" – "גבריא כי", דהיינו זכרים.
45 והוא כמו שנתבאר במקום אחר, בפירוש "למען תזכרו
46 ועשיתם את כל מצותי" (במדבר טו, מ), שתהיו בבחינת
47 זכרים ומשפיעים, לעשות ולהמשיך האור בהמצות כי,
48 ובדלעיל בפירוש "אשר יעשה אתם האדם כי":

49 ד. וזהו "ידיד ה' אל משה ואל אהרן לאמר". זאת
50 חקת התורה⁵¹ (במדבר יט, א"ב):
51 דהנה כללות ענין מעשה פרה אדומה הוא ב' ענינים
52 הללו דבחינת ה"רצוא" ובחינת ה"שוב". והנה על ב'

1 והו ענין "תולעת יעקב" – ש"כחו בפיו" דייקא, והו
2 עיקר בחינת "מדבר"⁴⁴: כי ההבדל בין חי מדבר, לחי
3 בלתי מדבר – הוא בפה כי. אף הכח הזה – היינו
4 בשיהיה הדבור בדברי תורה בבחינת ביטול, כמו שכתוב
5 (ויקרא כב, לב): "ולא תחללו כי", שלא לעשות חלל ומסך
6 מבדיל. והו בחינת "תולעת", היינו שיהיה בבחינת
7 ביטול, בבחינת "נבזה בעיניו נמאס" (תהלים טו, ד), "ואנכי
8 תולעת ולא איש" (תהלים כב, ז). ועל ידי זה יהיה הכח בפיו
9 בשמדבר דברי תורה, להיות "ואשים דברי" – ממש –
10 "בפיק" (ישעיהו נא, טז), ועל ידי זה יהיה עצום "כח פיו",
11 לגרש ולהפריד יניקת החיצונים⁴⁵.

12 וכמו שכתב ב"פרי עץ חיים" (שער ה', פרק ג') בענין
13 "עולת תמיד": עולת אותיות תולע, והוא בחינת "תולעת
14 יעקב". ועל זה נאמר (במדבר כח, ב): "צו את בני ישראל כי
15 להקריב" – אותיות להקריב, כמו התולע שמכילה
16 ומרקיב את עץ החזק כי.

17 ולכן ראשי תיבות "אנא בכח גדולת"⁴⁶ – "ית"ץ" –
18 גימטריא "תולע", שעל ידי התורה, "ימינה [ה'] נאדרי
19 בכח" (שמות טו, ו), שממשיך בחינת חכמה עילאה ב"חסד
20 – דרועא ימינא כי", ועל ידי זה נמשך להפריד יניקת
21 החיצונים.

22 והוא גם כן מה שכתוב אחר כך: "קבל רנת עמך כי"⁴⁷
23 – ראשי תיבות: "קר"ע שט"ץ", כי כן בחינת לימוד
24 התורה בפיו כשהוא בבחינת ביטול, על דרך "ואנכי
25 תולעת כי", להקריב ולקדוש יניקת החיצונים שמסטרך
26 דשמאלא, על דרך "פרה דקבילת משמאלא". והו ענין

אותיות התפלה. וכמו שאמרו רז"ל על פסוק "תולעת יעקב"
דקאי על התפלה.

ואתי שפיר ענין השלכת "תולעת שני" לתוך שרפת הפרה,
שהוא בבחינת הרצוא, שהוא בחינת תפלה. כי בחינה זו,
ד"תולעת יעקב", שייך בבחינת רצוא ובבחינת שוב, דהיינו
בדבור התפלה ובדברי תורה. וענין ב"פרדס", ב"ערכי הכינים",
ערך תולעת. ובהרמ"ז, פרשת צו, דף כ"ז.

49. (וענין ב"פרי עץ חיים" שם, איך יש גם כן תולע בקליפה.
ואפשר, שרפת ה"תולעת שני" רומז גם כן על זה, להגבר
תולע שבקדושה על תולע שבקליפה. וכן ב"עץ ארז ואזוב
כי". וענין בזה חלק ג', פרשת מצורע (דף נ"ג, עמוד ב') מענין "עץ
אזוב ואזוב".

50. (ראש השנה יז, ב. מגלה טו, ב).

51. (במדבר יט, א"ב: "ידיד ה' אל משה ואל אהרן לאמר : זאת חקת התורה
אשר צוה ה' לאמר. דבר אל בני ישראל ויחזו אליך פרה אדומה תמיהה, אשר
אין בה מום, אשר לא עלה עליה על").

וענין ברבות כי תשא, פרשה מ"א, גבי "נתן לו מתוך פיו כי", מפי
דעת' (משלי ו, כ). ענין שם. וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל
"ויאמר כי מי שם פה לאדם כי" (תורה אור שמות נא, ד ואילך).

וענין ב"ספר של בינונים" חלק א', סוף פרק ה'. והו שכתוב (שמות
יג, ט) "למען תהיה תורת ה' בפיק כי" – "בפיק" דייקא.

44. וכמו שכתב ב"מבוא שער" שם.

45. (וענין מה שנתבאר בפרשת מקץ, (תורה אור לו, א) בדבור המתחיל
"רני ושמחי", בענין בחינת "אחותי" – שהוא מדברגת "מארי תורה".
ושם (לח, ד) בבאור על פסוק "המגיבהי לשבת", בענין "רב יהודה כולה
תנויה בניזקין הנה").

46. (תפלת אנא בכח: אנא בכח גדלת ואב"ג, ימינה תתיר צרורה וית"ץ, קבל
רנת עמך וקר"ע, שגבנו טהרנו גורא ושט"ץ).

47. (שגבנו, טהרנו, גורא).

48. ונענין מה שנתבאר ב"פרי עץ חיים", וב"לקוטי תורה"
[להאריך] פרשה תרומה (דבור המתחיל "תולעת שני"). כי גם כן
ראשי תיבות "שועתנו קבל, ושמע צעקתנו יודע תעלומות"
הוא גימטריא תולעת. וענין זה, יש לומר דקאי על דבור

הַאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵצִיף כִּי, שְׂדֵהוּ יִסּוּד כָּל הַתּוֹרָה –
 לְהִיּוֹת בַּחֲנִינָה "רְצוּא וְשׁוּב".
 וּבְכָל מִצְוָה גַּם כֵּן יֵשׁ בַּחֲנִינָה זֶה דֶּרֶךְ פֶּרֶט. אִךְ פְּלִלוֹת
 בַּחֲנִינָה זֶה – הוּא עֵנִין זֶה, דְּפֶרָה כִּי. וְלִכְפֹּר הוּא מְעוֹרֵר
 וּמְמַשִּׁיף בַּחֲנִינָה "חֶקֶת הַתּוֹרָה", לְהִיּוֹת נִמְשָׁךְ בַּתּוֹרָה
 שֶׁבְּכַתֵּב וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה. וְהוּא שְׁאֵמֵר שְׁלֵמָה עַל זֶה
 (קִהְלֵת ז, בג); "אֲמַרְתִּי אַחֲבָמָה, וְהִיא רְחוּקָה מִמֶּנִּי, לִפִּי
 שֶׁהִיא מְעוֹרֶרֶת לְמַעַלָּה מִמַּעַלָּה מִהַחֲכָמָה כִּי.
 (וּמִשֵּׁם נִמְשָׁךְ בַּבַּחֲנִינָה חֲכָמָה, וּבְעֵנִין "אֶאֱלֹפֶה חֲכָמָה כִּי"
 (אִיּוֹב לג, ג). וְהוּא "נוֹצֵר חֶסֶד לְאֱלֹפִים כִּי" 56 (שְׁמוֹת לז, ז).
 וְגַם עֵנִין אִפְרָה הֵינִי שֶׁמִּבַּחֲנִינָה פֶּרֶה' נֶעֱשֶׂה אִפְרָה,
 שֶׁהוּא בַּחֲנִינָה פֶּר – אֶלֶף 57.
 וּבְכָל הַנֶּ"ל יוֹכֵן מֵה שֶׁכָּתוּב (בְּמִדְבָּר יט, ט): "וְהִיְתָה לְעֵדֹת
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת כִּי", שֶׁהוּא לְבַד הָאִפְרָה שֶׁמִּקְדָּשִׁין
 וּמִזִּין מִמֶּנּוּ, עוֹד זֹאת, "הֵינִי מִצְנִיעִין מִמֶּנּוּ בַּחֲנִינָה
 לְמִשְׁמֶרֶת". כְּמִבְּאֹר בְּפִירוּשׁ רִש"י, וּבְמִשְׁנָה סוֹף פֶּרֶק ג' דְּפֶרָה,
 וּבְהַרְמְבֻס.
 וְהֵעֵנִין הוּא, לִפִּי שֶׁבְּאֵמַת כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה יֵשׁ בַּחֲנִינָה
 "רְצוּא וְשׁוּב". וְהַכֹּחַ לִזְה נִמְשָׁךְ מִבַּחֲנִינָה מַעֲשֶׂה דְּפֶרָה,
 שֶׁהָאִפְרָה פֶּרָה וְהוּא כָּלִיל בַּחֲנִינָה הַ"רְצוּא" כִּי. וְעַל זֶה
 נֶאֱמָר "וְהִיְתָה [.] לְמִשְׁמֶרֶת כִּי".
 וְהוּא מְבֹאֵר גַּם כֵּן בְּפֶרֶשׁ רֵאשׁוֹנָה דְּקִרְיַת־שֹׁמֶר:
 "וְאֶהְבֵּת [.] בְּכָל לִבְכָּךְ וּבְכָל נַפְשְׁךָ כִּי" (דְּבָרִים ו, ח) –
 וְהוּא בַּחֲנִינָה הַרְצוּא, וְאַחֲרֵי כֵן "וְהֵינִי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה" (שָׁם,
 ו) – וְהוּא בַּחֲנִינָה שׁוּב כִּי.
 "וְשִׁנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָם כִּי" (שָׁם, ז) – וְהֵינִי שֶׁצִּירִיף
 לְהִיּוֹת הַדְּבַר דִּיִּקָּא, בַּתּוֹרָה כְּנִל.
 "וּקְשַׁרְתָּם כִּי וּכְתַבְתָּם כִּי" (שָׁם, חֲט"ו); כִּי הַ"מִּים חַיִּים"
 צִירִיף לְהִיּוֹת "אֶל כָּלִי" דִּקָּא, שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה הַמִּצְוֹת, שֶׁהוּא
 בַּחֲנִינָה פִּלִּים כִּי :

עֵנִינִים אֵלּוּ דְּ"רְצוּא וְשׁוּב" הוֹסְדָה כָּל עֵיקַר הַתּוֹרָה
 וְהַמִּצְוֹת. וְלִכֵּן נֶאֱמָר עַל זֶה "זֹאת חֶקֶת הַתּוֹרָה", כְּעֵנִין
 פִּירוּשׁ "חֶקֶת שְׁמִים וְאֶרֶץ" (יִרְמְיָהוּ לג, כח), דְּהֵינִי הַנִּהְגוֹת
 שְׁמִים וְאֶרֶץ כִּי. וְהוּא גַּם כֵּן לְשׁוֹן חֲקִיקָה, דְּהֵינִי
 לְהַמְשִׁיף מִקּוֹר הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בַּחֲנִינָה "אוֹתִיּוֹת הַחֲקִיקָה",
 לְהַמְשִׁיף מִשֵּׁם הָאוֹר וְהַהֲמַשְׁכָּה לְבַחֲנִינָה חֲכָמָה־עִילָאָה,
 שֶׁהִיא תּוֹרָה־שֶׁבְּכַתֵּב, וּמִמֶּנָּה לְתוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה 52.
 וְהוּא וְיִדְבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה וְאֶל אֹהֲרֵן – שֶׁהֵם מִבַּחֲנִינָה
 "וְנַחֲנוּ מִ"ה" (שְׁמוֹת טז, ז) – חֲכָמָה־עִילָאָה כִּי.
 "זֹאת חֶקֶת הַתּוֹרָה": לְהַמְשִׁיף בַּחֲכָמָה־עִילָאָה
 מִבַּחֲנִינָה "אוֹתִיּוֹת הַחֲקִיקָה" שֶׁלְּמַעַלָּה מִהַחֲכָמָה.
 וְהוּא "אֲשֶׁר צִוָּה הָיִי"ה לֵאמֹר: כִּי הִנֵּה שֵׁם הָיִי"ה
 הָרָאשׁוֹן – וְהוּא בַּחֲנִינָה מְמַלָּא כָּל עֲלָמִין, "בִּיּוֹד נִבְרָא
 הָעוֹלָם־הַבָּא כִּי", וְשֵׁם הָיִי"ה הַב' – זֶה הוּא בַּחֲנִינָה סוֹבֵב
 כָּל עֲלָמִין 53.
 וּפִירוּשׁ "צִוָּה" – מְלִשׁוֹן "צוּתָא וְחִיבּוּר", שֶׁנִּתְחַבֵּר
 וְנִמְשָׁךְ בַּחֲנִינָה סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין אֶל בַּחֲנִינָה מְמַלָּא כָּל
 עֲלָמִין.
 וְהוּא "לֵאמֹר": הַמֵּאמְרוֹת הֵן בַּחֲנִינָה 'אוֹתִיּוֹת'
 הַנִּמְשָׁכִים מִחֲכָמָה; "בְּרֵאשִׁית נִמִּי מֵאִמֵּר הוּא" 54, וְתִרְגֵּם
 יוֹנָתָן 55 "בְּרֵאשִׁית" – "בַּחֲכָמָתָא כִּי".
 וְכִמוּ שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים ו, ו): "וְהֵינִי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר
 אָנֹכִי מֵצִיף, שֶׁבְּכַחֲנִינָה "הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה" יְהִיָּה נִמְשָׁךְ
 בַּחֲנִינָה גִּילּוּי, "אָנֹכִי – מִי שְׁאֲנֹכִי", "סְתִימוּ דְכָל סְתִימִין".
 וְהוּא "אָנֹכִי מֵצִיף" בַּבַּחֲנִינָה "צוּתָא" וְהַתְקַשְׁרוֹת מִמֶּשׁ,
 וְהוּא מֵה שֶׁכָּתוּב: "אֲשֶׁר צִוָּה הָיִי"ה לֵאמֹר".
 וְהֵינִי עַל יְדֵי "וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פֶּרָה כִּי": שֶׁבַּחֲנִינָה הָאִפְרָה,
 וְהוּא בַּחֲנִינָה "רְצוּא", "אִם רֵץ לִבְךָ כִּי", "בְּכָה אֶרֶץ גְּדוּד
 כִּי" (שְׁמוּאֵל ב' כב, ל), לְהִיּוֹת "וְאֶהְבֵּת" – "בְּכָל לִבְכָּךְ" –
 "בְּשֵׁנִי יִצְרִיף כִּי". וְאַחֲרֵי כֵן "שׁוּב לְאַחֲד" – הוּא בַּחֲנִינָה
 "מִים חַיִּים", דְּהֵינִי מֵה שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים ו, ו): "וְהֵינִי הַדְּבָרִים

52. (וְעֵינִין בְּזֵהר חֶלֶק ב', וְיִקְהֵל (דף ר"ש, עמוד א'). וְעֵינִין מֵה שֶׁנִּתְבָּאָר עַל פְּסוּק "תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ" לְקַטֵּן בְּרָכָה צֶה, א וְאֵילָף, כְּעֵנִין "כִּי חֶק לְיִשְׂרָאֵל הוּא" (תְּהִלִּים פא, ח) – גַּם כֵּן מְלִשׁוֹן חֲקִיקָה כִּי. וְכִי שֶׁנִּתְבָּאָר לְקַטֵּן (סג, ב, סד, ד) גָּבִי "בְּמַחֲזֶקֶת בְּמִשְׁעָנֶתִים".

54. (רֵאשׁ הַשָּׁנָה לב, א).

55. (הוֹבָא בְּזֵהר חֶלֶק א', לא, ב בְּשֵׁם תִּרְגוּם יוֹנָתָן, וּבְתִרְגוּם יִרְשִׁלְמִי: "בְּחֻקְכָּא כְּרָא").

56. וְעֵינִין מֵה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּ"אֲגֻרַת הַקֹּדֶשׁ" (סִימָן כח), דְּבִיּוֹר הַמִּתְחִיל "לְקוֹה נִסְמָכָה פְּרֻשֵׁת מוֹרִים".

57. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּפִירוּשׁ בְּ"לְקוּטֵי תוֹרָה" [לְהַאֲרִידֵל, בְּטַעְמֵי הַמִּצְוֹת פְּרֻשֵׁת חֶקֶת].

52. (וְעֵינִין בְּזֵהר חֶלֶק ב', וְיִקְהֵל (דף ר"ש, עמוד א'). וְעֵינִין מֵה שֶׁנִּתְבָּאָר עַל פְּסוּק "תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ" לְקַטֵּן בְּרָכָה צֶה, א וְאֵילָף, כְּעֵנִין "כִּי חֶק לְיִשְׂרָאֵל הוּא" (תְּהִלִּים פא, ח) – גַּם כֵּן מְלִשׁוֹן חֲקִיקָה כִּי. וְכִי שֶׁנִּתְבָּאָר לְקַטֵּן (סג, ב, סד, ד) גָּבִי "בְּמַחֲזֶקֶת בְּמִשְׁעָנֶתִים".

וְעוֹד יוֹכֵן עֵנִין הַמְשָׁכָה זֶה שֶׁמִּבַּחֲנִינָה אוֹתִיּוֹת הַחֲקִיקָה לְבַחֲנִינָה תּוֹרָה־שֶׁבְּכַתֵּב, עַל דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּדִבּוּר הַמִּתְחִיל "תּוֹרָה צִוָּה" (לְקוּטֵי תוֹרָה בְּרָכָה צד, ד – צה, א), כִּי הַתּוֹרָה נִקְרָא "נוֹבְלוֹת חֲכָמָה שֶׁלְּמַעַלָּה" (בְּרֵאשִׁית רַבָּה יז, ח), אֲבָל בְּדִי שְׁיוּמִשְׁךְ מִבַּחֲנִינָה עֲצָמִיּוֹת חֲכָמָה־עִילָאָה כִּי. עֵינִין שָׁם. וְהוּא עֵנִין "חֶקֶת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה הָיִי"ה לֵאמֹר". וְכִמוּ שֶׁנִּתְבָּאָר.

53. (וְעֵינִין בְּזֵהר חֶלֶק ג', דף קל"ח, עמוד ב'. וּבְפִירוּשׁ הָאֲרִיז"ל שָׁם.

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

שערי תומאה וכן אמרו אדם מקדש א"ע מעט מקדשי' 43
 אותו מלמעלה הרבה ולהיפך כו' ויצרו של אדם 44
 מתגבר כו' ואלמלא הקב"ה עוזרו כו'. והנה עד"מ 45
 מענין המלחמה גשמית הרי תלוי לפי ערך התגברות 46
 כח בצד א' כן לפי ערך תהי' הנפילה בצד הב' ואם 47
 יוסיף כח במנוצח עוד כן יהי' עוד נפילת המנוצח עוד 48
 יותר מאחר שנפילתו של זה המנוצח אינו בא רק 49
 מסיבת כח התגברות המנוצח לבד כו'. אבל זה לא 50
 מצינו מעול' שיהי' נפיל' המנוצח מאד לא לפי ערך 51
 התגברות כח המנוצח שלפי ערך הוספת כח המנוצח 52
 לא הי' בא לכלל נפילה כזאת כלל וכלל רק במעט 53
 הקמה והתגברות המנוצח יפול הנופל בתכלית כו' 54
 ועד"ז יובן מה שאמר קומה ה' ויפוצו אויביך שזאת 55
 ההקמה מעט מזעיר היא רק שיקום מן הארץ לבד ואז 56
 יפוצו אויביך בתכלית הנפילה שאין כמוהו רק מצד 57
 התגברות יתיר' ובכאן אומר ויפוצו רק ע"י סיבת מעט 58
 הקמה כי הנה באמת דגם שאת זה לע"ז עשה אלקים 59
 אבל מאחר שהאלקי' עשה לשרש הסט"א אין מהצורך 60
 להפילם ברוב התגברות האור דסט' דקדושה רק 61
 במעט גילוי אור האלקי יפלו ויפוצו בתכלי' הנפילה 62
 כי במקום גילוי אור דקדושה אין מקום לקליפה כלל 63
 וכלל כי מתבטלת גם בשרשה בבחי' המקיפ' שלה 64
 כמו סר צלם מעליהם כו' וכה"ג (ונא' אל מוציאם 65
 ממצרים כתועפות ראם עד"מ הראם שהוא בעל קומה 66
 גבוה ורגליו גבוהי' ומיד שיקום מעט ההקמה תפול 67
 פחדו על העומד לנגדו כו' וכמ"ש במ"א) להיו' 68
 ששרש הקליפה אינו נקר' בריאה בעצם הגם שאת 69
 זלע"ז עשה כו' שהרי אין רע יורד מלמעלה כמ"ש 70
 מפי עליון כו' להיו' שהכל ברא חוץ מן השקר וכידוע 71
 שנקר' מלכות' בלא תגא והוא בחי' החוצפה 72
 וההתנשאות של שקר לומר אני ואפסי כו' וע"כ במעט 73
 גילוי אור האמת יפול השקר תכלית הנפילה שלא לפי 74
 ערך כלל כנ"ל וכמ"ש כהמס דונג מפני אש שהוא 75
 אשא תכלא כו' כן יאבדו רשעים כו' וז"ש חדלו לכם 76
 מן האדם אשר נשמה באפו שכל זמן שאור הנשמה 77
 מאיר באפו לא יש מקום להתפשטו' רע כלל וכלל כו' 78
 והרי זה ממש כמו האור שהחשך נדחה מפניו הרי 79
 במעט אור נדחה הרבה מן החשך כו' כך במעט אור 80
 דנה"א נדחה הרבה מן החשך דסט"א המחשיך ומסתי' 81
 כו' ואם כן בכל זה יובן בכללו' נשמו' ישראל שלא 82
 לפי ערך גילוי אור דתורה ומצו' שבנפשם האלקי' כן 83
 ידחה מהם הרע והחושך דקליפה כי המע"ט והתשובה 84

1 (כט) וזהו יציץ ופרח ישראל. כי הנה ע"י בחי' עומק
 2 השרשה דיעקב יוד עקב לנשמו' בגופי'
 3 עי"ז דוקא יציץ ופרח ישראל בכל מיני עילוי פירות
 4 והן ג"כ רמ"ח מ"ע שנקר' פירות וכמו בעגלה ערופה
 5 שארז"ל לא הניחוהו לעשות פירות מאי פירות מצות
 6 כו' ובוזהר נקרא המצות בשם איבין דאילנא פי' אילנא
 7 הוא בחי' עץ החיים שהוא בחי' ושרש התורה עצמה
 8 כמ"ש עץ חיים היא כו' והפירות שלה הן המצות ולכן
 9 נקרא איבין דאילנא דחיי כו' וע"י מי נגדלי' וצומחין
 10 היינו ע"י ישראל אשר יציץ ופרח בגילוי א"פ דוקא
 11 בתשובה ומעשי' טובים בעוה"ז בבחי' עשיה בפועל
 12 ממש דוק' וכמ"ש ז"ל היום לעשותם כו' שעיקר הכונה
 13 הוא בגילוי מעשה התחתוני' דתורה ומצות ותפלה
 14 אע"פ שמקור כחה הוא ע"י השרש בהשרשתו בהעלם
 15 ולפי ערך השרשת השרש בירידת וסתור המדרגה למטה
 16 בסוף עולם העשי' כן ערך עילוי אור פנימי שבא ומאיר
 17 בנשמו' הנק' צמיחה והוא ענין הנ"ל שכל התעוררו'
 18 אהב' וירא' במעל' ומדריגה הלון ונסוע מדרגא לדרגא
 19 עד רום המעלות וכן לימוד התורה לשמה וכוונת
 20 מעשה המצות ביחודי' עליונים וכן בתשובה מעומקא
 21 דלבא כו' הכל הוא רק בחי' גילוי צמיחה בחי' א"פ
 22 שבא רק מכחו של המקיף של הנשמה שנק' שרש מפני
 23 שהוא מכוסה ונעלם בעפר חומר הגוף לפי ערך
 24 השפלתה ויניקתה למטה מטה דוקא מטעם הנ"ל וד"ל.
 25 אך הנה את זה לעומת זה עשה האלקי' דכמו שיש
 26 צמיחת הטוב דתו"מ על ידי השרשה דיעקב בבחי'
 27 אילן דקדושה הנ"ל כך יש בנפש הבהמ' בחי' שרש
 28 שלה שנק' מזלא כו' ושרש זה יניקתו במקום טומאה
 29 שמוסיף כח ועוז בצמיחת כל מיני רע ונקר' כתרין
 30 דמסאבותא וזהו מקור כל הרהורי עבירה שקשין
 31 מעבירה כו' דגם בסט"א יש בחי' מקיף ופנימי כו'
 32 לנגד בחי' א"פ בגילוי בסט' דקדושה שהן תורה
 33 ומצות ותשובה וכו' וכך יש לעומתו לפי ערך זה בחי'
 34 התגלות א"פ דקליפות בנה"ב בכל מיני רע בגילוי כו'
 35 ולנגד בחי' מקיף דנה"א שנק' שרש בקדושה שהוא
 36 בחי' מקור לכל התעוררו' תשובה ומעשים טובים כך
 37 לעומתו יש בחי' מקיף דקליפה בנה"ב מקור התעוררו'
 38 כל דבר רע כו' (כמו בינונים זה וזה שופטן כי שרשו
 39 מעה"ד טו"ר ולפעמים שרש הטוב גובר להביאו
 40 למעשים טובים ולפעמים שרש הרע גובר וכמארז"ל
 41 הבא לטהר מסייעין אותו מבחי' מקיפים דקדושה
 42 והבא לטמא פותחי' לו ממקיפים דקליפה שנקר' נ'

שכתוב בעץ חיים דשרש מעמד הקליפו' באור פנימי'
ומקיפים שלהם בין אור פנימי למקיף דקדושה
ואחוריהם אל המקיף וכו' ע"כ בהגלות נגלו' אליהם
מבחי' מקיף דקדושה בגילוי אור פנימית כו' מתבטלי'
ממציאותם וכמו שידוע בענין הטלית שמסמא עיני
החיצונים שלא יוכלו להסתכל במקיף כו' וכן יובן
במ"ב מסעות שבמדבר כו' שנכנע ונתבטל מקור
הקליפות שבמדבר העמי' וכמה שכתוב קומה ה'
ויפוצו כו' נחש שרף כו'):

שנער התשובה. איתא בר"מ. לד"פ

מעט מזעיר מאד אשר לפי ערך גילוי אורם לא היה
נדחה בחי' הרע שבכל אחד ואחד מישראל כל כך
ואנו רואים שנשמרים כנסת ישראל מכל רע גמור עד
שגם הפורק עול תורה ומצות כו' מכל מקום לא יפול
ברע גמור בגילוי עריו' ושפיכו' דמים וחילול שבת
וכהאי גוונ' בכל עבירות חמורו' כמעט רובם ככולם
נשמרים מהם והיינו על ידי מעט גילוי אור שיציין
ופרח בישראל בתורה ומצות נדחה הרבה מן החושך
שלא לפי ערך הטעם הנ"ל (ושרש הדברים כמה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

באשלמותא. וזהו ענין וישב שלמה בבחי' ישיבה שהוא
הקביעות, על כסא הוי', שזהו ע"י חכ' שבתורה, וזהו
שש מעלות לכסא שיתא סדרי משנה שמחבר ה"א
תתאה בה"א עילאה. וזהו ענין שאמר שלמה ראיתי
שיש יתרון לחכ' על הסכלות כיתרון האור מתוך
החושך, שזה ענין החכ' שבתורה כמבואר למעלה,
ושלמה ישב על כסא הוי' שזהו בחי' ישיבה בחכ'
שבתורה בקביעות, וסכלות הוא ענין עץ הדעת טו"ר,
וראה היתרון כיתרון אור מתוך החשך ממש.

בשעה שנעלה משה למרום

אך לכאורה מהו השייכות למלך שלמה מה שכתוב
וישב שלמה על כסא הוי', אך הנה ידוע מ"ש
בוהר בימי שלמה קיימא סיהרא באשלמותא שזהו
ענין מילוי הלבנה בט"ו לחדש ושלמה הי' דור ט"ו
מאברהם אע"ה, וזהו ענין י"ה בגימ' ט"ו, וזהו מי העיר
ממזרח צדק זה אברהם שהאיר גילוי אלקות בעולמות,
הוא הראשון ואחריו יצחק ויעקב עד ט"ו דורות שהוא
בימי שלמה שהי' בהמ"ק והי' גילוי אלקות בשלימות
כמו מילוי הלבנה בחצי החדש, וזהו ענין קיימא סיהרא

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

ואח"כ ביום שלישי גזר אומר יקוו המים מתחת
השמים אל מקום אחד ותראה היבשה, דאז ירדו המים
למטה ונראתה הארץ כמו שהיא בגובה מן המים
שלכן נא' לרוקע הארץ על המים, וכתבי' יורדי הים
באניות שההילוך על הים נק' בשם ירידה להיות כי
הארץ היא בגובה יותר על המים, והמים מקיפי' אותה
מצדדי'.

ולהבין זה למה היתה כזאת מלפניו ית' שירדו המים
ותראה היבשה, הלא ים ויבשה הם עלמא
דאתכסיא ועלמא דאתגליא, ולמה נדחה ונשפל הגבוה
מפני הנמוך, וגם לכאו' היה העולם באופן היותר נעלה
שהרי הי' ע"ד עלמא דאתכסיא, וגם עכצ"ל שהירידה
היא צורך עלי' ומהו ענין העלי' במה שנתגלה הארץ.

בס"ד. (ש"פ ויקרא פ' זכור, ל"ב. על התנאים של בתו דבורה לאה)

המגיד מראשית אחרית הוא יתן שם טוב ושארית
כו', כתבי' מגיד מראשית אחרית ומקדם אשר
לא נעשו אמר עצתי תקום וכל חפצי אעשה (ישעי' מ"ו
י"ד). הנה ארז"ל קשה לזווגם כקרי"ס, ולכאו' יפלא
מה"ע הזיווג לקרי"ס, ובמה ישתוה לקרי"ס עד שנא'
שקשה ענין הזיווג' כקרי"ס, וגם הלא קרי"ס הי' נס
נפלא לפני משה וס' ריבוא ישראל, ואיך נא' זה
שישתוה ענין הזיווג' לנס דקרי"ס.

ויובן בהקדם מארז"ל עד שלא נברה"ע הי' מים
במים וכמ"ש ורוח אלקי' מרחפת ע"פ המים
שהגם שנברא הארץ ביום ראשון כמ"ש בראשית וגו'
ואת הארץ, מ"מ היו המים מקיפי' את הארץ וסובבי'
אותה מכל צד ופינה עד שלא נראו רק המים לבד,

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

נח על פסוק⁴² כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה, וזה לשונו: "ולא נאמר צדיק תמים, מכאן שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו". והיינו שכאשר הקדוש ברוך הוא דיבר עם נח ישירות, לא אמר לו 'תמים' שהוא במדרגה גבוהה יותר מצדיק, כיון שאומרים לאדם רק מקצת שבחו בפניו. והוא - פירוש רש"י זה - מקורו מהגמרא עירובין דף י"ח עמוד ב, וההבדל ביניהם על פי פנימיות העניינים: דצדיק הוא מבחינת אור ישר - כלומר האור הנמשך לעולם בדרך הרגילה מלמעלה למטה, שהוא בחינת ממלא כל עלמין - וכנזכר לעיל שמצד דרגה זו יש לעשות כלי בדרך הטבע, ותמים שלמעלה ממנו הוא בחינת סובב כל עלמין בו⁴³.

וברבות שמות איתא (נאמר) על הפסוק תמים תהיה שהוא שבחם של ישראל שנתממו עמו (כלומר, שהיו עם הקדוש ברוך הוא תמימים) בסיני (בהר סיני במתן תורה) ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה⁴⁴, נמצא מהמדרש, כי זה שהקדימו נעשה לנשמע נקרא תמים, וידוע שזהו ביטול שלמעלה ממעם ודעת בו. שהרי על פי השכל צריך קודם לשמוע ולהבין ואחר כך להסכים לעשות. ונמצא⁴⁵ דענין התמימות הוא בעצם נקודת רצון הנפש בבחינת ביטול שלמעלה ממעם ודעת בו. - התמימות נמצאת באדם בתוך הרצון העצמי שמעבר לשכל ולהבנה.

ויש ענין התמימות בכל הציור קומה גם במוח ולב, -

נמצא, כי גם ההנהגה של הסובב כל עלמין עוברת דרך ענייני העולם, אלא שזה לא באופן שמאורע טבעי גורם לזה באופן ישיר, אלא ניכר שזה דבר שלא אמור להיות לפי הסדר והטבע, וזה שהדבר קורה הוא כי היתה סיבה מאת ה'.

וכן הוא בהנהגת האדם - יש כמה דברים שהאדם צריך להניח על הנהגת ה' לברו ושלא לעשות שום דבר בדרך הטבע כי אם לבטוח בה' שבטח יעזור השם יתברך בדרך סבה בו - כלומר, ישנם מצבים שלא צריך לעשות כלי טבעי שמוכן בטבע כיצד הכלי ימשיך את הברכה מאת ה', אלא לבטוח בה' שבדרך סיבה כל שהיא ימשיך את הישועה.

ולכאורה כיצד זה מתיישב עם הכלל⁴⁰ "אין סומכין על הנס"? אומר הרבי נ"ע במאמר המוסגר: (וכאשר רואין שהנהגה צריך להיות באופן כזה - כשיש סימנים⁴¹ שככה צריכה להיות ההנהגה, שלא צריכה להיות הנהגה טבעית, אין זה בכלל אין סומכין על הנס בו).

ועל זה נאמר תמים תהיה בפירוש השני, כי לזה צריך תמימות יותר היינו ביטול לגמרי למעלה ממה שנראה לעין השכל האנושי בו, דשכל אנושי אינו מחייב כלל שלא לעשות שום דבר גם בדרך כלי בו, השכל של האדם לא מסוגל לתפוס כיצד יש מצבים שאין לעשות כלי כלל, וצריך להיות לזה ביטול גדול ביותר שלא לעשות שום דבר רק לבטוח בו.

ולכן דרגת תמים עדיף מצדיק וכמו שכתב רש"י פרשת

און ניט ער קען זיין א נפרד פון געטלעכקייט". שענין זה הוא מצד התקשרות העצמית בין הקדוש ברוך הוא ובנ"י, ובדרגת הספירות - ה"ז ספירת החרת שלמעלה מהשתלשלות.

ולכן, כאשר יהודי מזלזל ("נעמט יד") עם תוקף דקבלת'עול, שבכל זמן ובכל מקום לא יר" נפרד ח"ו מאלקות, היינו, שמגלה את אהבתו והתקשרותו העצמית אל הקדוש ברוך הוא (שמצד אהבה והתקשרות זו אינו רוצה ואינו יכול להיות נפרד מאלקות) - אזי מתגלית גם אהבתו והתקשרותו העצמית של הקדוש ברוך הוא אליו (שזו"ע ההמשכה והגילוי דספירת החרת), ומצד אהבה עצמית זו, מובטח הוא - ואינו צריך אפילו לומר תהלים - שהקדוש ברוך הוא יוציאנו מן המיצר אל המרחב.

42. בראשית ז, א.

43. וראה במעלת תמים על צדיק וכו' בתורת שלום ע' קעה

ואילך.

44. שמות כד, ז.

45. ראה לקוטי שיחות כרך ל, שיחה ב' לפרשת לך לך, ענין

התמימות באריכות, ובהנסמן שם.

40. ראה שבת לב, א. פסחים סד, ב. זוהר חלק א קיא, ב.

קיב, ב. ועוד.

41. להעיר מספר המאמרים תרנ"ד עמ' ריד, וזה לשונו: ראיתי בשם א' מהגדולים מי שיש לו צוה גדולה ר"ל צריך לבטוח בה' והיינו שלא יתפלל ע"ז ולא יעשה שום דבר כמו הילוך למקוה וכדומה כ"א לבטוח בה' כו'.

ובשיחת י"ג תמוז תשי"ב, מביא ציטוט זה, ועל זה אומר: וענין זה מתאים להמבואר לעיל (בהאמרו דיום הש"ק), שבענין הבטחון יש כמה מדרגות, ואמיתית ענין הבטחון הוא כמ"ש "בטחו בהוי' עדי עד", שהבטחון הוא "עדי" (היינו עד) בחינת "עד", "עד ולא עד בכלל", שזוהי בחינת טוב כל עלמין, אשר, מצד בחינה זו בטוח הוא שישפיעו לו מלמעלה, כי, מצד אהבה העצמית ד"אהבתי אתכם אמר הוי'" (שזוהי האהבה שמצד בחינת סוכ"ע) לא יכולים להיות שום מניעות ועיכובים על ההשפעה.

אמנם, כיצד מגיע האדם למדרגה זו בבטחון? והמענה לזה - ע"פ הפתגם שאמר כ"ק מ"ח אדמו"ר בשם רבינו הזקן, שיהודי אינו רוצה ואינו יכול להיות נפרד מאלקות (א"א איד ניט ער וויל

39 כלומר, התמימות היא שלימות פנימית. ולכן גם כשיש
40 חסרונות, בכח הביטול של התמימות, להתעלות
41 מעליהם ולהגיע אל השלימות הפנימית.
42 וענין זה לא מגיע מהשכל עצמו, אלא מהביטול שמעל
43 השכל, והיא השפעת התמימות והביטול גם על השכל.
44 כי השכל מצד עצמו, למרות שהוא אובייקטיבי, הרי
45 כיון שהוא מנתח את המציאות הגלויה, הרי ההיסמכות
46 על השכל בלבד מובילה את האדם לראות את המציאות
47 גם על מגרעותיה, והיכולת להגיע ל'תמימות' ושלמות,
48 היא על ידי ההנחה והמסירה וההתעלות מעל השכל.
49 ואז מבין גם בשכלו באופן זה ומסתכל בעין טובה
50 ורואה רק את המעלות במאורעות העולם, וכן בלימוד
51 התורה, כשישנו ענין התמימות הוא לומד באופן טוב
52 וישר מתוך הנחה פנימית.
53 וכן יש תמימות בלב - התמימות מצד הרצון העצמי
54 משפיעה גם על המידות שבלב - הנקרא ערשמיקייט
55 (רצינות) והוא שתובו כבדו - הפנים שלו הוא כמו
56 בחוץ, ולבבו שלם בדבר - הוא שלם עם עצמו, ולא
57 ישונה לעולם ולא יטה לימין ושמאל בו, והוא אמנם
58 בלא התפעלות אבל הוא תמים ושלם בו,
59 דבהתפעלות הלב שמצד הטעם ודעת יכול להשתנות
60 בו' - כאשר הלב מתפעל מתוך מקום של הגבלה, זה
61 יכול להשתנות. ורק כאשר ההתפעלות היא מתוך
62 תמימות היא נצחית.
63 וכמו שמסביר כ"ק אדמו"ר הרי"ף⁴⁷: "והיינו שהוא
64 אמיתי בעצם ואינו משתנה לעולם ולא כמו ההתפעלות
65 שבלב שיכול להשתנות כמו שאנו רואים במוחש במי
66 שמתעורר פתאום ומתלהב לבו בתנועה דתשובה או
67 שמתלהב באחת התנועות דאהבה או יראה ומתלהט
68 בלהבת שלהבת בהתפעלות גדולה ובמעט זמן יכול
69 להשתנות בשינוי גמור והיינו שאין זה מה שמתקרב
70 מהתלהבותו הקודמת בלבד אלא שהוא מתקרב
71 ומשתנה, אבל התמימות בלב אף שהוא בלי התפעלות
72 אבל הוא אמת כי לבבו שלם בדבר שהוא עושה או
73 מדבר כמו שהוא ממש מבלי יטה לימין ושמאל ולא
74 ישונה מכל מונע, כי לא יטה לבבו לעולם להיותו תמים
75 בעצם מהותו.."

1 למרות שהתמימות עניינה רצון עצמי שלמעלה מהשכל,
2 הרי היא נמשכת ומשפיעה בכל חלקי הנפש - בשכל,
3 במידות ובמעשה.
4 וענין התמימות במוחין הוא שהשכלתו והשגתו תמיד
5 הוא לטוב וההיפך מזה אינו עולה בדעתו כלל, - הוא
6 תמיד משיג את הטוב ולא משתמש בשכלו באופן
7 שלילי כענין⁴⁶ "חכמים המה להרע", וכמו שיש יושר
8 בשכל דהיינו שמשכיל ומשיג כפי אמיתות הענין ולא
9 יעקם בשכלו, - שלפעמים יש משהו שמשפיע על השכל
10 שהוא יהיה עקום, על דרך ענין השוחד שמעוור עיני
11 חכמים, והמצב השלם הוא שהשכל ישר, והסברות
12 שהוא משתמש בהם הם סברות ישרות, כמו בן יש ענין
13 התמימות במוחין, שמפני נתינתו ומסירתו להדבר
14 השכלותיו והשגותיו הוא רק במוצת ועילוי הענין
15 ואמיתות הענין ואינו נופל לו מחשבה והשגה אחרת
16 כלל בו'. כשהוא משכיל ומנסה להבין ענין מסוים, הוא
17 נתון ומסור אליו, והנתינה והמסירה מתבטאת בזה
18 שהוא מנסה למצוא רק את הטוב והמעלה שבענין, כפי
19 שהוא קיים בפנימיות ובאמת של הדבר, ולא עולה
20 בדעתו להשתמש בשכלו באופן שיכול למצוא דבר לא
21 טוב וחיובי בענין.
22 וכדוגמת אדם שלומד תורה שלא בתמימות, הרי כשלא
23 מבין משהו עולה לו בדעתו אולי הדבר לא נכתב מספיק
24 ברור, או חלילה נפלה טעות וכדומה. ואילו אדם שלומד
25 תורה מתוך תמימות הוא מסור ללימוד ומבטל את שכלו
26 לתורה, וממילא גם כשלא מבין משהו, יודע שהחסרון
27 הוא בהבנתו ולא עולה לו בדעתו איזה מחשבה שלילית
28 על הענין.
29 ובכלל זה הוא גם בן שלא יתאונן (יתלונן) לעולם דענין
30 ההתאוננות הוא מפני ששכלו מחייב באופן אחר ועל
31 בן מתאונן בו', - כלומר, אדם שהנהגתו בעולם שלא
32 בתמימות, הרי כשמבין בשכלו שצריך להיות באופן כך
33 והדבר לא קורה לפי ציפיותיו, הרי הוא מתלונן.
34 והתמים בשכלו לא יתאונן לעולם מפני שאינו חושב
35 באופן אחר כלל בו'. כיון שיש בו את תכונת הביטול,
36 הרי גם שקורה דבר שלא על פי שכלו, הוא לא מתלונן,
37 כי מצד התמימות הוא יודע שכל מה שקורה הוא הכי
38 טוב, ובכל דבר שקורה ימצא את הטוב הטמון בו.

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)

[תמוז ה'תש"ה]

השכל של בעלי החיים אינו מולד, אין זה אלא שכל
הנלמד, אבל השכל האנושי הוא שכל מולד.
גם לבעלי חיים וגם, להבדיל, לאנשים, יש שכל
ומידות. החילוק הוא, שבאדם השכל מולד והמידות הן
לפי הוראות השכל, ואצל בעלי החיים, להבדיל,
המידות מולדות והשכל עשוי.
זו הכוונה בכך שהמילה "וייצר" נכתבה בשתי יודי"ן,
כי הכוונה לשני היצרים.
היצר הטוב והנפש האלקית, והיצר הרע והנפש
הבהמית, רמוזים שניהם באות י', כי לכל אחד מהם
יש שלושה כוחות שכל, חב"ד, ושבע מידות.
הנפש האלקית היא שכל, והיצר הטוב הוא המידות
הבאות מהנפש האלקית.
הנפש הבהמית היא השכל שמאיר את היצר הרע, אלו
הן המידות שבאות מהשכל של הנפש הבהמית.
הנפש האלקית היא שכל, שכל אלקי. היצר הטוב הוא
המידות הבאות מההבנות האלקיות.
בנפש הבהמית העיקר הוא מידות, חמדת הלב,
שמשותקת לכל מה שהעניינים רואות⁷, ואופן התשוקה
הוא כבהמה, בלי די, כפי שאנו רואים במוחש שישנם
בעלי-תאווה שכל כך מסורים לתשוקותיהם באכילה,
שתיה ושאר תענוגי הגוף, עד שאפילו כאשר הם
יודעים בוודאות שהדבר שברצונם לעשות באמת מאוד
מסוכן לחייהם, בכל זאת אינם יכולים להתאפק.
השכל לא משפיע על המידות. אדרבה, השכל של
הנפש הבהמית הוא רק להסביר תענוגים גופניים
ולבאר את הטוב והעונג שלהם, וגם כדי להתחכם
בעניני העולם, והכל למען נוחות האני הגופני האיש,י,
לחפש רכוש, ולהצדיק בכל מיני המצאות את התפיסות
וההנהגות הלא צודקות והרעות כלפי אחרים.
לא זו בלבד שהשכל של הנפש הבהמית, מזין את
היצר הרע בכך שהוא מוצא דרכים שונות איך היצר
הרע יוכל לבצע את רצונותיו, אלא הוא עוד מגן
ומצדיק את המעשים המושחתים והשפלים של היצר
הרע.

1 "ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד"¹.
2 ראשון העמים נגד ישראל הוא עמלק וסופו לאבדון.
3 כיוון שעמלק הוא הראשון מבין העמים נגד ישראל,
4 לכן סופו שהוא מוכרח ללכת לאבדון.
5 על כל העמים אומר ה' יתברך² "אז אהפוך אל עמים
6 שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד"
7 – כאשר יבוא הגואל-צדק, אעשה שכל העמים ידברו
8 בשפה ברורה, הם יקראו בשם ה' וכולם יחד יעבדו
9 אותו.
10 כאשר משיח יבוא, גם לעמים השונים יהיה תיקון
11 מסוים, אבל לעמלק לא יכול להיות תיקון. הוא מוכרח
12 להכרת, להמחק ולהשטף, וזהו התיקון שלו.
13 צריך להבין: מה החילוק בין עמלק ושאר העמים
14 המנגדים לישראל?
15 כל העמים, ככל שיהיו רעים, סוף כל סוף יהיה להם
16 תיקון ותהיה להם הזכות להזכיר את שם ה' ברוך-הוא
17 ולעבדו, אבל עמלק מוכרח להמחות? ומה הכוונה בכך
18 שעמלק הוא הראשון בין כל העמים האחרים?
19 הדבר ניתן להבנה מכפי שהענין הוא בתכונות
20 המולדות של האדם:
21 כתוב³ "וייצר ה' אלקים את האדם וגו'".
22 על הכתוב "וייצר" – בשני יודי"ן – אומרים חז"ל⁴
23 שה' ברוך-הוא ברא את האדם בשני יצרים, יצר טוב
24 ויצר הרע. היצר הטוב נקרא בשם הנפש האלקית
25 והיצר הרע נקרא בשם הנפש הבהמית.
26 החילוק בין אדם ובעלי-חיים הוא בשכל, כי מידות יש
27 גם לבעלי-חיים.
28 אדרבה, אצל בעלי-חיים המידות הן רק מולדות, ואילו
29 אצל האדם הן באות כביטוי של השכל, שהשכל יוצר
30 את המידה.
31 השכל המולד הוא באדם.
32 גם לבעלי-חיים יש שכל, אך השכל שלהם אינו מולד,
33 ואין זה אלא אילוף שכלי שמאלפים אותם, כפי
34 שישעיהו הנביא אומר⁵ "ידע שור קונוהו וחמור אבוס
35 בעליו".

(5) ישעיהו א, ג.

(6) תניא פרק ג ופרק ו.

(7) במדבר רבה, פרשה י, ב. רש"י שלח טו, לט.

(1) בלק כד, כ.

(2) צפניה ג, ט.

(3) בראשית ב, ז

(4) תרגום יונתן בן-עוזיאל, על הפסוק. זוהר חלק ג, מו ע"ב.

1 קיצור. מבאר שעמלק הוא הראשון מבין העמים
2 המנגדים לישראל וסופו לאבדון. שואל מדוע כאשר
3 משיח יבוא יהיה תיקון לכל העמים החוטאים ועמלק
4 מוכרח להכרת. ה' יתברך נתן לאדם שתי נפשות,

ב.

9 למרות שבבריאת האדם כתוב "וייצר" בשני יודיין,
10 — בבריאת בעלי החיים כתוב "ויצר" בי' אחת⁸, אבל
11 בבריאה שה' ברוך-הוא ברא את האדם כתוב "וייצר"
12 בשני יודיין, והכוונה לשתי הנפשות, האלקית
13 והבהמית, שכל אחת מהן יש עשר תכונות, שלוש של
14 שכל ושבע של מידות —

15 שבאופן המציאות וסדר השכל והמידות, שתי הנפשות
16 שוות. עם זאת, במהות השכל והמידות יש חילוק
17 ברור, מוגדר וחזק.

18 חילוק גדול ומובהק זה, נותן לנו השגה במציאות
19 הנפש האלקית ובמציאות הנפש הבהמית, ומאפשר לנו
20 להתעמק במהות הנפש האלקית ובמהות הנפש
21 הבהמית, כך שעל-ידי ביאורים שכליים שונים, הוכחות
22 מעשיות ותחושות, אנו באים למסקנה, כי הנפש
23 האלקית היא שכל, והיצר הטוב הוא מידות הבאות
24 מהשכל.

25 המידות של היצר הטוב מביאות את השכל של הנפש
26 האלקית אל החיים.

27 הנפש הבהמית היא מידות, לא זו בלבד שהיצר הרע
28 הוא מידות, אלא גם הנפש הבהמית עצמה שהיא שכל,
29 גם היא מידות. אף שאין זה שכל ששייך ישירות
30 למידות, אבל כללות המהות של שכל הנפש הבהמית
31 הוא מהות-שכל של מידות.

32 החילוק הכללי בין מהות-שכל שכלית למהות-שכל של
33 מידות, הוא:

34 מהות-שכל שכלית, היא הבנה רצינית מעמיקה, היא
35 פנימיות השכל, ואילו מהות-שכל של מידות היא הבנה
36 שטחית, שהיא חיצונית השכל.

37 אנו רואים את החילוק הזה במוחש בבריאת העולם,
38 איך ה' יתברך ברא את העולם ואת כל הנבראים בדרך
39 בריאה יש מאין:

40 הבורא ברוך-הוא יצר דבר מ'לא-דבר', בלשון
41 הספרים⁹ "עשה את שאינו ישנו" — הבורא ברוך-הוא
42 עשה את הלא נמצא לנמצא.

43 נמצא ולא נמצא הם שתי מהויות הפכיות, בשני
44 אופנים סותרים: הנמצא והלא נמצא של הבורא
45 האלקי, והנמצא והלא נמצא של הנברא.

5 אלקית ובהמית. הנפש האלקית מזינה את היצר הטוב
6 והנפש הבהמית מזינה את היצר הרע ומצדיקה את
7 המעשים הלא צודקים והשפלים שלו.

46 הבורא ברוך-הוא ברא מהנמצא האלקי — שהוא הלא
47 נמצא האנושי, נמצא אנושי שהוא הלא נמצא האלקי.
48 בזה הם החילוקים בין ההבנות של הנפש האלקית
49 והנפש הבהמית:

50 ההבנה של הנפש הבהמית איך ה' יתברך ברא את
51 העולם ואת כל הברואים, שקועה רק בנמצא האנושי
52 של העולם והברואים. היא מבינה את הטבע של כל
53 נברא, את כל אמצעי המחיה שלו ואת ההנהגות שלו.
54 השכל של הנפש הבהמית הוא רק בנמצא של הנברא.
55 השכל של הנפש האלקית שקוע ביסוד הנמצא של
56 הנברא, שבאמת הוא לא נמצא, כי הנמצא האנושי,
57 חסר מציאות עצמאית. כל קיומו של הנמצא של
58 הנברא הוא הנמצא האלקי, היש האמיתי, הבורא
59 ומחיה את היש הנברא.

60 בחילוק הזה של הגישה השכלית, וההסבר בשתי
61 נקודות ההשכלה בעלת התכונות השונות, הנמצא
62 האלקי שבו שקועה הנפש האלקית והנמצא של הנברא
63 שבו שקועה הנפש הבהמית, הרי לבד זאת שבזה
64 משתקפות התכונות השונות של המהויות שלהן, הדבר
65 נותן לנו הבנה ראויה בהשפעתן על מידותיהן:

66 הנפש האלקית, השקועה בנמצא האלקי שיוצר ומחיה
67 את הנמצא של הנברא, משפיעה וגורמת עדינות
68 מסוימת במידות היצר הטוב, עם תשוקה לאלקות
69 ולתורה ומצוות.

70 הנפש הבהמית השקועה בנמצא האנושי, משפיעה
71 גסות גופנית מסוימת במידות של היצר הרע, עם
72 תשוקה חזקה לרכוש בעניני העולם ונועם ועונג גופני.
73 עם זאת, יתכן שהיצר הטוב, בכוח השכל של הנפש
74 האלקית שלו, יוכל להשפיע על היצר הרע, ויתכן גם
75 שבמשך השנים ינצח השכל של הנפש האלקית את
76 השכל של הנפש הבהמית ויגרום לו להשיג הבנות
77 אלקיות.

78 זו הכוונה בתיקון העמים החטאים, מידות היצר הרע,
79 שבאדם.

80 מה-שאין-כן עמלק.

81 עמלק, האדם, הוא עז פנים וחצוף המנגד לאלקות
82 ותורה ומצוות¹⁰. כפי שאנו רואים בהנהגת האדם,

(10) ספר המאמרים תרס"ה, ע' 213. לקוטי שיחות חלק כא, ע' 193.

(8) בראשית ב, יט.

(9) ספר יצירה פרק ב, משנה ו.

מבאר את הנמצא ולא נמצא האלקי ואת הנמצא ולא
נמצא האנושי. השכל של הנפש הבהמית הוא: (א)
מעמיק בנמצא של הנברא. (ב) עושה את מידות היצר
הרע לגסות. (ג) מביא לעבירות ותאוות. השכל של
הנפש האלקית הוא: (א) התעמקות בנמצא האלקי. (ב)
מעדן את מידות היצר הטוב. (ג) מביא לעבודת ה'
יתברך.

ראשית גרים עמלק

שישנם אנשים בעלי-עבירות, אבל זה בגלל תאוה
ותענוג, וישנם בעלי עבירות עם חוצפה הלועגים
לאלקות ומתורה ומצוות – אלו הם עמלק שהתיקון
שלהם הוא להמחק ולהשטף.
קיצור. מבאר שאף שאופן המציאות וסדר השכל
והמידות שוים בנפש האלקית ובנפש הבהמית, אבל
החילוק הפנימי החזק מעניק מושג על השוני שביניהם.

ספר השיחות – ה'ש"ת"ש"א בלה"ק

בסוף יומא שלשה חלוקי כפרה הם ותשובה עם כל
אחד. בחלק זה מסביר הוד כ"ק רבנו הזקן ענין
התשובה בכל המדרגות והכוחות הפנימיים, ומסיים:
ומשכיל על דבר ימצא טוב. החלק הרביעי, בו מדובר
על עניני העבודה בתורה, תפלה, עבודת הצדקה
ותיקון המדות, מתחיל במאמר "פותחין בברכה",
ומסיים בעבודה הפנימית על פי תורת החב"ד בשבת,
שהיא השלימות של ששת ימי העבודה בעבודת ה'.
ג. אצלנו חסידי חב"ד, משמש היום י"ב תמוז, יום
טוב פרטי של התגלות האור הפנימי והעצמי של
חסידות חב"ד, שניצחה את חושך המנגדים, יוצאי גזע
החסידים, שרז"ל אומרים עליהם: דפקר טפי,²
ושהחשיכו – לא עתה – עיניהם של החסידים
בגזירותיהם על תורה ותפלה. אצלי י"ב תמוז הוא יום
ירידת נשמתי בגופי בעלמא דין, לבצע הכוונה
העליונה בירידת הנשמה למטה, ואצל בני ישראל
שומרי תורה ומצוות בכלל משמש י"ב תמוז – יום
הנצחון, בו ניצח אור העבודה בהרבת תורה את
החושך של מנגדי התורה ודת ישראל.
ד. כל יהודי פרטי הוא בבחינת כללי במובן זה,
שבשבילו נברא העולם.³ כמאמר בראשית ברא
אלקים את השמים הארץ⁴ – בראשית בשביל ישראל
שנקראים ראשית⁵, והעבודה היא בענין של ברא
אלקים. אלקים הוא הסתר. מה ההפרש במובן
האלקי של השמות הוי' ואלקים, שניהם הם תוארי
אלקות. אלקים הוא העלם, האלקות המלוכשת
בדרכי הטבע, והוי' – גילוי, האלקות שלמעלה
מהטבע.
בני ישראל הם עם אלקי. כל בר דעת אנושי,

א. באחת משיחות הקודש, בשנת תרנ"ז – כאשר
הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק קירב אותי בקירוב הפנימי
האמיתי, גילה לי ענינים פנימיים בדרכי חסידות
חב"ד, הדגיש הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק בכל
הזדמנות, שבדרך החב"ד שגילה רבנו הזקן, הרי כל
פרט של ענין מיוחד בסדר הפנימי של חב"ד.
כשהחל אבי – אומר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק –
ללמוד אתי "תניא", אמר: כשאבי – הוד כ"ק
אאמו"ר הרה"ק "צמח צדק" – החל ללמוד אתי
"תניא", אמר: הסבא – הוד כ"ק רבנו הזקן – החל
את ספרו הקדוש במלה "תניא". תניא – אותיות
איתן. איתן – התוקף העצמי של נשמה, והאיתנים
מוסדי ארץ¹, איתנים – תנאים הם מוסדי הארץ של
תורה שבעל פה. ארבעת חלקי ספר ה"תניא" מכוונים
כנגד ארבעה חלקי השולחן ערוך.
ב. קיץ תרע"ג אמר לי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק,
שלחסידות חב"ד יש 'שולחן ערוך', השולחן ערוך'
הפנימי של חסידות חב"ד. אחרי ההקדמה שהוד כ"ק
רבנו הזקן כותב 'אליכם אישים אקרא', הוא מתחיל
במלה "תניא" – איתן, ומסיים במלים: ובזה יובן
היטב כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא. ג"ן פרקי
ה"תניא" הם ה"אורח חיים" של חסידות חב"ד.
ה"חנוך לנער" הוא ההקדמה לחלק השני "שער
היחוד והאמונה", הוא ה"יורה דעה" של תורת
חסידות חב"ד. ב"ב פרקים אלה מסביר הוד כ"ק
רבנו הזקן אופני היחוד והאמונה, הנחלקים בשתי
מדרגות היחוד. החלק השלישי, "אגרת התשובה",
הוא ה"אבן העזר" של תורת חב"ד. את "אגרת
התשובה" מתחיל הוד כ"ק רבנו הזקן במלים "תניא

(4) בראשית א, א.

(5) פס"ז, אותיות דר' יעקב אור ב. וראה רש"י בראשית א, א.

(1) מיכה ו, ב.

(2) סנהדרין לח, ב. פס"ז משפטים כא, כב.

(3) ראה סנהדרין לח, ב. פס"ז משפטים כא, כב.

25 אאמו"ר הרה"ק: כשאבי - הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק
26 "צמח צדק" - היה עדיין בילדותו, שמע שניים מזקני
27 החסידים חוזרים על אימרות-מאמרים הראשונים
28 שאמר הוד כ"ק רבנו הזקן בבואו בפעם הראשונה
29 ממזריטש, שיחה ברבים על חידושה של דרך
30 החסידות:
31 כל ישראל ערבין זה לזה.⁷ פירוש: זה תערובת,
32 ערבות-מתיקות. ליהודי אחד צריך להיות מתוק יהודי
33 שני. יהודי אחד צריך להיות מעורב עם יהודי שני.
34 יהודי אחד ערב ליהודי שני.
35 כל יחיד, איזה שיהיה, אם למדן גדול, יהודי של
36 ש"ס, אם יהודי-ההלים פשוט, מן ההכרח שירגיש
37 באחריות של קיום המצוות, המוטלת עליו. נוסף על
38 האחריות הפרטית של ירידת נשמתו בעולם הזה,
39 עליו להרגיש באחריות הכלל.
40 למשל, כשאחד נוסע באניה, למרות שיש לו מקום
41 נפרד באניה, שם הוא יושב, הרי המקום הוא רק
42 מקום נסיעה, ואילו אם הוא נוקב חור במקום שלו,
43 הוא מעמיד את האניה כולה וכל נוסעיה בסכנה.
44 ביאור האימרה שאמר הוד כ"ק רבנו הזקן ברבים
45 בבואו מהמגיד ממזריטש ב...⁸ הרעיד יהודים בלי
46 הבל, גאוני תורה ואנשים פשוטים, ועדת חסידי
47 חב"ד החלה להתפשט בהצלחה במרחב מופלג.

י"ב תמוז. בסעודה

1 היודע את דברי ימי העולם והאנושיות, יודע באופן
2 ברור, שעם אלקי ישראל הוא העם הנבחר לבצע
3 הכוונה האלקית בבריאת העולם.
4 כל בן ישראל פרטי וכל בת ישראל פרטית -
5 מהווים שליחות מיוחדת של ההשגחה העליונה לבצע
6 עניני התורה והמצוה בעולם הגשמי.
7 ההשגחה העליונה מובילה את העם הנבחר
8 ממדינה למדינה וממקום למקום לבצע הכוונה
9 העליונה בבריאת העולמות.
10 ה"ה-הא" של הרעש העסקי האמריקאי
11 והרדיפה אחרי מנעמי העולם, מביאים את יהודי
12 מדינה זו לשכוח בשביל מה נולדו ואיזו עבודה
13 קדושה הכינה להם ההשגחה העליונה לבצע בחיים
14 בעלמא דין.
15 ה. במסירות נפש על קידוש השם, דרגות חלוקות:
16 מסירות נפש בכוח ומסירות נפש בפועל. חסידות
17 מסבירה את העבודה של מסירות נפש בביאור
18 המאמר⁶ מה לי קטלא כולא או קטלא פלגא. על
19 דורנו נפל הגורל של מסירות נפש על קידוש השם
20 בכל הדרגות. ירחם השי"ת על עמו בכל מקום שהם
21 ויחיה אותם ומשפחותיהם בגשמיות וברוחניות.
22 ו. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אמר במסיבת שמחת
23 תורה - תרנ"ד - כשהייתי אצל הוד כ"ק אאמו"ר -
24 אאזמו"ר - הרה"ק, אלול תרל"ח, אמר לי הוד כ"ק

(8) ברשימה חסר כאן.

(6) ב"ק סה, א. ב"מ צה, א. חולין לה, ב. נדה נה, ב.
(7) ראה שבועות לט, א.

אגרות קודש

ב"ה, ד' אייר תרצ"ב

ריגא

אל ידידי הרה"ג הנודע לשם תהלה
ווי"ח אי"א מוהר"ר מאיר שי

שלום וברכה!

9 בקנין ובנין ביהכ"נ כי יהי' השם יתברך בעזרם ופועל ידם
10 ירצה השם יתברך, והנני מברך אותם ואת כל קהל עדת
11 ישראל אחיני, ד' עליהם יחיו, במחנם הטובה יע"א, כי
12 ישמור השם יתברך אותם מכל נוי"מ צו"צ וישפיע להם
13 השם יתברך שפעת חיים וברכה מרובה בגשמיות
14 ורוחניות.

15 בהנוגע לעניני הגרת בחורי חמד יחיו, הי' צריך לאזור
16 כחות יתירים מבלי הבט על המספר, כי גם אחד שיביאו
17 יפתח פתח אור ברו"ג, ויעזר לו השם יתברך שיכל להביא
18 מהכח אל הפועל.

ידידו הדו"ש ומברכם בגו"ר

20 יוסף יצחק

אג"ק מוהר"י צ' נרד יז

2 נהניתי לשמוע משלומי הטוב ושלום הוריו וב"ב
3 שיחיו, השם יתברך יחזק בריאות הוריו, ובריאותו
4 ובריאות זוג' בנם ובנותיהם שיחיו, וישמרם השם יתברך
5 מכל צו"צ נוי"מ ויהיו כולם בריאים ושלמים, ויזמין להם
6 השם יתברך פרנסתם בריוח ובמנוחה, ויגדלו ילדיהם
7 שיחיו לתורה חופה ומעשים טובים.

8 בזה הנני לבקשו להגיד ברכתי לכל אלו המשתתפים

ב"ה, כ"ט סיון, תשי"ג
ברוקלין.

הנהלת הרשת דאהלי יוסף יצחק
ליובאוויטש באה"ק
ת"ן, ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

סוף סוף אחרי שתיקתם הארוכה נתקבלו במעטפה אחת שלשת מכתביהם, מי"ח וכ"ט אייר וערב חג השבועות עם המצורפים, העתק מ' קטע עתון וכו'. ולפלא שלאחר שבטח יודעים שדואגים כאן על מצב הענינים, ובכ"ז חכו במשלוח המכתבים דל"ג בעומר עד ערב חגה"ש. ידוע דאין צועקין על העבר, וכוונתי לתקן בזה בנוגע להבא.

ובטח יספיקו שורותי אלה...

ג) כיון שמתאבקים הם כ"כ במצב הכספי, וכנראה שאין מוצאים לע"ע עדיין מי שיקדיש זמנו על זה (אשר בעצם כדאי שיהי' זה עמלק"פ שכאשר יש נגיעה גם לנה"ב, אינה מבלבלת כ"כ לעניני הנפח"א. וידוע שבעת היות המקדש על מכונו היו ענינים כאלו בעבודת ביהמ"ק ג"כ וכמו עשן הקטורת וכו') הנה אפשר כדאי שלא להוסיף מוסד חדש לרישום החדש, מלבד אם בא בדרך התפתחות מאחד המוסדות הקיימים מכבר...

נכון הדבר מה שבדעתם לצרף הרבנים דעל אתר להבחינות, והוא מכמה טעמים, אלא שאז צריכים הכנה יתירה הן מצד הנבחנים והן מצד הבוחנים.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש ובעניניהם הפרטים. המחכה לבשו"ט.

ב"ה, ב' תמוז, תשי"ג
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מעש"ק העבר: מ"ש בנוגע לזוגתו תחי', הנה הלשון בזה הי' "שלא תפרסם", ומזה עצמו מובן שבמקום שצריך להודיע מפני איזה טעם שיהי' וכן בנוגע להחורים וקרובים אין זה בכלל הני"ל.

ובנוגע לשאלתו אודות הנהגה מיוחדת, כמדומה שכבר כתבתי לו מכבר, שלא שמעתי בזה, אלא שבכלל צריך לבדוק המזוזות בדירתם וכן ליתן בבקר בכל יום מימות החול איזה פרוטות לצדקה, מובן שזה נוסף על מה שבדאי נוהגת לתת לצדקה לפני הדלקת הנרות של שבת ושל יום טוב.

בשאלתו אודות האשה... שהיא מרפאה בלא תרופות וכו', הנה לכאורה אינו מובן למה צריך לדרכים אינם מובנים, כיון שהתורה נתנה רשות לרופא לרפאות.

מוסג"פ הקונטרס שהו"ל לחג הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל, ובטח יזכה בתוכנו את הרבים.

במש"כ מכבר אודות הקישוים שבחינוך הילדים בת"ת - הנקודה **הכללית** (כי בפרטיות **משנתה** לפי המקום **והתלמיד**) היא, לעבוד בזה בלי לאות, ובדרכי נועם וסו"ס מצליחים.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש ובריאות הנכונה לו ולזוגתו שיחיו.

פרק ה משנה ה

עֲשֶׂה נְסִים וְנַעֲשׂוּ לְאַבְוֹתֵינוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. לֹא הִפִּילָה אֱשֶׁה מְרִית בְּשֶׁר הַקִּדְשׁ, וְלֹא הִסְרִיחַ בְּשֶׁר הַקִּדְשׁ מְעוֹלָם, וְלֹא נִרְאָה זָכוֹב בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים, וְלֹא אִרְעָה קָרִי לִכְחֹן גְּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְלֹא כָּבוּ הַנְּשָׁמִים אֵשׁ שֶׁל עֲצֵי הַמַּעֲרֶכֶת, וְלֹא נִצְחָה הָרוּחַ אֶת עַמּוּד הָעֵשָׁן, וְלֹא נִמְצָא פְסוּל פְּעֶמֶר וּבִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם וּבְלֶחֶם הַפָּנִים, עוֹמְדִים צְפוּפִים וּמִשְׁתַּחֲוִים רְחוּם, וְלֹא הָיָה נֶחֱשׁ וְעַקְרָב בִּירוּשָׁלַם, וְלֹא אָמַר אָדָם לְחַבְרֹ צֶר לִי הַמָּקוֹם שְׁאֵלַיִן בִּירוּשָׁלַם:

נקודות משיחות קודש

בביאור דברי המשנה המציינת שני בעלי חיים אלה דוקא, אף שלבטח גם שאר החיות לא הזיקו - יש לומר (על-פי פנימיות הענינים):

בספר ערכי-הכנויים⁴ כתוב שהנחש ארסו חם [כנרמו בלשון הכתוב⁵ - "הנחשים השרפים"] ואילו העקרב ארסו קר⁶.

בעבודת האדם הנחש והעקרב מייצגים שני אופנים של התנגדות לקדושה:

"נחש שרף" - היינו החמימות וההתלהבות בעניני העולם ותאוותיו. ואולם לכך יש תקנה - להפוך את ההתלהבות לקדושה, אהבת ה' כרשפי אש.

"עקרב ארסו קר" - ענינו קרירות בעבודת ה'. הנהגה זו גרועה אף יותר משל הנחש, כי הקרירות היא סימן להפך החיים.

על-פי זה יובן מה שנאמר בגמרא⁷ על אדם העומד בתפילת שמונה-עשרה, "נחש כרוך על עקבו לא יפסיק; עקרב כרוך על עקבו - יפסיק". כאשר יהודי עומד בתפילה ולפתע אוחות בו חמימות לעניני העולם, אין לו להפסיק את תפילתו שכן סוף-סוף עם החיות והחמימות שבו, יכול הוא להפוך את ההתלהבות לעניני קדושה.

אבל כאשר עומד הוא בתפילה ולפתע אוחות בו קרירות, הנה גם אם זו נאחות ב"עקבו" בלבד, כלומר שעדיין לא השפיעה על מוחו ולבו - עליו להפסיק את תפילתו. כי קרירות היא (כאמור) סימן להפך החיים ואם זהו מצבו הוא שכל סדר עבודתו אינו כדבעי ועליו לשנותו ולהתחיל סדר עבודה אחר; עבודה מתוך חיות והתלהבות הבאה כתוצאה מלימוד פנימיות התורה - אילנא דחיי.

זהו אפוא הנס שהיה בירושלים, "שלימות היראה"⁸ - לא היה בה נתינת-מקום לחמימות בעניני עולם וכל-שכן לא לקרירות.

(שיחות קודש תשל"ו - פרשת חוקת-בלק, לקוטי שיחות כרך ב, עמ' 372)

הגמרא¹ מקשה - "פתח במקדש וסיים בירושלים". ומתרצת "איכא תרתי אחרנייתא במקדש". ואולם מכך שהמשנה בכל-זאת כוללת את שני הנסים שאירעו בירושלים בתוך רשימת עשרת הנסים ש'נעשו לאבותינו בבית-המקדש', מוכרחים לומר שגם שני אלה ("לא הזיק נחש ועקרב", "ולא אמר אדם לחבירו צר לי המקום") החלו בבית-המקדש ומשם התפשטו לכל ירושלים:

הסיבה לכך שנחש ועקרב לא הזיקו היתה - שתהיה מנוחת הנפש לאדם המקריב קרבן. מסיבה זו צריך היה הנס להתרחש בכל רחבי ירושלים, שכן שם שהה האדם בזמן הקרבת הקרבן ובעת אכילתו.

כעין זה גם בנס "שלא אמר אדם לחבירו צר לי המקום". מכיון שהקרבת הקרבן מחייבת לינה בירושלים, שהרי אי-אפשר ללון בעזרה², צריך היה להתרחש נס מיוחד - שכל מי שהקריבו את קורבנותיהם יוכלו ללון בלא דוחק בירושלים³.

ובכל זאת היה הבדל בפרטי שני הנסים האלה, בין בית-המקדש לירושלים:

בירושלים היה הנס ש"לא הזיק נחש ועקרב", אף כי יתכן שהיו שם "נחש ועקרב"; ואילו בבית-המקדש כלל לא היו "נחש ועקרב", שהלא קל-וחומר הוא ממה שנאמר במשנתנו "ולא נראה זכוב בבית המטבחים" - ומה אם מציאותו של זכוב פוגמת בקדושת בית-המקדש, מציאותם של נחש ועקרב על-אחת-כמה-וכמה!

גם בנס השני ש"לא אמר אדם צר לי המקום שאלין בירושלים" - יתכן לומר שבפועל היה המקום צר לכולם, אך הדבר לא היה מורגש, (וזאת מסיבת היותם עסוקים בענינים רוחניים) ולכן בפועל איש "לא אמר" זאת. לעומת זה בבית-המקדש עצמו הנס היה גדול עוד יותר: המקום עצמו אכן היה מרווח - "עומדים צפופים ומשתחווים רוחים".

(תורת-מנחם - התועודיות' תשמ"ג, כרך ד, עמ' 1914)

(1) יומא כא, א. (2) שהרי קל וחומר היא מהדין ש"אין ישיבה בעזרה" (יומא כה, א. (3) ויש לומר, שנס זה נפעל כתוצאה מהנס שאירע בבית-המקדש, "עומדים צפופים ומשתחווים רוחים". (4) מערכת נחש. (5) חוקת כא, ו. (6) ראה ברכות נח, ב "אלמלא חמה של כסיל וכו'". (7) ברכות ל, ב. (8) בראשית רבה נו, י.

פרשת חוקת

יט * וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:
זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר
דִּבֶּר | אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וִיקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה
אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין־בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר
לֹא־עָלָה עָלֶיהָ עֹל: ג וְנָתַתָּם אֹתָהּ אֶל־אֱלֻעֵזֶר
הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא אֹתָהּ אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשַׁחַט
אֹתָהּ לִפְנָיו: ו וְלָקַח אֱלֻעֵזֶר הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ
בְּאֶצְבָּעוֹ וְהִזָּה אֶל־נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל־מוֹעֵד מִדָּמָהּ
שֶׁבַע פַּעַמִּים: ה וְשָׂרַף אֶת־הַפָּרָה לְעֵינָיו
אֶת־עֶרְוָה וְאֶת־בִּשְׂרָה וְאֶת־דָּמָהּ עַל־פְּרִשָּׁה
יִשְׂרָף: ו וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אָרֶז וְאֵזוֹב וְשִׁנִּי
תוֹלַעַת וְהַשְּׁלִיךְ אֶל־תּוֹךְ שְׂרֹפַת הַפָּרָה: (ל"ו)
ז וְכַכֵּם בְּגִדָיו הַכֹּהֵן וְרַחֵץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֵר
יָבֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה וְיִטְמָא הַכֹּהֵן עַד־הָעֶרֶב:
ח וְהִשְׂרָף אֹתָהּ יְכַכֵּם בְּגִדָיו בַּמַּיִם וְרַחֵץ בְּשָׂרוֹ
בַּמַּיִם וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: ט וְאַסֵּף | אִישׁ טְהוֹר
אֶת אֹפֶר הַפָּרָה וְהֵנִיחַ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם
טְהוֹר וְהִיתָה לְעֹדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמוֹשְׁמֶרֶת לְמִי
נִדָּה חֲטָאת הוּא: (ישראל) י וְכַכֵּם הָאִסָּף אֶת־אֹפֶר
הַפָּרָה אֶת־בְּגָדָיו וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב וְהִיתָה
לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגֵּר הִגֵּר בְּתוֹכָם לְחֻקַּת עוֹלָם:
יא הַנִּגְזֵר בְּמַת לְכָל־נֶפֶשׁ אָדָם וְיִטְמָא שְׁבַעַת
יָמִים: יב הוּא יִתְחַטָּא־כּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי יִטְהַר וְאִם־לֹא יִתְחַטָּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטְהַר: יג כָּל־הַנִּגְזֵר בְּמַת
בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר־יָמוּת וְלֹא יִתְחַטָּא אֹתִי
מִשְׁכַּן יְהוָה טָמֵא וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נִדָּה לֹא־זֹרֵק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה
עוֹד טָמֵאֲתוּ כו: יד זֹאת הַתּוֹרָה אֲדָם בְּיָמֹת
בְּאֶהֱל כָל־הַבָּא אֶל־הָאֹהֶל וְכָל־אֲשֶׁר בְּאֹהֶל
יִטְמָא שְׁבַעַת יָמִים: טו וְכָל כָּלִי פְתוּחַ אֲשֶׁר
אֵין־צִמִּיד פְּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא: טז וְכָל

אֲשֶׁר־יִזְעַע עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה בְּחִלְל־חֶרֶב אוֹ בְּמַת
אוֹ־בַעֲצָם אָדָם אוֹ בְּקִבְר יִטְמָא שְׁבַעַת יָמִים:
יז וְלִקְחוּ לְטָמֵא מִעֵפֶר שְׂרֹפַת הַחֲטָאֹת וְנָתַן
עָלָיו מַיִם חַיִּים אֶל־פְּלִי: (ע"ב בחול)

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לג ענף 129)

ויקחו אליך (יט, כ)

בפרות שנעשו בכל הדורות נתקדשו הכהנים מאפר פרתו
של משה. ויש לבאר, דהנה משה, שהיה בטל בתכלית לה,
עבר נאמן - מסמל מסירת נפש (האדם מוכן למסור את כל
מציאותו לה). לכן טהרת טמאת מת היא בכח אפר פרתו, כי
טמאה זו מורה על פרוד מהקב"ה, שהרי הדבקות באלקים
חיים מונעת מיתה וטמאתה; וכדי לבטל פרוד זה, יש לעורר
את הכח של מסירת נפש לה.

שני יי וְלָקַח אֵזוֹב וְיִטְבַּל בַּמַּיִם אִישׁ טְהוֹר וְהִזָּה
עַל־הָאֹהֶל וְעַל־כָּל־הַכְּלִיִּים וְעַל־הַנֶּפֶשׁוֹת אֲשֶׁר
הָיוּ־שָׁם וְעַל־הַנִּגְזֵר בַּעֲצָם אוֹ בְּחִלְל אוֹ בְּמַת אוֹ
בְּקִבְר: יז וְהִזָּה הַטְּהוֹר עַל־הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְיִטְמָא בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכַכֵּם
בְּגִדָיו וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְיִטְהַר בָּעֶרֶב: יב וְאִישׁ אֲשֶׁר־
יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטָּא וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹךְ
הַקֹּהֶל כִּי אֶת־מִקְדָּשׁ יְהוָה טָמֵא מִי נִדָּה
לֹא־זֹרֵק עָלָיו טָמֵא הוּא: יג וְהִיתָה לָהֶם לְחֻקַּת
עוֹלָם וּמִזֶּה מִי־הַנִּדָּה יְכַכֵּם בְּגִדָיו וְהַנִּגְזֵר בְּמִי
הַנִּדָּה יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: יד וְכָל אֲשֶׁר־יִזְעַע־כּוֹ
הַטָּמֵא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ הַנִּגְזֵר תִּטְמָא עַד־
הָעֶרֶב: פ כ * וַיָּבֹאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־הָעֵדָה
מִדְּבַר־צֶן בְּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן וַיָּשֶׁב הָעָם בְּקִדְשׁ
וְתָמַת שֵׁם מֵרִים וְתִקְבֵּר שֵׁם: יז וְלֹא־הָיָה מִיֹּם
לְעֵדָה וַיִּקְהָלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן: יח וַיִּרֶב הָעָם
עִם־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר וְלוֹ גִּוְעֵנוּ בְּגִיעַ אַחֲנוּ
לִפְנֵי יְהוָה: יט וְלָמָּה תִּבְאֹתֶם אֶת־קֹהֶל יְהוָה
אֶל־הַמִּדְבָּר הַזֶּה לָמוּת שָׁם אֲנַחְנוּ וּבְעִירָנוּ:
כ וְלָמָּה הַעֲלִיתֵנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָבִיא אֹתָנוּ אֶל־
הַמָּקוֹם הָרָע הַזֶּה לֵאמֹר מָקוֹם זֶרַע וְתִאֲנָה וְגִפֶּן
וּרְמוֹן וּמִיָּם אֵין לְשִׁתּוֹת: יא וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן

מִפְּנֵי הַקָּהָל אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּפְּלוּ עַל־
פְּנֵיהֶם וַיֵּרָא כְבוֹד־יְהוָה אֲלֵיהֶם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ חקת תשמ"ה)

לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמוז (כ, ה)

יש לשאל, בשלמא חטא ושעורה כלולים ב"זרע", אבל מדוע לא הזכירו זית שמן ודבש (דבש תמרים). ויש לומר, ששענתם היתה שהבטחו להם פרות חדשים שלא היו במצרים, ובפלעל הביאום למקום שאין שם פרות הללו. ואלו שמן ודבש היו להם גם במדבר: שמן - הרי הדליקו נרות המנורה. דבש - כשבאו לאילים מצאו שם שבעים תמרים.

שלישי: וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: הִקַּח אֶת־
הַמִּטָּה וְהַקָּהָל אֶת־הָעֵדָה אֹתָהּ וְאַהֲרֹן אֹחִיךָ
וּדְבָרָתָם אֶל־הַפֶּלַע לְעֵינֵיהֶם וְנָתַן מִימּוֹ
וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מִיַּם מִן־הַפֶּלַע וְהִשְׁקִיתָ אֶת־
הָעֵדָה וְאֶת־בְּעִירָם: ט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַמִּטָּה
מִלִּפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צֻוּהוּ: וַיִּקְהֲלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
אֶת־הַקָּהָל אֶל־פְּנֵי הַפֶּלַע וַיֹּאמֶר לָהֶם שְׂמֹעֵי־נֹא
הַמַּיִם הַמִּן־הַפֶּלַע הִזֶּה נּוֹצִיא לָכֶם מַיִם:
י וַיִּיָּרֶם מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ וַיִּךְ אֶת־הַפֶּלַע בַּמַּטְהוּ
פַּעַמִּים וַיֵּצְאוּ מַיִם רַבִּים וַתֵּשֶׁת הָעֵדָה
וּבְעִירָם: ס וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַל־אַהֲרֹן
יַעַן לֹא־הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְנֵי
יִשְׂרָאֵל לָכֵן לֹא תָבִיאוּ אֶת־הַקָּהָל הַזֶּה אֶל־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָהֶם: יג הִמָּה מִי מְרִיבָה
אֲשֶׁר־רָבוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־יְהוָה וַיִּקְדָּשׁ בָּם: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ט א עמ' 398)

והשקית את העדה ואת בעירם (כ, ח)

"מכאן שחם הקב"ה על ממונם של ישראל" (רש"י). בטעם הדבר אומר הפעל-שם טוב (כתר שם טוב סימן ריח), ששקטיו של אדם הם חלק מעבודתו, ויש בהם נצוצות של קדשה השכינים לשרש נשמתו.

רביעי: וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה מַלְאָכִים מִקֹּדֶשׁ אֶל־מִלְכָּד
אֲדֹם כֹּה אָמַר אֹחִיךָ יִשְׂרָאֵל אֹתָהּ יָדַעַתְּ אֵת
כָּל־הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מְצַאתָנוּ: ט וַיִּרְדּוּ אֲבֹתֵינוּ
מִצְרִימָה וַיָּגֶשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם יָמִים רַבִּים וַיִּרְעוּ לָנוּ

מִצְרַיִם וְלֹאֲבֹתֵינוּ: ט וַנִּצְעַק אֶל־יְהוָה וַיִּשְׁמַע
קִלְנוּ וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ וַיֵּצְאֵנוּ מִמִּצְרַיִם וְהִנֵּה
אֲנַחְנוּ בְּקֹדֶשׁ עִיר קִצָּה גְבוּלָךְ: יג נַעֲבֹרָה־נָא
בָּאָרְצְךָ לֹא נַעֲבֹל בְּשָׂרָה וּבְכֶרֶם וְלֹא נִשְׁתָּה מִי
בְּאֵר דֶּרֶךְ הַמִּלְכָּד גִּלְדָּ לֹא נָטָה יָמִין וּשְׂמֹאל
עַד אֲשֶׁר־נַעֲבֹר גְּבֻלְךָ: יד וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲדֹם לֹא
תַעֲבֹר בִּי פֶן־יַחֲרֹב אֲצִיא לְקִרְאָתְךָ: ט וַיֹּאמְרוּ
אֵלָיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּמַסְלָה נַעֲלָה וְאִם־מִימִיךָ
נִשְׁתָּה אֲנִי וּמִקְנִי וְנָתַתִּי מִכֶּרֶם רַק אִין־דָּבָר
כְּרָגְלִי אַעֲבֹרָה: כ וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲבֹר וַיֵּצֵא אֲדֹם
לְקִרְאָתוֹ בָּעַם כָּבֵד וּבְיָד חֲזָקָה: כא וַיִּמָּאן
אֲדֹם נָתַן אֶת־יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בְּגִבְלוֹ וַיֵּט יִשְׂרָאֵל
מַעֲלָיו: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 468)

וישלח משה מלאכים (כ, יד)

ה'משה' שבכל אחד מישראל שולח מלאכים מ'קדש' שבכל אחד מישראל, אל מלך, אלה שהקב"ה מסר להם את ההנהגה בזמן הגלות - אדום, כה אמר אחיך ישראל - אף שגוף יהודי נדמה בקמיונותו לגוף לא־יהודי, ו'אחים' הם, כי שניהם זקוקים לאכילה ושתיה וכדומה, הנה דרך המלך - מלכו של עולם, דרך ה', גלף - בכל הקשור לדתנו, למוד התורה קיום המצוות ומנהגי ישראל.

חמישי: כב וַיִּסְעוּ מִקֹּדֶשׁ וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־
הָעֵדָה הָר הָהָר: כג וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
וְאַל־אַהֲרֹן בְּהַר הָהָר עַל־גְּבוּל אֶרֶץ־אֲדֹם
לֵאמֹר: כד יֹאסֹף אַהֲרֹן אֶל־עַמּוּי בִּי לֹא יָבֹא
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל אֲשֶׁר־
מְרִיתֶם אֶת־פִּי לְמִי מְרִיבָה: כה קַח אֶת־אַהֲרֹן
וְאֶת־אַלְעָזָר בְּנָיו וְהַעַל אֹתָם הָר הָהָר:
כו וְהַפִּשְׁט אֶת־אַהֲרֹן אֶת־בְּגָדָיו וְהַלְבַּשְׁתָּם אֶת־
אַלְעָזָר בְּנֹו וְאַהֲרֹן יֹאסֹף וּמֵת שָׁם: כז וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה
כַּאֲשֶׁר צֻוָּה יְהוָה וַיַּעַל אֶל־הָר הָהָר לְעֵינֵי
כָּל־הָעֵדָה: כח וַיִּפְשְׁט מֹשֶׁה אֶת־אַהֲרֹן אֶת־בְּגָדָיו
וַיַּלְבֵּשׁ אֹתָם אֶת־אַלְעָזָר בְּנֹו וּמֵת אַהֲרֹן שָׁם

מֵאֲבֹת וַיַּחֲנוּ בְּעֵי הָעֲבָרִים בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר עַל־
פְּנֵי מוֹאָב מִמִּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ: י- מִשָּׁם נָסְעוּ וַיַּחֲנוּ
בְּנַחֲל זָרַד: י- מִשָּׁם נָסְעוּ וַיַּחֲנוּ מֵעֵבֶר אֲרִנּוֹן
אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר הַיָּצֵא מִגְּבֹל הָאֱמֹרִי כִּי אֲרִנּוֹן גְּבֹל
מוֹאָב בֵּין מוֹאָב וּבֵין הָאֱמֹרִי: י- עַל־כֵּן יֹאמַר
בְּסֵפֶר מַלְחָמֹת יְהוָה אֶת־זִכְרָב בְּסוּפָהּ וְאֶת־
הַנַּחֲלִים אֲרִנּוֹן: י- וְאֲשֶׁר הַנַּחֲלִים אֲשֶׁר נָטָה
לְשֶׁבֶת עַר וְנִשְׁעַן לְגְבוּל מוֹאָב: י- וּמִשָּׁם בָּאָרָה
הוּא הַבָּאָר אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לְמֹשֶׁה אֲסֹף
אֶת־הָעָם וְאֶתְנָה לָּהֶם מַיִם: ס- אִזּוּ יִשְׁיֹר
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלֶי בָּאָר עֲנוּ־לָהּ:
י- בָּאָר חֲפְרוּה שָׁרִים פְּרוּיָה נְדִיבֵי הָעָם בְּמַחֲקָק
בְּמִשְׁעָנָתָם וּמִמִּדְבָּר מִתְנַת: י- וּמִמִּתְנָה נַחֲלִיאֵל
וּמִנַּחֲלִיאֵל בְּמוֹת: י- וּמִבְּמוֹת הַגֵּיאֵל אֲשֶׁר בְּשֹׁדָה
מוֹאָב רֹאשׁ הַפְּסָגָה וְנִשְׁקָפָה עַל־פְּנֵי הַיַּשִּׁימּוֹן: פ-

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קושי שיחות יג ענר 75)

והיה כל הנשקף ויראה אותו וחי (כא, ח)

"בזמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את
לכם . . . היו מתרפאים" (רש"י). ומשעבדין את לכם - היינו
כל הלב, כולל הניצור הרע. ואתהפכא זו בנפש, הפיכת הניצור
הרע לטוב, פעלה אתהפכא גם בעולם: הנחש עצמו, שהמית
עם רב, הביא רפואה וחיים.

שביעי כא וישלח ישראל מלאכים אל־סיחון מלך־
האמורי לאמר: י- אַעֲבֹרָה בְּאַרְצְךָ לֹא נָטָה
בְּשֹׁדָה וּבִכְרֶם לֹא נִשְׁתָּה מִי בָּאָר בְּדֶרֶךְ הַמִּלָּךְ
גִּלְדָּךְ עַד אֲשֶׁר־נַעֲבֹר גְּבֻלְךָ: י- וְלֹא־נָתַן סִיחֹן
אֶת־יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בְּגְבֻלוֹ וַיֹּאסֹף סִיחֹן אֶת־כָּל־
עַמּוֹ וַיֵּצֵא לִקְרֹאת יִשְׂרָאֵל הַמִּדְבָּרָה וַיָּבֵא יְהִצָּה
וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל: י- וַיִּפְּחוּ יִשְׂרָאֵל לְפִי־חֶרֶב
וַיִּירֶשׁ אֶת־אַרְצוֹ מֵאֲרִנּוֹן עַד־יַבֵּק עַד־בְּנֵי עַמּוֹן
כִּי עָז גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן: י- וַיִּקַּח יִשְׂרָאֵל אֶת
כָּל־הָעָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּכָל־עָרֵי
הָאֱמֹרִי בַחֲשֹׁבוֹן וּבְכָל־בְּנֵיָהּ: י- כִּי חֲשָׁבוֹן עִיר
סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי הוּא וְהוּא נִלְחָם בְּמֶלֶךְ

בְּרֹאשׁ הָהָר וַיֵּרֶד מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר מִן־הָהָר:
י- וַיֵּרְאוּ כָל־הָעָדָה כִּי גָעַ אֶהָרֹן וַיִּבְּכוּ אֶת־
אֶהָרֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל: ס-
כא * וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מֶלֶךְ־עַרְדַּל יֹשֵׁב הַנֶּגֶב כִּי
בָּא יִשְׂרָאֵל בְּדֶרֶךְ הָאֲתָרִים וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל
וַיִּשָּׁב * מִמֶּנּוּ שָׁבִי: י- וַיֵּדֶר יִשְׂרָאֵל נָדָר לַיהוָה
וַיֹּאמֶר אִם־נָתַן תִּתֵּן אֶת־הָעָם הַזֶּה בְּיָדִי
וְהִחַרְמֹתִי אֶת־עָרֵיהֶם: י- וַיִּשְׁמַע יְהוָה בְּקוֹל
יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֶת־הַכְּנַעֲנִי וַיַּחֲרֶם אֶתְּהֶם וְאֶת־
עָרֵיהֶם וַיִּקְרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם חֶרְמָה: פ- וַיִּסְעוּ
מִהָר הָהָר בְּדֶרֶךְ יַם־סוּף לְסִבְבָּ אֶת־אֲרִיץ אֲדוֹם
וּתְקַצֵּר נַפְשֵׁיהֶם בְּדֶרֶךְ: ה- וַיִּדְבֹּר הָעָם
בְּאֵלֵהִים וּבְמֹשֶׁה לָמָּה הַעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לָמוֹת
בַּמִּדְבָּר כִּי אֵין לָחֶם וְאֵין מַיִם וְנַפְשֵׁנוּ קָצָה
בַּלָּחֶם הַקָּלָקָל: וַיִּשְׁלַח יְהוָה בָּעָם אֶת
הַנַּחֲשִׁים הַשָּׂרְפִים וַיִּנְשָׁכוּ אֶת־הָעָם וַיָּמָת עִם־
רַב מִיִּשְׂרָאֵל: וַיָּבֹא הָעָם אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ
חֲטָאנוּ כִּי־דִבַּרְנוּ כִּי־יְהוָה וְכָךְ הִתְפַּלֵּל אֶל־יְהוָה
וַיִּסַּר מַעֲלֵינוּ אֶת־הַנָּחַשׁ וַיִּתְּפַלֵּל מֹשֶׁה בְּעַד
הָעָם: ה- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲשֵׂה לָךְ שָׂרָף
וְשִׂים אוֹתוֹ עַל־גֶּם וְהָיָה כָל־הַנִּשְׁחָד וְרָאָה אוֹתוֹ
וְחָי: ס- וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה נָחַשׁ נָחֶשֶׁת וַיִּשְׁמְהוּ עַל־הַגֶּם
וְהָיָה אִם־נִשְׁחָד הַנָּחַשׁ אֶת־אִישׁ וְהִבִּיט אֶל־נָחֶשׁ
הַנָּחֶשֶׁת וְחָי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות מוצש"ק חקת תשל"ח)

דרך האתרים (כא, א)

"דרך הנגב, שהלכו בה המרגלים" (רש"י). הגע בעצמך:
המרגלים, שהוציאו דבת הארץ רעה והביאו אסון על העם,
הם גם אלו שסללו את הדרך לכל העם! ויש לומר,
שהמרגלים זכו לכך בגלל פעלה טובה אחת - הליכה לארץ
ישראל בשליחות ה' וקיום הצווי לתור את הארץ. לומר לה,
שאפלו פעלה טובה אחת גורמת עלוי בארץ הגשמיית
והפיכתה לארץ ישראל.

ששי ויסעו בני ישראל ויחנו באבית: י- ויסעו

מְשִׁיחָהּ. אִמֵּן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בְּעֲגָלָא וּבְזִמְן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אִמֵּן יְהִי שְׁמֹה רַבָּא מְבָרַךְ
לְעַלְמֵי וְלְעַלְמֵי עָלְמָיָא. יִתְבָּרַךְ: יְהִי שְׁמֹה רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמֵי
וְלְעַלְמֵי עָלְמָיָא. יִתְבָּרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר, וְיִתְרוֹמֵם,
וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמֹה דְקֻדְשָׁא
בְּרִיךְ הוּא. אִמֵּן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
תְּשַׁבְּחָתָא וְנִחְמָתָא, דְאִמְרִין בְּעֵלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אִמֵּן

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם לא עמ' 127)

וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגֵּל אֶת יַעֲזָר וַיִּלְכְּדוּ בְּנוֹתֶיהָ (כא, לב)
לְכַאוּרָה, הָרִי שֶׁלְּחוּ אוֹתָם לְרַגֵּל אֶת יַעֲזָר, וּמִדּוּעַ לְכַדּוּהָ.
וַיֵּשׁ לִזְמֶר, שֶׁהִם שִׁעְרוּ שֶׁשְּׁלִיחוֹת זֶה נִתְּנָה לָהֶם בְּאִפְּן
שֶׁעֲלִיָּהֶם לְהִבִּין שֶׁהַפְּנוּהָ אֵינָה רַק לְרַגֵּל, וְלָכֵן עֲלִיָּהֶם לְמַלְא
אוֹתָהּ יַחַד עִם פְּנוּתָהּ הַפְּנִימִית, בְּבִחִינַת תֵּן לָהֶם וְיִחַפְּסוּ עוֹד
(וַיֵּשׁ לִזְמֶר, שֶׁלְאַחֵר הַכְּשָׁלוֹן שֶׁל הַמְּרַגְלִים הָרִאשׁוֹנִים,
הַתִּקְּנִים בָּהֶם מֵעַיִן "אֵין אָדָם עוֹמֵד עַל דְּבָרֵי תוֹרָה עַד
שֶׁנֶּכְשֵׁל בָּהֶם").

מִפְטִיר ^ה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי מֹשֶׁה אֶל־תִּירָא אֹתוֹ כִּי
בִידֶךָ נִתְּתִי אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־עֲמּוֹ וְאֶת־אַרְצוֹ
וְעִשִׂיתָ לוֹ כְּאִשֶּׁר עֲשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי
אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחִשְׁבּוֹן: ^ה וַיָּכּוּ אֹתוֹ וְאֶת־בָּנָיו
וְאֶת־כָּל־עֲמּוֹ עַד־בְּלַתִּי הַשְּׂאִירִלּוּ שְׂרִיד
וַיִּירָשׁוּ אֶת־אַרְצוֹ: **כב** * וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבוֹת מוֹאָב מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן יַרְחוֹ: סָסס

פ"ו פסוקים, למידב"א סימן.

מוֹאָב הָרִאשׁוֹן וַיִּקַּח אֶת־כָּל־אַרְצוֹ מִיָּדוֹ עַד־
אַרְנֹן: ^ב עַל־כֵּן וַאֲמָרוּ הַמַּשְׁלִים בָּאוּ חֲשׁוֹן
תְּבַנָּה וְתַבּוֹנָן עִיר סִיחֹן: ^ה כִּי־אֵשׁ יֵצֵא
מִחֲשָׁבוֹן לַהֲבִה מִקְרִית סִיחֹן אֲכָלָה עַר מוֹאָב
בְּעָלֵי בָמוֹת אַרְנֹן: ^ה אוֹיֵלָךְ מוֹאָב אֲבִדְתָּ
עַם־כְּמוֹשׁ נָתַן בָּנָיו פְּלִטָם וּבְנִתָיו בְּשִׁבְתִּי
לְמַלְךְ אֱמֹרִי סִיחֹן: ^ה וַיִּנָּרֶם אֲבִד חֲשָׁבוֹן עַד־
דִּיבֵן וְנָשִׁים עַד־נָפַח אֲשֶׁר עַד־מִידְבָּא: ^ה וַיֵּשֶׁב
יִשְׂרָאֵל בְּאַרְץ הָאֱמֹרִי: ^ה וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגֵּל
אֶת־יַעֲזָר וַיִּלְכְּדוּ בְּנוֹתֶיהָ כְּתִיב וַיִּירָשׁ
אֶת־הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר־שָׁם: ^ה וַיַּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ דֶרֶךְ
הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן לִקְרָאתָם הוּא
וְכָל־עַמּוֹ לְמַלְחָמָה אֲדָרְעִי: ^ה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה אֶל־תִּירָא אֹתוֹ כִּי בִידֶךָ נִתְּתִי אֹתוֹ
וְאֶת־כָּל־עֲמּוֹ וְאֶת־אַרְצוֹ וְעִשִׂיתָ לוֹ כְּאִשֶּׁר
עֲשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחִשְׁבּוֹן:
^ה וַיָּכּוּ אֹתוֹ וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ עַד־בְּלַתִּי
הַשְּׂאִירִלּוּ שְׂרִיד וַיִּירָשׁוּ אֶת־אַרְצוֹ:
כב * וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבוֹת מוֹאָב
מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן יַרְחוֹ: סָסס

חצי קריש

יִתְגַּדֵּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אִמֵּן בְּעֵלְמָא דִּי בְּרָא
כְּרַעוּתָהּ וַיְמַלִּיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פְּרוּקָנָהּ וַיִּקְרַב

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עֲזַרְתִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מְאֹשֶׁר. דְּרַכִּיָּה דְּרַכִּי־נַעַם, וְכָל־נִתְיַבְּתִיָּה שְׁלוֹם. אֲרֵךְ יָמִים בִּימִינָהּ,
בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֵשֶׂר וְכַבּוֹד. יֵי חַפֵּץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשָּׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

א ויפתח הגלעדי הַיָּהּ גִּבּוֹר חֵיל וְהוּא בְּנֵי־אִשָּׁה זֹנֶה שִׁחָה אֵלָיו לְפִילָגֶשׁ לְכֹד הָיָה בְּרוּר לִפְלִי וַיּוֹלֵד גִּלְעָד אֶת־יִפְתָּח: ב אַחֲרֵי זֶה וַתֵּלֶד אִשָּׁת־גִּלְעָד הַנְּשׂוּאָה אֵלָיו בְּחוּפָה וְקִדְּוָשִׁין לֹא בָנִים וַיִּגְדְּלוּ בְנֵי־הָאִשָּׁה וַיִּגְרְשׁוּ בְּחֻקָּה אֶת־יִפְתָּח וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא־תִנָּחַל בְּבֵית־אֲבִינוּ כִּי בְנֵי־אִשָּׁה אַחֲרֵת פִּילָגֶשׁ אָתָּה:

ג וַיְבָרַח יִפְתָּח מִפְּנֵי אֲחִיו וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ אִישׁ שְׁשֻׁמוֹ טוֹב וַיִּתְּלַקְטוּ אֲלֵי־יִפְתָּח אֲנָשִׁים רַיָּקִים וַיֵּצְאוּ עִמּוֹ בְּכָל אֲשֶׁר יֵצֵא הוּא: ד וַיְהִי מִיָּמִים אַחֵר שֶׁנִּגְרַשׁ יִפְתָּח וַיִּלָּחֲמוּ בְּנֵי־עַמּוֹן עִם־יִשְׂרָאֵל: ה וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־נִלָּחֲמוּ בְּנֵי־עַמּוֹן עִם־יִשְׂרָאֵל וַיִּלְכּוּ זָקֵנִי גִלְעָד לְקַחַת אֶת־יִפְתָּח לְחִשְׁבוֹ אֶל גִּלְעָד מֵאֶרֶץ טוֹב: ו וַיֹּאמְרוּ לְיִפְתָּח לָכֵה וְהָיִיתָ לָנוּ לְקָצִין לְמַחְמֶה לְמַחְמֶה בְּבִנְיַת עַמּוֹן: ז וַיֹּאמֶר יִפְתָּח לְזָקֵנִי גִלְעָד הֲלֹא אִתְּם שְׂנֵאתֶם אוֹתִי וְתִגְרְשׁוּנִי מִבֵּית אָבִי וּמִדְּוֵעַ בָּאתֶם אֵלַי עֲתָה וְלֹא מִקֶּדֶם, רַק כַּאֲשֶׁר צָר לָכֶם: ח וַיֹּאמְרוּ זָקֵנִי גִלְעָד אֶל־יִפְתָּח לָכֵן אֵמַת בְּדָבָר עֲתָה שְׂבָנוּ אֵלֶיךָ לֹא לְהִרְאוֹת הַכְּנָעָה וְחֻבָּה וַיִּמְרָה, כִּי אִם מִפְּנֵי הַדִּיקָה,

שי למורא

א) ויפתח הגלעדי, מקום מגוריו היה בארץ הגלעד. (וגם שם אביו היה "גלעד"). והוא בן אישה זונה ויולד גלעד את יפתח, יפתח נולד מפילגשו של גלעד, כי בזמן ההוא עוד לא התירו השבטים להתחתן זה בזה, ועל כן מי שלקח אישה אחר היה נושאא לפילגש, כלומר, בלא חתונה, ובני

האישה של גלעד חשבו שגם אין להם הפילגש וכות בירשת אביהם, וזרעו שאמרו לו "לא תנחל בבית אבינו כי בן אישה אחרת אתה", כלומר, משבט אחר. אבל הם טעו בזה, ולכן אמר להם יפתח "הלא אתם שנאתם אותי ותגרשני מבית אבי", כלומר, עשיתם עמדי שלא בדיוק, כי בן הפילגש זרע. ג) בארץ טוב, כך היה שם המקום. פרוש אחר, ארון הארץ התיא היה שמו "טוב", כמו "אם ינאלך טוב" (רות ג, ג). ו) לקצין, לשר.

הפטרה לפרשת חוקת לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום

בשופטים פרק יא

יֹא א ויפתח הגלעדי הַיָּהּ גִּבּוֹר חֵיל וְהוּא בְּנֵי־אִשָּׁה זֹנֶה וַיּוֹלֵד גִּלְעָד אֶת־יִפְתָּח: ב וַתֵּלֶד אִשָּׁת־גִּלְעָד לֹא בָנִים וַיִּגְדְּלוּ בְנֵי־הָאִשָּׁה וַיִּגְרְשׁוּ אֶת־יִפְתָּח וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא־תִנָּחַל בְּבֵית־אֲבִינוּ כִּי בְנֵי־אִשָּׁה אַחֲרֵת אָתָּה:

ג וַיְבָרַח יִפְתָּח מִפְּנֵי אֲחִיו וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ טוֹב וַיִּתְּלַקְטוּ אֲלֵי־יִפְתָּח אֲנָשִׁים רַיָּקִים וַיֵּצְאוּ עִמּוֹ: ד וַיְהִי מִיָּמִים וַיִּלָּחֲמוּ בְּנֵי־עַמּוֹן עִם־יִשְׂרָאֵל: ה וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־נִלָּחֲמוּ בְּנֵי־עַמּוֹן עִם־יִשְׂרָאֵל וַיִּלְכּוּ זָקֵנִי גִלְעָד לְקַחַת אֶת־יִפְתָּח מֵאֶרֶץ טוֹב: ו וַיֹּאמְרוּ לְיִפְתָּח לָכֵה וְהָיִיתָ לָנוּ לְקָצִין וְנִלָּחֲמָה בְּבִנְיַת עַמּוֹן: ז וַיֹּאמֶר יִפְתָּח לְזָקֵנִי גִלְעָד הֲלֹא אִתְּם שְׂנֵאתֶם אוֹתִי וְתִגְרְשׁוּנִי מִבֵּית אָבִי וּמִדְּוֵעַ בָּאתֶם אֵלַי עֲתָה וְלֹא מִקֶּדֶם, רַק כַּאֲשֶׁר צָר לָכֶם: ח וַיֹּאמְרוּ זָקֵנִי גִלְעָד אֶל־יִפְתָּח לָכֵן אֵמַת בְּדָבָר עֲתָה שְׂבָנוּ אֵלֶיךָ לֹא לְהִרְאוֹת הַכְּנָעָה וְחֻבָּה וַיִּמְרָה, כִּי אִם מִפְּנֵי הַדִּיקָה,

לְזָקֵנִי גִלְעָד הֲלֹא אִתְּם שְׂנֵאתֶם אוֹתִי וְתִגְרְשׁוּנִי מִבֵּית אָבִי וּמִדְּוֵעַ בָּאתֶם אֵלַי עֲתָה כַּאֲשֶׁר צָר לָכֶם: ח וַיֹּאמְרוּ זָקֵנִי גִלְעָד אֶל־יִפְתָּח לָכֵן עֲתָה שְׂבָנוּ אֵלֶיךָ וְהִלָּכְתָּ עִמָּנוּ

עטרת מרים

שי למורא

והלכת וכאשר תלך עמנו ונלחמת בבני עמון והיית לנו לראש לכל
ישובי גלעד: ט ויאמר יפתח אלזקני גלעד אם־משיבים אתם
אותי אם יסבם הדבר ואלי להלחם בבני עמון ונתן יהוה אותם לפני
או אנכי מעמי אהיה לכם לראש

חכה לראש: י ויאמרו זקני־גלעד
אל־יפתח יהוה יהיה שמע ויהיה
הוא לעד בינותינו אם־לא כדברך
כן נעשה להמשיך אותך מיד:
יא וילך יפתח עם־זקני גלעד
וישימו העם אותו מיד עליהם
לראש ולקצין וידבר יפתח את־
כל־דבריו דברי תפלות ותחנוני
לפני יהוה במצפה: יב וישלח
יפתח מלאכים אל־מלך בני־
עמון לאמר מה־לי עִלְךָ וְלָךְ עִלִּי
כִּי־באת אלי להלחם בארצי מה
היא סבת המלחמה ומה אתה רוצה
ממני: יג ויאמר מלך בני־עמון
אל־מלאכי יפתח כִּי־לָקַח
ישראל את־ארצי בעלותו
ממצרים מארנון ועד־היבק
ועד־הירדן ועָתָה הַשִּׁיבָה אֶתְהֶן
אלי בשלום מבלי מריבה ומלחמה:
יד ויוסף עוד יפתח וישלח
מלאכים אל־מלך בני עמון:
טו ויאמר לו כה אמר יפתח
לֹא־לָקַח יִשְׂרָאֵל אֶת־אַרְצִי מוֹאָב
ואת־ארץ בני עמון כי בעת
שלקחה ישראל לא היתה עוד ארצם:
טז כי בעלותם ממצרים וילך
ישראל במדבר ער־ים־סוף
בדרומה של ארץ אדום ויבא
קדשה: יז וישלח ישראל
מלאכים אל־מלך אדום לאמר
אֲנִי־בָרַחְתִּי מִבְּנֵי־אֲרָם לְבֹא אֶל אֶרֶץ
כְּנָעַן וְלֹא שָׁמַע מֶלֶךְ אֲדוֹם וְגַם
אֶל־מֶלֶךְ מוֹאָב שָׁאֲרָצוּ הִתְהַוָּה
בְּמוֹרָתָהּ שֶׁל אֲדוֹם וּבְדִרְוֹמָהּ שֶׁל אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל שָׁלַח וְלֹא אָבָה וְלֹא רָצָה
וַיָּשָׁב יִשְׂרָאֵל בְּקֶדֶשׁ: יח וילך
במדבר ים סוף ויסב את־ארץ

ונלחמת בבני עמון והיית לנו לראש
לכל ישובי גלעד: ט ויאמר יפתח אל־

יא) את כל דבריו, את התנאי שביניהם. טו) את ארץ מואב, לפי שהיה
מלך בני עמון מבקש "מארנון ועד היבק", לפיכך השיב לו שאותה הארץ היתה
של מואב בעבר הרחוק, וסיוחן מלך האמורי לקחה ממואב, וישראל לקחה מסיחון
מלך האמורי. ונמצא שלא לקחו ישראל לא ממואב ולא מעמון. יז) ולא אבה,
ולא רצה לתת להם לעבר בארצו.

יח) ויחננו, כמו "ויחנו". ותנו"ן נוספת
במנהג חלשון בבקשה מקומות. יט) עד
מקומי, עד ארץ כנען אשר נתן לי ה'.

זקני גלעד אם־משיבים אתם אותי להלחם בבני עמון ונתן
יהוה אותם לפני אנכי אהיה לכם לראש: י ויאמרו זקני־
גלעד אל־יפתח יהוה יהיה שמע בינותינו אם־לא כדברך כן
נעשה: יא וילך יפתח עם־זקני גלעד וישימו העם אותו
עליהם לראש ולקצין וידבר יפתח את־כל־דבריו לפני יהוה
במצפה: יב וישלח יפתח מלאכים אל־מלך בני־עמון לאמר
מה־לי וְלָךְ כִּי־באת אלי להלחם בארצי: יג ויאמר מלך
בני־עמון אל־מלאכי יפתח כִּי־לָקַח יִשְׂרָאֵל אֶת־אַרְצִי בְּעִלּוֹתוֹ
ממצרים מארנון ועד־היבק ועד־הירדן ועָתָה הַשִּׁיבָה אֶתְהֶן
בשלום: יד ויוסף עוד יפתח וישלח מלאכים אל־מלך בני
עמון: טו ויאמר לו כה אמר יפתח לֹא־לָקַח יִשְׂרָאֵל אֶת־אַרְצִי
מוֹאָב וְאֶת־אַרְצִי בְנֵי עַמּוֹן: טז כי בעלותם ממצרים וילך
ישראל במדבר ער־ים־סוף ויבא קדשה: יז וישלח ישראל
מלאכים אל־מלך אדום לאמר אֲנִי־בָרַחְתִּי מִבְּנֵי־אֲרָם לְבֹא אֶל אֶרֶץ
כְּנָעַן וְלֹא שָׁמַע מֶלֶךְ אֲדוֹם וְגַם
יִשְׂרָאֵל בְּקֶדֶשׁ: יח וילך במדבר ויסב את־ארץ אדום ואת־
ארץ מואב ויבא ממזרח־שמש לארץ מואב ויחננו בעבר
ארנון ולא־באו בנגבול מואב כי ארנון גבול מואב: יט וישלח
ישראל מלאכים אל־סיחון מלך־האמרי מלך חשבון ויאמר
לו ישראל נִעְבְּרָה־נָא בְּאַרְצְךָ עַד־מְקוֹמִי: כ ולא־האמין סיחון

אדום ואת־ארץ מואב ויבא ממזרח־שמש במורחה לארץ מואב ויחננו בעבר ארנון ארנון היא התחלת גבול מואב ולא־באו בנגבול מואב כי
הע בעבר מנה כי ארנון גבול מואב: יט וישלח ישראל מלאכים אל־סיחון מלך־האמרי מלך חשבון ויאמר לו ישראל נִעְבְּרָה־נָא בְּאַרְצְךָ
עַד־מְקוֹמִי אֶרֶץ כְּנָעַן מִקוֹם אֲשֶׁר נָתַן לִי ה': כ ולא־האמין סיחון את־פל־עמו ויחננו ביהודה וילחם

שי למורא

עטרת מרים

כג) הוריש, לשון גרושין. תירשנו, לשון ירשה. יורישך פמוש אלהיך, כלשון לעג אמר לו. גירש, לשון ירשה. כח) הרוב, וכי עשה הוא מריבה. כו) בעת ההיא, כמשך כל הזמן הזה. כט) רוח ה', רוח גבורה מאת ה'. עבר בני עמון, עבר אל ארץ בני עמון. לא) והיה לה', אם אינו ראוי לעולה, והיה קרש לה'. שתייה תמיד בקדשה. והעליתיהו עולה, ואם יהיה ראוי לעולה, געלהו לקרבן עולה. לג) ועד באך מנית, ועד המקום שחבוא בו אל מנית. אבל פרמים,

את־ישראל עבר בגבלו ויאסף סיוון את־כל־עמו ויחגו ביהצה וילחם עם־ישראל: כא ויתן יהוה אלהי־ישראל

את־סיוון ואת־כל־עמו ביד ישראל ויכום וירש ישראל את כל־ארץ האמרי יושב הארץ ההיא: כב ויירשו את כל־גבול האמרי מארגון ועד־היפך ומן־המדבר ועד־הירדן: כג ועתה יהוה אלהי ישראל הוריש את־האמרי מפני עמו ישראל ואתה תירשנו: כד הלא את אשר יורישך פמוש אלהיך אותו תירש ואת כל־אשר הוריש יהוה אלהינו מפנינו אותו גירש: כה ועתה הטוב טוב אתה מכלק בן־צפור מלך מואב הרוב רב עם־ישראל אם־גלחם גלחם גם: כו בשבת ישראל בחשבון ובכנותיה ובערעור ובכנותיה ובכל־הערים אשר עלידי ארגון שלש מאות שנה ומדוע לא־הצלתם בעת ההיא: כז ואנכי לא־חטאתי לך ואתה עשה אתי רעה להלחם בי ישפט יהוה השפט היום בין בני ישראל ובין בני עמון: כח ולא שמע מלך בני עמון אל־דברי יפתח אשר שלח אליו: כט ונתתי עלי־יפתח רוח יהוה ויעבר את־הגלעד ואת־מנשה ויעבר את־מצפה גלעד וממצפה גלעד עבר בני עמון: לו וידר יפתח גדר ליהוה ויאמר אם־נתן תתן את־בני עמון ביד: לא והיה היוצא אשר יצא מודלתי ביתי לקראתי בשובי בשלום מבני עמון והיה ליהוה והעליתיהו עולה: לב ויעבר יפתח אל־בני עמון להלחם גם ויתנם יהוה ביד: לד ויפם מערוער ועד־באך מנית עשרים עיר ועל אבל פרמים

עם־ישראל: כא ויתן יהוה אלהי־ישראל את־סיוון ואת־כל־עמו ביד ישראל ויכום וירש ישראל את כל־ארץ האמרי יושב הארץ ההיא: כב ויירשו את כל־גבול האמרי מארגון ועד־היפך ומן־המדבר ועד־הירדן: כג ועתה יהוה אלהי ישראל הוריש את־האמרי מפני עמו ישראל ואתה תירשנו: כד הלא את אשר יורישך פמוש אלהיך אותו תירש ואת כל־אשר הוריש יהוה אלהינו מפנינו אותו גירש: כה ועתה הטוב טוב אתה מכלק בן־צפור מלך מואב אשר מלך בעת ההיא והחריש, וכן אחריו היו מלכים רבים וכבר עברו שלש מאות שנה וישראל יושבים ומחזקים בארץ הרוב רב וכי אחד מהם עשה מריבה עם־ישראל אם־גלחם גלחם גם בעבור ארצו: כו בשבת ישראל בחשבון ובכנותיה ובערעור ובכנותיה ובכל־הערים אשר עלידי ארגון קרוב שלש מאות שנה ומדוע לא־הצלתם מיד ישראל הארצות האלה, בעת ההיא כמשך הזמן הזה: כז ואנכי לא־חטאתי לך כי לא עשיתי לך מאומה רע ואתה עשה אתי רעה להלחם בי ואם אין בינינו ישפט יהוה השפט היום בין בני ישראל ובין בני עמון: כח ולא שמע מלך בני עמון אל־דברי יפתח אשר שלח אליו ויצה להלחם בישראל: ... אז: כט ונתתי עלי־יפתח רוח גבורה ואמץ הלב מאת יהוה ויעבר את הגלעד ואת־מנשה ויעבר את־מצפה גלעד וממצפה גלעד עבר בני עמון להלחם בהם בארצם: לו וידר יפתח גדר ליהוה ויאמר אם־נתן תתן את־בני עמון ביד: לא והיה היוצא אשר יצא מודלתי ביתי לקראתי בשובי בשלום מבני עמון והיה ליהוה והעליתיהו עולה: לב ויעבר יפתח אל־בני עמון להלחם גם ויתנם יהוה ביד: לד ויפם מערוער ועד־באך מנית עשרים עיר ועל

אשר יצא מודלתי ביתי לקראתי בשובי בשלום מבני עמון והיה ליהוה אם הוא בלתי ראוי לקרבן, אבל אם הוא ראוי לקרבן והעליתיהו עולה: לב ויעבר יפתח אל־בני עמון להלחם גם ויתנם יהוה ביד: לד ויפם מערוער ועד־באך מנית עשרים עיר ועל

אָבֶל מִישׁוֹר כְּרָמִים מִכָּה גְדוֹלָה
מֵאֵד וַיִּכְנְעוּ בְּנֵי עֲמֹון מִפְּנֵי בְנֵי
יִשְׂרָאֵל:

מִכָּה גְדוֹלָה מֵאֵד וַיִּכְנְעוּ בְּנֵי עֲמֹון
מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

כִּי הָיָה שְׁמוֹ שֶׁל מִישׁוֹר הַכְּרָמִים "אָבֶל
הַכְּרָמִים" (ראה פירוש רש"י בראשית
ד', ו').

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק:
נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּכַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׁמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵי הַנְּבִיאַ עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְשֶׁךָ נִשְׁפַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בָּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרֵךְ שְׁמֲךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

אֲשֶׁר עַל־הַנֶּהָר אֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹ לְקִרְאֵהָ לֵאמֹר
הִנֵּה עָם יֵצֵא מִמִּצְרַיִם הַנֶּה כִּסֵּה אֶת־עֵין
הָאֶרֶץ וְהוּא יֹשֵׁב מִמֶּלִּי: וְעַתָּה לְכֶה־נָּא
אֶרְחֵלִי אֶת־הָעָם הַזֶּה כִּי־עֲצוּם הוּא מִפְּנֵי
אוֹלֵי אוֹכֵל נִפְה־בּוֹ וְאִגְרָשְׁנוּ מִן־הָאֶרֶץ כִּי
יִדְעֵתִי אֵת אֲשֶׁר־תִּבְרָךְ מִבְּרָךְ וְאֲשֶׁר תֵּאָדָר
יִיאָר: וַיֵּלְכוּ זִקְנֵי מוֹאָב וְזִקְנֵי מִדְּיָן וְקַסְמִים
בָּיָדָם וַיָּבֹאוּ אֶל־בָּלָעַם וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו דְּבָרֵי בָלָק:

קְרִיאַת הַתּוֹרָה לְמִנְחַת שַׁבַּת־קוֹדֶשׁ
= וַיֵּרָא בָלָק בֶּן־צֹפֹר אֶת כָּל־אֲשֶׁר־עָשְׂהָ
יִשְׂרָאֵל לְאֻמֵּי: וַיִּגְדַּר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם מֵאֵד
כִּי רִב־הוּא וַיִּקְצֵן מוֹאָב מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:
= וַיֹּאמֶר מוֹאָב אֶל־זִקְנֵי מִדְּיָן עֲתִידָהּ יִלְחָכוּ הַקְּהָל־
אֶת־כָּל־סְבִיבֵיתֵינוּ בְּלַחֵךְ הַשּׁוֹר אֶת יֶרֶק הַשָּׂדֶה
וּבְלֶקֶת בֶּן־צֹפֹר מֶלֶךְ לְמוֹאָב בָּעֵת הַהוּא: (ל"ה)
= וַיִּשְׁלַח מְלָאכִים אֶל־בָּלָעַם בֶּן־בְּעוֹר פְּתוּרָה

שָׁלַח אֵלָיו: «הִנֵּה הָעַם הַיָּצֵא מִמִּצְרַיִם וְיִכָּם
אֶת־עֵינֵי הָאָרֶץ עָתָה לָכֶּה קִבְּה־לִּי אֹתוֹ וְאֹלֵי
אוֹכֵל לְהַלְחֵם בּוֹ וְגִרְשָׁתוֹ: » וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
אֶל־בְּלָעַם לֹא תִלָּךְ עִמָּהֶם לֹא תֹאֵר אֶת־הָעַם
כִּי בְרוּךְ הוּא:

זמן תחילת קידוש לבנה: יום חמישי בערב, ח' תמוז

המשך ביאור למס' זבחים ליום חמישי עמ' א

זֶה שְׁחִיטַת עֹף חֹלִין שֶׁנַּעֲשֶׂתָה בַּפְּנִים, וּשְׁחִיטַת עֹף קִדְּשִׁים בֵּין
כִּשְׁהָיָה נַעֲשִׂית מִבְּפָנִים וּבֵין כִּשְׁהָיָה נַעֲשִׂית מִבְּחוּץ, שְׁהוּאִיל וְלֹא
שָׂוִי בַּפְּנִים בְּבָחוּץ, וְכִפִּי שִׁיתְבָּאֵר, אֵין מִטְמָאִין בְּגִדִים אֲבִית הַבְּלִיעָה.
הַגִּמְרָא מְבַרֵּר אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא שְׁאִמְרָה שְׁחִיטַת חֹלִין
בַּפְּנִים וּשְׁחִיטַת קִדְשִׁים בַּפְּנִים וּבְחוּץ אֵינֶם שׁוּיִם בַּפְּנִים בְּבָחוּץ.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: בְּשִׁלְמָא – מוֹבֵן הַדְּבָר מִה שְׁאִמְרָה הַבְּרִייתָא
שְׁחִיטַת חֹלִין לֹא שָׂוִי בַּפְּנִים בְּבָחוּץ, הֵיינו שֶׁאֵין נִאֲמַר שְׁבַפְּנִים
יֵשׁ בּוֹ טוֹמָאָה נִמְצָא שְׁאֵין שׁוּיִים בַּפְּנִים וּבְחוּץ, וְעַל כֵּן אֵינוֹ מִטְמָא
גַּם בַּפְּנִים, שְׁכֵשֶׁם שְׁעוֹף שֶׁנִּשְׁחַט בְּחוּץ שְׁחִיטָתוֹ כִּשְׁרָה וְאֵין בּוֹ
טוֹמָאָה, כִּךְ גַּם עוֹף שֶׁנִּשְׁחַט בַּפְּנִים שְׁאֵף שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה אֵין בּוֹ
טוֹמָאָה, שְׁאֵין טוֹמָאָה אֵלָּא בִּאֲפֹן שְׁאִפְשֵׁר לַהֲשׁוּת בּוֹה פְּנִים
וְחוּץ כִּפִּי שְׁלִמְדֵנוּ מִטְרִיפָה שְׁאִיסוּרָה שׁוֹה בְּשִׁנְהִים. אֵלָּא מִה
שְׁאִמְרָה הַבְּרִייתָא שְׁעוֹף קִדְּשִׁים אֵינוֹ מִטְמָא בְּבֵית הַבְּלִיעָה, בֵּין
בְּחוּץ וּבֵין בַּפְּנִים, מִשּׁוֹם שְׁאֵינוֹ שׁוֹה בַּפְּנִים בְּבָחוּץ, יֵשׁ לַהֲקִשּׁוּת
מִדּוּעַ אֵינוֹ שׁוֹה, הִלָּא אֵיךְ וְאֵיךְ – זֶה וְזֶה, בֵּין הָעוֹף שֶׁנִּשְׁחַט בַּפְּנִים
וּבֵין הָעוֹף שֶׁנִּשְׁחַט בְּחוּץ, פְּסוּלִין גִּיְהוּ וְהֵם, וְנִמְצָא שֶׁהֵם שׁוּיִם,
וּמִדּוּעַ לֹא יִטְמָאוּ כֹּאן וְכֹאן.

מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא: אִמְרֵי רַבָּא, מִה שְׁעוֹף קִדְשִׁים הִנִּשְׁחַט בְּחוּץ אֵינוֹ
מִטְמָא בְּבֵית הַבְּלִיעָה, אֵין זֶה מִשּׁוֹם הַלִּימוּד הָאִמּוּר בְּבְרִייתָא,
אֵלָּא סְבִירָא הוּא, שְׁאֵם הוֹעִילָה לוֹ שְׁחִיטַת חוּץ לַעֲזוּרָה, לְחִיבּוֹ עֲלִיהָ
בְּרַת מִשּׁוֹם שׁוֹחֵט קִדְשִׁים בְּחוּץ, שְׁנִאֲמַר (ויקרא יג ג) 'אִישׁ אִישׁ
בְּבֵית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ כֶּשֶׁב אוֹ עֵז בַּמִּחְנֶה אוֹ אֲשֶׁר
יִשְׁחַט מִחוּץ לַמִּחְנֶה, וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הִבִּיאוּ וְגו' וְנִכְרַת
הָאִישׁ הַהוּא מִקִּרְבַּ עַמּוֹ, וּמִיָּא אֲשֶׁר יִשְׁחַט' דּוֹרְשִׁים לַהֲלֵךְ (קו).
לְרִבּוֹת שׁוֹחֵט עוֹף קִדְשִׁים בְּחוּץ, וְנִמְצָא שְׁחִיטָתוֹ שְׁחִיטָה הִיא
לַעֲנִין זֶה, הָאֵם לֹא תוֹעִיל לוֹ שְׁחִיטָה זוֹ לְשִׁתְרָה לַעֲוֹן זֶה מִיָּד טוֹמָאָה
בְּבִלְיָה.

מִבְרִית הַגִּמְרָא: אֲשַׁכְּחֵן – כֹּל מִה שְׁלִמְדֵנוּ מִסְבְּרָא זוֹ, לְטַהַר עוֹף
קִדְשִׁים שֶׁנִּשְׁחַט מִבְּחוּץ לַעֲזוּרָה, אוֹלָם עוֹף קִדְשִׁים שֶׁנִּשְׁחַט בַּפְּנִים
הָעֲזוּרָה, מִנֵּין לֵנוּ שְׁאֵף הוּא אֵינוֹ מִטְמָא. מִבְּאֵרֵת הַגִּמְרָא: עַל
כִּךְ אוֹמְרֵת הַבְּרִייתָא שְׁאֵינוֹ מִטְמָא הוּאִיל וְאֵם תִּטְמָאנוּ נִמְצָא שֶׁלֹּא
שָׂוִי בַּפְּנִים בְּבָחוּץ, שְׁבָחוּץ אֵינוֹ מִטְמָא וּבַפְּנִים הוּא מִטְמָא, וְעַל כֵּן
יֵשׁ לַהֲשׁוּת פְּנִים וְחוּץ וְלֹאֹמַר שֶׁגַּם בַּפְּנִים אֵינוֹ מִטְמָא.

הַגִּמְרָא מְבַרֵּרֵת מִדּוּעַ לֹא נִאֲמַר כֵּן בְּכַדִּי לְטַהַר עוֹף קִדְשִׁים שְׁנִמְלֹק
בְּחוּץ. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: אִי הָכִי – אֵם כִּךְ, שֶׁהַכֹּל לִגְבִי טוֹמָאָה בֵּית
הַבְּלִיעָה הוּא שִׁיחֵי חוּץ וּפְנִים שׁוּיִם, מַעֲתָה נִאֲמַר שְׁאֵם מִלֵּךְ עוֹף
קִדְשִׁים בְּחוּץ גָּמִי וְגַם כֵּן לֹא יִטְמָא, מִשּׁוֹם דָּאֵם תִּטְמָאנוּ נִמְצָא
שֶׁלֹּא שָׂוִי בַּפְּנִים בְּבָחוּץ, שְׁבַפְּנִים אֵינוֹ מִטְמָא (וְשִׁחֵרִי הוּא כְּדִינוֹ),
וּבְחוּץ הוּא מִטְמָא. מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא: אִמְרֵי רַבִּי שִׁמִּי בְּרִי אֲשֶׁר, דִּנֵּין
(לְמַדִּים) דְּבָרֵי שְׁלָא בְּהִיבְשֵׁרוּ וְגו' – שְׁלָא נַעֲשֶׂה כְּדִינוֹ, כִּגוֹן עוֹף
קִדְשִׁים שֶׁנִּשְׁחַט שֶׁלֹּא כְּדִינוֹ לַהֲמַלֵּךְ, שֶׁלֹּא תִטְמָא, מִדְּבָרֵי שְׁלָא
בְּהִיבְשֵׁרוּ, כִּגוֹן עוֹף קִדְשִׁים שֶׁנִּשְׁחַט בְּחוּץ שֶׁלֹּא כְּדִינוֹ לַהֲמַלֵּךְ

בַּפְּנִים, שְׁכֵשֶׁם שְׁכֵאֵן אֵינוֹ מִטְמָא כִּךְ גַּם כֹּאן אֵינוֹ מִטְמָא, וְאֵין דִּנֵּין
דְּבָרֵי שְׁלָא בְּהִיבְשֵׁרוּ, כִּגוֹן מְלִיקַת קִדְשִׁים בְּחוּץ שֶׁנַּעֲשֶׂה שֶׁלֹּא כְּדִינוֹ
לַהֲעִשׂוֹת בַּפְּנִים, מִדְּבָרֵי שְׁבְּהִיבְשֵׁרוּ, כִּגוֹן מְלִיקַת קִדְשִׁים בַּפְּנִים,
שֶׁנַּעֲשֶׂה כְּדִינוֹ, וְעַל כֵּן אֵין לְלַמּוֹד זֶה מִזֶּה.
מַעֲתָה גַּם אֵין לְלַמּוֹד שְׁחִיטַת חֹלִין בַּפְּנִים מִשְׁחִיטַת חֹלִין בְּחוּץ,
שְׁחִיטָה אֵין לְלַמּוֹד שְׁחִיטַת חֹלִין בַּפְּנִים שְׁחִיטָה דְּבָרֵי שֶׁנַּעֲשֶׂה שֶׁלֹּא
כִּהְבְּשֵׁרוּ וְכְדִינוֹ, מִשְׁחִיטַת חֹלִין בְּחוּץ שְׁחִיטָה דְּבָרֵי שֶׁנַּעֲשֶׂה
כִּהְבְּשֵׁרוּ וְכְדִינוֹ. אֵלָּא נִיתֵן לְלַמּוֹד שְׁאֵין בֵּה טוֹמָאָה בִּאֲחַד מִשְׁנֵי
הָאוֹפְנִים הַבָּאִים, אוֹ מִשְׁחִיטַת חֹלִין טְרִיפָה בְּחוּץ שֶׁגַּם הִיא נַעֲשִׂית
שֶׁלֹּא כִּהְבְּשֵׁרָה, אוֹ שִׁישׁ לְלֹמְדָה בְּדֶרֶךְ קֵל וְחוֹמֵר מִשְׁחִיטַת
קִדְשִׁים בַּפְּנִים וּשְׁחִיטַת קִדְשִׁים בַּפְּנִים דִּינֵם בְּמִלְקָה וְאֵף עַל פִּי
כֵן גַּם שְׁחִיטָתָם אֵינָה מִטְמָאָה וְכֹל שֶׁכֵּן חֹלִין בַּפְּנִים שְׁמִיעִיקֶרֶם הֵם
בְּשִׁחִיטָה וְדִאֵי שֶׁלֹּא יִטְמָאוּ, וְלֹא מִהִהִיקֶשׁ בַּפְּנִים בְּבָחוּץ הָאִמּוּר
בְּבְרִייתָא.

הַגִּמְרָא מְבַרֵּרֵת הָאֵם אֲכַן אֵין לְמַדִּים דְּבָרֵי שֶׁלֹּא בִּהְבְּשֵׁרוּ מִדְּבָרֵי
שְׁבִהְבְּשֵׁרוּ. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְהָאֵם לֹא לְמַדִּים דְּבָרֵי שֶׁלֹּא בִּהְבְּשֵׁרוּ
מִדְּבָרֵי שְׁבִהְבְּשֵׁרוּ, וְהִתְנַיָּא בְּבְרִייתָא, מִנֵּין לִיִּצְאָה מִאִימּוּרֵי הַקִּרְבָּנוֹת
חוּץ לַעֲזוּרָה, שְׁנַפְסֵל בִּכְךְ, שְׁאֵם עֲלָה לְמוֹזֵב לֹא יִרְדֵּי, שְׁחִירֵי מִצִּינוֹ
שְׁהוּיִצְאָה מִחוּץ לְמִקְוֵמוֹ כֶּשֶׁר בְּבִיבָה, שֶׁלֹּא הִיָּה בֵּה פְסוּל זֶה כֹּלָּל,
וּמִמָּה שִׁיּוּצָא כֶּשֶׁר בְּבִמָּה לְמַדְנוּ שְׁפִסּוּל יוּצָא בְּמִקְדֵּשׁ הוּא פְסוּל
קֵל, וְעַל כֵּן אֵם עֲלָה עַל הַמּוֹזֵב לֹא יִרְדֵּי. וּמִבְרִייתָא זוֹ שְׁאִמְרָה
שְׁאִפְשֵׁר לְלַמּוֹד מִקִּרְבָּנוֹת הַבְּמָה לְקִרְבָּנוֹת הַמִּקְדֵּשׁ, וְאֵף שְׁבַבְמָה
יוּצָא הוּא בִּהְבְּשֵׁרוּ וְכִינוֹ, וְאֵילוֹ בְּמִקְדֵּשׁ הוּא שֶׁלֹּא בִּהְבְּשֵׁרוּ, מוֹכַח
שְׁאִפְשֵׁר לְלַמּוֹד דְּבָרֵי שֶׁלֹּא בִּהְבְּשֵׁרוּ מִדְּבָרֵי שְׁבִהְבְּשֵׁרוּ.

מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא: הִתְנַיָּא בְּבְרִייתָא אֵלָּא תוֹרַת הָעוֹלָה – עַל הַפְּסוּק
(ויקרא יב) 'זֹאת תוֹרַת הָעוֹלָה' שְׁרִיבָה לַת תוֹרָה אַחַת לְכָל הָעוֹלִים
לְמוֹזֵב כְּמִיָּד לִיָּה וְסִמֵּךְ אֶת דְּבָרֵינוּ, שְׁתוֹרַת' בֹּא לְרִבּוֹת שְׁכֹל
הָעוֹלִים תוֹרָה אַחַת לַהֵם שְׁאִפְלוֹ הֵם פְּסוּלִים, שֶׁלֹּא יִרְדּוּ, וְזֹאת'
בֹּא לְמַעַשׂ שֶׁלֹּא יִהְיֶה דִין זֶה בְּכֹלָם, וְעַל כֵּן יֵשׁ לַחֲלֹק וְלֹמַר שְׁכֹל
שְׁנַפְסֵל אַחֵר שְׁחִיטָה, כְּפִסּוּל יוּצָא, שְׁנַפְסֵל אַחֵר שְׁכֹבֵר נִתְקַדֵּשׁ
בְּחֵן, אוֹ שְׁנַפְסֵל בְּשִׁחִיטָה אֲךִי יֵשׁ לוֹ הִיתֵר בְּמִקּוֹם אַחֵר, שְׁאֵם עֲלָה
לֹא יִרְדֵּי, וְלֹא נִקֵּט הַתְנָא בְּמָה אֵלָּא כְּסִמֵּךְ בְּעֵלְמָא, וְלַעֲוֹלָם אֵין
לְמַדִּים דְּבָרֵי שֶׁלֹּא בִּהְבְּשֵׁרוּ מִדְּבָרֵי שְׁבִהְבְּשֵׁרוּ.

משנה

הַמִּשְׁנָה מְבִיאָה מַחְלֻקַת בְּדִין עוֹף קִדְשִׁים שְׁנִמְלֹק וְנִמְצָא טְרִיפָה,
אֵם הוּא מִטְמָא בְּבֵית הַבְּלִיעָה כְּדִין כֹּל עוֹף שֶׁמֵּת בְּלֹא שְׁחִיטָה (אוֹ
שֶׁלֹּא נִשְׁחַט כְּדִינוֹ): מִלֵּךְ עוֹף וְנִמְצָאָה שְׁחִיטָה טְרִיפָה, רַבִּי מֵאִיר
אוֹמֵר, אֵינוֹ מִטְמָא בְּבֵית הַבְּלִיעָה, וּמִן הַטַּעַם שִׁיתְבָּאֵר בְּהַמְשָׁךְ,

לוח זמנים לשבוע פרשת חוקת בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה	סוף זמן קריאת שמע		סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת			
		מג"א		אדמוה"ז										
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א					
באר שבע (ק)	5:36	5:38	8:26	8:27	9:07	9:08	10:20	10:21	19:47	19:48	20:17	20:18	19:28	20:30
חיפה (ק)	5:32	5:33	8:22	8:23	9:04	9:05	10:18	10:19	19:54	19:55	20:21	20:22	19:25	20:35
ירושלים (ק)	5:33	5:34	8:23	8:24	9:05	9:06	10:18	10:19	19:52	19:53	20:17	20:18	19:13	20:30
תל אביב (ק)	5:34	5:36	8:24	8:26	9:06	9:07	10:19	10:21	19:49	19:51	20:19	20:21	19:30	20:33
אוסטריה, וינה (ק)	4:53	4:54	7:37	7:38	8:52	8:54	10:15	10:16	20:58	20:59	21:42	21:44	20:41	22:03
אוסטרליה, מלבורן (ח)	7:34	7:36	9:16	9:17	9:56	9:57	10:45	10:47	17:09	17:10	17:39	17:40	16:52	17:52
אוקראינה, אודסה (ק)	5:04	5:05	7:52	7:53	8:59	9:00	10:20	10:21	20:52	20:54	21:34	21:36	20:36	21:54
אוקראינה, דונייצק (ק)	4:29	4:30	7:13	7:14	8:27	8:28	9:49	9:50	20:31	20:32	21:15	21:17	20:14	21:36
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	4:38	4:38	7:20	7:21	8:37	8:38	10:00	10:01	20:44	20:46	21:29	21:31	20:27	21:50
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	4:54	4:55	7:23	7:23	8:58	8:59	10:22	10:23	21:18	21:20	22:07	22:08	21:02	22:30
אוקראינה, קייב (ק)	4:46	4:47	7:10	7:09	8:50	8:51	10:14	10:16	21:12	21:14	22:01	22:02	20:55	22:24
איטליה, מילאנו (ק)	5:34	5:35	8:24	8:25	9:27	9:28	10:48	10:49	21:17	21:19	21:55	21:56	21:00	22:14
אקוואדור, קיטו (ח)	6:12	6:13	8:40	8:41	9:11	9:13	10:14	10:15	18:18	18:20	18:42	18:44	18:01	18:53
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:59	8:01	9:47	9:48	10:25	10:26	11:16	11:18	17:51	17:52	18:20	18:21	17:34	18:32
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	9:10	9:11	10:44	10:45	11:26	11:27	12:14	12:15	18:23	18:24	18:56	18:57	18:06	19:10
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:39	5:41	8:32	8:33	9:21	9:23	10:38	10:39	20:35	20:37	21:10	21:11	20:19	21:26
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:24	5:25	8:16	8:18	9:09	9:10	10:26	10:27	20:29	20:31	21:05	21:06	20:12	21:21
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	5:25	5:26	8:17	8:18	9:09	9:10	10:26	10:28	20:30	20:31	21:06	21:07	20:13	21:22
ארה"ב, דטרויט (ק)	5:55	5:56	8:47	8:48	9:42	9:43	11:00	11:02	21:11	21:13	21:49	21:50	20:55	22:06
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:21	6:22	9:09	9:11	9:49	9:51	11:02	11:03	20:25	20:27	20:54	20:55	20:08	21:07
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:41	5:42	8:32	8:33	9:15	9:16	10:29	10:30	20:05	20:06	20:36	20:38	19:48	20:50
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:29	6:31	9:16	9:17	9:54	9:55	11:04	11:06	20:15	20:16	20:42	20:43	19:58	20:55
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:18	5:19	8:10	8:11	9:03	9:04	10:21	10:22	20:27	20:29	21:04	21:05	20:11	21:20
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	5:49	5:50	8:41	8:42	9:33	9:34	10:50	10:52	20:53	20:54	21:28	21:30	20:36	21:44
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:15	5:16	8:07	8:08	9:01	9:02	10:19	10:20	20:28	20:30	21:05	21:06	20:11	21:22
בוליביה, לה פס (ח)	6:59	7:00	9:12	9:13	9:44	9:46	10:42	10:43	18:08	18:09	18:33	18:34	17:51	18:44
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:26	5:27	7:43	7:45	9:33	9:34	10:58	10:59	22:01	22:02	22:51	22:53	21:44	23:16
בלגיה, בריסל (ק)	5:28	5:29	7:43	7:45	9:34	9:35	10:58	11:00	21:59	22:00	22:48	22:50	21:42	23:13
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:47	6:48	8:52	8:53	9:25	9:27	10:21	10:22	17:33	17:34	17:54	17:56	17:16	18:06
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:34	6:35	8:39	8:40	9:13	9:14	10:08	10:10	17:18	17:19	17:44	17:45	17:01	17:55
בריטניה, לונדון (ק)	4:43	4:43	7:01	7:03	8:50	8:51	10:15	10:16	21:22	21:24	22:11	22:13	21:09	22:36
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	4:39	4:40	7:10	7:11	8:53	8:54	10:20	10:21	21:41	21:42	22:37	22:39	21:27	23:07
גרמניה, ברלין (ק)	4:43	4:44	7:07	7:09	8:53	8:54	10:19	10:20	21:34	21:35	22:26	22:27	21:17	22:53
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:15	5:16	7:46	7:46	9:19	9:20	10:43	10:44	21:38	21:39	22:26	22:27	21:21	22:49
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:53	6:55	8:54	8:56	9:29	9:30	10:23	10:25	17:30	17:31	17:50	17:51	17:13	18:02
הודו, מומבאי (ח)	6:01	6:02	8:44	8:45	9:18	9:19	10:27	10:28	19:18	19:19	19:44	19:45	19:01	19:55
הודו, פונה (ח)	5:58	5:59	8:40	8:42	9:15	9:16	10:23	10:24	19:13	19:14	19:39	19:40	18:56	19:50
הונגריה, בודפשט (ק)	4:46	4:47	7:32	7:33	8:43	8:44	10:05	10:06	20:43	20:45	21:27	21:28	20:27	21:47
טורקיה, איסטנבול (ח)	4:28	4:29	7:20	7:21	8:12	8:14	9:30	9:31	19:35	19:36	20:11	20:12	19:18	20:27
יוון, אתונה (ק)	6:02	6:03	8:54	8:55	9:42	9:43	10:58	10:59	20:50	20:51	21:24	21:25	20:33	21:39
מולדובה, קישינב (ק)	5:09	5:10	7:56	7:57	9:05	9:06	10:27	10:28	21:02	21:04	21:45	21:47	20:46	22:05

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	5:58	5:59	8:40	8:42	9:15	9:16	10:24	10:25	19:16	19:17	19:42	19:43	18:59	19:54
ניו-זילנד, קרייטסצ'רץ' (ח)	8:09	8:11	9:31	9:33	10:18	10:19	11:03	11:05	16:51	16:53	17:28	17:29	16:34	17:43
נפאל, קטמנדו (ח)	5:08	5:09	7:56	7:57	8:34	8:35	9:46	9:47	19:01	19:03	19:30	19:31	18:45	19:43
סין, בייג'ין (ח)	4:45	4:46	7:37	7:38	8:28	8:29	9:45	9:46	19:45	19:47	20:20	20:22	19:26	20:36
סינגפור, סינגפור (ח)	7:00	7:01	9:29	9:31	10:00	10:02	11:03	11:05	19:11	19:13	19:35	19:37	18:54	19:46
פולין, ורשא (ק)	4:14	4:15	6:37	6:38	8:23	8:24	9:49	9:50	21:00	21:02	21:53	21:55	20:43	22:20
פרו, לימה (ח)	6:27	6:28	8:44	8:46	9:16	9:17	10:15	10:16	17:52	17:53	18:16	18:18	17:35	18:27
צרפת, ליאון (ק)	5:50	5:51	8:40	8:41	9:44	9:45	11:04	11:06	21:33	21:34	22:14	22:15	21:16	22:33
צרפת, פריז (ק)	5:46	5:47	8:27	8:28	9:47	9:48	11:10	11:11	21:59	22:00	22:43	22:44	21:42	23:04
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:45	5:47	8:18	8:19	8:49	8:51	9:53	9:55	18:09	18:11	18:33	18:35	17:52	18:44
קנדה, טורונטו (ק)	5:35	5:36	8:27	8:28	9:25	9:26	10:44	10:45	21:05	21:06	21:40	21:42	20:48	21:58
קנדה, מונטריאול (ק)	5:05	5:06	7:54	7:55	8:58	8:59	10:18	10:20	20:47	20:48	21:26	21:28	20:30	21:45
קפריסין, לרנקה (ק)	5:31	5:33	8:22	8:24	9:07	9:08	10:21	10:23	20:01	20:03	20:33	20:34	19:45	20:47
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	4:18	4:18	6:57	6:58	8:35	8:36	10:04	10:05	21:37	21:38	22:39	22:40	21:20	23:12
רוסיה, מוסקבה (ח)	3:44	3:45	6:30	6:32	8:05	8:06	9:35	9:36	21:21	21:23	22:23	22:25	21:05	23:01
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	4:24	4:25	7:11	7:12	8:21	8:22	9:43	9:44	20:20	20:21	21:03	21:04	20:03	21:23
שווייץ, ציריך (ק)	5:29	5:29	8:15	8:16	9:26	9:27	10:47	10:49	21:30	21:32	22:08	22:10	21:14	22:29
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:51	5:52	8:30	8:31	9:03	9:04	10:10	10:11	18:47	18:48	19:12	19:14	18:30	19:23

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הברכה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזות רעות בדרך ומפל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - **www.chazak.co.il**

Dvar Malchus
Issue # 00633
17/06/2018

P.P.

שולם

1949

תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

